

QUERCETANI REDIVIVI

TOMUS II.

HOC EST,

ARS MEDICA
AUXILIATRIX,

Videlicet

DIÆTETICA,
PHARMACEUTICA,

&

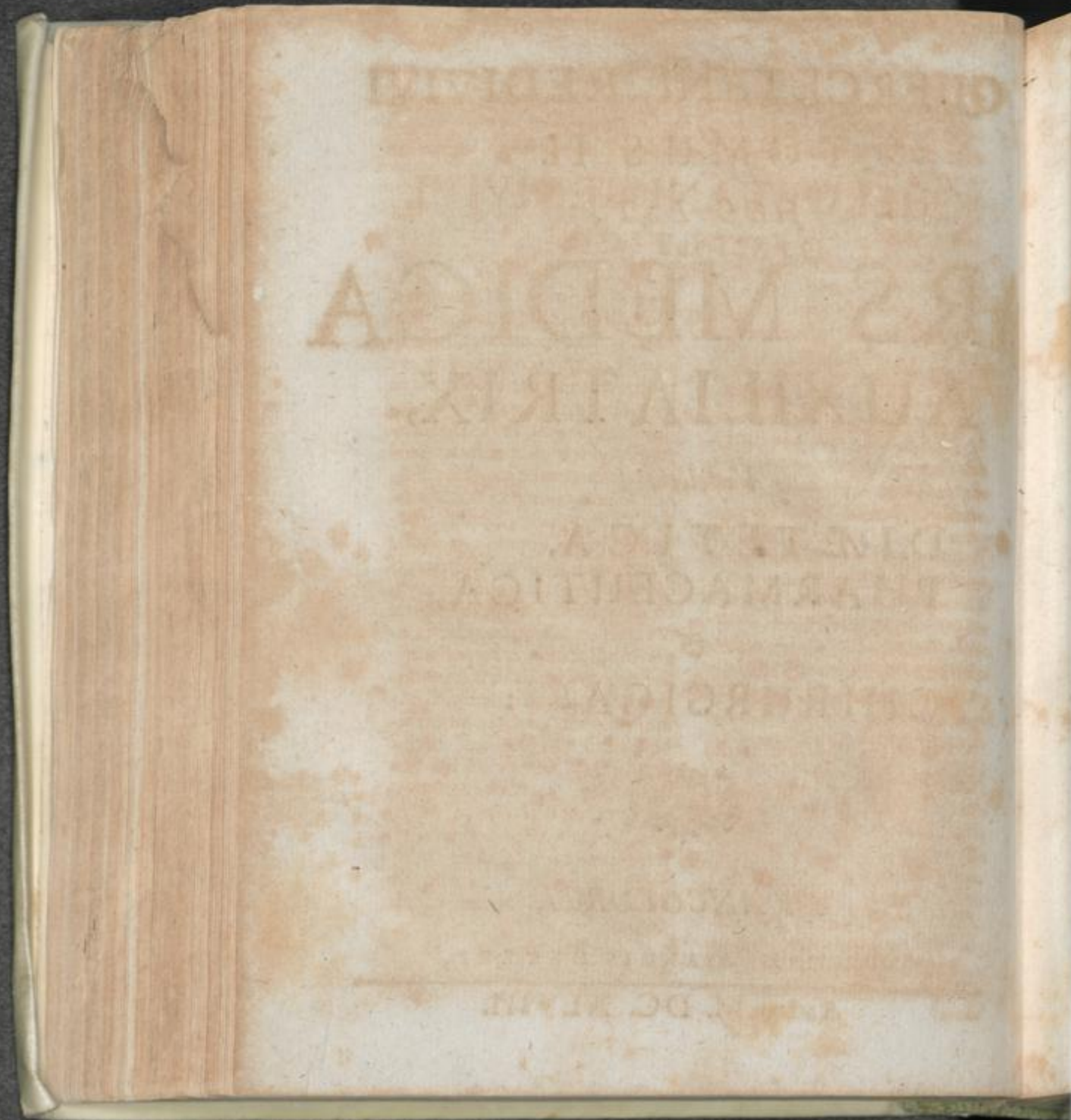
CHIRURGICA.

FRANCOFURTI,

Sumptibus JOANNIS BEYERI,

ANNO M. DC. XLVIII.

QUERCETANI REDIVIVI,
DIÆTETICÆ

CAP. I.

*De Diæteticæ Definitione ac
Distributione.*

Artem Medicam medicatricem excipit auxiliatrix, que auxilia ad medicandum requisita describit.

Dicuntur alias Remedia seu Media quod sunt Medici veluti instrumenta.

Ars hæc auxiliatrix pro diversitate auxiliorum tripartita est. Diætetica, Pharmaceutica & Chirurgica, quæ tribus tractatibus sequentur.

Diæta, Pharmacia & Chirurgia.

Nimirum tribus hæc mediis rite administratis non tantum sanitas integra conservatur, sed & ex statu morbido in integrum reducitur, adcoq; pars hæc penurium est, unde medicus depromit, quibus sanitatem conservet, morbos futuros præcaveat, præsentibus arceat ac removeat.

Diætetica est quæ Remedia exhibet ad Diætam pertinentia.

N. Inscríbatur à Quercetano, Diæteticon polyhistoricum. Etenim, cum ad vitam bonè instituentiam, & contra gravissimos quosque morbos tuendam, restituendamque sanitatem, maximam esse vim in secula exemplorum, & varia historiarum lectione & observatione, quotidie comperiamur, inquit Author, non absurdum putavimus, nostrum hoc DIÆTETICON, omnis generis elegantibus, & rudiorum præcipue commodo celsuris, illustrare exemplis. Ut enim juvenus alio qui est frænis, exemplis propositis flectitur & ad meliorem redit frugem: ita ægri vitibus & animi & corporis deficientibus, præceptis medicorum salutaribus citius instaurantur, si nimum illorum conspicuum exemplum subeat. Hinc occasio nobis data, in DIÆTETICON hoc nostrum, varia genera exemplorum, passim ex historiis collectorum inserendi: quæ non solum ægris ad valetudinem recuperandam plurimum sint profutura, sed & aliis quamvis doctioribus non ingrata futura.

Pars hæc medicinæ, Græcis Diæta, primum in praxi locum olim

A 2 obti-

obtinuit: rectè enim instituta, & observata, gravissimos morbos imminentes declinat, vitamq; diuturnam tuetur.

Absolvitur autem legitima sex rerum non naturalium, ut vocant, administratione: Aere videlicet, Cibo & Potu, Inanitione & Repletionem, Somno & Vigilia, Labore & Quietem, & Animi perturbationibus.

Hæc ordine, Dei gratiâ tractatum hunc absolvent, quem si quis tripartitum maluerit, in sectiones tres non incommode dividere poterit; quarum prima Alimenta continet, i. e. Aerem ac Alimenta in specie sic dicta. 2. Motus ac quietes corporis. 3. Motus animi.

Quære. Nemo miretur si fusius de singulis verba faciamus, ac argumentum uberius tractemus. Hæc enim Medicinæ parte non tantum morbi profligantur, sed prospera etiam valetudo restituitur ac conservatur. Omnibus itaq; agritudinibus tum gravioribus tum levioribus, omni ætati, omniq; sexui, junioribus ac grandioribus, pauperibus ac divitibus, rudioribus potissimum, hæc nostra tractatione ingenuè consultum volumus. Idcirco nihil omitemus, quod ad rem faciat, ut generalis hæc regula ex vivendi ratione, omnibus sive agris, sive sanis ad sui conservationem præscribatur.

CAP. II.

De Aere.

Officium Medici præcipuum est, hominem in statu salubri conservare, à morbis futuris præservare, & denique è morbo ad sanitatem reducere. Homo igitur cum secundum Hippocratem tribus nitatur alimentis, quibus curriculum vitæ peragitur; aere, cibo ac potu, ab aere, ceu communissimo exordiri fas est.

Necessitas aeris.

Aer itaq; est spiritus nostri non modo pabulum, sed & ventilatio, cuius usus non modo summè est necessarius, sed & ad hominem efficiendum maxima efficacia.

Hippocrates lib. de flat. Hominum & reliquorum animantium corpora inquit triplici alimento nutriuntur, cuius hæc sunt nomina, cibus, potus & spiritus. Ac spiritus quidem qui in corporibus insunt, flatus nominantur, qui vero extra corpus, aer. Hic dum flatus in corpore aerem Hippocrates appellat, cave vapores strictè interpreteris, qui nonnunquam abdomini, olis loco inclusi, murrura, inflationes ac tensiones excitare sentiuntur; his enim tantam virtutem, totq; morbos producendi potestatem adscribere non sapit acutissimum Hippocratis ingenium. Itaque ut per aerem extra hominem intelligit Elementum macrocosmi, quod habitaculum.

calum est spiritus illius universi, quo omnia repleri ac gubernari, ait: ita per aerem intra hominem elementum aeris seu principium elementale aereum innuere videtur, cui spiritus seu balsamus noster natus proximi inhaeret, vel si mavis ex mente Erotiani (ut habet Foësius) ipsummet spiritum.

Necessitas igitur aeris illius externi inprimis est ratione illius spiritus, quo spiritus noster in perpetuo actu constitutus, flammaque vitali micans ceu pabulo indiget, non minus ac aere ceu vtilabro, &c. Et hæc necessitas spiritus omnibus corporibus tanta inest, inquit Hippocrates, ut si quidem aliis omnibus & cibis & potionibus quis abstinere, duo statim & tres vel plures dies possit vitam ducere. At si quis spiritus vias in corpus intercipiat, vel exigua diei parte homini pereundum sit. Adeo necessarius est usus spiritus in corpore. Ad hæc quoque cum ab omnibus aliis actionibus homines quiescunt, quod mutationibus innumeris vita sit exposita, ab hac tamen sola actione nunquam desistunt animantia, quin aut spiritum adducant aut reddant. Hinc omnibus animantibus cum aere maxima intercedit communio. Hæc enim Hippocrates de aeris necessitate. Unde non difficile erit metiri, aerem ad corpus afficiendum ob perpetuam attractionem magni esse momenti, adeo ut idem Hippocrates medico, si qua in regionem peregrinam pervenerit,

inter alia inprimis aerem considerare præcipiat. Hinc liquet itidem in curatione morborum, non minimam esse considerationis.

2. Differentia.

Differentiis aeris, cum aliis prolixius proposita sint, immorari superfluum est, nec huius loci utpote qui remediis aeris destinatus est.

Itaque sit 1. Remedium.

Aer purus ac nitidus tum sanis, tum aegris convenit, ac crassus, impurus, inquinatus, omnibus inimicus. Seu ut præcipiunt Salernitani:

Lucidus ac mundus sit vite habitabilis aer.

Infectus neque sit nec olens foetore cloaca.

2. Ad aerem noxium caliditate ac siccitate.

Sit conclave terræ vicinissimum, domus subterranea, patula, ad septentrionem versa, ventilationes auræ, aquarum frigidarum de vas in vasa transfusiones, pavimento aquæ frigidæ v. g. aq. rosarum, violarum, Nymphææ aspersiones, herbarum frigidarum v. g. foliorum vitis, salicis strationes, &c.

Aliter.

Aer refrigerari novem potest modis; 1. copia ac frequentia, 2.

A 3. fabel-

flabello si novus apponitur; 3. si nix & aqua circa lectum, 4. si parietes fronde salicum obducti, vel linteis aceto & aqua rosata intinctis. 5. si irroratur area, & fontes in cubili parantur, 6. si lecti ex Avicenna super foveam aquarum, 7. si ex pilis Camelorum iidem, vel ex linteis substrato corio, 8. si conspersus lectus herbis, 9. si propter lectum fragrantibus fructibus positi. Heurn. *Method. l. 2. c. 18.* & ex hoc clariss. *Jensen. de admir. Class. 2. art. 4.*

Copiam aeris surrogat locus liberior ut inopiam infert locus angustior & hominum frequentia repletus. Hinc scribit Aristoteles de respiratione, eos qui in pauco aere respirant, suffocari, nam ilico ille calescit ut postea non refrigeret. Quare ubi magna hominum turba calidum aerem respirat, ibi asthmatici vivere nequeunt. Sic & hysterica liberum aerem expetunt, quo denegato, de summa præcordiorum angustia conqueruntur.

Refrigeratur aer ex flabello, quia novus aer appellit. Unde non tantum apud veteres moris fuit flabello seu Umbraculâ quam vocant auram conciliare frigidiorum. Quod ministerii genus olim Eunuchorum erat proprium. Sicut apparet ex ancilla illius apud Terentium, quæ mandat simulato Eunuchum, flabellum caperet, & Ventulum Pamphilæ faceret. Imo & inter modernas usitatissimum est astivum calorem flabello arcere.

Quin etiam præter refrige-

rium desideratur aliquod corroborans, quod corpus recreet, ut in febribus hæcicis: aer etiam istis perfundi potest; & juxta Tralliani consilium (in huiusmodi morbis) confortanda sunt vitium foliis pavimenta: nec non salicis, lentisci, sempervivi, rosarum, & similium: quæ refrigerandi, & simul corroborandi vires habent.

Huiusmodi quidem aer, inquit Trall. omnibus hæcicis conducit: maxime verò, quibus pulmo, vel cor, igneum ardorem primario senserit. Etenim à cibo & potu refrigerante, non tantum juvantur illæ vitales partes, quantum ab aëre inspirato: Contra majus à cibo sentiunt commodum, quam ab aëre, partes nutritioni famulantes: ut sunt ventriculus, jecur, intestina, &c.

Ad aerem noxium frigiditate ac humiditate.

Si hyberno tempore, morbo alicui frigidus, accommodandus est aer calidus, eligendus locus optimè circumseptus & undiquaque circummunitus, ut nulli aura pateat: quin & luculentus ignis in eo excitandus est, quo aer ut facis est, incalcescat. Si verò natura morbi postulat, ut cum calefacientibus corroborantia misceamus, ut plerunque pectoris morbi id exigunt: ignes suscitabimus ex lignis, laurino, juniperino, medicatum arborum seu Arantiorum, Rosmarini, lentisci, & id genus aliorum. Quin imò & in quibusdam morbis, opportunum fuerit

fuerit; cubicula suffire suavibus odoribus, ut caryophyllorum, avicularum Cypriarum, aut suffumigio aliquo alio ex fragrantibus rebus suavissimi odoris concinnato. Hujus generis simplicia sunt, grana juniperi, myrti, benioini, caryophyllorum, galliæ muscatæ, & similia.

Germani hypocaustis ad temperandum frigus aeris utuntur, ut illis hyems verum tempus, nec non æstivum referat: Neque id tantum in hypocaustis & domiciliis: sed plenius campis moluntur, ut acrimoniam frigoris multis fructibus noxiam moderentur. Sic olim Heidelbergæ & Casselli in hortis principum magna fiebat lignorum strues, quæ in hypocaustis quatuor angulorum horti, ut aer illius loci temperetur, opportune intendebatur, ut hybernæ etiam diebus & mala medica, granata aut punica cum limonibus atque ficibus conspici possent florere & maturefcere, usque adeo ut ne hyeme quidem nati fructus, à Gallia Narbonensis fructibus bonitate vincerentur.

*Ad aerem quoad qualitates hy-
postaticas.*

Cum qualitates à fulgure & nebulis sævidis subortæ, sint solum superficialiæ, extemporaneæ, & particulares, raro noxam imprimere valent, non incommodum tamen foret hoc aeris statu domi sese continere, vel si opus sit exire, aerem sætidum arcere poterimus, suffitu

aut panno vel simili naribus adjuncto cujus beneficio aer aliquo modo calfiat & emendetur.

Ad aerem inquinatum & corruptum.

Aerem inquinatum purgare ac emendant: Ignis flammæus, suffitus; gelu, attractio contagij, affluentis fomitis interceptio.

Ignis natura est calfacere, attenuare, illustrare, purgare. Est enim corpus simplicissimum, ideoque omnia ad suam naturam seu simplicitatem reducere nititur. De quo Drebbelius *lib. de Elementorum natura c. 2.* Ignis, inquit, omnia & clarificat & mutat in eum statum, in quo à Deo fuere collocata, & Bartholomæus Anglicus *lib. 1. c. 3.* Ignis naturam habet purgativam, metallæ enim, quæ non potest consumere à scoria & rubigine mundificat, expurgat & mundat. Idem *l. 4. c. 1.* Caliditatis vis est; inquit, inferiorum ad superiora reductiva, attractiva, superfluum consumptiva & sordium purgativa &c. Ex hoc fundamento moris fuit apud Egyptios, ut Sacerdote si quando morbus publicus seu pestis invalescebat ad sanum Iachen medico sacrum accedentes & sacris ritibus peractis, ex ara ejus igne petito & pyris in urbe accensis, luem igni extinguerent. Fuit is Iachen famosissimus & celeberrimus, ob pestem curatam; unde & ipsi fuit dedicatum sanum; videatur *Suidas*. Sic Acronem Agrigentinum ferunt Medicum Athenis sub max-
ggam.

nam pestilentiam quod accendi apud ægrotos ignem præscripsisset, atque eo ægrotis plerisque opem tulisset salutarem, inclaruisse. Plut. de Iside. Cœlus cap. 22. lib. 13. ex Suida.

Idem imitatus est Hippocrates in magna illa Atheniensium peste, qui ligna odorata ac corollas magnis passim accensis ignibus iniici curavit.

Suffitus ad aerem inquinatum varij passim apud Practicos occurrunt, quorum alij agunt corruptioni resistendo, alij contagium obtundendo vel peculiariter arcendo, alij aerem vaporibus replendo, quo minus halitibus noxiis pateat.

Formulæ aliunde peti poterit, Peculiariter autem venenatum aerem arcere percipitur sulphur, adeo ut loca ubi sulphur è mineris eruitur, ac fusionibus depuratur, vix vel rarissime aere pestilenti infestari constet, exemplo esse poterit Scaplen-sularum cuprearum regio in Suecia, &c.

Attractionem contagiosorum halituû alij aliter meditantur. Nonnulli panem recentem dissectum in conclavi suspendunt, quo malignitatem attrahi volunt, alij frigidam in conclave collocant, in cujus superficie virus condensetur, &c.

Affluentis fomitis noxij interceptio seu remotio fit variis itidem modis, pro diversitate eius ortus.

Sic Empedocles Agrigentinus, Solinuntis ex vicini fluvij pestilentia laborantibus, duos quos-

dam ex vicinis amnibus propriis sumptu in fluvium corruptum immisit, itaque factum ut ex commixtione salubris aquæ factor cessavit & pestis profligata fuerit. Laert. lib. 8.

Idem Empedocles Agrigentinus montis profundum quendam inter rupes hiatus, qui gravem & pestilentem per campos Austrum inspirabat, obstruxit: quare pestem extinguatus est ex eo tractu exclusisse. Plut. de curiositate.

M. Ter. Varro, cum Corcyræ esset exercitus & classis & omnes domus repletæ essent ægrotis ac funebus, immisso fenestris novis Aquilone & obstructis pestilentibus, januaque permutata, suos comites & familiam incolumes reduxit. Varro lib. 1. de re rustica. c. 4.

Sic circa Celzenas Phrygiæ oppidum, quum hiatus terræ & ingens vorago multos absorberet, essetque responsum ab oraculo, Voraginem ipsum non prius clausum iri, quam ad pacanda numina aliquis eo se dimitteret, Anchurus Midæ regis filius datis genitori & Cimotheæ uxori cõplexibus equum ascendit & eo se dimisit. Plut. in parall.

Rome quum ingens vorago paulatim excresceret & pestilentia auferetur, responsum est ab oraculo, hiatus non posse desinere, nisi id quo Pop. Rom. maximè valeret, eo demitteretur. Quo audito, M. Curtius armatus equo insidens illuc desiliit. Liv. 1. 17. Propert. 1. 3. Ovid. in Ibin.

CAP.

DIÆTETICA.

C A P. III.

De Cibi ac potus necessitate.

De Necessitate cibi.

SEquitur de cibo & potu tractatio, quæ non minus videntur necessaria ad vitæ humanæ conservationem, quam ipse aer, licet is utilitate & subtilitate præcedat. Nimirum,

Cibo & potu quicquid nectaris nostri & vitalis humoris, calore, laboribus vel inedia exhaustum est, restituitur, pristina sçq. virescorpius cibo recreatū, recuperat: languorēque suum ex recepta simili sui substantia, vitalique balsamo deponit, & novas vires reperit. Iisdem enim nutrimur, quibus constat.

Num homo
dixit
cibi potus
que usum
vivere pos-
sit.
Historia de
pulla qua-
dam Con-
stanti.

Q. An prestare quis diu possit & vivere citra alimentum, aut potus cibique assumptionem?
R. Afferam huc, quæ mihi Constantiani vidisse contigit ante annos sex, & quæ de re nova & parum usitata breviter dici possunt, explicabo. Illic enim, suscepto in illos tractus itinere, qui puellam tres aut quatuor annos natam, quæ jam sine cibo ac potu per sesquiannum perstiterat. Mirabantur omnes tam stupendum casum, multique sibi persuadebant, aliter fieri non posse, quin alimentis clam pasceretur. Vbi verò ego ventriculum, hypochondria, mesenterij, & inferioris abdominis regionem attrectavi, dimovi illos à sinistra opinione, aperte docens in

illo abdomine usque adeo depresso, & instar marmorei lapidis indurato, nihil colligi posse, cum nihil in illas partes trajici, nec influere queat: Subiit me quoque non levissimam novæ stupendæ rei admiratio, qui vitæ prestare posset, in organis illis naturalibus, omnibus facultatibus ac functionibus destitutis. Tandem meditatus istius rei causas, intuli con- gulas illas partes & prorsus exsiccatas, non minus subsistere ac à corruptione se tueri posse, quàm infans ille, qui in utero materno in lapidem conversus, ibi per multos annos citra sui, matrisque corruptionem perstitit, prout omnibus hujus rei nota est historia. Quod autem puella illa frueretur vitæ citra alimenti aut cibi u-
Ratio cur
in vivo
vivere possit
citra ali-
menti aut
cibi usum.

sum: ratio est: quod potissimæ corporis partes, in quibus vitæ potissimam sedem habet, cor videlicet, pectus & caput, admodum vividæ & vitales perstarent: quæ cum ut alia ignobiliora membra crassum alimentum non desiderent, quale ventriculus, hepar & lien, ut in quotidiana ciborum concoctione animadvertitur: quibus ut vitæ conservetur, nec non cor, pectus seu pulmones, & caput, necesse est, ut in æream & spiritua- lem substantiam à ventriculo & hepate præparentur: Alioquin crassior esset ciborum substantia, ab illis spiritualibus partibus non reciperetur, quæ similibus, non aliis oblectari solent. Cum, inquam, ex partibus spiritaliores, & magis æreæ, spiritu etiam & aere easdem foveri, certo certius inferre licet. Hinc fit ut cor statim

B præ-

præfocetur, si ad momentum aeris ad cor meantis per pulmones aditus interceptiatur. Hinc docent etiam medici cerebrum odoribus foveri, & partes pectoris & cordis aereo spiritu recreari: quæ quidem partes cum vita fruuntur, eâ non sibi tantum retinent, sed in totum corpus, si pateant meatus diffundunt. At cum in illa puella, solæ illæ partes in tota capacitate abdominis sitæ, extinctæ & demortuæ prorsus essent, & omnibus suis functionibus destitutæ, quæ necessariæ etiam non videntur ad cibi, cerebri, pulmonum & cordis, hoc est, ad aerei & spirituosi attractionem & concoctionem, nisi de cibo crassiore agatur, qui in spiritum & aerem præparari debet: mirû amplius esse non debuit, si præcipuæ illæ & nobilissimæ totius corporis partes, vita fruantur, cum illis organis carere possint ad vitam suam tuendam. Verum quidem est eas bonæ sui nutrimenti parte destitui, quæ ex cibo à ventriculo, hepate, liene præparato, ad ipsas transfertur: satis tamen alimenti ab exteriori aere, & odoribus percipiunt, quæ vivant ad aliquot annos.

Q. Cuius extinctis tam nobilibus partibus, & toti corpori summè necessariis, quales sunt ventriculus, hepar, lien, mesenterium, intestina, reliquum corpus non corrumpatur? Diximus ad alimenti aerei distributionem nobilissimas illas tres partes, facillè carere functionibus, & præsentia ventriculi & reliquorum: Ad quod demortuis his partibus reliquæ non intereant, ratio est, quia nullam, aliis corruptionem inferunt,

quæ insciantur ac depereant: imò, tantum abest, ut corrumpant, ut contra balsamo suo eas potius foveant. Cum enim mors istarum partium nihil aliud sit, quàm facta, sensim carneg essentia in salinam aut lapidosam substantiam conversio, quæ quidem salina substantia (ut salis proprium est) non corrumpit, sed à corruptione conservat: nihil mirum, si lapidosæ ejusmodi partes sese ipsas in corpore tueantur, & aliis nullam noxam inferant. Fatebimur tamen, ut par est, cum hoc duplici medio vita corporis humani foveatur, aere videlicet externo, & ci- ingesto, tum integram & perfectissimam in nobis vitam vigere, & corpus in omnes suas dimensiones extendi, cum utroque hoc medio homo uti potest.

Q. Quomodo partes in marmoream substantiam verti possint.

R. Cum omnia non sint unius loci propria, differemus aliò hujus questionis solutionem: de quatenus hic obiter dicemus, in microcosmo minerales etiam aquas contineri, quæ in silem & lapides, carneas substantias commutent: pro- ut in macrocosmo multas similes videre licet, quæ quicquid in eas injicitur sive sicut herbæ sive ligna, congelant, & in marmora, saxa, lapides vel metallicam substantiam, pro suanatura convertunt.

Eandem puellam aliquot post menses, cum per eandem urbem transirem, in eodem statu comperi, ita ut per integrum annum, me aliquando præsentem & invisentem, talis periti-

perstitit. Referebat illa melancholicum temperamentum, taciturna admodum, ut ne verbum quidem unquam vel vix hisceret: pendente semper capite, reliquis membris, ut brachiis & cruribus moveri nesciis: quod scilicet aereo tantum & spiritali cibo, non crassiore, quo crassiores & solidiores partes firman- tur, ad motum corporis esset im- potens. At (quod me magis in ad- mirationem rapuit) ab eo tempore, quo mihi visa est, intellexi: illam crevisse, incedere etiam & tandem naturalem edendi ac bibendi appeti- tum recepisse. Hinc constat non prorsus in lapideam substantiam con- versas fuisse illius puellæ partes, quem- admodum foetus ille in utero totus in lapidem commutatus est, quod tamen fieri potuit, quodque ex insi- gni duritie conisciebam: sed tantum tartareis fœcibus, iisque densis ac spif- sis circumquaque involutas ad tem- pus: quæ vel natura, vel arte in liquo- rem solutæ, sensim evanuerunt, & ex partibus exclusæ sunt: unde repurga- ta membra ad pristinas facultates, & destinatas functiones redierunt.

*Alia opinio
de eadem
historia.*

*Alia histo-
ria de qua-
dam alia
puella, ab
omni cibo
et potu
que usu ab-
stinente.*

Agitur jam quoque tertius aut quartus annus, ex quo aliam vidi pu- ellam, octodecim annos aut circiter natam, temperamento quoque me- lancholico, quæ citra cibum & potum supra triennium vixerat.

Illam sensim primò panis, deinde ciborum aliorum appetitum, vel fru- ctuum etiam amiserat. Ad aliquod tempus jusculis nutrita, paulatim et- iam usum illorum remisit: Tan-

dem aliquot cochlearia vini, aqua diluti, ei oblata sunt, donec & usum illius prorsus etiam respuens, non ferentepotum stomacho, ex dolo- re & cruciatu, quem illic præferbat: ita ut ad extremum ~~ad~~ citra ullius rei ingestionem: hac inedia aliquot dies duraverit, dein & hebdomadas, ac tandem integrum annum, quo citra ullius alimenti usum, quam aeris vive- bat valetudine integrâ.

Puella hæc (quæ Apollonia Chrier nuncupabatur) nata erat in quodam pago seu oppidulo Galz di- mo, ditionis Bernensis, inter reli- quas Helveticas potentissimæ. Sena- tus Bernensis summa prudentia ac sapientia præditus, accepta inaudita fama, iussit Bernam & matrem & fi- liam adduci: quas in Xenodochio ur- bis collocari, & ibi observari à custo- dibus voluit, num mater filix aliquid clam porrigeret, ne quid fraudis subesset. Cui rei cum per aliquot dies accurate invigilatum esset, co- gnitum tandem verè fuit, & certissi- mè, illam citra ullam alimenti inge- stionem vivere. Tanti miraculi ru- mor statim totam Helvetiam, lon- giusque pervasit. Tunc ego Solo- duri eram cum Illustrissimo ac sapi- entissimo viro Dn. de Sillery Gallie Procancellario (domino, inquam, mihi plurimum colendo) quem illuc eram pro ea, qua me amplectitur a- micitia, comitatus, in legatione ex re- gis mandato suscepta.

Hic igitur Illustr. Dominus stu- pendæ rei fama percellus, optavit, ut Bernam me conferrem ut ex teste

B 2 ocu-

oculatorei veritatem certius cognosceret.

Obj. *Radicalis Humor, continuo fluxu indies exhauritur & dissipatur, ergo debet rursus resarci ac reparari, beneficio cibi aut potum. sça alimentorum ingestorum sufficitione.*

Corporis
partes ju-
nta Ana-
tomie
doctrinam.

Re. Quomodo quæso, ô Anatomici, stabit hæc vestra distinctio ac distributio partium nobilium & principum, cerebri scilicet, cordis & hepatis, sine quorum functionibus animal vivere non posse indubitanter astruitis; si nec citra functiones reliquarum partium, non minus, uti putatis, ad vitæ conservationem utilium ac maximè necessariarum, ut sunt ventriculus, splen, intestina, pulmones, renes, vesica, quibus secundum dignitatis ordinem, in vitæ economia attribuitis? Cum tamen ex his duobus exemplis, supra à nobis allatis, certius certo affirmari possit, ad eò, ut id veldigitis palpitare, & nisi voluntaria caliginæ offundi velitis, oculis ipsis intueri possitis: quod vita subsistere & perstare nihilominus queat, nec adhuc extingatur, licet certum functiones jecinoris, ventriculi, lienis, renum & vesicæ sint: vel depravatæ & corruptæ, vel omninò etiam destructæ & ablata. Hæc duo raritatis, vel potius mirabilitatis exempla, confirmari adhuc possunt: aliorum plurium exemplorum autoritatibus.

Populi qui-
dam ex olo-
radicum
florumque
odore vi-
vunt.

Plinius lib. 2. *hist. natural.* & post ipsum Cæl. lib. 24. cap. 21. *ant. lect.* scribunt, quod in extremis Indiæ finibus, ab oriente versus fontem &

scaturiginem Gangis, populi quidam sint, Astomi dicti, qui solummodo ex odoribus & subtilibus exhalationibus quarundam radicum, florum & fructuum, per natium inspirationem attractis vivant.

Olympidorus Platonicus, interpres Aristotelis scripsit, quod homo quidam fuerit, qui toto ætatis ac vitæ suæ decursu, nihil unquam manducavit, sed in sole semper versatus, ex eo spirituale sibi nutrimentum attraxerit. *Plato* in *Phædone* simile quid habet.

Sed ut nollet seculi historias & exempla, tanquam recentiora, tandem adducamus: *Albertus Magnus* lib. de *animalib.* scriptum reliquit, quod fuerit scæmina quædam *Colonia* in *Germania*, tempore Imperatoris *Friderici undecimi*, quæ interdum per viginti, sæpenumero etiam per triginta dierum spacium, ab omnibus esulentorum & poculentorum usu abstinerit.

Gerardus Bucoldianus, alijque complures auctores gravissimi narrant, quod anno Christi 1539. inter *Spirensium* subditos, in pago quodam *Rhodo*, inventa sit puella, quædam, nomine *Margarita*, filia *Suffridi VVeis* & *Barbaræ*, quæ annum circiter decimum agens, levi quodam capitis ventrisque dolore tentata, ipso die festo *S. Michaelis*, cibum capere, & manducare non abhorruit usque ad festum nati *Salvatoris nostri*: à quo die ciborum usum cepit fastidire & prorsus abdicare, cessantibus simul alvi excretionibus. Eadem post dies paschales, recusavit quoque poculentorum.

lentorum usum, nullamque amplius urinam reddebat. Imperator Ferdinandus, obviam ire volens tali imposturæ, si qua esset, mandavit medicis suis, ut hanc rem diligenti inquisitione, ac summâ industriâ, penitus cognoscerent.

Hæc historia non absimilis est illi alteri, supra commemoratæ, quæ in ditione Dominorum Bernensium in Helvetia accidit.

Hinc videmus, nullam esse thesivæ regulam in Medicina tam probabilem, certam ac firmam, quæ non exceptionem aliquam admittat.

De Necessitate potus.

*Potus aquæ
necessarius
est ac cibus.*

Potus necessarius est ad cibum, li-
quore aliquo imbuendum: ubi mul-
tos inveniri videmus, qui potius ci-
bi quàm potus usui, ad tempus carere
possunt. Sic etiam nulli dubium est
posse aliquem æque siti perire, ac fa-
me. Id si necessitas postularet, exem-
plis in medium allatis, iisque quàm
pluribus, facillè demonstrare posse-
mus.

*Q. An vita durare possit sine
potu?*

Notum est omnibus, famem i-
psa siti tolerabiliorem esse: attamen
negari non potest, aliquos etiam re-
pertos fuisse (quod etiam inter rara
contingentia annumerandum est) uti
Magonem Carthaginensem, & La-
fyrta Lasionensem, qui sine ullo li-
quidorum usu, totam ætatem exege-
runt: assumptis nihilominus & come-
stitis cibis salubris; ut Athenæus annota-
vit.

*Athen. lib.
2. c. 2.*

Cælius scribit, quod quidam
Neapoli, natione Tomacellensis,
totius vitæ curriculum absque potu
absolverit.

Aristoteles quodam in loco men-
tionem facit cujusdam Andronis Ar-
gentensis, qui per omnem vitæ decur-
sum nunquam sitierit aut biberit, u-
sus interim multis cibus sale confectis
ac exsiccatis.

Idem profectus Hammonium,
licet in itinere nullis prorsus oblati a-
quis, ipse sola farina sicca vivere, ab
omnibus tamen liquidis omnino ab-
stinebat, quod & reliquo ætatis cursu
continuo facere consuevit.

*Q. Quomodo vita sine potu durare
possit?*

R. Non hîc diutius in ejusmodi cau-
sis Sitis tolerandæ inquirendis immo-
rabimur, hoc saltem notandum vo-
luimus, quod hac in re natura, & tem-
peramentum humidum ac pituito-
sum, & solita ac consueta vivendi ra-
tio, plurimum possint: Quod facillè
demonstrari possit exemplis, ab hy-
dropicis sumptis, qui per potus absti-
nentiæ (licet intolerabili & ingenti
torqueantur siti) tamè curati fuerint.
Verum quidem est, illos ab initio ex-
trema siti fuisse cruciatos: sed paula-
tim, consuetudine facillimè à pocu-
lentis posthac abstinere poterat, imò
fuerunt, qui ab hoc affectu liberati
nunquam posthac, quamdiu viveret,
liquidis uti voluerunt, idque maximo
quodam recidivæ metu: ut in histo-
riis passim legitur, tum de Julio Via-
tore Equite Romano, tum de aliis
pluribus.

CAP. IV.
DE PANE,
Cibi basis est panis.

ANtequam antiquitas plenam habuerit multorum frumentorum leguminū granorumq; aliorum varij generis cognitionē: plures glande veſcebātur: alij peculiariter eorum fructuū genere, quibus abūdabant, quē admodū de *Argivis* ſcribitur, qui pyris paſcebantur; *Athenienſes* verò ficibus, quibus ita abundabant, ut illis pecora enutrent. *Medis* pro cibo erant amygdalæ: *Ethiopi* arundinum fructus: *cardium Perſis*: *Palmyra* *Babyloniis*: *Aegyptiis* lotus, ex cujus ſemine quædam panis ſpecies conficiebatur, ut ſcribit *Aëtius tetr.* 1. *Successu temporis ariſta*, hoc eſt, frumenti omne genus melioris nutritionis inventum eſt, quod utilius ceteris omnibus vegetabilibus & granis præbet alimentum.

Ex eo hodie conficitur panis noſter; illorum granorum uſus ubique nunc familiariffimus eſt: atque inde *basis* omnis nutritionis ſalubris & neceſſariæ ſtatuitur.

Finxerunt *Ethnici Poetæ*, olim *Cerere* primam frugum inventricem fuiſſe, granorumque colendorum, molendorum, nec non pinſendorum & in formam panis aptandorum ac coquendorum ſolertiam excogitaſſe: Hinc variis nominibus & titulis apud *Poetas* legitur inſignita, ut modo *fulva*, *rubra* & *frugifera* vocetur: quæ certè nomina ad varia *meſſis tempora reterenda ſunt*, eò

quod frumentum pro gradum aucteratis varios colores induat, uberemque frugum copiam exhibeat. Eadem ex alimento, quod accipimus *πλο. κριφ. nuncupatur*, *ἰσσοιδυ. καρπιφ. ζυροδυ. κρι βιοδυ. &* atque id genus aliis decoratur: ut inde, quam magna ad *Rempubl. humanam* ex agricultura inventione acceſſerit utilitas & compendium innotefcat. Harum inventionum fidem facit *Ovid.* 3. *Metam.* his verſibus:

Prima Ceres ubi co terram dimovit a-
tatro:

Prima dedit fruges alimentaꝝ, mitia
terris, &c.

Nos quicertiorē habemus de *Deo Chriſti* cognitionem, quā *Ethnici* illi, qui idolum de *Cerere* conſtituerunt, artem agriculturae granorumque omnium cognitionem & uſum, quæ ad humanam vitam pertinent, ad *Adamum* ejuſque poſteros opportunius revocabimus, eiſque accepta feremus: ſacris quippe literis accepimus, poſt diluvium & longè ante quā *Chaldæi*, *Græci*, *Latini*, eorumque idola *Cybele*, *Ceres*, & *Bacchus* extarent, edoctum *Noe* has artes reſtituiſſe, terram araffe & vitem plantafſe, unde agricola & vinitor dictus eſt: ejuſque temporibus panis, vini, aliorumque fructuum optinæ nutritionis, fit mentio, ut non ſit ſaſalio inventum tanti boni referre citra ſcripturæ ſanctæ contumeliā. Fatendum tamen earum rerum induſtriam, ubi cœpit orbis populis ſcaturire, auctiorē fuiſſe: extitiſſeque ſolertiores aliquos, & ſubtilius *col-*

Alex. l. 3.
cap. 12.

Inventio.
frugum
Ethnicis.

lenda terre, & solertiùs maturanda-
rum frugum, atque præparandorum
omnium in usum hominis alimento-
rum, peritos, quos tamen non licet
Ethnicorum more inter Deos recen-
sere, sed ut instrumenta Dei summi o-
pificis agnoscere. Quare non nisi tur-
pissimè & cum summa impietate la-
psus est Janus ille, Latij Rex (ubi con-
structa post Roma fuit) qui cum a-
griculturæ & frugum serendarum ra-
tionem unâ cum subditis ignoraret,
artemque agrorum colendorum à Sa-
turno profugo, regnoque à filio suo
expulso, didicisset, non tantum illum
ob insignem utilitatem, quam accepe-
rat, in societatem sui regni ascivit, sed
in Deorum quoque numerum retu-
lit.

Quibus ex antecedentibus duos
Ethnicorum errores agnosimus,
prior est, quod illi panem & vinum re-
liquosque fructus, nec non carnes &
piscis à Deo summo creatore in usum
& utilitatem hominis creata esse, i-
gnorarint: posterior verò, quod per-
peram de alimentorum a deo salubriù
præparatione senserint, quæ singulari
Dei Opt. Max. benignitate sensim
hominibus fuit communicata: unde
necessariò consequitur, quod ad di-
vini numen & inventionis frugum,
& præparationis earum gloria ubique
referenda sit.

Antequam ciborum artificium
ab omnibus gentibus cognitum fuisset:
multa earum diversis in conserva-
tionem vitæ suæ alimentis usæ sunt:
aliæ siquidem in hunc finem agrestes
feras venabantur, ut Getuli: aliæ pi-

scas, ut Ichthyophagi: aliæ testudi-
nes, qui Chelophagi dicebantur: aliæ
locustas, ut Ægyptii.

Quin & hodie Indorum victus
longè alius à nostro, imò longè barba-
rior, ac inhumanissimus perspicitur,
ut qui carnibus etiam humanis pasci
non horreant, quod testantur histo-
ria.

Sed barbaros istos homines, ac
plus quam ferinos cum crudeli viven-
di genere relinquamus, tantumque de
illarum gentium victus ratione lo-
quamur, quæ in Europa sitæ sunt:
quæve cultiores ac politiores habentur,
quàm in ullis aliis orbis partibus.
Earum propè omnium idem est ali-
mentum, ratione tantum præparatio-
nis aliud ab alio differens.

1. Naturæ panis.

Basis ergo cibi omnibus fere Eu-
ropæis in pane posita est, qui ex granis
multo spirita, aqua vitæ & balsamo
fecundis, quæ cum nostris spiritibus
& vitali nectare magnum habent con-
sensum, eleganti artificio, & præpara-
tione salubri concinnatur.

2. Virum panis vel vinum ma- gis nutriat.

Est autem plus spirituum, quàm
panis, vinum contineat; eiusque odori
vel solo olfactu spiritus nostros con-
festim recreet, qui utcumque in syn-
cope dispersi à corde, aut prorsus nul-
li in nobis esse videntur: cum tamen
vinum glutine illo aut vinculo careat,
quo diutius retineri necesse est, ne sta-
tum à stomacho nostro avolet, liqui-
dem

Tantus in
Deorum nu-
merum ve-
latus ob a-
griculturæ
usum quæ à
Saturno di-
dicerat.

dem naturâ liquidum ac fluidum est: hinc fit ut minus solidam ac firmam corpori nutritionem, quàm panis exhibeat: citra quem aut aliquid simile, quod constantis sit corporis, commodè vivi non potest: at sine vino fo- veri vitâ facilè potest.

2. *Differentia.*

Differentiæ panum nunc nobis excutiendæ sunt, quarum præcipuas, quæ usitatæ sunt, describemus.

*Panis sili-
ginosus.*

Fit panis multis in locis ex *siligi-
ne*, qui paulò acidior est, mediocre ali-
mentum præbens, quiq; laxam alvum
temperatè reddit. Non infrequens
eius est usus multis in locis, & in ipsis
quidem nobilium ædibus.

*Hordea-
ceus.*

Ex hordeo quoque pinfitur panis
varijs in provinciis, cuius vis est refri-
gerans: at non ita hordeaceus gratus
est palato, ac siliginosus. Eo potissi-
mum vescuntur agricolæ quod alio
sæpè frumento careant, præsertim
messis tempore, quo citius hordea de-
metuntur, quàm reliqua farra. De
hoc pane in hæc verba scribit Aët. *Pa-
nes autem hordeacci omnes minus nutri-
unt, quàm triticeis, & magis ventrem
subducunt, quàm illi.*

*Triticæ, serm-
no.*

Conficitur etiam ex *fabis*, alijsq;
leguminibus panis, sed gravis est, pon-
derosus ac parum grati saporis

Fabaceus.

Nonnullibi panis ex *mil'o* fami-
liarissimus est: cuius triplex genus præ-
cæteris conficitur: unum ex milio in
farinam redactò à suo furfure munda-
tam: ex qua cum aqua, aliorum mo-
re subigitur panis, pastaque salita ac
fermentata, in clibano aut furno co-
quitur in panem; Hoc vescuntur ru-

*Miliaceus.
Triplex pa-
nis genus
ex milio.*

stici, cuius gustus subdulciter est: Tas-
tis est boni alimenti: sed qui diutius
assumptus fallidium parit.

Alterum ex milio panis genus
in Valconia Miques vocatur, qui par-
vi sunt globi, ex eius farina subacti,
magnitudine globos referentes, qui-
bus palemario lusu coiluditur. Hi
coquuntur in aqua, & in jentaculum
infantibus offeruntur; singuli globu-
li venduntur denario.

Tertium panis genus id est, quod
brasarium appellatur, cuius usus in
bellaris est: satis est delicata gratiq;
saporis esca, dicta idcirco brasarium,
quod inter prunas ardentes, Gallis
braster dictos, quibus panis in foco un-
dique involvitur, coqui solet. Is
panis quadrata est formæ, pedis lon-
gitudinem habens, & dimidii pedis
aut circiter altitudinem. Obvolvi-
tur autem illæ panis brassicæ foliis,
cum inter brunas foci sepeliendus est,
ut coquatur. ne cineribus conspurrec-
tur. Atque hæc sunt tres panis milia-
ris coctionis species, de quibus loqui-
tur Aëtuar, atque alii veteres, in cliba-
no nempè, in aqua, & inter prunas.

Ex farina eiusdem milii, pulmenta *Triplex*
fiunt aqua diluta, quæ sale cõdiuntur,
& ad consistentiam coquuntur. *Ista*
pulmēta deliciae sunt rusticis, multis in
locis. Diluitur etiã farina hæc lacte, vel
brodio carnis, ex qua mixtione melio-
res redduntur pultes, Gal. lib. de Ali-
ment. facult. cap. de milio & panico,
hæc pulvis speciem ex milii farina fa-
ctæ describit; quæ rusticis antiquitus
in cibum erat familiaris. N. Nostrati-
bus cibus hic usitatus est.

In

Castanea. In regione Limoxensi, & quibusdam aliis locis circum vicinis (ubi abundant castanæ) ex castaneis fit panis, quo vulgus & rustici pascuntur.

Avena. In caritate annonæ & aliorum granorum inopia, fit etiam panis ex avena: quod equorum magis, quam hominum proprium est alimentum.

N. Imo ex corticibus arborum contusis alij addito furfure cum aqua subactis panes pinserunt Rusticos in Finnonia superioribus annis necessitas docuit.

Philymentii
avenacei. Germani quodam jusculi aut pulmenti genere Habermus ab illis dicto, utuntur, ex granis avenæ mundatis, & aqua constant: quod instar ordeati est: cuiusque cibum admodum salubrem autumant.

Triticum
panis optimus. Inter omnia autem eiusmodi panum genera, nullum bonitate, sapore, salubritate ac nutritione ad panem accedit, qui ex tritico aptè paratur & conficitur.

Triticum. Tritici autem tres aut quatuor sunt species, quas distinguere expedit, ut melior seligatur, unde optimus panis, saluberrimus, & alimentosus concianetur.

Quod nascitur in Turcia frumentum & Barbaria, grana crassa producens, rufi coloris, non æquat bonitate illud, quod spelta vocatur, cuius color albus est, flavus & granorum minorum, sed firmiterum ac solidiorum dente iudice: quod vè majorem reddit farinæ copiam, quam alterum furfure abundans. Quod nobis sedulo observandum est, ut suadet Galenus primo lib. de alim. facult. c. de tri-

etico: ubi videri licebit, omnia panum discrimina, sive bonæ sive malæ nutritionis: sive frumentorum varietas spectetur, quorum alia aliis vel meliora, vel deteriora sunt, idque velex natura, velex varia præparatione, velex trajectione per cribrum exactiore, aut negligentiore: sive ex fermentationis & coctionis artificio. Quæ omnia in pane conficiendo, ut sit salubris & sapidus, diligenter observanda sunt.

Sequuntur quæ de his scribebat Galenus eodem lib. & cap. ubi de diversa frumentorum natura cum disseruisset, de differentiis quoque panum, qui vel meliores, vel deteriores conficiuntur, hæc subjicit: Caterum medi-

Panes alij mundi alij sordide.

inter mundissimos & sordidissimos panes, longè lateque pro minoris majorisve ratione inter se discrepant: Alij namque mundi: alij sordidi nominantur, & revera sunt. Præter hoc tamen aliud est panis genus, planè in his medium, Græci nunc *triticum* vocant, eò quod ex consulanæ farina, furfureve, ne utiquam cretis constat. Illum panem antiqui medici syncomistum appellarunt: Verùm, & inter istos ipsos, qui ad unguem medi inter turfuraceos, & quam nitidissimos panes esse videntur, non medio cre est pro varia tritici natura discrimen.

Etenim ex densò prægræque semine, panis præstantior, ex stolido levi que deterior fit. At panis quidè sincerissimus, cum à Romanis tum ab omnibus terè, qui illorum subjacent imperio, siligineus vocatur: huic proximus similaceus: tertio medioque loco, is quem *triticum*, vel

Qualis fuerit panis Romanis, optimus.

C
synco-

syncomistū appellari diximus. Quartus ab his est sordidus: postremus furfuraceus, qui inter omnes imbecillimus est, quique quàm citissimè per alvum descendit.

Ægin. lib. 1. de re medica cap. 73.

Panis furfuraceus omnium deterrimus.

Actuar. lib. 2. cap. 3. de iisdem differentiis secundum Galenum loquuntur, pronunciantque furfuraceum panem, omnium esse deterrimum, & minimi alimenti. Cum enim is sit omni farina spoliatus, quæ glutinosa est, non potest nec in sese cohæere, nec ventriculo firmiter adhærere, unde minus alit, ac minus salubris est. Ex farina tenuissima & subtilissima gluten fit, vincendis ac conglutinandis multis rebus perutile, quod furfur tamen præstare nulla ratione queat.

C A P. V.

De præparatione panis.

HActenus dictum sit satis de granorum differentiis, de farinarum & panum varietate; illud verò constat imprimis, eos pro optimis habendos, qui ex farina optima mediocriter à suo fursure separata probe confecti sunt.

In confectioe autem magnum requiritur artificium. Nam etsi tales habentur farinæ, quæ deliderantur: soletia tamen non levis in ea, aqua diluenda, pinsenda, fermentanda, sale condienda, dextreque pane apparando & coquendo requiritur.

In pane optimo conficiendo, quid obseruandum.

Urgitur bonus concinetur panis, palato gratus, salubris, & boni nutrimenti,

Primo optimum frumentum, qua-

le expressimus, deligendum est: quod cribro sedulo à sordibus emundetur: cui ut nihil desit munditiæ, omni diligentia procuretur. Illud ut benè fiat, triticum aqua pura eluendum est, postea ad Solem exsiccandum: sed lolium imprimis diligenter repurgetur, veluti prorsus noxium, non tantum quod inebriet: sed quod firmissimum etiam quod viscerebrum vertiginibus feriat, attonitos homines reddat atque prosternat.

Quod delectum est frumentum, mola aut pistrino albo, ut vocant, exterendum est. Hoc enim pistrino longè candidior farina, & melius à fursure suo repurgata redditur.

2. *Farina igitur delecta, soletur aqua diluenda, fermentanda, condienda sale, pinsenda, & in pastam panemque colligenda, qui porro inutilis aut noxius futurus sit, ni ritè coquatur.*

Ex panis enim congrua coctione, nec non eiusdem fermentatione præcipua utilitas ac laporis suavitas exoritur. Quod idem Gal. exprimit eodem lib. supra citato his verbis: Panes autem ad concoctionem apposuillimi sunt, qui plurimum fermentati & approbè elaborati in Clibano, igne moderato percoquantur. Nam profusior ignis, primo statim occursum adurens exteriorem superficiem, in testæ modum indurat: ex quo utrobique ineptum, pravumque panem fieri contingit: utpote qui eruda incocta, que interiora habeat: ambusta, obarida & crustacea exteriora. Ignis verò iusto minoris vis, in totum panem nequit penetrare: ideoque illum non perco-

F. 110.

Nota in
melioribus
salubrioribus

Mat
Cley
in f
conf
obser
dum

percoquit, sed relinquit crudiores, maximeque intimas partes. Qui autem longiore spatio, undique æqualiter perassatur, hic & probissimè in ventriculo concoquetur, atque ad sequentes functiones erit accommodatissimus, &c. In clibano igitur salubrius, quàm inter prunas coquendus est panis.

Fermentatio.

Quod ad fermentationem attinet, qua cum fermento fit acido, ea inter cetera artificia, summè necessaria est.

Hæc enim pastam attollit, & levitatem ideirco pani conciliat atque saporem: qui citra eam gravis & insalubris redderetur, atque ideirco noxius & inutilis. Præterea panis mediocriter salus, melior ac salubrior est insulso, etsi multi aliter sentiunt.

In summa, panis eo modo, quem diximus, apparatus, magnum & elegans magisterium exhibet, in quo nobiliores & perfectiores Chymicæ operationes elucescunt. Primo puri ab impuro apparet separatio, hoc est, farina à furture: Secundo puri cum sua aqua coniunctio, quæ ibi triturationa, hoc est, piassenda, malaxanda, fermentanda, digerenda, ac demum perfectè coquenda, ex qua mixtione sic elaborata, panis salubris, vivificus, hoc est, lapis Philosophicus, immensæ virtutis progreditur. Denique longè aliquid præstantius est panis quàm farina. Si quidem quæ nobis grana natura exhibet, nisi artificium hominis in præparationem accederet, longè noxiora, quam utiliora homini futura essent. Accuratè igitur, & præparandus, & coquendus est panis: alio-

qui frumentum, quod simpliciter ex aqua coquitur, quocunque modo velis, nunquam alimentum utile ac salubre allaturum est. Quod testatur Galenus eodem lib. supra citato, historiam referens, cum aliquando rus ex-patiatum animi laxandi gratia profectus esset, paulo ab urbe remotius, ubi panis erat inopia: levidisse duas rusticasin suam cœnam triticum ex aqua & sale coxisse: ad quod epulum ipse Galenus cum duobus aliis sociis invitatus, avidè accessit, appetitu exitinere contracto, eoque cibo copiose & ad fatietatem, alijque simul cœnati sunt: cuius epuli exitus qui fuerit ex Galeni ipsius verbis audiamus: Verùm à cœna, inquit, gravitatem in ventre adinstar incumbentis lutu capimus sentire: postridieque toto die crudi, cibum fastidientes, languebamus, adeo ut nihil possemus omnino assumere. Præterea flatulento spiritus plenus, caput dolebat, oculique ceu per nebulam cernentibus caligebant. Ad dit se ex rusticis quæsiisse, num alias eodem cibo uliessent, & qui ex eo valuissent: qui responderunt, aliarum rerum inopia (prout ipse Galenus tunc premebatur) frequenter se eiusmodi cibum in usum assumpsisse, qui semper gravis stomacho fuisset, potiusque noxius quàm utilis, quod facile citra experientiam colligi, & judicari poterat. Farina enim trumenti istiusmodi, etsi purior est trumenti substantia, cum sit concoctioni rebellis, noxam parit, nisi (inquit idem Galenus) per saleem, fermentum, conspersionem, triturationem, furnumque edometur ac perficiatur. Quis hinc

Quid Galeno acciderit ex usu panis haud probè colli.

*Frumentū
erudum in
salubre.*

non intelligat (addit) rude & illabo-
ratum triticum, firmissimum ac perti-
nacissimum esse: contra si congruè
præparetur, ut supra diximus, opti-
mum esse nutrimentum, ac corpori
humano summè necessarium, utilissi-
mumque.

Si triticum inter vegetabilia om-
nia nutritioni imprimis, ac vitæ ho-
minis conservandæ congruentissi-
mum, ex aqua tantum, & citra ullam
aliam præparationem coctum, tantas
noxas & incommoda infert, ut verè
scribit Galenus: quid de sexcentisa-
liis granis dicemus, seminibus, radici-
bus, herbis, floribus, ex quibus varia
concinnantur remedia: nunquid gra-
viora corpori nostro incommoda pa-
ritura sunt, cum iistantum ex aqua
coctis crassissimo modo, vulgus phar-
macopœorum in medicamenta, quæ
apozemata, syrupos, julepos, &c. vo-
cant, utatur, & ægris sic parata, hoc
est, venenosa potius, quam salubria
exhibeat?

Si Censores nostri ista seriò me-
ditarentur, non usque adeò latratibus
suis veras medicamentorum præpara-
tiones, ex quibus (summa Dei gratia)
in dies insignes effectus & virtutes
prodeunt, lacerarent. Cum enim
illæ juxta conditiones ab Hippocrate
desideratas, tutò, citò & jucundè o-
perentur: quorsumignari istiputidas
suas decoctiones, & fastidiosas sto-
machoq; invisas, insectè & impuden-
ter præferre aulint?

3. Delectus.

Redeamus ad panem, quem ut sic
bonus & salubris, Galenus vult ex opti-

mo tritico, & à suo furfure separato
fieri, mediocriter candidum, opti-
mè pistum, fermentatum, sale condi-
tum, & ut patet, coctum.

Oribasius lib. collect. medic. cap. 8.
de panibus triticeis loquens, idem
sentit cum Galeno his verbis: Opti-
mus panis & saluberrimus, inquit,
est, qui plurimum fermenti, pluri-
mumque salis habeat, quique pluri-
mum sit subactus & elaboratus, ac in
clibano moderatè calido sit assatus:
Hoc verò, quod dixi, plurimum fer-
menti atque salis in gustu judicari
debet atq; discerni. Quod enim in
copiosiore horum mistura est, jam
molestum id, & noxium est.

Ex his apparet Galeni & Oriba-
sii aliorumq; multorum a authoritati-
bus, quàm salubris sit panis medio-
criter salutus, quàmq; inter alios lau-
dabilis: cum tamen sint medici qui-
dam, qui salem in pane prohibeant:
qui planè error est popularis.

Ex his, quæ supra diximus, li-
quere potest, quæ apud pistores pla-
cent, pastilli, & id genus crustaceo-
rum panū, qui omni fermento carent:
propterea esse insalubres & noxios, tum
ægris, tum etiam sanis. Eiusmodi enim
pasta fermento destituta, dum subi-
guntur, & manibus elaborantur, aqua
subinde diluta, tandem in gluten &
collam vertuntur, & ichthyo collam,
qua fabri lignarii utuntur in conglu-
tinandis suis asseribus, duritie adz-
quant: quin etiam usque adeò solida
ac dura evadunt hæc condimento-
rum & ciborum genera, ut duritie lapi-
dem vincant. Quod minimè fer-
menta-

mentatæ pastæ accidit. Hinc fit, ut ex
infermentatis id genus pastis variæ
obstructiones in corporibus nostris
nascantur, causæque materiales cal-
culorum, aliorumque id genus mem-
brorum, ad hunc fontem jure merito
revocentur.

Excussis singulatim ac fusè omni-
bus iis, quæ de pane dictu necessaria
nobis visa sunt, deque granis aliis, quæ
in cibum nostrum accommodantur,
& quæ in farinam ac pastam subigi
possunt: de reliquis alimentis, ne
quid silentio supprimatur, opportune
consequenter dicendum esset: ac im-
primis de carnibus tot tamque vario-
rum animalium, quæ partim in terra
gradiuntur, partim in aere volitant,
& partim in aquis marinis, tum
fluvialibus natitant, quibus omnibus
vesci solemus. Quin & hic aptè de va-
riis terræ fructibus differeretur, tum
æstivis, tum hybernis, qui suis tempo-
ribus nobis enascuntur in usum quo-
tidianum ad voluptatem potius & de-
lectationem, quàm ad firmum & solidum
alimentum: quorum tamen aliqui in
medicamentum etiam nobis cedant.
Sed cum tractatus noster brevis, tan-
tam rerum copiam non ferat, quæ
magnum & prolixum volumen im-
pleant: cumque apud auctores ubi-
que abunde de iis differatur, ab eo-
rum fusiore examine superle debi-
mus, breviter tamen de iis discepta-
turi, qui nobis sint utiles cibi,
& quæ alimenta noxia, o-
stendemus.

CAP. VI.

De reliquis alimentorum generi-
bus, ac primo de herbis.

Quicquid homines nutrit aut est
herba seu planta aut caro aut pi-
scis.

Piscium nomine comprehendi-
mus, tum fluviales, tum marinos
pisces, cujuscunque generis sint, ut &
conchyliorum omnia genera.

Sub carniū genere, tam qua-
drupedes, quam volucres complecti-
mur.

Et per herbas non tantum folia, sed
etiam etiam semina, radices, fructusque
& herbarum arborumque intelli-
gimus.

Ordinemur autem ab herbis sive
plantis propterea, quod ex illarum
speciebus nobis suppetunt duo ista
prima & principalia alimentorum ge-
nera: panis sc. & vinum. Sunt præter-
ea hæc ipsæ plantæ quibus soli nostri
primi parentes usi sunt in alimen-
tum.

At sub herbarum vocabulo, specialius
nunc sumpto: de herbis foliis, quæ
in usum alimentorum variis condi-
untur modis, imprimis hic verba fa-
cere constituimus.

Hæc modo decoquantur in juscu-
lis, modo minutim concisæ fringuntur.
Ex illi modo fiunt farcimina & pla-
centæ, modo acetaria, modo variis
aliis adhuc modis præparantur.

Hæc igitur sit, pro hoc instituto,
propria herbarum consideratio: qua-

Tollitur autem frigiditas eximiaunica ebullitione in aqua ferventi facta: ex qua postea cum oleo, aceto, & saccharo, fiunt acetaria quàm optima salubriaque. Lactucâ quinetiam in frigidandi somnumque conciliandi causa, utimur in jusculis per totam ætatem.

Borrago.
Buglossa.

Borrago & *buglossa* herbæ temperatissimæ, optimæ quoque sunt & saluberrimæ in jusculis cœctæ: illæ enim exhilarant cor, & humorem melancholicum ad temperiem revocant: unde sequitur, ipsorum usum imprimis conferre cardialgiæ cordisque deliquiis: nec non pectoris melancholicique affectibus omnibus.

Planta ca-
lida.

Serpillium, thymus, hyssopus, amaracus, mentha, salvia, fœniculum, & petroselinum: herbæ sunt omnes calidæ, plerûque hyeme in jusculis etiam utiliter offeruntur, conferunt iis, qui imbecillo sunt stomacho, quique sunt obnoxij morbis, quorum causæ à pituitosis, frigidis humidisque pendent humoribus.

Petroselinum.

Ex iis *petroselinum* frequentius usurpatur in culinis. Nam etiam crudû & incoctum, carnibus bubulis, vervecinis, eorumque pedibus elixis, & multis aliis diversis ferculis, etiam ex piscibus præparatis, imponitur, ut gratum illis saporem conciliet. Eius radices & folia cocta, diversimodè in cibis exhibentur, ac simul optimis condimentis commiscentur: habent vim aperiendi.

Sed *petroselinum*, de quo hîc loquimur, non est illud, quod nonnulli adeo noxium vertiginosis & epilepti-

cis esse prædicant. Illud enim est *Apium vulgare*, à nostro *petroselino* qualitatibus & virtutibus longè diversum.

Apium vulgare.
Radex fœniculi.

Hyeme interdum, in jusculis etiam, utimur *radice fœniculi* ad repurgandos ab arenulis renes: nec non ad acendum visum: ætate dum semen suum producit, offertur in extrema mensa ut manducetur: concoctionem enim adjuvat, non fecus ac anisum, quod etiam eundem in finem porrigitur.

Quod ad herbas temperatas spectat, quæ neque frigidæ: qualis est *pimpinella* & multæ aliæ ejusdem classis, ex iis juscula & acetaria etiam varia concinnantur. Præsertim ex *lupulo* & *asparagis*, ex quibus, veris initio, cum primum è terra repullulascunt & egerminant, primaria acetaria fiunt.

Herba temperata.
Pimpinella.

Lupulus.

Fasciculi ex *lupo* concinnati paululum decoquantur: ex quibus (oleo, aceto saleque admistis) quam optima acetaria fiunt: quorum vis aperiendi, detergendi & crassos humores incidendi est: heparque ipsum & reliqua viscera nutritioni dicata obstructio-nibus expediendi. *Lupulus* quinetiam in jusculo coctus, totam sanguinis massam emundat: biliosum & melancholicum humorem simul & semel contemperando & purificando, repurgat. Idem præstant aqua & syrupus, ex eius succo concinnatus.

Asparagi, quoque in maximis sunt *Asparagi*, deliciis: modicè cocti cum oleo & aceto vel primis mensis acetarii instar, vel secundis bellariorum loco, butyro prius recenti ac liquefacto delibuti exhibi-

exhibentur. Viscera ab obstructionibus liberat, urinam leniter cient, & sic consequenter renes abstergunt calculosis impuritatibus: appetitum stimulant, & ventriculum roborant. Imprimis horum esu abstineant femine, ne ipsi nimium indulgentes, sterilecant: interim viris inde semen augeri, & Venereus excitari, in dubium non est vocandum.

Spinachia. Diebus Quadragesimæ frequens usus est *Spinachiorum*, quæ elixa & frigida salubria, thoracis partes optimè nutriunt, & tussim sedant: prima ebullitione laxandi vim acquirunt.

Brassica. Brassica herba est notissima, & passim obvia. Eius variaz sunt species: aut enim viridis est, aut crispa, vel est florescens, Gallicè *choux de fleur*, German. *Blumen-Köhl* / quæ omnium & melior & rarior: vel capitata, cujus usus in jusculis, & acetariis in Germania plurimus, neque bonus, sed meo iudicio plane insalubris. Quamvis enim ea in jusculis sumpta, delicatum efficiat cibum, & palato grato saporis lenocinio ab initio blandiatur: diuturnior tamen eius usus sanitati plurimum obest. Nam præterquam quod cruditatum & flatuum copiâ, ventriculum replet, sanguinem insuper melancholicum procreat, & molesta turbulentaque excitat somnia: ita ut Brassica viridis, Bononiensis, Mediolanensis, & omnis generis alia, in Gallia nostra plantata & educata, multò sit salubrior & melior: quæ in prima ebullitione vim demonstrat catharticam & diureticam: facultatem item hepatis, splenis, & totum mesenterium

aperiendi possidet: crapulæ præterea, & cruditatibus à nimio vini usu contractis, prodest: Est denique tanta brassicæ laus & commendatio, ut à multis plurimorum morborum medicina quædam universali statuatur: quibus tamen non omnino assentior: quamvis ejus usum judiciosè adhibere, potius utilem, quam noxium esse, non negem.

De Radicibus.

Absoluta igitur herbarum illarum enarratione, ex quarum communi usu nutrimentum nobis suppeditatur: sequitur nunc, ordine ut proponamus radices, quibus hyberno tempore potissimum vescimur: ubi deinceps quoque fructus diversitè moribus à natura productos, in medium afferemus.

Inter radices, *beta*, rapa dicta, ^{beta dicta} *pastinaca* coctæ vel super carbones, ^{rapa dicta} vel in aqua, & postea in orbiculos sive rotulas dissictæ, cum aceto & oleo, pro optimis hyeme acetariis offeruntur: liquor ille, qui coloris rubicundissimi, instar sanguinis, ab eisdem radicibus profluit, acetum & oleum in sanguineum & pulcherrimum tingit colorem. Quæ acetariorum genera non tantum palato gratissimum exhibent saporem, sed sanguinis etiam vitia & corruptiones emendant, & appetitum stimulant.

Sisyrinchium & *daucus*, radices parvæ & ^{Sisyrinchium} rotundæ, in aqua coquantur, postea ^{daucus} cum butyro friguntur: ventriculum calefaciunt, menses & urinas provocant.

cant, Venerem excitant, si quis frequentius utatur.

Raphani, quovis tempore salubres, nephriticis præsertim. Nam urinam proliciunt, & renes ab omni arena substantia purgant: quin imò materiã istam mucilaginosam, unde calculus generatur, virtute sua specifica, in aquam resolvunt. Ad quod institutum illos cum carniùm jusculis coquere licet, si ita videbitur. Aqua eorum stilitatitia est præsentissimum quoq; calculi remedium: cocti etiã & contusi in forma cataplasmatum, pectinis & perinæ regioni feliciter applicantur, ut hinc crassa illa & mucilaginosã materia dissolvatur: sicut illorum effectus specificus in hoc statim se prodit, quæ acris sapor eorum, tam sit efficax, ut quamprimum Sali marino, intercedente quantum locunque spatio, admoveatur, illum statim resolvat, & in aquam convertat.

Eandem ferè vim & proprietatem habent *rapi*, & *napi*, qui ejus generis sunt: Communis enim illorum usus est, ut jura inde boni saporis parètur: Sed in excessu usurpati cruditates, flatus, & ventriculi imbecillitatem generant: adeò ut hoc modo corpori maximum inferre damnum queant.

Cardui, foliis & radicibus arte dealbatis, liberalioribus ditiorum mensis perquam familiares sunt cum jusculis ex capone coctis comedantur: & crudi etiã cum sale & pipere belliorum loco offeruntur, nec non cocti cum butyro fuso inter reliquias Gallie provincias Lugdunense solum hos omnium majores & pulchriores

profert: urinas quoque promovent, ventriculum calefaciunt, & Venerem excitant. Florum foliorum & radicum usus idem existit, qui & cynararum, quia eadem ferè donorum insignia ambo obtinuerunt.

Ex bulborum præterea & radicum genere, frequenter in usum assumuntur *porra*, *cepa* & *alia*.

Nihil usitatus est in Francia, *Porra* quàm ut ex albo porrorum, cum capone cocto, juscula matutino tempore parentur: quæ interea, quæ grati saporis sunt, & aperiendi urinamq; citandi facultatem habent, non postremum obtinent locum.

Porris aliàs in Francia agrè, nec nisi in jusculis utimur. Vascones autem illis crudis cum melle vescuntur: sed ut dicam, quid sit, hic mihi utendi modus planè displicet. Ventos & flatus gignunt in ventriculo, illamque offendunt: visum lædunt, & caput ipsum gravedine & doloribus infestant.

Accipiantur quoque *ceparum* ali. *Cepa* quot, ex albis majoribus, quæ cum butyro, aqua & sale, vel cum carne bubula & vervecina coctæ, reddunt jusculum gratissimi saporis: quod saluberrimum & utilissimum est ad urinam citandam. Inveniuntur plurimi, qui his majoribus cepis, super carbones coctis, & ad dulcedinem redactis, in acetariis utuntur: quin etiã ipse pro remedio contra inveteratam tussim & pulmonum affectus, cum solo oleo, sine aceto, vesperi exhibentur.

Multi cepulis teneris recentibus in acetariis omnino crudis utuntur

D tur

Rapha.
Napi.
Decoctionum
raparum
ad tussim
& pectoris
affectus.
Vid. Cratonem.
Cardui.

Tom. II.

tur, ad excitandum appetitum, quod utique non usque adeò improbarem, si modò crebris ructibus ejusmodi non molesti postmodum forent, nec nimis immodicè ab iisdem sumerentur. Nam viscera detergendi mirabili potestate pollent, eademque ab obstructione & infarctu liberant: renumque ac vesicæ impuras crassasque mucilagines attenuant & expurgant.

Allium.

Allia easdem vires obtinent, quæ in super rusticis in Vasconia sunt instar theriacæ contra pestem & aërem pravis vaporibus infectum: Infantes ex illorum usu ab omni corruptione interna, vermiumque infestatione muniuntur. Sed hoc habent vitij, quod odorem nimis molestum & ferè intolerabilem excitent: Cocta super carbones vel in aqua de sua acrimonia multum remittunt. Diebus a farcis Vascones illis manè in primis mensis utuntur: Illorum quoque usus homines reddit fortiores ac vegetiores: cujus rei exemplum sunt ad triremes damnati, quibus allium manducandum tum exhibetur, cum omni conatu & industria impressio quædam molienda sit.

De seminibus & granis.

Semina seu grana.

Restat ut de seminibus & granis dictorum fructuum verba faciamus. Et tantum commemorabimus, quæ vulgaria sunt, & vitæ humanæ magis necessaria, ex quibus panis confici, & corpus nostrum foveri potest.

Triticum.

Primum ac præcipuum granum *Triticum* est, ex quo panis omnium optimus elaboratur. Qui varia ejus genera

volet cognoscere, legat *Plinii lib. 18. cap. 7.* vbi Italicum frumentum omnibus aliis antefertur. Hoc præsertim notandum de pane, ut sit benefermentatus, optimè coctus, & mediocriter salutus. *Triticum* panem bonitate sequuntur, *secalinus*, *hordeaceus*, & id genus alij. Qui verò alij panes ex milio aut leguminibus concinnantur, procul ab aliis bonitate distant: imò nec satis salubres sunt: id eoque illis explicandis non immorabimur.

Ex illis tamen multis in locis si ve integris, si ve mundatis & suo cortice expeditis, vel etiam ex eorum farina, parantur multa fercula, pasta, pollentæ, quæ à nonnullis in deliciis habentur, & nutritioni non parum inserviunt: cum sobrius est eorum usus, nec usque adeò frequens. Simili genere ferculi uruntur *Helvetij* & *Germani* ex avena confecti, quod *Habermus* vocant.

Mundatum *hordeum* & appri-
mè coctum, magnam vim alendi ha-
bet, nec non phthicos medicandi.

In Vasconia pulres fiunt (quas *Milium*
Arnotes dicunt) ex *milio* & *lentium* *Lentium*
farina. Possent inter venos fru-
ctus *pisa* & *fabas*que, recentes annue-
rare: quorum usus est in jusculis &
bellariis, *fabis* scilicet ex butyro fri-
xis, & *pisis* ex aqua, carne & sale in
suis liliquis, coctis, butyroque re-
centi tanquam suo condimento ex-
ceptis. Sed in granorum & legumi-
num classem ea maloimus revocare:
quod eorum hyeme frequentior sit u-
sus. *Pisa* sicca hyeme cum suilla ex a-
qua

qua coquantur, quæ inter delicatos habentur cibos. Ex his quadragesimali tempore, ab iis qui carnibus tum abstinent, paratur cum Marfuino larido, ut vocant, optimum edulium: fringuntur porro in gratum saporem eadem, cum butyro & cæpa.

Faba sicca.

Ex fabis siccis & cortice seu siliqua liberis, varia quoque parantur juscula, nec non pollentæ grati saporis. His autem sobriè utendum est: quod frequentiore usu crassiorem generent sanguinem quàm par est, pariantque crassos ac terrestres humores, unde morbi causæ suscitantur materiales calculi, & id genus aliorum.

Pisavubra.

Ex pisavis quoque rubris, nec non lentibus, optima juscula condiuntur. Eadem in remedium quoque aptantur, utpote quorum decoctum aperiens sit calculi subsidium: lentium vero jusculum infantibus propinatur ad variolas è corpore excludendas nec non exanthemata.

Oryza.

Oryza quoque grani aut seminis species est, non ita pravi alimenti, si ejus sobrius & moderatus sit usus. Coquitur hyeme cum capone in ferculum, delicatus cibus. Quadragesimali quoque tempore quotidianus ejus est usus, coquiturque ex lacte & cum aut sine saccharo, & secundis mensis offertur. Ejusmodi autem ferculis in cibum quotidianum non est utendum, nec immoderatè abutendum, citra valetudinis dispendium.

CAP. VII.

DE FRUCTIBVS.

De generibus fructuum usitatoribus.

Quod ad fructus attinet: alii ab ipsis herbis producuntur, alii ab arboribus. De utrisque simul verba faciemus, nec distinctionem aliam constituemus, quam ordinem, quo nobis sagax natura, certis temporibus eos in usum nostrum producit.

Qui igitur primi fructus à natura nobis suppeditantur vere declinante, & ætatis initio, quo tempore ætus augetur, ad refrigerium exhibet nobis natura, fraga, framboisia, mox cerasa varij generis, mala Armeniaca seu abricotia, mora: succedente tempore, ficus, uvas, persica, suo quoque maturitatis tempore, quibus pertotam ætatem oblectamur, ad calorem nativum ab extrinseco auctum, attemperandum, & humidum primigenium aëtorum fervore incalescens, externacibi humiditate perfundendum, languentemque ac prostratum appetitum revocandum.

Eadem calis opportunitate nobis suppetunt amygdala, avellanæ, juglandes: ad recreandum appetitum, recentes usurpata: sed quæ meliùs in hyemem asservari debeant.

Suggestit etiam nobis ætas variorum generum pyrorum, pomorum & prunorum genera in eundem finem: qualia sunt pyra muscatellina, bicipitia &c. ut iis calidiora & sicciora corpora, & appetitus languens temperetur, dum recentes à nobis sumuntur, quales sunt

D ij æstivi

Oporini.

æstivi fructus: Oporini verò & diuturnioris vitæ, in hyemem asservantur: qui etiam sub finem æstatis nascuntur, nobisque non parum cœli profunt ex saccharo.

Eodem quoque tempore colliguntur stomachica mala: utpote Cydonia, granata, mespila, sorba, oliva, pistacia, pineæ, cynaræ (quæ tamen ex sagaciorre cultu & transplantatione, tota præ æstate in usum veniunt) cedrini fructus, citri, limones, medica mala aut aurea, omnibus ferè anni temporibus, nobis recentia exhibentur; etiã in Gallia & quibusdam Germanicis locis, iis præsertim, ubi sedulo coluntur & arte promoventur, ut sit in hortis quorundam illustrissimorum principum, ut jam superius diximus. In quibusdam etiam regionibus, utpote calidioribus, & hujusmodi fructibus progignendis opportunioribus, quales sunt Italia & Hispania, sponte sua omni anni tempore enascuntur.

De facultatibus fructuum.

Atque hæc de fructibus nostratibus optimis, ac valetudini nostræ conducentibus satis dicta sint. Qui in peregrinis regionibus producuntur, ut dactyli, myrobalani &c. cum iis faciliè carere possimus, lubenter hic etiam omittimus.

Sed extra rem non fuerit, si paucis horum fructuum qualitates & facultates excutiamus, quarum cognitio, liberiore vel parcior eorum usum nobis permittat, & in quem usum nobis conferre possint, nos edocreat. Largius enim illis utimur, & plus

quàm par est, cum eorum noxa nobis incognita est: contra moderatius, si inde morbum metuimus, & proprietatum ac facultatum notitia.

Fragæ frigida sunt & sicca ex ter-
ræ natura, acido-dulcia tamen, & *De fragis.*
saporis gratissimi: appetitum languentem excitant, hepar refrigerant: renes expurgant, urinamque provocant: quæ & lepræ initium usurpata summè conducunt: puellarum delicia sunt, quibus & in icteritium subsidium exhibentur. Eduntur vino diluta & saccharo conspersa: crebro etiam ex lacte comeduntur. Forum stillatitia aqua febribus & dysenteria adversatur, ac valetudinem restituit. Manè ante aliud quodvis ferculum edenda sunt, idque quantum satis, quod faciliè in ventriculo corrumpantur, febresque malignas, aut mali moris suscitent.

Frambosi facilius fragis in ventriculo corruptionem subeunt, unde *De fram-*
bosis. fit ut fragorum bonitatem non æquent.

Cerasa acidula, eaque matura, *De cerasis.*
inter fugaces fructus, delicatissima, optima & saluberrima habenda sunt: fervidiorem bilis æstum temperant, crassum phlegma incidunt, refrigerant & appetitum provocant: necita faciliè, ac fraga corrumpuntur. Aliæ sunt ejusdem fructus species, quiniger est ac subdulcis, nec æquè cum acidulis cerasis saluber & bonus: imò longè ab illis bonitate recedit. Hujus generis, bigarella dicta cerasa, verminationi obnoxia sunt: quæ idcirco in stomacho præpòtè cor-
rum.

puntur, & vermes generant, quorum usus idcirco à nobis improbat, præterquam rarus, & ut tantum quodammodo edentis appetitui satis fiat.

Apponantur cerasa mensarum introitu cruda: inter bellaria verò cotridita ex saccharo offeruntur. Eadem ut asserventur, in clibano exiccantur, quæ ad sitim febricitantium fallendam commodè usurpantur. Aqua illorum stillatitia febribus & internis inflammationibus opitulatur.

Plin. lib. 15. cap. 25. Laudavit olim Plinius cerasa Campana & Lusitana. Allata sunt primò ex quadam urbe Ponti (Ceraso dicta) temporibus Mithridatici belli, in Italiam per L. Lucullum: ex quibus arbusecula in varias orbis partes deportata sunt & consita.

Præcocia. Fructus qui à Gallis *arbitots* dicuntur, à nonnullis præcocia, cum primis ætatis fructibus producuntur: sunt autem fructus minus durabiles, ob quam causam etiam *præcocia* à Latinis appellantur: hoc est fructus fugaces & momentanei ex præcipitata & intempestiva maturitate, qui idcirco citò etiam pereunt. Dicuntur etiam mala Armeniaca, propterea quod illorum genus primùm ex Armenia ad nos transfectum sit. *Gal. lib. 2. de alimentis*, ea inter persicorum species numerat, iisque easdem proprietates adscribit, nisi quod præcocia, ut ipse refert, non ita statim in ventriculo corrumpuntur, sicut mala persica. Fructus sanè elegans & peramabilis, qui crudus primis mensis apponi, secundis verò, non nisi coctus &

saccharo conditus cum cæteris bellariis offerri debet. Hic quoque fructus saccharo in eum finem conditur, ut per integrum annum asservari, & in comestationibus, à prandio vel cœnâ institutis, exhiberi queat.

Mora, quæ ad justam maturitatem pervenerunt, ut scribit Galenus, ventrem laxant: Viridia autem & exiccata, eundem astringunt. Optima sunt illa, quæ mediam tantum maturitatem sunt assècra: astringitione enim sua amabili, qua tum pollet, nimiam illam laxandi vim impediunt, & omnem corruptionis occasionem adimunt. Habent etiam vim refrigerandi & appetitum excitandi, quæ ante cibos alios sumenda sunt, ne cum illis sumpta, citius corrumpantur: quod tum accidere solet, si ipsa in ventriculum malignis humoribus repletum, ingerantur. Non igitur promiscuè, sed cum iudicio iis utendum: Pharmacopœi ex horum succo conficiunt diamoron, unde gargarismi; ad faucium inflammationes, concinnantur.

Prunæ inter eos fructus, qui bono ac jucundo sapore præditi, & in hominis usum à natura producti sunt, non postremum obtinent locum bonitatis. Tot autem actam varietatibus illorum extant differentiæ, quibus invicem odore, sapore, colore, virtute & multis aliis proprietatibus differunt; ut omnes differentiæ eorum hic recenseri nequeant. Nos principaliorum tantum mentionem hic faciemus, & eorum, quæ in Francia nostra

D. 3. colli-

Mora.
8. simpl. &
2. de alim.

Prunæ.

colligi, & in usum adaptari solent: omissis illis vel etiam melioribus, quæ aliis in locis producantur.

Reperiuntur igitur apud nos pruna, subdulcis saporis, damascena dicta, quorum nucleus à pulpâ non benè separari potest. Hæc eiusdem generis esse puto, quorum Galenus, & alii antiqui mentionem faciunt, ex quibus imprimis commendant ea, quæ Damasci in Syria crescunt: unde illa post in Italiam, Galliam, & alias regiones advecta fuerunt, quibus adscribunt vim laxandi: Pharmacopœi magnâ horum copiâ officinas suas instructas habent: ex quorum succo & pulpa, per cribrum colata componunt diaprimum simplex, ac diaprimum lenitivum, aut diadamaſcenum Nicolai: quæ purgantia conducunt iis, qui febribus ardentibus infestantur: quarum causa existit acris & biliosus humor, quem huiusmodi remedia alterant, & leniter purgant.

*Diaprimum
conducit
febribus
ardentibus.*

Eiusmodi pruna hodie, in usu cibario, ob saporis bonitatem non usque adeo commendantur, nec nisi in eum finem, quem modò posuimus, assumuntur. Sed sunt præter illa, alia adhuc damascena, violacea, alba & nigra: ab horum colorum varietate ita dicta: quorum nucleus, à carne ficcus avellitur: hæc, inquam, singulari sua bonitate & incomparabili saporis dulcedine, omnis generis alia longè superant: inter ea, saluberrima æstimantur damascena maiora nigra, utpote quorum dulcedo suavi acido-tate mixta, vermium generationem impedit, & hinc ipsorum substan-

tiam, à momentanea corruptione tuctur.

Sunt præterea alia prunorum genera in Francia copiosa, ut pruna *perdigon* Gallicè dicta, pruna Regia & Imperialia, item alia à dactylis appellata: quæ inter huius generis fructus, tantam etiam saporis jucunditatem referunt, ut vix alia inveniantur, eum quibus conferri possint.

Turonensis ager, qui Franciæ hortus, à singulari amœnitate & fertilitate dicitur: dulcia pruna profert, quæ in furno aut in Sole exiccata, incredibilem saporis bonitatem acquirunt. Mensis opulentorum huius urbis Parisiensis primis, pro deliciis apponuntur, diebus præsertim quadragesimalibus. Coquuntur in aqua sine magna sacchari additione: ex insita enim proprietate sufficientem sacchari dulcedinem suppeditant.

Est oppidum quoddam in Vasconia non procul à *Mont-auban* situm, s. *Antonin* dictum, cuius terra eiusmodi fert pruna nigra, saporis subacidi: quæ passim in remotas regiones venduntur. Ex his prunis quæstus fit magnus adeò ut summam centum millium coronatorum aureorum excedat: sed fides esto penes autores.

Sunt insuper alia quædam pruna, quæ ex provincia Gallica, *Brugnot* dicuntur, in cistulis sine nucleis inclusa & compacta, coloris aurei, & subacidi, suavissimi que saporis, ad nos adferuntur: quæ tam cruda, quam cocta commodissimè offeruntur sanis & ægris: potissimum autem iis, qui ex imbecillita-

becillitate quadam impediti, aliis edu-
liis frui non possunt; jucundissimum
simul ac utilissimum præbent alimen-
tum.

*Cucurbita,
Cucume-
res.*

Cucurbita, cucumeres, & melones
sunt fructus producti ex plantarum
feminibus. Vim habent insignem
refrigerandi. Ex cucurbitis cum mo-
dica omphalii quantitate juscula pa-
rantur: ut ex cucumeribus, quorum
tamen usus frequentior in acetariis:
scinduntur enim in orbiculares rotu-
las, quæ super infuso aceto & sale, in-
tra duas patinas jactantur: hoc verò
aceto ablato, & recenti cum oleo, sale
& pipere affuso, acetaria fiunt, & æsti-
vis diebus ut plurimum primis mensis
apponuntur. Reperiuntur in Va-
sconia, qui cepas in rotulas sectas ad-
miscent, quibus nimiam cucumerum
frigiditatem corrigunt. *Cucumeres*
immaturi adhuc, ut parvi, cum aceto,
sale & paululo fœniculi condiuntur:
usus horum hybernis diebus perinde
est, accapparum & olivarum. Qui
verò imbecillo aut frigidiori ventri-
culo laborant: quales sunt ut pluri-
mum senes, ab eiusmodi fructibus,
quocumque modo præparatis sibi omni
studio caveant: Proderunt illi quidem
juveni calidi & biliosi temperamenti:
cuius ventriculus instar aquæ bullien-
tis perpetuò fervet, hoc enim modo
bilis acrimonia retunditur: sed tamen
illis cautè & moderatè utendum est;
propterea quod faciliè corrumpantur,
& febres putridas generent.

Melones.

Hos sequuntur nunc *melones*,
ex quibus meliores & selectiores, inter
fructus delicatissimos recensentur. In

regionibus calidis & agris optimis pro-
ducuntur optimi. Horum singulari
bonitate & abundantia gaudent Nea-
politani in Italia, nec non Astenses
Pedemontani. In Francia quoque
crescunt, in Gallia Narbonensi, in
Provincia, in Delphinatu, quin imò
Lugduni & in Turonensi etiam cælo,
ubi non in sterquilinum aut fœciturum
seminantur, sicut in hac urbe Parisien-
si fieri solet: sed in terram benè cul-
tam & elaboratam. Hinc fit ut salu-
briores illi sint & meliores, quàm hi,
qui violento illo fœmi calore putrefa-
ctionem simul inducente, ante tem-
pus ad maturitatem coguntur.

Illorum variæ sunt differentiæ,
quæ ratione coloris vel extrinseci,
vel intrinseci distinguuntur: Extrin-
secus alii sunt virides, alii flavi, alii albi,
pallidi & cineritij: alii præterea sunt
omniò lævigati & æquati: alii corti-
cem habent rugosum instar retis ali-
cuius expansi. Intrinsecus alii toti
sunt virides, alii auri sive aurantiorum
colorem referunt: alii sunt rubicun-
di, subalbidi, & alii prorsus ruffi. Qui
verò ponderosiores & floridiores ex-
istunt, & ad pedunculum crassorem
& grandiore portionem obtinent,
qui præterea corticem durum, intrin-
secus carnem solidam, rubicundam,
aurei coloris, aut omninò viridis ha-
bent (ut propriè ii sunt, qui Gallicè
succrins dicuntur), quorum semen
ad eò firmiter carni adhæret, ut vix in-
de separari possit: hi ex his notis pro
optimis censendi sunt: Cæro in super-
illorum, dentium iudicio, solidâ con-
stare substantiâ; & jucundus gratusq;
illo-

illorum in ore sapor, naturam aquarum rosarum, sacchari, ambrae & musci æmulari & referre debet. Melones his proprietatibus insigniti minus nocent. Fructus huius dignitas atque excellentia mihi occasionem præbuit, ut integram eius anatomiam sive sectionem in omnes partes, oculis hic subjicerem. Nec id sine consilio: scio enim Reges & Principes eò maxime delectari: meminerint tamen moneo, ut meliores assumant, & valetudini minus noxios. Fit enim, quod dolendum, ut ex promiscuo illorum usu, horrenda sæpe numero ac perniciosissima symptomata oriantur: quin imò in optimorum etiam & selectissimorum usu, qui dulcedine & jucunditate sua homines ad nimium illorum esum pellicunt, moderatio & temperantia summe observanda est. Refrigerant, sitim sedant, appetitum & urinam stimulant, renes ab arenulis purgant, & sic ex una parte non modo palato grati, sed sanitati quoque utiles sunt: verum e contra flatum generant, maximeque efficiunt colicæ flatulentæ obnoxii, ut quam excitare & augere soleant. Huius fructus proprietates est, ut facile corrumpatur, præsertim in his, quorum ventriculus jam pravis & malignis scater humoribus: ex quibus febres malignæ, ventris profluvia, & ipsa dysenteria generantur.

Literis proditum est, Albinum Imperatorem, adeò fructuum, melonum præsertim & malorum persicorum esu delectatum esse, ut in una cœna octo satis magnos comederit melones, & mala persica centum.

Plurimi Imperatores alii, & summi viri ex eorum abusu interierunt: Fridericus III. Henricus VII. & Albertus II.

Platina, Paulum II. Pontificem Romanum, circa horam secundam noctis apoplexiâ correptum, & solum in cubiculo, extinctum tradit: cum tamen die præcedenti nihil mali sensisset, & in cœna melones duos prægrandes integros absumsisset.

Grana sive semina melonum in usum medicum asservantur, ut & grana cucumerum & cucurbitarum, quibus utimur in decoctionibus ad refrigerandos, aperiendos, & repurgandos renes ab arenulis, & calculo, necnon ad eorum & vesicæ ulcera detergenda. Ex iis etiam in eundem finem emulsionones, ut vocant, concinnantur.

Inter æstivos & oporinos fructus, optimi sunt alimenti *ficus* probe maturæ. Olim, juxta Athenæum, primum laudis locum tenebant, ex Ætholia & Caria, Paria, Chia, & Callistrutia Romanis dictæ. Sed aliunde quam è Gallia nostra, præcipue Narbonensi, meliores petendæ non sunt. Sic & Vasconia hoc fructus genere adeò abundat, ut à nulla alia regione, nec copia nec bonitate illa vinci possit. Gaudet enim aère temperato, qualis est Vasconicus: ubi vineæ infinitis luxuriant sicubus, quarum tamen umbra vitibus & uvis haud officit. Varii coloris sibi producantur: albæ, nigrae, virides, purpureæ, subrubrae pallidæ & variegatæ. Optimæ sunt, quæ hincunt externa cute, & pulpam pinguem ac molle suaviorem habent. Edun-

Eduntur horis matutinis cum pane, & pauco sale: quibus superbibitur merum optimum, juxta illud: *Poss crudum purum, &c.* Conducunt per-
dori, nativum, vividumq; colorem restituunt. Ficus & uva, alimenti bonitate & præstantiâ cæteros æstivos & autumnales fructus facile superant: magisque aliis impingunt. *Galenus*, ut ostendat earum nutriendi vim & præstantiam, exemplum adducit à vinearum custodibus, qui istis fructibus impinguntur, cum nullo alio utantur cibo, quàm ficubus & uvis cum pane: perinde ac in Vasconia nostra, ubi porci quoque iis saginantur: tanta illarum copia & nutriendi vis.

Inter *avas* illæ, ex quibus muscatum, ut vocant, Fruntignanum exprimitur, omnium sunt delicatissima: Germania quoq; nostra producit optimas, cum albas tum rubras, tum vividi mixtique coloris. Mane ante alium cibum sumi debent cum pane.

Et si autem huiusmodi fructus, ficus nempe & uva inter optimos, ut dictum, censentur: non tamen omni carent noxa: ventriculo enim frigidiori & imbecilliori parum conferunt: nec abusus illorum, ut & cæterorum multum prodest. Modum igitur servant, quicumq; sanitati suæ consultum velint: intemperantia enim medicorum nutriti

Pro hyeme asservantur ficus in hunc modum: Exsiccantur primum in craticulis ligneis, Soli expositis: deinde in catinis (*Gallis Cabats*) repo-

Tom. II.

nuntur: ubi compressæ liquorem saccharinum effundunt, quo perfusæ & imbutæ compinguntur, atq; hæc in corruptæ servantur.

Massiliz, quæ Narbonensis Galliarum metropolis, magnus sit ex iis quæstus: sicutiam Monspeffulo, & è finitimis locis eò convehuntur, in capsulis ligneis, uva probè exiecata: illincq; cum ficubus in Galliâ, & regiones varias avehuntur, ad usum tum alimentorum, quàm medicamentorum.

Mala, quæ vocantur Persica, non ^{Mala Per-}men suum è Persia, unde primum ^{lica.}alata sunt, retinuerunt: quæ, licet in proprio & nativo solo lethifera sint (ut quidam referunt) in Ægyptum tamen aliòvé translata, benigna & innoxia redduntur. Duplicis sunt generis: mas nempe & foemina. Foemina facile nucleum dimittit: at mas cum pulpæ ad eò affixum habet, ut ægrè ab ea divellatur. Foemina Vasconibus vocatur *Perseque*, quæ molliori & subdulciore pulpâ, quàm mas, *Perse* dictus, facilius eo corrumpitur. Mas autem foeminâ suâ crassior est, longeq; odorator, coloris subrubri ac vividi, ad aureum vergentis, durioris pulpæ ac sapidioris. Cruda in orbiculos dissecta ex vino, ut Vascones solent, aut inter cineres paululum alata, cum Saccharo sumuntur. Paviana aut Aubergera, eiusdem generis sunt cum masculis, saporis grati & delicati.

Galenus, ea primis quidem ^{lib. 2. Ab-}men-
sis apponi jubet: alibi tamen ^{ment.}docet,
persica omnia pravi esse nutrimenti,
facilis corruptionis, & stomacho in-
fensa.

E

fensa.

fenſa. Suadeo igitur, quantum ad me, ut immoderatus illorum uſus proculſe vitetur.

*Amygdala,
avellana,
& juglan-
des racen-
tes.*

Amygdala, avellana, & juglan- des recentes modicè ſumptæ, gratæ ſunt palato, pectori utiles, ad ſanguinem ſemenque generandum idoneæ: copioſæ verò & crudæ in ventriculum ingeſtæ difficulter coquantur, & ob oleaginofitatem ſuam facilè bilem generant, hincq; dyſenteriam excitant. Exiccataſſervantur ad uſum.

Amygdala.

Ex Amygdalis dulcibus parantur edulia, Gallis *blancs mangers* dicta: amygdalata etiam ægris ferè omnibus alimentum præbent optimum. Ex iſdem exprimitur oleum amygdalinū, calculoſis affectibus, doloribusque ex acribus humoribus productis utile. Propinatur intrò ad duas aut tres uncias: Exterius etiam eo pectus in difficili illinitur anhelitu.

Juglandis.

Juglandes nuces adhuc immaturæ, cum ſuo viridi cortice condiuntur ſaccharo, ad corroborandum & calefaciendum ventriculum: quæ myrobalanorum locum ſupplent. Ex harum nucleis ſiccis exprimitur oleum nucum, vulgo notum: cuius uſus eſt ad cibos condiendos, nec non in medicina ad curandam cholicam flatulentam: ſive ſolum, vel cum vino generoſo in clyſterum carminativo (ut dicunt) de cocto, addatur.

Hoc remedio uti poſſunt ruricolæ, à pharmacopœis longè remoti.

*Avellana.
Macrob. li.
3. Satyr.
& ap. 18.*

Avellana, Latinis Ponticæ & Præneſtinæ nuces, ita dictæ, quòd vel in Ponto vel apud Carſitanos in agro Præneſtino copioſè producantur. Hæ

præter uſum illum, quem diximus, ſicæ quoq; cum uvis paſſis & ficibus, menſis apponuntur hyeme, & quadragefimæ diebus.

Ex iſdem extractum oleum, doloribus arthriticis prodeſt: cortices illarum virides in pulverem redacti, & ex vino auſtero ſumpti, ad dragmas duas, diarrhœam & menſes albos fiſtunt. Putamen item coloris rubei, ad dragmam unam, cum æquali corallorum rubeorum pondere, ſumtum, cum aqua cardui benedicti, aut ad plures papaveris rhæadis, quamvis vulgare, ſpecificum tamen auxilium eſt, & probatiſſimum in pleuritide.

Nunc de pomis pyriſque fructibus autumnalibus dicendū, quæ diuturnioris durationis æſtivis, omnibus anni temporibus menſis inferuntur, crudi, cocti, conditi, aliisq; modis preparati.

Poma optima, inter alia ſunt, cur. Poma tipendula & Renetta dicta: nec non ea, quæ *paſſe-pommes* & *de caluille* Gallicè vocant, in Dania aut Normania nata, tam intus, quam extra rubea: Secundis plerumque menſis offeruntur. Sed curtipendula, ſaccharo facta, & ad ignem lentum cocta, exhibentur manè ante cibum, in affectibus melancholicis, ad arcendam bilem utramq; alvamq; laxandam: ex quibus etiam paratur ſyrupus, Sabor veteribus dictus. Eadem ſaccharo Candi, olibanique pulvere facta & cocta, porriguntur pleuriticis, ad lateris apoſtoma maturandum, pus movendum & abſtergendum.

Inter *pyra*, *Bergamota* & Regia *pyra*, pro

pro optimis habentur: Ex quibus Auxensia, & postea Turonensia, in Gallia nostra primam laudis ac bonitatis gloriam merentur: quæ cocta cum saccharo secundis offeruntur mensis. Sunt adhuc alia diversigenis pyra, hyemalia, austera, astringentia, quæ non nisi sub Campana, vel cineribus carbonibusque cocta, ex usu sunt. Huius generis pyra Turonenses condiunt, & in clibano aut Sole exsicant, & ad usum servant. Ex sylvestribus pomis pyrisque torculari expressis, in Normania conficitur pomaceum & pyraceum; potus incolis istius loci gratus, instar vini, cuius inopia laborant: nec obsecrè nimis, vini bonitatem is æmulatur: ut nihil dicam de ipsius præparandi modo, qui ferè in omnibus convenit cum vini expressione, sive instrumenta & locum, sive tempus spectes: nec minus ac vinum ipsum in cellis vinariis, dolis ligneis ad usum asservatur.

Cydonia.

Cotonea mala, Græcis *κοτωνα* *κωνιδία*, quod primum ex Cydone, urbe Cretensis insule, in Italiam transportata credantur: sub prunis & cineribus cocta, & saccharo conspersa, bellariis inferuntur. Vim habent adstringendi, & orificium ventriculi corroborandi, ciborumque vapores coercendi, nec itò sursum ascendendo, cerebrum petant. Gratissimi sunt saporis: cordisque vires roborant, ac stomachum veneno infectum restitunt, sive id intra corpus, à pravis humoribus excitatum, sive extrinsecus ingestum fuerit. Apponuntur

mensarum initiis, alvi adstringendæ roborandæque causâ, adversus diarrhæam, licentiam & dysenteriam: Quin & vomitiones cohibent, & subversum ventriculum restitunt.

Has virtutes tam alimentosas, quam medicamentosas sola pulpa, qualem natura nobis exhibet, præstat. Ex iis præterea, sub prunis coctis & saccharo conditis, conditum Cydoniatum præparatur: cuius magna quantitas, tempore Galeni, ex Syria lib. de al. 2. & Hispania Romam olim advchebatur. Huiusmodi cydoniata varii generis nobis urbs Aurelia suppeditat, tum palato gratissima, tum ventriculo, & sanitati utilissima.

Ex cydoniis porò *syrupus con-* *Syrupus ad*
ficitur ad ventriculum roborandum, *ventris flu-*
& omnes alvi fluores inhibendos. Ex *xiii.*
solo jure probè depurato, & in balneo maris cocto, ad syrupi consistentiam, potentissimum remedium, vel citrà sacchari additionem, ad quævis alvi profusiva paratur. Si verò ad singulam libram syrupi, sacchari unc. ij. addideris, jucundior quidem erit syrupus sapore, non autem virtute præstantior.

Oleum quoque ex iis extractum, & extrinsecus applicatum, dictis morbis est medicamen optimum.

Ex seminibus eorundem, cum aqua, mucilago lenta extrahitur, collyrium ad oculos inflammationes præstantissimum; prodest eadem aliis affectibus, qui cum moderata quadam adstrictione leniendi sunt.

Granata, vel à multitudine intus *Mala granata.*
E 2 grano-

granorum, vel à Grenade Hispaniæ regno, quod præceteris hoc fructu abundat, dicta: Latinis mala Punica: nobis nec ex Hispania, nec Italia convehenda sunt, quantumvis illic copiosissima. Francia enim nostra multis in locis ea abundè satis producit: sed præcipuè in Germania nostra, ubi horti & vineæ ubique horum arboribus luxuriant.

Tres sunt eorum species: alia enim sunt dulcia, alia acida, & vinosa alia, ex quorum granis, quibusdam in locis, vinum exprimitur, quod doliolis vel lagenis vitreis accuratè inclusum, diu asservatur. Vim habent refrigerandi & adstringendi, acida præsertim hac virtute plus pollent dulcibus. Febribus putridis & ardentibus auxilio sunt: refrigerant enim, & putrefactionem arcent, suumque febricitantium intolerabilem sedant. Dysentericis quoque opitulantur: bilis frænum coercent, ardoremque stomachi ac hepatis attemperant. Moderatè tamen usantur, quicumque vel tussi, vel anhelitus difficultate laborant.

In nullo alio fructu lucidius elucescunt vitrioli virtutes, quàm in malo punico. Cortex eius recens & subviridis ad flavum vergens, sua adstrictione vitrioli colores extrinsecos, & proprietates ad unguem exprimit. Ex quo, salate extractus, eandem quoque cum vitriolo naturam, vires, & proprietates habet. Quod nihil novi, nihil à veritate alieni; Satis enim id constat viris doctis, & in hac re probè versatis. Hunc corti-

*Vitrioli
proprietates
in cortice
granato-
rum.*

cem veteres malicorium vocabant, quod coris elaborandis inserviret, non secus ac Sumach: quod totum quoque vitriolatum est. Grana etiam adè acida & vitriolata sunt, ut succus eorum expressus & depuratus, vim habeat dissolvendi uniones & corallo, non secus ac limonum succus, vel acetum, & similia. Sub viriditate corticis granati, intrinsecus latet quædam rubedo, quæ in granis rubicundissimis conspicuè sese offert: non aliter ac in vitriolo, quod sub virore & austeritate externa, internam aciditatem & eximiam rubedinem, non exiguâ dissolvendi virtute præditam, continet. Sed hæc *magisterus*. Satis enim de his, libro nostro de Signaturis rerum internis, dictum est: & amplius fusiussq; in libro nostro de Reconditarum natura, favente Deo, dicetur.

Remedia ex malis granatis, vel sunt interna, vel externa. Ex succo *Remedia* (præter vinum, de quo diximus) *ex granis* componitur *syrupus granatorum* in officinis, ad eosdem, ut supra dictum, usus. Ex florum foliis tenuibus & rubris, *Balaustii* vulgò dictis, contusis cum saccharo, fit conserva ad tussim, dysenteriam, & coeliacum morbum: præcipueque ad diurnum & album mensium fluorem: cui additur pulvis ex granis siccis, post succi omnium expressionem: sufficit dragma una pulveris ad uncias duas conservæ. Huius mixturæ, drachmæ duæ per quindecim dies continuos manè sumendæ sunt: idque à plenilunio ad Lunam usque silentem. Ex corti-

coctibus quoque granatorum balustis & psidiis, varia parantur alia remedia externa, ad rupturas & ulcera ~~xxxxi~~ resiccanda.

Lib. de hist. mirab. 1
De vinolis granatis sententiam nostram confirmat Theophrastus, *lib. de stirpibus*, cui Apollonius astipulatur; inquit: *Iuxta Solos, Cilicia urbeni, ad amnem Pinarum, ubi Alexander cum Dario pugnavit, mala Punica nasci sine ostibus, quorum grana per omne ævum vinum referunt.* Neque id adeo mirum videri debet: cum fertilioribus annis idem videre liceat in uvis: quæ vel nullos, vel solito pauciores tum continent acinos.

Mespila. Sorba.
Mespila & sorba, fructus quoque sunt adstringentes. Sorba, non usque adeo deliciofa, vulgo tantum sunt pro medicina, ad ventris profluvium, ex uvis aliisque laxantibus fructibus irritatum. Mespila vero butyro frixa, addito saccharo, bollariis adjunguntur. Olla eorum durissima, nucleisque carentia, diuretica sunt facultatis: quæ trita & contusa in pulverem, ad calculi attritionem, & expulsionem faciunt.

Medicamæ calculi. Pistacia. Pineæ.
Pistacia & pini nuclei sunt, oleaginosi, multiq; alimenti: ob quam causam plurimum conferunt anhelosis, phthisicis, & emaciatis, quibus meliorem & carnosiorum habitum conciliant. Ingrediuntur pastas regales (ut vocant,) ad quem usum pinuntur. Pineæ mundatæ cum modico sacchari secundis mensis offeruntur. Recentes autem præferendæ sunt vetustis acrancidis.

Oliva. Cappares.
Oliva & Cappares, appetitus cau-

sa cibis aliis interferuntur. Oliva Hispanica, aliis sunt carnosiores, ideoq; concoctu difficiliore. Lucenses minores quidem, sed sapore, & ad appetitum stimulandum præstantiores. Cappares, ex jure sumpti, crassios humores incidunt, obstructions splenis solvant; ex quibus etiam oleum paratur, quo abdomen ad splenis regionem extrinsecus inungitur.

Cynara, fructus est herbaceus: Cynara quæ cocta, cum suilla & sale, butyroque liquefacto delibuta, mensis secundis apponi solet: vel frita etiam, aut cruda cum pipere & sale editur. Aculeus appetitus, ventriculum calefacit, pituitam crassam incidit, & venerem excitat: quæ sobriè utendum. Pistores ex ea, cum pullis columbinis, cristis & testiculis gallinaceis, artoareas delicatissimas conficiunt.

Truffæ.
Truffæ seu tubera terre, radices fungorum instar, intra terram nascentes; cibus etiam delicatus, appetitum & venerem excitat: quocumque utus quoque sobrius esto; ob difficilem ipsorum concoctionem, & flatuum generationem.

Castanea.
Castanea eandem ferè naturam habent, quamvis melius nutriant, adeo ut ex eis panis conficiatur apud Limoxenses & Perigordinos, qui illam abundant, ut supra dictum.

Fungi. Morilla.
Omittoleicis varij generis fungos & morilla, quæ quamvis grata & delicata, à quibusdam Lugduni condiantur, & ad usum asservuntur, illa tamen insalubria terræ excrementa censeo, quæ satius esset in suis radicibus

E 3; exare-

exarefcere, quàm ut mensis appone-
rentur, aut iis, quæ ad victus ratio-
nem pertinent .inserirerentur. Gravia
enim & contumacia symptomata ve-
fcentibus plerunque excitant. Quia
autem inter fungos optimi generis, mi-
nusque noxij, quique vere, delicato &
gratiffimo sunt cibo, nobis vocantur
Moufferones: qui tempore verno, non
ut vulgares illi Autumno, nasci solent,
in terra pingui; *Vascones* & *Burgun-
di*, qui his abundant, in summis eos
deliciis habent.

Circa ma- Antequam imponamus finem
la. Limones huic tractationi de fructibus: *Circa*
Aurea ma- mala, *Limones*, & *aurea mala* paucis
la. perstringemus.

Cortex hujusmodi oleaginosus
est & sulphureus diversæ prorsus qua-
litate ac facultate ab interioribus luc-
cis, qui mercuriales sunt, acidi, & vi-
triolati. Ex cortice, sufficiente quanti-
tate aquæ macerato, oleum cardiacum
& sudorificum, ad pestem aliosque
affectus venenatos, extrahitur. Ex co-
demmet cortice cum saccharo fiunt
confectioes sicæ, ad cordis & sto-
machi robur. Ex interiori verò sub-
stantia, succus acidissimus exprimi-
tur, cujus vis est incidere & attenuare
crassos & viscosos humores; dissolvere
& comminuerè arenulas & calculum.
Eadem enim ejus est operatio intrâ
corpus humanum, quàm extra, in dis-
solvendis gemmis, unionibus, & co-
rallis; quæ vis aliundè non dependet,
quàm à vitrioli natura: utiam diximus
cum de granatis loqueremur.

Quid hac philolophia jucundius?
quid præstantius? In ea enim qui pro-

fundius versatus est, ab occultis illis
proprietatibus, ad quas tanquam ad
asinorum pontem, multi confugiunt,
facile excusatur. Communis est medi-
corum opinio, frigidus esse istius-
modi liquores: frigidus autem est con-
densare & constringere. Sed quis non
videt, illos contrariâ prorsus opera-
tione, incidere, attenuare & dissol-
vere, quod non frigoris, sed caloris
proprie officium esse, alias creditur.
Hæc breviter de viribus & præstantia
horum fructuum dicta sint. Restat, ut
nunc de illorum usu, tam aliméntoso
quàm medicamentofo, quædam ad-
damus.

Circa *seu medica mala*, cum li-
monibus magnam habent affinitatē. *la.*
Omnia pariter grata palato. Succus
eorum appetitum stimulat, ardorem
bilis attemperat, ardentibus & pestilen-
tes febres curat: omnibusque vena-
lis aliis maximè resistit: cum oleo a-
mygdalino dulci, ad nephriticos do-
lores sedandos plurimum conducit;
ad unciam unam vel duas cum vino
albo, vel raphani decocto, haustus,
calculum atterit & expellit. Aqua ex
eodem succo destillata, coraliaque
corporis partes corroborat contra pe-
stem & malignas febres. In officinis
quoque ex eo paratur syrupus ad eod-
dem usum. Inter mala aurea quædam
sunt dulcia, quibus Itali instar pomo-
rum vescuntur, citra ullam sto-
machi offensionem; eaque
sunt pectoralia, & ca-
tarrhosis maximè
utilia.

CAP.

hic dissol-
ventur in his
fructibus
& unde.

Syrupus
Limones
Auranti-
la dulcia

CAP. VIII.

DE CARNIBVS.

Tanta virtute alendi potest animalium caro, ut *ut in Galieno ea Gallis de la viande* dicitur: Siquidem solidius in illa & perfectius nutrimentum continetur, quàm in aliis cibis.

De carnibus in genere multa observanda, ut in commodum nostrum sumi possint: Ac primum animalis *Varia car-* caritas, Juniorum enim animalium carnes *tas, nimum diffe-* maximè excrementitia, humiditate *rentia.* scatent, & laxam alvum reddunt: mediocrium mediocris & salubris succi: At seniorum dura, nervosa, & exigui nutrimenti ac difficilis concoctionis existunt. Ita ut ex his liqueat, quæ mediocri ætatem attigerunt, longè aliis salubriores, & optimi nutrimenti ceteri debere. Hinc natum Gallis proverbium: *Caro tenera, & piscis adultus:* quod rationi quidem ad stipulatur, si per teneram, mediocri ætatis animalis carnem intelligamus.

Secundò *seus* observandus, Mastulorum enim caro, femellarum bonitate substantiæ præstat: vervecina caro, ovillâ longè suavior & alimentosior est: bubula vaccinæ præfertur: nec citra exceptionem ista asserimus: nam nisi mares castrati sint, utpote arietes, aut tauri non castrati, ovillis & vaccinis carnibus duriores, in suaviores, & difficilioris sunt concoctionis.

Porrò pinguioribus carnes, macilentas bonitate substantiæ, & saporis suavitate superant: ut verveces & boves pin-

gues, macilentiora sui generis animalia vincunt saporis præstantia & alimenticopia. Veruntamen nimia *Nimia pin-* eorum pinguedo ventriculo noxia est & *guedos,* fastidiosa; appetitum insuper prosternit: concoctionemque impedit. Idcirco parcus sit illius usus.

Ad bonitatem carniū pascua multum faciunt: siquidem *vervecum,* in Gallia Narbonensis, sterilibus, & tantum thymi, serpilli, & id genus odoriferarum herbarum feracibus pascuis, educatorum, inter optimas & sapidissimas habentur carnes, quin & eorum lana meliores inde evadunt. Quæ *Vervicina* *in Gallia* *optima,* *ceteris præ-* *ferenda.* cunque etiam animalia in montibus, dumetis, lendibus, & sicco solo, ubi odorifera herba nascuntur, pasci solent, longè sapidiores & salubriores carnes acquirunt, quàm quæ in locis planis, lutosis, & palustribus, vliginosis, juncis & algarefertis, aluntur.

Regionum insuper varietas varietatis etiam carniū animalium causa est. In quibusdam enim regionibus alia aliis delictiores, ut exempli gratia Gallia Narbonensis verveces ceteris aliarum regionum longè anteferuntur. Qui in Arvernibus montibus pascunt, in genere quidem *Vitulina in* *Italia opti-* *ma.* sentur boni, quod pingues sint. At quo tota Italia præfert, carnem duriorē & insipidiorem obtinent: cum alioqui ejusmodi tractus & regiones vitulos ferant optimos, præsertim, si ante sextum aut septimum mensem non ablectentur, nec herbarum pascua degustent.

Optima caro bubula, hic in Gallis: sed ab Anglicorum & Vngaricorum

Caro bubula in Angliam & Vngariam optima.

rum bouum, bonitate superatur. Atque hæc de hoc subiecto sint satis, ne simus, quàm par sit, longiores.

Ferina præstas domestica,
Est præterea caro alia domestica, alia ferina. Ferina delicatior domestica, & ex ea etiam minor excrementorum proventus nascitur. Siquidem liberiore aëre ejusmodi animalia fruantur: cum domestica contra includantur, & sagentur. Hinc fit etiam, ut sylvestrium animalium carnes diutius conservari à corruptione possint.

Certis temporibus carnes meliores.
Observandum porro est, carnis sua esse peculiaria tempora, quibus melius ac suavius nutrimentum præbent: Sylvestria enim animalia, non nisi optimè sagentata, grati saporis sunt, quod certo tantum tempore accidit: At cum in scemellas æstuant, aut volucres suis ovis incubant, ingratae sunt & insipidae, nec non pravi alimenti, idque potissimum vere: unde penes nos, hæc maxima quoque causa videri potest, cur tempore Quadragesimæ à carnibus abstineamus, & piscibus tum sapore & bonitate alimenti præstantioribus, indulgeamus.

Ultimò apparandi modus probè notandus: Variè enim condiri & coqui postulant. Bubulæ costæ, quæ nobis dicuntur *Aloyaux*, assari commodè solent; reliqua omnia elixantur melius.

Nunquam spatulæ & coxæ vervecinæ elixantur: sed assatæ semper apponuntur.

Variis carnis appanandum modis.
Anteriora leporis in condimentum gratissimum, quod civetum vocamus, aptari solent: at posteriora as-

santur, vel arte pistoria crustis in pastillos includuntur. Lepusculi ac cuniculi non nisi multo lardo tosti apponuntur.

Hœdi, agni, gallinæ, capones, pulli gallinacei, & columbini, modò elixi, modò assi, modò in pastillos redacti in usum cibi veniunt.

At pulli perdicini, sylvestres gallinæ, phasiani, coturnices, turtures, turdi, merulæ, alaude, & id genus volucres assantur. Mei instituti non est, singula minutiùs ciborum condimenta & apparatus, juxta diversarum regionum consuetudinem excutere. Satis sit, paucis attigisse modum nostrum in Gallia.

Restat ut ex instituta methodo proponamus nunc carnes tum quadrupedum, tum volucrum: & facultates earum, quibus pollent, enarremus, ut meliores à deterioribus dignoscantur.

Quadrupedum domesticorum *Carnes*
bubulæ, vitulinæ, vervecinæ, agninæ, *quodammodo*
hœdinæ, suillæ. Sylvestrum cervinæ, *ra*
aprunæ, leporinæ, caprearum item, *Ex volucrum*
capreolorum, & cuniculorum, frequenter sunt in usu. Inter volucres *meliores*
domesticas, pavo, gallus aut gallina Indica, pullus Indicus, anser, anserculus, gallina, pulli gallinacei, capo, pulli columbini: Inter sylvestres verò perdices, perdiculi, conturnices & earum pulli, turtures, turdi, becificæ, Gallis *becasiques*, merula, artobanus, alaude, palumbæ, bizeti, phasiani, gallo fremulus, nobis *coq-bruyant* dictus, gallina sylvestris, nobis *gelinote* & rusticula; anseres & anates sylvestres, palumbes,

lumbes, quercedula, rusticula minor, gallina aquatilis &c in deliciis esse solent.

Bubula carne.

Bubula inter crassissimas recensetur: multique est alimenti, ac copiosum gignit sanguinem: nutritioni illorum apta est, qui magna corporis exercitatione utuntur. Apponitur mensis matutinis, quæ ut delicatior evadat, per triduum sale maceratur. Multis tamen salitæ carnes haud probantur, quamvis affirmare auserim, eas sale teneriores reddi, ac concoctu faciliores, nec non gustui gratiores, & salubriores: modò non in abusum trahantur. In ejus rei fidem, consultatur Marsilius Ficinus, magnus ille Theologus, Philosophus Platonius, & insignis medicus, in libro de vita coelitus comparanda, ubi de carniū salutarum & aromatum conditorum usu tractat.

Vitulina.

Vitulina pinguis, tum elixa, tum assa, salubris, & optimi est nutrimenti: & præ cæteris, agrotantibus exhibenda.

Vervecina.

Vervecina etsi frequentissima, quotidiano tamen suo usu ventriculum nunquam gravat, nedum & nauseam moveat: optimi est & saluberissimi nutrimenti: Fatuum est dicere, eam temperamenti esse calidi: ideoque ægris, & quorundam complexionibus, ut loquuntur, adversari. Tanta enim est eius præstantia, ut statim vires reficiat, & singulari sua nutriendi facultate, habitum corporis macilentum, ex alvi immoderatis fluxibus, lienteria & dysenteria, aliisque affectibus, contractum, brevi

Tom. 11.

restituatur: præsertim si ex coxa vervecina, jusculum aut expressum, cum modico ejusdem carnis, & pane infriato, subinde sumatur: quod cibi potusque absolvit officium: & adhuc gratius erit sapore, si succus limonum aut arantiorum addatur.

Agnina caro viscosa & spumosa est, nimia humiditate & excrementis scattens: cujus crebrior usus idcirco noxius, præcipue phlegmaticis corporibus: fluxus ventris excitat, haud secus ac ovilla, quæ quanvis pinguior variis condiatur modis, gratum tamen vervecinæ saporem & nutriendi vim, nunquam acquirit.

Hæc ut agno siccior, ita cò delectatior quoque ejus caro, concoctu facilis & optimi nutrimenti; quæ idcirco tum sanis, tum agris tuto exhibetur.

Caprina, juxta Galenum, mali succi est, quæ præterea acrimoniæ suæ cerebrum petit, ac epilepsiam excitat. Hanc malitiâ superat hircina.

Porcina sive suilla, juxta eundem Galen. magnam nutriendi vim habet, quod ipse probat ab athletarum exemplo. Nam, inquit, si de exercitiis consuetis nihil remittentes, alterius cujuspiam esca parum modum, vel uno die assumant, postmodum redduntur imbecilliores. Quod si plures exinde dies fallitent: non tantum infirmiores, vel etiam palam macilentiores evadent. In exemplum etiam adducit operarios, quales sunt rustici & agricolæ, qui licet in cibum quotidianum nihil quàm suillam salitam assumant, obeso tamen & pingui sunt corpore: melioris præ-

F tercia

terea sæpe & salubrioris sunt habitus, quã qui delicatiorib⁹ utuntur alimētis. Sed hoc validæ eorum, nec nõ à primis annis, crassis cibis assuetæ naturæ, adscribendum: quibus ob continuos labores, quibus occupantur, suilla est utilissima: cum ex adverso otiosi aut delicatiores eam præ fastidio vix olfacere, ne dum concoquere in stomacho possint. Recens & insulsa noxam parit in corpore, ob superfluam & excrementitiã illam humiditatem, qua pollet, unde ventris profluvia, & ipsa quoque dysenteria procreari potest. Larido verò probè salito, carnes aliæ assandæ, melioris saporis comparandigratã, transfiguntur.

Succulorum ^{caro.} *Succulorum* adhuc lac maternum lugentium, lapidissima, magnique nutrimenticaro est, si tosta in prandis fuerit apposita. Vnæ sunt Vasconum cupediæ; immoderatum tamen illorum usum non laudo, sed ut rari apponantur, potius suadeo.

Cervina. *Cervina* mali est succiac difficilis concoctionis, ex sententia Galeni. Torretur, & crustis in pastillos includitur. Delibare eam potius, quàm satiari optimum.

Carvulorum. *Carvulorum* delicata quidem est, attamen ex natura omnium tenellorum carniũ, spumosa & valdè excrementosa: bimestreshæ carnes salubriores sunt recentioribus: Sed fetus utero erecti, quæ in summis multorum deliciũ habentur, damnandæ prorsus sunt.

Capreolina. *Capreolina*, inter ferinas aliæ summe delicata est, grata & ænera

omniumque minus noxia, ad cujus bonitatem proxime accedit damarum caro.

Aprugna, superat bonitate suillam: *Aprugna* domesticam: sed ab hac in condiendis cibis, & gustu gratiori conciliando superatur.

Succulus aprugnus, adhuc lac suillæ *Succulus* gens, superatur bonitate, sapore, & *Aprugna* nutriendi vi, à domestico: hic enim plus habet pinguedinis.

Leporina satis boni nutrimenti: *Lepus* vividum & floridum faciei colorem conciliat: sceminis præsertim pallorem in facie tollit, & nativum restituit colorem. In Helvetia, aliisque locis monticulosis, lepores æquè teneram, vel delicatiorẽ etiam carnem habent, quàm lepusculi Galliarum nostræ delicatissimi: de quibus Poeta:

Inter quadrupedes gloria prima: lepus.

Cuniculorum hyeme, nec non lepusculorum æstate lapidissima & suavissima est caro: cum sanis tũm ægris, appetitu destitutis. Optimi enim est nutrimenti, & facilis concoctionis, phlegma absumit, & supervacaneam humiditatem ex ventriculo deturbat, eumque roborat, Melancholicos tamen & atra bile vexatos nollem iis nimium indulgere.

C A P. IX.

DE AVIBVS, IN ALIMENTARIUM usum venientibus.

PAVO in Gallias peregrinis regioni- *Pavo* bus advectus est, perinde ac gallus & gal-

& gallina Indica. Eorum alij sunt albi, aut varia colorum elegantia, & admiranda naturæ artificio insignes. Rarus illorum usus, & oculorum pascendorum gratiâ potius quàm corporis, aluntur. Carnem habent delicatissimam, saporisque gratissimi; nec hac in parte gallo Indico cedunt.

Remedium ad vertiginem. Inter ceteras eorum facultates, notanda excrementorum proprietas, ad vertigines curandas: Excrementum illud exiccatum & pulverisatum, dragmæ unius pondere, vino albo exceptum in plures dies manè propinatur.

Gallus Indicus. Gallus Indicus, cum integrum annum attingit, perinde ut capo delicatissimus est: Elixatur vel assatur: at assus magis commendatur. Æstate & pulli quoque tostati apponuntur. Cibus est optimus, delicatus, suavissimi saporis & laudabilis alimenti: qui facile in ventriculo concoquitur; optimi sanguinis ac seminis copiam gignens. Præterea is bonitate sua & nutriendi vi, facile omnes superat alios cibos.

Anser domesticus. Anser domesticus familiarissimus per totam Galliam & nostram præsertim Vasconiam. Delicatus eorum cibus, præsertim si benè saginati fuerint. Dissecantur apud nos per medium & sale conditi asservantur usui per annum. In ditiorum mensis, ubi per triduum salem suum imbiberint, apponuntur assi, vel integri, vel etiam membratim, frequentiustamen elixi cum sinapi: Quod nonnullis annua manna, vel multorum annorû annona dicitur. In plures enim annos

sic salvi servantur, aded ut rancescant: quorum rancidorum vel frustulum tantum cum brassica coctum, album jusculum, densum & optimum concinnat, rusticis delicatissimum, & quotidianum alimentum.

Anseruli. Anseruli verno tempore, aut æstatis initio assantur, & optimis herbis tarti apponuntur in cibum suavissimum, præsertim si pinguiores fuerint. Seorsim eorum collum, caput, pedes, & alarum extremitates, jecur, cor, & guttur, quæ parva vulgò occa dicuntur, elixantur, & ex aceto & petroselino eduntur; qui cibus delicatus, appetitum excitat.

Anseris excrementum, verno tempore collectum, siccatum & pulverisatum, & cum vino albo ad dragmam unam, vel dimidiam tantum, datum, auriginosum seu regium morbum penitus tollit: cujus rei veritatem, experientia sæpissimè confirmavit. Pinguedo anserum perinde ac gallinarum anatumque, anodynus est medicamentum extrinsecus illi. Hæc item unguentorum & emplastrorum emollientium & lenientium compositionem ingreditur. Denique omnis anseris vel particula tam interna vel externa, aliquem in vita communi usum habet: cujus plumæ etiam pennæque tantæ sunt utilitatis, ut ad nocturnam quietem homini non solum inserviant, sed literis quoque pingendis scribendisque, in æternam multorum memoriam ac laudem, aptissimæ sint.

Communis est loquendi formula apud Gallos, *Qu'on appreste de la volaille.*

Lalite: qua voce intelliguntur gallinæ, pulli gallinacci, capones, & similia; familiaris enim horum usus in Gallia est: siquidem ejusmodi carnes salubres & temperatæ, laudabilem generant sanguinem, & vires roborant; quæ variis modis, clixæ, assæ, in crustatæ, vel aliter in usum adaptantur.

Gallina.

Gallina Februario mense elixæ, nec non pulli adhuc implumes, delicatioribus mensis offeruntur: pulli verò paulò adultiores post festum Paschæ. At qui Gallis dicuntur *Essoydeaux* tempore mensis Augusti & Septembris, cum omphacio, assati apponuntur.

Capones.

Capones omnibus anni temporibus, aut elixi aut assi in cibi usum veniunt. Veritas harum carniū ad morborum curationem inde patet, quod ex iis expressa caponum, restaurantia, consummata, gelatinæ cum pedibus aut poplitibus vitulinis in ægrorum usum parentur: optimè enim nutriunt & faciliè concoquuntur. Tunicæ etiam ventriculorum gallinaceorum extractæ, vino lotæ, & ad Solem siccatæ & pulverisatæ, singularem vim habent, tum corroborandū ventriculum, tum calculum comminuendi. Ex decrepito gallo, additis buglossa, borragine, caparibus, & modico folliculorum senæ, coquitur jusculum solutivum pro iis, qui à potionibus medicis abhorrent, & melancholicis affectibus sunt obnoxij.

Columba.

Columba, boni sunt nutrimenti, a laudabilem generant sanguinem, & nativum ventriculi calorem fo-

vent: ob quam causam senibus maxime profunt, omnibusque, qui pituitosis & frigidis affectibus insistantur.

Præter vim illam nutriendi optimam, qua pollent columbæ, remedia quoque non vulgaria ex illis sumuntur. Sanguis enim illarum calidus, venarum sub alis sectione exiliens, oculis immixtus, illorum dolores mitigat, contusiones ac *κακωμασος* curat, omnemque sanguinem in illis concretum discutit. Vix etiam per medium dissectæ, & vertici capitis, aut sincipiti raso, sanguine adhuc calente applicatæ, symptomatum vehementiam in phreniticis leniunt: biliosas exhalationes atque vapores, unde causa morbi dependet, consumendo, atque discutendo. Stercus earum cataplasmatum, & emplastrorum compositioni sæpe additur ad apoplecticos & lethargicos affectus, quibus nitrola illius vis plurimum confert.

Perdix post messem, inter omnes alios cibos, cum sanis tum ægris exhibendos, cujuscunque facultatis, aut bonitatis fuerint, faciliè primæ tenet: optimi succi, faciliè concoctionis, ex cujus diuturniori usu, ventriculus ab omni vindicatur corruptione. Vnde causa tollitur anæplexiæ, quæ vitio stomachi aliàs oriri solet. Nidor plumarum adustarum, suffocationi matricis (quæ catalepsiæ quædam est species) hystericsque aliis affectibus, multum proficit: quod experientia sæpius confirmavit.

Colubr.

Coturnices. Coturnices earumq; pulli post messem pinguiore & delicatiores, multiq; nutrimenti: at usus illarum diuturnior non usq; ad eò salubris est: carnes siquidem obtinent corruptio- ni facilè obnoxias: unde febres, spas- mus, & epilepsia, quibus ipsa coturni- ces quoq; obnoxia, excitantur. Idcirco natura eas remedium docuisse videtur: cum illis hellebori indidit appetitum, quo abundè pascuntur.

Turtures. Turtures milio (ut mos est in Va- sconia) saginata optimi sunt nutri- menti, gratissimi saporis, & facilis con- coctionis.

Turdus. Turdus, vindemiarum tempore, quo uvis vescitur, impinguatus, deli- catissimus quoq; & lapidissimus est, salubèrque victus tum sanis, tum æ- gris: De cuius bonitate sic olim Poëta:

*Inter aves Turdus, si quis me iudice
ceter,*

*Inter quadrupes gloria prima
lepus.*

Ficedula. Ficedularum magna copia in Pro- vincia aut Gallia Narbonensi, & Va- sconia: propterea quod hæ regiones ficibus conlitæ, quibus illæ vescun- tur: delictantur quidem etiam uvis sed non ut illis pinguescunt. Sic enim de illis Poëta:

*Cum me Ficus alar, cum pascat dulci-
bus avis.*

*Cur potius nomen non dedit ura
mibi?*

Artulanus. In ditione Lugdunensi avis re- peritur, Artulanus dicta, pinguedine disfluens, & regius cibus magnique

pretij. Optima est vindemiarum tent- porc.

Alia turdi species, quæ Gallis *Gryv.* Gryve dicitur, hyeme à montibus in planitiem devolat: juniperinis baccis vescitur, unde carnem delicatiorem acquirit. Cibus est Sabaudis & Hel- vetiis tunc temporis familiaris.

Merula vincitur à turdo bonita- *Merula.* te, quòd & duram & amori saporis carnem obtineat.

Alauda, quæ in contractu, quia *Alauda.* Beaulce (Gallis) dicitur, pascunt, præ cæteris omnibus aliarum regionum optimæ sunt: & quòd intensius frigus est, eò meliores & pinguiore habentur.

Phasianus, à fluvio Phasis dicto, *Phasianus.* ubi id genus volucrum magnà copia abundare conspicitur, (ut in fluvio nobis dicto *la Charante*, cygni ipsas aquas operire quasi cernuntur) in no- stras regiones advectus est: species est quædam galli gallinacci aut caponis sylvestris & naturæ ferinæ, utcumque alimenti laudabilis: qui tamen omni bonitatis genere longè lateq; à geli- nota vulgò dicta, vincitur; avari vul- gò solet.

Palumbes Liviæ, Gallis *bifets*, co- *Palumbes.* lumbarum sylvestrium genus est: Dif- *Bifets.* ferunt tantum magnitudine, quod palumbi maiores sint & carnosiores. Huiusmodi sylvestres palumbes, car- ne suavi & delicata præditæ sunt; quæ copiosum generat sanguinem. Me- liores sunt absq; larido, ac cum semi- assantur tantum, & lardo incenso in- flammantur, & succo granatorum

vel aureorum malorum perfunduntur.

Rusticula.

Rusticula, *Beccasse* Gallis, in delictis quidem esse solet: attamen carius dura, viscosa, & concoctu difficilis, crassiorem succum ingenerat. Eius inferiores partes, contra aliarum avium morem (quarum alæ magis commendantur) hoc est, coxæ, avidius appetuntur à catillonibus hominibus. Ex avium illarum numero est, quæ dum assuntur, non eviscerantur: cum ipsa intestina, crusta panis tosti excepta, aliis partibus sint lapidiora ac gratiora.

Anser & anas, fluviatilis.

Anser & anas fluviatilis in genere caro, non æquat aliarum avium montanarum ac sylvestrium bonitatem: propterea quod mucosa & spumosa, corruptioniq; obnoxia, ac sanguinem crassum, melancholicumve generat.

Rusticula minor. Querquedula, Gallina aquatica.

Rusticula minor, *Querquedula*, & *Gallina aquatica*, pinguissimæ sunt hęc aves, suaves & gratissimi saporis, quæ tamen utcunque paludem redolent, crassiorisque sunt succi, quàm palustres aliæ. Commendantur tamen, mensis nobilium suo tempore appositæ: quarum usus rarus, nec vulgaris aut quotidianus est.

Et hæc de carniis quadrupedum & avium differentiis sufficiant: qui plura de avibus volet, consulat librum meum 6. Magni Mundi speculi.

CAP. X.

De animalium partibus, ac rebus ab ipsis prognatis, qua hominis alimento & sanitati inserviunt.

Naturam, proprietatem, ac facultates carniis quadrupedum ac volucrum exposuimus, quæ vitæ hominis sustentandæ, sanitati restituendæ, aut conservandæ congruæ sunt. Restat ut de partibus eiusmodi animalium extremis, hoc est, extremitatibus parum carnosis, & à carniis ipsiis differentibus juxta ordinem ac methodum, quam *Galenus* secutus est lib. de facultatibus alimentorum 3. dicamus.

Extremitates animalium voco, capita, pedes, caudas, & viscera, quæ separantur, hoc est, cor, jecur, pulmones, lien, renes, totusq; venter, quo intestina cum testiculis continentur, atque adeo ipse sanguis.

Caput plures particulas complectitur alias, cerebrum, aures, oculos, linguam, &c.

Capita omnium animalium non æquæ sunt bona. Multa enim rejiciuntur. nec in usum veniunt, nisi fortè quædam particula utiliores asserventur, & exempli gratia lingua & palatum bubulum, quæq; membranosa caro palato supercrevit.

In divitum mensis offertur eiusmodi palatum, variis etiam modis apparatus. Lingua verò bubulæ primò saliantur, deinde elixantur, apponuntur.

manturque, instar pernae salitæ, mensarum initiis; cibus optimus & ad excitandum appetitum plurimum valet. Cum moderatus est illius usus, nihil aut parum nocet: siquidem omnium linguarum caro, utcumque sit mollis & fungosa, sapidissima tamen est, bonique alimenti & facilis concoctionis. Cuius rei fidem faciunt linguæ vervecinæ, quæ matutinis mentis deliciose apponuntur: modò ex dulci & saccharato condimento, modò alia ratione pro cuiusvis arbitrio. Quin & hic cibus ægris præscribitur, qui languent appetitu. Reliquum capitis vervecini solis pauperibus usui est.

Caput vituli. Vitulinum verò caput, ut plurimum integrum mensis optimis apponitur, probè elixum: ex eo cerebrum, lingua, mandibularum muscoli, tanquam optimum nutrimentum, manducantur, quæ tamen partes, ab oculis, & auribus longè lateque bonitate superantur.

Aprugnum. Caput integrum coquitur, sed illius optimæ partes, quemadmodum & porcorum domesticorum, sunt lingua, aures, & circumvicini muscoli.

Capita hœdorum & agnorum. Capita hœdorum & agnorum, integra quoque mensis quotidianis elixa, apponuntur: nec non pedes tum in prandio, tum in cœna: suntque prima fercula, delicata, gratissima.

Caput Leporis. Leporinum: caput scinditur in duas partes, & super carbones torretur: Cerebro eius gingivæ infantium illiniuntur, ut eorum dentes citius egerminet.

Extrema animalium. Non adeò frequens cordium animalium

malium cibus est, quam pulmonum eorundem, præsertim vitulorum: *Leucæ* etiam vituli assum aut frixum suavissimum: ut & renillius, si pinguis sit & optimus: Ex quo minutim concisum pane tosto delicatissimus fit cibus, additis quibusdam herbis & saccharo.

Parenchymata succulorum, hœdorumve maximè etiam & frequentissimo sunt in usu: quæ tamen moderatè sumere præstat, quàm secus.

Ventriculi vervecini crateri assigati sunt saporis, boni nutrimenti, ac facilis concoctionis. At vitulini ventres cum intestinis elixantur, bonique sunt succi; ne nauseam aut fastidium pariant, quia pingues sunt, parcus sit illorum usus.

At omasa & intestina boum, elixa, quæ potissimum hyeme eduntur cum sinapi: Item *intestina* suilla crassiora, sanguino proprio quibusdam herbis & aromatibus infarcta, Gallis *des bouins* dicta: *cervelata* item *Mediolanensia*, ex iisdem intestinis, & carne porci minutim concisâ, aromatibusque & sale concinnata, atque alia huiusmodi edulia, cupedia sunt potius aut vini stimulus, quàm utilis & saluber cibus: idcirco quòd parcius fuerit illorum usus, eò minus quoque sanitati metuendum. Nec magis profunt *aures & pedes porcorum* saliti, condimento viridi vel cepa & acetato comesti. Hæc enim nisi parca sumpta, noxia sunt, haud secus ac *buli, vitulini, vervecini*que; pedes variis etiam modis conditi: qui cum sint visceri, spumosi, ac multo mucore referti,

Ventriculi vervecini & vitulini.

Omasa, intestina & sarcimina.

Aures & pedes saliti porcorum, aliorumque extremis.

ferti, crassæq; substantiæ ac duræ concoctionis, crebro suo usu calculum generant, aut eius procreandi materiam suppeditant. Quod ab iis, qui huic malo obnoxii, studiose observandum erit.

Nunc de istorum animalium contentis, quatenus tum in nutrimenti, tum medicamenti usum veniunt, restat dicere.

Inter illa *lac* primæ tenet, quæ prima est etiam hominis esca, nec non omnium ferè quadrupedum.

De lacte in genere. Quæ etus differentia.

Lactis autem multa sunt genera: sed hic de iis tantum, quæ in communem vitæ usum veniunt, dicendum. Tale primum, *lac vaccinum* est, & ovillum: quæ quidem admodum butyrofa, magnam nutriendi vim possident. *Caprillum* iis minus alit: ac salubrius est: *Astinum* verò minimam nutriendi virtutem obtinuit, ob nimiam eius serositatem. Attamen nonnullis morbis, iisq; gravioribus ac dubiis salubre, ulcera pulmonum, natura sua serosa detergit, & butyrofa, quantum vis exigua, lenit, conglutinat, ac sanat. Inter omnia tamen *lac muliebre* primum tenet locum, propterea quod tota eius substantia cæteris bonitate præstet, naturaq; nostræ magis analogâ sit.

Galen. 7. meth.

Lacti enim apud omnes nationes tam varia, ut omnia speciatim enarrare, longissimum ac tædiosum foret.

In ipsa *lactis* natura palàm se offert tres in se diversæ substantiæ: in aliis rebus omnibus naturalibus delitescentes, qualescung; sunt: substantia

nimirum sulphurea, quæ butyrum, flammam concipiens, magno discrimine à sero, quod mercurialis liquidioris & tenuioris substantiæ est, distinctum & separatum: A quibus longè lateq; differt crassa illa substantia, quæ tertia est salinosa dicta, caseus videlicet.

Butyrum aptum nutrimentum hominum, ac post panem & vinum summè necessarium: Quin & sanitati multum conducit. Cum saccharo jejuni sumptum, leniter purgat & detergit: prohibet calculi generationem: asthmaticis & tussientibus auxilio est, phlegma maturando, & ad expuitionem præparando: nec non omnibus doloribus leniendis opportunissimum.

Serosa pars nobis petiit *lactis* dicta, serum, minimè omnium aliarum substantiarum alit. In montibus babulci eâ loco aquæ utuntur: quam nos ad remedia quoque refrigerantia adhibemus. In Italia & alibi ex ea portiones ad purgandum humorem, tum biliosum, tum adustum sive melancholicum parantur: dosis earum tria aut quatuor pocula, hoc est, ad viginti quatuor uncias, aut etiam ultra: in qua, per noctem, maceratur fumariz: alii parum sacchari violarum adiciunt, ad suaviorem saporem inducendum: quod optimum est remedium adversus scabiem, pustulas, pruriginem, morphæam, & id genus melancholicos affectus.

Caseus, crassissima *lactis* substantia majorem quidem cæteris eius partibus, nutriendi vim habet, sed minorem,

rem, alvum movendi: quod Galen. lib. citato, capite de lacte testatur: Lac, inquit, quò humidius est, eò & sero magis abundat: quove crassius est, eò copiosorem caseum continet: Hinc tandem concludit: Meriò, inquit, lac humidum magis, crassum minus alvum movet: contraq; crassum valentius nutrit, tenue imbecillius.

Quinto-plex casei-differentia. Casei in multiplici sunt differentia; distinguuntur enim vel ratione animalium, quibus lac emulsum, vel pascuorum, vel locorum in quibus, vel temporis quo, vel denique externæ figuræ, quâ fiunt & efformantur.

Prima casei-differentia, à pecorum varietate sumitur. A varietate pecorum prima petitur differentia: ovillum enim lac cum omnium pinguisimum sit, cremoris, butyri & casei ferax, at pauci feri est. Vaccinum minus pingue, sed caprillo magis. Caprillum verò almino crassius, quod inter alia vulgaria lactis generâ tenuissimum est, & pinguedine multa carens.

Secunda à pascuo. Secundo, pascuo pecudum varietati lac, plus liquidò constat. Siquidem verno tempore, cum herbas teneras depascunt, lac & sapore & colore longè gratius deprehenditur, quàm cum læno & paleis tota hyeme vescuntur. Lac vaccarum, quæ allianâ vescuntur, alii saporem retinet: quod Galen. lib. citato, his verbis comprobatur: Quin etiam, inquit, si capra aut alterius animalis scammonium aut tithymalum depasti, lac tibi loco quis sumat, omninò alvus illi profluxura est. Sed quorsum exemplis à brutis petitis, fidem huius rei facimus, cum satis id testentur

Tom. II.

liberi nostri, varia lacte ex diversis nutritibus enutriti? Siquidem bene aut male afficiuntur, prout lac quod exugunt, bene aut male affectum est. Idcirco etiam Galenus sententiam nostram confirmans, optimè eo loco distinguit lac bonum aut salubre à pravo & insalubri, cum dicit, lac bonum semper boni ac laudabilis esse nutrimenti: At vitiosum lactantum abest, ut ad succi utilis generationem conducatur, ut pravis potius humoribus corpora repleat. Orationem suam probat testimoniis & exemplis à nutritibus petitis: At illud sanè, inquit, liquido visum est, infantem priore nutrice extincta, alterius lac sugentem, multu in toto corpore ulceribus tandem scatuisse: quippe secunda hæc nutritrix, sylvestribus herbis ac oleribus ruri veris tempore, cum famet grassaretur, vitiatat. Atque hinc discant parentes, ut nutrices tales se ligant, quæ lacte, non copioso tantum sed sincero, boniq; alimenti abundant.

Tertiò, ratione loci & regionis, Tertia à loco & regione. in quibus casei coagulantur, vel meliores, vel deteriores sunt: hinc Arverni reliquis delicatioribus & lapidioribus, non tam propter hominum industriam quàm montanorum pascuorum præstantiam.

Methodus etiam coagulandorum caseorum ad bonitatem, gratumq; saporem illis conciliandum non parùm confert: cuius rei fidem faciunt casei Placentini, & Gruerini, ac Brixiani, aliarumq; plagarum, qui artis beneficio suam acquirunt bonitatem.

Tempus deniq; discrimen parit inter

G

inter

inter caseos. Recentiores enim ex cremore, aut ex sero pinguiori, feracei & juncei dicti, aliiq; id genus plures, aliis vetustioribus sunt salubriores; ac minus crassæ substantiæ: cum ex adverso caseus in veteratus substantiam acquirit, crassam, acrem, fortem, & acutam, linguamq; ferientem. Maximè verò (inquit Gal. eodem lib.) in veterato acrimonia crescit, & omninò quàm antea lidior urentiorq; à redditur: ideoq; ut stictulosior & concoctioni rebellior, & succo deterior tandem evadit. Hinc docemur vetustorum caseorum usum vitandum; aut moderatum esse debere: qui imprimis noxius iis est; qui calculo & obstructionibus sunt obnoxij. De cuius usu frugali sic Poeta:

Caseus ille bonus, quem dat avara manus.

Quod Gallicè reddere, hoc sequenti rythmo placuit:

C' est le meilleur fromage,

Quel' avare main mesnage:

Vsq; adeò tamen casei usus vulgaris est & frequens multis in locis, ut Sabaudi etiam, & Helvetii, tam inferioris, quàm superioris ordinis, ferè nullo alio obsonio, quàm eo solo utantur. Sic quoq; nonnulli olim summæ dignitatis viri, ex eius liberaliori usu motem sibi conserverunt.

Testis est Antoninus Pius Imperator, qui cum Alphino caseo in coena plus quam par erat indulgeret, post vomitum febre correptus; ea tertio die extinctus est: anno imperii sui vigesimo tertio. Quod exemplum absterre debet omnes, qui caseo ni-

mis indulgere, & exatiari avidius cupiunt. Delicatusissimus erat caseus Alpinus, quemadmodum caseus Vatulicus olim Romæ, ut scribit Gal. l. 3. de alim. facult.

Atq; hæc de tribus illis lactis substantiis, eiusq; tum qualitate, tum virtute, quas Galen. ipse in eo observavit his verbis: (*Quæ utraq; lacti eventur, inquit, quia serosam non solum naturam in se, verum etiam pinguem & caseosam comprehendit*) dicta sufficiant.

Posteaquam igitur de lactis natura & proprietatibus ad nutritionem hominis, satis fuse locuti sumus: sequitur nunc, ut de eius usu tam alimentoso quàm medicamentofo, in morborum curatione, adhuc quædam addamus. Phthisicis, hæcticis, tabidis seu emaciatis, & peripneumoniacis, lac inter alia medicamentum est potentissimum. Pinguior enim eius butyri substantia optimè nutrit: casei verò vis in eo agglutinatur, & excedenti febriscalori resistit: serum detergit & refrigerat.

Mulieris lacti diximus ad hos affectus primum deberi locum: seligendum verò corpus sanum & sincerum: morbidum enim si fuerit & impurum, lac non medicamenti vires, sed eandem corporis impuritatem redolebit. Sanæ & benè constitutæ mulieris lac, omninò candidum est, suavis saporis, ac globosum: cuius gutta ungui superflua non facillè diffluit, sed instar unionis aut crystallinæ guttæ subsistit integra. Tempus etiam, quo lac mulgetur, penden-

Cap. de caseo.

Casei antiqui noxij.

Mors Antonini Pii Imperatoris caseo Alphino acervata. Cuspissimus.

pendendum: medio enim & florenti ætatis tempore lac emulsum, optimum. Mulier præterea non conturbanda est mariti congressu: nutrixq; optimis alimentis nutrienda: & à vini computatione interdicenda, cuius potus sit, hydromel, aut ptisana. Sæpè enim, vina bibens nutrix, vinosum reddit alumnum: Lac autem tale ex ubere, infantium more sugendum, vel saltem recens mulctum, & calens bibendum.

Quorū animalium Lac, mulieris ut plurimū amuletur.

Secundum locum obtinet in his morbis curandis lac asininum, quod sit tenue & serosum, nec facile coaguletur. Caprinum lac bonitate intermedium est inter superiora & ea, quæ sequuntur. Omnia autem lactis genera, quæ his morbis conducunt, ex animalibus (ut muliebri lac æmulentur) non vetulis, sed junioribus, aut mediæ ætatis, sumenda sunt. Caprinum & asininum lac nigratum pecudum, albarum præstat: sic mulierum quoque nigriorum lac salubrius, quàm candidiorum, vel subrufarum, quarum lac omnium pessimum esse creditur.

De usu lactis tria sunt perpendenda; quantitas, qualitas, & utendi modus. Quod ad quantitatem attinet, tribus primis diebus, quatuor aut quinque unciæ hauriatur æger, paulatim augendo dosin, pro morbi & ægroantis natura.

2. Qualitas. Lactis qualitas pro diversa quoque morbi natura, & eius causis, diversimodè alteranda erit: ut si (verbi gratiâ) æger simpliciter, & citra febrim emaciatus fuerit, pascendum

erit animal, cuius lac bibit, tantum hordeo & avena. Si verò lac phthifico cuidam, cui exulcerati pulmones, præscribendum fuerit: detergentibus, veluti hordeo, furfure, atque hyssopi aut sceniculi pulvere, alina alenda erit: quibus si addideris flores sulphuris, res melius succedet. Sic ad consolidandum aut consolidandum ulcus, addenda erunt, huic scopo inservientia, veluti sunt consolida, rubus, bursa pastoris, pilosella, plantago, veronica, limonium, pyrola, & id genus alia: quæ herbæ adhuc virides pascendo animali offerendæ: aut tempore hyemis sicca in pulverem redactæ, furturior, avenæ, & hordeo commixta. Si refrigeratione opus fuerit, pascendum erit pecus lactuca, foliis salicis, & similibus.

Sequitur nunc utendi modus: 3. Vrenū ubi lac manè recens mulctum, & adhuc calens propinari, vel ab ipso met ægro ex mammis exugi debet. Ne autem coaguletur, aut in stomacho acetescat, opportunè adjiciendum est saccharum rosatum aut violatum. Sumpto lacte quiescendum, citra tamen somnum, ne confestim lac in venas dispergatur: nec cibo alio utendū, quàm tribus aut quatuor post horis. Tandem, quibus sit exhibendum, ob-
*Lac quibus servari debet. In febribus enim pu-
tridis non est offerendum, neque in cephalalgis, seu capitis, doloribus: aut intestinorum flatulentis affectibus: quod magnus ille medicorum coryphæus Hippocrates monuit lib. 5. aphorism. quem secutus Galenus idem
Gal. 3. de alim.*

dōcet his verbis: Thoracis pulmonisq; partibus, inquit, omne lac utile est, capiti minimè, nisi admodum valenti, sicut nec hypochondriis si qua levi de causa inflare nata sint: quandoquidem ventrem flatibus implere consuevit, ut paucissimos inuenias, qui non ita ab ipso afficiantur.

De ovis
reia notanda.
1. Substantia.

Ova inter alimenta *ὄνιον*, *ὄνιον* recensentur: quæ habent tria notatu dignissima. Primum & præcipuum est substantia, natura seu qualitas ovi: siquidem nonnullarum avium ova melioris naturæ & substantiæ sunt aliis. Gallinarum enim ova aliis omnibus utilitate & salubritate præferuntur, vincuntq; anserina anatinaque, & id genus alia nutrimenti bonitate, ita ut cum simpliciter & absolutè ova dicimus, gallinacea intelligamus, tanquam vulgaria & melioris substantiæ, & quorum copia & multitudine præ cæteris natura nos abundè ditavit.

2. Tempus.

Secundum, quod in ovis observandum, est tempus: Aut enim recentia sunt, aut vetustiora: quod autem recentius est ovum, eò melius est & salubrius: contra si vetustius, facile in stomacho corrumpitur, nec ita boni est nutrimenti. Ad tempus etiam referre possumus, ova juniorum gallinarum, vel vetustiorum. Juniorum enim, quæ sibi præsentem semper galam habent, aliis sunt meliora.

3. Præparatio.

Tertiò & ultimò observanda est eorum præparatio, quæ non est parvi momenti: Quæ ad duritiem cocta sunt, vocamus *αυσδαρς*, Græci verò ex Galeno *ὄζα* vocant, quasi multum

elixata & cocta ova: quæ ad mediocrem coctionem perducuntur, ut inter mollia & dura sint, tremula Latinis dicuntur: Quæ verò parum tantum ad ignem incaluerunt; sorbilia vocantur, omnium saluberrima. Tremula idcirco vocata, quod aquæ bullienti injecta tremiscant: copiosum & salubre nutrimentum præbent: Sorbilia verò, non ita copiosè alunt; at in ventriculi fundum facilius delabuntur. Tremula & sorbilia, fræxis aliisque omnibus præferuntur.

Ova dura, durioris etiam sunt concoctionis, crassamq; substantiam reddunt.

Popularis quidam error est, albumen ovi sive indurati, sive in tremulum elixi, infalubre esse & noxium: calculoq; generando occasionem præbere: quasi statim concreseat & in lapidem convertatur: quæ causa, cur multi ab eius usu abstineant. Sed stultum est, inde lapidis generationem adstruere velle: sic enim eodem jure, vel potiori etiam, idem affirmari posset de crystallo, vitro, corticibus ovorum, lapide Judaico, lyncis, pumicis, spongiarum, oculiscancerorum corporibus multò durioribus & concretioni magis aptis: quæ tamen omnia adversus calculum summa sunt remedia. Sic judicandum quoq; de duris mespilorum ossibus, de millio Solis, aliisque id genus, quæ vel ipsos lapides potius referunt, quàm femina: & interim maximam calculi atterendi vim possident. Imò, quis non videt contrariam planè

planè albuminis operationem, in saccharo & variis salibus dissolvendis, & ad solutionem promovendis? Et ut huic rei fides fiat, accipiat ovum induratum, & in duas æquales partes dissectum: exempto vitello, in ejus locum reponatur saccharum pulverisatum: quod in vas vitreum inclusum, ne quid effluat, sereno exponatur aëri, aut in cella quadam humida servetur per 24. horas: quibus elapsis Saccharum omne dissolutum invenies in oleum sive liquorem dulcissimum, admiranda virtute & potestate præditum. Præstantissimum enim est & singulare remedium ad asperæ arteriæ rucedinem, & defluxiones, à salsa pituita ortas, unde tussis excitatur: nec non ad alia mala plurima, quæ leniendi & expectorandi auxilium postulant: ut alibi dicitur.

CAP. XL

DE PISCIBVS.

Abloluto de quadrupedum, aviumque carnibus tractatulo nostro: restat de piscibus dicere, quorum numerum singulatim recensere, cum sit infinitus, infiniti laboris ac penè impossibile foret. Longè enim uberior est piscium & copia & diversitas, quam quadrupedum, reptilium & volucrum. Summa inter alia admiratione hoc dignum est, quòd præstantissima quæque terræ animalia, forma, specie & nomine in mari etiam producantur, qualis est vitulus marinus, porcus marinus, aut marsuillus, &c. Sed abundè de his omnibus & c.

nucleatè disseruimus, præcipuorumque piscium ac naturarum eorū summa observatione dignarum differentias, ac quicquid accurata investigatione ac explicatione fuit dignissimū, adnotavimus in *historia piscium libro sexto nostri Magni Mundi speculi descripta*: quò lectores ablegamus: Hic nobis satis sit, eos pisces tantum enarrare, qui in frequentiore sunt usu. At prius quàm eorum numerum feriemque contexamus: admonendi gratia, certos quosdam canones præscribimus, qui sint nobis instar axiomatum, ex quibus promptum sit, meliores à deterioribus, salubriores à insalubrioribus distinguere.

Marini pisces alij alijs bonitate præferuntur, etsi ejusdem etiam sint generis, idque juxta aquarum à ventis majorem vel minorem commotionem, vel earum perspicuitatem ac munditiem & puritatem. Quin & mare pro loci diversitate profert vel copiosos pisces, vel raros. Oceanus siquidem copiâ & fertilitate superat mediterraneum mare. Quin & mediterranei maris plaga Genuensis multò sterilior est, Galliæ Narbonensis: quod planè aquarum bonitati tribuendum est, quâ pisces magis alliciuntur quàm à corruptis.

Pisces porro qui in profundo, & summa maris altitudine, ventorum procellis agitati, & undique perflati, capiuntur, bonitate illis præstant, qui in portibus aut littoribus irretiuntur.

Quod Galenus cap. de piscibus disertè monet ubi de animalium aquaticorum varijs generibus, optimos esse

De varijs piscium differentijs scripsit Avicenna in lib. 6. Magni Mundi speculi.

Pisces alij distinguuntur ratione aquarum & locorum ubi capiuntur.

„dicit, qui in puro natant mari, maxime
 „cum ventorum estu agitatum aut ollitur.
 „At piscium in canosis aquis sordidusque
 „versantium, excrementitiam & muco-
 „sam admodum esse carnem: quibus pau-
 „lo post subjicit: Nam in silente, in-
 „quit, nullis que agitato fluctibus mari,
 „tandò piscium, caro vilior est, quantò mi-
 „nus exercitata.

Qui sint o-
 ptimi pisces
 inter flu-
 viatiles.

Quod ad fluviatiles pisces attinet,
 magna quoque illorum differentia
 est, pro diversa aquarum, quas inco-
 lunt, conditione & natura: Aut enim
 ea rapidæ sunt aut quietæ: puræ aut
 cœnosæ: Quin. & pro herbarum in a-
 quis nascentium natura, quibus non-
 nulli pisces nutriuntur, variat eorum
 caro. Sic piscis in fluminibus altis,
 rapidis, & arenosis, enutritus, præ-
 stat illi in amnibus quietis, aut lentè
 fluentibus, & cœnosis: qui tamen il-
 lis in stagnis minoribus, & lutosis a-
 quis, ac palustribus præfertur. At la-
 cus profundiores, lapidosi, & arenosi,
 quique aliorum fluviorum aquis di-
 luuntur, ventis que crebrò, maris in-
 star, agitantur, optimos quoque & sa-
 luberrimos pisces copiosè producunt:
 quales sunt Constantiensis, Lema-
 nus, Yverdunensis, & id genus alij
 plures.

Pisces
 omnium de-
 terrimi
 qui.

Istud quoque observandum est,
 pisces sive marinos, sive fluviatiles in
 ripis urbium littoralium, vel iis proximi-
 nis, multis quisquillis & sordibus re-
 fertis, nec non cloacarum impuritati-
 bus infectis, captos, omnium esse de-
 terrimos. Tales enim impuritatibus
 illis nutriti fœtent, & statim corrup-
 puntur, ex quorum usu quoque cor-

porafœtoribus inficiuntur. Quod i-
 pluri confirmat Gal. loco citato. Sunt,
 inquit, qui in aqua vel fluminibus po-
 pulosarum urbium, hominum stercori-
 bus, & pravis id genus succis villitant,
 qui extremum pravitatis gradum te-
 nent.

Operæ pretium porò fuerit a-
 liquid in piscium coquinario appa-
 tu notare. Alii enim prunis super cra-
 ticula torrentur: alij in patella frigan-
 tur cum oleo, aut butyro. Alii cum
 vino, aqua & sale elixantur. Alii porò
 variis modis condiuntur. De quibus
 omnibus, & eorum meliori præpara-
 tione paulò post dicemus.

Ut igitur ordiamur ab enume-
 ratione piscium, in nutrimentum
 meliorum, & quorum quotidianus
 est usus, recensēbimus primùm mari-
 nos: eorum præcipui sunt, Solea, aciri-
 penser, aurata, passer asper sive squa-
 mosus, passer, rhombus, rhombus le-
 vis, viva seu draco marinus, rubellio,
 capone, (qui Italis ita dictus, simili-
 tudine accedit ad rubellionem) mu-
 lus, apua, raja, scombrus, acus sive be-
 lone, halec, sarda sive trichia, encra-
 sischolus, merlucius, asellus, thunnus,
 burdus, sepia sive calamarius, & quos
 Gallicè vocamus le carlet & l'esper-
 lan.

Inter conchyliis sunt locustæ, asta-
 cus, quæ sunt cancerorum marinorù
 species, cancer, capella, araneæ mari-
 næ, ostrea, musculi sive mytuli, pe-
 tunculi, & quæ Gallicè dicuntur les-
 tellines, multa que alia hujus generis.

Inter pisces, qui aquis dulcibus gau-
 dent, & ex marinis propterea in flu-
 viatiles

vialestranant, primas tenent salmo, mustela sive lampetra; triffa aloze Gallicè. Inter fluviatiles autem, & aquarum dulcium, ut stagnorum, lacuum & similium pisces optimi censentur trutta, pertica, lúcius; umbra, umbella, lavaretus, cyprinus, bramo, tinca, barbuis, barbulus sive mullulus, fundulus, cobites fluviatiles, anguilla, rana, testudines, cancri, & qui Gallis dicuntur *les ferrat, la besoulote, le gougeon.*

Nunc de natura, viribus, & qualitatibus piscium aliquid nobis dicendum est: quo eos in usum nostrum adaptemus, sive alimenti, sive medicamenti gratia illos assumamus: idque juxta eandem methodum, quâ in quadrupedum aviumque carniumplicatione, usi sumus.

Solea per-
dix mari-
na.
Primum locum damus *Solea*, quod inter alios delicatissimus sit piscis: hinc etiam *perdix marina* à quibusdam dicitur: unicam habet spinam, quæ à carne post coctionem facillè divellitur: elixa cum condimento albo offertur: vel butyro frixa cum intinctu succi aurei mali, panis crustâ infriatâ, & pauco aromate, quæ omnia simul coquuntur ad justam consistentiam. Carnem obtinet delicatissimam, albam, firmam, boni saporis & facilis concoctionis. Cibus familiaris erat, diebus asarcis, Regi Henrico tertio felicissimæ memoriæ.

Acipenser
Gallie
esturgeo.
Acipenser seu *oniscus*, crassus est, & longus, boni alimenti & gratissimi saporis, qui magno in pretio habetur, adeo ut piscis & cibus regius dicatur. Captus à piscatoribus, nemini citra

multam, quàm Provincia istius gubernatori, aut alij primario offertur. Sanguinem refrigerat & purgat: sed liberalius sumptus facillè nauseam parit stomacho, ob nimiam ejus pinguedinem: hujus apparandi modus idem est ac Salmonis.

Aurata parùm à præcedenti differt: non tamen tantum æstimatur: Caro eius nutriendi quidem magnam vim possidet: sed valentiori tantum stomacho competit: durior enim est concoctionis.

Rhombus, rhombus lavis, & passer *Rhombus*,
asper sive squamosus, *la timende*, Gal- *Rhombus*
lis formæ planæ & compressæ, omnes *lavis, passer*
simul eandem ferè carnem, candidam, *asper sive*
& firmam bonique saporis obtinent. *squamo, 100.*
Cæteris tamen rhombus præstat bonitate, licet rhombi caro tenerior sit, faciliorisque concoctionis. *L' alimende* tertium bonitatis gradum obtinet. Elixum cum vino & aqua, ac petrolelino postea conspersi, & recenti butyro liquato; vel aceto delibuti, apponuntur. Parisiensibus familiares sunt, quos illis suppetit Oceanus. In mari mediterraneo rarò capiuntur.

Hos tres, forma referunt, *passer Passer, le*
& *le Carlet* Gallis dictus: at sapore & *carlet.*
bonitate longè ab illis discedunt. Et si enim carnem quoque habeant satis candidam: sputosa tamen illa est & mollis: ob quam causam, non nisi inferior plebecula eos sibi in cibum assumit.

Viva, la vive Gallis, aliàs *dracom-*
rinus, piscis parvus, halccis magnitu- *Viva.*
dinem referens: carnem obtinet candidam, friabilem, ac saluberrimam.

Tosta:

Tosta super carbones, & butyro liquato perfusa, cum modico omphacij apponitur. Occurrit tamen omni admiratione dignum, quod etsi aliàs salubris, dorsalis tamen eius spina usque adeò venenosa sit & exitialis, ut si quis ab ea sauciatus fuerit ad sanguinis eruptionem, pars læsa statim adeò intumescat & accendatur, ut præ maximis doloribus ac perniciosis symptomatis, sæpenumero mors consequatur.

*Rubellio.
Coctis.*

Le rouge, Gallis dictus, Latinis *rubellio*, & *le Capone* Italis, Latinis *coctis*, forma, colore subrubro, carnifque bonitate, quæ candida est, delicata ac facilis concoctionis, pares sunt. Hique inter salubriores marinos pisces recensentur, qui ægris præscribi solent. Hi in pastillos incrustari solent: vel torrentur super carbones, deinde butyro liquato, additis petroselino & aceto perfunduntur.

Mulus.

Mulus, crasso capite & carne candida ac dura bonitate proximè æcceditat præcedentes tres.

*Radius
Piscis.*

Radius piscis carnem albam & in filamenta longa teneraque deductam, habet; saporis non adeò ingrati est, & stimulat appetitum. Elixus eodem intinctu, quo rubellio, vel frigus cum butyro apponitur: jecur præsertim ejus delicatissimum est.

Apna.

Apna, *Merlan* Gallis, carne est levi, & satis delicata, unde constat facilis esse concoctionis: vulgaris est & omnibus familiaris. At piscis qui

Esperlan.

Gallis *Esperlan* dicitur, est paulo minor, sed multò salubrior: frigus delicatissimus est.

Qui Gallis *Maquercan*, Latinis *Scombrus*, ineunte vere optimus: est carnis candidæ ac subcineræ, firmæ tamen, ac non ingrati saporis. Super carbones assus, senniculo conspersus & butyro liquato, omphacio, aceto, ac petroselino conditus, apponitur. Delicatuli caput ejus & spinam, craticulæ & carbonibus impostam, torrent. Piscis hic, quia rarior, & certo tantum tempore occurrit, idcirco melior habetur. Vfus tamen illius diuturnus, ob difficilemejuscoctionem, insalubris, stomachum facilè gravat.

Halec, & *Sarda*, sive trichia, *leferdine* Gallis, inter optimos & delicatissimos pisces marinos recensentur. Magnum tamen est inter illos discrimen, ratione utriusque naturæ: quamvis multa quoque habeant communia. Discrimen, quo potissimum differunt, in corporum crassitie positum est: siquidem *lardz* ab *halécibus*; corporis magnitudine superantur. In hoc autem conveniunt, quod ambo iisdem temporibus occurrant, sale condiantur, & ad usum servantur: quin & fumo ambo indurentur. Ex utroque etiam magnus fit quaestus; in longinquas enim regiones hinc inde avchuntur, ut horum etiam beneficio fruantur exteri.

Sarda vulgo *halécibus* anteferuntur, quæ tamen, meo judicio, recentestantum ac probè salitæ, salubriores sunt, quam si insultæ fuerint. Sal enim in illis tollit excrementiam superfluitatem, & corpori magis innoxias reddit.

Anchoyes

*Encras-
oboli.*

Anchoyes Gallis, Encrasoboli Rondeletio, e jusdem propè cum trichiis sive sardis speciei esse videntur: minores tamen illis sunt ac delicatiores. Meliores cæteris producit mediterraneum mare. Sale sufficienter conditi, aqua rursus eluuntur, ad tollendam salis acredinem: quorum detractâ spinâ, cum oleo & modico aceti, erudi apponuntur. Pro condimento Itali addunt mentham, aut origanum. Stimulant appetitum, & visalis, ex ovo participant, attenuant, incidunt, ventriculumque detergent, & à recrementis mucosis liberant: Hinc obæsis & pinguibus, nec non humidis corporibus, imprimis conducunt.

*Merlu-
cius.*

Merlucius & molua, Gallis merlus & molne, recentes, carnem obtinent duram, viscidam, & excrementitiam: quæ saliturâ corrigitur, & emollitur. Quod *Gal. lib. citato* testatur: *Animalium corpora* (inquit de piscibus loquens) *quæ excrementitia carne constant, salitura sunt per idonea. Excrementitias autem carnes* (addit) *vocamus, ut ex superioribus liquet, quæ pituitosam humiditatem in se respersam continent. Eiusmodi igitur cibi sale conditi idcirco sunt salubriores, quam cum recentis sunt, ob rationes superius al-*
 latas.

Alia *Merlucii* species ex Anglia advehitur, longè ab hoc nostro discedens, & carne sicciore, viscidiori, spumosa & tenaci prorsus prædita.

*Asellus
German.*

Stodfish

Qui vero vulgò *Stodfish* / Latine *asellus* dicitur, merlucij quoque species est, ex quotantus sit quæstus, per

Tom. II.

superiorem & inferiorem Germaniam, ut nihil eo sit vulgarius, nihil familiarius. Non ille solet saliri more aliorum, qui ex Molucis insulis advehuntur: sed in Scythico & glaciali mari captus, vis frigiditatis intensissimi exiccatur, qua ratione excrementitius eius humor tollitur, ac citra ullam salis additionem, ab omni corruptione vindicatur. Sed ut liberè meam de hujusmodi piscibus sententiam exponam, qualitatem illorum non noxiam esse statuo, sed quantitatem, idcirco sobriè, aut perquam rarè illis utendum sua deo. Crassi enim sunt succi, viscosi, duri, ac difficilis concoctionis: valentioribus ventriculis & biliosis potius quam debilibus, & pituitosis exhibendi: sufficienter ac diu cocti, cum butyro, omphacio, aut aurei mali succo apponuntur. Quamvis cum cepis & sinapi, ut moris est in Valconia, frixi, salubriores habeantur. At verò *asellus* adeò durus est, ut non nisi diu multumque percussus, & per noctem aquâ maceratus, ad elixandum, & butyro frigidum, idoneus fiat.

Acus piscis est marinus Italis familiarissimus, crassitie murænula, acutum rostrum habens, duræ carnis, ac concoctionis difficilis, multi tamen nutrimenti: plerumque frixus cum succo arantiorum apponitur.

Thunnus & Burdus, Gallis Tonine Thunnus & Creac, immensæ sunt crassitie pisces, crassam quoque carnem ac difficilis concoctionis habent; quæ bubulæ, aut hujus generis simili, planè respondet. Thunnus plerumque in

H Orica-

88
Orientali mari capitur: Burdus autem in Oceano apud Burdegalenses: certis enim temporibus intrat aquas fluviales, Garonnam præfertim.

Sapia.

Sepia vulgaris est, quæ non nisi arefacta & exiccata ad usum servatur. Antequam coquatur, per diem integrum aut amplius in aqua maceranda est, ut duritie deposita mollescat, fiatque sic edulio apta: quæ in frusta concisa, & instar omasorum fixa cum butyro apponitur. Latinis dicitur *calemarius*: quod liquorem atrum instar atramenti in corpore contineat, quo effuso aquas conturbat, ut celatus hoc modo, piscatorum manus evadat. Minores Gallis *Quassérons*, Latinis *loligo parva*, delicatissimi, & Pictonibus familiarissimi, cum intinctu nigro apponuntur: carnem habent non adeò salubrem, sed spumofam & viscosam, perinde ac omasorum & intestinorum: quæ idcirco nutrimentum crassum exhibent: materiamque calculi suggerunt.

Conchyli.

Præter enarratos hætenus pilces, varia quoque *conchyliorum* aut *concharum genera* mare producit, quæ grati saporis sunt, & provocant appetitum: ut sunt *Ostrea*: Gallis *huystres*; inter quas illæ (*de grevette*,) propè Rupellam & Burdegalum, licet minores, optimæ tamen censentur. *Musculi* sive *mytuli*; Gallis *moules*, æstate ut plurimum apponuntur. Varia alia conchylium genera suppetit Oceanus, & mare mediterraneum: appetitum excitant, quibus tamen moderatè utendum censeo.

Locusta.

Sunt porro *locustæ*, Gallis Ho-

mar seu *langoustes*, quæ cancerorum marinorum speciem referunt; Harum caro dura est: Probè tamen cocta cum aqua aut in clibano, cum intinctu bonum & suavem acquirunt saporem, modò semel aut bis, vel rarissimè saltem apponantur: creber enim illarum usus, fastidium parit, ex quo plus adfert nocimenti, quam utilitatis.

Marini canceri carnem habent locustis teneriorem ac meliorem. His abundat mare orientale prope Monspelulum. Reputantur à multis pro *Astacis*, Gallis *Escrevisses*: quorum cancerorum usus est ad versus mortuum rabioli canis: de quibus *Gal. lib. xj. de canis simpl. med. facult.* Nihil ferè inter eos morbosum deprehendo discriminis, utrumque enim in cineres redactum, eosdem planè vidi effectus producere, in omnibus affectibus melancholicis.

Non aberit ab instituto, hinc *Gal.* testem adducere, de singulari vi & virtute cancerorum fluvialium, ad versus venenatum canis rabidi mortuum: Vbi duo præcipuè noranda: Primum, quòd tantus vis sibi ignominia non dixerit, chymicas has preparationes, calcinationem nempe & incinerationem, docere & explicare: Vnde palàm sit, illum chymicam artem comprobasse, tantum abest, ut illam damnarit more quorundam ceterarum imperitorum: qui perperam omnia calcinatione caustica fieri statuunt, & ignea: cum tamen certo certius sit, caneros calcinatos, contra virulentos hujusmodi mortuos, qui non ignea aut calida, sed humida

mida & frigida pofeunt medicamina, præfentiffima eife ac fpecifica remedia.

Secundò hie videre licet cunctis, quanto honore Galenus affecerit Empiricum illum, Aefchriion nomine, à quo remedium hoc didicerat: quem doctiffimum ac periffimum, in medicamentorum præparationibus fenem appellat, illumque præceptorem fuum meritò lubentique agnofcit ac reveretur. Cujus candor & modèftia, qua æquales feu collegas fuos honorificè excepiebat, longè hodie abeft, à terina illa quorundam natura, qui nihil probant, quàm quod fummèft. En verba ipfa Galeni, integram remedij præparationem ad verfus tam exitiale venenum continentia: *Fluviatilium cancrorum cinis*, inquit, *quanguam* ^{similiter prædictis (de cochleis illo eum-} ^{que cineribus paulò ante locutus fuerat) exiccatorius eft, fubftantia tamen} ^{proprièate, mirabilis eft eius in eis, qui à} ^{rabiente cane fuit morfi, efferuifque} ^{tum folus, tum cum gentiana & thure} ^{multo præfentior. Thuris fanè partem a-} ^{nam eife oportet, quinque autem gentia-} ^{na, porro cancrorum decem, & raro qui-} ^{dem aliter illis uftis nos fumus ufi. Cate-} ^{rum ad eum modum plerumque, quo Aef-} ^{chriion Empiricus ille, medicamento-} ^{rum periffimus fenex, concivis ac præ-} ^{ceptor meus, Patella erat aris rubri, in} ^{quam impofitis cancris viventibus, eos ha-} ^{tenus uftit, dum facile ad levorem redigi} ^{poiffent. Hic Aefchriion paratum femper} ^{hoc habebat in adibus medicamen, urens} ^{eos poft ortum canis, quando Sol in Leo-}

ne tranffiffet, non nifi Luna decima o- ^{cc} *flava.* ^{cc}

Post remedij præparationem, ejus quoque utendi modum docet, ejus cochlear parvum, aquâ dilutū, per 40. dies exhibendum eife dicit. Quin & ad fingularem ejufdem vim & præfentiam ulterius declarandam, hæc addit verba: *Hæc tamèft*, inquit, ^{cc} *à præfenti inftituto, eiffent aliena, fcri-* ^{cc} *benda tamen cenfus: quia magnoperè* ^{cc} *medicamento huic confiderem, nimirum* ^{cc} *cum nullus unquam eorum, qui illi fu-* ^{cc} *erunt ufi, fite mortuus.*

Qui Gallis dicuntur *Cheurettes*, *Cheurettes* inftar funt parvulorum aftarorum, parvis pedibus & cochleâ admodum tenui. Cocti cum aqua marina, citra aliam præparationem, frigidi apponuntur cum aceto & pipere. Frigi quoque deliciofi ac palato gratiffimi funt: appetitum ftimulant, Regumq; mentis offeruntur.

Aftaci, Gallis *efereviffes*, perinde *Aftaci*, ac teftudine aquatica aut nemo ofæ, ^{Gallis Efereviffes.} ^{T. imines aquatica & nemo-rosa.} nutrienti & humedandi vim habent; atque hinc aftaromaticis, phthificis & macilentis utiliffimi: quod tenaci fua & vifcida humiditate, liquidam partium fubftantiam evaporantem, retineant ac remorentur: & frigiditate fua, ac humiditate, febribus ac caloribus igneis fenfim corpus depafcentibus, frænum injiciant & contemperent.

Ex iis varia parantur remedia, ^{Remedia exaftacu & teftudine.} tam alimentofa, quàm medicamentofa: de quibus paulò poft dicamus fuo loco, formulasque quafdam eorum adijciemus. Creditur teftudinis

sanguis, proprium esse ac specificum morbi caduci remedium. In astaciis, præterquam quod elixi vel fixi cibum præbeant optimum & saluberrimum, ægrisque concedendum; reperiuntur in illorum capitibus lapilli rotundi, oculi formam referentes, unde improprie oculi cancerorum dicti, qui in pulverem triti, & ad dimidiam drachmam cum vino albo propinati, ad calculi curationem plurimum conferunt. Astacorum testæ, exsiccata & contusa in potionibus vulnerariis commodè adduntur.

Sturgus. *Sturgus* piscis est optimus: fluviatilis tamen suavior marino. Carnem habet alimentosa modum, & Venerem excitantem, quia pinguis est, & viscida: difficulter quoque concoquitur.

Salmo
Rhenanus
Garunnaui
Allierius. *Salmo Rhenanus* aut *Garunnaui*, & *Allierius*, tum recens, tum salutus, regius est cibus, optimus & delicatissimus: sed frequentior eius usus stomachum debilitat, & appetitum prosternit: siquidem multum alit, nimisque ventriculuni gravat.

Parvi Salmones. *Parvi Salmones* magna apponuntur copia Basileæ & Argentinae, Julio & Augusto, quorum delicatissima & suavissima est caro. Coquuntur cum aqua & vino, acetoque in modum Sturgi.

Alofa sive Trissa. *Alofa sive Trissa*, Gallis *aloufe*, Vasconibus *colac*, in frusta dissecta, Salmonis instar, & inter duas patinas cum butyro vel oleo, additis aromatibus & lauro, cocta: vel craticulae imposita, ad prunas assata, & cum butyroliquato, & succo oxalidis, ultimò

condita apponitur. Moderatus illius debet esse usus, ne quantitate aut frequentiore esu offendamur.

Muræna (*Gall. lamproye*) formam *Lampreæ* anguilla crassioris referens, nigrioris tamen cutis, multisque foraminibus ad collum variegata: optima est mense Februario & Martio, priusquam in chordam induruerit.

Murænula piscis optimus & delicatissimus, assatur, & cum dulci condimento, ex saccharo, cinnamomo, & aromatico vino, & succo ipsius piscis inter assandum collecto, apponitur: Dici vix potest, quantæ bonitatis & grati saporis sit: at tamen concoctu difficilis.

Narratur de quodam Angliæ rege, qui cum avidius hunc cibum, contra medicorum consilium deglutiret, sequente post nocte, tam ardenti febre correptus sit, ut ea confestim, hoc est, tertio die jugulatus sit.

Trutta, perca, & lucioli, mediocris magnitudinis, optimi sunt & saluberrimi nutrimenti, utcumque coctione parati sint in cibum.

Hi pisces, præsertim *Trutta lucina*, in lacubus, quàm aliis aquis fluvialibus aut stagnolis, multò majores evadunt: adeò ut magnitudine & crassitudine suâ, vel quadraginta, aut quinquaginta, plurimumve librarum pondus sæpè numero excedant: Ob quem magnitudinis excessum, duriores quoque carnem concoctuque difficiliorem habent, quàm minores aut mediocres: qui bonitate meliores, præ crassis illis

boni-
tate co-
dunt.

illis & magnis, ægris præscribuntur. Maiores autem transportati aliò, meliores evadunt, quàm si in locis, ubi capiuntur, recentes, & nulla agitati vectura apponuntur. Quin magna pertica, per diem integrum mortua, tum demum delicatorem carnem acquirit: quæ alioqui dura est, ac nimis firma, ideoque durioris concoctionis. Variis modis cocti & apparatus hi pisces apponuntur. Caput trutæ, Gallis *hure*, cum vino, aqua, & sale elixum, cum aceto apponitur. Quibusdam in locis piscatoribus præparandum & condiendum relinquitur.

Lucius.

Omnium *Lucii* præparationum, optima Germanica censetur: qui modus, coquis omnibus in Gallia notus, & familiaris est.

Pertica.

Pertica elixatur, & cum recenti butyro liquato, addito omphacii modico, & nucis moschatæ apponitur. Eius ova delicata sunt, & boni nutrimenti: conducuntque iis, qui frigidiores sunt & imbecilliores. Elixæ & per medium dissecta, prunis assantur. Mense Julio, aut circiter deponunt ova, ex quibus pisciculi minimi nascuntur, vix aciculæ magnitudinem equantes, quos *Chilythion* vocant, propterea quod mille ni singulis morsellis simul deglutiantur: delicatissimi sunt, cum butyro recenti & modico omphacii inter duas patinas elixi. In lacu Lemano & Novicæstellano abunde id piscium genus conspicitur.

Umbra.
Umbella.

Quin & *Umbra* & *Umbella* ibidem magna copia reperiuntur, eiusdem magnitudinis pisces, qui inter optimos habentur. Ego verò palmam

bonitatis attribuerem pisci cuidam, in dictis lacubus, ac præsertim Geneventi, nascenti, quem communi nomine *Ferrat* appellant: Craticulæ impositus totretur, ut macharellus in Gallia, deinde cum intinctu, ex butyro recenti liquato, omphacio, & petroselino conciso apponitur. Per medium dissectus, carnem repræsentat nive candidiorem, & friabilem instar duriusculæ panis medullæ. Unam tantum spinam habet, instar Soleæ, cæteros pisces omnes, sive marinos, sive fluviales, saporis bonitate & salubritate, longè post se relinquit. Coctus etiam in aqua, cum condimento ex butyro recenti liquato, omphacio, & salubribus bonique saporis herbis apponitur.

*Ferrat ut
vulgo ap-
pellatur.*

Lavaretus, quem *Rondeletius* Lavaretus facit, eiusdem est cum superioribus speciei; non tamen magnitudine *Bésoulæ* respondet: quem (non citra admirationem) in lacubus *Allobrogum* tantum reperiri constat. Tanta est eius bonitas ac præstantia, ut exenteratus *Romam* usque avehatur. Sex horis tantum sale conditus, & in oleo frictus, cum intinctu ex aceto, in quo piper, caryophyllum & cinnamomum, & croci modicum bullierint, & laurinis sive myrtinis foliis involutus asservatur. Quo vis modo paratus usque adeò est boni & grati saporis, ut gulam mirum in modum oblectet.

Carpio in lacu (*de la garde*) inter *Bressam* & *Veronam* captus, est optimus piscis: carnis tenerriam & saluberrimam: Exenteratus per totam

H 3, etiam.

etiam Italiam passim venditur, & magno in pretio habetur.

Cyprinus Gallis. la Carpe.

At *Cyprinus*, Gallis *la Carpe*, lutosus gaudet fluviis, quibus impingatur & melior evadit. Idcirco Sequana & Acharis optimi sunt Cyprini, ac bonitate superant stagnos. Satis tamen copiosè nec frequenter nimis fumendus. Preparatio eius fit vel elixatione, cum vino solo: aut cum aromatibus & vino, omphacio & modico aceti, & cepa, quod Gallis dicitur *estruce*: vel frixione cum oleo aut butyro. In Cyprino optimum est caput, & delicati sunt admodum eius oculi, lingua & ova.

Cobites fluviatiles. Loches Gall.

Cobites fluviatiles, Gallis *Loches*, parvi sunt, variegati, veluti trutta. Inter duas patinas cocti cum butyro, omphacio, piperis & foliorum lauri modico: aut incrustati in pastillos, vel quovis alio modo parati, apponuntur. At quos Galli vocant *gobions*, Latini *Gobiones*, paulò grandiores cobitibus, assi aut frixi, cum butyro ac succo aurei mali apponuntur. Inter duos etiam patinas coquantur, sed rarò.

Brama sive Cyprinus latus.

Brama, sive *Cyprinus latus*, eiusdem bonitatis est cum Cyprino: carnem tamen habet delicatioris & suavioris, faciliusque concoctionis. Assatur super carbones, & cum butyro, omphacio & optimis herbis conditus apponitur.

Tinea.

Tinea bonitate & magnitudine carpioni & bramæ non respondet: maculis variegata, ut *Plica*: carnem viscosam & glutinosam, cum insigni

nutriendi vi, obtinet: quæ crassos humores in corpore generat. Cum oleo frixa, cum condimento ex aceto, cepa, & aromate apponitur, suavissimi est saporis, quo plurimi delectantur. Per medium dissecta, in febribus intermittentibus, agrorum plantis pedum admoventur, tanquam luminum remedium: cuius felicem successum & singularem virtutem, quotidiana probat experientia. Eodem modo & eadem *Carpis brachiorum* applicatur.

Barbo piscis optimus, Iulio Augusto, & Septembri, qui ex omphacii intinctu, suavem & gratum acquirit saporem. Sed absque intinctu, eius caro non adeò boni succi est, etsi candidissima. Siquidem albedo non semper bonitatis comes, fallaxque est sæpenumerò coloris species, unde

Poeta:
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

At in molli illa & alba carnis substantia, latet acrimonia quædam, id quod in eius ovis apparet: quæ alvum perturbant & exagitant, modò per vomitum, modò per secessum, ac si antimonium vitrificatum quis sumserit. Quod apprimè notandum, ne incauti forte fallantur.

Molitor, Gallis *meusnier*, tam insipidam carnem nullaque prorsus nutritiendi facultate præditam, habet: ut non necesse sit, de illius historia verba facere.

Anguilla sive marina sive fluviatilis, plus noxa in corpore parit, quam utilitatis: viscosam enim carnem habet,

Hec, stomachum, aliaque nutritionis viscera, ex crasso viscidoque illo sanguine, inde producto, gravat. Sale conditæ meliores & salubriores sunt: insulsis: propterea quod sale superflua & excrementitia eius humiditas absumatur. Proinde illæ differunt pro aquarum salubriorum ratione. In Loro, Vasconia: fluvio, anguilla: minores capiuntur, quæ salitæ longè lateque avehuntur. Sunt enim crassiores, quantumvis salitis, multò salubriores. Coctæ ad mollitiem (qua coctione omnis simul aufertur sale) & craticulæ impositæ ad assandum, cum proprio liquore pingui citra alium intinctum, apponuntur: qui cibus parèsumptus, optimus est, & appetitum excitat.

Rana.

Frequens ac familiaris ranarum usus, præsertim quadragesimæ tempore. Solæ earum coxæ, frixæ cum recenti butyro, & modico origani & menthæ apponuntur. Delicatæ sunt, salubres, & palatograta: & asthmaticis imprimis, tabidis & phthificis conferunt: qui ex morbi diuturnitate attenuati, & sua nativa humiditate spoliati, sensim conficiuntur. His enim humidum primigenium instauratur: ac refarcitur: præsertim sillarum coxæ in juscule caponis elixentur, & jus illud sorbeatur: summū enim phthificis ac in veteratis tussibus remedium. Siquidem juscule acidas partes humectat, somnum gratum ac utilem provocat. Coquuntur etiam coxæ in aqua & aceto, quo jure colluitur os, ad dentium dolores mitigandos.

Ranarum
varia in
medicina
proprieta-
tes.

Ex earum spermate, initio veris, *Remedia* destillatur aqua, quæ extrinsecus ad *probatissimam ad oculorum dolores, granas, cry-* hibita, in extinguendis inflammationibus oculorum, aliorumque partium gangænis, & Erysipelatis sedandis, incomparabile est remedium: quin & *si pelata, hæmorrhagias, aut quemvis alium sanguinis fluxum.* impetigines faciei eadem met: aqua tollit: & immoderatis mensibus opportuna est: præsertim si linteum, ab illa spermatis ranarum viscositate sepe imbutum in vulvam immittatur. Vel ex eodem linteo siccato, & in frustra conciso, fit pessus matrici applicandus: cuius virtus est sistere omnem hæmorrhagiam à quacunq; causa ortam. Idem linteum ejusmodi spermate imbutum, & in cinerem redactum admirandam listendi vim habet, menses & hæmorrhoides, si pulvis ille vel in matricem, vel anum inspurgatur. Fel præterea ranarum in *Fel ranarum, ad febres quartanas.* cinerem redactum, & cum vino albo propinatum ad dimidiam drachmam, quartanis febribus certissimum esse auxilium, certò reditur.

Limaces, quibus postremum inter pisces ac conchylia locum destinavimus, Italis potius, & Vasconibus familiares sunt, quam cæteris Francis. Rectè enim præparati, ipsis delicatissimi & gratissimi sunt. Multa enim in illis regionibus ciborum genera habentur, quæ à Gallis nostris tanquam fastidiosa nimis reprobantur.

Quibus insuetus est testudinum aliarumque cochlearum usus, etsi boni sint succi, fastidium tamen vel sola illarum præparatio multis movet. Sed constat medicis, limaces cochleis suis inclu-

inclusos per totam hyemem, propriâ suâ substantia se alere & nutrire: unde liquet, quanta sit illorum nutriendi vis atque præstantia: ut vel hoc solo nomine maximè à Galeno lib. 3. de alim. facult. commendentur & imprimis hæcticis, tabidis, & macilentis ad vires recuperandas ab eodem præscribantur. Eandem virtutem habent & testudines & cancri, atq; id genera alia testacea.

Optimi Limaces qui in vi-
in eorum
preparatio.
Optimi limaces sunt qui in visceribus & circum sepes reperiuntur. Variâ est illorum præparatio. Primum in lixivio ex sarmentis facto, cum suis testis coquuntur, ad impuritatem tam intrinsecam quam extrinsecam tollendam: deinde quater aut quinque cum aqua coquuntur & recoquuntur: probè mundati, per sex horas aut amplius adhuc elixantur cum aqua, sale & butyro, aut oleo olivarum, additis lauri foliis, thymi, serpilli, & id genus herbarum aromaticarum: hoc modo ad perfectionem cocti, cum piperis modico apponuntur: appetitum stimulant; qui etsi videantur viscosi, tantum tamen abest, ut difficilis sint concoctionis aut stomacho graves, ut ipsi contra magno sint auxilio ad calorem eius tovendum & augendum, viceremque provocandam. Aut elixi, & extra cochleas frixi cum oleo aut butyro, succo que aurantium apponuntur: plurimico cibo maximè delectantur, quicquid asæti sunt. Magnus fit ex iis questus apud Mediolanenses: ex quorum testis, calces ad tinctoriam artem præparantur. Quin & eadem teste

Remedium præstantiss.

in aceto destillato soluta, & in magisterium redacta, non minorem virtutem ad calculi expulsiorem habent, quam magisterium ex corticibus olivarum aut lapide Judaico paratum.

CAP. XII.

Eorum, que in apparatus & condimenta ciborum usurpantur, & primum

1. De Sale.

UT cibi, de quibus antea abundè diximus, aptè & delicate condiantur, ut eo gratiores fiant palato, & gustu reddantur suaviores, quædam ad id præstandum in usum veniunt, de quibus hinc privatim verba faciemus, ut earum rerum proprietates ac qualitates tam ad alendum, quam ad tuendam valetudinem efficaces demonstremus.

Hæc autem de quibus insitumus dicere, sunt quæ sequuntur, nempe, saccharum, piper, cinnamomum, caryophyllum, nux moschata, zingiber, quæ inter alia optima habentur aromata, crocus, mel, oleum, acetum, omphacium. Ex quibus vel singulis, vel pluribus simul commixtis, coqui aut pistores sua condimenta parare solent.

Salsalidam ac siccam qualitatem obtinet, vimque habet detergendi, dissolvendi, purgandi, & adstringendi: quâ ratione excrementitia ac super vacancas humiditates ciborum, siue carnes sint, siue pisces, fructus, olera & id genus alia, absumendo, tuetur illa à corruptione: unde inter alia, maximè omnium necessarius in usum hominis

homines sal censetur, quo nemo care-
re unquam commodè possit: præ-
terquam quod ipse solus plus in con-
dimentis ciborū possit, quàm quod-
vis aliud adiunctum, qui alioqui eo
destituti insipidi prorsus ac insuaves,
ingratiq; expuerentur, nedum ut avi-
dè à stomacho exciperentur: aut si ab
eo recipiantur, statim corrumpantur,
ipsiq; ventriculo non parū noceant.
Unde constat, quantus sit eius & effi-
cax usus, imò etiam per necessarius ad
conservandam valetudinem, & vitam
protogandam. Hinc dicebat Gale-
nus: *Quicquid in corporibus,* (inquit,
loquens de sale) *humidum inest, id quo-
dammodo absumit, & quod reliquum est
substantie solidæ, adstrictione contrahit,
ac proinde etiam conditura sua carnes
servat, & à putredine tuetur.* Unde
sub finem intert, usum salis non esse
necessarium rebus, quibus prorsus
nulla est humiditas superflua, ut melli
& quibusdam aliis: nec iis, quæ cor-
pore constant solido, quales sunt la-
pides: At utilissimus quidem & neces-
sarius est iis omnibus, addit, quibus
suspecta est putredo. Pauci autem
eibi à corruptione sese naturā vindicant.
Idcirco omnibus propemodum
eibis summè necessarius est sal: nec abs-
re sic cecinit *Poëta:*

*Nam sapit escam elæ, quæ datur absq;
sale.*

*Error vul-
gariis de sa-
le consu-
sus.* In hunc sermonem ingressi sumus de
industria, quod vulgaris ille error,
quo sibi plerique omnes & aliis per-
suadent, usum salis nocentiorē,
quàm ad sanitatem esse utilem, à nobis

Tom. II.

ferri nequeat. Perniciosa enim per-
suasio isthæc est, quæ complures usq;
ad eò fascinantur, ut ne micam qui-
dem panis salis ausint ori indere, aut
salis granum ovi inspergere ad sapo-
rem, citra metum periculi. Quod
quàm ridiculum & à ratione alienum
sit, palam est omnibus. Certum igitur
habeamus sanitati conducere, ut
mediocri salis aspersione cibos no-
stros condiamus, aversemurque qui
secus sentiant. Fit enim inde, ut non
tantum suavior ac gratior palato red-
datur esca: sed eò etiam salubrior ac
minus corruptioni obnoxia fiat. Hu-
miditates enim supervacaneas, quibus
facile cibus corrumpitur, & nausea
moveretur, is absumit & desiccatur, gu-
stusque sapidus redditur, quo vel pro-
stratus appetitus restituitur: conco-
ctio ventriculi adjuvatur, & excretio
stimulatur. In quem ultimum finem
usus eius est quotidianus in chylteri-
bus, glandibus & suppositoriis.

Nec tamen inde inferre volu-
mus, vescendum semper esse salis, nec
ab iustemperandum, citraque condi-
tionum hominum rationem; eorum-
que infirmitatum, quibus sæpe salis
nocumento sunt, iis tamen utendum
esse: At censemus distinguenda o-
mnia, dextreque singula esse interpre-
tanda, sive ciborum habeatur ratio,
sive complexionum, ut vocant, ipso-
rum hominum. Ciborum enim alii
saltem expetunt, alii non. Temporis
etiam habenda est ratio & distinctio,
siquidem quæ pridem salita est caro,
& ad fumale desiccata diu est, etsi
per

*Cur cibi
sale moder-
ratè con-
diantur*

*Quid ob-
servandū
in salis usu.*

per se effēt mollis, durio rem tamen substantiam ex diurnitate faldedinis & infumationis contraxit: contrā, quæ per se dura, qualis est bubula, aliquot tantum dies salita, emollitur, & delicatior redditur. Sic bubulæ carnes sale condiuntur ad paucos dies, quæ deinde appositæ ex recenti sua salitura, avidius & suavius excipiuntur: quod Gal. lib. 11. de medic. facult. confirmat his verbis: *Animalium corpora, inquit, quæ excrementitia carne consistant, salitura sunt peridonea: excrementitias autem vocamus carnes, quæ pituitosam humiditatem in se conspersam continent. Aetius ulterius progreditur, ac differit de omnium ciborum salitorum differentiis & qualitatibus, qualescunque illi sint, sic scribens: Non modica, inquit, differentia falsarum carnum est, prout quedam ex ipsis saluntur. Nam aded immutantur, ut sepe animalis temperamento humidi, caro salita longè sicior evadat, quàm caro animalis natura sicca non salsa. Deinde docet Aetius, quæ carnes opportunius sale condiendæ sint: Illa, inquit, quæ subduriores & excrementosa simul sunt, aut quæ supervacanea humiditate sentent. Deinceps cum pariter docuisset, quibus carnibus & cibus salis conditura non debetur, quod à sale duriores, ac concoctu difficiliore reddantur cibi: simul indicat eduliorum utilitatem, quæ aptè & opportunè salita sunt: atq; sic caput absolvit totidem verbis: Quæ verò, inquit, ad falsuram idonea sunt, tenuium partium sunt, & comesta crassos ac glutinosos hu-*

mores attenuant. Caterum vetera falsamenta omnia vitiosa sunt.

Quod genus ciborum etiam nos damnavimus, præsertim cum frequens aut assiduus eorum est usus, quod tum vel maximè noxii sint: at per intervalla sobria eorum usurpatio, non usque aded damnosa est, nec ubique aspernanda. De quibus consulatur celeberrimus ille vir Marcellus Ficinus, ubi de salitis edulis & aromate conditis scribit in libro suo De vita cœlitus comparanda. Illic enim in populari illo errore explodendo mecum sentit.

Quod ad varia eaque præstantia Sali tria medicamenta attinet, quæ ex sale e-^{principia} ruuntur, videre licebit alibi, & qui hypostatica illa tria principia, spiritus nempe mercurius æthereus, ilq; acidus & vitriolicus: sulphurq; eius dulce ac narcoticum; nec non salina substantia, quæ abundat educantur, & in apertum prodeant, quò lectorem ablegamus.

2. De Saccharo.

Post salem, saccharum in magno pretio & usu est, ad condienda multa edulia, quibus congruum est: nec minus omnis generis tructibus condiendis ac conservandis idoneum est. Si singula minutim expendere & docere vellem, nunquam fuerit finis.

Non satis mihi constat ex scriptis antiquorum, Hippocratis nempe ^{Quo tempore sac-} & Galeni, illos eius cognitione fuisse ^{charum voc-} imbutos: aut illud saltem mero si- ^{nerie in su-} lentio.

lento obruerunt, si fuerit notum. Temporibus *Agineta* tum demum cognitum & in usu fuisse ex scriptis eius legi potest. Pauca, enim obiter de eo loquitur *Agineta* in hæc verba: *Ceterum, inquit, saccharum, quod ex felici Arabia affertur, minus dulcor est eo, quod apud nos est: sed æqualem vim habet ad hoc, quod neque stomacho noxium est, neque sitim inducit, velut hoc nostrum.* Ubi notandum tum temporis ab *Agineta* observatum fuisse à saccharo sitim excitari: calidæ enim est qualitatis, ac faciliè in bilem vertitur: idcirco frequentiore eius usu omnibus interdico. Qui enim avidiores sunt ad saccharum, & saccharatas confectiones immodicè deglutiunt, sanguinem sibi retorrent, perpetuam sitim incurruno, ac foedam dentium nigredinem contrahunt. At juvenibus præsertim nocentissimum est, qui calido & bilioso temperamento esse solent.

Primi omnium Arabes nobis usum sacchari invexerunt in medicinam, ex quo variè parantur varij syrupi, innumeraque aliæ confectiones, & id genus alia, quæ quidem Priscis erant prorsus incognita. Etsi candidum est saccharum, sub candore tamen suo magnam celat nigredinem, ut & sub eius dulcedine ingens acrimonia delitescit aquæ forti par & similis. Ex quo etiam dissolvens, ac liquor tam fortis educi potest, qui vel ipsum Solem in aquam solvat, & colliquet.

Qui interna rerum Anatomia

versati sunt, quique altiùs trans corticem pervadunt ac penetrant, norunt quid dictum velim. Discant alii harum ignari, prius ex *Isaaco Hollando* singula, quæ de saccharo conscripsit opera, quàm de eo absurdam sententiam proferant; tunc enim opportunum fuerit de iis loqui, quæ optimè didicerint ac calluerint. Alioqui honestius fuerit eorum silentium, quàm temeraria garrulitas.

3. De Melle.

Veteres, sacchari loco, mel in usum assumebant: *Hippocrates*, variè in locis, de aqua mellita, sive hydromelite, ac de aliis ex eo paratis remediis verba facit. Quorum *Galenus* meminit: *lib. de simpl. medic. facult.* Ubi & de natura mellis ac eius facultatibus, aut qualitatibus abundè loquitur, asserens naturam mellis separatam quid esse, tum à plantis tum ab animalibus. Nam etsi mel occurrit inter folia & flores quarundam plantarum, nec succus tamen nec fructus earum est: at ne minima quidem earum portio; sed eiusdem generis cum rore mel censendum est: utpote cœli fructus, quem apes ex floribus seligerent, aut exugere solent, nec non ex herbis huius feracibus: Qui utique *Mel est* *cibus celestis*, in aëreo ventriculo *bus celestis*, animalculorum illorum cœlestium, apum videlicet, concoctus & elaboratus, in eam dulcedinem, quam gratam & miræ virtutis exhibet: qui idcirco animalis cibus etià dici potest,

Sacchari
incommo-
do.

In candore
Sacchari
magna la-
cet nigredo.

licet à prima sua origine, cœlestis sit fructus, qui etiam citra apum artificium reperiri queat.

De variis locis, ubi mel citra apum artificium reperitur.

Plinius enim lib. 27. cap. 14. meminit cuiusdam mōtis in Creta fiti, Carinz nomine, ubi nullæ conſpiciuntur apes, cum tamen is magna mellis copia abundare ſolet: quod in medicinam præſtantiffimum aſſerit. Fuſſe etiam docent hiftoriæ in Media, Thracia, & Hyrcania in quadam plaga, quæ Fortunata dicitur, arbores extare, ex quibus copioſiffimè mel deſluit & extillat. Qua de re inæc cæteros conſulatur Cælius lib. Ant. lect. 23. cap. 35. Quin etiam Galenus eodem libro de ſimpl. med. ſcribit ſe vidiffè & comperiffè mel perfectè efformatum, in quibusdam arboribus & plantis: Huius ſunt verba: Memini aliquando, inquit, in aſtate ſuper arborum herbarumq; folia mellis quamplurimum repertum fuiſſe, ut gaudio exultantes ruſtici cantarent:

Iupiter mella pluit.

Mellis differentia à plantarum bonitate.

Tandem eodem loco mellis differentias edocet ex plantarum bonitate, ex quibus colligitur: opinaturque id quod ex thymo, ſalvia aliifque odoriferis herbis eruitur, eſſe optimum. Docet idem etiam eius præparationem, coctionem nempe & deſpumationem: quæ præparatio uſum mellis reddit longè meliorem & ſalubriorem: quod ſecus non paratum, nec coctum, nec deſpumatum, nocentiſſimum redditur, cuius noxas & damna explicat. Eius ſunt verba: Præterea, inquit, in hoc differunt, quod mel non plene coctum,

Mel præparatum ſalubrius non præparato.

ventrem & inteſtina inflationibus impleat: contra quod in coctione omnem ſpumam abiecerit, flatuſque expers fit, & urinam moveat. Demum de eius utilitate diſcrens, ac demonſtraturus, quibus mellis uſus confert aut nocet: Senibus, inquit, ac in univerſum frigidis temperamentis corporibus, mel perutile eſt. In vigente autem atate & calida temperie in bilem convertitur.

Quibus melita conveniunt.

Multi ſunt, qui naturâ à vino abhorrent, aut quibus illud ipſum adverſatur: Aliis verò, ne ſua mala & morbos, quibus obnoxij ſunt, eodem foveant, idcirco illius uſu tanquam noxiò, interdicitur. Eiuſmodi hominib; bocherum, quod vocant, hoc eſt, potio illa, quæ fit ex aqua, ſaccharo, & cinnamomi modico, aut hydromel aliquod ex aqua & melle coctis ac depuratis præſcribitur, eorumq; uſus in potum quotidianum conſulitur.

Hydromel ſimplex.

Ex eodem hydromelle ſimplici multa parantur apozemata, multa hydrotica & diaphoretica. Quin ego ipſe eo ſæpe utor in frigidis morbis, ex craſſis & pituitiſis humoribus genitis, apud eos etiam qui obſtiores aut repletiores ſunt, temperamenti admodum humidi & pituitiſi. Qui verò macilenti ac exiles ſunt corpore aut bilioſo temperamento ac jecore fervidiore, ab eius uſu illos excludo tanquam nocentiſſimi. Confeſtimque enim in bilem vertitur; in ſe porro incluſum habet (utpote cum ſit ætheræ ac cœleſtis naturæ) ſpiritum vitæ ardentiffimum, qui que vinorum omnium ac malva-

Hydromel quibus noxiū.

Spiritus vitæ ardentiſſimus.

tiffime ex hydromelli. te extra-ctus. malvaticorum etiam spiritus omnes facile incendio vincit. Quin & paratur ex quinque aut sex aquæ partibus, & una mellis defæcatorum, & ad perfectionem coctorum, hoc est, dum lixivio istius ovum recens supernatet, potus usque adeo fortis & generosus, ut vel optimam malvesiam, seu vinum malvaticum bonitate & generositate æquet; saporem eundem & gustum cum malvatico obtinens, nec minus, at amplius etiam incendens ac concalfaciens. Ex quo etiam potu aqua vitæ educitur longè majoris virtutis & ardoris cæ, quæ ex vino etiam generosissimo extillatur. Ex eodem etiam comparatur acetum acerrimum, quod omnia alia virtute & acrimonia vincit.

Aqua vitæ ex hydro-melice extractus virtutes.

Vnde videre est, quanta affinitas sit & similitudo hydromellis cum vini proprietatibus: cum perinde ac vinum ipsum possit reduci, & in aquam vitæ, & in acetum, tanta aciditate vitriolata præditum, ut instar ipsiusmet spiritus vitrioli, margaritas, corallos, & alios lapides pretiosos dissolvat.

Philosophi, qui circa hoc nobis subiectum laborarunt, illud que in partes suas, ex internæ Anatomie legibus, artificiosè dissecuerunt, longè sublimius quid in eo deprehenderunt, quam sunt vulgares istæ facultates, aperiendi, attenuandi, detergendi, mundificandi, sputum & urinam provocandi. Habet enim se (modo per solertis artis industriam ingeniosè præparatum fuerit) vim & potestatem aurum, quod aliàs ob corporis molem & crassitiem quasi mortu-

um est, revivificandi, & in medicinam summam ac potissimam, ad universos corporis languores reducendi.

Atque hæc de melle sint satis. Plura enim *alibi*, ac præsertim in *Pharmacopœa nostra* de eo disseremus, nec varia hydromelitem aut oxymelitem genera, mel belleboratum, passulatum, anacardinum, & innumeras id genus alias præparaciones, quæ ex melle concinnantur, silentio suppressimus.

4. De oleo olivarum.

Supra *olivas* in album fructuum recensuimus quidem: At de earum oleo tractationem in hunc locum distulimus, utpote quod in condimentum multorum ciborum usui sit. Ad frigendos enim quosdam cibos, ut pisces, ova, & quadragesimales alios, variis etiam modis coquendos valde opportunum est: iis præsertim locis, ubi butyrum desideratur. Eo crustulæ tostæ impinguntur & eduntur. Accetaria omnis generis eo delibuta gratissima parantur, placentæ, juscula, sabbacæ & pisicæ exuecationes aut expressa jura, quam suavissimè conduntur: Vnde liquet quàm necessarius sit olei usus: fateor quidem à multis abhorrerî, præsertim coctum: ut aliis suavissimum est & salubre, præsertim si virgineum sit oleum, ut vocant, & recentissimum: quale ex Gallia Narbonensi, nec non ex Hispania nobis advehitur.

Plinius præ omnibus aliis, Italia cum laudat oleum, ac præsertim illud, quod ex Licinia asportatur. Athenæo

De oleo olivarum; & vario eius usu, dem n. n.

Quale optimum veterum temporibus.

verò commendatur Samium, Caricum & Thurium. Optima sunt isthæc olea omnia, quibus tamen nostra non sunt inferiora. Mihi valde probantur hæc olea, quæ butyro etiam bonitate & salubritate, utilitate ac necessitate præferam. Valde enim sanitati conducunt, quod potissimum est. Fortius enim butyro putrefactionibus reluctatur oleum: si quidem butyrum per seipsum corrumpitur, ni confestim saliat aut liquetur. Oleum verò nulla ratione immutatum, aut permixtum, vi propria sese ipsam diu conservat. Quod idcirco censetur antidotus & venenorum hostis, seu alexipharmacum, quod è venenis omnibusque aliis corruptionibus tueri solet, sive intrò sumatur, sive topicè extra inducatur in litum. Eoidcirco veteres olim proceres corpus inungebant ad sanitatem fovendam. Unde Democritus aliquando interrogatus, qua ratione homo, omnium optimè, posset perfectam valetudinem tueri, vitamque diu prorogare: Si, inquit, intus melle, extra oleo utaris. At tamen non minus utile est ipsam oleum intrò sumptam: sive cum cibus aliis misceatur, sive remedij loco, vel per se, vel cum aliquo liquore permixtum offeratur: ut exempli gratia cum succo limonum, quod ita propinatum dosi congrua, hoc est, uncia una singulorum, tummè conducit ad vermes infantium extrudendos, à quibus plerunque necari solent.

Remedium ex oleo contra vermes.

Extrinsicorum porro remediorum, ut unguentorum, lituum, mictorum oleorum bals & fundamentum

habetur oleum. Sed cum hoc argumentum longa sit, nec hic propriè tractationis, ad pharmaciam rejicimus, ubi centena varij generis ballama, innumeraque alia remedia utilia ac necessaria, ex oleo olivarum confecta animadvertentur.

5. De Acetis.

Acetum quoque & omphacium usui sunt in condimenta eduliorum, nec quicquam boni aut suavis condiri potest, quod eorum altero careat. *De acetis, omphacium* *Supra* (dum de aciditate limonum ageremus) attulimus varias medicorum sententias, de qualitatibus aceti contententes, utpote quorum aliis esset frigidum, aliis calidum: de qua re illi nostram exposuimus sententiam, scilicet hoc loco plura de eo non dicemus: satisque fuerit nobis addere, in varia ciborum condimenta, acetum usurpari, quod inter cætera sit strenuus gulæ & appetitus stimulus; cujus porro etiam vis est incidendi, aperiendi, deobstruendi, ardores bilis moderandi, corruptiones & putrefactiones arcendi, concoctionem juvandi, vel in stomachis etiam calidioribus: nec non in pestiferis morbis, à contagio utentes conservandi & liberandi. *Primitæ aceti.*

Cautè tamen, prudenter, ac sobriè aceto ubique utendum est. Neque enim senibus satis salubre est nec maxime cras aut extenuatis, ut junioribus, corpulentis & plethoricis solet conferre. Præterea sciendum, ab eo partes nervosas lædi, & in pectore tussim excitari. Quædam mulieres matricis morbis obnoxie, eo, si degustarint, statim offendun-

feruntur. Idcirco non erit immodice usurpandum, sed cautè & prudenter, ut diximus, idque ipsum temperando ac corrigendo saccharo, melle, oleo, aut id genus aliis.

De vario
a. et u. in
medicina.

Ad medicinam quoque conducit acetum, ut iam monuimus. Ex eo enim conficiuntur oxymelita, acetum scilliticum, syrupus acetosus, oxycratum, atque id genus alia, tum interna, tum externa medicamenta; de quibus in Pharmacopœa nostra, tanquam proprio loco, abunde agemus, juvante Deo.

Proprietas
Omphacii.

Omphacii pariter usus ad provocandum appetitum conducit, ad sanguinem ardentiorum, biliosumque humorem commoderandum. Idcirco iracundis hominibus & facile ex candescuntibus, iisque qui calidis morbis impetuntur, utile est & congruum. Eo tamen senes & pituitosi, minus aliis uti debent. Ex omphacibus, hoc est, ex unvis immaturis conditura fit ad sedandam sitim peropportuna, febricitantibus omnibus utilissima.

6. De Aromatibus.

De aromati-
bus in ge-
neri.

Restat in conclusionem capituli de apparatu & conditura ciborum, de aromatibus aut speciebus, ut vocant, dicendum: cum iis nec coqui nec pistores eatere facile possint ad sua condienda fercula: ubi tamen summa illorum industria est, ut ritè illa & appositè permisceant, ut ne quid nimis, nec quicquam etiam desideretur: unde omnia convivarum palato sapidissima ac gratissima reddantur juxta regionum mores & consuetudinem; si-

quidem in Germania, copiosius aromate & croco condiuntur cibi, quam in Gallia: Quin & in ipsis Gallis, non omnes provinciæ pari aromatum quantitate delectantur: siquidem hic eorum usus fuerit parcissimus: illic liberalior. Imò & in eadem provincia, atque etiam urbe, varia variorum hominum sunt palata, quibus singulis à coquis & pistoribus satisfaciendum est. Alii porrò hoc aromatum genere, alij alio sibi congratulantur. Tempus præterea à pistoribus observatur tanquam indice, quo sua condimenta metiantur. Qui enim ex ferina pastilli parantur, si diu asservandi sunt, aut procul aliò amandandi, copiosius aroma in suum condimentum & conservationem postulant.

A pipere ordiemur vulgari, quod rotundum & nigrum est: quodque à vulgo calidissimum aroma esse censetur: unde plerisque eius usus reformidatur. Ego verò & eo loco & pretio piper habeo, ut omnia alia aromata vincat salubritate & temperie, minus aliis excalfaciens, nedum incedens. Quod enim acumen & acrimonia in pipere gustu deprehenditur, proficitur ex sale eius aronico, subtili, penetrante, attenuante, incidente; & dissolvente, à quo tartarea omnia & viscida ex ventriculo, aliisque partibus soluta, facile deturbantur. Quæ ratione veteres persuasi, in curatione quartanarum febrium, nec non aliorum morborum ipsum feliciter usurparunt. Apud Actium legitur antidotus ex duobus piperibus concinnata juxta Archigenis descriptionem: quæ dolo-

Piper rotundum & nigrum.

Act. setv. 44
serm. lib. 66
cap. 104.

dolorem omnem sedat, febres extinguit, & colicam omnem affectionem compescit, ut scribit etiam *Aëtarius*, qui libro 5. *meth. medendi*, antidotum præscribit ex tribus piperibus conformata, utilem, ut asserit, ventriculis infirmis, adversum ructus acidos, febrem quartanam, jecoris affectiones, inflationes, & tussis. Eandem depingit antidotum *Nicolaus Myrpsus*, quam isdem morbis affirmat esse opportunissimam.

De Antid. scilicet prima. cap. 116.

Remedium contra febres intermittentes.

Multi hodie in præstantissimum & promptissimum tertianæ febris remedium habent, oleum, quod chymica industria ex pipere elicitur, cujus aliquot guttæ, ex aliquo idoneo liquore exhibentur: hujus olei vis est, tartarum, in quo seminarium morbi continetur, dissolvere, ac solum per urinas aut sudores discutere, ut ex eo quàm elegantissimæ ac certissimæ curæ præstentur, prout quotidianâ demonstratur experientiâ. Usitatus est etiam piperis usus, adversus dolores & inflationes stomachi. Ejus enim tria grana vel integra vel per medium interfecta, deglutita, mirè ejusmodi dolores & promptè compescunt: nec minorem obtinent in hanc rem virtutem, baccis juniperi: quæ in hujusmodi affectibus præscribi solent.

Zinziber & eius proprietates.

Zinziber proximè accedit ad naturam piperis, veruntamen crassioris est substantiæ, quo fit ut minùs penetret, suasque operationes tardiores habeat: piper verò promptius agit, ut quod longè tenuiorum sit partium; quàm *Zinziber*. Quod ab *Aetio* & *Orribasio* confirmatur his verbis: *Zinzi-*

Act. tetr. form. 1.

ber radix valide calefacit, sed non primo Orrib. mult. statim occurru ut piper, quamobrem mi. coll. 15. nus tenuium partium, quàm piper esse censendum est. Quin & ipsum zinziber virtutis salis aronici particeps est, ut quod pugnat & vellicet linguam, atq; idcirco vim discutientem habeat, attenuantem & aperientem, profitque obstructionibus & doloribus hepatis expediendis, nec non quartanis, & aliis id genus morbis profligandis. Duplicem describit antidotum Myrpsus, Myr. lib. de de zinzibere inscriptam: ultimamque Antid. dicit, apoplexiis, maniacis, & infantiæ scilicet 1. cap. 4. 402. 403. tibus & quartanariis esse utilem. Ex eo chymici extractum quoddam diaphoreticum ac diureticum admirandæ virtutis proliciunt, quod suo loco depingemus.

Caryophylla, pinguiora, ac olea *Caryophylla* ginosiore sunt superioribus aromatis, nec non magis calefaciunt. Eorum tamen oleum crassiorum est partium inter alia olea aromatica, quo fit ut statim fundum aquæ petat, cum alia olea aquæ supernatare soleant. Hinc oritur tanta illius caliditas, tanquam diuturna, ut propemodum vim causticam possideat. *Eius usus est in doloribus dentium. Quod si intro assumendum est, vel aliquot eius guttæ electuario alicui solido admiscantur, citra ignem, vel ex ejusdem guttis aliquot tabellæ jam concinnatæ perfricantur extrinsecus ex penna, adversus cruditates, flatus & incoctiones imbecillis ventriculi, cujus promptum utique præstansque remedium est.*

Nux moschata inter alia aromata, omnium est temperatissima, & *Nux moschata* impri-

Cinnamomum. imprimis stomachica, ex qua oleum expressum & destillatum, eisdem caryophyllorum usus, in medicina præstat.

Cinnamomum, Gallis Canella, tenuium admodum partium est, hinc fit ut omnium minimè aliorum aromatum calefaciat: at cum adjunctam sibi possideat adstringendi facultatem, impar est solum perfectè condiendo ferculo, & aromatizando: quod per se & solum præstat piper, nullius alterius auxilio indigens: At aliis aromatum ex debita proportione admixtū cinnamomum, compositiones reddit admodum suaves & palato gratas, salubrioresque, quàm quæ ex aliis concinnantur.

Seorsim tamen & eo utuntur solo coqui in quibusdam condimentis. Interfigunt enim eo aliquos fructus, ut sunt pyra & poma, quæ postea cum aqua & saccharo condiuntur: quemadmodum Gallus Indicus & nonnullæ aliæ aves garyophyllis circumquaque configi solent. Cinnamomum porro ad vina etiam hippocratica, ut vocant, componenda præ aliis aptissimum est, adjecta sacchari sufficiente quantitate: à quo hippocraticū dulce ac gratum redditur, quo magna utilitate, cum propinatur, stomachus imbecillus hyeme mediocriter incalescit & corroboratur.

Proprietas cinnamomi. Discimus ex chymia, varias quarum cinnamomatarum species, quas cancellæ aquas vulgò vocant, conficere: quarum usus est frequens & quotidianus: quin & ex cinnamomo extrahitur oleum tenuium partium, car-

Tom. II.

diacum admodum, stomachale & corroborans, sed exigua admodum prolicetur quantitas: quod hoc oleum usque adeò acereum sit & subtilium partium, ut non nisi solerti ingenio, ab aqua sua secerni & separari queat. Quo fit ut ratò oleo extrahendo immotentur artifices: At varias cancellæ aquas in ejus locum suppleant, quæ corroborando cordi, stomacho, omnibusque aliis nobilibus partibus inserviunt: quin & deliquiis, synepis, & lipothymis ac colicis affectibus summo usui sunt. Conducunt etiam gravidis mulieribus, ad partum accelerandum. Epilepticis & apoplecticis suos paroxysmos arcent, cerebroque deperditam lucem restitunt. Harum conficiendarum methodum in pharmacopœa variis modis docuimus: ut & varia alia quæ ex cinnamomo concinnantur remedia: Quin & ex corpore cinnamomi ejusque substantia terrestriore, rationem indicabimus, qua insigne Ægypticum medicamentū proliciat, quo fluxus omnes, vel dysentericæ etiam ipsæ, sisti queant.

Traiani & Antonini temporibus, imò etiam imperante Severo, à quo Galenus jussus est theriacam componere, ut ipse scribit, oportuit illum, uti, in defectum alterius, cinnamomo à temporibus Traiani asservato: unde patet, quàm rarum vel tunc temporis jam esset cinnamomum. Idcirco mirandum non sit, si nostris temporibus creamus: cujus locum tamen nostra canella commode supplere possit, cum vel ipsi veteres sua remedia cãpsã condierint.

K

Myre,

lib. de An-
tid. sect. 1.
cap. 40. C.
497.

Myrsus quatuor describitan-
tidotos cinnamomi : quarum unam
dicit aduersus stillicidium urinæ , &
calculosos , nec non ad omnia vesicæ
mala facere , ita ut lapides conterat ac
expellat , ut eisdem scribit verbis : *Al-
teram* vocari dicit ab Italis , *manum dei* :
quamque scribit esse præstantissi-
mam , aduersus cordis deliquia , &
corporis imbecillitatem , si ex vino
optimo propinetur . Huic tertiam
annectit doloribus stomachi & vo-
mitibus succurrentem . Quartam
verò solutivam esse vult , & tuilienti-
bus , pleuriticis , ac abscessu correptis ,
destillationi , jecoris , lienis , & visce-
rum obstructioni succurrere , ac , ut i-
pse infert , totius corporis sanitatem
efficere . Qui autem ingredientia com-
positionum istarum antidotorum
excutiet , & cum simplicibus aquis
cinnamomi committet , quas in phar-
macopœa nostra dabimus : quique de
earum effectis sanam pronunciare
volet sententiam , aperte cognoscet ,
quanta ars chymica ornamenta & vir-
tutes remediis conferat spagyricè præ-
paratis : quanti que idcirco fieri , in-
quiri & addisci , debeant : non autem
indignè nimis contemni , aut prorsus
damnari !

Itac.

Restat , ut adhuc paucis de *croco-*
differamus , quo Germani pluribus in
locis , non solum in ciborum condi-
turam utuntur , sed externam et-
iam panis crustam eo tingunt : vim
habet cor exhilarandi : stomachum &
partes nutritioni dicatas roborandi :
obstructiones hepatis & lienis sol-
vendi . In jusculis item cum radici-

bus aperitivis sumptus , mensuram
suppressionem promouet : somnum
præterea conciliat . Sed à nimio eius u-
su maximè cavendum : nec dosis unam ,
aut duas , ad summum , drachmas exce-
dere debet : ne à summa eius vi narcoti-
ca , cerebrum nimis offendatur : aut inter-
dum etiam mors ipsa inferatur .

C A P. XIII.

*De cibis tam alimentosis , quam
medicamentosis .*

HActenus de omnis generis ali-
mentis , herbis , fructibus , car-
nibus & piscibus , vitæ hominis susten-
tandæ ac fovendæ necessariis : nec
non de vario eorundem apparatu , fa-
tis abundè diximus . Scio aliquos fore ,
qui hic nimium meum accusabunt
indagandi studium , & tantam ali-
mentorum diversitatem ac multitu-
dinem , sanitati potius inimicam quàm
congruam improbabunt : hic præ-
sertim , ubi propositum est , de ea vi-
vendi ratione differere , quæ in recto
alimentorum usu consistat . Sed jam
alibi huic objectioni satis fecimus ,
clareque ostendimus : finem præci-
puum instituti nostri fuisse , non de-
scribere saltem particularem quan-
dam victus rationem , sed universa-
le aliquod Diæteticon , quo ea omnia
huius negotii necessaria in genere in-
cluderentur .

Propositis igitur variis illis alimen-
torum generibus , variisque illorum
apparandi modis : non idcirco abu-
sum illorum approbamus ; sed in illis
sobrie

sobrietatem servandam omninò cen-
semus : cum & ipsa natura omne a-
versetur nimium ; paucò verò & exi-
guo sit contenta. Quod & *Plinius*
his innuit verbis ubi scribit, *saluberrim-
um cibum esse simplicissimum.*

De horum autem coquendi ap-
parandi que artificio, si quis obijciat,
hoc potius coquum decere, quàm
medicum : respondeo, non esse ad eò
indignum medico, si, urgente ne-
cessitate, cibos ipsemet præparet, ad
appetitum prostratum recuperan-
dum. Si verò hanc rem vilem esse
& indecoram, ad artem que culina-
riam pertinere, ulterius cavilletur :

Artis Culinariæ nomine passim commendantur, quòd
præstantia. culinariæ artis periti non solum fu-
erint, sed & ipsi ferculis præparan-
dis manum admoverint. Tanta est
hujus artis dignitas ! imò, ut vir qui-
dam doctissimus testatur, tanta est e-
jusdem necessitas, ut sine illa, con-
valescere ex morbis, vix valeamus :
neque etiam sine eadem, bona frui
valetudine : quod vel lippis & tonsoribus
notum est. De cuius præter-
ea dignitate, apud veteres probatissi-
mos quosque authores, tam Græcos,
quàm Latinos, passim literis
proditum est. Testis est *Homer.* in
Iliad. qui non solum *Thrasimedem* fi-
lium *Nestoris* introducit hujus artis
peritum : sed *Achillem* etiam ma-
gnum illum & fortem heroem, quem

confringit, epulas propriis ipsius ma-
nibus præparasse : quibus convivio
lauto admodum & splendido excep-
pturus erat *Vlysses*, *Ajaceum*, & *Phœ-
nicem*, tres illos invictissimos Du-
ces, qui pacis reconciliandæ causa
cum *Agamemnone*, ad eum vene-
rant.

Cum igitur in superioribus ni-
hil de iis prætermisum videatur, quæ
mensis ab omni generis cibus probè
instruendis, sunt necessaria, ad eò
ut homines sani, tam inferioris, quàm
superioris conditionis, commodè &
sufficenter tractari queant ; nunc re-
liquum esse videtur, ut antequam
huic tractationi finem imponamus,
ægrorum etiam rationem habeamus,
ipsis que congruis esculentis ac pocu-
lentis prospiciamus : quò tam ægri,
quàm sani, aliquid utilitatis ex nostro
labore percipiant.

Nonnullis ægrotantibus, ob af-
fectus acutissimos, quibus consi-
stantur, in momento perit omnis
appetitus : ad eò ut sæpè numero vix
vel minimam panis portiunculam de-
glutire queant. Alij verò chronico
aliquo morbo detenti, non ad eò
sunt in appetentes : hi edulis gratis,
quibus ipsi delectantur, quæ que fa-
cillimo labore in ventriculum inge-
runtur, sunt reficiendi : ita tamen, ut
& eadem tam alimenti, quàm me-
dicamentivires habeant. Hujus ge-
neris sunt varia biscoccta & placenta :
veluti paste regales, lac amygdalinum,
hordeatum, frumentatum, pultes,
panatellæ, & similia, quæ omnia in
panis vicem offeruntur : non secus
K 2 acge-

ac gelatinæ, consummata, restaurantia, & expressa, carniū loco exhibentur.

Non præter instituti rationem facturi sumus, si horum præparandorum formulas annexerimus: initium facientes ab iis, quæ panis vicem suppleant. Est enim panis præcipuum nutritionis fundamentum, & primum vitæ conservandæ fomentum.

Vt igitur modum biscocæ conficiendi tradamus, ab illo ordiemur, quod omnium delicatissimum & optimum est, vulgò Regina biscocum appellatum: quod Lutetiæ frequenter, opulentiorum mensis inter bellaria apponitur.

*Biscocum
Regina.*

℞. Farina albissima, & ab omni fursure optimè repurgata unc. xij. sacchari albißimi unc. sedecim: ovorum N. xij. è quorum tribus vitelli separandi sunt, ne massa nimium flarescat: adde anisi & coriandri, quantum voles, omnibus mixtis & probè agitati fiat massa liquidior: quidam addunt paululum fermenti. Massa particulas excipe cuculis parvis, ex papiro factis, aut ex ferro albo: quas in furno mediocriter calefacto reponere: post sufficientem coctionem tollantur cuculi: & massa foliis chartarum exposita, ad lentum calorem in eodem furno resiccatur. Biscocum hoc, loco calido ad usum servatur, & offertur in appetentibus, quiq; alium cibum difficulter assumunt. Nam infusum cum aqua vel ptisana, vel vino puro, aut multa aqua diluto, aut alio quovis liquore, & cori admotum, liquescit, nulloq; negotio in ventri-

culum descendit, & ægrum ita nutrit atque sustentat.

Aliud est biscocæ genus: quod Hispanicum dicitur: quodq; secundum bonitatis locum tenet: cuius præparandi modus hic est:

*℞. Farina, & sacchari albiss. Biscocum
lib. j. ovorum N. xv. paulatim misce, Biscocum
benè multumque agitando: adde anisi
& coriandri, quantum voles: fiat
massa liquidior: qua in fornacula serrea, minori vel majori, pro instituti ratione, aliquantulum detineatur: dein in furno calefacto sufficienter coquatur: & cocta in laminas secetur tenuissimas: quæ rursus igni resiccandæ causa admoveantur. Biscocum hoc, sua bonitate, ad primum illud proximè accedit.*

Præparatur porro aliud biscocæ genus, Gallicè dicitur *Biscocum filè*, quod conficitur hoc modo:

℞. Farina optima lib. semis, sacchari albissimi uncias quatuor, quæ cum tribus aut quatuor ovis in massam redigantur: hæc diu & sufficienter elaborata in filorum vel chordarum modum distrahatur, & variè pro cuiusvis arbitrio intertextatur: pappo postea exposita, coquatur in furno. Hoc biscocum vulgare est, & tam saporis bonitate, quam pretij valore, à prædictis longè superatur.

Omnium infusum biscocum habetur Lotharingicum, ut vocat: quod fit in hunc modum:

℞. Farina optima lib. j. sacchari uncias quatuor: coriandri, anisi, quantum voles: ovorum N. quatuor & aqua.
quan-

quantum sufficit: fiat massa, ex qua formetur panis, qui in furno coquatur. Sufficenter coctus dissecetur in frusta quatuor aut plura, quæ in eodem furno, chartæ superposita, usq; ad justam exiccationem denuò coquantur.

Biscoctum commune.

Nolo his biscoctis annumerare illud commune, quo utuntur, qui peculiarem dietam, uti vocant, observant; sive in cura luis Venereæ, aut alterius alicuius affectus gravissimi ac inveterati. Quod biscoctum plerumq; ex pane cibario conficitur, cui inter pinsendum semina anisi & feniculi adduntur: ex quo postea panes minores formati, recoquantur. Hoc biscoctum convenit tantum illis, qui præter firmam & integram dentium constitutionem, bonum etiam appetitum habent. In acutis verò morbis, biscocta saccharata, & ea, quæ facile in liquorem transeunt, præ cæteris locum habent.

Panis Martij.

Est panis Martij species, Gallis maquaron dicta: cuius conficiendi modus est ut sequitur:

℞. Amygdalarum dulcium, in aqua maceratarum, & decorticatarum libr. j. quæ optimè ruse in mortario, aqua rosarum irrorantur: adde sacchari libr. j. omnibus probe agitata, fiat massa: quæ in patina stænnea sensim coquatur, idq; in furno tepido: ex qua mediocriter cocta fermentur frustula, pollicis magnitudinem referentia: quæ charta exposita denuò coquantur in eodem furno per horæ quadrantem. Postea sublata à chartis in loco calido ferventur ad usum. Atqui admiscant modicum tragacanthi,

& duo vel tria albumina ovorum, ut magis eleventur & intumescant, maioremq; tum albedinem, tum bonitatem acquirant. Boni sunt & salubris nutrimenti, & imprimis conducunt phthisicis, asthmaticis, tabidis, & inveteratâ tussis, aut quovis alio thoracis malo laborantibus. Mensis lautis quoque pro bellatis apponuntur. Sunt enim gratissima, sanitatiq; utilissima.

Fiunt quoque diversa placentarum genera. Sed sufficiat nobis unum tantum, quod nobis videtur & optimum & saluberrimum, hic apposuisse: cuius compositio ita se habet:

Placenta Gallie gausseaux.

℞. Ovorum N. quatuor aut quinque; panis medullam insratam: sacchari unciam semis: salis modicum, omnibus probe mixtis & agitata fiat massa, quæ in patina argentea, cum uncia ana butyri liquati, calidissimi & optimè despumati, coquatur:volvendo & revolvendo in utrumq; latus, ut omni ex parte bene assufficienter decoquatur. Quicibus satis gratus & deliciosus, omnibus ferè agrotantibus exhiberi potest.

Quamvis varia quoq; sint genera placentarum; quas Galli courtres & tartres appellant, quæ divitum plerumq; mensis secundis apponuntur; courtres & tartres & tamque sanis quam agris plurimum conducunt: nos tamen hæc unam tantum atq; alteram earum componendarum formulam præscribemus, quæ ad prostratum appetitum revocandum maximè faciunt. Ordinem itaque ab illis, quæ ex herbis parantur: quibus magis delectantur plerique, quam aliis ex fructibus paratis. Italis potissimum grata sunt eadem: nec

K. 3, non.

non hoc tempore Gallis, Compositio illarum est, ut sequitur:

Placenta ex herbis: Gallis touttre de herbe.
 Re. Betas, in aqua coctas, & minutim incisas, butyroq. frixas, admisce tres aut quatuor vitellos ovorum: sacchari, cinnamomi pulverisati, nucleorum pini, & uvarum passarum, quantum voles, & parum salis communis: Quæ omnia probe invicem mixta, intra massale tenuissimum adaptentur, inq. furno mediocriter calido coquantur.

Ut gratius & delicatius evadat massale, illud ex farina albissima, ovo uno & modico butyri componendum est: cui quidam tantillum sacchari, & fermenti ad pisi magnitudinem (est enim fermentatio omninò necessaria) adjiciunt.

Placenta ex pomis: Gallis touttres de pommes.
 Placentæ ex pomis ita conficiuntur:

Re. Poma, Gallis rambons dicta, vel quæ sunt omnium mitissima, minutim concisa, quibus adde paululum sacchari & cinnamomi contriti. Postea hæc omnia intra massale adaptata, uti supra, in furna coquantur: adjiciunt nonnulli uvas passas, & nucleos pini ad libitum.

Alius modus.
 Modus alius componendi eadem placentas.

Re. Dicta poma, vel similia, frustulatim concisa: quæ post separationem nucleorum sive seminum interiorum, massâ in tenuissimum quasi folium redactâ circumdabis, ita tamen, ut superior masse pars, post sufficientem coctionem elevari possit: pomis autem undique rectè aptatis, adde sacchari, cinnamomi, quantum voles, & tantillum aquæ rosarum: & reposito massæ operculo, in furno, leviter saltem calefacto, reponuntur.

Eodem modo placenta ex piris optimis præparantur.

Placenta ex lardo, quas Galli vocant touttres au lard, sunt omnium delicatissima & optima: quæ opulentorum primis plerunque mensis offeruntur: quarum parandi modus est, ut sequitur:

Re. Lardi, neutiquam rancidi, culto minutim incisi, & aqua rosarum sæpius loti, & in mortario marmoreo minutissime triti, sesquiunciam, amygdalarum dulcium decorticatarum N. duodecim: quæ simul cum lardo iterum terantur: assundendo modicum aquæ rosarum: adde duos aut tres vitellos ovorum, cinnamomi triti, & sacchari, quantum voles. Hæc omnia debite permixta intra massam tenuissimè extensam adaptanda sunt: dein coquenda. Hanc placentam gustu suaviorem reddes, si moschi duo grana in tantillo aquæ rosarum dissolveris, & pennâ, hæc aqua, intinctâ, mixturæ huius superficiem illiniveris.

Præparatur quædam compositio ex lacte, Gallis crefine dicta, quæ scilicet habet instar communis cuiusdam materię, ex qua diversi generis placentæ, touttres & tartres Gallis dictæ, conficiuntur: eius componendi modus talis est:

Re. Lactis mensuram Parisensem unam, quod in abenulo ebullire sinas: intereâ necesse est, ut paratam habeas sequentem compositionem:

Re. Ovorum N. sex, è quibus tria tantum à principio probe agitentur: his admisce farina uncias duas aut tres: mixtura super adde reliqua tria ova sufficienter

cienter agitata, ut compositionis substantia evadat liquidior. His omnibus probe invicem mixtis, totum cum lacte supradicto ebulliscente infunde; cochleari ligneo id continuo agitando: postea intercoquendum adde butyri libræ quartam partem, decoctionem ad ignem lentum continuando, quoad ad pulpæ consistentiam redigatur. Ex hac compositione confici possunt omnis generis placentæ, vel ex admixtione sacchari, cinnamomi minutim triti, aliorumque similium, prout cuique videbitur. Dicta compositio massæ tenui includatur, & pro cuiuslibet arbitrio, inde variæ parentur placentæ.

Placentæ ex fructibus. Fiunt præterea placentæ, Gallis tartres ex groiselles, cerasis, uvis imaturis, præcocibus, & aliis fructibus acidulis: quæ non solum grati sunt saporis, sed utiles etiam omnibus inappetentibus. Sic etiam aliæ ex pistacis, nucleis pini, & uvis passis componuntur satis delicatæ, & adcofrequentes, ut opus non sit, hic in illis describendis diu immorari.

Pasta Regia ad phthi-
en. Pasta regales hoc modo paran-

tur: R. Amygdalarum dulcium decorticatarum, nucleorum pineorum, pistaciorum, ana uncias quatuor, aut amplius: seminum cucumerum, cucurbitarum, mundatorum uncias duas: tere optime in mortario, irrigando massam aquâ rosarum: adde sacchari uncias duodecim, penidii uncias duas: gummi Arabici uncias tres: amyli unciam unam: omnibus ex arte agitatis, & invicem mixtis, fiat liquidior massa: ex qua:

fiant tabellæ ad formam tabellarum manu Christi, vel pineolati: aut placentula: coquantur, ut artis est.

Alius modus pastæ regalis præparandæ præstantior, & viribus exhaustis reparandis utilior.

R. Pulpa caponis assi, & perdicum assatarum: carniū testudinum, cancrorum fluviatilium, in vino albo lotarum, & in aqua hordei decoctarum: ana uncias quatuor: adde pinearum recentium mundatarum, in aqua rosarum: tepida per quatuor horas infusarum, uncias tres: amygdalarum dulcium decorticatarum, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, ana uncias duas: panidiōrum sesquiunciam: pinsantur omnia fortiter in mortario marmoreo: dein per setaceum cum aqua rosarum trajiciantur: addendo sacchari albisimi in aqua tusilaginis & rosarum dissoluti lib. unam: sacchari candi uncias duas, gummi tragacanthi drachmas tres. Decoquantur ad ignem lentum ad convenientem glutinationem: & cum refrigerare ceperint, adde margaritarum præparat. & corallōrum præparat. ana semiunciam. Ex qua compositione pasta formari possunt, minores vel maiores, prout videbitur: quæ iterum coquenda sunt, ad sufficientem usque decoctionem & exiccationem. Hic cibus plurimum confert phthificis, tabidis, peripneumonicis, & quicunq; restaurantium auxilio opus habent.

Iuxta hanc formulam, tanquam *Pasta Regia* exemplaris loco propositam, poterit ad diversos ac peritus medicus alias diversigenis componere: quibus ea addenda, quæ morbo, cuius curatio-

nem,

Alla methodus pastæ regalis, priori præstantior.

versis generis affectibus.

Frumenta-
na.

Frumenta fiunt cum tritico opti-
mo, mundato, non aliter ac hordeatum:
quod triticum diu in aqua simplici aut
lacte coctum, in mortario marmoreo te-
rendum est, addendo aliquot amygdalas:
dein trajiciatur per setaceum, & coqua-
tur ad pulpam consistentiam: addendo
grana aliquot salu, & sacchari quan-
tum voles.

Aliud fru-
mentatum.

Ut magis nutriat, addatur pulpa
caponis unius cocti, minutim incisa: &
cum jusculo optimi caponis coquatur:
dein pinsatur, & transcoletur, & rursus
coquatur ad pappam consistentiam.

Pappa.

Pappa preparatur cum farina al-
bissima, qua dissolvi debet in sufficiente
quantitate lactis: omnia decoquendo in
lebeti, usq; ad justam consistentiam. Qui-
dam addunt vitellum ovi, & sacchari ad
libitum.

Panatella
pro diebus
sarcoticis.

Panattelæ confectio talis est:

℞. Medullam panis albi, infun-
de cum jure caponis per unam aut alte-
ram horam, & per setaceum trajice, ad-
dendo vitellum ovi unius, & parum sac-
chari: Coque usq; ad justam consistentiam.
Diebus asarctis pro jure caponis infunda-
tur panis cum lacte.

Panatella
pro diebus
asarctis.

Alius panattelæ conficiendi mo-
dus:

℞. Medullam panis candidissimi
minutim infiatam, & probe in patina
argentea super carbones exiccatam: in-
funde cum jure caponis, diebus nempè
sarcoticis; aut cum lacte, diebus asarctis:
coque in ollula, super infundendo conti-
nuo jus caponis, vel lac, usq; ad perfectam
decoctionem: Hæc panatella ægris quo-
vis tempore porrigi potest.

Edulium
album.

Restat edulium album, Gallis

Tom. II.

blanc mangé, cuius præparatio varia
est: sed optima in hunc modum con-
ficitur:

℞. Farine orizæ, semilibram:
infunde cum lacte: accipe præterea pul-
pam integram caponis cocti: amygdala-
rum n. 24, terantur in mortario, ad-
dendo orizæ farinam cum lacte infusam:
mixturam & trajecitum omnibus per setaceum:
adde sacchari ad libitum: coque, subinde
mixturam agitando cochleari vel spatula
lignea, usq; ad consistentiam pappæ.

Hæc igitur sunt varia illa edulio-
rum genera, locum panis tenentia,
quæ in usum ægrorum, aliorumque
qui inappetentes sunt, producenda
duximus: medici periti partes sunt,
ut in iis delectum instituat, & pro ra-
tione morbi aut symptomatis, nec nõ
temperamenti ac naturæ ægrotantis,
legitimè omnia administret.

Quæ ex carnibus edulia paran-
tur, ægris salubriora, & utiliora sunt
omnis generis juscula, consummata,
restaurantia, expressa, & gelatina.

Inter juscula alia sunt minus, alia
plus nutrientia. Quæ minus nutri-
entia, parantur ex pullis gallinæis, &
pauca vitulina: additis pro temporis
occasione, ex herbis, endivia alba, a-
cetosâ, borragine, portulaca, & lactu-
ca: Hæc sunt juscula, quæ ægris in
morbis acutis offeruntur, ubi tenuis
victus ratio requiritur, juxta Hippo-
cratem, ut in febribus ardentibus &
continuis, inflammationibus internis,
& similibus affectibus.

In diuturnis autem, seu chronicis
morbis, juscula magis nutrientia exhi-
benda sunt: qualia sunt, quæ parantur

L ex ca-

Remedia
alimentosa
ex carni-
bus.Juscula &
ferentia.Lib. I. A-
phorif. &
lib. de vi &
rat. in
morb. acut.

ex capone aut pullis gallinaceis, vervecina & vitulina: quibus in morbis calidis, addendæ sunt refrigerantes illæ herbæ prædictæ: in frigidis verò locum tenent petroselinum, hyssopus, thymus, amaracus, mentha, salvia, & alia huius generis.

Consummata.

Consummata inter ea, quæ optimè nutriunt, primas tenent: & ob hanc causam, longis & diuturnis morbis imprimis conveniunt: nec non iis, qui viribus exhaustis prorsus languent: parantur ex capone, vitulina, & vervecina: quæ carnes longa coctione ad eò consumuntur, ut in minutissimas dissolvantur particulas: cum quibus jus per linteum fortiter exprimitur: pinguedo quæ supernatans inde vel pennâ, vel oris flatu scernitur. Refrigeratum in gelatinam congelatur, & in patina ad ignem lentum resolvitur: cuius quatuor aut quinque cochlearia ægris exhibentur, singulis quatuor horis semel: præsertim si alimenta solidiora assumere nequeant.

Error vulgaris de vervecina.

Nonnulli ex errore populari, in febribus usum vervecinæ improbant, idque ob nimiam, ut dicunt, eius calefaciendi facultatem. In quorum opinione rescellenda nolo hic diutius immorari: siquidem eandem supra refutavimus. Sed consummata sine vervecina paranda, & in eius locum, vitulinam poplitariam assumendam censemus: non quidem propter erroream illam opinionem, pridem à nobis explosam, sed propter saporis insuavitatem, qua vervecina stipata est, quæ ex ægroto inappetentiorē aliàs redderet.

Restaurantium varia sunt genera. A nonnullis præparantur ex caponum, phasianorum, perdicum carnibus minutim incisis, & per alembicum in liquorem destillatis: cui quidam addunt flores borraginis, buglossæ, rosmarini, margaritas, corallo, & species cordiales: quod tamen minimè probandum puto. Nam nihil præter phlegma inde destillatur, siquidem gluten illud alimentosum, in quo recondita manet omnis nutriendi vis, per alembicum non transcendit: adeo ut ii, qui restaurantia hoc modo ex carnibus destillatis parant, in vanum potius laborent, quam ut momentaliquid conferant ad hominis sanitatem conservandam.

Vera igitur restaurantia, juxta sequentem formulam præparanda sunt:

Re. Caponem duorum aut trium annorum, deplumatum & exenteratum, quem collo, alio, & pedibus rescit, in frusta minuta discinde: porrò accipe unam aut duas perdes, coxam vervecinam, aut vitulinam: hæc carnes omnes minutim incise & invicem commixte, mactentur per 12. horas in vino albo: indantur postea in phiolam vitream, addendo cinnamomi semunciam, & unam aut alteram nucem moschatam, crasso modo contusam: corallo, margaritarum præparatarum, aut drachmas tres: florum borraginis, buglossæ ana pugillum unum: omnibus ritè mixtis & invicem agitatis, vasisq; orificio optimè clauso, ut nihil exhalare queat: ac in abeno aqua repleto, collocatis, coquantur, idque sine ebullitionis intermissione per septem octove horas.

horas. Quo tempore carnes perfectè & sufficienter coquantur, & jurulenta fiunt. Tepefactum vas aperiatur, iusq; inde separatur, exprimendo residuam carniū partem per linteum: omnibus refrigeratis, pinguedo, si qua restat, cochleari argenteo separanda est: si que fortè cruditas quadam apparent vestigia, jus inter duas patinas recoquendum est, donec albedinem & decoctionem perfectam assequatur. Huius restaurantis, inlita gelatinæ gelati, accipe tria vel quatuor cochlearia, quod in patina super carbones eliquatum, sorbendum desagro ad vires instaurandas: idq; continuandam singulis tribus horis: ex quo brevi restitutum in illum videbis.

Expresso-
rum varia
genera.

Expressa sunt ex caponibus, perdicibus, coxis vitulinis & vervecinis, & similibus carnibus boni nutrimenti: ex quibus semiallis, per torcular exprimitur jus: quod quia crudius & non satis coctum apparebit, super carbones in patina recoquendum, usque ad perfectam decoctionem. Hoc in appetentibus, & imbecillis corpore, ad reparandas vires, toto morbi decursu exhibendum.

Expressum
ad ventris
profluuiā.

Expresso coxæ vervecinæ, si in ad ventris ter recoquendum addideris medullam panis, gummi Arabici scrupulum aut alterum: vitellum ovi unum, terræ sigillatæ vel croci martis & nucis moschata parum, summum habebis remedium alimentosum, contra quævis ventris profluuiā, diarrhoeam, hienteriam, & dysenteriam, & similes affectus.

Restat ut adhuc pauca dicamus de gelatinis: earumque præparanda-

rum modis: ex quibus unam præ cæteris utilissimam tantum proponemus: quæ sit, ut sequitur:

℞. Vnum caponem duorum annorum vitulinam, poplitariam; pedes vitulinos quatuor: omnia decoque cum viscosa, ^{Gelatina præstantis-} ni albiduabus mensuris, & aquæ tantundem, idq; in olla nova vitrea: despumando pinguedinem, & ^{sima,} quædam, quàm post: omnibus sufficienter coctis, jus per linteum fortiter exprimatur: & pinguedo si qua restat omni dematur: jus porro in ollam novam trajiciatur, addendo sacchari albisimi sesquialbram: cinnamoni integri semianciam: garyophyllorum n. 12. Post cunctas ebullitionem, addenda insuper sunt duo ovorum albumina sufficienter agitata: iterumq; ebulliat: dein transeoletur per manicam, & sic habebis gelatinam optimi nutrimenti, qua prodest appetitui prostrato, & languoribus aliis diuturnis.

Eadem ut colore rubicunda efficiatur, in locum garyophyllorum, alii parum lintali rubri adjiciunt: alii ut flava fiat, paululum croci addunt: alii ut acidulum & suavem acquirat saporem, affundunt succum limonum, vel parum aceti.

Haftenus latis dictum est, de cibus tam alimentariis quàm medicamentosis; temporis ratio nunc postulare videtur, ut in posterum de omni generis potibus, dicamus, adeò ut nihil in hoc Diætetico nostro desideretur, quod tam ad universalem, quàm ad particularem victus rationem spectet.

CAP. XIV.

De potibus, tum in alimentum corporis nostri, & vita conservationem, tum in morborum curationem necessariis & primum.

DE VINO.

Potus basis est Vinum & huius succedanea alia potuum genera.

I. Vini natura.

SI verum est quod asserunt Philosophi, in frigore mortem, in calore vitam esse repositam, nonnullorum opinionem, ignorationis aut pertinaciae spiritu magis, quam amore veritatis contententium, aperte erroneam demonstrabimus, dum axioma hoc suum tueri volunt, frigidam aquam usui hominis in alimentum, & vitae conservationem, vino esse aptiorem & utiliorem. Cum enim vinum ca-

Vini natura alimentosa.

Psal. 104.

lida sit essentia, spiritibus vitalibus abundet, & à Deo Opt. Max. nobis datum sit in recreationem cordis: sicut panis in hominis alimentum, id regio Prophetâ disserente, quis ibi inficias, apprimè nostrae naturae esse amicum atq; consentaneum? Facessant igitur isti homines, qui iudicant vinum in hominis detrimentum potius, quam commodum fuisse à Deo concessum: suam alibi pertinaciam ostentent, ignorantiamque patefaciant, qui non vereantur, tam falsam tueri opinionem, quam neque ratione, neque auctoritate ulla, fulcire possint. E con-

trâ verò nulli non constat, uno consensu omnes Philosophos ac Medicos scribere de singularibus vini virtutibus, imò etiam vinum inter optima ac maximè substantialia ac succosa alimentare censere; ut Galen. de eo sentit lib. 3. de alimentorum facultatibus, ubi nonnullorum medicorum sententiam impugnat, qui asserunt, alimentum quod & cibum, edulium, & esca dicitur, contrarium potus seu potionis quid esse, ea de causa vinum alimentum vocari nolunt.

Plato imprimis in id genus homines insurgit, qui tantum de vini bonitate & virtute detrahunt, in eosque haec scribit, Vinum, ut ferunt nonnulli (inquit) ad ultionem hominibus datum est, ut insaniant. Ut autem sermo habet noster, remedium & medicina in contrarium, ut anima quidem pudorem: corpus autem sanitatem & vires adipiscatur.

Quin & in Timaeo idem Plato, ut Galen. naturam & qualitates vini propriè definit, scribit in haec verba: Quod animam simul cum corpore calefacit, vinum dicitur.

Deniq; ea est omnium medicorum sententia, vinum esse calida facultatis ad generandum sanguinem aptissimum, in cuius naturâ facile transit: Unde inter præcipua alimèta secundùm panem connumerandum est, primumque nostrorum spirituum instaurativum. Quam etiam opinionem sequitur Galen. lib. 3. de Aliment. facult. in quo de vino privatim caput scripsit, ubi sententia eorum quæ supra dicta sunt, conti-

continetur: nec in eodem libro, de aqua uspiam tanquam de alimento tractatur, ut quæ inter alimenta non censeatur.

Galenus sequitur sententiam Orisbasii, eadem qualitates ac facultates vino tribuens in lib. suo *de morbis*, ca. 12. his verbis: Vinum igitur recreat, ac calorem suscitatur nostrum: atque idcirco concoctiones meliores fiunt, & sanguis probus gignitur, alimentumque in omnem corporis partem à vino, quia vim habet permeandi, diducitur. Quocirca eos, qui tenues ex morbis fiunt, habiliores reddit, & simul etiam appetitum alimentorum affert, pituitam attenuat, bilem urinæ expurgat, iucunditateque & alacritate perfundit animum, & robur addit. Vinum ergo moderate potum (inquit) est horum bonorum causa, immodicè verò, contrarium.

Hinc constat ex usu, non abusu vini, magnas eius esse facultates ac vires, tum ad alendam, quòd copiosum gignat sanguinem, tum ad virtutem cordis corroborandam, tum etiam ad instaurandos languentes aut deficientes nostros spiritus, tum ad multa alia præstanda, quæ corpori humano maximè utilia sunt, sive conservanda sit sanitas, sive morbi profligandi, quorum curationi conducit, ut paulò post suo loco dicemus, postquam de differentiis eius disseruerimus.

2. Differentiæ.

Galenus tertio commentario quem in librum de ratione vitæ in morbis acutis Hippocratis edidit, Actius tetr. 1.

serm. 1. 27. de vino, & de vitæ ratione in morbis acutis. Aegin. lib. 1. de re medica cap. 15. Actuarius de Spirit. ani. nutr. cap. 8.

Hi, inquam, authores varias vinorum differentias constituerunt, quas in medium primo proferemus: deinde nostras adijciemus.

Prima vini differentia in colore. à Colore statuitur, quatenus aliud est album instar aquæ, aliud flavum & coloris paleæ aut stipulæ: aliud heluællum, & colorem rubini dilutionis ac vivacioris referens: aliud rubino-vegetiori, aut colorationi simile: aliud granato clariori: aliud granato rubicundiori & obscuriori colore respondens.

Secunda in sapore posita est: alia enim vina dulcia sunt, alia austera & pontica: alia gratissimi saporis: alia insuavis gustus: alia matura: alia non satis cocta.

Tertia vinorum differentia consistit in rationem habet, ut alia sint admodum tenuia & spirituosissima, qualia sunt vina Græca & Canariana, aut nullas aut paucas fœces gignentia: alia verò crassa & admodum materialia, magnam tartari atque fœtum copiam deponentia: Alia inter utramque hanc differentiam medium tenentia: qualia sunt in Germania, Vina Rhenana vel Neccarina, in Gallia, vina, quæ dicuntur de Grave. Huiusmodi sunt vina, quæ in Gallia Narbonensi, vin de Cante-perdrix, dici solent, vin de Beauvine in Burgundia, & varia alia, quæ in multis Galliarum locis nascuntur, vina, inquam, tenuia spirituosissimaque potius, quam materialia & crassa: quæque idcirco salubriora & præstantiora sunt, aliis

L 3 longè

longè terreſterioribus & multas feces ex ſe deturbantibus.

4. ab odore. Quarta in odore ſita eſt, quem gratum & ſuavem bona omnia vina obtinent; reliqua ingratum. Hinc fit ut docti bibones, odore vini bonitatem vel pravitatem, priuſquam deguſtent, experiri ſoleant, pronuncientq; de vino ſententiam. Alia odore carent; quo arguuntur ſpiritu carere, ideoque bonitate: quod vini bonitas in ſpiritu ejus poſita ſit.

Nec alienum fuerit à propoſito hoc loco narrare, quid in vinis tentandis fiat Burdegale, quod cum ſit veriſſimum, multum tamen in dubium vocaturi ſunt, niſi qui ibi rei periculum fieri viderint. Omnia Valconia vina, quæ mari in varias provincias avehenda, Burdegalam comportantur. Illuc convecta, in cellas publicas immenſæ longitudinis ac latitudinis, ut forum vinarium verè dici poſſint, in hunc finem conſtructas, & ab urbe pauliſper ſubductas, reponuntur: atque ita compreſſis ordinibus ſeriatim componuntur, ut inter ordines deſit ſpatium ad perforandum dolium, è quo vinum hauriatur. Quo fit, ut mercatores, vina empturientes, & in hac re verſatiſſimi, non ex guſtu vini notent, quæ probant, vini dolia: ſed ſuper ſingulos ordines vaſorum gradientes, in ſingulis vaſis, gremium prementes, facile dignoſcât, quæ ſpirituoſiora ſunt & leviora, atq; idcirco ut meliora ſigillis ſuis de notent. Levius enim ac agilius ſuper meliora incedunt vina, quàm ſuper craſ-

fiora ac terreſteriora, quæ graviorem & tardiorem gremium reddunt.

Alia potè ſunt vini differentia: ſi à tempore petita, ut cum vina alia recentiora, aut vetuſtiora ſunt: ſi quidem pro varietate, & vetuſtate temporis, variam qualitatem contrahunt: alia enim temporis ſpatio potentiora & calidiora redduntur: colore, ſapore & ſubſtantia variant: alia verò viribus imminuuntur, & brevi temporis intervallo fugiunt.

Differentia alia vinorum petuntur ex regionibus & terra varietate, ubi ^{d. à tempore} ^{ubi nata} ^{ſunt} creſcunt: Nimirum in hoc climate alia vina, in alio alia diverſe naturæ, ſive ex ſoli qualitate, ſive ex racemi natura id fiat, produciuntur. Quicquid eſt ſatis nobis conſtat, vina hic, quàm illic meliora: nec ubique æqualia bonitate naſci: imò in eodem vineo vineas alias aliis vini melioris eſſe feraciores, alias deteriores, quotidiana experientiâ confirmatur. Sic in Gallia vinum de Couffy, d' Hai, & ſimilia probata ſunt Aurelianiſis ſalubriora, atque idcirco Regibus congruentiora, quod non ita vaporibus & fumis ſuis caput feriant, ut alia. Hinc in Oeconomia Regis ſancitum eſt lege domeſtica, ne Oeconomus cum ad hoc munus vocatur, Aurelianum vinum Regiæ Majeltati auſit propinare: quod bona fide & jurejurando ſe præſtiturum promittit. Etſi Aureliana vina inter cætera ſapore quàm ſuaviſſimo excellant.

Sic in Germania Rhenanum reliquis præfertur, ceu ſalubrius, eſt in his

His Rincoviense quod præ aliis expectatur ceudelicatius & spirituosius.

Postrema vinorum differentia eorum facultatibus & proprietatibus desumitur.

3. Delectus.

Sed hinc queritur quid utilitatis, istarum omnium differentiarum cognitio Medico pariat? Maximam testatur *Aetius tetr. 1. ferm. 1.* his verbis:

„Quandoquidem verò, inquit, plurimas in vino differentias reperimus, distinguendum est de ipsis, quam brevissimè id fieri potest. Rubra itaque & crassa ex omnibus ad generandum sanguinem commodissima sunt, ut quæ parva egeant in sanguinem transmutatione. Deinde nigra, simulque dulcia & crassa. Deinde colore quidem rubra aut nigra, compage vero crassa & habentia simul adstringentem qualitatem. Hic minus valent alba, simulque crassa & acerba ad nutritionem. Minimè verò omnium ajuvant, colore alba, compage tenuia & quodammodo aquæ similia. Concoquuntur autem in ventriculo, & magis distribuuntur dulcia, quam austera, utpote calidiore vi prædita: sed & ventrem magis subducunt. Ceterum valde crassa & tardius concoquuntur, & tardius in corpus distribuuntur. Vbi autem ventriculum robustum nacta fuerint, ut probè concoquantur, amplius nutrimentum corpori præbent. Manifestum est autem, quod & alvum sistunt, & urinæ ciendæ incommoda existunt: in quibusdam crassum succum generantes. Quædam ex ipsis et-

iam jecur & lienem, ac renes obturant: atque inde aliqui in aquam intercutem incidunt: aliqui è calculo laborant ex nimio ipsorum usu & præsertim senes. Tandem *Aetius* sic concludit: *Optimum vinum est, & sanis. & ex morbo se recolligentibus, commo-* dissimum, quod colore rufum, compage tenue, & leviter subaltringens existit.

Ex his omnibus, ac ex iis quæ ab *Hippocrate* scripta sunt lib. 3. de ratione victus in morbis acutis, nec non à *Galeno* Lib. Meth. in principio commentarii tertii. eiusdem *med. & sal. libri, aliisque locis, medicus dulcat, quæ* vina meliora, salubriora, ac conservanda. *nitatis tunda.* dæ sanitati congruentiora sunt, ut quæ in curam multorum morborum concedantur, tum mera, tum plus aut minus aqua diluta.

Vis medicamentalis ad corpus.

Non enim tantum alendo nostro corpori aptum est vinum, aut cordi recreando, & instaurandis ac roborandis spiritibus nostris: Quin & eius facultates ac virtutes ad medicandum curandumque protenduntur, ut non solum ex *Hippocratis* testimonio probabimus libro jam citato, *Galeno*que ejus interprete: sed ex omnium celeberrimorum medicorum, Græcorum, Arabum, & Latinorum uno eodemque consensu. Quod idcirco in medium proferimus: ut qui nituntur vini tanquam humanæ naturæ noxij usum explodere, desinant antiquorum, quos malè consuluerunt, autoritate, errores suos tueri.

Hæc:

*Aret lib. 1.
de cur. a
cut. morb.
c. 1. de cura
pneumon.*

Hæc sunt etiam quæ *Aretæus* inter antiquissimos Græcos, ab Hippocrate, cujus summus est imitator, testatur de usu ac proprietate vini in phrenesi etiam, deliquio animi aut lyncope stupida. Sed cum metas sit ne in vaporem humiditatemque homo dissolvatur, uni cum subsidium vinum est: celeriter enim substantiam alendo instaurat, & quoquo versus ad extremitates usque permeat; tenori tenorem apponit, & spiritum torpentem expergefacit; frigiditatem calore temperat, laxatam madorem adstringit, extorsum erumpentia ac diffluentia coarctat: olfactu suavi delectat: vires demum fulcire ad vitam prorogandam potest, atque in infania ad animum demulcendum optimum est. Hæc omnia epotum vinum simul præstat, iracundia enim mollescente animus conquiescit: atque ipsimet ad recreandas vires cibos accipiunt: quin etiam seipos ad voluptatem replent.

Hæc una tanti viri autoritas satis esse deberet ad errorem illum diluendum, quo isti sibi licere putant alii imponere: veruntamen alias auctoritates citabimus, quæ nostram hanc sententiam confirmant.

Vinum quibus interdictum?

Dum virtutes vini commendo, ejusque proprietates enarro, nolim inde interri, omnibus nullo discrimine administrandum esse, aut quibusvis ægrotantibus, ut febricitantibus, inflammatione interna laborantibus, & id genus aliis, ubi pituita, aut aliis

liquor humectans ac refrigerans congruentior sit exhibendus. Idcirco medici prudentia requiritur, ut quibus morbis aptum sit, vinum præscribat, juxtaque naturam ægrotantis, quam nosse debet, naturam morbi & causarum illius, idoneos potus admittret.

Sed ut ostendam vinum sine ulla exceptione longè insignius ac utilius magisque necessarium alimentum, aquâ: utque diluam errorem istorum hominum opinionem, proferam iterum aliud Tralliani testimonium, qui 12. lib. cap. 4. de hæcticis loquens, ut usum vini concedit, idque non sine moderatione à prudente medico præscripta, qualis ille fuit. Atque hæc sunt, quæ scribit. Vinum iis qui frigidam siccamque intemperiem in solidis particulis habent, & maximo ex morbo (ut vocant) detinentur, exhibere necesse est, ut quos calefacere simul & humectare oporteat: quæ omnia vinum moderatum præstare ipsi potest. Qui verò cum febre macescunt, præsertim, qui macie torrentur: iis vinum dare cautio est, ut quod eis, si quid aliud, maxime ad- versetur.

Idem Trall. eodem libro, cap. 3. de syncope trallians hæc scribit: Vinum dare febris quidem causa non potest: verum ob cruditiorem materiam superantem eorum, quæ sensim extenuare & calefacere possunt, usus existit. Nihil itaque absurdum est, vinum tenue, quod in corpus facile distribuitur, & nullam manifestam adstrictionem, aut dulcedinem obtinet, exhibere,

bere. Etate verò non nimium re-
cens, neque vetus esto, neque colore
nigrum, sed potius subfulvum, & al-
bum, & substantiã tenuẽ. Cupimus e-
nim ut quàm primùm in venas, to-
tumque corpus distribuatur: præfer-
tim cum vires collapsas, & in periculo
interitus constitutas, recreare festina-
mus. Quin etiam, si ab igneis in-
flammationibus deliquia animi susci-
tentur, vitæque periculum subesse co-
gnoveris, vinum mox exhibebis, ma-
ximè quod chondro incocto super-
fuderis, &c.

Ut autem ostendat, quantã vir-
tute polleat vinum ad instaurandas
corporis vires, vel etiam imbecillimas
& totas propè prostratas, idem scri-
bit, quæ sequuntur: *lib. 7. cap. 14.* Sin
autem vires urgeant extremarum per-
frictiones, convulsionesque, & animi
defectio oriatur: salutare est etiam vi-
num decocto admiscere. Nam vinum
(addit) omnium maximè subitò & ce-
leriter vires collapsas refocillare po-
test: ac multos novè ex sola illius po-
tione, præter spem, mortis periculum
evasisse.

Producendus adhuc nobis hic
est alius locus ex eodem Tralliano, in-
signis & elegans, Vbi, qui in sanitatem
corporis & curationem morborum
præferunt quam vino, ipsumque tam
protervè respiciunt ac vituperant, quasi
exitiale quid potius, quàm salubre &
utile, erroris & fallitatis suæ damna-
tionem audient. Hæc igitur verba
sunt Tralliani, dum agit de phreniti-
de curanda, quæ ad nostrum iterum

Tom. II.

faciunt iustitutum. Quin & vinum
(inquit) quod sitim restinguat, dare
phreniticis audendum est, in quibus
multæ urgent vigiliæ & vires sunt im-
becillæ: febres autem nondum vehe-
mentiam, neque ardorem habent: sed
quædam concoctio urinarum quo-
que in eis apparet. Præterea illis cum
fiducia dandum est, qui per famitatem
quoque vinum amare consueverunt,
& os ventriculi imbecillum & natura
frigidius obtinent. In his enim tem-
pestiva est vini potio, & omnibus mē-
te alienatis, si modicè assumatur. Nã
ferociam ipsorum mutat, & ferinos
mores ad hilaritatem transfert, som-
numque conciliat, eò quod cibum
celeriter concoquat, & in totum cor-
pus distribuendum adjuvet. In quibus
igitur nullatervens inflammatio aut
magnus admodum calor præcordia
infestet, & vires infirmantur, audacter
vinum ipsis exhibeto. Majus enim ex
eo commodum erit, quàm quæ noxa
fore putetur. Si enim vires recolle-
ctæ fuerint, & non collabi permittæ,
omnia tentare possumus, & multifa-
riam ægro succurrere. Collapsis autè
ipsis, omnis medicorum curatio de-
sperata erit. Quare metiri conve-
nit, & noxam quæ ex vino expecta-
tur, & commodum: atque si plura fu-
erint, quæ permittant, propinare de-
bes, minorem offensionem contem-
nendo. Fieri enim haud potest, ut
id quod juvat, aliqua etiam parte non
noceat. Medici autem est ejusmodi
tùm metiri, tum judicare. Nam si uni-
versa moderata quantitate, qualitate,

M ordi-

ordinē & tempore adhibeantur, totam
artem absolvunt, consumuntque, &
finem bonum imponunt.

Atque hæc sunt, quibus prudens
Medicus intentus esse debet ex con-
silio Tralliani, ut usum vini in gravissi-
mis etiam morbis vel concedat, vel
detrahat, prout viderit expedire, non
ut profus eiciat ac damnet, quasi
perniciosum quid potius, quam u-
tile.

*Vis alexi-
pharmaca.*

Pergamus ad aliarum vini facul-
tatum expositionem, ut tandem sine
huic orationi imponamus: Omnibus
venenis contrarium est, ut vult *Celsus*,
lib. 3. de re medica cap. 27. Quidam, in-
quit, post rabiosi canis morsum, pro-
tinus in balneum mittunt, ibique pa-
tiuntur desudare dum vires corporis
sunt, ulcere ad aperto, quo magis ex
eo quoque virus destillet. Deinde mul-
to meracoque vino excipiunt, quod
omnibus venenis contrarium est.

Vinum porro inter omnia alia
præsidia, summa est senectutis medi-
cina; quod docet *Aerius tetr. 1. serm. 4.*
cap. 30. de ratione victus senum: Vinum
verò, inquit, senibus utilissimum est.
Sit autem ex calidioribus natura, qua-
le est quod substantia quidem tenue
est, colore autem fulvum, aut flavum.
Atque unum quidem hoc maximum
bonum senibus accedit, quod cale-
sunt omnes eorum partes: deinde
quod serum sanguinis per urinas pur-
gatur.

5. *Vis medicinalis quo ad a-
nimum.*

Quid præterea de vino dicemus,

quod non tantum nutriendo corpo-
ri, recreandis & corroborandis cordis
viribus, & innumeris ægritudinibus
curandis aptum est: sed & mentis me-
dicamentum optimum est ex *Oribasij*
sententia? Sic enim *Oribasius lib. 3.*
Medic. collect. cap. 7. scribebat; Quin et-
iam vinum poterit animum quodam-
modo afficere, quippe cum vinum sit
mæroris medicamentum: Atque *He-
lena* quidem mihi videtur hoc crate-
ri infudisse, ut mærorem sedaret.

In hoc argumentum *Plato* quo-
que dicebat; Equidem, inquit, si infi-
nita commemorares, nunquam inve-
nies, in quo per jocum, sine omni
profus periculo, spectare ingenia, sic-
ut in vino, licet.

Satis superque de natura, diffe-
rentiis & singularibus vini propieta-
tibus ac facultatibus, ex spiritibus,
quibus abundat, ei comparatis, di-
ctum est.

C A P. XV.

De aliis potuum generibus.

Similes secundum vinum tritico, ac
Somnibus frumentis, granisque ex
quibus elicitur farina, insunt: ex qui-
bus sola fermentatione, aqua vitæ ad-
urentis copia extillari potest, qualis
ex vino præcicitur; ex fructibus quo-
que, sed minore copia, ejusdem fer-
mentationis vi, aqua vitæ similis extra-
hi potest. Quin & per eandem ter-
mentationem duplex potus genus o-
ptimum ex pomis & pyris in Nor-
mandia conficitur, quibus potibus in-
ebriantur etiam, qui immodicè us-
utuntur.

utuntur, perinde ac vino: nec non ex illis etiam ardentissima aqua, ut diximus, educi potest.

De cerevisia.

Idem aut similes spectantur effectus in variis cerevisiarum generibus, quæ ex hordeo granisque aliis concinnantur: quibus potantur Angli, Belgæ, & plerique Germani, vini loco, non minus caput afficientes, quam vinum ipsum: ex quibus etiam aqua vitæ ardentissima educitur, quæ vim in ipsis alimentosam & roborantem latere, satis arguit. Propria enim sunt hæc spirituum officia, & effectus, qui idcirco non absurdè (sed imprimis virtus ex vino expressa) spiritus & aqua vitæ à præclaris Philosophis vocantur: quibus spiritibus cum aqua simplex careat, nullo modo alimentosa, nec corroborans dici potest: nullumque est alimentum, qualecunque fuerit, sive vegetabile, sive animale, quod ejusmodi spirituum non sit particeps: unde ingeniosus artifex, & verè Philosophus, aquam vitæ non extrahat.

De Hydromellibus.

Præter ejusmodi cerevisias, pomaria, & pyraria vina, aliosque id genus potus, quos necessitas invexit variis in locis, nec non utilitas ad alendum corpus; plura alia sunt potuum genera excogitata, quæ & alimenti vires suppleant. Hujus generis sunt hydromella, quæ antiquis maximè familiaria fuerunt & usitata. Variè autem concinnantur, quin & nonnulla etiam

sunt usque adeò vinosa, ut malvatica vina bonitate & generositate æquent: quod immoderatè potum faciliè inebriat, tantumque aut plus etiam, vel potentissimo vino calfaciat: Ex eo magna aquæ ardentis copia, cuiusque potentioris, quam quæ est vini, prolicitur, quamvis ex sola aqua & melle, debita proportione mixtis, debite exhalatis, fermentatis, & ad solem aliquandiu, vel in cella vinaria, non usquequaque humida decoctis, conficit. Hoc idem Hydromel separato spiritu, usque adeò acescit, ut vini acetum quam fortissimum superet. Denique vires obtinet, ac qualitates admodum calfacientes, ut quod ex materia totis cœlestis ac spiritualis, digestionem in animali, hoc est, apibus jam passâ, partim confectum sit: Quæ quidem apum digestio longè potentior est, omni alia quæ per vegetabilia perficitur: cum & vegetabilium digestio sub animalis digestionem, quod primò herbis pascitur, continetur: Sed de tam eleganti Philosophia, apertius in alijs meis operibus disserui, ad quæ lectorem relego, ne toties dicta repetantur.

Multæ sunt aliæ hydromellum species & simplices, & compositæ, tum in alimentum, tum in medicamentum utiles, de quibus in Pharmacopœa nostra restituta, omnibus satis superque tractabimus.

De Ptisanis.

Variæ etiam ptisanarum genera conficiuntur, quæ in morbis, loco vini usurpantur, quas hîc non opus est inserere.

*Vina me-
dicata.*

Quin & medicata vina multo-
rum generum concinnantur: Qua-
dere consulendus est Myrpsus inter
omnes. *sect. 37. cap. 29. Act. tetr. si ferm. 3. cap. 58. 60. & 61. Orbasius lib. 5. me-
dic. collect. cap. 25. Trall. lib. 1. cap. 15. Aegineta lib. 1. de re med. cap. 23. & lib. 7. cap. 9. Celsus lib. de re med. 4. cap. 5.*
De stomachi morbis eorumque cu-
ratione. Apud illos liceat videre, in-
numera vinorum genera, purgantia
& alia, quorum jam aliquam in phar-
macopœa nostra descriptionem ex-
hibuimus. Atque hæ sunt variæ utili-
tates & proprietates vini, aliorumque
potuum, è quibus facilè est perpen-
dere, an ad potus aquarum accedant,
& cum iis ullo modo conferri que-
ant.

CAP. XVI.

*De Aqua.**Aqua.*

Communis aqua (utpote ad ele-
mentum aqueum proximè acce-
dens) frigida est & humida qualitatis:
non caret illa vitali principio, ut nec
reliqua omnia creata.

1. *Usus.*

Eius usus admodum necessarius est,
ac utilis (si quid aliud est) ad vitæ con-
servationem. Terra enim eius irrigatio-
ne, germina, & fructus producit, quæ
alioqui steriles, & infrugifera languer-
ret. Ea quantur animalia alia cum
hominibus, ut sitim extinguant, nec
commodè alioqui citra eius usum vi-
verent.

Hæc diluuntur farina, ut pasta fiat,
& panis: nec citra illam cæculta in u-
lum hominis coquantur: hæc pari-
ter non parvo usus est ad multos po-
tus alimentosos ac medicamentosos
conficiendos in salutem hominis. De-
nique si huc congerere omnes illius u-
sus, ac commoditates proposuerim,
nullus unquam fiet finis.

Satis est mihi illius proprietates proprie
indagare, quæ diætæ sanitati que con-
servandæ congruæ ac necessariæ fu-
erint. In quem finem summè neces-
saria est medico facultatum illius co-
gnitio. Atque id ipsum est, quod non
docet Aegineta lib. primo de re med.
cap. 50. De Aquis, in scripto, quod sic
orditur: Oportet etiam (inquit) a-
quarum virtutis ac vitij pretium esse.
Multi enim usus sunt aquæ, præ o-
mnibus fere rebus aliis, ad omnem vi-
ctus rationem.

2. *Differentia.*

Ut bonas ac laudabiles aquas à
vitiolis distinguamus, differentia il-
larum primò nobis cognoscendæ sunt:
quæ ex sententia Actij in genere spe-
ctatæ, quintuplices numero sunt: *de an-
-qua pluvia, fontana, putealis, fluvialis, & stagnosa*
stagnosa vel lacunosa: quæ quidem ge-
nerales differentia, in alias specialio-
res dividendæ sunt.

Aquæ pluviae nomine intelligi potest
potest, quicquid ab aere in terram de-
fluit, aquæ formam obtinens. Quod
cum variè accidat, diversas quoq; di-
stinctiones, ut necessarias postulat.

Alia:

Alie enim sunt pluviz lænes ac suaves, quæ nulla aëris commotione decidunt: *alia* sunt procellosiores.

Præterea nivalium quoque aquarum, à pluviiis distinctarum, nobis statuendum est discrimen: quæ etsi inter levissimas censentur, quod sublimatæ & destillatæ fuerint, ideoque putrefactæ aut digestæ: hoc nomine tamen inter optimas aquas non sunt reponendæ, ut quæ febricitantibus & ictericis incommodæ & detrimentosæ sint, ut scribit *Aëtius eodem loco*: Verùm febricitantibus, inquit, & iis qui hilem supernè ac infernè reddunt, & regio morbo, incommoda est. Subjungitque postea: Quare neque extergit, neque concoquit, neque madefacit, & excretiones impedit: diuturniorque, tardius item concoquitur ac digeritur: De aqua pluvia loquitur. Antea enim dixerat, eam non nisi recentem esse utilem, idque si trajiceretur aut transcolaretur. Quæ magna est molestia & nimia seruitus, in potu aquæ. Nec dubium est tamen, quin cisternarum aquæ in Italia usitatissimæ, & quæ in Gallia nunc frequentes esse solent, liberent aquas hac trajectionis molestia. Si quidem eiusmodi aqua per arenam transfusa, atque sic repurgata, leviorque reddita inter optimas censetur, sive gustus, sive valetudinis habeatur ratio.

Fontana.

Quod ad *fontanas* aquas attinet, usitatissimæ sunt omnium, atque inter optimas connumerantur. Veruntamen advertendum est accuratè, inquam partem fluant, & quo sole spe-

ctentur. Si enim ab Oriente id fiat, ceteris præstant, ut ait *Oribasius*, humiditate, tenuitate, odoris suavitate, & moderatè refrigerando, moderateque calefaciendo. *Aëtius loco præcitato* in huiusmodi aquis exigit, ut permeatum quendam, aut terram puram excolentur, calefiant ac refrigerent citissimè. Has autem inter alias esse optimas, nisi aliquod vitium ex cloacis contrahant.

Nota optimarum aquarum.

Fontanæ verò aquæ (addit *Aëtius*) quarum fontes ad septentrionem erumpunt ex petris stillantes, solem aversum habent; incoctiles ac tardi transitus sunt; tardeque calefiunt & frigesunt, idcirco aliis deteriores sunt: Quæ ad Occidentem vergunt, ut ait *Oribasius*, violentæ sunt, & refrigeratione, & duritiæ. Quæ ad meridiem spectant, magis salæ sunt, & calidiores, & ad mesendum non idoneæ, sed ad descendendum per intestina promptiores.

Aqua ex puteis vivas scaturigines habentibus, ex quibus in horas hauritur aqua, si nullum aliunde vitium accedat, inter bonas censetur, & quibusdam hominum naturis congrua est. De ea sic scribebat *Aëtius eodem libro & capite*: At puteana, inquit, frigida est, terrâ difficulter excernitur, ægrè digeritur: propterea æstuoso stomacho aut ventri commodior est, quàm fontana.

Putealis.

In examen aquarum fluvialium & putealium, naturæ terrarum, & loca unde scaturiunt; nobis imprimis observanda sunt: sive sit locus planus & campestris; sive monticulosus, aut

M 3, etiam

etiam montanus: Nam qui fontes aut putei in planis locis sicut in suo nativo solo scaturigines nacti sunt, minus commodas ac salubres aquas producunt, quam quæ ex altioribus & montanis locis decurrunt. Ut enim scribit *Oribasius libro jam citato*, colles & montes ad bonas aquas eructandas potiores sunt humilioribus & planioribus solo. Nam & puriores & tenuiores, ac odoratione dulcedineque suavioribus aquas emittunt.

Distinguenda porro sunt eiusmodi loca. Quædam enim sunt plana quidem, sed sub quibus rupes delitescunt, ex quibus aquæ frigidiores emergunt, quam ubi nullæ sunt. Quædam sunt arenosa, aut pinguis & opima arva, ex quibus quæ scaturiunt origines, semper meliores aliis habentur.

Quod verò ad eas aquas attinet, quæ ex montibus & collibus delabuntur, cum alii montes aut colles sint terrei, (ut ibidem scribit *Oribasius*) alii petrosi, pro varia natura diversas etiam aquas emittunt. Terrei siquidem ferunt præstantiores, & mollioribus, & minoribus frigiditatis: Saxei aquas habent deteriores, tum duritie, tum frigore: Puriores tamen, quam aliæ sunt, minimumque habent subsistentiæ.

Fluvialis & stagnosa. De fluvialibus verò & stagnosis aquis *Aëtius* loquens, eodem ipsas ordine collocat, cum sic scribit: Fluviales, inquit, aquæ & stagninæ, omnes malæ sunt, Nili aqua excepta: hæc enim (addit) omnibus virtutibus exornata est. In summa, mirum in

modum laudat fluminis illius aquam: aqua cum procul distemus, parum tot illius laudes nobis conferunt. Hinc tamen inferre possumus, cum istud flumen lutosius sit, quam arenosius, à quo tota Ægypti regio (ut ferunt historiarum) quotannis, cum ab alveo suo excurrit; impinguatur: omnes fluviorum pingues aquas, pari modo, aliis ex torrente arenoso profluentibus, esse præferendas. Hinc fit, ut Sequanæ lutosa & pinguis, Ligurinam aquam fabulosam bonitate superet: Non enim ex Ligeri exundante impinguntur arva, quæ potius adeo arena conteguntur, ut inde sterilecant: At cum Sequana lutosam aquam & pinguem, per opima arva transfluens, obtineat, meliorem idcirco exhibet aquam, tum quod onera ferat graviora; quam alii Galliarum fluvii, tum quod equos impinguet, leguminaque citius, & melius coquat, quæ bonæ aquæ certissima sunt indicia, ut paulò post dicemus. Hinc concludimus inter optimas recensendas esse Sequanæ aquas, præsertim si ab hypostasi sua repurgatæ fuerint, aut in cisternas depurandæ infundantur.

Cellus fluviorum aquas, nec ipsæ eodem loco, quo stagninas statuit, reponit, quemadmodum nec Aëtius: Acte- cap. 11. cundo loco fontanas illas æstimat, putealibus etiam eas præferens. De stagnosis verò ac palustribus, quæ quiescunt, nec moventur, ita ut mortuæ videantur, censet inter pessimas & summè noxias esse reponendas. Quare (ut inquit *Aëtius*) nunquam calis aqua

aqua, alia præfente debilibus exhibenda est.

3. Delectus.

Hæ sunt omnes aquarum differentiarum, & qua ratione vitiosæ à bonis discernendæ sint: quarum conditiones & qualitates propriæ, ut verè bonæ dici possint, huiusmodi esse debent, nempe ut bona aqua sit levis, pellucida, limpidâ, & oculis grata, ut omni sapore & odore, aliave id genus qualitate careat: qua tamen palatum delectet: ut sitim facile sedet: ut parum diu ventriculo immoretur: ut promptè incalasciat, promptèque refrigeretur: quæ hyeme calida sit, æstate gelida: quæ legumina facile, & cito, nec non carnes, reliquaque edulia percoquantur. Ea etiam (inquit Aëtius) bona est, quæ cibos in ventre bene concoquit. Hæ omnes notæ, bonitatem aquæ significant: quæ tamen pro variis gradibus illarum conditionum, vel melior, vel deterior redditur.

4. Effectus seu vires.

Quæ bona vel mala inferat humano corpori aqua simplex & cruda, idem Aëtius eodem libro abundè edocet: ubi tamen quæstionem reticet, an aqua elementum sit, nec ne: an nutriat, nec ne, num alimenti vehiculum sit. Non est, inquit, propositum hæc querere. Ut tamen magnam eius utilitatem ostendat, quàm supra exposuimus initio huius capituli, hæc addit: Quod verò dicere necessarium est, hoc est, quod sine aqua alimen-

tum concoqui non potest, sicut neque citra aquam, quicquam commode coqui potest.

Oribasius Hippocratis sententiam referens, quæstionem solvit, quam Aëtius videtur de industria subtrahisse, aut in dubium vocasse. Sic enim scribit, Porro aquam non alere, sed vehiculum tantummodò alimenti esse, & Hippocrates & ceteri præstantissimi medici dixerunt: ob eamque causam non potest vitalem facultatem roborare; & hoc fuit in causa, ut Hippocrates ab aquæ usu in ægrotantibus abstinens, ad mulsam, oxymel & vinum se contulerit &c. Quæ Oribasius ex Hippocrate, nec non etiam Galeno, in commentario de ratione vitæ in morbis acutis transcripsit. Sequuntur verba Hippocratis, quæ postquam de vini usu, etiam oligophori, de hydromelite & oxymelite usitatis ponibus, & in multis acutis morbis concessis, disseruit, de aqua subjicit: Aquæ quæ in acutis bibitur, nullum sanè aliud habeo, quod concedam officium. Neque enim in peripneumonicis tussim sedat, neque sputum educit: imò ceteris minus, si quis aquæ potione utatur: verùm si inter oxymel & mulsam parùm aquæ instilletur, ob qualitatis passionum transmutationem sputum educit, &c.

Galenus in suo commentario addit, quod sequitur, quodque Oribasius ex ipso mutuatus est ad verbum, in eo textu, quem supra citavimus. Hæc igitur (de aqua optima) verba

Lib. 5. med.
collect. 6. 1.

Aquam non
alere, sed esse
alimenti
vehiculum.

*Qua es a-
qua pota
propria-
tes.*

verba faciens) quanquam optima sit, multo tamen tempore in ventriculo manet, fluctuationesque plurimas parit: quo fit ut cum biliosus ventriculus fuerit, corrumpatur & illa. Præterea cum ex ventriculo ad jejunum intestinum agrè perveniat, non facile distribuitur, neque in hepar, & minus in renes, thoracem, & pulmonem: Quo fit ut neque urinas movere possit, neque sputum educere: imò neque per totum corpus molitur transpirationes: id namque substantiæ, quæ tenuium sit partium, opus est, calidæ que non frigidæ, nec crassæ partium. Neq; præterea sitim sedat, quod in amplis, tum ventris, tum intestinorum animalis instrumentis, plusculo maneat tempore, neque prorsus imas penetrat partes, neque siccitatem humectat. Quod autem non alat, antè est dictum: quo fit ut neq; vitalem facultatem roborare possit: Atque ea est causa, propter quam Hippocrates, ad mulsam, oxymeli & vinum se contulit, in ægris ab aqua simplici abstinentibus. Illud ipsum est quod Hippocratis interpretes Galenus docuit, cum scripsit, aquam nullam habere alendi facultatem, his verbis: At quæ nullo pacto nutriunt (ut aqua) ea neque virtutem habere, neque imbecillitare, neq; roborare quispiam verè dixerit, nisi id aliquando per accidens contingat. Aqua scilicet non ut alimentum vires recreat: sed benè, ut medicamentum ad temperamenti symmetriam, quæ propter ipsius immoderationem imbecilla sunt, reducens.

*Aqua vi-
tali facultate caret.*

Ex verbis Hippocratis & Galeni, primo appulsu, nullius usus, nec effectus, aquam quis dixerit ad alendum; prout expressis verbis scriptum legitur: imò ne in medicamento quidem usum transire: veruntamen fraterentè expendantur sententiæ & distinguantur, ut par est, satis constabit, nec ab Hippocrate, nec Galeno usum aquæ in medicamentum, explodi. Quin argumentum ipsius libri Hippocratis, & tota illius tractatio, contrarium docet, præsertim cum hæc scribit: In quibus autem maxime utendum sit aqua, & quando valde multa, & quando gelida & quando calida, partim quidem antea dictum est: partim verò suo tempore dicetur. Quin & aliis locis idem Hippocrates censet aquam inter alia, ad vitam summè esse necessariam, etsi in curam morborum plures alias portiones commendat, cum ipsa compositas, ut ptisanam, hydromeli, oxymeli: & quæ ab herbis viridibus, uvis passis, vinaceis, pyris, cnico, myrtis, panico, & aliis parantur: (ut eodem libro scribit) quas quidem simplicis aquæ potui præfert ob rationes superius allatas.

Hoc ipsum hodiè adhuc inter nos in usu est inter medicandum: ut scilicet in pleuritidibus, febribus ardentibus, propinetur ægro citius ptisana, aut similis alius potus, mediocriter detergens & humectans, quam simplex aqua frigida: quam tamen ego quicquid dicant alii, naturæ vitalis ac alimentosæ esse participem censeo: ut quæ ad naturam elementii sui

*Cur aqua
via parti-
ce: esse di-
catur.* sui proximè accedat: quæque bene-
dictionis fructum ferat, quam Deus
illi impertitus est, cum iussit, ut aquæ
producerent reptile animæ viventis,
&c. quæ quidem benedictio permanet
adhuc, & permanebit in finem se-
culorum. Hujus aquæ vitalis fidem
faciunt, quæ construuntur privata vi-
varia ad asservandos pisces: qui licet
voraces sint, & ex præda aliorum pi-
scium victitent: qualis est Lucius, in-
gentestruta, & id. genus alij, tamen
diu in vita perstant, citra prædam ul-
lam sola aqua vitam foventes: quæ il-
lis foret inutilis, si vitali omni spiri-
tu, & alimentosa facultate, destitue-
rentur.

*Aqua mi-
nus vitalis
spiritus pos-
sides vino
& aliis po-
tibus.* Nolim tamen inferre aquam,
vino aliisque potibus, æquales nutri-
endi habere facultates: quos necessi-
tas ad conservationem vitæ in usum
nostrum excogitavit, quod & salu-
briores essent, & magis alerent, quam
potus aquæ: Quæ quamvis omnibus
sit communis, ea tamen non contenti
homines, alios sibi potus meliores,
majorisque alimenti indagare omni
ingenio non desierunt, prout necessi-
tate adacti fuerunt. Sic Americani,
aliæque barbaræ gentes, vineæ plan-
tandæ ac colendæ imperiti, ex succis
fructuum quarundam arborum po-
tiones concinnare in usum compulsi
sunt: quemadmodum & illi apud quos
vina nasci nequeunt ob caloris defe-
ctum, & terræ repugnantiam, quales
diximus esse cerevillas, pomaria, py-
raria, & id genus alia.

Atque hæc de aqua, pane & vi-
no, nec non aliis alimentis, quæ præ-
Tom. II.

cipua sunt cibi & potus fundamenta,
satis superque dicta sint: restat ut de
reliquis potionum generibus dica-
mus.

CAP. XVII.

De potulentis alimentosis.

SVb Vino ac aquis tanquam gene-
ralioribus, comprehenduntur ad-
huc alia potus genera: qualia sunt,
Zythum, pyrarium & cerevisia: quæ
quibusdam in regionibus, incolis pro
vino sunt. Horum quoque frequens
apud illos usus est, in iis morborum
affectibus in quibus à vino mero & a-
qua cruda prorsus abstinendum est.
Esset enim vinum ex insigni illa cale-
faciendi vi, qua pollet, febribus & in-
flammationibus noxium: aqua vero
simplex & cruda, frigiditate sua nimia
progigneret crudos humores & ob-
structiones, unde infiniti alij morbi
orientur.

Aqua nihilominus & vinum sunt
instar basis, quibus præparatis, mixtis
& compositis tuto uti possunt. Sunt
enim morbi quidam in quibus vini
usuaquæ præfertur: veluti in viribus
prostratis, ventriculi cruditatibus,
hydropè, cachexiis & symptomatis ex
iis prodictis. Idem quoque in febrì
quartana multum prodest: ita ut ad
plures affectus curandos vinum aquæ
præstet: quin etiam præcipuum &
principale fomentum sit ipsius sene-
ctutis, aliàs imbecillitatum & mole-
stiarum plenissimæ.

Ex vinis igitur, salubriora & præ-
stantiora sunt, oligophora, matura,
N non

*Quale vi-
num agris
conueniat.*

non austerâ, non fumosa, neque tur-
bulenta: sed sincera & ab omnibus
fœcibus depurata. Vina alba quibus-
dam affectibus & temperamentis ma-
gis conueniunt: sic alijs rubra magis
congrua sunt. Sunt præterea vina
plus minus aquâ diluenda, pro ratione
videlicet morborum, & temperamē-
torum hominum: quod à periti ac
prudētis medici iudicio pendet: qui
similiter consulendus erit de aquæ u-
su: num ipsa pro vino diluendo cru-
da vel cocta sumenda sit, quò melius
mali causæ tollendæ conferat. Sic ex-
empli causa, in obstructione solvenda
sciendum est, num utile sit, in aquam,
quæ coquitur, adijcere radices grami-
nis, aut similis alicujus herbe: quæ sa-
pore tamen suo nullum pariat agro-
tanti fastidium, neque ipsum ab ejus
usu retrahat: An item expediat di-
luere vinum eadem aquâ, in dysente-
rijs, lienterijs, alijsve ventris fluoribus:
numque usus aquæ chalybeatæ sit ad-
mittendus potius, quam simplicis a-
quæ, & crudæ: In his, inquam, omni-
bus, docti medici consilium audien-
dum, & sequendum erit.

*Vulgares
vini corre-
ptiones.*

Alij cum pane assato super car-
bones, vinum attenuant: nonnulli
in eo macerandam ponunt pimpinel-
lam, buglossam, & similes herbas mi-
nus fastidiosas: quibus palato jucun-
dus vinum efficiunt, eoque utuntur
in quotidiano victu: quod non usque
adeo improbamus.

*Vinum gla-
cie infrigi-
datum, no-
xium.*

Sed interim approbare minimè
possimus consuetudinem illam, ma-
gnatibus & opulentis per totam Ita-
liam & Hispaniam familiarissimam,

qui vinum impositâ glaciæ adeò refri-
gerant, ut in os sumptum, dentes ex
nimia illa frigiditate congelatet: qui
quidem usus, quamvis gustus sit pala-
to, ventriculo tamen plurimum no-
cet: ejusque nativum intrinsecus calo-
rem, colicas in superpassiones, obstru-
ctiones, & successu temporis, infini-
tos alios morbos progenerat. Nec, a-
quâ refrigeratum vinum, noxiæ caret:
saluberrimum autem est, bibere id,
vel in maximo Solis æstu, quale è cella
depromitur. Et hæc de vini usu & cor-
rectione sufficiant.

Quemadmodum igitur vinum, *Aqua sive*
ut diximus, anteferendum est aqua in *in quibus*
nonnullis affectibus: sic vicissim in a- *dam mor-
bis.*
lijs quibusdam, aqua præferenda est
vino. In febribus enim continuis, ab
eo abstinendum: sic etiam in inflam-
mationibus internis, nec non in simi-
libus alijs morbis.

Non tamen idcirco aqua exhi-
benda prorsus cruda & simplex: sed *Aquam*
corrigenda est per ebullitionem, fa- *stipulam*
ctam in phiala vitrea optimè clausa, ut *in quibus*
nihil exhalare possit: idque in balneo *in quibus*
Mar. per horam integram. Hæc opti- *in quibus*
mae ejus præparatio. Nam citrapar- *in quibus*
tium tenuiorum & salubriorum ex-
halationem, cruditatem omnem a-
mittit in B.M. fæcesque ejus & impu-
ritates terrestres in fundo residebunt
omnes: quod vulgaris ebullitio vix
aut nunquam præstabit. Eadem quo-
que ex additione radicum graminis
aut oxalidis efficacior evadit, & magis
innoxia.

Aqua sive cruda, sive cocta, cum Aqua
pane infriato, sæpius transvasata & *in quibus*
clutria-

clutriata, dicitur aqua panata: quæ datur iis, qui ab aqua coëta abhorrent.

Aqua saccharata.

Fiunt etiam aquæ ex saccharo, quibus si addideris cinnamomum, & per manicam trancolaris: habebis Hippocraticum ex aqua: Gallis Bouchet dictum.

Ptisana.

Ptisana est potus familiaris multis agrotis: paratam illam ad usum servant phararmacopœ. Ejus præparatio varia est: alij cum aqua sufficienti, solam adjciunt liquoritiam: alij hordeum, uvas damascenas, & pruna dulcia, quibus virtutem ejus augent.

Cremer hordei.

Veteres familiariter utebantur *cremere hordei*, quem hoc modo parabant: R. *Hordei cum aqua infusi*, & à *ferdibus omnibus per ebullitionem purgati*, libram unam: a latâ impurâ aquâ, novam reassunde & coque usque ad *mediatati consumptionem*: potus hic, humectandi & detoegendi vi pollens, veteribus *cremor ptisanæ* nuncupatur. De his vide *Gal lib. de ptisana*, in *versione Lalamantij*.

Hippocrates, & præci medici probabant usum mellis, ex quo hydromel paratum agris propinabant: de quo supra cap. 8. copiosè lat dictum.

Hæc de vinis, aquis, aliisque poculentis alimentarijs dicta sufficiunt.

C A P. XVIII.

De Vigilia & Somno: & primum De Vigilia.

D Bernhardo familiare dictum erat, dormientem monachum Deo mortuum esse, neque sibi neque ulli utilem. Ex lege igitur contrario-um inferre possumus, vigilantem

monachum Deo vivere, nec non, & sibi & aliis usui esse: Quod utiq; non tantum de iis, qui religionis voto in monasteriis degunt, commodè dici ac pronuciari potest: sed de reliquis etiam omnibus, cujuscunque ordinis & conditionis tandem homines ipsi fuerint. Pouissimum enim in vigiliis creata est lux diei: cui si succedat nox in quietem, id in animalium potius gratiam à Deo factum est, quàm hominum, qui perpetuis vigiliis, in contemplandis admirandisque operibus summi opificis, illiusque maximis decantandis laudibus versari debent: etsi quieti etiam hominis aliquot horas Deus concesserit ad refocillandam naturam, & actiones, quæ communis vitæ conservandæ gratiâ necessariò suscipiuntur, commodè obundas. Sic enim scriptum legitur:

Luce vigent operosa artes, it miles in arma

Luce, genuunt sese sub juga luce boves.

Delia non noctu venatur: nocte quiescunt

Pulpa: sed luce est docta Minerva vigil.

Luce minax Pallas: vigilate quot bona lucis

Corpora, dii, sensus, ingenium, artes que vigent.

Vnde liquido constat, quàm longè vigilia sit somno anteponenda, & quomodo horum alterum altero sit magis appetendum, magisque necessarium ac utile, in quibusvis scientiarum generibus. Id circò posthabito ordine illo medicorum, quo somnus præmit-

titur vigilæ, nos contra sermonem inchoabimus à vigilia, eiq̃ue priorem locum destinabimus.

Encomia Vigiliarum.

Commen- Vigitur demonstramus, qua-
datio vigi- ratione præstantiæ nobilitate vigilia
liarum. somno præluceat, nos illum, veletiam
eximia maximæque dignitatis virum,
vigilantem, attentum ac diligentem
appellamus, quem singulari honoris
laudisve titulo ornatum cupimus: cū
secus, si parum honorificè de aliquo
sentire volumus, & stupiditatis ali-
quod inertæque exemplar introdu-
cere, segnem & somniculosum ejus-
modi hominem nuncupamus.

Hoc enim nomine notamus hu-
mani ingenij extremam aliquam &
deplorandam tarditatem, crassitiem-
que: quandoquidem vigilantia sem-
per præ se ferat laudem & gloriam, in-
dividuamque comitem habeat singu-
larem ingenij promptitudinem ac e-
minentiam. Homerus Iovem fingit
continuo vigilantem: ut patet ex his
versibus:

Tum reliquos omnes divosque ho-
minesque tenebat

Pernox somnus: at infomnis Sa-
turnius unus.

Pectore sollicitoolvebat, &c.

Eodem elogio extollit Agamem-
nonem, quem, dum reliqui duces al-
to proflarent pectore somnum: solum
interea indefessis vigilijs, noctem in-
somnia, transegisse laudat. Quod i-
dem Virgilius in suo *Æneida* imitatus
est. Ideoque vigilantia laudem solis

principibus viris cōpetere, testatus est
idem Homerus, eo versu, quem Eras-
mus inter proverbialia esse voluit:

Οὐ χεῖρον υἱοῦ τοῦ πατρὸς βυλαφίγονα. 10. Iliad.
2a.

Turpe duci totam somno consume-
re noctem.

Artaxerxes magnus, ne ocio tem-
pus perderet, commentarijs noctu
conscribendis rerum gestarum invi-
gilasse, notum est.

Epaminondas celeberrimus ille
Thebarum Dux, ac princeps magna-
nimus, interea dum civis Thebanum
petulantes, nimis genio suo ac luxu
indulgerent: solus vigil (ut scribit Pla-
tarchus) ac sobrius arma & urbis moe-
nia perlustrabat. Rogatus verò, cur id
faceret; Respondit: sobrium esse se, &
vigilare, quò reliquis liceret temulen-
tos esse dormire. Unde summam exi-
stimationem, & immortale nomen
consecutus est.

Cujus & alij forti & generoso
animo virtutis imitati sunt vestigia: qua-
lis fuit inter alios Philosophos Plato,
qui, ut scribit *Cassius*, non plus dormi-
re solebat, quàm quod satis esset ad e-
vitandum ex nimia vigilia malam ha-
bitudinem. Ceteros etiam admonere
solebat, ut nocte surgerent, ad res tum
publicas, tum privatas obeundas. Som-
num enim immodicum, & corpori,
& animo obesse dicebat, parumque
inter mortuum & dormientem inter-
esse. Itaque ut quisque vivere &
sentire cuperet, sic vigilare oportere,
quantum salva corporis valetudine
feri posset.

Commoda vigiliarum.

*Commoda
vigiliarum
moderata-
rum.* Proposuimus breviter vigilantia^m encomia & exempla: videmus si lubet, eius moderatae in corpore humano commoda, & contrario ex abusu incommoda.

Mediocres enim & modicae, spirituum distributionem per totius corporis partes adjuvant, sensibus stuporem torporemq; excutiunt, quo singulae corporis facultates, naturalis, vitalis, & animalis, promptius sua obeant munia, earumq; beneficio legitima & naturalis alimentorum concoctio ac digestio perficiatur: superfluitates autem & excrementa ex corpore tanquam noxia pellantur.

Sed de his plura apud *Oribasium lib. 6. Medic. collect. c. 6.* ex professo de harum usu ibi tractantem, ex quo ad stabilienda ea, quae diximus, hic annotare nonnulla placuit. *Vigilia, inquit ille, plenitudinem per halitum digerit, quae in ventre sunt, minuit, & ut per partes infernas exeant, praeparat: languorem dissolvit, gravitatem dispensat, resoluta corrigit, & robur naturae atque animo adjungit, sudores cohibet, &c.* En praecleara illa & insignia proprietatum dona, quibus vigiliae ad praescriptam mediocritatis naturaeque legem moderatae insigniuntur: utpote per quas corpus nostrum in convenienti temperie symmetria bonaque valetudine perpetuo conservetur, quemadmodum id palam ex illarum effectis apparet.

Incommoda vigiliarum immodicarum.

Verum si immoderate, naturae praescriptos terminos transgrediantur, a quacunque etiam causa accidentali id fiat, sive ea sit interna, sive externa: statim temperamentum hominis mutatur: facies pallefcere incipit, corpus macie contabescere: oculi in capite concavi cum austero & tristi vultu: frons vel serenissima ac placidissima, deforme anilesque contrahit rugas: omnes facultates naturales depravantur: unde harum vitio mala & perversa concoctio procreat crudorum ac malignorum humorum copiam: Sic deinceps vitales attenuantur vires: nec hinc animales excipiuntur, sed etiam laeduntur adeo, ab impetuoso illo & hostili humorum incurfu, ut corrupta vitataque cerebri temperie, sensus tam interiores, quam exteriores a naturali insitaque agendi ratione deflestant ac aberrant, ac saepe numero actio illorum omnino pervertatur. Humores enim & spiritus nimium calefacti & inflammati, progignunt omnis generis febres ardentes, & siccas agitudines: quae in cerebro suscitant phrenesin, maniam, deliria & id genus alia: Hinc non immerito eius generis vigiliam Plinius refert inter corporis mala. In qua re ad evitandos praevendosque huiusmodi & similes errores, medici industria & prudentia plurimum valet.

N 3; Causa:

Et vitæ humectante velut lactucis & similibus: & papaveris nigri quandoque folia viridia obsoniis admisceant, & pisces concoctu faciles edant: vinoque uberiore, tenui, non vetusto utantur. Ubi verò reclinari volunt, rosaceo caput ungant, aut oleo in quo papaveris capita aut mandragoras incocta sint. Quin & anethinum oleum non vetustum ex somnificis est. Novi & post prægressam lassitudinem, quietem derepentè succedentem, somnum induxisse. Sed & coitus moderatus idem hoc efficit. Alii si aut caput, aut pedes perfrigerentur, facile in somnum delabuntur. Si verò ob multitudinem aut malitiam cibi stomacho gravati vigilarunt (nam & hoc factum novimus: quemadmodum rursus alii præter consuetudinem à cibo abstinentes aut modicum cibum capientes vigilarunt) considerare hoc & causam recidere oportet.

Hæ sunt vigiliarum causæ & scaturigines, quæ hominem sanum invadere possunt, atque affligere, earumque opportuna remedia, de quibus (uti videtis) satis prolixè hic ab Ægineta tractatum fuit.

Alia species.

Sunt præterea alia adhuc vigiliarum genera, quarum causâ nimis occulta atque abdita est: propterea quod illi, qui hoc affectu corripiuntur, tanto eam studio celant, ut de illa inquirenda neminem patiantur quicquam dicere: Ubi prudenti Medici sagacitate opus est, in eiusmodi

veris pervestigandis causis, debitisque ac salutaribus medicamentis inventendis. Quæ industria atque dexteritatis laude, claruerunt olim Hippocrates & Erasistratus, quorum ille Perdiccam; hic verò Antiochum restituit.

Eiusmodi laboriosâ vigiliarum molestiâ conflictabatur C. Mæcenas primarius quidam aulicorum Cæsaris Augusti, qui nimis molestè ferens amorem illicitum Terentiæ uxoris suæ (quam Augustus deperibat) & morosæ uxoris repudia desens, cum nec mero, nec aquarum fragoribus somnum allicere posset, toto triennio vigilavit, & vix tandem per symphonicarum cantum ex longinquo lenè sonantium sopitus est, sicut scribit *Seneca lib. de providentia.*

Ex qua historia videre licet, quanta vis sit Zelotypiæ: quantaque efficacia sit harmoniæ: ad sedandos & consopios spiritus, nimiam vigiliam perturbatos.

Sed de vigiliis, quibus pro nostri instituti ratione satis à nobis invigilatum huc usque fuit, dictum sit satis. Tempus nunc postulare videtur, ut ad optatam quietis soporisque portum nos conferamus: ubi in posterum docebimus, quæ commoda vel incommoda proferat somni moderati, vel immoderati usus.

C A P. XIX.

De Somno.

DIXIMUS supra, ingentem esse necessitatem utilitatemque vigilia-

giliarum, legitimarum ac modicarum: adeò ut in harum gratiam lux & tempus diurnum sit datum ac institutum: quo homo & omnia animalia, ad vitæ sustentationem, omnium actionum, laborum negotiorumque curam vigilando sustineant: animaque & spiritus, tanquam idonea vigiliarum organa, tunc diffusi ac distributi in singulas corporis partes. huic sensuum dona largiantur, & reliquas inducant facultates, ut sunt audiendi, videndi, odorandi, gustandi, tangendi, ambulandi, aliasque functiones necessarias ad ministrandi: Posteaquam itaque corpus, diurno hoc vigiliarum labore satis fatigatum ac defessum, incipit sensim languescere, sensus item torpescere ac paulatim obtundi: spiritusque resolvi ac dissipari: tunc ad horum omnium instaurationem ac refectio-nem homo nactus est gratissimum illud nocturnæ quietis soporisque beneficium: ex cuius debito legitimoque usu percipit infinitas ac maximas utilitates.

Commoda Somni.

Etenim Somnus moderatus spirituum infirmitatibus medetur: perturbata mentis affectiones reprimit: cunctas facultates instaurationem: corpus imbecillius redditum corroborat: alimentorum concoctionem & digestionem adiuvat: crudiores humores coquit: membra labore defatigata ac enervata reficit: omnis generis defluxiones impedit, caloremque naturalem & humorem radicalem adau-

get. Præterea illum appellare licet refrigerium & solamen spirituum, omniumque corporum ægrotorum morbidorumque.

Hic nobis ad stipulatur *Ægineta*, 1. l. 1. de morbis qui dum tractat quæstionem illam, quæstio 1. de somno quid sit somnus, has postea ipsius eximias recenset utilitates, *his verbis*: Somnus, inquit, animalium facultatum quies est, bona humiditate cerebrum rigante contingens: Quod si rectè admittatur, multa bona facere potest. Nam & cibos concoquit, & dolorem mitigat, lassitudinesque lenit, & distentorum laxitatem efficit: sed & animalium affectionum oblivionem inducere potest, & emotam mentis rationem corrigere. Non igitur sine causa factum est, quod ab antiquis Poetis appellatur pax & tranquillitas omnium rerum, nec non quies spirituum: ita enim canis *Ovidius* *his versibus*:

Somme quies rerum, placidissime, Somne, Deorum,

Pax animi, quem cura fugit, tu peccata dures

Fessa ministerii mulces, repasque labori.

Et *Seneca* in *Tragædia Herculi furiosæ*, definit somnum in hunc modum:

Tug, ô domitor somme malorum,

Requies animi, pars humanæ melior vitæ.

Hæc ratione Somnus, ut laniori & Christiano more loquamur, est Dei donum eximium ac præstantissimum, generi humano in quietis locum datum. Unde primus homo, tempore adhuc suæ integritatis, sensit ex per-

ex' permissione & voluntate divina, primas illas & singulares somni virtutes, dum Deus illum sinebat labi in somnum profundum, ut de illius corpore sumeret costam, ex qua crearet sociam: Res certè plena maximi & admirandi mysterii.

Gen. c. 2.

Eiusmodi singularia commoda, & insignes utilitates, quæ somni beneficio in genus humanum derivantur, occasionem olim dederunt Ethnicis, ut illum in Deorum numerum retulerint. Hinc factum est, ut hymnorum Orphei (qui author illorum æstimatur fuisse) unus dicatus sit Somno: quem Regem Deorum hominumque non veritus est nuncupare. *Hesiodus in Theogonia* ipsum nominat filium Noctis. Hinc etiam ab *Ovidio lib. Metam.* relegatur ad Cimmerios Scythiæ populos, quæ regio est frigidissima, glacialis & tenebrosissima: quo innuere vult, quod tempore hyemis, brumalisque solstitii noctes sint longissimæ, quibus ut plurimum homines tempus dormiendo insu- mant. *Virgilius & alii Poetæ* vocitant ipsum mortis filiam. Nihil enim est, quod propius accedat ad similitudinem mortis, quodque illam magis representet, quam somnus, cuius lectus sepulchrum est. Hinc idem *Ovidius* arcem seu palatium Somni definiens, in hæc verba erumpit:

*Muta quies habitat; saxo tamen exit
ab imo*

Rivus aquæ lethes.

Paulo post addit:

*Ante fores antri sæcunda papavera
florent.*

Tom. II.

Eo quòd omnia oblivioni irradiantur tam in somno, quàm in morte: *Papa-Papaveris* ver namque inducit somnum & stu-
proprietati.
pefacit. Hæc deprompta ex naturali Philosophia, sub illis fabulis & allegoriis tacitè insinuant proprietates ipsius immoderati & præternaturalis somni: in quo sensuum functiones prorsus impeditæ ac prostratæ jacent: adeò ut aures non audiant: oculi non videant: os nihil loquatur: manus tangendi potestate priventur: Pedes- que ambulare non possint. Præterea, homo sensuum rationisque expertus, vera & ipsissima mortis imago est, ut non malè somnus *αδελφός θανάτου* dictus sit.

Porrò intemperatus eiusmodi somnus non est, nisi via quædam & dispositio ad lethargum, carum, apoplexiam & similes soporiferas affectus, qui sorores germanæ sunt ipsius mortis, ipsorumque interventu tandem in illam delabimur.

De somni utilitate.

Redeamus ad somnum moderatum, ac ostendamus, quonam tempore eo debeamus commodè uti: ubi ulterius diligenter consideranda veniunt ipsius qualitas, quantitas ac aliæ circumstantiæ, quæ hic occurrunt scitu dignissimæ.

Jam antea diximus, quod dies factus sit in usum vigiliarum, ex quo concluditur, noctis tempus esse constitutum ordinatumque; pro quiete somnoque capeffando, qui tunc omnium naturalissimus, & maximè tempestivus judicatur.

○

Quo:

Quibus & quando somnus diurnus sic concedendus.

Quoniam autem nulla est regula tam communis, quæ non aliquam admittat exceptionem, ita & nos non omninò damnamus somnum diurnum in certis quibusdam hominibus, qui, si consueverunt in multam vigilare noctem, tardiusque ire cubitum, coguntur certè bonam dici partem quieti attribuerè: Nolo autem hìc inferre, quasi ad hoc propositum solummodo sit requirendum tempus matutinum: neque occasionem anfasque iis præbere, qui præsertim in aulis, vix ante horam decimam aut undecimam antemeridianam è plumis stratifq; suis tandem solent exurgere: sed potest in hanc rem eligi tempestivius commodiusq; tempus, uti est pomeridianum: hora scilicet una atque altera à prandio. Quod tempuserit commodissimum iis, qui dolore aliquo corporis, aliave quadam ægritudine impediti; nocturnam quietem capere nequeunt. Item si quis tanta membrorum lassitudine premitur, ut erecto corpore stare nequeat, huic etiam permissum est paululum conquiescere, & si potest, dormire. Similiter & iis, qui debili & imbecillo laborant ventriculo, ac in quibus alimentorum concoctio difficulter, magnoque negotio perficitur.

Sed necesse est, ut eiusmodi homines in sella erecto capite dormiant: neque somnus excedat spatium unius aut duarum horarum, idque fiat prima aut secunda post prandium, ut dictum est.

Hic enim summopere ac dili-

gener circumspiciendum est, ut & salubrior & tempestivior deligatur somnus, qualis est nocturnus, tertium ad plurimum horam post cœnam inceptus: propterea quod talis somnus potentissima sit causa procreandorum benignorum ac salutarium vaporum, qui mediante alimentorum concoctione à ventriculo in cerebrum ascendunt, cuius naturali refrigerio congelantur ac condensantur, tandemque convertuntur in rorem benignum utilemque; quo suffunduntur meatus sensuum cerebri, aliarumque partium, unde talis quædam oritur (si ita dicenda est) stupetactio, quam somnum appellamus.

Si igitur interposita aliqua mora contineatur, donec vapores alimenti prorsus evanescant & consumantur (id quod post illius concoctionem perfectam, absolutamque, quæ spatio quatuor, quinque aut sex horarum, prout ventriculus se melius percipere habet, perficitur, fieri potest) somnus hoc modo vi quasi coactus, nulla ratione bonus erit, nec naturæ consentaneus. Id quod intelligi tantum velim de iis, qui bona temperataque sunt corporis constitutione. Nam reperiuntur nonnulli, quorum cerebrum naturam tam humidum est & nubilosum, ut non indigeant eiusmodi alimentosorum vaporum ad somnum excitandum, sed sua sponte omnibus horis ac momentis somnolenti dormituriunt: quibus potius interdicens est somnus tam diurnus, quam nocturnus, nec nisi parcissimus concedendus.

Quod

Quod ad modum cubandi attinet, alii diuturna sed mala consuetudine resupini solent jacere, oculis sursum versus: alii verò in contrarium proni, ventre videlicet inferius versus lectum demisso: Sunt & alia aliorum recubandi varietates, quæ neutiquam sunt probanda. Hæc ratio optima, ubi in principio somni cubatur in dextrum latus, postea post primum somnum in sinistrum: Situs verò supinusesto paucus ac rarus, ad evitandam renum inflammationem.

Quantitas somni.

De quantitate, diurnitate & brevitate somni diversæ sunt considerandi viæ, pro variis nempe differentiis, diversorum hominum temperamentorum, proq; multiplici ætatum aliarumq; circumstantiarum discrimine. Nam ii, quorum ventriculus benè temperatus, promptè & facilè cibos coquit ac digerit, non tantum temporis dormiendi requirunt, quàm illi, qui imbecillioris sunt ventriculi, quiq; ad promovendam digestionem auxilio aliquo externo indigent, quale est somnus, qui ad hoc institutum plurimum confert. Ubi prioribus illis sex aut septè horæ sufficiunt: hi verò plus temporis postulant. Juvenibus sanis ac robustis satis erunt sex horæ: at plures sibi poscunt senes.

Ex his apparet, quomodo ratione temperiè diversæ, & ætatis quantitas, ac diurnitas somni varietur.

Exempla somnolentiæ addam animigratiâ. Endymion quidam à

Luna adamat (ut fingunt Poeta) à Jove impetravit copiam perpetuò dormiendi in monte Arctia in Caria sita: hæc inepta petitio omniq; reprehensione digna occasione postea dedit adagio isti in homines somnolentos & desides: Endymionis somnum dormire. Ubi contra in honorem & gratiam illorum, qui pro Reipub. commodo ac utilitate per multas noctes, assiduo literarum studio ac continuis vigiliis vacant, inventum est istud alterum: Scopeliano more invigilare: propterea quod Scopelianus celebris Philosophus ac sophista inter cæteros minimè dedituserat somno: qui singulis noctibus, absoluto studiorum penso, inter ambulandum subinde hæc repetere solebat verba: *ô Nox, tu quidem sapientia divi-*

Cic. lib. 2. quest. Tusc.

Summa Scopeliani vigilantia.

Cal. lib. 20. cap. 11. n. 1. lect.

nam obrines plurimum. Contra P. Scipio (magnæ aliàs authoritatis vir) ob nimiam somnolentiam à Pop. Rom. publicis opprobriis & contumeliis affectus est. Plutarch lib. polit.

Aristoteles somnolentia osor.

Aristoteles ad fugiendam vitandamq; eiusmodi somnolentiam, grutes imitatus, Sphæram manu tenebat, subjecto lebetæ æneo, quæ per somnum delapsa strepitu suo dormientem excitaret ut Laertius in ipsius vitæ commemorat.

Lib. 16. A. quid enarrat de Alexandro Magno, Aristotelis discipulo, qui cum dormitaret, brachio extra cubile protenso, pilam tenuit argenteam supposita pelvi, ut cum nervorum rigorem sopor laxasset, pilæ elapsæ tinnitus somnum abrumperet. Vigilavit uterq;

tam pro literis, quam armis, dispari fine, eodem tamen imitaturis exemplo.

*Julianus
Augustus
parum dor-
mivit.*

Julianus Augustus tam extreme flagrabat amore & studio philosophiæ, ut armagerens contra Persas & Alemannos sive Teutones, à quibus licet variis ille modis, ac quam plurimis impedimentis irretitus & distractus tenebatur, nihilominus alacriter & summa cum dexteritate suo perfangeretur officio, humique jaceret dormiturus, totamque prope modum noctem scribendo ac legendo consumeret, dum interim reliqui somni beneficio fruentes, molli-ter conquiescerent: Sicque noctem divideret in tria tempora, quietis, rei-

Marcel. lib. 5. pub. & Musarum, Alexandri magni exemplo.

Cum contra, & olim, & nunc, omnes dormitatores, qui similes sunt Smyndyridæ Sybaritano, & Pontico Histiæo, qui se jactabant, viginti annis nec orientem, neque occidentem Solem vidisse (vox nec pecudis, nec hominis) omnes, inquam, tales dormitatores & somnolenti glires visi sint nihil aliud promeruisse, quam ignominia ac vituperii opprobria: ut qui digni censendi sint appellari turpissimo & sordidissimo suum porcorumq; nomine, quorum voluptas deliciæque sunt cæno noctes & dies volvi.

*Quare Ro-
mani olim
diei initia
à media
nocte du-
xerunt.*

Sapientiores Romani hanc olfacientes summam utilitatem & nobilitatem vigiliæ, cuiusq; beneficiorum omnium actiones perficiantur, Civiles diei initia à media nocte duxerunt: ut solis exortus esset quidem ope-

ris initium, tempus verò quod præcedit, apparatus impenderetur. Quippe paratos instructosq; obire negotia oportet, non inter obeundum instrui appararive.

Quod ad incredibiles illos & nimis diuturnos somnos attinet, quibus complures olim fuere correpti, si historiis credendum est, veluti est exemplum somni Epimenidis Cretensis, qui cum rus ablegaretur oves pascurus, & ob nimium Solis meridiani ardorem æstumque in antrum aliquod refrigerandi se causa, ingrederetur: ibi somno oppressus dormivit per spatium quinquaginta septem annorum, ut Plinius & Apollonius volunt, aut quadraginta, juxta Pausaniam: eius generis sopores, quamvis scriptis historicorum tum Græcorum, tum Latinorum pro veris passim approbentur, nihilominus tamen pro incredibilibus potius & prodigiosis habendi videntur.

Sic etiam miraculosa censenda est historia illa, cuius à Sigeberto in Chronicis, & ab aliis probatis historiographis Ecclesiasticis fit mentio: de septem illis dormientibus (ut vocantur) nempe Maximiano, Malcho, Martiniano, Dionysio, Joanne, Serapiano, & Constantino, qui cum ob inmanem & crudelem Decii persecutionem ex hominum conspectu abire, ac, ne fortè proderentur, se in loco quodam remoto ac occulto abscondere constitissent: in quadam tenebrosam ac inhospitâ cavernam ingressi sunt ut videlicet ibi per tempus aliquod laterent: Tandem autem

*Somni
videntur
fuisse
nisi
homo
fuerit.*

*Lib. deo
ravit.*

autem, deliberatione factâ, cibisque ad corporis recreationem sumptis, eam sententiam unanimiter omnes inierunt, multò videlicet satius sibi videri, si relictâ istâ latibuli spelunca, in lucis propatulum prodirent, seseque impavidò ac constanti animo, atrocissimo martyrij istius supplicio subicerent: sed cum jam exituri essent è caverna, singulari Dei providentiâ subito, tam diuturno ac profundo correpti sunt somno, ut ibi commorantes dormirent per 196. annorum spacium: sicuti id ex temporum computatione facillè colligitur. Nam expergefacti & resuscitati sunt à tanto somno, die paschatis, anni 36. regni Theodosii junioris. Hæc & similia, inquam, omninò sunt miraculosa, & captum ingenij nostri, omnemque admirationem, imò & fidem excedant.

C A P. XX.

De insomniis.

Satis dictum est hæctenus de his, quæ pertinent ad somni quantitatem: Transibimus nunc ad ipsius qualitatis considerationem, ubi se offerent quædam scitu quoque non indigna.

In quolibet somno solent plerumque apparere insomniæ & nocturnæ visiones, quæ ipsam non aliter ex accidente comitantur, quam umbra corpus. Unde mirari subit, quid sibi velit illud quod scriptum reperitur apud Plutarchum de quodam Cleone, item apud alios de quodam Thrasymede:

nec non id, quod Herodotus ^{Hominer} observavit, & post illum Pratenfis, ^{quidam} de Atlantibus videlicet, ^{nullis ob-} Africæ populis, quos affirmant nullis unquam ^{noxii som-} somnijs aut visionibus esse obnoxios. Quod utique vix credibile est. Fieri autem posse non negamus illos ejusmodi apparitionibus minùs subiectos, minùsve pronos ac proclives, idque peculiari quadam victus ratione, aut singulari nativi proprijsq; temperamenti complexionem: ut qui sint cerebro solidiore ac fortiore, à quo vapores illi & exhalationes, à quibus ejusmodi insomniæ aliàs excitari solent, multò facilius citiusque dissipentur.

Poëtarum est, fabulis suis aliquid utile innuere: inter quos ^{M. tam lib.} Ovidius ^{ut} facillè princeps lib. *metamorph.* similiter somno affinxit tres ministros, quorum primus ab eo appellatur Morphæus: qui in visionibus nocturnis humanas representet figuras, tam masculas, quam femineas: ideoque ab autore etiam dicitur

Artifex simulatoremque figura.

Alterius autem nomen est Icelus: sive Phobetor, qui insomnijs & visionibus refert animalium brutorum formas ac figuras: de quo idem author his versibus:

Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens:

Et: *Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus [Nominat].*

Et propterea, quod Phobetor insomnijs representat bruta animalia, quæ nobis terribiliora videntur ipsi homi-

Somni accidentia sunt insomniæ & nocturnæ visiones.

Lib. de otaculic.

hominibus, dictus est *φασίτης*, qui Græcis significat perterrefactorem.

Tertius Phantasia, qui in apparitionibus nocturnis repræsentat & exprimit omnis generis species ac formas illarum rerum, quæ animalis animæ sunt expertes.

Tres somniorum differentia. Lib. 10. comment. de divinis.

Horum autem somniorum ac visionum tres sunt differentiæ: vel enim illa sunt divina, vel supernaturalia: vel naturalia. Peucerus ea distinguit in divina, diabolica, allegorica, prædicentia, & naturalia: quæ omnia ad hanc trium differentiarum classem, haud incommodè reduci possunt.

Quid in somniis divinis observandum.

Somniorum divinatorum origo & inspiratio pendet à solo Deo Opt. Max. qui horum adminiculo, tanquàm idoneo medio & instrumento usus ad Prophetas, suosque fideles servos locutus est. De illorum autem veritate aut certitudine nemo sanæ mentis dubitabit unquam, modò ob oculos sibi ponant autorem, qui ipsa veritas est. Misit autem Deus spiritum suum vel etiam angelos in hominum ministerium creatos, qui fidelibus per somnia revelarent omnia ea, quæ divina ipsius & bona voluntas decreverat, sive id spectaret communem ecclesiæ salutem, sive privatæ personæ consolationem aliquam: quamvis definitum temporis terminum Deus sibi soli reservavit. Eiusmodi revelationum visiones, dormientibus noctu contingebant, ut videre est ex somniis Danielis. Nonnunquam talia visionum genera habebant certas & peculiare eventuum significationes,

ut ex plerisque Patriarcharum, Prophetarum, item ex Sanctorum Petri Paulique in novo testamento somniis, colligitur. Voluit quoque Deus ejusmodi apparitionum participes fieri nonnullos, qui ab ecclesia separati erant: idque in hunc finem, ut vel populo succurreretur, & mundanæ Reipublicæ consuleretur: vel ut specialiter domesticorum vitæ servandæ & incolumitati subveniretur, ut sunt somnia Pharaonis, ipsiusque duorum ministrorum. Horum enim principalis & præcipuus finis erat, ut Joseph ex diuturno & indigno carcere liberaretur, & in aula Pharaonis Principem evehere, atque ita totius Egypti commodo & utilitati prospiceretur: tandem in specie quoque ut inde domus & familia Jacobi Patriarchæ conservaretur. Sic nullum alium finem spectabat somnium Nebuchadnezzaris, nisi ad emolumentum ac salutem Ecclesiæ Dei.

Diabolus igitur hostis & contemtor maximus Dei & operum ejus mirabilium, dum ipsa conatur imitari, potius ea corrumpit, depravat, & mentitur. Hinc in suam Synagogam introduxit falsa & abominanda sacrificia: sic etiam sua invenit perverſa iniquitatis somnia, quæ, quamvis ad decipiendos solummodo homines, veritatis quandam speciem præ se ferant, non tamen nisi pura putamendacia, & perniciosæ ac calamitosæ depravationes existunt: quod Deus fieri permittit in talium superstitionum idololatram justissimam pœnam ac vindictam.

Erant

*Duplicia
sunt somnia
diabolica.*

Erant autem hæc diabolica somnia divisa in duo genera: primum requisitorium vocabatur, ubi ab Ethnicis inquietudinis spiritu exagitatis, somnia illa requirebantur, & detestandis conjurationibus impetrabantur: cui execrandæ actioni, certa quædam loca & templa destinata ac consecrata erant: in quibus illos, peractis prius memoratis istis conjurationibus ac ceremonijs, dormire oportebat: & quicquid inter dormiendum somniabant oraculi loco habebatur.

Hæc autem sunt primaria loca istis somniorum accersendorum ritibus dicata: templum scilicet Amphiaræi, & ara Ardalii in urbe Træzene: quò misera Ethnicorum gens, turmatim ab omnibus mundi angulis convolabant.

Præter hæc alia quoque erant: ut antrum Charonis in urbe Tralles: & in Ægypto templum Isis, Deæque Melopidæ: nec non in Epidaurio templum Æsculapij, in quo, prout Ethnicis certò sibi persuadebant, agroti, qui illuc veniebant, certissima & aptissima remedia per somniorum visiones inveniebant, ad curandos proprios morborum vel etiam deploratissimorum & immedicabilium languores & infirmitates. Decus rei effectus portentosis ac prodigijs, passim literis proditum est in historiarum commentarijs. In eodem Æsculapij templo, ut refert Pausanias, erectæ erant columnæ, quibus insculpta cernebantur, cum nomina eorum, qui sanitatem recuperaverant, tum etiam reme-

*Sunt autem
sanita.*

dia, quibus ex consilio Oraculi ac visionum, ipsis dato, usi fuerant.

Idem mos fuit apud Romanos, ulque ad Antoninorum tempora, id quod ex tabella marmorea Romæ in Æsculapij templo in insula Tiberina inventa, & usque in hanc diem apud Maphæos conservata, intelligere licet. In qua tabula, teste Hieronymo Mercuriali, medico doctissimo ac celeberrimo, scriptum reperitur (scriptura est translata à Græco in Latinum) quomodo oraculum docuerit Cajum & Valerium utrumque cæcum, modum recuperandi visum: idque factum est publicè coram omni populo, & maximo cum applausu. Item aliud remedium, pro cruenta sanguinis spuitione revelatum fuit per Oraculum Iuliano: & cuidam Lucio, qui gravissimo laterum dolore laborabat, ad eò ut prorsus desperatus ab omnibus relinqueretur, remedia illa, qualia fuerint, notata invenies in ipsa tabula.

Est adhuc, præter illa requisitoria somnia, aliud somniorum diabolici generis somniorum diabolice-rum, genus, quod inopinatum dicitur; propterea quod ejusmodi somnia accidere solent ex improvise, præterque omnem spem & expectationem, quæque neque accersita, neque postulata unquam fuere: idque ex solo diaboli instinctu & fraudulenta machinatione, dum modò hoc, modo illud ad prædicendum prælagendumque sese offert: solummodo in eum finem, ut imponat illis, quos insidiosis suis falsarum persuasionum, præstigijs, rumque cassibus irretitos ac captivos tenet.

tenet. Id quod abunde testantur somnia veneficorum, nigromanticorum & talium fanaticorum hominum, qui Enthusiasmo, nescio quo, afflati creduntur.

Sed relictis his somnijs & terribulamentis diabolicis, nos ad illas somniorum differentias, supra à nobis constitutas, recurramus: ubi primo loco de divinis egimus: sequuntur nunc ordine supernaturalia, quæ medio loco se habent inter divina & naturalia: utpote quorum causa, neque ad ipsum Deum immediate referendæ sint, neque etiam ad pravorum humorum malignitatem, à quibus naturalium somniorum origo dependet. Sed ad animam nostram, quæ dormiente etiam corpore, vigilat: quæque raptu quodam supernaturali excitata, præsertim bono genio inspirante, per somnium ac visiones nobis representat multa phantasmata, quæ plerumque certi aliquid præfagiunt, quorum certitudo ut plurimum per rerum eventum cognoscitur.

Solent autem ejusmodi somnia plerumque matutino tempore contingere, quando nimirum cerebrum est liberum, & à vaporosis istis ciborum exhalationibus immune, quæ aliàs illud offuscarent, & ejus generis visionibus obstaculo essent.

Exempla ejusmodi somniorum quam plurima passim occurrunt, ubi somniantibus sæpenumero visum fuit, aut in morbum aliquem incidisse, aut ab eodem convaluisse: quibus visionibus postea respondit similiter eventus ad omnia, quæ in somnis an-

tea præviderant: quamvis illa non fuerint neque citata neque postulari, sicut acciri solent diabolica somnia.

Ælius Aristides Rhetor Smyrneus, cum quondam peste laboraret, somniabat se Lyſin, posteriorem fabulæ partem videre, ex quo somno convaluit.

Phayllus dux Phocensium, sub initia sui imperij effigiei cuidam æreæ, (quæ Delphis inter donaria spectabatur, ab Hippocrate Medico dedicata) hominis cui carne consumpta sola superessent ossa similem se somniabat: nec multis post diebus tabe periit.

Quidam, ut refert *Cælius ex Ga. Cæli. Aeno*, visi sunt in somnis, pedes in lapideam substantiam induruisse: non longè post paralyſi infectabatur ea pars pedis, ubi nulla mali suspicio antea à medicis deprehensa fuerat.

Arnoldo de Villa nova insigni medico, sicut scribit *Fulgosius l. i. c. 5.* noctu in somnis visum fuit cato quodam nigri coloris in pede se fauciatum: sequenti statim die erupit in eadem pedis regione, malignum & cancriformum ulcus.

Avenzoar, in somni visione, invenit medicamentum, quo oculi affectum curavit: in cujus diurna inquisitione, in cassum antehac laboraverat: ut scribit idem *Fulgosius*.

Artemidorus scribit *lib. 5.* quòd aliquis in somnis sibi visus fuerit accipisse vulnus à Marte: cui ex tempore quoque prorupit ulcus in podice: quo sccto aperto quæ lanceola quadam, subito restitutus fuit.

Extat

*Asian in
lib. var.
h. st. 12. illu-
stru histo-
ria de A-
spasia.*

Extat apud *Zelianam* historia quædam memoranda de *Aspasia*, filia *Hermotimi*, quæ (postquam mater ob difficiliorem partum ejusdem mortem oppetierat) à parente suo, singulari modestia disciplinaque fuit nutrita ac educata. Hæc frequenter admodum somniabat se nupsisse cuidam specioso, eleganti ac magno viro; sed dum interea temporis tardius labentis, mora aliqua introducitur; accidit, ut fortè in ipsius mento tumor quidam ingens enasceretur; qui ob ejus insignem magnitudinem & horribilem aspectum faciei pristinam formam totam immutavit, eamque adeò deturpavit, ut sine summa molestia ac animi agritudine, id noque parens, neque ipsa met etiam terre posset. Hinc motus parens, in consilium, auxiliumque filia accersivit medicum: is ubi eam cognovit, continuo eam percurandam suscepit, sed ea lege, si tres sibi stateres persolverentur. Cum autem pater tantum se non habere diceret, medicus puellam incuratam dimisit, quæ ob id in acerbissimo luctu versata est. Verùm postea cum præ dolore non cenasset, planè opportunus eam somnus invasit. In somno autem visio oblata, hæc verba protulit: Bono animo esto: valeant medici cum suis pharmacis: Tu verò rosam *Veneris* cape, eamque contritam tuberi impone. Hæc ubi audisset & executata esset, tuber evanuit. Porro *Aspasia* inter omnes puellas, adeò forma, vitæ honestate, incorruptisque moribus emicuit, ut primum *Cyros* Per-

Tom. II.

farum Regi, eo autem interfecto, *Artaxerxi* etiam nupsit.

Plinius narrat historiam de matre militis, qui longiori loci distantia ab ea remotus erat: Hæc admonita fuit per visionem, ut colligeret radicem rosæ sylvestris, quæ *Cynorrhodon* alias dicitur; quam ipsa die præterito hesterno, in horto cum animi quadam delectatione ac voluptate aspexisset: & ut eandem radicem illic dmitteret ad filium suum, quæ in lacte infusa macerataque, pro potione medica uteretur. Id quod mater fecit. Et hinc paulò post accidit, ut miles iste, unà cum ipso medicamento, matris acciperet literas, quibus filium summo opere hortabatur, ut sine mora exequeretur id, quod scriptum esset in literis. O quam opportunum certe nuncium! Nam miser ille tunc temporis aesus canis rabiosi morfu, in tanto vitæ periculo versabatur, ut ex hujus veneni, profundiores radices agerentis, nimia atrocitate, jam incidisset in hydrophobiam, quæ mortis certissimum indicium est: hoc autem matris usurpato remedio, ab interitu se inopinato preservavit: quod postea à multis aliis feliciter quoque usurpatum probatumque fuit.

*Herba con-
tramarum
rabiosi ca-
ni.*

Hæc dicta sicut de morbis de que horum curandi ratione, desumpta ex somniorum visionumque nocturnarum præsagiis ac prædictionibus.

Ex his jam intelligi potest, quanta sit vis & efficacia somniorum, ut quorum beneficio ac interventu quàm plurimi, in vitæ etiam discrimine con-

P

stituti,

stituti, evaserint. Hæc tamen à nobis non dicuntur in eum finem, quasi ad nimiam superstitionemque somniorum observandorum diligentiam quævis pellicere velimus: cum somnia interdum fallere possint: sed nostrum est propositum solummodo indicare & commonefacere, non semper contemnenda esse eadem, legemque illam Catonis, *Somnia ne cures*, non ita generaliter de omnibus somniis, sed cum certa quadam limitatione intelligendam.

*Cic. lib. 2.
de divinac.
Simonide
somnia.*

Simonides per somnium admonitus, ne illo die quem constituerat, se committeret mari, salutariter obtemperavit: Nam reliqui omnes, qui tunc navem conscenderant, fluctibus & procellis in conspectu eius obruti sunt: ipse interim sibi gratulatus est, quod vitam somnio, quam navi credere maluisset.

*Plutarch.
Aliud Themistocles.*

Themistocles etiam ex maximis insidiis, quas ipsi struxerat quidam Epixyes in pago Leontocephalo (quod significat Leonis caput) liber & incolumis evasit: cum nimirum in somnio vidisset matrem his illi verbis alloquentem: *Evitæ Themistocles Leonum caput, ne in leonem incurras.*

Cicero in eodem libro divinatio- num: & Suetonius in vita Augusti Octavij quoque referunt: cum copix Augusti & Antonij ex una parte, & ex altera Bruti & Cassij iam instructæ essent ad prælium committendum in campis Philippicis: M. Artorium, Medicum Augusti, oblata visione, Mandatum à Minerva accepisse, ut hortaretur Octavium tunc ægrum,

ne se contineret etiam per morbum, quin ipsemet in præliis iret prælium. Quod cum Cæsar audivisset, lætica se in aciem ferri jussit: in qua cum supra vires pro victoria laborasset, morbo liberatus est, & à Bruti militibus, de cæde ejus cogitantibus, castraque diripientibus, & læticam inanem jaculis & pilis trajicientibus, liberatus.

Quot regnorum ac imperiorum mutationes ac translationes, per somnia ac visiones, longo antè tempore, prævisæ ac prædictæ sunt à multis potentissimis ac summis viris, aut etiam ipsorum propinquis & cognatis, ad quos regna illa ac imperia postea pervenerunt?

Olympix matri Alexandri, visam est in somnis prima nocte, quæ legitimo ac matrimoniali thoro Philippo, marito suo, jungebatur: è visceribus suis profuisset tonitru immensum & fulgur: cujus flamma sese in amplissima & remotissima quæque loca diffunderet. Philippus similiter somniabat eadem nocte, se in ventre Olympix, uxoris suæ, impressisse fortissimum quendam leonem. Omnia hæc præfigebant Alexandri filij ipsorum, summam imperij alicujus amplitudinem ac maximam potestatem. *Hæc in vita Alexandri apud Plutarchum, & Sabelium.*

Antigonus somniavit, se à Metriothrate, (quem cum filio suo Demetrio intimo amico, simul educabat ac sustentabat) regno suo spoliatum & expulsum fuisse. Quod somnium Antigonus filio suo Demetrio revelavit, sed ea juramenti lege, ne verbum quidem,

quidem referret ad Mithridatem, quem adeò amabat: quemque Antigonus constituerat, clam interficere. Demetrius, licet silentij iuramentum præstiterit, agerrimè tamen ferens hoc patris netandum consilium, in necem amici sui fidelissimi, susceptu: cogitare cepit de ratione præmonendi de hac re Mithridatem, & cum ambo soli essent, accepit telum suum, cujus acie hæc in terram exarabat verba: *Fuge Mithridates: Quod simul ac intellexerat Mithridates, statim arrepta fugâ, sequenti nocte trajecit in Cappadociam usque: Id somnium autem Antigoni, mox factum comprobavit: amplam enim & bonam regionem Mithridates regni Pontici occupavit: sicut habetur apud Plutarchum in vita Demetrii.*

Julius Cæsar, antequam Dictatoris nomen & dignitatem gessisset, per somnium visus cum matre sua concubuisse: quod (ut somniorum conjectores interpretati sunt) terrarum imperium illi promittebat: cum terra sit omnium mater, quam subactam sibi viderat per quietem.

Octavius & Actia parentes Augusti Cæsaris videbant in somnio, filium suum magnum olim monarcham futurum: quod idem viderant Philippus & Olympias, ut supra diximus. Nam Actia dormiens in Apollinis templo, visa est cum dracone commisceri, peperitque expletis ad pariendum mensibus. Ad hæc, antequam pareret, somniavit viscera sua sublime in caelum ferri, & in totam

terrarum orbem diffundi. Eadem nocte Octavius Solem ex utero uxoris oriri in somnis vidit. Nigidius Figulus Senator statim patri summum imperium prædixit. *De his consule Suetonium in vita Augusti.*

Trajanus, Hadrianus & Marcus Antoninus Philosophus eadem somnia & visiones habebant, priusquam ad imperij gubernacula accesserunt, sicut scribunt Xiphilinus, & Dion Nicaeus in illorum vita.

Sed, ne solummodo profanas historias, in mirabilibus ejusmodi somniorum & visionum effectus demonstrandis, afferamus, loco conclusionis annectemus adhuc unicum verissimū exemplum, quod literarum monumentis mandatum apud Theodoretum lib. 5. cap. 6. & 7. & alios Ecclesiasticos Doctores: quod de verbo ad verbum transcriptum ita habet:

Theodosius dux exercitus adversus barbaros à Gratiano imperatore constitutus, oblatam sibi in somnis Meletij Antiocheni imaginem vidit, paludamentum sibi Imperatorium injicere & coronam capiti imponere: nec caruit eventu visio. Nam bello feliciter contra barbaros confecto, à Gratiano paulo post imperator designatus est. Annoque sui imperij tertio, Christi 383. Synodum Constantinopolitanam pro fide Nicæna confirmanda indixit. Cum Episcopi convenissent, Imperator Meletium sibi indicari vetuit, facturus periculum, utrum imagini per somnium conspectæ, vera esset Meletij

P a factes

Plutarch.
in vita Cæs.
Somnium
Octavii &
Actiæ pa-
rentu Aug-
usti Cæs.

Somnium
Theodosii
notam de-
scribit.

facies responsura, Ingressus ad patres ad Meletium confestim agnitum accurrit, eumque complectens osculatus est, & somnium coram omnibus exposuit.

Somnia naturalia.

Satis dictum est de somniis supernaturalibus, quorum nonnulla divinorum naturam non obscure æmulantur. Reliquum est, ut nunc agamus de naturalibus, ut quæ specialiter ad Medici considerationem pertinent. Somnia naturalia sunt passionum animi & corporis indicia: proinde sunt à Medico contemplanda, ut ait Aristoteles. De his etiam scripserunt Hippocrates, Galenus pluresque alij medici, sed plenissime Artemidorus.

Autores qui de somniis scripserunt.

Varia somniorum causa externa.

Suscitantur ejusmodi somnia plerumque à causis cum externis, tum internis: Externæ sunt, usus ciborum, copiosos vapores excitantium, & eorum, qui gignunt sanguinem torridum & melancholicum: Ex intempertivo caulium usu tristia somnia suboriuntur: phaseli turbulenta insomnia inducunt: Cæpæ & allia terribilia. Ita etiam aliorum ciborum noxiorum immoderatus usus potest dormientes ejusmodi molestis & tristibus visionibus perturbare. Hæc omnia pendent à causa externa: sicut & aliarum mirabilium visionum cause creduntur esse varia animalium corda, capita, & dormientium capitibus supposita, ut docet *Albertus magnus*. Ad eandem quoque causarum externarum familiam referretur id quod

Olaus notavit in suo lib. 12. cap. 2. Hæc sunt ejus verba: In Suecia septentrionali Gulo animal voracissimum capitur: Pellis eius pretiosissima: dormientibus sub hartum pellium tegumentis evenire solent somnia, quasi eius animalis vitæ naturæque cõformia, & cum insatiabili vorandi cupiditate, & bestiis insidiis faciendis & præcavendis.

Quod ad causas internas attinet: illæ sunt humores maligni atque melancholici, qui tenebrosa sua caligine mentis lucem obscurant, illiq; varia molestiarum genera imprimunt: ut manifestè conspicitur in omnibus iis, qui melancholico temperamento sunt præditi.

Sed, quod magis stupendum est, ejusmodi somnia & visiones, non tantum sensuum functiones, sed ipsius etiam motus, afficiunt.

Testis est Theon Stoicus, qui inter dormiendum ambulabat: ejusdem rei testimonium perhibet servus, Perichis, qui domus tectum dormiens, conscendebat.

Hujus quoque testis exstat ipse Galenus de se ipso scribens lib. 2. de motu musculorum cap. 4. Qui noctu aliquando iter faciens obdormivit inter eundem, & stadium ferme integrè dormiendo peregit, somnia videns, nec prius excitatus est, quam in lapidem pede impegisset.

Remedia igitur, quæ ad præcavendam ejusmodi somnia, bonam noctis quietem interturbantia, adhiberi debent, talia sunt: ut videlicet ab initio imprimis cuivis caveatur ab omnium.

CAP. XXI.

De Exercitio.

1. De utilitate Exercitiorum.

omnium ciborum usu, qui illorum causam fovere possint: utque præterea usurpentur remedia, purgantia humores istos melancholicos, qui talia in nobis somnia plerunque excitant: ut adhibeantur quoque corrigentia atque alterantia, antidoti & medicamenta alia appropriata: item revulsionis ac derivationis ad dissipandam nimiam fumosorum vaporum exhalationem, qui ascendentes in cerebrum talium molestiarum causa existunt: ut denique non omitantur etiam opportuno tempore & loco sanguinis missio, cucurbitularum applicatio & alia remedia à Chirurgia mutuata.

*Simplicia
quædam
medicamenta
contra in-
somnia.*

Medicamina particularia sunt, semina lactuce in iusculo sumpta: semina quinetiam portulacæ lecto imposita, insomnia arcent secundum A-mech. Albertus laudat pulverem cutis serpentis pulvinari suppositum. Margaritæ suspensæ collo timorem in somno abigunt, secundum Avicennam. Anisum in somnia levat suspensum in pulvino, ut dormientes olfaciant, juxta Plinium. Galenus commendat anethum sub cervicali positum ad sterrentes, & eos qui electo exiliunt. Et *Rasis* dicit, quod dentes equi positi sub capite dormientis, cum continent. Coronidis loco, hoc quoque tibi somnum conciliabit tutissimum, ad insomnia, phantasmata, & malos spiritus profligandos, Deo sese commendare ab eoque custodiam bonorum ingeniorum exorare.

INTER res alias maximè utiles, summeque necessarias, ad humani corporis integram sanamque constitutionem conservandam, plurimosque eiusdem languores & infirmitates præcavendas ac propulsandas, in quas aliàs homo ex nimio otio ac quiete facile præcipitaretur, exercitium primum sibi locum jure vendicat. Est enim illud nostri caloris innati verum fomentum, & fuliginosarum superfluitatum in corporibus redundantium, aptum remedium: omnis plethoræ sive plenitudinis inducendæ obstaculum ac impedimentum: agilitatis ac promptitudinis corporis comparandæ incitamentum: nervorum & juncturarum corroborandorum idoneum & opportunum auxilium: nec non præcipua ac primaria causa apertionis pororum ac meatuum, per quos fuliginosa illa & superflua sanguinis & spirituum, qui aliàs vitæ nostræ fomites ac sustentacula sunt, materia foras propellitur ac dissipatur. Unde fit, ut singulæ corporis facultates corroborentur & instaurantur: omnium sensuum tam interiorum, quàm exteriorum actio promptius ac rectius perficiatur: liberior fiat pulmonum inspiratio ac respiratio: cordis robur ac vigor restituitur: partes quoque nutritioni inservientes melius concoquant, digerant &

P. 3, assimi-

assimilent alimenta, eorumq; excretionem citius absolvant. Hæc sunt insignia illa emolumenta, quæ legitimè moderatumq; comitantur exercitium, in tempore scilicet, & loco, ut mox dicemus, institutum.

Paulus Aegineta de exercitio scribens, nostram sententiam his verbis confirmat: Exercitium est, inquit, motus vehemens: vehementiæ terminus est respirationis mutatio ad densitudinem: Exercitia verò præparant partes instrumentales, ut ne facile offendi possint, & robustas ad actiones efficiunt. Faciunt etiam alimenti attractionem fortiolem, & alterationem promptiolem, & nutritionem meliorem, propter exortientem caliditatem: expurgant quoque meatus, & superfluitates evacuant propter fortem spiritus motum, &c.

In eundem modum ferè scribit Oribasilus: Exercitatio, inquit, est vehemens motus. Terminus vehementiæ est anhelitus ad frequentiolem alterationem. Porrò laboriosæ exercitationes membra organica præparant, & robustiora ad actiones, & ad validissimam alimenti attractionem, promptissimamque alterationem, & meliorem appetitum propter calorem excitatum reddunt, meatus purgans, & vehementi spiritus impetu excrementa expollunt.

Ex hac itaque definitione Oribasilii, illoque laboriosi vocabulo, quo utitur, intelligere licet, plures esse existimæ in exercitiorum differentias: quæ nos in tres species reduximus, eaque distin-

ximus: 1. in laboriosa, vehementia seu violenta: 2. in mediocria sive inedia: & 3. in parva seu levia. Hæc est generalis exercitiorum divisio, quæ specialius considerata, pro diversa ætatum ratione ulterius distinguitur: proutque alii aliis plus minusve laborum ferre queunt.

De qualitate & differentiis exercitiorum.

Est præterea ad advertendum, qualia nam exercitia vel in genere corpori convenient: vel in specie singulis eius partibus, ut capiti, collo, pectori, humeris, brachiis, manibus, renibus, coxendici, cruribus, & reliquis.

Ratio quoque non minima habenda est loci, quo instituuntur exercitia: Alii enim magis assueti sunt se exercere, super vel subter terram: alii verò in aquis, stagnis, fluviiis mari aut similibus locis aquaticis: circa hæc enim elementa duo homines operando communiter versantur.

Sic similiter temporis consideratio hic admodum est necessaria: Sciendum enim est, quodnam exercitio tempus sit maximè idoneum: matutinum ne, an vespertinum: ante vel post pastum. Quorum omnium usus legitimè ac debitè administrandus erit, pro ratione varia corporis, aliarumque circumstantiarum: interim tamen ingenij exercitia minimè debent negligi: quæ sæpenumerò corporis exercitiis longè prævalent.

Quoniam autem nunc constitutumimus, veterum, cum nostri sæculi exerci-

exercitiis, paulò exquisitiùs ac fufius conferre: vix aberit, quin Momus aliquis hinc sibi calumniandi ansam arripiat. Pergat ergò ille calumniati, quantum lubet. Tu verò, benevole lector, æqui bonique consule, quicquid in tui gratiam & utilitatem, hinc de exercitiis elucubraverimus.

Ars Gymnastica.

Apud antiquos passim in usu fuit ars illa Gymnastica, quæ successu temporis, simul cum mundana luxuria ac intemperantia adedò increvit, ut quam plurima eius vestigia, hodierno adhuc seculo inter nos reperiantur, sicuti paulò infra suo demonstrabimus loco.

Extat de hac arte, ex neotericis Hieronymi Mercurialis celeberrimi medici, elegans sanè & doctus liber.

Hæc ars est primùm inventa à Græcis, teste Cicerone, qui Gymnasia, delectationis & exercitationis gratia primùm à Græcis inventa asserit, quod vocabulum Gymnasij est derivatum à Græco γυμνάσιον quod exercere significat. Accipitur quoque Gymnasium pro quolibet exercitii loco, ut luctandi, currendi, disputandi, literas tractandi, ut Plantus testatur. Et Gymnasarchus sive Gymnasarcha dicitur is, qui sup: eum obtinet locum, in quodam horum exercitiorum ludo: sicut refert idem Cicero.

Quantum ad horum ludorum sive exercitiorum differentias attinet, illarum quidem plures recenseri possunt: quas tamen in hæc duo præci-

dua capita reducimus: (pendent autem utraque illa à motu naturali, accedente arte:) quorum alterum est simplex: alterum verò comitem habet æmulationem ac imitationem: Simplex seu antecedens erat, quando homo solus vel saliendo, vel currendo, vel sine socio aliter se exercendo ludebat: Hoc secutum est mox alterum illud æmulationis videlicet, quæ ingenti quodam desiderio ac omniconatu sese attentabat lusor, ut vel idem exercitium ad unguem imitaretur, vel etiam alterum colludendi socium majori industria sua vinceret: unde orta est primùm invidia, obtestatio & maledicentia: ex maledicentia verò lucta, quæ non nisi inter duos ad minimum fieri potest: qua alter alterum supplantare conatur studetq;. Pro varia horum certaminum conditione, varia quoque exercitiorum nomina inventa, variaque inter luctatores præmia divisa fuerunt. Dicebantur enim digladiatores illi palæstritæ, pugiles sive palæstræ lutores. Athletæ verò dicti sunt ἀθληταί, hoc est, à præmio.

Duo exercitiorum præcipua capita.

Lucta comitum.

Athletæ unde dicti.

Genera Exercitiorum veteribus usitatorum.

Luctarum autem harum sive exercitiorum quinque erant præcipue genera: nempe 1. cursus, 2. lucta, 3. pugilatus, 4. saltus, 5. iactus disci, saxi, & jaculi. Hi qui palmam reportabant, pentathli appellabantur: Latine Quinquertiones.

De his quinque ludorum generibus,

Pentathli: Pensabilis Sculig. lib. 1. poem. chap. 22.

ribus, nostro adhuc saculo vigentibus, sermonem deinceps habebimus.

De cursu.

Ordinem autem à *cursu*, cui locus publicus destinatus erat, cuius longitudo erat spatium bis centum & viginti quinque passuum, aut ducentorum cubitalium: ac qui vincebant cursores in genere vocabantur: in specie verò eorum alii dicebantur *stadiodromi*, qui stadium semel tantum in longum percurrerant, & in limite quiescebant. *Virgilius* mentionem facit septem *stadiodromorum*, qui ludis illis intererant, quos *Aeneas* celebrari curavit, in Sicilia, in honorem sepulchri *Aeneas* parentis sui: ii verò qui peracta meta & decursu eò demum sine intermissione revertebantur, unde *cursum* inierant, *Diaulodromi* dicebantur. Qui verò sexies repetito *cursu* stadium obibant, perpetuoque impetu duodecim *stadia* decurrerant *Dolichodromi* nuncupabantur: hi verò, qui sine intermissione ac quiete, sineque ulla respiratione per totum diem à diluculo usque ad vesperam *cursum* continuabant, vocabantur *Heimerodromi*.

Tale *cursus* exercitium usitatum est adhuc in nonnullis locis *penes rusticos*. Nimirum his usitatum est quod quotannis solenne aliquod festum celebrent. Instante verò tali aliquo festivo die, undique ex proximis adjacentibus pagis convolant & congregantur coloni: ubi juvenes videas à prandio se exercere in variis ludorum generibus: hic ludunt & se exercent *sclopetarii*: illic *arcubalistarii*,

alteriusve generis *lutores*: ubi ludorum varia constituta sunt *præmiis*, qui victoria palmam ludendo impetrant. Ex dictis exercitiis, *cursus* quoque familiaris est ipsis *confluentibus* scilicet finitimorum locorum exercitationibus *cursoribus*.

2. *De Palestra.*

Cursores in *palestra*, vel *palestrita*, sunt ipsi *lutores palestræ*, *Gallicè des Barres*: hic *lusus* specialiter ad exercitium *cursus* pertinet, & valde usitatus est in Gallia, in eo se plerumque exercent juvenes *literarum studiosi*, ad corporis fortitudinem ac robur explorandum. Nam contingit sæpenumero, ut ex huius *ludii* longiori continuatione, non solum *sudor* provocetur, sed totum etiam corpus interdum, proflus madore irrigetur.

Pausanias in *Atticis* huius *palestricæ* artis inventorem statuit *Theophrastum*: quæ etiam pertinet ad *luctatum*, dictos *palestritas* vocabulo Latino, quod derivatum est à Græco *παλαστήριον*, id est, *lucta*: Unde *παλαστήριος*, *luctator*, qui in ipso *luctæ* impulsu tantum, & tractu, & pressione, & supplantatione adversarium prostrernere potest, sed non cedere: ut scribit *Scaliger* in eodem libro & capite supra citatis. Eius generis *lucta* hodie quoque adhuc conspicitur in maximo usu esse in Gallia, nec non in aliis regionibus. Proponuntur præterea alia duo *luctarum* genera ab antiquis olim observata: ubi videlicet aliquando *luctatio* illa sit amplexu mutuo ab illeis & humeris: interdum confertis brachiis, manu apprehensis.

Deniq;

Stadiodromi.

L. Aeneidos 7.

Diaulodromi.

Dolichodromi.

Heimerodromi.

Modus lu-
standi.

Denique luctaturi olim, vesti-
mentis depositis, nudo que corpore in
arenam descendebant, ac ceromate
inungebantur, hoc est, quodam lini-
mento ex oleo & cera composito: &
ministri, qui in eiusmodi ceremonia-
rum ritus observandos constituti ad-
erant, Ceromatistæ appellabantur.
Hinc Stat. palæstram vocat pinguem;
Claud. liquidam, & Ovidius unctam:
aliiq; Poeta illam nominant madidam
fordidamq; palæstram, ut annotavit
Ravisius.

Secundum Thucydidem, Lacedæ-
monii primum in huiusmodi ludis
Gymnasticis, modum inungendi &
denudandi corporis introduxerunt: ob
quam denudationem ars ista præser-
tim nomen Gymnasiaz accepit.

Cal. l. 7. c.
46. ant.
lect.

Alex. lib.
cap. 25.

Lucta La-
cedæmonii
familiaris-
sima.

Cælius & Alexander literis pro-
diderunt, quod & ipsæ filia Lacedæ-
moniorum nondum adultæ Palæstra
exercebantur nude. Quod studium
Plato nequaquam improbat: cen-
sedemonii sult enim ut non modo puellæ, sed &
anus luctarentur cum viris, ut patien-
tes laborum eò facilius res arduas su-
birent: quorum studio in posterum
adeò infecti sunt, ut pro fortibus mi-
licibus se bonos Palæstras & Athletas
dici potius exoptarent.

Lib. 1. En-
nead.

Sabellicus confirmat hoc ipsum
de iisdem puellis Lacedæmonii, ad-
dens, nudationem illam nil turpis ha-
buisse, aderat nempe verecundia, abe-
ratque omnis petulantia. Sed quam-
vis sint, qui honestatis quodam præ-
textu, huic strumæ bitaphum quen-
dam prætexere conantur: me tamen
iudice, talia ludorum genera, vere-

Tom. II.

cundia modestiaque fines longè ex-
cedunt. Neque enim viros, neque
fœminas aut puellas unquam de-
cent nuda huiusmodi exercitia. Fuit
hæc consuetudo simul etiam cum lu-
xu accrescente introducta, ut quæ
nullibi antehac apud priscos in usu
erat. Athletæ olim ferulatis campe-
stribus certabant, ut scribit Thucy.¹ Histor.
didēs: certabant tecti aut veste, vel et-
iam armis, ut est apud Hippocratem.
Hinc Augustus morem & consuetu-
dinem hanc inverecundam ac tur-
pem deprehendens, omnino prohibi-
uit eiusmodi spectaculis fœminas
interesse.

3. De pugilatu.

Tertium antiquorum exerci-
tium est pugilatus, unde pugil dicitur,
qui pugno plagas impingere potest;
& adversarium solo percussu pro-
sternere. Est illud genus pugnandi,
quod Gallicè dicitur; *se battre à coups
de poing*, id est, pugnos invicem con-
terere: Agreste nimis & indecens ex-
ercitium, quo tamen nihil familiarius
in Gallia servis & pedissequis, & eius-
modi inferioris conditionis petulanti
turbæ: quo de pluribus agendum non
est, quia satius est illud dediscere,
quam addiscere.

Ex his duobus exercitiis pugni
scilicet & luctæ, surrexit quoddam a-
liud certaminis genus, quod Pancra-
tium apud priscos nominabatur. Ta-
les enim dicuntur, qui corporis totius
conatu, etiam calcibus, etiam genu-
bus, etiam dentibus, omni que virium
contentione insurgunt in pugnam, ut
adversarium superent. Cælius huius
lib. 13. ant.
lect.

Q inven-

inventionem ascribit Theseo, quando in Creta absque gladio Minotaurum aggressus est. Quod licet ita sit, est tamen exercitium potius Sycophantarum & hominum nauci, quo hodie dicti isti servi ac pedissequi, & huius farinae bajuli, se solent oblectare, ubi ipsi in tali pugna, pro sui defensione & obtinenda victoria, contra adversarios simul cum pugno, inferunt etiam dentes & pedes, & genua, & alia corporis membra. Egregius certe ludus, si diis placet; qui in 28. *Olymp.* primum inventus est. Nihil ipso communius est in hac Parisiensi urbe, ad quem videas, tanto concursu se congregare, tot otiosos spectatores, *Badants* Gallicè dictos, qui finito certo certamine, de eorum postea virilitate, ac heroica (scilicet) roboris præstantia, quasi re benè gesta, iudicium ferunt.

4. De Saltu.

De quarto antiquorum exercitio, quod est saltus sive saltatio, abunde satis scripserunt *Athenæus*, *Alexander*, *Cælius*, *Iulius Scaliger*: quò lectorem relegatum volumus. Hoc tantum obiter placet hîc monuisse, majores olim nostros non minori studio huic exercitio incubuisse, quàm adhuc nostro seculo fieri solet non solum in Francia nostra, sed propemodum ubivis locorum.

Huius primi inventores fuerunt *Orpheus* & *Musæus*, tanquam suo tempore saltatoriarum artis *Coryphæi*, qui & festivitates & ceremonias omnes, ut & cætera omnia, ut hone-

stissimum quiddam, legibus sanxisse videntur initiati cum rythmo & saltatione.

Prima omnium, antiquorum saltandi ratio, non erat, nisi simplex, levisq; corporis commotio, sive unius solius, sive plurium, manibus catenatis invicem coherentium; Græci eam appellabant *ἄρξην*. Latini saltationem: quæ sine cantu & instrumento multico fiebat: Idem saltandi modus, multis adhuc in locis, apud plures in usu est. Postea verò accessit cantus vocalis, à quo ipsam saltationem nuncupabant: cuius usus frequentissimus existit hæc adhuc temporibus inter plebeios.

Tandem etiam omnis generis instrumenta musica fuerunt adhibita: quorum tot tamque diversalio die genera habentur, quibus etiam prisca illa tempora caruerunt. Progressu enim temporis, artium ac scientiarum, fecunda inventio, magis magisque accrescit.

Idem *Scaliger* saltationem dividit in duplicem potissimum speciem: in statariam nempe unam: & in motariam alteram: non quod altera citra motionis ministerium perficiatur: aliàs enim saltationis nomen sterile ac inane esset: cuius tamen proprius finis est corporis exercitatio, quædam, sive ea sit levior, sive paulò vehementior: Sed quòd solummodo ostendatur differentia, majoris aut minoris commotionis, omnium corporis membrorum. Cuius rei exempla se offerunt manifesta, & omnibus nota in illis saltationum generi-

Arb. l. 14.
Alex. l. 2.
cap. 25.
Cæli l. 5. c. 3.
ant. lect.
Scal. lib. 1.
700. c. 18.

Inventores
saltatoria
artu.

Pyrr.
Salto.
Plu.
Salto.
Salto.

generibus, quibus tūm Galli, tūm aliæ nationes utuntur: ut sunt (nominibus simul cum re & populis ipsis natis, ignoscite quæ sō Latini) *Volta*, *Curantæ* & *Gallarda*: quæ majorem corporis requirunt motum, sicut ostendit nominum illorum derivatio: quàm ceterorum populorum, ut Germanorum aliorumq; consuetudo fert, qui inter saltandum primum leviori, ac tandem in secunda saltationis parte, paulò majori corporis impulsu commoventur.

Ex his duabus generalibus differentiis possunt aliæ plures deduci: idq; vel ratione corporis, plus minusve lassitudine oppressi: vel honestatis, ubi saltatio alia modesta, & laudabilis est, alia verò lasciva & inverecunda: vel à loco ipsarum regionum, ubi primum inventæ fuerant: vel à singulari quadam & artificiosa membrorum dispositione. Sic & aliæ ab imitatione & varietate melodix, musicis instrumentis præcantatæ: & ab habitus sive indumenti, tali exercitio destinati, qualitate.

Erant præterea alia saltationum genera antiquis consueta, quæ vel ipsorum authorum ac inventorum, vel etiam aliorum, in quorum gratiam instituta fuerant, nominibus insigniebantur: ut est *Pyrrhica saltatio*, pro juventute in armis se exercenda, à Pyrrho inventa ac celebrata: Et tripudium Castoris, cuius fit mentio à veteribus: in quo saltandi genere juvenes, armis induti tripudiabant, & pedibus terram feriebant.

Quæ saltandi ratio introducta fuit in gratiam & honorem Castoris à Lynco interfecti.

Dua quoq; aliæ saltationum principales species erant, quæ vocabantur *vulgares* & *Theatrica*: *Vulgarium* usus erat in nuptiis & sacrificiis. Antiquitus enim nulla habebant sacra sine saltatione & choro musico. Proderant enim (ut Cælius memorat) puerorum Chori tibiis ac cithara præcinentibus: inter quos exercitiores & peritiores ad saltandum eligebantur: & illorum cantiones ab huius saltationis usu appellabantur *hyporchemata*, ita dicta, quod inter saltandum ferè generum quiddam servarent & virile. Sed cantus solus sine saltatione, *stasima* i. *Stasima* plis dicebatur.

Theatrica verò distinctæ erant ratione argumenti sive materix ipsarum fabularum, quæ in theatris duci agique solebant. In tragedia enim, tanquam materia tristi, saltatio erat gravis, certis numerum gradibus distincta, ac luctuosa: quam appellabant *ἠμυλοῦσα*. In Comædia verò saltus erat liberior ac festivior potius, quàm lugubris: qui nuncupatur *ἠερόδουξ*. Satyrorum autem saltatio conjuncta erat cum summa levitate, ac lascivia, quæ propterea dicebatur *ἠκίρρη*.

Hæc sunt præcipua antiquorum saltationum genera, è quibus plurimam partem tam in Gallia quàm in pluribus aliis regionibus adhuc hodie vigere, cuius studiose inquirenti patebit.

Ha saltationes sive choreæ, vocibus ac instrumentis musicis adaptata, apud Ethnicos olim non solum usitata, magniq; aestimata fuerant, sed in sacris quoq; literis, easdem approbatas fuisse, ex sequentibus videre licet exemplis.

David Regius ille propheta, lincocingulo succinctus totis viribus saltabat & simul cum ipso tota ipsius domus: dum nimirum, cum magna jubilationis vociferatione, adhibitis simul omnis generis musicis instrumentis, ut cithara, buccina, tympano, decachordo, tuba & cymbalis benesonantibus, arcam fœderis à Philistinis Hierosolymam reducebat.

Sic quoque Iudith celebris illa heroina, Holoferni capite abscisso & detruncato, hacque ratione copius Assyriorum nimio terrote perturbatis ac prostratis, urbeq; ab obsidione eorum sic liberata, à cunctis mulieribus Israeliticis, laudis & gloriæ benedictione ac plausibus excepta, oleaq; ramo præincta, thyrsum gestans, & chorum mulierum præcedens, cum omni populo Israelitico, hymnum triumphalem Deo æterno ac maximo, saltando decantabat, eiq; immensas ac immortales, pro tam admiranda ac incredibili victoria, gratias referebat.

Hoc exercitii genere, non solum modo homines plebei ac iuvenes olim usi, eoque delectati sunt: sed fuerunt etiam magni quidam reges, ac Philosophi sapientissimi, qui eandem artem in summis deliciis habuerunt, didicerunt atque exercuerunt.

De Socrate legimus, quòd artem saltatoriam, non solum summis prosecutus sit laudibus: sed & ipsam quoque addidicrit, nec veritus sit in provec̃ta etiam ætate saltare, eamq; simul cum aliis gravissimis scientiis conjungere: multum tribuens venustæ concinnitati & elegantix, tum apto motui, neq; non moventis affirmationi. Hinc videmus adhuc hodie in usu esse, dum pueros nostros aut puellas, hæc in arte erudiri volumus, potissimum id fieri, ob morum elegantiam, concinnamque corporis compositionem comparandam. Magnum enim discrimen apparet inter illos, qui huius artis periti aut imperiti sint, qui que illam addidicerint, vel non addidicerint.

Adèò magni faciebat Socrates hanc artem, ut familiariter cum amicis loquendo, illam membrorum ac totius corporis exercitium utilissimum esse, prædicaret: & subinde diceret, scitè tripudiantes maximè esse idoneos rebus bellicis. De quo hi versus extant:

Qui rectè scivere chorus decorare deos, hi Optimi & in bello.

Inter Reges olim eodè saltationis exercitio summoperè delectabatur. Antiochus magnus, nec non & alii plures. Poeta quoque in Deorum laudes usi sunt saltatoris titulo. Pindarus & Homerus Phœbum Orchesten saltatorem appellant. Idem nomen & Jovi attribuitur. Homerus præterea dicit, saltationem certis temporum intervallis, & musicis rhythmis mensuratam, esse donum cœlestis potius, quam,

Socrate
saltatoriam
artem de-
bit.

Art. 1. 1. 1. 16.

Art. 1. 1. 1. 16.

quàm mundanum aut terrestre. Sic igitur divisio hoc munere donatus homo, à ceteris distinguitur animantibus eo destitutus: ut qui non sit merum animal, sed Deus mortalis.

Dum autem hic generalem saltationum commédationem instituo, non propterea in specie & illas approbare consilium est, quæ indecoræ & lascivæ sunt, finesque honestatis transiliunt: Neque etiam illas, in quibus tot tantæque ridiculæ gestulationes, indecentes quoque ac nimis impetuosa corporis hinc inde dimotiones atque agitationes, aliæque sexcentæ eijusmodi fatuitatum ineptiæ conspiciuntur: quæ saltandi ratio detestanda, potius convenit circulatoribus, quam hominibus liberali ingenio natis & educatis: quæque ab omnibus Rebus publ. benè constitutis quondam damnata, & tanquam fordida, villis & abjecta, maximeque infamis, repudiata fuit: quam & ego ipse sum opere abhorreo & detestor, (nec nō quosdam alios ludos gymnasticos) quemadmodum & eadem, non solum in verbo Dei, sed à compluribus etiam sanctorum Patrum aliisque gravissimis authoribus, tanquam res detestanda, & homine verè Christiano, Deumque timente indignissima, damnatur ac improbat. Quamobrem sciendum est, nostram esse institutum, de licitis tantum saltationibus, honestis & laude dignis verba facere: quibus Deus ipse non offenditur, quæque civilitatis & urbanitatis studium promovent & provehunt, quò homines negotia sua, cum decē-

tiori corporis, ejusque membrorum commoderatione expedire queant: & hoc pacto ipsius quoque corporis habitus ac constitutio bona, non solum facta tecta conservetur, sed vegetior etiam, agilior & promptior reddatur ad quotvis labores sustinendos: utque hinc otium, turpissimum Satana pulvinar, devitetur.

Tales saltationes sunt, quas *Socrates, Plato, Sophocles* & alii sapientes comprobarunt, & addicere se reque in votis habuerunt, uti diximus: quæ, si temporum injuria, hominumque improba depravatione in abusum quendam devenerunt: non propterea tamen ars ipsa reprehendenda est: possent enim pari modo omnes etiam reliquæ artes damnari ac vituperari, quod iis ut plurimum abutantur homines: Veteres autem sapientes ab usum illum, qui tunc illorum temporibus jam irrepserat, neque recipere, neque ullo modo tolerare consueverunt.

Plato enim, cum mandatum accepisset à *Dionysio Tyranno* (quod ^{Exemplum} idem mandatum & aliis pluribus datum erat) ut in quodam convivio, togâ longâ purpureâ, qualem Reges tunc temporis gestare solebant, indutus saltaret: id ille fieri recusavit, hosque *Euripidis* versus recitavit:

*Muliebri ego haudquaquam indui
queam stola:*

*Vir natus ipse, & ex virili ger-
mine.*

Quo indicare voluit, tale saltandi genus, cum habitu muliebri, arguere summam quandam levitatem, & potius:

tius circulatorum, quam Philo-
sophum decere. Et Demades Orator
facundissimus, cum quodam die con-
spexisset Philippum Macedoniae regē,
vino obrutum saltare in media perdi-
torum hominum, ac captivorum
turba, coram quibus detexit turpitu-
dinem ac miseriam suam: illum sic
compellavit ipsique Philippo erube-
scenti, vitæ emendandæ occasionem
dedit: Cum, ô Rex, inquit, fortuna tibi
Agamemnonis personam imposuerit, non
pudet te factu agere Therfiten?

*Erasmi in
apophth.*

Ex quibus palam fit, multos vi-
ros egregios ac præclaros, tum Philo-
sophos, tum etiam alios (de quorum
auctoritate supra dictum) compro-
basse, commendasse, nec non exer-
cuisse quoque artem hanc saltatoriã,
tanquam utilem & necessariam, tam
ad corporis sanitatem conservandam,
quam ad bonos mores comparandos:
contra verò improbasse & detestatos
fuisse, sicut & nos simul cum ipsis de-
testamur, omnis generis alias saltatio-
nes illicitas, ad saltum natas, & exitio-
sas tam corpori, quam animæ.

*Caprioli
schneiden.*

Sciens volensque hic silentio per-
transeo exercitia illa saliendi in altū,
& in aërem quasi volandi: quæ etiam si
quodammodo ad saltationum speciẽ
aliquam referri queant, ob motum
illorum violentum & vehementissi-
mum, propter quem etiam non om-
ni carent periculo: ipsa tamen po-
tius circulatoribus relinquenda sunt,
qui usuntur in theatris ad spectato-
rum oculos pascendos: non enim ma-
gni aliquid momenti asserre possunt

ad vitæ communis commodum, &
sanitatis studium.

Nec miror amplius, cur Plato,
Hippocrates & Galenus tantopere a-
versati fuerint, adeoque damnarint
saltatoria nonnulla exercitia, nec non
gymnasticos ludos. Surrexerat enim
tunc illorum temporibus, tantus illo-
rum abusus, tantique confusio, ut
mutatâ rerum facie, usus illorum bo-
nus ac laudabilis, profus depravatus
atque corruptus.

Hæc de variis exercitorum dif-
ferentiis & conditionibus tractatio,
fusior fortassis & prolixior quibusdam
videbitur, nimisque vereor ne me hic
critici cujusdam iniqua vexet cen-
tura, mihi que his verbis obstrepat: me-
nil nisi actum agere, & eandem canere
cantilenam, toties ab aliis prius decan-
tatam: Quod quidem, quamvis non
ignoro vulgatissimum illud, nihil dici
posse, quod non dictum sit prius: ne-
quaquam tamen id adeò alienum esse
puto ab hoc nostro instituto, ut for-
san iste somniare possit. Nam, post-
eaquam exercitij, quod unum è sex
rebus non naturalibus à medicis con-
stituitur, generalem quandam tracta-
tionem proposueramus: non intem-
pestivè hic varia simul saltationum
genera, tam antiquorum, quam no-
stri sæculi introduximus, idque idè,
quod hoc exercitij genus sit famili-
rissimum: Sic quoque reliquorum ex-
ercitorum gymnasticorum, ab anti-
quis olim usurpatorum, comparatio-
ne cum nostris factâ, horum præci-
pua differentias, quibus ratione ho-
nella-

neſtatis & turpitudinis: laudis ac vituperij; celebritatis & infamiae: commodi & incommodi, diſtinguebantur, breviter perſtrinximus. Quae omnia pro inſtituti noſtri ratione raprim congeſta, ac ordine debito diſpoſita, benevolis lectoribus lubenter obtulimus; quibus labor noſter, ut ſpero, haud ingratus futurus eſt: ſiquidem inde fructus jucundos ſimul, & utiles percepturi ſunt: utpote, quos ex collatione quadam facta, apibus non immerito aſſimilare liceat quae omnia illa, quibus paſcuntur, in dulciſſimum mel convertunt: cum contra Cenſores non inique comparandi ſint cum bruchis, qui vel ſaluberrimos quoſque floſculos a herbas in venenum tranſmutant.

5. De *iacſu vel diſci vel jaculi.*

Quintum exercitationis genus, quod adhuc tractandum reſtat, eſt iacſus, vel diſci, hoc eſt, lapidis rotundi, & in medio perforati: vel jaculi.

Hujus ludi inventum aſcribunt Perſeo, eiufmodi exercitij genus, in quo lapis admodum ponderoſus, fortiſſimo luſoris impulſu, propellitur.

Sed ſolebant olim jaculum manu tantum torquere, quod & hodie multi, multis in locis ſolent: cujus loco ingenioſa & apta nunc habentur inſtrumenta, veluti arcus & arcubaliſtae, quibus ad antiquorum imitationem majori cum violentia, ſagittas ac tela noſtra, quae jaculi nimis longi vicem gerunt, jaculamur: quod idem exercitium Vaſconibus admo-

dum familiare eſt, qui praeter ceteris nationibus, majorem veterum exercitiorum, & monumentorum partem retinuiſſe videntur.

Qui vero tela illa aut jacula moliebantur, jaculatores olim nuncupabantur.

Sarmatae & Parthi olim, quem admodum hodie Scythae & Tartari, ſingulari dexteritate, hoc exercitio utebantur: veluti mira de ipsis ſcripta legimus. Nam non aliis armis, quam his ipsis telis atque ſagittis in bello, equis inſidentes utebantur: ut etiam fugientes a tergo jaculari, averſique ſequentes hoſtes laederent perinde ac adverſi.

Sarmaticae major Geticaque frequentia gentis

Per medias in equis itque reditque vias.

In quibus eſt nemo qui non Coryton & arcum,

Telaque viperea lurida felle gerat.

Ejuſdem exercitij peritiſſimi quoque fuerunt Ithuraei, unde Poetae cecinerunt arcum Ithuraeum; ſagittas Parthicas; nervos Geticos; Pharetras Sarmaticas.

Cretenſes item fuerunt balliſtae & ſagittandi peritiſſimi, atque inter alios celebriores, pagi Cydonij coloni; Vnde Virgilius:

Ire libet Partho torquere Cydonia cornu

Spicula, tanquam haec ſit noſtri medicina doloris.

Romani dabant operam, ut ſua juventus plerumque imbueretur atque

*Alex. lib.
1. c. 20.*

que institueretur omnibus istis disciplinis, quæ ad bellicam artem spectabant: præcipuè tamen curabant, ut jaculandi peritiâ excellerent, eiusque rei inter arma peritiam non vulgarem haberent.

Hæc ars olim adèd fuit honorifica atque spectabilis, ut Ethnici inde honoris titulos ac nomina mutuati sint: quibus Deos suos, & fortissimos sui sæculi heroes affecerunt. Poeta Apollinem vocant Sagittiferum:

Mars clypeo melior: Phæbus præstantior arcu.

*Aeneas lib.
1. præstantissimus.*

Et Hercules, quia Rege quodam Oechaliæ, nomine Euryto, didicerat sagittandi industriam: Centaurum Nessum, quamvis in ulteriore Acheloi ripa remotum, & cervam æripedem, certo trajecit ictu, Harpyjæque volucres in medio aere confecit.

Fuerunt similiter multi potentes Monarchæ, Principes, duces, alique magnates, qui summa sibi laudi & gloria duxerunt, si in huiusmodi exercitiis eminere, & primas præ aliis partes obtinere poterunt.

Cyrus rex Persarum: Teridates, Dux & Princeps Parthorum excellens, à Nerone tandem superatus: Constantius ac Gratianus, Imperatores Romani: hi omnes, inquam, eximie in historiis celebrantur, ob singularem industriam, qua in telis & sagittis jaculandis excellebant: qua etiam in arte incredibilia & admiranda peritiæ suæ ediderunt specimina.

Quid dicemus de Commodo (et si sit, qui à parentis sui singulari probi-

tate ac pietate prorsus degeneravit) cuius tamen interim tantum erat robur, ut etiam elephantem jactu hastæ penitus transfigeret: tantaque dexteritas, ut emissis centum sagittis, centum leones humum dejiceret: unaque solo ictu plures teras simul in terram prosterneret: imò tam peritam & exercitatum sibi comparaverat manum, ut quicquid oculo destinasset, jaculo & sagitta contingeret: ut author est Sabellius, lib. 5. Ennead. 7.

Non minori industria præstantiaque in hoc exercitiorum genere, olim florebat Imperator Domitianus: qui in sagittarum studio totus erat: Centenas variis generis feras sæpè in Albano successu conficientem spectavere plerique: atque etiam ex industria ita quarundam capita figentem, ut duobus ictibus quasi cornua effingeret. Sed adhuc magis mirandum est, quod de eodem scribit Suetonius: Nonnuquam, inquit, in pueri procul stantis præbentisque pro scopulo dispersam dextræ manus palmam, sagittas tanta arte dirigebat, ut omnes per intervalla digitorum innocuè evaderent.

Posset mihi hic quispiam objectionem, hanc de huius generis exercitiorum tractationem, potius specialem (ut quæ de rebus bellicis agat) quam generalem esse: Esse præterea talia exercitia solummodò particularia brachiorum, non autem totius corporis.

R. Ad quorum objectionem respondemus, quamvis hæc ita sese habeant, nostamen quotidie perspicere, plurimos homines sedentariam ac me-

ac mechanicam exercentes, solere diebus festis à prandio, arcuum & arcubalistarum exercitio incumbere, idq; non solum in pagis ac oppidis, sed pluribus etiam civitatibus primariis, ubi publica loca talibus exercitiis destinata sunt: Vnde occasionem arripimus de ejusmodi exercitiis differendi, illorumque præcipuas differentias propositas, huic capiti inserendi: utpote, quæ non minus etiam sanitati, quam quævis alia conducant, ac ubivis locorum maximè vigeant.

Satis dictum esse opinor, de quinque horum exercitiorum generibus, quæ præcipuè ab antiquis olim inventa & usitata fuerunt.

His progressu temporis, quam plurima alia accesserunt. Nam loco cursus pedestris, equi postea adhibiti fuerunt, quorum ministerio insidentes ad cursum urebantur. Equi porro in hunc finem domiti, artificiosè edocebantur, ut pro cuiusvis arbitrio, sciret ac bellè saltare, ac resultare addiscerent: quorum usus postea non solum erat in ejusmodi exercitiis equestribus, sed etiam in aliis certaminibus ac ludis, quos vocabant equestres concursus. Virgilius 5. Æneid. de horum exercitiorum origine tractat. Quæ, cum nimis usitata hodie sint, & in Gallia & alibi, non necessum esse putamus, de illis plura hinc scribere.

Fuerunt etiam in hunc modum certamina ac ludi instituti, duobus scilicet equis, simul in curru conjugatis ac copulatis, interdum etiam quatuor: quæ certamina vocabantur bijuga & quadrijuga. Utimur hodie

Tom. II.

in Germania, Gallia & aliis regionibus, ejusmodi curribus, bigis & quadrigis in eum finem, ut illorum beneficio, de uno loco in alium, sive propinquum sive longius distitum provehamur, ac sic ab una urbe in aliam quoque commodissimè pervenire queamus. Sunt autem isti ab omni parte occlusi ac desuper tecti, contraque omnem tempestatum injuriam optimè muniti, iustar alicujus cubiculi.

Ex hac currum commoditate, sæpenumero incommodum maximè incurritur: quod scilicet, qui illis vehuntur, dum perpetuo iis insident, & alternatim pedibus incedere negligunt, ex assiduo horum, ac nimis violento motu, corpus concutiant, & crurum ac reliquorum membrorum juncturas enervent, ac torpidas inde referant. Præterea ex hujusmodi motus violentia, præter reliquæ corporis perturbationem, renes simul concutiuntur, unde facile inflammantur, nec non qui calculo obnoxij hinc valdè læduntur ac torquentur.

Si hinc recensere vellem omnia exercitiorum ac ludorum genera, quæ apud veteres olim usitata erant, quæque adhuc nostro seculo non desierunt, ut est inter alia, ludus digladiatorum sive pugilum, citius me tempus, quam scribendi materia deficeret.

De Ludopile.

Dicam solum modopauca quædam de pilæ ludo tanquam usitatiore ac omnium primo & nobilissimo, cui veteres plurimum olim tribuerunt.

R

Scri-

Hippocromia.

Curru.

Lib. de re-
rum vocac.

Scripserunt enim de illo multi, inter quos Pollux quatuor hujus ludi distinctas proponit species, quarum primam vocat *imbricatus*: secundam *quadratus*: tertiam *triangulus*: quartam *quadratus*, propterea quod in hac ultima differentiâ, lusorum unus, resupino corpore jacens, in altum versus cœlum pilam totis viribus mittebat, quam reliqui collusores excipiebant, antequam relapsu, terræ superficiem attingeret.

Quatuor
pila ludi
genera.

Adhuc quatuor pilæ ludi genera habentur, quæ in omnibus tamen cū veterum differentiis non conveniunt. Primum genus sola manu & pila, mediocriter molli, perficitur: cujus magnitudo respondet globo ligneo, cujus usus est in ludo, dicto Gallicè *Palemaille*: familiaris hic ludus est literarum studiosis, nec non alijs iuvenibus: quem Galli vocant, *Ieu de la Pelotte*. Secundum vocatur, *Ieu de longue Paulme*: propterea quod in eo ludo metæ locus, quo mittitur & remittitur pila, majori longitudinis distantia, à priore distinguitur: Utuntur autem lusores ad pilam jaciendam palleculâ quadam, sive instrumento quodam ligneo, parvo, mediocriter lato, cum capula rotunda, quod prorsus simile est isti malleolo ligneo, quo mulieres, quibusdam in locis, linteamenta sua inter lavandum percutiunt ac repurgant. Tertium, & elegantius, & usitatus est illud, quod simpliciter ludus pilæ dicitur, Gallicè *Ieu de Paulme*. Hic ludus exercetur in certis quibusdam locis, sive domibus ex quatuor parietibus constructis, usque vel tectis vel apertis, quæ loca similiter ludi-

psius nomine à Gallis insigniuntur, & vocantur *Ieu de Paulme*: Germani dicunt *Ballhaus* à pila & loco, ubi ludi habentur. Hoc in ludo, pilæ agitantur reticulo quodam, hoc est instrumento ad retis similitudinem, ex nervis diametraliter & transversim expansis, confecto. Quem ludum indifferenter hodie exercent, tam superioris quam inferioris conditionis homines. Qui hic cum iudicio & industria diligenter observant eos, qui male ludunt, aut qui bene, faciliorem utique viam inveniunt, ad hujus ludi perfectionem perveniendi. Quartum genus ludi pilæ, est ludus folliculi, Gallicè *Ieu du Balon*. Folliculus autem hic, est genus quoddam pilæ, rotundum, magnum, ex corio confutum, intus vacuum, & non nisi aëre repletum: quem brachiali quodam ligneo in aërem magna violentia propellant: qui ludus in pluribus locis admodum familiaris est ijs, qui ditiores sunt, aut summo nobilique loco nati. In quibus omnibus enarratis ludis, lusores partitè, duo videlicet aut tres, contra alios totidem: aut etiam plures contra plures sæpenumero, ludere, seque tali exercitio mirificè oblectare solent.

De ludo trunculorum.

Præter hos adhuc alij ludi & exercitia reperiuntur, ut ludus trunculorum, Gallicè *Ieu de Quiller*: qui à meta duplici, longiori scilicet & breviori, distinguitur in ludum longum & brevem. Est præterea ludus, *Palemaille* Gallicè dictus, quo globus ligneus

(ple-

(plerunque ex buxo, tanquam duriori & solidiori ligno tornatus) pugni magnitudinem, aut paulò majorem referens, malleo similiter ligneo, manubrium rotundum ac oblongum habente, per planam terræ superficiem, summo ac maximo cum impulso ludentis propellitur. Qui duo ludi valde communes sunt inter plebeios quoque, tum in Gallia, tum in aliis regionibus.

De Venatione.

Inter omnia vero exercitia, quæ præstantiæ ac celebritatis laudem mereantur, venatio facillè primum occupat locum: cujus differentias varias ponit *Plato in Sophista*. Nos autem hinc tantum de illa differemus, quæ affinitatem quandam habet & communionem cum vita rustica, & in qua feris ac bestiis persequendis capiendisque, insidia struuntur. Ex qua consideratione elicitur, quod exercitium hoc maxime sit necessarium, utilissimum simul, ac jucundissimum; sicut id paulò post pluribus exemplis demonstrabimus.

Necessarium enim illud est, ad arcendas & è medio tollendas atrocissimas & crudelissimas istas feras, ut sunt Leones, Ursi, Lupi, Vulpes, ac aliæ rapacissimæ & nocentissimæ id genus similes bestię, quæ non nisi noxam ac damnum hominibus inferunt.

Utilitas autem ejus in his duobus maxime conspicitur: primum quod corporis sanitati hinc prospiciatur ac consulatur, dum scilicet id venator

variis exercitationum modis, prout ipsi visum fuerit, expedire potest, sive pedes ire libuerit: sive equi ministerio adjutus, incedere voluerit: sive laborem grandiore aut levio rem suscipere, cumque longiori vel breviori temporis spacio continuare placuerit: in quibus omnibus, tum pro corporis varia constitutione ac conditione, tum pro fortioris aut imbecillioris valetudinis ratione, cautè & adhibito judicio agendum est. Deinde utilitas hujus exercitij eximia ac maxima, hinc quoque elucescit, quod ex illius usu ac beneficio, carnibus ferinis & deliciosis non solum urbium fora, sed potentiorum etiam mensæ ac tabulæ refertæ ac ornata, videantur.

Tandem exercitium hoc proprium est Nobilium, & eorum, qui generoso & illustri stemmate procreati sunt: uti videmus, eo quondam potentissimos monarchas & principes summo perè delectatos esse, nec non nostro adhuc seculo quam plurimos oblectari: tempore scilicet pacis, armisque, ut aiunt, unco suspensis. Nam, dum ipsi in armorum silentiis, adversus hostem, heroicam animi fortitudinem ostendere nequeunt, illam in persequendis interim, ac venandis lævissimis bestiis, satis abundè declarant.

Cyrus, in domo Altyagis Medorum regis, a visui educatus, solebat in pubertate sua teneriori, edomare equos, & in venatione bestias conficere, acpto inclusas: postquam adolevit, ut Xenophon lib. 1. Cyropædiæ addit, aut leonem aut aprum in sylvis petebat. Et idem auctor, ut demonstra-

Cyrus venationi ad-
ditus.

ret, in quanta æstimatione ejusmodi bestiarum venatio apud ceteros quoque Persarum reges esset, ulterius de illa in hanc sententiam scripsit.

„ Persarum, inquit, rege exeunte venatum (exit autem in mense multoties) epheborum dimidia pars ab ipso educitur. Causa verò cur publicè

Venationis exercitium est speculatio belli.
venationi operam dent (in qua rex ducis officio, perindè ac belli tempore fungitur, cum & ipse venetur, & ut venentur alij, curam adhibeat)

„ hæc est, quòd bellicarum rerum, hæc meditatio verissima videatur esse.

„ Consuefacit enim ad surgendum diluculo, & ad frigora, caloresque perferendum; atque etiam ad itinera, &

„ cursus exercet. Præterea sagittis jaculisque bestiam petere necesse est, ubique inciderit. Sæpe etiam a cui animam in venatione oportet, obijiciente se feroci aliqua bestia. Nam quæ offerunt sese bestia, ferienda sunt; ab iis autem cavendum, quæ in venantem irruunt. Ita ut hinc colligendum sit, sicut & author ipse in sequentibus declarat, quod non secus venationis exercitium sese habeat, ac si in bello contra hostem dimicandum sit. Hæcque duo venatio & bellum, ex pari utriusque conditione, & similitudine, se invicem mirum in modum referant.

Hinc *Lycurgus* legislator Lacedæmoniorum, (imitans Cretenses) eos, qui jam puberem ætatem superassent, in venatione præcipue exerceri voluit, ut studio venationis intenti, ad bellum redderentur aptiores, ut

Xenoph. in Repub. La-
scribunt *Xenophon & Stobæus.* Porro

Strabon. lib. 10. & Alexander l. 2. c. 23. O. edem
stendunt, hanc fuisse Cretensium cō. *Stob. serm.*
suetudinem, qui filios suos ab incunte etiam ætate assiduis laboribus firmabant, ne senes jam otio torpescere, honestum ducerent. Vnde legimus (apud eosdem auctores) eos semper laboriosis exercitationibus, utpote currendo ac venando, algendo, æstuando, arduas, difficilesque vias peragrandò, omnes consumsisse juventutis annos. Quinimò eorū pueri in classes, quas *Aspidæ* vocabant, distribuebantur: Isque præerat *Pædonomus* certis diebus in venatione eos educens.

Plutarchus recenset *Alexandrum* magnum, *Antiochum*, & alios præclaros reges ad eòd fuisse deditos venationis exercitio, ut ejus nomine nullam molestiam, neque laborem ullum subterfugerint, quinimò multis sese & maximis periculis sæpenumero objecerint.

Idem author testatur, reliquit *Pompeio*, in eius vita, illum scilicet, *Magnæ* victis & subactis *Numidis* & *barbaris* illi genti terrore incusso, ob nominis charitatem & potestatem summam *Romani imperij*; non quiescere hominibus devictis; sed, cum sciret, regionem illam præ cæteris, innumeris bestiis ac feris, iisque ferocissimis & invictissimis abundare, eas impetisse, domuisse ac debellasse: ut & hæ *Romanorum* felicitatem ac virtutem, omnium rerum domitricem ac expugnatricem, tandem sentirent. Et ob hanc causam, certis quibusdam diebus exibat ad venationem Leonum & Elephantorum.

Mitbrin.

Mithridates Rex Pontii in Asia, & *Adrianus Imperator Romanus*, tam inexplabili uterque amore prosequantur studium venationis, ut mirae de illis referant historiae: ubi unus huic exercitio tam stupendo modo intentus erat, ut etiam septem integros annos nullo profusus usus fuerit tegumento, vel opertorio, sive ruri, sive domi, aut in urbe. Alter verò mortuo & sepulto equo suo, in æternam eius memoriam erexit columnam, super inscripto Epitaphio: eò quod opera eius in venationibus longo jam tempore usus fuisset. Hi potentes monarchæ non interim à negotiis publicis, cum res postularet, obeundis superfedebant: nec quod spectabat ad imperii administrationem, diligenter eius satagere cessabant: qui promptissimi semper ibant singulis horis atque momentis, hostibus obviam: eosque, si quid fortè moliebantur, à sinibus suis arcebant, non secus ac ipsi solebant ex consuetudine quotidiana, feras ac bestias venando persequi & profligere.

Imperator Albertus solebat subinde dicere, venationem esse exercitium virile, & viris tanquam bellicosis magis competere: cum saltatio conveniat feminis, quæ omnia alia voluptatum genera superat, excepta illa, quæ ex venatione capitur.

Nec *Carolus Magnus*, ut confirmat *Cyprianus*, vel in senectute sua contemnebat venationis exercitium, tanquam rem saluberrimam: ac quando is exire constituerat, neque nive, neque glacie, neque frigore, ne-

que æstu, neque asperrimis scopulis, neque horrendis & inaccessis montibus, neque densissimis dumetis perterrefactus, à sententia unquam recessit: sed institutum constanter profectus est.

Falconaria sive *accipitraria ars*, *Falconaria* genus etiam quoddam est venationis, quod propriè principum ac nobilium exercitium est, ex quo ipsi singularem etiam voluptatem referre solent. Nos de *Falconaria* abundè satis in lib. 6. nostri Magni speculi mundi scriptimus: quam ob causam plura hinc dicere supervacaneum est.

De Natandi exercitio.

Restat de *natandi exercitio* disserere, quod in aquis perficitur, quodque non minus, ac alia quævis, scitu utile ac necessarium est: utpote cuius beneficio sæpenumero magni viri, in gravissimis periculis constituti, sese salvos ac incoolumes morti eripuerint: ut interim nihil dicam, de singulari eius utilitate, ad corporis sanitatem conservandam, deperditamque restituendam: quæ sanè tanta est, ut ex eius usu tempestivo & legitimo, infinita corporis mala, quæ ob caloris excessum, refrigerium & humectationem postulant, e medio tolli & curari possint. Cui instituto eonfert balneum universale maris aut fluviorum: remedium vulgare, morsu canis rabiosi laborantibus, nec non melancholicis ac phthificis.

Græci & Romani, quæ præ cæteris populis, hac laude extolluntur, ut qui juvenuti suæ præscriperint salu-

taria præcepta, omnis generis disciplinarum, eandem quoque, juxta Aristotelis doctrinam, utilissimam docuerunt natandi artem: ut juvenes suos robustiores redderent, ad graviora exercitia ac labores perferendos.

Alex. l. 2.
c. 25. & l.
n. c. 20.

Nobiles præsertim Romani, inter alia exercitia bellica, nandi quoque studio summopere incumbebant. Unde proverbium natum est, in liberos deploratos: neque natate, neque literas didicit.

Si *Iulius Cæsar* imperitus fuisset natandi, neque vitam neque commentarios suos salvos unquam conservasset: dum nimirum cogebatur se præcipitem dare in mare, & ultra ducentos passus nando conficere, ut in navim propinquam se reciperet, & à nimis subitaneo ac improvise hostium incurfu, se in Alexandria defenderet.

Natandi utilitas.

Quintus Sertorius, & *M. Scævola*, sola arte bene natandi, uterque magna cum admiratione, & insuper armis induti, evaserunt hostium impressionem: Unus quidem non mediocriter fauciatus, natando trajecit Rhodanum fluvium rapidissimum, in ipso hostium conspectu: alter verò undique ab hostibus circumvallatus neque aliud refugium præter mare videns in id præceps irruit, & exercitum Cæsaris Ducis sui insecutus est. Quis igitur natandi peritiam non laudet, ex qua tanta utilitas promanat etiam vel ad eos, qui militiam sequuntur?

Hoc exercitium maxima olim in commendatione erat, ut videre est in Agrigentinis populis, qui suo tempore

omnes alios, deliciarum cultu & sumptuum profusione superabant, ut Plauto testis de illis scribit: Perinde Agrigentinos ædificare, ac si victuri perpetuo forent, itemque convivari, velut semper morituri. Idem, Agrigentini inquam, ædificari curabant, in honorem & gratiam Gelonis (qui ex Satellite factus erat insignis Rex ac dux belli) magnis impensis & sumptibus natatoriam, cuius ambitus septem stadia continebat. profunditas vero erat viginti cubitorum: in quam derivatae multæ aquæ fluviales & rivuli fontani, ad aquam vividiorem reddendam, decurrebant. Abundantia cygnorum, & varia piscium genera, conspectu pulchriorem ac amceniore reddebant locum. Ita ut natatoria illa inter miracula mundi, sui temporis relata fuerit: tandem successu temporis diu neglecta computruit, & collapsa est, ut Athenæus & Diodorus scribunt.

De Applicatione Exercitiorum.

Nos hic ferè omnia illa exercitiorum genera exposuimus, quæ huiusmodi mane vitæ plurimum prodesse, ac vulgò in usu esse solent. Restat nunc, ut doceamus, quomodo ea pro varietate ætatis, naturæ & personarum circumstantiis, convenienter applicari debeant.

Est igitur generale & commune officium omnium exercitiorum, ut exercitiorum usu legitimo animalium calor excitetur & augeatur. Distinximus autem supra exercitia in vehementia seu laboriosa; in mediocria; & in levia.

Vehemens

Exercitia violenta. Vehemens & laboriosum dicitur, in quo respiratio est difficillima sine velocitate, ex quo musculis & nervis robur paratur. Eiusmodi sunt terram fodere, & onere maximo imposito, vel eodem subsistere loco, vel paulatim incedere.

Mediocria. Exercitia verò *mediocria* citra tantam violentiam fiunt: huius generis sunt, cursus levis, armorum exercitatio, lucta, magna & parva pilæ lusus.

PARVA. *Levisimum* exercitium est lectio, musica vocalis, & instrumentalis, ludus chartarum, tabularum, & deambulatio.

Omniū horum exercitiorum diversus est finis, & applicandi modus, pro diversa partium corporis, personarum, & ætatum ratione.

Exercitiorum violentiorum differentia. *Violenta* in genere musculis, & nervis robur parant: quod non minus & reliquæ duæ efficiunt differentia: in specie verò certis corporis partibus consultitur: ubi exercitiorum alia lumbos, alia manus & crura, alia spinam, aut collum solum; alia caput, vel thoracem, & alia pedes juvant. Sed quoad respectum personarum, & ætatum: violenta exercitia conveniunt juvenibus & viris robustis potius quàm senibus: potissimum verò iis, qui in sudore victum quotidianum quaritant, quales sunt agricolæ, operarii, bajuli, dosuarii, saccarii, & multi huius generis opifices alii: qui id genus exercitiis laboriosis maturo tempore assueverunt.

Mediocria propriè conveniunt divitiibus, qui ex fortunarum suarum

reditu vitant: nec non & illis, qui literarum studio, & armis ex professo addicti sunt.

Quin, ut liberè dicam, quod sentio, Nobiles imprimis nec non & alios, ad arma natos ac destinatos juvenes, magis deceret laboribus asperimisq; exercitiis maturè assuescere, quàm molli otio delicatè indulgere.

Hunc morem à Lacedæmoniis imprimis observatum legimus: qui simul ac animadvertent, juvenes suos à prandio, jucundis quidem & gratis, sed prorsus inutilibus obambulationibus tempus fallere, Ephorirepentè per suos ministros imperabant, ut ad honesta officia se conferrent, nec malè aut otiosè bonas horas perderent. Indignum enim Lacedæmoniis esse, deambulationibus aut incertiâ, non autem congruis exercitationibus bonam corporis valetudinem tueti: sic enim alacriores ac promptiores, aptioresq; ad omnes bellorum molestias perferendas futuros, cum *Iustin. l. 3.* occurreret occasio.

Quin etiam Lycurgus eorum *Lycurgus leges* legislator, pueros impuberes non in *pro juven- tute edu- cendas* forum, sed in agrum deduci præcipiebat, ut primos annos non in luxu, sed in laboribus agerent: nihil somni causa substernerent, vitamq; sine pulmento degerent, neque prius in urbem redirent, quàm in viros fortes evassissent.

Sed excipiet hinc aliquis asperam nimis hanc Lacedæmoniorum fuisse disciplinam, ac moderationis terminos transiisse, quæ ubique congrua & salu-

& salutaris esse debet. Sic enim tennellum juventutis florem in timore & perpetua formidine educatum, flaccescere potius & marcescere, quam vim vigoremque assumere: singula enim singulis ætatibus opportunè esse accommodanda, ne vires labascant excessu. Optarem hic quidem, si res meo staret arbitratu, modum & medioeritatem servari: quanquam probò, ut qui juvenes ad arma nati sunt, eiq; studio addicti, & qui aliis præficiendi sunt, pro huius seculi conditione paulò severius ac asperius tractentur ac exerceantur, ab omniq; molli- tie & deliciis avocentur, ut ex matura assuefactione, sive in venationibus, sive aliis laboriosis & violentis exerci- tionibus, fortius discant omnes temporum injurias sustinere, sive pedibus potius, quam equo vectis incendendum fuerit, sive noctuq; diu- que, æstivis hybernisque tempestati- bus, intensissimis & extremis calori- bus, frigoribusque, in nivium pluvia- rumque molestus, perpetuò sit labo- randum.

*Exercitia
propria no-
bilium ju-
venum,
militum.*

Hoc igitur vitæ genus tyroni- bus omnibus, qui armorum studii dediti sunt, apprimè congruum est, ut scilicet jaculandis telis & sagittis, cursuque (non, ut hostem fugiant, sed fugent) incipientur. Quin etiam ipsemet ludus saltus ac pilæ, ex quibus major corporis agilitas & prompti- tudo comparatur, huiusmodi juveni- bus convenientissimus est. Omnium autem accommodatissima exercitatio futura est, arma subinde capessere, e- quum informare ac ritè agitare: in

arenam cursoriam descendere, pugna ludicras instituere, & huiusmodi alia exercitia ad armorum economiam spectantia. Quod si literarum stu- dium accesserit, quibus ingenium ex- erceatur, perfectissimi, ac consumma- tissimi militiæ magistri fient: literis enim magis illustratur arma. Id quod testantur tot magni illi Græcorum ac Romanorum duces, qui olim floru- runt, quiq; penè omnes literis ab ine-unte ætate incubuerunt, unde com- parata uberrima doctrina, & in senatu & in armis excelluerunt.

Literarum quin etiam beneficio accessum habebunt juvenes, ad alia exercitia & ludos scholasticis familia- res, ut est lucta, saltatio, palaestra, & id genus aliamediocria exercitia, quæ etiam ab aliis cuiuscunq; dignitatis aut conditionis hominibus institui ac u- tur pari possunt.

Exercitia moderatiora, quorum supra fecimus mentionem, ut est vo- calis musica, lectio, & ludi tabularum, in quibus inter ludendum à mensa non surgendum nec exeundum est, sunt ea, quæ corporis simul, & in- genii operâ peraguntur. Item diu- turniores ac vehementiores deambulationes tam matutinæ quam ves- pertinæ, quæ potius fœmineo com- petunt sexu aut delicatulis, quorum natura aut complexio imbecillior est: vel etiam ipsi, qui senio confecti, lan- guescere incipiunt: quibus concessum est, pro crurum pedumve viribus recreandis, deambulare tantum, quantum velint.

Nam senes prorsus otiosi, qui nullâ

*Senib. com-
petit exerci-
tium mo-
deratum,*

nullâ utuntur exercitatione, corpus vitiosis humorum cruditatibus replent, quæ feminariæ causæ existunt multorum affectuum, unde sæpenu-mero, morte accelera-â, vitæ cursus ante tempus abruptitur, quæ aliàs ex interventu huiusmodi exercitiorum, conservari diutius possit: ubi imitandum sibi eiusmodi homines proponant exemplum magni illius Philolophii Socratis, qui, dum solebat quotidie ferè usq; ad vesperam contentius ambulare, à quodam interro- gatus, cur hoc faceret, respondit, quòd melius eonem. Quibus verbis ostendit vir sapientissimus, deambulationis usum, tum ad ciborum appetitum, tum ad cruditates absumendas, non parum conferre.

*Cic. lib. 3.
Tusc.
quæst.*

*lib. 1. de re-
med. cap. 2.*

*Locus de-
ambulationis
nib. desti-
natus quan-
tis esse de-
beat.*

Porro in his particularibus ambulationum exercitijs, de quibus sermo est, quæque non solum senibus, sed cuilibet etiam ætati familiaria sunt: alia quædam occurrunt observanda, à Celso studiosè annotata, quæ huic loco non malè inferenda esse duxi: ex quibus non nihil utilitatis benevolus etiam lector, si placet, capiat. Differentia autem ambulationum, inquit, sumitur, vel à situ loci, vel ab hora, & tempore, vel ab alijs circumstantiis: ubi ostendit, ambulationem per locum planum minùs commodare & conferre, quàm per locum acclivorem ac declivorem: idq; idèò, quod tum quadam varietate corpus moveat. Sed nolim hoc referri ad eos qui corpore languidiore ac imbecilliore sunt, & qui vix è morbo quodam convalescerunt, quiq; podagricis dolori-

Tom. II,

bus, alijsve corporis languoribus sunt obnoxij: his enim melius conducant deambulationes per loca plana. De reliquis horum exercitiorum circumstantiis Celsus hæc subjungit: melior autem est sub dio, quàm in porticu: melior (si caput patitur) in Sole, quàm in umbra: melior in umbra, quàm parietes aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest: melior recta, quàm flexuosa.

In explicatione & consideratione horum exercitiorum, quorum varia genera ac species supra enucleavimus, palàm in multis ostenditur, quàm eximia & excellens sit illorum utilitas. Illis enim, qui valentioris alimenti cibum sumpserunt, exercitatione uti convenit vehementiore & concitatior deambulatione, venatu, palestra, cursu, disco, pilæ parva, ubi scribit Aëtius lib. de spiritibus animal. nutr. cap. 11. hæc superioribus adjungens: summam quodcunq; tandem exercitationis genus existimetur respirationem vehementiorem conciliare posse, ac calorem adaugere, & tenui quodam sudore humectam cutim perfundere, his ipsis accommodum.

Exercitia præterea congruant cum natura & complexionem ejus, qui in uterur. Opus enim habent exercitatione majori & violentiori, quicunque corpore præditi sunt carnoso & solido: pituitoso & excrementorum copia luxuriante: quàm qui graciles sunt, macilenti & emaciati, qui dum sunt siccoris temperamentis, à tanta superfluitate excrementitiorum ubertate facile excipiuntur. Quæ

S omnia

omnia medici prudentis iudicio ac solertia committenda sunt. Ratio quoque habenda est illorum exercitiorum, quæ tum ad tuendam sanitatem tum ad curationem morborum diuturnorum & chronicorum, ut podagra, epilepsia, & similia, præcipienda sunt.

De tempore exercitiorum. Tempus quoque idoneum exercitiorum probe considerandum, semperque, quo ad fieri potest, ante cibum sive mane, sive vesperi, corpus exercendum est.

Hoc quamvis nulla egeat probatione, doctisque plus satis constet: audiamus tamen, rudiorum gratia, veterum hac de re testimonia.

Lib. de re med. c. 16. *Agineta* de opportuno exercitiorum tempore sic loquitur: Quandoquidem igitur, inquit, distributioni alimenti opitulatur, non oportet crudorum & incoctorum, neque ciborum, neque humorum copiam aut in ventre, aut in venis contineri. Periculum enim est, ne ad omnes corporis partes attrahantur priusquam concocti commodi fiant. Clarum itaque est, ante cibos exercitia sumi debere.

Tempus exercitii opportunum ex urina cognoscitur. Vesperum temporis opportuni exercitii notæ ex urinarum colore colliguntur. Nam quæ aquea est, incoctum adhuc significat distributum in ventre humorem: fulva verò & biliosa, jam diu concoctum esse: moderatè autem pallida, recens factæ concoctionis signum est. Tunc igitur ad exercitia ducere oportet, idque vesicæ & ventris recrementis prius reiectis.

Synops. lib. 10 c. 2. *Oribasius* idem confirmat iisdem: ferè verbis: cum igitur, inquit, dige-

stionem in corpus adjuvant, neque crudorum, neque incoctorum & ciborum aut succorum in ventriculo atque intestinis multitudo sit oportet: periculum enim esset, ne antequam per concoctionem utiles facti essent in omnes animantis partes reparentur: ex quo patet, exercitia ante cibum fieri debere. Ut igitur non medicastantium, sed quilibet alius intelligat sciaturque signa perfectæ concoctionis urinae, ex cuius inspectione aptum & opportunum exercitationis tempus colligere potest, audiat, quæ & *Oribasius*, & *Agineta* subjungant. Pro opportuna temporis nota inquirunt, urinae color est: Quæ enim aquæ speciem præfert, crudum adhuc esse enim succum indicat, qui in ventriculo submittitur: quæ verò ruffa biliosaque est, jam dudum concoctum esse: quæ mediocriter pallet, nuper factæ concoctionis signum est, ac tunc quidem adeunda est exercitatio, ejectis tamen prius excrementis, quæ in vesica & ventre continentur.

Hæc sunt salutaria illa præcepta, quæ de exercitiorum tempore, & ejus legitima observatione nobis proponuntur à clarissimis illis duobus antiquorum medicorum luminibus: ut ipsorum utilitates nobis innotescant. Neque hæc dicta sint agricolis & operarijs, qui æquè post, ac ante cibum, nulla intercedente vacatione, à matutino tempore usque ad vespertinum continuâ manuum suarum operatione, ac labore, panem lucrantur: sed potius illis, quibus Deus largitus est opes ac fortunas, ex quarum affluentia

ac co-

CAP. XXII.

De quiete.

DEmonstravimus suprâ, clarissimorum virorum autoritatibus non solum, sed firmissimam etiam ac validissimam rationum momentis comprobavimus, quam utilis & necessarius exercitiorum sit usus, ad corporis humani sanitatem conservandam: adeo, ut non putem, inveniri adhuc quendam posse, qui in rem certa ac manifesta dubitare audeat.

Hinc igitur palam liquet, expressis illis & antiquissimis medicis, Asclepiadem, & post illum Erasistratum (errore ambos effascinatos) perperam non solum reprehendisse, sed Abrogatio exercitiorum. conatos quoque fuisse omnem exercitiorum usum tollere, tanquam rem PHW. inutilem & exitiosam: quique eò venia processerunt, ut hominibus persuaserint, majorem esse quietis otiique necessitatem, quam exercitij, contra plus quam centum medicorum, illorum ætate florentium, opinionem.

Si igitur summi hæc tenus laudibus, exercitiorum usum, ad sanitatis conservandam summè necessarium profecuti fuimus, id ad imitationem plurium antiquorum medicorum, qui nobiscum idem sentiunt, fecimus. Adjunximus præterea differentias illorum conspicuas, ex quibus disci potest, quænam exercitia sint violentiora, quæve moderata, & naturæ consentanea.

Similiter nunc de quiete dicturi, neque Asclepiadis neque Erasistrati

S 2 opinio-

ac copia omnia ad vitam sustentendam necessaria abunde illis suggeruntur, principibus præsertim, ac iis qui autoritate primariâ ac summâ reliquis præcedunt, ac præsumunt, quique claves imperii tenent, & ad gubernacula Reipub. sedent: à quorum sanitatis tutela ac præservatione, non privata solum ipsorum, sed publica potius omnium salus dependet: & cum quorum interitu ac perditione, intereunt ac cadunt simul omnia. In horum, inquam, gratiam, hæc saluberrima exercitiorum præcepta, data potissimum sunt: ad quæ ut diligenter vitæ suæ rationem instituant, summâ industriâ ac diligentia niti illos decet: præcipue autem illi hæc dicta sunt, quicunque jam aliquam corporis ægritudinem præsentiant, quæ subinde, ex delictis exercitiorum, non maturo opportunoque tempore adhibitorum, longius proserpit, ac in dies magis magisque augeri potest.

Lib. 1. de re med. cap. 2. Celsus præterea, in specie, hi qui ventriculo debilitati sunt, observandum illud imperat. Prima (inquit) eius curatio, exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: in eo qui minus laboravit, & benè concoxit, amplior: in eo qui fatigatus est, & minus concoxit, remissior.

Sufficiant igitur hæc de exercitiis: quorum usus naturalis ac legitimus, admodum utilis est & necessarius, ad sanitatis vitæque diuturnæ conservandam: cum contra illorum intermissio varios morbos, teste

Actio, ingeneret.

opinionem amplectemur, qui nimis otio seu quieti indulgentes plus justo ipsi attribuerunt.

Incommoda quietis nimie:

Nimis enim diuturna ac otiosa quietas obest non solum corpori, sed etiam animæ: causaque existit pravorum cogitationum: vitam dissolutam reddit, torporem membrorum inducit, ignorantiam fovet, fœcordiam excitat, memoriam auferit, sapientiæ studio adversatur, iudicium obtundit, corpus nimis refrigerat & discolorat, pororum meatus obstruit, humorum defluxiones irritat, morbum articulare gignit, epilepsiam & apoplexiam procreat, & infinita præterea alia mala tam animæ, quam corpori, uti diximus adfert.

Effectus otii sive quietis.

De utilitate quietis.

Est igitur institutum nostrum deinceps verba facere, non de ea quiete (quam potius damnamus) de qua Poëta his versibus:

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus;

Vt capiant vitium, ni moveantur, aquæ.

Sed de illa, quæ motui contraria, spiritus nostros reficit, & membris defatigatis laboreque languentibus novam roboris vim ac virtutem immitit: partes enim corporis diutius durare nequeunt sine quiete: sicut poëta canit:

Quod caret alternâ requie, durabile non est,

Mac reparat vires, fessaq; membra levat.

Est igitur quietis illa, de qua loquimur *moderata*, quæ inter res reliquas, non naturales dictas, utilissima quoque, & imprimis necessaria est ad sanitatem, si scilicet rectè & legitime usurpetur.

Hinc è sacris edocti literis habemus expressum mandatum, quod Deus creator & Opifex omnium rerum hominibus dedit: ut scilicet quiescerent septimo die, sicuti & ipse illo ipso die cessavit & quievit ab opere, quod absolverat: ut salutari hoc exemplo doceamur, diuturnos labores ut leviores fiant, intermissione aliquando levati oportere, ut hoc modo instauratis viribus promptiores animo corporeque ad novos perferendos labores reddamur: nam ut scribitur:

Otia corpus alunt, animus quoque passitur illis.

Mediocris igitur & modica quietas utilissima est, obrationes supra dictas, tam ratione valetudinis bene tuenda, quam ipsius vitæ producenda. Maxime etiam necessaria est illa ad multorum morborum curam, in qua omnino quies requiritur, aut juxta proverbium illud Italicum: *Oportet ut necas la man al pello, & il piedi al quæto lecto*: quæ quietis ratione utuntur podagrici, qui doloribus maximis cruciantur: & illi, qui vulnere quodam accepto vel in pede, vel in humeris miserè torquentur: aut qui tumore aliquo & inflammatione alicuius partis ad motum ciendum, & corporis progressum promovendum, facta, infestantur. Quies optimum & præsentissimum est remedium mul-

multorum malorum, quæ à lassitudine proveniunt: similiter illa confert etiam omnibus diarrhœis, lienteris, dysenteris, & reliquis ventris profluviis.

Aet. tetr. 3.
serm. c. 27.

Nam, ut scribit Aetius: Silentium quidem ac quies ventrem cohibent, motus autem & deambulatus impellunt.

Cels. lib. 2.
de ro. med.
cap. 6.

Id quod confirmat etiam Celsus his verbis: Quem verò frequenter citata alvus exercet, semper debet post cibum conquietere, ac neque intendere animum, neque ambulatione, utcumque etiam levi, dimoveri.

Quemadmodum igitur somnus mediocris post vigilias requiritur, tanquam res utilis & necessaria: sic parimodo utilis & necessaria quies est, post exercitia & labores.

Oribasius lib. 6. collect. medic. ca. 2. ubi tractat de quiete, expressè docet, quibus hominibus, & quibus in casibus quies potissimum sit necessaria: Quibus, inquit, decubitus, iis etiam quies & tranquillitas convenit: ac præcipuè quidem in principiis accensionum: itemque incrementis, & post cibum nuper sumptum, & cum quis dormire cogitat, apta est quies & tranquillitas.

Præterea diligenter observandum est, circa quietis considerationem, quibus temperamentis naturaliter homines sint præditi. Nam quemadmodum exercitium mediocre, juxta Hippocratem, congruum est & utile phlegmaticis, & iis, qui naturaliter frigidi & humidi: ut qui sunt pingues, obesi, carnosi &

robusti: sic similiter quies maximè convenit iis, qui sunt biliosi & calidæ temperiei & siccæ: qui sunt extenuati, macri, & emaciati, ac imbecilli: propterea quod quietis beneficio spiritus refocillantur & corroborantur, corpusque grata humiditate perfunditur. Hæc breviter dicta sint de utilitate & fructibus, qui ex moderata quiete proficiunt. Multa sunt supra de somno à nobis dicta, quæ aptè hûc ad quietis contemplationem referri possunt: propterea quod hæc duo maximam vicinitatem invicem habeant, & unum alterum non obseurè referat: quò lectorem, ne rem unam eandemque toties repetere necesse sit, relegatum volumus.

C A P. XXIII.

De repletione & inanitione.

PAUCIS agendum restat de repletionem & inanitione.

Repletio igitur, quam Græci πληρωσις vocant, non est nisi redundantia, plenitudo ac multitudo humorum, qui in corporis cavitatibus & vastis continentur.

Quid & ubi repletio?

Hujus autem plenitudinis sive repletionis fons & origo, plerumque est alimentum, quo corpus, dum nutritur simul etiam nimia humorum superfluitate ac redundantia repletur ac oneratur. Hinc diversa est considerandi ratio alimenti & replementi, si ita loqui liceat.

Solet autem hujusmodi repletio plerumque contingere in ventre, in intestinis, in vasis & venis, quæ nunquam adeò obstruuntur, imple-

tur, inflantur ac distenduntur, ut omnino disrumpantur, ac inde nisi summa diligentia præveniatur, sanguinis sæpenumero eruptio causetur: quæ venarum repletio majori cum periculo conjuncta est, quam illa, quæ in ventre fieri solet: quæ ut plurimum, aut supernè per vomitum, aut infernè per secessum evacuatur. Idem confirmat *Agineta*, ubi de repletionem loquitur, in hunc modum scribens: In cibis, inquit, maximè delinquitur circa repletionem. Nam etiamsi ventriculus probè concoquat, venæ tamen nimium impletæ affliguntur, distenduntur, rumpuntur, oburantur, plenæ fiunt & valdè gravantur.

*Aeg. l. 1.
de re med.
cap. 32.*

Incommoda repletionis.

Pessimum autem est in morbis, venarum repletio. At ventris repletio, quandoque sursum evacuat id quod redundat, quandoque deorsum per secessum. Et tamen neque hæc admitenda est; verum si quis plura ingesserit, statim vomere oportet.

Hinc constat, cibum ac potum immoderatè sumptum superfluitates & excrementa gignere: quæ omnis repletionis fomites, removeri & auferri debent evacuatione, quæ vel natura, vel artis ministerio perficitur.

Quemadmodum igitur eiusmodi excrementitiarum superfluitatum plures sunt differentia: sic etiam varia & diversa evacuandi loca natura ius desti-

Varii corporis membris, tanquam sentinis utitur, per quas sordes, & alia capitis excrementa purgantur. Oculi & os pituitæ evacuandæ inserviunt: crassi verò seu

melancholici humoris maxima pars, per naves destillando effluit.

Horum excrementorum omnium generatio excitatur à meteoris, à partibus inferioribus sursum in cerebrum elatis: hoc est, à vaporibus & exhalationibus, quæ partim ab alimentis, partim à sanguine calefacto & fervescente procreatæ fuerunt.

Duo sunt adhuc alij meatus, si-
ve sentinæ & cloacæ, intestinum scilicet rectum & vesica, quorum pari ratione usus & officium est, ut excrementorum materiam crassiorem, ex alimentis productam, sive sulphura, liquores & sales crassiores excipiant, ad tempus retineant, & tandem excernant.

Fœminæ quoque uterum sive *matricem*, loco sentinæ obtinuerunt: ut illius operâ menstruum exonerent sanguinem, quamvis ipsæ ejusmodi vacuandi ratio propria & peculiaris sit, non aliter, ac nonnullis viris, qui resolutis hæmorrhoidibus sanguinem melancholicum per anum evacuant.

Cutis instar cribri perforata, est commune quoque totius corporis repurgandi instrumentum: per quam generaliter & continuè (sive insensibili, sive sensibili & manifestâ transpiratione) vaporosa & spiritales corporis nostri substantiæ evaporantur & dissipantur: sicuti hujus rei documento sunt sudores, aliæque varia ac imperceptibiles expirationes, tenuium substantiarum, quæ plerumque è corpore nostro, solius naturæ beneficio exclusæ, evanescent.

Siigi-

Evacuatio
arte pro-
nanda.

Siigitur ejusmodi evacuandi instrumenta (sive naturæ imbecillitate, aliove vitio partis singularis) ab actione sua impediuntur: statim sequitur repletio, quæ plurimorum malorum causa existit, quibus arte, naturæ ministrâ, præcavendum est.

Hinc errhinis, sternutamentis & masticatoriis, expultricem cerebri facultatem expeditiorem & promptiorem reddimus, ad evacuandas & rejiciendas fuliginosas ejusmodi superfluitates, quæ sine noxa in corpore aliâs subsistere nequeunt.

Ventriculum, nimiam vini, cibi quæ, vel aliorum etiam pravorum humorum copiam repletum, inanitione juvamus: naturam quæ imbecillam vomitoriis arte factis irritamus, & superflua removemus.

Multi reperiuntur, qui ventrem naturâ siccum & durum habent, ob quam causam excrementa multa colligunt: quibus omnibus per artem præveniendum est, jusculis, clysteribus, suppositoriis, aliisque similibus, quæ ventrem emolliendi laxandique facultatem habent.

Arts imita-
tur natu-
ram, in
variis e-
vacuandi
generibus.

Ars præterea suppeditat varia diureticorum & exercitiorum genera: balnea item artificiosè præparata, naturalium vim ac virtutem æmulantia: quæ sporis & meatibus cutis aperendis conferunt, & in ciendis provocandisque sudoribus, naturæ auxiliantur, & hac ratione corpus superfluo vaporum ac excrementorum onere sublevant: quorum diuturnior mora alias noxam inferret.

Plenitudine existente in vasis,

artis industriâ venam secamus, sanguinemque detrahimus: quo remedio, si res postulat, hæmorrhoidum mensiumque suppressionem tollimus.

Hinc patet, quomodo ars imitetur naturam, cum in variis remedium præparandorum modis: tum etiam in aliis rebus pluribus: id quod suo loco, sectione scilicet sequente, specialius tractabimus, adjunctis simul quibusdam formulis particulæribus.

Remedium repletionis Sobrietas.

Inter alias repletionis causas, principem obtinet locum *crapula*: sive nimia cibi ac potus ingurgitatio cum otio conjuncta: cui malo imedendo, ^{Sobrietas} medicamen nullum est potentius ^{repletionis} sobrietate sive temperantia, cui imprimis studendum est: non tantum sanitatis tuendæ causa, sed ut & re, & opere demonstremus, nos homines rationis participes esse: non verò pecudes, quibus deteriores, vino ciboque stomachum ad regurgitationem usque: læpenumero infarcimus, id quod vel vix in ipsis deprehenditur.

Non autem hic intelligimus illam sobrietatem, quæ vel in universum omnem cibi potusque usum tollat, vel certis diebus, quorundam ciborum esu interdicat: quæ vulgò jejunium vocant, sed moderatum & frugalem cibi usum innuimus, quo vita sufficienter quidem ac sobriè sustentetur.

Repudiamus interim atque damnamus omnis generis sumptuosas cœ-

nas sive convivia, aliasque non necessarias & inutiles expensas, in damnosæ gulæ gratiam factas: quæ non minus corporis valetudini, quam animæ salutis plurimum obsunt.

*Sobrietas
vitam lon-
gam & sa-
nam con-
servat.*

Inter cæteras causas vitæ longioris, ad quam patres nostri perveniebant, una vel ex præcipuis erat sobrietas: qui cum frugibus solis vescerentur, hanc virtutem *Frugalitatem* appellarunt: quam à parcendo alij dixerunt *Parfinoniam*.

*Marullus
lib. 4. ca. 2.
Dicaar-
chus lib.
antig.*

Nostri itaque primi parentes, qui tam longævam debebant vitam, non aliis uti sunt alimentis quam liquoribus fructuum, mellis, & lactici-niorum: ita ut usus vini & carni-um post diluvium demum sit introductus: anno nimirum, à mundi creatione 2242. Saturnino enim seculo homines abstinebant carnibus, ac solis vescerentur frugibus ac pomis.

At licet vini, carni-um, similia-que alimentorum cupiditas, iam introducta essent, iis tamen veteres sobrietatis & frugaliter utebantur: fugientes atque averfantes, tanquam lanitati intensissimam non solum, sed etiam turpissimam, bonisque moribus prorsus inimicam, Crapulam & Ebrietatem omnemque epularum superfluitatem atque luxuriam.

*Exempla
insignis so-
brietatis.*

Aegyptiorum reges simplici vescerentur cibo: ut quorum mensæ nihil præter vitulum & anserem inferretur. Vini certa præscripta erat mensura, qua neque farciri venter, neque inebriari quis posset. Denique vita eâ regebatur modestiâ, ut non à legislatore, sed consilio peritissimi

medici ad conservandam sanitatem videretur instituta. *Lycurgus* legislator *Lacedæmoniorum*, masculo cibitantum dandum censuit, ne unquam gravari crapulâ, & indigentiam ferre posset.

Eidem sobrietatis studio maxime perè dediti quondam erant antiquiores *Romani*: ex qua summa rerum felicitate, prosperaque valetudine fruebantur.

Incommoda gula.

Ut autem ostendamus, quantum mala ex gula nimiaque ciborum ingestione proveniant, quædam exempla in medium proferemus.

Seneca quodam loco in *Eunuchos* & *fœminas* sui seculi invehitur: eò quod mendacij convincant *Hippocratem*, mulieres & *Eunuchos* arthriticis doloribus divexari non posse, affirmantem: qui tamen temporis successu, luxuria sua ac nimia intemperantia tam obnoxij redditi fuerunt, ut ceteri.

Contrà *Rogatianus*, nobilis quidam senator *Romanus*, mirum in modum commendatur à *Porphyrio*: propterea quod acerrimus fuerit hostis omnis luxus & intemperantiæ: qui etiam singulari sobrietate sua & frugalitate tantum effecit, ut eum antea arthriticis cruciatibus vehementer ac subinde torqueretur, mox ita convalesceret, ut manuum pedumque munere non uteretur secus, ac quilibet optime habens.

De

De Ebrietate.

Ebrietas olim damnata. Ebrietas vitium apud veteres passim tam infame, turpe, & abominabile erat, ut illud tanquam perniciosissimum ac pestiferum malum, brutis potius, quam homine dignum censerent: & hinc omni studio illud fugiendum, dictis ac scriptis hortarentur.

Eras. lib. 7. apoph. Vnde *Anacharsis* quodam die interrogatus, quo remedio sibi ab ebrietate præcaveret? Si semper (respondit) præ oculis habeam ebriorum turpissimos & indecoros mores.

Incevit autem hodie ad eam luxuria, tamque commune & frequens gula ebrietatisque vitium, in pluribus locis grassatur, ut inde ventrem plurimi pro Deo habeant. Vnde pro dolor! mihi cum Catone conquerendum est, qui cum pop. Romani luxum censorie coargueret, difficillimum esse addebat, verba ventri facere, qui aures non habeat: ita mihi res hæc plena difficultatis esse videtur: adeo ut me operam simul & oleum perdere jam existimem, qui ventri, auribus carenti, verba faciam.

Ebrietas nostri temporis reprehenditur. Quorum igitur hoc tempore, quo omnia gulae & intemperantiae barathrum multo profundius immerfa videntur, quam nunquam antehac, laboramus, tam perspicue & ad oculum quasi demonstrare, infinitas istas aegritudinum & calamitatum scaturigines, ex immodica & pecuina ventris ingluvie, promanantes? Siquidem hoc vitium nimis commune est, & tā altas jam radices egit, ut vix amplius

Tom. II.

evelli possit aut eradicari: in alia enim naturam transit consuetudo. Neque etiam nostri est instituti, hic omnino exactam horum vitiorum reformationem instituere velle: cum non ignorem, illud superare vires meas: sed sufficiat saltem ostendisse, gravia illa & enormia delicta, aliasque corporis aegritudines, ex vini & ciborum abusu procreari. Hæc enim vitia plerunque repletionem comitantur, non secus ac umbra corpus. His itaque malis, ob hominum oculos positis, prout me, non solum rationibus, sed etiam autoritatibus, & exemplis huc adductis, nunc fecisse videtis, proculdubio vel his, qui præ ceteris plus pollent animi moderatione & æquitate, occasionem dabimus, ut posthac ejusmodi vitia plusquam Vatiniano odio prosequantur, abhorreant & fugiant, & majorem sanitatis, vitæque conservandæ curam adhibeant.

Vel solum spectaculum hominis, repletionis dominio & imperio subiecti, & undiquaque æquale corporis plenitudine quali turgentis, tam horrendum & terribile est aspectu, ut merito inde quilibet abhortere debeat.

Albertus Episcopus Vormatiensis, Repletionis & frater Rhodolphi Suevia Ducis, adeo monstrat. fuit repletus, pinguis, crassus, ventriculosus, adeoque vorax & ingluviosus, sicut refert Chronica Hirsavgianna, ut aspicientibus horrorem incuteret: atque ipsa adipis mole tandem suffocatus est.

Neque is solus est, qui nimia repletionem & pinguedinem vitæ usurâ privatus:

T vatus:

Asian. l. 2. var. hist. vatus: sed & Dionysius Heracleotes pari modo ob nimiam pinguedinem & crassitudinem vitam perdidit: cujus etiam corpustam extremè plenum, obesum & ventrosum erat, ut nocte dum quiesceret, cogeretursuis lateribus hircines admoveere, quæ tumorem superfluum paulatim exhaurirët, eoque modo aliquid adimerent de crassitudine.

De subtil. lib. de plan. vi. Cardanus mentionem facit alterius cujusdam crassi & ventrosi montis, *Sancti* videlicet Regis Hispaniarum: qui cum præ nimia obesitate, neque equitare, neque manus circumverte-re commodè posset, tædio quasi vitæ advocavit medicum quendam celebrem à rege quodam Africa, à quo curatus fuit ad tempus, semine cujusdam herbæ, quam Cardanus existimat fuisse linguam avis: sed (addit) seu veneno adjecto, seu mutata ex contrario intemperie corporis, brevi perit.

Lib. 13. cap. 25. ant. lat. Epaminondas Thebarum Dux, uti scribit Cælius, tanto perè odit pingues & obesos, ut tanquam inutiles exercitu suo relegaret.

Lib. 6. de magn. 47. Bæotini nimium gulæ dediti, nulla alia de causa ab Atheniensibus (ut scribit Plutarchus) appellati stulti, hoc est, rerum omnium ignari, quàm propter edendi inexplibilem aviditatem, qua sibi tantam corporis obesitatem accelerarunt.

Euripides scriptis suis testatur, se inter Græcos varia miseriarum genera vidisse: peius autem ac miserius deprehendisse nullum, quàm athletarum, qui solummodò servi ac mancipia ef-

sent maxillarum & ventrum: ut scribit Calvus; id quod Hippocrates & Galenus lib. 7. in pluribus in locis in commentariis suis, ant. lat. de hac re, & doctissime, & copiosissime lætis confirmant.

CAP. XXIV.

De Inanitione.

Quemadmodum repletionis remedium evacuationem esse diximus, ita inanitionis repletionem perfici debere, certum est.

Sunt autem hujus inanitionis duplices potissimum differentie: una quæ ex nimia spirituum resolutione ortum trahit: altera verò ab immodica excrementorum evacuatione procreatur.

Resolutio sive inanitio spirituum à variis & diversis causis dependet: vel oritur spirituû subitancâ quadam exhalatione, motu aliquo inopinato & repentino, aliove aliquo animi affectu, ut nimio gaudio, ira aut tristitia concitata. Spirituum hujusmodi inanitio interdum adeò vehemens est, ut mortem inferat, sicuti supra pluribus exemplis demonstravimus de animi passionibus.

2. Idem spiritus etiam pro ætate ingravescentis & senectutis ratione sensim evaporant & evanescent, unde mors consequitur: quod nulla eget probatione, siquidem id plus quam satis notum est omnibus. Hæc autem spirituum evanescentia non est, nisi abolitio, & consumptio omnis balsami, verinectaris & olei spiritualis pretiosissimi, quod instar vitalis lampadis.

padis tenebricosum corpus illuminat & fovet.

3. Inanitionis fomentum atque causa existit quoque alimentum. & immoderate humorum evacuationes: quarum differentie ex varia diversarum partium, generationis modo, & causarum consideratione sumenda sunt.

2. Inanitionis Excrementorum.

Alter. inanitionis differentia est, quæ ab immodica & nimia excrementorum egestione provenit. Hac similiter variatur ratione *meatum*, per quos excretio illa fit, idque vel à motu ipsius naturæ, vel ab eo, qui arte comparatur.

Cholera.

Excitantur autem à motu naturæ, vehementes vomitiones & rejections, ut exempli gratia cholera, quæ nihil aliud est, quam solutio stomachi & ventris, intestinorumque, etiam cum celerissimo periculo. Hujus mali causam, ipsum nomen prodit, quæ est bilis, sive alius humor mordax, qui facultatem expultricem nimium irritat.

Sunt præterea aliæ evacuationes, quarum origo pendet ab ipsius quoque naturæ motu, ut sunt diversa fluxionum genera, & excrementorum expulsionem per secessum; uti sunt diarrhæa, lienteria, & variæ dysenteria species, & id genus alia: item sudorum & urinarum excretiones, sive illæ sint critica, sive non.

Sic quoque evacuationes artis ministerio perficiuntur, ut sunt vomitiones, & dejectiones, non modò superius per os, sed inferius quoque per anum: accessit ab antimonio, hel-

leboro, & id genus aliis remediis violentis, quibus multi Empirici hodie utuntur, vel potius inconsideratè in multorum agrorum perniciem abutuntur. Sic præterea sunt hydrotica, diaphoretica, & diuretica medicamenta, quæ sudores & urinas movent: nec non alia, quæ tamen à plerisque medicis, similiter administrantur, ad eò ut etiam hunc magnæ sæpè numero, repentinæ & immodicæ evacuationes eveniant, quæ interdum tam vehementem & subitanam spirituum inanitionem & resolutionem inducunt, ut non tantum varia inde & gravissima excitentur symptomata, sed mors quoque ipsa sæpè numero sequatur.

Remedia inanitionum spirituum.

Ut igitur hujusmodi inanitionibus, vel à spirituum resolutione, sive ab excrementorum evacuatione ortis, medeamur, in genere operanda est, ut spiritus dissipati reparentur, quibuscunque modo id fieri potest, sive bonis & benignis alimentis, sive etiam medicamentis in, qua proprietate & facultate sua, vires instaurant, resciant, & naturam corroborant.

Remedia contra inanitionem & resolutionem spirituum.

Siverò malum ab animi passionibus, ut à nimio gaudio, tristitia, & cæteris ortum fuerit: remedia hujus curationis petenda sunt ex prima hujus tractatus sectione.

Sia verò spirituum resolutio atque inanitio fiat ratione extreme & decrepita ætatis: ejusmodi senes resciciendi sunt roborantibus, paulò liberaliori

raliori vini usæ, salutaribus vitæ elixiriis, omnibusque iis, quæ vim & facultatem possident spiritus recreandi roburque parandi.

Sin autem inanitio spirituum facta fuerit penuriâ & inopiâ alimentari, corpusque minusquam par erat, fuerit nutritum, illud nutriendum erit omnis generis boni alimentis, Sed observandum, ne corpus inanitum subito cibo refarciatur, sed lentè reficiatur tantum, sin. secus, malum: quia omnis mutatio repentina, periculosa: & reperti sunt, qui nimiam in ediam sitimque perpeffi, immodicâ ingestione ciborum, mortem sibi conciliarunt.

Remedia inanitionum Excrementitiarum.

Sin verò provenit à nimia fluxione sanguinis, aut alterius alicujus humoris, curatio medicamentis, sistendi facultate præditis, institui debet: ut revulsionibus, derivationibus, ligaturis, & remediis tam internis, quam externis, quæ ad sistendum sanguinem, humorumque fluxum immoderatum idonea sunt.

Si nimia & repentina excrementorum: evacuatio ejusmodi inanitionem invehat, illa juxta præcepta & regulas artis cohibenda est. Si igitur infringendus nimius vomitus, aut etiam ventris profluvij vis atque importunitas, interdum vomere & purgare expediet, idque ad causam irritantem tollendam: vomitus enim curatur vomitu, & alvi fluor. curatur

ex Hippocratis sententia, alvi fluore. Sed hæc non omittenda sunt corroborantia, & adstringentia, ad coercendum nimium fluxum, vel à natura, vel ab arte irritatum.

Sudores diaphoretici, & urina fluxus, qui interdum (dum scilicet nimis immoderatè fluunt) spirituum quoque inanitionis causæ existunt, debitis appropriatis, & specificis remediis cohiberi & retineri debent: qua in re experti medici prudentia requiritur, ad bene discernendum, num ejusmodi vacuatio sit critica; aut si vires dejecta, vel non? an nimis sit immoderata, nec ne? an si laceffita à natura, vel ab arte? idque in hunc finem, ut postea administrari commodè queant operationes istæ, ut sunt revulsiones, derivationes, corroborationes atque remedia huic instituto necessaria, quorum particularem descriptionem, alibi dabimus.

C A P. XXV.

De perturbationibus animi in genere. earumque cura universalis.

DOctissime utique ac copiosissime quicquid ad hanc tractationem de animi pathematibus pertinet, videntur philosophi Ethnici, Plato, Aristoteles, Xenophon, Plutarchus, Seneca, compluresque alij disseruisse, & quod satis est de ejus quiete ac labore dixisse. At quis Christianus, & veri Dei cognitione imbutus, primo statim occurfu adulterina & falsa illorû documenta ex Lydio scripturæ sacre lapide detegat:

*Error phi-
loſophorum
de natura
morborum
an. mi.* teget : ac in lucem proferet halluci-
nationes falſasque opiniones, quas de
natura morborum, eſſentiis & eorun-
dem cauſis ac curatione fallaci inda-
gine conceperunt, utcunque tamen
eſt, elegantiffimas ac eruditiffimas de
his rebus agitarunt diſputationes, ut
in illis quaſdam veritatis ſcintillas e-
micuiſſe certum ſit : quæ tamen nobis
deducendis, ac in viam rectam diri-
gendis citra veriluminis prælucentem
flammam ſplendoremq; impares ſint
ac nimis imbecillæ.

*Plato duas
anima ſa-
as partes.* Inter illos Plato de iis dilucidè
philoſophatus eſt : qui dum huius-
modi malorum originem ſcrutatur ac
inquiri, animam in duas partes divi-
dit : quarum una ut pote propinquiùs
rationi adhærens & viciniôr, tran-
quilla, pacata & cupiditatum domi-
trix eſt, quæ logica & rationalis dici
potest : altera bruta, ferox, indomita,
omnibus cupiditatum illecebris, ac
voluptatibus addicta & mancipata.

1. Quietam Primam illam partem voluit om-
ni moleſtia ac turbulentis moribus
carere, quiete perpetua frui, cui idcir-
cò adjunxit tanquam hoſpitem, Con-
ſtantiam illam, quam animi tranquil-
litatem vocat.

*2. Turbu-
lentam.* In altera, quibusvis cupiditati-
bus dedita modo voluptatum illece-
bris pellecta, modò mali ſtudio com-
pulle, huc & illuc navis inſtar contra-
riis fluctibus agitata, & indefeſſis mo-
tibus fluctuante, quæque nulla ratio-
nis anchora ſiſti aut retineri valeat,
turbulenta omnia animi pathemata
collòcavit : Cupiditatem, (inquam)
*Hæc ſedes
cupiditatis,
invidia, &
ira, &c.* invidiam, iram, furorem, metum, tri-

ſtitiã, & alios id genus furibundos
motus.

Hanc ipſam Animæ partem eiuf-
modi pathematis obnoxiam, idem
Plato in Phædone, eleganti compara-
tione, feroci, effræni ac indomito c.
quo aſſimilat : ut alteram equi man-
ſueti docilis, ac freno aſſueti, ſeſſoris
moderamen facilè ferentis, nec non
ad arbitrium ejus compoſiti, imagi-
nem perferre docet : ut hæc ratione ſe-
duci ac regi patiat, cui facilè adha-
ret ac obtemperat : atque idcirco for-
titer, & conſtanter calamitates omnes
ac adverſos fluctus deſpiciat, nec ma-
gis boni ullius præſentia aut futuri ſpe-
moveatur, quàm occurrentiam ma-
lorum moleſtitia ac indignatione per-
cellatur.

Ex his igitur tan limpidis & pe-
rennibus ſcaturiginibus, plures Eth-
nici philoſophi vanam illam opinio-
nem deduxerunt, & umbratilem illam
conſtantiam exhauſerunt, qua volu-
ptates reſpuebant : & ad ſtadium ima-
ginariæ cuiuſdam virtutis ſeſe impel-
lebant : falſo opinati, ſibi ſæpe po-
ſteritati hoc modo famam ac gloriam
ſempiternam partam iri, ibique ſum-
mam hominis felicitatem eſſe reſpoſitam.

Qui verò majore cœli, quàm
terræ, hoc eſt, rerum divinarum
quàm humanarum amore rapiuntur
& flagrant : divini que verbi ſimplici-
tati plus fidei & honoris, quàm gravi-
bus illis philoſophorum ſententis at-
tribuunt, nullo negotio deprehen-
dent, quicquid de conſtantia ſua ſa-
pientes illi garriunt ex virtutibus, ne-
latum quidem unguem à vitiiſ diſcre-

T. 3. pare :

pare: Siquidem constantia aut fortitudo illorum meta pertinacia est stuporq; scepticus: magnanimitas, superbia: prudentia, traus & dolus: sapientia, stultitia, & quam summè commendant abstinentiam, tota ea honoris & inanis gloriæ ambitio est: ut solaseas virtutes dicereticeat, quæ ex facerum literarum doctrina, & lumine cœlesti nobis affulgent: Nam in Deo solo eæ inhabitant, & ab eo proficiuntur omnes, ut frustra in sese & suis viribus, mundana sapientia earum comparandarum ac atsequendarum gloriam quærat. Ineptè igitur & incertè philosophorum nonnulli, & quicumque Deum ignorarunt, divinos illos virtutum habitus sibimet vendicarunt: cum quicquid non sit ex fide, purum putum sit peccatum, nec ullum bonum aliunde, quàm à supremo luminum patre, Apostolis suffragantibus, derivetur, & sapientibus infundatur. Sapientes autem eos vocamus, qui in Deo patre unigenitum eius filium, in quo virtutes omnes emicuerunt, norunt & fide apprehenderunt: siquidem veris virtutibus solij donantur, qui Christo per fidem & charitatem copulantur: illique omnibus donis plenè potentiur, qui perfectè suo cum Capite, tanquam membra corporis connectuntur.

*Verò sapi-
entes qui.*

*Christiana
philosophia
vera philo-
sophia.*

Longè aliter *Christiana Philosophia*, omnis moribus dotibus, virtutes deprehendit, Ethnicis multò nobilitores: casq; ex veritate sacri verbi in fidem, spem & charitatem distribuit: quibus probè instructus homo

verè sophus, non philosophus tantum dici meretur, cum sint veræ sapientia suavissimi fructus, non aliunde quam ab arborè vitæ pullulantes.

Cetera Ethnicorum mundana luce fulgentium documenta, licet plausibilia sint, præ illis tamen flocci facienda sunt: siquidem non felicitatem, aut gloriam caducam ac momentaneam à gentilibus philosophis collineatam, sed æternam Christiani ex virtutibus, gratia Dei erogatis, sibi promittunt: quæ idcirco stabilissimæ sunt ac firmissimæ, quod ex Deo solo eiusque filio Christo deriventur ac traducantur. Hanc idcirco mundanam sapientiam, quantum possunt initiati fidei mysterijs à se executiunt, solamque eam sectantur, quæ cœlitus edocta, homines vere sapientes reddit, & tandem perpetua felicitate beat.

Hujus quidem beatitudinis ethnici gultum quemdam pereperunt: ac ulterius progredi suo lumine non potuerunt: Contra verò Christiani discipuli, luce æternæ verbi divini illustrati, plenam eius cognitionem hauserunt, ac fructum suo messis tempore certissimum ac uberrimum expectant, portumq; certissimum, in quo firmissima fidei anchora nixi, tuto consistant ac conquiescant.

Nolim tamen quæcunque luce naturali sapientes, à salute alienententur, serunt, prorsum explodere atque damnare. Naturæ enim sua lux est: sed cum illa multis ex maledictione divina inquinamentis sit conspersa: ac rerum omnium homo sit corruptissimus:

ptissimus: ex ea naturaliter nihil certi ac firmi expiscari potest, ubi tutò pedem figat. Ad clariorem igitur notitiam, & ab omni caligine liberam progrediendum est, ut veræ sapientiæ documenta ac æternæ felicitatis doctrinam hauriamus. Veruntamen multa quæ de perturbationibus animi (de quibus hic agitur) earumque remediis ac medelis attulerunt, admittimus, ac præclatiorum scripta spirantem; rationes, ac elegantes huius argumenti enarrationes, quibus vitia & virtutes nobis effigiarunt; admiramur.

Virtus à-
pietate.

Siquidem virtutem depinxerunt totam suavem, gratam, & admirandam pulchritudinis, ut eiusmodi illecebris nos in amorem illius raperent. Contra verò vitium usque ad eò deformem, turpe, scædum ac pravum descripserunt, ut nobis odiosum prorsus ac execrandum redderent, ac tanquam horrendum monstrum exhiberent. Sed hic vereor, ne à nostris Censoribus malè excipiar, quod medicinæ terminos transilire videar: dum ex Theologia, vera perturbationum animi remedia mutuor, ac veram in cœlo beatitatem peruestigo. Sed credant illi velim, hæc tantum obiter à me dicta, quæ omnis Christianus candido animo deoseuletur, meumque laudet institutum, qui sacram philosophiam profanæ antepono.

Eia igitur hoc argumentum modicè persequamur, dignam utique materiam, quæ magna attentione ac sedulitate inquiri ac dextrè intelligi mereatur.

Perturbationes animi, quæ vulgò accidentia animæ nuncupantur, Græcis *πάθη*, & Latinis perturbationes ac pulliones animæ dicuntur, aliud nihil sunt, quam motus quidam precipites ac efferti, seu vidum animum, turbulentum ac inquietum, & à reparationis via ac terminis evagantem, agitantem, prout major philosophorum numerus arbitratur.

Definitio
perturbationis
animi.

Quæ admodum morborum corporaliū curatio, potissimum in vera causarum à quibus pendent, cognitione posita est: sic ut morbus spiritalibus, hoc est, animi affectibus succurratur, probè eorum causa medicis cognita ac perspecta esse debent. Præterea

Cum causæ ægritudinum corporaliū, ut plurimum in duas classes distribuuntur, ut aliæ internæ sint, aliæ externæ: sic nobis affectionum animæ causæ partiendæ sunt in internas & externas.

Sicut autem
morborum
corporum
sunt vel
interna vel
externa, ita
& animi.

Ad externas referuntur, probrum, inopia, honorum ac bonorum jactura, inimicitia, injuria, & id genus alia. Quæ quidem causæ externa dicuntur, quod extrà corpus nascantur, & aliunde in ipsum incurrant: quæ tamen multas molestias, marores, indignationes, iras, in animo nostro concitare valent: atq; sic perturbationum animæ causæ præbere.

Internæ causæ, duorum sunt generum: aliæ corporeæ dicuntur, quod primo loco corpori occurrant, cuiusmodi sunt dolores, infinitique alii affectus, qui corpus discruciant, quibus evadens ac arctissimam utriusque coniunctionem anima patitur, ac suo modo

Interna vel
corporea
vel spiri-
tualia.

modo divexatur. Aliæ spirituales sunt: quæ sunt illa ipsa animi perturbationes, ac turbulenti motus, qui propriè & privatim morbi ac affectiones animi dicuntur: ut potè quæ præ aliis omnibus causis spiritus nostros & animum exagitant ac contorquere possunt. Cum enim ea mobiles, instabiles, ac leves sint, pro fus aërea & spirituales sunt: quæ idcirco ratione suæ subtilitatis ac levitatis, eiusdem naturæ spiritus nostros facile permeant, afficiunt, ac variis, inq; stupendis motibus exercent, intellectumque ipsum perturbant. Non secus enim spiritus nostri mobiles ac leves, ac eadem facilitate commoventur ab eiusmodi levibus quantumvis & mobilibus causis, quæ aër & aqua mobilia corpora, ventis agitantur, ac conturbantur nullo negotio: à quibus scopuli rupeq; maris, aut terreni montes, ne minimum quidem dimoventur.

Causa sublatio.

Quemadmodum igitur Medici, ut præcens auxilium morbis corporeis exhibeant, eorum causas cællere debent, quibus ex arte sublatis, effectus etiam ipsos, hoc est, morbos extinguant: Sic & agri tudines spiritus, sublatis causis prostrigari consentaneum est.

Morborum animi causa triplices, sicut & corpora ium.

Hæ etiam morborum spirituum causa, quemadmodum & corpora, dividi possunt, in primitivas, antecedentes & coniunctas.

Primitive quæ Græcis ἀρχαῖαι λέγονται dicuntur, ad externas, de quibus paulò antè verba fecimus, revocantur, quæ & evidentes nuncupantur: quibus idcirco quod oculis subiciantur, faciliùs ac promptiùs remedium afferri potest, quàm antecedentibus

& coniunctis, quæ internæ sunt, & minus sensibus occurrunt: attamen vera & genuinæ spiritualium morborum causæ centeri debent: quantum magnus est consensus & vicinitas, cum antecedentes causæ, ex pravis humoribus, doloribus, ac pravis morbis in corpore nascentes, fomentum conjunctis, quæ sunt ipsæmet animi passiones ac perturbationes malè dispositæ, suppeditent. Hinc fit, ut quivis dolor, ex pravis ac virulentis humoribus, aut flatibus in corpore genitis, ac continuum solventibus, corpus discutiens, simul & spiritus & animum conturbet. Haud secus ac melancholici humores, fuliginosique vapores ipsum afficiunt: qui & aciem intellectus nostri obtundunt: sicque phantasiam aliasq; animæ facultates ac functiones corrumpunt & vitiant, ut animum ipsum pro fus de sede rationes dimoveant atq; deturbent, ut paulò post multis exemplis suo loco probavimus, cum privatim de ea animi perturbatione, quæ tristitia vocatur, disseremus.

Ut autem prophylactica pars medicinæ, seu præservatrix, propriè ad evacuationem, revulsionem, & derivationem antecedentis causæ pertinet: therapæutica vero seu curatrix ad conjunctionem, hoc est, morbi curationem: simul & eadem methode, causæ morbi, aut morbi ipsi, qui animum perturbant acterquant, propulsandi sunt.

Præcipuum autem quod desideratur remedium, primò causæ conjunctæ debetur, hoc est, ipsi animi morbo: qui nisi corpori auxilia, sive intrin-

intrinsicus, sive extrinsecus adhibeantur, fugari aut tolli non potest.

Remedia ad passiones animi.

Primo igitur loco, corpus suis impedimentis, quibus animum etiam fatigat, liberandum est: idque duplici illa via, salutaribus remediis intrò assumptis, & topicis extrinsecus ad motis.

2. Quæ magis, tum generaliatum specialia habentur auxilia, secundum illud divinum, quod potissimum ex verbo Dei nobis accersendum est, in quo certissimam ac copiosissimam recreationum silvam, spiritus supra modum etiam agitati & divexati nanciscuntur: Sunt cohortationes, colloquia, rationes, & exempla, nec non elegantes ac viva virtutis & vitij pictura, effigies ac descriptiones, oculis egrotantium ac perturbatorum sigillatim subindeque subiecta, ut sic animum componant, virtutem amplectentur, & à vitiis abhorreant.

Remedia ad animi passiones generalia.

Dehortatio spiritualis.

Atque hæc remedia generalia dicuntur, tanquam universales medicinæ, ad omnem morborum spiritualium genus aptæ & habiles: cui rei in primis Theologus verus animæ medicus necessarius est, qui varia consolationum genera, haud secus ac medicus corporum, varia remedia ac congrua ad varios morbos spirituales è vitiis corporum procreatos, quibus animæ functiones ac facultates interpellantur & perturbantur, subministrent. Quæ quidem animi affectiones & perturbationes, ex acris &

Tom. II.

subtilibus humorum corporis vaporibus excitata, non nisi magna ingenii dexteritate, & solertis medici industria abigi possunt. Cum enim ex eiusmodi causis, phantasia seu vis imaginatrix oblectatur ac depravetur, non nisi magna ingenij sagacitate ac acumine, tot portentosa ac fanatica imaginationes detrudentur ac evanescent. Sic peritus ille sagaxque medicus fuit, qui ægrum suum sibi nasum magnitudine ac crassitie urnæ æqualem imaginantem magna dexteritate curavit: cum ei persuasisset novacula esse amputandum eundem: cui artificio cum apparasset duo aut tria bubula hepata, cum novacula obtusiore cultri parte naso admota, ut contactum illius æger periret: acutiore magna hepatum frustra medicus rescidit, quibus totam faciem ægri cruentavit, ut hoc conspecto sibi suæque naturali formæ restitutum nasum æger crediderit, atque sic ex opinione ac imaginatione contraria, convaluerit.

Phantasia depravata, causa principia per turbationum animi.

Varios id genus morbos suo loco, & quibus remediis, curati fuerint explicabimus: quod multis ac variis exemplis vix fidem inventuris, ostendemus: quibus tamen non sit detrahenda fides, cum superstites adhuc non parvæ notæ viri, ac fide omnium dignissimi, testimoniis suis veritatem eorum, quæ dico, confirmant, suisque comprobent suffragiis.

Cum autem causas huiusmodi motuum animi, radicitus evellendas esse dico, nolim Stoicorum more

V

stupi-

stupidos homines prorsus reddere, quasi omni affectionum sensu spoliandi sint. Neq; enim fieri potest, ut animus corporis gubernator, suis motibus careat, cum infinitas syderum proprietates, in se naturaliter possideat: quibus etiam brutorum instar commovetur. Etenim in bruti modum non potest homo appetitibus suis carere, quin fame & siti pressus, cibum & potum appetat, ceteraque necessaria inquireat. In naturalibus itaque istis motibus foveri hominem volumus: at ubi perturbati sunt, & extra naturæ ac rationis limites evagantur, ad rationes & naturæ cancellos, sagaci medici consilio censemus revocandos.

Stoicorum error in affectibus ratiocinatus & nullendus refutatur.

In Stoicos Philosophos, qui homines eiusmodi motibus exuere volunt, insurgit Aristoteles in ethicis: eosque carpit, quod virtutem in omnium affectionum privatione constituisent, docetque in affectuum moderatione eam consistere: nec minus omni sensu destitutos damnat (qui ut plurimum fatui, stupidi, crassi sunt) quam eos, qui intemperanter & immoderatè, suis se cupiditatibus laxant & addicunt. Has cum agnosceret facultates & affectiones animi Plato, tantum abest ut damnarit, ut contrà nervos spiritus, in Philebo, esse pronunciarit: indicans hac comparatione, instar nervorum toti corpori sensum & motum distribuentium, huiusmodi ~~esse~~ habere. Si quidem illa, nervorum usum spiritui præbent, ut hinc & illuc moveatur, ac modò deorsum, modò sursum fe-

ratur: Quin & inde animus sensum & omnem omnium rerum cognitionem mutuatur.

His igitur si prorsus esset destitutus homo, velut immobilis jaceret, tanquam navis omni vento carens, nec quoquam dirigeretur. Hæc si quidem affectiones impellunt hominem, ut hoc vel illud aggrediarer, quas tamen ratio, gubernator hujus navis primarius, dirigat necesse est, ne præter naturam morbida fiant.

Hinc igitur inferre licet, ut emodi morbi & perturbationes seu affectiones animi curentur, non esse in prorsus spolandum hominem: sed perverfus, ex quacunque causa vitiate fuerint, omnibus modis esse corrigendas: hoc est, tollendum esse ab illis malum, ut integræ ac sanæ vigent: quemadmodum boni solent medici facere, qui non omnes ex corpore humores deturbare solent: sed vitia & impuritates eorum extirpant, ut salutare & puras functiones exerant, ad optimam crasam revocati.

Sic quoque periti hortulani se habent, quos utique imitari liceat: si quidem ex horro solas inutiles, aut etiam noxias eruncant ac evellunt herbas, salutaribus relictis, quas magna sedulitate ac industria rigant, fovent, excolunt. Quod si contingat interdum nonnullas etiam bonas è suo loco extirpari, id non fit ut abiciat eas agricola, sed quæ minùs interferentes ac spinas suffocata proficiant, liberiori acri & fertiliori solo implantentur, ubi uberius educæ, occurrat.

occataque fructus suos citra impedimentum suo tempore, non agrestes, sed cicuratos: non acidos sed suaves, & minus acres explicent.

Quinam animi affectus evellendi?
Sic & erga animi affectiones agendum, quas non expedit ex naturæ luxu sinu promiscuè & temere avellere: ita enim in jacturam spes lucri degeneraret.

Preparatio.
Quemadmodum igitur, ut aptè & concinnè corpori medeamur, præparantia in primis purgantibus præscribenda sunt, quo fluxiores reddantur humores, & ad evacuationem faciliiores: necnon ut minori molestia, & citra vim purgationem æger ferat. Sic in curandis animi perturbationibus, præparante methodo utendum est, quæ cicurentur præva illæ affectiones, & mansuetiores reddantur, eademq; via ægrotus ipse, post imploratam Dei misericordiam & auxilium, componatur ad admittenda remedia, hoc est, salubres adhortationes, recreantia colloquia, consolaciones, & id genus alia salutaria consilia, argumenta, & exempla, quæ pro passionum natura & conditione, ad sanitatem mentis restituendam explanabuntur.

Atque hæc quæ superius allata sunt, ad universalem morborum animi curam pertinent: cui particularis nunc demum annexanda est curatio: hanc aggrediemur ab explicatione singulorum remediorum, quæ singulis passionibus sigillatim aptari debent, postquam prius illarum numerum, naturam, differentias, & causas enucleaverimus.

Tenendum est igitur, præter ap-

peritum, qui nobis cum aliis rebus omnibus creatis communis est: & rationis facultatem, quæ nobis est singularis, reliquis aliis naturis præter humanam, ea destitutis, animale quoque appetitum nobis insidere, aliter sentientem, quo & bruta prædita sunt.

Triplex in homine appetitus.
Ex hoc sensitivo appetitu, aut naturali sentiendi potentia, quæ bona sunt & salutaria amplectimur: quæ verò mala & noxia declinamus & refugimus, duo insignes rami tanquam ex eadem radice enascuntur, irascendi videlicet, & concupiscendi studium: ex quorum dominio pendent varii illi motus & perturbationes, quibus agitatur instar arundinis ventorum flatibus huc illuc impulsæ.

Appetitus sensitivus.
Ad concupiscendi appetitum referuntur sex diversæ perturbationum species, tres quidem ex bono, quod sibi proponit, exurgentes; aliæ verò tres ex malo, quod vitare studet. Tres primæ dicuntur esse amor, cupiditas & gaudium: quibus tres aliæ opponuntur, odium, aversatio, molestia.

Concupiscendi appetitus sex species.
Ex irascendi appetitu, qui sibi bonum proponit tanquam obiectum, & eius comparandi difficultatem: quippe fugam mali velut scopum, sibi obijcit, cum eius declinandi impotentia, quinque aliæ motus species oriuntur, spes nempe, desperatio, metus, audacia & ira.

Unde quidam undecim passionum aut perturbationum genera derivant, quas alii ad septem contrahunt. Ambitionem videlicet, Avaritiam, Voluptatem, Invidiam, Curiositatem,

V 2 sitatem,

fitatem, Iram & Metum. Pleriq; vero quatuor tantum agnoscunt in genere, gaudium, dolorem, spem & metum: Unde illud Virgilianum,

*Servius in
6. Æneid.*

*Hinc metuunt, cupiunt, gaudentq;
dolentq;*

*Quatuor
animi pas-
siones qua.*

Varro & major Philosophorum natio, de quatuor passionibus verba faciunt: duas à bonis, totidem à malis existimatis rebus deducentes. Nam dolere ac timere duæ opinionēs mali sunt, una præsentis, & altera futuri. Si in hoc argumentum penitus introire constitutum esset, in gurgites & abyssos immensi maris incidere, unde navis nostra nunquam emergeretur. Satius igitur est hic vela complicare, nec ulterius progredi, tantumque de illis spiritus passionibus verba facere, quæ motibus suis varia morborum genera in corpore parere idonea sunt: quod præcavere, & eiusmodi incommodis maturè prospicere, boni medici & religiosi officium est: non secus ac Theologi partes sunt, perturbatæ animæ motus depravatos compescere, quales sunt *ambitio, avaritia, cupiditas & invidia*, quæ sæpè corpori jacturam & interitum minantur, & conciliant.

C A P. XXVI.

De Ambitione.

AMBITIO, quæ supremorum honoris graduum ardens est infania, datur vitio, quod inanis gloriæ immoderato stadio teneatur, non quò publicam utilitatem spectet, sed

cæteris cum fastu tumoreq; dominetur. Unde etiam majore ratione damnatur, si obliqua via, & nocendi potius, quam proficiendi studio, ad eos gradus contendat.

Remedia.

Luculenta infania istius, quæ inter primas alias animi perturbationes in humanam scenam irrupit, apparuerunt omnibus seculis testimonia, insigniaque supplicia: quòd ubiq; & semper solitus sit Deus hominum *superbiam & arrogantiam* gravibus pœnis mulctare: Quibus ne ipsi quidem Angeli erepti sunt. Illi enim acerbissimas primi omnium sustinuerunt, & in æternum sustinebunt ærumnas, in profunda inferorum barathra detrusi: è quibus nullus unquam futurus est exitus, quòd divinis superbi mandatis reluctati sint. In idem peccatum primus noster parens Adam lapsus est, cum sese Deo æqualem superbe redere voluit, & ambivit pares cum illo dominandi honores: cuius ambitio- nis opera perfectum est, ut omnibus exueretur, cum animi, tum corporis dotibus, quibus insigniter & abundè à Deo fuerat ornatus & instructus.

Ad illius exemplum reliqui, quotquot sunt, sive Principes, Reges, Monarchæ, sive mediæ conditionis, aut inferioris etiam ordinis homines, qui velut Thracones & Salacones cristas attollere voluerunt, miseri tandem & infames perierunt, & mole sua præcipites abierunt.

Testis est iudiciorum Dei immanis ille gigas Goliath: testis superbus Senna-

Sennakerib: nec non audax ille Holofernes: qui superbia sua abrepti, & subtribunda audaces ferocia, in Deum ipsum insurgere, ac insolentibus dictis viventem in secula, in cessere ausi sunt: humanæ suæ conditionis & imbecillitatis immemores.

Eandem superbiæ multam pertulerunt Ozias, quod dignitate regia minimè contentus, sacerdotium ambiret: Nebuchadnezar, quod cultum divinum, & adorationem sibi ut Deo præstari imperaret: Herodes, quod divinitatis titulos à populo assentatore sibi tributos alacriter exciperet. Nec manus Dei effugerunt potentes illi monarchæ Caligula, Domitianus, Heliogabalus, aliique complures, qui sibi divinos honores deferri, simulachra sua ubique erecta adorari, sequere in Deorum numerum referri, suæ vilitatis oblitii, imperiose & minaciter jusserunt, ut qui miserimum & infelicissimum vitæ exitum in suæ ambitionis & superbiæ pœnas, experti sint.

Hoc ipsum Poeta fabulis suis, veritatem rei velantes, ingeniose expresserunt: cum Phaëtonta inducunt audacter nimis & superbe, ad agendos Solis equos procliviorum, majoraque viribus suis arroganter molientem, contra Phœbi patris monita, filium sic compellantis:

Altius egressus caelestia signa cre-
mabis,

Inferius terras: medio tutissimus
sibi.

Cujus ambitionis, temeritatis, & audaciæ, eo ipso momento, suppli-

cium conflagratione sui pœnas dedit: ut verè dictum fuerit, rarò antecedentem scelestum deseruit pœna pediclaudo. Simile quid de Icaro etiam idem referunt, artificiosum volatum sibi arrogante, quem solutis alis per aerem volantem, præcipitem in mare ruisse confingent. His nempe figmentis infelicem ambitionis exitum & arrogantiz docentes.

2. Verbum Dei dehortans.

Deponit enim Deus potentes de sede, & exaltat humiles: superbos enim is ferre non potest, quin variis supplicijs mulctet, & incognitis morbis afficiat, quibus nulla medicorum auxilla conducunt: tale Ozias tulit supplicium, qui deploratam incurrit Elephantiasin: Herodes verminosum & pedicularem morbum. Tales etiam morbos, potentissimi quidam monarchæ nostri temporis, fulmina belli, passi sunt: quos medici nulli, quantumvis eruditi, naturalibus suis remedijs profigare potuerunt: utpote quorum supernaturales essent causæ, naturalibus remedijs minimè curabiles. Quod utique maximè notandum, & alia cogitatione ac meditatione spectandum occurrit, cum ista captum sensus humani superent.

C A P. XXVII.

De avaritia.

Ambitionem cominùs sequitur: Avaritia, quæ inter violentissimas: & furiosissimas animi perturbationes: annumeranda est. Infinitis enim fluctibus:

ctibus omnium propè hominum animos exagitat, ut nullo non turbine nocte dieque perpetuis vigiliis inquietoseos concutiat, emaceret atque prostrernat. Instar enim freti & angustiarum Lybicarum hæc se habet; ubi perpetuis flacibus & fluctibus, iisque contrariis inter Scyllam & Charybdim, mare conturbatur, ac sursum & deorsum pervolvitur.

Furia hominis effudit avaritia.

Cum enim differentia, metu, solitudine, vana spe, aut desperatione, sæpius stipetur (quas quinque furias sibi semper adjunctas habet Avaritia) nocte dieque perpetuis vigiliis animum fatigat & contorquet, ut nulla quiete frui possit. Hinc fit ut Avarus insomnes noctes ducat, rigida terræ incubes potiùs, quam mollibus stratis; quæ impensarum metu in lentes, spinas, & urticas commutat: atque usque adeò animum torquet variis fluctibus, ut mille mortes in horas exingenti illo curarum ardore subeat, & sic inter pereundum vivat: Tantusque est ille cruciatus, ut Phalaridis tyranni incensum & ignitum Taurum in supplicium crudele excogitatum, non æquet modo, sed etiam immanitate superet.

1. Demonstratio sequentium malorum.

Hinc Megara illa Avaritia tot furiosis motibus animum exagitans, jure à Spiritu Dei radix malorum dicitur: à qua ideò *Polit. lib. 1. cap. 1.* & ab ambitione tanquam seminariis, omnia promanare vitia ac scelera, testè ac verè sensit, scriptique Aristoteles. Huic igitur tam horrendæ me-

retici quicumque adherent, & laqueus ejus irretiuntur, insani proflus sunt judicandi, & omni ratione sensuque carentes. Quid enim infanlius, quam futiosis impuræ istius belluæ motibus à casto virtutis amore, quæ cælo & æterna vitæ beatæ amplexantes, avocari? Quid non molestiarum & cruciatu exhibet avaritia, non tantum in hoc seculo: at in futuro etiam pœnis apud inferos æternis sequaces suos mulctatura: Nullum tamen frequentius & usitatius vitium vel inter Christianos etiam, avaritiâ pullulat, ut hoc nomine ab Ethnicis etiam, & infidelibus multis superemur, qui spreis caducis his opibus immortalis virtuti & gloriæ toti incubuerunt.

2. Exempla Ethnicorum avaritiam detestantium.

Vbi nunc alter occurrit Demetrius Phalereus, qui ex mercatura ingentes consecutus opes, audito forte fortuna Cratete, publicè docente, ac per unam atque alteram horam de laudibus, & admirandis virtutis effectibus disserente, se miserum exclamavit, qui tam diu ignorantiam fovisset, bonaque tam exquisita virtutis paucò comparanda negotio, flocci pependisset, ut magnis cum laboribus, & crebris vitæ periculis ad ea attentior fuisset, quæ usque adeò vana sunt & caduca.

Pauci non occurrunt sive literati sive ignari, qui Anacreontem imitandum sibi constituent, qui à Polycrate quidem tyranno tria circiter nummorum aureorum millia dono data accepit: at cum metu & gravioribus

sibus curis inductis vexaretur, sibi que somnum eripi indignaretur, interque dormiendum subultim expergetactus, ac nimia conservandi muneris cura perpetuo teneretur, non solum de pecunia, sed etiam de vita à latronibus, vel domesticis eripienda sollicitus, cœpit de pristina sua animi tranquillitate recuperanda cogitare, ac de anxietate deponenda. Quod ut præstaret, idem argentum Polycrati restituit, addiditque ab eo sibi plus negocij constat, à quo tempore luis ferinijs incluserat, quam ex eo voluptatis & delectationis in posterum esset experturus.

Atque hæc in hunc finem dicta sint, proposita que exempla, ut quam prava illa cupiditas & avaritia infinitis animum torqueant perturbationibus doceamus, quo minus illis mancipemur, easque tanquam corporis & animæ perniciem ac interitum execremur.

3. Demonstratio subsequentiū symptomatum in corpore.

Restat ut tanquam medici, quibus corpus humanum medicæ facultatis objectum proponitur, quam gravibus affectibus & symptomatis impetatur ab execrando illo monstro recensamus, & huic narrationi adjiciamus. Avarus famelica ingluvie & inexplebili perpetuò thesauris inhiat, struthionicum gerens stomachum, quo non tantum ferrum concoquit: at aurum argentumque solidissima

inter omnia metalla absorbet atque concoquit.

4. Demonstratio noxiæ Diætæ quam tenent avari.

Excusamus etiam remedium, imò dignissimum avari supplicium, quo ad sedandum caninum illum appetitum, & immoderatam rabiem, utatur exigendam. Remedium tenere cupis? frustulo panis autopyri & secundarij, secalini, sapiusque rancidi: cœpa, porro, suilla aut bubula salitis & tumosis molligine cœnosa, falsis halecibus, & id genus pessimis sive asarcorum dierum, sive sarcicorū tempore, suæ fami & hianri perpetuò gutturi consulit. In potum assumit vappam vinorum fœces & acelcentes reliquias, fugax vinum & corruptum, atque id genus depravatos potus: ex quibus omnibus nihil in corpore præter salsum sanguinem, reorridum, impurum, ac pessimos humores, valetudinem ejus labefactantes gigni potest. Hinc redditur valetudinarius, & de perpetuis doloribus conqueritur.

Præterea cum adversus aeris injurias, vel rigidissimam etiam hyemē propè nudus incedat, aut vili attritoque vestimento parcius aut segnius sese induat: maria terrasque percurrat, nocte dieque æstivis & hybernis tempestatibus sese negotiando citra quietem torqueat: quas non potest infirmitates, eruditates, incoctiones, rheumata, catarrhos non contrahere, & innumeros alios affectus incurere? Unde enim pleuritides, febres, chira-

græ,

græ, podagræ, & id genus alia, ex hoc nisi fonte promanant? quibus ut medeatur, quid agit? nimia nempe abstinencia, seu parsimonia sibi familiari utitur, ut qui in necessarij instaurativi locum, unicum ovum, vix adhuc integrum cineribus coctum assumat: pane aqua diluto, panatellæ delicatæ aut minimalis loco vescatur: jusculum ex butyro salito & brassica coeditum, in consummati alicujus optimi locum sorbeat, aut gelatinæ. In purgantis verò medicamento vicem, si adstricta sit alvus, drachmam unam granorum ebuli, rhabbarbaro alioqui cariori substituit, usus alicujus veneficæ consilio: ne apud medicos & pharmacopœos sumptus ullos faciat.

Edò tandem hujusmodi homines desperationis adiguntur, ut si fertiliorem messem, & viltorem annonam fortè præferant, quæ venditionem suorum frumentorum ac vinorum iam ex longa etiam pretij expectatione, rancidorum & pendulorum, remoratura sint, sibi laqueo vitam eripiant, vel in puteos præcipites se dent, ut hac ratione corpus & animam justo Dei judicio perdant.

Punitio divina in avaros.

Sexcenta hic annecteremus pœnarum in illos maledictos homines divinarum genera, niobstreperet Momus aliquis aut invidus Cenfor, reclamaretque hæc nihil ad rem futura, neque proprij esse loci in quadam de diætæ tractatione tot verba, tot historias, & tot exempla percensere. Sed æquiori lectori institutum nostrum af-

secuto, res secus videbitur. Satis enim perspiciet, universalem hæc à nobis, non particularem tradi de diætæ tractationem, quæ idcirco nihil indictum aut prætermisum ferat. Tantus enim ejus est ac tam necessarius usus, ut laxam hæc, non strictam ejus explicationem, in qua nihil desideraretur, proponere constituerit: cujus idcirco accuratior & longior tractatio tãquam supervacanea inique redarguetur. Boni igitur ac æqui consulet candidus lector nostrum hoc institutum, nec sibi inutile futurum, aut de nimia verborum copia, ex qua non posse fructum decerpere, conqueretur.

Consulò enim me in hanc tractationem effundo, quod ejusmodi affectionum & morborum animi cognitio, maximè sit medico necessaria, & ad eas explorandas attentissimum ejus esse debeat studium, quod magnis iisque stupendis perturbationibus & sevissimis etiam cruciatibus corpus excrucient, ex humoribus, quos conturbant, & proflus depravant: Unde etiam magnus ille Hippocrates coactus est aliquandò dicere, in quibusdam morbis divinum quid inesse.

Vt igitur institutum nostrum persequamur, juverit unum idque perhorrendum de insigni Avaro sumptum supplicium, quàm brevissimè recitare: siquidem fufius alibi versibus Gallicis ante viginti sex annos illud descripsimus in nostra morocolinæ, aut cantionibus Doricis à Joanne Tornesio Lugduni typis expressis.

Is, de

Episcopus
Mogunti-
nus à mu-
vibus de-
voratus.

Is, de quo loquimur, insignis a-
varus fuit Moguntinus Episcopus,
qui ad querulas voces innumerorum
pauperum fame pereuntium, & sipe
ab illo emendicantium, tædio inci-
gnatus, omni humanitate & miseri-
cordia deposita: sed immanitate &
crudelitate, sævissimos quosvis su-
perante Leones, assumptâ, totam il-
lam murium farraginem, ut vocabat,
area frumentaria concludi jussit atque
ædificium incendi, ut miserando ibi
spectaculo, deplorandi pauperes con-
cremarentur: sed scelestissimum ac
crudelissimum hominem pœna non
deseruit, divinaque vindicta. Eo e-
nim iplo tam nefarij sceleris patrati
momento, repentinâ murium innu-
merum catervâ circumvallatur, quam
nullo ingenio, nullaque vi à se excu-
tere & summovere potuit, quin sive
stans, sive sedens, sive decumbens in
lecto, sive mensæ accumbens, ab illis
toderetur, ac dilaceraretur. Nec ju-
varunt detestandum hominem late-
bræ, quas quæsit, aut ergastula, quæ
januis & fenestris carentia murium
turbam introitu arcerent: securè illi
diplomate Dei nixi, quovis irrepse-
runt: nec quicquam opis Satellites
tulerunt, licet huc illuc fustibus, &
baculis irruerent, ferirent, seseque
circumagerent. Frustrâ etiam arx &
turtis in medio Rheno extrui jussâ
est, qua piaculum illud includeretur,
vana vitandæ divinæ vindictæ spe &
persuasione, quasi mures tranare a-
quas reformidarent. Repentè enim
magnis turmis in aquas irruerunt, tra-
jecerunt, turrim conscenderunt, su-

Tom. II.

perarunt, introierunt, execrandum il-
lum hominem adorti sunt, vellica-
runt, tandemque ab omnibus suis sa-
tellitibus derelictum, & frustra vires
humanas implorantem, devorarunt,
absumeruntque.

Præter visibile illud Dei judicium,
occulta alia in thesauris suis Deus as-
servat, quibus scelera hominum co-
ercet, quorum causæ abditæ sunt ac
nobis incognitæ, captumque homi-
num superant: quæ idcirco vel acu-
tissimorum ac doctissimorum medi-
corum leges & medendi normas ri-
deant ac fallant: Ad quastamè Chri-
stianum medicum attentum esse o-
portet, ne quid supra vires aggredia-
tur; atque aliundè remedia petat, quàm
ex libris Hippocrati, Galeni, Celsi, A-
vicenna, & aliorum.

C A P. XXVIII.

De Invidia.

HAs omnes ambitionis & avaritiæ
horrendas deformitates depin-
gere graphicè suscepimus; quæ tamen
parvi utique momenti sunt, præ por-
tentoso illo *invidiæ* monstro, quod
longè horribiliore, & magis execran-
da ceteras vincit pernicie. Tanta e-
nim hæc animi perturbatio est tot
venenis cor absorbens, internis ac
cæcis ignibus adurens, vel citra ratio-
nem & argumentum, quibus superio-
res carere non videntur, ad suorum
motuum speciosam excusationem, ut
nullo calamo dignè satis describi aut
ratione exprimi possit. Ambitio liqui-
dem virtutis speciem sustinere vide-

*Invidia
monstrum.*

X tur:

tur: avaritia boni alicujus imaginem simulare, quo sibi & posteris consulat: At invidia nihil habet, quod jure fucum suæ perturbationi compareret.

Nam quamvis ambitionis & vanæ gloriæ ardore, rapti fuerint Alexander ille Magnus, & Themistocles inter Græcos, excusandi tamen videntur: ille, quod vereretur, ne à patre Philippo semper victore sibi nihil relinqueretur, quo gloriam & famam assequi posset. Hic, quod nihil aliud quàm Miltiadis virtute & trophæis excitatus, ipsius vestigia præclaraque gesta, non æquare solum, sed etiam superare die nocteque meditaretur. Siquidem vilem eorum conditionem & abjectam apud omnes. fortem animadvertabant, quinullâ virtutis gloriâ præstitissent, nec ab egregio aliquo facinore ullam sibi famam conciliassent. Sic voluptas suos motus dulcedinis cujusdam prætextu excusat: quod in congressu & consuetudine lociorum hilariter vivatur, quod honestius sit eleganti veste, quàm vili & lacera indui, illiberalem & fordidam esse parsimoniam. Avaritia his exceptionibus tuebitur se, quod nihil sit calamitosius, nihil turpius, nihil contemptius egestate: summum bonum in divitiarum acquisitione & possessione collocari: & genus & formam à Regina pecunia donari: qua deficiente, omnia simul deficere: à medicis in morbis etiam gravissimis nullum auxilium expectari ab illo qui censu careat. Consanguineis etiam, agnatis

& proximis illum esse odiosum, cui curta fuerit vel nulla suppellex.

His modis *ambitio & avaritia* ^{Invidia in excusabile} se tutantur. At invidia nihil habet quod opponat in excusationem, si accusetur, nihil quod reclamet, si perturbationum omnium animi foedissima & turpissima esse dicatur: Siquidem superiores motus, ex imbecillitate naturæ emergunt. At invidia ex improbitate nostræ voluntatis nascitur. Natura enim invidia usque ad eò horrenda ac portentosa est, ut ex felicitate alterius suum contrahat infortunium, & ex alterius infortunio suam sibi conciliet felicitatem: hic malamens, hic malus animus, cum prosperæ proximi fortunæ invidetur, & gaudium ex ejus mærore comparatur: cum ridetur ex lacrymis ejus, & ploratur ex risu ejusdem: cum bonus ex alterius mærore habitus contrahitur: contra cum ex ejusdem pingui habitus abesse aliquis. In summa ^{Invidia comparatio} conferri potest invidus cum Timone ^{cum Timone} illo Atheniensi ^{ne Atiq-} & fortunæ ^{niens.} & felicitatis alienæ osore, omnique charitate destituito: quod nihil ingratius animo concipiat, quàm erga homines benevoluntiam ac beneficium Deum se habere, eosque prosperè ac feliciter prospiciat degere.

At quem ex suo livore fructum ^{Invidus} carpit invidus? ut scilicet alter fiat ^{mihi Prometheus} Prometheus, ejus cor à vulture acerbisissimis, iisque assiduis cruciatibus eroditur & vellicatur: ipsum theatrum, ipsum supplicium, ac simul sui fiat ^{metus} carnifex: cui tabes illa instar hirudinis

nis sanguinem exhauriat, medullas exsiccet, ossa absumat, ut macie, pallore, squalore, & habitu corporis prorlus deformi & horrido ^{ὀκλίστεο}, potius quàm hominem referat. Quod utique vitium, atque horrendum malum pulcrè depinxit poetâ his versibus:

*Livor tabificum malū venenum,
Intactas vorat ossibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem,
Quum quisquis fuerit invidet que
forti*

Vt debet, sibi pœna semper ipse est.

Hic aliquos istorum Censorum, qui mihi semper obstrepunt, & calammum meum in se exacuunt, ac argumentum suppeditant patefaciendæ suæ immoderatæ invidiæ, cum omnibus ejusdem proprietatibus & effectis, perbelle depictos mihi videre videor, in quos utique cum acerbis calamo nostro decrevissem invchi, & suis genuinis coloribus eos delineare, communicassemque cum illustrissimo viro, & ex regni hujus primoribus primario, consilium meum: Sapienter & graviter, ut prudentia, consilio, & gravibus sententiis refertus est, respondit in hæc verba: Conquereris, inquit, de iis quæ non possunt non esse tibi laudi, & in trophæum præclarum concedere. Si enim invideris, hæc certissima nota est, aliquid in te esse præclarum & laudabile, cui invidetur & quod æmulatione dignum sit: simulque addidit hoc Diogenis apophthegma, qui homini apud illum de livore & odio quorundam, quo incessabatur expostulanti, hoc aperuit consilium: ut scilicet in ultionem inimicorum inceptū

virtutis cursum fortiter & alacriter persequeretur, nec eum abrumperet: ut quæ certissima sit via ad vindictam de illis sumendam, qui hoc nomine sese perpetuò excruciant, & intimas cordis partes sensim & assidue exurunt. Majore siquidem invidi cruciatu torquentur virtutibus conspectis in eo, quem imitari nequeunt, quàm si fustibus & armis ab hostibus impeterentur.

Fusio rem de his tractationem Theologis relinquam, cum ea sint mera animi pathemata, cujus illi curam gerunt: transeamusque ad alias quatuor perturbationum animi species, quæ restant excutiendæ, utpote quæ propius corpus attingant, ipsumque conturbent, ut in magna sanguinis humorumque aliorum oriatur perturbatio, quæ intestinum bellum, & furiosos insultus prorlus in corpore excitet. Hinc variis agitantur ægritudinum procellis, quarum nulla haberi possit, præterquam à sagacissimo & peritissimo Medico, cognitio, nec turbarum ejusmodi compositio, aut extinctio.

CAP. XXIX.

De Amore Venereo.

Quæ igitur nobis restant enarrandæ animi affectiones, sunt *venereus amor, ira, gaudium, timor & tristitia*; inter quas primum occupat locum Amoris perturbatio, velut aliarum radix & scaturigo.

Ab eo enim oritur æmulatio, ab æmulatione ira & furor, à furore

*Fructus
venereus
amoris.*

X 2 yindi-

vindicta, ex qua injuriæ nascuntur & læsiones, quæ demum supplicij metû incutiunt, quem perpetuò tristis recordatio, tædium & mœstitia consequuntur. Aut sialiter negotium hoc expedire velimus, ex hoc ipso amore, absentis boni potiundi cupiditas nascitur: ex cujus præsentia & possessione oritur lætitia: quam brevi duraturam, ut leve mobile & mutabile bonû, mox metus excipit, ne excidat: ita ut quantacûnque sedulitate ac custodia difficili retineatur, de jactura fugacissimi boni semper timeatur. Ex hujus boni privatione, ingens nascitur tædium, & prorsus lethalis mœstitia ac indignatio, quæ animum nocte dieque contorquet.

Venera cupido est basis & origo aliarum affectionum.

Venera igitur hæc *cupido*, cum basis & origo sit aliarum, ut diximus, affectionum, atque inde omnium motuum, quibus animus cum corpore perturbatur & excrucietur, quoties ab ea abripi nos patimur, & trãversos agi, primò nobis examinanda suscipietur. Hujus itaque tales sunt effectus ut sapientissimos quosque, nec non fortissimos duces, nullis bellorum æstibus aut machinis territos, invadat & concutere soleat, imò expugnet & prosterнат: acutissimos reddat stupidissimos, & qui judicio pollent, dementes: prudentissimos ad insaniam redigat, moderatos effrenet, denique hominem in brutum commutet: cujus porrò tanta vis est, ut quos aggressa est, in desperationem præcipitet, ac manus sibi inferri miserando aspectu cogat: homines belluis immaniores efficiat, quas ad

mortem ruere voluntariam nusquam animadvertimus, aut alias sui generis, unguibus aut dentibus dilacerare.

Quemadmodum autem illa *venefica Circe* à poetis tam decantata, fingitur eos, quos ad se intromitteret, non tantum effalcinasse, mente & judicio privasse: sed etiam in scœdissima bruta, porcos nempe, turpissimum animal convertisse: Sic quos rapit insana illa *cupido*, de statu mentis deturbat, à studio & cognitione virtutis avocat, omnem illorum fortitudinem infringit, corporis robur enervat, functiones animæ omnes inturbat & oblaedit, ad omne vitium omnemque turpitudinem præcipites agit, denique ex hominibus bruta animalia effingit, ut jure voluptatem alteram *Circen* esse dixeris.

Si morbos ex amore procedentes spectemus: corporis & animi mollietiam parit, languores, lipothymias, syncopes, paralytes, cruditates, omnis generis arthritides, vigiliis perpetuas parit, omnem threptices facultatem & œconomiam vitiat, ut subtumidi, pallidi, lividi, hujusmodi homines, omni vegeto destituti colore conspiciantur: quin & luem illam veneream tam famosam, lepraque qua totum corpus in frustra putrida solvitur, progignat: qua ratione *Circæos* porcos scœditate superat. Hęc sunt ornamenta, illæ dotes, quibus satellites suos ac milites voluptas exornat: quos tamen præ amoris insaniam parum reformidant, aut nihil potius faciunt.

Astamen ut à depravatis ejusmodi cupi-

cupiditatibus & perturbationibus juveniores avertamus, & medicos etiam erudiamus, qua ratione fons ille mali exhauriri ac exsiccare possit: exempla quædam subjiciemus illustrium quorundam virorum, quibus saniores & prudentiores doceantur ex aliorum deformitate, mentem ab eiusmodi inquinamentis, pravisque cogitationibus, abducere. Solent enim aut debent lapsus aliorum, & infelices malè institutæ vitæ eventus, alios terere, qui eadem vestigia sequantur: quique luto inter gradiendum immergitur, comiti suo meliori incedendi via autor esse debet. Alioqui non careat ille reprehensione, qui periculum sibi imminens non defugiat, justæque imprudentiæ ac temeritatis arguatur, qui alieno exemplo non sapiat.

Ut igitur ostendamus vel sapientissimos etiam veneno hoc amoris infici, occurrat primò sapientis illius Salomonis insigne exemplum, de quo dicere super sedebimus, cum ex factis scriptis illius historia omnibus satis elucescit. Cuius tamen exempla pius quisque movebitur, ut ab eiusmodi illecebris avertatur: ne fortè quem audivit tot virtutum donis, tantaque sapientiâ instructum, turpiter tamen prolapsum, imitetur, ne è idem ipse inferioris longè conditionis, & levioribus ac nullis propè munitus præsiidiis, periculum lapsus incurrat, aut graviora peccata committat: sicque Dei gratiâ spoliatus gravissimum æternæ mortis subeat supplicium.

Præter hoc, aliorum etiam saga-

cis ingenij virorum, sequuntur exempla, qui licet fortitudine præstantes essent, hoc icæti veneno, & rationem & virilitatem amiserunt, & prorsus enerves, & effeminati facti sunt. Testatur hoc Marcus ille Antonius, vir prudentia singulari præditus, qui Cleopatram nimio amore incensus, insana etiam ejusdem suscepit studia ac consilia, nihil non imprudenter, leviter, ac negligenter tractavit, aut deinceps aggressus est, quod laudem meruerit, & famam ei conciliavit. Totus enim in eo erat, ut in amplexibus suæ finu & amplexibus viveret, eiusque fascino & incantationibus usque ad eò illaqueabatur, & nulla habita ratione periculi vel dedecoris, unam Cleopatram & spiraret & loqueretur, ut scribit *Plutarchus in eius vita*: cuius demum utriusque infelicissimus ac summè miserandus secutus est vitæ exitus.

Quid ego Herculem in medium producam, communem orbis humani *ἀλκιυγέος*, monstrorum dominatorem, totiusque fortitudinis speculum? ille amatorio Omphales beneficio infelix succubuit, & robur in fœmineam mollitiem, laborem in luxum, Martemque in delicias muliebres, appensa lateri colo, commutavit: Deliramenta fortassis putas? intueamur quid de fortissimo illo & robustissimo Samfone scriptum reliquerit sacra historia: Quem alioqui invictum una mulier, quam deperibat, emollivit, & tanquam pecudem citra vim ac repugnantiam in manus hostium tradidit.

X 3

Signa-

Salomonis
amor ille-
gissimus.

Exemplum
Herculis.

Lucius Vitellius.

Signatur Lucius Vitellius, Vitellii Imperatoris pater (ut scribit *Suetonius*) strenuus, ingeniosus ac prudens, qui turpis & infamis libertinæ cuiusdam amore irretitus usque adeo fuit, ut nihil non homine indignum patraret: quippe qui inter cætera, scorti vilissimi salivam cum melle illicitum commisceret, quo tanquam summo balsamo instaurandæ vitæ opportuno, arterias & guttur crebro, idque publicè, abjecto omni pudore, ad gratiam eiusdem aucupandam perfunderet.

Mirum utiq; est usq; adeo homines mente & oculis excæcari, ut quam incurrunt ignominiam ac infamiam, nequeant percipere, ego idcirco amorem depingi cæcum existimo: Si enim oculorum luce frueretur, suæ ipsum infamiae puderet. At eiusmodi venerei ac lascivi homines oculorum lumine perstricti sunt, quod citatum modo exemplum satis ostendit.

Qualis porro iste sit amor docere nos voluit *Æsopius* in quodam suarum fabularum, cum dicit, omnes animi affectiones ac perturbationes ad effingendum formandumq; amorem concurrere: Iram nempe, metum, tristitiam, gaudium, mansuetudinem, acerbiteriam, æmulationem, diffidentiam, & demum reliquas omnes, inter quas pudor unus & verecundia desiderantur.

Repetamus cursum nostrum, doceamusq; ingenti illo amore instar pecudum homines hebetari, nec solum molles ac effeminatos fieri, qui illi adherent: ad dementiores omni-

bus omnino limphaticis reddi, ut sapè etiam sese præcipites agant, ac crudellem vitæ suæ lanienam exerceant. Fluvius generis monstra fuerunt Phyllis, Iphis, Hamon, Sappho, Biblis, Calluce, Phædra, Timagoras, Zidica, quibus mors à seipsis illata, quod insultus tantæ perturbationis ferre non possent: Hisce nonnulla etiam, quæ nostris temporibus evenerunt exempla, apponemus.

Galeazius Mantuæ Dux Patavii *Galeazius Mantua Dux.* degens, iustus à puella, quam deperibat, ut sese in fluvium profundum & ingentem conjiceret, admissis statim generoso equo calcaribus, se in flumen præcipitem dedit, ut illi morem gereret, posito omni mortis terrore, cum tamen vel sola facti recordatio, lectioq; sanæ mentis hominem percellat, & in quendam veluti horrorem conjiciat.

Aliis porro huiusmodi amore capitis, vel sola anasarum jactura vel absentia mortem statim præ desiderio intulit.

Simile quid nobis exemplum *Nobilis juvenis Gallus.* suppeditat nobilis quidam Gallus juvenis, non minus strenuus quam omnibusgratus, ex familia Alegriorum oriundus, qui cum ingenti amore Mantuani Ducis filiam prosequeretur, ab eademq; vicissim coleretur: cumq; ei fortè veneno infectum pomum ac deleterium, quod in sui perniciem inscius ab alio acceperat, obtulisset, & ex eius usu extremos illam ducere spiritus animadvertisset: deprecatus primò culpam extremo animi dolore perculsus, in sinu eius non sine

in suspiriis ac lachrymis, animam prior exhalavit: quem statim illa secuta est comes. Hinc quam potens sit amoris vis liquet, qui omnem napellum, arsenicale venenum, & quodvis aliud deleterium, quo potuit pomum intoxicari, noxæ promptitudine, & exitij celeritate superet.

*Historia de
insigni a-
moris vi,
cuiusdam
Euryali a-
liorumq.*

Aliam historiam amoris impetum mirificè referentem petere licet ex Euryalo quodam equestris ordinis, & comite Sigismundi Imperatoris Augustano, & Lucretia Siensispuel-la ab eodem adamata: quorum ardor & flamma paucis temporis curricula usque adeo increvit, ut cum Euryalo, discedente Imperatore, abeundum esset, discessumque sui Euryali & longum vale ferre non posset Lucretia, ex desiderii vehementia, repentina morte paucas post horas concidit: cuius mortem cum audisset Euryalus eundem vitæ exitum subiisset, ni recreatione amicorum, & salutaribus cohortationibus fuisset restitutus. Nec tamen per totam vitam deinceps mœrorem illum excutere, vel ulla animi hilaritate at ne risu quidem oblectari potuit.

Quin & prodigiosi huiusce amoris effectus eò usq; protracti sunt, ut non tantum amatarum mulierum illecebræ exerceant, & homines sibi addictos intellectu luce privent: at poculis eisdem amatoris fortius pellicere, ac prorsus subigere sibi studeant: quod si secus contingat, insanæ illæ mulieres prorsus contabescunt, aut furias agitata vitam sibi meri eripiunt.

Cali gula usq; adeo ab uxore sua

Cesonia amatoria poculo infectus est, ut nullam postea, nec animi, nec corporis sanitatem sit consecutus.

Cornelius Gallus, tempore Augusti Ægypti præfectus, simili potu iuciosus redditus, ac prorsus mente privatus est, ut testatur Eusebius in suis Chronicis.

Idem scribit de *Lucretio Poeta*, quem ex simili poculo ab uxore Lucilla propinato (ut nonnulli volunt) tantis furis agitatum fuisse dicit, ut tandem suis ipsius manibus sibi mortem consciverit.

*Hieronimus
Ruffinus.*

Idem ex antiquissimis & præcipuis doctoribus quidam, his verbis confirmat: *Livia*, inquit, *virum suum interfecit, quem nimis odit: Lucilla suum quem nimis amavit; illa sponte miscuit aconitum: Lucilla decepta furorem propinavit pro amoris poculo.* De eodem quoque extat illud Politiani in Nutritiis:

Hic qui Philtra bibit, nimioq; insanus amore,

Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

Sunt qui scribunt inter præcipua amatoriorum poculorum pharmaca Hippomanes recenseri: ut ut sit nihil motor, hoc tantum adjiciam, cuiusmodi pocula ad illiciendum amorem spectantia planè esse diabolica, ac nomine Christiano indignos esse habendos, qui usus abutuntur.

At scelerati sunt quidam alij, qui longius progrediuntur, quos certum est intoxicati annulis, alijsq; id genus artificijs, quas deper eunt, sibi irretire, ut omnem illis pristinam libertatem prorsus

prorsus eripiant, easq; sibi velut mancipia devinciant.

Quæ quidem *ut ad hoc usque* existimarem, nisi frequentior vincienda ligæ, sive ligandorum ac enervandorum genitalium abusus certis quibusdam incantatoriis vocibus infusuratis, satis superque horum scelerum fidem faceret.

Accedit hûc veterum auctoritas, qui subindè scriptis suis, amatoriorum poculorum, philtorum, annulorum, characterû, imaginû cercarum, & similitum, mentionem faciunt.

Quid enim aliud Pharmaceutria Theocriti & Virgilii, per hos intendit versus?

Limus ut hic durefcit, & hac ut cera liquefcit,

Vno & eodem igni, sic noster Daphnis amore.

Quidve Dipsas illa Ovidiana hoc disticho:

Devovet absentes simulachrag, cerea fugit:

Et miserum tenues in secur urget acus.

Quid deniq; Canidia Horatij, poculum Circes, Asinus aureus Apuleij, aliud quàm mera philtora & incantamenta amatoria innuunt? Græcis enim & Latinis, his nihil olim fuit familiarius, nihil solennius. Sed autorem horum Diabolum esse, quis non videt? Meritò igitur ex Jurisconsultorum, tam priscorum, quàm recentiorum sententiâ, gravia in eos decreta sunt supplicia, quicumq; his poculis & philtis, in amore potiundo, secleræ utantur.

Hæc insuper confirmant quidam ex Ecclesiasticis Doctoribus, inter quos est Nicephorus lib. 5. c. 27. de *Historia* *Amoribus Cypriani ad huc Ethnici, & S. Cypriani* *Iustina Christiana: Et Epiphanius de* *Gnostici, qui primi hæretici, publicis* *scholis magiam, & artem sortilegio-* *rum ad amorem conciliandum, pro-* *fessi sunt.*

Deniq; ut quæ à nobis hac de re *Carolo* *dicta sunt, luculentius declarentur, Magnus* *historiam recensebimus mulieris isti-* *more* *us tantoper è Carolo Magno ada-* *matæ, cujus etsi vitâ defunctæ longo* *pòst tempore fœtidum cadaver, Im-* *peratoris cubiculum usq; ad eò iusse-* *ret, ut nemo fœtorem sustineret: u-* *nustamen Imperator non tantum nõ* *exosus est, sed tanquam suavissimum* *odorem violæ Cypriæ, aut rosæ Majo-* *mente florem explicantis, odoratissi-* *imum retinuit. At primores impera-* *torii senatus, cum apud Imperatorem* *nihil promovere possent, ut studium* *illius ab hoc cadavere avocarent, co-* *gitarunt id citra incantationem & ve-* *neficium fieri non posse, atq; idcirco* *hujusce sortilegii causam per vestiga-* *runt, quam tandem compererunt in* *annulo aureo sitam, ori incantatricis* *istius imposto, ut sibi post obitum* *etiam Imperatorem devincret. Quo-* *in eius ore deprehenso & amoto, delin-* *repentè sortilegium: ita ut domum* *liber Imperator, & ad sanam mentem* *revocatus, ubi cubiculum suum in-* *gressus est, nedum obturatis etiam na-* *ribus tam tetrum putridi cadaveris* *fœtorem pateretur, quinimò statim* *pedem revocavit, magnoq; clamore* *cadaver*

eadavera illud asportari illico demandavit. Quid porro hujus annuli aservatori postea contigerit, quam diu ipsum retinuit, & donec eo loco abdidit, ubi reperiri non posset, ut hoc fascino plenè Imperator liberaretur, ex historia ipsa dici potest.

Præter autem ejusmodi incantationes, veneficia, manias, furores, stupores, & amentias, quas perturbatio isthæc vel præclarioribus animis, senioribus ac constantioribus inducit: quibus præterea Deus bone! ægritudinibus, iisque gravissimis, quarum causæ abditæ sunt, corpus conflatur, ad quas propulsandas celeberrimus ac prudentissimus medicus, utiq; imprimis necessarius est.

Quot puellæ, mulieres, adolescentes, viri maturæ ætatis, senes, plebei, nobiles, humiles, potentes (cum cæcus amor nullius conditionis aut ordinis hominum rationem habeat) hæc tyrannica crudelique servitute, cum animo, tum corpore, contorquentur, omni quieti spoliantur, prostratum habent edendi bibendique appetitum, pallefcunt, emaciantur, contabescunt, ac præ deliquiis ac vitium prostratione quasi morbi alicuius pravitate oppressi, perpetuò decumbere cogantur? In horum curam si accersantur medici, ij expulso frequentiore, urinarum rubore, perpetuisq; vigiliis & animi anxietate aliisque signis commemoratis, statim judicabunt morbum vel cachexiam esse, aut lentam aliquam primæ hæcticarum speciei febrim, aut aliam aliquam ægritudinem, symptomatibus prædi-

Tam. II.

ctis consentaneam: hinc hæc vel illa remedia præscribent: sanguinis missionem imperabunt, benignam aliquam purgationem, aut vehementiorem præcipient: usum lactis suo tempore, & dulcia balnea administrabunt: nec omitent revulsiones, derivationes: sectiones venæ saphenæ in puellis suos menses nondum emittentibus, aut jam suppressos habentibus: condita cardiaca ac obstructions reterantia: nec non optimam vivendi rationem præscribent. Sed frustra hæc omnia, cum spiritualis morbus, corporeis auxiliis non juvetur. Hic medici scientia, industria, experientiaque requiritur: hic certa cognicio causarum morbidè consideratur.

Idipsum sua ætate venerandus ^{Summa} ille medicorum Coryphæus Hippo- ^{Hippocratis} crates prudentissimè ac solertissimè ^{prudentia ac solertia.} assecutus est: cujus scientia ac fama per totam Græciam diffusa Perdiccæ Macedonum regi imprimis innotuit: à quo chronico & gravi morbo detento tandem in auxilium evocatus est. Is verò cum ad regem, unà cum Euriphonte socio natu majore pervenisset, & morbi regi naturam accuratè esset rimatus, certissimis signis deprehendit, morbum esse spiritua- ^{Ex Soran. in vita Perdiccæ.} lem, non corporeum, eumque ex perturbatione aliqua animi toveri. debili enim & languido eius pulsu ad aspectum cuiusdam Philæ patris concubinæ sese prodente, quam amore occulto deperibat ^{Perdiccæ}, cuius tamen non audebat flammam aut indicium aperire, radicem morbi, quo sensim indies conficiebatur, agnovit,

X agni-

agnitæque pari industria curationem adhibuit Hippocrates: siquidem Philæ affectus causam explicavit, monuitq; ut Regem servaret: suavis Perdicæ oculis, familiaribus colloquiis adblandiretur, & animum illius recrearet: ex quo factum est, ut pristinæ mox valetudini sit restitutus.

Aliud subsequitur exemplum priori haud dissimile Antiochi Stratonicis amatoris, qui quod improbis facibus ardet, impium pectoris, vulnus pia dissimulatione ita contegebat, ut pater Seleucus mœrore prostratus, de solo unici filii obitu cogitaret. Hanc tamen desperationis nebulam, Erasistratus, medicus sua dis-

Erasistrati prudentia.

culat, Cui enim juxta Antiochum sederet, & eum ad Stratonicis ingressum & regressum, varios animi & corporis motus subire animadverteret, morbum illic deprehendit & patri exposuit, qui charissimam sibi conjugem, filio cedere non dubitavit.

Plutarchi in vita Demetrii.

Magna certè fuit illustrium horum medicorum in curandis istis principibus solertia & ingenium: illicet turpissimo morbo, turpissimum quoque remedium, seortationem nimirum & incestum in medicamentum perscriberent. Verùm ethnicorum medicorum fuerunt hæc præsidia: quæ à Christianis procul rejicienda sunt: aliaq; æquiora ejusmodi malis citrà majestatis divinæ offendiculum, pervestiganda ac administranda sunt. Quæ quidem abunde suppetunt: tamq; salutaria, opportunaque huic malo, ut egri potius quàm medici culpa, curationem perturbet.

Remedium optimum ad affectiones animi

Auxilium divinum.

Primum autem universaleq; remedium quod in hac affectione, aliisque id genus morbis præferendum est & præscribendum, auxilium est divinum à Deo tanquam supremo medico, exorandum: cuius potentia, gratia, & benedictioni, quivis medicus, seque suaq; remedia committere debet, à quo vires suos mutuatur. Prætereà facinoris indignitas apud eos, qui turpibus ac violentis affectibus rapiuntur, insaniamq; mentis audacter exaggeranda, & oculis subicienda est, ut morbi periculum, ad mortem inclinantis apprehendant, ac judicia Dei in se acerbare reformident, cœlesti beatitudine in æternum carituri.

Atque sic veri ac fidelis medici fungitur officio ille, qui in gravibus ejusmodi morbis periculosos ac infelices eorum exitus, liberâ prædicatione agris exponit, unde se pœa occidit, ut ægri, periculi metu proposito, sibi medici monitis ac præceptis alacrius obtemperent, felicemq; morbi exitum experiantur.

Huius universalis remedii, planè divini, pharmaca è cœlo nascuntur, solusque Deus ea suggerit ac administrat, suaq; benedictione & gratiâ beatè precibus ab eodem efflagitantur.

Remedia particularia.

1. *Ratio vivendi perparca & sobria.*

Particularia porro alia sunt æ-

modis,

media, quæ ex medici scientia pendet, tanquam Dei in hoc negotio ad restituendos ægros ministri ac famulantis.

Inter alia privata auxilia *norma est vivendi*, à qua in omni alio morbo etiam medici suas curationes aut præcari solent, utpote quod supremum sit malorum remedium. Quæ vero omnium sit in hac affectionis violentia, congruentissima ac tutissima diæta, Pythagoricam utique censio, si vè parcam & sobriam: aut eam quæ à Lycurgo arcta & lausibus Lacedæmonijs instituta est: quam sobrietatis scholam vulgò in Græcia vocabant. Imperandum est igitur illis in condimentum aut restaurativum, jusculum

Schola sobrietatis.

Jusculum nigrum Regum Spartanorum.

illius gentis nigrum: quo reges ipsi, in gravissimi saporis ferculum, & tanquam delicatissimo, utebantur: sed non nisi fame prius, ex laboriosa exercitatione corporis obsonata, citra quàm ingratus erat cibus & planè nauseabundus: cujus rei testis est Dionysius tyrannus: Optimum enim condimentum est fames. Aut præscribenda est illis vulgaris illa captivorum, qui non sunt solvendo, diæta, quæ pane & aqua parcissimis constat. De qua ut querantur, nullo jure fieri potest, cum vel hoc victus genere Imperator ille Cyrus, nullo morbo ad id adactus, contentus degeret. Interrogatus enim semel à quodam ex suis domesticis, quid sibi in cœnam parari vellet: nihil præter panem, inquit, mox enim ad fontem cœnabimus.

Xenophon in Cyropædia.

Hæc igitur vivendi ratio perparca & sobria, mirum in modum huic

perturbationi animi conducit. Sine Cerere enim & Baccho friget Venus, ad quam exercendam proni sunt, qui otio torpent; unde illud:

Quæritur, Agisthus: quare sit factus adulter:

In promptu causa est, desidiosus erat.

Hæc, inquam, arcta abstinentia (famis germana comes) quam amantibus imperamus, ex formulis remediorum Crætetis Thebani petita est. Eam enim illis indicabat, qui hoc morbi genere torquerentur. Tria quippe remedia proponebat, ut potissima & suprema, in hujus mali curationem:

Laertius lib. 6. cap. 5.

Tria acutis remedia.

ἄλιος, ἄρατος, ἄβυστος, famem, tempus, & laqueum. Nam cum luxur sit præcipuum amoris alimentum, huic medetur fames & abstinentia: Sin aliter, tempus omnia tollens, aut certè mitigans, illum levat: Quæ si nihil prodesse sent, Ethnici iustius damnandâ sententiâ, supererat laqueus, ut morbus extremo remedio finiretur.

2. Exempla infelicis exitus.

Restat adhuc particulare quoddam, & ultimum hujusce perturbationis remedium: ut ejusmodi ægri exemplis doceantur, quibus infelici aliorum exitu proposito, dedecus, & mentis perturbationem vitare discant. Magnoperè enim exempla aliorum nos movent, ut meritò dicatur à poëta:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

3. *Demonstratio subsequen-
tium affectuum.*

Quod si hæc apud eos carent a-
culcis remedia; alia via suppetit, ut ex-
ponamus torsiones, dolores, putredi-
nem, fœtorem, lucem veneream, can-
cros, vultum ac totum corpus virore
suo depascentes, & id genus alia sym-
ptomata, quæ sine funere perpetuum
funus in dies minantur, ac cruciatus
inarditos ipsa morte ferocios eius-
modi ægris pariunt.

4. *Subsequens infamia.*

Denique proponenda sunt eis
horror, turpitude, infamia, dedecus,
ex tam fœtido nascentia affectu, nihil-
que præter miserandum ac calamito-
sum statum eiusmodi hominibus pro-
mittentia: quicquid sibi speciosum
& delectabile singuli imaginentur.
Non alienum fuerit ab hoc proposito,
duo præclara experimenta & cura-
tiones, in gratiam quorundam amore
insano perditorum excogitata, hoc
loco breviter perstringere.

*Hypatia
exemplum.*

Prius est *Hypatie* heroinæ, quæ
præter corporis insignem pulchritu-
dinem tantis animi & ingenii dotibus
ornabatur, ut eruditione ac doctrina,
præclara sui sæculi ingenia superaret,
publiceque docendo magnam famam
consequeretur. Ea cum à quodam
discipulo perditè adamaretur, eiusque
cruciatus agnosceret, nolletque (ne in
desperationem juvenis incideret) ac-
rius reluctari, & postulata acerbius
repellere: excogitavit lenè congru-

umque remedium, quo illum à suo fa-
scino liberaret: siquidem cum cura
agnosceret aliàs prudentem, & rationi
facile morem gerentem, hoc artificio
usa est, ut linteamina multa congesta,
menstruis & sanie sordidata illi exhibe-
ret: nec non sublata veste, pudenda
tota sanguine madentia oculis eius
subjiceret, quò turpitudinem ac fœ-
ditatem rei tantoperè amata averta-
retur sui que ipsius puderet. Adjecit
simul hæc verba: *Istud quidem adamas
Adolescens: nihil autem pulchrum.* Hinc
factum, ut præ pudore indecoræ de-
monstrationis ille erubuerit, flam-
masque remiserit, ac modestior deinceps
factus fuerit.

Posterius est *Raimundi Lulli*, qui cum
adamaret elegantem mulierem, ejusque
amoris fructum decerpere magna
importunitate contenderet: diem
habuisse ab ea dictam memora-
tur, qua ipsam adiret. Accessit
Lullus, cui illa cum sinistram mam-
mam explicasset, & fœdissimum ul-
cus cancriforme palam exhibuisset, à
quo propemodum tota pars illa de-
pasta erat: Hoc tam turpi & abomi-
nando spectaculo territus Lullus,
præsens suæ insanæ remedium exper-
tus est. Hac enim ratione factum,
ut impudicus illius amor in castam a-
micitiam transferret, studiumque suum
totum in curationem ulceris Chri-
stiana charitate ductus contulerit.
Hinc occasionem captavit peregrin-
nandi, cum magnis ac doctis viris ver-
sandi, ac philosophiæ chymicæ sedu-
lâ operam navandi, ut medicinam
universalem investigaret: quam con-
secutus.

Securus mulierem illam integræ valetudini restituit.

Tempus est, ut huic veneræ perturbationi finem imponamus: de cuius natura, origine, & causis tum internis tum externis, iisque quæ ad curationem ejusdem pertinent, fuscè latè differimus.

Verùm antequam finem attingamus, monēbimus, nos hanc effrænèrè libidinem jam pridem ad vivum expressisse in doricis nostris cautionibus: ubi veri sanctique amoris discrimen ab adulterino fœdoque ostendimus.

Expressi adhuc accuratius hunc ipsum amorem, imò furorem, *primo magni speculimundi à me editi libro*; per hanc antithesin, quod Deus sit benignus, mansuetus & amoris plenus, ubi amorem Deo proprium & genuinum, qui unus, verus, & rectus est amor, à nostro segrego, qui nullo moderamine fertur, in objectum concupiscentiæ, mutationum momenta, & intervalla, contrariosque motus ac discordes semper subiens, nulla certitudine ac constantia veræ charitatis nixus: cum unum & idem in Deo sint amor, constantia amoris, & charitas, ut dilucidè paucis versibus perseripsi. Nostri est igitur officij petere à Deo, ut vera ipsius charitatis erga nos cognitione imbuamur, dictoque amore ad ipsam totius animæ vitibus seramur, ut Deum perinde amemus, prout ab illo vicissim diligimur. Quod potissimum est adversus effrænā hanc affectionem remedium.

C A P. XXX.

De Ira aut Bilioſa affectione.

Inter morales Philoſophos, qui animæ affectiones descriperunt, non infimo loco *Seneca & Plutarchus* annumerantur: Qui quidem uterque videtur de industria recreasse & laxasse animam in describenda & ad vivum efformanda Ira, ut ex ejus genuinis *Effectibus* neamentis hanc tam portentosam iram belluam omnes detestentur, quæ cornibus, dentibus, unguis, aspectu truculento, & immani ferocia, minax & terribilis est.

Nobis igitur illi, animæ iram repræsentant, tanquam alteram Megetram furiosissimam, truculentissimam, audacissimam, crudelissimam, ac summe omnibus terribilem: radices in se & scaturigines seditionum omnium, turbarum ac tumultuum continentem, litium, bellorum, homicidiorum, excidiorum, everſionum, ac omnium malorum abyssum: tempestatem, diluvium, ignem, machinam, tonitruac pestem, inundantem, submergentem, urentem, diriventem, fulminantem, inficientem, occidentem, ac omnia evertentem: homines quos inſatidè omne sceleris genus præcipites agentem è qua innumera mala stupendaque tum in corpore tum spiritu contrahuntur. Denique scelerata illa eousque improbitatis & nefandæ malitiæ procedit contagio, ut non tantum illos in belluas & tigrides immanissimas: sed in demones quodammodo transmutet.

Hic effecta Trigidis illius, sive calamitates, quæ hæc furia in orbem immitit, non est nostri instituti sigillatim explicare: satis est, quod in genere proprietates ejus, idque paucis & obiter attigerimus. Quæ tamen illa homini procreet incommoda, quod in illum ius & imperium habeat, quosque effectus progeneret, paulò latius explicabimus, ut in vestigatis causis, effectis, ut patet, medeamur, prout præcipuæ nostri officij partes postulant.

Atque ut in primis hanc tam effrænam & teterrimam belluam suis delineamentis, tam intus quàm in cute depingamus, irati in compositum incessum & actiones observemus. En quanto fastu, & quàm truciore superbaque corporis agitatione, modò hûc, modò illûc volvitur ac circumfertur: quàm variè modò erubescit, modò pallefcit: cubitis quicquid occurrit hinc indè propulsat atque discit: En ut à sua ipsius umbra etiam excutitur, quam ferre nequit placidè: ut voce tremula, modò alta, modò depressa ad bilis agitata motum aut quietem intonat? En ut labia commordet, pectus pugnis verberat, crines indignabûdus vellat, in quos citra rationem involat, instar canis in lapide inruentis, quo ictus est? Si acrius ac propius irâ percitum intueri voles, & os ejus circumspicere, in quibus omnes iræ proprietates tanquam in speculo elucescunt, omnis perturbationum generis notas in illo scire videas: ut rubore & ferocia scintillet, ut ruffis maculis leopardi instar ubi-

que scateat: ut igne tedis micantes oculi truculentiam minentur, ut capilli colore bovini in Maurorum speciem arrigantur & crispentur. Denique in ea fæva perturbatione animi, nihil non horrendum & monstruosum cernere licet. At forma illius, quam descripsi, primis iræ motibus tantùm congruit, videturque suavis ac benigna, si cum paroxysmo illius impetuque comparetur.

Tunc enim illa infernalis Megera, vinculis soluta rabiem totam exerit, non uno flagello simplici contenta: sed cruentatum ensem unâ, incensam tedam altera manu intonat: illius brachia reducta veste, nil nisi cædes & sanguinem minantur: apertum pectus fastuose explicat: auras ictibus quasi seridè prælians diverberat, modò hûc modò illûc circumagitur: quin & horrenda voce, ad arma & cædes, ad sanguinem & ignes furij omnibus agitatur, ac ferro ignique se vastaturam omnia comminatur: usque ad eò insolens illa rabies omnibus modis truculentam & atrocem belluam refert.

Altera est iræ species superioris prorsus opposita quæ laudabilis ac iusta dici potest, ardentissima videlicet æmulatio, zelus, aut fervens studium omnes in officio continendi, & in gyrum rationis revocandi, qualis est acerba reprehensio & minæ quibus pastores gregem suum territant, ut in officio erga Deum, ipsum contineat, aut lapsum & devium erigant, ac in rectam viam reducant. Sic pater iusta commotione fertur in perversum filium,

filium, qui à vero tramite digreditur, dum pervicaciam ejus castigat. Sic dominus servum, & præceptor discipulum stomachosè increpant. Hac ira Philosophus ille corripiebatur, qui cum in peccantem servum exanderet, moderamine & fræno suum furorē coercuit his verbis: Ne, inquit, iratus essem, multi plagis popularis.

Est & tertia iræ species, quæ intermedia est, vera animi affectio passioque, quæ simul cum spiritu corpus divexat, & variis modis conturbat.

Hujus duæ traduntur species, quarum altera nihil putidi perferens statim exaspit, & virus conceptum evomit: utcunque in ijs laudibilis, qui fetidas aquas corde includi & foveri diutius damnant.

Altera simulata est & ficta, quam longo tempore clam asservari posse ajunt: interim tamen, quæ instar ignis cineribus sepulta se habeat, quibus fovetur ac conservatur sine ullo interitu aut imminutione.

Etsi autem irarum hæ species inter se differre videantur, idq; subjecti ratione, varium temperamentum subeuntis: ut in melancholico alia sit iræ species: in phlegmatico & pituitoso alia: alia in bilioso temperamento: Harum tamen alia: semper violentius animum perturbant: alia: lenius, ut dictum est. Hæc volatilem ignem, & Persicum repræsentat: illa: occulti canis elan: & sensim rodentis speciem exhibet: cujus ideirò cura difficillima est.

Hanc utramque speciem privatim tractandam suscepimus, ut pote:

quæ veræ animi affectiones & agitudines sint, à quibus corporis nostri functiones læduntur ac depravantur: variaque morborum & symptomatum genera procreantur, in quibus curandis apprime medici opera desideratur, ac necessaria est.

Ira ulciscendi instrumenta.

Duobus autem utraque instrumentis utitur: manu & lingua: siquidem præterquam, quod animus desiderio nocendi exardescit: manus atrociter, non auras tantum diverberant: sed quemlibet occurrentem feriunt, & propulsant: famam & nomen scriptis proscindunt, ac omne convitiatorum genus infesto calamo congerunt: ut aculeos iratæ pennæ vel acerrimissimi quique perferant, & ferre cogantur.

Lingua non minus periculosa & acerbior, in o manu ipsa acerbior, omni veneni genus clā exerit: quod vix vitare quis possit, cum occulta sint vulnera, nec facile perspicua, à quibus caveri possit. Cujus vitæ si minus aperte corpus ferunt, lethali tamen vulnera animo insiliunt, convitijs, maledictis, & horrendis execrationibus ipsam obruentes, ut jure patremia inde nato sit, nocentius esse linguam, quam lancea vulnus.

Ea enim si convitiando, detrectando, ac maledicendo incumbat, tū præsertim cum bilis efferverit, tonatiorē vocem reddit, quam Coloniensis illius primarij & cathedralis complici organica fistula emittunt: tollibus
conci-

concitata, etsi ad earum sonum aures
obsurdescant audientium.

Morales Philosophi (inter alios
Plutarchus & Seneca) satis superque
docent exemplis, quam varia & infir-
mita mala ex linguæ procacitate, & ef-
fracta licentia irati & furibundi homi-
nis orientur: sicut ex adverso sum-
mam virtutem ad societatem homi-
num tuendam in silentio & taciturni-
tate collocant: ut scilicet longa sit au-
rium attentio, brevis linguæ respon-
sio: sicque nihil vel pauca responde-
antur.

Hæc igitur duo præcipua iræ in-
strumenta, manus nempe & lingua, nisi
freno & moderamine aliquo retine-
antur, iratum hominem & furibun-
dum in gravissimos affectus & pertur-
bationes præcipitem agunt, quæ si, ut
par est, ritè gubernentur, magno sunt
hominia auxilio & usui: nec minus quàm
reliqua corporis membra sint homini
oportunissima & utilissima. Hinc tri-
tus ille versus:

*Manus &
lingua, uti-
lissima ho-
minis in-
strumenta.*

*Nil melius linguæ, linguâ nil peius
eadem est.*

Absit igitur, ut animum perturba-
tum sequamur, ei que obsecundemus,
cum in bene composito animo lingua
se canendis Dei laudibus voveat, ad
quas destinata est. Minus verò ijs de-
scribendis, nec non pijs omnibus o-
peribus & charitati in proximum ex-
ercendis incumbat.

Signa.

Præter illa duo superiora instru-
menta, quibus ira in acueendis suis ef-
fectis, & producendis utitur, ac sese pa-

refacit: alia sunt ejusdem indicia, cuius
ferventes motus irati hominis certo
præfagientia & aperte testantia: si qui-
dem ejusmodi homines iracundi mul-
to fastu turgent, multa de se sibi polli-
centur: & pavonum instar, cum mira
oblectatione ac superbia sese circum-
spiciunt: sibi nimium blandiuntur &
indulgent, præcipites, acuti, & subtiles
sibi videntur: parum tamen firmi, ut
qui facile ad levissimum verbum, vel
torvum intuitum & inopinatum, sto-
machentur & bilem moveant: quibus
omnia displicent & fastidium movet,
ad omnemque actionem & orationem
exardescunt. Illis ne quidè omnes Lu-
culli coqui gratum ferculū condirent:
neminem loquentem ferunt, etsi cum
ratione reprehendentem aut contra-
dicentem: sese solos celebrant relique
omnibus abjectis: ad quamlibet aurâ,
aut nihili rem amatur, & querelas co-
citant. Eorumque animus usque adeo
delicatus, levis, sensibilis, mobilis, &
omnium impatiens est, ut ex solo alio-
rum habitu offendantur: similesque
prorsus arthriti corum sunt, qui ante
chirurgi manum ad moram, jam de
dolore conquert, & inelamare solent.
Denique nullus non iracundus in-
sculptas fronti trium. Charitum loco
gerit, *impatientiam, inconstantiam,*
impietatem dyscharites Eumenidas.
Qui ejusmodi comitibus stipatus in-
cedit, nihil non impium, crudele, &
truculentum admittit, omnique cha-
ritate spoliatur: cumque mâsuetudo,
pietas, cæteræque virtutes hominem
lenem, benignum, constantem, lepidū
ac *μαργιθυμος*, reddant, contrariæ bilis
& iræ

& iræ affectiones hæc virtutibus ex diametro opponuntur. Vt autem impietas, & crudelitas charitati adversatur: sic impatientia & inconstantia suos motus habet admodum feroces, ut non minùs omnibus injuriæ sint ac contumeliosæ, quàm superiores.

Remedia. 1. Expositio incommodorum.

Ex hac igitur furiosæ bilis commotione & continuis fluctibus, animus & spiritus primùm agitantur, totum corpus concutitur; sanguis alijq; humores incalescunt & conturbantur, ac imprimis ipsa bilis inflammatur, stomachosis omnibus & iracundis imperat: cum enim tota sit sulphurea, reliquis omnibus citius incenditur. Inde ardentes nascuntur febres, & tertianæ biliosæ, inde pleuritides, omnesque alia inflammationes internæ, ab eodẽ humore à suo temperamento excidẽte excitantur. Inde variæ potèdè procreantur mala, cum interna, tum externa: ut cholera seu coeliacus aut iliacus morbus, qui tanquam sumpto antimonio per inferiora & superiora expurgat: ut iæcterus croceo colore totum corpus inficiens: ut Erythelias, ignes pernici, serpigines, & nomica ulcera externas partes corporis, instar lepræ de pascentia.

Hæc idcirco in medium proferimus, ut conspicuum fiat, quanta & quam varia inde in corpus mala prominent, ex morbis spiritualibus nascẽtia, qui ut plurimum ad mortem usq; ægros suos deducunt, quod imprimis

Tom. II.

in hac furibunda affectione ex sequentibus exemplis videre licet.

Nerva Imperator valetudinarius ac *Nerva Imperator* ventriculi tanta debilitate laborans, ut crebrò assumptum cibum evomeret: cum semel in quendam nomine Regulum excandesceret, tantum pectoris dolorem sustinuit, ut confestim febræ exitiali, deplorataq; correptus sit.

Idem *Valentiniano Imperatori* contigit: qui cum adversus Sarmatas nonnunquam propter Illyriæ vastationem in prætorio sævus infremere: & universæ genti excidium rigidus minaretur, sanguine irrumpente animam exhalavit.

Simile quid de *Vencslao Bohemæ* *Vencslao Rege* hiltoriæ suppeditant, qui ira in *Bohemia* pocillatorem suum percitus, cum interficere eum proprijs suis manibus vellet, paralyti affectus concidit, & paucis post diebus vita excessit. Quod utique summè mirandum est, ab una scilicet biliosa commotione, cujus natura ferventissima est, paralytim posse generari, cujus efficientem ac materialem causam, ad frigidam pituitam medicorum vulgus revocat: quæ quidem causa naturæ bilis profus contraria est.

Si saperent stomachosi homines, & furibundi illi Ajaces, hujusmodi exempla semper sibi animo versanda, & oculis perpetuò intuenda proponerent, ut à tam infelici exitu, & effectis crudelissimæ perturbationis sibi metuerent atque caverent.

Sed alia præsentiora ac opportuniora habemus remedia, quæ in hujus

Z

Ira incommoda quot & quanta.

hujus affectionis præcautionem & curationem adferemus.

Atque ut à curatione ordiamur, primò notandum est, nequaquam spernendum esse malum, at sedulò promteque medicandum.

Continentia.

Vbi igitur vellevissima iræ commotio percipitur, quod expulsus elevatione & levibus quibusdam fervoribus, qui temperamentum excedere, & à naturali suo statu detlectere testantur, cognosci potest, confestim, juxta illud Poëtæ,

Principiis obsta, sero medicina paratur,

*Summa
continentia
Socratis.*

ejusmodi ignis aquâ continentia à ratione sublimata & alembicata extinguendus est. Ad id suppetit exemplum Socratis, qui simulacrum in se primos bilis istius igniculos persentiret, ad remedium convolabat, quoque illa magis ad vehementiorem motum concitabatur, eò promptius fræna moderationis iniiciebat: quoque magis illa ad violentiam ac acerbitatem erumperet, tantò moderatiorem, dociliorem, ac pacatiorem animum, corpusque sedatius ac compositius exhibebat: quod ore, oculis, gestu corporis & omnibus tranquillæ animæ notis satis superque testabatur, ut nihil deforme in ipso conspiceretur.

*Plutarch.
in tract.
de ira.*

At quæret aliquis, qui in iracunda affectione aut irato homine ejusmodi sedativum ac illud contempans papaver reperiat? Si in cordis, linguæ, manuumque hortis maturè

transplantetur, celatur, fovetur, & sedulò educetur. Quomodo enim transplantatione & cultu, cichorea natura amara hortulani artificio edulescunt: Ita sicolamus & alamus in nobis hanc contemperantiam, hoc est, si docilitati, mansuetudini, moderationi assuescamus, naturam nostram, alioqui agrestiorè & ferociorem curabimus, ac ita moderabimur, ut cõtrarias facultates ac vires cõciliet acquiratq;.

Vt hanc moderationem & temperantiam consuetudine sibi compararet idem Socrates, idque in omnibus affectionibus, quæ homini molestæ esse solent: cum acriori siti premebatur, non statim se aquis ingurgitabat, sed è puteo ipse sibi lentè hauriebat, quas super oram putei morari ac quiescere diu sinebat: ne aviditè quam decebat ebiberet: qua ratione frænabat desiderium ut immoderatis cupiditatibus eluctandis ac domandis assuesceret, naturam dociliorem sibi compararet, sibi que tandem imperaret: consuetudo enim (ut communi fertur proverbio) altera est natura.

Atque hoc remedium ad prophylacticon hujus affectionis partem pertinet & spectat.

Hæc eadem moderatio & abstinentia tanta cura à Platone excolta fuit, tantasque ac tam firmas in cordibus egit: ut nullâ injuriâ, convitiis, crudelitate, quibus à Dionysio Tyranno olim lacessèbatur, à statu rationis unquam dimotus fuerit, aut in excandescen tiam, iramve quantumvis levem eruperit.

Hæc.

Hæc eadem virtus in eodem ipso Philosopho confirmatur, ac testimonio Plutarchi declaratur. Qui de illo fidem facit in tractatu, *Cur ærvinæ iustitia scelerum panas differat*: Cum enim ipse Plato semel servum in culpa & gravi flagitio deprehendisset, illico commotus & irâ percitus baculum arripuit, quasi servum eo casurus, sed ipso tamen momento sese continuit, nec ullum ejus puniendi dedit indicium. Id cum quidam ejus amicus demiraretur, qui cuncta perviderat, & sciscitaretur, cur baculum apprehendisset: respondit Plato, ad iram propriam coercendam, quæ extra rationis limites evagabatur, id esse à se factum.

Eadem mansuetudo diurna consuetudine à nobis comparata, certissimum nobis præbet in hujusce perturbationis præcautionem, auxilium, prout experientia veteres illi Philosophi didicerunt, & certam nobis hujus rei fidem fecerunt, suo exemplo docentes, quosvis iracundos iisdem aut similibus in curationem sui mali, uti posse præfidiis.

3. Patientia seu mansuetudo.

Trita est vulgarisque illa medicorum sententia, extremis morbis extrema esse adhibenda remedia. Huic igitur morbo inter alios gravissimo, ira nempe & furioso affectui, extremum hoc appono, novum tamen ac præfens remedium, Patientiam videlicet, quæ sit illius affectionis specifica theriacalis aqua, quæ quæ tam lethifero veneno mortales eripiat liberetque.

Eadem patientia cordis nostri probitatem ac integritatem aperte testatur, monetamque nostram nequaquam esse adulterinam indicat, dum citra imminutionem aut immutationem sui, tot istius passionis, eaq; violentissima sustinet incendia: nolque auro in fornacibus excocto similes reddit: quod quod pluribus ignibus probatur, eo purius, nitidius ac coruscantius emicat, naturamque suam magis ac magis retinet. Sic patientia nostra, dum variis exercetur malorum procellis constantior & robustior redditur adversus hujus perturbationis feroces motus: palmamque victoriæ magna cum gloria ex conflictu reportat. Siquidem palma ipsi planè respondet, quæ quod magis premitur, eò fortius attollitur, aut tympanum imitatur, quod fortioribus baculi ictibus percussum, resonantiis auditur.

Sed hujus porro patientiæ ab Ethnicis ipsis excultæ elegantes affectus conspiciamus.

Aristippus Dionysij tyranni vitia *Mansuetudo* semel increpans, illum in tantum *binis exam-* *plum in A-* *ristippo.* *Philosophi* faciem conspuere non *vereretur*: qui hac vera patientia instructus & probe munitus tantum abest, *Laertius li.* *2. in vita.* *Aristippi.* ut in iram proruperit, ut contra injuriam sibi illatam joco exceperit his verbis, *Si Piscatores*, inquit, *ut Pisciculum irretiant facile imbres aquarum perferunt: molestum mihi esse non debet, si in piscando rhombo parum humecler.*

At ne eadem virtus aliis denegetur,

Z 2

tur,

tur, & solis Philosophis asservetur, qui omni vindictæ telo carebant: fuerunt & magni Principes non pauci, qui Philosophos imitati sunt, nec mediocri modestia & patientia armati fuerunt. In his præluet *Antigonus*, qui cum tempore hyberno castra transtulisset in locum ubi non erat rerum necessariatû copia, atque hac de causa milites quidam in regem maledicta congererent, ignari ipsum esse in proximo, virgâ tentorii vela diduxit. *Flebitis*, inquit, *ni longius semoti de me male loquamini*. Quid hac facetia clementius? aut quid hac clementia facetius? simulabat se non indignari, quod male de ipso loquerentur, sed quod tam vicini, ut exaudiri possent ab eo, cui maledicebant.

*Modestia
Antigoni.
Plutarch.*

Idem Rex cum nocte quadam quosdam è militibus suis audisset omnia mala ipsi imprecantes, à quo in iter præceps & inexplicabile lutum inducti fuissent: accessit ad eos, qui maxime laborabant, eosque incios à quo adjuvarentur, explicuisset: *Nunc*, inquit, *maledicite Antigono, cujus vitio in has miseras incidistis: sed ei bene optate, qui vos ex ea voragine eduxit*. *Caelius lib. 21. cap. 23.* Hanc ille solam ultionem repetiit ab inferioribus, quos extremis poterat merito suppliciiis afficere, unde magna eius elucescit patientia, clementia, ac *magis obvia*, magnitudoque animi.

Quid porrò de tam insigni patientiæ & clementiæ virtute commemorabimus, qua Philippus Macedonum Rex fortiter adversus multas gravissimas injurias, convitia, & ca-

lumnias pravavisse dicitur? quas mirum in modum patienter ac constanter pertulit, variis in locis & temporibus, ut historiæ ipse testantur. Luculentum hujusce veritatis testimonium fortasse requirimus? *Peloponneses*, qui multa magnaque beneficia à Rege Macedonum Philippo acceperant, nihilominus in Olympicis ludis illi detractis profecerant, & acriter in suis tragœdiis & comœdiis confoderant, Philippus re cognita, cum à quodam ex suis aulicis, ad pœnas exigendas incitaretur, hoc consilium rejecit, & hæc verba addidit: Si tam pravo homines isti sunt ingenio, ut eos irrideant, qui de ipsis bene merentur, quid tum fiet, si quid mali ab iisdem accipiant? Sic Rex patientissimus ac clementissimus, prudens inquit consilium, ceterosque docuit maledicos non esse provocandos, ne fortè magis male dicant.

At quis non mirabitur simile ejusdem regis responsum datum cuidam è suis aulicis Smicytho, Nicanorem utique de regia majestate detrahentem ac calumniantem accusanti: *Nicanor*, inquit Rex, *non habetur inter Macedonia pestimos: Expendendum est igitur, num mea sit culpa, nec ne*. Expendit Philippus negotium & animadvertit illum summa obrui inopia, spretumque ac oblivioni traditum, licet egregiam in bellis antè susceptis navasset operam: jussit ergo ad eum splendidum munus comportari: unde nactus occasionem Nicanor, mutatâ sententiâ, Regis laudes ubique suis præconiis celebravit.

Hanc

*Plutarch.
in Apoll.*

*Philippi
Regis
Macedonum
clementia.*

Hanc repentinam prædicationem idem Smicythus cum ad Regem detulisset, hoc alterum responsum clementissimum accepit: *Nunquid vides, (inquit Rex) in nobis esse situm, ut bene aut male audiamus?* Quo satis dicto declaravit, Regum & primatum beneficiis, omnes homines ad benedicendum de ipsis obligari, & contra injuriis ad detrahendum provocari.

Plutarch. in tracta. de ira.

Simile quid legimus de huiusdem Regis erga Arcadem clementia, qui de illo ubique detrahebat, quem cum Rex semel exceperisset clementius, & blandis verbis eum compellasset, abditis simul exquisitis muneribus, Arcadem habuit suarum laudum per totam Græciam promptissimum & studiosissimum præconem. Qua in re Rex & patientiam insignem, & admirandam clementiam omnibus patefacit, simulque pessimos Arcadis mores hoc artificio correxit: qui scelere suo mortem promeruerat. Hac patientia & clementia doctiorem se medicum præstitit, & salubriorem iis, qui capitis poena hominem multandum, & de medio tollendum censuerant.

Ceteris tamen præstat illud, quod de eodem rege apud antiquos legitur, quo singularem suam in Democharem declaravit mansuetudinem, qui ob nimiam linguæ procacitatem cognominabatur *Thersites*. Is cum ex numero legatorum ab Atheniensibus ad Philippum missorum esset: Ipsique jam dimittendi à Rege audirent: siquid posset in Reipub. Atheniensis gratiam, se studiosè factu-

rum: Itatim insulso responso, & nimium audaci ac temerario Regis verba exceperit Demochares: Tu, inquit, Rex re civitati nostra gratissimam feceris, si ipsum suspendio præfocaris: Quod tam indignum & atrox responsum, pessimè audiit apud alios legatos, qui non sine gravi murmure ac indignatione hanc contumeliam Regi factam pertulerunt. Hos tamen blandissime, & citra ullam commotionem Rex compellans: *Nunciate, inquit, Atheniensibus, multò superbiore videri, qui ob animi impotentiam eiusmodi dicentis & sarcasmi non abstant, quàm eos qui impudè dici permittant, ac insolentiam talem facile concoquant.*

Tam illustribus Philippi regis ^{patientia} exemplis adjicietur *Pericles*, qui cum ^{exemplum in Pericle. Plutarch.} per integrum diem ab improbo & impudente quodam calumniatore usque adeò convitiis lacesseretur, ut ne in aperto quidem foro, ubi Pericles de rebus seriis ad rempub. spectantibus tractabat, injurias & calumnias adversus eum remitteret: sed publicè in eum sine fronte debaccharetur. Id tamen citra omnem bilem patientissimè & constantissimè tulit. Deinde verò cum impurus ille & sceleratus convitiator, ipsum Periclem sub vesperam continuatis calumniis domum usque comitaretur, & deduceret, Pericles lares ingressus, jussit nocte ingruente, tædam accendi, & à servo detrectatorem tutò suos reduci: tantum hic abest, ut *Stomachosus* in illum proruperit.

Quanta hæc sit & patientia & moderatio animi, omnibus notum est.

est. Ab historiographis *Pericles* tanquam clementiæ, temperantiæ & moderationis speculum proponitur, quod vel in ipso extremo vitæ anhelitu testatus est. Cum enim tunc temporis, qui ad illum accedebant amici, omnes egregia illius facta sigillatim enarrarent & celebrarent, *Observastis*, inquit ille, totum vitæ meæ curriculum, & probe examinastis: At quod præcipuum & laudabile, de quo glorior, hoc est, quod nemo a tratus de me unquam expostularit, quibus verbis innuebat, neminem à se unquam interfectum, casum, vel aliquo modo læsum, quem a trati amici deflexerint, quam diu *Reipub. Atheniensis* gubernacula sit moderatus: Proindeque nulla unquam bile commotum, in aliquem involasse: sed patientiam, moderationem & clementiam semper exercuisse: quæ magnum utique principem decent & exornant.

Has si *Ethnici* tam studiosè virtutes excoluerunt: Nos qui Christianorum nomen profitemur, si illorum vestigia non sequamur, & ab illis superari patiamur, quantum dedecus & ignominiam merebimur, quos deceat longè majore in perferendis calamitatibus constantia, & in injuriis vindicandis clementia, tanquam præ illis esse instructos atque munitos? At cum secus faciamus, in eoque gloriæ nostræ caput positum falso censeamus, ut nullam impunè feramus injuriam, vel ipsa voce tenus illatam, per cædesque mutuas credamus honorem nostrum conservari: qualem Christianissimum jactabimus,

qui *Ethnicarum* virtutum gloria superetur?

Plura hanc in rem à me proferentur exempla, ni præstantiores quæque historici memoriæ prodidissent, quanta *Artaxerxes*, *Pisistratus*, *Leontychidas*, & alii principes in frænanda & coercenda adversus injurias sibi illatas ira, virtute præstiterunt. Quibus omnibus Christiana autoritate confirmatis, iterum atque iterum moneor, ut in posterum omnes malevolorum & invidorum voces, in me oblatrantium floccifaciam, cum præsertim illorum semper judicaverim contemnendam maledicentiam, quod non à judicio, sed ab animi morbo, invidia nempe virtutis semper inimica proficiscatur.

Ultimum sequitur *ira* remedium, cujus autorem & præceptorem laudo *Arbenodorum*: quod idcirco à me profertur in medium, ne quid indictum in curationem tam exitialis affectus desideretur.

Hoc præscripsit *Philosophus* ille Imperatori *Augusto*, cum ab eo cisset discessurus ob ætatis & senij gravitatem, ad feliciter & sapienter imperii gubernacula moderanda. Tale autem fuit illud, ne quid cum ira & animi acerbitate unquam gereret: Inquam tamen si quacunq; gravi occasione incideret, caveret quicquam præcipere, quin prius numerum viginti quatuor literarum Græcarum digitis attentè subduxisset, innuens meditanda esse otiosè, nec præcipiti momento decernenda; quæ plus temeritatis,

meritatis, quam sapientiæ in Imperatore arguant.

Atq; hoc remedium non ad latentes illas iras, invidias, & clandestina odia spectat: at biliosis & ferventibus furoribus opportunum est: qui bombardici pulveris instar uno momento incandescunt, & violentissimo impetu ferunt. Si quidem hoc temporis intervallo, quod alphabetorum literarum enumeratio interponit, ut ad mentem redeatur, fervores huiusmodi iræ momentanei retineri ac coerceri possunt. Rationi enim conceditur tempus, quo omnia prudenter moderetur: & aquâ clementiæ & temperantiæ tanquam specifico auxilio flammâs illas & incensos motus extinguat atq; cohibeat.

CAP. XXXI.

De Gaudio.

QUOD Gaudium Latini vocant; Græci in significantioribus vocibus feliciores dicunt *χαρῆς*, quasi *χαίρειναι*, quod hilaritate cor diluat, & dilatatis meatibus Spiritus effundat ac expiret, unde repentina oritur læpenero exanimatio.

Hoc quidem gaudium vel interne est, nullis notis extrinsecus se prodens, & dicitur tacitum & occultum: vel externum, quod risu aut benevolo ac hilari vultu, grataque ac jucunda congratulatione, testimonia de se profert.

Causæ gaudij.

Nascitur autem gaudium diversis ex causis: aut ex commoditate & utilitate, quæ nobis contigit, aut ex ea

quam futuram speramus, quæ proprie *χαρῆς* & gaudium dicitur: aut ex ea felicitate exoritur, quâ fruuntur vel quam morantur, qui nobis sunt amici, quæ quidem *ἐπιχαρῆς* dicitur, id est, gaudium ex rebus aliorum secundis: prout alia gaudij species est, quæ nascitur in nobis ex insauctis inimicorum successibus & infortuniis: atque hæc *ἐπιχαρῆς* apud Græcos nomen habet.

Huius gaudij apud Suetonium leguntur affectus, quo populus Romanus audita Tiberij Neronis aliorumque imperatorum morte, peresus est, quorum tyrannidem diuturnam expertus fuerat.

Gaudium ex morte tyrannorum.

Apud eundem scribitur, quanto gaudio senatus Romanus ex Imperatoris Domitiani cæde affectus fuerit: cuius hæc sunt verba: *Senatus, inquit, adeo lætatus est, ut repleta statim curia, non temperaret, quin mortuum contumeliosissime atque acerbissimo acclamationum genere laceraret, &c. Quin & Cuspinianus admirandum huius speciei gaudij affectum, per totam Italiam circumjacentesque regiones diffusum describit, post interfectum in Sicilia Constantem Secundum Imperatorem: *Adeo exultaverunt, inquit, animos lætitiâ, ut Italia Exarchus & copiarum duces in Publico gaudio nec minimum tristitiæ signum ostendere ausi sint, usq; adeo istius Imperatoris odium capitale, omnibus insederat, obspoliata Romanæ, & tributum ab Italia tota exactum.**

Huiusmodi autem affectio admodum interdum exuberat, ut uno momento

mento hominem perimat. Cor enim violenta & subitanea dilatatione à gaudio explicatum, omnes spiritus repentè exhalat & effundit, caloremque nativū efflat, unde subsequitur mors.

*Chrysippus
ob nimium
gaudium
mortuus.*

Sic *Chrysippus* ridendo mortuus est, dum alinum vefcentem ficibus conspiceret.

Zeuxis quoque insignis ille pictor, qui nullam non industriam, ingenium & artificiā ad perfectè depingendam *Helenæ* pulchritudinem appulerat; cum vetulæ cuiusdam deformitatem suo artificio perfectè delineasset, eamque attentè intueretur, usq; ad eò in effusum prorupisse risum legitur ob expressam anas deformitatem ac turpitudinem, ut animā ipsam inter ridendum efflaverit.

*Coelius lib.
1. cap. 18.*

Prioribus alia quædam subjungemus exempla eorum, qui, quod prospera usifuerint fortuna, amicosq; habuerint & agnatos scælices atq; florentes, gaudio soluti è vita emigraverint.

*Sophocles.
Diodorus.
Valor.
Max.*

Sophocles insignis ille Poeta tragicus, qui toties palmam ex tragœdiis victor reportarat: ex ultima sua tragœdia denuò relata victoria, tantâ animorū ab omnibus congratulatione ac applausu exceptus est, ut nimia lætitiā diffusus spiritum momento emiserit.

*Coel. lib. 3.
cap. 15.*

Philippus Atheniensis Comicus jam ætate provectus, cum in Poëtarum certamine præter spem vicisset, coronâq; potitus fuisset, præ nimio gaudio anima deficiens, repente mortuus est.

Eodem mortis genere, ex insolenti lætitiâ constatæ, uno momento

spiritibus dissipatis, quidam *Fænētus* paucis diebus obiit extremum.

Insignem porrò historiam adjiciemus, de quodam parente nimia lætitiâ correpto, ob honores inopinatos liberis præstitos, in quorum amplexibus expiravit. Parenti illi nomen erat *Rhodus Diagoras*, qui tres filios juvenes habuit, bonæ omnes in dolis & frugi, atq; inter alios ejusdem se cum artis facile primos. Unus illorum pugillatum exercuit: alter *Pancretiastes*, tertius vero luctator. Hæc eadem Olympiade vidit simul triumphantes, & corona insignitos: cum autem illi patris capiti coronas imponerent, quas adepti fuerant, & suavissimè amplecterentur, præ nimio gaudio commotus pater inspectantibus singulis inter manus filiorum animam exhalavit. Eandem narrat historiam *Cicero* 1. *Tuscul.* Veruntamen duorum tantum filiorum coronis procinctorum mentionem facit.

Hæc proponimus exempla, ut innoteat omnibus, quantis viribus cuiusmodi affectiones polleant, & ad nocendum potentes sint, cum terminos excedunt, quæ alioqui, si modum servant, sanitati maximè conducunt: Si quidem *Joviales* omnes complexionis, ut loquuntur, quales sunt lætæ & hilares inter reliquas, summè sunt salutares; alioqui usque ad eò corpori humano exitiosæ, ut vita ipsum tandem idq; momento spolient.

Hinc igitur monemur, ut ejusmodi affectionum alieni simus, omniaque ita temperatè & moderatè Dei manibus excipiamus, ut in neutram

tram partem excurramus, sed medium servare perpetuò studeamus, juxta illud:

Medium tenuere beati.

Ex his etiam à nobis propositis exemplis, medicus hunc fructum privatim referet, ut in primis caveat, ne nanciù, quod ægris vehementius gaudium inducat, repente deferatur, sed ut singula, quæ ad hoc faciunt, sigillatim, & variis momentis distribuantur, ut motibus illius affectionis, etsi hilaris, paulatim tangatur, nec uno impetu abripiatur & solvatur. Præcipiti enim & immoderato gaudio, ut exemplis adhuc pluribus, ni breves esse vellemus, doceretur, plerosque repente concidisse & exanimatos fuisse, certo certius est.

C A P. XXXII.

De Timore.

INTER alias animi perturbationes sapius Timor nos adoritur, aliasque affectiones ut plurimum tanquam umbra corpus comitatur. Etenim avarum sequitur comes ille perpetuus, à quo semper egestas ac pauperies reformidatur. Ambitioni adjungitur, quæ probra & vituperia metuit. Quin & amor eo stipatur, qui nocte dieque à re amata repulsam pati veretur: perturbatio sanè ceteris pertinacior, qua vix ullus carere possit, aut eam à se avertere. Imò verò reliquis affectionibus prior: Alia siquidem mala aut noxia esse non possunt, nisi quatenus perstat earum causa, qua sublata, tollitur etiam effectus. At

Tom. II.

timor citra ullam causam coniunctam sæpè nasci potest, ut qui non tantum præsentia reformidet, sed etiam futura, imò quæ nunquam fortè eventura sunt, cum tremore præfagiat.

Malum igitur hoc, quod opinionione sola mali sæpè subit speciem, nos perpetuò lacessit, ac omni quiete non tantum nos privat: sed usq; ad eò perterret, ut nobis mentem & rationem eripiat, sensus omnes nostros implicet ac confundat, lethargicosq; ac prorsus stupidos & immobiles reddat. Quin etiam metus vel minimus, omni prorsus virtute & robore cor nostrum spoliat, tantoq; ipsum constringit frigore, ut omnes febriles horrores ac rigores facillè superet. Hinc sensim nascuntur terrores vani, vel incautus etiam ille metus, qui animos percellit, ut verissimum sit poetæ dictum:

Pedibus timor addidit alas:

Tantaq; sit animi ex ea imaginatione perturbatio, ut ab hostibus nos sæpè opprimi, alioqui longè distitis aut nullis, fallò nobis persuadeamus. Hinc terror ille qui dicitur *Panicus*: quo percussus est aliquando Brennus Gallorum in Græciam trajiciendorum ductor & imperator. Tota hæc historia de artificio, conatuque, quo in conservando suo Delphico templo usus est Damon impius adversus hostiles Brenni copias, & de origine & causis ingentis illius terroris, habetur apud *Justinum sub finem 24. libri.*

Quin & Pausanias disertè de iisdem terroribus Panicis mentionem facit *lib. 10.* quibus nonnunquam &

Aa equi

equi & homines subito, nulla apparente causa consternantur & profligantur.

Roma per leporem capta.
Scriptum reliquit *Sigebertus*, quo modo anno 900. per leporem capta sit Roma. Cui enim *Arnulphi* Imperatoris, à Pontifice *Formoso* propter seditionem civium evocati, milites lepuseculum versus urbem fugientem infectarentur cum clamore: Romani timore exanimati, sese de muro dejecerunt, & hostibus per factos acervos murum ascendendi locum dederunt.

Ex quibus apparet hos Panicos terrores fieri nulla urgente causa, omnium propè animis uno momento consternatis. At magis particulares sunt timores, in quos facilè nonnulli solent incidere, qui varias ob causas oriuntur, sæpius occultas, & quarum nulla haberi potest cognitio. Sunt enim quidam, qui vel solo audito hostis strenuissimi nomine, repente expavescunt: quemadmodum *Johannis Huniadis* ducis apud Turcas fortissimi nomen formidabile omnibus usque adedè fuit, & terrificum, ut nutrices ad comprimendos infantulorum vagitos, Huniadem adesse confingerent. Multos ego vidi pueros, iudicio adhuc carentes, larvatum hominem aut nigredine infectum citra terrorem oculis sustinere non potuisse: imò ut coercerentur eorum ejulatus, qui verberibus compesci non poterant: audito solo horridi cuiusdam aut squalidi hominis nomine, & simulata ipsius appellatione, statim

obmutuissent, & clamores continuissent, utque adedè naturali imaginatione, citra rationem terrores ejusmodi ab illis concipiebantur.

At non solis infantibus hoc terro-
ris genus accidit, & pueris: verum etiam magnis ac præstantibus viris: nec non ipsis philosophis Stoicis, qui inter alios temperantiæ, continentiæ, patientiæ, aliisque id genus virtutibus incumbentes, se ab hac perturbatione animi destitutos asserere non potuerunt. Omnibus enim cuiuscunque ordinis, sexus, ætatis hominibus, est adedè communis hæc perturbatio, ut nemo se ab ea liberare queat, nequidem constantissimi, fortissimi, ac sapientissimi quique.

Hujus rei exemplum nobis sup-
peditatur in vita *Alexandri*, in qua re-
fertur, *Cassandrum Antipatri* filium, ob
insidiarum suspicionem aliquando ab
Alexandro malè exceptum, & post
Alexandri mortem in regem Mace-
doniæ, totiusque Græciæ creatum:
cum semel Delphis inambularet, &
inter alias statuas simulachrum *Alexandri*
inspiceret, tanto terrore percussus
fuisse, ut subito toto corpore contremuerit,
& ad illius imaginis conspectum æstuans ægrè se collegerit.

Hujusmodi pavor sive terror, non tantum accidit ex conspectu aut recordatione eorum, qui nobis infesti sunt, quos ob injurias nobis illatas, ultionem meditari suspicemur: at diversas alias ob causas aliunde etiam nascitur.

Neq3

Neque enim leones, tigrides, aliaque id genus ferocia animalia ob solum metum mortis reformidantur, etsi iustum suppeditent terroris argumentum. Nec serpentes etiam, bufones, araneæ idcirco timentur, quod venenis suis nos possint perimere. At naturæ sunt quædam & peuliales hominum proprietates, quæ *si seruat* dicuntur, quibus hoc vel illud citra apertam causam odimus & metuimus, etsi ab eo nihil incommodi pati possimus. Atq; huiusmodi naturales affectiones nullam curationem sui admittunt.

Sic sunt, quorum summa est aliàs animi fortitudo & adversus hostes in procinctu invicta ferocia: qui tam facile aspectu aut sensu alicuius muris in cubiculo degentis perterrentur, ut se ipsum vix continere possint.

Sic fuit quidam nobilis convivio aliquando exceptus cum multis aliis nobilibus viris, quem videre licuit in medio prandio corpus modò huc, modò illuc agitare, ac torquere, modò pallefcere, modò sudores emitte, ita ut ab omnibus crederetur accumbentibus, gravi aliquo malo confictari: nisi ab aliquo ex convivis, apud quem ille agebat, narratum fuisset, necessariò in cubiculo selem adesse, cuius præsentiam simul atque nobilis ille vel oculis vel sensu tantum perciperet, his animi motibus & perturbationibus angeretur. Cuius rei ratio aliò refert non potest, quàm ad antipathias naturales, quibus mures natura feles reformidant & oves

lupos, simile quid dici potest de occulta Antipathia, qua nonnulli homines oderunt certa quædam animalium sylvestria tum domestica.

Hæc affectio seu perturbatio longè ulterius progreditur: si quidem alii aquas & naufragia reformidant, qui *si seruat* vocantur: alii audito tonitru mirum in modum percelluntur, qualis fuit *Caligula Imperator*: quem scribunt fuisse naturam pertimidum, usq; adeò, ut vel mediocri tonitru audito, formidine quateretur, & subterranas latebras amenti similis percontaretur.

Dantur strenui & bellicosi milites ac duces, qui ad aspectum phlebotomix deficiebant animo, licet illi in pralio enses, hostium cruore audacter inficerent, nec ulla mortis formidine teperentur.

Idem quidem timoris genus adventitium est, & occultis quibusdam causis implicatum: aliud verò insitum & naturale, à quo vix, ac ne vix quidè, homo se ipsum potest temperare. Atque id est quod *Zeno* respondebat apud *Laertium* cuidam interroganti, cur canem allatrantem timuisset: *Perdificile est*, inquit, *prorsus hominem exuere*, quibus verbis licet inferre, hominem nunquam esse tam fortem, quin aliquando ostendat se hominem esse, & affectibus obnoxium.

De *Aristippo* referunt etiam *hi. Gellius lib. 10. cap. 2.* *storix*, dum navi veheretur, ob exortam subito vehementem tempestatem, quæ naufragium minaretur, timore expalluisse: quod miles quidam

dam animadvertens ridendo: dixit, illum parum philosophicè se gessisse, cum ipse nihil metueret, cui Aristippus

Elegans responsum Aristippi. *hi fuit metuendi: Tu pro anima nebulonis sollicitus non fuisti: Ego autem pro anima Philosophi: ex quibus intelligi potest: phantasia quidem mali, Stoicos philosophos moveri potuisse tanquam homines: at eorum non addidisse.*

Certissimum quidem est, non nullos reperiri usque adeò forti, constantiac pacato animo, ut nulla ratione ejusmodi perturbationibus vincantur ac consternentur, etiamsi ex improvise ipsis occurrant. At rara est talis constantia, & paucis familiaris: non enim omnes Fabricii sunt. Fabricius enim cum legatus esset à Romanis missus ad Pyrrhum Epirotarum regem: tentatus est ab illo, num quid de constantia & animi fortitudine, cujus insignem apud omnes reportabat gloriam, remitteret: & ad tentationem illius cum jussisset Rex inter tapetes celari Elephantem, qui Fabricio illac transeunti immaniter arruderet, ac incautum perterreret, nullo modo terribili illius animalis boatu atque inopino percussus est, imò verò cum illud de industria factum suspicaretur, sic Pyrrhum compellavit: *Neque aurum tuum & Rex meheri, neque Elephas tuus hodie perterrescit.* Atque hæc exempla sunt notatu dignissima, magnæque virtutis & efficaciz: ex quibus liquet, tanta constantia præditos occurrisse aliquando homines, & adhuc posse oc-

Insigne Fabricij constantia.

currere, ut nullo terrore correpti, varias hujusmodi animi perturbationes citra molestiam perferant.

Restat tandem de timoribus quotidianis nulli non familiaribus, iisque inter alios gravioribus differere: nempe de iis, qui ex ægritudinibus, & corporis animique affectionibus concipiuntur: ubi apertissimè innotescit, hanc animi perturbationem omnium esse callidissimam & perversissimam: eujus astutia sapius decipimur ac incauti opprimimur.

Remedia:

Etenim per timorem sæpe accidit, ut et si cornucopia rerum nobis affluat, integraque valetudine fruamur, ut tamen inopiam rerum & sanitatis jacturam, temerè reformidemus. Quid autem hoc est aliud quam venturis miseriis, iisque incertis torqueri, quiete nostra, quæ recreari debemus, cum opportunè occurrit, spoliari, & ante tempus divexari? Nec id solum ab hac constatur affectione, quin imò tyrannica ista perturbatio, malum, quod bonum revera dici meretur, nobis objicit metuendum, bonumque aliena mali speciei larvatum nobis fugiendum representat. Huius generis speciem in tribulationibus videre licet, quas velis remisque omnes diffugiunt, & averfantur: cum tamen illæ sint nobis in primis salutares, & januam beatitudinis aperiant. Etenim ut docet Apostolus, per multas tribulationes introire necesse est in regnum beatorum.

colorum.

cælorum: Siquidem ex nos ad Deum cognoscendum, timendum & orandum excitant, nostrisque nature corruptionem oculis subijciunt, ac inortem ex peccato ortam perpetuò comonefaciunt.

Si Ethnici pridem, eo nomine deplorandi quod Deum non noverunt, ejusmodi meditationibus, calamitatum temporibus, animum exercuerint: quid de Christianis cognitione Dei imbutis colligendum & inferendum est? Nonne illos debet pudere Antigoni, qui ex gravissima ægritudine sanitati restitutus, *Hodie inquit, didici (compellens quendam ex domesticis) ex morbo meo, me esse mortalem. Antea enim cum integra & firma sanitate fruere, omnique luxu ac deliciis disfluere, tanquam potentissimus Rex, de morte futura nunquam cogitavi.* Sic ille ex morbo momentaneam esse vitam hominis, eamque uno halitu quo fovetur, finire, lateri adductus est: ita ut nec ulla portione medica, vix ad breve tempus valeat retineri. Atque hinc clucescit, quantum boni, potius quam mali ex hujusmodi affectionibus oriatur, quæ ideirò magis optandæ, quam metuendæ sint, etsi falsò malæ ab ignaris judicentur.

Eadem præterea calamitates ac morbi, veriantidoti adversus metum, vices subeunt: metum inquam, vel ipsius mortis: cujus amorem potius nobis, quam timorem conciliant. Mors siquidem nos omnibus miseriis, ærumnis ac cruciatibus liberat, à quibus magis distorquemur, quam

ab ipso supremo fato, quod malorum omnium ultima linea est ac remedium.

Qui horrendâ quadam epilepsia invaditur: qui epulando & deliciis ac voluptatibus indulgendo, nihil minus, quam subitum exitium metuens repente fulmine apoplectico ictus cõcidit: aut (si animam non exhalet) vel membris omnibus, aut media corporis parte percellitur. Quid is in reliquo vitæ cursu omnibus corporis functionibus privatus cum voluptate expectat? Imò qui non ista eum invitent, ad mortem potius efflagitandam; tanquam omnium malorum portum certissimum: aut meditandum, quam vana sit & caduca vita humana, ut eam in bonorum numerum nequaquam recenseat, sed meliorem quærat, ad quam illa nos introducit?

Quos pleuritis acriter & sine intermissione lancinat, quorumque pectus magna angustia premitur: Qui colicis, nephriticis, & arthriticis nocte dieque doloribus conflantur, mortemque in auxilium sæpius invocant: nunquid jure subsidium illud implorant, quod è tantis malis eos eripiat? nunquid illi, qui ex miserrimo & calamitosissimo hoc mundo egressum optant, laudatis votis commendabuntur, præsertim cum in beata vita, perpetuam quietem expectent, eamque certò sibi polliceantur?

Sed cum certissimo Dei decreto fixum & ratum sit, ut necessariò sit moriendum, & naturæ tributum persolvendum, proindeque deserendâ hujus mundi, quæ putantur, deli-

cia,

*Antigonum
per morbum
sapere di-
scit.*

*Antidotum
ad versus
metum.*

cia, ut alacriores ad exitum paremur : Deus optimus melli deliciarum fellis non nihil intermiscet admodum acris amarique, quo nos ab illis ablaçtet, ne semper iis immoremur ; instarque nutricis amaris rebus mammillam oblinentis erga nos se gerit, quæ alumnũ suum à lacte se vocat, ut firmiori & constantiori cibo assuescat : Sic Deus mundanis & delitiis mærores intermiscet, ut ad certiorẽ tranquilliorẽque vitam, in qua nihil stomachũ perturbet, nec animum moveat, nos provocet, & adducat. Atque hũc spectant morbi & ægri tudines tũ corporis, tũ animi, ut suaviorem regni cœlestis sedem meditemur : ad quam eveçti beatẽ ac feliciter in æternum quiescamus.

Elegans simile.

2. Spes meliorationis seu emendationis.

Officium veri Medici.

Sed hæc videntur esse animæ, non corporis remedia. Nos verò qui corporum etiam ægrorum curam suscipimus, ut finem huic perturbationi imponamus, annectemus auxilia, quæ corpori ipsi satisfaciant, quemadmodum & in aliis morbis eidem succurrere consuevimus.

Veri igitur medici officium sit, ægrum solari, eidemque bonam futuræ lux pristinae valetudinis spem concitare: ac periculum, si quod inesset, vitæ dissimulare. Interea tamen, etsi deploratissimus esset morbus, ipsimet ægrotanti sua solertia cognitus, bonis tamen verbis à medico recreandus est: nec non ope medicinae, in salutem hominum creatæ, ut multa sibi bona polliceatur, hortandus est: Ipse Deus in optimum & benevolum medicum ac potentissimum proponendus, qui ex

morte ipsa, vel exanimis possit revocare: eum esse, qui ex sepulchris mortuos eruat: in eum totam spem & fiduciam esse reponendam: nec medicorum prædictionibus immorandum, ut quæ sæpius fallaces & incertæ sint: multos in gravissimis morbis à medicis fuisse derelictos, & morti adjudicatos, qui singulari tamen Dei benignitate restituti sint: Denique non prius de vita esse desperandum, quam spirandi finis accesserit.

Atque hæc quæ ægris opportuna nè spes iniicitur, magni est momenti, & insigne pharmacum, quod non minus morbis omnibus opitulatur, quæmetus è contra lethali suo veneno omnibus est exitio

C A P. XXXIII.

De tristitia.

Philosophica medicaque methodo ad amissim excutiemus, quicquid ad hanc spectat affectionem, e gravissimis animi corporisque perturbationibus non minimam. Si igitur aliquatulum in illius explicatione immorabimur, veniam eo præsertim nomine merebimur, quod ad faciliorem tantæ ægri tudinis, exactamque cognitionem conatus nostros dirigamus.

Descriptio tristitiæ.

Hæc ergò passio, ut ab illius descriptione accuratum sumatur exordium, nihil aliud esse deprehenditur præter mærorem ac languorem quædam ex apprehensione alicuius mali præsentis, aut certè proximè ingruentis

entis metu contractum. Qui quidem metus animo conceptus cor confestim exagitat, mentem obnubilat, omnes animales facultates perturbat, omnibus sensibus, tam externis, quam internis ruinam minatur præsentissimam: ac demum (ut paucis multa complectar) adeo omnes nostras vitiat & inficit actiones, ut illius malignitate vis imaginaria de suo statu deturbetur: cerebrum debilitetur, & æger mirum in modum discrutietur.

Quicumque hujusmodi symptomatis afficitur, hunc sæpè numero licet videre omnis proflus expertem, dies ac noctes in somne transigentem: lentis gressibus incedentem, obstipò capite humum transigentem, circa sepulchra & deserta loca errantem, uberes lachrymas ex oculis emittentem, aures cui libet passim consolationi occudentem, nilque nisi suspiria ore effundentem: Manibus is pectus lividum pertundit, lucem refugit, & latebras quarritat remotiores, seseque ab humano secernens consortio, sola gaudet solitudine: cum vultu sereno fronteque prius exporrecta vigeret, nunc iisdem livet & corrugatur: Si habitu corporis præstabat antea validissimo, tabescit sensim atque liquefcit.

Hæc portò iniqua animi passio usque adeo agrum fatigat, & in illum sævit, ut rubigine ingenium illius conficiat. aciem mentis & vires obtundat: è forti meticulosum, è vivido somnulosum, èque diligenti torpidum & segnem proflus reddat. Denique ut stomachus malè affectus & nausea-

bandus, in probum chylum cibos ingestos minus potest transmutare, sic confecti mæstitia, facultatum animalium nullam probè norunt exere functionem, nullum ministerium. Quin imò si aliquando per incuriam accidat, ut gliscenti hujusce morbo non occurratur, mens sæpius de sua naturali sede & imperio dimovetur: nunc homo stupidus, & velut saxea quædam Niobe redditur, nunc furore maniaque corripitur. Atque hæc sint quæ de natura & effectis morbi istius perniciosi dici possunt, cujus innumera sese offerunt differentia: à diversa imaginationum congerie petita, pro ut sequentibus exemplis clarius illustretur.

Divisio.

Istæc rursus affectio dividitur *Duplex* in veram & naturalem, cujus internæ sunt cause: & in adulterinam, cujus externæ sunt radices: quæque à naturali & vera toto, quod ajunt, cælo distinguitur: cum ista nil aliud censeferi debeat, quam mera inducta perturbatio, verus animi languor, & germano *Tristitia* vocabulo: cujus id est proprium & peculiare, ut locis incultis immoretur æger, seque ab hominum luce & oculis mœrendi lugendique gratia sponte subducatur. Hoc tristitia genere vexatum *Bellerophontem* accepimus, de quo Poëta:

Qui solus miser in campis errabat

Alais,

Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

Infructu prope modum homines hac olim

olim fuere ægritudine pessundati: prout suo loco opportunè à nobis demonstrabitur.

Altera tristitiæ species hanc revera nuncupationem fortiri non debet, eò quod sit adulterina, & præcedenti minus consentanea, quapropter *luctus* potius ab emunctioribus nuncupatur.

Luctus.

Verùm *luctus* iste dolorem nequaquam naturalem sapit, imò totus est fictitius: pigmentis obductus, ceremoniis ritibusque circumdatus, qui certè patam & in propatulo ingens videtur, genuinam quandam mœroris naturalis speciem repræsentans, attamen qui longè à corde & intimis abest dissidetque præcordiis.

Hujusmodi larvatus dolor, diversis temporibus, & usque adeò variis modis assumptus fuit ab Ethnicis & usurpatus, ut inde facile liceat colligere vanum illius spectrum & simulachrum.

Ægyptij, authore Diodoro & Herodoto, ad exequias defunctorum suorum, præsertim Regum atque principum, celebres quasdam adhibuerunt diurnasque ceremonias: Univerfus populus certis quibusdam distinctus centuriis viris & mulieribus intermixtis, unum in locum ad planctum & lamentationem cogebatur: vestibus discissis progrediebatur, facie cæno limoque deturpata: syndoneque subtus mammis, tum mulieres, tum viri cincti, bis in die novantes luctum circumambulabant, atque cum cantu & clangore regis virtutes numerabant: cibis animalium coctisque ac vino

omni que menſe apparatu, per ſeptuaginta duos dies abſtinebant: non lavacris, non unguentis utebantur: ſed tanquam deſuncto patre aut filio, per eos dies graviter lugebant.

Græci Romanique veteres ſuum à Chaldeis & Ægyptiis planctum in exſequiis videntur mutuati, quem ritibus penè innumeris, temporis progreſſu, iſſique abſurdis, & à ratione penitus alienis adauxerunt.

Si enim apud Græcos Rex quiſpiam, aut Imperator diem obiſſet, extremum ſunus ſolenni pompa & apparatu regio deſerebatur, captivique & milites circa rogum digladiabantur, oves bovesque maſtabantur, utque in omnem formam luctus concederetur, equi virique condebantur, propugnacula è incenibus diruebantur, aræ ſubvertebantur, lares convitiis traducebantur, ignisque extinguebatur.

Romani à Græca ſuperſtitione nonnullas hujus generis ceremonias in hanc rem deduxerunt, & alias quâ plurimas ſuperinduxerunt. Poſtea quâ enim deſunctum deplorâſſent, & in rogum deportâſſent, ſupremum eidem *Salve & Vale* tanquam nunquam viſuri, impendebant: poſtea *ILICET* omnes clamabant, qua voce miſſum populum faciébant: hujus ſupremiſſile *Virg* meminit:

--Salve æternum mihi maxime *Virg.*
Palla *Atenâ.*

Æternum vale.

Et de Polydoro:

--*Animamque ſepulchro*

Græ.

*Credimus & magnâ / supremum
voce cœmus.*

Ad hæc quæ modò retulimus, rufus accedit, quod certis quibusdam personis, ære conductis, ad lugendos mortuos uterentur, quæ modo ingētes gemitus ore edebant: modò verò nœnias funebres alta voce resonabāt: & aliquando ad majorem pompam, organa Musica & lituos pro varia virorum dignitate asciscabant: ferri enim mortuos olim solitos ad tubam, indicat *Virg in Æneid.*

-- It clamor cælo, clangorque tubarum.

Et *Persius* poëta *Satyricus.*

Hic tuba, candela, tandemque beatus alto

Compositus lecto:

Alexander lib. 3. c. 7. & Cælius l. 16. lect. antiq. harum muliercularum ad condendos mortuos empitiarum, meminunt, easque Carinas & Præficas appellari tradiderunt: eò quod luctui præessent, quæque cantu flebili carmineque funebri mortuos in funeribus lamentantur, vitamque & præclara eorum gesta non sine commiseratione celebrarent: nec non, quæ facta dictaque representarent, adhibebant.

Vestimenta, in luctu, qualia. Insuper receptor in luctu indumenti species, & ab omnibus penè gentibus celebrata, coloris fuit candidi atque pullati. Quem ritum hodiernus adhuc viduarum luctus, non tantum in regnis exteris, sed etiam nostro observat, in quo Regina post obitum Regum conjugum suorum, candido velamine circumteguntur: unde fit ut

Tom. II.

albæ vestis gratia Regina candidè toto viduitatis curriculo vocetur. Quod si quis altius causam voluerit investigare, cur hæc duo colorum genera in luctibus publicis fuerint introducta, nihil moror; videtur tamen hæc notio communis; & à natura parente menti humanæ insita ita quidem, ut albedo animi à corporis ergastulo soluti splendorem denotet, nigredo verò nota sit corporeæ corruptionis.

En facos, en pigmenta, en falsa hujusce tristitiæ lineamenta: Hinc Carinas & Præficas vidisses; inde mancipia & hujusmodi plebis fœces, mercede conductas, ut publicum luctum ad eos deplorandos assumerent, quos nunquam, vel de solo nomine cognovissent, ut lachrymas, inquam, pretio extorquerent, ipso citius aspectu deficientes. Adde planctus, ululatus, comarum direptiones & capillorum, immolationem victimarum, & alia hujusfarinæ commenta exteriora, ad fingendam tristitiam exoticam atque spuriam, quæ sola nititur aura populari, quæque sola opinione moreque communi, talis doloris ingenioso artifice, aut potius ridiculo, sustentatur.

Quocircamirum videri non debet, si tam vana consuetudo à cunctis ferè populis minus fuerit approbata: 2. cap. 1. de Thraces quippe, Sapientiæ titulum præsertim de causa sibi meritò conciliarunt, quod infantum suorum naturam luctibus, funus verò gaudio plausibusque prosequerentur: inde nimirum genus humanum edocentes, cum nascimur nos vitam ingredi

*Cur Regina
candida
vocetur.*

*Solin. c. 17.
Val Max l.
2. cap. 1. de
inst. ant.
Thracet,
cur sapientes
habiti.*

Bb ærumno-

ærumnosam, miseriam, & infinitis vexationibus obnoxiam: à qua cum decedimus, tot & tantis periculis extricamur, ut hujus beneficij ratione, nemo non lætitia perfundi debeat, & summè delectari.

*Solon luctus
ab usum re-
prehendit.* Inter septem Græciæ sapientes non infimus *Solon* hos luctus commenticios, à communi usu planè esse febat amandandos, ut in illius vita *Plutarchus* commemorat, qui lacerationes plangentium, ceteraque ploratum excitantia, & ejulatum in alienorum funeribus sustulit.

Ex superioribus tamen hoc nequaquam inferri velim, non licere scilicet luctum facere, nec condolere in obitu parentum nostrorum, affinium & amicorum, nec dolorem aliquem ex eorum absentia testari, aliter enim ferinam naturam proderemus, & quasi sub *Caucafea* rupe à feris educati videremur. Hac quippe de causa *Sapiens ille*, de quo nuper *Solon* funeris luctum à suis expetiit, ut elogium illius apud *Ciceronem* in *Oratore* majore aperte testatur:

*Solon ve-
rum usum
luctus lau-
dat.*

Ne mi illugubris veniat mors, sed
mibi charis

Marorem potius adferat & ge-
mitus.

Quod si in hanc rem sacrarum facit paginarum auctoritatem aseiscere, plurimis sanè locis constabit, luctum & lachrymas in mortuorum postremum honorem atque gratiam religiosissimè ab omni prorsus hominum memoria approbatas.

*Indus In-
sobi Patri-
archa.*

Cùm filij sui *Ioseph* dilectissimi vestem *Patriarcha Jacob* conspexisset,

sanguine delibutam, illumque à fera devoratum credidisset, scisis vestimentis, & succinctis *Sindone* lateribus, filium luxit: diu cõsolationem omnem respiciens, quinimo adeò gravis & vehementis fuit illius afflictio, ut in inferis usque ad natum suum descendum cupierit descendere.

David non sicis oculis sed fer-
vidioribus lachrymis filij sui *Absolon* mortem lamentatus est.

Magnus olim planctus totam occupavit *Judaam* in obitu regis *Iosæ*: in cuius luctum *Ieremias* Prophetæ: in cuius luctum *Iosæ* uno concentu eam in naniis canere, ut tanti Regis & memoria, & mentio foveretur iusti sunt.

Vniversus *Judæorum* populus magnis gemitibus *Juda Machabæa* mortem legitur hisce verbis prosecutus: *Quomodo cecidit potens, qui saluum faciebat Israel!*

Posteaquam *D. Stephanus* lapidibus obrutus est, primusque suo sanguine martyrij semitam aperuisset, quidam Christianæ pietatis assertores, illius corpus curandum à *Judæis* impetrarunt, & magnum planctum (inquiunt divina monumenta) super eum fecerunt.

Hisce & similibus exemplis innotescit, non omnium luctuum genera damnari. At quædam decenter Christianis etiam esse concessa, quod confirmavit suo exemplo *Christus*, *Lazarus* obitum gemitu prosequens: ea tamen lege, ut verus sit planctus, ut moderatus, ut à furo penitus absit, ut

certis.

certis quibusdam cancellis continetur, nec ullam merentibus inferat perniciem. Israëlitis in funere corpora lacerare & sinciput decalvare nefas erat, quod infidelium luctus esset, resurrectionem ignorantium.

Dent. 14.

Ut luctum moderatum meis assero suffragiis: sic etiam piis Christianorum exequias me ipsum comprobare profiteor, tanquam verę pietatis indices, & scripturę sacrę consentaneas.

Sepultura patribus olim honorifica.

Abrahamo non mediocriter curę, ut corpus conjugis suę Sarę honorifico tumulo mandaretur.

Pari sollicitudine Isaac & Ismael patrem suum Abrahamum, corporis vinculis exolutum, curaverunt: cujus corpus in duplici caverna agri sepelierunt, quem ab Ephrone Hettæo vivus emerat.

Jacob Patriarcha, qui diem suum in Ægypto clausit: extremum filiis suis id muneris demandavit, ut in terra Canaan sepeliretur, in sepulchro patrum suorum. Nec quid dissimile paulo post præstitit Ioseph illius filius, eadem in regione è vivis excedens: suos quippe jurejurando obstrinxit, ut cum ipsis eorumque posteris Deus subvenisset, & ex Ægypto e-duxisset, ossa sua illinc deportarent.

2. Reg. esp. 21.

David non parum etiam fuit sollicitus exequiarum regis Saul, Ionathę, & aliorum ejusdem Principis filiorum. In terram enim Palæstinorum & Galaaditarum hujusce muneris obtundi gratia ingressus est.

Tob. 4.

Tobias jam jam spiritum Deo reddi-

turus, unicum præ cæteris id filio imperium reliquit, ut semortuum sepeliret honorificè, matrem honoraret, memor dolorum, quos ejus causa pertulisset, eamque vitã functam, in eodem sepulchro honestè sepeliret.

Præterea in scriptis vetustissimorum authorum, ex historiis Ecclesiasticis cernere licet, quanto perè exequiã à Christianis commendatã fuerint, & accuratè celebratã. Moderatione igitur, cum naturali affectu temperata, ritus iste non nisi laudabilis, & magnę gloria dignus habendus est.

Id nos doctos esse voluit magnum illud Ecclesię ornamentum D. Chrysostomus homil. 16. ubi sic scriptum reliquit: *Honorem mortuorum non esse stertum, non eiulatum, sed hymnos, & psalmos, & optimam vitam: perditum, si in funere universam etiam habuerit civitatem, nihil tamen inde lucraturum.*

Honorem mortuorum qualis esse debeat,

Hęc est genuina inter sanctum, verum, legitimumque planctum, nec non inter falsum, fictum, & illegitimum differentia.

Ad institutam ergo de vera tristitia disputationem, à qua nimium fortè digressi sumus, iterum redeamus. Huic enim præsertim enucleandę magis nobis est incumbendum, cum sit mera & ex naturę fontibus deducta perturbatio: quæque talis dignoscitur pluribus signis & indicis exactè à Celso Medicorum Latinorum Antesignano explicatis, lib. 2. de re medic. c. 7.

Suis eam satis coloribus antea expressimus & lineamentis: præcipuè

B b 2 autem

autem pertinacis istius mali notę sunt, continua quę affectos sollicitudo metusque comitatur, & omnis penitus quietis carentia: vultus illis subest lividus, facies consternata, oculi concavi, errabundi, caliginosi, semper cogitabundi, illi sunt nunquam non ex pectore suspiciosi, & locorum desertorum cultores, omnia suspecta habentes. Pulsus habent instar tabescentium vermicularum, lienem turgidum, ventrem variis subinde flatibus distentum, & crepitantem, stomachum humoribus acidis & vitriolatis redundantem, fameque sæpius canina eos divexari videas. Præterea,

quod ait *Aetius tetra. 3. serm. 2. ca. 17.*

nigra lotia excernunt, aliquando autem & per intervalla ipsorum corpora torpescunt: stercora vero calchanti colorem referunt, atque alvus his ut plurimum resiccatur. Quod si demum caput habeant siccum, fuliginosum, modicumque, id pro certo ratum statuas, huiusmodi homines omnino in hanc atram & malignam proclives esse affectionem. Quod ad causas attinet, exteriores illa sunt, aut certe interiores: illa à variis petuntur doloribus & ærumnis, quibus non una stirps aut origo una est. Parentes quippè filiorum anguntur interitu, filij parentum occasu discruciantur, feminae conjugum, conjuges feminarum sitarum fato vexantur, amicique vicissim suorum necessariorum orbitate afflicti sunt.

Alios tangit bonorum jactura, angit honorum dispendium, aliis demum tale quid incommodum, malaque;

fors fortuna tristitia anas suggerit & occasiones. His adde usum ciborum crassa melancholicaque substantia, qui sanguinem procreant hac infectum contagione. Zizaniarum præterea semen, quod pluribus in locis reperitur inter frumenta & hordeaceas fruges adolescens: ni fiat in panis & zythorū confectio ejus secretio, vapores proculdubio generat non parum perniciosos, mentemque perturbantes, ac edentem inebriantes.

Causa interna quęque in ipsis nostris resident corporibus, humores sunt atrabilarij, sanguis melancholicus adustus, qui vel in cerebro minus calido & sicco continetur: vel per omnes venas, totiusque corporis molem dispergitur: aut certe in hypochondriis implevit & mesenterio delitescit, è quo sumi, & nigraelevantur exhalationes, quę tenebras menti offendunt, cerebrumque obnubilant, & tenebris simile reddunt. Haud aliter enim atrijilli fumi mentem afficere videntur, quàm nocturnę tenebrę animos hominum in iis versantium terrentes & perturbantes. Hinc ratio cæcutit, & id genus nubib. circumseptaluce sua privatur, totaque passim in suis discursibus hallucinat, & errat.

Secundūmigitur diversam harum explicationum qualitatem, à diverso sanguinis ortam temperamento: diversi surgunt fumi, fuligines, atque vapores multiplices occurrunt, *Tristitia* sive melancholia diversa tristitia in species progrediuntur, quę facultatem lædunt. præsertim. imagi-

hanc

matricem, eamque præ ceteris vitiant atque corrumpunt. Ex hac humorum mutatione corruptelaque, quæ in melancholicis affectibus percipitur, oriuntur absurda multæ & inopinatæ imaginationes & phantasiæ, quibus nulla alia causa subest, præter fumos istos diversos atque fuligines ex suprâ dicto humore procedentes.

3. De locis affectis.

Quosdam invenias, inquit *Galenus*, qui se putent figlinum vas: quamobrem contactum hominum & omnino propinquitatem expavefcunt, ne eo modo comminuantur, decurrenturve.

E prioribus quidam se vitreum opinabatur; quocirca amicis supplicabat, ne ad se propius accederent, cum tamen ceteris in rebus perspicaci frueretur maturoque ingenio.

Sunt quos perpetuo timor percellat, ne mundum fulciens Atlas servansque lassescat: isque feratur in præ-

Cælius 1, 17
cap. 2. Ant.
leit.

ceps & omnes una percant ruina. Proinde fugam semper meditantur, ut (si fieri possit) sese extra mundana claustra proripiant.

Alii in novam speciem transformatos se existimant: unde alii cuculorum, alij gallorum, aut aliorum animalium voces gestusque imitantur.

Alii vates se augurantes, de rebus futuris multa pollicentur: nonnulli potentes se putant, qualis Hippocemus ille, de quo Muretus, qui se Pontificem summum imaginabatur, certisque hebdomadæ diebus, Venetiis in domo heri sui, hac de causa confistorium Cardinalium in charta de-

pictorum, quos alloqueretur, statuebat.

Alii se capite, nonnulli cruribus, brachiisque truncatos putant. Aëtius refert quendam in id erroris prolapsum, ut se capite minutum crederet, idque passim lamentaretur, donec pileo ingentis ponderis ferreo, illius vertici superaddito, ab hac phantasia dimoveretur.

Adolescens quidam nasum suum adeo increvisse sibi persuaserat, ut vix è loco in locum transmearet, ne forte alicubi impingeret.

Alii quamvis mortem pertimescant, hanc tamen exoptant, & aliquando sibi consciscunt, ut nimis multis claret exemplis.

Alii sunt, qui se fame confici putant, seque propterea continuis escis ingurgitant. Nonnulli cibum recusant, nihil vitæ superesse existimantes.

Trallianus scribit, se mulierem vidisse, quæ se à serpente exedi pertinaciter asseveraret: hanc autem pharmacis vomitoriis, & supposito in pelvim aneam clanculum serpente curavisse.

Demophon Alexandri Magni Oeconomus, se ad æstum Solis in frigidari, & in opacis nemorum umbris æstare credebat.

Ardron Argivus ferventissimum Lybiæ eremum ad frigus captandum decurrebat.

Multi inter dormiendum decambulantes: sicut & alij plurimi, qui ad os etiam puteorum dormientes spatiantur: Unde forsitan tritum illud pro-

Bb 3, verbum,

verbinm, Deum singulari sua providentia, & stultis & pueris pariter consuleret, eosque à periculis, quæ incurunt, vindicare.

Sunt præterea qui se à latronibus continuò putant circumveniri & spoliari: alii verò qui à licitoribus se colligari, & mox in carcerem conjiciendos credunt.

Alii se vivos à terra absorberi & deglutiri jam tremuli exclamant: alii aliis imaginationibus, prout vitæ fuit institutum perturbantur.

Denique alii aut contentionibus, aut studiis, aut precationibus, aliisve institutis, quibus addicti fuerunt, toti occupati sunt, iisq; vigilantibus hoc accidit, quod sanis sæpe dormientibus contingere solet.

Hæ sunt innumera & incredibiles penèphantasia & deliria, in quæ tetra hæc animi perturbatio syderatos semel statu suo ægros præcipites agit atque deducit: quæ sæpius etiam tantam exercet tyrannidem, ut non tantum spiritus obsidendi & cruciandi vires habeat, omnibus iis modis, quos modò diximus: sed corpus etiam tot insultibus impetit, ut planè ipsum obruat, & prorsus suis functionibus ineptum reddat ac inutile: Quin & tantam interdum ferociam exercet, ut mortem eius acceleret & præcipitet.

Hujus rei certissimam nobis facit fidem *Octavia* sororis Imperatoris *Augusti* historia, quæ usque adeò triftitia, mærore & dolore ex morte filii sui *Marcelli*, maximæ spei principis,

oppressa est, ut omnem confanguineorum suorum ac agnatorum respuerit accessum: quod nullas ab illis adhortationes aut consolationes vellet admittere, ad illorum suaves voces aures obstruens, quin potius omnium conspectum fugiens, latebras scotum quatiret, ut mærori solitaria liberius indulgeret, & nati mortem abundè citra impedimentum desereret: quæ toto reliquæ vitæ curriculo pergemuit, tantisque postea & languoribus ^{Seneca} & mæroribus, ac animi angustis ^{traç. de} confictata est, ut millies moriendo mori non posset.

At ostendamus quam plurimos etiam ex eiusmodi liberorum jacturis, quas constanter ferre non poterunt, non nisi morte solatium sibi ^{Mori sibi} comparare potuisse, usq; adeò ^{tenax, et} ^{numa in} ^{stia.} ^{Paul. in} ^{As.} tenax est ista animi perturbatio.

Adrastus cum exercitum à *Thebarum* expugnatione domum reduceret, audito *Megaræ* de morte filii sui *Agyalei* nuncio, extremo repente mærore correptus, exanimis concidit ac sepulchro illi conditus est.

Eduardus tertius Anglorum Rex, amisso *Eduardo* filio suo, principe jam illustrissimo, & multis virtutibus clarissimo, majoraq; adhuc in posterum de se promittente, ex gravissimo animo dolore luctuq; exanimatus est.

At quot videre est exanimatas conjuges, ex maritorum morte audita, quarum luctus non nisi morte finire potuerunt? Ex earum numero habentur *Julia C. Julii Cæsaris* filia, *Pompeii* uxor: item Imperatrix *Trene*, Impe-

Cuspinian. Imperatoris Philippi uxor: quæ audito de morte mariti nuntio, gravissimo mœrore percita, gravis in tempestivum fœtum exclusit, & paulò post obiit.

Hæc portentosa utique & implacabilis animi perturbatio, non tantum mulieres adoritur: at fortissimorum etiam virorum regumque ipsorum corda, non invadit modò, sed edomat etiam: qualis fuit rex *Antigonus Epiphanes*, qui licet strenuissimus, fortissimus ac potentissimus,

2. Machab. 6. tantam tamen animi tristitiã obrutus est, ut vi ab hoste repulsus, ignominiosam hanc fugam ferre non potuerit.

Ios. l. 12. 13.

Is enim & hac ignominia suffusus & audita *Lyfiam* fugam, à Judæis hostibus, profligati, adeò dolorem ingeminavit, ut coactus sit suis amicis fateri se prorsus animo esse consternatum, tantoque mœrore obrutum, ut prorsus langueret ac concideret viribus animi, unde propediem interitum sibi extremum prælagivit: qui & paulò post secutus est.

Cuspinianus nascat *Justinum* minorem usque adeò gravi ex clade apud *Perfas* accepta, mœrore correptum, ut rationem & iudicium prorsus amisit, demensque tandem in *lethalem phrenesin* incidit.

Simili vitæ exitu *Vrsatus* quidam *Justinianus* navalis belli *Venetiorum* dux, usus est, ob infortunium quoddam & detrimentum, quod inopinato accepit in bello.

Exemplum avistina 8. du.

Fuerunt, qui elato ac sublimi animo præditi, cum ad optatum finem consilia sua perducere non possent,

tanto mœrore aut indignatione idcirco lacessiti fuerunt, ut uno momento mortem oppetierint.

Philetas Coss insignis quidam *Girak* & *Creticus*, cum sophisma quoddam solvere non posset, præ mœrore conturbatus.

Quid non etiam de magno illo Philosophorum principe *Aristotele Stagiritæ* scribitur; Is cum in *Chalcidema* appulisset, & in *Euripi* freto, crebras euntis & redeuntis maris fluctuum reciprocaiones admiraretur, quæ die nocteque septies iterabantur: cum huius rei altius animo agitata & perestigata rationem assequi non posset: tantum inde mœrorem concepit, ut in eum prolapsus sit morbum, è quo nunquam convaluerit. *Celius* progressus ulterius: narrat enim tantam illum indignatione ac desperatione agitatam fuisse, ut se in mare præcipitem dederit: Inde natum proverbium: *Quoniam Aristoteles non cepit Euripum, Euripus cepit Aristotelem.*

Hinc videre licet ab hac ferissimâ bellua nemini, cuiuscunque generis sit & fortis, parci: ab eademque non tantum animum variis modis obsideri, sed corpus etiam eousque adigi, ut sæpissimè sibi mortem ultrò consciscat.

Nostræ igitur sunt partes, tam gravi perturbationi succurrere, ac singularia quæque laudabiliaque remedia in medium adferre, quæ ferocissimum illud malum cohibeat & errent.

Quemadmodum autem varias horum morborum differentias attulimus

limus, eorumque diversissimas causas ostendimus: sic varia, in curam, remedium genera postulari certissimum est.

Curatio igitur primò in generalem & particularem dividetur. Generalis omnibus morborum sive genuinorum & exquisitorum, sive spuriorum speciebus & differentiis adaptabitur.

Curatio generalis tristitia.

Præcipua autem huius curationis universalis remedia ex duobus fontibus haurientur, nempe ex plausibilibus ac fidem etiam facientibus rationibus, quæ vagum alioqui iudicium & inconstantem animum sistant & roborent tristis ac melancholici hominis, quæque certissimis documentis avertant & leniant ejusmodi perturbationem.

Alter fons remedium est, qui variis redundat & scaturit exemplis, quæ ejusmodi tristitiæ affectuum oculis subjicienda sunt: ut intemperatum ac firmiorem statum animus eorum perturbatus revocetur: Si quidem his exemplis doceri potest, quanta commoda ex ejusmodi curis feliciter id genus morbis exhibitis, orta sint. Cum enim animus huiusmodi malis præcipuè ac privatim torqueatur, ad eum præcipuè etiam, ac privatim restituendum, tota nostra ferri debet intentio ac sedulitas. Juxta porro malorum varietatem, variæ etiam rationes ac diversa exempla accommodanda sunt: singulaque ad singulas causas revocanda. Sublata enim causa facile tollitur effectus.

Divisus autem horum mor-

borum causas in externas & internas. Etsi autem medicus in ægritudinibus corporis, ex causis externis nullam curationis intentionem mutuetur, nisi quatenus ex sunt præsentis, ut vult Galenus methodi quarto: non ita res habet de animi morbis. Etenim ejusmodi causæ licet absentes aut jam pridem adventitiæ sint, semper tamen sese animo tanquam præsentis exhibent, quarum idcirco perpetua habenda est ratio.

Octavia de qua supra diximus ^{rogavit} tristi huiusmodi perturbatione, ab externa causa, ex morte nempe filii obsessâ: nunquam ea tristitia expediri potuit, quia sibi perpetuò morbi causam, etsi absentem, oculis subjeceret: Ita ut ad vitam usque exitum perpetuò causæ sui mororis intenta, morens ac desolens filii sui funera, perstiterit.

Sed excipiet aliquis, cum *Octavia* tanti Imperatoris soror, nulla ratione Romæ, ubi celeberrimi ac doctissimi totius orbis viri tum degabant, nullum auxilium percipere potuerit: quorsum igitur huic morbo nunc præscribantur remedia? ac non sequitur, si quibusdam non profuit semper remedia, quin aliis auxilio non sint futura. Ut enim omnes corporei morbi non omnium ergo semper curationem admittunt: sic & spirituales ægritudines non ubique perlanantur.

Livia eiusdem Imperatoris Augusti uxor, eodem tempore, eisdem ^{tristitia} ob causas, & ipsi simili perturbatione ^{tristitia} tentata, ex morte *Drusi* filii sui, Imperatoris ^{tristitia} successoris futuri, salutaribus ^{tristitia} remediis ^{tristitia}

mediis, ac summè animutn solantibus, quibus eam adhortatus est Philolophus Arius, sic revocata est, ut tandem patienter ac constanter, sapienterque filii obitum tulerit: sicq; lethali illa ægritudine liberata fuerit.

Marcia ex filii morte quanta erisistia.

Marcia ad mortem usq; eadem ægritudine ex jactura filii sui Metelli, eximia spei nobilis, omniq; virtutum genere clarissimi conflietata, tandem & ipsa ad mentem revocata est, ac sapientissimis magni Senecæ exhortationibus ac consolationibus, sanitati restituta.

Mutuanda igitur sunt nobis à magnis illis & præclaris viris remedia, quibus in curam huiusmodi malorum ex similibus causis procreatorum usi sunt: quorum formulas quasdam hinc præscribemus summatim: quas quivis latius diffundere poterit, certa industria & methodo, prout singulis viderit expedire.

Verni animi afflicti solamira.

Prima remedii formula fuerit, communem totius generis humani conditionem oculis subjicere: quæ quidem huiusmodi est, ut omnia orta occidant, & aucta senescant: ita ut homines, cujuscunque sortis sint, vix nati, ad interitum properent. Docendum præterea fuerit à Deo præscriptos esse nobis vitæ nostræ limites, quos pertransire non liceat: ipsumque nosse, quid nobis expediat: atque omnia ab eo in salutem nostram derivari: ita ut vitæ nostræ fila regat, quæ producit, prout nobis expediat; vel corripit, prout è re nostra esse cognoverit: ad hæc sapientissimè omnia ab eo gubernari, nec quicquam citrà

Tom. II,

eius voluntatem contingere, cui nos subjici æquum sit, omniaque ab illo pendere, qui nobis sit pater, de cujus benevolentia dubitare filiis sit nefas: alioqui frustra illius imperio refragemur, qui nos homunciones parum moretur, & quos halitu solo possit in nihilum prorsus redigere. Cum igitur necessariò nobis sit moriendum, vitæ tamen nostræ exitus incerta sit hora, quæ vel acceleratur, vel differtur, prout beneplacitum divinæ fert voluntatis: quorsum tot tristitiæ, mœrores & continui fletus, cum nihil de sententia Dei immutare valeant: cum vitæ terminus hac ratione produci nequeat: cum mors à mortu suo ne latum quidem unguem vanis istis luctibus recedat? Quid mortalibus & mortuis profint nostri planctus, nisi ut nobis ipsis mortem consciscamus, ne dum ut alios in vitam revocemus?

Cum potè multis fletibus desiderentur, qui ex his mundi miseriis ac calamitatibus egressi, in felicem portum, tranquillum, ac ob omnibus procellis mundanis liberum, tutò recepti sunt, & aternâ vitâ, loco caducæ fruuntur: Quorsum animæ immortalis invideatur, si ex ergastulo corporis, quo captiva includitur, perpetuò ad libertatem anhelet? Et cœlum summis votis adeat, unde duxit originem, ibique proprium domicilium quarat?

Si quis excipiat notissimam esse omnibus generalem moriendi legem: attamen inopinas ejusmodi mortes, non posse non desleri, floren-

Cc tilque

tisq̄ue ætatis ac summa spei juvenes, immaturo obitu sublato, non posse etiam non desiderari ac lugeri. Illi responsum sit, voluntate Dei rerum omnium legem stabiliri, magniq̄; delirii ac insaniam esse, si quis cuiuscunq̄; ordinis, ætatis & sexus fuerit, stultè crediderit vitam prerogativa quadam ad extremam usq̄; senectam deberi. Quod cum Imperatorum, Regum & principum liberi, nullo jure privato, arrogare sibi audeant: ut scilicet vitam ultra Dei voluntatem producant: sed in cunabulis etiam ipsis cogantur animam exhalare: quid alij gregarii homines ausint sibi promittere? Hinc canebat Poëta: *Mors æquo pede pulsat pauperum tabernas, Regumq̄; turres,*

Sed quæ lugendi aut sese mœrore conficiendi ob defunctos, sive brevi sive diu, inter nos commorati fuerint, justa sese offert occasio? Si enim omnibus vitiis inquinati fuerint, aut nullius in Rep. humana usus, quorsum isti lugeantur, quos jam pridem ex hominum consortio sublato oportuerit, & utile fuerit? Si gloria & virtutibus claruerint, quare gloriosum exitum illis invidemus, cum fortè si diutius in hac vita permanissent, nævis gloriam suam aspergere, & fœditate huius vitæ, quæ plena est sordibus, famam (ut proclives sunt homines ad vitium) magno dedecore conspurcare potuerint? Nunquid satius fama celebres, & gloria præclaros occidere, cum in hujusmodi exitu, immortalem apud homines vitam sibi

comparent, æternaque gloria in caelis fruantur?

Addemus in postrema huius classis remedia, in gregariorum esse & infimæ notæ hominum, parumque cordatorum numero, qui ultra rationis cancellos, ultraque modum sese torqueant. In gravissimis etiam perturbationibus constantem nos oportere animum gerere: omnia temporis edacitate absorberi, nullumque non dolorem tandem extingui: A natura ipsa nos doceri, vel in gravissimis luctibus modum esse tenendum: à qua arguimur majoris, quàm in brutis animantibus fœcundia ac desipientia: si quidem sive pecudes aut animantes terrestres, sive volucres fuerint, ubi ex antris suis aut nidis pullos, aut genituram abreptam perceperint, eo quidem ipso momento, ex suorum jactura conturbantur: at paulò post perpetua oblivione damnnum suum sepe liunt, hoc habentes à natura partum remedium.

Quot rationum momenta superius allata sunt, tot sunt tuta remedia præparandæ constantia ad perfendam tristitiam idonea, quæ ex ejuſmodi causa, quam diximus, genita est. Ut autem eam proſus evellamus & extirpemus, exemplis præstandum est à nobis commemoratorum aut illarum, quæ strenuè & constanter, magnaque cum admiratione ac fortitudine animi, ejuſmodi perturbationes perpessæ sint: indeque sibi immortalem gloriam, perpetuamq̄;

petuumq; nomen pepererunt. His enim ratione præditi homines faciliè movebuntur, & ad sanam mentem revocabuntur.

At si qui tanta obruantur tristitia, ex liberorum morte, quibus opera nostra sit impendenda, ut eos à tanta perturbatione dimoveamus: primo loco *Davidis exemplum* corum oculis fuerit subjiciendum, qui filium suum ex Bethsabea conceptum videns in extremis vitæ angustias versantem, quem ex eo ipso morbo moriturum à Propheta Nathan audiverat: toto morbi filii tempore in jejuniis & precibus perstitit, sese in pulvere volutans, & perpetuis lachrymis ac planctibus coram Deo, noctesque, diesque sese exerucians, quem justa ira percitum satis sciebat, eo consilio aut irati Dei fortè animum pacaret. At defuncto septimo die filio, resurrexit à luctu, corpus inunxit, atrata vestimenta in regia permutavit, cibumque tandem sumit. Quod mirati domestici, huiusq; rei causæ intelligendæ cupidi: quod à luctu destitisset, quem mors auxisse debuerat, exposuit David, dum vitæ adhuc infans frueretur, se ingemuisse seseq; jejuniis & precibus à Deo summè contendisse, ut si fieri posset, vitæ infantis misereretur, eiq; parceret: quod cum secus acciderit, mortemque obierit infans, nullis jejuniis, nec precibus Deum amplius esse sollicitandum, ut qui secus de illo jam statuisset: Deinde sermonem suum concludens addit, se tandem ad filium

iturum: at nunquam filium ad patrem reversurum.

His paucis verbis tota remediorum à me propositorum essentia enucleatur: quæ inter consolatoria primæ classis auxilia pluribus verbis supra attulit: Qui Deum timent, certissimum tutissimumq; præsidium luctibus suis comperient, si ad tanti Regis, tamq; fidelis Dei servi illustre propositum sese componant.

His si Ethnicorum exempla adjiciamus, qui virtute quadam naturali, & philosophia humana edocti, constantiam hanc adepti sunt, & sese omni consolationum genere in perturbationibus suis recrearunt, citra ullam Dei cognitionem: quàm pudibundum nobis fuerit, & ignominiosum, si nos qui Christianum nomen profiteamur, & aliam longè firmiterem eruditionem ex cœlesti schola hausimus, ab illis nos vinci patientia & constantia patiamur!

Anaxagoras aliquando, inter amicos familiariter de natura & proprietate rerum disserens, in furtivam auribus ab amico filii mortem accepit: quo tristi nuncio statim commotus, & momentum interpellata oratione, paulò post cursum narrationis suæ repetit, cumq; constanter secutus est, hoc tantum nuntianti respondens: *Sciebam, inquit, me genuisse mortalem.* Haud secus *Rochardus Polyznidæ* filius audito de obitu filii sui nuntio, mœrorem dissimulans respondit, *Olim sciebam illi esse moriendum.*

Pericles inter Athenienses illustris princeps, intra quattiduum duobus adolescentibus filiis, ornatis multis virtutibus præclaris, orbatus, his ipsis diebus, & vultu pristinum habitum retinente, & oratione nulla ex parte infractiore concionatus est.

Plus, in vita Fabii, Emili, Caton. Si Romanorum exemplis in remedia uti velimus: quis non in id genus perturbationibus admirandam *Quinti Fabii, Pulvilli, Horatii, Pauli Emilii & Catonis Censoris, ut apud Plutarchum, Valer. Max. Pontarium, & alios authores* videre licet, constantiam non suspiciat? quorum virtute nulli non affecti permovebuntur, & ad mentem revocabuntur.

In conclusionem huius de constantia & patientia Romanorum orationis addam, quod *Val. Max.* scribit de *M. quodam Bibulo*, magnæ authoritatis viro, ac multis præclaris ac honorificis muniis decorato, qui quo tempore in Syria moras ducebat, filios duos, eximiis virtutibus insignes, crudeli & immani cæde à quibusdam militibus Gabianis sublato amittit. Quos Regina Cleopatra tantum scelus exosa, corripit iussit, colligatosque homicidas properè ad Bibulum transmisit, qui pro facinoris immanitate, dignas de illis pœnas sumeret. At ille oblato beneficio, quod nullum majus lugenti tribui poterat, dolorem moderationi cedere coegit: carnificesque sanguinis sui intactos è vestigio ad Cleopatram reduci iussit: dicendo, potestatem huius vindictæ non suam, sed senatus esse debere.

Atque hæc sunt tam præclarantorum virorum exempla, quæ exhiberi possunt hominibus hoc morbi genere affectis ex filiorum suorum jactura. Quæ quidem vera sunt antidota, discutiendis huiusmodi doloribus idonea: Exemplamquam tum ex sacris literis, tum ex profanis historicis deprompta.

Atque hæc viris virilia exempla in consolationem proponenda sunt: si quæ verò mulieres id genus perturbationibus tententur, habebunt *Exempla* & ipsa documenta, ab exemplis illustrium mulierum & magna constantia in adversis rebus præditarum, petita: quarum aliæ Christianæ fuerunt, gravissima potius constantissimè martyria perpessa, quam quid indignum nomine Christiano perpetrarent. Quin & liberos atrociter cruciatus constantissimè perferendos adhortatæ sunt potius, quam ut eorum obitum crudelissimis suppliciiis comitatum plangerent, & impatientissimè lugerent. His nemo non Christianus moveri possit, præsertim si perpendat, nihil non sibi à Deo immissum, omniaque ex Dei voluntate fieri, cui reluctari sit nefas.

Inter ea verò, quæ ex *Eccllesiasticis historicis* peti possunt, opportunè citari queunt exempla, *Blandinæ, Sophiæ & Felicitatæ*: quæ incredibile constantia ac animi fortitudine liberos suos ad gravissima martyria comitate sunt, & infinitis doloribus excruciatæ patientissimè viderunt. Inter has sanctas utiq;

Felicitata, utique mulieres *Felicitata*, vidua Romana, quæ inter primos Christum amplexa fuerat, ejusque cognitione temporibus Imperatoris Antonini & Severi, totam suam familiam cum septem liberis quos pepererat, imbuerat: magna constantia inuita est. eorumdem liberorum crudelissima martyria: quorum sortem, tantum abest, ut desleret, ut contra variis que gravissimis adhortationibus non sine magna animi fortitudine excitaret, & compelleret, ut ad ultimum usque vite exitum in fide, quam profitebantur, strenuè perstarent, his verbis eos compellans: *Filij charissimi, in fide & confessione persistite: vos iam spectat Christus: cum sanctis suis, pugnate pro animabus vestris, & fideles vos exhibete Christo.* Quos cum singulos ordine fortiter mori spectasset, illa & ipsa fortissimo post martyrium subiit, proprio sanguine consignans eruditionem, quam de Christo liberis tradiderat, & quam animo suo Dei gratia penitissimè infixerat. Atque hæc sunt quæ *Gregorius* in eius laudem scriptis mandavit: *Felicitata credendo exitit ancilla Christi, predicando verè mater Christi facta est: predicando peperit filios Deo, quos carne pepererat mundo. Filios suos, carnem esse noverat: sine dolore morientes, videre non poterat: sed erat vis amoris interior, qua carnis amorem superabat, &c.* Præter hæc sanctissima exempla, ex historiis profanis alia mutuari possumus, quibus admirandæ constantiæ virtutes nobis innotescunt, mulierum etiam complurium, in morte liberorum suorum: quæque tuta re-

media & salutaria exhibebunt, si attentò animo recolentur, & in usum revocabuntur apud mulieres, aliosque homines, qui id genus perturbationibus conflictati fuerint.

Primo ordine *matronarum* Laconicarum virtutes recensemus in genere, quæ statim post conflictus pro Republica susceptos de more accurrebant, audituræ num filij sui generosè vicissent, aut fortiter occubissent: quos cum fortiter id fecisse intellexissent, magna animi alacritate vulnera, quibus interfecti fuerant, circumspiciebant: quæ si adversa patebant, in persequendis hostibus inflicta esse congratulabantur, magnoque sepulchri honore evehebant. At si ea averta fuissent, cum testimonium fugæ exhiberent, pudore & ignominia suffusa, cum magna indignatione domum revertebantur, indignaque sepulchri honore, cadavera jacere feris avibusque prædam, permittebant.

Fuerunt & privatæ quædam mulieres, quæ in hujusmodi adversis rebus magnæ suæ constantiæ testimonia, eaque non vulgaria exhibuerunt. His exemplis refertæ sunt historiæ.

Fulgosius mentionem facit cu- Ly. 220. jusdam *Laconica* mulieris quinque filios habentis: qui omnes in conflictum pro patria alacriter descendebant: Illa urbem egressa & scelerata ex quodam quis status esset prælij: respondit talem fuisse, qui omnes ejus liberos sustulerit, & solo prostraverit: Illa satis acerbè respondens, *Male,* inquit, *tuo fato hoc à te non peti, sed ut patrias se habeat, rogavi.* Cui cum

alter iterasset, quod ad Rempubl. at-
tineret, rem benè habere: addidit &
illa pulcherrima hæc verba magna a-
nimi constantia plena, nec muliebre
quid dolentia: *Lugeant ergò misera, e-
go victrice patria beatam me existimo.*

*Plutarchus in Lacon. apoph. & Dio-
dorus libro suo 12.* præclaram aliam &
summè admirandam historiam descri-
bunt de Archileonide Brasidæ illius
generosi ac strenui Spartanorum Du-
cis matre: qui cum sæpè fortitudinis
animi & invictæ strenuitatis specimen
pro patriæ libertate edidisset, tandem
signis collatis, cum Cleone Athemien-
sium duce, ad Amphipolim fortissimè
ante omnes pugnans, inter stratos ho-
stium acervos sanguinem profudit:
interfecto pariter inter dimicandum,
altera ex parte Cleone. Hujus tam
crudelis conflictus, cum nuntius La-
cedæmona pervenisset mortis etiam
Brasidæ fidem faciens: Mater audito
nuntio inter omnia sciscitata est, num
Brasidas gloriose & fortiter dimicans
occubisset: quæ cum rescivisset, nul-
lum illi in certamine fuisse virtute pa-
rem, nullumque magis strenuè in ho-
stes irruisse: *Hallucinamini*, inquit, *vi-
ri, video non satis vobis cognitos esse La-
cedæmonios.* Vir quidem erat bonus,
filius meus, verax & strenuus: sed qui
plerosque alios longè se virtute præ-
stantiores habuerit antea, & relique-
rit concives. His verbis passim per ur-
bem divulgatis, Ephori publicis ho-
noribus ac laudibus ornarunt Archi-
leonidem, cui patriæ laudes & maje-
stas publica, filij sui gloria chariores
extitissent. Quis vel extremâ tristitia

languens, his tam eximiis & illustri-
bus exemplis non permoveatur & re-
creetur?

A Spartanis ad Romanos tran-
seamus, ut enim Roma jam nobis pe-
perit illustrium virorum insignia ex-
empla, qui tam constanter hujusmodi
animi affectiones pertulerunt, non
minus celeberrimarum mulierum in
hoc virtutis genere indiguit, quæ sele-
generosas ac fortes in hujusmodi per-
turbationibus ferendis ac edomandis
exhibuerunt.

Tertis est inter Christianas *Melania* ^{Melania}
quædam Romana, è nobilitate ^{Cæsariensis}
da familia, & Marcelli Consulis uxor:
cujus meminit *D. Hieronymus in Epist.*
ad Paulam. super obitum Blesilla. Atque
hæc quidem Melania, postquam eo-
dem tempore & maritum & duos filios
amississet, strenuè & constanter hanc
jacturam ferens, devoluta in pedes
exclamans ad Deum, hæc dixit: *Expe-
ditius tibi servitur a sum Domine, quia
tanto me onere liberasti.*

Inter Ethnicas *Livia* quædam
fuit (cujus jam mentionem fecimus)
fuit & *Rutilia, Arria, Cornelia Scipio-
nis* hæc ac *Gracchorum mater*, quæ
omnes in filiorum jactura eximia cõ-
stantiæ patientiæ exempla, summaque
admiratione digna, in omnem homi-
num memoriam propagarunt.

Sed in Colophonem tam illu-
strium exemplorum liceat hoc admi-
rabile *Amatricianæ*, gregariæ mulie-
ris, addere: quæ cum audisset filiam
suam, qui ad supplicium trahebatur,
animo concidere, accurrat ipsa ad eum,
hortans, ut temperaret à lachrymis,
nec

nec mortem formidaret : at sursum
cor & caput attolleret , ubi cælum &
solem intueretur : cui dicta materna
audienti additilla, *An, inquit, ignoras
fili, confestim te in arces illas emigraturum
? ac vix unius momenti dolorem
perpetuam tibi quietem & voluptatem
pariturum?*

Quis tantâ tristitiâ, tam atrâ bile:
inter Christianos vexatus, ob amissos
liberos, propinquiores agnatos, aut si-
delissimos amicos, his exemplis non
moveatur & recreatur; quibus tantam
animi constantiam ac generositatem,
in perferendis rebus adversis, vel apud
iplos Ethnicos extitisse, perspiciet?
Quis, inquam, Christianorum non
tantum illos imitari, imò constantia
ac fortitudine animi non conetur su-
perare : præsertim cum certum ha-
beat (quod incognitum fuit Ethnicis)
resurrecturos esse mortuos, mortique
expenso tributo, Dei filios vitâ beatâ
in perpetuum esse potituros?

Remedia.

1. Rem esse de nihilo.

Si nascatur tristitia ex fortuna-
rum jactura aut simili casu : remedia
quibus ratio uti debet hæc sunt, ut sci-
licet doceatur *ob rem nihili & nullius
momenti, dolorem concipi* : siquidem
& bona hæc externa, & mundana
gloria, si in se attendent spectentur,
titivillitio sunt viliora : etsi ab ho-
minibus, iniquis æstimatoribus, ma-
gni fiant qui in hac sententia pluri-
mum hallucinantur : præsertim cum
fatis notum sit, hanc æstimationem
prorsus esse naturæ contrariam, quæ

paucis sit contenta, nec quicquam su-
perfluum ambiat.

Intueamur ipsa hominis rudi-
menta. Cùm is in lucem editor, so-
lo lacte contentus fovetur & recreatur:
commodeque hoc uno vesci potest
etiam toto vitæ cursu cum pane & a-
qua : quæ quidem regula à natura
præscribitur. At inexplibili appeti-
tui & famelico abdómini, multa alia
præter naturam desiderantur: cùm hu-
jusmodi homines naturæ legem vio-
lantes, caninam famem sibi ipsi ul-
trò contrahant, quæ nunquam ex-
pleri possit : at quo magis vorat, eò
minus exsaturetur. Sic qui bonis &
fortunis inhiant, nunquam tot opes
sibi accumulare possunt, quibus ac-
quiescant, sed acervos acervis, nulla
nec corporis intermissione & quiete
adhibita, cumulant & superimpo-
nunt. Atque id genus homines cum
nunquam sibi satisfaciant, in pauper-
tate, quam fugere cupiunt, perpetuâ
versantur : nec felicem unquam vi-
tam degunt, etsi totum etiam mun-
dum possederint : siquidem in eo po-
sita est bonorum felicitas, ut quisque
sua sorte sit contentus.

*Felix quis
sua sorte
contentus.*

Præterea qui bonum illud dici
potest, quod uno momento potest
excidere & elabi? Deinde quam stul-
tum & vesanum illud est, divitem ja-
cturam bonorum suorum facientem,
mœrore idcirco confici & tristitia
conflictari : cùm nihil è suis bonis
perdiderit? Omnia enim mundi bona,
sic à Deo nobis cōcredita sunt, ut quā-
do jubeat eorum reddere rationem, &
restituere, nusquam liceat detrectare.

Frustra

Frustra igitur lugeat, aut desperabundus indignetur, si commissi & depositi rationem Deus exoptulet.

Hæc sunt utique remedia, quæ animi Medicus iis proponere debet, qui huiusmodi perturbationibus ex honorum & bonorum jactura conflictari solent.

2. Exempla sociorum.

In documenta proponuntur eorum exempla, qui ad summum felicitatis humanæ fastigium everti, in calamitatum & miseriarum abyssos tandem devoluti, & præcipientes acti sunt, ut his documentis addiscant, quàm varius & inconstans sit rerum humanarum status: nihilque in hoc mundo stabile, unde nos promoveri aut mororibus confici oporteat.

Cræsus Lydorum Rex inter potentissimos sui temporis principes relatus, eo nomine à Solone correptus est, quòd suam beatitudinem in divitiis & opibus constitueret: illud enim certo certius summus illo Philosophus sibi persuadebat, nullum, inter mortales, hominem existere, qui ante orbitum felix meritò nuncuparetur. Hæc tamen verba malè apud Cræsum audierunt, propter quæ Solonem tanto est odio persecutus, ut suo regno eijceret & exulare cogeret, tanquam stultum hominem & omni iudicio carentem. At tandem Cræsus à Cyro Persarum Rege captus in bello, quod adversus eum iniquius ac audacius, quàm par erat, susceperat: tunc se hominem agnovit: cumque se busto proximum creta adum videret, tum

exclamavit, ô Solon, Solon: saluberrimi Solonis consilij licet paulò serius recordatus. Cyrus Cræso longè prudentior, & res humanas attentius pervidens, cum Solonis hanc vocem ex Cræso audivisset, Cræsum ab incendio liberavit, & apud se toto vitæ tempore honorificentissimè habuit: instabilitatis & inconstantie rerum mundatarum memor.

Nec incommodè id genus agris, nempe graviore tristitia ob bonorum jacturam sese cruciantibus, opportunè obijcitur Polycratis exemplum, ab Herodoto descriptum: Is Samiorum fuit Tyrannus, qui toto vitæ tempore non tantum fortunæ alius dici poterat, at ipsemet fortunæ pulvis, ab ea conceptus & editus, usque ad eò mundana omnia ex voto succedebant & arridebant. Attamen cum mortem obiret infamem, probrosam & calamitosam, quantæ infelicitati tandem fuerit mancipatus, cui bonorum omnium suorum auxilio non potuit eripi, satis superque patefecit. Illæ tamen non impedierunt, quin ab Oronte Persarum Satrapa captus, patibulo miserè & ignominiosè suffigaretur.

In ultimum exemplum afferemus *M. Crassum*, qui ex inope dives factus, imò inter Romanos omnes opulentissimus, ut qui non vereretur jactare, sibi neminem videri divitem, qui per annum integri exercitus impensas non sustineret, miserandum tamen fatum immensis suis divitiis non avertit, quin miserè à *Sureno* Parthorum

rum Duce caperetur, captus bonorum omnium jacturam pateretur: quin imò à victoribus trucidaretur, & trucidati caput truncatum & amputata dextera ad Hyrodem Armeniæ Regem in trophæum mitterentur.

Hæc & similia exempla eorum oculis subijcienda sunt, qui hujusmodi lethalis ægreditudinibus correpti sunt ob amissos liberos, naufragia bonorum, honorum imminutionem, & aliquid aliud simile. Sic enim eorum frustra agitur spiritus ob res nihil, quæ vel potentissimis hujus mundi principibus illuduantur, revocabitur, & in sedem suam postliminio restituetur.

3. Revulsio spirituum à tristitia.

In ultimum hujus malorum curandorum scopum, revulsio est spiritus à tristibus cogitationibus facienda, quæ præstabitur, si jucunda omnia, grata & voluptuosa ægro exhibeantur: quod utique remedium aptissimum est, maximeque necessarium omni mœrori & tristitiæ tum ab externis, quàm internis causis ortæ.

Veri igitur medici in hujusmodi malorum curam vocati officium fuerit: objecta grata ac animum recreantia, omnibusque modis spiritus exhilarantia proponere: sive verbis facietis & delectationibus id fiat, sive musica vocali, aut instrumentorum harmonia, concentibusque summè mentem reficientibus, quæ spiritus & animum omni delectationum genere pascunt & erigunt: ista enim in hu-

Tom. II.

jusmodi ægreditudinibus summè conducunt, unde sic canebat Menander:

Sermo enim est tristitia remedium solus:

Tristitiam enim benevolus scit mæderi sermo:

Sermo medicus est, quæ est in animo, passionis:

Animi ægrotantis est medicina sermo.

Præter orationem, quæ non mediocri cuivis est solatio, diximus, & harmoniam musicam, expressamque fidibus vocem, suis numeris concinnè adaptatis, & varietate rhythmorum aures ac animum summè oblectantem, hujusmodi morbis non parum succurrere. Cum enim simile simili plurimum afficiatur, animusque nolter ex Pythagoræ sententia, sit natura quædam ex harmonia & numeris constans, non modicum certè illis recreatur & juvatur in suis perturbationibus. Etenim in vocali musica atque organica, tam exacta est numerorum, rhythmorum hæc proportio-num concordia (ut Plutarchus, Boetius, Glareanus, compluresque recentiores musici testantur, & scriptis suis docuerunt) ut nihil sit, quod magis animam permoveat & recreet, nihil quod per externas auras suaviter diverberatas, magis illam afficiat atque oblectet, quàm concentus, & exactæ proportionibus: quas cum ingenti voluptate concipit, prout re ipsa facile comprobatur. Si aliquis quippe, qui quatuor aut quinque vocum eleganter temperatatum harmoniam ac melos

Dd auri-

auribus hauriat. præcipuè si à vocibus optimè selectis, canoris, & suavibus, ut in hac aula regia viderelicet, proficiscatur: is proculdubio mecum fateatur necesse est, nihil unquam elegantius aut suavius audiri posse, nec re ulla magis animos hominum permoveri ac recreari: cum vel ipsa anima propemodum à corpore, præ nimia dulcedine abstrahatur, abripique videatur. Idiolum in choreis, e muncti iudicij quilibet homo perspicit, in quibus mens delectatione raptata, tripudiare potius, quam corpus advertitur. Neque enim corpus ad modulos movetur, quin ab ipsa anima agitur, ut elegantibus motibus huc & illuc impellatur. Accedat hoc superioribus miraculum, quod vel ipsos infantes ratione carentes, in gremiis suarum nutricum ad suaves ejusmodi cantus, & instrumentorum musicorum harmoniam, suapte natura moveri, suosque ejulatus videas compescere. At nunquid ipsimet rustici, vel agrestiores homines, prorsus rudes ac terreni, recreantur ejusmodi instrumentorum suavitate? Quid de belluis & pecudibus dicemus, nunquid constat hac melodia omnes passim moveri: sed præcipuè aviculas, quæ ad hujusmodi cantus partes suas præstare & ipsæ velint, cantibusque suis melodiam istam imitari, aut etiam superare conentur? Quod satis inter alias philomelæ aut luscinix, serini, ac acanthides testantur, quæ quò magis intonat harmonia, eo spiritus intensiores edunt,

Quanta
vis Musica.

vel media etiam nocte, ut victoriam tantæ suavitatis ac melodix reportare obnoxie contendant. Hic factum, ut poëtæ, nec citraronem confinxerint, ab Orpheo illo Thracio suaviter lyra modulante, arbores & rupes pellectas, & de suis motas sedibus, arbores radicitus erutas, quæ tandem melos sequerentur, belluas vel ferocissimas cicuratas, & ad tactum lyre abreptas atque lenissimas redditas. Quæ utique Poëtarum fictio aliud nihil voluit, quam admirandos harmoniz musicæ effectus representare.

Sed omiſſis fabulis ad rem ipsam veniamus, ostendamusque, quanta sit potentia hujusmodi rythmorum & concentuum in morbis animi leniendis: Ac primùm *Sanlem* Israelitarum regem intueamur: qui quotiescunque humore quodam melancholico & furioso spiritu agitabatur, sola Davidis lyra demulceri & recreari poterat.

Quin & in iccitis Tarentulæ venenosa morſu, miram melodix & concentuum virtutem animadvertimus. Et si enim varia pro varietate humorum in homine gignantur symptomata, omnia tamen cujuscunque sint generis instrumentorum sono, & Musicæ harmonia restitui solent. *Scaliger* 185. suarum exercitationum adversus *Cardanum*, & *Matheol.* 57. cap. 2. lib. *Dioscoridum*, mira de ea prædicant. De ea ipsa admiranda concentuum potestate ipse disserui 4. libr. meorum poematum.

*um, quæ magnam mundi speculum in-
scribuntur.*

Atque hæc sunt, quæ melancholix, & tristitiæ remedia exhiberi possunt postrema, ab externa causa suscitatis: quin & harmonia musica, aliis quoque mceroribus ex atro humore & melancholico in nobis dominante, procreatis aptabuntur, & opportunè succutrent. De cuius humoris curatione nunc nobis dicendum, prout alter ille humor, variè suis exhalationibus spiritus nostros afficit, ex diverso temperamento, quo quisque præditus est, unde varij producuntur effectus, quales sunt stultæ cogitationes, & variæ in phantasia impressiones: quibus cerebrum multis modis perturbatur. Sive enim morbus tarentulæ alios ad risum compellat facetum, juxta hominis temperamentum, sive ex melancholico humore tristitiam & luctum, ictis progignat; sive ferociam, sive stupiditatem, sive mobilitatem, sive garrulitatem, sive furorem, aut quid aliud simile ex eodem temperamento suscitet: quemadmodum ex ebrietatis effectis in vino repletis, varia vinorum symptomata progignuntur, diversasque homines ebrietate correpti juxta suum singuli temperamentum, proprietates, gestus aut gestulationes edunt: ut alij inde garruli & faceti, alij lugentes, alij ridentes, alij saltitantes, alij stupidi, alij cogitabundi, alij dormituri, alij perpetuò vigiles, alij tripudiantes, alij furibundi conspiciantur: Sic in

iis, qui à Tarentula teruntur, res habet: quæ tamen omnia symptomata, ut diximus, harmonico concentu compeisci solent, juxta tamen humoris melancholici ægrum possidentis proprietatem.

Iam verò præter melodias, ut accuratè medicus succurrat: perpendendum est, ex quo genere melancholix malum oriatur, ut aptum humori peccanti remedium adhibeat. Etenim alter ille humor, cum sit præcipua & potissima hujusmodi ægritudinum causa, danda est opera, ut præparantibus ac purgantibus medicamentis, iisque melanagogis aptis & specificis excludatur, cui rei opportunè adhibebuntur syrupus de pomis fragrantibus: violaceus, de buglossa, de epithymo, de cotoneis, de fumaria, ut sint præparantia remedia, eaque vulgaria: quibus succedat, quæ sequuntur, remedia, lapis lazuli, helleborus arte spagyrica præparatus, ut decet, quæ non postremum virtutis locum occupant inter purgantia vegetabilia. Hisce remediis exhibitis, ad revulsiones, ut derivatione, transfundendum: quibus addantur postea, quæ leniunt & tristitias demulcent, quæ hujusmodi humore pascuntur.

Sed nec tempus, nec locus, nec nostra fert intentio, ut specifica alia plura remedia, hinc attexamus, sive interna, sive externa, quæ tum ex vegetabilium, tum ex metallorum familia, infinita erui possunt. Ea enim abundè aliquando Pharmacopœa

Dd 2 nostra

Variæ
Melancholix
effectus.

nostra suppedet : suggeret etiam alia Diætetica seu optima vivendi ratio. Quin & Chirurgia, sanguinis missione & hæmorrhoidum apertione, aliisque manuum operationibus, suas partes explebit.

Cæterum cum imaginatrix vis in hujusmodi morbis potissimum depravetur & lædatur : ad eam totum nostræ curationis scopum dirigamus oportet : ut scilicet à falsis suis & illuloriis conceptionibus avertatur, impressionibusque phanaticis liberetur : Qua in re non parva desideratur Medici solertis industria.

Diximus supra, tres aut quatuor phantastica imaginationis ægritudines nonnullis accidisse hominibus, quæ, ut mox dicemus, sagaci medici artificio curatæ sunt : quibus fuit istius hominis depravata imaginatio, qui nasum se credebat habere urnæ magnitudinis instar, quem diximus luforia illa impressione fuisse liberatum à medico, accommodato illius naso bubulo hepate, ex quo magna frustra rescindebantur, novacula inversa naso admota, ut aliquid doloris naso inferretur, qui testaretur excessum illum excindi, frustis hepatis undique sanguinem profundentibus, quo tota facies cruentata est, ut hinc sibi nasum restitutum æger crediderit, & falsis stultisque suis imaginationibus fuerit hac ratione explicatus.

Historia de quodam, qui nasum se credebat habere urnæ magnitudinis instar.

Similis fuit & ille, qui certò credebat se in ventriculo à serpente torqueri : cujus curatio fuit, ut imposito

polubro serpente vivo, & vomitorio ægro medicamento ingesto, facile ille persuasus fuerit, hunc serpentem vomitu ex stomacho expulisse : utque sic se suo morbo expeditum crederet.

Sic in aliis id genus morbis, ubi falsis stultisque imaginationibus illuduntur ægri : magna dexteritate & solertia eorum curationi incumbendum est.

Ut tandem huic perturbationi finem imponam, historiam admirandam & narracù dignam, hoc postremo loco inseram, insignis curationis similis, & id genus morbi, quæ à viro docto & magni nominis Medico, D. Penæ industriè & prudenter præstita est.

Historia notata à D. Penæ, de re deinde narrata à viro docto & magni nominis Medico, D. Penæ.
Dominus Viel insignis medicus, & historiographus regius agnatum quendam habuit virum doctum & celebrem, qui hujusmodi morbo phantasiæ depravante, & spiritum perturbante laborabat : is sibi imaginatus fuerat, & credebat certò, sibi à quodam amico ex Italia reverso, ingestos in corpus duos spiritus, qui in colloquium cum ipso sæpè veniebant : à quibus multa audiebat, sed qui præsertim mortem sæpè interminabantur, aut grave aliquod malum, quo torqueretur. Is cum Domino Viel rem patefecisset, & morbum suum exposuisset, agnovit ille statim phantasie elusæ esse morbum. Cumque juvandi consanguinei studio teneretur, consilium iniit, quæ morbo illius mederi posset. Atque hic cum

hi cum Lutetiam appulissent, rem cum D. Pena communicaverunt, qui malum confestim agnovit: facultatem videlicet imaginatricem esse vitiatam (quin imò æger ipse ferebatur spiritali se morbo conflictari) atque idcirco non nisi mentalibus remediis juvari posse. Huic exemplo atipulatus est D. Pena, pollicitusque se idoneum excogitaturum remedium, quo restitueretur in pristinam sanitatem, & vindicaretur à spiritibus, qui singulis hominis mortem aut gravissimum malum intentarent. Hic multis strophis utendum fuit, variaque strategemata excogitanda, quibus huiusmodi impressiones à phantasia excluderentur: quòd eò difficilius videbatur, quo vir doctus & perspicacis ingenii æger, volebat omnia sibi communicari, quibus medici in curam uterentur: sed tædiosum fortasse fuerit, si singula quæque fuisse persequi velim: præcipua tantum huius rei capita attingam. Sic igitur in curam processum est:

Conferendi fuerunt in libello characteres, & spirituum nomina, nec non persuadendum, committendos esse fortiores spiritus, cum iis qui corpustorquebant, ut in hac pugna potentiores ex corpore debiliores ejicerent. Arrisit hoc medicandi genus ægrotanti: Interim dum tempus opportunum expectabatur administrandi huius remedii, alia præscribebantur remedia, quibus indies utebatur æger ad atram bilem fugandam:

atque id per aliquod tempus continuatum est, dum canicula occideret, & feliciores dies orirentur. Tandem medici ut rem suam peragerent, magnam aulam quandam selegerunt, ut illic & characteribus suis & invocatione spirituum, ac aliorum conjuratione confectis phantasticam illam imaginationem exploderent. Ad hoc institutum delectus est honestus & prudens quidam Chirurgus, qui invocati spiritus personam ageret, qui que optimè calleret quid sibi dicendum & faciendum esset. In quo loco horaque electa delineatus tandem est quidam circulus, aliæque adhibite ceremoniæ, quibus spirituum conjuratores & Necromantici uti solent, quas attentè observant. In medio circulo collocatus est æger, monitus ne quid reformidaret. Deinde post insuffrationes quasdam & cæca murmura: convocatus est primò orientalis spiritus, ut accederet: eadem & meridionali spiritui facta est conjuratio, sed frustra. Tertio demum loco, convocatus ille spiritus, qui opportunus videbatur, assurgit tunc prudens ille Chirurgus, latitans in quodam obscuro illius aulae loco: qui sese in larvam spiritus dat conspiciendum. Monetur rursus æger ne quid metuat, qui ob spem & expectationem valetudinis, quam ex huiusmodi præstigiis certò prælagiebat futuram, respondit, nihil se reformidare. Tandem res ita peracta est, tamq; dextrè, ac artificiosè ducta, ut sibi prorsus æger persuaserit, à se suos spiritus

D d 3 prorsus

prorsus exclusos & integræ valetudini se restitutum. Atque hac ratione & industria imaginatrix eius facultas prorsus depravata ad sanam mentem revocata est. Nec tamen desit doctus Pena promovere confirmationem valetudinis ægri, remediis atram bilem purgantibus, ut reliquias omnes morbi excuteret. Tandem post mensē, prorsus expurgato huiusmodi humore: & restitutus æger, cum doceretur ab atra illa bile falsam illam *de spiritibus in-atta* corpus opinionem temerè conce-

pisse, erubuit, quod tam parum firmamente fuisset, & ingenio adeò debili lubricoq;.

Hæc recitata à me historia est, ut prudentes medici abstrusorum huiusmodi morborum remedia venentur, & artificiosis modis, ratione morbi sedulò explorata, si quæ sint cuiusdem generis, curationes aggrediantur.

✽(o)✽

Et sic finitur Diætetica.

QUER-

QVERCETANI REDIVIVI
PHARMACOPÆA GENERALIS
SEV DOGMATICA.

CAP. I.

De Definitione Pharmacopææ &
Alchymia.

Pharmacopæa est quæ docet medicamenta ad usum medicum præparare. Sive id fiat modo vulgari, quem Dogmaticum: author vocat, sive Spagyrico, quem Hermeticum appellat.

N. Author noster Quere. Pharmacopæam hanc Dogmaticam, restitutam vocat, quia constitutum sibi habuit Medicamenta potissimum Dogmatico more præparata inibi describere, eaque elaborationibus chymicis adornare. Verum nos conjungemus modum utrumque utpote qui non raro concurrunt: Nimirum non ignorarunt & Dogmatici Medicamenta simplicia impuritatibus esse immixta, adeoque separationi puri ac impuri incubuerunt, atque eandem aliquatenus assecuti sunt, ut patet ex salium elixiviatione, ex Decoctorum, Symporum, Infusorum, &c. præparatione, quæ operationes singulæ ad seque-

strationem puri ab impuro collimant. Nec in separatione solum operam collocarunt, sed & digestionem & fermentationem studuerunt, v.g. in Theriacis, quæ fermentatione exaltatur. Quinimo Hippocrates in Auri potabilis ac Panacææ scientiam penetrasse videtur; hujus enim mentionem facit in jurejurando; Quod autem ad pleniorum cognitionem non pervenerint, id peculiarem artem non constituit, sed solum imperfectiorem.

Alchymia seu Spagyrica, est quæ omnium corporum compositiones & dissolutiones, eorumque præparationes, alterationes, atque exaltationes patrefacit.

N. Alchymia ut ab Arabibus ad nos devenit: ita quoque arabico inscripta est Titulo: *Al* enim articulus est Arabibus. *Kadmiam* autem corrupto *Kamiam* artem nonnulli volunt à *Kadmo* derivatam. *Kadmum* porro fuisse *Hermetem illum Trismegistum*, à quo & *Academiam* deduci putant. Aliis placet *Chymiam* vel *Chemiam* nominasse. *Chemiam* quidem à voce *Chymis*, qua olim *Ægyptus* teste *Plutarcho*

tarcho in *Osyride* cognominabatur, ab *Aegyptiis* enim ad *Arabes* eam propagatam esse verisimile utique est. *Chymiam* vero à *χῆμα* fundo seu à *Chymos*, humor, quasi artem fusoriam dices, eamque potissimum circa fusionem seu elaborationem salis occupatam. Et his *Al* quasi *ἀλά*, *Sal*, dicitur, inde *Halchymia*.

Spagyrica eadem dicitur, quod *ἡ τε σπαγίρική ἀγορεύεται* in extrahendo sive separando & congregando sive coagulando tota occupatur.

Hermetica dominatur ab *Hermete* seu *Mercurio* illo *Trismegisto*, sub cuius nomine vetustissima illa *Tabula Smaragdina* dicta, totius se chymicæ artis fundamentum, in manibus fere omnium versatur.

Alchymia utitur septem præcipue operibus, seu gradibus, quibus tanquam organis necessariis, rerum mutationes instituit atque perficit.

Per transmutationem hoc in loco intelligimus, cum res suam formam extrinsecam amittit, & ita alteratur, ut prorsus priori substantiæ & formæ suæ pristinæ non sit similis, sed aliam nunc induit formam, atque aliam assumit essentiam, alium calorem, aliam virtutem, aliam denique naturam, & proprietatem. Exemplum esto, ut cum linteamentum sit papirus: metallum vitrum: pelles seu coria gluten: herba cinis: cinis sal, & sal liquor: mercurius res mobilis admodum, quoddam fixum, ut cinabrium, & pulvis. Se-

ptem autem illi operationum gradus sunt:

Calcinatio
Digestio
Fermentatio
Distillatio
Circulatio
Sublimatio
Fixatio.

De quorum omnium utilitatibus hic maximopere à nobis differi nihil attrinet, cum ea in hoc opere passim sint manifestanda, & aperienda.

1. Q. An Medicum deceat quæ-

ρεῖται τὸν ἰατρίαν?

Sunt, qui interesse *Reip.* velint, Medicum à *Pharmacopæo* ita distingui, ut unus præscribat, alter operetur, quia nisi essent distincti artifices, posset uterque quando lubet agrum impune occidere, possent singuli se pro melle, venenum pro remedio propinare. Item, Operationem *Pharmacopæis* relinquendam esse, ceu indignam *Medici* maiestate, cuius est præscribere non operari.

Re. Antiquitas, contraria prorsus nos docet, nec usque adeo desides ^{1. Antiquitas} Medicos facit, ut omni labore illos liberet.

Hippocrates ipse eorum faciem conspuisset, qui præparandorum suorum remedium scientiam illi detraxisissent, quorum utique veteres tam vigiles fuerunt custodes, ut ea nequam publica facerent omnibus, sed magna cautione sibi asservarent, & filiis ac nepotibus seriatim tandem committerent, ac per manus traderent.

rent. Quod adhuc nostro seculo, in quibusdam familiis, inter Danos atque alibi observari videmus, ubi nonnullæ familiæ hoc à parentibus longo ordine traditum habent, ut mortuum canis tabidi curationem calleant: aliæ epilepticum affectum sanent: aliæ fracturas ac luxationes reponant, atque id genus affectiones privatim curent.

Celsus Latinorum omnium Medicorum facile princeps, atque altera Hippocratis summa in præfatione sui libri scribebat ut Hippocrates sui seculi lumen (quod divina eius scripta ubique testantur) inter primos fuerit, qui Medicinam à Sapientia vel Philosophiæ studio distinxerit, quam ante ipsum Pythagoras, Empedocles & Democritus (ipsius Hippocratis Præceptor) tanquam Philosophi professi erant.

Hippocratem sequuti sunt, (ut refert idem Celsus) Diocles, Carestius, Praxagoras, Chrysippus: deinde Herophilus & Erasistratus, qui tam varie medicinam exercuerunt, ut ab eo tempore illa in Diæticam, Pharmacologicam & Chirurgicam divisa sit, nec tamen illi singularum suarum sectarum duces ac præclari Medici, scorsim vel Pharmacopæorum, vel Chirurgorum, vel Diæticorum nomen aut titulum assuebant, sed Medicorum, qui in officii trium illarum partium sedulo versabantur, etsi Diætetici Medici primum locum obtinebant, quod potissimum rerum naturalium scientiæ incumbere, citra quam mutilam ac imperfectam medicinam judicabant, quos ta-

Tom. II.

men ut nec ceteros pudebat aut tædebat, pharmacis manus intingere, quorum delicatuli multi ne oculis quidem præparationem intueri audeant, aut dignentur.

Dioclem & alios illius seculi Medicos sequutus est Serapio, qui privatam Empiricorum sectam instituit, se ipsum Empirici nomine insigniens, evidentium causarum & experimentorum fundamento innitens. Quæ quidem secta non paucos habuit discipulos, nec infimæ notæ homines. At eam amplexi sunt Apollonius, Glaucius, Heracletus, Tarentinus, ac alii complures. Qui quidem insignes Medici omnes non abhorrebant à remediorum præparationibus & eorum administrationibus, prout ex illorum formulis, apud Græcos auctores passim descriptis, colligere licet, ipsorum nominibus insignitis. Quin illis parandis & exhibendis summa cura ipsimet invigilabant: eaq; experientia probata ali nemini, quam tuis in manu stradebant, aut mutuo sibi impertiebantur, nec nisi multis precibus ex postulata: adde etiam illorum quam plurimos sic sibi solis ea a se servasse, ut non nisi post obitum suum, copiam ulli fieri religiose vetuerint: ne dum ea Pharmacopæis publice evulgarint, aut illorum præparandorum aut exhibendorum curam eis commiserint. Nunquid igitur operatio Pharmacopæi relinquenda erit, indigna Medici Majestate, cuius est præscribere non operari.

Sicci-ne personata Medicorum Majestate & fallaci pompa morbi profligabuntur? Quid si rus istiusmodi

Ec farina

2. Necessitas si deficiat Pharmacop.

farinæ Medici ad invifendos ægros accerfantur, ut sæpe fit, ubi defiderantur *Pharmacopai & Chirurghi*, ibique morbus vigeat, nec ullas patiatur inducias, fed promptum auxilium expectat? Quid ifthic agat medica majestas venerabilis Doctoris? An illum factum morbis reformidet, à quo iugulari ægrum necesse fit, fidente sic turpiter Medico? Meretur ne ignarus ifte medici celebris nomen? Quis tibi Cenför tuæ professionis homo hoc concedat? quin potius, quis te non laceffat & jure criminetur, qui videat talia verba ore tuo excidiffe? Nunquid is, qui venam opportune fecare, & apte apoftema aperire, ulcus aut vulnus tractare, chirurgique officio, cum urget neceffitas, defungi novit, aliafque id genus operationes exercere; quique & medicamentorum præparaciones callet, eaque femper parata ac experientia tuta in promptu habet, & fecum circumfert, verius celebris Medicus dicatur & agnofcatur? An majestas & pompa, hellenifmus & latinifmus medici nomine tenus, non te (ut qui & morborum curandorum rationem ignorat, & remedium vim ac præparacionem) Medicum reddet aliquem, qui præcipuis aliis docibus, & veluti medicinæ animæ, quæ in appofite, cito & tuto curando pofita eft, careat & plane fit deftitutus? Nunquid forma facit id, quod re seft, non fimulachrum adumbratum rei?

*Si medica-
menta va-
rianda.* Quid igitur agant Medici, quorum non eft operari, ubi pro regionis, locorum, personarum, affectuum ra-

tionem varianda funt medicamenta, eorum præparaciones, concinnaciones, formæ: ut pro circumftantiarum conditione auxilia mutentur & convenienti forma ac grata ægris exhibeantur? Quæ quidem obfervationes non nifi longo usu ac operationum experientia comparatæ, quum in iftis Pseudomedicis defiderentur, quid ab illis expectetur aut fperandum fit? Faceffat igitur faftuofa ifta Majestas, nec non *κερολογία* Cenföris, cum ad rem nihil, quam ad aucupandos loculos faciunt. Sic enim sentiebat *Celfus*, quum scribebat, ingenium & facundiam vitæere, morbos autem non eloquentia fed remediis curari. Quæ fi quis elinguit, usu difcreta bene norit, hunc aliquanto majorem Medicum futurum, quam fi sine usu linguam fuam excoluerit. Idem alibi dicitur, verum effe ad ipsam curandirationem, nihil plus conferre quam experientiam. Quæ quidem experientia nõ levi aliqua indultria, aut ex ledetaria arte, fed perpetuis vigilis, affidua operatione prudentiq; obfervatione, inter arma, Xenodochia & peregrinationes löginquas, ad colloquia cum variis Doctoribus ac præclaris viris incunda, fufceptas, comparatur.

Scribonius Largus in fco de Compositione Medicamentorum libro, Caiulo Calisto dicato, fic loquitur: Inter maximos quondam habitus Medicos Herophilus Cai Iuli Caliste fertur dixiffe medicamenta divinum manus effe, & id quidem non fneratione, ut mea fert opinio. Prorfus enim quod tactus divinus effecere potest, id præftant medicamenta, usu experientiaq; comprobata.

VERTIUM.

vertimus itaq; sepe inter deliberationes, contentionesq; Medicorum autoritate præcellentium, dum quaereretur, quidnam faciendum, aut qua ratione succurrendum esset agro, quosdam humiles quidem, & alioqui ignotos, usu vero peritiores, & (quod fateri pudet) longe summos à disciplina medicina, ac ne affines quidem eius professiones medicamento efficaci dato, protinus velut præsentis numine omni dolore periculoq; liberasse agrum. Quamobrem spernendi sunt, qui Medicinam spoliare tentant usu medicamentorum, non à medendo, sed à potentia effectuque medicamentorum ita appellatam: probandi autem qui omnimodo succurrere periclitantibus student. Ego certe aliquoties magnum scientia titulum consecutus sum ex usu prosperæ datorum medicamentorum: Multosque ex eadem causa non mediocrem gloriam tulisse memini. Est enim hæc pars Medicina, ut maxime necessaria, ita certè antiquissima, & ob hæc primùm celebrata ac illustrata.

Paulò post autem, ubi declarasset ex quorundam testimonio, Asclepiadem non usque adè firmam remediis, à sola diætetica medendi ratione petitis, fidem habuisse, ut prorsus quæ à Pharmacia impertiri possunt aspernaretur, hæc quæ sequuntur adjicit de ipso Asclepiade, in libro *Ἐπιχρῆματων* inscripto, id est, præparationum, ubi contendit ultimæ sortis esse Medicum, seu indignum Professione Medicina, qui non ad singula quæque vitia binas ternasque compositiones, & expertas protinus paratas habeat.

En quæ ab ipso Asclepiade & Scribonio Largo nostri censoris Majestati

in faciem exspuuntur, ut qui Medici nomine prorsus indignum judicet eum, qui omnium operationum ad Medicinam facientium prorsus expertus ac imperitus sit: Qui si insolentius in sui defensionem prioris suæ tam præclaræ sententiæ clypeum opponat, quæ fert Interesse Reipub. Medicum à Pharmacopæo ita distingui, ut unus præscribat, alter operetur: quia nisi essent distincti artifices, posset uterque quando lubet, agrum impune occidere, possent singuli se pro melle, venenum pro remedio propinare. Quid aliud, quam omnium Medicorum & Pharmacopæorum iras in se exacuat, quos tam improbæ fidei notat, ut, si leorsim operentur ac medicentur, non salutis ægrotantium restituendæ, sed morti accelerandæ, de industria studeant? Quis huiusmodi calcipodiatorem suo calceo alios calcæantem ferat? Nunquid omnis Medicus famæ suæ integræ ac sinceræ conscientiæ studiosus in capillitium hominis inolet, ut oculos etiam eruat? Satis Argumenti Censor toti Academiae Medicæ suggestit, ut in ipsum omnibus nervis insurgat, qui tam iniqua de Medicis & Medicina (sanandi non nocendi scientia) non comminisci modò, sed publicè etiam promulgare ausus est: quasi verò non potuerit cogitare, etsi præscribit salubria Medicus, posse à Pharmacopæo in perniciem ægri ad alterari, si malæ mentis homo est, & Medicus procul abfuerit. Quasi verò longè nobilior & verior ratio distinctionis utriusque officii afferri non potuerit, ut nempe rebus præparandis ac peragendis

Ec 2. Phar-

Pharmacopæus adesset, & levaret tanquam minister tædiæ & molestias Medici, qui tot discerpi occupationibus nequit, ut simul multos ægros inviset, & illis sua remedia paret. Quibus officii unus Medicus par & satis esse non potest. Quis ausit animo concipere, Medicos usque ad eò esse sceleratos, ut ad necandum potius, quam sanandum, Medicinæ incumbant? Nunquid sanius, & magis Christianum, ex regula charitatis fuerit, eos judicare, artem suam magnis laboribus & sumptibus didicisse, ut humanæ Reip. profint, cum omnes alii artifices eò suas artes candidè referant?

Idcirco dicebat idem Scribonius eadem epistola: *Nec hostibus quidem malum medicamentum dabit: Sed persequetur eos, cum res postulaverit, ut miles, & civis bonum omnimodè, quia Medicina nõ fortuna neq. personis homines astringat, verum aequaliter omnibus implorantibus auxilia sua opitulaturum se pollicetur, nullique unquam nocituram profitetur.*

Hippocrates Conditor nostræ Professionis initia disciplinæ à Iurejurando inchoavit: quo sancitum est, ne prægnanti quidem medicamentum, quo conceptus protrudi possit aut detur aut demonstretur à quoquam Medico, longè præformans animos discipulorum ad humanitatem.

Tantum igitur abest censor, ut operandi peritia Medicos spoliés, & ad Pharmacopæos medicamentorum præparationes, tanquam Medico indignas transferas, ut contra ad pecudes ille sit ablegandus, ne dum illustri Medici titulo insigniendus, qui medi-

cinam jactitat, cuius usum in auxilium ægotantium nescit, & omnis re-medii, operationis ac præparationis est ignarus.

Longe aliter res se habeat antiquorum Medicorum seculis, quos operationes suas (ne dum ut eas majestate & nomine suo indignas putarent, ut *judicat censor*) tanti fecisse constat, ut celeberrimi quique Medici, nec non Reges ac Principes medicinæ studiosissimi, præparationes, operationes ac compositiones medicamentorum, quas suis manibus ipsi elaborabant, nominibus suis tanquam à se profectas, insigniri voluerint, adhucque nomen retinuerint, quibus indici ipsi utimur. Cuius rei fidem faciunt tot remedia, celeberrima totius antiquitatis Medicis attributa, tanquam eorum authoribus, inventoribus ac artificibus, Hippocrati nempe Chrysippo, Herophilo, Aesclepiadi, Serapioni, Apollonio, Glaucio, Heraclidi Tarentino aliisque compluribus, quibus non tantum illa, quæ diximus, sed infinite compositiones, tanquam eorum genituræ acceptæ ferendæ sunt, ut diversæ illæ Hierarum species, quæ Antiocho, Galeno, Archigeni, Tralliano, Longadio, Iusto, Constantino adscribuntur, quod ex eorum officinis profectæ sint, quemadmodum Mithridatum à Mithridate, Theriaca Andromachi ab Andromacho, Athanasia Adriani ab Adriano, Philonium à Philone, Elect. Iustinum à Iustiniano, & id genus infinita alia ab aliis excogitata & elaborata sunt: qualia sunt etiam Recentiorum auxilia ac compositiones, ut ex eorum nomine

nomine cognita & nobis usitata, à *Mesue*, *Nicolao Myrepsō* aliisque descriptæ, quarum inventio & administratio *Græcis*, *Arabibus* & *Latinis* arrogatur, ut ex eorum scriptis videre est: quarum tamen cognitio non nisi multo post illorum obitum produit in publicum.

Sed videamus, quid *Scribonius Largus* seorsim de *Hiera Pachij* magni nominis Medici scribat, qui Romæ temporibus *Tyberij* floruit; qui quidem *Scribonius* 23. cap. de *Compos. medicamen. libri*, breviter tractans ac differens de *Hiera Pachij*, admirandique ejus effectis, in cura variorum ac gravissimorum affectuum, quos ordine enumerat, ac eodem capite describit, sic loquitur; *Fecit* (inquit de *Pachio* scribens) *magnos quæstus ex ea, propter crebros successus in vitis difficillimis. Sed ne hic quidem ulli, dum viveret, compositionem dedit. Post mortem autem ejus, Tyberio Casari per libellam scriptum ad eum, in publicis bibliothecis recondita, venit in manus nostras, quam antea nullo modo extrahere potuimus, quam vis omnia fecerimus, ut sciremus quæ esset. Ipse enim inclusus componebat, nec ulli suorum committebat. Plura enim quam recipit ipse contundi jubebat fragmenta, fallendi suos causa, hanc postea nos scivimus: quæ (ut sane in libello ipse fatetur) non à se inventa, sed usu exactiore comprobata datâ persiceret.*

Addamus & quod idem *Scribonius* de remedio quodam in colicum affectum scribit, à *Cassio Medico*, quodque de plerisque aliis auxiliis refert, unde videre liceat ab antiquis Medicis ce-

leberrimis, sua propria manu remedia parari, nec aliis eorum præparatorum commissam fuisse curâ, quod pretiosissima, & tanquam singularia arcana haberent, & sibi solis asservarent. Qui si hodie viverent, scilicet tam gravissimi nostri Censoris sententiæ suffragarentur, ac subscriberent: quam imperiose sic tonat magister noster: *Attamen operatio Pharmacopæis relinquenda erit, indigna Medici Majestate, cujus est præscribere, non operari.*

Ergo quis te ferat ita inconsultò in præceptores tuos injurium? Quos constat ita parandis remedijs, hoc est, *Pharmacopæa*, insudasse, ut suis manibus operationes ejusmodi attrectarēt & versarent, ægris ipsimet Doctores auxilia exhiberent, & si quæ arcana medica callebant, sibi solis ea asservarent, vel ita alijs impertiebantur, ut nō nisi sagacissimo *Oedipo* enucleatore fas esset suis involucris expedire. Habueruntne *Hippocrates* & *Galenus* distinctos *Pharmacopæos*? aut, cum ipsimet ministeria ista obirent, putarunt ne sibi dedecori verti, aut, ut tu delicatulus censes, de majestate sua & reverentia detrahi? Proh vanitatem, cujus vitia quam plurima ignoras. Quam turpe est Medico, sibi Doctoris titulum arrogare, & materiam, qua uti debet, modumque illius parandæ ac administrandæ ignorare, patique se à ministris suis superari? An ignoras, experientiam rerum esse magistratam?

Ergo *Pharmacopæus* eam callens

Magister erit, tu verò brutata statua cæchædæ affigeris.

Et 3 CAP.

C A P. II.

De medicamentis in genere.

Objectum Pharmacopœa est Medicamentum.

Qui medicamentum Galeno. **M**edicamentum Galeno, & omnibus Dogmaticis medicis, est id omne quod naturam nostram immutare, & quocunque licet modo vincere potest.

Hoc autem vel simpliciter tale est, vel secundum quid.

Simpliciter tale pure medicamentum dicitur, quod vere & semper cum definitione modo allatâ adequatur & convertitur.

Secundum quid medicamentum, licet non ita proprie, dicere possumus, omne id, quod cum alimenti natura quovis modo, vel aliqua sui parte participat. Eiusmodi appellantur medicamenta alimentosa, & alimenta medicamentoia, (absit Medicis terminis novitatis invidia) de quibus aliâs, qua etiam si lubet, commode huc referri possunt.

Medicamento velut è diametro est oppositum alimentum; illud enim immutat, hoc simile fit. Mutare & assimilare sunt contraria. Ergo & illa que

Differentia inter medicamentum & alimentum. hoc efficiunt. Iam verò medicamentum de utroque intermedio, hoc est, de medicamento alimentoso, & alimento medicamentoio recedit, atque participat, sic etiam & alimentum. Sed id ea lege atque conditione, ut medicamentum ad finem sit medicamentum alimentosum; alimento alimentum medicamentoium, cujus rei ratio infra dicitur.

De medicamento hoc opere propositum est agere, sive proprie, sive improprie sumpto, non autem de alimento. Placuit tamen hæc in tractationis limine ita distinguere, juxta illud accuratum in Tropico Aristoteli decretum, contemplatio differentiarum utilis est, & ad inductivas rationes, & ad syllogisticas & ad definitionum assignationem, & ad claritatem secundum eam renfaciendam.

Iam verò omne medicamentum, aut simplex est, aut compositum.

Simplex appellantur medicis, non tantum id, quod pure & simpliciter tale est, cujusmodi ignis purus, aqua imperfecta, aut tale quid aliud: & in Spagyrica, sulphur, & mercurius: sed quod ad composita collatum, tale esse videtur respectu eius, quod magis compositum est: ut verius, simplicius dicas, quam absolute simplex.

Compositum autem est omne id, quod ex simplicibus prædictis concinnatum est.

Veriusque exempla hæc sunt:

Simplicia ex mineralibus sunt, metalla, succi, lapides: ex vegetabilibus, stirpes omnes, earumque partes, radix, lignum, cortex, folia, flores, fructus, senuina, juli, excrementa, resina, gummi, herbarum succi, denique quicquid à stirpibus quocunque tandem modo procedit.

Ex animalibus sunt, vel integra, vel partes integra sunt scinci seu atelli, lumbrici, scorpiones, cantharides, aliæque plurimæ: Partes eorum sunt adipos, cornua, ossa diversa, pili, sanguis, pulmo-

pulmones, ventriculi, lienes, uteri, jecinora, excrementa, &c.

Hæc, inquam, omnia naturalia simplicia in officinis appellantur, quæ nullam adhuc præparationem sunt experta. Sunt namque & alia etiamnum in Pharmacopœorum officinis dicta simplicia, non tamen à natura sed arte parata, ut aqua stillatitia simplices, olea simplicia, syrapi simplices, & his similia, quæ collatione cum magis cõpositis ejusdem formæ medicamenti talia dicuntur, viceque versa, composita dici merentur. Horum omnium cognitio exacta, medico Dogmatico non tantum utilis est, sed etiam necessaria, vel ipso Galeno Dogmaticorum medicorum omnium coryphæo multis in locis illud attestante. [com. 3. in aph. 1. lect. 5. & 6 Epid.] Idem Galenus hanc methodum medicamenta præparandi, atque componendi fuscæ doctæ tradidit in suo opere de compositione medicamentorum secundum genera.

Medicamentorum materia unde sumenda & quibus modis in medicum usum aptanda sit.

Porrò medicamentorum omnium tum simplicium, tum compositorum materia, vel ex mineralium, vel ex vegetabilium, vel denique ex animalium familia deprimatur, ut jam dictum est. Quorum omnium perfecta cognitio consistit, in delectu, præparatione, mixtione, compositione, quantitate, proportione, atque forma; & præterea in omnium tam simplicium, quam compositorum administratione, atque usu legitimo.

Electio ex arte fit, indicatione sumpta à substantia medicamenti, vel ut superi quidam profundius philosophantes:

voluerunt, à totius substantia proprietate, à qualitatibus, omnis generis, earumque gradibus, primis, secundis, tertius, quartis, horumque latitudinibus: à quantitate, numero, figura, situ, loco: & postremo à tempore tum durationis, tum collectionis, qua omnia brevitate causa fuscus hic non exponemus. Sed de his consulendi sunt veteres, ut Theophrastus, Dioscorides, Galenus, Melues, & alij, qui de medicamentorum præparandorum ratione scripserunt.

Præparationem verò, mixtionem, compositionem, quantitatem, seu dosim, proportionem, atque formam, nos in progressu docebimus.

CAP. III.

De causis compositionis medicamentorum secundum doctrinam Dogmaticorum.

NON avaritiæ, aut hominum voluptatis inventum est compositio medicamentorum, uti Plinius clamat, & more suo, haud semel tragicæ, tanquam officinarum commenta perstringit; Sed eorum qui dogmaticam medicinam tuentur, atque sectantur (quam suo loco, suo tempore, sua occasione ritè cum spagyrica contemptam, probatissimam & nobilissimam censemus) summo consilio, summa prudentia, summaque tam necessitate, quam utilitate ad inventa, atque introducta. Nam ipsæ met morborum, vel simplicium, vel compositorum natura, qualitatesque contrariæ, & variæ citra eas intentiones:

(pra)

(pro varietate causarum, symptomatum, partium affectarum, natura egrotantium, conditioneque eorundem, pro aetate vigore, consuetudine: addam & illud si iubet, pro voluptate, & placito eorundem) medicamentorum compositioni ansam præbuerunt rationemque suppeditarunt.

Sed ut liberè fateamur, quod resest:

Compositionis medicamentorum, præcipua causa fuit, & esse debet, ut commodius, citius, atque iucundius morborum curatio procedat: juxta illud, quod in votis habuit summus medicorum doctor:

Citò, tutò, jucundè.

At etiamnum urgentior causa fuit.

1. *Causa morbi.*

Vt diligentius, & quo fieri potuit maxime circumspetto artificio respicerent ad impugnationem causa morbifica: nimirum ut adhuc influentem materiam repellerent, nascentem prohiberent, crudam coquerent, crassam incidere, atque attenuarent, infractam liberarent, extirparentque, ut eleganter hanc rem explicat Galenus cap. 5. lib. 1. de comp. med. secundum genera.

Interim dum hæc omnia fiunt ad partium situm, naturam, robur vel debilitatem, respicere par fuit.

2. *Partis affectus.*

Hæc, inquam, omnia occasionem & necessitatem quoque pepererunt compositionis diversorum medicamentorum. Sunt & plurimæ aliæ causæ, quæ hanc medicamentorum mixtionem introducere medicos Dogmaticos coegerunt. Nam ut omnittam

alias plurimas, quid non suadere vi debatur ad hoc institutum partium affectarum diversitas, distinctaque conditio, ac interdum etiam contraria? Quid, inquam, antiquos compulit, ut sua *medicamenta* pararent atque concinnarent? quæ sanè ab ipso met Galeno laudantur, & commendantur, ca. 7. secundum locos & ca. 1. de compos. med. secundum genera.

Enim verò partis affectu præstant. à *tristitia* eandem medicamentorum compositionem iure optimo sibi vindicavit.

Hæc ratio, hoc iudicium, ista denique necessitas (quam secundum quid, & propter melius vocant philosophi) iuasit, & quasi coegit eos, & affectibus, vel ventriculi, vel hepatis accommodatis medicamentis perpetuò resolventibus, aut aperientibus, roborantia, & modicè adstringentia conjungerent. Hoc sanè ipse met præcipit Galenus, ut passim, sic potissimum lib. 1. de compositione med. sec. loc. ca. 8. & ca. 15. l. 13. meth. med. & cap. 95. artu parua.

Sic medicamenta etiam sapientè *propria* miscentur, quæ proprietate quadam specificas partes respicientes, aliorum vires ad affectas partes ferant.

Sic in medicamentis, quibus in affectibus capitis utimur, cephalica admiscemus, ut & in remediis, quæ cordis, ventriculi, hepatis, lienis, & uteri affectibus conducunt, cardiaca, stomachica, hepatica, splenica, hysterica admiscentur, ut ex Galeno lib. de comp. med. sec. gen. ca. 1. intelligere licet. 4. *Multa*

Præterea miscentur quoque medicamenta, quando simplicia propter vires *habiles* crassas.

transitiem, aliamve quandam ob causam ad partem affectam internam non pervenire, aut certè vix & agrè pertingere possunt.

Idcirco parant sua oxycrata: & metallicis vitis acetum admisceri jubet ipsemet Galenus [c. 1. lib. 8. de comp. med. sec. gen.] quo nimirum facilius ad intima usque penetrare possiat.

Sed & huic mixtioni simplicium studere, ipsa quoque necessitas compulsi Dogmaticos.

Aliena facta.

Nam cum perciperent plurimis medicamentis simplicibus, maximè verò purgantibus inesse aliquam malignitatem, coacti sùnt multa addere, quæ eam corrigerent, aut saltem infringere, & palato atque naribus gratiam aliquam commendarent, atque ingrati saporis, ac nauseabundi molestiam vel reprimerent, vel certè quodammodo obfuscarent [Gal. teste cap. 3. l. 8. secund. loc. & com. in aph. 1. l. 2. & de rat. vict. in acutis.]

Durabilis necessest.

Et quoniam medicamenta non præparantur solum in rem præsentem, sed etiam in usus futuros, nempe ut quovis tempore, & quavis occasione sint in promptu: idcirco, ut & multis aliis de causis reservare et pharmacopœi consueverunt: idque etiam ex summi dictatoris consilio [lib. de decenti ornatu.]

Quare ne putredinem contrahant, suis compositionibus ea admiscant, quæ humiditatem excrementitiam, putredinis authorem, exsiccent, & absument; ut sic integra ad plusculos non solum menses sed & annos, viribusque valentibus conservari possint. Quæ de causa mel, saccharum, sal,

Tom. II.

& his alia similia commiscenda censent.

Porrò si quis alias compositionis medicamentorum causas, & quæ ad legitimam medicamentorum mixtionem comparandam requirantur, exactius scire velit, consulat Mesuem in principio Theorematis secundis. Exactè etiam legat Galenum in locis citatis, ut illius hac de re mentem consequatur. Cujus tamen fundamenta & institutum, paucis etiam hoc loco libet delineare.

Galenus itaque postquam morbos ex intemperie simplici & nuda subortos, & cum materiæ affluxu introduxisset, symptomatum manifestis injuriis animum adhibens, humorumque vitia, ex quibus morbi derivantur, in ipsorum copia, asperitate, visciditate, crassitie, mollicie, cruditate, collocasset, istis adversa opponenda esse remedia ex lege contrariorum censuit. Itaque alteratis & intemperatis, calida, frigida, humida, sicca: causarum vitiiis expurgantia, attenuantia, incidentia, relaxantia, constringentia, concoquentia, & his similia opponenda esse decrevit. Saporum proinde beneficio, & applicatione (unde indicatio illa à juvantibus & lædentibus) partim etiam præscorum experientiam, partim propriam industriam, aut etiam empiricorum, partim analogica quadam ratione, atque cõjectura ad ejusmodi virium atque facultatum cognitionem pervenit.

Iam verò postquam idem Gal. Quid Galenus (quæ erat summâ industriâ atque ingenio præditus) deprehendisset in unâ

FF simpli-

medicam. simplicique substantiâ interdum dif-
torum com- similes, & contrarias inesse proprietates,
positionem. hic correctione atque retusione alterutrius obfistendum esse iudicavit:
 (quamvis contrarias illas qualitates leviusculè tantùm, & velut per transfennam solummodò attigerit:) hoc autem aliter fieri non posse putavit, quàm admistione alterius alicujus, vel unius, vel plurium.

Rursus quia in medicamentis simplicibus vel pauca, vel nimia inerat vis agendi, aut odores & sâpores erant ingrati, aut facultates contrariæ, omnia obstacula hæc sustulit mixtione & compositione jam à nobis commemorata. Itemque violentis remediis proprias & anodynas correctiones attulit: venenatis & malignis confortantia & cordialia adjunxit: ingratamque remediorum amaritudinem cû mellis, & sacchari fœcunditate ab Arabibus deprompta, in quandam dulcedinem, sed ut ingenuè fatear, plerisque nauseabundam transformavit.

Atque hæc sunt causæ, & potissima rationes dogmaticorum, cur sua medicamenta miscerent, cur tot compositiones suis Pharmacopœis parandas, & tot pyxides, phialas, scatulas, atque ollas medicinâ referret ad usum reservandas præciperent: quibus non tantum se adductos volunt, sed omnes reliquos, qui medicinam profitentur, empiricos appellantes illos, atque ignaros, qui hisce non tanquam delphicis quibusdam præceptionibus confidunt. At meherculè, ut non usque quaque improbo ordinem talem in ordine præscriptum, ita tyrannidem inconsideratam omnino abdicandam censeo, Toleranda

sanè esset vel illa, si non ut habet ad hæc, ut plurimum, aliud in scripto aliud in pyxide, reperiretur.

C A P. IV.

Ordo & classis omnium medicamentorum vel arte vel ratione composito-
rum.

Conſuetum est hodie officinis, & quasi in legem abiit, pharmacopœorumque hodie præcipuam curam, summumque studium esse novimus, ut ad omnis generis affectus peculiaria sibi remedia parent, eaque in officinis, ceu thesauros quoldam, in usum dogmaticorum medicorum adservent. Nimirum ut felici operis successu, id postulante necessitate in promptu statim habeant, quo artis nominisque sui dignitatem & gloriam augeant, atque tueantur. Veteres ^{pharmacopœi} quidem, in domo sua conficienda ^{publica} curabant remedia, quibus in casu ^{officinis, ut} præcipiti usuri essent, vel etiam ex tē- ^{domi pro-} pore, si morbus daret inducias. At ^{quam su-} hodie, quia separata habetur serē ^{ta præ-} pharmacopœa à medicinâ, hæcque ^{parant,} liberali disciplinâ, non mirum si desceverit (excusent, quæso, modesti & prudentis ingenij viri) serē in mechanicam: quod pharmacopœorum inscitia tribuendum est, qui nullo iudicio, consilioque medicorum doctorum directi, sua parant medicamenta. Sed aliter est melius multò ab iis, qui re ipsa veri sunt pharmacopœi, qui que nihil nisi ex arte & præceptorum auctoritate & imperio ducti agunt, talia parari solent.

Câta-

Catalogus medicamentorum, quæ
hoc libro continentur.

Aqua
Decocta
Vina
Acera
Oxymelita
Hydromelita
Syrupi
Purgantia. s. Eleſtuaria
Pilula
Pulveres purgantes
Vomitoria
Clyſteres, ac olea purgatoria.
Caputpurgia }
Nafalia }
Apophlegmatifini }
Elegmata }
Confectiones aromatica, ſeu
ſpecies roborantes.
Tabella
Trochiſci
Condita }
Opiata }
Conſerva }
Antidot. liquid. card. & robo.
Antidot. alexiter.
Antidot. opiat. ſeu Hipnot.
Extracta
Eſſentia
Magiſteria
Arcana
Liquores Sulphurei
Sales.

Operatio- At in nonnullis iſtis formulis præ-
nes vulga- parandis variæ operationes inſerviunt,
res pharma- nempe,
copœorum,

Deſtillatio
Maceratio
Decoctio
Infuſio
Exprefſio
Pulverifatio
Trituratio
Mixtio

Conſervatio, & ſimiles.

Quæ omnia mixta ſunt operationes
à pharmacopœi induſtriâ dependen-
tes.

De his omnibus & ſingulis ordine
ſumus acturi, præparationumque
modos conſuetos, & non conſuetos,
ſed tamen ad artis præſcriptum con-
venienter tradituri.

Nunc autem, prout ordo ac
methodus noſtra poſtulat, ordiemur
ab operationibus vulgarioribus, & a-
pud ipſosmet pharmacopœos com-
munibus, initium ſumentes à deſtilla-
tione: ex cujus reformatione, beni-
gnus lector, ſummam tum jucundita-
tem, tum utilitatem percipiet.

C A P. V.

De aquis deſtillatis, & de deſtil-
latione in genere.

POſterior ferè ætas aquis ſtillatis
maximè incumbit, ut eas parandi
ars hodiè mulierum veriùs eſſe videat-
tur, quàm medicorum. Ergo me-
thodo, & ordini noſtro incepto inſi-
ſtentes, trademus prius methodum
deſtillandi, hinc in quo delinquant, &
peccent in earundem præparatione, &
qua arte atq; induſtria parari debeant

¶ 2 aquæ

aquæ stillaticæ, clarè & veraciter docebimus. Tertia quæ & quales hodie habeantur in officinis aquæ destillatæ usitatioris, recensibimus. Tandem plures pulcherrimarum, utilissimarumque aquarum tam simplicium quàm compositarum longâ experientiâ atque indultriâ, multorumque ægrotantium cum salute atque solatio conquistatarum, & in usum translatarum, descriptiones & præparationes aliquot proponemus: sicque caput hoc de aquis paratis finiemus.

Destillatio quid.

Destillatio, de qua hic orationem institimus, est liquoris aquei seu partu humidioris in halitus à calore extenuatio, atque elevatio, & ob frigiditatem aeris in aquam conversio. Vel est pura, & liquida substantia à dispositis ad hæc corporibus extractio per calorem.

Arabes.

Arabes, & qui eos secuti sunt complures nonnunquam appellarunt *sublimationem* latiori nomine, quia in sublime vapores feruntur, sed spagiricis haud satis proprio. Nam alius gradus est à *destillatione* diversus, *sublimatio*, in qua in altum vapores à rebus siccis atolluntur, sed non ut in aquam degenerent: Verum ut sicciore puriores, splendidioresque fiant, adhæreantque ad vasis latera & operculum. Neque enim, quod ad sublimationem propriè dictam pertinet, rostrato pilæo opus est, nisi sit colligendi aquam animus, quæ exundabit. Itaque, ut ex rebus terrestribus partes puriores separentur, sublimantur sulphura volatilia, & sales volatiles. Cum de-

stillatio contra in aquam fluentem, seu liquorem eas adducat, ex definitione destillationis facillè patet, quænam sint ea, quæ stillari possunt. Cum enim *destillatio nihil sit aliud, quam liquoris aquei, seu rei humidioris in vapores extenuatio, & in aquam conversio*: satis inde constat ea tantum stillari posse, quæ & humiditatem in se continent & halitus emittunt, qui rursus in liquorem fluentem cogi possint.

*Periphetica Philosophia principis & Prologus Architectus Aristoteles constituit distinctionem inter ea, quæ exhalant, & quæ evaporant. Nam exhalant, inquit, quæ à calido comburente fumum emittunt, in quo sicca & humane partes ita conjunctæ sunt, ut non tanquam duo, sed ut unum calido subitiantur, & divelli una pars ab alterâ non queat. Quamobrem hujusmodi fumus, neque madefacit, ob siccum combustum libi junctum, neque in spiritum vertitur, cum distrahatur, dissipaturque, sed magis inficit, quod in fumo lignorum videtur: qui, ut docet *Albertus magnus*, ob siccum ferreum adustum atro inficit colore, qui adhæret propter humidum, quod tamen cum exiguum sit, non continuus est, & durus apparet, nisi ab unctuofo educatur. Tum enim nidorem appellant, quem admodum è *Dionysio* pingui, fuliginem: ut ex resinis fere omnibus sit fuligo. Quid verò interlit inter pingue & unctuosum *Aristoteles* quædam insinuat. Nam picem, ceram, thus, & si pinguis quæcumque picem habet, pinguis vocat. Oleum autem, & quæcumque oleosa sunt,*

sunt; vinctuosa. Videtur itaque ex his, quæ *Aristoteles* prodidit colligi posse, ligna, ossa, oleum, ceram, thus, & huiusmodi destillari non posse, cum horum fumi non madescant ex ipsius sententiâ: sed in aërem extenuentur, nec possint in aquam cogi. Oleum enim ex sententiâ *Aristotelis*, non increasatur, neque elixatur, quia non est vaporabile, sed exhalabile: Ad hæc cum idem dicat mirriham, thus, & cætera, quæ lachrymæ appellantur, terrea esse: quæ autem talia sint non exhalare, cum nequaquam liquantur. Quapropter frustra eorum instituetur, aut suscipietur destillatio. Satis etiam perspicuè idem *Aristoteles* asserit mel, lac, oleum, salem, nitrum & sanguinem in igne non evaporari, sed crassiora reddi: causamque adferens, ait, id eò id evenire, quod mel sit naturæ terræ: & alibi, inquit oleum esse aëreæ atque terræ, lac aëreæ & aqueæ, & sanguinem (præsertim fibrosum) aqueæ & terræ, sed magis terræ, sal, nitrum que eiusdem naturæ, quare increasari igne non evaporari.

3. *Hermeticorum Philosophorum sententiæ de vobis destillandis.* At meherculè contrarium nos docet *Philosophia Hermetica*, ipsa experientiâ rationum victrice stipata. Nam ex prædictis omnibus stillatitii liquores elici possunt, sed per diversos modos, uti norunt id vel *semestres Spagirici*, & nos suis locis exactius docebimus. Nec est omittendum etiam, illud *Aristotelis* & præci illius ævi ætate multa vera fuisse, præsertim quæ de hac dissolutionum ac eliquationum materiâ disputari possunt. Vera in-

quam, non simpliciter, sed secundum quid: quia eiusmodi operationes Chymicæ istis temporibus nondum innotuerant. Nondum sanè cognitum erat quâ ratione liquores ex salibus elicerentur, quæ vel corporum durissima metalla dissolverent. Non olei ex cerâ conficiendi ratio, non sublimatio corporum fixorum, atque solatio: non coagulatio volatiliū, atque spirituum. Et ut brevibus rem comprehendam, ad æternum, & ordinarium naturæ calorem respexit vir ille, cuius vires, & exactè cognitæ habebat, & quid in unam quamque materiam posset: ita in artificialibus hisce ipsum, aut non exercitatum fuisse aut certè de iis nihil prodidisse, satis constat ex iis, quæ ab illo prodita ad hanc nostram ætatem pervenerunt. Si enim cognitæ habuisset operationes chymicæ, non ita scripsisset summus ille vir. Sed ex iis principiis, & fundamentis, quæ posuit ille, Geometricorum more, & rectè, & evidenter, & candidè decrevit.

& At, inquit, unius rei unica tantum veritas: At, inquam, veritas non est, nisi in animo percipientis: veritas inquam considerationum, & operum artis, neutiquam verò scientiæ, quæ perpetuò una est, & simplex. At artis veritas etiam variat, pro artificum ingenio, industria, & inventionis modo, pro quorum diversitate effectus sæpè contrarij consequuntur. Ergò *Aristoteles* excusandus est hac ratione, & præterea ei gratia quoque habenda, quod tam vivis, & tanta facilitate comprehensibilibus ac externis

Ff. 3. ratio

rationibus posteritatem docuerit. Non tamen ita suspiciendus est, ut huic nihil detrahi, nihil demi posse videatur. Nam artes contrarium docent, & ex his potissimum nobilissima illa Pharmacopœa, quam artificiosam appellamus, & à spagirica nihil nisi nomine solo, differre existimamus.

Itaque longè aliter, atque diversa ratione de rebus hodie decernendum, statuendumque est, postquam tot aquarum, tot liquorum, tot præparationum genera (quod dixerim ipsis præcis si reviviscerent) miracula futura, sunt introducta. Enimvero si vel Hippocrates vel ipse etiam Galenus nunc ad superos revocarentur, summo gaudio utiq; perfunderentur, si viderent artem tanto & tam nobili accessorio ditatam, & manus porrigerent ac gestirent de iis omnibus, quibus ars hodie aucta est, quæque illis præco ævo incognita atque inexperta fuerunt. Multa forte etiam suorum placitorum, præ novis vel ipsimet rejicerent, assueti utique maximi illi viri summique Philosophi, rationi cedere & experientia. Nam patet ex eorum scriptis, quàm in multis sæpè hesitent, in aliis fluctuent propter fundamenti, cui superstruxerunt, imbecillitatem. Quæ tamen eorum ædificia penitus diruere, vel quomodocunque quatere, candoris nostrum non est. Quin potius fulciamus ea strenuo ingenii nostri & experientia nisu, ut & constet posteritati nos non fungos esse, sed nostro etiam ingenio præditos fuisse, & mentem nobiliori illo sale conditam habuisse. Quod fiet si majorum scripta non repudiantes novis in-

venim inventis ornemus atque ditemus. Traduntur enim artes veluti per manna, & quisque suam novam inventum adornat, quo quisque altero est ingeniosior, vel magistro etiam in aliquibus superior. Inventis, inquit, facile est addere. Quid tum? Inventoribus gratiam habeamus, & ditatoribus qui nunc sunt aut fuerunt, eandem referamus, nostraque, si quæ sunt, etiam conferamus, ut à grata posteritate bene merendæ omnibus voluntas nostra prædicetur.

Verissimum itaque est, quod sapientum quidam medicorum nostri sæculi ait: Creverunt cum ingenio, & ipsa scientia artesq; magna & inestimabilia incrementa sumpserunt. Sed ut (quod nostræ ingenuitatis sit atque modestiæ) tueamur quantum licet præcos illos Athlantes, fatebimur vel ultra, eo calor modo, hoc est, externo, eoq; artificio ignis vulgari, de quo Aristoteles loquitur, & rusticis ac eo quis notissimo, dissolvi ea non posse, atque destillari: At posse tamen & dissolvi & separati, in sua principia, ingeniosis machinationibus artificum, in regimine ignis tam interni, quàm externi, nos in hoc, & aliis nostris operibus methodo perfacili docebimus atque declarabimus.

C A P. VI.

De destillationum differentiis.

Destillationis modi diversi sunt pro diversis rationibus, modis atque subjectis, unde diversa destillationis differentia exurgunt.

PRIMA

Varia de stillationis differentia. Prima à rebus è quibus humorem, vel liquorem eliciuntur, desumitur. Nam alio modo mel, alio sulphur, alio vinum, alio cera, alio terebinthina, gummi, ut mastix, euphorbium, ityrax, & reliqua eiusmodi; alio sales, alio herbae, alio radices, alio flores, alio denique semina destillantur.

Secunda ex differentia liquoris stillati desumitur: nam aliter aquae seu stillati liquoris: longè autem diverso modo olea ipsa eliciuntur. Exempli causa ex herbis, floribus, radicibus, & seminibus non siccis, sed virentibus, aquae per simplicem distillationem eliciuntur sine admixtione alicuius liquoris. At ex radicibus, herbis, floribus & seminibus siccis, & odoratis praesertim mediante aqua, aut quo vis aliquo alio liquore admixto olea supernatantia eliciuntur.

Tertia differentia à materiâ & figura vasis dependet: A materiâ: nam aliud est terream, aliud æneum, aliud plumbeum, aliud vitreum. A figura: alius namque distillationis modus per alembicum, alius per cornutam, alius per matrarium, alius per pellicanum, &c.

Quarto à vasis situ: fit enim vel recta cucurbita, vel incurva, aut inclinata, cuiusmodi distillationes per ascensum dicimus: seu cum unius matrarii (quod vocant) seu cucurbitae collum in alterius collum immittitur, quod bociam contra bociam, vel botum barbatum distillatores chymici nuncupant. Nimirum quando per concursum vasa ita junguntur, ut alterum alterius os excipiat, idque diverso po-

situ, & situ recto, obliquo, procumbente, &c. Atque his ferè destillantur, quae difficilè ascendunt; succiq; minus habent. Multa etiam per descensum destillantur, vase eo, quod materiam continet, inversim alteri imposito: qui modus per descensum vocatur, & contrarius est ei, qui fit per ascensum. Per descensum destillantur gages & varii generis ligna, ut Guajacum, juniperinum, & resinarum genera. Quod si verò accipiamus latius distillationis nomen, ut sit humidie ductio à calore, ad hanc etiam referri poterit ea, quae per descensum fit inverso cucurbitae ore.

Quinta à gradibus ignis, qui sunt quatuor, primus, secundus, tertius, quartus. Primus est lentus, qualis est ignis balnei, aut vaporis: secundus cinerum: tertius arenae vel scobis ferri: quartus est ignis nudus, ut vocant.

Cum primo aut secundo ignis gradu distillamus per ascensum: cum tertio & quarto, per concursum & descensum. Sic destillantur olea ex salibus, ut sale communi, vitriolo & reliquis huiusmodi. Item

Distillatio complectitur sub se tanquam partes ac veluti succenturiatas, aut certe haud multum absimiles operationes:

Evaporationem
Exhalationem
Circulationem
Rectificationem
Cohobationem.

Evaporatio est superflui, & impuri humoris à puro evaporatio, in quo differt à distillatione, in qua liquores extra-

extrahuntur specie vaporis congelati in liquorem, seu aquam. At exhalatio fit penitus evaporato humore aqueo, idque sola cucurbita absque pileo, aut patella vitrea, cujusmodi operatio frequens est & consueta in parandis extractis, ut essentia croci, sennæ, radicum omnium, rhabarbari, hellebori, & similib. uti docebimus.

Circulatio est frequens, & crebra rei destillata ascensio in vasis ad id accommodatis, fitque per se, sine fœcibus in organis, quæ pellecani artificibus appellatur.

Rectificatio est repetita liquorum destillatio, quo multum purificentur, & magis exaltentur.

Cohobatio, est quoque destillationis repetitio, qua liquor destillatus rursus fœcibus assunditur, & denud destillatur, ut fit in arcano vitrioli.

Potè per destillationem omnes aquæ liquores & olea proliciuntur ex omnibus lignis, herbis, seminibus, & floribus. Ex omnibus verò pinguis oleum potissimum extrahitur.

C. A. P. VII.

De destillationis quibusdam quasi præludiis comitibus, & veluti ancillis, nempe fermentatione, concoctione, & maceratione: operibus apprimè pharmacopœo necessariis.

Non sufficiat pharmacopœo simplicem tenuisse destillationis modum: de quo jam egimus in genere: sed opus habet insuper, ut præpa-

rationes sibi inservientes exactè cognoscant, si ut industrius pharmacopœus debet, suas res ex arte parare velit.

Eiusmodi autem sunt fermentatio, concoctio atque digestio. Quas operationes si ritè intellexerit, naturam quodammodo imitatus, varias pulchras atque utiles præparationes efficere poterit. Nec pharmacopœum tantum easdem novisse par est, sed ipsum etiam medicum pharmacopœis præcipientem, si suo honori, & ægroantium saluti consultum velit. Sed talia hodie ita in respectum abierunt, ut vel negligant ista multi, vel certè superciliosè contemnunt, nescientes nimirum, quid utilitatis ejusmodi præparationes in recessu habeant. Et certè, non video, cui potius cause ejusmodi pertinacissimum despectum tribuam, nisi merè ignorantix: cum satis notum sit, non contemnialiquid, nisi ab ignorante. Necessitatem aspiciant vitæ nostræ, ut discant eam coegisse nos quærere præparationes ciborum ad alimenta corporis necessariorum: in quibus tamen præparandis tanta fortè necessitas non fuit, quanta debet esse in præparatione medicamentorum: sanitatis causa generatorum.

Respiciant frumenta: quæ non cruda, qualia ex terra emerferunt, statim pro cibis offeruntur: sed separata prius palea & furfure in farinam rediguntur: quæ etiamnum non cruda, sed fermentata ritè probeq; subacta pinsetur & coquitur, ut fiat panis aptus nutritioni. Non itaque unica tantum & simplex præparatio est panificum, sed multi-

multiplex, artificiosa, & insigne magisterium. Nam fermentationem considera, qua panis levis & ad nutritionem aptissimus fit: tantoque levior atque salubrior, quanto magis fuerit fermentatus. Ponderosior verò tanto nutritioni ineptior & insalubrior, quanto minus fermentatus fuerit. Quæ sanè præparatio, si non præcedat, sed farinæ simplici aqua affusa, & ita cocta, pro pane, glutinum nature noxium parabis. Nunquid vides, ut *amylum*, res tenacissima, sola aquæ infusione pareatur? aut panis non fermentatus, si cum modico aquæ irroretur, digitisq; subigatur in tenacem, ceream, & prorsus glutinosam substantiam abeat? Quid igitur putas futurum in stomacho atque visceribus, præsertim debilioribus si ejusmodi offeratur? nempe talis nihil aliud quam obstructions, materiam calculosam, & plurimorum morborum seminaria procreare potest. Quapropter in regimine therapeutico ejusmodi usum, cuiusmodi sunt placentæ farinacæ pistæ pistoria opera & similia pastarum non probè fermentatarum curiosè interdicerè solent. Nec tamen, quod mirum est, satis attentè ad causas, cur id faciant, advertunt. At sciant eam solam ob causam fieri potissimum, quod pastæ, ex quibus ejusmodi panes fiunt, non ritè sint fermentatæ. Tantum prodest hæc præparatio, ut Pharmacopœo omninò cognitu sit necessaria. Hæc quippe attenuat omnem substantiam, hanc solvit à suo corpore & impuritate terrestri, ut apta fiat postea ad producendum verum balsa-

Tom. II.

num radicalem, atque spiritum vivificum. Hujus solius fermentationis beneficio (ut postea pluribus patebit) eliciuntur aquæ vitæ ex omnibus seminibus farinaceis, atque adeò ex ipsa etiam rosis, denique ex omnibus floribus, herbis, & in universum vegetabilibus cunctis. Per hanc fermentationem seu fermentum hoc nature pari modo omnes corporis nostri humores attenuantur subtilianturque, de quo alibi.

Et sanè qui ejusmodi præparationem, quæ per fermentationem fit, panificio non adhiberet, sed tantum grana frumenti, sicut à natura producta sunt, aquæ incoqueret, quid quæso gratiæ tam mobili alimento conciliaret? Quid utilitatis adferret nature? Immo quid non molestiæ eidem, ex re alioquin nobilissima utilissimaq; crearet? At parantur hoc modo, atq; huc usque medicamenta in officinis. Non dicam homines absque panificio etiam fermentato vivere non posse: Notum enim est, & tradunt historiæ plures nationes magna ex parte simplici hordei, aut leguminum, vel radicum (ut hodiè solent Indi Americani) decocto vivere. At nostros homines absque eò æquè commodè atque salubriter victitare posse, illud verò pernego. Digni sunt profectò, qui alia comedant, qui nolunt meliora. Nimis crassa herclè ista medicatio, & suis cultoribus tantum digna.

Referamus exempli gratia, quod ^{2. Exempl.} omnibus notum est, quid agatur cum à vino. Hujus pulchram præparationem, qui non attento & Philosophico

Gg anime

animo contemplatur, non meretur sanè ut bibat. Primum separantur racemi, vinacea, pelliculæ: tum exprimitur succus, hic rursus in doliis suamet natura efferveſcit, spumam ejicit, fœces deponit atque tartaream materiam, donec depuretur perfectè. Quæ postmodò præparatio, licet naturalis quodammodo sit, juvatur tamen ab arte. Frustrâ namque vinum à natura præstoleris, si non exprimas succum, & ritè præparatum in dolia infundas. Nec similis utilitas ex uvis, quæ ex vino. Helveticos milites novimus, ceu strage quadam, vineta obruisse, uvæque magna voracitate depavisse. At quid accidit? Nimirum crudum, non coctum, nec ritè fermentatum vinum, quod vorare, quàm bibere maluerunt, voracitatis inconsiderata (licet fortè ob famem utcumque necessaria) dederunt pœnas. Nam dysenteriam paulò post maxima eorum pars interit. Salubrius & latius egissent, si quo unicè gaudent, merum perfectum & ritè fermentatum fuissent præstolati.

1. Exempla
à cibus
aliis.

Quid dicam de reliquis cibus? Carnes non crudæ, sed debitè coctæ, atque conditæ comeduntur. Eadem quoque ratio est in aliis cibus.

Extrahorū
preparan-
dorum ra-
tio, mulier-
culis hand
ignota.

Nunquid vides, ut industriæ percupidæ mulierculæ nonnullæ, suis ægrotantibus ex carnibus, & volatilibus, parare norint colaturas, gelatinas, consummata? At hæc extracta sunt. Separantur quippè terrestria laudatiori substantiâ, & ægro condu-

cibiliori. Cur non idem facimus de medicamentis? Ægri certè natura jam plus satis prostrata, crudos istos cibos sustinere nequit, sed ab iis patitur aut etiam succumbit. Quomodo istud magis fiat à medicamentis non ritè præparatis & ab impuriore sua substantia sejunctis? Nihil profectò aliud, quàm impedire ejusmodi impuritas, quo minus medicamenti vis gemina cum hoste suo, morbo, inquam, eiusque causa congregiatur, cumque vincat, commodè atque pessundet.

Quid igitur fiet de his medicinis, quæ non tantum cruditatem in se continent, sed malignam quoque qualitatem aliquam: & talem non separatam, aut ritè præparatam, vel castigatam etiam postmodò exhibere audebimus? Solent, & (proh dolor) solent ac nimis verè sepe, inquam, solent, ejusmodi decocta, pulverata, mixta, nec alio ullo artificio parata medicamata ægris plus molestiæ (ne quid gravius dicam) adferre, quàm solatiij atque auxiliij. Non itaque spernenda, aut negligenda sunt ejusmodi præparationes, concoctiones, inquam, digestiones & fermentationes. Nam hæc si fiant, ad imitationem sicut natura, quæ ipsam utitur operationibus ad perfectè maturandos fructus, resque, quas producit universas. Sed pergamus.

Aristoteles in quarto meteor. in tres constituit *mixtus* sive concoctionis species, & prima est *mixtura* quæ est humida in humido semine existens & indefinita, à calore naturali facta concoctio. Modus autem hic concoquendi,

quendi, maturandi, atque perficiendi plantarum & reliquarum rerum semina, ut germinent, & fructus uberri- mos producere possint, est opus so- lius naturæ, quæ pro instrumento u- titur illo calore vivifico qui cimento stellarum proportionem respondet, ut idemmet ait Aristoteles. Hunc ars si non imitari, ipsius tamen sequi ve- stigia potest.

Secunda concoctionis species est *Agnes* seu elixatio, quæ est indefiniti in humore existentis concoctio, ab humido calore facta.

Tertia & ultima est *Ignis* seu as- fatio, quæ est ejusdem interminati à calore arido, & alieno facta conco- ctio.

Hæ duæ ultimæ concoctiones ab arte præsertim fiunt: circa qua- rum moderationem diligentes phar- macopœos erudiemus: diligentes, inquam, & verorum medicorum ar- tisque observantes, non nugiven- dulos, qui candelas, faeces & nescio quid ridiculi conficere; atque diven- dere malunt, & mercatoria merce officinas suas opplere, quam veris ar- tis operibus incumbere, suamque & artis quàm temerè profitentur, digni- tatem tuei. Sint igitur pro libera- libus mercenarij, & sordidi, non arti- fices, artisque (quotquot sunt huma- no generi summe necessariæ, & almæ medicinæ famula) cultores, sed mer- catores, mechanici, spem in pompa collocantes, atque lucro. Hostem in urbe malim videre, quàm hos ne- bulones. A billo enim cavere norunt sibi cives. At ab istorum perfidia, quâ

vel ignorantia, vel malitia, vel sanè ne- gligentia sua præstant, quis sibi cave- bit, nisi qui eosdem extrâ urbium po- meria ejiciet, atque exterminabit: De impostoribus hoc dico, & pharmaco- pœi titulum falsò usurpantibus, ac mercatoriam avaritiæ causa cum ea confundentibus, non de candidis bo- nis atque diligentibus, ad quos hic noster labor pertinet, quibusque hæc nostra studia, & admonitiones in sa- lutem plurimorum, ipsorumque lau- dem & emolumentum dicata sunt.

Sed latius digressi sumus, ac for- tè extrâ ipsa etiam instituti pomeria: placuit tamen in re non parvi mo- menti, utrumque hoc loco arrepta occasione & nostram sententiam pro- ferre. Nunc verò ad propositum re- deamus: ad *digestiones*, inquam, tan- toperè operibus pharmaceuticis ne- cessarias, quarum utilitates ad purifi- cationes, & exactas, atque veras om- niam rerum concoctiones facile percipient, qui eas ritè adhibebunt.

Opus est tantum vel unico Balneo Maria. Instrumen- vel saltèm catabo pleno aqua, quæ vel rum dige- tepida, vel calida ad ignem, si opus sit, ved. Agnis Bal- di possit. Nam differentias, & earum nei Maria.

regimen postea trademus. Hoc me- dio apozemata, atque decocta pura & clarificata parantur: non, ut illa, quæ vulgò ori albumine repurgata hoc est crasso illo modo parata, vel unius quartæ horæ spatio omnem focem in fundum deponunt, quam tamen iterata agitatione cum liquore perfusam misero agro obtrudere non erubescunt. Has faeces paucis aliquot horulis separabimus per digestionem,

viribus nihilominus integris servatis, aut certè etiam longè valentioribus redditis, dempto nimirum eo, quod laudatoris essentia vim, atque actiones obtundere, obfuscare, aut penitus impedire posset.

Sic solatio erimus ægris, sic naturam eius tuebimur, morboque, minore eius molestia fræna injiciemus, donec à natura specifici medicamenti, ope adjuncta penitus extirpetur extermineturque. Eadem porò digestionem perfecte depurantur succi radicum, foliorum, florum, uti docebitur in progressu. Et quod magis etiam est, dum digeruntur, coquuntur etiam, hoc est, dulcorantur, atque per Balneum Maria humido liquore seu vapore separato in syrupi consistentiam rediguntur, quem diu servabis, absque melle, vel saccharo. Ut

*Omnia cō-
coctione
dulcescunt.*

vel hinc constet verissimè ab Aristotele prolatum, omnia concoctione dulcescere, id quod experientia verè confirmat. Aut, ne quid novi introducere videar in officinas, & à Pharmacopœorum communi methodo, duas tertias tamen sacchari minus, quàm solent, in ritè digesto atque concocto succo addendas suadeo, ut palato magis deserviam: exempli gratiâ, in quo syrupo antea posuerunt sacchari lb̄ iij. jam unam tantùm adjicient: eritque talis syrupus minoribus paratus sumptibus, nihilominus longè utilior, & qui longè minori possit exhiberi dosi, quæ tamen communibus illis longe sit efficacior. Nam cochlear unicum syrupi de succo rosarum pallidarum hoc modo parati sufficiet ad evacuationem sufficientem molendam,

Cùm interim Syruporum, ut vulgè solent confici, vix plures uncia sufficiant. Nec mirum: quid enim aliud ferè in iis, quàm saccharum cum minimâ succi quantitate? At notum est saccharum nec purgare, nec refrigerare, quod tamen conditio Syrupi rosarum pallidarum maxime requirit.

Ut quæ hæcenus dicta sunt paucis contraham Beneficio digestionum, coctionum & fermentationum, impura quæque defecantur, maligna corriguntur ac emendantur, amaraque edulcescunt, circa quas operationes vel ipse panis ac vinum, præcipua nostri alimenti fercula, nobis noxia & pernitiola futura sint. Si enim crudis tritici granis vesceremur, aut illis etiam soli aquæ incoctis uteremur, quot quantique inde morbi essent in nobis nascitur? Purum igitur ab impuro, ut ea sint nobis utilia, separamus, farinam nempe à fursure, pinis, aqua diluimus, fermentamus, pinissimus, coquimus, unde magisterium magnum oritur, panis nimirum, nutritioni aptus, & in carnem nostram hoc artificio transiturus: in cuius elaboratione si vel tantillum peccetur, non usquequaque gratus ac commodus futurus est, ut videre est in malè fermentato, malè pisto, aut malè cocto pane, quem respicimus, si quid istorum deest, aut perperam ac negligenter factum. Eadem in vino perficiendæ operationes, si ipsum nobis commode usui esse optamus. Separandum enim purum ab impuro, coctionibus, digestionibus,

digestionibus ac fermentationibus excernendo ab acinis & cute, granorum purum liquorem, qui in mustum traductus, & vasis suis impositus, novas separationes, fermentationes, digestiones & coctiones efficit, disgregans fæces & tartarum à pura vini substantia, quæ sic secreta, tandem clarescit, & potui in nutrimentum apta redditur, cum aliò qui, si crudior & sic permixta ebiberetur, dysenterias potius, alui profluvia, calculos, capitis dolores, & id genus alios morbos ac incommoda procrearet. Quas quidem operationes ad imitationem naturæ fieri, & ex ejus schola ac luce depromi, abundè docuimus, ut hinc discant Medici & Pharmacopœi, si citra periculum edulis imparatis, inconditis & crudis, et si nobis affinis ac analogis, uti non possumus, quanto magis Pharmaca & remedia, cum suis impuritatibus & malignis fæcibus oblata, nec depurata arte, agris iam plus nimio debilibus & quasi prostratis nocitura sint, ut inde etiam agris suis in escam consummata, restaurantia & gelatinasartificio concinnatas potius, quam alios crassioris apparatus & *à vivis* cibos, (nec dum medicamenta crude, aut levi artificio quasi nullo parata) præscribere moneantur.

CAP. VIII.

1. Methodus destillandi res formatas.

Restat ut doceamus modum destillandi servatis integris virtutibus

atque proprietatibus, qui quidem alià longatione perficitur, quam vulgarè illa destillatione, qua phlegma solum & inutilis quædam aqua cito putrescens ac flaccescens extrahitur.

1. Modus.

Itaque ut eam methodum plane restituamus, novamque prorsus ei dissimilem introducamus: herbas, flores, aut reliqua ejusmodi integra in alembicum, live æneum, aut vitreum sit, conjecta, destillandi loco: flores destillandos conteremus; eorumque jure torculari expresso, & in commune alembic. infuso virtutem eius integram, substantiamque more solito extrahemus. Quæ quidem ut efficacior evadat, vegetiorque, excipiendæ sunt fæces, & quæ post succum expressam, & quæ in alembici fundo remanserunt, quas in vas terreum impositas, igni ardentissimo calcinabis, donec omnino in cinerem abeant. His peractis cineres istos in manicam Hippocratis injicies, quibus infundes prædictam aquam destillatam, ut omnem salem recipiat reafusione sæpius repetita: & ita quidem habebis aquam suo sale imbutam, præcipuisque stirpis, ex qua emanavit, virtutibus præditam. Aquam, inquam, quæ multos menses, imò & annos integra incorruptaque conservari potest, cujus etiam vel unica plus præstabit, quàm plures illius, quæ communi via extrahitur. Nec sanè labori parcedam, aut ab ea operatione nequaquam deterrendum, cum tanta rei tamque

Og. 3. p. 3.

preciosa, sanitatis nempe humani corporis, gratiâ fiat.

Quod si prædictæ aque colorem, & odorem proprium imprimere sit animus: ingentem eorummet florum copiam in rostro Alembici impones, ut inter destillandum, aqua sursum ascendens ex istis floribus colorem & odorem (quæ utiles & pulcherrimæ sunt qualitates) aliciet & retinebit.

Et hæc tibi est, concinnâ, ni fallor, brevitate, vera & legitima aquarum stillatiarum præparatio.

At verò si unicopharmacopœo omnes supra enarratas aquas præparare per ocium ac commoditatem non liceat, plures ejusdem urbis inter se convenire deberent (uti fit plerisque in locis ac potissimum in Italia) ut unusquisque sibi partem earum præparandam assumeret, aliisque si opus fuerit, mutuo suppeditaret. Et ita quidem artis medicæ dignitas conservaretur, illorumque gloria, & honos, non sine ingenti populi utilitate augetur.

Porrò non nobis satis esse duco primam illam & simplicem, aquas cum integris virtualibusque qualitatibus destillandi restitutam methodum instituisse: quâ quidem methodo (præter ipsius aquæ bonitatem) si furni vasaque propria & commoda suppetant, plus uno die, quàm alias pluribus, & faciliori longè negociodestillabis: ut cuius experto facile patebit.

2. *Alia aqua extrahenda ratio per balneum vaporosum.*

Quinimò etiam eadem ratio-

ne, si per balneum vaporosum aquam extrahere in mentem veniat, totum penè succum prædictum destillabis, ita tamen, ut aqua ne minimum quidem funum aut ustionem suboleat: neque hoc solum, verum etiam eadem methodo ex omnibus plantis calidis, ac odoriferis præsertim (quas sulphure ac oleo ex odore illo abundare constat) unâ cum aquis olea purissima, clarissimaque elicies, quæ quidè quod aquis supernatare percipiuntur, facili negotio separabis.

Spiritus s. vitæ destill.

Sed & ultra progredi, ac certam facilemque aquas vitæ ex plantis, floribus, seminibusque cujuscumque generis sint, extrahendi methodum tradere est animus. Et id quidem per digestionis viam, quâ sanè cuius, candidi sincerique ingenij viro judicare per facile erit, nos non perperam supra operationes istas tantis laudibus & encomiis extulisse. At ipse quidem altius penetrare (nisi stupendo profusus, ac hebeti sit ingenio) philosopharique poterit & percipere, quàm scitè, quamque commodè alibi, sanguinis nostri analogiam cum vino, ipsiusque aquæ vitæ cum nectare vitæ nostræ, balsamoque radicali contulerimus.

Cum ex omnibus rebus, ac in potissimum, quæ in alimentum veniunt, solâ prædictarum digestionum, & fermentationum ope, inò etiam & ex iis, quæ in alimentis frigida existimantur, aqua vitæ elici possit, quæ sit vera & quinta essentia. Aqua, inquam, vitæ, quæ de naturâ celestium atheres,

celliercā, participat, flammamque non fecūs ab ea, quæ ex vino elicitur, concipiet. Experientia etiam ipsa satis planum faciet, quomodo non tantum vinum, sed & triticum, omniaque cerealia, & semina alimētosa, multo plus nectaris illius vivifici, quam reliqua vegetabilia, alendo corpori nostro inepta, contineant.

Ex floribus rosarum.

Hanc autem methodum, ut tandem aperiamus: ordiemur quidem a rosis, quæ frigidæ esse existimantur, ex quibus tamen odoratissima aqua vitæ extrahitur, & adeo excellens, ut unica ejus guttula, ingenti satiaque copia odorem suum communicare, eamque utilissimam jucundissimamque reddere possit.

Rosæ igitur tempestate, nec eā quidem pluviosa, roridaque, cum scilicet planta madido rore humescunt, sed expectandum, donec sol radiorum suorum in omnem istam roridam humiditatem dissipaverit, copiosa satis quantitate colligi debent.

Rosas itaque collectas, & quam fieri potest diligentissimè tritas, in vase terreo vitreato, aut paruo dolio querno includes, & quam optimè manibus premes, quo vas prædictum penè impleatur. Quod quidem vas clausum obturatumque, ut facilius fiat digestio, repones in cellam vinariam per mensem unum, aut diutius, si opus fuerit, donec materiam prædictam, vinum acetatum subolere odoratu percipias: quo argumento iam absolutam fermentationem esse cognosces, & eò quidem protelandam est donec prædictum signum

appareat. His peractis, assume tibi quartam, quintamve rosarum fermentatarum partem pro vasis tui magnitudine, quod sanè necessariò tale esse debet, qualia ea sunt, quibus destillatores Chymici olea sua & aquas vitæ eliciunt: quæ quidem ampla, aneaque potius, quam plumbea sunt, refrigeratoriisque suis instructa, quibus aqua plenus, spiritus, frigore condensati, facilius commodiusque eliciuntur: assumptam illam rosarum fermentationem, more solito destillat: quo factò, fæces residuas in fundo Alembici subsidentes separa, & tantundem prædictarum rosarum fermentationum eidem vase repones, hisque prius extractam aquam assunde, omnia rursus (vase Hermeticè clauso, uti dictum) ad siccitatem usque (non combustionem) destillando. Collige iterum resiccatas fæces (quas etiamsi velis cum prædictis reservabis) & Alembico eandem prædictarum rosarum quantitatem, quam prius in vice, quibus denud totam aquam destillatam reassundes & toties iterabis, donec omnes prædictæ rosas fermentatas destillaveris. His ritè, ut decet, ab-
Rectificatio
 solutis, universam, quam elicueris aquam assumes, & lento igni in vase colli oblongi, sive matratis, sive quo aquæ vitæ extrahi solent, duodecimam eius tantum partem (quæ omnium penè spirituum quantum est) destillabis. Ita ut, si verbi gratia duodecim aquæ libras habueris, unicam tantum aquæ, odoriferæ tamen & jucundissimæ, spiritualisque, atque flammam aquæ, ac ea, quæ ex vino est, concipientis elicies. Quam etiam, ut magis virtualis reddatur, adhuc rectificare poteris.

Reliquæ

Reliqua verò aqua, quæ infundo Alembici subsidebit, odorifera, longaque suavior & melior existet, quàm ea, quæ communi aut vulgari modo destillatur: cui etiam sal suum imprimere poteris, si prædictū facibus in pulverem redactis, & manica Hippocratis impostis, eam sæpius affundas, quo salem suum facilius alligant, retineatque.

Eadem plane ratione ex violis, aliisque floribus ac iis potissimum, qui calidi odoriferique existunt, ut rosmarini, salvia, betonica, cæterisque eiusmodi aquas vitæ elicies, quæ multò præstantiores efficacioresque sunt ad morbos (quibus supra convenire docuimus) propulsandos, quàm si communi illo vulgarique tramite id perficiatur. Adde quod vel minima quidem quantitate exhiberi possunt, ut admirandos prorsus, & incredibiles effectus pariant.

Ex stirpibus.

Ita etiam ex stirpibus (cujuscunque generis sint, sed ut plurimum calidis) tritis, ac dicto modo præparatis, prædicta aquæ vitæ facillimè extrahuntur.

Ex fructibus.

Idem fit ex fructibus optimè fermentatis, ut satis abundè testatur experientia in Pomaceo, Pyraceoque, quæ, ex pomis pyrisque in vase proprio (non secus ac vinum) præparantur, quodammodo vinefcunt, ac tunc ex iisdemmet aqua vitæ extrahuntur.

Ex granis.

Eademmet aqua vitæ ex tritis, granis juniperi, lauri, seminibusque sarinaceis calidis omnis generis, elici potest. At quoniam iisdem seminibus non tanta inest, quanta floribus, foliisque liquoris mercurialis, seu aquæ copia, trita, crasloque modo pulverizata, in parvulum dolium, quod ex ligno querno confectum sit, iniici, & aquâ tepidâ, donec in liquidiorum quandâ consistentiam abeant, imbibiri debent. Quibus etiam ad digestionem accelerandum (cui præcipuè incumbendū ^{Arctura.} est) tantillum fermenti communis, ^{Arctura.} quæ vulgari distemperati adijcere poteris. His peractis, vaseque optimè clauso, in loco frigidissimo (quod facilius fiat fermentatio) reponantur, donec acefcere, vinumque redolere perceptas. Tunc eadem methodo, destillandique ratione procedes, quam supra in extractione rosarum docuimus.

C A P. IX.

De Aquis.

Opportunum jam est, ut quam tradituri sumus pharmaciam in ordinem, ducto à liquoribus exordie redigamus. At quoniam inter liquores omnes aquæ primum sibi vendicant locum, earum descriptiones præmittere operæ precium esse duxi. Has autem in simplices & compositas dividemus.

Ex simplicibus aliæ sunt calidæ, aliæ frigidæ, aliæ denique mediæ inter utraq; qualitatem retinent:

Calidæ.

Calidū ad humoris pituitosi, ac melancholici (quos frigidos esse autumant) præparationem utuntur.

Frigida verò ad bilis omnes species (quæ calidæ, ignisque in homine naturam retinere existimantur, quæ admodum pituita aquæ, & melancholia terræ) præparandas usurpantur.

Aquæ autem calidæ, quas Pharmacopœus in officina sua paratas adseruare, omnique tempore destillare debet, sunt hæ sequentes:

Aquæ calidæ Officinales.

Abrotani
Allij
Anethi
Absinthij
Artemisæ
Basiliconis
Bardanæ
Betonicæ
Calamenti
Camomillæ
Cardui bened.
Centaurij
Ceparum
Chelidoniæ
Ebuli
Esulæ minoris
Enulæ campanæ
Feniculi
Hyssopti
Iridis
Euphrasie
Iuæ arthriticæ
Iuniperi
Lavendulæ
Maioranæ
Marrubij

Matricariæ
Melissæ
Meliloti
Nucum viridianum
Florum nucum
Origanij
Petroselinij
Pulegij
Præoniæ
Rosmarini
Raphani
Rutæ
Sabinæ
Salviæ
Satureiæ
Serpilli

Aquæ Frigidæ Officinales

Acetosæ
Borraginæ
Buglosi
Succi citri
Cichorij
Cucumeris
Cucurbitæ
Cerasorum acid.
Cerasorum nigr.
Endiviæ
Fructus fragariæ
Lactucæ
Limonum
Melonum
Nymphææ
Plantaginis
Papaveris albi
Papaveris rubri
Portulacæ
Pyrorum agrestium
Ranarum, aut
potius spermatis illarum
Rosarum

Hh

Sem-

Sempervivi
 Solani
 Sorborum
 Violarum
 Aquæ Temperatæ sunt:
 Adianti
 Agrimonie
 Argentaria
 Althea
 Alchimilla
 Asparagi
 Alkekengi
 Barba hircina
 Bursa pastoris
 Calendula
 Cauda equina
 Caseirecentis
 Cerefolij
 Ceterach
 Consolida utriusque
 Caprifolij
 Citoniorum
 Ebuli
 Eupatorij Avic.
 Fraxini
 Fumaria
 Filicis
 Genista
 Halicacabi
 Iuxta arthritica
 Lilij convall.
 Lupuli
 Malva
 Mercurialis
 Mily solis
 Nucum viridium
 Parietaria
 Primula veris
 Polytrichi
 Pomorum redolentium
 Prunelle

Sambuci
 Senecij
 Scolopendrij
 Scabiosa
 Tamaricis
 Tapsi barbati
 Tusilaginis
 Valeriana
 Vermium terrestrium
 Verbasci
 Veronica
 Verbena
 Vrtica
 Ulmaria

Inter enumeratas aquas alie sunt: cephalicæ, & cerebri affectibus accommodatæ, sive hi generales sint, sive particulares & proprii, & aurium, oculorum, & reliquarum capitis partium morbi.

Aquæ cephalica, sive cerebrales ∇ Cephalica, sunt, aqua basiliconis, veronica, calendula, calamenti, juniperi, lilij convall. majorana, melissa, pœonia, primula veris, rosmarini, saturia, serpilli, florum tilia arboris, visci querni. Omnes hæ aquæ frigidæ humorum, qui in cerebro existunt, pituitæ nempe, ac melancholiæ præparationi inserviunt: ac potissimum quidem Aquæ Basiliconis, Antiquiæ betonica, salvia, rosmarini, stechados, tilia, serpilli, Apoplexia, reliquisque ejusmodi soporiferis affectibus ex pituitâ, & humore ccudo natis dicatæ sunt.

Aquæ calendula, granorum juniperi, primula veris (quæ & herba paralytica dicitur) mirè ac specificè ad paralytism conducunt.

Aquæ pœonia, lilij convall. florum tilia arboris, visci querni antiepileptica ^{pituitæ} nomina.

nominantur, ut ipsa etiam cerasorum nigrorum aqua.

Ad surditatem. Aqua fraxini cum suo sale mixta, specificum est ad surditatem non inveteratam remedium.

Ophthalmic. Aquæ chelidonij, euphrasie, feniculi, rosarum, & peculi rosarum, caprifolij ophthalmica sunt, ac aliæ quidem oculorum inflammationibus, aliæ reliquiseorum aff. ctibus, imò & acueductu ipsorum aciei conservandæque accommodatæ sunt.

Pectorales. Aquæ bardanæ, camomillæ, enulæ campanæ, iridis, hyssopi, urticæ, peti, adianti, scabiosæ, tusilaginis, buglosi, borraginis, violarum, papaveris rubri, pectoris vitiiis mirificè conducunt, ex quibus quidem aliæ humori crasso, viscidoque bronchiis pulmonum contento attenuando, & juvandæ expectorationi: aliæ verò tenuiori ac subtiliori incrassando per se, aut syrupo convenienti immixtæ mirum in modum conferunt.

Ad Pleurit. Aquæ papaveris rubri (quam semper paratam Pharmacopœi habere deberent) singulare, specificumque ex intensissimo rubore notum, ad peripneumoniam, pleuritium, cæterasque pulmonum inflammationes, remedium est.

Ad asthma Aqua peti (quam nec parant Pharmacopœi) generosissima est ad affectum, quem Asthma vocant, ut & ipse etiam syrupus, qui ex illo conficitur, ut dicetur suo loco: hæc aqua etiam purgat.

Ad hydrop. Aqua granorum ebuli & sambuciferosos humores deturbant, & asciti conveniunt.

Aqua desillata ex foliis & floribus *Adarthric.* *tapsi barbati*, prius in vino per tri-duum maceratis, est aqua valde efficax ad sedandos arthriticos dolores, ex quacunque causa subortos.

Aqua *barbæ hirci seu candelaria* ad idem mirificè prodest.

Aqua vermium terrestrium contra sanguinè ex casu concretū confect.

Aquæ melissæ, scabiosæ, acetosæ, succi *Cardialis.* citri, succi limonum, granatorum, cardui benedicti, rosarum & violarum corroborationi cordis sunt saluberrimæ: pestilentibusque febribus, syncopis, palpitationibus tum assumptæ, tum formâ epithematis extrinsecus admotæ medentur.

Aquæ *Absynthij, menthæ, cotouco.* Stomachicæ rum stomachales sunt.

Aquæ cicborij, endivie, adianti, *Hepatica.* hepatica, agrimonie, eupatorij *Avic.* *La-* parthi acuti, hepaticæ sunt, intemperiesque jecinoris humores præparando, ipsumque corroborando corrigunt.

Splenicæ sunt aqua ceterach, *Splenicæ.* scolopendrij, genista, tamaricis, pomorum redolentium.

Aquæ raphani, halicacabi, *Renales f.* norum juniperi, limonum, parietaria, *diuretica.* milij solis, esula minoris, calculum comminuunt, arenulasque & materias tartareas in renibus accumulatas dissolunt.

Aquæ malvæ, bismalvæ, cucurbi *Lenientes* ra, melonum, cucumeris, nymphæ, tencis *mitigantes.* leniunt, urinæque ardorem & acrimoniam contemperant.

Aquæ pyrorum agrest. & sorborum *Constipant.* alui fluoribus omnibus conducunt.

Aquæ plantaginis, bursa pastoris, *Vulnerar.*

alchimilla, veronica, pirola, caudæquine, consolida utriusque renum ulceribus, ac excoriatiōni conferunt, suntque aquæ vulnerariæ.

Sudorif. alexipharm. Aquæ cardui bened. & ulmaria, petasites sunt aquæ sudorificæ, ac pestilentibus affectibus conducunt.

Hysteria. Aquæ artemisia, matricaria, marrubij, mercurialis histericæ sunt, uterumque juvant, & affectibus ipsius prosunt.

Et hæc quidem sunt aquæ, quæ singulas corporis nostri partes respiciunt, singulisque ipsarum pathematis sive affectiōibus medentur: Et inter eas quidem sunt, quæ diversis, tam internis, quam externis, præter

Anticolit. supra enumeratos, morbis specifica quadam qualitate accomodantur: videlicet aquæ anethi, florum camomilla, sambuci, florum nucum, rutæque colicis doloribus ex vento profectis, levamentum tribuunt.

Ad Hydrophob. Aqua ceparum ad morsus rabidi canis per os exhibita multum conducit: prodest etiam ad calculum.

Ad calculum. Aqua ex succo corticum viridium nucum extracta ad calculum tura renum, tum vesicæ continendum pellendumque expertissima.

Alliorum aqua ad idem confert.

Ad lumbric. Aquæ hyperici & portulacæ, puerorum lumbricos enecant.

Antifebril. Aqua cerasorum acidulorum, fructus fragorum, papaveris albi, florum centaury tertianis febribus & biliosis non mediocriter fuerunt solatium.

Arthritic. Aquæ ebuli, iya arthritica, verbasci, arthriticos doiores sedant, si partibus dolentibus, lintheamina supra dictis aquis imbuta, tepidè apponantur.

Aqua ex foliis & radice filicis destillata omnibus adustionibus ex lintheaminibus ea imbutis tepidè applicata, singulari virtute confert.

Aqua spermatis ranarum mense martio destillata, antequam excludantur, excellens est ad omnes oculorum, faciei, totiusque corporis partium phlegmonas, eo quo dictum modo admota, remedium.

Ecce tibi aquarum stillatiarum, quibus nullo tempore carere debent Pharmacopœi, catalogum: ecce inquam specificas verasque uniuscujusque proprietates.

Et hæc tenus de aquis simplicibus. Restat tandem, ut de compositis verba faciamus, utilesque quarundam descriptiones tradamus, quas pharmacopœi non modò scire, verum etiam paratas semper habere, aliisque quam plurimis aquis nullius, aut parvi momenti præferre debent.

Aque artificiosè compositæ.

1. Aqua imperialis communis & paratu facilis.
2. Elixir vite maius, admirandum remedium ad inveteratos morbos, penè neque desperatos propulsandos, sanitatem conservandam, vitamque ipsam prorogandam.
3. Aliud Elixir vite minus facillimum.
4. Aliud Elixir paratu facillimum.
5. Aqua theriacalis cephalica, & affectiōibus cerebri deploratis, nempe apoplexia, paralyssi, epilepsia, & similibus specifica.
6. Antepileptica major.
7. Antepileptica major nobilior.
8. Aqua antepileptica minor.

9. Alia:

7. Alia Aqua ad epilepsiam, apoplexam, paralysin.
 10. Aqua hirundinum antepileptica.
 11. Alia aqua hirundinum.
 12. Alia prædicta aqua præparatio.
 13. Alia adhuc eiusdem aqua præparatio.
 14. Aqua picarum composita ad epilepsiam quoque specifica.
 15. Aqua ophthalmica.
 16. Aqua ophthalmica metallica.
 17. Alia aqua aciem oculorum acuens, cecitatemq; in senibus incipientem prohibens.
 18. Alia aqua ophthalmica.
 19. Aqua ad hæmoptosin seu sanguinis sputum.
 20. Aqua ad phthisim, & ulcera pulmonum præstantissima.
 21. Aqua antipleuritica.
 22. Aqua mirabilis ad collapsas vires instaurandas: & ad spiritus vitales & animales roborandos & reficiendos: qua elixirio vite equiparari potest.
 23. Aqua caponis ad idem.
 24. Aqua ad cordis roborationem contra venena & pestilentes omnes affectus.
 25. Aqua ad pestis curationem & præseruationem.
 26. Aqua theriacalis communis pro gregariis.
 27. Aqua theriacalis condialis & Bezoardica omnibus cordis pathematis, pestiferisq; affectibus, miro progressu conferens, sudoremque movens.
 28. Aqua theriacalis excellens pro pestis præseruatione.
 29. Aqua theriacalis bezoardica.
 30. Alia aqua theriacalis excellens præparaturq; facilis.
 31. Aqua antifebricitica.
 32. Aqua alia contra omnis generis febres, præcipueq; contra intermittentes.
 33. Aqua ad febres etiam pestilentes, & ardentissimas:
 34. Aqua antinephritica
 35. Aqua alia antinephritica:
 36. Alia prædicta aqua præparatio.
 37. Alia aqua antinephritica.
 38. Aqua ad comminuendum calculum: etiam in ipsa vesicâ.
 39. Alia aqua ad idem.
 40. Alia aqua ad idem.
 41. Alia adhuc ad idem.
 42. Aqua ad præseruationem calculi.
 43. Aqua hysterica.
 44. Aqua contra colicam ventriculi & intestinorum, à cruditatibus & flatibus subortam.
 45. Aqua scorbutica & hydropica.
 46. Aqua dysenterica.
 47. Aqua hypnotica.
 48. Aqua ad gonorrhæam virulentam.
 49. Aqua ad ictus sclopetariorum.
 50. Aqua balsamica excellentissima aduersus omnis generis apostemata, ulcera interna & externa, potissimum autem contra fistulas & ulceræ aphagadenicæ & malignæ.
 51. Aqua podagrica.
 52. Aqua alia podagrica:
 53. Alia aqua antipodagrica.
 54. Aqua ad ambustâ.
 55. Aqua cancrorum ad idem.
 56. Aqua purgans.
 57. Aqua vomitiva & purgativa simul.
 58. Aqua ophthalmica.
 59. Aqua cinnamomi.
 60. Aqua cariophyll. & aliorum aromatum.
 Hh 3, 1. Aqua

1. Aqua imperialis communis & paratu facilis.

℞. Cortic. arantiorum,

Limonum exsiccatorem ad solem, ana ℥ iij.

Nucis moschate,

Garyophyllorum,

Cinnamomi ana ℥ ij,

Herb. Melissa,

Maiorana,

Thymi,

Hyssopi, prius per se exsiccatarum ana m. j.

Flor. salvia,

Anthos,

Calendula,

Betonica, ana p. j.

Incilis & contusis omnibus, quæ incidi & contundi, aut imminui quoquomodo debent: ponantur in alembicum affundendo,

Aquarum rosarum

Vinaria ana q. s.

Ut supernantent materiam duobus tribusve digitis: digerantur vase optimè clauso, ad calorem balnei Mar. per octiduum: dein per cineres destillentur ut artis est, & fiat aqua imperialis: Cui si proprium salem addideris, validior efficaciorq; efficietur.

Hac aqua cerebrum, cor, stomachumq; imbecillum roborat: figitula aliquid vel per se, vel cum jusculo exhibentur. Specifica præsertim quoque est ad iuvandam in sterilibus conceptionem, huic adjecta prius copiosa satis testiculorum leporum quantitate, ex quibus prædicta aqua per viam digestionis salem allicere poterit, & præstantior reddi.

2. Elixir vitæ majus admirandum remedium ad inveteratos morbos penè neque desperatos propulsandos, fanitatem conservandam, vitamque ipsam prorogandam.

℞. Rad. Zedoaria

Angelica

Gentiana

Valeriana

Tormentilla

Scorzenera

Galange

Ligni aloes

Santalæ citrini, ana ℥ iij.

Fol. Melissa

Mentha rubra

Maiorana

Basiliconis

Hyssopi

Thymi

Chamedryos

Chamaepityos, ana m. ℞.

Granorum lauri

Juniperi

Cort. limonium

Arantiorum

Sem. pæonia

Sesileos

Anethi

Feniculi

Anisi

Citrij

Cardui benedicti ana ℥ ij.

(al. ℥ i℞)

Arom. Garyophyllorum

Cinnamomi

Macis

Zingiberis

Cubebarum

Cardi.

Cardamomi
Piperis longi
Et rotundi
Spica nardi ana ℥j. ℞.
 Gum. Benioini:
Myrrha:
Olibani
Succini
Mastiches ana ℥vj.
 Flor. *Rosmarini*
Salvia:
Pœonia
Stachados
Calendula
Lavendula
Hyperici
Centaurij minoris:
Betonica
Lilij convall.
Tilia arboris ana p. ij.
Cichorij
Rosarum rubr.
Buglossa ana p. j.
Mellis granati
Sacchari albi ana ℔ j.
Aqua vite optimè rectificata ℔ x.
 Incidenda incidantur, & contun-
 denda contundantur. Omnia hæc
 in matracium capax, & Hermeticè
 clausum, ne quid exhalet, injecta in fi-
 mo equino mediocriter calido per 8.
 aut 10. dies putrefiant: putrefacta
 fortiter exprimantur: expressio verò
 per cornutam, vel alembicum ad con-
 venientem ignem destillentur: po-
 nendo in limbo alembici *moschi ℥℔.*
ambra grisea, *croci ana ℥j.* Aquam
 quæ primum ab expressione illa ef-
 fluet clarissima (pretiosa tamen) scor-
 sum asservabis. Cum verò recipiens
 (quod capax vitreumque esse, & opti-
 me cum collo cornuta adherere de-
 bet, ne vel minimum quidem expitet)
 obscurari, spiritibusque subalbidis
 offerci percipies, aliud eius loco,
 aut idemmet repones, si prius extilla-
 tum illum primum liquorem scorsum
 asservandum separaveris. Juncto-
 que denuò optimè, ut prius cum col-
 lo cornuta recipiente, ignem per
 gradus ut artis est, pedetentim auge-
 bis, quo prædicti spiritus subalbidi
 non amplius appareant. Dein aufer-
 tum recipiens, ut eam, quæ secun-
 dò elicitæ est, aquam (quam matrem
 balsami vocant) scorsum etiam sepa-
 res, adseruesque, & hæc quidem tum
 ad plures morbosextirpandos, tum ad
 conservandam sanitatem mirabili
 profectu conducit. Accommoda
 rursus prædictum recipiens, sicut
 fecisti antea, per gradus auge, do-
 nec destillato primò oleo subflavo,
 deinde rubicundo, materię in fun-
 do sicæ remaneant, nec tamen per-
 fectæ aridæ, ne qui extillarit liquor,
 adustionem suboleat. Quibus per-
 actis, assume tibi aquam illam clarissi-
 mam, quam primò satis copiose eli-
 cuisti, affunde residuis scæcibus, & fac:
 ut simul per 6. aut 7. dies digerantur:
 ad calorem bali, Mar. donec aqua
 coloretur, & flavescat, attracta scilicet
 magis ignea, & oleaginosa materię
 portione. Fœces residentes, cum scilicet
 omnem tincturam suam prædictæ
 aquæ impreserint, scorsum ad dicēdos
 usus asservetur. Post omnes prædictos
 liquores (servata tamen si libuerit ex u-
 noquoque proportione aliqua ad effectus
 supra)

suprà commemoratos, quib. mirum in modum profunt) & eum quoque ipsum liquorem, qui ex fœcibus tincturam attraxerit, simul miscebis, ut inde pretiosissimum, longeq; prædictis excellentiorem elixir vitæ elicias, ut sequitur procedendo.

Tres itaque prædictos liquores simul mixtos per cornutam, aut alembicum vitreum (nulla tamen præmissa digestionem prætermixtionum ipsam) destillabis, eademq; planè ratione, qua prius elementa principiaque liquorum separabis. Elicies namque primam aquam clarissimam quam seorsim reservabis, cum scilicet recipiens fumo nubiloso obscurari percipies: dein mutato recipiente, accommodatoque ut priùs ignem eò continuabis, donec liquorem subflavum effluere percipias, quem etiam seorsim ut priorem adservabis. Interim dum prædictæ destillationes aut elementorum sive principiorum duorum separationes fient, reservatas superius fœces ad ignem reverberij, calcinabis, ex quibus in cinerem redactis sal, ut artis est, cum prima tua aqua clarissima allicies, quæ quidem aqua sale suo imbuta, cum reliquis duobus adservatis liquorib, permisceatur, ut tandem ex triangulo facias circulum, ut loquuntur philosophi, nempe ut ex tribus illis distinctis aquis, per circulationem in pellicano, ea qua decet arte, factam, una essentia erumpat. Fiatq; ea ratione magnum illud elixir vitæ arcanum admirandum. Et id quidem via satis succincta, facili atque

philosophica verisque philosophiè nota, ex qua viam & certam methodum omnibus rebus conficiendi elixiris consequeris.

Haecenus Quercetani præparatio, quæ cum nonnihil difficultatis præ se ferat, nõ abs re erit illius correctionem subungere, quam edidit **Friedericus Greiff** Med. Candidatus ac Pharmacopæus apud Tubingenses celeberrimus ex cuius præscripto

Incisis & contulis speciebus superfundes vini alcoholisati lb. x. Digere in Balneo Mariae per 8. dies. Postea exprime, & expressum in Balneo Mariae vel Balneo vapor. destilla in aquam clarissimam.

Hujus aquæ clarissimæ ℞. medietatem, cum eadem denuo extrahes id quæ in fundo cucurbitæ remansit, deinde ex fœcibus omnibus junctis & mineratis sal extrahes cum aqua puræ salis purificati medietatem misce cum prædicta Essentia, quam deinde altius colora cum croci ℥ss.

Edulcora cum mellis despumatis

Sacchar. fin. ss. ana lb. ℥ss

vel

Sacchari solum q. s.

Fragrantium concilia cum mosch.

gr. xv.

Ambr. gris. ℥ss.

Alteram medietatem aquæ clarissimæ citra novam extractionem Essentia, acue cum altera parte sibi proprii reservati, colora, edulcora, & fragrantiam concilia eodem modo, quo supra, & habebis duplex Elixir, clarum sc. & gustui magis gratum hoc ultimum, sed altioris *Tincture*

Tincturæ & majoris efficaciz, licet minus jucundum illud primum.

Hæc est præparatio prædicti Elixiris correctæ, cujus correctionis causas corrector Dn. Greiff subjungit sequentes:

Cur hoc modo præparemus Elixir, & Quercetani præcepta non observemus, hæc est ratio, inquit, quia huius elixiris ineffabiles sunt virtutes ad curandas, & præcavendas vertigines, epilepsias, apoplexias, paralyses, manias, melancholias, asthmata, syncopes, lipothymias, stomachique & aliarum partium imbecillitates, cachexias, hystericas passionis, & alia id genus summa & deploranda symptomata. Huius guttule aliquot tantum exhibentur cum decocto convenienti, morboq; appropriato: ut verbi gratia, ad epilepsiam, cum aqua pæoniæ, lilij conyalli, aut florum tilie arboris: Ad paralytim, cum aqua calendule: ad pestem, cum aqua ulmarie, aut cardui benedicti: ad althma, cum aqua scabiosæ, peti, tusilaginis, aut similibus. Valet etiam illud elixir ad restorationem, & conservationem balsami nostri radicalis, si quatuor, aut quinque guttule exhibeantur cum iusculo, vino aut convenienti aliquo liquore.

Sed dices laboriosiore æquò, prolixioremq; esse huius elixiris præparationem; At sanè longè satius, necessariumque magis est tempus in tantis, tamq; admirandis rebus, quàm in refarcienda vilibus ac inutilibus penè medicamentis officina collocare. Attamen ut omnibus, etiam indulgeam, faciliorem & jucundior forsan elixiris ad sanitatem con-

Tom. II.

servandam vitamq; prorogandam, efficacissimi præparationem subscribam.

3. Elixir vitæ minus facillimum.

℞. Rad. gentianæ in calleolas sectarum & exsiccatarum

Rad. Centaurij minoris ana ℥ iij.

Galanga

Cinnamomi

Macis

Garyophyllorum ana ℥ j.

Flor. Salyie

Hyperici

Rosmarini, ana p. ij.

Vini albi generosissimi ℔ vj.

Macerentur in matracio vitreo

benè clauso per octo dies ad ignem Baln. Mar. lentum deinde fortiter exprimantur, & per alembicum vitreum destillentur per cineres ad siccitatem. Aquam destillatam fœcibus reassunde, ut ex his in balneo Mar. tepido totam tincturam elicias: fœces post tincturæ extractionem reducantur in cineres, ex quibus salem elicias aquâ cardui benedicti, vel ulmarie, salemque illum ex artis præscripto optime depuratum, ut doccimus, cap. de salibus, prædictæ suæ propriæ aquæ jam tinctæ addes.

Ex hoc elixire, quarta cochlearis pars aut per se, aut ex liquore convenienti diu exhibeatur. Specificum est remedium ad omnes cachexias, stomachi imbecillitates, quem a viscidis & mucilaginosi humoribus, huic adhaerentibus expurgat, mundificatque, vermium generationem prohibet, corpusque sanum conservat, & ab injuriis tuetur. Hoc

Ii

autem

autem bis tantum in hebdomade, sed tamen longo tempore utendum est.

4. Aliud elixir paratu facilissimum.

℞. Ligni aloes
Rad. galanga
Zedoaria
Scorzonera ana ℥j.
Macis,
Garyophyllorum.
Cinnamomi,
Cardamomi
Distamni
Corticis citrij ana ℥℥.
Coriandri preparati,
Granorum alkermes,
Juniperi ana ℥iij.

Crasso modo contusa in vas vitreum cum collo oblongo: quod matrarium nuncupamus, ponantur: superinfundatur aqua vitæ fortissima, ex vino canariæ distillata, ut materiam quatuor aut quinque digitos supernatet: macerentur omnia in loco frigido per spacium 8. dierum: agitando vas bis vel ter in die: aqua interea temporis cunctas simplicium virtutes extrahet, ac iisdem imprægnabitur & tingetur: Tunc id, quod clarifacitum, eorundemque ingredientium proprietatibus tinctum & imprægnatum fuerit, separabis per inclinationem, studioseque in phialis probe clausis servabis:

Tempore necessitatis eiusdem exhibebis cochleare dimidium, vel unum integrum ad summum. Ex residua materia sive pissamento illo formari poterunt linimenta ad apoplexiam & paralysem,

coronali sutura, spina cervicis, & partibus ex causa aliqua frigida dolentibus applicata in forma cataplasmati sive limamenti, addendo olea convenientia. Vel ex his omnibus etiam aquam, in modum aliarum aquarum modo descriptarum, componere licet, si liber.

5. Aqua theriacalis cephalica, & affectionibus cerebri deploratis, nempe apoplexiæ, paralyti, epilepsiæ, & similibus specifica.

℞. Rad. pœonia
Visci querni
Acori vulgaris, ana ℥iij.
Gran. juniperi maturorum
Sem. pœonia ana ℥j.
Garyophyllorum.
Macis ana ℥vj.
Castorei ℥℥.
Flor. stachados
Calendula.
Betonica.
Anthos.
Salvia.
Lilii convall.
Tilia arboris ana p. ij.

Incidenda incidantur, contundenda contundantur, & macerentur per triduum ad ignem balnei calidi in

Vini albi generosi ℔ij.

Aqua pœonia.

Salvia

Calendula ℔j.

deinde exprimantur fortiter. Huius expressioni adde

Theriacis alexandrina ℥iij.

Confect. anacardina Mes. ℥j. ℞

Diamoschi

Aromatici Gabrielis ana ℥℥.

Mace.

Macerentur denuò per duos trésvé dies ad ignem lentum baln. Mar. dein exprimantur, & distillentur per cineres ad siccitatem: fiat aqua theriacalis.

Datur ex parvo coibleari argenteo, ad insultus epilepticos, apoplecticosq; & prædictos morbos mirificè conducens.

6. Aqua antepileptica maior Quercet. ex tetrad.

℞. Rad. angelica
Zedoaria
Bardana
Scorzionera
Tormentilla
Bistorta
Enule campana
Gentiana ana ℥ j. ℞.
Rad. pæonia maris & femina, de-
crescente lunâ, in signo Leo-
nis collectæ
Rasura ligni buxi
Visci querni.
Et visci coryli ana ℥ ij
Santalicitrini
Ligni aloes
Myrobolan. omnium ana ℥ j.
Dictamni albi ℥ vj.
Herb. Melisse
Scabiosa
Acetosa
Fumaria
Agrimonie
Ruta
Kmagallidis
Matricaria
Mentha rubr.
Absynthij Pontici.

Hyssopi ana m. ij.
Sem. Cardui bened.
Citrij
Pæonia
Seseleos
Gran. Juniperi ana ℥ ℞.
Cubebarum
Macis
Nucis moschata
Cinnamomi ana ℥ ij.
Flor. genista
Hyperici
Centaurij minoris
Tilia arboris
Lilij convall.
Calendula
Lavendula ana p. ij.
Cichorij
Buglossæ
Ros. rubr. ana. p. i.

Sumendæ erunt radices, herbe & flores, qui quam recentissimi fuerint ex temporis opportunitate, qua parabitur hæc theriacalis aqua: quod quidem commodissime fiet in ætate, cum omnia tunc abunde vigeant, & viribus valeant. Atque hæc radices, herbe & flores recentes, in amplo mortario quàm tenuissime contundentur. Quæ si sicca fuerint recentiorum defectu, crassiuscule conquasfabuntur. Omnia autem optimo mixta ollæ indantur vitreatæ satis capaci, ut tota mixtio libere ea contineatur: cui superinfundantur

Aqua stillatitia primula veris
Lilij convall.

Flor. Tilia
Calendula ana ℞ j. ℞.
Melissa

Hyssopi

Rosmarini

Genisteana ℥℥

Vini albi optimi ℔ ij.

aut quantum satis fuerit, ad mixtionem illam imbuendam & perfundendam: quæ sæpe manibus intrò aut cochleari comprimetur, ut melius humectetur, & liquorem imbibat. Hæc autem olla arctissime oclusa, ne quid expiret, lento igne foveatur, dum materia tepescat, ut sic melior ac facilius fiat fermentatio, septem aut octo dierum spatio: quo enim diuturnior maceratio, eo melior futura est fermentatio. Postea exprimantur omnia, & linteo secernatur ac trajiciatur expressio. Deinceps fæces torculari foriter comprimantur, ut tandem acidissimæ reddantur. Atque totus hic expressus liquor in plures alembicos distundatur, vel in magno destillatorio cupreo simul colligatur, cum refrigeratorio vase (quæ omnibus pharmacopœis obvia & in promptu semper esse debent, ad aquas & olea vegetabilium extrahenda) ex quo aqua extilletur, quæ pretiosa & excellens futura est. Relictæ autem fæces superiores interea igne reverberij in cineres reducentur: quibus apprime calcinatis, superior aqua calide affundetur & reaffundetur, donec suum salem ab illis extraxerit, sicque potentior & efficacior reddatur.

Sola & citra salis sui adiunctionem, ad curationem & præcautionem epilepticarum omnium, sive idiopathicarum, sive sympathicarum: omnibus etiam

atibus & temperamentis ad ℥℥. turò & feliciter exhiberi potest, idque matutinis horis. Neque enim ea præparanda tantum & corroboranda agri vim habet, ut quæ etiam malignas qualitates aduertitur, undecunque ea progrediantur: sed etiam huius morbi verum specificum, & aliis quædam esse certissimum sit.

7. *Aqua antepileptica major nobilior.*

Verumtamen ut hæc aqua nobilior, perfectior & majoris virtutis sit, ac energizæ magis specificæ adversus hunc morbum, adiuventis his quæ sequuntur ditabitur, ut videlicet ad istius aquæ libras quatuor addas.

Theriaca Veneta aut Monspessulana, cuiusque quam optima ℥ ij.

Confectionis de hyacintho ℥ j. ℔.

Confect. alkermes ℥ ℔.

Puly. Diamargarit.

Diacorall.

Latificant. Gal. ana ℥ ij.

Diacastorei ℥ ℔. aut etiam amplius.

Castorei ipsius simplicis ℥ ij.

Camphora ℥ j.

Mixtis omnibus & vasi longioris colli (quod matrarium vocant) firmissime clausi positus, in baln. Mar. fiat digestio per quatuor dies: Deinde igne cinerum destillatio per alembicum extrahatur, destillatam aquam ter aut quater super suas fæces cohobando, ea cautione tamen, ne nimia fæcum exsiccatione, liquor extractus adustione redolcat. Quæ tamen non est metuen-

metuenda, si ex balneo Mar. vapore-
fo, vel ad siccitatem usque fiat extil-
latio. Hac ratione præstantissima a-
qua elicitur, non tantum in omnes
epilepsias, sed etiam apoplexias & pa-
ralyses. At si secundæ hujus destilla-
tionis fæces in cineres redigatis & ex
iis salem, aqua melissæ, juxta artem
extrahatis, eumque ter aut quater, ad
majorem puritatem & subtilitatem,
solvatis, filtratis, & coaguletis, eumq;
sua aque immisceatis, in qua confec-
tum solvetur, auctiores longè vires, &
potentiorum multò energiam ejusmodi a-
qua habitura est.

8. Aqua antiepileptica minor.

℞ Aquarum Flor. Tiliae arboris.
Lilij convall.
Cerasorum nigrorum.
Salvia

eo quo dictum supra modo extracta-
rum ana ℥ j. ℞

Visci querni
Dictamni
Garryophyllorum
Cinnamomi
Nucis moschatae
Macis
Cubebarum
Zingiberis ana ℥ j.
Sem. pæoniae
Baccarum juniperi
Dictamni ana ℥ j. ℞.
Flor. anthos.
Salvia
Betonica
Stachados
Calendula
Hyssopi ana p. j.

Camphora ℥ ij.

Digerantur per aliquot dies: dein
destillentur per balneum vaporosum
ad siccitatem: dosi cochleari j.

9. Alia aqua ad epilepsiam, apople-
xiam & paralysem. Quercet.
ex Tetradi.

℞ Rad. recentium angelica
Enula campana
Zedoaria ana ℥ j.

Raf. ligni buxi ℥ vj.

Rad. Pæonia, luna in leonis signo
decrecente, si fieri potest collecta.

Visci querni rec. ana ℥ ij.

Dictamni albi ℥ j.

Sem. Cardui benedi.

Citry

Acetosa

Portulaca

Pæonia,

Luna decrecente collectorum & dō-
corticatum ana ℥ ℞.

Nucis moschatae

Macis ana ℥ ij.

Flor. Cotulae fetidae

Sambuci ana p. ij.

Flor. Salvia

Stachados

Lilij convall. ana p. ij.

Pulverifanda pulverisentur crassi-
usculè, & contundenda contundan-
tur, ac macerentur per quadriduum ad
ignem Baln. Mar. in aquarum

Ruta

Cerasorum nigrorum

Flor. Tiliae

Genista

Hyperici ana ℥ ij.

℥ j.

Dcims

Dein fortiter per torcular expri-
mantur. Huic expressioni adde

Spec. Diamōschi

Diamargariti frig.

Diascorallana ℥℥.

Rasura cornu cerui ℥j.

Confect. de hyacintho

Confect. alkermes

Theriacis veteris ana ℥℥.

Camphora ℥j.

Denuò per duos dies in baln. Mar.
digerantur, ac tandem destillentur
per cineres.

Huius aqua exhibeantur pro dōsi ℥℥.
vel ℥j. in ipso paroxysmo.

Ut præstantius evadat remedium,
salem ex capite mortuo aut fœcibus in
cinerem redactis, ut artis est, extractū
addes, reafusa nēpœa ipsa aqua super
cineres toties, dū virtute salis impreg-
nata sit. Vsum vidi in cura apoplexia, ubi
pra aliis maximopere commendatur

10. Aqua hirundinum ante-
pileptica.

℥ Hirundinum adhuc in nido exi-
stentium viij. aut .x. paria.

Flor. lilij convall. p. ij.

Garyophyll.

Macis ana ℥℥.

Coquantur omnia in duabus tri-
busve heminis vini albi optimi: dein
exprimantur fortiter, & destillentur:

Huius aqua cochlearia duo hoc morbo
correptis exhibeantur: promptè enim à
presenti paroxysmo liberat, futurumque
prohibet.

Hanc me primùm docuit D. Ron-
deletius, med. celeberrimus Monspeliens-
is, & præceptor meus: quam tamē pro
magno & nō revelando secreto cela-

bat. Eidem autem hirundinum aqua,
paucula que sequuntur adieci, cujus et-
iā felices & admirandas vidi experientias.

11. Alia aqua hirundinum.

Accipe suo tempore sex aut septem, vel
plures, si velis hirundinum nidos, cum ipse
lanugine cooperiri incipiunt. Has integras
in alembicum proprium conice, destilla &
aquam inde effluentem asserua. Dein se-
ces residuas in fūdo subsidentes in cinere,
qua decet arte, redige, ex quo sumi ℥℥.

Cinerum cranij humani, & si fieri
potest, non humani ℥ij.

Castorei ℥j. ℥.

Pulv. visci querni ℥j.

Sacci rad. & fol. pœonia ℥j.

Aquarum flor. hyssopi

Flor. rilia arboris

Lilij convall. ana ℥℥.

Aceti scillitici ℥℥. quib⁹ infunde
aquam omnem, quam ex hirundini-
bus elicuisti: macerentur omnia per
aliquot dies ad ignem balnei: dein per
cineres aut saltem per Balneum vapo-
rosum ad integram siccitatem destil-
lentur: ea n. ratione aqua ^{per se} redolebit,
sed cum omnibus suis qua-
litatibus integris & requisitis effluet.

Hac aqua per se sola, sale proprio
imbuta (præmissis tamen per mensem in-
tegrum generalibus remediis convenien-
tibus) ad mediam cochlearia sumpta mi-
rabiles effectus prodit.

12. Alia prædictæ aqua præparatis.
Ex Terrad.

℥ Suo tempore vij. aut viij. pullorum
hirundinum nidos, sola tantum lanu-
gine hirsutorum, nec dum perfectis
plumis vestitorum: hoc in terreo vi-
trato

treto vase, firmissimè obstrueto, ad reverberandum composito, dum toti pulli in cinerem cum visceribus & plumis redacti sint.

Ex hoc cinere accipe ℥iij. (cujus si tanta non sit copia, de reliquis tantum detrahes, quantum fuerit defectus pulveris.)

Cineris cranii humani ℥ij.

Puly. rad. visci querni

Angelica

Zedoaria ana ℥j. B.

Sem. pœonia:

Gran. iuniperi conquassatorum:
ana ℥vj.

Castorei ℥j.

Succi radicum & foliorum pœonia:

Aceti scilliticiana ℔j.

Aquarum hyssopi

Flor. Tilia

Lilij convall.

Salvia

Rosmarini ana ℔j.

Macerentur simul omnia in vase fortiter obstrueto ad aliquot dies in Baln. Mar. deinde fiat destillatio in cineribus, medio eri igne, ad siccitatem. Cavendum, ne destillatum adustionis saporem referat.

Vt autem aqua corroboretur, & vis eius angeatur, aridas feces accipe, easque in calcem, vi ignis albidissimam redige, quibus in manica, aut filtro Hippocratis impositis, superfundatur destillatus liquor, qui crebra repetitione super calcem affundatur, & itentidem traiciatur: dum totum salem, in quo posita est summa remedij virtus, secum eduxerit & asportarit.

Atque sic aquam, non simpliciter & crasse stillatam, quales sunt vulgares, quaestim muciditatem & corruptionem contrahunt: sed omnium simplicium dotibus ac virtutibus impragnatam, ac diuturna conservationis habebitis. Ex qua admirandos effectus (ex arte spagyrica manantes) sibi ubique & semper experituri. Dos. cochl. B. adultis, infantibus minus, & in paroxysmo N. Ad praecautio-nem usus aliquot dies continuari potest.

13. Alia eiusdem aquae praeparatio.

℥iij. aut v. hirundinum nidos, quos in frustra cum ipsis plumis ac lanugine & visceribus, dissecabis.

Coquantur in v. aut vj. hydro-melitis sextariis, eo modo quo alie carnes in olla elixantur. His adde

Rad. & sem. pœonia

Angelica

Visci querni

Rasura cranij humani

Cornu cervini

Gran. juniperi conquassatorum

Herb. Diatamni

Melissa

Betonica

Thymi

Hyssopi ana q. voles

Iusculum praelo fortiter exprimat-ur ac percoletur. Expressioni aut co-laturæ sequentia adiciantur.

Macis

Nucis Moschatae

Garyophyllorum

Cinnamomi, ana ℥ij.

Castorei ℥j.

Flor. purpureorum anagallidis

Lilij

Liliorum convall.
 Tilia arboris
 Rosmarini
 Salvia
 Betonica anap. j. aut duos.

Croci ℥ ℞.
 Camphora ℥ ij.
 Aquarum florum primulae veris
 Et calendulae ana ℥ j.

Macerentur simul omnia ad aliquot dies, deinde fiat liquoris destillatio ex arte:

Huius & in ipsoparoxysmo, & extra ipsum prout morbus exigit, exhibeatur semicochleare. Eadem aqua aurium & narium inferiora foveantur.

14. *Aqua picarum composita ad Epilepsiam quoque specifica.*

℥ Pullo picarum N. xij
 Frustatum unā cum intestinis & pennis incidantur, & ponantur in vas terreum vitreatum, addendo

Rad. pœonia
 Zedoaria
 Visci querni ana ℥ ij.
 Flor. Tilia arboris
 Lilij convall.
 Hyssopi ana p. ij.

Coquantur in oxymelitis anthosati & aqua millif. an lib. iij. ad medietatis consumptionem: dein exprimantur, Huic expressioni adde

Gran. juniperi
 Sem. pœonia ana ℥ ℞.
 Caryophyllorum
 Nuci moschata
 Croci
 Cinnamomi
 Cubebarum ana ℥ iij.

Castorei ℥ ij. ℞.
 Flor. Betonice
 Stachados arabica
 Primula veris
 Citrij mali ana p. ij.
 Anagallidis purpureis floribus p. ij.

Contusis contundendis, digerantur per 4. dies: dein destillentur per balneum vaporosum ad siccitatem. Dosis hujus aquae est cochlear unum vel alterum.

Alia aqua antepilepticam metallicam ex croco metallorum vide infra.

15. *Aqua ophthalmica.*

℥ Succus eufrasiae
 Chelidoniae ana ℥ ℞.
 Lactis caprini ℥ j.

Misceantur omnia simul, addendo
 Zingiberis
 Macis crassiuscule conquassatorum
 ana ℥ j.
 Aloes ℥ ℞.
 Vitrioli albi ℥ iij.

Macerentur quatuor aut quinque dierum spacio, destillenturque per balneum vaporosum. Aquae destillatae adde tuthiae frustula non tamen pulverisata, quae prius in cochleari ferreo novo ignita fuerint novies extinguantur, & tandem cum aqua praedicta continuo residere sinantur.

Cujus guttula una oculo etiam inflammato admoveatur: nec respiciendum ad calidam illam, qua praedictam illam aquam ingrediuntur, etiamsi initio dolor ingruvescat, ferveatque per tempus aliquot, viros enim effectus proderit: tartarum ibi ad oculum adhaerens, pungens acerrimumque

numque dolorem inferens, & salvas movens lachrymas, dissolvendo. Singulare est remedium ad omnes ophthalmias, praefendumque anè omnibus istis simplicibus aquis refrigerantibus, ut rosarum, plantaginis, cerefol. & similibus, colliriisque oculorum refrigerationi dicatis, ut ipsa etiam experientia, praeter allatam supra rationem fidem faciet. Confert etiam ad amblyopiam & amaurosim, si huius crocus metallorum adensceatur, quem credo basi & fundamentum aqua ophthalmica Martini Rulandi, doctissimi celeberrimique medici Germani, cuius ipse admirandos effectus miro successu experius est, ut videre est in illius centuriis iam diu in lucem editis.

Ex croco illo metallorum fit etiam insignis

16. Aqua ophthalmica.

Aqua ophthalmica ex croco metallicorum.
Si croci ex dicta magnesia preparati, & prorsus insipidi, accipias drachmam unam vel duas & infundas cum aquarum euphragis, fœniculi, aut similiarum, quæ oculorum affectibus idoneæ sunt & salutare. ℞. v. vel vj.

Aquam conficies ophthalmicam, mira admodum virtutis contra amblyopiam, amaurosim, & suffusionem oculorum. Potest guttatim in oculum instillari circa ullum doloris sensum: cuiusvis enim acrimonia expertus est: Ex ea etiam oculus singulæ matutinis, idque ad plusculos dies irrigari debet.

Nubecularum visum turbantium, discussione, similibusque affectibus multo aptior est, quam cætera quæque collyria, ex corrosivis composita, ut inter alia est |

Iqm. II.

Aqua cerulei coloris.

Aqua ophthalmica caerulea.
Quæ paratur ex aqua pluviali & late ammoniaco, diu in pelvi tonforia simul agitatis, cui spiritus vitrioli ea agitatione commixtus elegantem inducit viriditatem.

Eaque multi haud infelici successu utantur. Sed ex inflammatione & dolore, quem adfert malum, subinde acuitur, adeo ut aqua, ex croco dicta magnesia concinnata multo præstantior habenda sit, utpote quæ circa ullum dolorem efficaciter & utiliter operetur.

Alia aqua aciem oculorum acuenatatemque in senibus incipientem prohibens.

℞ Rad. valeriana.
Enula campana
fœniculi ana ℞j.
Herb. Chelidonia
Euphrasia ana m. ij.
Betonica
Pulegi ana m. j.
Sem. fœniculi
Silerii montani ana ℞vj.
Baccar. juniperi ℞B.
Fol. caprisoli
Rosarum albarum ana p. ij.
Stachados.
Salvia
Anthys.
Sambuci
Calendula
Schœnanthos ana p. j.
Zingiberis
Piperis longi
Cububarum

Kk

Car-

Cardamomi ana ℥ j. ℞.
 Pulverifanda pulverifentur, & contundenda contundantur, & infusa in hydromelitis malvatici vel canariæ vini ℔ iij. ponantur ad ignem lentum vel solem per quatuor sexve dies: omnia prælo fortiter exprimantur: cui expressioni adde.

Aqu. pecul. Rosatum.
Euphrasia ana ℔ ij.
Feniculi.
Chelidonia ana ℔ j. ℞.

Misceantur.

Dosis ℥ j. vel ℞ pro iunioribus: sumatur bis terve in septimana ieiuno ventriculo. Ex eadem met potest instillari una aut altera gutta in oculis quotidie manè.

18. *Alia aqua ophthalmica.*

Componitur etiam aqua ophthalmica ex ℔ ij. urina pueri optime purificata, additi ℥ iij. vitrioli, totidem uncias tertia.

Ex quibus omnibus per dies aliquos maceratis: dein per cineres ad siccitatem destillatis fit aqua ophthalmica.

Hujus guttula aliquot inflammato oculo, aut debilitato admoventur.

19. *Aqua ad hæmoptosim seu sanguinis sputum.*

℞ *Rad. bistorta.*
Symphiti maioris.
Tormentilla ana ℥ j.
Herb. centinodia.
Millefolij.
Veronica.
Pyrolæ.
Sanicula.
Bursa pastoris cum rad. an. m. j.
Summitatum rubi.

Lentisциanam. ℞.
Gran. samach.
Myrtilli.
Sem. plantaginis.
Berberorum.
Papav. albi ana ℥ vj.
Flor. Nymphae.
Cucurbitarum.
Citiorum.
Ros. rubr. an. p. ij.

Contusis & commixtis omnibus macerentur per quatuordecim ad ignem balnei in succorum depuratorum.

Plantaginis.
Portulacæ.
Acerosæ.
Agrimonia an. ℔ ij.

Dein fortiter exprimantur: his adde.

Succorum acacia.
Hypo:isidos ana ℥ ij.

Terra sigillata.

Boli armeni veri an. ℥ ℞.

Electuarij diatraga. anti bifrigidi ℥ ij.

Macerentur denuo per quatuordecim, dein per cineres ad siccitatem destillentur.

Hujus aqua, qui laborat hæmoptosim, capiat cochlearia duo aut tria, vel per se, vel addito syrupo myrtilli: de rosæ sicci, aut symphyti descript. Fernelii. Quod si ab immo dicto sanguinis fluxu exortatur vitæ, adde ℥ j. tinctura corallorum, vel para destillatum, quod cum morbo pugnet, & reserâioni inserviat.

Aqua ad phthisim & ulcera pulmonum præstantissima.

℞ *Spec. Electuariorum resumptivi.*
Diapenidiv.
Diatragacanti bifrigidi.

Dia-

Diacorall. ana ℥b.
 Trochisc. de spodio
 Et de terra sigillata ana ℥vj.
 Conserv. symphiti maioris.
 Ros. rubr.
 Flor. verbasci ana ℥j.
 Sem. plantaginis
 Berber.,
 Melonum
 Cuscuta
 Papav. albi
 Citoniorum ana ℥x.
 Pulveris canctorum fluxivtilium ℥ij.
 Contusis crassiusculè omaibus
 macerentur per 4. dies in
 Aquarum veronica
 Scabiosa
 Buglossi
 Plantaginis
 Symphiti maioris ana ℥j.
 Dein fortiter exprimantur &
 destillentur per cineres: huic aquæ
 distillatæ adde
 Tinctura corallorum
 Et Magisterii perlarum ana ℥iij.
 Buryri seu lactis Sulphuris ℥b.
 Misc. Dosis ℥b. vel per se, vel ad-
 mixta ℥b. Syrupi myrtillorum, aut de
 rosis siccis: de qua utendum ad pluresculos
 dies.

21. Aqua antipleurítica.

℥. Flor. papav. rheadis exsiccato-
 rum p. vj.
 Coralli rubri tenuissimè pulveri-
 zati, & pulveris corticum
 avellanarum rubrarum.
 Sem. cardui benedicti ana ℥j.
 Macerentur per triduum ad
 ignem Baln. Mar. in

Aq. Papaveris rheadis ℥b. ij.

Cardui benedicti

Vlmaria ana ℥j.

Dein per cineres destillentur:

De hac aqua exhibe ℥iij. addendo
 Syrupi papav. rheadis ℥j. idq. ante som-
 num: reiteretur si opus fuerit: non præ-
 mittenda erit prius sanguinis missio:
 cum hac aqua multos pleuriticos etiam
 desperatos sanitati brevi restitutos sæpè
 vidimus.

22. Aqua mirabilis ad collapsas vi-
 res instaurandas: & ad spiritus vi-
 tales & animales roborandos &
 reficiendos: que elixiri vite
 æquiparari potest.

Fac destillari vinum Candia live
 vinum malvaticum optimum quin-
 quies vel sexies, in unaquaque vice
 rectificando, ut attis est. In hac aqua
 vite, post primam vel secundam de-
 stillationem, phlegmatisque separa-
 tionem, macera

Flor. Rosmarini exsiccatorum

Buglossa

Borraginis

Cort. citrifiacci

Ligni aloes

Et cinnamomi ana q. voles

Habità semper quantitatis con-
 ficiendæ ratione: multoties hanc
 aquam cohobando & reducendo:
 In cuius optimè rectificatæ ℥j. dis-
 soluc

Confect. alhermes ℥. b.

Ambra grisea ℥ij.

De hac exhibe cochleare dimidium
 in cordis deliquis, melancholicis & aliis
 deploratis affectionibus.

kk 2 23. Aqua

23. *Aqua caponis ad idem.*

Quamvis in Weckeri viri doctissimi antidotario, opere non minus laborioso quam utili, aliquot huius aquae descriptiones satis elegantes reperiantur: non tamen intermittere potui, quin hic unam de nostris adiungerem.

℞. Caponem unum (vel plures pro utlibet) antiquum, & pingvem exenteratum in frustra discinde, & in Phialam vitream capacem iniice, addendo:

Santali citrini
Ligni aloes
Garyophyllorum
Nucis moschata
Cinnamomi
Macis ana ℥.j.
Galanga
Corticis citrii
Zedoaria
Croci ana ℥.℞.
Flor. Rosmarini
Salvia
Betonica
Lavendula
Borraginis
Buglossa
Ros rubrarum, ana p. j.
Coralli preparati ℥. j.
Granorum alkermes, ℥.iiij.
Vini canarie mens. j.
Sacchari albisimi lb. ℞.

Vas bene clausum, ut nihil evaporet, colloquetur in Balneum Mar. fervidum, per octo, vel decem dies: donec capo vi bullientis aquae in minutissimas particulas decoctus fuerit.

exprimantur postea omnia per torcular, & in alembico destillentur.

Dosis est cochlear unum atque alterum.

Gesnerus hanc aquam mirifice commendat ad vires exhaustas, & ipsas etiam febres continuas.

24. *Aqua ad cordis roboratorem contra venena & pestilentes omnes affectus.*

℞. Rad. Angelica
Corlina
Tormentilla
Cort. citrii
& Olibani ana ℥ij.
Sem. Cardui benedicti
Acetosa
Ylmaria
Santalorum omnium ana ℥℞.
Conserv. Buglossa
Rosarum
Violarum
Mitridatii
Confect. de hiacyntho ana ℥ij.
Spes. Diamargariti frigida
Camphora ana ℥ij.

Terenda terantur crassiuscule, & indantur omnia in alembicum vitreum, superaffundendo aqua rectificata lb. iiij. digerantur vase optime clauso: dein per cineres aut balneum vaporosum destillentur.

Est aqua mirabilis ad lipothymiam, syncopem, & pestilentes omnes affectus: dosis semicochleare argenteum, vel paulo plus.

25. *Aqua*

25. *Aqua ad pestis curationem
& preservationem.*

℞. Ligni Aloes ℥j.

Rad. Garryophyllata

Gentiana

Zedoaria

Angelica

Tormentilla ana ℥ij.

Cinamomi

Macis

Santal. rubri

Bacc. Juniperi

Sem. Cardui benedicti

Cort. Citri & sem. eiusdē ana ℥vj.

Fol. Dictamni Cretensis sicc.

Melisse

Hyssopi ana M. j.

Rasura cornu cerui

Eboris, ana ℥℞.

Macerentur ad ignem lentum
per sex octove dies in succorum de-
puratorum ruta, scordii, & ulmaria
ana ℥vij. dein fortiter prælo expri-
mantur: his adde

Theriaces

Mithridatii optimi ana ℥ij.

Confect. de hyacintho,

Alkermes ana ℥℞.

Spec. diambra ℥ij.

Croci ℥j.

Camphora ℥℞.

Vinimaluatici

& aqua vitæ ana ℥j. ℞.

Infundantur denuò per sex dies
ad ignem lentum vase optimè clau-
so, ut nihil expitet: dein fortiter ex-
primantur.

De hoc expresso, si velis, exhibere
poteris, peste iam correpto ℥ij. Est magnum

sudorificum. Velepressum illud destil-
letur per cineres, & fiat aqua: dosis ℥ij. ℞
his addendo syrupi acetositis curij,
vel limonum ℥℞. fiat potio: sudorem
mirum in modum provocat: peste corre-
ptis primo etiam die exhibetur, etiam præ-
termissa purgatione, & sanguinis mistio-
ne, quam evacuationem in multis pesti-
lentibus affectibus improbamus: reiteret-
tur potio, si opus fuerit sequenti die. Con-
fert etiam ad omnes affectus venenatos, si
cum aliqua aqua vel syrupo convenienti
commisceatur. Ad pestis preservatio-
nem sufficiunt quatuor sexve huius aqua
guttula, in vino, vel insculo convenien-
ti, & mane propinata ex guttulis aliquot
eiusdem aqua labra, nares, aures, illiniri
etiam poterunt, singulis matutinis gra-
sante morbo.

26. *Aqua theriacalis communis
progregariis.*

℞. Theriaces Alexandrina ℥ij.

Myrrha ℥j. ℞.

Aqua vita

Vini odoriferi ana ℥℞.

Misceantur, digerantur, & de-
stillentur ad siccitatem in balneo va-
poroso. De hac aqua exhibe ℥℞.
cum aqua ruta, vel sumaria: potenter
sudores movet, valet & ad pestilentes
omnes affectus.

N. Poterit destillandis quoque
addi croci ℥ij.

27. *Aqua theriacalis, cordialis,
& bezoardica, omnibus cordis pa-
thematibus, pestiferisq; affectibus,
miro progressu conferens, su-
doremq; movens.*

Kk 3 ℞ Rad.

- ℞. Rad. Angelica*
Zedoaria
Garyophyllata
Barbahirsi
Tormentilla
Petasites
Enule campanana ana ℥ij. ℞.
Raf. cort. Ligni Indici ℥vij.
Santali citrini
Cinnamomi
Macis
Gran. Iuniperi
Sem. Cardui benedicti
Citri
Et corticis eiusdem, ana ℥j.
Herb. Diptamni albi
Scabiose
Mentherub.
Chelidonia
Scordii
Ruta
Melissa
Scorzonera anam. j.
Flor. centenarii minoris
Hyperici
Genista
Calendule
Borraginis
Buglossa ana p. j.
 Macerentur per quatrimum ad
 ignem Baln. Mar. in
Vini maluatici ℔iij.
Succi limonum
Aquanucum viridum.
Melissa
Umaria
Cardui bened. ana ℔. ℞.
 Dein exprimentur. Expressioni adde
Theriacis ℥iij.
Confectionis de byacinto ℥j
- Conf. alhermes ℥vj.*
Diamargarit. frigid.
Diacoralli ana ℥iij.
Diambra
Diomoschi ana ℥ij.
Croci
Myrrha ana ℥℞.
Sacchari candi ℔. ℞.
 Macerentur denuo per duos
 tresve dies ad eundem ignem bal-
 nei. Dein destillentur per cineres ad
 siccitatem: fiat aqua theriacalis. Ut
 præstantior & efficacior fiat, extra-
 hendus est sal ex fecibus residuis,
 ea qua decer arte, atque cum aqua
 prædicta commiscendus.
Si velis non opus erit destillatione:
Sed de secunda infusione exhibebis ℥ij.
Validius namque ac præstantius erit re-
medium, & provocandi sudoribus magis
idoneum.
 N. Aliquantulum discrepan-
 tem descriptionem habes in *Consil.*
cachectica quæ summe commendatur.
 28. *Aqua Theriacalis excellens*
pro pestis præservatione.
℞. Rad. Zedoaria
Angelica
Tormentilla
Scorzonera, ana ℥ij.
Lignialoes
Santali citrini, ana ℥j.
Granorum Iuniperi.
Sem. Cardui benedicti
Citri & corticis eiusdem, ana ℥j. ℞.
Cinnamomi
Macis
Cardamomi, ana ℥j.
Diatama.

De com-
 beratione
 & rari-
 ditate
 arida.

Flor.

Flor. sicc. Geniste
 Calendula
 Hyperici
 Centaurea minoris
 Rosar. rubr.
 Buglossi, an. p. ij.

Omnia leviter macerata atque
 permixta injiciantur in vas vitreum
 capax, cujus collum strictum sit &
 oblongum, quod vulgò Matrarium di-
 citur, iisq; superinfundantur,

Aquæ Cardui benedicti
 Vinaria, an. lb. ℥.
 Succu Scordis
 Ruta capraria
 Limonium, an. ℥ iij.
 Vini albi, lb. ij.

Hæc omnia in vase bene clau-
 dantur, & in balneo Mariæ mediocri-
 ter per sex aut quinque diès mace-
 rentur, macerata demum pro viribus
 exprimantur, feces separatim re-
 ferrentur, & succo expresso superad-
 dantur,

Theriaca Veneta
 Michridat. an. ℥. j.
 Confectionis Alkermes
 Hyacinthi
 Electuarii de gemmis, an. ℥ ij.
 Croci, ℥ j.
 Camphora ℥ ℥.

Omnia relinquuntur iterum di-
 gerenda per unum vel duos diès, de-
 inde per cineres ad siccitatem destil-
 lentur. Interim dum hæc fiet destil-
 latio, feces in reverbério secundum
 artem in cineres redigantur. Ex istis
 cineribus cum aqua Vinaria, aut Car-
 dui benedicti, alteriusve aquæ cordialis sal-
 extrahatur, quod sæpius philtabitur:

& purificabitur, donec purissimum
 & clarissimum evadat. Sal illud ma-
 teria prædicta adjectum, illius virtutem tertia
 duplicabit, magnumque proinde fiet Be-
 zoardicum, tam ad pestem præcaven-
 dam, quam curandam. Pro præcau-
 tione ℥ j. vel ℥ ℥. sufficiet, & vel per
 se deglutatur, vel cum aliquo liquore dis-
 solvatur.

290. Alia aqua Theriacalis
 bezoardica.

Si ex his aquam velis compara-
 re Theriacalem Bezoardicam, quæ &
 ipsa plurimum conferet emolumentis
 sequenti modo procedendum est.

Accipe omnia simplicia & ingredien-
 tia prædicta aqua Theriacalis, quibus an-
 tea tamen admiscueris aquas & succos
 scordis & ruta capraria (quæ aliter
 herba Veneta nuncupatur) unacum
 succis limonium, & albo vino, juxta id
 quod supra tradidimus. Postquam
 omnia permixta fuerint, & leviter
 in balneo Mariæ decocta, ad ignem
 cinerum destillanda curabis, vel ad
 ignem vaporosum, qui tantopere in
 nostra Pharmacopœa celebratur, idq; ad
 siccitatem.

In prædicta modò aqua, quæ
 veluti menstruum quoddam erit, ad
 extrahendas tincturas Alexuero-
 rum, & Bezoardicorum, quæ sunt
 Theriaca, Confectiones Alkermes, hyacin-
 thi, & similia, omnia maceranda com-
 mittes balneo Mariæ calido, clapsisq;
 duobus fere diebus, prædictam
 aquam instar rubri, claram & tinctam
 videbis, nec non omnibus dictis
 supra

supra Theriacæ & aliorum Bezoardicorum virtutibus imprægnatam. Quod clarum erit atque purum assumens, & à fecibus separabis, atq; inde extractum concinnabis, nec alia tamen opuserit operatione vel destillatione: quippe qua multum de substantifica rerum virtute & potentia imminuitur.

Aliquantula solummodo istius essentia atq; infusionis gutta, vel separatim sumpta, vel cum vino aut aliquo alio liquore permixta: egregium suppeditabunt contra omnia venena atq; corruptiones alexiterium, quod non modo pestem procul à nobis amandaverit: sed etiam invectam & favientem in membris compescet atq; propellet.

Iuxta universas harum formularum rationes, quivis non modo Pharmacopola, sed etiam matrona paululum in destillationibus versata, plures alias cum similibus ingredientibus, quantitatem augendo vel diminuendo, poterit concinnare præparaciones.

30. Alia aqua Theriacalis excellens, præparatuque facilis.

℞. xii nuces cum suis corticibus viridantibus, dum tempus circa mensẽ Julium postulat:

Alterius aqua Theriacalis excellens describitur.

Herb. Vlmaria, m. iij.

Ruta capraria

Cardus benedicti una cum capisibus

Scordii, an. m. ij.

Rad. Angelica, ℥ j.

Granor. Juniperi matur. ℥ iij.

Omnia simul conquassentur, & per duos dies, in sufficiente aqua luglosi, & vini albi optimi, æqualiq; quantitate, macerentur, & demum aqua ad siccitatem beneficio balnei vaporosi accuratè destilletur.

In tota hac aqua prædicta solve Theriacæ Venet. ℔ ß.

Mithridat. ℥ iij.

Corn. cervi, dum adhuc sunt tenera, quæq; suo modo venatores, le revenu, in frustra discerptorum & incisorum, ℔ ij.

Omnia per duos dies macerentur, & postea in balneo vaporoso, semel & iterum aquam super feces trancolando, destillentur: sic aquam Theriacalem consicies excellentissimam ad dosin unius aut duorum cochlearium argenteorum, ut à peste omnig. prorsus toxico præserveris, atque curari possis. Sin autem ad ignem omnia simplicia & ingredientia, qua prædictam aquam subeunt, in cineres redigantur: sique è cineribus cum aqua quadam cordiali aut communi, secundum artem sal extrahatur, & cum prædicta aqua Theriacali permisceatur: remedium longè optabilius & præstantius comparabitur.

31. Aqua anti-febricitia.

℞. Melissa

Betonica

Argentina ana partem unam;

Uc ex illis omnibus simul tritis & expressis ℔ iij. ad minus succi extrahi possunt.

Succi foliorum & rad. Centaurii minoris (quod febrifugam vocant) ℔ ij.

Aqua

Aqua astracorum seu cancerorum fluvia-
tilium cum cruſſis conquaſatorum ℞ j.

Aq. ex ſucco capitū papav. albi elicta ℞ ℞

Aqua fructuum fragaria ℞ j. ℞.

Miſceantur, & per alembicum
vitream per cineres deſtillantur.

Specificum eſt remedium ad omnis ge-
neris febres, ac intermittentes potiſſimum,
ſed maxime tertiana notha & exquisita.

Huius autem ulus eſt ejuſmodi: ut 12.
horis ante paroxiſmum clyſter emolliens, &
refrigerans injiciatur: dein quinque ante
praedictum paroxiſmum horis juſculum o-
ptime conſummatum exhibeatur. Acceſſio-
nis vero initio propinanda agro ſunt ℞ ij.
praedicta aqua: cui ſi guttulas aliquot ſpiri-
tus vitrioli addideris, praſtantior evadet.

31. Aqua alia contra omnis generis
febres praecipueque contra
intermittentes:

℞ Aquarum fragorum.

Centauriana ℞ ij.

Mellis ℞ ij. vel ij.

Omnib. invicem mixtis indan-
tur in Alembicum, quod ſine pileo, in
formicarum acervum ſepeliatur: vbi
formicæ à mellis dulcedine pellectæ,
catervatim irruent in hanc aquam:
poſtquam harum ſufficientem colle-
geris quantitatem, exime vas, omnia
invicem optime agitando: dein capi-
tello ſuper alembicum reſoſito, o-
mnium fiat deſtillatio per cineres.

Dos eſt ſemicochlear, aut paulo plus
ſi vires patiantur. Initio paroxiſmi ſatis ve-
hementem provocat vomitum: inſinui ex
huius aqua uſu praſtinari valetudinem re-
cuperant.

Sed Medic. eſt, deliberare priusquam
eandem porrigat, num eger ad vomitum

Tom. II,

proclivis ſit, nec ne? num materia, qua fe-
brem efficit, idonea ſit vacationi per vomitum,
aut contra? numque eger vires validio-
res aut debiliores exiſtant? Hiſ omnibus ex-
quiſito iudicio libratis, intrepide vomiti-
vum hoc exhibebitur cujus effectus praſtan-
tiſſimi ſe in diebus pluribus agrotis prodent.

32. Aqua ad febres etiam peſtilen-
tes & ardentiffimas.

℞ rad. Tormentilla

Bugloſa

Scorzonera

Acetoſana ℞ j.

Tberiacis Alexandria ℞ ij.

Succi Limonum depurati

Aquar. Fumaria

Vlmaria

Cardui bened.

& centaurii minoris an. ℞ iij.

Diamargarit. ſig. ℞ ℞.

Extraſtiſcodii ℞ ij.

Macerentur per quadriūm:

dein exprimantur & deſtillantur.

De hac aeger febricitas capiat ℞ ij. &
coopertus paulo plus ſolito ſudabit.

33. Aqua antinephritica.

℞ Rad. Reſta bovis,

Petroſelini

Eryngiorum ana ℞ j. ℞.

Herb. Parietaria

Hermaria

Saxifragiſcum toto ana M. ij.

Argentaria M. j. ℞.

Senclorum

Baccar. Alkhenzi conquaſſ. an. ℞ ij.

Sem. Milii ſolis

Feniculi dulcis ana ℞ ij.

Conquaſſentur & macerentur
in vini albi generoſi ſuff. quantitate

Ll

per

per quadriduum: dein fortiter exprimantur & destillentur.

De hac aqua sumat cochlear unum aut alterum singulis matutinis, assumptis prius bolo ex capsia, vetex electuario lenitivo, vel diascepsen.

34. Alia aqua antinephritica.

℞ Succor. Argentaria.

Senelorum.

Parietaria ana ℞ j. ℞.

Hydromelitus scillitici ℞ j.

In his liquoribus simul mixtis macera per 5. aut 6. dies ad ignem lentum Bal. Mar.

Gran. Iuniperi contusorum ℞ iij.

Sem. Milii solis.

Saxifragia.

Althea.

Bardana.

Foeniculi ana ℞ ij.

Herb Herniaria.

Rad. Rosta bovis.

Cinamomi an. ℞ j.

Camphora ℞ ij.

Dein destillentur per cineres.

De hac aqua exhibe ad ℞ ij. cui aqua si sal proprium ex arte paratum, & convenienti quantitate addas, longè potentiùs erit remedium.

35. Alia aqua antinephritica curativa Quercetana.

℞ Succor. Raphani

Limonum ana. ℞ j. ℞.

Aquar. Betonice

Argentaria.

Saxifragia

Verbena ana ℞ j.

Hydromelitus malvatici ℞ ij.

In his liquoribus simul mixtis macera per quatuor aut quinque dies ad ignem lentum B.M.

Granor. Iuniperi maturor. & recent. ℞ iij.

Milii solis.

Sem. Bardana.

Raphani majoris.

Saxifragia.

Urtica.

Cepa.

Anisi.

Foeniculi ana ℞ j.

Quatuor sem. frig. major. mandator.

Sem. Althea ana drachmas vj.

Extracti lithontrib.

Electuar. Ducis.

Iustini, Nicolai ana ℞ j.

Calci testarum ovorum

Cinnamomi ana ℞ iij.

Camphora ℞ ij.

Dein fortiter exprimantur & destillentur per cineres.

De hac aqua exhibe ad ℞ ij. cui aqua si sal proprium ex arte paratum & convenienti quantitate addas, prestantior molis evadet aqua, vel si ipse addideris ℞ j. Extr. Betonice.

36. Alia adhuc ejusdem aqua preparatio.

℞ Rad. Helenii.

Fimpinella.

Petroseleni

Pyrethri ana ℞ j. ℞.

Sem. Milii solis.

Saxifr.

Anisi.

Foeniculi.

Prima

Pyrica ana ℥vj.
Spec. Diatriopiper
Lithontrib. ana ℥ij.
Baccar. Lauri
Iuniperi ana ℥i.
Sanguinis hirci seu cervi ℥iiij.
Halicacabi
Sem. genista ana ℥℞.

Contundenda contundantur & macerentur in suff. quantitate spiritus vini, per quatuor dies, dein destillentur.

De hac aqua exhibe ℥j. vel ℥j. ℞.

38. *Aqua ad comminendum calculum etiam in ipsa vesica.*

℞. Succor. Porri
Cepa
Raphani ana ℞. ij.
Limonum
Parietaria
Auricula muris ana ℞. ℞.

Omnibus his succis simul commixtis, fiat primùm digestio, & fermentatio (quæ duæ operationes magnoperè requiruntur) dein destillatio.

N. Addi quoq; potest crystallus calcinatus, nec non finus columbinus, qui rotus est nitrosus, singulorum quantum satis est.

Hac aqua per os exhiberi, vel in ipsam etiam vesicam iniici potest. Calculum comminuit, & sensim in pulverem conterit, mucilaginosam præterea & tartaream omnem substantiam, unde lapis generari solet, tum in renibus tum in vesica, incidit & dissolvit, idq; sine ullo periculo & dolore. Est denique remedium potentissimum & summum nostrorū, artificio inuentum & descriptum.

39. *Alia ad idem.*

℞. Succ. Esula minoris
Verrucaria
Centummodii ana ℞. j.
In his macera borracis ℥j. dein destillentur.

40. *Ad idem.*

℞. Aquarum stillatitiarum Alkekengi
Fol. Querc. ana ℞. ij. ℞.
In quibus macera per quatuor dies ad ignem Baln. Mar.
Rad. Pyrethri cr. assusculè contusa
Galanga ana ℥℞.
Aloes ex vesica ℥vj.
Sem. Feniculi
Genista
Mili solis ana ℥iiij.
Lapidis Iudaici
Lincis, ana ℥ij.
Destillentur per cineres lento igne: dosis ℥ij. vel tres.

41. *Alia adhuc ad idem.*

℞. Rad. Raphani in orbiculos dissecta,
& in alembicum insecta bonam partem.
Huic adde
Cinnamomi
Nucis mosc. ana ℥j. aut amplius.
Pyrethri ℥vj.
Bacc. matur. iuniperi ℥j. ℞.
Feniculi dulc. ℥j. ℞.

Vini albi optimi tantum, ut duos tresve digitos materiam superemineat: omnia digerantur in loco frigido per 10. vel 12. dies, & postea destillentur per cineres.

Dosis huius aquæ est ab ℥j. ad ℥ij. vel omissa destillatione, postquam macerata & digesta fuerint, traiciantur per man-

Ll 2 nicam

nicam Hippocratis, ac styoles, saccharum addes ad consociendum claretum: do quo capies ℥j vel duas.

42. Aqua ad preservationem calculi, s. nephrocathartica preservativa.

℞. Rad. Eryngiorum
Restæ bouis
& quinqueread aperitivarū an. ℥j.

Herb. Herniaria M. ij.

Cort. Limonium ℥j. ℞.

Quat. Sem. frig. maior.

Sem. malva

Althea ana ℥iij.

Saxifrag.

Milii solis

Lapillorum Mespillorum

Raphani maioris

Bardana

Gran. Iuniperi maturorum & rec.
ana ℥vj.

Fruct. Alkekenginum. xx.

Iuiubarum paria vj.

Dictamni Manip. ℞.

Flor. Geniste

Hyperici

Betonica

& Malva arborescentis ana p. ij.

Liquiritia ℥ij. ℞.

Cassia lignea ℥j.

Contundenda contundantur, & pulverisanda pulveriscentur & maccensentur in

Aq. Argentina

Senclorum

Parietaria ana ℞ ℞.

Vini albigenerosi ℞. ij.

Idq; per quattriduum in B.M. calido: dein fortiter exprimantur: Expressioni adde

Spec. diatragacanthi frig.

Trochiscorū alkekengi sine opia an. ℥j.

Denuo digerantur ad ignem Baln. Mar. per unum diem vel alterum, & destillentur per alembicum vitreum, ut artis est.

Fires huius v. in cura Calculi. Dosis ℥j.

43. Aqua hysterica.

℞. Succorum depuratorum

Matricaria

Mercurialiana ℞ ij.

Nucis moschata

Cinnamomi

Ligni aloes

Macis ana ℥j.

Flor. Anthos

Salvia ana p. ij.

Castorei ℥vj.

Fœcula Eryonia ℥ ℞.

Vini albigenerosi ℞. ij. ℞.

Digerantur per tres aut quatuor dies: dein destillentur per balneum vaporosum tenuissimum.

Aqua est pro hystericiis omnibus affectibus: dosis cochlear unum mane. Vtrum ad impuritates detergit: muliebri fluori confert, hystericiisque omnibus affectibus conducit.

44. Aqua contra colicam ventriculi & intestinorum, à cruditatibus & flatibus subortam.

Destilla aquam ex floribus Nucum & Camomille, de quibus singulis cape ℞ iij. misceantur, in iisq; infunde per quattriduum, florum Camomilla vera & Sambuci, ana p. vj. dein fiat expressio & colatura in qua rursus infunde ut prius, per 4. dies predictorum florum, ana p. vj. tandem denuo colentur, & puzlo

prælo fortiter exprimantur, cui op-
pressioni adde

Sem. Feniculi
Anisi ana ℥j.
Baccar. iumperi ℥ij.
Lauri ℥j. β.
Cinnamomi electi ℥vj.

Mentharubr. sicca.

Stent in infusione in B.M. per duos
dies: dein destillentur per cineres.

*Anody-
num &
adversus
flatum re-
medium.*
Hæc aqua est tum ventriculi, tum
intestinorum anodynum remedium: do-
lores omnes à flatibus, & à quavis alia
frigida causa subortos sedat, flatumque
ipsum discutit. Dosis ab ℥ij. ad tres.

45. Aqua scorbutica & hydropica.

℞. Cort. Capparum.

Fraxini

Tamarisci

Polypodii quercu ana ℥ij.

Herb. Cochlearia

Nasturtii aquatici

Sum. Melissa

Eupatorii Mesua.

Ceterac.

Chamaedr.

Chamaepit. ana m. ij.

Sem. Feniculi

Anisi

Cardui bened. ana ℥j. β.

Flor. Geniste

Centaurii minoris

Hyperici

Sambuci

Epithymi ana p. ij.

Omnia macerentur per tres dies in

Aquarum Fumarie

Serilactis ana ℔ iij.

Vini albi generosi ℔ iiij.

Oxymelitis scillitici ℔ j.

Dein colentur & exprimantur:
expressioni adde

Trochiscorum de capparibus,

Dialacca ana ℥vj.

Dein destillentur per cineres ad
siccitatem.

Dosis ℥ij. manè tribus horis ante ci-
bum: continuando per aliquot dies se-
cundum morbi magnitudinem.

Hæc aqua tartareos crassosque hu-
mores melancholicos tum in liene tum in
mesenterio, aliisque nutritioni famulan-
tibus partibus collector ac insarctos pra-
parat, incidit, digerit, emollit & lique-
facit, futuramque evacuationi aptos reddit:
melancholia hypocondriaca, quartana
febri, scirrhum hepatis tum lieni con-
ducit. Sed confert propriè ad scorbutum,
malum quidem maritimis aquilonisque
praesertim regionibus familiare & ende-
micum.

N. Si prædicta compositioni herbas
eichoraceas, radices vincetoxici, rubia
tinctorum, valeriana, seminaque sambuci
& ebuli addideris, cum trochiscis de eu-
patorio, de rosis & derhabarbaro, con-
cinnabis aquam ad hydropem pernilem.

46. Aqua dysenterica.

℞. Rad. Acetosæ

Pent. apylli

Tormentillo

Bistorta

Bursapastoris

Symphyci atrisusque ana ℥j. β.

Cort. Citri sicca ℥j.

Ligni aloes

Ligni rhodii

Myrobalan. omnium ana ℥j. β.

Sem. Melonum

Cucumeris

℥j. 3

Acc-

Acetosa
 Citri
 Portulacæ
 Endivie
 Papav. albi
 Psyllis
 Citoniorum
 Coriandri preparati
 Et granorum myrtina ʒvj.
 Flor. Tapsi barbat
 Malvæ arboreſcentis
 Camomilla
 Roſarum rubr. ana p. ij.
 Macis
 Nucis moſchata ana ʒiij.
 Cornu cervi preparati
 Trochiſc. de ſpodio
 de terra ſigillata
 Lapidis hematitidis preparati an. ʒij. ʒ
 Acaciæ ʒj.
 Contundenda contundantur,
 & pulverifanda pulverifentur, ac
 macerentur per vj. dies ad ignem
 Baln. M. in
 Aq. Pyrorum agreſtium
 Sorborum
 Plantaginis
 & Tormentillæ ana lbij.
 Florum Malvæ arboreſcentis
 Camomilla &
 Verbaſci ana lbj.
 Dein colentur & quæ optimè
 exprimantur: huic expreſſioni adde
 Opii Thebaici preparati, (ideſt ſuo ſul-
 phure narcotico quod ſuaviſimi
 ſomni loco veternum inducit per
 lenem ignem prius ſpoliati) ʒj. ʒ.
 Extr. dyſenterici noſtra deſcriptionis
 Croci martis ana ʒij.
 Croci orientalis ʒj.

Spec. ʒ. Diatrageantibi frigidi ʒvj.
 Dein ex artis præſcripto deſtil-
 lentur, ut ſiataqua: Hac non tantum ^{Contra-}
 mirabilis eſt in dyſenteria communi vel ^{hamor-}
 peſtiferi ſed & in omni alio fluore o- ^{rhagiam.}
 mniq; hamorrhagia ſanguinis à quacun-
 que parte deſluat aut ſuboriatur.

47. Aqua hypnotica.

ʒ. 4. Sem. frigidorum maiorum ex-
 corticatorum, ana ʒij.
 Sem. Papav. albi lb. ʒ.
 Lactuca ʒiij.
 Hyſciamis ʒij.
 Flor. Nymphae
 Violarum
 Roſ. rubr.
 Papav. rheadis ana p. iij.
 Sambuci
 Sum. Ruta ana p. ij.
 Macis
 Nucis Moſchata
 Beniomi ana ʒvj.
 Contundantur, & infundan-
 tur per quatridduum
 In aquar. Roſarum
 Lactuce
 Nenupharis
 Papaveris rheadis ana lbij.
 Dein colentur & exprimantur:
 huic expreſſioni adde
 Requi. Nicolai ʒb.
 Croci
 Mumia ana ʒiij.
 Camphora
 Caſtorei ana ʒj.
 Deſtillentur ex artis præcepto:
 Doſis huius aqua ʒij. tempore ſo-
 mni: in omnibus diſturbis vigilis, & fe-
 bribus ardentibus præſertim excitatis
 plurimum conducit: præferendaque
 eſt.

est, ut longetutior, aliis vulgaribus narcoticis, simplici nempe requieci Nicolai, Philonio, ipsiq; pilulis de cynoglossa, & aliis eius generis. Hac aqua dolorem etiam omnem obtundit & mitigat: atq; inflammationibus internis confert, vireq; emulatur alicuius laudant.

48. Aqua ad gonorrhœam fetidam & virulentam atq; etiam inueteratam, præstantissima.

℞ Pulveris Mentha sicca
Diſtanni &
Rad. Ireos Florentia an. ℥ j.
Sem. agni casti.
Ruta.
Lactuca an. ℥ vj.
Terebinth. Veneta ℥ iiij.
Vini albi ℥ xx.

Hæc omnia injiciantur in Alembicum & per Baln. vaporosum destillentur.

De hac aqua exhibe mane duo cochlearia per aliquos dies, præmissa convenienti seu mercuriali aliqua purgatione: hanc cunctis expertus sum: conducit etiam ad vlcera renum.

49. Aqua ad ictus sclopetariorum.

℞ Aristolochia rotunda:
Baccarum lauri in pulverem redacti.
an. ℥ β:
Veronica.
Pivola in umbra resicatorum:
an. ℥ ij.
Asiacorum in plenilunio captorum,
& in furno exsiccatorum, &
pulverisatorum ℥ vj.

Omnes hi pulveres inter se mixti lineo sacco includantur. Quibus peractis, accipiendum est vas novum terreum, vitreatumque, & satis capax, cui infundendæ sunt heminae tres vini optimi, miscendo simul Pervincæ recens collectæ m. j. dein etiam sacculum prædicto pulvere referrum & optime deligatum. Quæ omnia ita disposita, macerentur per dies aliquot, exprimantur fortiter, & destillentur ad medietatem aut duarum partium consumptionem. Tum reservata seorsim aqua destillata faeces residuæ per manicam Hippocratis transcolentur & seorsim asserventur.

Hujus usus est eiusmodi, ut sancium vsus aqua uncia circiter duas aqua destillata singulis matutinis per dies xiiij. continuos capiat, ^{sclopetariorum.} ^{vicium.} ut ex eo, quod in vasis fundo remanserit, optime ut dictum colato vulnus lanet, & curandam (quæ parva esse debet, etiam si cavum & profundum vulnus fuerit) illinat, cui tandem solum caulis rubri superimponat, atq; ita mirabiles aqua effectus experietur. Vulneraria quoq; est prædicta aqua, miroq; progressu ulcera inueterata tam interna, quam externa sanat: Confert etiam ad cancerum, si cum ea decoquat vermiculos, qui multiplices dicuntur.

50. Aqua balsamica excellentissima ad versus omnis generis apostemata, vlcera interna, & externa: potissimum contra fistulas & vlcera phagadenica & maligna.

Ex æquis partibus foliorum & florum Rosmarini, foliorum & granorum Lauri

Herb. Sanicula
Veronica
Peti
Myrti
Plantaginis

Destilla aquam: in cuius lb̄ vj. adde

Terebintina Veneta lb̄ j.
Gummi hederæ
& Cerasorum an. ℥ iij.
Thuris masculini
Myrrhæ
Mumis vera, an. ℥ ij. ℞.
Aloës succotrina ℥ ij.
Macis
Piperis
Garyophyllorum an. ℥ j.
Samburi lb̄ ℞.
Crocii ℥ ℞.

Omnibus invicem mixtis, fiat in retorta destillatio per cineres, ut artis est: donec recipiens sua sponte refrigeretur.

Hanc aquam, qua tota oleaginea est citra ullam rei alicuius separationem, serva in phialis probe clausis. Nam excellentissima est, & pretiosissima: ex ea lavabis fistulas, ad motus solummodo eius aliquot guttulis: item ulcera cancrrosa: phagadenica & sordida, qua vicina sunt malo mortuo: & mira videbis. Præstantissima quoque est ad carbunculum & anthracem pestilentem, ad vomitum, abscessus, apostemata, & interna ulcera. Offerenda sunt tantum aliquot guttula cum vino albo, aut cum alio quodam insculo, vel aqua pulueraria.

Carbunculus & Anthracis pestilens, &c.

51. Aquapodagrica.

℞. Aqua Destillationis spermatis ranarum,

Tapsi barbati
Filicis an. lb̄ ij. ℞.

Urine pueri vinum bibentis lb̄ iij.

His adde Theriacalescentiæ ℥ ij. ℞.

Vitrioli

Salis fusi

Aluminis an. ℥ iij.

Destillentur ad siccitatem per cineres: huic aquæ adde

Salis Vitrioli, id est, è suo caliditate extracti ℥ j. ℞.

Camphora.

Crocii an. ℥ ij.

Misce.

Ex hac aqua foveantur partes dolentes tepide, sæpe nova immersione renovando linteola. Vel cum muria salis & urina putri apæ simul mixta, destilletur aqua ad confidendum dolores pacandos.

N. Paulo aliter vide hanc aquam infra de podagra.

52. Aqua alia podagrica.

℞. Foliorum & florum sambuci viridium an. lb̄ j. aut plus minus, prout libuerit, majorem vel minorem quantitatem conficere. Contundantur omnia, & optimè macerentur in aqua vite, idque per dies duos vel tres in Baln. Mar. deinde destillentur per vas vitreum vel cupreum ad siccitatem:

De hac aqua bis in die foveatur pars dolens, eaq. fidenter & intrepidè urere, vel etiam in ea Podagræ species, quæ à calidis humoribus promanavit.

53. Alia

53. *Alia aqua antipodagrica.*

℞ Spiritus Vini rectificati ℔ ij.
Mellii purissimi ℔ j.

Destillentur in balneo vaporoso :
sic duos destillabis liquores : primus
est aqueus, secundus multò fortior &
sulphureus, quem seorsim reserva :
magnati sive remanentise adde croci
orientalis integri ℥ j ℔.

Terebinthina Veneta ℥ ij.

Castorei ℥ vj.

Tartari ad albedinem calci-
nati ℔ ℔.

Salis fusi ℥ j.

Phlegmatis vitrioli, à suo spi-
ritu non separati ℥ iij.

Lixivij samentorum vitis
℔ ij.

Macerentur per 24. horas: dein de-
stillentur ad siccitatem: liquor qui in-
de emanabit servetur etiam seorsim.
Fæcibus remanentibus affunde prio-
rem aquam reservatam: macerentur
& destillentur: Tandem omnes li-
quores destillatos misce, & denuò per
Balneum vaporosum destilla:

Habebis aquam antipodagricam
mira facultatis.

Hanc mihi aquam Germanus
quidam, vir celeberrimus tanquam sin-
gulare donum obtulit, affirmans hanc
esse ipsam aquam M. Rulandi. Eodem i-
gitur, quonobis constitit pretio, eam
nunc reddamus, dignam eandem statu-
entes, ut in publicum hominum conspe-
ctum veniat. Eximios enim ipsius effectus
vidimus in sedandis podagricis doloribus,
si linteo la in eadem mediocriter calefacta
& immersa membro dolenti applicentur.

Tom. II.

Alias aquas antipodagricas vide in
arthritide, ubi quoque enodatur aqua
Quercetani antipodagrica.

54. *Aqua ad ambusta.*

℞ Aqua Stillatitia foliorum Filicii
℔ j.

Phlegmatis vitrioli

& Aluminis ana ℔ ℔.

Flor. Tapsi barbati

Folior Hederæ nigra ana M. j.

Limacum rubrarum

Ranarum

Astacorum aut Cancrorum fluvia-
tilium, ana N. x.

Destillentur in alembico plum-
beo, satis magno igne:

Ex hac aqua fove adustum locum quin-
quies aut sexies in die.

NOTA.

Aqua quoque spermatis ranarum mi-
xta cum solo Vitrioli phlegmate multum
confert.

55. *Aqua cancrorum ad idem.*

Cancri aut gammarum bulliant cum
aqua Sempervivi majoris in vase dupli-
ci accurate occluso per diem integrum: Aqua ex-
tempora- post destillentur igne subjecto. Aqua nea can-
crorum, ter affundatur capiti mortuo, & abstra-
hatur, tum demum reservetur.

Inflammationi, ambustis, & carci-
nomati multum confert. Si ex cineribus
capitis mortui salem cum propria aqua e-
licies, præstantius evadet remedium
ad curanda carcinomata, &
phagædenica omnia
ulcera.

M m CAP.

C A P. X.

De aquis, ex omnibus aromatibus,
herbis, floribus, & seminibus,
calidis, siccis.

Aqua Aromatum.

PRæter enumeratas tam simplices:
quàm compositas artificiosas a-
quas, quas pristino splendori restitui-
mus, ars spagirica alias aquarum diffe-
rentias, novo nos docet artificio com-
ponere, præsertim verò ex omnibus
aromatibus, herbis, floribus & seminibus
calefaciendi dote præditis: hæc autem
aquæ paratu facillimæ sunt, ex quibus
plurima emergunt comoda, & qua-
rùm ope olei plura genera maximè
aërea, & partium tenuitate efficacis-
simæ eliciuntur. Verum quia omni-
bus ferè notæ hujusmodi aquæ exi-
stunt, in iis recensendis non multum
immorabimur: præcipuas tantùm in
medium proferemus: atque illas quas
pharmacopœi semper paratas in offi-
cinis habere debent: quod scilicet
propter insignes operandi vires in
quotidianum usum cadant: nec ratio
aliunde petenda, quàm quod nobili-
ori quodam modo simplicium me-
dicamentorum, unde extractæ fue-
runt, facultates ferè totas & integras
in se contineant. Eodem modo sim-
plicium olea, quæ propriis aquis su-
pernatent eliciuntur, quæque effectus
exerunt non paucos atque vulgares.
Aquæ etiam modò dictæ ad syrupos
diversimodè concinnandos prode-
runt, basimque subministrabunt:

Olea sim-
plicium, a-
quis innas-
cant.

quorum inventionem mihi jure ad-
scribere possum, ut capite de syruposum
restauratioe latius patebit.

Exordiemur autem ab aqua cin-
namomi, quia ejus usus & vulgatiores &
notior est: itaque sic parabitur.

Aqua cinnamomi.

℞ Cinnamomi ℥ iij. quod crassi-
usculè conquassatum, & in equis vini al-
bi generosi, & aqua rosarum partibus (a-
lij in solo vino) duorum aut trium die-
rum spatio infusum in alembico destil-
lant, atque sic aquam lacteam, quæ simul
in se partem sulphuream & oleagnosam
cinnamomi continet, eliciunt, accura-
teque adservant. Quod si magnam
ejus quantitatem componere velis,
utere æneo vase majusculo, cui refri-
geratorium annexum sit. Vulgò pro
singulis cinnamomi libris vini albi &
aquæ rosarum, ana libræ duæ adijci-
untur. Quia vero non multum olei
ex cinnamomo extrahi potest pro-
pter partium illius tenuitatem, unde
fit ut cum aqua commisceatur, pro-
pterea vinum album & aqua rosarum
peculiariter & præcipuè usurpantur,
quorum loco in aliorum aromatum,
herbarum, florum & seminum de-
stillationibus aquam duntaxat commu-
nem assumimus. Exempli gratia:

℞ Caryophyllorum conquassato-
rum ℔ j. aut duas, aqua fontane tepere
facta quadruplum, imò plus si visum fu-
erit: hæc recipiantur vase æneo commo-
morato, cui vasculum refrigerans ad-
heret: macerentur unum dies aut tres
dies: post mediocri ignis supponatur ira-
ut a-

Oleum ab aqua in fū-
dibulo sepa-
randum.

ut aqua bulliat, cum evaporantem con-
spicies, secumque oleum Garyophyllo-
rum deferentem, quod quia quovis alio
gravius est, totum ferè imum petit. Ab
aqua verò secernitur cum in fundibulo
(ut vocant) & lagenula ritè oc-
clusa reconditur. Aqua quæ reman-
net post olei sui separationem, turbida
est & oleaginosa: odor & sapor
Garyophyllorum impressi tam vegeti
existunt, ut si ea hauriatur aut nari-
bus admoveatur, qualitates garyo-
phyllorum quam maximè indicen-
tur.

Ex omnium
horum sim-
plicium a-
quis com-
ponuntur
Syrupi.

Ex hac aqua quemadmodum ex aliis,
qua hac arte extrahuntur, ex qualibet
aromatum specie, ut pipere, nuce mos-
chata, mace, Zingibere, cubebis, & hu-
jusmodi cæteris, ut etiam ex omnibus se-
minibus & baccis calidis, lauri scilicet,
juniperi, fœniculi, anisi, cumini, dau-
ci, pœonia, & cæter. denique ex herbis &
floribus, calore pollentibus, ut sal-
via, rosmarino, thymo, hyssopo, ruta,
calamentha, origano, pulegio, mentha,
betonica, & similibus, componi poterunt
syrupi, qui longe melius vires simpli-
cium, ex quibus concinnantur, sibi con-
creditæ servabunt, geminasque facultates
multò efficacius referent, quam eorundem
aque, & decoctiones gregaria
viaparata, ut paulo post dicturi sumus,
ubi de syrups cum iisdemmet aquis præ-
paratis agemus: & consequenter suo loco
cuiuslibet compertum erit, quibus usibus
olea ipsorum simplicium inserviant, quæ
ut monuimus, à propriis aquis separari
debent.

Sed hæc de aquis alterantibus tractatio,

huculq; sufficiat: Temporis nunc ratio
postulat, ut vela contrahamus, ne for-
tè longiori mora in vertices inextricabiles
abrepti, benigno lectori molestiam creare
videamur.

CAP. XI.

56. De Aquis purgantibus.

1. Aqua purgans simplex.

Accipiantur semina sambuci & ebuli,
suo perfectæ maturitatis tempore, quod erit
circiter Autumni initium: ex his prælo
exprimatur vinum sive succus, con-
quassatis simul vinaceis sive nucleis
suis internis: mixtis simul omnibus fiat
destillatio.

Hæc aqua superficies suas cohobata,
insignem purgandis efficaciam habet,
præcipueque serosos humores trahit,
aromatizetur cinamomo, coriandro cum
succo cotoniorum præparato, & similibus.
Hydropicis dari potest ab ℥j. ad ℥ij.

2. Aqua purgans composita.

Vt ex iisdem, ad eisdemmet usus, aqua
fiat composita, quæ nobiliores ac
validiores purgandis vires obtineat.

℞. Aq. ut supra destillatarum

Sem. Ebuli & sambuci ana ℞j.

Succ. Peti

Florum persica arboris ana
℞ss.

His adde suo tempore

Flor. Ebuli

Sambuci

Hyperici

Centaury ana m. ij.

Mm 2 Flores

Flores prius contundantur: dein omnia simul destillentur per retortam, ad siccitatem usque, idque virtute caloris balnei vaporosi. Aquæ huic adde

Aloes succotrina ℥ iij.

Scammonij ℥ ij.

Myrrha ℥ j. B.

Cinnamomi

Sem. Fœniculi dulcis

Anisiana ℥ j.

Omnia iterum distillentur per retortam, cum suo recipiente, ut nihil expirare possit, idque in eodem balneo vaporoso: digestionis tempus duret ad diei unius spatium, postea intervescat balneum ad summum, ut ad siccitatem omnia destillentur: nec ullum adustionis periculum hic timendum erit: aquæ enim ferventis vapores, vase undiquaque accuratissime occluso, adustionem prohibent. Quæ distillandi ratio omnium est optima, tutissima & facillima, qua sola citra alterius rei additionem, ex omnibus herbis & floribus calefaciendi vi præditis, aquæ & olea simul & unâ elici possunt.

Aqua & olea simul & una assuntur ex omnibus herbis & floribus calidis virtute caloris Bal. vaporosi.

Distilla aqua omnes humores clementer purgat, infantibus, qui lumbricis & corruptionibus internis infestantur conducit, nec non iis, qui alia remedia vulgari modo parata, prorsus abhorrent. Dosis est ab ℥ j. ad ℥ ij. habita ægrotantis naturæ viriumque ratione.

57. *Aqua Vomitiva & purgativa simul Aquabenedicta vocata.*

Circa finem hujus tractationis de aquis, unica adhuc coronidis loco

addenda, quæ vomitiva & purgativa simul existit. Hujus admirandæ admodum sunt dotes in curandis febribus, etiam pestilentibus: hæc insuper præstantissimos prodit effectus in persanandis pleuritis, morbis multum popularibus & communibus in quibus arduum & excellens est secretum, quamvis id præter institutum, ex metallicorum remediorum familia desumptum sit, adeoque ad mineralogiam referendum.

℥ *Magnesia Saturnina opalina, & pellucida, Antimon. & lapidis vel salis prunella ana, misceantur, igniantur, & calcinentur. calcinatione philosophica: vel magnesiæ invenies calcinatam & coloratam instar hepatis, quam dulcorabis & usibus reservabis.*

Palvis hic erit instar alicujus croci, cuique nomen croci metallorum vere competit, si quidem magnesiæ, à qua originem traxit, est metallorum radix & primum ens.

Ejus accipe ℥ j. aqua cardui bened. ℥ ij. vel tres: cinamomi ℥ B. macera omnia per biduum aut triduum: dein trancola, & usui reserva hanc aquam, quæ jure optimo meretur nuncupari aqua benedicta, insignes enim & mirandos edit effectus.

De hac sume ℥ j. B. aut amplius horis matutinis, non est ingrati saporis, de provocat vomitum, & quatuor aut quinque sedes, evacuando per superiora & inferiora simul, quod vix præstabit aliud remedium.

Vsurpatur ut supra felicissime ad omnis generis febres, etiam pestiferas: pleuritides item, aliosque deploratissimos.

mos affectus, qui ob radices profundius validiusque infixas, vix subigi & edomari possunt.

Aqua antepileptica ex magnesia dicta, & crusta panis.

Ex dicta magnesia, & nulla addita præparatione alia & ex crusta panis pulverizata, elicit per cornutam ad ignem satis magnum aqua antepileptica quæ præferenda cæteris omnibus supra descriptis, quantumvis è varia vegetabilium familia petitis.

Huius non mediocres effectus in pluribus feliciter expertus sum, potissimum autem in I. Vignone, Eustachij illius typographi magni hominis filio, is à pueritia in Germania educatus, circa decimum octavum ætatis annum, gravi admodum epilepsia corripitur, quam ex omnibus signis idiopathicam, omniumque pessimam pronunciare licuisset: auxilium primò & opem à doctissimis quibusdam in Germania medicis imploratam, adhibuit: tandem in natale solum à parentibus evocatus, me cum I. Antonio Saraceno viro doctissimo cum aliis quibusdam celeberrimis medicis accessit: ubi cum à nobis communi consensu, juxta artis præcepta, omnibus præscriptis & tentatis remediis vulgaribus, nihil proficeretur, sed frustra omnia fierent, imò morbus in dies admodum increveret, ut cum antea semel in septimana, postea singulis ferè diebus horrenda mali accessione & insultu ager infestaretur. Hinc D. Candolius affinis ejus, & veteri amicitia mihi coniunctus, illum fidei & curæ meæ privatim commendavit, obnixè petens, & præter illa vulgaria auxilia, aliquod singulare de meis profigando morbo adhiberem: cuius petitioni frustra tentatis cæteris omnibus, tandem locum lubens dedi. Purgatione

semel tantum præmissa cum panchymagorum meorum uno, statim usum prædictæ aquæ meæ antepilepticæ ad triginta vel quadraginta dies singulis matutinis continuandum præcipio: in cuius secundæ exhibitione, vermiculorum quoddam genus in excrementis hinc inde volutari animadverto. Hæc enim aqua proprietatem habet aluum bis vel ter, citra corporis tamen ullam perturbationem aut vomitum commovendi: cuius aqua continuo usu, in dies magis magisque infinitus vermium numerus educebatur: hæc enim tanti mali minera & fomes, in occulto nimis delitescens, post exhibitionem vigesimam vel vigesimam quintam tandem sese prodebat: qua expulsa & penitus excisa, ager tam firmam recuperavit sanitatem, ut ab eo tempore, quo sanatus est, ne vel minimum huius mali vestigium perceperit.

Hæc est hujus curæ historia, quæ per Dei gratiam, feliciter & ex voto successit. Hanc ut verissimam de industria hic commemorare, oculisq; subijcere volui, ut indubitanter omnibus constet, quàm potentes & planè inenatrabiles sint effectus horum medicamentorum, vulgo incognitorum: quorum tamen notitiam in reipub. emolumentum magis ac magis cessuram, apud plures ex animo precor & exopto.

CAP. XII.

De Decoctis.

FATOR equidem, celeberrimæ decoctorum usum longo jam tempore, in communi pharmacæa extitisse: quem nec ipsi improbamus, sicut falsò

Alm 3.

falsò de nobis garriunt quidam Censores. Sunt tamen potissimum duo, quæ in iisdem desideramus, ob quæ nostræ reformationi, haud immeritò ipsa subjicienda putavimus. Quod utique æquus lector ipsemet secum paulisper consideret, nostroq; conatui haud gravatè favere dignetur.

Primum est, quod in horum decoctorum compositionem, ex communi more recipiantur ingredientia adhuc viridia, & superflua humiditate scatentia: ex quibus essentiam & virtutem elicere conantur, decoctionibus cum aqua sola fontana, vel fluviali factis. Ac licet decocta huiusmodi per manicam transcolentur, & cum ovi albumine clarificentur, pro ut moris est, compertum tamen est, ipsa paucorum dierum spatio situm

Digestio & Fermentatio decoctorum post clarificationem vulgarem.

contrahere & corrumpi. Qua ratione igitur potest id, quod per se ipsum facile corrumpitur, à corruptione vindicare corpora nostra, in quem tamen finem pleraque forè decocta ægrotis præscribuntur ac offeruntur? Ut igitur jejunis his & imperfectis operandi viis consulamus, necesse erit, ut simul ac clarificatio fuerit facta, adhuc aliæ duæ ipsam consequantur operationes: digestio scilicet & fermentatio, quarum ope & vi, paucis post horis, separari percipies materiam quandam crassam ac terream, in eo, quod purissimum & clarissimum credebatur, adhuc delitescentem, quæ huius corruptionis unica causa existit: quemadmodum de his fusiùs dicetur in cap. de Syrupis, ubi modum ex variis herbis, fructibus & floribus, extri-

mendi succos doccebimus: ex quibus digestis, fermentatis, & perfectè depuratis, syrupi in longissimum tempus, citra sacchari mellisve additionem reservandi concinnabuntur.

Alterum, quod notatione & reformatione nostra imprimis etiam opus habet, est, quod sæpenumero ejusmodi decocta, fiant ex lignis, corticibus, radicibus, herbis, seminibus & floribus, omnibus siccis, ac omni humiditate excrementitia spoliatis, quæ cum aqua in vase aperto decoquantur, ad eò ut hoc modo partes illorum acidæ & mercuriales, ut sulphureæ sive oleosæ, in quibus præcipua illorum virtus & proprietas delitescit, delitescant: indeque ejusmodi decocta ut plurimum aut omnino nullius aut exiguæ saltem efficacis comperiantur.

Huius dicti veritas stabilitur etiam per ea, quæ modò sub finem de aquis diximus, ubi modum proposuimus, quo ex omnibus aromatis, resinis, herbis & floribus siccis, calidis & fragrantibus, aquæ & olea elici possint, quæ integras & totas ferè suorum simplicium facultates retineant, quod equidem soli destillationi, cum vase optimè clauso, acceptum ferendum est: nunquam enim id præstabit ea decoctio quæ fit cum vase aperto: cuius rei ut periculum facias, accipe unicam tantum libram Sem. anisi, addendo quinque aut sex libras aquæ? Si ex eo, more chymico, oleum vase clauso destilles: hæc aqua separato oleo, anisi odorem, cæterasque eius qualitates, quibus impregnata

gnata est, longè perfectiùs emulabi-
bitur & reservabit, quam decem, vel
etiam plures libræ anisi, cum ea aqua
quantitate cocti, qua vulgo decoctio-
nes cum vase aperto parari solent, ubi
spiritus anisi pereunt & prorsus eva-
porant. Idem de cæteris omnibus
aromaticis, fragrantibus & calidis,
quod de aniso, sentiendum est; im-
primisque notandum, in decoctis hy-
droticis & sudorificis paratis ex guaja-
co, & aliis rebus sudorifica proprie-
tate pollentibus, id necessariò obser-
vandum esse.

At dices hunc morem ita stu-
diosè admodum observari, ut eius-
modi decocta in duplici vase præpa-
rantur: Sed ratio hæc nullius pror-
sus momenti esse potest; si quidem
partes illæ acidæ & oleaginosæ, quibus
plurimum abundat guajacum, nihi-
lominus eo modo dissipantur, & in-
auras evolant: spiritus enim sunt sub-
tilissimi; in quibus tamen omnis vir-
tus sudorifica & balsamica consistit.
Quib. incommodis ut subveniamus,
decoctio illa fieri debet in vitro circu-
latorio vel pelecano, ubi nihil omninò
expirare potest; Si desideretur Peleca-
nus, in cornuta vel retorta, vel in vase
æneo, stanno interius obducto, cui
refrigerium suum appendeat, quod-
que ejusmodi decoctis aptum sit, & in
longum tempus usui tuo inservire
possit. Ut ut sit, opera danda est, ut
vastuum, sive vitreum sit, sive cupre-
um aut stanneum, accuratissimè clau-
datur, ita ut nihil prorsus evaporet, &
de liquore tuo vel nihil, vel minima
tantum portiuncula imminuatur aut:

pereat. Unde libræ ligni guajaci li-
bræ tantum tres aquæ addantur, &
ita satis diluta erit decoctio: nihil enim
de ea, aut parum exhalat, & in fumum
consumitur. Vide infra de Vegetabili-
bus.

Coctio hæc multò accuratius
perfici potest balneo vaporoso, quam
quovis alio caloris genere. Si usus
fueris cornuta vel alembico, ea quæ
destillaveris, fœcibus suis rursus ad-
denda erunt, & dein totum decoctum
per manicam trajiciendum, ut clarifi-
cetur. Pro dosi exhibebis tres vel
quatuor uncias, & excellentes effe-
ctus in sudore provocando videbis.
Exempli loco hic proponimus deco-
ctum Guajaci, ad cuius imitationem
parari poterunt quævis alia ex rebus
calidis & aromaticis. Neque hic tem-
pus spectandum est, cuius respectu
quidem vulgaria illa citius parantur:
sed hæc diurnitatem temporis infi-
nitis commodis inde emergentibus
resarciunt, interim tamen, vel admit-
tere vel repudiare horum usum, libe-
rum cuivis esto. Temporis ratio
nunc postulare videtur, ut ea propo-
namus decocta, quibus pharmaco-
pœam nostram ornandam ac ditan-
dam constituimus.

Decoctio:

1. Lenitiva aperitiva refrigerans.
 2. Lenitiva aperitiva calfaciens.
 3. Carminativa.
 4. Diuretica.
- Præparantia.
5. Preparans bilem.
 6. Ad bilis tenuitatem.

7. Prepar. pituitam.
 8. Prep. melancholiam.
 9. Digestiv. cephalicum.
 Purgantia.
 10. Purgant. bilem.
 11. Purg. pituitam.
 12. Purg. melanchol.
 13. Solutiv. Catholic.
 14. Aliud solut. catholic.
 15. Purg. pro delicatulis.
 Hydrotica.
 16. Decoctum Guajaci simplex.
 17. Decoct. Guajaci secundarium.
 18. Dec. Guajac. composit.
 19. Dec. Guajac. purgativ.
 20. Dec. Salsaparilla.
 21. Decoctum chinæ.
 22. Dec. Sassafras.
 23. Dec. sudoriferum antivenericum.
 Hydrotica cephalica.
 24. Hydr. antepilepticum.
 25. Hydr. antiparalyticum.
 26. Aliud.
 27. Hydr. ad asthma.
 28. Hydr. ad hydropem.
 29. Hydr. ad casum.
 30. Hydr. D. Ambrosij.
 Vulneraria.
 31. Potio vulneraria universalis.
 32. Alia.
 33. Alia.
 34. Alia antivenenata.
 35. Alia ad fracturam ossium.
 36. Al. Cephalica.
 37. Al. ad hamorrhagiam vuln.
 38. Potio ad ulceram venum & vesica.
 39. ad gonorrh. virulent.
 Decocta varia.
 40. Dec. purgans ad quartan.
 41. ad menses promov.
42. Dec. ad menses sistend.
 43. ad precipitat. uteri.
 44. ad conceptum.
 45. ad morsum venenat.
 46. ad febres chronicas purg.
 47. ad verminationem.
 48. ad feb. intermittentes purg.
 49. ad Hydropem purg.
 50. ad Ictericum.
 51. ad duritiem splenis.
 52. D. Galli ad obstr. Epat. lienis, colic.
 febres, &c.
 53. D. Seri lictis.
 54. D. ad dysenteriam & lienteriam.
 55. D. ad calculum.
 56. D. ad idem.
 57. D. Splenis bovis.
 58. Infusio purgativa catholica.
- I. Decoctio tenuis & aperitiva
 refrigerans.
- ℞. Rad. Taraxaci
 Graminis
 Acetosa
 Oxylapathi ana ℥j.
 Passul.
 Liquiritia ana ℥vj.
 Herb. Cichorij.
 Endivia
 Scariola
 Agrimonia
 Portulaca
 Acetosa
 Lactuca
 Fumarie
 Capill. omnium ana ℞j.
 Sem. Quatuor frig. majorum
 Altheæ ana ℥ss.
 Prunorum damascen. num. x.
 Iujubarum paria vj.

Flor. Violarum

Buglossa

Ros. rubr. ana. p. j.

Fiat decoctum : aromatizetur, si ita placuerit, pauco cinnamomo, & edulcoretur saccharo : vel addatur syrupus violaceus, vel acetosus, limonum, & similes.

2. Decoctio lenitiva aperitiva calefaciens.

℞. Cort. Fraxini

Tamarisc. ana ℥ ℥.

Rad. Fœniculi

Petroselinii

Polypodij ana ℥ j.

Prunorum Damascen.

Jujubarum ana parva vj.

Passul.

Liquiritia ana ℥ ℥.

Sum. Lupul.

Agrimonia

Betonica.

Prunella veris

Fumaria

Cotoneac.

Polytrici

Absynthij

Petroseliniana ana M. j.

Asari ℥ ij.

Sem. Cardui benedicti.

Citrij

& Corticis eiusdem an. ℥ iij.

Sem. Malua

Althea

Citoniorum ana ℥ ij. ℥.

Flor. Geniste

Buglossa

Borraginis ana p. j.

Fiat decoctio : coletur, clarifi-

Tom. II.

cetur, aromatizetur & dulcoretur, ut supra, saccharo, vel addé syrupi de duabus vel quinque rad. & capill. venenis q. sufficit.

3. Decoctio carminativa seu flatulentus discutiens.

℞. Rad. Fœniculi ℥ j.

Fol. Thymi

Pulegij

Serpilli ana M. j.

Passul. Corinthiac. ℥ j.

Sem. Fœniculi dulc.

Anisi

Dauci

Cumini ana ℥ iij.

Cinnamoni ℥ ℥.

Flor. Anthos

Camomilla vera ana p. ij.

Decoquantur in hydromelite malvatico. Dosis ℥ ij. vel tres.

4. Decoctio diuretica.

℞. Rad. Vincetoxici

Rubia tinctorum

Valeriana

Pimpinella ana ℥ j.

Liquiritia ℥ ℥.

Fol. Betonica

Capill. omnium ana M. j.

Sem. Bardane.

Fœniculi

Milij solis

Anisi

Cuscuta

Baccarum Juniperi ana ℥ iij.

Fructuum alkekengi num. x.

Flor. Genista p. ij.

Na Coquan-

Coquantur, aromatizentur cin-
namomo & dulcorentur melle an-
thofato.

Decocta preparantia.

5. *Decoctum praparans bilem ni-
miã adustione incrassatam, & sol-
vens obstructionem in visceribus:
quod in plerisq; febribus etiam
ardentibus contingere
solet.*

Rx. Rad. Taraxaci
Graminis
Petroselini
Acetose
Eryngiorum

In aceto maceratarum ana ℥j.

Passul. corynthiac. ℥vj.

Liquiritia ℥℥.

Herb. Cichorij cum toto

Scariola

Agrimonia

Cuscuta

Fumaria

Lupulorum

Hepatica

Polytrici

Adianthi ana M. j.

Sem. 4. Frig. major.

Et Minorum

Sem. Citrij & cort. eiusã ana ℥iij.

Flor. Genista

Violarum

Borraginis

Buglosse ana p. j.

Coquantur in fero lactis. Huic de-
cocto adde si velis

Oxymelitis simplicis

Syrup. acetos. compos.

De limonibus

De succo acetosa q. suff.

6. *Ad bilis autem tenuitatem e-
mendandam decoctum parabi-
tur, ut sequitur:*

Rx. Rad. Acetosa

Cichorij

Buglosse ana ℥j.

Inubarum par. vj.

Fol. Endivia

Portulaca

Lactuca

Acetosa ana M. j.

Sem. Cuscuta

Cucumeris

Melonum

Lactuca

Psilij

Citoniorum

Papav. albi ana ℥℥.

Flor. Violarum

Nenupharis ana p. ij.

Gummi arabici

Tragacanthi ana ℥ij.

Fiat decoctio, in colatura dissolvi,
poterunt:

Syrup. De papav.

De nenuphare

Viol.

De rosis siccis &

Diacod. sine speciebus q. suff.

7. *Decoctum praparans pituitam.*

Rx. Rad. Acori

Cyperii

Paniculi

Petroselini

Apij ana ℥j.

Polypodij

Passul.

Passul. ana ℥vj.

Herb. Betonica

Chamedr.

Chamapit.

Thymi

Hysopi

Sem. Anisi

Fœniculi

Cort. Citrij ana ℥ij.

Flor. Primula veris

Anthos

Stachados

Betonica anap. j

Zingiberis

Cinnamomi ana ℥ij.

Coquantur in hydromelite; in colatura dissolve

Syrup. De calamintha

De Betonica simpl. & compos.

De corticibus citrij

Bizantinum compos.

De præstio

& Huiusmodi.

3. Decoctum præparans melancholicam.

Decoctio ad parandum succum melancholicum crassum, tartareum & fœculentum, constare debet partim ex his, quæ incidendi & attenuandi vim obtinent, partim etiam ex iis, quæ mediocriter calefaciunt & humectant, exempli causa:

℞. Crot. cappar.

Tamarisc.

Fraxini ana ℥ß.

Rad. Enule campanæ

Polypodij

Oxylapathi

Graminis

Asparagi

Fœniculi ana ℥j.

Herb. Buglosse utriusque

Fumaria

Lupul.

Agrimonia

Melissa

Thymi

Epithymi

Herb. capill. omnium ana M. j.

Sem. Cardui benedicti

Cuscute ana ℥ß.

Flor. Geniste

Tamarisci

Violarum

Borraginis

Buglosse ana p. j.

Coquantur ex serolactis, addendo sub finem coctionis

Succor. Depurat. pomorum redolentium.

Fumaria

Buglosse ana ℥ij.

Dein colescentur & aromatizentur cinnamomo:

Syrup. Fumaria

Scolopendria

Sabor

Buglosi q. suff.

Ad atram bilem præparandam, quæ Lib. de atra ex Gal. sententia toto genere à succo bile melancholico differt, decocta constabunt, partim ex his, quæ bilem retorridam & adustam refrigerant & humectant: partim ex his quæ eius crassitiam incidunt, de quibus jam supra egimus: fiunt autem decocta, in succis depuratis fumariæ, lupul. buglosæ, pomorum redolentium, & id genus aliis, in quibus syrapi de epithymo, de bisantiis addi poterunt.

Nn 2 Hæc

Hæc rursus prædicta omnia decocta tum bilem, tum pituitam & melancholiam præparantia, Cephalica, Thoracica, Stomachica, Hepatica, Splenetica, Nephritica & Hylterica concinnari poterunt, si ea simplicia, quæ his partibus conveniunt, addideris.

9. *Decoctum digestivum cephalicum ex Tetrad.*

Re. Rad. Pæon.

Galang.

Cyper.

Angelic.

Cal. ar. an. ℥ss.

Gramin.

Asparag.

Visc. quern. an. ℥vj.

Herb. Cichor. c. rot.

Endiv.

Scariol.

Fumar.

Lupul.

Meliss.

Primul. Ver.

Agrimon.

Ceterach.

Polytrich. an. M. j.

Chamad.

Chamapit.

Hysop.

Thym.

Majoran.

Menth. an. M. ℥.

Sem. Anis.

Card. bened.

Pæon.

Sesel.

Citr.

Cort. Citr. an. ℥iij.

Flor. Anth.

Calendul.

Betonic. an. p. j.

Tilia arb.

Lil. convall. an. p. j. ℥.

F. Decoct. in Oxymel. simpl. ad ℥ij. ℞.
In colatura clarific. dissolv.

Syr. Cort. Citri.

de stæch.

de Beton. an. ℥iij.

F. apozema aromatizandum ℥j. diamolch, dulc. utatur per 5. dies.

10. Prædicta decocta simul ac semel purgantia efficiunt, si decoctis ad bilem præparandam aptis, cholagogis, qualia sunt tamarindi, rhabarbarum, inter simplicia, & inter composita Diaprunum solutivum, elect. Ros. Mes. & elect. de psillio infundantur & admisceantur.

11. Phlegmagoga verò reddent, si cnicum, & agaricum: & inter composita Diaphænicum, Diaturbitib, elect. Indum manus minus, decoctis, quæ pituitam præparare apta nata sunt, addideris:

12. Ut melanagoga efficiantur, senam, epithimum, & inter composita confect. Hamech, Diasennam, Syrupus helleboratos, iis decoctis, quæ ad utriusque melancholix præparationem convenire scripsimus, addere poteris.

Addam saltem unicam & alteram decocti formulam, qua simul & semel sensimque tum præparari tum deturbari noxij omnes humores poterunt, idque per epicrasim, ut dicunt.

13. Decoctum solutivum Catholicum.

℞ Polypodij querni
Sem. Carthami contusi ana ℥x.
Passularum
Liquiritia ana ℥vj.
Cort. Fraxini.
Tamarisci an. ℥℞.
Prunorum damasc. pa-
ria x.
Fol. Fumariæ
Melissa
Eupatorij Mef.
Lupul.
Azymonia
Chamed.
Chamapit.
Et Capit. omnium ana
m. j.
Flor. Centaurij minoris.
Hyperici
Genista
Tamarisci ana p. j. ℞.
Trium cordalium.
Nymphaea ana p. j.
Agaris. rec. troch. cum suo no-
dulo.
Hermodytylorum.
Fibrarum rad. ellebori nigri ana
℥℞.
Coquantur in æquis partibus seri-
lactis, & aquæ pomorum redolen-
tium vel fumarix; in colatura clari-
ficata infunde, ac tandem parùm
decoque.

Foliculorum sene ℥j ℞.
Rhabarb. electi ℥iij.
Cinamomi

Garyophyllorum ana ℥j.
Epithymi p. j.
Facta tandem expressione, & cola-
tura reducta ad ℥xvj. dissolue.
Syrup. violati ex novem insu-
sionibus
Oxymelitis majoris Iuliani ana
℥ij.
Fiat apozema in 4. doses, pro 4. ma-
tutinis consequentibus, vel alternis,
secundum operationem & vires.

14. Apozema solutivum catho-
licum ex Tetr.

℞. Polypod. q.
Senn.
Sem. carth. ana ℥x.
Passul.
Liquirit. ana ℥℞.
Sem. Anis.
Sescl. an. ℥ij.
Flor. cichor.
Violar.
Borrag. an. p. j.
Agar. troch. cum sua ligatura ℥℞.
Folic. senn. or. ℥i℞.
Fiat Decoct. m. colatur. ℞ j. solve
Syrup. de cichor. cum Rhab. &
rosat. solut. ana ℥ij.
Fiat Apozema pro 3. dosibus, adde
inultima Diacartham. Elect.
de Citro an. ℥i℞.

Hac decocta purgant omnes humores
vitiosos, & eos etiam qui ob tenacita-
tem & contumaciam suam minùs expelli
aut extirpari possunt: Reiterandus est
illorum usus bis ad minimum, aut etiam
amplius, prout mali radices validius

Nn 3: pros-

profundiusque inhaerent. Hac purgandi ratio massam sanguinis mundificat, omnes corruptos & putridos humores, vermium authores e corpore aufert: prodest omnibus affectionibus melancholicis, vertiginibus, epilepsis, paralytibus: Confert etiam cachexiis, febribus quartanis, & similibus affectibus, qui ob contumaciam suam eccoproticis vix cedunt.

Cautio.

Aqua destill. ad eliciendam vim purgantium sans meliores de coctis.

Omnia decocta, quæ ad mucilaginosam & crassiorem substantiam iam redacta, & virtutibus simplicium, quæ in illis coquebantur, imprægnata sunt in posterum minus idonea sunt, ad essentiam & vim purgatoriam, ex simplicibus eliciendam. Præstat igitur ejusmodi purgantia simplicia infundere & decoquere cum aquis destillatis cichorij, buglossæ, acetosæ, pomorum redolentium, fumiterræ & similibus, quæ indicationum scopo inserviunt: ubi correctiva illorum, nec non syrups affectibus debellandis apti, simul addi poterunt: & sic evadent multo utiliora, & tam visu, quam gustu jucundiora decocta.

15. Decoctum purgans pro delicatulis.

Ad finem harum decoctionum purgantium unam hic inferere placet, qualem plerumque præscribere soleo delicatis, & qui natura sua à remediis tam turbidis & nausebundis adeo abhorrent, ut quidvis pati ma-

lint, quam de his vel minimam guttulam degustare.

Accipio folliculorum senæ opt. mandatorum ℥vj. hac patina argentea aut alij vase apto imposita in aqua pomorum redolentium aut fragorum, quæ duæ omnium sunt suavissima, macero: aqua quantitas non major sit, quam una dosis requirit, ut melius purgatoria senæ proprietate imprægnetur: aciditatem ipsi cum succo limonum inducere soleo. Verus chymista, qui mirandas acetorum suorum montanorum vires expertus est, ad reddendum aquam acidulam, acetosos suos liquores admiscendos haud extimesceret. Corrigendi loco potest si ita videbitur, paululum cinnamomi: omnia macerentur per 24. horas ad minimum: dein leviter bulliant, & fortiter exprimantur: in qua expressione adde succo pomorum redolentium recens extracti ℥j. ℥. sacchari candi pulverizati ℥℥. quod præparat ad majorem clarificationem (alia à sacchari additione superfederent: succum enim pomorum decoctus ejus vicem substituit) cum ovi albumine exquisitè agitata omnia admoveantur igni, clarificentur juxta artem, potio fiet clarissima, boni odoris, ac ne tantillum quidem fastidij concitabit, aluumque præterea blandè & utiliter deiciet. Syrupus ros. pallidarum, aliisque similes, enarratis portionibus admixti, ingratum ipsis saporem inducunt. Sed pro his, qui palatum habent non adeo delicatum, addi possunt. Si opus sit, rhabarbarum, nec non alia laxativa his addes, potestque major quantitas si res expostulat, præpa-

rari. Adde autem pro una dosi, sena drachmas sex, eò quod clarificatio quartam ad minimum partem virtutis medicamenti auferat. Sequamur nunc ordinem nostrum & ad decocta hydrotica accedamus.

16. Decocta hydrotica Anti-
veneræ.

Decoctiones hydroticæ plerumque parantur ad curationem diversorum affectuum, quorum quilibet opus habet sudativis specificis & peculiaribus remediis: quemadmodum id ex variis formulis ordine hîc in pharmacopœæ nostræ condecorationem describendis liquidò patebit.

Ejusmodi remedia, propriè locum habent in luis veneræ curatione, quam communi & usitato nomine Diatam appellant. Totum enim id temporis spatium, quo ejusmodi decocta agris offeruntur, stricta valdè & severa victus ratio imperatur, quamvis provocatio sudoris sit peculiare, & proprium remedium, ad edomandos hujusmodi affectus, quorum venenum in abscondito inhærens, & per ipsas venas transfusum primariò ad oritur hepar facultatèque naturalem non secus ac serpens icu suo venenato primum occupat cor: Carnis rabidus functionem animalem, lepus marinus pulmones. Quemadmodum igitur videmus, in febribus continuis, ad eò providam esse naturam ut ad expellendas impuritates in venenoso genere inhærentes, ut plurimum tanquàm crisis salutariibus utatur evacuatione per sudorem, vel per urinam: sic et-

iam hujus veneni malignitas per eundem sudorem extruditur. Hinc natum est illud, quod vulgò dicunt: sudare pustulas veneræ. Verum quidem est, ejusmodi morbos sæpè numero per urinæ profluvium finiri: siquidem sudor & urina, ex eadem profluunt materia: omniaque sudorifica, citra omnem dubitationis ansam, simul diuretica existunt. Sed de his abundè satis egimus in consilio nostro de lue veneræ, ita ut non necesse sit hîc plura addere. Rectà nunc accedamus ad descriptiones nostrorum hydroticorum, quæ iisdem affectibus, quibus Guaiacum & lignum Indicum conducunt: quorum quatuor formulas, præ cæteris usitatissimas hîc proferemus.

16. Decoct. Guaiaci simplicis.

℞ Rasuræ ligni Guaiaci ℥x.
Corticis eiusdem ℥iij.

Macerentur horis 24. in aqua fontanæ tepidæ ℔ viij. deinceps in vase circulatorio, in quo nihil experare possit, ad ignem Balnei vaporosi luculentissimum per 24. horas: deinceps percolentur:

De colatura quaerit: valde limpida, atque suo sulphure balsamico & aciditate vitriolata imprægnata, sufficere exhibere: manè ℥iij. æger sumpto decocto superdormiet, si posset: tertius plus solito sudet, abstergatur, caveat à frigore & vento: prandeat nona, cenet verò sexta.

17. Decoctum Guaiac secundarium.

℞ Magma præscripta decoctionis,

caus

cui affunde aqua fontane tepida lb. xii.
& post infusionem octo horarum cir-
culentur, ut supra horis octo, dein co-
lentur. Quidam decoctioni huic ad-
ijciunt liquiritia, & passularum Coryn-
thiacarum, ad libitum & tandem aro-
matizatur paucis cinamomo suavioris
gustus gratia, quæ dulcorandi ratio
nobis magis probatur, quàm ea, quæ
fit cum melle vel saccharo.

Hac decoctionum parandarum me-
thodus, tam ad sudorem provocandum,
quàm ad potum quotidianam in pastu, o-
mnium est simplicissima, ac ipsi sui vene-
rea, meo quidem iudicio, utilissima: addi-
tis nimirum correctivis, de quibus
paulò post dicturi sumus; & hic est pri-
mus modus: sequitur nunc secundus.

18. Decoctionum Guaiaci compositum.

℞ Scobis ligni Guaiaci ℥ vj.

Corticis eiusdem ℥ iiij.

Salseparilla

Rad. Petasitis ana ℥ ij.

Raf. ligni rhodij

Raf. Fboris ana ℥ vj.

Sem. Cardui benedicti ℥ j.

Macerentur ut supra per 24. ho-
ras, atque coquantur in eodem vase &
igne, addita eademmet aquæ quanti-
tate, deinde addendo sub finem co-
ctionis.

Karabes conquassata ℥ lb.

Summitatum Fumarie

Lupul.

Flor. Buglossæ

Stachados

Anthos anap. j.

Cinnabrij in nodulo lineo li-
gati ℥ j.

De hoc decocto transcolato per man-
cam Hippocr. capiat æger ℥ iiij. mane, id-
que ad plures dies.

19. Decoctionum Guaiaci purgativum.

℞ Rasura corticis ligni sancti

℥ vj.

Sassafras ℥ ij.

Rad. chinæ in tenues orbiculos secta

℥ j.

Herb. siccarum Ulmarie.

Card. bened. anam. j.

Foliculorum senæ ℥ iiij.

Hermoadtylorum

Turbith ana ℥ j. lb.

Nucis moschata

Cinnamomi ana ℥ lb.

Epithymi p. lb.

Aqua Melissæ

Fumarie ana lb. j.

Vini albi optimi lb. iiij.

Macerentur ad ignem Baln. Mar.
tepidum, vase optimè clauso, per tres
quatuorve dies: dein fiat expressio,
& colatura dulcoretur si velis sac-
charo.

Dosis ℥ iiij. hoc decocto utendum
mane per xx. aut xxv. dies.

NOTA DE VSV.

Ex horum trium decoctionum usu
procurari tandem potest lues venera
quantumvis etiam inveterata. At
verum est, usum eorum quandoque
pro mali contumacia, & malignita-
te, in longius tempus continuandum
esse. Quod cum ita sit, omnino hinc
improbandum esse existimo diaticu-
lam illam decem tantum vel duode-
cim dierum, quæ plus noxæ quàm com-
modi inducit: siquidè dâ interrumpitur
cum

cùm humores ad motum & fluxum præparati, nondum tamen, prout res postulat euacuati sint. Temporis igitur ratio hinc per quàm accuratè habenda est, id quod ex solertis medici arbitrio dependet, qui eam quoque ex dictis tribus decoctionibus eligere poterit, quæ videbitur maximè conuenire, tum naturæ & speciei morbi, tum ipsius ægri temperamento.

Nam in corpore crasso, obeso & pituitoso, locus erit decoctioni primæ, eoque magis, quòd quidam Guaiaco & imprimis eiusdem cortici, nimiam calefaciendi vim tribuant. Hæc igitur sunt vera illa & præcipua remedia hydrotica, veneræ lui congrua & vtilia, naturæ balsamica participantis: quæ vel biliosis etiam & emaciatis, in toto morbi decursu, tutissimè exhibebuntur: mallem tamè hinc, aquæ communis loco, ad decoctionem suadere *aquas cichorii, buglossæ, pomorum curtispdulorum, fragariae & fumiteræ*. Denique sciendum est, hydroticorum usum non admittendum esse plusquam corpus idoneis præparantibus, & purgantibus vacuatum sit, imò nec ipsa sanguinis missio intermittenda, si opus fuerit.

Æger intrà hoc tempus, quo sumit hanc decoctionem (*sumat autem continenter ad minimum per integrum mensem*) absteat ab esu fructuum & acetariorum: contentus vno tantum cibo, eoque asso potiùs, quàm elixo: comedat panem bis-coctum: & in mensis secundis *yuas damascenas*

Tom. II.

vel corinthiacas: *Aluus suppressa*, soluat tertio quoque die clysmatis emollientibus: & in quemlibet sextum diem vacuetur purgante quodam specifico, & emittatur eo die decoctum sudarium: In potum utatur decoctione secundæ descriptionis: vel decoctione solius *salsæ parillæ, vel china*, quæ probè diluta, gustuique gratior reddita fuerit. Hæc de hoc hydrotico eiusque utendi modo hic notanda fuerunt: sed & in fine reiteranda erit purgatio, & sanguinis missio: sic quoque corporis habitus, nimis exsiccatus & excalesfactus, prout sitis & calor in ægro id facile indicant: balneo quodam idoneo humidandus erit ut primi decocti vis multò efficacior reddatur, fæces quæ post primam & secundam decoctionem remanserunt, in cineres redigantur, & sal inde iuxta artem extrahatur, decoctionique sudoriferæ admisceatur: cuius virtus sic auctior reddetur ad sudoris prouocationem: At ventrem semel vel bis blandè commovebis, ubi in *singula decoctionis sudorifica dosi, quæ constat ex quatuor vnciis*, uti supra dictum, *addideris & dissolveris gummi sine extracti proprii guaiaci ℥. ℞.* præparationem illius gummi alibi docebimus.

N. 18.

Secunda decoctio excellens est, etiam in dolorifica & nodosa lue venerea: neque hic quenquam absterreat cinnabrium vulgare quod additur cum nodulo, quod tantum abest, ut noxium sit, ut e contra vtilissimum sit & specificum huius generis affectibus, tam in eorum

O o mali-

malignitate compescenda, quàm in sudore concitando: vnde licet huius decoctionis vis validior efficiatur, sine detrimento tamen aut vlla noxa, potest dosis eiusdem augeri: nodulus ille inferuiet pluribus decoctis. *Ad modum utendi quod attinet eadem hic, quæ in secunda decoctione, obseruanda veniunt: tum ad preparandum, tum ad euacuandum corpus, in principio & sine diæta, de qua supra.*

N. 19.

Tertia decoctio geminam simul obtinet facultatem, sudatiuam, & purgatiuam, quæ partim cum vino, partim cum aquis appropriatis paratur: Ea potius maceratio & expressio dicenda est, quàm decoctio. Macerationem præ aliis maximè idoneam iudicamus ad rerum virtutes extrahendas, si fortè ex vasis circulatorij defectu, vel etiam ex ignorantie vitio circulatio ipsa in actum deduci nequeat. Est autem circulatio omnium operationum optima ad rerum proprietates aucupandas educendasque, ut iam dictum. Vinum additur, eo quod præditum sit maiori agendi & penetrandi in ipsas venas potestate, quàm quælibet alia aqua.

Geminæ igitur vacuationes, simul & semel eodem remedio perficiuntur, quod quibusdam inauditum & absurdum videbitur: quemadmodum egomet ipse eodem errore circumductus, quondam opinabar, antequam in contrariam sententiam ipsa me perduxisset experientia rerum optima magistra: & quamplurimos affectus desperatos, ut *Neapolitanum*

*morbum inueteratum, paralysem, catibaxiam & similes, hoc solo medicamento perfectè curatos fuisse vidissem. In consilio nostro de lue venerca, alia nobis multò adhuc præstantiora & tutiora remedia, tum hydrotica, tum purgantia describuntur, quæ ex mineralium ordine mutuati sumus: quò lectore ablegamus. Possem hic si res postularet, infinitos adducere, qui omnes adhuc superstites, tam admirandos horum remediorum effectus, in se ipsis experti sunt: inter quos alij ad corpus purgandum, *pilulu meu polychrestis mercurialibus* vsi sunt: alij ad sudorem prouocandum *mercurio mercuriale*, per solum spiritum nitri correcto, coagulato & fixato: è cuius sex tantummodò granis cum confectu quadam permixtis, pilula vnica ad pisi magnitudinem efformatur, quæ cum iuculo quodam, vel alio quouis liquore exhibita, citra omnem operandi vehementiam & incommoditatem, facilius, promptius, & multò etiam utilius, cunctis cæteris hydroticis nostris, sudorem elicit.*

20. Decoctum Salsaparilla.

Sunt qui ad eandem luem venercæ, decoctione conficiunt cum sola salsaparilla, cuius accipiunt ℥iij. ad aquæ ℔ x. & omnia concoquunt ad duas tertias: quam decocti Guaiaci loco offerunt, addendo interdum radicis chinæ, apios dictæ ℥j. æstimantes eiusmodi decocta minus calcificandi modum excedere, quàm cætera supra dicta, quæ Guaiacum excipiunt.

21. Decoctum China.

Alij decoctum cum sola china versurpant,

surpant, ac eiusdem in tallecolas secte
℥ ij. accipiunt ad aqua ℥. x. quæ etiã
ad medietatis consumptionem co-
quantur: cui decocto etiam si ita vi-
debitur, addi poterunt ea quæ expu-
gnando malo ipsique ægri tempera-
turæ conueniunt, v. g.

℞ Rasura rad. china ℥ j.

Aqua fontana ℥ vj.

Succi limonum ℥ iij.

Macerentur per 24. horas deinde
coquantur ad tertiæ partis consum-
tionem, actandem transeolentur per
manicam Hippocratis. Dosis ℥. vj.

N. 1. Hoc decoctum, gustu suauissimum
est, & summo per se prodest calidæ intempe-
rie hepatis, ardoribus vrinae, & vlceri-
bus renum: potissimum autem conducit
falsis & mucilaginosi humoribus in vesica
dissoluendis, qui sæpe numero Stranguriam
excitant, & calculi speciem amulantur.
De eo potandum, exhibeatur mane & ve-
speri in dosi vt supra: vinũq; eodẽ diluatur.

N. 2. Potes etiam, si velis, ad eundem v-
sum, decoctum parare ex rasura ligni Rho-
dis: vel addeshuius ligni rasura ℥ ℥. ad su-
pra dicta china ℥ j.

Huiusmodi ergo decocta, minus alius ca-
lescere putantur, eorumq; plurimus vsus
est in diuersis morbis: præsertim ad labefa-
ctam hepatis facultatem instaurandam,
& ingruentis cachexia vel hydropis peri-
culum præcauendum.

22. Decoctum Sassafras.

Non multo abhinc tempore in-
notescere quoque cepit sassafras, li-
gnum aromaticũ, cuius vsus ad plu-
rimos morbos curãdos inualuit. Sed
inter cætera hydrotica, vel ad impu-
ritates venereas auferendas, Guaiac-

cum, vt opinor, facillè primas tenet.

Hic ad finem horum decoctorũ,
non præter decorem fecisse videbi-
mur, si huic catalogo vnum adhuc fa-
mosi cuiusdam Empirici Germani
aduersus ipsammet lucem veneream,
annexerimus, qui magnum quotan-
nis quæstum ex eodem facere sole-
bat in nundinis Francofurtensibus:
nec dubito quin eius fama ad pluri-
mos iam delata, passim increbuerit.

23. Decoctum sudorificum contra lucem ve-
neream catarrhosam & similes affe-
ctus inueteratos, Henrici Von Stran-

Empirici Germani.

℞ Ligni sancti vel indici ℥ iij.

Sassa parilla,

Stœchados Arab. ana ℥ ℥.

Gratiola m. ℥.

Cardui benedicti m. iij.

Seminis eiusdem ℥ vj.

Auricula muris cam rad.

Scabiose ana m. j.

Tormentilla ℥ j.

Rhabarbari ℥ ij.

Polypodij ℥ j.

Hæc omnia contusa infundantur
per sex dies in aqua fontana ℥ 30.
aut 40. dein omnia bulliant in vase
magno, oleorũ extractioni apto co-
que clauso, vel in alembico cæco, vt
nihil respirare possit per 5. vel 6. ho-
ras. Adde huic decoctioni frustulo-
rum ferri & chalybis ana ℥ ij. Qui-
bus peractis, denuo in vini mens. iij.
seorsim macera

Corticis eiusdem ligni Guaiaci ℥ ℥.

Hermodylolorum

Turbith

Granorum paradisi ana ℥ iij.

00 2 Omni-

Omnibus contusis, in olla terrea vitreata, operculo suo clausa per horam integram coquantur: Confundantur postea hæ duæ decoctiones, & denuò bulliant per aliquod tempus: dein omnia simul per manicam traiciantur. Empiricus ille hanc decoctionem in doliolis inclusam reservabat in cella vinaria, eamque divendebat ad morbum Neapolitanum inveteratum, & similes affectus curatu difficiles. Tenebat autem hunc utendi modum.

Manè u propinabat decocti vitrum vinum, in quo tamen denuò prius incoqui curabat scabiosa, auricula muris cum ana toto M.j. Dein hæc omnia colata agris offerebat, & sudorem per horas duas spectare iubebat. Residuam potionis partem, in doliolis reservatam, loco quotidiani potus ipsis exhibebat, tam in pastu, quàm ante & post pastum. In cæteris præterea duram admodum vivendi rationem imperabat, panem nempe bis coctum & passulas vel amygdalas assatas dabat. At si cum malo vitæ coniuicta erant, lavanda ea iubebat cum eadem decoctione, idque bis vel ter in die, & sic plures fuerunt restituti.

Hanc decoctionem non idcirco in publicum mitto tanquam quid rari inde expectandum sit, cum eorum multa in ea desiderentur: proportio enim duarum drachmarum rhabbari, ad tantam decoctionis quantitatem, quàm inepta sit & inutilis, cuius facile constat, ut nihil de cæteris dicam: non enim est nostri instituti, omnia sigillatim hic discentere. Curationis autem effectum, temporis longinquitati adiudicandum

existimo: per integrum namque mensem ut dicunt, hoc suo decocto continuabat vacationes, tam per sudorem ac urinam, quàm per secessum. Unde mali vel pervicacissimi radices tandem euictas & subactas evanuisse, haud mirum fuit. Hoc decoctum tanquam secretum aliquod singulare, à quodam viro doctissimo, & amico meo accepi: de cuius usu commodo vel incommodo, eruditio res ipsi iudicabunt.

Hydrotica cephalica.

Sat dictum est hætenus de decoctis, ad luis venereæ curam spectantibus; transeamus nunc ad ea, quæ specifica quadam facultate conducunt vertiginibus, epilepsis & paralytibus, quæ in numero gravissimorum affectuum censentur, ut pote, quæ summam corporis humani arcem & propugnaculum, cerebrum nempe ipsum oppugnant.

Adversus epilepsiam hydroticum specificum est viscus quernus, semen pæoniz, & rasura ligni buxci, quæ inveteratis etiam vertiginibus operari potest: componi poterit ut sequitur.

24. *Hydroticum antepilepticum ex Tetrad.*

℞ Rasura ligni buxci ℥ ij. ℞.

Raf. Ligni Iuniperi

Rad. Pæonia

Visci querni ana ℥ j. ℞

Raf. Ligni rhodii

Cornu ceruiana ℥ vj.

Raf. Eboris &

Rad. china an ℥. ℞.

Sem. Cardui benedicti ℥ ij.

Corti-

Corticis citrii ana ℥j.

Macerentur per 24. horas in ℔. viij. aquæ fontanæ tepidæ: dein coquantur ad vnius tertie consumptionem, addendo sub finem coctionis

Flor. Tilia arboris

Lilij convall. ana p. ij.

Fiat colatura per manicam Hippocratis, cuius dosis sit ℥ v. vel vj. in potu. Hæc utique potio cuiusvis ætatis & temperamenti hominibus Epileptico hoc malo affectis, commodè exhiberi potest.

25. Hydroticum antiparalyticum.

Adversus paralytes hydroticum versusurandum est ex ligno iuniperino cum floribus calendula, laudula, & rosmarini magna copia: addendo singulis hydroticis suos sales in maiorem utilitatem, nec non liquorum acidorum ex sulphuris & vitrioli spiritibus aliquot guttulas.

26. Hydroticum specificum ad paralysem.

℥ Aquar. fumarie

℥ Plmarie

Flor. Calendula ana ℔ j.

Fol. Salvia ℔ ℔.

Aciditatis sulphuris q. suff.

vt fiat remedium acidulum.

De hoc remedio, cuius aciditas gustum non afficiat tristi sensu, exhibe horis matutinis ℥ ij. quæ satis erunt: ægerq; rectus sudet, & admirandos huius sudatorii effectum comperiet: quod etiam in usum eorum, qui sicco nimis & bilioso sunt temperamento, cum solis aquis sumiterra & calendula parabis: aciditatem ipsis aquis inducendo cum dicto liquore acidulo sulphuris, & sic sudarium habebis quod non vltimum modum calefaciet: sed humores potius

attenuabit & fermentabit, instar fermenti acidi, quod panis substantiam attenuat, rarefacit, & eleuat, quæ alias gravitate sua noxia foret: eodem modo humores nostri attenuantur, & vacationi per sudorem idonei redduntur. Vix inuenies sudativum, quod virtute & efficaciâ huic æqui parandum sit, ad paralysem.

27. Hydroticum ad asthma.

Si cum dictis liquoribus acidulis, aquis scabiosæ & tussilaginis aciditatem vt supra induxeris, hydroticum conficies, Eximios atque stupendos exeret effectus in cura Astmaticorum, præmissis nempe vacationibus generalibus & congruentibus.

28. Sudarium specificum ad hydropem.

℥ Fumarie

Eupatorii ℥. an. M. j.

Rad. Asari

Hirundinaria ana ℥ j.

Baccarum iuniperi ℥ ij.

Raf. eboris ℥ vj.

Nucis moschata

Santalæ citrini ana ℥ ℔.

Macerentur per 24. horas in suff. quantitate aquarum florum ebuli & genistæ, & vini albi, de hoc decocto tractato per colatorium vini aromatici, æger capiat ℥ v. manè, continuando ad plusculos dies: præmissa sufficienti & idonea purgatione hydragoga, cum extracto Esula & sero lactis. Hoc remedio per Dei gratiam è medio sustuli omnis generis hydropises imprimis autem eam hydropis speciem, quam Anasarcam dicunt.

29. Sudorificum singulare ad vehementem corpori concussionem, ex alio quodam & graui lapsu contractam.

℞ Rad. Bugiosse
Carduibenedicti ana ℥ ij.
Sem. Carduibenedicti ℥ ℞.
Butyri recentis ℥ j. ℞.
Spermatis ceti ℥ ℞.
Mumie vera ℥ j. ℞.
Croci ℥ j.

Bulliant in ℔j. ℞. vini albi lento igne, ad consumptionem tertiæ partis: De colatura exhibe ℥ iij. vel vj. calidè: eger expectet sudorem in lecto coopertus plus solito.

30. Decoctio hydrotica, quæ D. Ambrosio attribuitur, aduersus febres intermittentes & ipsas etiam tertianas.

℞ Millij à superiore cortice mundati ℔j. coquatur in suff. quantitate aquæ fumaricæ ad crepaturam. Cape huius decoctionis colata ℥ iij. vini albi ℥ ij. exhibe agrotanti calidè, qui expectabit sudorem in lecto. Hoc decoctum provocat sudorem sine molestia, ardores febriles, sitimque extinguit.

N. 1. Oxymel etiam diureticam quoddam eiusdem authoris D. Ambrosij videlicet descriptum reperitur in pharmacopœa Iobineti; in qua item D. Augustino nonnulla adiudicantur remedia hydrotica contra pestem & venena, seu sunt varia aqua theriacales, diuersis affectibus accommodata, vt ibidem singula suo loco explicantur.

Bezoar Metallicum & Mercurius vitæ fixus, sudatiua a-
N. 2. Ex omnium præstantissimum sudorificis contra pestem & venena, est Bezoar metallicum fixum, & ex purgativo & vomitivo sudorificum factum; & præceteris Mer-

curius noster vitæ etiam fixus per nitri spiritum, qui ad sex grana pro dosi exhibitur, per nitri spiritum mira præstat, vt iam supra dictum. Eiusmodi sudatiua longè præstantiora sunt, quam quæ ex vegetabilium familia educuntur: quamvis & hinc suo loco & superius, & tempore, laudem quoque suam non detrahamus.

De decoctionibus vulnerarijs.

Antiquis in magno vsu erant potiones vulnerariæ, quæ licet per aliquod tempus exolescere cœpissent, postliminio tamen in statum suum reuocata, nostro adhuc seculo viget: adeo vt nemo sit, qui negare facile ausit illorum incredibiles effectus, quos in curandis ictibus globulis borbardicis illatis, aliisque diuersis ulceribus malignis & inueteratis, siue ea interna sint, siue externa, in dies potenter exerunt.

31. Potio vulneraria vniuersalis, id est, omnibus tam internis, quam externis vulneribus & vlcibus conducens.

℞ Rad. Tormentilla
Consolidæ vtriusque ana ℥ j.
Herb. Limonij vtriusque
Sanicula
Pyrola
Verbena
Alchimilla
Perficaria ana M. j.
Vincaperuinca
Herba Robertiana M. ℞.
Flor. Verbasci,
Hyperici
Centaurij minoris ana p. ij.
Asteracorum expurgatorum & exsiccatorum
Mumie ℥ ℞. (N. vj. Macc-

Macerentur per duos dies in vini alibi & aquæ veronicæ ana ℥ij. in vase circulatorio ad calorē Baln. Mar. vaporosum: dein fiat expressio & colatura per manicam Hippocratis, aromatizata pauco cinnamomo, vel coriandro in succo citoniorum præparato, Dosis cochlearia duo vel tria mane, & vesperi tantundem, tribus ante cibum horis.

N. Pro iis quos amaritudo minus offendit, addi potest radix aristolochiæ & enule campanæ: & tum potio, suauioris gustus ergo, dulcoretur saccharo, aut fiat maceratio in hydromelite vinoso. Continuanda est ad dies plusculos, & effectus referet planè mirandos.

32. Alia.

℥ Oculorum cancri ℥ ℥.

Mumia ℥ij.

Boli armeni veri ℥j. ℥.

Herb. Agrimonia

Ophioglossi

Veronica

Cyclaminis ana M. j.

Spermatu ceti ℥j.

Macerentur in vino albo per duos tresve dies: dein fiat expressio & colaturæ clarificatio. De hac capiat cochlearia duo vel tria, mane & vesperi, si opus fuerit, inflammationes plurimum arcent, atque ambustis conveniunt.

32. Alia potio vulneraria.

℥ Zedoaria

Galange ana ℥ij.

Herb. Virga aurea

Pyrola ana M. j.

Cochlearum Astacorum conquassatarum Num. iij.

Coquantur in vino & aqua: vtatur vt supra.

34. Potio venenatis vulneribus sclopetariis conueniens.

℥ Rad. Angelica

Galange

Zedoaria ana ℥ ℥.

Flor. Vincaperuinæ

Lilij conuall. ana p. j.

Mumia

Boli armeni veri ana ℥j. ℥.

Spermatu ceti ℥ij.

Digerantur & circulentur in baln. Mar. per quatuor dies in suff. quantitate vini albi & aquæ vlmariæ. (cū mē. 1.) dosis & vtendi modus, vt dictum est.

35. Potio vulneraria in fractio ossis abicū sclopetario.

℥ Aristolochia

Cyclaminis

Serpentariæ maioris

Consolidæ vtriusque

Geranijs ana M. j.

Sanicula M. B. (Sabina.

Macis

Zedoaria

Oculorum cancri ana ℥ ℥.

Mumia

Galange minoris ana ℥j. ℥.

Conquassatæ & minutim concisæ herbx, & reliqua in puluerem crassiusculum redacta, circulentur in duplici vase horis quatuor cum mensura una vini: ager vtatur mane & vesperi.

N. Solum hoc remedium multo commodius est, quam tot ferulæ quibus non nulli excruciantur.

36. Potio vulneraria cephalica.

℥ Herb. Limonij syluestris

Melissæ ana M. j.

Acori vulgaris ℥ ℥.

Vincaperuinæ

Persica.

Persicaria
Chelidonia
Pyrola
Veronica
Verbena ana M. j.
Flor. Verbasci
Lilij conuall.
Betonica ana p. j.
 Macerentur vt supra, & ad vsum
 feruentur.

Plures formulas habes in Chirur-
 gia.

38. Potio sanguinem ex vulneribus
 erumpentem prohibens.

℞ *Cineres testarum Astacorum*
 & *Ranarum ana ℥ ℥.*
Coralli rubri
Spodij ana ℥ iij.
Mumia ℥ ij.

Macerentur in ℔. j. aquæ sperma-
 tis ranarum ad calorem Baln. Mar.
 per 24. horas: dein fiat expressio &
 colatura, de qua exhibe cochlearia
 duo: cum eodemmet decocto fouea-
 tur extrinsecus vulnus sanguinolen-
 tum.

38. Potio ad renum & vesica vlcera.

℞ *Rad. Consolidæ maioris*
Sigill. Salomonis ana ℥ j.
Herb. Polygoni
Alchimilla
Plantaginis ana m. j.
Croci Martis optimè preparati ℥ j.

Macerentur in æquis partibus hy-
 dromelitis simplicis & tincturæ rosa-
 rum præparatæ, vt docebitur alibi:
 bibat ager huius decocti cochlearia duo vel
 tria, manè & vesperi.

39. Ad Gonorrhœam virulentam seu
 fatidam.

℞ *Herb. vermicularis m. j.*

Sem. Cytoniorum

Ruta

Agni casti

Plantag. ana ℥ j.

Rad. Tormentillæ ℥ ℥.

Fl. Ros. rubr. p. ij.

Verbasci p. j.

Succi. Limoniorum ℥ vj.

Aqua Flor. malua arborescentis ℔. j. ℔.

Macerentur per tres quatuorve di-
 es ad calorem B. Mar. lentum, dein
 transeolentur: Dosis cochlearia duo vel
 tria manè & vesperi, continuando ad plu-
 sculos dies.

In eiusmodi remedium usu, & præ-
 sertim in hoc vltimo contra gonorrhœam
 virulentam, non omittenda sunt vacua-
 tiones congruentes & necessaria: quib. præ-
 missis, agro postea illa per aliquot dies exhibe,
 & mira videbitur, vel in gravissima actione
 & inueteratissima gonorrhœa.

Decocta varia diuersis affectibus tam in-
 ternis, quam externis aptissima, cer-
 taq; experientia comprobata.

40. Decoctum purgans ad quarta-
 nam expertum.

℞ *Foliculorum senæ*
Epithymi ana ℥ ij.
Myrobolanorum citrinorum ℥ ℥.
Flor. Buglossæ
Centaurii minoris
Hyperici ana p. j.

Fiat omnium decoctio in suffi-
 cienti quantitate seri lactis, in cuius
 colatura macera per xij. horas.

Rhabarb. electi ℥ ℔.

Rad. Esula preparata ℥ j.

Cinnamomi ℥ ℔.

Dein exprimantur, addendo sy-
 rupi

rupi de pomis redolentibus compol.
℞. iij. fiat apozema in tres doses: prima
dosis detur per vnam horam ante accessio-
nem, alia dua sequentibus aliis duabus.

41. Ad menses provocandos experi-
mentum mirabile.

℞ Milij folia

Anisi

Visci querni ana ℞ iij.

Dillamni ℞ j.

Croci ℞ j.

Contundenda contundantur &
macerentur per 24. horas in vino al-
bo generoso: dein parum bulliant. De
hoc decocto exhibe ℞. iij. Propinanda est
hac potio mulieribus ad provocandos men-
ses, ut statim iustoq. tempore fluant: premif-
sa purgatione cum pilulis aloës, aut simili
quodam & congrua purgante medicamē-
to, idque duobus vel tribus subsequētib;
diebus. Ad promouendam partum, siue vi-
uum, siue mortuum, ipsamque secundinā
protrudendam (addito tantum scrupulo
diambra) idem remedium mira prestat.

42. Ad sistenda menstrua.

℞ Rad. Tormentilla

Consolidamioris ana ℞ j.

Sem. Berberis

Acetosa ana ℞ B.

Gummi Arabici,

Tragacanthi ana ℞ ij.

Succi plantaginū depurati ℞ j. B.

Macerentur per 12. horas: dein
coquantur, exprimantur, & colentur,
& addendo syrui citoniorum vel
myrtillorum q. suff. fiat apozema in
duas doses: Prudentis medici est, hic deli-
berare & circumspicere priusquam hoc ad-
stringens exhibeat remedium, num forte
fluorū scaturigo & fons dependeat ab hu-

Tom. II.

moribus salsis & sanguine seroso: tunc e-
iusmodi humores acres & serosi sunt dige-
rendi, siue concoquendi, & postea expur-
gandi, syrui preparantibus & purganti-
bus opportunis & idoneis.

43. Ad precipitationem vteri.

℞ Fol. lauri

Myrtillorum ana ℞ B.

Sem. Pastinace domestica ℞ iij.

Macerentur, postea coquantur
cum vino generoso: De hoc decocto ex-
hibe mulieri ℞ iij. reiteretur potio, si opus
fuerit.

44. Ad iuuandam conceptionem.

℞ Testiculorum verueci preparatorum
in vino & exsiccatorum.

Vulua lepotiū idem idem preparata &
exsiccata.

Macis, Cinnamomi

Garyophyllorum

Zingiberis albi

Ameos ana ℞ ij.

Croci ℞ j. B.

Medulla vel carnis nucum communium

Avellanarum

Pistaciorum ana ℞ vj.

Contundenda contundantur, ma-
cerentur, & tandem concoquantur
in ℞ ij. vini maluatici ad tertie partis
consumptionem. Huius decocti mulieri
statim post legitimum mensium fluxum,
offerenda sunt tres vel quatuor uncia, ma-
ne tribus vel quatuor horis ante cibum,
idque tribus diebus consequentibus: quarto
vero die iungatur marito suo, ac nisi plane
sterilis sit, contipiet.

45. Ad morsum venenatum serpentis
& rabidi canis.

℞ Rad. Gentiana

Valeriana ana ℞ j. B.

Pp

Fol. Con-

Fol. Consolidæ minoris
Ruta sicca
Pulegij ana m. j.
Mumia
Cancrorum calcinatorum ana ℥ j.
Coquantur cum vino: De horum
decocto eger capiat manè ℥ ij. vel tres per
ocliduum. Loco laboranti ex morsu, appli-
canda erunt balsama & emplastra cōgrua,
qualia suo loco describemus: Hoc decoctum
peculiare est remedium ad morsum canis
rabidi. In morsu serpentis addi debet radix
serpentaria maioris.

46. Ad febres chronicas desolatio
perutillæ.

℥ Folior. scolopendria
Sum. Absinthij
Centaurij minoris ana m. j.
Yuarum Corinth.
Hordei ana ℥ j.
Rad. Asari ℥ iij.

Coquantur in æquis partibus feri
lactis & vini albi: in colatura dissolue
sacchari, & cinnamomi q. suff. ad
dulcorandum & aromatizandū præ-
dictum decoctum pro duabus dosi-
bus. N. Si dicta febris, sorte à vermina-
tione quadam, vt in pueris sæpenumerò ac-
cidere solet producantur, tum sequens ex-
hibenda erit decoctio.

47. Ad verminationem.

℥ Vermium terrestrium in vino albo lo-
torum & exsiccatorem ℥ ℞.
Flor. Hyperici p. ij.

Coquantur cum suff. quantitate
vini albi generosi, ac tandem tran-
colentur, & fiat decoctio: de hac ex-
hibe agrote ℥ iij. manè & vesperi: conti-
nuando ad quatuor quinqueve dies.

48. Ad febres intermittentes, quotidia-
nam & quartanam, aliud decoctum
purgans optimum.

℥ Rad. & cort. Sambuci ana ℥ j.
Asari ℥ iij.

Cinnamomi ℥ j. ℞.
Coquantur ex lacte. Hoc decoctum
mouet simul & semel vomitum ac feces-
sum: sumatur initio paroxysmi: reiteretur
si opus fuerit.

49. Ad hydropem & purganda aqua.

℥ Rad. Ireos. recentium ℥ j. ℞.

Solidane lla

Asari

Spec. Diacarthami ana ℥ iij.

Sem. Ebuli

Cinnamomi ana ℥ j.

Sacchari ℥ j. ℞.

Vini albi

Et aqua Sambuci ana q. s. & fiat
maceratio & decoctio in tres doses.

50. Ad licturum expertum.

℥ Chelidonia cum toto m. j.

Fol. & flor. hyperici ana m. ℞.

Ras. eboris

Pulu. stercoris anserini ana ℥ iij.

Croci ℥ ℞.

Puluis stercoris anserini & crocus
ponantur in linteolo lineo, & omnia
coquantur æquis partibus vini albi
& aquæ scolopendria: colentur &
dulcorentur, si velis, saccharo, fiat
decoctum in tres doses pro tribus matutinis
continuè, & perfecte curabitur.

51. Ad duritiem splenis.

℥ Rasura ligni sancti ℥ iij.

Cort. eiusdem

Corticis fraxini ana ℥ ij.

Rad. Asari ℥ ij.

Liquiritia

Polypodij quer. ana ℥ j.

Fol. Ceterach

Adiant

Polytrichi

Chamad.

Chamapit. ana m. j.

Flo. Geniste p. ij.

Macerentur per duos dies integros in vini albi & aquæ scolopendriæ ana ℥ iij. idque in balo, vaporoso vase optimè clauso ut nihil exiret, tandem clarificentur per manicam Hippocratis, aromaticentur & dulcorentur cinnamomo & saccharo. De hoc decocto vtatur ager ad plusculos dies: dosi ℥ iij. manè, & totidem vespere, tribus ante cibum horis.

℥ 2. Decoctum galli veteris ad oppilationem hepatis, lienis, mesenterij, colicum dolorem, calculum, quartanam, & chronicos omnes affectus.

℥ *Polypodij quer.*

Sem. Carthami ana ℥ j. ℞.

Sum. Thymi

Epithymi ana p. j.

Sem. Cumini

Anisi

Anethi

Feniculi

Carui

Carduibenedicti ana ℥ ij.

Folicul. sene ℥ j.

Turbith gummosi ℥ ℞.

Cinnamomi ℥ j. ℞.

Cristallorum vel cremoris tartari albi, ℥ ij.

Salu gemma ℥ ℞.

Contundantur & misceantur simul: ex qua mistura venter galli veteris cuiuscerati impleatur: dein coquā-

tur tribus aquæ partibus, & vna vini albi, quousque galli caro ab ossibus separetur: De hoc decocto seu iusculo vtatur ager omni manè, idque ad plusculos dies.

℥ 2. *Decoctio feri lactis.*

Vfus feri lactis admodum frequens est in Italia: quod sub finem Veris, ac in Æstate, ad purgandum, magna in dosi, ad pocula videlicet quatuor, quinque & plura etiam exhibetur. Purgat clementer, continuando ad aliquot dies. At si inde conficere voles remedium, quod omnibus affectibus, ab atra bile & melancholico humore subortis, & nutritioni dicatis partibus, ab inflammatione aut nimio calore æstuantibus in quibus opus est refrigeratione & humectatione, aptum & idoneum sit, hac via præparatio aggredienda est.

℥ *Seri lactis ℥ iij. vel amplius: huic Succilimonum ℥ iij. (adde Succi pomorum redolentium recens extracti ℥ vj.*

Omnia simul, cum vno atque altero oui albumine, probè agitata & mixta, igni admoto clarificetur. Adde, si velis, parum sacchari, & habebis medicamentum excellentissimū & suauissimū ad supradictos vsus: De quo sufficere pro dosi exhibere ℥ vj. horis matutinis: robustioribus autem plus dabitur, continuando ad 15. vel 20. dies. N. N. est maior simul & semel paranda quantitas, quam qua satis sit pro duobus tribusve diebus, ne acefeat.

Aut si animus sit, aliud componendi remedium, ex eodem sero lactis, prius acidulo facto cum succo limonum, & clarificato adde

Pp 2

Flo-

Florum violarum

Et Buglossa

Recentium, vel exsiccatorem & optimè mundatorum hoc est, in quibus amplius nihil, quod viride sit, super sit, quantum voles: & in 24. horis, serum tingetur colore, sapore, & odore enumeratorum florum: adicies sacchari ad lubitum, & habebis Iulapium suavissimum & vtilissimum.

N. Eodem modo cum aqua communi, sui aciditatem prius induxeris cum acetomontano, philosophi noto, elicies tincturam rosæ rubræ, omnibus febribus & calidis intemperiebus hepatis, mirificè conferentem: necnon ex ceteris cuiuscunque generis floribus: eadem viâ variâ, ad varios affectus educes tincturas.

54. Decoctum ad Dysenteriam & Lienteriam.

Rad. Tormentilla

Acetosa

Santal. rub. ana ℥j.

Sem. Berberis

Plantaginâ, Portulaca

Et granorum myrti ana ℥℥.

Coriandri preparati

Cinnamomi

Macis ana ℥ij.

Been albi

Et rubri ana ℥j.

Flor. Thapsi barbati

Kos. rubrarum

Spicanardi ana p. j.

Aqua. Plantaginâ.

Acetosa

Agrimonia:

Absinthij ana ℔ j. ℥.

Coquantur ad medietatis consumptionem: dein fiat expressio &

colatura, adde syrupi de granatis acidis, citoniorum & de rosis siccis ana ℥ij. fiat apozema in quatuor doses.

N. Antequàm hoc decoctum porrigatur egro, si forte ex dysenteria aut lienteria inueterata ac contumaci laboret, hos sequens pomum exhibendum est.

℥ Pomum curtipendulum, quod excavatum, rursus impletur gummi Arabici, & rasuræ cereæ albæ ana ℥j. claudatur pomum proprio suo obturamento, coquendumq; igni admoveatur: donec cera & gummi liquata, per totius pomi substantiam confundantur: & sic coctum pomum edendū exhibe egro, semihora post superbibendo dictam potionem. In sculis quibus vescitur, adde paululū gummi Arabici. Nullus est fluxus dysentericus aut lientericus, qui aspirante simul diuina gratia, per hanc medendi rationem non saliciter curetur. De purgationibus alii congruis nihil hic addo, quæ si res forte postulat, præmitti debent.

55. Decoctum ad calculum comminuendum & expellendum.

Rad. Rosta bouū ℥j.

Herb. Saxifragia

Virga pastoris ana m. j.

Fruct. Senelorum

Alkekengi ana par. xxx.

Milij solis ℥j.

Cinnamomi

Sem. Bardana

Saxifragia, Anisi

Feniculi ana ℥ij.

Gran. Hædera borca ℥℥.

Straminis vel stipitum sabaarum exsiccatorem ℥℥.

Coquantur ex æquis partibus aqua-

quarum parietaria, argentaria, & vini albi ad vnius tertie consumptionem exhibe pro dosi ℥iij.

56. VEL.

℥. Cineris ad. Resia bouis.

Et cineris slipitum vel corticum fabarum ana ℥j. ℞.

Indantur in nodulo linco, & cum

Aquar. Parietaria

Senelorum

Et Betonica ana ℞j.

Coquantur, donec fiat lixiuū factis forte: tranſcoletur bis tēre per manicam Hippocratis: & aromatizetur, si velis cinnamomo: de hoc decocto cape ℥ij. vel tres, addendo, si velis, syrupi limonum ℥vj. & fiat potio, gustui grata. Nullum reperitur remedium efficacius & praestantius ad expulſionem calculi, & ad ipsam Ischuriam, & suppressionem vrinae, hac ipsa decoctione, quae exhiberi tum debet, cum ager est in balneo suis semicupio.

N. Ex enarratis cineribus Ononidis & corticū fabarum, iuxta eā quā suo loco docuimus methodū, educes ipſorum fales: primò cū aqua cōmuni: deinde eos depurabis, variis dissolutionibus, filtrationibus, & coagulationibus, cum aquis parietariae, saxifragiae & similibus calculo idoneis, donec ipsi fiant albissimi & pellucidi. De horum salium vno misce drachmā semis, vel cū superiori decoctione, vel cū iusculo quodā, aut vino albo, & singulare conficietur remediū cōtra dolores colicos & nephriticos, & cōtra Ischuriam & suppressionē vrinae sive meēdi difficultatē. Sal corticū fabarum in his affectibus omnium est praestantissimum medicamentum.

57. Decoctionis splenis bouis, congrua ad duritiam & obstructionem lienis, & specificam ad mensium suppressionem.

℥. Splenem bouis integrum: hunc in frusta incisum, in phialam vitream capacem iniice: ita vt ad medietatem vsque impleatur: addendo

Cinnamomi croſſo modo contusi ℥j.

Garyophyllorum ℥℞.

Croci ℥ij.

Vini albi Canariae, sive vini malauiensis parisiensis 4. partem.

Ad humectandam solūmodō materiam, vas probè clausum ponatur in atheno aqua repleto: vel in baln. Mar. feruentissimo, adeo vt ebulliat per 24. horas: donec dictus splen in particulas minutissimas coctus & consumptus fuerit, magnaque iuris exquisitissime cocti & fragrantissimi copia restet: de hoc agra manè capiat ℥iij. continuando per quatuor aut quinque dies tam cōm menses fluere debent.

NOTA.

Mirabitur sine dubio hic aliquis Censor inquirens, quomodo ea corporis particula, quae receptaculum sit bilis atra, humoris planè crassi & terrei, vt vulgò medentium fert opinio, in medicamentum aperiendi & attenuandi viribus insignitum, quali opus est in mensium prouocatione, adaptari possit: huiusq; remediū vim ac energiam aromatibus potiùs & croco, quae eiusdem compositionem ingrediuntur, quàm ipsius lienis proprietatibus tribuet: cui respondeamus, huius decoctionis specificam facultatem à sola lienis cocti substantia praesertim dependere: reliqua ve-

Pp 3 rō vt

zō vt vinum & aromata solummodò gustus gratioris causa adhiberi.

Alibi in meis scriptis, dudum sententiam meam de succo melancholico exposui: quem per analogiā quādam aceto vini comparandam esse duxi: ac tantum ab est, vt lien eiusdē humoris crassi ac tartarei domiciliū, durioris idcirco sit substantiæ vt cōtrā, ob fermentationem proprii humoris, spongiosus potius, leuis & rarus euadat: succulque in eo contentus, attenuantem aceti facultatem participet, insitaque sua vi aperiendi & attenuandi virtutem obtineat. Sed quis alias fusiùs & accuratiùs disputatum à nobis fuit de eodem subiecto: hic plura addere puto superuacaneum. Experientia denique ipsa, medicaminis huius utilitatem & efficaciam summam ad cientes menses, satis abundē demonstrabit. Decoctis non incommode subiunguntur Infusiones. v. g.

§ 8. Infusio purgatiua Catholica.

℞. Foliorum sene electorum ℥ ℔. vel ℥ vj. pro iis qui non ita facilē commouentur, sicut citrini, cinnamomi an. ℥ j. Hęc omnia macera in sufficienti aquæ scabiosæ, buglossi, & pomorum curtispendulorum, quibus aciditas comparari poterit mediocris è succo citreo quantum sufficiet: idque in vase vitreo accommodato, quod relinquetur in prædicta maceratione balnei Mariæ, viginti quatuor horarum spatio. Qua peracta post vnam ebullitionem exprimeretur. In hac expressione, pro vna tantum dosi adice succi pomorum curtispendulorum ℥ j. sac-

chari candi ℥ ij. totum cum ouialbumine agitetur & clarificetur.

Et sic remedium habebis gratissimum, quod insuper benignè & sufficienter euacuabit.

N. Pro biliosis verò, iisque quibus ^{Quid illi} medicinarum amaritudo non est ita in- ^{addendum} grata, poteris materie & ingredientib. ^{su. sic pro bi-} præ dictū: rhabarbari ℥ ij. myrobolanorū ^{liq.} ℥ j. infundere, infusionem exprimere, & expressionem arte modo præscripta, clarificare.

N. 2. Id porro in gratiam delicatiorū, qui medicina spissiores nolunt degustare, subiunximus: vt enim illa clarificentur: ℥ vj. sene assumenda sunt: pro aliis vero qui ista minus indigent clarificatione, ℥ ℔. pro prædicto medicamento sufficiet.

N. 3. Poterunt etiam loco rhabarbari, pro iisdem biliosis temperamentis, electuarij de succo rosarum, aut citri, ℥ j. vel ℥ ij. substitui.

Pro pituitosis, Diacarthami, aut ^{Pro iis} Diaphanici ℥ j. vel ℥ ij. ^{tu.}

Pro atrabiliaris (iuxta personarum ^{Pro atrabi-} curandarum temperiem) ^{liaris.} Confectionis hamech, aut trypheræ persicæ ℥ iij. vel amplius: quæ duo remedia vna cum infusione sene, ad omnia clarificanda, apponentur.

C A P. XIII.

DE VINIS.

Expōsitis iis, quæ Aquarum & Decoctorum tam simplicium, quæ compositorum differentias, virtutes, proprietates, descriptionisque modos spectant, æquum est vt vini etiam, liquorum omnium post aquas communissimi, quod humane imprimis inseruit nutritioni, symphytum-
que

que corporis nostri calorē instaurat
 roboratq; tractationem secundo lo-
 co aggrediamur. Nec verò hic diuer-
 sa vinorum genera, quatenus scilicet,
 gustu, viribus, proprietatibus, & aliis
 huiusmodi qualitibus inter se dif-
 ferunt, exponere statuimus: neque et
 huius loci est, diuersos, vina corri-
 gendi, validioremque illis virtutem
 & excellentiam imprimendi, modos
 explicare. Qua ratione, inquam, i-
 psorum emendanda sit cruditas, ex
 aquosa & excrementitia humiditate
 contracta, quæ ob caloris vitalis de-
 fectum (Sol quippe quibusdam an-
 nis imbecilliores radios immittens,
 terram minus calefacit) digereri, con-
 sumi que non potuit: Vnde fit vt vina
 aliquando cruda, vitidia, imbecilla-
 que & minus restaurantia existant,
 diu que conseruari non possint. Quæ
 sanè omnia, arte naturam imitante,
 emendare, ac corrigere facillimum
 est, si superfluitas illa aquea & excre-
 mentitia coctione, artificiali quidè,
 sed naturalem tamen æmulante, à
 vino separetur, & expurgetur. Quæ
 tunc solummodò separari potest, cū
 vinum iam expressum, in doliis à ca-
 lore suo naturali & interno conco-
 quitur, & ex suo tartaro, solito more
 more expurgatur.

Cuius enim aperte demonstrabit
 experientia, quòd substantia illa quæ
 primò à vino separatur, extillatque,
 nihil aliud quàm pura putaque sit a-
 qua passiva, nulliusque saporis com-
 pos, ac instar fontanæ insipida: quæ
 nihil vino, præter viriditatem, cru-
 ditatem, imbecillitatemq; imprimit,

ac ipsius corruptionem iuuat & ac-
 celerat. Quin etiam aciditatē ipsam,
 prædictæ humiditati ab imbecillo
 calore minus absorptæ, & digestæ
 tribuit. Qui quidem calor (vt alio lo-
 co dictum est) omnia perfectè dulco-
 rare potest, & eius opera prædicta
 humiditas omninò separatur: Sed eo
 solùm tempore, quo vinum in mu-
 stum redigitur, digeriturque. Absol-
 utis enim primis illis digestionibus,
 & fermentationibus, id nequaquam
 fieri potest: nam quod primò ex præ-
 dicto vino, vel minimo quidem ca-
 lore admoto extillat, spiritus vini est,
 qui cum vino coniunctus, illud viui-
 ficatiuum & nutritiuum efficit, quo
 separato vinum amplius non est vi-
 num, sed acetum & corruptum quid,
 mortuum atque nutritiæ facultatis
 expers respectu superioris vini. Talis
 inquam correctio, vini que rectificatio,
 vt & alia plures, non minus iur-
 cundæ, quàm viles inuestigationes,
 in alium locum remittuntur, vbi ex
 professo de vino vini que natura dispu-
 tabimus. At in rem præsentem sat ef-
 se duximus, plures vinorum tum sim-
 plices, tum compositas præparatio-
 nes restituta: nostræ Pharmacia in-
 serere, quæ corporis humani conser-
 uandæ sanitati, morbisque conferant
 depellendis.

Diuidemus vina (sicut & aquas
 supra) in *simplicia* & *composita*, nempe
 quòd ex variis rebus componantur,
 cū simplicia ex vna tantum con-
 stent, vnde & ipsorum orta differen-
 tia. Hoc potè ordine eadem recen-
 scimus.

VINA SIMPLICIA.

- Vina simplicia alterantia seu corroborantia quæ ad plures affectus curandos apta sunt.
- Vinum Acori
 - Vinum Angelica
 - Vinum Enulatum
 - Vinum de Tussilagine
 - Vinum Anthosatum
 - Vinum Saluiatum
 - Vinum Buglossatum
 - Vinum Iuniperinum
 - Vinum Euphrasie
 - Vinum Fœniculatum
 - Vinum Hyssopi
 - Vinum Anisi
 - Vinum Epithymi
 - Vinum Absinthij
 - Vinum Hypericonis
 - Vinum Centaurij minoris
 - Vinum Alkængi
 - Vinum Eryngiorum
 - Vinum Scilliticum
 - Vinum Senæ simplex
 - Vinum Hermodactylorum
 - Vinum Turbith
- Vina simplicia laxatiua.
- Vinum Sem. ebuli maturi
 - Vinum Sem. ebuli non maturi
 - Vinum Sem. sambuci
 - Vinum Sem. hedera
 - Vinum Flor. persicæ arboris, prunorum
 - Elo. hyperici & prunorum.
 - Vinum Helleboratum
 - Vina varia purgantia composita
 - Vina varia Hippocratica, claret adicta
- Vina composita.
- Vinum Antepilepticum
 - Vinum antiparalyticum
 - Vinum Zedoaria
 - Vinum Ophthalmicum
 - Vinum Chalibeatum
 - Vinum Antinephriticum

Eiusmodi vina conficiuntur duobus modis, primò cum multo, tempore vindemiarum; ubi aliquot doliola parua duodecim, quindecim aut plurius mensurarum comparanda erunt. Describamus autem hic exempli loco Absinthiacum, ad cuius normam cætera omnia facile concinnabuntur.

Accipe igitur Absinthij Romani exsicc. Vinum. an. ti, quantum voles, hoc in uice in vas aliquod scilicet idoneum, super affunde mustum recens, & per se sine bullire per aliquot dies, nouum perperuò mustum alternis diebus reasfundendo, quo vas semper repletum maneat, vinum, a facibus suis exquisitius repurgetur peracta ebullitione, reple totum doliolum eademmet musto, & optimè claudè. Maccarentur & digerantur omnia per 24. dies aut mentem: nec priusquam hoc temporis spatio perfectè digestum & clarificatum fuerit, hoc bibendum exhibe: seruari potest ad annum unū aut amplius. Dosis est dimidium vitrum tempore matutino.

Deinde parantur hæc vina quouis Alia in tempore: exempli gratia. Recipe idem doliolum absinthium minutim incisum, immitte in vitrum vas vitreum, ita ut tertia pars vasis vel paulo plus eo impleatur: affunde vinum album optimum, vase probe obturato: quod deinde in repositorio vel loco quodam tepido ponatur, ad macerandum: per decem aut duodecim dies, interea tempore vinum attrahet Absinthij virtutem atque saporem: & ita in phiala siue vitro illo relinquatur: & loco eius, quod in usum quotidianum detrahitur, reasfunde nouum vinum generosum: & sic habebis vinum absinthiacum, quod diu quoque ad usum seruari potest.

Quod

Quod si magis specificum red-
dere voles, ita ut efficaciorum vermes
expellendi vim acquirat, adde flores
Hyperici vel Centaurij minoris: & ita in
aliis vinorum compositionibus, prout
scopus fuerit procedatur.

Inter vina simplicia supra enar-
rata, vinum *acori, angelica, anthosatum,*
salviatum frigidis cerebri affectibus
conducunt.

Vinum *euphrasiae & feniculi,* o-
culorum aciei & corroboracioni con-
fert.

Vinum *enulatum & de tussilagi-
ne*, asthmatis & pulmonum vitis
medetur, valetque ad detergendos
pulmones & iuvandam expectora-
tionem.

Vinum *absinthij* in Germania ad
lumbricos, omnemque corporis ar-
cendam putredinem commune est
remedium: non secus ac vina *hyper-
riconis, & centaurij minoris*, que ad
liberandas jecoris obstructions i-
psumque roborandum maxime etiam
profunt.

Vinum *buglossatum* cordi, omni-
busque melancholicis affectibus ac-
commodatum est, fitque vel cum flo-
ribus vel radicibus ejusdem.

Vinum *anisi* ad colicum dolorem
ex flatu profectum, sive in stoma-
cho, sive in universo ventre existat,
laudatur.

Vinum *santalinum* jecinoris sub-
stantiam sustentat atque corroborat.

Vinum *epithymi*, sicut & vinum
tamaricis, lieni confert.

Vinum *passulatum* admirabile est ad
virium restauracionem in senibus.

Tom. II.

Vina *alkekengi & eryngiorum*,
nephriticos & calculosos leuant, ut &
iplum vinum juniperinum, quod mi-
re etiam cor, cerebrumque, & reliquas
partes nobiles corroborat.

Vinum *scilliticum*, præstantissi-
mum est ad humorum præparationem
& digestionem: hoc enim ad inciden-
das & attenuandas crassas, pituitosas,
melancholicasque materias assumi-
tur, hoc etiam nullum est ad attenu-
andos omnis generis humores muc-
laginosos, tartareosque excellentius
remedium.

Vinum *senae* melancholicos, imò
etiam alios humores purgat. Facilli-
mum quidem est, nec injucundum
remedium, quo libenter etiam uti-
tur, qui à potionibus medicinalibus
abhorrent, cum benignè & sine per-
turbatione ulla, vel commotione
purget.

Vina *hermodactylorum & turbiti,*
serosos & pituitosos humores ex ipsis
juncturis evacuant: Vnde ad arthriti-
dem usurpantur.

Vina *semmis ebuli, & sambuci* a-
quas potenter ducunt, & ad hydropis
curacionem adhibentur, quemadmo-
dum & vinum hederæ.

Hactenus præcipua vina simpli-
cia, eorumque virtutes & proprietates
ordine enumeravimus: Ad eorum
verò præparationem quod attinet, a-
lia hinc instructione opus non est,
quando quidem illa per se facilis est,
& ex duobus exemplis supra proposi-
tis nullo negotio ad disci possit.

At verò vina *semmis ebuli &
sambuci*, quòd hæc semina vinosa, &

Qq cofo-

co solum tempore, quo vuz, matura sint paulò aliter, quàm dictum est, præpari debent. Quare prædictorum seminum utrumlibet exprimendum est, & succus extrahendus, qui cum dupla musti optimi vini albi quantitate admisceatur, & in dolium magnitudinis convenientis, ad solitam digestionem & fermentationem infundatur. Notandum verò hîc melius esse, si id obturato dolo peragatur, hoc est si dolium penitus non repleatur, & obturetur benè, ne quid exhalet. Quo factò, & fermentatione per mensem integrum absolutâ, dolum aperiendum, vinoque ad summum usque adimplendum est. Hæc una purgant serosos humores & conducunt hydropticis.

Vinum scillicum.

Vinum præterea scillicum paulò etiam diversa ratione, quàm prædicta vina parari debet. Scilla enim cultro ligneo aut eburneo, vel quovis alio, qui tamen ferreus non sit, mundati, & in talcolas secari, Solique per 25. aut 30. dies ad exsiccandum exponi debet.

De qua sic præparata accipe ℞ j. & in vas vitreum aptum inijce, superaffundendo vini albi optimi ℞ viij. omnia vase benè clauso digerantur in baln. Mar. calido per 5. aut 9. dies; dein transcolentur per manicam Hippocratis: adjectisque mellis optimè depurati ℞ iij. parum bulliant, & purificentur: & sic vinum habebis scillicum, quod ad usum reservabis in vase accuratissime ocluso.

Remedium est præstantissimum ad om-

nes humores præparandos, ut iam dictum. Et vna an-

Verum, ut vina purgantia in-
gratum suum saporem amittant, & sui grata
gustui grata sînt, post prædictam illam
macerationem, per manicam Hippo-
cratis sæpius transcolanda, & saccha-
ro, paucoque cinnamomo & corian-
dro aromatizanda sunt: ad quâ can-
dem methodum parabuntur etiam
alia vina, tam roborantia, quàm pur-
gantia: quæ grata & utilia erunt, nec
ad eò magno constabunt pretio, sed
promiscuè omnibus, tam infimæ quæ
summæ conditionis hominibus com-
modissimè exhibentur.

VINA COMPOSITA.

Restat jam, ut de vinorum etiam
compositorum præparatione, ducto 294.
à vinis purgantibus exordio, verba fa-
ciamus. Suntque

Vina 1. Purgantia.

1. Purgans Sena.
2. Purgans catholicum.
3. S. Claretum Catholicum.
4. Aliud purgans.
5. Purg. ex floribus prunorum.
6. ex floribus Persic.
7. Purg. Hyperic. Centaur sumax.
8. Purg. Rosar.
9. Purg. ex sem. Ebuli & hedera.
10. Helleboratum.

2. Corroborantia.

11. Hippocraticum commune.
12. Hippocr. extemporaneum.
13. Claretum excellens.
14. Claretum corroborans.

15. An.

15. Antepilepticum
 16. Antapoplecticum
 17. Antiparalyticus
 18. Zedoarie compos.
 19. Ophthalmicum
 20. Aliud
 21. Chaly beatum
 22. Aliud
 23. Antinephriticum

I. Vinum purgans fenæ, Autu-
 mni siue vindemiarum
 tempore paran-
 dum.

Comparanda sunt aliquot dolia,
 ex lignis eiusmodi vasorum facta, qua
 vinum maluaticum, aut aliud simile, al-
 bum & generosum prius continuerunt,
 quorum quodlibet capax sit quindecim
 aut viginti mensurarum vel plurium,
 prout videbitur. Præstat tamen plura
 dolia, eaque minora in promptu habere,
 quam solummodo unum, idque maxi-
 mum, si magna vini quantitas prapa-
 randa veniat. Si igitur vasis magnitudo
 erit viginti mensurarum in eopone,

Foliculorum fenæ ℥ iij.

Vel amplius, prout purgandi vir-
 tutem plus minus augere velis, ad-
 dendo

Garyophyllorum ℥ ij.

Cinnamomi

Macis ana ℥ iij.

Sem. Feniculi ℥ ij. ℞.

Prunorum Damascen sine nucleis

℥ iij. vel ℞.

Liquiritia incisa ℥ j.

Polypodij

Sem. carthami contus. ana ℥ ij.

Omnibus probè invicem mixtis,
 indantur in vas, & affuso musto ge-
 neroso bulliant, superaffundèdo sem-
 per vinum novum: Post perfectam
 coctionem vase optimè clauso, omnia
 macerentur & fermententur ad vi-
 ginti, aut viginti quinque dies.

Sic habebis vinum purgans, quod ^{vsus eius} ^{integris validisque viribus per integrum in contu-}
 annum perstabit, cuius dosis est vitrum ^{macibus}
 paruum in aurora. Vel si matutina ^{affectibus.}
 purgatio non satis suum assecuta fuerit
 effectum: uncia tres vel quatuor adhuc
 sumenda erunt circa vesperam, duabus
 vel tribus ante cœnam horis, idque eodem
 die. In affectibus porro contumacibus
 aliasque radices habentibus, quorumque
 authores existunt impuritates tartarea
 sive humores crassi & faculenti, purgatio
 eodem remedio continuanda erit ad duo-
 decim vel etiam quindecim dies: per epi-
 crasin, id est, sensim & paulatim eiusmodi
 humores evacuabuntur, citra virium
 deiectionem. Eodem quoque modo febris Melanchol.
 quartana, melancholia hypochondriaca, ^{hypochon.}
 cachexia, & similes affectus difficilis sa- ^{tholica.}
 nationis, curabuntur, & prorsus exscin-
 dentur.

Ad præsertionem corporis, sus-
 ficiet id semel tantum per octiduum, vel
 bis per mensem sumpsisse. Potes si velis: id
 paulo ante cibum, vel etiam in ipso pran-
 dio cœnave sumere.

Vinum purgans catholicum.

Si facultatem ejus purgatricem ^{Vinum pur-}
 reddere cupis generaliore, adeo ut ^{gans ca-}
 instar catholici omnes humores si- ^{tholicum.}
 mul trahat & expurget: addere

℞ 2 oportet

oportet radicem exsiccatam oxylapathi, sive rhabbari monachorum, hermodactylorum, mechoaca, turbiti quantum lubet.

Et sic medicamen habebis summum adversus podagram, lueni veneream, & similes affectus: addendo salsaparilla & rasuram ligni guaiacini ad libitum. Ex cuius usu continuato ad plusculos dies, singulares & eximios percipies effectus.

Quod si nonnulli in eiusmodi remedium preparacionibus accusent nimiam temporis longitudinem, quamvis in tanta copia simul & semel parari possint, ut sufficiant pro uno atque altero anno: ut tamen prorsus illis satisfiat, hic purgatoria quadam quovis anni tempore parata facilia, nec minus ceteris utilis profereamus. Primi preparatio est, ut sequitur.

Vinum seu claretum catholicum purgans facilis preparacionis.

℞ Polypodij quercini.
Sem. Carthamiana ℥j.
Rad. Acori ℥℥.
Sem. Feniculi.
Anisiana ℥iij.
Cort. Myrobalanorum citrin.
Chebulorum ana ℥ij.
Cinnamomi ℥ij.℞.
Gary. phyllorum.
Macis ana ℥iij.
Conserv. Flor. genista.
Violarum.
Malva ana ℥℥.
Hermodactylorum alborum ℥vj.
Turbiti ℥℥.

Foliculorum sena ℥ij.

Vini albi generosi ℔ q. vel ij.

Omnibus probe invicem mixtis, in vase vitreo optimè lutato & clauso macerentur ad calorem lentum ℞. M. per quatuor aut quinque dies, ampliusve. Colentur aliquot vicibus per manicam, addendo sacchari ℥vj.

Hoc vinum sive claretum purgans ad aliquot dies reservari potest, ex quo facies sex octove doses. Pro dosi una, uncia dua sufficient: exhibenda id horum matutinis, & singulis diebus aut alterius continuando. Purgat clementer omnes humores, sive serosos, sive crassos & melancholicos: prodeit calculosis & podagricis: & potissimum delicatioribus, necnon imbecilliori ventriculo laborantibus, qui citra vomitum alia purgantia admittere nequeunt. Conducit præterea hysteriis affectibus, & albos sistimensium fluores, si addatur saccula bryonia, quæ est specifica uteri medicina, cuius preparandi modus docebitur alibi.

4. *Aliud vinum purgans: facillime preparacionis.*

℞ Sena ℥℥.

Hanc immitte in vas vitreum addendo

Cinnamomi contusi ℥℥.

Garyophill. N. v. aut vj.

Vini albi q. s.

Claudatur vas charta & bomboce saltem & addatur, si ita videbitur, paululum sacchari. Omnia macerentur

tur in loco frigido per dies tres, quoad vinum sufficienter tinctum sit.

Vfus. Huius vini sumantur cochlearia duo vel tria manè: cum iusculo, si placuerit: ac tantundem serò: idque continetur ad dies duos vel tres: Remedium hoc ex uncia semis tantum sene præparatum (quod vel pueris & prægnantibus exhiberi potest) si continuo ad dies tres vel quatuor quis sumpserit, blandè & utiliter corpus purgabit.

5. Vinum purgans ex floribus prunorum, persicæ arboris, hyperici & cæt.

Ad huius vini compositionem, verno tempore sufficiens colligenda est florum prunorum, tam hortensium quam agrestium copia: hisque tertia vel media pars dolij replenda, quibus adde:

Vvarum Corinthiac. ℞ v.

Prunorum dulcium ℞ ij.

Iujubarum ℞ ij.

Dactylorum absque nucleis ℞ j.

Feniculi ℥ ij.

Cinnamomi ℥ ij.

Affundatur vinum optimum usque ad summum vasis, quo accuratè clauso, omnia macerentur ad dies viginti, aut mensem unum:

Vfus. Hoc vinum nullamplanè nauseam exhibet, & potest loco diaprui sumi. Habet enim vim alterandi & purgandi humores biliosos: servatur ad usum per integrum annum. Dosis est dimidium vitrum, quod citra diagridij additionem blandè purgabit.

N. Tempore vindemiarum etiam præparari potest idem vinum cum

musto vini albi optimi, sicut & reliqua, hæctenus à nobis descripta.

Flores in umbra exsiccati, servandi sunt usque ad tempus enarratum. Eius vim purgatricem efficaciorē reddes, si folliculorum lenæ ℞ unam atque alteram addideris.

6. Vinum florum Persicæ.

Ad eundem modum parari potest, tempore Veris, vinum purgans contra vermes sive lumbricos ex persicæ arboris floribus.

7. Vinum hyperici, centaurij & fumariæ.

Ex floribus hyperici, summitatibus centaurii minoris, & sumiterra, collectis omnibus suo tempore dum florent, & exsiccatis.

Est vinum purgans adversus vermes, quod idem sanguinem mundificat, & tam atram quam flavam bilem purgat. Si addideris sene ad libitum, potentiorē purgandi vim acquirat.

N. Hæc vina licet saporis sint paulo amarioris, purissima tamen sunt & clarissima, corrigi potest amaritudo illa avis corinthiacis & liquoritia.

8. Vinum rosarum purgans.

Sic eodem modo purgans vinum præparetur cum rosis pallidis & albis, tam hortensibus, quam sylvestribus.

Purgat humores serosos: ex quo etiam optimum remedium parari potest contra hydropem, quod etiam addita vitæ toxicæ radice per urinas purgat. Dosis

℞ ʒ ʒ quō

quo cochlearia manè exhibita, idq; continenter ad plures dies, fires postulat.

Vinum ex seminib. *Ebuli & hederæ.*

Ad eosdem humores purgandos vinum paratur ex seminibus *ebuli & hederæ*, tam in Autumno, quàm quovis alio tempore. Eadem vina conducunt etiam *hydropicis*.

10. *Vinum Helleboratum.*

Accipe radices *hellebori nigri* benè mundatas, & ab omni terrestri impuritate purgatas, quas minutim concisas in B. M. cum sufficiente vini, vel aceti quantitate, & semine anisi per 24. horas macerabis: hinc post quatuor aut quinque dies vinum prædictum separabis: eo enim modo omne venenum ex prædicta radice extrahetur, quæ dein exsiccare debet.

℞. Rad. *Hellebori* ea quæ dictum est ratione præparatarum ℥ij. ℞.
Foliculorum *senæ* ℥ij.
Feniculi dulcis
Anisi ana ℥vj.
Corticis citri ℥℞.

Macerentur omnia in duabus vini albi optimi, & jam purificati mensuris per quatuor aut quinque dies in balneo Mar. calido, coleturque vinum absq; expressione ulla: dein bis terve per manicam *Hippocratis* transmittatur, dulcoretur, & aromatizetur cum sacchari sufficiente quantitate, & pauculo *cinnamomo*.

Mania, Melancholia, pituitosis & melancholicis humoribus. & alijs affe-
ctibus capitis. *Optimum igitur est ad maniam, & me-*

lancholicos omnes affectus, tum intro assumptum, tum extrinsecus capiti cum linteolis in eo madefactis tepide admodum.

Vina corroborantia.

Hactenus de vinis compositis purgantibus: sequuntur nunc quedam vina composita corroborantia & certis quibusdam affectibus appropriata.

11. *Vinum Hippocraticum commune.*

℞. *Vini rubri* vel albi optimi ℔ x.
Cinnamomi ℥j. ℞.
Garyophyllorum ℥ij.
Cardamomi
Granorum Paradisi ana ℥ij.
Zingiberis ℥ij.

Omnia crasso modo contusa, macerentur in dicto vino per tres aut quatuor horas: addendo sacchari albilissimi ℔ j. ℞. transcolentur per manicam aliquot vicibus, & fiat *Hippocraticum*.

Aliter.

Nonnulli tantam aromatum copiam exoli, id præparant ex solo *cinnamomo* & saccharo: sed alij vim eius calcificandi paulò plus acciunt *pipere*, *zingibere* & *garyophyllis*.

Hyemis serè tempore sumitur cum pane tostato ad corroborandum ventriculum. Porrigitur etiam in quartana & alijs affectionibus ex frigida causa profectis.

12. Hippocraticum extemporaneum, ad cuius exemplum omnis generis extracta, & remedia etiam specifica ad diversos affectus possunt preparari.

℞. Cinnamomi ℥ ij. vel iij.
Garyophyll. ℥ ℓ.
Zingiberis
Piperis longi
Cardamomi
Granorum paradisi.
Galange ana ℥ ij.
Nucis moschata ℥ j. ℓ.

Omnibus crasse contusis & invicem mixtis macerentur in spiritu vini, in vitro optime clauso, positoque in baln. Mar. per tres aut quatuor dies: aut donec spiritus vini colores & virtutes aromatum omnes extraxerit. Frigefactum vas aperi, & separa tincturam per inclinationem quam in phiala seorsim serva ad usum. Facibus separatim reliquam aromatum partem fortiter exprime per lintecum, quam in phialis aliis reservabis ad usum. Sed prior tinctura post macerationem filretur & coletur per manicam, idque ob extractionem faciliorem virtutum rerum aromaticarum. Eiusmodi extracta diutissime ad usum servari possunt.

N. Quoties igitur libuerit, cum vini optimi mensura una infundes drachmam unam atque alteram extracti, & sacchari quantum voles: & sic habebis vinum aromaticum: Loco sacchari simplicis, inserviet oleum saccharicum albimine ovorum indurato factum.

13. Claretum excellens.

℞. Cinnamomi ℥ ij.
Macis ℥ ℓ.
Dactylorum sine nucleis, minutim
in visorum num. xx.
Myrobalanorum num. iij. aut iiij.
Sem. Anisi.
Feniculi ana ℥ j.
Uvarum Damascen. ℥ v. aut vj.
Coriandri preparati ℥ ℓ.

Aromatibus & seminibus crasse modo contusis, omnia indantur vitro, affundendo aquæ vitæ rectificatæ vini Canariæ, vel vini albi generosi, singulorum mensuram unam Parisiensem, quæ facit tres libras aut circiter: ocluso vase macerentur in loco frigido per quatuor aut quinque dies: citra separationem liquoris à facibus suis: aut si placet, post macerationem transcola per manicam instar vini Hippocratici, serva in phialis clausis ad usum.

Dosis est unam atque alterum cochlear tempore matutino. Est medicamentum optimum ad roborandum ventriculum, eiusque cruditates & flatulentiam omnem materiam tollendam: nec non contra colicos dolores & similes affectus. Potest hoc claretum dulcificari cum saccharo.

14. Claretum aliud præstantissimum corroborans omnes facultates.

℞. Vini malvatici, aut vini albi optimi mens. j. ℓ. vel ℥ iij. aut v.
Indatur in vitrum aut pellicanum, addendo.

Garyo-

Garyophyllorum
Nucis moschata
Macis ana ℥j. ℞.
Zingiberis
Cardamomi ana ℥℞.
Coriandri
Anisi
Feniculi ana ℥ij.
Diptamni
Flor. Rosmarini

Buglossæ ana p. ij. aut in ho-
rum locum recipe illorum

Conservarum ana ℥j. ℞.

Tabellarum aromatici rosati ℥j.

Sacchari albisimi ℥j.

Omnibus crasso modo contusis & in-
vicem mixtis, infundantur cum vino,
& ad macerandum ponantur in baln.
Mar. tepido, vase benè clauso, per du-
os aut tres dies. Postea colentur per
manicam aliquot vicibus, ut specie-
rum virtus melius extrahatur.

Huius vini, quod diutissime serva-
tur in lagenis clausis, manè exhibe unum
aut duo cochlearia. Hoc claretum cor-
roborat omnes facultates, & reficit spiri-
tus tam animales, quam vitales & natu-
rales. Conducit igitur universis cere-
bri affectibus. Estque medicina prestans

Corroborat
omnia
membra. contra omnes imbecillitates, cruditates,
& flatus ventriculi: corroborat jecur &
lienem, & medetur omnibus cachexiis,
melancholiis hypochondriacis, & ipsis hy-
stericis affectionibus: præservat præterea
corpus à peste, vermibus, & aliis pu-
trifactionibus è quibus diversi morbi ex-
citantur.

N. Si eo uti voles in quodam
affectu curando, addenda erunt ea,
quæ huic fuerint appropriata & speci-

fica, quæ pondere suo cæterorum in-
gredientium quantitatem superent:
ut in epilepsia adjicienda est radix
pæonia cum suo semine, ramenta cranii
humani: flores tilia, lili convall. calen-
dula & similium: Ex quibus fiat clare-
tum, aut vinum antepilepticum, quod
conducat epilepsia, tam ad paroxysmi fe-
rociam tollendam, quam ad præcaviti-
onem, si aliquot eius cochlearia exhibueris
in qualibet Luna quadra.

In epilepsia ex uteri affectibus
orta addenda est radix bryonia exsi-
cata.

In apoplexia & paralyfi addenda
sunt, bacca juniperi, flores, lavenderæ,
calendula & salvia. Et sic pro vario
affectuum genere, varia quoque cla-
reta sive vina aromatica medicata
concinnari possunt.

℞s. Vinum antepilepticum.

℞. Raf. cranii humani recet ℥ij.

Visci querni minacim incisi ℥j. ℞.

Flor. Pæonia

Lili convall.

Tilia ana p. ij. vel iij.

Sem. Pæonia

Cardui benedicti contus. an.

℥vj.

Cinnamomi ℥℞.

Nucis moschata ℥ij.

Indantur in vas vitreum colli ob-
longi: affundatur vinum optimum:
occluso vase, macerentur omnia in B.
M. tepidissimo per quatuor aut quin-
que dies: colentur bis vel ter, & li-
vis dulcificate colaturam, adde paulu-
lum sacchari.

Hoc remedium summum est tam ad
cura-

curationem, quam ad præſervationem epileptiæ. Eius doſis ſunt aliquot cochlearia tempore matutino, idque in quovis Luna ſeptentrio.

16. Vinum antapoplecticum.

℞. Flor. Lavendula

ſalyæ

Anthos anap. iij. aut v.

Baccarum Juniperi ꝑj.

In cæteris facut ſuprà.

Vnum vel duo cochlearia huius vini exhibitã ſubito apoplecticum reſtituunt, & tanti mali tyrannidem arcant: non tamen omittendæ interim ſunt aliæ evacuationes generales, item reuulſiones, derivationes, &c.

17. Vinum antiparalyticum, à celeberrimis medicis ordinariis, illuſtriſſ. principis Mauritij Landgravij Haſſiæ &c. mecum communicatum.

℞. Florum calendula, lavendula, mediocriter exſiccatorum bonam partem: quibus imple lagenam vitream, amplam & robuſtam: affunde vini malvatici tantum, ut tres vel quatuor digitos ſuperemineat: vas probè clauſum pone ad ſolem per tres ſeptimanas aut integrum menſem: quo temporis ſpatio vinum florum illorum virtutes atque eſſentias extrahet, & vim acquiret adeò efficaciẽ & potentem, ut ſi vitrum ponas ad parietem aut murum aliquem, ubi ex radiorum ſolarium reflexione calor auctus, in id fortius operetur in centum fruſtra diſſiliat. Ponendum igitur eſt ad fe-

Tom. II.

neſtram apertam, ubi radiorum non tanta eſt reflexio. Elapſo tempore enarrato: vas refrigerandum in cella per noctem integram eſt ponendum, ut viſnimia ſpirituum mitigetur ac ſedetur: & poſteà, aperiendum.

Conſert ſupradictis affectibus, uno atque altero cochleari in aurora ſumpto: quod præſtandum eſt uſque ad viginti quinque vel triginta dies: & præmiſſis purgationibus generalibus, admirandos videbis effectus.

N. Si dictum vinum poſt ſufficientem florum macerationem per alembicum in B.M. vaporoſo, deſilletur cum omnibus iſtis floribus, uſque ad ſiccitatem: multò efficaciũs evadet: omnium autem efficaciſſimum erit remedium, ſi florum faces in cineres redigantur, ſalque extrahatur, & cum propria ſua aqua permiſceatur.

18. Vinum Zedoaria compoſitum.

℞. Zedoaria ꝑj.

Garyophylorum

Matis

Cinnamomi ana ꝑj. ℞.

Zingiberis

Piperis longi ana ꝑj.

Nucis moſchata. ꝑj.

Omnia craſſiusculè conquaſſata, uno pluribuſve nodulis lineis includantur & ſuspendantur, per doſioli foramen, in doſio multi pleno quadraginta dierum, aut ad minus menſis unius ſpatio, ad macerationem: quibus poſteà ſublatis, vinum ad cerebri ^{Cerebri &} ventriculi ^{venericuliq;} corroboracionem tempore neceſſitatis exhiberi poteſt.

℞

19. Vi-

19. *Vinum ophthalmicum.*

In vini ophthalmici præparatione eadem planè methodus ac suprâ in vino Zedoaria observanda est, ut scilicet suspendas per foramen dolii quomustum continetur (loco aromati.)

℞. Rad. Enule campana in talleolas secta & exsiccata ℥ ij.

Euphrasia m. j.

Sem. Fœniculi dulcis.

& Sileris montani ana ℥ j.

Visus debili.

Contundantur crassiuscule, & omnia in unum vel in plures nodulos conclusa, suspendantur in dolio, ut dictum est, aut in phiala vitrea, & macerentur per mensem.

De quo una atque altera uncia ad acuendum visum exhibeatur, idq; singulis matutinis.

20. *Aliter.*

℞. Accipe vindemiarum tempore musti seu vini recens facti, mensuras septem vel octo, plus minus, infunde in doliolum huic instituto destinatum; in quo prius indideris.

Euphrasia exsiccata manipulos vj.

Sem. fœniculi, & sileris montani, ana ℥ iiij.

Cinnamomi ℥ ij.

Flor. Saechadis Arab. manipulos ij.

Hæc omnia (impleto dolio & clauso) ad macerandum ponantur per tres hebdomadas, vel unum mensem, antequam ad usum veniant.

Huius vini uncia una vel dua sumenda sunt horis matutinis, & diu id continuandum est: eximias enim vires habet visum acuendi, & ventriculum roborandi.

21. *Vinum Chalybeatum.*

℞. Limatura chalybis ℥ iij.

Rad. Eryngiorum

Enule campana ana ℥ j. ℞.

Santali citrini ℥ j.

Coralli rubri

Rasura eboris ana ℥ vj.

Garyophyllorum

Macis

Cinnamomi

Zingiberis ana ℥ iij.

Ceterach.

Flor. Genista.

Anthos.

Epithymi ana p. ij.

Vini albi generosi ℔ vj. aut hydromelit.

Macerentur per octiduum ad minimum ad ignem baln. Mar. calidum, dein trantoleantur per manicam Hippocratis ter quaterve, ut vinum optimè clarificetur, quod dulcorari saccharo poterit, ut fiat vinum gustui gratum.

Dosis unum aut alteram cochleare, in principio, qua deinceps si opus sit, augeatur.

Mira præstat in omnib. obstructionib. Viscerum & præcipuè in cachexia virginum. Vide Consil. Cachecticum.

22. *Vinum aliud chalybeatum.*

℞. Laminas chalybis purissimæ ut ignis scintillantæ atque liquefactioni proximi, mergantur in magdalones sulphuris, ut liquecat chalybs instar cere Hispanicæ, recipiatur in vase semipleno vini albi generosi, vel aceti sambucini: dein in tigillo ad ignem ardentem.

dentem sinatur per unam atque alteram horam ut optimè exsiccetur, levigeturq; tandem utalkool in porphyrite : huius sic præparati chalybis cape \mathfrak{z} iij.

Rad. Eryngiorum
Rubiæ tinctorum ana \mathfrak{z} vj.
Cort. med. fraxini
Rad. Filicis ana \mathfrak{z} ℥.
Sem. Fœniculi
Baccar. Juniperi rec.
Gran. Alkermes ana \mathfrak{z} iij.
Pol. Siccorum chamadr.
Ceterach
Flor. Genistæ ana p. j.
Garyophyllorum
Macis ana \mathfrak{z} ij.
Cinnamomi interioris \mathfrak{z} ij. ℞.
Vini albigenerosissimi ℞ x.

Indantur omnia in vas vitreum, & exponantur ad radios solares Æstatis tempore, vel ad ignem lentum per xx. dies, materiam bistervè baculo agitando : dein transcolentur per manicam Hippocratis.

Ad cachexiam & hydropem inestrem, Melancholiam hypochondriac. ilterum, inflationes, obstructions hepatis & lienis singulare illud est præsidium : dosis primis diebus ab \mathfrak{z} j. ad \mathfrak{z} ij. dein in dies augenda & continuanda censeatur. Moveret interdum nauseam atq. vomitum.

23. Vinum antinephriticum.

Ut vinum antinephriticum conficias : dolium justæ magnitudinis, vino generosissimo repleatur : quod quidem vinum prius concoctum, & ab aquea sua humiditate depuratum sit. Super huius vini heminis octo dolio inclusis ut supra, addes

Fructuum Alkekengi ℞ j.
Rad. Restæ bovis
Et Eryngiorum in Talleolas
dissectarum & exsiccatam ana \mathfrak{z} iij.

Sem. Bardanæ
Milii solis
Saxifragiæ ana \mathfrak{z} iij.
Herniariæ
Flor. Malv.
Bismalvæ
Genistæ ana p. iij.

Macerentur omnia per mensem integrum, deinde ad usum reservetur vinum.

Si post prædictam macerationem illud transcolaveris, mellisque optimè depurati tertiam partem addideris, & ut supra, in vino scillitico ebullire sineris : vinum efficies, quod diu conservari poterit neque ingratum gustui erit.

Huius uncia ij. aut iij. (præmissæ tamen prima corporis regionis purgatione, cum bolo aliquo ex castia aut simili lenitivo nephritico) ad calculi expulsionem, & prohibendam eius generationem, exhibentur.

C A P. XIV.

De acetis medicatis.

NON erit ab instituto alienum, variis vinorum generibus jam enumeratis, acetorum etiam medicatorum, quæ passim in antidotariis describuntur, classem annectere : inter cætera frequentiora sunt.

Acetum scylliticum
Acetum Rosaceum
Acetum florum calendulæ

Rr 2 Acetum

Acetum florum Garyophylli

Acetum salviatum

Acetum anthosatum

Acetum sambucinum

Acetum passulatum

Acetum garyophyllatum.

Quorum præparationis imitatione, infinita alia effingi poterunt, in quibus acetum vices vini subire poterit, tam ad materiæ præparationem & alterationem quàm ad eiusdem evacuationem.

Acetum scylliticum.

Aceti scyllitici præparatio.

Acetum scylliticum paratur eo, quo sequitur modo: *Scylla* lamina inter corticem & cor mediæ, ex arte purgata, & in orbiculos sive tallecolas secta, Soli, aut remisso calori exponantur per 30. aut 40. dies: dein libra minutim concisa, (cultro è candidiore ligno parato aut eburneo) in lagenam demittatur, *optimi aceti* lb̄vj. vel octo affusis: vasculum ritè obturatum, ne quid exhalet, exponetur æstivo tempore, radiis solaribus, triginta aut quadraginta dies. Postea aperto valetotum transcolabitur, indequæ *acetum scyllinum* conficies, quod lagenis diligenter oclusis adservabis.

Pulveris præparatio scyllæ.

Quidam *unicam* vel plures *scyllas* accipiunt decorticatas, quas *maza* siue pasta involuunt, ut singulæ panis figuram videantur adeptæ, tum demum furno calido aptoque pani coquendo illas committunt, & ita tempore multò breviori *scyllas* suas præparant, quàm si per quadraginta dies soli objicerentur. *Scyllarum* ita co-

ctarum in clibano, & postè à ad lectum calorem desiccatarum sesquilibrium accipere oportet, *aceti fortissimi* lb̄vj. excipiantur lagena vitrea benè clausa, quæ ad solem aut similem tepidum calorem per triginta aut quadraginta dierum spatium posita, sinantur. Quod si furni aethanoris igne ex cineribus structo usus fueris, cum ille diu noctuque perseveret, dimidij temporis compendium facies, adeò ut duodecim aut ad summum, quindecim dies sufficiant fermentationi & digestioni huiusce aceti, si illa hoc perenni calore procurata fuerit. Tandem materia per columnam transmissa servabitur vitreis vasculis diligenter obturatis. Hæc præparatio à nobis maximè probatur: nullum enim vomitum ciet, ut prior in plerisque facere solet: breviori etiam tempore perficitur, tutiusque exhibetur.

Acetum rosaceum.

Ut *acetum rosaceum* conficiatur, accipere oportet *rosas rubras exsiccatas*, quibus lagenam implebis, & *acetum optimum* affundes, donec illud lagenæ cervicem ferè pertingat: vasculi osculum arctissimè occludes, & ad solis calorem expones per spatium temporis jam expositum: vel ad hypocaustum transferes, vel ligni cineritio committes.

Alia acetæ ex variis floribus.

Eodem profus modo compones *Acetum passulatum: florum reliccato-rû. salvia, rosinarini, sambuci, calendula, veroni:*

veronica sive floris cariophylli: imò tot formas & species Acetorum licebit tibi parare, quot sunt simplicium vinorum, quæ etiam in variis morbis debellandis, propter eisdem scopos usurpabuntur: verum acetum quodlibet semper erit facultate magis attenuante, incidente, & magis idonea, dissolvendis & liquandis humoribus viscosioribus & tartareis: præterea validius etiam adversabitur cuilibet putredini & corruptionibus omnibus quam vina superius enarrata.

Usus acetorum simplicium.

Usus horum simplicium Acetorum præcipui erant, ut sunt bases in componendis oxymelitem formulis, tum purgantibus, tum robur conciliantibus: ut quoque satisfaciant scopis & medicamentibus, quæ sese offerunt in plurium & magnorum affectuum cura, iam sequenti capite sumus ostensuri.

CAP. XV.

De varia oxymelitem & hydromelitem medicatorum compositione, quæ diversis affectibus medendis aptissima sunt.

Instituti nostriratio postulat, ut diversas oxymelitis & hydromelitis compositiones, quarum hodie in medicina lætitanda magnus est usus, in medium proferamus.

Q. Vtrum oxymelita & hydromelita, Syrupis in praxi præferenda? Aff.

Uno 1000

Hæc remedia, apud veteres in

multò majore erant commendatione, quam jam apud nos. Nam in nostris officinis etiam famosissimarum urbium tantum præstat oxymel simplex & scilliticum: rarissimè Elleboratum Juliani, præsidium tamen à Gesnero magnoperè celebratum, adversus morbos comitiales, febres quartanas, & alios hujusmodi morbos, qui jam altius radices egerunt, & quorum occulta sunt seminaria. Solummodò etiam reperitur unica hydromelitis simplicis quemadmodum & compositi, descriptio, quæ in officinis locum habeat: cum tamen videamus apud Galenum, Aetium, Trallianum, Oribasium, deinde etiam apud Nicolaum Myrepsum, & Mesuadum (qui in fasciculos redegerunt, & in ordinem revocarunt, quæ alij sine methodo, in suis libris tanquam scopas dissolutas disperferant) infinita remedia purgantia, præparantia, roborantia, aliisque intentionibus servientia: quorum bases primariæ à supra dictis oxymelitis, & hydromelitis formulis petuntur: adeò ut quotquot vina simplicia & composita, arte descripsimus, possunt etiam parari (imò majori cum emolumento) oxymelita & hydromelita, æquè bene ac si vino parata forent.

tum Oxymelita in nostris officinis.

Oxymelita & hydromelita apud veteres erant in usu.

Arabes qui primi sacchari usum introduxerunt in causa sunt, quod norma componendi varia oxymelitis & hydromelitis genera, immutata fuerit in eam, quæ syruporum est, quorum maguata rago in officinis adservatur.

Arabes, Oxymelita & hydromelita in Symplicis.

Quod verò adfertur pro stabilendo & confirmando syruporum usu:

Rr 3 ab iis,

ab iis, qui tantoperè illis addicti sunt, nempe hujusmodi remedia diutius conservari posse, & palato gratiora esse confirmatione indiget. Sed extra omne dubium est, omnes hydromelitis & præcipuè oxymelitis species, maximè verò id, quod *melicratum* nuncupatur (*ubi aqua, mel atque interdum acetum simul confunduntur & miscentur*) longè esse utiliora commo-
diora, imò magis idonea omnibus curandi intentionibus, quàm sint syr-
rupi. Cum *saccharum* sit sal quidam
dulcis, non exiguo calore præditus; cui
qualitas quædam obstruens & gluti-
nans conjungitur: unde minus aptū
saccharum judicari potest ad præpa-
rationem, alterationem, mitigationē
humorum, eorumque excretionem:
cujus rei tamen causa commemorati
syrupi ut plurimum componuntur &
præscribuntur.

*Sacchari
calor non
exiguus est,
obstruens
& gluti-
nans.*

*Saccharū
facile in
bilem ver-
titur.*

His adde *saccharum* in corporibus
biliofis & naturam acilentis, quemad-
modum & cætera dulcia, minimo ne-
gocio *bilefcere*, & proinde plus damni
quàm utilitatis hujusætexturæ ho-
minibus adferre. Verùm quispiam
nobis insultabit, & mel quovariè oxy-
melitis & hydromelitis formulæ parā-
tur, dulce forsan esse contendet. Ad-
mittemus id quidem: at longè mel de-
faciatius & purius est, naturaque præditū
magis aëria, cælesti & ad quintam essen-
tiam accedente, quàm saccharum: quod
licet dulce & candidum sit superficie
tenus, intrinsicè tamen acrimonia
scatet & nigrore non mediocri, ut
probè norunt & experiuntur illi, qui

*Mel purius
Saccharo.*

in rerum interna & vitali anatomicè
quem progressum fecerunt.

Quod animadversum & diligenter
observatum fuit à Galeno, & deinde
ab Oribasio Medic. coll. lib. 5. c. 24. qui
dum intendit oxymelitis facultates,
quæ acidæ & vitriolatæ sunt, præfert
hydromeliti: quod propter dulcedi-
nem temperamentis calidis & naturis
fervidioribus, minus congruit, pro-
ptereà quod in bilem facillimè con-
vertatur, in hunc modum scribit: Cum
melicrati facultas cætera omnia habeat,
*quæ ad acutos morbos valent, in uno ta-
men duntaxat eis est contraria, quod sa-
perc alfacta in bilem convertatur: hanc
eius mutationem aceti permixtio cohibet
præstantissimum medicamentum efficit:
tantumque aceti melicrato addendum
est, quantum satis sit ut facultas in bilem
convertendi corrigatur.*

Oribasius verò postquam longa
verborum serie retulit ingentes utili-
tates & commoda quæ ex oxymelitis
usu promanant, & postquam recen-
suit specificam vim & proprietatem,
quæ valet adversus affectus hypochō-
driacos & thoracicos, cum scilicet
opus est materiæ crassæ & lentæ arte-
nuatione & incisione: ut magis palam
fiat in quanta commendatione apud
illum sit oxymel, illoque hydromel
longè inferius esse, ita pergit. Cum igitur
mel facultate calidum sit, & in bilem
citò in calidis corporibus vertatur, idcirco
edulium est pituitosioribus naturis, & se-
nioribus, ac morbis frigidis accommoda-
tus: & oxymel omni etati & natura ad-
tuendam valetudinem utilissimum est.

CUM

cum omnes angustos meatus aperiat, sic ut crassus & glutinosus humor nusquam contineatur. Quam etiam ob causam medicamenta, quæ tueri valetudinem à medicis dicuntur, attenuante facultate sunt prædita: Ac tibi quoque & ratione & experientia perpendenti ea quæ ad victum extenuantem faciunt, oxymeli accommodatissimum esse videbitur: nam neque stomacho insensum, neque aliam absurdam facultatem habet. Si verò scilliticum acetum fuerit, ita non modo eorum, quæ ad victum rationem, sed omnium medicamentorum aptissimum est ad incidendum, convenitque hoc eos uti, itemque vino & aceto, qui humores incidere & attenuare morbum cupiunt, qui in corpore sit, quod crassum glutinosum & pituitosum excrementum contineat: Atque infinitos propè vidi qui ex aceti scillitici, atque etiam vini (sciliceti supple) usu ad vitæ finem usque sani vixerunt.

Voluimus de industria referre, quid Galenus & aliqui qui sentirent de oxymelite acido & vitriolato, quodque potiores & efficaciores vires illi adscriberent ad sanitatem conservandam, & morbos curandos quam hydromeliti dulci, ut hinc colligere liceat ipsum Oxymel Syrupis anteposendum esse, qui tamen hodie pluris sunt, & contra omnem rationem; ut supra demonstratum est, majorem auctoritatem & usum sibi comparaverunt.

*Oxymelitem & hydromelitem
preparationes.*

Iam superest, ut nostram pharmacœutricam quibusdam oxymelitis, & hydromelitis descriptionibus velut

præsidiiis, vtilissimis locupletemus, quarum imitatione, quilibet proprio Marte poterit novas componere.

Porrò oxymelita & hydromelita *Oxymelitis:* dividuntur in simplicia & composita *simplicis:* *preparatio:* eaque alterantia & purgantia,

Viciuti:

Oxymelita alterantia.

1. Oxymel simplex
2. Oxym. simpl. extemporaneum
3. Oxym. simpl. scylliticum
4. Oxymel cephalicum
5. Oxym. pectorale
6. Oxym. de Peto

Purgantia.

7. Oxym. ad serum
8. Oxym. benedictum
9. Oxym. diureticum

1. Oxymel simplex.

Oxymel simplex duobus modis parari potest, prior est si sumas unam mellis partem, cui tantumdem aquæ pluvia, aut cisternis ad servatæ, si haberi possit, primò admiscebitur, miscellam igni lento admovebis, perfectè despumabis, donec mel omnem sortitiem deposuerit, purumque appareat. Tum melli affunde optimi aceti tantum quantum gustui gratificando sufficit, sicque regulam & normam certam habebis, ne justo acidius, aut plus æquodulcius, oxymel componatur. Interim igne lento hæc coquantur, inter coquendum paulatim, & per vices instilletur aqua, q. suff. quæ fecernendis heterogeneis operâ supeditabit, & magis defæcatum reddet: proderit etiam ad dulcorem comparandum, id est, ut remedium *γλυκύπικρον* & dulcoacidum fiat.

In pastu. potionis loco, uti quis poterit in diversis corporis affectibus, potius quam hydromelite aut vino, ut superius annotavimus.

2. *Oxymel simplex extemporaneum.*

Vt vulgare oxymel componatur ex tempore, hac serie progredi oportet.

℞ Mellis à sordibus liberi & expurgati, sextarios quatuor sive duas pintas Parisienses.

Optimi aceti sextarios duos

Aqua octo sextarios sive quatuor pintas.

Imprimis misceas baculo aquam siam tepidam cum melle, totum fervere sinas, mitiori igne absq; magnis bullis & ebullitionibus: tum spumam auferas & coqui permittas, donec aqua ad medium resoluta & consumpta fuerit, tum demùm acetum adiiciatur, cui affuso tres aut quatuor ebullitiones fatiserunt, facta legitima simul confusorum coctione, per manicam sive pannum densum transmittentur, colatura diligenter asserveretur.

Alia oxymelitum genera.

Quod si vice vulgaris aceti scilliticum, rosaceum salviatum, anthosatum, sambucinum, passulatum, & similes aceti simplicis compositiones, quarum supra meminimus, admiscuerimus: efficiemus oxymel simplex rosaceum, passulatum, anthosatum, &c. quorum singula variis affectibus aptissima existunt: verbi gratia, quando ea usurpamus, ut humores lenti & viscosi incidantur, plurimorum mor-

borum causa, etiamsi cum febre complacentur, oxymel paratum cum aceto rosaceo buglossato, violaceo, & similibus accommodatum erit salviato, vel anthosato, qua magis idonea sunt melancholicis, hypochondriacis, epilepticis, apoplexiis, cachexiis & huiusmodi affectibus, quarum causa terrestris potius & frigidus humor statuitur quam calidus.

3. *Oxymel simplex scylliticum.*

Et quando voles in morbis contumacioribus & perniciosis humores validius attenuare & incidere oxymel simplex & scillinum hoc modo compones.

℞ Mellis depurati ℔ ij.

Aceti scillitici ℔ ij.

Coquantur ad perfectam mixtionem & consistentiam: hoc oxymelite scylliticum & aliis supra descriptis observatis, scilicet ligendo semper magis accommodata morbis quos expugnare voles, poteris tot species oxymelitis compositi fabricare, quot decoctorum aut vinorum, quæ diversis medendi scopis inservient, ut verbi causa oxymel cephalicum hoc modo tibi erit faciendum.

4. *Oxymel Cephalicum.*

℞ Rad. Feniculi.

Polypodij

Acori vulg. ana ℥vj.

Fol. Betonicae

Melissae ana m. j.

Scfeleos ana ℥j.

Flor. Strachados

Buglossae ana p. ij.

Cinnamomi ℥ij.

Macis

Gat.

Garyophyllana ℥j.

Croci ℥j.

Macerentur per 24. horas in ℔ iij.
Oxymelitis anthosati, dein coquantur
ad unius tertiae consumptionem: dosis
℥iij. vel iij.

Conducit omnibus cerebri affecti-
bus frigidis & melancholicis: spiritus a-
nimales fovet & illustrat, prodest ad me-
moriam, itemque ad mastitiam a quavis
causa subortam. Prout particulares cere-
bri affectus postulabunt, adijcere poteris,
qua specifica proprietate ipsi adversan-
tur: ut si epilepsia curanda proponatur,
addes viscum quernum, & ad pœonia, flores
tilia, liliū conval & similia. Idem judi-
cium relinquatur si morbi & symptomata
alteri cuidam parti infixā habeant.

5. Oxymel. pectorale sive
thoracicum.

℥ Rad. Enule campana
Tussilaginis
& Iridis florent. ana ℥j ℔.

Herb. Capill. veneris
Polytrici
Scabiosa
Hyssopi ana m. j.

Dactylorum.
Iuubarum ana par. vj.

Sem. Cardui benedicti
Bombacis
Urtica ana ℥j.

Flor. Tussilaginis
Violar.

Buglossi
Nymphae

Papaveris theadisi ana p. ij.

Macerentur in oxymelitis passulati

Tom. II.

& buglossati ana ℔ j. ℔. & aquarum
cardui bened. & scabiosa an. ℔ per 24.
horas: dein coquantur ad ignem len-
tum ad unius tertiae consumptionem,
ac tandem transeolentur per mani-
cam Hippocratis & aromatizentur
paucō cinnamomo dosis ℥iij. vel iij.

Confert orthopnoea, asthmata,
peripneumonia, tussi inveterata, & diu-
turnis omnibus pectoris affectibus.

Hoc thoracicum oxymel tibi ex-
emplar quoddam erit, ad cuius nor-
mam alia infinita stomachica, hepaticā,
splenica, diuretica, &c. effinges. Si
addideris radices, herbas, flores & semi-
na seopo tuo convenientia, ut videre
est in aquarum nostrarum, decocto-
rum, & vinorum artificialium supra
enumeratōrum descriptione, quae ad
hos agendi scopos direximus, aded ut
viam tibi sternerant & velut manu du-
cant ad varietatem, copiam & dele-
ctum remediorum.

5. Oxymel de peto.

Purgatorium mirabile non solum
pituita crasse, sed & bilis flava,
itemque nigra, anhelosos thoracis
& ventriculi affectus curans, &
denique ad omnes morbos in-
veteratos laudatissi-
mum reme-
dium.

℥ Fol. Nicotiana seu peti exsic-
catorum ad solem & pulve-
ratorum, in aëtorumque in
nodulolines ℥j. ℔.

ss Rad.

Rad. Iridis siccata & in talleolas
secta ℥j.
Polypodij
Liquiritia
Sem. Carthami contusi ana ℥vj,
Spicanardi
Thymi
Eptbymi.
Hyssopi
Mentha ana m. j.
Sem. Anisi

Faniculo
Cardui benedicti ana ℥.
ij.

Flor. Tusilaginis.
Buglossa ana p. j.
Fol. Sena ℥ij.
Agarici trochiscati in nodulo con-
clus ℥j.
Nucis moschata.
Garyophyllorum
Cinnamomi ana ℥ij.

Contundantur & macerentur per
triduum in aceti passulati & sambu-
cini ana ℔ ij. deinde coquantur, ex-
primantur & clarificentur: addendo
mellis Narbonensis optimè despumati
℔ j. B. denuò coquantur ad bonam
consistentiam, usu postulante, præbe-
re cochlearia aliquot, vel per se, vel cum
aliqua aqua pectorali.

Sanè medicamentum hoc opti-
mè & validè purgat è toto corpore, è tho-
race, è ventriculo pravorum humorum sa-
burram & illuviem exhaurit, deterget &
excirpat: remedium est asthmaticis si-
quid aliud accommodatissimum & ma-
ximè peculiare. In eius usu, cautio-
ne & diorsino opus est, augenda enim
vel minuenda dosis, pro ægerorum aetate

& viribus, Aliquando vomitumciet, Per se
qui contingit ratione peti, quod in vo- se vomitum
mitu provocando pares vires, cum holle- vomitum
bore vel antimonio habet, si solitarium est.
& per se exhiberetur. Sed alia pur-
gantia, qua admiscuntur cum aceto
(quod primas dotes in corrigendo
& demulcendo obtinet.) vehemen-
tiam & eius remittunt, & eorum ope præ-
stantissimum & efficacissimum remedium
constituunt.

Oxymelita purgantia.

Ad hujus oxymelitis imitatio- Oxymel
nem licebit tibi multa alia diversis phlegmagoga
phlegmagoga, cholagoga, & melanc- tum, Chol-
goga, id est, pituitæ, bili & melanc- legog. &
cholico succo excernendis, sive se- melagoga
orsum, sive simul peculiaria compo-
nere, prout animus dicat, aut ef-
fectus expugnandus postulat. Sed
meminerit semper esse apponenda,
quæ partibus peculiariter amica esse
perhibentur: deinde etiam purgan-
tia humori analoga seligenda, non
neglectis iis, quæ malignitati medi-
camentorum obtundendæ operas
suas conferunt. Oxymel mox descri-
bendum, exempli loco tibi erit, quod ad
omnia hydropis genera singulare est præ-
sidium, aquas enim subducit, viscerum
nutritioni famulantium obstructions
soluit, imò hepar ipsam & lienem, ho-
rum malorum prima seminaria, in sar-
tu & scirrhusa duritie liberat: de-
nique partibus languidis &
effectis pristinum robur
& tenorem re-
stituit.

Oxymeli

7. Oxymel accommodatum humo-
ribus serosis evacuandis, hydropi
& cachexia perquam utile, hepar,
lienem, & totum mesenterium
roborans, eorumque ob-
structa simul rese-
rans.

℞ Rad. Irid. vulg. ℥j ℞.

Vincetoxici ℥ij.

Taraxaci

Valeriana

Mechoacana

Rubia tinctorum

Polypodij ana ℥j.

℞ Cort. Fraxini

Tamarisci

Ebuli ana ℥vj.

℞ Raf. Ligni rhodij

Eboris in nodulo lineo indita
ana ℥℞.

Herb. Eupatorij Mesua

Fumaria

Hepatica

Ceterach ana m. j.

Sem. Cuscuta

Melonum

Acetosa ana ℥ij.

Carthami

Ebuli

Halicacabi ana ℥v.

Faniculi

Anisi ana ℥ij.

Flor. Geniste

Ebuli

Sambuci

Cent. aurij minoris ana p. ij.

Cichorij.

Spica nardi ana p. j.

Trochiscorum de rhabarbaro ℥x.

Trochisc. de capparibus ℥℞.

Agarici trochiscati cum suo nodulo

℥vj.

Macerentur omnia in aceti sam-
bucini & scyllitici ana ℞. j. aquæ flor.
ebuli ℞. j. ℞. per tres quatuorve dies,
ad ignem Baln. Mar. dein coquantur
ad unius tertie consumptionem: in
colatura clarificata adde

Syrupus ros. solutivi

Flor. Persica arboris ana

℥iij.

Mellus Narbon. opt. prius de-
spumati ℥x.

Et coquito ad ignem, materiam o-
ptimè despumando: addendo sub fi-
nem coctionis, elaterij ℥ij. scammo-
neæ ℥℞. fiat oxymel coctum ad legiti-
mam consistentiam.

Dosis cochlearia duo vel tria
pro robustioribus: Remedium est ad
cachexias, hydropes, obstructions &
scirrhusos tumores jecoris & lienis maxi-
mè accommodatum, ut iam supra dixi-
mus.

Eius usus per aliquot vices re-^{usus.}
petendus, prout malum facile aut
difficile permanserit, per se assume-
tur, aut commixtum uniaut duabus
unciis aquæ nostræ scorbuticæ, quam an-
tè descripsimus, aut alteri conve-
nienti.

Cautio.

In traditis iam variis aceti nullis
formulis, coctionis tempus accuratè
considerari debet. Coquetur enim ^{Coctione}

℞ 2 oxy-

*tempus in
oxymelitt.*

oxymel magis aut minus, prout videlicet diutius ad servari; vel statim in usus transferri debet. Quippe quod ex tempore componi potest, si morbis presentibus destinatur, minorcm postulat coctionis gradum & consistentiæ symmetriam. Quod si oxymel, vi purgandi polleat, unica eaque levis ebullitio sufficiet, aut in totum ea abdicata eius vices infusio diuturnior in diplomate, sive balneo Mariæ tepido facta, supplere poterit. Vas autem perfectè obturabitur, ne scilicet nimio contentorum fervore spiritales particulæ exhalent: hinc enim longè imbecillior & retusior agendi potentia redderetur. Quare in similibus, maceratio etiam in frigido facta multò tutior est, ita enim spiritus intus manent, & retinentur, quamvis longius temporis spatium ad hoc ministerium requiratur: id quod diligenti animadversione dignum est, ut iam fusius & dilucidè explicatum fuit, dum hydrotica decocta exposuimus.

Lues venerea inveterata.

Pro paradigmate purgantis oxymelitis hoc iam describendū proponemus, propter singulares eius dotes adversus luem veneream, quantumvis inveteratam, & iam altius in hærentē solidis nostri corporis partibus: valet etiam adversus alios similes contumaces affectus, proindeque oxymel benedictum à nobis appellabitur, cuius formula est huiusmodi:

℞ Oxymel benedictum.

℥ Scobis ligni guaiacini

Corticis eiusdem (qui magis oleagineus est & natura balsamica) an. ℥ ij.

Sarsaparilla ℥ j. ℞.

Fol. senæ orient. al. ℥ ij.

Hermodactylorum

Turpethiana ℥ j.

Raf. Eboris.

Cornu cervi.

Sem. Feniculi

Cinnamomi ana ℥ ℞.

Flor. Anthos.

Stæchados.

Hyperici

Epithymi ana p. j.

Flor. Buglossæ

Cichorij ana p. j. ℞.

Rasura ligni & cort. guaiacini, eboris, & cornu cervini nodulo includantur, & alia quæ supersunt, crassiusculè pistillo frangantur & conquisentur: omnia excipiantur alembico vitreo convenienti, eoque cæco, id est, cujus os optimè occludi possit, affundendo.

Aquarum cardui benedicti

℥ ℞.

Oxymelitis simplicis

aut Buglossati ℥ ij.

Omnia ritè commixta macerentur balneo Mariæ blandoque calore (imò absque eo si voles in frigido horum infusio fieri potest) si per quatuor aut quinque dies foveantur. Interea ipsum oxymel alliciet ad sese & imbibet dictorum simplicium facultates: deinde post unam aut alteram ebullitionem fiat valida expressio.

pressio, & colatura per manicam transmittatur, inò etiam depuretur si ita liberit, ut exquisitoribus & delicatioribus hominibus satisfacias, in quorum gratiam dulcedinem quoque saccharo, si velis, conciliabis, ne ullas gustus molestias perferant.

Dosis erit quatuor aut quinque unciarum, quandoque etiam plurimum pro validioribus. Utendi modus is est, ut constituta dosis mane trib. aut 4. horis ante pastum hauriatur. Cibus paucus agro dandus, isque unius generis & unius apparatus, assus potius quam elixus: pro bellariis omnes fructus ablegandi, præter uvas damascenas: decima hora prandebit, quinta cœnabit, & circa decimam vespertinam ad lectulum se componenti, equalis oxymelitis dosis propinabitur & porrigetur.

N. 1. Cavendum ne vi repugnante, & negante natura, seu matutino seu vespertino tempore sudores eliciantur, nisi sua sponte erupturiant naturaque motu propriè foras protrudantur: Proprius enim huius nobilissimi remedii effectus est maleficos humores per ventris vias & urina ductus excernere, sanguinisque massam sordibus & fœda illuvie inquinatam atque conspurcatam repurgare: Huius usus sæpe repetendus, & ad quindenam saltem prorogandus, si malum contumacius renitatur, nec facile cedat propter fomitem penitus insidentem, in longius tempus ager huius oxymelitis usum producat. Hæc via & ratio expugnandorum magnorum affectuum contra naturam optima & tutissima est, non autem primo quoque

tempore violento pharimaco ipso extirpare, ut multi perperam facitare solent: fidem facit hoc oxymel magistrale, cuius ope & dote atque usu læpè repetito tum paralyfis tum pervicacissima quæque venerea lues, etiamsi nodosa & tophacea, etiamsi ulcerationes cariosas & canerosas comites habeat, sensim & paulatim domatur, & radicitus evellitur.

N. 2. Quod si oxymel displiceat, sume vinum album, quod majorem cum natura, quam oxymel societatem habet, cæteraque ut dicta sunt perfice: Ita enim concinnatum longè utilius erit hoc remedium obasis hominibus & temperaturis pituitosis, usque qui jam vino assueti sunt: quemadmodum oxymel temperamento calido & bilioso donatis, & abstemiis convenientius judicatur, si aquarum cardui benedicti & ulmaria loco, aquam sumaria & ichorii addideris.

N. 3. Si visum fuerit, alio præparationis modo eoque faciliore & breviori, oxymel componere poteris: maximè si aceti medicati jam expositæ differentia non ubi vis locorum parata inveniantur. Si itaque non sit ad manum acetum rosaceum, buglossarum sambucinum, aut aliud quodvis, cuius tamen ope opus tibi esset, satis erit, si suo tempore horum medicamentorum flores aut conservæ aceto admisceantur, quod si etiam passulati aceti, aut veronica sive floris caryophylli non suppetat copia, adde suo loco uvas damascenas vel Corinthias sufficienti quantitate, aut veronicas. Igitur ut exerceamus pharmaceuticæ studio-

St. 3, sumi

sum in extemporaria oxymelitis compositione, in medium proferemus exempli loco oxymelitis diuretici & aperientis nostræ descriptionis formulam, cuius usus erit, dum viscerum obstructions tollere, dum incidere, attenuare & dissolvere humores viscidos & concretos, urinas ciere menstruumque fluorem præter naturam institutum suppressum provocare: quin etiam dum calculum renum atterere & comminuerè paulatim & sensim valuerimus: Descriptio est huiusmodi.

9. Oxymel diureticum.

℞. Mellis albi Narbonensis provincialis aut Hispanici (quale optimum judicatur & secibus minus abundans) ℞ ij.

Quibus primò addes.

Aque itidem ℞ ij.

Blando igni hæc committantur, ut secundum artis præscriptum facultia deponatur, quæ tamen pauca erit: qua penitus ablata, admiscebis ℞ vj. aquæ & duas aceti generosi, sive albi sive rubri non refert, vel unam & semissem, si minus acidum affectes: huic miscellæ fictili vitreato convenienti contentæ, adjicies quæ sequuntur:

℞. Rad. Taraxaci

Valeriana

Vincetoxici

Rubia tinctorum

Asati

Tringii

Feniculi

Petroseliniana ℞ ij.

Ononidis

℞ss. Corticis Fraxini

Capparum

Tamarisci ana ℞z.

Sem. Raphani

Bardane

Anisi

Coriandri

Feniculi dulcis

Petroselini

Asparagi

Cinnamomi electi

Cassia lignea ana ℞B.

Flor. Hyperici

Geniste

Sambuci ana p. ij.

Omnia simul coquantur ad medietatum consumptionem, post trahantur semel atque iterum per manicam Hippocratis ad meliorem clarificationem.

Habebis oxymel ad ea accommodatum, quæ supra commemoravimus, de quo utendum ad plures dies, dosis ℞ij.

Huius oxymelitis parandi ratio valdè facilis est, ad cuius normam infinitas alias formulas componere licet, quæ non majorem quàm apozemata difficultatem, si parandi modum spectes præ se ferent.

Apud Nicolaum Myrepsum, Mesuam aliosque veteres auctores, imò etiam recentiores, reperies alias oxymelitis species tam humoribus purgandis, quàm expurgandis dicatas: quo in numero est oxymel bellaboratum maius Iuliani, tantopere à Gesnero celebratum adversus morbum comitialem, & varios alios morbos, ut jam diximus

ximus. Verùm non fuit nostrum institutum, quæ passim in aliorum scriptis recitantur, in hanc nostram pharmacopœam coacervare: accedit præterea, facillimum fore etiam tyroni, si vini helleborati, cuius antea fecimus mentionem, parandi modum norit, ad eius exemplar oxymel efficere helleboratum, tum maius, tum minus. Instat jam ut de hydromelite pauca dicamus.

CAP. XVI.

De Hydromelitem componendi ratione & varietate.

PRincipem locum huiusce tractatus dabimus *vinoso hydromeliti*: quandoquidem potionis genus sit suavissimum, æquè alimentarium, ac medicamentosum, iis affectibus maximè peculiare, quibus vinum damnosum est & nocuum, ut sunt *paralyfes, arthritides, &c.*

Exhibentur.

1. *Hydromel vinosum.*
2. *Hydrom. simplex officinarum.*
3. *Hydrom. cum seu cerasor.*
4. *Hydrom. citri & f.*
5. *Hydrom. antiparalyticum.*
6. *Hydrom. antepilepticum.*
7. *Melicratum vinosum aromaticum.*
8. *Hydrom. alexipharmacum.*
9. *Hydrom. alexiph. domesticum.*
10. *Hydrom. contra pestem.*

1. Hydromel vinosum.

℞. Mellis albi *Narbonensis optimi* &
granulati partem unam
Aqua pluvia partes quinque.

Ponantur in cacabum æneum stanno incrustatum, his liquoribus recipiendi: satis capax, mel & aquam simul confunde, hæc tamen plusquam tepida & calidiulecula esse debet, dura melli sociatur, fiat horum coctio, sed blando calore procurata, id est, quam minimum sines fervere: atq; interim spumam cochleari solido vel perforato diligenter auferes, ipsumq; decoctum ad unius tertie consumptionem consumi permittes: adæquatæ coctionis nota tibi erit, si ovum recens injectum non demergatur, sed supernatet. Totum artificium in coctionis modo consistit, proinde industrium te & accuratum esse oportet, ne in illius defectu aut excessu pecces. In mellis bonitatem etiam attendere debes: Si enim primæ notæ fuerit, minorem exposcit coctionem, si ab illa recedat maiorem. Porrò materiam perfecte coctam adhuc mediocriter calentem per duplicatum pannum transmittes, vel per *Hippocratis manicam*, sed amplam & huic in ministerio tantum dicatam, ut ita exquisitius crassior sæc secernatur. Tum transfundes in dolia vinum *malvaticum* olim recipientia, vel in alia quæ ex vase, quod vinum album idq; generosissimum continuit, fabricata fuerint. Expones deinde diebus canicularibus ad Solis radios, vel potius in hypocaustum.

stum calidum transferes, vel etiam supra furnum collocabis, in quo quotidie panificia coquuntur. Relinques illic mensem vel sex hebdomadas in fermentationis & defecationis gratiam. Tandem vascula in cellam traduces. Usus erit non ante trimestre: interea temporis hydromel vinosum penitus fit, simileque redditur vino malvatico è Creta asportato: atque hic modus vulgaris est.

N. Qui enim tartari tincturam elicere norunt illiusq; tantum in singula dolia addunt, quantum potest capere putamen ovi, & qui artem tenent fermentum adjungendi ipsi hydromeliti ut augeatur & producatur ebullitio, potionem multò præstantiorem efficiunt, quæ nihil mellei saporis gustui repræsentat, nunquam acescit, & quæ diutissimè integra servatur, imò hydromelita paratum in dies melius redditur, & quo antiquius, eò generosius evadit.

Vires: Huiusmodi hydromel quemadmodum nuper descriptum, utile est proventa jam ætatis hominibus, pituitosis, asthmaticis, paralyticis, epilepticis, podagricis, calculosis & similibus quibus vini usus interdicitur.

N. 1. Ex commemorato malvatico vino nostro artificiali, extrahitur præstantissima aqua vitæ, vino longè accommodatior ad eliciendas rerum essentias.

N. 2. Idem etiam hydromel vinosum non destillatum optimum organum ad plurimorum medicamentorum extracta conficienda. Ex illo quoque acetum componitur validum ac vegetum

quod vinoso aceto non cedit ad diversæ mediæ, & diversis oxymelitis compositionibus aquè conveniens ac acetum vulgare.

2. Hydromel simplex officinarum.

Hydromel simplex quo communiter pharmacopœi utuntur ita fit.

℞. Mellis optimi ℥ j.

Aqua ℥ viij.

Fiat commistorum coctio ad perfectam mellis despumationem. Tot hydromelitis species præparari possunt, quæ vel morbificum humorem excernunt, vel excretioni idoneum reddunt, quot oxymelitis, eademq; etiam medicamenta recipere poterunt, pro ut agendorum scopi discutiant & insinuabunt.

3. Hydromel cum succo cerasorum ad sitim sedandam.

℞. Aquæ fontanæ ℥ xij.

Mellis albi ℥ ij.

Coquantur simul, donec expurgata sint, hoc est mel amplius spumam non emittat: Adjice

Succi cerasorum acidulorum ℥ ij.

Rursus bulliant parùm, spumam auferendo quam fieri potest accuratissime, tum hydromel è cerasis habebis saporis jucundissimi.

4. Hydromel citri & sim.

Eodem plane modo conficies è succo citri aliisq; succis acidis & gravis, ut inde fiant portiones dulciora sua-

vissima,

visima, & ad omnes febres oxyfaccharo
potiores & aptiores.

5. Hydromel antiparaly-
ticum.

℞. Rad. Acor.
Enul. c. an. ℥i℔.
Herb. Hyssop.
Paralyf.
Flor. Lil. convall.
Calend.
Lavend. ana p. ij.

Macerentur hor. 24. in ℔ vj. hy-
dromelit. simpl. dein coq. ad medic-
tatis consumptionem tum demum
transcolentur per man. Hippoc. & a-
romatizentur cum pauco cinam. &
nuce moschata.

Capiat ℥iij. mane & vesperi to-
tidem.

6. Hydromel antepilepticum
ex Tetr.

℞. Raf. Lign. buxci ℥ij.
Rad. Enul. camp.
Visc. q.
Coryl. an. ℥i℔.
Rafur. c. c.
Lign. Rhod. an. ℥j.
Sem. Card. bened.
Citr.
Rut. an. ℥℔.

Macerentur per hor. 24. in ℔
viij. hydromel. simpl. dein coquantur
ad unius tertie consumptionem, ad-
dendo sub finem coctionis

Tom. II.

Flor. Til. arb.
Lil. conv.
Calendul. an. p. ij.
Rad. Scyll. preparat. ℥j.

Demum transcolentur per ma-
nicam Hipp. aromatizentur, si velis
cum pauco cinam. & fiat hydromel
antepilepticum.

7. Melicratum vinosum cum mul-
tis aromatibus paratum, necum ab
illustrissimo principe Friderico pia-
memoriae, electore Palati-
no communica-
tum.

℞. Mellis optimi & albisimi partem
anam, vel ℔ 10.
Aqua pluvia, si haberi queat, aut flu-
viatilis partes sex vel ℔ 60.

Imponito in cacabum respon-
dentem copiae hydromelitis quam
componendam suscepisti: utrumque
simul confundito, coquito, & crassio-
rem faciem despumando detrahito:
deinde herbas, quae sequuntur resic-
catas imponito, sacco loq; concludi-
to, videlicet.

Salvia
Arthemisia
Hyssopi
Origani
Hormini
Betonica ana M. j.

Propterea alio nodulo recipito

Baccarum lauri crassiusculi
conquassatarum ℔ j.
Tc Flor.

Flor. Lupuli m. iij.

Hordei integri p. iij.

Omnia simul bulliant, & à spuma expurgentur ad partis tertiæ consumptionem, ita ut liquor ovum recens immissum in superficie sine demersione contineat, ut jamantè demonstravimus: fiat omnium exquisita per pannum trajectio. Colatura recondatur uno aut pluribus doliolis, prout quantitas liquoris postulat. Vasa autem vinum album generosum antè ad servarint quæ etiam firmissimè ligneis circulis coagmentata sint, ne dissiliant aut disrum pantur spirituum agitatorum effervescencia. Elapsis tribus aut quatuor diebus à fervore per vasorum latiuscula & superna orificia nodulum suspendito, cuius hæc est materia.

℞. Cinnamomi

Garyophyllorum .i.

Galangæ

Piperis

Granorum paradisi ana ꝑ. ss.

Aliquot dies fervescendo & fermentando liquori concedito: Tandem singula vasa ad eorum capedinem replebis eodem liquore: quem quibusdam lagenis servatū oportuit, & arctè obturabis appposito operculo: sed memineris aromaticum nodulum relinquendum esse. Post tres menses liquorem habebis planè vinosum; linguam jucundissimè afficientem & oblectantem, nec minus utilem maximè hyemalibus frigoribus, si manè jejuno ventre quotidie ad duas aut tres uncias assumatur.

Mirificè enim spiritus exhaustore parat, obtusiores sensus illustret, & acuit. Senectutem oculos imbecilliores corroborat, hebetiores juvat, auditus gravitatem & difficultatem sanat, omnibus principibus partibus robur & firmitatem addit. cordi scilicet, cerebro, quinetiam ventriculo maxime languenti & debilitato. Et, ut uno verbo dicam, est languida senectutis resuscillatio, levamen calorisq; restauratio, denig, ad contracturas, paralyses & similes affectus frigidus, quibus senectus obnoxia est, salutare presidium judicatur.

8. Hydromel alexipharmacum.

℞. Rad. Tormentill.

Scordii

Scorzoneræ ꝑ. j.

Dickamn. m. j.

Rasura modulo inclusa.

Santal. citrin.

Eboris

C. C. an. ꝑ. ss.

Sem. & cort. citr. an. ꝑ. iij.

Flor. Genist.

Bugloss.

Rosar. rub. an. p. j.

Posteaquam hæc omnia primo macerata fuerint, in hydromelite simplicis vel oxymel. lib. 3. spatio hor. 12. ad tertiæ partis consumptionem decocta, colentur per manicam Hippocratis, actantillo cinam. aromatizentur.

Dosis ab ꝑ. ij. ad iij. matutino tempore.

porè assumenda, duabus ante cibum horis.

9. Hydromel alexipharmacum domesticum.

℞. Aqua pluvialis quadraginta veluti librae. In hac aq̄z quantitate bullire facies duas libras tartari candidi electi, non minus pulchri quàm crystallini: quod mediocriter conquassandam curabis, & ab omnibus fecibus crassioribus & purgamentis, multis aquæ lotionibus adhibitis, abluendum, ea profus, qua fieri solet in cremore Tartari præparando, ratione. Id totum duarum aut trium horarum spatio, in vase æneo bene compacto bulliat, ac spumis emergentibus depuretur, & demum aqua per manicam transcoletur, ut purior & clarior evadat.

Super quindecim ejusdem aque pintas paulò calidioris, duas pintas adijce mellis Narbonensis, omnia cum aqua prædicta probè miscendo, & ad lentum ignem decoquendo, usque ad tertie partis consumptionem, vel donec decoctio ovum recens valeat sustinere: hoc enim ovum supernatans perfectæ concoctionis signum erit manifestum.

Quando verò semel hæc coctio refrigerata fuerit, per manicas Hippocratis laxiores, & ad illud accommodata transcolabitur, ut magis ac magis semper à fecibus depuretur, quæ impediunt, quo minus illa diutius conservari possit & aciditatem contrahere faciunt.

Hæc decoctio postmodum transfundi debet in doliolum ligneum, ad tales usus paratum, quod antea vino albo optimi liquoris continendo inservivit, modo tamen in prædicto doliolo, hæc simplicia & aromata quæ subsequuntur, imposueris:

Rad. Scorzonera

Angelica

Zedoaria

Tormentilla

Leviter conquassatarum an. ℥ iij.

Grana Juniperi matur.

Sem. Cardui benedicti.

Corr. siccorum citri an. ℥ iij.

Fol. sicca Scordii

Scabiosa

Dillani an. m. ij.

Cinnamomi

Macis

Cardamomi an. ℥ ij.

Rasura, Cornu cervi

Eboris in uno

vel pluribus nodis indita an.

℥ ij. ℞

Flor. Buglossi

Violarum

Calendula

Hyperici

Rorismarini an. p. ij.

Ubi simul hæc omnia in prædicto doliolo reposueris, decoctionem, de qua supra egimus, in illud infundas, ibique aliquandiu fermentari & ebullire sinas: vas præfatum solis diebus æstivis exponendo, vel rectius hypocaufto, hyemali tempore. Postquam ebullitio & fermentatio perfecta fuerit, in aliud vas transferenda

T t 2 crit

erit materia, hoc est, hac decoctione doliolum aliud bene compactum, erit omnino replendum, quod accuratè ocludes, & in aliqua cella repones, ubi melius adhuc poterit fermentari, antequam per sex aut septem hebdomadas ipso utaris: sic enim liquor mirum in modum gustui erit acceptus, nec multum à vino malvatico diversus, imò verò utilis simul & salutaris conficietur.

Ex hoc vino sic preparato, singulis matutinis ad duos digitos haurire poteris, ut pestem à te procul expellas.

10. Hydromel contra pestem.

Cum eodem hydromelite, & solis Juniperi granis, valde maturis, ad debitam quantitatem adjectis, hydromelinosum præstantissimum gratissimumque simul contra pestem conficies. Modo si in huiusmodi decoctione & fermentatione, ea, quam declaravimus, ratione processeris.

C A P. XVII.

De Syrupis.

Syrupi, quorum saccharum basis existit, in nullo usu erant tempore Hippocratis, Aretæi, Galeni, Aetii & aliorum hiscoætanorum, qui tamen vinum ad certam consistentiam coctum, sâpam ab illis appellatum, usurpabant. Galenus multis in locis huius

mentionem facit, ut colligere licet ex cap. 5. lib. 3. de compositione medicamentorum per genera, & ex lib. 12. meth. circa finem. Hoc nomine etiam decoctum quodlibet, succulvè inelle dulcoratus comprehendebatur, ut patet ex c. 1. lib. sexti secundum locos. Porro hæ antiquorum remedium formulæ syruporum nostrorum classe contineri possunt, de quorum nominis etymologia solus Aëtius inter veteres verba facit, quo loco etiam sacchari meminit, recensens enim formulas compositione siquæ remedium, quibus medicina utitur tandem cum ventum est ad potunculas sive liquidiora remedia hæc scribit: Aut aquam decoquentes ad tertiam, & colantes eum tantum liquorem jam medicamento sum usurpamus aut cum altero quoquam, puta vino, melle, sâpâ, vel eiusmodi alio conveniente propinamus: aut quod proportione is respondet nuncupatum: vel, mel prout, expeditur arbitramur: denud cum medicamento, quousque convenerit ac consiterit, coquimus & *expeditur* vel *coctum*: nos verò hodie fere syrupum vel julepium barbaræ voce nominamus.

Hinc patet syrupum nihil aliud esse, quàm medicamentum consistentia liquidiore præditum compositum, vel stillatitia aqua, vel ex succo, infusione & decocto radicum, foliorum, florum, fructuum, & seminum, plantarum, quæ omnia sint cocta convenienter & ad amissim, cum saccharo aut melle, ad conservationem longiorem & gustum jucundiorum.

Jam

Syruporum Iam verò *Syrupi* secundum *Mes-*
differentia suorum, in *simplices* & *compositos*, divi-
duntur.

Simplex Syrupus duobus modis
dicitur, aut *compositionis* aut *efficacia*
ratione.

Qui *Simplex* dicitur *propter com-*
positionem paratur ex succo, macera-
tione, aut decoctione partium unius
tantum plantæ, admiscendo tantum
sacchari quantum satis fuerit, & ad le-
gitimam consistentiam decoquendo.
Componitur etiam ex solis aquis stil-
latitiis plantarum: huiusmodi autem
remissionem & minorem coctionem
postulat: utendi tempore etiam ple-
rumque conficitur, & ab Arabibus
peculiariter *Iulep* nominatur.

Simplex Syrupus *ratione effectus* is
vocatur, quod quamvis ex plurimis
simplicibus concinnatus sit, tamen
unico destinatus est tantum operi: aut
enim attenuat, aut aperit, aut inspil-
sat, aut calefacit, aut refrigerat, aut
simili cuidam indicationis scopo ope-
ram & opem suam dedicat.

Compositus *Compositus Syrupus* nuncupatur
ratione diversorum medicamentorum i-
psam constituentium, sive factus sit ex
succis variis simul commistis, quem-
admodum *Syrupus bizantinus* *Mesuai*
paratur ex solis succis *endivia*, *apij*,
lupulorum, *buglossæ*, *clarefactis* &
coctis cum idonea sacchari copia: si-
ve componatur ex eiusdem succatiun-
culis, quibus alia multa incoquan-
tur: sive ex solo radicum, corti-
cum, foliorum, florum, fructuum,
& seminum plantarum decocto, ut est

Syrupus bizantinus *compositus* *eiusdem*
Mesuai: *Syrupus acetosus diarrhodonis*:
Mesuai *Syrupus de arthemisia*, *de prasio*, *de*
byssopo, &c. qui ex aqua communi
fiunt, vel pluvia, vel stillatitia: Ali-
quando vinum etiam additur, ut in
Syrupo de absinthio; aliàs acetum, ut in
Syrupo bizantino *composito* *Mesuai*: *ace-*
roso diarrhodon ex eiusdem authoris
descriptione: quin etiam *Syrupus ace-*
rosus; ex solo aceto & saccharo com-
ponitur.

Videtur hic paucis expressam præ-
cipuam divisionem quam faciunt *Dogma-*
tici, suorum *Syruporum*, quorum maxi-
ma ex parte apud illos usus est, in præpa-
randu & mitigandu humoribus, ut at-
tenuati, deterfi, liquati, & domiti,
facilim cedant catharticiis medicamen-
tis, quorum usum præparantia illa præ-
cedere debent; ut testis est *Galenus* va-
riis in locis: propterea numerosis *Syrupis*
preparatoriis, & singulis eorum scopis
statim subiungunt *Syrupos* tam *simplices*,
quam *compositos*, purgatoria dote insi-
gnitos: quales existunt *Syrupi* ex g. in-
fus. violarum & rolarum simpl. &
compol. cum agarico, & *Syrup. de cir-*
chor. cum rheo, *Syrupus Sabur* cum
fenna paratus & cæc. Huius etiam colligere
licet *Syruporum* divisionem; qua alij
dicuntur purgantes, alij non.

Atque hæc generatim dicta sunt in
gratiam novorum & juvenum medi-
corum, & pharmacopæorum, qui-
bus præcipue nostros hodie labores
dedicamus: Quare hanc rem denuo
resumemus, & magis speciatim ut do-
ceantur, tractabimus. Nefas enim exi-

stimarem, duo illa suprema capita, tanti in medicina momenti, de humorum vitiosorum preparatione, & eorundem purgatione scilicet, perfunctorie, & quasi sicco pede percurrere.

*Quid in
syruporum
doctrina
reforma-
dum.*

Proinde ut instituta à nobis methodi vestigiis insistamus, catalogum preparantium syruporum proponemus, nec quoslibet, sed communiores & magis necessarios ad medicinam faciendam commemorabimus: ordine digeremus calidos, frigidos, mediocres, tum singulos singulis humoribus accommodatos, & peculiariter convenientes atq; etiam pro afflictæ partis conditione apponemus. Aliquot syrupos quoque expungemus, quorum dispensatio inutilis videtur, aut saltem non necessaria: In eorum autem locum substituemus alias novas syruporum formulas, easque perquam utiles & opportunas, quæ in vulgari Pharmicopolarum officinis non profant. Multa castigabimus, quæ perpetuam in parandi modos irrepunt: tandem hoc caput de syrupis tot facilibus, efficacibus & variis compositionum formulis ditabimus & decorabimus, ut lector quilibet, modò humanitatem omnem, & gratum benevoluntque animum non exuerit, aut mali genij particeps, vel critico reprehendendi stimulo percitus non extiterit, ansam arrepturus sit meos labores celebrandi exhibendique gratæ mentis testimonium.

*Syrupi calefacientes hac serie
continentur.*

Syrup. de Absinthio

*Arthemisia
Beronica simpl.
Beron. compos.
Calamentha
Cort. citrij
Epithymo
Hyssopo
Mentha minor
Mentha major
Prasio
Quinque radibus
Stachados simpl.
Stachados compos.
Thymo*

Syrupi refrigerantes.

*Syrup. Acetosus simplex
De succo acetosa
De agresta
Berberorum
Acetosus citri
De succo cichorij
De cotoneis
De endiu. simpl.
De succo cerasorum
De granatorum acidorum
succo
De granatis dulcibus
De limonibus
De nenuphar. simpl.
De nenuphar. compos.
De papave. simpl.
De papau. compos.
De pomis simpl.
De portulaca
Violarum*

Syrupi temperati.

*Syrup. Acetosus compos.
Acetosus diarrhodon*

De

De Borriginis succo.

De buglossa.

Byzantinus simpl.

Bizantinus compos.

De endiu compos.

Famar. simpl.

Famar. compos.

De glycyrrhiza.

Insubinus.

Lupulorum.

Myrtinus.

Ex mercuriali.

De duabus & quinque ra-
dicibus.

Sabor compos.

De scolopendria.

De scabiosa.

De veronica succo.

Ex his syrups alij preparant sive
concoquunt pituitatem, alij bilem a-
eram: alij vero flavam.

Pituitam preparantes in gene-
re sunt.

De duabus & quinque radi-
cibus.

De mentha { Minor

Major

De stoechade { Simplex

Compositus.

De prasio.

De ponia.

De hyssopo.

De betonica { Simplex

Compositus.

De calamentha.

De arthemisa.

De absinthio.

De corticibus citrij.

De eupatorio.

De rubiatintorum.

Exhibentur cum aquis.

Feniculi.

Apij.

Absinthij.

Salvia.

Nepeta.

Mentha.

Petroselini.

Basiliconis.

Maiorana.

& similibus.

Melancholicum succum digeren-
tes fere hi sunt:

Syrup. De sumaria.

De lupulis.

De succo borraginis.

De succo buglossa.

De ceterach sive scolopendria.

Capill. veneris.

Bizantinus.

De thymo.

De epithymo.

De penis.

Exhibentur cum aquis.

Pomorum redolentium.

Buglossa.

Borriginis.

Lupulorum.

Famarie.

Melisse.

Scolopendria.

Florum sambuci.

Genista.

Bilem flavam concoquentes:

Syrup. Violarum.

Lxx

Ex infusione violarum

De succo violarum

Acetosa { Simplex
Compositus

De succo acetosa

De succo cichorij

Endivia

De succo cerasorum

De succo portulacæ

Myrtinus

De limonibus.

Acetositratis citrij

De agresta

Berberis

De cotoneis

De nymphaea { Simplex
Compositus

Acetosus

De granatis

De papavere

Exhibentur cum aquis.

Lactuca

Nymphaea

Rosarum

Violarum

Portulacæ

Acetosa

Cotoneorum

Endivia

Cucurbita

Cichorij

Solatri

Syrupus
alij aliis
potentiores

Inter iam enumeratos syrupos, alij in præparandis humoribus mitius agunt, alij vehementius: prout videlicet humor alius alio est crassior, viscosior, tenacior, aut præparationi, attenuatiõni & liquefactiõni minus idoneus. Nam ut pituita alia est te-

nijor: alia verò crassior ac glutinosior: ita humor melancholicus alius aquosus sive ichorosus, ut vult Hippocrates: alius verò instar tartari & fæcum acetii, fæulentus est, ut atrabilarius. Pro varia igitur humorum natura, alij syrupi, minori vel majori operandi potestate præditi, usurpandi sunt. Quod medico imprimis observandum, & cognitu per necessarium est, ut aptum præparando humori præscribat remedium. Cholerae præparandæ exemplo hoc clarius patefaciemus.

Cùm enim bilis adeò interdum ^{Commot.} effervescat, ut corpus ipsum erodat ^{in Aphor.} ex sententia Galeni: nonnunquam ^{in Aphor.} autem incalescat simul & incrassetur, ut in bilem vitellinam convertatur: ^{in Aphor.} alia tenuior fiat, qualis est pallida, ^{in Aphor.} ut idem docet Galenus pluribus in locis: boni ac peiuti medici partes ^{Digito h.} erunt, adversus prædictam ^{in Aphor.} bilis incommodam ^{in Aphor.} syrupis uti, nunc refrigerantibus & mitigantibus, nunc attenuantibus & incrassantibus ad eius crassitiam incidendam, & incrassandam contra nimiam ipsius tenuitatem.

Ad bilis fervorem contemperandum conveniet.

Syrupus de succo violarum, de succo acetosa, de succo portulacæ, acetosus simplex, de limonibus, de granatis, cum aqua portulacæ, lactucæ, melonum, fragarum & id genus alij, cum quibus concinnari poterunt talepi.

Sibilis ab excessu caloris, ut in febribus ardentibus plerumque accidere solet, usque adeò incrassatur, ut in vitell-

vitellinam degeneret, & in hepate, mēterio, & partibus aliis nutritioni famulantibus obstructions pariat: utendum erit syrupis attenuantibus & aperientibus, citra tamen manifestam calefactionem; in quem finem præscribendi sunt syrupi diuini & acetosa compositi, syrupus acetosus diarrhodon à Meluxo descriptus, syrupus bizantinus simplex & compositus, & id genus alij, cum aquis agrimonie, absinthij, lupulorum sumiterra, scolopendria, graminis, valeriane, &c.

Syr. incras- Sic ad bilem nimis tenuem incras-
santes bilē. sandam mirificè conferunt syrupi papaueris, portulacæ, nymphae, myrtillorum, agrestis, berberorum, granatorum, cum aquis lactucæ, melonum, portulacæ, nymphae.

Hæc breuiter de syrupis, humorum preparationi aptis monuisse sufficiat.

Syrupi specijfici.

Syrupi Ceph- Notandum est præterea syrupos
halici. illos omnes certis quibusdam corporis partibus esse appropriatos: nonnulli enim dicuntur cephalici, qui cerebri affectibus appropriati sunt, veluti syrupi betonicae, stachados, pæoniae, melissæ, &c.

Pectorales. Nonnulli sunt thoracici siue pectorales, uti syrupi iunibarum, papaueris rhæadæ, de succo scabiosæ russilaginis, capillorum veneris, de liquiritia, de præsio, de hyssopo, & similes: quorum alij tenues incrasant humores, alij crassos & viscosos attenuant, & vna eademque opera anacatharsin siue expectorationem promouent.

Tom. II.

Alij sunt cardiaci, uti syrupi acetosissimi citrij, limonum, de succo arantiorum acidorum, cerasorum & granatorum, de succo buglossæ, borraginis, &c.

Cardiaci

Stomachici sunt.

Syrupi r. mēthe maior & minor, de absinthio, 2. de succo acetosa, de rosis siccis, de agresta, myrrino, &c. Horum illi roborant ventriculum à nimia frigiditate languentem, & pituitosas, crudas, & mucilaginosas impuritates, in eius tunicis tenaciter inhaerentes, detergunt & emundant, simulque status discutiant: hi verò conferunt ad cōtemperandam bilem, ipsumque stomachum à nimia ipsius acrimonia laessitum & debilitatum adstringendo corroborant.

Hepatici sunt, syrupi de succo vichorij, de succo eniuiæ, bizantinus simplex & compositus, acetosus diarrhodon. Horum alij ardorem hepatis compescunt & restingunt: alij verò eiusdem obstructionem, quæ fomes esse solet plurimorum aff. ctuum, & ipsarum plerumque febrium, referant & tollunt.

Hepatici

Sic licenti conducunt Syrupi de catharac sue scolopendria, lupulorum, sumaria, & de pomis, &c.

Splenici

Nephritici.

Renum affectionibus prosunt syrupi de althæa & fructuum alkekengi.

Hysterici.

Matrici verò succurrunt syrupi de artemisia, de mercuriali, &c.

Ex tanta syrup. multitudine plurimi occurrunt, qui ad enarratos usus, & easdē partes adaptari possunt:

Vu

plu-

In officinis
sunt multi
Syrupi non
necessarii.

plures qui superuacanei, passim ob-
soleti, ac minus necessarii, ex dispen-
satorijs prorsus eradicandi sunt: non-
nulli præterea nondum ibi descripti
inueniuntur, quorum tamen dispen-
sationi incumbere debet industrius
quiuis pharmacopœus, eosque in of-
ficinis paratos adseruare, ob magnâ
illorum utilitatem: siquidem reme-
dia existunt specifica ad plurimos
grauissimos morbos. Horum nobis
partem communicarunt viri hinc in-
de doctissimi & rei medicæ experien-
tissimi: plurimam verò partem illo-
rum, nostro Marte & arte adinuenie-
mus, quos simul certa experientia à
nobis comprobatos animo liberali,
publici nunc iuris facere placet.

Sequitur catalogus Sympliciorum, de
quibus nobis sermo est.

Syrupi: Violaceus, tribus modis paratus
Mucharum, sive Syrup. infusionis rosa-
tum
Citiorum sine saccharo
De pomis cum fena
Florum calendula
Primula veris
Lauendula
Flor. silia arboris
Liliorum conuall.
De succo peti seu Nicotiana { Simplex
Compositus
De succo hedera terrestris
Florum papaueris & de adis
De succo scordij & Scorzonera { Simpl.
Cōpos.
Hyperici
Centaurij minoris
Florum camomilla

Florum sam. Laci
De granis maturis sam. bucâ
Florum ebuli
De granis maturis ebuli
De granis hedera
Florum genista { Simplex
Compositus
Frustrum fenelorum { Simplex
Compositus
De succo alchimilla
Plantaginis
Sanicula
De succo mercurialis
De succo radice Bryonia
Syrup de Cassia, de Cassia & manna, &c.
vid. in Cassia.
Helleboratus minor Q.
maior Q.
Cinamomi cum aqua propria
Anisi cum aqua propria
Cinamom. cum vino
Nucis moschat.
Piperis
Gariophyll.
Anisi simpl. cum vino
Feniculi s. cum vino
Sem. Peon.
Seminib. saxifrag.
Milij solis
Baccar. Lauri
Iuniper.
Rad. Angelic.
Zedoar.
Hyssop.
Thymi
Rosmarini simpl. c. vino
Ex solo vino Villanoni
Purgantes cum vino & aquis
Ex aromaticis & seminibus calidis v. g.
Cinamomi

Ansi-

Antipilepticus
 Alexipharmacus
 De ruta capraria
 Magistratus contra pestem
 Egemmis v.g. Corallorum
 Perlarum
 Aliarum gemmarum

Tincturis florum ac fructuum.

Quorum præparationis imitatio-
 ne, quilibet peritus medicus, & qui
 vel tantillum in philosophia & me-
 dicina Hermetica sic versatus (hæc
 enim Dogmaticæ, plurimum adfert
 ornamentis) poterit infinitos alios
 Syrupos componere, in quibus hya-
 cinthus, granata, aliique pretiosi lapides,
 basis vicem subibunt, & plures con-
 tumaces affectus edomabunt.

Huiusmodi Syrupos, nequaquam
 triviales, neque plebi notos, in pu-
 blicam lucem nunc producendos iis-
 que Pharmacopœam nostram resti-
 tutam locupletadã censemus; quo-
 rum facultas & vis specifica poten-
 tissima est & efficacissima ad omnes
 vniuersi corporis affectus, vt paulo
 post sumus ostensuri.

Syrupi aromatati & odora-
 tarum.

Addemus insuper his, in maiorem
 operis nostri gratiam, sicut & supra
 polliciti sumus, omnis generis Syru-
 pos haud vulgares, ex aromatibus &
 simplicibus odoratis, vnde olea elici
 possunt paratos, veluti sunt

Cinamomi
 Caryophyllorum
 Nucis muscatae
 Carpopalsami
 Cardamomi

Syrup. { Piperis
 Ligni aloës
 Rad. angelicæ
 Zedoaria
 Sem. fœniculi
 Anisi
 Peonia
 Baccarum Lauri
 Iuniperi
 Fol. Et flor. saluæ
 Rosmarini
 Hyssopi
 Thymi
 Serpilli
 Maiorana
 Cors. Citri
 Aranciorum, & similium.

Quorum omnium præparatio vna
 eademque est, eaque facillima, qua
 Syrupis cunctæ corporum simpliciã
 dotes ac virtutes, longè perfectiùs
 imprimuntur, quàm euenire solet in
 vulgari Syruporum præparatione.
 Addemus præterea modum eliciendã
 multorum florum tincturas, easque in
 Syrupos vel iulapia concinnandi.

Præparationes, proprietates, ac vsus Syru-
 porum nostræ descriptioni, ad quorum
 normam complures, qui vul-
 gares sunt, reformari
 possunt.

Non diu hic in describendis Syru-
 vulgarium formulis siue ij calidi sint,
 siue frigidi, aut temperati, immora-
 bimur: illa enim trita nimis & vul-
 garia ac vel minimo Pharmacopœæ
 tyroni notissima sunt, quorum et-
 iam numerosam supellectilem sup-
 petunt dispensatoria, quolcctorem
 ablegamus:

V u 2

Syrup.

Artis spagirica nobiles operationes.

Syrup. igitur nonnullorum haud vulgar. accessione, nunc pharmaciā nostram amplificabimus, camque ditabimus quibusdam ornamentis, à spagirica arte mutuatis, quae solā digestionē & putrefactionē, cruda concoquere, armata dulcorare, acidaque & acra contemperare docet, etiam sine sacchari additione. Hac methodo medicamentaeiusmodi ritē prae parata, etiam in minori dosi exhibita, vtiliora, & gustui gratiora redduntur, suaque munia iuxta tres illas conditiones, tantoperē ab Hippocrate commendatas, cito, tuto, & iucunde, perficiunt.

Syrupis in vniuersum prae parandis inseruiunt potissimum radices, semina, folia & flores vegetabilium. Ex foliis & floribus tanquam partibus plantarum mollioribus exprimitur succus: ex radicibus & seminibus plerumque sunt decoctiones aut infusiones, quae cum certa sacchari quantitate, postea in syr. decoquuntur.

Syrupi ut retineant saporem & odorem suorum simplicium inserendum etiam colorem.

Noua quaedam methodus componendorum syrup. reseruat propriis coloribus & odoribus innotescere cepit: de quibus in pharmacop. antiquorem, vel etiam recentium negi quidem: quo artificio hoc nostrum ditabimus opus. Paradigmati loco sumemus syr. violarum, eiusque prae parandi aliquot trademus methodos, quibus proprium florum illorum & odorem suauem, & pulchrum simul colorem conseruabimus.

I. Syrupus violatus violaceus.

I. MODVS.

Accipe flores violarum, suo tempore *Syr. violet* virentes, quibus foliatim studiosè *ex aliquo* aminaris, quicquid album virideque *modiq* ipsis adfuerit, diligenter admodum secernendum, adeo vt nihil aliud praeterquam quod violaceum sit, relinquatur: neque hic in re pulchra & vtili, labori parcendum erit: collecta florum optimè mundatorum satis bonae quantitate, in mortario marmoreo, pistillo ligneo contundantur, veluti in conseruarum prae paratione vsuuenire solet. Accipe horum florum ita contusorum ℥ iij. sacchari (instar sacchari colati per secula ex arte cocti ℔ j. in funde saccharum illud ita coctum, & adhuc feruens in mortario, quo dicti flores continentur, & omnia probe in vicem misce, ac ita in infusione sine per 24. horas: dein modicè calefacta per torcular exprimantur: Et ita habebis syrupum violatum violaceum.

II. MODVS.

Aut si volēs, ex floribus illis contusis praeloque suppositis, succum educti cuius accipe ℥ iij. sacchari albisimi ℥ vi. mixtis omnibus, & in cucurbita vitrea positis, stent in baln. Mar. feruenti per duas horas, vsque dum saccharum optimè solutum, & in consistentiam syrupi decoctum fuerit. Spumam, si quae adsit, spatula separabis, & elegantem eximiumque habebis syrupum.

H.M.O.

III. MODVS.

Vel accipe flor. optimè, vt supra, mundatorum lb j. aquæ pluuialis, vel violarum lb ij. maerentur per 24. horas: dein prælo exprimantur: expressio- ni addè eandem quantitatem nempe lb j. eorum et florum recentium, & per idem temporis spatium denuò maerentur, ac tandem exprimantur: reiteretur eadem operatio quater vel quinquies: quò plures, eò melius. Vltimæ expressio- ni, ad lb. iij. aut quatuor circiter redacta, addi possunt sacchari lb xij. & inditis omnibus in vas vitreum aut stanneū, sinantur in B. M. calido vsque ad iustam syrupi decoctionem.

Huius syrupi vim ac facultatem si reddere cupis præstantiorem & effi- caciorem, ad eò vt elementer & beni- gnè purget, aquæ communis vel aq. violarum loco infusio fiat cum dua- bus libris succi violarum: atque sic- undem syrupum in minori quantita- te præparare sit animus, de præscri- ptis dosibus tantum detrahes, quan- tum videbitur.

En triplices illos modos, iuxta quos non tantum violarum, sed omnes etiam, omnium aliorum florum syrupos conficies, qui impregnati sint ac tincti proprio suo sapore & odore, in quibus qualitatibus re- rum omnium virtus ac essentia præcipua consistit.

Cùm igitur circa infusiones ver- temur, inque pharmacia maximus sit vsus syrupi nouem infusionum de rosis pallidis, qui *mucharum* dicitur: non alienum erit ab instituto, si eius- dem vnam atque alteram formulam

nostræ descriptionis hic addideri- mus. Artis enim spagyricæ benefi- cio, syrupi in tantam virium ampli- tudinem excrescunt, vt vulgares il- los multis post se stadiis faciliè relin- quant. Ad horum exemplar alios plures componere licebit. Neque hæc ipsa, in opere hoc nostro ampli- ficando, inter minimas recensenda e- rit reformatio.

2. *Mucharum* siue syrupus infusionis rosarum Quercetani.

℞ Succi rosarum pallidarum, vel suc- ci rosarum rubrarum (quas vt aptiores magis probo, ob propriam & nati- uam adstringendi dotem, qua laxan- di vim in remediis ex rosis pallidis concinnatis corrigunt) lb vj. in his infunde rosarum pallidarum mediocriter contusarum lb iij. & in B. M. tepido sinantur per 24. horas: dein omniū fiat expressio: addendo nouarum ros. pallidarum contusarum lb iij. digerantur omnia in Bal. Mar. per 24. ho- ras: dein exprimantur, addendo de- nuò nouarum ros. pallid. lb iij. reitera- tis omnibus infusionibus, digestio- nibus, & expressionibus, vsque ad nouenam vicem, aut pluries, si vim in eo laxandi efficaciorē reddere vo- les. Vltima expressio in vno vel plu- ribus vitris reponatur ad digerendū

Digestio
Syrup.

in B. M. tepido per 24. horas, aut amplius: donec in fundo vasis appa- reat hypostasis quædam siue sedime- tum spissum crassumque: reliquum claresceri & rubescere incipiat rubi- ni instar, aut vini rubieundissimi. Pu- rum ab impuro separabis per incli- nationem, hoc est, clarum à turbid-

Vu 3 do scu

do seu faecibus, quas seorsim referuabis: reposito eo, quod claresfactū depuratūq; tibi videbitur, in alio vase nouo & capaci, iterum digeri permittas in B. M. tepido horis 24. & de nouo sedimentum in fundo subsidere animaduertes, sed non prorsus idem cum priori. Iterumque separata parum ab impuro. & crassamentum in fundo remanens transfundendo, priori addo: & exquisitiū depuratum priori infunde rursus vase mundo & eloto: & iugiter continuabis eandē operationem, donec faeces amplius nullae in fundo conspiciantur: quod perfectae depurationis signum est.

*Aq. rosarū
ex infusio-
ne depura-
ta.*

Ex perfectē depurata hac essentia, in alembicum cui collum cum recipiente suo adaptatum sit, indita, elicies liquorem mercurialem, siue aquam rosarum praestantissimam. Residuum decoctione inspissabitur, & dulcorabitur in syrupum, qui ad ℥. ss. vel drachmas sex ad summum, cum propria aqua sumptus, benignē vtiliterque purgabit. Huius generis remedia non sine longiore temporis spacio, neque sine labore, & industria elaborantur. Sed quid hic laboriosum videbitur ei qui maxima illorum comoda spectauerit? Sanitas enim (qua pretiosius nihil, nihilque nobilius in vita humana dari potest) per illa in mediocritatis statu, factaque tecta conseruatur. Quinetiam eiusmodi politiones & ingeniosae praeparationes, conueniunt principibus viris, ac praecipuē iis, qui delicatae teneraeque sunt naturae, quique trita illa & gregaria purgantia, magna ni-

mis & fastidiosa dosi exhibita, vix ferre, ac ne assumere quidem possunt.

Sin verō ex praedicto lucco praeparare velis syrupum, in longius tempus adseruandum, dosique minore, quam communiter in syrupo rosato solutio, exhibendum: quique nihilominus sine magno negotio felicissime operetur, sicuti huius rei veritatem, experientia facile euincat: succi huius summe depurati vnciu xvj. oportebit addere sacchari albisimi ℥. iij. vel vj. & in digestionem ponere, idque in B. M. feruenti per 24. horas: & habebis syrupum ad iustam consistentiam decoctum, praclarisq; dotibus, (de quibus paulō ante) praeditum.

Quod si nimium subterfugere laborem, tempusque abbreviare malis: post primas nouem infusiones & expressiones, & vnicam saltem aut alteram in B. calido digestionem atq; depurationem ad crassiores faeces separandas, quod nulla vnquam clarificatio cum oui albumine facta praestabit: huius materiae crasso modo solummodō depuratae vncis sexdecim adde sacchari ℥. viij. vel x. dein more communi decoque, & excellentem habebis syrupum, qui ad vnciam vnā tantum exhibitus plus operabitur, quam vulgari modo paratus, licet ad ℥. ij. vel tres exhibeatur.

Additio de haetenu enarrati syrupi, notatu digna.

Si syrupo rosarum, post primas infusiones, digestiones & expressiones, aliquot guttulas spiritus aciduli vel sulphuris vitrioli, vel sulphuris addideris (vel syrupum ad-

tum

*miscendi,
aciditatis
gratia.*

tum addere potes, cum syrupus iam fuerit absolute & perfecte preparatus) non tantum color syrui pulchrior ac rubicundior iustar rubini apparebit, sed gustum etiam suaviorum, viriumque præstantiam longè maiorem, vel ad ipsum purgandum corpus, acquirere.

Quinetiam syrupi violati violacei, ad iustam gratamque aciditatem, cū prædictis liquoribus redacti (ponderis hæc iudex, gustus solus est) in purpureum & elegantissimum simul colorem tinguntur. Sumi possunt vel per se ex cochleari, vel cum *peisana*, vel aqua, quæ rubicundissimi vini colorem induet, & gratissimum sapore repræsentabit. *Medicamen hoc extinguit omnes ardores febriles, & inflammationes internas, arcet omnes corruptiones, sedat sitim ardentissimam, stimulat appetitum, & ut paucis, multa complectar, præstantissimum ac yniversale est remedium, quod hac via methodoque preparatum, solum, & quidem cum laudabiliore effectu, absoluet officium omnium syruporum acetosorum, de succo acetosa, de succo limonum, acetositate citri de granatis, de agrestia, quos alias ceteris in tota Medicina anteferendos, magisque necessarios estimamus.*

Tempus nunc instat, ut eadem methodo, qua insiliterè hæcenus cōfuevimus, breuiter ac succinctè describamus illas syruporum fœcinulas, quibus officinæ vulgò destituuntur, quarum fœcundo accessu, dignoque ornamento nostram pharmacopœam amplificandam decorandamque sta-

tuimus: ne inani sterilique *Resistuta* nomine ac titulo superciliosè superbire videantur.

Digestiones, depurationes, & separationes puri ab impuro, quarum conditiones iam in variis illis syruporum violatorum & rosatorum præparationibus plus satis exposuimus: hæc, inquam, operationes, nobis iam exemplar constituent, ad cuius normam varias syruporum iam describendorum formulas, maiori breuitate perstringemus.

3. *Syrupus cytoniorum sine saccharo.*

Paratur igitur per hanc digestionem, & depurationem & separationem fœcum, siue puri ab impuro syrupus excellens ex succo cytoniorum, cuius virtutis mirabilis admodum est. Nam præterquam quod corroboret ventriculum, urinam insuper prouocat, & sudorem & ventrem laxat, estque excellentissimum remedium. Totius autem materij operatio fiat in Bal. M. ne adulationem redoleat: si addere velis ad ℥ j. sacchari ℥ ij. vel tres, syrupus gratior erit gultu, virtute interum eius nequaquam imminuta.

His syrupis supradictis adiungam syrupum de pomis redolentibus cum sena nostra descript. qui gustu suauis & ad omnes affectiones atrabiliaris siue melancholicas utilis est, quique omnibus, vel etiam iis à quibus medicina ægerrimè assumitur, ut pregnantibus & infantibus omni tempore commodè exhiberi poterit.

4. *Syrupus de pomis cum sena*

Quercetani.

℥ Succi de pomis redolentibus ℥ j. ℥.

huic

huic adhaere succorum citri vel limoniorum, recenter extractorum & depuratorum ꝑ ꝑ. iij. vel quantum ad aciditatem aquae dictae induendam sufficit: his adde

Fol. Senae elect. ꝑ. ij. ℞. vel tres

Cinamomi conuassati ꝑ. j.

Flo. violarum recentium, aut exsiccatorum & optimè mundatorum ꝑ. ij.

Buglossa ꝑ. j. vel eiusdem conseruiae ꝑ. vj.

Macerentur omnia in balneo tepido per duos dies continuos, & aqua ista tingetur in elegantissimum calorem purpureum, & imprægnabitur virtutibus simplicium additorum: dein fiat omnium colatura & expressio, addendo

Succi pomorum redolentium rec. extracti, ꝑ. vj.

Sacchari violati ꝑ. x.

Omnia probe agitata cum vno vel duobus albuminibus ouorum clarificentur, dein coquantur ad ignem lætum in consistentiam syrapi: qui & visu iucundissimus & gustu gratissimus, cetera quæuis purgantia & syrapi huius ordinis, nature & qualitate præstantia & utilitate sua facile superabit: ad huius normam plures alios componere licebit.

Nota, quod huiusmodi aciditates admixtae, iuuent attractionem proprietatum & tincturarum rerum, quod pro singulari & maximo secreto habendum est. Sed si loco succi citri aquam tuam acidulam reddideris cum liquore acidulo salis marini vel sulphuris, aut vitrioli, præstantior multo euadet syrupus.

ꝑ. Syrupus calendulae.

Ut syrupus fiat calendulae, eius succi ac-

cipienda erit lb. ℞. quem in B. M. per 3. vel 4. dies depurabo, separando semper purum ab impuro, sicuti supra præcepimus. Huic succo ita præparato, adde sacchari albiissimi lb. j. Decoque in syrapi in B. M. ut artus est.

Aut si eundem conficere velis per infusionem modum, paradigmata loco tibi proponas syrupum violatum, per infusionem paratum: cuius descriptio supra habetur.

Mirari hic subit, quod cum huiusmodi floris, qui elegans admodum & processus solaris existit, tanta sit excellentia & præstantia, ut etiam vel in media hyeme, quæ ceteri languentes, & emortui iacent vigeat & florescat, & utique signum est insignis virtutis balsamicæ (qua præ ceteris abundat, & cuius fauore à temporum iniuria præseruatur) & hinc etiam magna virium potestate non possit, non excellere: mirari, inquam, subit, quod antiqui eum, in vnum medicum vocare neque ex eo syrapios, conseruas & similia remedia componere non dignati fuerint, quod tamen in aliis quam plurimis floribus qui non sunt tanti momenti, factitatum constat. Huius floris notitia nihilominus tamen sese prodidit, veluti alicubi monuimus, per infusum suam efficaciam & vim in corroborandis facultatibus, animalis scilicet & vitali, & propter vim quamdam specificam, quæ paralytibus prodest, & contrahitur, non secus ac inter gemmas Hyacinthum: quo etiam nomine syrupus noster ad eiusmodi affectus, æquè, vel etiam magis commendanda est, quam

ꝑ. Syrupus florum primulae veris.

Hic simili modo, ad enarratum vsum reformari potest.

7. 8. 9. Syrup. Lavend. Fl. Tilia & Lil. conv.

Syrupi florum lauendulae, flor. tiliae arboris, & liliorum conuall. iuxta eandem methodum preparati, specifica pollent potestate: prior aduersus apoplexiam, posteriores duo ad omnis generis epilepsias.

10. Syrupus de peto simplex nostrae descriptionis.

℞ Succipeti ℥ iij.

Hydromelitis simplicis ℥ j.

Oxymelitis simplicis ℥ iij.

Omnibus simul mixtis in matricio vitreo capaci fiat digestio in B.M. per 2. vel 3. dies, interea temporis crassior sedimenti portio in fundo vasis apparebit: tunc per inclinationem, magna industria, ne turbida fiat materia, separabis purum ab impuro, hoc est crassum illud sedimentum, à claro & pellucido liquore: quo iterum in noua digestionem posito, in ceteris progredieris vt supra: donec materia ab omni faeculentia depurata fuerit, adde postea sacchari ℥ ij. & in syrupi consistentiam decoque.

C A V T I O.

Succus peti opus habet perexquisita & ingeniosa digestionem, qua sola vera omnium rerum correctiones dulcorationes, & contemporationes perficiuntur, ac omnes acres, malignae, & venenatae qualitates discernuntur ac tolluntur. Cuius rei euidentem habemus testimonium in helleboro, rithymalo, & esula minori: ex quibus per hanc solam rationem, varia & saluberrima concinnantur remedia: hoc insuper in peti sacco manifeste euincitur, qui licet potens sit in prouocando vomitu, & in corpore tam supernè, quam infernè

Tom. II.

perturbando: digestionem tamen interuentu in syrupum abit praestantissimum aduersus omnes affectus aëmaticos, in quibus pulmonum bronchi, pituita crassa ac viscosa, sed infarciuntur, vt intercepta respiratione suffocationis periculum imminuat: in quo casu syrupus hic, ritè preparatus, & administratus mira praestat: Cerebrum insuper à catarrhis siue fluxionibus serosis & frigidis liberat.

Dosis eius est dimidium cochleare tantum, vbi tamen à principio summa opus est circumspectione: postea vero dosis augenda erit. Praterquam quod petus mirificè euacuat per aënae Iugum per inferiora quoque potenter e-ducit.

11. Syrupus de peto compositus.

℞ Succipeti vt supra depurati ℥ ij. B.

Hydromelitis simplicis ℥ j.

In quibus macera per duos tresve dies ad ignem baln. Mar.

Herb. Hyssopi

Polytrici

Adianti

Flor. Tusilaginis

Stachados

Violarum

Buglossae ana p. ij.

Sem. Bombacis.

Vrtica

Cardus benedicti ana ℥ j.

Folicul. Senae ℥ iij.

Agarici recent. trochiscati ℥ j.

Cinnamomi

Macis

Garyophyllorum ana ℥ j.

Dein fortiter exprimantur, digerantur denuò ad perfectam faecum deputa-

Xx

deputa-

deurationem in ℥j. ℞. colaturæ adde sacchari ℥j. ℞. coquantur in syrupum.

Ufus ad eosdem affectus.

Ad anhelositas & asthmaticas, aliosque affectus omnes pulmonum, à frigidis & crassis humoribus subortos, qui pulmonum bronchus inhaerentes, vel tussim antiquam vel ipsam dyspnoeam pariunt, excellentissimum remedium. Dosis ℥j. ℞. vel ℥ij. ad summum.

12. Syrupus de succo hederae terrestri.

℞ Succo hederae terrestri ℥ij. ℞.

Digeratur & purificetur ad ignem baln. Mar. ut supra: cui succo ita perfecte depurato adde

Sacchari rosati ℥j.

Penidiorum ℥iij.

Coquantur in syrupum. *Singulare praesidium ad phthosam seu ulcera pulmonum, de hoc utendum exhibe ex cochleari.*

13. Syrupus de succo papaveris rubei.

℞ Succo papaveris rubei, quo mense Iulij in campis segetes rubescere conspicuntur ℥iij. digeratur & depuretur per se in B. M. ut succus violarum supra: additis postea duabus libris sacchari, & tantundem penidiorum: in syrupum redigantur omnia.

Eundem quoque preparare licet (silibet) per infusionem florum cum ipsorum propria aqua: quæ deinde æquis partibus sacchari candi ac penidiorum in syrupum decoquantur.

Ufus in pulm. mo. in inflam. Hic syrupus singulare praesidium est in omnibus thoracis inflammationibus, in pe-

ripneumonitis, & ipsis etiam pleuritis: phlegma detur ex cochleari aliquot vicibus, idque vel per se, vel cum aqua scabiosa & tartari benedicti: & mirandos videbu effectus.

4. Syrup. scord. & Scorzoneræ simpliciter.

Syrupi simplices succorum scordij & scorzoneræ ad eundem modum, ut supra præparati, sunt cordiales, & succurrunt pestilentibus affectibus, lipothymiis, & omnis generis venenis.

15. Syrupus scordij compositus.

Etiam admirandus est pro aditu virtutibus, & in hunc modum conficitur.

℞ Succo scordij depurati ℥ij.

Succo limonum depurati ℥j.

Succo scorzoneræ ℥℞.

In quibus inaequantur.

Rad. Angelica

Zedoaria crassiusculæ conquisita- rum ana ℥j.

Fol. Dipramni m. ℞.

Cardus benedicti ℥j.

Granorum alhermes ℥℞.

Conserua florum

Buglossæ

Rosmarini &

Enula campana ana ℥vj.

Cinnamomi ℥j.

Croci ℥℞.

Camphora ℥j.

Omnibus in matracium inditis, fiat digestio in baln. Mar. feruido per 24. horas aut amplius: dein exprimantur, & cum albumine oui clarificentur: At ut omnia melius depurentur, denuò in digestionem posita, eo usque sinantur, donec à materia nulla planè faeces amplius secedant aduex-

aduertantur. Huic succo ita depurato addatur saccharū ad pondus quartæ quintæve partis ad summum, & fiat syrupus: De quo datur vnam atque alterum cochlear per se vel cum aqua vitæ, idque ad præseruationem & curationem, contra omniū generū venenatos & pestiferos affectus, vt supra dictum.

Vfus in venenatis affectibus. Sudorem modicè prouocat, & pellit cuncta venena à corde, eiusque circumuicinis partibus: hinc etiam conserit morbilis & variolu infantium, epilepsis, & aliū affectibus, quos maligna comiscatur qualitas. Singulos deceret pharmacopœos, in officinis suis paratum potius habere talem aliquem syrupum, quàm multos alios planè inutiles, & quorum ferè pleraque pars non facit, nisi ad ornatum externum & ad friuolam inanemque pompam.

16.17. Syrup. flor. hyperici & Centaur. min.

Syrup. flor. Hyperici & Centaur. minoris contra corruptionem ventriculi. Ad syropos florum hyperici & centaurii minoris quod atinet, ijs nunquam carere deberent officinæ, ob summam ipsorum utilitatem & necessitatem: prior instar balsami omnibus resistit corruptionibus ventriculi, aliorumque viscerum: & singulare specificumque est medicamentum, contra vermes siue lumbricos & omniū generis affectus vermiculares: posterior febrim, ex bile ortarum, ferociam compescit, ac facillimo negotio edomat, ac biliosum illum succum benignè euacuat ac educit: hepar insuper ceteraque viscera ab obstructione liberat; & omniū generū icterite conducit. Hic syrupus in se continet proprium suum rhabarbarum, ita vt eiusdē additione opus non habeat, sicuti id necessariò re-

quiritur in syrupo cichorij cum rhabarbaro. Centaurium enim ex quo componitur, nuncupatur etiam fel teiræ & febrifuga. Denique eius præparatio, siue cum succo, siue per infusionē sit instituenda, eodem se habet modo cum iis, de quibus supra iam in curationem fecimus.

18.19. Syrupi florum camomilla & sambuci.

Horum etiam vsus infrequens & per rarus existit, si per infusionē præparentur (hi enim flores non multò abundant succo.) Optima sunt anodyna ad omniū generis dolores consopandos, tam à flatibus, quàm aliunde profectos, tum in ventriculo, tum in imo ventre.

20.21.22. Syrupi florum & seminum ebuli, a: Sambuci.

Per infusionem præparati, singularia Syrebali sunt auxilia in hydropo ad serosos humores purgandos. *contra hydropem.*

23. Syrupus granorum hedera.

Sic præparatus, ad eosdem vsus porrigatur. Dosis est tantum vnicum cochleare. *Syr. hedera.*

24. Syrupus florum genista simplex.

Hunc concinnare licet, vel cum Syr. Fl. succo, vel per infusionem, idque iuxta methodum supra præscriptam.

præstat ad ducendum humorem melancholicum, ad tollendam obstructionem, & ad abolendam inflammationē & scirrhum, quibus malis aliàs lien infestari plerumq; solet. *Lienis obstruct.*

25. Syr. geniste compos.

Compositus vires habet multò efficaciores ad educendum succum atrabilarium, & ad obstructiones scirrhososque tumores lienis soluendos, componendi eius ratio ea est, quæ sequitur.

Xx 2 74 Sug.

℞ Succorum. Flor. geniste ℞ iij.

Succ. Summitatum fraxini

Folior. Fumaria ana ℞ j.

His adde

Herb. Hepatica

Ceterach ana m. j.

Flor. Borrage.

Buglosse.

Violarum

Epithymi ana p. ij.

Sem. Fœniculi

Anisi

Cardui benedicti ana ℞ ij.

Cinnamomi ℞ ij.

Macerentur ad ignem B. M. feruidum: dein fortiter exprimantur: in qua expressione denuò adde, & macera vt prius, per triduum ad eundemmet ignem Bald.

Polypodij querni contusi ℞ j. ℞.

Pulpa tamarindorum ℞ iij.

Folcul. sena ℞ iij.

Tandem fortiter exprimantur, & cum oui albumine clarificentur: addendo sacchari albisimi ℞. ij. & Syrupi de pomis redolentibus simplicis ℞. j. fiat Syrupus, vt artis est, miræ virtutis ad enartatos vsus. Dosis ab ℞ j. ad ℞ iij. per se ex cochleari, vel cum aqua flor. geniste.

Melanch. Hic Syrupus potè ad melancholiam
Hypochondr. hypochondriacam, omnesque morbos ab humore falso vel bile natos conducit, psorram, impetiginem, serpiginem, itémque malum mortuum curat.

Syn. Semel. Syrupus fenelorum siue fructuum
contra cal- paliur: tam ad præcautionem, quam ad
entium. curationem calculi confert: reneis purgat ab arenulis, & tartareis viscosisque humoribus, qui per reneis emulgentes eò translati,

genitricem calculi causam fouent: hic fructus saporis est dulcicidi, & coloris rubri: vterque tam sapor quam color in eo abundè satis produnt spiritum vitriolatum, omni solidæ crassæque substantiæ dissoluendæ aptum: vnde specificum calculi remedium esse facile colligitur.

26. Syrupus fenelorum simplex
Quercetani.

℞ Aqua fenelorum, Autumno, siue sua maturitatis tempore destillata ℞ iij. vel partem maiorem, si velis maiorem eius quantitatem parare sin minus, quatuor illius libras, vt dictum, accipe: in quam aquam tamen prius infundere oportet acidulum liquorem vitrioli vel sulphuris, ad gratam aciditatem ipsi conciliandâ. Crassus & materiatus aliquis censor, qui eiusmodi æthereorum celestiumque liquorum proprietates animo concipere neque potest, neque vult, nimis additici cortici externo, interiorisque rerum medullæ minime sollicitus, acidulam reddat (modò velit) dictam aquam, succu citri & limoniorum, naturam vitrioli participantium: qui acidi liquores omnes, etiam in lignis sunt efficacia, ad rerum tincturas extrahendas, quibus hoc paucissimis notum sit. Huius succo iusta gratæque aciditate perfuso, addantur fructuum fenelorum ℞ ij. & macerentur in B. M. feruenti per biduum: aqua interea temporis colorabitur, & tincturis virentibusque fenelorum impregnabitur. Dein fortiter exprimantur omnia per linteam: in qua expressione denuò infundat-

fundantur, vt antea, eorundem fructuum \mathfrak{z} vi. idque ter quaterue reiterando. Exita liquor erit rubicundus ac miris dotibus insignitus, qui digeratur & depuretur in B. M. per 24. horas: dein per inclinationem separetur purum ab impuro, sicuti alibi iam satis declaratum est: materiae depuratae, vitibusque succi sufficienter tinctae & impraegnatae, adde saccharum albidissimum ad pondus medietatis: dein decoquantur omnia in Syrupum, qui *efficax est contra calculum, vt supra.*

Circa huius syrupi senelorum descriptionem, hic & aliam nostrae descriptionis formulam addere placet, iuxta quam si concinnatus fuerit, maiori virium potestate, quam prior ille, donabitur, tum ad praeseruandum, tum ad curandum calculum. Praeparationis eius methodus talis est:

27. Syrupus Senelorum compos.

Quercetani.

\mathcal{R} Dicte aquae senelorum, tincturis & proprietatibus proprijs fructus iam impraegnate, vt supra \mathfrak{lb} ij.

Succorum fructuum alk. & nigr.
& limonum ana \mathfrak{lb} B.

Sem. Foeniculi dulcis

Saxifragia

Raphani

Bardana ana \mathfrak{z} j.

Milij solu \mathfrak{z} ij.

Cinnamomi \mathfrak{z} B.

Digerantur omnia in Bal. M. feruenti per biduum aut triduum, dein clarificentur, tandemque cum sacchari suff. q. decoquantur in Syrupum. Dosis ab \mathfrak{z} j. ad \mathfrak{z} ij. tam ad praeseruat-

tionem quam attritionem & expulsionem calculi plurimum valet.

28. 29. 30. Syrupi de succo plantaginis, & saniculae.

Iuxta supradictam methodum parati, curant omnia vlcera interna, praecipueque in renibus & vesica.

31. 32. Syrupi de succo mercurialis, & rad. bryoniae.

Iuxta eundem modum, vt supra, concinnati, digesti, & perfecte depurati, & decocti, cum debita quantitate mellis vel sacchari, purgant & mundificant matricem, malignis retrisque impuritatibus scatentem. Fluorique multae profunt.

33. Syrupus helleboratus minor
Quercetani.

\mathcal{R} . Fibrarum hellebori nigri selectissimae \mathfrak{z} x.

Agarici rec. trochiscati \mathfrak{z} ij.

Folicul. senae mundatorum \mathfrak{z} vij.

Turbitih

Hermoadstylorum ana \mathfrak{z} j.

Anisi

Foeniculi

Cort. citrij ana \mathfrak{z} B.

Garyophyllorum

Macis

Cinnamomi ana \mathfrak{z} ij.

Macerentur in suff. q. & aquis partibus oxymelitis simpl. vini maluatici & aquarum melissae ac fumariae, vase vitreo optime clauso, in B. M. moderatè calido per quatrduum: tandem aucto calore fiat leuisebullitio & expressio: omnia denuò maceantur ad idemmet Bal. Mar. tepidum per biduum ad maiorem coctionem & faecum depurationem: huic depuratae

Xx \mathfrak{z}

ratae

rata & clarificata materiae addit syrupi de pomu redolentibus solutini, & syrupi de succo ros. pallid. sacchari rosati & violati ana ℥iij. vt fiat syrupus lentè omnia coagulando.

Omnibus morbis à materia tartarea, crassa, ac tenace, à phlegmate, adusta bile aut melancholia dependentibus, in capite, thorace, ventriculo, hepate, liene, vtero, ipsisque articulis, mirum in modum confert.

34. Syrupus helleboratus maior
Quercetani.

℞ Rad. Hellebori nigri, veri & electi ℥j. ℞.

Polypodij querc.

Sem. Carthami ana ℥ij.

Visci querni

Visc. Cory. ana ℥j.

Turbit gummosi

Agarii trochiscati

Asari ana ℥vj.

Sem. Paeonia

Anisi

Citrij

Cardui bened.

Acetosae ana ℥℞.

Diptamni cretensis

Flor. Tilia arboris

Calendulae

Centaureij minoris

Hyperici ana p. ij.

Violarum

Buglossae

Nymphaeae ana p. j. ℞.

Macerentur in suff. q. oxymelitis scillitici, & aquae fumaricae, idque in vase vitreo optimè clauso, ad ignem Baln. Mar. per duos dies ad minimū, dein fortiter exprimantur & clarificantur. In ℔ ij. huius colaturae mace-

ra deinceps, & digere ad eundemmet ignem Baln. per 4. dies.

Rad. Hellebori nigri veri & electi ℥j.

Folicul. senae ℥ij.

Matu

Garyophyllorum

Cinnamomi ana ℥j.

Denuò fortiter exprimantur, & per vnum aut alterum diem in eodemmet Baln. Mar. quàm optimè purificantur, vt artis est, semel aut bis in die ad minimum faeces, quas in fundo vitri subidere percipies, reiciendo, & quod purius est, denuò purificando, idque reiterando, donec materia nullas amplius faeces deponat ad fundum vasis. His peractis adde sacchari viol. q. s. & coquantur in syrupum, addendo sub finem coctionis rhubarbari scorfin in succo ros. pallidarum macerati & expressi ℥j. ℞. misce fiat syrupus mediocriter coctus: Dosis esto ℥j. vel ℥ij. Per se exhibeatur, vel cum aqua litij conuall. semper addendo portioni guttulas aliquot spiritus vitrioli ex arte preparati. Atque vnum est syruporum nostrorum purgantium antiepilepticorum, cuius omnibus aequè sicut infantibus aut feminae. sive iuuenes aut senes, obesi aut macri, sive cuiusvis temperamenti homines, tutus est vsus. eam dosim exhibendo, quae pro cuiusvis aegrotantis debili aut robusta natura satè esse possit. Idemmet auxilium apoplexiis, paralyti, & melancholia, aliisque id genus morbis, validas etiam fixasque radices habentibus, summè conducit.

36. Syrupus cinnamomi ex propria aqua.

Cinnamomi crasso modo contusi ℥ij.

vel iij. iniiciantur in alembicum, super-

peraffundendo aqua fontana q. suff. & maceretur in loco frigido per biduum vel triduum, dein destilletur. Huius aqua destillata accipe lbj.

Sacchari lbj.

Excoque in consistentiam syrupi, qui totum cinnamomi odorem & saporem refert.

Ad hunc modum fieri possunt syrupi ex qualibet aromatum specie, ex omnibus seminibus, herbis & floribus calefaciendi proprietate præditis, uti supra in capite de Aquis iam dictum est. Exempli gratia

36. Syrupus cum aqua anisi.

Recipe Anisi lbj. vel ij.

Contunde & pone in Al. superfunde lb viij. vel x. aquæ fontanæ: maceretur per viginti quatuor horas, antequam ad ignem admoueat: postea destilletur secundum artē: ubi aqua & oleum anisi simul destillabuntur: oleū aquæ innatans, cum infundibulo separandum est, cuius quantitas vncias duas vel tres non excedet: quod seruari seorsum debet. Aquā verò, licet post olei separationem nullius amplius utilitatis esse pleriq; existiment: ex ea tamen, anisi odorem & saporem adhuc integrum retinente syrupus componitur in hunc modū:

Recipe aqua dicta lib. duas: sacchari lib. vnam: & ad syrupum decoque. Ad quem modum componi potest etiā syrupus faniiculi, & omnium aliorum seminam, herbarum, & florum calidorū, veluti saluia, & rosmarini, quorum aqua propria, separatis prius oleis: sicuti dictum est, ad hoc institutum resumendæ sunt.

Aqua enim communis, cum qua Decollio femina calida, herba, floresque calidissimi in vase destillantur per alemb. aneum cum clauso fieri debet, ut spiritus exhalent. Extracta sunt vulgares aquæ, destillata ex iidemmet rebus etiam virentibus. aquis, ex omnis generis purgantibus, tam simplicibus quam compositis, parari possunt.

Hinc colligere licet, cum propria cuiuslibet rei aqua, vel cum aqua cardiaca, aqua seri lactis, & aliis id genus, purgantibus fieri posse extracta, syrupos, & similes remediorum formulas, ad purgandum corpus: quorum dosis multò minor erit vulgaribus istis: neque tam gustui ingrata.

37. Syrupus simplex cinnamomi cum vino.

℞. Cinnamomi crasso modo contusi ℥ iij. maceretur in vini maluatici lb ij. per triduum, idque in vase vitreo ad lentum ignis calorem coletur, colaturæ adde sacchari lbj. lentè omnia coquantur, & fiat syrupus secundum artem. Si vinum maluaticum fortè desideretur, eius loco vinum album optimum substituendum erit. Hic syrupus ob saporis suauitatem, ac utilitatem præstat iunctis aquis cordiale. Confort. cinnamomi, quæ cordi sunt appropriata, multisque aliis affectibus congrua.

38. Syrupus nucis moschata confert ventriculo.

39. Syrupus pipere quartanū prodest febribus.

40. Syrupus garyophyllorum conducit ad lipothymiam cordis deliquia, & affectum lethargicos.

Ad tormina ventris & colicam passionem fiat Syrupus anisi simplex in hunc modum.

41. Syrupus anisi simplex cum vino.

℞. Anisi conquassati ℥ iij. maceretur in vini albi generosi lb ij. per tres dies, coletur: colaturæ adde sacchari lb j. & coque in Syrupum.

42. Syrupus feniculi.

Eadem via præparatus, gustu gratus est: ventos & flatus in corpore quoscunque discutit, ac visum insuper mirificè acuit.

Syr. ex seminibus. Sic concinnari poterunt Syrupi ex aliis seminibus, veluti.

43. Syrupus ex semine pæonia: contra epilepsiam.

44. 45. Ex bacca lauri & iuniperi: contra flatus & calculum.

46. 47. Ex saxifragie & milij solis seminibus: contra calculum.

Eodem plane modo concinnabis.

48. Syrup. radicis angelicæ.

49. Zedoaria.

50. Hyssopi.

51. Thymi, & florum calidorum: ad varios affectus

52. Syrupus florum rosmarini simplex cum vino.

℞. Florum rosmarini ℥ ij. vini & sacchari dictam quantitatem: & sequere in cæteris methodum modò præscriptam, & fiat Syrupus.

53. Syr. ex vinis medicatis.

Parabuntur etiam Syrupi & julepi cum vinis medicatis, multis agritudinibus aptis: exempli causa.

℞. Vini absinthiaci ℥ ij. huic adde sacchari lb j. & fac Syrupum vel julepum, decoquendo in B. M. ut de cæteris dictum est. Ea methodo effici poterunt diversi generis Syrupi, qui iisdem affectibus, quibus vina, vnde componuntur, accommodabuntur. Quinetiam cum vinis purgantibus, addita iusta sacchari quantitate, ut supra, concinnabuntur vti Syrupi purgantes.

54. Syr. ex solo vino generoso Villanoni.

Arnoldus de villa nova, solebat julepi siue syr. quoddam genus conficere cum solo vino albo, coque omnium optimo & generosissimo, quod offerebat ad recreandos & roborandos spiritus: idem quoque congruum est imbecillo stomacho, cruditatibus, & flatibus, quibus malis senectus plerumque obnoxia esse solet. Si addas pauca aromatata præliantius euadet.

Syrupi purgantes cum vino & aqua.

Componuntur etiam Syrupi purgantes cum vinis & aquis simul: quorum descriptiones in præctica leonni Stockeri habentur. Quod Syruporum genus haud improbo, imò felici cum successu iisdem sæpe numero vti soleo. Vinum enim non tantum gustum amabilem iis conciliat & iucundum, sed efficaciam etiam illorum præstantiorem reddit ac præter corroborandi facultatem, qua excellit, idem quoque vehiculi munus perfungitur, cuius opera ipsi Syrupi præptius ad venas transferuntur, & ita ipsorum actiones atque operationes accelerantur.

55. Syru.

55. Syrupus ex aqua & vini simul.

℞ Aqua communis (vel cuiusvis alterius, pomorum redolentium, sumiterre, buglossæ, cichorij, &c.)

Vini generosi albi ana ℥ ij.

Bulliant simul ad ignem lentissimum, quo melius despumari queant. Peracta despumatione perfecta, adde ℥ j. mellis optimi Narbonensis vel Hispanici granulati, & adhuc semel decoque omnia & despuma usque ad perfectam depurationem, & medietatis consumptionem. Huic hydromeliti vinoso, ita præparato, & in phialam vitream capacem indito, adde

Folicul. senna mundatorum ℥ iiij.

Turbith. gummosi

Hermoadclolorum ana ℥ j. ℞.

Cort. ras. ligni guaiaci ℥ j.

Cinnamomi ℥ ℞.

Garyophyll.

Sem. Anisi ana ℥ ij.

Vas occlusum, nec ad summum repletum, quo materia commouendæ spatium locusque maneat, stet in hypocausto aut tepido quodam loco, & intra biduum vel triduum materia bullire incipiet, & sua sponte decoquetur. Cessante ebullitione, quod die sexto vel octavo post accidere solet, omnia traiciantur per manicam Hippocratis, & reseruentur. Detur ad ℥ ij. vel tres. Hoc syrupi genus, gustu haud iniucundum est: utilitas quoque eius tanta existit, ut mira præstet in omnibus morbis chronicis, quorum causa in profundo validius inhaerent, quales sunt febres quartana, cachexia, paralyses, & lues venerea nondum inueterata.

Tom. II.

Sed huiusmodi medicaminum usus, seruata semper prædicta dosi, ad decimum quintum, vel vigesimum usque diem continuandus erit. Nam, ut & alibi diximus, eiusmodi morbi solent hac via, & continuo horum remediorum usu, tandem subigi, & funditus extirpari.

56. Syrupi ex aromatibus & seminibus calidis.

Est & adhuc alia methodus, ex iisdem aromatibus & seminibus, calida qualitate exuperantibus, syrupos cõficiendi, qui affectibus, & causa frigida enatis, & ubi illud, siue morbi alius, siue ætatis ut in senectute, ratione angustium & collapsorũ spirituum corroboracione & instauratione opus est, conducunt. Exempli gratia hic vnam atque alteram tantum eorum, tam simplicium quam compositorum, parandorum formulam præscribemus non minus facilem quam vtilem.

Syrupus simplex cinnamomi, alio modo paratus cum aqua vite.

℞ Cinnamomi (aut alterius aromatis cuiusdam prout tibi visum fuerit) ℥ ij. vel tres, vel plus minus pro quantitatis cõficiendæ ratione: crasso modo contusum, indatur in matrarium capax aut in simile aliquod vitrum aptum, superaffundendo spiritum vini fortissimum, ut materia tres vel quatuor digitos superemineat: vase optimè clauso, macerentur omnia per triduum aut quarriduum in loco frigido, ne spiritus vini exhalet: & interea temporis aqua dotes atque virtutes cinnamomi extrahet, usque tinge-

Yy

tinge-

tingetur & imprægnabitur: tunc id, quod tinctum & clarifac-tum fuerit, effunde: & vncijs octo liquoris adde tres vel quatuor vncias sacchari candi pulverizati: dein subiecto igne, saccharum in liquore illo dissoluatur: & accensa charta ignis transferatur & admoveatur spiritui vini siue aqua vita, quæ si fuerit bona, & ab omni phlegmate separata, sicut optima eius conditio postulat, in momento flammâ concipiet: omnia interim continuò agitentur longiori spatula, donec aqua vitæ exultione illa tota consumpta fuerit, & syrupus in fundo remaneat. Huius utique gustus gratissimus est: viresque ac proprietates eius aded sunt efficaces & præstantes, vt vel optimas cinnamomi aquas, multis post se stadiis relinquat. Si eius vires fortiores reddere velis: aqua vitæ paulò ante, quàm tota exuratur, suffocanda erit patina argentea: vel euaporatio fieri poterit orbe aut quadra argentea, & intercluso aëre, aqua vitæ in momento suffocabitur: & ita multò fortior erit syrupus, saporemque cinnamomi redolebit.

Sufficit pro dosi semi cochleare in omni cordis deliquio, liposymia, imbecillitatibus, eruditibus & flatibus ventriculi, quos huiusmodi remedium illico restituit. Hoc medicamentum singulare quoque est ad accelerandum partum in grauidis mulieribus: Si ex simplici hoc syrupo, compositum, & ad certum morbum vt ad epilepsiam expugnandam, aptum, reddere velis, cum dicto cinnamomo simul maceranda, adde semen poronix, flores tilix arboris ex-

siccatos, & similia, procedendo in exte-
teris vt supra. Dentur de hoc syrupo duo cochlearia infanti vel adultiori in insula epileptico, & mira præstabitur. Ad apoplexiam & paralytim macerentur cum cinnamomo, garyophylla, flores rosmarini, saluia, & calendula exsiccata, & procedatur, vt supra. Ita consequenter varij syrups, ad varij generis affectus componi poterunt.

57. Syrupus Antepilepticus ex
Tetr.

℞. Rad. Poronia
Visci querni an. ʒʒ.
Cinnamomi optimi ʒvj.
Flor. Calendula
Lilij consall.
Tilia arboris
Lauendula ana p.ʒ.
Ros. rubr. p. ij.

Sicca autem & arida, non recentia, omnia ista sumantur: radix poronix in frustula secetur: at reliqua vtes habent, citra conuassationem, in matracium vt vocant, iustæ capacitatis iniiciantur: quibus abundè factis, aqua vita, saluia, & iuniperi (si haberi potest, vt in Germania) superfundantur. Quæ si desiderentur, sumatur aqua vitæ ex optimo vino prolecta, quæ quatuor digitos materix supereminat. Vas verò optimè clausum, ne quid expiret, in Bal. M. collocetur, aut radiis solaribus ad tres quatuorue dies exponatur, vbi aqua per leuam inclinationem à for-cibus erit separanda, ad cuius vncias decem sacchari candi in puluerem redat.

reducti ℥iij. vel iiij. adificiendæ erunt, omniaque argenteo cochleari agitata, vt soluantur saccharum in patina argentea, deinde ignis, ex incensa charta, aquæ vitæ imponendus, vt ardeat, versando seu commouendo semper materiam cochleari argenteo, tam diuque exuretur aqua, dum syrupus satis coctus, aut plus minusue fortis videatur. Tum enim, cum tempus erit, extinguendum erit aquæ vitæ incendium, quadra aut orbe stanno vel argenteo suffocatum. Atque hic syrupus in modum Hermetico-rum paratus, antepilepticus præstantissimus futurus est, cuius, siue in præcautionem, siue curationem morbi semicochlearis mensura exhibitæ satius futura est. Ad idem prodest maceratio florum calendula, laudula, lilij conuall. in hydromelite maluatico nostro per mensem facta, cuius macerationis exhibitur ℥ j. vel ℥ ij. pro dosi mane.

§ 8. Syrupus alexipharmacus frigidus ex Alexic.

℞. Rad. Gramin.

Oxalid.

Tormentill. an. ℥j.

Glycyrrhiz.

Vuar. pass. an. ℥ ℥.

Herb. Cichor.

Oxalid.

Agrest.

Scabios.

Capillarium an. m j.

Sem. Citri

Lactuc.

Oxalid.

Berber. an. ℥iij.

Fl. Genist.

Borrag.

Bugloss.

Violar.

Rosar. rub.

Nymphaea an. p. j. ℥.

F. decoctio in aqua communi.

Colaturæ clarificatæ lib. i. ad iice, succorum limonum, malorum puniceorum acidorum, iustam aciditatem affectorum, an. vncias tres, succi malorum cydonior. ac pomorum vinaceorum, an. vncias duas, sacchar. sin. libram vnam. De-coquantur omnia igne læto. s. a. probè purificando, in syrupi mediocri consistentiâ: quem aromatizare poteris tantillo santali citrini, vel cinnamomi.

§ 9. Syrupus de ruta capraria.

℞. Succu ruta capraria depurati, ℥ vj.

Scordij similiter accuratè purificati, ℥ ij.

Limonum, ℥ iij.

Flor. Violar.

Bugloss.

Calendula

Genista

Rori marini

Epithymi, an. p. j.

Croci, ℥ j.

Santali

Cinnamomi, an. ℥ vj.

Cuncta hæc macerentur in balneo, spatio duorum dierum. Postea colaturæ expressæ ad iice sacchari rosati, violati, q. s. fiatque syrupus mediocriter coctus: Dosis sit singulis matutinis ad vncias duas, assumaturque vel per se, vel cum aquis, cardui benedicti, aut vlmariæ.

Yy 2 60. 57.

60. Syrupus Magistralis contra pestem.

℞ Rad. Tormentill.

Oxylapath.

Scorzonerana. ℥vj.

Polypod.

Cort. Fraxin. ana ℥j.

Herb. Endiuia

Scabiosa

Agrimonia, an. m. j.

Sem. Oxalidis

Portulaca.

Citri cum corticibus, an. ℥iij.

Flox. Genesla

Calendula

Centaurea minoris, an. p. j.

Cuborij

Violarum

Nenupharis, an. p. ij.

Omnia hæc secundum artem decoquantur, colentur, & clarificantur. libram vnam & dimidiam colaturæ adijce succi limonum ℥iiij. & succi oxalidis depurati ℥ij. In hisce liquoribus probe commixtis macerentur, & postea secundum artem decoquantur.

Fol. Senæ ℥iij.

Rhabarbari, ℥j.

Agarici trochiscati ℥vj.

Cinnamomi

Santal. citrini

Feniculi dulcis, an. ℥j.

Deinde omnia exprimantur aut colentur. Colaturæ tantum sacchari electi quantum sufficit, apponatur: & syrupus inde mediocriter decoctus conficiatur. Cuius dosis erit ad ℥ij. vel per se separatim, aut cum aquis cordialibus permixti. Hic porrò

syrupus mirifice à pestilentia, nec non à quibusvis generibus corruptionum corpora inuadentium & labefactantium præseruat. Sin autem huiusmodi syrupus in Vere, quo omnia terræ germina efflorescunt, dispensetur: illi tantūdem florum perficor. quantum succi limonum adiciatur. Sic enim virtus magis purgatrix, & contra quaslibet infectiones potentiores efficietur.

Si pariter Hydromeliti vinoso & alteratiuo, quod alibi descripsimus, Polypodium, Sena & alia purgantia in sufficienti quantitate superaddantur: exinde remedia præstantissima, facillimeque ad purgandum, quæ cum à malo vindicabunt contagioso, tum nullamque sui inferent molestiam, componentur.

Eisdem in vsu tempore vindemiarum, diuersa vinorum purgantium, Hydromelitis prædicti vice, parati poterunt.

61. Syrupi è gemmis.

Ad huius tractatuli de syrups nostris reformatis, conclusionem, oblatione nullo modo præterire possum syrupsos de corallis & gemmis, quorum inuentionum mihi iure vendico, egoque primus expertus sum illorum insignes & admirandos effectus. quos nunc publica vtilitatis ac emolumentis causa, hic describere placeo: quod & alij, si quid habeant rari & præclari mei exemplo incitati, id in medium adducant, semperq; publicum bonum priuatis commodis præferant.

62. Syrupus de corallis Quercet.

Oportet perfectæ suæ maturitatis tempore exprimere, filtrare, & depurare perquam accuratissimè succum

cum herberis aut limonum: nam acetosi
 si eiusmodi, & acidi succi, quò per-
 fectius fuerint depurati, & à crassa
 sua terrea substantia, qua scatent, ex-
 quisitius segregati, eò aptiores erunt
 & efficaciores ad dissoluendum co-
 rallium crasso modo puluerizatum:
 ex cuius genere ad hunc syrupum cõ-
 ficiendum seligas, omnium rubicũ-
 dissimum & elegantissimum: Hoc
 iniiciatur in matracium vitreum &
 idoneum, affundatur aliquis prædi-
 ctorum succorum optimè depura-
 torum, vt materia quatuor digitos
 aut paulò plus supernaret: collum su-
 bere vel cera Hispanica ocludatur:
 & in balneum vaporosum feruidum
 collocetur, hoc est, matracium aquã
 non attingat, sed vapores ex aqua
 bulliente ascendentes circumqua-
 que illud feriant, vbi necesse est, vt
 vas aquã continens ex omnibus par-
 tibus probe muniatur atque clauda-
 tur, ne vapores exhalent: (minimus
 autem chymistarum nouit, quid sit
 balneum vaporosum: quod hinc scot-
 sim in gratiam eorum, qui in hoc ne-
 gotio tyrones sunt, explicare volui.)
 Huius balnei calore, qui dies noctes
 que per triduum integrum cõtinaua-
 bitur, totum corallium in illo liquo-
 re ferè dissolutum apparebit, idque
 colore subrubro & sapore dulci: Ef-
 funde per inalinationem quicquid
 dissolutum fuerit, facibus, si ita vide-
 bitur nouum succum depuratũ rur-
 sus affundendo, & in cæteris proceda-
 tur: vt supra.

Ad lbj. dicti succi, corallina es-
 sentia optimè imprægnati, sufficet

sacchari candi vncias sex adiciere &
 ad syrupi consistentiam decoquere,
 in iplo quidem Baln. vaporoso, non
 tamen clauso, sed aperto: & vasis lo-
 co accipere oportet alembicum aut
 simile vas, cuius collum & orificium
 sit satis amplum.

Artificio & dextetitate singulari
 opus est, ad eiusmodi syropos ritè
 conficiendos, ne corall. essentia à suc-
 cis illis separetur, qua in re vigilan-
 tia & experientia summa requiritur:
 nec mirum videri debet, si quis prima
 vice forsan à scopo aberrauerit. Ob
 quam causam velim, vt quilibet hinc
 præmonitus sciat, me quidem pro vi-
 ribus fusè & perspicuè satis in scriptis
 meis proposuisse omnis generis ope-
 randi methodos & vias, sed iis tamen
 omnibus ocularem demonstratio-
 nem longè præstare.

*Hic syrupus præditus est miris proprie-
 tatibus ad inflamationem facultatum na-
 turalium, & omnium affectuum ab hepa-
 ti vitio & imbecillitate siaturientium:
 Confert præterea omnibus fluxionibus he-
 paticu, dysentericu & lientericu. Hoc ipso,
 tanquam præcipuo (post Deum) auxilio,
 illustrissima Domina & Ducissa de
 Sculli, à fluxu hepatico inueterato, qui
 incurabili iudicabatur, intra paucos dies
 planè liberata fuit. Eisdem remedij huius
 effectus iam ante expertus fueram in qua-
 dam nobilissima virgine Domini Gar-
 rot in supremo senatu Paris. Consi-
 liarii filia, eidem fluxui hepatico subiecta,
 qua à medico suo relicta, vitam tenui ad-
 huc filo pendente traheret eam ipsam
 curandam susciperem: Eodem modo plu-
 res alij à nobis curati sunt, inter quos est*

Reginæ nostræ ephippiarius nomine Philipp. le guagneur, qui vltra octo menses dysenteria laborauerat, nec vlls aliu remedijs leuari poterat, ut tamen hoc ipso presidio, necnon quibusdam alijs conuenientibus adhibitu, intra trium septimanarum spatium, integram recuperauit sanitatem.

Loco succorum dissoluentium, berberorum & limoniorum, vti quis poterit liquoribus acidis destillatis iuniperi aut guaiaci, efficacissima pretiosorum lapidum dissoluendorum potestate insignitis. Chymici non vererentur illorum loco, vti aceto suo montano, exquisitissimè & dexterrimè depurato.

62. Syrup. perlaram.

Ad eundem modum paratur syrupus perlaram, qui præstantissimum est remedium in omni cordis deliquio: conducit præterea proprietate sua specifica pibificis & emaciatis.

63. Syrupi aliarum gemmarum.

Quemadmodum etiam fyrupi de hyacintho, smaragdo, & saphyro in genere conferunt ad instaurandos spiritus naturales, vitales & animales: in specie verò primus opportunus est contracturis & cõuulsioni, secundus prodest epilepsii: tertius verò opitulatur omnii generis affectionibus melancholicis & atrabiliaris.

64. Hic subiungere fas est, Tincturas à Vegetabilibus nonnullis prolectas & cum Saccharo pro vsu in julepos redactas.

Aqua igitur pomorum vineatorum, oxalidis, buglofi, scabiosæ, aut cordiales Syrupica Tinctura miles sola, vel mixta (vel etiam cum aqua fontana limpida ac pura) gutta sunt. aliquot alicuius ex dictis acetis montana (spir. vitriol. aut sulphur.) ad similitudinem oxycrasis cõmunis aciesant: cui postmodum duos vel tres pugillos (qui quidem pro vna libra liquoris sufficient) rosarum adijcies rub. prouincialium, exsiccatarum. Initio omnia in vase vitreo amplo seu alembico, ad accuratorem rosarum macerationem, probe bacillo circumagito, relinq; postmodum duobus diebus quiescere. Quo quidem temporis spatio, aquam tuam instar rubini conspicias tinctam, omnibusque pariter virtualibus rosæ qualitibus, hoc est, colore, odore, & sapore, reperies imprægnatam. Ac quod plus est, licet rosas profus staccidas, ac tribus annis continuis ex cista aliqua, omni planè externo vigore destitutas assumpseris: eas tamen vigorem similem illi quem possidebant, cum adhuc caulibus adfixæ hæterent, aut certè parum differentem, recuperare videbis.

Atque exigui huius experimenti tamque facilis, vt ne puerorum quidem, ac mulierularum captum transcendat, ductu: verus Philosophus Lyneis suis oculis elatrem reperiet, vel abstrusissimorum naturæ mysteriorum recludendorum, ac in apertam lucem proferendorum. Dictæ, inquam experientie adminiculo, requisitam ad vitalem rerum anatomiam ritè administrandam, obtinebit

tinebit nouaculam. Simulque perspiciet, quisnam sit, & qualis ignis ille naturæ reconditus, à Philosophis tot tantisque laudibus exaltatus, ac in nostris scriptis, variis in locis indigitatus.

*Quomodo
ex omnibus
tinctura
extrahenda.*

Dicta verò, extrahendæ ex rosis tincturæ, in omni florum genere vsum habet ratio.

Nec verò in floribus modò: sed etiam radicum, fructuum, seminum, ac denique in omni vegetabilium genere locum suum nanciscitur, vt ex ipsis non modò purgantes: sed etiam quascunque alias cæteris præstantiores virtutes ac proprietates eliciat.

Ne verò à proposito nostro euagari longius, ac inchoatæ rosarum tincturæ imperfectam relinquere tractationem videamur: quæ superesse videntur, in rudiorum gratiam, paulò fusiùs, plenius, ac copiosius persequamur. Asserere tamen verè possumus, ex paucis illis, quæ iam proposuimus probè intellectis, à mediocri ingenio, præstantissima naturæ, ac ad vsum medicinæ in primis accommodata elici posse mysteria.

Ubi igitur aquam tuam instar rubini conspexeris tinctam, per inclinationem, eam in aliud vasculum transfundes. Sique intendere paulò virtutem eius astringentem desideres: dictas rosas linteo exprimes. Expressioni huic, odore, sapore, & colore, nil nisi rosas referenti, adijcies postmodum saccharum com-

mune, aut rosatum, indeque efficitur *Lulepum rosatum*, tantæ præstantiæ, cum quo communis ille officinarum nulla ratione comparari possit.

Ille *Lulepus non mediocri & leuis erit* *Lulepus* à momenti ad ardores bilis compescendos, *tinctura rosarum* ad robur jecoris, & aliorum nutritionis *sarum* cõpõ viscerum instaurandum, nec non ad *sicis* quid *præstat.* unem corruptionem & putrefactionem abigendam. Illius vncia pro doli sufficiet, imò verò aliquid minus, modo serò, & matutinis horis eodem vtaris. Hoc remedium non solum valet ad contagionis præseruationem procurandam, sed etiam ad omnes febres ardentes mitigandas: in quibus opus est, vt tota sanguinis massa refrigeretur, & sanam bili injiciatur. Non parum etiam conducit ad sistendas dysenterias, maximeque pestilentes & contagiosas. De quibus infra sermonem instituemus.

Sin autem ex eadem tinctura, *Syrupus* & *Rosis sicis*, *hand vul-* *garioratione* *compositus.* *rupum rosarum liccarum* comparare volueris, à vulgari plurimum differentem, qui omnibus rosæ qualitatibus virtualibus imprægnetur, quique præter gratissimum colorem, odorem, atque saporem non parum astringat, nihilque aliud nisi rosam redoleat: eo, quem nunc descripturus sum, modo procede.

Facias igitur, si placet, exhalare quartam, vel tertiam, imò dimidiam partem, liquoris prædicta tinctura imprægnati, ad Balneum Mariæ. Ob liquoris namque liquidi separationem, quod su-

pere-

pererit materiae, multo magis sine comparatione erit rubicundum, magisque tinctum, & fecundatum virtutibus acidis & astringentibus, tum fermenti, tum rosae ipsius: quae certe virtutes nullatenus hoc mediocri calore adhibito separari poterunt.

Ut inde igitur *syrupum* conficias, qui diuturno tempore conseruetur, omnibus antedictis qualitibus in potentia praeditus: qui colore, odore & sapore probatissimis gaudeat, quique demum tum visui iucundus, tum odorati & gustui sit gratissimus, mirisque interim in curatione plurimorum morborum praestet effectus, in quibus virtutes rosarum sunt necessariae: hac, quae sequitur, via procedatur.

Recipe saccharum rosatum, quod in pauca quadam aquae rosatae quantitate dissoluendum curabis, & ita decoquendum egregie, vt formam sacchari rosati repraesentet. Sic ergo perfecte decoctum, extra igne paulatim rursus decoques, tincturam, quo supra modo, praeparatam subinde deiciendo, massamque totam frigidiores agitando. Ea tamen cautione adhibita: vt tantundem praedictae tincturae adiciatur, donec totum in formam & consistentiam boni syrupi redactum conspiciatur.

Ratio componendorum variorum, & tincturae florum, syruporum.

Ea plane ratione syrupos ex omnigenis florum praeparabis, in quibus illorum color, odor & sapor retinebitur.

Quae cum maximam habeant utilitatem cum voluptate conjunctam: de ijs quaedam, licet non ita clare &

perspicue, in nostra Pharmacopoea vestigata declaravimus. Ut autem syrupos simplices conficias, aquas illorum proprias vsurpabis. Exempli gratia, si syrupus rosatus tibi cura sit: aquam illius acidam reddes, & flores rubicundos in ea macerabis, non secus ac in syrupis violarum, aqua illorum acida reddi debet, & flores violarum sicci in ea macerari, & similiter in aliis.

Tincturae porro istae, Iulepi vel syrupi, qui methodo, de qua supra, de floribus rosarum, violarum, aut cichorii praeparantur: siue illi flores solli sint, aut aliis simplicibus immixti, modo cum liquoribus sulphuris, aut spiritus vitrioli, acidi reddantur: plurimum iuuant biliosos, & eos omnes quibus sanguis astuans, & nimis incalens non parum facessit negotij.

Tincturae, Iulepi, & syrupi de floribus buglossi, borraginis, nenupharis, & genitae compoliti, nec non cum suis aquis extracti, cumque praedictis liquoribus acidi redditi: non parum temperamenti sicci & melancholici atque commodantur.

Pro illis vero qui nimium pituita & rheumatibus abundant, vt pote quorum cerebrum & stomachus sunt frigidiores, vel atas ad senium vergit: eadem tincturae, Iulepi & syrupi praeparari poterunt, cum floribus siccis, & accuratè selectis betonicae, torismarini, salviae, atque calendulae. Quibus etiam adhaerere licet aliquot radices leuiter conquassatas, scorzonerae, & scordij cum cortice citrino sicco copulati.

℞ Aquar.

Iuleb. s. Tinctura refrigerans.

Remedia eiusdem generis pro Magnatibus.
 ℞. Aquar. fragorum, cerasorum, oportuno tempore destillatorum, ana. lib. j. aqua destillata ex succo pomorum redolentium, lib. ij. His adijce quantum ad saporis gratiam conciliandam opus videbitur, depurati succi citri, malorum puniceorum acidorum maturorum, cum cantillo aceti rosati optimi. Postmodum cunctis hinc alembico impositis adijcies, conserv. rosar. rub. optimarum, sine provincialium, conserva florum violarum singularum vncias duas. Digerantur omnia in loco frigido, spatio trium, aut quatuor dierum, donec aqua rubedine purpurea, non minus gustui suavi, quam oculis accepta tingi conspexeris. Huiusce remedij vsus non tantum mirabiles in refrigerando, ac ardores bilis recundendo: verum etiam in corruptione seu putredine humorum tam precauenda, quam corrigenda pariet effectus.

Notata digna obseruatio.

In superioribus ad aquas fragorum, cerasorum, pomorumque redolentium, suavi quadam ac probata gustui aciditate tingendas: succi citri, malorum puniceorum, ac aceti rosati (vt trium aciditatum vitriolacearum, ex toto vegetabilium genere præcipuarum, ac non tantum bilis ardori ac effervescentiæ domanda: verum etiam corruptionibus ac putredinibus variis inhibendis accommodatissimarum) vsum consultò proposuimus, ac pro merito commendauimus. Tum ne exemplo multorum, remedia etiam præstan-

Tom. II.

tissima, eo ipso quod sint communia, præposterè rejicere videremur: tum vt scrupulo indulgeremus eorum, qui aciditatem vitriolaceorum mineralium, ac acetorum montanorum (vt à Theodoro Zvingero vocantur) vsum planè auersantur. Quales sunt liquores acidi extracti, vel ex sale marino fixo, omnium reliquorum salium quasi patre & origine prima: vel ex vitriolo, de natura mercuriali & volatili: vel ex sulphure, mediam quandam naturam inter fixum & volatile nacti, quorum tamè virtus priorum longe superat de quo alibi.

Cur vsus citri, malorum puniceorum, ac aceti rosati ab Auctore laudatus.

CAP. XVIII.

DE PURGANTIBVS.

HActenus ordine descriptiones & compositiones aquarum, decoctionum, vinorum, oxymelitum, hydromelitum, & syruporum proposuimus, quibus si purgantia quædam interdum obiter admiscuerimus, in eo methodum aliorum secuti videbimur, qui decoctis & Syrupis, seorsim alterationi & præparationi destinatis, sæpenumerò etiam ea adiungunt, quæ propriè vacuationi, quæ post humorum demum præparationem instituenta est, inseruiunt: sicut docet Gal. comment. 14. aphorif. lib. 1.

Hæc igitur vacuatio fit medicamentis purgantibus, quæ iuxta eundem Gal. duplicis sunt nature: alta in genere dicta purgantia, quæ promiscuè tantum ac sine delectu hominis

Purgantia duplicia. Lib. 5. c. 20. simpl.

Z z excre-

excrementa edunt: alia verò proprie sic dicta & κατ' ἰδιότητα à certâ quadam facultate siue proprietate, aut à totius substantiâ, vt volunt, similitudine, vim & efficaciam habent trahendi & vacuandi humores, quorum alia ducunt pituitosos, alia biliosos, alia verò melancholicos & adustos succos, vel per vomitum, vel per secessum, idque vel blandè, aut vehementer, aut modicèriter.

Vnde enarrata medicamenta in tres classes diuiduntur.

1. In benigna seu moderata: vt sunt

Cassia

Manna

Succus prunorum dulcium

Syrupus violarum

Seruum lactis & similia.

Quæ remedia sunt alimentosa, hoc est, quæ facillè in alimentum commutantur: ab his tanquam leuioribus Galenus, & alij eius imitatores, omnem morborum curationem inchoandam statuunt.

2. In mediocria, qualia sunt:

Rhabarbarum

Agaricus

Sena

Aloë

Turbit

Hermodactylus

Polypodium

Myrabalani.

3. In violenta: vt sunt

Colocynthis

Scammonium

Elaterium

Peplium

Helleborus

Thymelea

Chamaelea

Thapsia

Cataputia, & alia tithymali species.

Ex cunctis enarratis simplicibus, diuersis corporis humani humoribus purgandis, idoneis, parantur medicamenta composita, quæ purgant vel bilem vel pituitam, vel melancholicam, vel crassos, ac viscosos, & aqueos, siue serosos humores; modò vnum, modò binos scorsim, modò omnes simul: quam causam talia remedia nuncupantur cholagoga, phlegmagoga, & hydragoga.

Differunt & eadem remedia ratione consistentiæ: vbi alia medicamentorum consistentiæ inter molle & durum obtinent, & dicuntur electuaria liquida: alia sunt solidæ consistentiæ, & sicca: ex quibus rursus triplicia efformantur genera, electuaria videlicet solida, pulueres, & pilule, ita à figura sua nomen, quasi parua pile dicta: quas Græci à sumendi modo naratona appellant.

Hæ sunt præcipua omnium illorum purgantium compositorum forma, de quibus impofterum sermo nobis futurus est: vt potè de materia, quæ in pharmacia imprimis necessaria est, ac reformatione summè opus habet: vbi quidem largam illam & communem viam, quantum fieri potest,

test, sequemur: quod si verò in aliam fortè flexerimus, qua & citius, & directius, & facilius, & maiori cum emolumento, instituti nostri finem adepti fuerimus id publici solummodo boni prouehendi causa (hic enim est finis noster, hic scopus, hæc intentio sola) fieri, constanter asseueramus.

Vt igitur ordinem nostrum sequamur: inter purgantia primum assignabimus locum *electuariis mollibus & liquidis*, eaque hic, quæ maximè in usu esse solent, describemus, quorum alia humoribus acris & biliosis, alia melancholicis vacuandis magis conueniunt.

Remedia lenientia, bilemque purgantia.

Lenitiua Cholagogæ
 { *Cassia extracta simplex & composita.*
Diaprunum lenitiuum seu diadamasenum Nicolai.
antidotus catholica Nicol. prepositi.
Electuarium diasebestæ Montagnana.
Electuarium lenitiuum cum manna Nicol. Alexand.

Hæc sunt purgantia illa *ecceprotica*, ut vocant, ad primam corporis regionem purgandam apta: ab omnibus authoribus inter maximè benigna recensentur, ut qua humores humectando & leniendo clementer educant: præscribuntur etiam in febribus calidioribus, biliosis & ardentibus, quæ comitari solet sitis intolerabilis, ubi humectatio vberior, minor autem rariorque calefactio requiritur.

Vera cholagæ.
 { *Diaprunum solutiuum Nicolai.*
Electuarium de succorof. Nicolai.
Electuarium ros. Mesue, & Montagnana.
Elect. de psyll. Mes. Monternana.

1. *Diaprunum solutiuum*, quod præparatur ex solo lenitiuo addendo scammonium præparatum, hoc est in trochiscos cum succo citoniorum, cortice myrobalanorum citrinorum & mastiche redactum, singulare est remedium ad omnes affectus ex bile productos. Quidam tamen in febribus tertianis eius usum reformidant, propter scammonij nimiam & excedentem calefactionem. Sed docebimus infra scammonij præparationem talem, qua ipsius calor immoderatus contemperabitur: necnò descriptionem quandam diapruni solutiui, quod sic præparatum, erit summo vltui, & in omnibus febribus biliosis & ardentibus commodè & innoxie exhiberi poterit.

2. *Electuarium de succorofarum Nicolai* ad omnes affectus à bile flaua aut biliosis ichoribus redundatibus subortos conducit: idcirco tertianis, simplicis & duplicis: febribus quoque aliis ardentibus, malisque à bile caloreque subortis confert. Est etiam magis refrigerans & exsiccans, quam diaprunum laxatiuum, unde maior quoque inest ei laxiorum viscerum adstrictio & roboratio, sicq; ad omnes morbos à calida fluxione excitatos magis confert, ut in podagra, chira-

gra, & doloribus articularum à biliosis & serosis ichoribus subortis. simul enim & semel vitiosos illos succos detrahit, fluxionem deprimit, & adstringendo membra roborat.

*Elect. ros.
Mesu.*

3. *Electuarium rosarum Mesuæ*, iidemmet affectibus, quibus Nicolai, confert: illud tamen facilius & cum minori molestia purgat, minusque corpus conturbat, quàm hoc.

*Es de psyll.
Mes.*

4. *Electuarium de psyllio Mes.* bilem tum flauam, tum vitellinam euacuat: febribus igitur omnibus ab ytraque bile suscitatis, tum ardentibus, tum diuturnis, & curatu difficilibus, quæque tandem ægros ad hydropem perducere solent, summoperè conferre creditur: morbo quinetiam regio & iccori supramodum calefacto, ut & vertigini & doloribus capitis à biliosis euaporationibus procreatis summoperè confert.

*Elect. de
Psyllio Mō-
tagn.*

Electuarium de psyllio Montagnæ vires in curandis biliosis affectibus, electuarij de psyllio Mesuæ æmuletur: sed satis potens est medicamentum ad humores permixtos & varios euacuandos, præsertim pituitam crassam cum bile permixtam: idcirco tertianis nehis & morbis huiusmodi, qui ex humoribus mixtis fiunt, prodest.

Humores crassos, viscidos & pituitosos purgantia, sunt:

Phlegma- goga	}	<i>Diaphanicum Mesuæ</i>
		<i>Diacarthamum Arnold. de villa noua.</i>
		<i>Diaturb. maius Petri de Tuffigiano.</i>

3. *Benedicta laxatiua Nicolai*
Electuarium indum maius Mes.
Hierapicra Gal. cum agarico.
Hiera Picoij.

1. *Diaphanicum viscidam crassamque pituitam, eamque à remotioribus etiam partibus trahit.* Febribus compositis & diuturnis, in quibus multi crassi ac viscidi humores permixti sunt auxiliatur: doloribus ventriculi à cruditatibus subortis, itemque colicis cruciatibus, & aliis affectibus ex crudo humore generatis, mirificè confert.

2. *Diacarthamum Arnaldi* iidemmet affectibus ex viscida & crassa causa procreatis prodesse iudicatur, ut quotidianis febribus, paralyti, &c.

3. *Diaturbith maius Petri de Tuffigiano*, cuius descriptio reperitur in dispensatorio Valerij Cordi, crassos aut pituitosos humores attenuat, digerit, simulque deturbat & euacuat.

4. *Benedicta laxatiua Nicolai* humores pituitosos seu in articulos decumbentes, seu in renibus & vesica contentos, mirificè & per os sumpta, & per clysteres iniecta, elicit & euacuat.

5. *Electuarium Indum maius* excrementa cruda, pituitosa, putrida & corrupta à ventriculo, hepate, aliisque partibus nutritioni sumulanti-bus educit: idcirco lue venerea laborantibus prodest, ut & cachexiis, inflammationibusque ventriculi & colicis doloribus: nam ut pituitosa & cruda excrementa purgat, simul etiam status dissoluit & discutit.

6. *Hiera*

Hiera picra Gal.

6. *Hiera picra Gal. cum agarico*, ventriculorum corroborat eumque; à mucilaginosi puritatibus ipsius tunicis adhaerentibus liberat & repurgat, & flatus ipsos discutit.

Hiera Picra.

7. Scribonius Largus de *hiera Picra*, miranda prædicat; hancque compositionem propter eius vires & efficaciam ad infinitos & deploratos morbos curandos summis laudibus in caelum effert. Ad omnes enim spasmos neruorumque tensiones, ad spinæ lumborumque dolores, ad vertiginem epilepsiam, paralysem ad diuturnos capitis dolores, incubum, & subitas omnes præfocaciones mirifice conuenit.

Melancholicum denique succum trahentia sunt.

Confectio maior & minor Hamac. Mesu.

*Melana Diasena Nicolai
goga Triphara persica Alexandri.*

Confect. Hamac.

1. *Confectio Hamac* est febribus autumnalibus curandis, quartanis præsertim atque omnibus aliis morbis, ex tartareis crassis, falsis, retorridis & melancholicis humoribus subortis optimum remedium: elephantiasis, cancro, impetigini, scabiei, in summa omni sceditati cutis à falsis & adultis humoribus procreata, mirifice succurrit.

Diasena.

2. *Diasena*, melancholia, mania, quartana vexatis: lienosis etiam & melancholicis omnibus affectibus auxiliatur.

Triphara persica.

3. *Triphara persica* confert febribus ardentibus, hepatis & ventriculi

inflammationibus, ictericis & omnibus affectibus ex atrabile factis medetur: sitim quoque mitigat, morbosque adustos fieri prohibet.

Hæc sunt præcipua illa *electuaria purgantia* in forma opiata, vel medice inter durum & molle consistentia, quæ in communi ferè vsu sunt, & quibus Officina ad vsum necessarium instructa esse debent. Inter quæ, nonnulla in formam solidam & in tabellas rediguntur, ut commodè sumi possint, & gustui gratiores fiant. *Diaphœnicum* hoc modo in formam solidam redigitur, quemadmodum & *electuarium* ex succo rosarum, *diacarthanum diaturbith*, & species illorum, mellis loco cum sufficiente quantitate sacchari prius dissoluti, miscentur, & in *electuaria* solida iuxta artem coquantur.

Descriptiones & formulas horum remedium de industria hic prætereo: siquidem eas videre licet in ipsis authoribus quos citauimus, nec non in omnibus pharmacopœorum antidotariis ac dispensatoriis, tam veterum, quam recentium: superuacaneum enim foret, toties eandem repetere cantilenam, et eandemque toties coctam reponere.

Multò verò minus in iisdem enarratis compositionibus, vel vnicam immutare literam conabor, ne fortè audaciæ & temeritatis arguendus videar, quasi ille sim ego, qui tam præstantissimorum virorum, nostrorum maiorum ac patrum, placitis & scriptis doctissimis, communi antiquitatis consensu receptis & approbatis,

Zz 3 tis, vt

ris, vt bonis & vtilibus, longa que experientia hæcenus stabilitis, meæ conscientie tenuitatis ausum refragari & contradicere. Nos nihilominus vt humiles pumiliones Gigantum humeris insidentes, & eorundem ope, ad altiorum locum euecti, longè exactius rem eminus perspicimus, quàm veteres ipsi: cum præsertim facile sit inuentis addere, & in dies vel tantillo auctario eadem exornare & locupletare. Quare dignitate & existimatione antiquitatis facta tecta conseruata, me propterea haudquaquàm culpandum fore, neque rem ab officio meo alienam fracturum arbitrator, si in hoc opere nostro ea qua decet reuerentia animique modestiâ, reformationem purgantium, circa quæ nunc versamur, & quæ præcipuè in pluribus reformari merentur, aggrediamur. Hic ergo quædam huius generis purgantium remedium descriptiones atque formulæ, nostro Marte & arte adinuenta, & chymico artificio exquisitiores, politiores & auctiores redditæ, tanquam summè necessariæ & vtilis, adiciuntur, & in publicum commodum propalabuntur. Quod tamen, quicquid id sit, cruditorum iudicio sponte submitto, de eodem, pro ea, qua pollet æquanimitate, sapienter iudicaturis.

At verò tantum abest vt medicamentorum præparatio vltimum perfectionis gradum sit adepta, quinimo in Officinis multæ sese offerunt compositiones, quæ variis adhuc erroribus vndiquaque scateant; imò vel

illæ ipsæ, quarum maximus & quotidianus serè est vsus, differentem planè & diuersam compositionis sortem experiuntur: adeò vt vix inuenias duos pharmacopœos, qui in iis conficiendis, vnâ eandemque rationem sequantur: huius rei euidentis testimonium habemus in *disphemio Mesuæ*: videas enim hic, quantum hoc electuarium in *Val. Cordis dissipatorio* descriptum, differat ab eo, quod in *antidotario Florentinorum, & pharmacopœa Augustana* habetur.

Multi quidem reperiuntur, qui in indicandis & ostendendis huiusmodi erroribus diligentem nauant operam. Sed maius operæ præmium si facerent, si studium suum exquisitiori harum compositionum præparationi addicarent, & securiores atque vtiliores ipsarum operationes redderent, vt celeriori & commodiori agendi potestate, vim suam exercent, gustuique gratiores existerent. Hoc enim modo miseris ægrotis solatio essent, eosque lege Hippocratica, tuto, citò, & iucundè percurrerent. Huiusmodi igitur præparationibus politioribus pharmacopœa hæc exornabitur, simulque purgantia quædam diuersis curationum intentionibus congrua addentur, ad quorum imitationem alia componere licet.

Traduntur Electuar.

Catholicum
Aliud Catholicum
Cholagogum
Phlegmagogum
Melanagogum diabelleborum

Leni-

Lenitrum antinephriticum

Electuar. hystericum.

*Catholicū
sive Anti-
dotus uni-
uersalis.*

Exordiendum autem est à Catho-
lico sive antidoto vniuersali, quod om-
nes noxios humores clementer
purgat: ad cuius exemplum quoque
alia præparabuntur.

1. Catholicum Quercetani.

℞. Succī cichorea

Fumiterra

Lapulorum an. ℞ ℞.

Succī ros. pallid. ℞ ij.

Succī limonum ℞ j.

Hi omnes succi perfectè depuren-
tur in B. M. donec nullæ amplius fæ-
ces appareant, vt docuimus in cap. de
syrupis his adde

Fol. Sena mundatorum ℥vj.

Agarici recent. trochiscati ℥iij.

Macis

Cinnamomi

Feniculi dulcis an. ℥j.

Omnia indantur in matrarium vel
aliud vas vitreum capax, stent in in-
fusione in Bal. M. feruido per 3. dies,
Dein exprimantur omnia torculari:
quæ expressio rursus in vase idoneo
ponatur in Bal. M. ad denuò digerendū,
coquendum, depurandum iu-
xta artem, prout idem in cap. de syrups
explicauimus: interim dum hæc fiat
digestio, cape quoque seorsum

Pulpa castia

Pulpa tamarindorum an. ℥vj.

Hæc dissolue in suff. q. aquæ vio-
larum, maluæ, & citrullorum, vel in
decoctione lenitiua optimè clarifi-
cata; omnia in matrarium vitreum

simul iniecta, similiter adhuc dige-
rantur per duos vel tres, dies, donec
materia appareat clarissima. Collige
seorsim quod depuratum fuerit, &
misce cum priore infusione depura-
ta: his adde

Manna calabrina ℞ ℞.

Sacchari albissimi ℞ ij.

Manna & saccharum dissoluantur
in sufficienti quantitate aquæ, & de-
purentur antequàm cum duabus his
infusionibus permisceantur: dein co-
quantur omnia ad ignem lentum ad
mellis spissitudinem & consistentiã,
vel vltimus. Remoueantur ab igne,
& sub finem addantur

Pulueris sena

Rhabarbari an. ℥ij.

Spec. Diatragsanthi frigidi

Anisi an. ℥℞.

Probè diuque misceantur omnia
pistillo ligneo, & fiat electuarium ad
iustam consistentiam. Sufficit robu-
stioribus pro dosi exhibere ℥vj. & cæ-
teris ℥℞. Generale hoc & benignum
purgatiuum quouis tempore exhi-
beri potest tam ad præcautionem
quàm ad curationem febrium, alia-
rumque corporis ægritudinum. Lo-
co succi limonum substitui potest
succus mali punici: huius generis
succos data opera addimus, eo quod
aciditate sua vitriolata ad extrahio-
nem tincturarum & essentiarum o-
mnium vegetabilium multum con-
ducant, & in omni purgatiuo, quod
in signi calefactione præditum sit,
veri correctiui vicem submini-
strent: est præterea eiusmodi aciditas
ad re-

ad rerum omnium fermentationem conciliandam efficacissima, quod summo perè notandum est.

2. Aliud Quercetan.

Catholicum.

Antidotus catholica.

℞. Polypod. q.

Visc. q. potest omitti.

Sem. Cartham. an. ℥ij.

Passul. purg.

Liquirit. an. ℥j.

Prunor. dulc.

Iuiub. an. N. xx.

Sem. Pœon. (ob caput)

Card. bened. an. ℥℞.

Flor. Calendul.

Til.

Lil. conv. an. p. j.

Cichor.

Violar.

Borrag.

Bugloss.

Ros. an. p. ij.

Santal. citr. ℥iij.

Cinam.

Anis. an. ℥j. ℞.

Decoq. ex exprim. ac clarific. In f. q. huius decoct. clarif. adde

Fol. Sen. or. ℥iij.

Agar. troch.

Rhabarb. an. ℥vj.

Epithym. p. j. ℞.

Optime clausa in vase vitreo digerantur in M. B. ℥ (3) dein fortiter exprimantur. Expressioni addantur

Pulp. cass.

Tamarind. cum ∇ viol. extr. an. ℥iij.

Mann. granat.

Penidior.

Sacchar. violar. q. s.

F. Electuarium f. an.

Minoratum est non solum antepilepticum, sed quod variis aliis, tum acutis, tum diuturnis morbis conferre potest, blandeque humores omnes euacuare ac reprimere citra calefactionem aut vllam molestiam.

Exhibetur ℥℞. in forma Boli.

N. Si forma, potus iucundior ac gratior est, dissoluatur in Decocto aut Aqua convenienti, in qua per noctem maceretur dein clarificetur cum alb. ovi. Si fortius expetitur addi poterit Syrup. aliqui rosar. solutivus cum Rhab. aut cum Senna.

3. Cholagogum Quercetani.

℞. Succorum perfectè depuratorum

Centaurij minoris

Rosarum rubrarum

Pallidarum an. ℞ j.

Succi rad. oxylapathi identidem depurati ℞ ℞.

In quibus macera ad ignem Baln. Mar. per triduum

Rhabarbari elect. ℥ij.

Folicul. senæ ℥iij.

Cinnamomi

Santal. al. rubri

Anisi an. ℥℞.

Hæc omnia in vas vitreum indita, macerentur & digerantur per tres dies: dein fiat expressio, & colatura, cui adde

Pulpæ prunorum dulc. ℞ ℞.

Sacchari ℞ j.

Syrupi ex nouem infusionibus violar.

& mucag. sem. psyllij an. ℥iij.

Coquantur lento igne ad mellitam consistentiam, cui adde

Scam-

Scammonij preparati, vt docebitur,
℥j.

Pulueris rhabarbari

Fol. sene an. ℥j. ℞.

Spec. Diatriasanti

Trochisci. de berber. ana ℥ij.

Sem. Scariola

Portulaca

Lactuca an. ℥ij.

Parabis hoc electuarium (si velis) etiam sine scammonio, quod tamen post veram suam preparationem, calore suo priuatum, adeo innoxium est, vt potius ceterorum remediorum vim & efficaciam, ad serosos & biliolos humores vtiliter euacuandos potenter acuat & extimulet. Loco igitur vulgaris preparationis cum succo citoniorum, cortice myrobalanorum, & mastiche, optima eius & elegantissima preparatio cum aceto montano, vel succo limonum fieri debet, quod fusius docebimus alibi.

4. Electuarium purgans pituitam
Quercetani.

℞. Rad. helenij ℥j.

Polpodij

Sem. Carthami an. ℥ij.

Herb. Chamadyos

Camepitios

Thymi

Hyssopi an. m. j.

Sem. Feniculi

Anisi an. ℥℞.

Flor. Stachados

Betonica an. p. j.

Calendula

Hyperici ana p. ij.

Coquantur in aqua betonice: dein

Tom. II.

fiat expressio & colatura, de qua cap. ℞j.

Succorum depuratorum citoniorum

& rosarum Damascenarum, an. ℞j.

In quibus mixtis macera ad ignem

Baln. M. calidum, vt supra.

Agarici recens trochiscati ℥ij.

Turbith gummosi ℥ij. ℞.

Foliorum sene ℥ij.

Asari ℥j. ℞.

Scammonij preparati, ℥vj.

Garyophyll.

Cinnamomi

Zingiberi an. ℥℞.

Dein fiat fortis expressio, defecatio seu depuratio, vt iam docuimus, ac tandem transecolatio: in qua adde manna granata purificata, ℞j. penidiorum ℥ij. coquantur lento igne, donec reducantur ad bonam electuarij consistentiam: dosis ℥℞. vel ℥vj. pro robustioribus.

Febris diuturnis à pituita & bile vitellina mixtis, auxiliatur: quin etiam pituitosa, crassa, cruda, & mucilaginosa excrementa, qua circa ventriculi, intestinorum, renumque regionem, statim cruciatuque excitare solent, discutit & radicibus educit.

5. Electuarium purgans melancholiam
atramque bilem.

Dia helleborum Quercet.

℞. Rad. Hellebori nigri non adulterini
℥j.

Polpodij querni ℥j. ℞.

Cori. capparum.

Tamarisci an. ℥j.

Summitatum melissa

Thymi

AAA

Epi-

Epithymi an. p. j.
 Folicul. sena ℥iij.
 Turbitib. gummosi ℥ij. ℞.
 Myrobalanorum omnium an. ℥℞.
 Agarici rec. trochiscati ℥j. ℞.
 Sem. treos.
 Cardui bened.
 Vaniculi
 Anisi ana ℥vj.
 Cubebarum
 Cinnamomi
 Macis
 Garyophyllorum an. ℥iij.
 Conserua flor. buglosse
 Violarum
 Nymphaeana ℥j.

Hæc omnia contusa & permixta macerentur in suff. quantitate seri lactis, & succorum quàm optimè depuratorum fumarie, buglosse, pomorum sedolentium, idque in Baln. M. vaporoso, vase optimè clauso per quaduum: dein fiat expressio, colatura, itemque depuratio, ut iam docuimus: his adde

Manna granata
 Sacchari violati
 Pulpa tamarindorum
 & pulpa raietorum recensium preparata ut docebimus, an. ℥vj.

Coquantur lento igne ad consistentiam syrapi perfecte cocti, cui subsequentes pulveres paulatim insperge, rudicula omnia semper commouendo

Pulu. Diasena nostra descriptionis ℥ij.
 Pulu. Trochisc. de rhubarb.
 De eupatorio
 De sapparibus an. ℥℞.
 Scammonea præp. ut iam docuimus ℥vj.

Misce & fiat electuarium, ut est artus.
 Hoc est vnum ex melanagogis nostris, quod minori agendi violentia operatur, quàm hiera diacolocynthidos Pacciij aut Logadij: mirum in modum etiam vniuersam sanguinis massam mundificat, & ad ℥℞. tantummodo exhibitum, vitia ab utraque bile, & ipsa pituita salsa enata potentissimè tollit. Hinc ad omnes affectiones melancholicas, febres quartanas, catarrhas, oppilationes licis & mesenterij, epilepsiasque auxilium est singulare, necnon aduersus morphaam, impetiginem, & cancrum. Specificum præterea & excellens purgatiuum ad diuersa melancholia & mania species esse comperitur, addita essentia lapidis lazuli in sufficienti quantitate: sicut eius præparandi methodum suo loco trademus cum pulparum extrahendæ ratione, quod extractum, à gallis Resina appellatur, Autumni solummodo tempore præparari potest.

ADMONITIO.

Plures hodiè audito hellebori nomine statim obstupescere solent: cum tamen certum sit ipsos suis eccoproticis nihil vnquam effatu laudèque dignum sine illius beneficio præstare posse, in morbis præsertim chronicis & difficilibus, qui corporis membris altius & tenacius inhaere scunt: in his verò helleborata, modò ritè preparata fuerint, citra vim & molestiam, multò validiores penetrandi vires exerunt, quàm colocynthidis, thymalea, chamælea, pepium & similia: sicut alibi demonstrauimus, simulque ostendimus, quanti olim antiquitas, necnon ipsemet Hippocrates helleborum

rum fecerint, quod ob summam eius virtutem & efficaciam, laudibus maximis in cælum vsque extulerunt.

6. *Electuarium lenitiuum antinephriticum Quercetani.*

℞. Rad. Albea
 Polypodij q.
 Sem. Carthami an. ℥j. ℞.
 Rad. Taraxaci
 Asparagi
 Petrosel.
 Fœniculi
 Iringiorum ana ℥j.
 Iuiubarum
 Seseben ana par. vj.
 Herb. Cichorij
 Scariola
 Agrimon.
 Pimpinell.
 Saxifrag.
 Herb. Capillar. ana m. j.
 Sem. 4. frigida. maior.
 Lactuca
 Portulaca
 Malua
 Papau. alb. ana ℥ij.
 Anisi
 Fœniculi
 Bardana
 Milij solis
 Saxifragia ana ℥℞.
 Fruct. Alkekengi
 Senelorum
 Prunorum Damascen. ana par. xij.
 Flor. Geniste
 Violarum
 Nymphaea an. p. ij.
 Coquantur vt artis est in suff. 2-

qua: in lb. j. ℞. colaturæ clarificatæ, adde succi limonum optimè depurati ℥iij. in quibus macera per 24. horas ad ignem Baln. Mar.

Fol. Sena ℥ij.

Macis

Cinnamomi an. ℥j.

Dein fortiter exprimantur, & in hoc expresso denuò macera & parùm decoque folicul. oriental. ℥j. ℞. in colatura adde

Penidiorum

Sacchari violati ana ℥iij.

Pulpa castie

Tamarindorum extract. cum aqua viscar. ana ℥ij.

Coquantur ad mellis consistentiam, addendo pulueris sena ℥ij.

Crystall. tartari ℥j. ℞.

Pulu. Diatriasani frigidi ℥℞.

Omnia simul rite misceantur, & fiat electuarium secundum artem: dosis ℥℞. vel ℥vj.

Excellent est aduersus calculi præseruationem, sumptum ad ℥℞. luna decrescente, purgat blandè & vtiliter: robustioribus suff. it exhibere ℥vj. in forma boli. vsus quinetiam eius vtilissimus erit in remediis purgantibus & clysteribus ad dolores nephreticos vsurpandus.

7. *Electuarium hystericum Quercet.*

℞. Succorum optimè depuratorum mercurialiu.

Beta

Fumaria ana ℞ j. ℞.

Artemisia

Matricaria

Ebuli

Centaureij minoris an. ℥. ℞.

Folicul. Senæ ℥iij.

Sem. Fœniculi

Pœonia

Anisi ana ℥j.

Althea ℥℞.

Flor. Violar.

Chamomil.

Sambuci

Hyperici an. p. ij.

Fiat decoctio, expressio, & colatura: cui adde

Pulpaprunorum

Pulpa castæ an. ℥vj.

Manna

Sacchari an. ℥viij.

Lentè coquendo reducantur omnia in elect. addendo sub finē pulueris subtilissimi folicul. senæ ℥ij. ℞.

Fœcula Bryoniae ℥j.

Sem. Anisi

Fœniculi dulcis

Cinnamomi an. ℥℞.

Misce fiat electuarius: dosis ℥℞.

Hoc electuarius est efficax ad suffocationem matricis, epilepsiam, vertiginem, melancholiam hypochondriacam, cardialgiam, & diversos alios affectus, qui ab his dependent: de quo pro specifica horum malorum purgatione per os exhiberi potest ℥℞. in forma boli: vsq; ad ℥vj. in clysteribus.

Ad horum duorum electuarius normam & formam, alia plura conficere poteris: vel cum decoctionibus, vel cum succis depuratis, qui affectibus, quos edomare velis, conueniant. Vnde alia plura electuaria mollia purgantia hęc describere nunc supersedebimus,

Sequuntur nunc ordine purgantia solidiorum consistentia, quales sunt pilule, quibus proximum nunc locum post electuaria destinabimus.

C A P. XIX.

De pilulis seu catapotiu.

Remediorum quorundam purgantium, quæ à rotunda sua forma à Latinis vocantur *pilule*, quasi *parue pila*, quæque à Græcis à summi modo *καταπότιον* dicuntur, vtiliam dictum, maximus vsus esse solet, hodie in medicina factitanda. Sunt etiam multi, qui eas sumere malent, quàm bolos & electuaria. Sub hac enim rotunda forma, medicamenta vel ingratissima minori tū molestia, tum dosi deglutiuntur, & in ventriculum ingeruntur, vnde paulò diutius in huius generis remediis immerabimur, & sub iisdem postea extracta quoque purgantia comprehendemus, vtpote quæ in pilulas magna ex parte efformari possint.

Hæc per pilulas medendi ratio, olim antiquis quoque familiaris & consueta fuit, quemadmodum videre est ex rescriptis Gal. l. 9. secundum locos ca. 2. Item cap. 14. lib. 5. & cap. 8. lib. 14. method. med.

Porro huiusmodi remedia, non purgationis solummodo scopo inserviunt, sed illorum vsus multò latius extenditur: Pro varia enim morborum causis & natura, variis quoque accommodantur vsibus: qui tamen omnes ad hos quinque potissimum reduci

Pilularum differentia. duci possunt: ad diuersorum nimirum vitiosorum & noxiorum humorum euacuationem, ad dolorum mitigationem, ad somni inductionem, ad fluxionum tussisque prohibitionem, & tandem ad sitis extinctionem.

Vt autem ordinem institutum sequamur, nec longius fortè ab eodem digrediamur, hic de pilulis purgantibus tantùm nunc agemus, de cæteris suo loco dicturi.

Pilule Cholagoga.

Ex his itaque nonnulla purgant bilem, veluti sunt pilulæ aureæ; de hiera cum rhabarbaro, de eupatorio maiores Mef.

Pblegmagoga.

Phlegma. Alia pituitam, vt cochix, fœtidæ maiores Mef. de agarico, de hiera cum agarico, de færocolla, de colocythide.

Melanagoga.

Melanag. Alia succum melantholicum atramque bilem, vt pilulæ Indæ Haly ex Mef. de lapide lazuli, de lapide Armeno.

Panchymagoga.

Panchymag. At earum nonnullæ omnes humores simul deturbant, vt pilulæ Arabicæ Nicolai, sine quibus esse nolo eiusdem Nicolai, pilulæ aggregatiuæ maiores Mef. & pilulæ de opopanace Mef.

Purgantes diuersos humores.

Aliæ duos humores simul euacuant, vt pilulæ aggregatiuæ minores, de hiera cum rhabarbaro & agarico, pilulæ stomacæ Alkindi ab Auicenna descriptæ.

Harum omnium pilularum aliæ

mitiùs, aliæ valentius, aliæ verò mediocriter euacuant.

Mitiùs pilulæ de rhabarb. de agarico, de hiera.

Veementius: pilulæ de euphorbio, de opopanace.

Mediocriter: aliæ.

Potest etiam alia pilularum fieri diuisio, qua aliæ certis partibus, & peculiaribus morbis conueniunt: ybi videlicet.

Aliæ capiti destinantur, vt sunt pilulæ cephalicæ minores Gal.

Aliæ oculis, vt opticæ seu lucis, quæ visum roborant, conseruant, excrementa que pituitosa, tum à cerebro, tum ab oculis educunt.

Aliæ pectoris regionem expurgant, vt bechicæ, pilulæ de a'oe, & mastiche Nicolai Myrepsi, de hiera picra Galeni, vt & elephanginæ sunt stomachicæ, vitiisque ventriculi conducunt, ac ex eo pituitam, itemque bilem blandè educunt: ipsumque ventriculum simul & semel roborant, concoctionem iuuant & appetentiam excitant.

Pilulæ de mezereo valent ad aquas hydropicorum educendas.

Pilulæ de castoreo hysteriæ sunt & vteri affectibus conducunt.

Pilulæ pestilenciales Auicennæ & pilulæ Ruffi, quæ eiusdem ferè componuntur, pestiferis affectibus auxiliantur.

Pilulæ arthriticæ Nicolai, & pilulæ maiores, de hermodactylis Mef. pituitosos serososque humores ex partibus remotissimis educunt, & ad podagram aliosque articuloꝝ dolores mirifice prosunt.

Ad vitia, ex humoribus adustu pituitaque falsa procreata, à quibus morphaea, pruritus, scabies & similia symptomata suboriuntur, conferunt pilulæ de fumo tertæ Auicennæ.

En paucis omnium pilularum, quæ hodie in usu sunt, & in celeberrimis prostant officinis, enumerationem distincta methodo, iuxta illarum proprietates & vires purgatorias tam generales quàm speciales, hic à nobis propositam.

Non hic pharmacopœam meam, tot tamque numerosas pilularum modò enumeratarum formulis onerabimus: alij enim in suis scriptis plus satis de iis commentati sunt, quò lectorem ablegamus, sed ornabimus illam potius & ditabimus quibusdam pilulis non vulgaribus, quæ tamen ad grauissimos & diuersos affectus vtilissima sint & specifica quasque minori dosi, quàm vulgares illæ exhibita, omnes noxios humores è corpore nostro potenter educant, citra tamen vllam eiusdem conturbationem aut molestiam. Hic pilularum minimè vulgariarum delectus (quarum maximam partem nostræ inuentioni iure vendicamus: cæteras ex mutua communicatione cum viris hinc inde per totam Europam doctissimis accepimus) hic, inquam, pilularum delectus efficiet, vt meo exemplo alij suam quoque pharmaceuticam, selectissimis quibusuis, non tritis aut vulgaribus remedijs ditaturi & exornaturi sint. Sed absit dicto inuidia. Soli enim publicæ vtilitati propagandæ incumbo, vanæ & inanis gloriolæ perpetuus contemptor.

At cum inter præcipua harum pilularum ingredientia, aloë primas teneat, & recardo in eo potillimum versetur, vt ex arte rectè repurgetur, ab eius præparationis descriptione hic initium facimus, quæ ita habet.

Vera aloë præparatio.

℞. Aloë succotrina optima & laudatissima ex vesica ℥vj. aut ℔ ℞. veltaniâ, quantum lubet: quam redactam in puluerem immittas in matrarium seu cucurbitam vitream: affunde aqua endiuia aut acetose, vt quatuor vel quinque digitos supereminet: pone in Balneo Mar. calido ac ferè bulliète, vase optime clauso cum subere ac cera hispanica. Stet ita per duos vel tres dies integros, & conflabis aquam ab aloë essentia tinctam, & rubicundissimam rubini instar, quam lenitè per inclinationem à facibus separabis, ne quod crassum est, exeat simul, liquorem effusum seorsim asserua in alembico probè clauso. Materiam relictam affunde aquam endiuia, sed non tantum quantum prius. Denud digere vt antè, colaturam sepe, priorique aduice, ac rursus aliam affunde, donec aquam nullum amplius eliciat colorem, & videbis residu, quod est in fundo arenæ instar aut cineris in magna satis copia. Ex media libra duæ vel tres vncie restabunt: est autem sæx aloë inutilis, nec in aqua dissoluitur. Aquam omnem tinctam destilla per alembicum, aut fac exhalare in patina argentea, carbonibus calidis imposita, donec materia restet crassitudine mellis: quæ erit

erit lucidissima rubini instar & maiori artificio atque iudicio preparata, quam solet vulgo simplici illa ablutio, si vel centies abluatur.

Hæc aloës sic preparata & depurata, basis vicem obit ad plures effingendas pilulas: quæ quo iam per se ad unius scrupuli dosin exhibita, excellens medicina est.

Gummatum preparatio.

In pluribus etiam pilulis formandis recipiuntur *gummi ammoniacum*, *bdellium*, *opopanax*, *myrrha*, *scammonium*, quæ ipsa quoque imprimis præparatione opus habent, ut potè quæ multis adhuc facibus crassis & inutilibus scateant.

Gummata ferulacia.

Gummatum preparatio. Antequam igitur *gummi ammoniacum*, *bdellium*, *opopanax*, & similia in vsum veniant, ea in aceto rosato aut vino albo dissoluenda sunt, & perfectum trahenda.

Myrrha.

Myrrha prepar. *Myrrha* quoque in vino ad ignem Baln. M. dissoluta, adhuc calens per linteum transecolanda est.

Scammonium.

Scammon. prepar. Vera *scammonea* preparatio fit cum succo limonum depurato, idque in eodè Baln. Mar. calido: in quo dissolvatur, & feruens etiam adhuc per linteum transmittatur, & hoc pacto crassa eius & impura substantia, quæ non nisi noxans parit, ab ea secernatur.

N. Chymici, qui certa quadam, & infallibili experientia edocti, elegantes illas & singulares vitrioli proprietates occultè

in eo delitescentes eruere norunt, haud verentur *scammoneam*, *myrrham*, & ipsa etiam *gummi preparare* & dissolvere cum phlegmate vitrioli, toto suo spiritu imprægnato. In hoc solo enim spiritu latet vera illorum simplicium preparatio, quæ cum exuperante calefaciendi qualitate insignita sint, hac via exquisitè & perfectè corriguntur: hic etiam spiritus, verum *euphorbij* correctivum existit, quod aliàs tanquam venenum, tum in pilulis *euphorbij*, tum in aliis inde concinnandis remediis (nisi prius vera, uti diximus, & legitima eius accedat preparatio) penitus abdicandum puto.

Hæc omnia hætenus dicta sunt, ut si in posterum de *aloe preparata*, de *gummi myrrha*, & *scammonea* præparatis mentio fiat, præmonitus lector, veras præparationes modò expositas intelligat.

Pilula Aulhoris.

1. *Pilula panchymagoga.*
2. *Aloe panchymagoga.*
3. *Phlegmagoga.*
4. *Melanagoga.*
5. *Pil. Cholagoga de centaur.*
5. *Alia cholagoga ex Alexic.*
7. *P. de Rhabarb. monach.*
8. *P. phlegmagog. de absynth.*
9. *P. Tartarea melanogog.*
10. *P. polychresta Q.*
11. *P. Benedicto Q.*
12. *P. de ammoniaco*
13. *P. de Sagapeno.*
14. *P. Hydragog.*
15. *P. de Euphorbio*

16. P. de Euphorb. contra pestem.
 17. P. ad tremorem & spasmus.
 18. P. pestilentialis Alberti Ducis Bavaria.

I. *Pilula panchymagoga s. Catholica*
Quercetani.

℞. Aloës preparata vt supra ℞ B.
 (vel amplius prout tibi videbitur)
 hanc inde in vitrum amplissimum
 capax (quali plerumque conferuæ
 solent aduersari) & simul affunde
 succum violarum, variis coctioni-
 bus, & separationibus puri ab impu-
 ro per solam digestionem in B. Mar.
 mediocriter calido, aded depurati &
 cocti, vt tandem ad syrupi consiltē-
 tiam reduci possit citra mellis sac-
 charine additionem: de qua præpa-
 rationis methodo, abundè satis di-
 ctum est supra in capite de syrupis;
 sic quoque in præparandis cæteris
 succis procedendum erit. Hic suc-
 cus ita præparatus cum prædicta a-
 loë miscetur & vitrum in quo con-
 tinetur materia, radiis solaribus æ-
 stiuo tempore, aut simili calori, vt
 hypocausti exponatur, & prædictus
 succus inspissabitur, atque paucis
 diebus aded cum aloë permiscebi-
 tur, vt omnia in vnum corpus, & in
 vnam consistentiam reducta esse vi-
 deantur.

Nota: Materia singulis diebus, ru-
 dicula lignea optimè agitetur, vt om-
 nia probè in vicem misceantur: cui
 mixtioni suo tempore adde

Succor. Flor. primula veris
Persica arboris
Rosarum pallidarum
Cichorij

Buglossa

Hyperici an. ℥iij.

*Singuli hi succi præparentur ad mo-
 dum succi violarum.*

Et sic intra quatuor vel quinque mē-
 ses, quod temporis spatium, huius o-
 peris perfectio requirit, propter flo-
 res, qui diuerso tempore nascentes,
 simul colligi nequeunt, semilibram
 aloës tux, ad libram vnam & semis
 auctam inuenies: omnes enim succi
 perfectè cum illa incorporati sunt
 huius materię seculibræ, insuper
 adde essentiæ siue extracti

Senna ℥ij.

Extracti rhubarbari

Agarici an. ℥ij.

Cinnamomi

Pulueris feniculi dulcis

Anisi an. ℥j.

Spec. diatriasantalii ℥iij.

Omnia reducantur ad bonam pi-
 lularum consistentiam quæ ad ℥j. ℞.
 exhibitæ, in vniuersum omnes pur-
 gant humores, & ipsum etiam san-
 guinem: vnde hoc remedium panchy-
 magogum appellandum dicitur.

*Ha pilula citra extractorum purgantium
 additionem, per se sunt præstantissima ad
 corporis sanitatem conseruandam, ex vir-
 tute sua balsamica: vnde etiam verminum
 generationem prohibent: in genere omnes
 humores corruptos, noxios & superfuos e-
 uacuant, totam sanguinis massam purifi-
 cant, & ad alios diuersos affectus curandos
 conducunt. Basis præterea vicem subeunt
 ad diuersa & specifica remedia concinnan-
 da, aduersus febrem quartanam, & omnes
 lienis obstructions, addèdo suff. quantitatē
 gummi*

gummi ammoniaci, bdellij, ad eum, quem scripsimus modum præparatorum: vim earum purgatoriam efficaciorē reddes, adiciendo scammonium ut supra præparatum.

Nonnihil discrepantes ab hac descriptione exhibet Author in cura Arthritidis, ut & in consilio cachoxia nobili cuidam Virgini præscripto, addit, nimirum & myrrham, Crocumque &c. atque maximopete commendat in præservatione ac curatione dictorum affectuum. *Vide dictis locis.*

Aloes usus & vires.

Quilibet pharmacopœus debet ad modum præscriptum, magnam ejusdem essentia aloës, quæ in plures annos ad servari potest, quantitatem simul præparare: per se sola enim exhibitæ purgat ventriculum à mucilaginosis impuritatibus, in ipsis tunicis impactis: roborat etiam eundem, coctionemque jurat. Frequens præterea unci hujus balsamici remedij usus, modò id rectè præparatum fuerit, vitam diuturnam & sanam tuetur à pluribus morbis.

Celsus eiusdem Aloës laudes mirè prædicat nec immeritò propter eius virtutes summas, quæ multò efficaciores adhuc, enumerata illa digestionem & depurationem evadunt.

Aloe panchymagoga.

Si quis voluerit ex ea parare remedium simplex purgans bilem, quatuor unci aloës ut supra præparata, addat unciam unam essentia sive extracti rhabbarbari, vel unciam unam extracti agari-

Tom. II.

ci aut turbiti, si pituitam purgare velit: vel eandem dosim extracti helleb. nigri, & senæ, si solam melanchol. educere animus sit: non hic opus habes correctivis (quæ potius molem corpoream in plerisque medicamentis augent, quam nimiam illorum vim purgatoriam minuunt) ea tamen addi videbis in capite de extractis, ubi de eorundem simplicium vera præparatione & correctione agetur.

Si generale quoddam remedium ad omnes humores simul, ut par est, purgandos conficere velis: misce humul omnia illa extracta, augendo dosim aloës ad eorundem proportionem.

Si quis de labore & longiori tempore conqueratur, & crassiori quadam horum remediorum præparatione contentus esse velit: is quatuor unciis aloës præparata admisceat.

Rhabbarbari subtilissimè pulverizati ℥j.

Cinnamomi ℥ij.

Crocij ℥j.

Spec. diatriæ santali ℥℞. ex his omnibus formentur pilulæ ad purgandam bilem.

3. Aloe pchelegmagoga.

Ad pituitam deturbandam, eidem aloës ponderi adijce

Agarici trochiscati, & in pulverem redacti ℥j.

massticæ ℥j.

Salis gemmæ ℥℞.

Vel agarici trochiscati loco, adde spec. diacarth. ℥x.

Bbb 4. Aloe

Simplicia
purgantia
cum Aloë.

4. *Aloe melanagoga.*

Vt fiat melanagogum simplex,

adde

Senna subtilissimè pulverizata. $\mathfrak{z}\text{ij}$.*anisi,**faniculi,**Epithymi ana ℥ ℔.*

Temporis ratio postulat, ut formulas nostrorum cholagogorum, phlegmagogorum, melanagogorum, prout supra promissimus, nunc proteramus.

5. *Pilula cholagoga de centauryo, Quercet.*

℥ *Succorum optimè depuratorum centauryi minoris.*

*Rosarum pallidarum.**Eupatorij Mesue**& rad. oxylapathi ana ℥ iij.*

In quibus adde aloes preparata ut supra ℥ vj.

Digerantur ad ignem Baln. Mar. per 12. horas, ut fiat perfecta dissolutio & mixtio; dein omnia coagulentur, ad mellis consistentiam: cui adde

*Pulveris rhabarbari ℥ j.**Xyloaloes**Myrrha ana ℥ ij.**Croci**Cinnamomi ana ℥ ℔.**Spec. Diatriasantal**Trochisc. Diarrhodon ana ℥ j.*

Misce fiat pilularum massa: dosis ℥ j. ℔. vel ℥ ij.

Presunt in omnibus febribus bilosis, atquato morbo & cachexia. Iecoris item,

ceterarumque partium, nutritioni dicatarum, obstructionibus mirifice auxiliantur.

6. *Pilula cholagoga Querc. ex Alexic.**℔. Rad. Polypod.**Corr. Fraxin. ana ℥ ij.**Herb. Scord. m. ij.**Agrimon.**Fumar.**Scabios.**Meliss. an. m. j.**Dictamn. p. ℔.**Sem. Endivia.**Citri & corticis ejus, ana ℥ iij.**Flor. Buglossi**Violarum**Tapsi barbati**Hyperici**Calendula, an. p. j.*

Omnibus hisce probe decoctis, in libra hujus decoctionis bene transcolata, atque clarificata: dissolve Aloes in vesica ℥ vj. Quæ certè dissolutio fieri debet in phiala, vel alembico vitreo, in balneo Mar. calidissimo, imponendo ut sic melius ejusdem aloes fiat dissolutio & à fecce terrestris separatio, imò vero exhalatio usq; ad mellis consistentiam, quam separatim conservabis.

Separatim quoque extractionem, quæ subsequitur, faciendam curabis.

℥. *Fol. Senna, ℥ ij.**Rhabarb. ℥ j.**Caryophyllorum**Cinnamomi.*

Mars

Macis

Santalii citrini an. ℥j.

Ex hisce omnibus extractionem fac separatam, cum aqua mali citrei, aut endivia. Extractio autem quo supra modo separata, postquam ab aqua secreta fuerit, & in consistentiam mellis reducta: miscebitur cum essentia aloes reservata, & mixtioni adiciuntur

*Myrrhe select. ℥iij.**Mumia vera ℥j.**Croci ℥℥.**Salis absinthij & Melissa, an. ℥iij.*

Ex tota hac materia cum syrupo citreo fiat massa pilularum. Dosis ad ℥j. sufficit.

6. *Alie de Rhebarbaro monachorum.*

℥ Succi radicum rhabarbari quod monachorum dicitur.

*Succi summitatum fumarie**Centauree minoris, Lupulorum,**Eupatorii Mesuae, an. ℥. j. vel amplius secundum quantitatem preparandam.*

Hi omnes succi invicem rite permixti in matrarium injiciantur, atq; in balneo Mar. digerantur ac perfecto depurentur: tandem ex his liquorem per alembicum elicto, donec reductatur ad mellitam consistentiam, quam seorsim ad servabis.

Eadem quoque operatio & preparatio fieri poterit cum succo florum prunorum domesticorum sive sylve-

strium, quæ eodem tempore efflorescunt, & mellita illorum consistentia cum præcedenti jam reservata superaddatur. Talis autem inter utramque erit proportio: quod si ex prima sex unciaz consistent, & secunda quatuor apponantur, & optime invicem misceantur.

Eadem tertium fiat extractio, digestio, & separatio puri ab impuro, usque ad mellaginem, & succis florum rosarum pallidarum & Damascenarum invicem mixtis.

Deinde accipe horum succorum depuratorum, & in mellaginem reductorum ana ℥℥. Misce, & totam hanc mixtionem in consistentiam satis duram decoque, ut inde pilulas concinnare possis: cui materiz si proprium sale addideris, præstantius evadet remedium purgativum, quod diuturno etiam temporis spatio conservabitur.

Dosis ℥j. ℥. Ex qua dosi facti velis pilulas. Vel certe hujus extracti, cum aqua horum simplicium quam prius ante reservaveris, vel cum alio quovis liquore dissolvere poteris ℥℥. vel ℥j. portionemque inde in parva quantitate conficies: ad dosin scilicet, qua sine ulla perturbatione benignam, & apprime salutarem evacuationem procurabit.

Ad hujusce descriptionis typum, non modo quivis est turba Medicorum, sed etiam aliorum, quia aliquantisper in arte destillandorum & preparandorum remedium versati sunt: infinita pene purgantia.

Bbb 2 utu

ut utilitate, sic bonitate præstantia, ex herbis & floribus hortorum communium conficiet: indeque pariter comperiet, quomodo coctionis, depurationis, & coagulationis istius, in consistentiam satis solidam, comparatæ beneficio, omnes confectiones purgativas communiore, diutius sine saccharo & melle conservare, & ex eisdem in minori multo quantitate dare, poterit.

Pilule pblegmagoga de absinthio Quercetani.

℞ Spec. Hiera simplicis Gal.
℥j.℞.
Trochisc. albandal ℥vj.
Agarici recenter trochiscati ℥.ij.
Sem. Carthami
Hermodytylorum
Asari
Turbiti gummosi, ana ℥j.
Myrrha electa ℥vj.
Cinnamomi
Macis
Piperis
Sem. Faniculi ana ℥ij.

Macerentur in ℥j. ℞. succi absinthij optimè depurati, & ℥j. vini albi optimi, idque in vase vitreo optimè clauso ad ignem Bal. Mar. satis luculentum per triduum: dein materia adhuc fervida per fetacum trajiciatur, his adde aloës ut supra præp. ℥iij. tandem omnia ad ignem cinerum coagulentur, donec acquirant bonam pilularum consistentiam.

De his pilulis in extracti modum

preparatis, sufficet exhibere pro dosi ℥j. vel ℥j. ℞. ad summum. Pituitam à cerebro, pectore, ventriculo, cæterisque partibus nutritioni dicati. & stercora excrementa à partibus etiam profundioribus & nervosis blande educunt: atque idcirco morbis omnibus à causa frigida genitis conferunt, ut cephalalgie, apoplexie, paralyti, cruditatibus ventriculi: doloribus item arthriticis, tum ad præservationem tum ad curationem, non parum afferunt superpetuis.

9. Pilule tartare & melanagoga Quercetani.

℞ Crystallorum vel cromoritarum
tari ℥iij.
Polypodij querni ℥ij.
Passul. Corinthiacarum ℥j.℞.
Myrobalanorum omnium ana
℥℞.
Florum buglossæ
Borraginis
Nymphae, ana p.j.

Coquantur in suff. quantitate aquarum fumarum & scolopendria ad medietatis consumptionem. De hoc decocto acidulo & gustui grato, optimè depurato & clarificato cape ℥ij. succi optimè depurati pomorum redolentium. ℥j. in quibus adde

Foliculorum sene mundatorum
℥iij.
Turbiti
Rad. hellebori nigri veri ana
℥j.℞.
Myrrha electa ℥j.
Macis

Garyo-

Caryophyllorum
Cinnamomi
Epithymiana ℥℥.

Macerentur ac digerantur ad ignem Bal. Mar. per quatrimum, idque in vase vitreo optimè clauso: deindum materia adhuc terret fiat expressio, vel per setaceum trajectio, cui adde aloës, ut supra præparata ℥ iij, omnia sufficienter coagulentur ad ignem lentum: addendo sub finem dum ferè refrigerata erit materia.

Spec. Diarrhod. abb.

Letificanti Gal.

Trochisc. dialacca ana ℥ j.

Salis Absinthij &

Praxiniana ℥ ij.

Essentia croci ℥ ij.

Olei anisi aliquot guttulas.

Reducantur in bonam pilularum consistentiam.

Dosis harum pilularum est quoque ℥ j. vel ℥ s. ℥. ad summum. Admiranda illarum virtus nunquam satè laudari potest: purgant utramque bilem, omnes humores crassos, tartareos, falsos & mucilaginosos radicitus eliciunt, vel è partibus etiam profundissimis: succurrunt diversis maniacis & melancholicis affectibus, febribus quartanis: opitulantur & conducunt ad versus psoram, cancerum, lepram, & luem veneream, eo quod purificent totam massam sanguinis, à variis corruptionibus diversorum affectuum effluviis causis. Idcirco & sani iisdem singulis mensibus semel purgantur ad multorum morborum præcautionem. Sumi possunt manè vel vesperipost cœnam parciorem, & ante somnum: & miram in modum evacuari animadvertes faces

atras, vel humorem atrabilarium, qui omnium totius corporis contumacissimus, agerrimè evincitur aut subigitur.

Pilula polychresta Querc.

Isdem pilulis interdum adjiciantur

Essentia aloës & scammonii,

Essentia rhabarbari an. ℥ j. ℥.

Essentia senæ ℥ j.

Essentia trochiscorum albandal.

℥ ℥. vel amplius.

His essentiis, vel seorsim, vel omnibus simul præparatis pilularum harum vim purgatoriam longè efficaciorè reddo, quastunc appello polychrestas, à summa illarum utilitate incurandis pluribus affectibus, & à singulari earundem proprietate, qua omnes humores simul educunt.

De his licet vel unum solum modo scrupulum, aut minus etiam exhiberis, operationem excellentem & omninò admirandam percipies.

N. Sed dum sic à nobis præparantur, & tam exigua dosi exhibentur, quidam censores in eliciendis purgativis rerum essentiis parùm versati, & balsamica virtutis penetrativa, operativa & activa profusè signari, inde occasionem arripiunt eas mercuriales & antimoniales vocitandi: quibus duobus lethalibus & pestiferis vocabulis, pilulas meas statim infectas, & suspectas venenositatis macula inustas iri opinantur: quasi verò ipsæ ex veneno paratæ essent, & idcirco dignè judicandæ, ut in perpetuum exilium ad Anticyras usque & Garamantas relegarentur.

Bbb. 3; II. Pi.

III. *Pilula benedictæ Quercet.*

Sed frivolæ huius & effectæ suspicionis nebulam facile discentiet veritatis lumen, & ipsa experientia: quæ sola fretus, de pilulis meis polychrestis accipio partem unam, & totidem Mercurii mei vitæ: ex quibus probè invicem mixtis, cum quodam syrupo conficio pilulas meas benedictas.

Has sic appellandas puto, ab excellentissimis & planè stupendis effectibus, quos exerunt in curâ luis venereæ, quantumvis inveteratæ, & quam cancer; pustule, modi, dolores, & similia perniciosâ, & gravissima symptomata comitantur: hæc porro pilula blandè perficiunt operationes suas citra vomitus provocationem, aut ullam corporis conturbationem, adeo ut a pueris & gravidis mulieribus tuto deglutiri queant: continuando illarum usum quindecim, vel etiam viginti diebus alternis, donec eiusmodi affectus radicatus evellantur & perdomentur: nulla prorsus salivatione per os concitata, sed tantum per urinam interdum, quæ vera in his affectibus crisis esse solet.

Nota. Testes hic producere possem infinitos medicos, chirurgos, & plures alios, qui verborum meorum veritatem confirmarent: sed res ipsa per se satis loquitur, ita ut non opus sit verbis, ubi rerum adsunt testimonia. Omnes præterea veri & sapientes medici, quibus æquè ac mihi de summis & admirandis mercurii virtutibus, quas in occulto continet, constat, his fidem attribuere minimè dubitabunt.

Huc me nolentem volentem compulerunt meæ pilulæ benedictæ,

ut in quædam verba de mercurio vitæ, me tanquam obiter & extra institutum vagantem effunderem.

Sed repetamus cursum nostrum, & priusquam huic capiti de pilulis finem imponamus, iis tanquam generalibus quibusdam pilulis supra descriptis, huc quædam alias adjiciamus non minus præstantes, quam utiles, certæque experientia comprobata, & certis quibusdam morbis peculiares: sic febri quartanæ conferunt pilulæ de ammoniaco, quarum descriptio mox sequitur.

III. *Pilula de Ammoniaco.*

℞. Aloes ut supra præparata ℥iij.
Gummi ammoniaci in aceto sylvestrico dissoluti & persitaceum trahelli
Myrrha præparata ℥B.
Mastiches
Spec. Diatriasantalina ℥j.
Crocī ℥ij.
Salis fraxini, vel absinthii ℥iij.
cum syrupo de stachade,
vel de succo rosarum fiat pilularum massa.

N. Potest etiam addi camphora nonnihil. v. g. ℥B. circiter.

Excellentes harum pilularum vires atque virtutes pro merito satè prædicari nequeunt: adeo copiosè & utiliter purgant tartarum, omnemque faculentam corporis materiam, idque citra ullam dolorem, molestiam & perturbationem, magnoperè etiam conferunt adversus omnes defluxiones & dolores ventriculi, adversus cachexias, oppilationes lienis eius.

eiusdemque duritiem & scirrhum, febres quartanas tollunt & quotidianas inveteratas: præstantissima præterea sunt ad homines corpulentos & plethoricos evacuandos: & sufficit exhibere unicam aut alteram saltem pilulam iis, qui difficulter vel bolos, vel poriones, vel huius generis alia medicamenta, ob ingratum saporem & nimiam quantitatem nauseabunda, sumere possunt. Poterunt quoque eadem sine extracto scammonii, & trochiscis albandal. preparari: sufficienter enim per se purgant, ac ita iis preparatis quilibet citra incommodum aut molestiam ullam feliciter uti poterit.

N. Hoc utique unum erat ex numero præcipuorum purgantium. D. Rivierii, non ita pridem regis nostri invictissimi primarii medici.

Q. An gummi ammoniacum detestandum?

Scio, quosdam hic demirari satis non posse, gummi ammoniacum à nobis additum, quod illorum iudicio immoderato & excedente calore præditum sit, & idecirco huiusmodi remedia inter deleteria referri debere, planè sibi persuadent. Ob hanc ipsam causam ad me venerunt quidam, summæ auctoritatis viri, sciscitantes, num & ego tales pilulas approbarem: quas illi tanquam noxias & exitiosas à quibusdam nec infimæ notæ medicis improbari & planè damnari audivissent. Quibus responsum fuit, quod eadem pariter sententia, condemnanda esset: tota propemodum reliquarum pilularum familia, quæcunque in dispensatoriis, ad communem usum hodiè

descriptæ haberentur: siquidem & illarum plerisque, easdem gummi vel sine ulla præparatione adderentur: addita simul oculari demonstratione, & oblatis dispensatoriis ipsimet viderunt, quàm magnus sit pilularum earum numerus, quæ ab iisdem gummosis remediis & nomina & appellationem suam adhuc retinuerunt, ut sunt pilula de sagapeno, opopanace, bdellio, sarcocolla & quod eadem gummi in aliarum plurimum compositionem recipiuntur, ut sunt pilula de agarico, Mes. de colocynthide Ioan. Damasceni, fetida, de hermodactylis, de nitro Alex. Tralliani, quibus etiam inter ingredientia additur ipsum euphorbium omnium calidissimum, inque venenorum classei relatum. Quibus omnibus evidenter satis demonstratis sic illi facile colligebant, quod critici isti has pilulas, quæ solummodo gummi ammoniacum, optime insuper præparatum excipiunt, vel ex invidia, vel ex cæca ignorantia oppugnassent; ut qui parùm acuto oculorum lumine sua inspexissent dispensatoria.

Ob has virtutes præstantissimas Pil. de Sagapeno & efficacissimas, quibus huiusmodi gummi eximie dotata sunt, non intermittam & hic in publicum proferre: pilulas de Sagapeno nuncupatas, quarum participem me fecit in ultima mea peregrinatione Italica D. Camillus à Camillis nobilis patricius, & medicus celeberrimus Genuensis, quas inter alia sua secreta plurimi faciebat: præsertim autem illas ad febrem quartanam propulsandam maximopere commendabat.

13. *Pilula de sagapeno Camilli.*

℞. Sagapeni gummosi præp. ℥vj.
Ammoniaci identidem optimè præp.
℥vj.
Extracti trochisc. albandal. ℥j.
Scammoni præparati ℥℥.
Salis gemma ℥j. ℞.

Cum syrupo violato acidulo & tincto fiat massa, ex qua conficiantur pilulæ in pisi vel ciceris formam.

Vnicæ tantum pilulæ initio paroxysmi exhibenda est, continuando ad aliquot dies. Sed harum usum præcedat humorum præparatio cum decoctis nostris præparantibus melanagogis, & syrups de pomis redolentibus, & de fumaris.

Paulo ante, vel post harum pilularum deglutitionem, inungi debet cervix, collum & tota spina dorsi linimento composito ex theriaca, aqua vita, salvia, vel juniperi, aut vulgari, & pauco oleo laurino, vel de spica.

Curatio febriv quartanarum. Hac methodo ad imitationem Camilli instituta per Deigratiam multas febres quartanas substitui: quæ à facibus gummosis viscidis, & tenaciter corpori nostro adhærentibus subortæ, non alia ratione, quam per eadem gummi dissoluntur & liquefiunt. Res enim oleaginosas & sulphureas dissolvit sulphur, quod ne summa quidem aquæ fortis vehementia & vis efficiet unquam. In omni enim affectione opus est mixtione, quæ sit per similia, veluti id alibi fusius & clarius demonstravimus. Et rationi consentaneum est, quod gummi à suis similibus gummi attenuentur, dissolvantur & liqueantur, & per conse-

quens ad expulsionem, & evacuationem idonea & apta fiant. Id quod à cæteris medicamentis sive præparantibus, sive eccoproticis vel laxativis nunquam præstabitur: unde fit, quod tam infiniti morbi relinquuntur incurabiles.

Huius febris magnitudo, longitudo & frequentia, quæ est tanquam medicorum opprobrium, & tormentum perpetuum, quo se expedire haud possunt, occasionem mihi dedit in hæc pilularum de sagapeno descriptionem digrediendo, quarum effectus sunt admirandi in cura febrium quartanarum, procedendo uti supra. Quarum usus similiter continuari debet ad aliquod tempus, & per quæ duobus vel tribus horis post illarum deoriationem, sumat quoddam jusculum, hæmorrhoidibus insignitum, in quo ex herbis inter hæc sit borrago, buglossa thymus & radice aperitiva, cum pomis simul curpendis in rotulas dissecto.

14. *Pilula hydragoga Quercet.*

℞. Succorū quam optime depuratorū
Summitatum fraxini ℔j.
Valeriana
Centaurij minoris ana ℔℥.

In quibus macera & digere ad ignem Baln. Mar.

Folical. Senæ orient. ℥ij.
Hermodylorum
Turbit
Asari ana ℥ij.
Cinnamomi
Santali curvini
Spica nardiana ℥℥.

Dea

Dein fortiter exprimantur, & coquantur ad mellitam consistentiam, cui adde

Aloes præp. ℥iij.

Fœcula bryoniae

Fœcul. Aridis ana ℥j.

Scammonæ præp.

Extracti trochisc. alhandal. ana

℥iij.

Elaterii preparati, ut docebitur

℥j.

Salis ceterach

Salis prunella ana ℥j. B.

Trochisc. de eupatorio ℥j.

Cum syrupo ros. fol. fiat pilularum massa dosi ℥j. B.

Adpellendam viscerum obstructi-
onem, educendas aquas: denique ad ca-
chemiam & omnem hydropis speciem præ-
stantissimum illud est remedium.

N. Preparationem elaterii vide in
capite de extractis purgantibus: & in ca-
pite de salibus, quid per salem prunella,
(qui ex fossilium familia elicitur) in-
telligamus.

15. *Pilula de Euphorbio.*

Pilula de Euphorbio, quæ non ni-
si in chronicis & extremis morbis, ubi
attenuandum, liquefaciendum, &
evacuandum est, exhibentur: idque
ob materiam quandam adeo tena-
cem, viscosam & contumacem, ut
reliquorum auxiliorum vim tanquam
irritam & non satis validam respuat:
hæc, inquam pilulæ, quibus euphor-
bium adhuc crudum & sine præpara-
tione additum est, mihi semper fue-
runt suspectæ: & si res meo staret ar-

Tom. II.

bitrio, illorum usum vix ac ne vix
quidem approbarem: tale enim re-
medium, quod non artificiosa qua-
dam præparatione prius emendatum
fuerit, in corpus ingeri non potest,
quin evidentissimam & nimiam ejus
simul inducat calefactionem, seditio-
nemque moveat. Acutinam ij, qui
adeo morosè damnant & procla-
mant antimonium, paulo accuratius
discrimen maximum inter hæc duo
remedia perpenderent, adverterentque
euphorbium in venenorum numero,
tum à Dioscoride, tum ab aliis, non verò
antimonium sicut jam alibi fufius o-
stendimus, recenseri.

Interim verò ex eodem *Euphor-
bio*, artis industria correcto & præpa-
rato, tam excellentissima parantur re-
media tum purgantia, tum sudorifica
adversus febres quartanas, & similes
indomitos & contumaces affectus, &
contra ipsam etiam pestem ut multi
hinc medici, viri gravissimi & doctis-
simi, postquam eius vires certa expe-
rientia comprobassent, idem ad usum
medicium vocandum judicaverint, &
proprietas eiusdem in scripta retu-
lerint. Sic quoque arrepta occasio-
ne, idem euphorbium in pharmaco-
pœam meam introducere volui, ad-
dita simul vera & genuina illius corre-
ctione & præparatione, qua vim eius
deleteriam & perniciosam tollo; ac
inde medicinam produco ad multos
gravissimos affectus utilissimam &
saluberrimam.

Ccc *Pilula*

Pilula de Euphorbio mirabiles contra omnis generis febres chronicas intermittentes, atque quartanas, nec non contra omnes cachexias, hydropisim, paralyfim & colicos dolores.

℞. Euphorbii preparati, ut mox docetur, ℥j.

Spica nardi

Mastiches ana ℥vj.

Opopanacis

Sagapeni preparati,

Bdellii ana ℥℞.

Agarici trochiscati

& Trochisc. albandal ana ℥ij.

Syrupi violati aciduli & tincti colore purpureo, quantum suff. &

Fiat pilularum massa: dosis à ℥j. ad ℥ij.

Preparatio Euphorbii.

Primo omnium optimè mundetur ab omni sæce: postea in exigua redigatur frustula, ex quibus cum limonibus sive citriis, in orbiculos sive rotulas dissectis, unà cum suis corticibus fiat S. S. S. adeò ut primum & ultimum stratum constet ex limonum orbiculis, & totum hoc pastæ involuero includatur in panis formam, qui in furno mediocriter calefacto coquatur, idque in modum biscocti, hoc est, panis ille semel coctus remittatur in furnum, & coquatur secunda vice.

Quo facto, aperi panem, & euphorbium inde perquam accuratissi-

mè separa simul cum orbiculis limonum, quibus illud adhærebit, & albosimum simul apparebit, separata & abolita omni eius vi venenata.

Huic euphorbij præparationi, quam aliundè acceptam fero, nondum acquiesco, sed illud ita præparatum, in matracium aut vitrum aptum & capax injicio, superaffundendo succi limonum vel granatorum acidorum optimè depurati tantum, ut supernatet tribus vel quatuor digitis: dein omnia colloco in Balneo Mariæ ferventissimum ad digerendum, donec euphorbium dissolvatur à dictis succis, quibus omnibus per lentam trajectis, succi postea per evaporationem separentur, & euphorbium remanebit in fundo deparatissimum, utpote à quo omnis calor exuperato & qualitas venenata penitus sit separata. Sed ut ad chymicos sermone nostrum convertamus, cum phlegmate vitrioli, totali & integro suo spiritu impragnato: vel cum citiorum, aut pomorum curtispendularum aquis, acido sulphuris, vel ipsius vitrioli spiritu tinctis & acidulis redditis, multò adhuc præstantior fiet eisdem euphorbij præparatio: quod licet alibi jam dixerimus, non tamen hic piget idem adhuc semel obiter tantum repetere.

Ut igitur ex euphorbio continetur pilula, adversus pestem efficacissime, hoc sequenti modo, procedendum erit.

••(o)••

16. Pi-

16. *Pilula de euphorbio contra pestem Quercetani.*

℞. Euphorbii ut supra preparati ℥j.
 Extracti nucis vomica
 Extracti croci orientalis ana ℥ij.
 Extracti rad. angelica
 Et tormentilla ana ℥j. ℞.
 Extracti theriacis ℥ij.
 Confect. alhermes
 Et de hyacintho an. ℥j.
 Essentia corallorum ℥j. ℞.
 Terra sigillata vera q. s. ut

Reducantur in pilularum consistentiam:

Dosis ℥j. ℞. Qui peste correpti sunt utentur iis manè in dosi prescripta, confestim superbibendo aqua benedicta ℥ij. & stragulis recti multum sudabunt: quo modo venenum à centro ad circumferentiam provocabitur, & admirandum percipietur remedium.

17. *Pilula mirabiles ad tremorem & spasmus.*

℞. Castorei
 Pyrethri
 Cast. lignea an. ℥ij.
 Sagapeni preparati, ut docuimus
 Extracti trochisc. alhandal
 & hiera picra Gal. ana ℥j.

Misce fiat pilularum massa: Dosis ℥j. vel ℥ij.

18. *Pilule pestilenciales Alberti Ducis Bavarie.*

℞. Croci
 Myrrha
 Camphora
 Ossis de corde cervi

Spodii an. ℥j.
 Ligni aloes
 Beeni albi an. ℥j. ℞.
 Terra sigillata vera ℥ij.
 Flor. sulphuris ℥j.
 Cort. & sem. citrii.
 Caryophyllorum
 Zingiberis albian. ℥ij.
 Ambra ℥j.
 Fragmentorum hyacinthi
 Smaragdorum
 Granatorum an. ℥j. ℞.
 Agarici electi
 Rhabarb. optim. an. ℥j. ℞.
 Aloes ex vesica ad pondus
 omnium

Misce fiat pilularum massa: dosis ℥j. ℞.

Si loco horum ingredientium, crasso tantum modo preparatorum recipiantur illorum extracta, remedium evadet multo prestantius & utilius.

Has pilulas instar secreti alicuius magni acceptas fero D. Birkmanno, viro doctissimo & medico Colonien- si celeberrimo, quem tum hac presen- ti memoria, tum aliàs semper honori- ficè & peramanter colo.

CAP. XX.

De pulveribus purgantibus.

PULVERES purgatorii ita divi- duntur, ut alii vel simpliciter pur- gent quemlibet humorem scorrim, bilem videlicet, pituitam, & succum melancholicum: alii vel duos saltem, vel omnes pariter educant: alii verò apti & appropriati sint certis corporis partibus, veluti capiti, stomacho,

Ccc 2 ventri,

ventri, lieni, peculiariter à varia fecum illuvie, putredine & corruptione repurgandis, de quibus solis pulveribus purgativis, ne longius ab instituto discedamus, hic agemus. Quibus si accesserint nonnulli pulveres morbis quibusdam peculiare & specifici, eos ad eò addimus, quòd tanquam selectissimi propriamque experientia diutius à nobis comprobati sint, quibus lucè aspiciendam publici commodi causa, nullo modo denegavimus. De cæteris pulveribus, tam alterantibus quàm roborantibus, variisque aliis modendi scopis accommodatis, amplissima quidem dicendi occasio hinc esset: sed illos rejicimus in cap. de confectionibus aromaticis, ubi de maxima illorum parte tractaturi sumus: plures verò alios in scriptis hinc inde nostris sparsim tradidimus.

Traduntur hoc loco.

1. Pulvis cholagogus.
2. Phlegmagogus.
3. Melanogogus.
4. Panchymagogus.
5. Alius.
6. Cephalis ad morbos frig.
7. ad hydropem.
8. ad lumbricos.
9. ad lumbricos.
10. Cachecticus.

1. Pulvis cholagogus.

℞. Rhabarbari electi ℥ ij.
 Flor. Violarum ℥ ij.
 Ros pallidarum
 Hyperici an. ℥ j.
 Spec. Diatriasantal,

Mastiche
 Cinnamomi an. ℥ B.
 Scammonia prep. ℥ j.
 Sacchari violati ℥ B.
 Misce fiat pulvis: dosi ℥ j. sumatur ex jusculo.

2. Pulvis phlegmagogus.

℞. Spec. Diacarthami ℥ ij.
 Agarici trochiscati ℥ B.
 Turbith
 Hermodactyl. ana ℥ j.
 Misce: dosi ℥ ij. cum jusculo vel vino.

3. Pulvis melanagogus Querc.

℞. Senæ ℥ j.
 Anisi
 Feniculi dulcis an. ℥ j.
 Cinnamomi ℥ ij.
 Crystallorum tartari ℥ ij.
 Sacchari ℥ j. B.
 Dosi ℥ ij.

Hic pulvis non injucundi saporis est:

Optimè purgat humores acres, saliosos, retorridos, & melancholicos: ventriculum à viscida & mucilaginosa materia detergit, & sic quoque eundem roborat. Sic huic pulveri, Aquila nostra caelestis (quæ licet planè intipida sit, nihilominus tamen 17. granorum pondere, cum vino infusa & exhibita omnes corruptos & putridos humores è corpore clementer educit) drachmam unam atque alteram ad seceris, excellens remedium habebit: vel contra ipsam luenam veneream, addendo nimirum commemorata dosi gummi guajacini ℥ ij. omniaque sic reducendo in pulverem: de quo satis erit pro dosi exhibere ℥ iij. statim superforbendo jusculum, & admirandas serietur.

fortietur effectus. Vfusejusdem continuandus est 12. vel 15. diebus consequentibus. Prima venerea luis species, hac methodo sine negotio expugnatur: Sed si fuerit inveterata, cancrofa, nodosa, doloribus & aliis infestis symptomatis complicata: sumpto pulvere enarrato, eger insuper de decoctione quadam hydrotica nostra descriptionis; ut supra; ℞ iij. vel v. superbibat, & in lecto ultra horam sudet: probeque linteis abstergatur, idque tam matutinis horis, quam à prandio: & potentes mirificosque effectus percipiet, quos pulvis hic exeret, per inferiora vacuando omnes maleficos venenatosque humores, qui aliàs cateris remediis nunquam edomarentur.

Aquilæ cælestis descriptio habetur in mercurio.

4. Pulvis panchymagogus.

℞ Crystallo tartari ℞j.

Sena ℞x.

Hermodyl.

Turbith ana ℞℞.

Rhabarb.

Agarici trochiscati ana ℞iij.

Scammonæ præp. ℞ij.

Macis.

Cinnamomi.

Galange ana ℞j℞.

Sacchari violati ad pondus omnium.

Dosis ℞j. cum jusculo.

5. Alius.

℞ Fol. Senæ ℞j℞.

Epithymi

Rhabarbari ana ℞iij.

Ligni Aloes:

Macis

Zingiberis ana ℞ij.

Salis absinthij ℞j℞.

Spec. Diatriasantalij ℞j℞.

Turbith

Hermodylorum ℞℞.

Sacchari ad pondus omnium.

Misce fiat pulvis: dosis semicochlcare argenteum superbibendo jusculum.

6. Pulvis purgatorius conducens ad omnes morbos frigidos cerebri.

℞ Crystallo tartari

Foliculorum senæ ana ℞j.

Hermodylorum

Turbith ana ℞℞.

Pulveris foliorum peti ℞ij.

Calani aromatici

Zedoaria ana ℞j.

Sem. Pæonia

Silvæ montani.

Feniculi

Anisi.

Ameos

Nardi indici ana ℞iij.

Coralli præp.

Margaritarum præparat. ana ℞j.

Culebarum.

Macis

Garyophyllorum ana ℞℞.

Salis euphragie

Betonice ana ℞j℞.

Sacchari anthosati ad pondus omnium.

Misce fiat pulvis: dosis ℞j. superbibendo statim jusculum.

Pulvis hic manè sumptus bis ter vè aluum deicit, caput nebulosum & crassum humo-

Ccc 33

humoribus, cerebrum turbantibus liberat: aciendo & roborando usui mirifice confert, memoriam iuvat, & specificum est remedium epilepsii, apoplexiis, & paralytibus quo diebus alternis ad horum affectuum & symptomatum praeservationem & curationem diu utendum erit.

7. Pulvis purgans hydropicorum aquas.

℞ Rad. Asari

Mechoaca ana ℥ij.

Esule preparata

Soldanella ana ℥j.

Spec. Diacarthami ℥j. ℞.

Scammonea preparata

Faecula bryoniae & ireos

ana ℥iiij.

Trochiscorum de rhabarbaro

De eupatorio ana ℥ij.

Spec. Diatriasantal

Cinnamomi

Macis ana ℥j.

Crocimartis ℥℞.

Sacchari rosati ad pondus omnium

Misce, fiat pulvis: dosis ℥j. cum iusculo aut vino juniperino.

Hic pulvis accommodatissimum & peculiare est remedium ad omnis generis hydropises, & mirifice purgat aquas, & una eademque opera secur corroborat.

8. Pulvis ad expellendos lumbricos & ad deturbandum eorum seminarium.

℞ Pulveris

Flor. Hyperici

Centaurij minoris anr ℥ij.

Coralli

Sem. Portulaca

Citrijana ℥℞.

Corallina

Gentiana

Diptamni ana ℥j.

Rhabarbari

Asari ana ℥iiij.

Myrrha

Crocis

Scammonea prap.

Trochiscorum albandal ana ℥j.

Cinnamomi

Coriandri ana ℥ij.

Sacchari parum, ad gratiam gustus

Dosis ℥j.

Hic pulvis gustui quodammodo in-
gratus est: sed eius vis tanta est, vermes &
lumbricos expellendi, ut ne unum quidem
corpore relinquat: simili modo etiam cor-
ruptos & putrefactos humores, genera-
tionis illorum autores & artifices ex-
turbat.

Exeo quoque formabitur cum
syrupo quodam pilula parua, scrupuli
unius pondere, addito pauco saccha-
ro, quae facillimo negotio deglutietur
tam a viris, quam a feminis provec-
tam aetate huiusmodi affectibus infe-
statis, addendo, loco trochiscorum
albandal, scammonae prae paratae ℥j.
pulveris Aquilae nostrae celestian-
tundem. Et sic verum erit specificum,
quod vel ipsis infantibus exhiberi po-
terit, miscendo pulverem iustum cum
pomo.

Pracipuum & omnium facillimum
adversus huiusmodi affectus remedium
paratur ex vermibus, quos infantes pri-
mum deiecerunt, vel etiam ex lumbricis
terre.

terrestribus, qui vino albo prius sunt lavandi, dein in ollam vitreatam indendi, & olla optimè lutata, in furno, in quo modo panificia cocta fuerant aded exsiccandi, ut ad pulverem redigi queant.

De hoc pulvere sic parato exhibe: ℞ j. aut aurei unius pondere ad summum, vel per se, vel cum jusculo, vel vino, & mira inde colligentur.

9. Pulvis alius paratus facilis ad eorundemmet vermium infantum expulsionem.

℞ Pulveris lumbricorum, ut supra: prepar. ℞ iij.

Rhabarbari

Cornu cervi preparati

Spody

Corall. rubr.

Sem. Acetosa ana ℞ j.

Coriandri preparati ℞ ij.

Misce: dosis ℞ j. vel ℞ j. b.

10. Pulvis cachecticus Lercet.

℞ Limatura chalybis in tenuissimum alkool per simplicem aquam redacta, vel cum sulphure calcinata, ut artis est ℞ j.

Faculâ ad Aronis ℞ j. b.

Ambra grisea ℞ j. b.

Essentia curallorum, margarit. ana: ℞ ij.

Succini preparati

Cinnamomi ana ℞ iij.

Sacchari q. s. ut fiat pulvis gustui gratus.

Dosis semicochleare argenteum manè.

Hic pulvis est summum remedium ad omnes pallidos & depravatos colores, ut

cachexias, tam virginum, mulierum, quàm virorum, juvenum & senum, quicunque tandem his affectibus obnoxiiant: quod malignus ut plurimum est secundum Avicennam & Aurelianum, hydropis causa antecedens. Sed ad ejus usum non accedo, quin prius corpus præparaverim repurgaverim, crystallis meis tartari, & pilulis meis polychrestis tum deinceps continuè ad 15. dies usque hunc pulverem exhibeo; & post tertiam vel quartam dosim purgantur noctu per alium, materiamque quædam crassam ac nigram instar picis eiciunt, qui atrabilarius humor, tanquàm feminarium horum malorum, vacuabitur continuè usque ad perfectam sanationis terminum. In curandis omnibus cachexiis, admiranda videtur hujus pulveris experimenta, nec ejus usus spem meam de optimo curationis progressu conceptam, utiquam fellit. Hoc idem inter lecreta mea medicinalia non ultimum tenet locum: quod tamen publico jure donare non intermitto. Omnem verò præcipuamque curam pone in limatura tua chalybis ritè præparanda: in hac enim consistit remedij basis & totum fundamentum.

Faculâ ad Aronis præparationem alibi docebimus.

C A P. XXI.

De Vomitoriis.

ARS in omnibus sequi debet naturam. Natura verò in corpore humano sua sponte molitur omnis generis evacuationes, tam generales, quam

quàm particulares : supernè & infernè videlicet per secessum, per urinam, per sudorem & per vomitum : & quidem hæ sunt illius vacuationes generales particulares autem, quibus eadem utitur, sunt quando cerebrum & ventriculum à pluribus repurgat excrementis, quæ homo per nares emungendo, & per os salivando & exspuendo reiicit. In his igitur vacuationibus tam universalibus, quàm particularibus ars illam imitatur & sequitur.

Universales igitur purgationes fiunt per secessum & vomitum, ut docet Gal. Sed de his quæ per secessum iam supra in cap. de electuariis, pilulis, & pulveribus egimus : Comprehenduntur autem sub iisdem etiam clysteres, de quibus quidem hæc dicendi locus est : quoniam tamen remedia purgantia, quæ per os exhibentur, prius ordine persequi constituimus, vomitoria clysteribus iam præmittimus.

Vacuatio per vomitum in longè majore frequentioreque olim usurata, quàm iam apud nos. Nonnulli inter medicos recentiores eum idcirco abdicare videntur, quod corpus plus æquo, uti opinantur, commoveat & disturbet, nec non molestissima plura inducat symptomata : adductis prætereà his rationibus, nostras regiones multò frigidiores esse quàm Græcorum ; eujus nationis Hippocrates frequentissimè eadem vacuatione utebatur, & infiniti post illum alij Græci authores, ipsius exemplum secuti : addunt etiam homines nostrarum regionum esse multò pituitosiores, & minus ad vomitum proclives. Sed his

rationibus & argumentis parum ponderis inesse, nemo non videt; quæ idcirco tanquam frivola explodentur cum e contra hujus vacuationis usus utilissimus & summè necessarius sit ad plurimos affectus gravissimos & desperatos profligandos, licet vel in remediis concitari debeat, quæ timidulis illis & meticulosis medicis ex auditu tantum horrorem incutiunt. Sed quomodo se naturæ amicos illi iactitant, cum relictis iis, quæ maxima agendi vi & potestate excellunt, quorumque ne periculum quidem facere audent, potiùs eiusdem inimici ? Sic enim naturæ adulatorum tantum sunt, qui imbecillis nimis & invalidis præsidia eam frustra propugnare conantur, nec potentibus lance armis, illius hostem ferocissimum adoriri cogitant: qui interim velut invictus cuncta illorum eccoproica, imò vomitiva blanda & adulantia ridet, & respuit, quibus elisis vix securò ad eadem auxilia refugere audent.

At verò non diffitemur, in huiusmodi remediorum usu summa medicæ prudentia & circumspectio oportere esse, qui primò omnium explorare debet naturam ægri, nam facilis sit ad vomitum, necne? Nam à laborioso nimis & difficili vomitu, qualis iis plerumque contingere solet, qui carnosiori corporis habitu sunt, prius abstinendum est: juxta præceptum Hippocratis lib. 4. Aphorif. 7. his quoque, qui collum habent oblongum, pectus angustum, & per consequens, qui sunt ad tabem dispositi, vomitus non nisi extrema urgeat necessitas, concedendus

duſ eſt: multò verò minus iis, qui vè-
triculo ſunt nimis imbecillo, & qui
obnoxij ſunt inflammationibus & ab-
ſceſſibus faucium: aurium item & o-
culorum doloribus. Præterea verus
medicus in his facilè obtemperabit
præceptis & doctrinæ Aetij cap. 100.
ſerm. 3. l. 1. nec non aliorum Græcorū
plurium: & naturam ægri, nec nō me-
dicamēti ſui vires & proprietates probè
cognitas habebit & rimabitur: quod
deinde medicamentum pro affectus
magnitudine ac vehementia, quem
expugnare volet, prudenter & cautè
admodum in uſum transferet.

Remedia igitur, quæ vomitum
provocare ſolent communi nomine
vomitiva nuncupantur. Eorum qua-
litas ab arte producta, ex iis cauſis in-
daganda eſt, quæ naturaliter vomitum
concitant. Quod cum ita ſit, vomit-
us naturalis eſt opus & beneficium fa-
cultatis expulſivæ ventriculi ea, quæ
ob aggravantem copiam aut moleſtam
qualitatem, aut ſubſtantiam venena-
tam & proſus alienam illi adverſantur
& noxia ſunt, per œſophagum vi & im-
petu expellit, inferioribus ſuis partibus
contractis: ſuperioribus verò dilatatis,
ut docet Galen. pluribus in locis. Vo-
mitiones arte concitate iſtorum ſunt
generum, ut vel ventriculum nimia co-
pia & quantitate preſſum moleſtent, ſive
ſit aqua ſive vinum, ſive ſimilis quævis
potio: aut eundem qualitate ſua acris &
merdicante, vellicent, lancinent, aut
diſſolvant, & ſic ad vomitum excitent:
aut tota ſua ſubſtantia proſus ipſi cō-
traria ſint, qualia ſunt quæcunque in
venenorum numerum veniunt.

Tom. II.

Differentia vomitorio- rum.

Hinc tres differentie medica-
mentorū vomitorioꝝ, æquè ac
ſuprà purgantium efficiuntur; ſuntq;
vel benigna, vel mediocria, vel violenta,
hoc eſt, quæ ſumma vi vomitum eli-
ciunt.

Quas tres differentias vomito-
riorum remediorum vel ex ipſius Ga-
leni ſcriptis eruere licet lib. 1. de alimen-
tis cap. de ſeſamo, & l. 15. cap. 4. de uſu
partium, quòd le & orem ablegamus.

Materia igitur, ex qua tria illa
vomitiorum genera componun-
tur, neceſſariò quoque triplex ſta-
tuatur.

Vomitiva benigna.

Benignis fabricandis ſufficiet æ-
qua tepida cum ſyrupo acetoso vel
oxymelite ſimplici, vel oleo olivarum
amygdalarum dulc. quæ in quantitate
ſatis magna ſunt exhibenda.

Vom. mediocria.

Mediocria paulò magis priori-
bus iſtis ſtimulant, & irritant expul-
tricem ventriculi facultatem, quibus
ſola & ſimplex accedit decoctio cum
rad. & ſem. raphani, atriplicis, erucæ,
naſturtij, capæ: quibus addi poteſt,
vel ſyrupus acetosus compoſitus, vel
oxymel ſcilliticum, aut hydromel
quoddam compoſitum cum rad. aſari,
prout vomitivum tuum plus minus
efficacius reddere voles.

D d d R. Rad.

Cauſa vo-
mitus tam
naturalis
quàm ar-
tificialis.

3. de ſymp-
taſis & l.
3. de fac.
nat.

℞. Rad. rosari
Sem. raphan.
anethi
urtic. an. ℥ iij.
F. decoct. ad ℥ v.
in qua solve.
Oxymel. f. ℥ ij.
F. Vomitorium.

Hic notandum est, quod vomitoria enarrata primi & secundi ordinis usurpari queant, quando superflui & noxii humores, tunicis stomachi adhaerentes evacuandi veniunt, qui alias progignunt cruditates: unde ventriculi imbecillitas, flatus, & similia symptomata, tanquam illarum comites individui consequuntur: in quibus purgantibus huic scopo destinatis, semper addenda erunt detergentia.

Commemorata vomitoria tam benigna illa, quam mediocria, etiam utiliter exhiberi possunt, quando ventriculus nimis repletus est, vel vino, vel cibo, nimiaque horum copia, molestatur & gravatur: ut disertè monet Hippocr. l. 3. de diæta & albi.

Vomitoria Violenta.

Quod ad tertiam vomitoriorum speciem attinet, quæ sunt violenta, ut veratrum album, de eorum qualitate, quæ ventriculo profus insensa est, & è diametro ipsi adversatur, supra satis diximus. Usus eorundem non vacat periculo. Nam, ut Celsus inquit, illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentum (de helleboro verba faciens) quod potus datur, ægris non sem-

per prodesse, semper verò nocere sanis. Si igitur ex necessitate quis coactus ea præscribere, & ægrotis propinare cogitet, varias prius circumstantias considerare debet. Nam prima corporis regio semper prius purganda est: humores crassi & viscosi incidendi & attenuandi, & vacuationi per vomitum aptiores reddendi: omnes meatus corporis referendi, corpusque optimè nutriendum & humectandum, tam alimentis boni succi, quam balneis & fomentationibus peculiaribus: sicut id dilucidè docent Hippocr. & Gal. Aphorif. sect. 5. 6. Epid. aphorif. 9. l. 2. & 13. l. 4. & Celsus l. 2. cap. 13.

Parabant autem olim veteres eiusmodi violenta vomitoria, plerumque ex utroque helleboro, & potissimum ex albo, thymelea, chamaelea, peplo, & similibus violentis, & venenatis purgantibus, quæ penitus improbo, ipsi sumque etiam helleborum, imò & album, quod excitat convulsiones, si quis enim eo usus fuerit sine præparatione, de qua veteribus, nisi eam fortè celarint, nihil constitit, non mediocriter incurret periculum.

Inventa sunt nostra ætate (sic Nova ut sæcundo temporis progressu nova rerum inventio in dies incrementum sumit,) multò præstantiora vomitoria, multoque tutiora, quorum usus plurimè hodie existit in diversis & gravibus affectibus curandis, iis etiam adjectis, quibus plerique vomitum nocuum & infestum existimant: ut verbi gratia in pleuritis, quarum plerisque vomitus valdè necessarius est, ut

est, ut pestilentibus, & in ijs, quæ cum lumbricis sive vermibus complicantur, de ijs supra in cap. de aquis, ubi descripsimus aquam nostram benedictam purgativam vomitivam, mentionem fecimus.

Quoniam autem tot infinita & egregia experimenta descripta inveniuntur in centuriis M. Rulandi Med. peritissimi & doctissimi, quorum affectu aqua lux benedictæ etiam vomitivæ purgativæ adscribit, nec non aliis potionibus vomitoriis, quas ad plurimos profligandos morbos & ad ipsam etiam pleuritidem solvendam describit: non alienum erit ab instituto, si nostram sententiam ipsius auctoritate stabilierimus & quanta emergant commoda ex vomitionibus, oculis subjecerimus.

Vomitoria Rulandi.

1. Ex vomitoriis ipsius ordinariis, unum tantum invenio, quod ex vegetabilium familia depromptum, componit ex drachma semis pulveris rad. asari, addendo aquarum hyssopi, præstij, melissæ, cardui benedicti ana ℥j. interdum nil præter aquæ cardui benedicti ℥v. vel vi. adiicit: Et sic parat vomitivum sudorificum: exhibet id cum felicissimo successu in asthma & diarrhœa, & ipsis etiam febribus quotidianis & tertianis: sicuti videre est in Centur. 6. Curat. sive cap. 5. & Centur. 8. cap. 95. & 97.

A sumpta potione, jubet agrum suum iulecto benè tectum decumbere, & plurimum sudare, & tandem

vomere: & hoc modo ipsum restituit, & à febre in momento liberat.

Reperiuntur adhuc quinque, aut sex alia vomitoria in Centuriis ejusdem Rulandi, quæ ex metallico genere desumpta videntur, quorum præcipuum est aqua illius benedicta, cui tribuit plurimos & admirandos *Aq. benedictæ* effectus, quos in præservandis diversis *diæta Rulandi.* affectibus, & præsertim in pleuritis sive vermibus complicatis, sive aliis expertus est.

2. Remedium hoc appellat *Vomit. vomitorium ruptorium: rumpit enim & aperit abscessus & apostemata, in qua pleurumque & prompte degenerant inflammationes. Eodem etiam utitur in cura angina sive scintilla. Vide Cent. 2. Curat. 14. sive cap. 14. Cent. 2. cap. 52. 53. 62. Cent. 3. cap. 18. Cent. 4. ca. 11. & 16. Cent. 9. cap. 14. 35. 36. Vbi simul invenies annotata, locum, nomen, sexum, & ætatem eorum, quos ab eiusmodi deploratis pleuritis restituit, imò brevissimo tempore, ante septimum videlicet diem, & plerumque circa sanguinis missionem. Sic in posterum, ubi usus hujus generis remedia fortè expostulat, illæ narrata sua contentus est aqua vomitiva purgativa, aut vomitorio suo ruptorio, ut vocat.*

3. Alibi eadem aqua benedicta, plurimos gravissimos morbos feliciter percurat, veluti dolores & inflammationes ventriculi, icterum, febres tertianas & quotidianas Cent. j. cap. 8. Cent. 2. cap. 31. 34. 65. Et videre quis potest in Centuriis 9. c. 51. quam mirificè prædicet eandem suam aquam

Ddd 2 bene-

benedictam, & similia vomitiva purgantia, tam ad preservationem, quam ad curationem ipsius podagra.

Spiritus aureus Rulandi.

4. Vitur præterea alio vomitivo, quod ab eo nominatur *Spiritus aureus*, quo facillimè & laudabiliter cum successu curavit duas feminas: quarum una sexaginta annorum aut circiter fuit, altera quinquaginta: illa *hydropica, icterica, astmatica*: hac verò *astmate suffocativo & lethali confectata*. Has curas annotat *Cent. cap. 25. & 35.*

Aq. terra sancta Rulandi.

5. Apud eundem *Rulandum* aliud adhuc habetur vomitivi genus, quod sudorificum est, idque nominatur *Aquam terra sancta*, quae elegantia quoque & singularia percepit experimenta in *epilepsis, stranguriis & ischuriis*. Vide *Cent. 4. cap. 31. & 33.*

Calix vomit.

6. Ibidem etiam ad curam omnium febrium intermittentium, *calix* quidam *chymicus* occurrit, parandus (ut arbitror) ex vitro antimonij, vel calce plumbi cum silicibus vitrificata, quae in typum quemdam effusa, in calicem sive vasculum quoddam fingitur: in quo per noctem macerentur vel vinum vel alius quidam liquor ad $\text{ʒ} \text{iiij.}$ vel v. quae postea potio bibenda manè exhibetur: qua hausta provocatur vomitus, multò benignior quàm ab antimonij vitro. Et notandum est, quod hujusmodi vasculum, ad eundem usum semper aptum & idoneum permaneat, citra ponderis sui viriumque diminutionem; de qua purgandi ratione iam alibi in scriptis nostris egimus.

7. Tandem adhuc aliud vomiti-

vum in eodem *Rulando* se offert, quod est ipsius *crocus metallorum*, de quo accipit solummodò ad pisi magnitudinè quod macerat per 24. horas in aqua aut vncis vini albi: Omnia colat & exhibet. Hoc nominatur purgatorium vomitivum *pantagogum*: vitur eo contra *anorexiam, aepsiam, & spasnum*. vide *Cent. v. cap. 13.*

Hic enumeratus *metallorum crocus*, est, ni fallor, basis aquae eius benedictae: Equidem meam inde concinnare soleo, sicut scripsi supra sub finem *cap. de aquis*, & molim docui *crocum* illum fabricandi, quavis obscurioribus quibusdam verbis, quae tamen vel minimo *chymistae* intellectu facillima sunt.

Aqua ipsius terra sancta vomitiva sudativa, *spiritus item eiusdem aureus vomitivus purgativus*, sunt optimorum remedia *metallica*, ex *mercurio nimirum & antimonio* ritè preparata: ex quibus peritus medicus eliceret novit vomitiva, quae virtute sua usque ad radices & mineras mali penetrant, & nihilominus tamen minus noxia & perniciofa sunt *helleboris istis antiquis olim tam celebratis & nistatis remediis*. De hujus generis medicamentis in nostra spaginatam quam in loco suo proprio nobis dicendum erit.

Sal Vitrioli.

Satis mihi sit, hinc in nostram pharmacopœam unum saltem vomitivum inserere, quod paratur ex *sale vitrioli*, de quo accipias grana 7. 8. vel

Sal. viriol. vel ro. imo ad Dj . vel Dij . pro ægro-
vomiti-
vum. tantis viribus, idque dissolvatur in vino,
 juscule, aut congruo aliquo liquore,
 & exhibeas iis, qui eo opus habent, &
 mirandos eliciet effectus.

*Porro ut palam fiat, quàm potentes
 & mirabiles effectus, huiusmodi purgan-
 di ratio, vomitoriis congruis, & quæ al-
 tius mali radices extirpant concitata, ex-
 erant, hic historias duas memoratu dignas
 enarrare placet.*

*Historia
 notabilis.*

Prior est de D. de Luynes, & de
Fourmentieres qui summa & veneran-
 da auctoritate vir erat, piæ memoriæ,
 regiusque consiliarius parlamenti Pa-
 risiensis: is anno ætatis suæ quadrage-
 simo, ut ipsemet mihi sæpius refere-
 bat, gravi & diuturno morbo corri-
 picbatur, quem simul febris lenta ac
 languida comitabatur, ex qua corpo-
 ris habitus omnino resiccatus, & ma-
 rasmus consumptus ferè videbatur: ac
 licet medicorum Parisiensium consi-
 lio, & infinitis eorumdem remediis per
 annum & dimidium continuè usus ef-
 fet, nihil tamen opis & levaminis un-
 quam inde senserat. Derelicto igitur
 ab iis, & tanquam desperato offer-
 tur illi à Domina de la Noüe, muliere
 omni virtutum laude ac splendore
 clarissima, (quæ adhuc superstes ha-
 rum rerum ipsamet testis erit) tabella
 ex floribus albis Antimonii, & saccha-
 ro parata, quam ipsa sumere cum hor-
 tatur simulque huius remedii vim &
 operationem prædicat. Unde D. de
 Luynes ad extremum jam redactus,
 fortunæ alæ se commisit, hancque
 oblatam tabellam sumpsit. Aliquot
 horis post, tam vehementi impetu

vomitibus prorupit, ut inde quasi ob-
 stupesceret: altera verò vice evomit
 albugineam quandam & viscosam
 materiam, formæ rotundæ & conglu-
 batur, pedis ferè longitudinem, canne-
 que sive arundinis crassitudinem refe-
 rentis: quæ evomita statim se restituit
 tum, ut & erat, exclamabat, & sic pau-
 cis post diebus perfectè curatus, con-
 valuit: venit, & gratias egit comme-
 moratæ Domine, & secretum reme-
 dii ab illa petens, obtinuit. Unde oc-
 casione oblata, idem sæpenuerò in
 aliis pluribus ægrotis expertus est: &
 indagandis postmodum subtilioribus
 naturæ secretis, ad mortem usque de-
 ditissimus fuit.

Altera mirabilis curæ historia,
 est de nobili quadam Domina ex pro-
 vincia Picavienfi, de cuius affectu, &
 symptomatis, quibus præterito men-
 se Junii vehementissimè affligebatur,
 ad me scriptum fuit: erant autem hæc:
 frequens lipothymia & animi deli-
 quium, capitis dolores, vertigines,
 convulsiones, vomitus, ventriculi do-
 lores, vertigines, convulsiones, vomit-
 us, ventriculi dolores, diarrhœa, &
 infinita alia: & quod notatu dignum
 est, in horum symptomatum exacer-
 batione & vigore, interdum evomebat
 pilorum tenuissimorum, sive capillo-
 rum per intervalla copiam, quorum
 unus in epistola conclusus mihi trans-
 missus fuit. De quo malo gravissimò
 ac deterrimò, simul in consiliū
 vocabam D. Turquetum virum do-
 ctissimum, medicum regium, colle-
 gam & amicum meum charissimum.
 Ex communi igitur utriusque nostrū
 Ddd 3. consi-

consilio ipsi cum scripto, remedia aliquot chymica, nec vulgaria remittimus. Frustrâ enim ac sine ullo progressu hæctenus diu usa fuerat medicamentis aliis, ex præscripto primariorum medicorum Pictaviensium ipsi exhibitis. Inter enarrata remedia nostra, erat etiam Mercurius noster vitæ in tabellis, qui vomitivus & purgativus est: item pilulæ nostræ polychrestæ, nostrum laudanum sive nepenthes, & similia, qualia apud vulgares pharmacopœos proflare non solent; quæ ipsi cum regimine atque utendi modo transmittimus. Quorum remediorum felicissimus successus statim sese prodidit: nam sumptis tabellis nostris purgativis vomitivis, tam supernè quàm infernè, ad eò contentem & putrem eiecit materiam, ut & astantes inde inficerentur. In secunda & tertia exhibitione earundem tabellarum, à quibus jam magnum perfererat levamen, tam vehementi symptomatum insultu adhuc exagitata, ac aliàs nunquam (mali enim radices vi medicamenti cedere & extirpari cœperant) tam magnam capillorum copiam vomuit, ut sese inde suffocatum iri crederet, idque per duos aut tres integros dies. Tandem sumpto eodem remedio, molem quandam in faucibus hærentem, & vellendo lancinandoque molestam persentiscebatur: paulò post verò vomitione prolecltâ, vermis adhuc vivus miræ crassitudinis & longitudinis prorupit, paulò post illa adhuc vomuit capillos aliquot, qui sua sponte moveri vide-

bantur, & similes erant cristæ aut fasciculo plumbeo, ab utroque latere distinctè disposito: exhibita postmodum una adhuc de enarratis tabellis, tres tantum capillos reiecit, & sic extirpata morbi causa perfectam recuperavit valetudinem: quemadmodum de harum rerum circumstantiis, & remediorum successu, pharmacopœus quidam nomine A. Mayaur, qui ipsi toto curationis spatio auxiliares præbuerat manus, ad me luculenter perscripsit.

Mercurius vitæ.

Docemus præparationem Mercurii vitæ in spagyrica cap. de Mercurio: *Breviter is preparatur ex duabus substantiis metallicis, quarum una sumitur ex regulo Magnesiæ, altera ex mercurio eiusdemmet magnesiæ in meteoron redactò, æqualiter mixtis: ex quibus extrahatur vi ignis per retortam liquor gummosus, qui precipitatur in aquam frigidam in forma cremoris s. u. florù lactis, qui optime à sua aciditate pluribus ablationibus edulcatus, in pulverem nivei coloris convertitur: hic ad ʒ. vel ʒ. grana ad summum exhibetur, idem etiam si vellet cum saccharo in tabellis redactus, vel etiam cum quodam liquore, vel sicus offerri potest.*

Est enim omnium vomitivorum, & purgativorum præstantissimum, ultra quam dici aut cogitari potest suspendosus, planè effectus prodit in diversis morbi profligandis. Præstantia tam insignis remedii vi quasi è manibus nostris extorsit clariorem eiusdem descriptionem, quæ clausule

clausula loco, huic capiti appendere volui, ne alias mancum mutilumq; forte videri posset.

C A P. XXII.

De clysteribus.

AB SOLUTO tractatu nostro de purgantibus generalibus, quæ per os exhibentur, nunc æquum esse videtur: ut juxta ordinem nostrum inceptum, etiam de purgantibus liquidis, quæ per anum immissa corpus ab excrementis pravisque humoribus repurgare apta sunt, sermonem faciamus. Vocantur autem huiusmodi remedia communinomine *clysteres*: nonnullis appellantur *enemata*, hoc est infusiones & immisiones juxta *Celsum*.

Cel. cap. 12 lib. 1.

Est igitur *clysteris* vocabulum generale, & pro variis remediis exhibendis, usurpandisque accipitur: pro alio enim atque alio partis affectu, cui is ut remedium adhibetur & in usum aptatur, situ, aliam quoque nominis appellationem fortitur: unde *clysteres alii sunt auriculares*, otentichitæ antiquis dicti, alii sunt *clysteres vesicæ*, vocati *syphones* sive catheteres, per quos, quicquid volumus, in vesicam injicimus.

Alii *uterini*, *metrenchitæ* nuncupati.

Eiusmodi remedia diversis affectibus, quibus tres illæ nobiles enumeratæ partes defatigantur, medendis inserviunt: hos tamen eisdem *clysteres* in alium locum tractandos rejicimus.

Sufficiet nobis hæc de veris tan-

tum *clysteribus* dicere, quales sunt, qui in genere ita appellantur, & qui in anum infunduntur: quorum usum, juxta *Plinium*, avis *Ibis* appellata (quæ longo suo rostro sibi ipsi *clysterem* quasi per inferiora injicit) nos primum edocuit.

Galenus comment. in Aphorif. 36. sect. 2. lib. 6. Epidem. plures tradit *clysterum* differentias & compositiones: quorum alii ventrem nimis siccum emolliunt, & facultatem expultricem consopitam excitant.

Alii emolliunt & purgant simul, non tantum communia illa ventris excrementa, ad ipsius naturæ imitationem (quæ felle sive bile in intestinum jejunum regurgitante, expultricem facultatem, ad naturalem excrementorum egestionem irritat & stimulat,) ut *Gal.* docet *lib. 5. de usu partium*: sed etiam evacuant & revellunt pituitosos, biliosos, aliosque superfluos & noxios humores, tum in ipsis intestinis, tum in toto mesenterio & circa hepatis sinum stabulantes, ut idem *Gal.* scribit *comment. aphorif. 17. 6. Aphorif.*

De his solummodò *clysteribus*, quorum ope naturalem tantum evacuationem expedimus, jam tractabimus, tanquam de re quæ ad purgationis scopum maximè spectat: simulq; iis adjungemus decocta, modò catminativa modò lenitiva, modò detergentia, & id genus aliis medendi finibus inservientia, ubi scilicet vel evacuatione, vel revulsionem, vel derivationem humorum peccantium opus erit: sed instituti tamen memores non latius æquo hinc divagabimur.

Clyff-

Clysmata emollientia.

Clysmata emollientia, quæ aridas & induratas alui fæces humectant, componuntur ex rad. & foliis *bismalva*, *malva*, *violarum*, *branca ursina*, *betæ*, quibus adduntur olea, *butyrum*, aut aliæ pinguedines jura etiam intestinorum vel capitis *vervecini* sola eidem usui destinantur.

Anodyna.

Ut vis anodyna augeatur, si forte humor acris, mordax, salsus, sive pituitosus, sive biliosus, intestina obfideat, doloremq; inducat, decoctioni adduntur semina *lini*, *sanugraci*, *bismalva*, *psyllii*, flores *camomille*, *meliloti*, *sambuci* & *similium*.

Carminativa.

Sin verò dolorem comitetur, vel eundem etiam excitet flatus, & crassus ac pituitosus humor: semina carminativa adjiciuntur, nempe *cumini*, *anis*, *feniculi*, *bacca lauri*, herba *origani*, *calamenti*, *ruta*, *summitatum anethi*.

Quoniam autem eiusmodi dolores ut plurimum proveniunt vel ab humore tenui, acri & bilioso, vel etiam à crasso, mucilaginoso & pituitoso, salso & vitreo: biliosus quidem evacuandus est *loche*, *castia*, *diapruno*, *ca-tholico*, *lenitivo*, *elect.* de *psyllio*, & similibus levioribus cholagogis: pituitosus verò deturbandus *hiera picra* Galeni, *diaphanico*, *diacarbamo*, *benedicta laxativa*: & interdum ubi humore existente tenaciore, frigidiore, & glutinosiore, validius trahendum purgandumq; est, *hiera diacolocynthidos* assu-

mitur: olea congrua ad utriusque humoris acrimoniam obtundendam admiscenda sunt, minus quidem calida & lenientia humori bilioso cõferunt, ut oleum *violarum*, *ol. liliorum*, *lini* & *camomilla*: laurinum verò, *juniperorum*, *sesaminum*, *anethinum*, *sambucinum*, *rutaceum*, *irimum* ad pituitosum, & ubi majori attenuatione, resolutione, & calefactione opus est.

Si verò dolores huiusmodi sicut sæpè accidit, oriuntur ab inflammatione quadam intestinorum aut circumvicinarum partium, vesicæ nimirum, uteri, aut renum, medicus pariter versatus curiosè & accurate quid faciendum sit, consideret: hæc enim mala semper cum febre conjuncta sunt, Ejectis igitur cum emolliente aliquo clystere prius crassioribus alii excrementis, lenitivis & refrigerantibus clysmatis utendum erit; paratis ex lacte, in quo incixerint semina *lactuca*, *psyllii* & *bismalva*, ut mucilaginosum fiat, & magis anodynum. Aliquando paretur enema ex solo oleo *violarum*, in quo incoqui possunt aliquot capita *piperis*. Sed de his juniores medici consulant *Aetium* cap. 4. 16. & 26. *serm.* 7. *lib.* 3. Videndum præterea, quid *Galennus* scribat de clysteribus ex solo sero lactis paratis 10. *simpl.* cap. de sero lactis: quos ad pus detergendum, dolorem sedandum, & acrimoniam humorum obrundendam, summo opere commendat.

Hæc obiter dicta sunt: scopos enim noster est, uti jam protestati sumus, hic de solis purgantibus enematum verba facere,

His

His enumeratis communib; & vulgaribus emollientibus, lenientibus, & anodynis, quosdam alioseiusdem ordinis adijcere possem ad huius operis ornamentum, nisi constitutum esset, *cap. de extractis* annotare plura extracta purgantia simplicia & composita: plura item extracta lenitiva, anodyna, carminativa, & diversa alia, omnibus intentionib; curativis apta, quæ ad quoslibet clysteres conficiendos abundè sufficient.

Nam si (exempli gratia) componendus sit clyster ad dissipandos ventros, extractum carminativum jam paratum in promptu aderit, quod diuturno tempore reservabitur, omnibus virtutibus & proprietatib; baccarum lauri, juniperi, sem. foeniculi, anisi, anethi, cumini, dauci, herbarum siccarum, rutæ, calamenti, pulegii, origani, florum sambuci, camomillæ, & similia dotatum: cuius varias compositionum formulas describemus (sicut & extractionum lenitivatum & anodynarum: & sufficient commemorati extracti tantum drachmæ duæ vel tres, cum jusculo quodam aut aqua calida aut vino, prout opus est, permixtæ: qua methodo carminativam clysteris decoctionem, sine laboriosa operatione statim parabit: in qua extractum purgans affectui, qui edomandus est, congruum dissolvetur, sicut ex variis illis formulis, quas *cap. de extractis* describemus palam fiet. Ita ut adhuc magis supervacaneo labore pharmacopœos sublevemus varias quoque oleorum formulas dabimus, quæ facultate anodyna,

Tom. II.

lenitiva, carminativa & purgativa simul prædita erunt. Exempli loco hic oleum nostrum diacolocynthidos carminativum in medium proferemus.

Oleum diacolocynthidos carminativum purgativum Quercetani.

℞. Herb. sic. ruta
Calamenti
Origani
Pulegii an. m. j.
Sem. Dauci
Cumini
Foeniculi
Baccar. Lauri an. ℥ j.
Ol. Olivarum ℔ ij.
Vini rubri ℔ j.

Coquantur ad vini consumptionem: cum hoc oleo sic præparato decoque pulpæ colocynthidos ℥ ij. digerantur ad ignem B. M. cal. per 12 horas: dein bulliant per duas horas, donec oleum vim totam colocynthidos attraxerit: dein exprimantur & colentur.

Hoc oleum in officinis parari diuq; ad servari potest: dosis ℥ j. vel ℥ ij. prout maiori vel minori operandi efficacia opus fuerit: cum jure pingui permixtum, medicamen summum erit ad omnes soporiferos affectus, apoplexiam, lethargum, & similes.

Oleum compositum purgativum.

Ex commemorata colocynthide, cocta cum oleis lenitivis lumbricorum, lini, liliorum, visci pomi & camo-

Ecc camo-

camomillæ: componere licet oleum compositivum lenitivum purgativum, in modum olei carminativi purgativi, quod cum jusculo capitis vervecini mixtum, ad omnes dolores singulare est præsidium. Oleum enim mirificè contemperat acrem & venenatam colocynthidos qualitatem, aded ut sic præparata, neutrquam noxia aut damnosa sit intestinis, quorum tunicis aliàs vel subtilissimè etiam pulverizata, & in trochiscos redacta, semper aliquantum adhærere solet: quod incommodum hac præparatione, & oleorum cum ipsius essentia & proprietate permutatione intercipimus: sicque auxilium evadit minus periculosum ipso diaphenico, & benedicta laxativa: cuius usus utilis erit in variis clysmatis concinnandis, & effectus præstantes felici cum successu ostentabit in sedandis potissimum intolerabilibus doloribus & passionibus colicis, ut plurimum à pituita vitrea in intestinis, subortis, in quibus purgancia lenitiva sola exhibitâ, inefficacia prorsus & invalida comperientur.

Oleum purgatorium.

Coronidis loco hîc annectam adhuc aliam olei purgatorii descriptionem, quod ad prohibendam vermium generationem, & ad corruptorum, putridorum, & depravatorum humorum, unde illi nascuntur expulsionem, præstantissimum est: ex quibus aliàs infinita alia mala progredierentur: Si quidem plures hodie tam inter viros quàm scæminas, juvenes & adultos videmus his affectibus obnoxios: quibus hoc oleo tam internè in forma clysteris, quàm

externè applicato, auxilium gratum & indubitatum, sæpenuerò tulimus.

℞. Aristolochia rotunda
Gentiana an. ℥ ℞.
Tormentilla ℥ j.
Herb. Centaurii minoris
Summitatum olea
Marrubii
Absinthii pontici
Persicaria
Lupulorum
Diptamui an. m. j.
Sem. Poli montani
Portulaca
Citrii
Cardui benedicti
Lupulorum
& sem. contra verum. an. ℥ j.
Amygd. amararum ℥ ij.
Flor. Persica arboris
Hyperici
Stoechados an. p. ij.
Myrrha ℥ ℞.
Turbit
Hermadactylorum an. ℥ j.
Pulpa colocynthidos ℥ ij.

Contundenda contendantur, & misceantur cum lb iij. olei olivarum & lb j. vini albigenerosi: dein bulliant ad vini consumptionem: addendo sub finem duo vel tria bovis fella, prius ad B. Mar. optimè depurata seu defæcata, & fiat oleum.

Hoc oleum mixtum cum lacte, aut jure quodam congruo in suff. q. ad frigidum enemâ, summa erit medela adversus lumbricos quosvis: infantibus ʒ. ʒ. aut quinque annorum sufficet exhibere præ dosi ℥ ℞. vel ℥. vj. cum lacte ʒ iij. aut v. ut fiat.

ut fiat clyster, ut supra mediocriter robustus satis erit ℥j. robustissimus vero ℥j.℞. iind & ℥ij.

Hoc etiam oleum excellentissimum est ad vermes, unguendo aliquot eius guttulis orificium stomachi & regionem umbilici. Admirandi horum duorum modò descriptorum oleorum effectus indies magis magisque, per ipsam experientiam sese prodent, & dispalabunt.

Purgantia metallica.

Sed ut paulò magis caput hoc amplificemus, unum atque alterum adhuc remedium ex mineralium classe petitum, eidem inseramus: cuius generis medicamenta, cætera purgantia in clysterum compositionem venientia, longissimo intervallo post se relinquunt, sive ad demulcendos & leniendos dolores, à causis frigidis, cruditatibus, flatibus, ac humoribus mucilaginosi, tartareis & arenosis sive calculosis suscitatos: sive ad expellendos vermes, educendam foetidam humorum illuviem & putredinem: vel ad validius expurgandos omnes humores, citra tamen calefactionem nimiam, qualem inducere solent Hieræ Logadii, vel Pachii diacolocynthid. benedicta laxat, & huius generis alia, quibus pleriq; ad ægros excitandos utuntur in comatosis & soporiferis symptomatis & affectibus: quorum tamen vim, excedens illorum medicamentorum calor potiùs auget, cerebrumque majori vaporum copia replet & fatigat, quam ut eisdem dissipando imminuat. Hoc non

contingit in remediis aliis, quæ manifestis illis & noxiis qualitatibus prorsus ablati, potiùs formales & spirituales produnt effectus, quàm materiales.

Crocus metallor. in clysteribus.

Illud medicamentum, de quo loquor, est crocus metallorum, cuius alibi mentionem fecimus, eiusque admirandas operandi actiones, quas etiam per os sumptus perficit, ostendimus.

Si quis timidulus & inexpertus medicaster, horum remediorum, quorum nullam habet notitiam, usum minus approbaverit, si per os assumantur, non tamen credo illum tam stupido fore ingenio, ut eadem clysteribus excepta, contemnere audeat: si præsertim corundem summos effectus, quos benignè quidem, sed efficacissimè præstant, ignoverit: qui nihil molestiarum neque ab oleorum ingrato fœtore, neque à quavis alia reconciliant, sicut in vulgatis pleurumque accidere solet. Pretium quoque eorundem non excedet 3. asses: cum quilibet aliorum ad minimum vendatur sedecim vel etiam 20. assibus. Sufficit enim remedii illius enarrati, semidrachma vel drachma una ad summum, quod macerandum est in 4. vel 5. unciis aquæ cuiusdam congruentis, aut vim per noctem integram aut amplius, & sic maceratio hæc misceatur cum quodam jure in suff. quantitate, ut fiat clyster.

Eandem macerationem in aqua vel
Ecc 2 vino

vino factam, potes, si velis, paratam adseruare, eamque in magna copia, aucta singulorum dosi, parare: quam diutissime reservabis, & in usum, ut res postulaverit adaptabis, servata semper supradicta dosi.

2. *Vitrum antimonii.*

Loco croci metallorum, licet non tanto cum emolumento uti poteris *Antimonio vitrificato*, quod tamen infusum, colatum & exhibitum in clysteribus, minorem noxam adfert, quam diaphenicon, hocq; ipso utiliores & efficaciores multò effectus demonstrat. Sed dum hæc remedia Dogmaticis propono, liberum iudicium cuiuslibet relinquo, sive iis uti voluerit, sive non. Hoc solum affirmare possum, me in iis describendis solido certoq; niti experientia fundamento, quod nullis argutiarum machinis, à quodam fortè Momo subvectis dirui & subverti poterit.

Utut sit, unus quisque tandem fatebitur, modò non fuerit omnium ingratus, hisce Hermeticorum ornamentis & floribus, quibus vulgarem pharmaceuticam amplificavimus, sibi satisfactum: quos licet magnificiamus, & inter fructus laborum vigiliarumq; nostrarum charissimos habeamus, eos tamen omnibus, pro penso & liberali animo impartimur.

His multas alias diverforum clysterum calefacientium & refrigerantium, detergentium, consolidantium, cicatrices inducentium, adstringentium, corroborantium, & nutritium, & pluribus aliis medendi scopis

inservientium, formulas addere possem: sed quia nimis vulgares sunt, inque antidotariis passim descriptæ, hic enotandis jam superfedebimus. Unam ac alteram solummodo formulam subjicientes.

1. *Clyster attrahens in Apoplexia.*

Fiat decoctio cephalica.

Herb. *Melissa*

Origani

Ruta

Maioran.

Calamenth.

Betonis

Sem. Pæon.

Gran. Iuniper.

Flor. Chamamel.

Centaur. singul. q. v. s. g. ʒij.

In hujus q. l. incoquantur

Pulp. colocynth. ʒj. ʒ.

Agaric.

Sena an. ʒij.

In colatura dissolv.

Mellis anthosat. ʒij.

Sal. gemm. ʒj.

Ol. nardin.

Aneth. an. ʒj. ʒ.

Clystima.

2. *Clyster in morbis capitis ex-*

Terrade.

R. Rad. Aristoloch. rot.

Polypod.

Sem. cartham. an. ʒij.

Pæon.

Cumin. an. ʒj. ʒ.

F. Decoct. ex lacte.

R. Colatur. ʒ v. vel vi.

Hier. picr. Gal. ʒij.

Mel.

Mell'anthosat. ℥j.
Ol. rutar.
Pil. alb. ana ℥j.

M. f. Clyster.

3. Clyster anodynus.

℞. Summit. Alth.

Malv.

Violar.

Parietar.

Mercurial.

Bran. usf.

Betul.

Sem. Lini.

Fennigr.

Alth.

El. Camomill.

Melilot.

Sambuc.

Sum. Aneth. an. q. s.

Coq. in Iure capitis arietini.

In ℞. j. Colaturæ dissolv.

Diaesbest.

Hier. mellit. an. ℥ij.

Mell'anthosat. ℥j. ℞.

Ol. rutar.

Lilior. an. ℥j.

Groc. ℥j.

Vitell. ovi N. M. F. Cl.

4. Clyster emolliens.

℞. Herb. Malv.

Violar.

Mercurial.

Bet. an. m. j.

Hordæi

El. Chamemel.

Borrag.

Nymph. an. p. j.

E. Decoctio colata.

℞. Colat. ℞

Cass. extract. cum fol. Sen.

Diaprun. simpl. vel Tryphera:

persica an. ℥vj.

Mellis

Ol violat. an. ℥j.

M. pro enemate.

CAP. XXIII.

De Caputpurgii & errhinis
remediis.

HActenus de omnibus purgatio-
num generalium speciebus ver-
ba fecimus: ordinis ratio postulat, ut
nunc dicamus de particularibus, quæ
illas sequi debent, ut Gal. docet lib. 2.
cap. 2. secundum locos. Exordiamur
autem à cerebri vacuatione, utpote
quæ pars corporis suprema omnium
humidissima existit, & quæ omnium
maximè opus habet non uno evacua-
tionis genere.

Nobilis hæc pars præ cæteris ob-
tinuit particularia quædam emuncto-
ria, quorum ope excrementa super-
flua deponit, inter quæ nates præci-
puè numerantur, quarum usus à na-
tura non tantum inspirationi, & respi-
rationi & odorum attractioni, sed &
crassiorum excrementorum evacua-
tionis destinatus est; veluti monet Gal.
lib. 8. de usu partium, c. 6. & 7.

Ars itaque naturæ imitatrix no-
xiorum humorum quibus cerebrum
nimis repletur, expulsionem & edu-
ctionem per eadem narium vias sive
canales consuetos operatur, idque
congruorum & idoneorum remedio-
rum opera.

Ecc 3; Hujus

Hujusmodi remedia in genere à medicis nasalìa sive caputpurgìa: à Galeno verò lib. de simpl. errhina dicta sunt, quæ varij generis sunt:

1. Aut enim liquida infunduntur & attrahuntur.
2. Aut in oblongam figuram formatam naribus induntur.
3. Aut in forma linimenti naribus illinuntur.
4. Aut per instrumentum, quod *ἰνὴ* dicitur, iniiciuntur.
5. Aut sicca naribus insufflantur. Ut pulveres.

Galenus de caputpurgii canonem ponit, quo hortatur, temper à levioribus inchoandum, & postremò ad fortiora confugiendum esse, si opus fuerit. Nos observato hoc canone, hic formulas quasdam utilissimas & maximè necessarias, pluribusq; morbis, quorum sedes potissimum in cerebro stabulatur, peculiare & accommodatas describemus.

1. Caputpurgium in forma liquida.

Caputpurgìa sive errhina formæ liquidæ sunt ex aquis sive succis, aut decoctionibus radicum, herbarum, & florum convenientium.

Huic scopo maximè inservient aqua majorana, salvia, rosmarini, betonica, hyssopi, pæonia, aliæque cephalicæ, quarum vel binæ vel plures invicem mixtæ, & tepefactæ, in nares infunduntur, quibus quarta vel sexta pars vini promptioris penetrationis ergo

additur: hæc & similia errhina omnium sunt micissima.

Ut validius attrahant, ad deenarratis aquis succos depuratos maiorana, anagallidis, syrupum stæchados, & oxymel scylliticum.

Si opus fuerit majori attractione & evacuatione: macera radices ciclamini, iridis, unum atque alterum folium peti ressecatum, pulveratæ, & in nodulum inditum, & sic habebis insignem medicamentum, quod cerebrum à nubilosis & turbulentis vaporibus expediet: vertiginibus quoque, lethargis, & epilepsis idem conveniet, additis horum affectuum specificis, sicut epilepsix est viscus quernus, radice pæonia, flores tilia & cæ.

Hæ sunt formulæ liquidorum caputpurgiorum sive errhinorum, tam benignorum, quam mediocrium & fortissimorum.

2. Caputpurgium in forma formata.

℞ Pulveris herb. absinthij

Majorana

Morsugallina

Betonica

Salvia

Diptamni ana ʒij.

Sem. Nigella

Amicos

Ruta ana ʒj.

Trochisc. alhandal ʒiij.

Coquantur cum succo betæ & mercurialis ad succorum consumptionem: dein incorporentur, cum terebinthina, & fiant nasalìa ad longitudinem

dinem digiti & cordula ligata : nari-
bus indantur.

3. *Caput purgium in formalini-
menti paratum.*

℞ Pulveris flor. calendula.

Lavendula.

Tilia arboris ana ℥j.

Puly. Sena.

Paeonia.

Nigella.

Sileris montani ana ℥b.

Castorei ℥j.

Hellebori ℥j.

Piperis gr. vj.

Ligni aloes ℥b.

Mofchi.

Ambra ana gr. vj.

Olei terebinthina

℞ cera q. suf. ad fingendum
linimentum.

De hoc parum digito minimo in-
de in profundissimum narium locum,
& optatos in purgando cerebro effe-
ctus videbis. Est quoque aptissimum
remedium ad vertigines, epilepsias, & ad
ipsum repurgandum in infantibus, ad hac
mala proclivibus cerebrum, quod acidis
& seorsis humoribus plerumque obside-
tur, ex quibus commemorata mala origi-
nem ducunt.

*Caput purgium aliud ad humores
à capite in pectus defluentes,
revellendos, & per na-
res expurgan-
dos.*

℞ Gummi ammoniaci ℥j.

*Pyrethri subtilissimè pulverizati
℥ij.*

Incorporentur optimè cum succo
radicis ireos in unguenti consisten-
tiam. De hac mixtione parum baculi
ad id aptati extremitati impone, & in
narium profunditatem immitte, &
statim destillari videbis magnam aque
serosæ quantitatem.

4. *In forma liquida infundenda.*

In quarta forma erthinorum
quæ per instrumentum, quod *perforat*
dicitur, apparantur, ut supra, si re-
medium liquidum profundius in na-
res iniici debet, ita ut nulla alia ra-
tione validius attrahi possit. Ad eju-
dem compositionem inserviant aque
& decoctiones radicum, herbarum,
seminum & florum huic scopo con-
gruentium, ut iam supra diximus.

5. *In forma sicca.*

Supereft, ut loquamur de ca-
put purgium in consistentia sicca, nempe
de pulveribus, qui in nares penna, vel i
simili instrumento insufflantur.

Huiusmodi remedia, licet in
genere quidem inter caput purgia an-
numerentur, in specie tamen sternu-
tamentis provocandis inserviunt, id-
que semper ad ipsius naturæ imitatio-
nem.

Sicut enim sternutatio à natura
secundum Galenum excitatur, sive
per rarefactionem aut fusionem hu-
morum serosorum & acrium; qui in
cerebro continentur: sive per vim
naturæ; quæ conatur reicere & ex-
pellere.

pellere ea, quæ naribus noxia & infecta sunt: Sic etiam ars excogitavit sternutamenti concitandi rationem, quæ ipsi cerebro vacuando subvenit, idque medicamentis, quæ vel cerebrum calefaciunt, humores crassos & pituitosos in eodem sedem figentes incidunt, & liquefaciunt & sic aptiores expulsionem & evacuationi reddunt: vel mordicant & vellicant nares: vel utrumque simul efficiunt, & ea ratione sternutationem eliciunt. Vnde materia sternutatoriorum plerumque est calida, sicca, acris, pungens, & omninò renuium partium: Quorum aliquot formulas hic proponere non absrefuerit.

1. Pul. sternutationem provocans.

℞ Rad. Ireos li.
Fol. Majorana ana ℥j.
Sem. Sinapis
Cubebarum
Garyophyllorum
Piperis albi ana ℥j.
Castorei ℥℥.

Misce: fiat pulvis, ex quo parum insuffla naribus.

Vel 2.

℞ Pulveris rad. ciclamini
Majorana
Hyssopi ana ℥j.
Sem. Nigella
Pyrethri ana ℥j. ℥.
Macis ℥j.
Hellebori albi ℥℥.
Moschi gr. viij.

Misce, fiat pulvis.

Vel 3. ex Tetr.

℞ Rad. Ireos li.
Fl. Majoran.
Hyssop.
Serm. Pæon.
Nigell.
Caryophyll.
Piper. an. ℥j.
Helleb. alb. ℥℥.
Mosch. gr. iij.
M. F. Pulv.
Insuffletur narib.

His addemus sternutatorium quoddam Martini Rulandi med. peritissimi, in ipsius Centuriis descriptum, cui excellentissimos effectus author ascribit.

4. Pulvis sternutat. Rulandi.

℞ Sem. Nigella
Hellebori albi ana ℥j.
Majorana
Rosmarini
Salvia ana ℥℥.
Moschi gr. ij.

5. Alius Quere.

Nos utimur alia sternutatorij forma, quæ non in nares insufflatur, ut pulvis qui possit, eo quod helleborum excipiat, facile aliàs cerebrum offendere.

℞ Pyrethri ℥℥.
Hellebori nigri ℥j.
Nasturtij ℥℥.

Vel 6.

℞. Rad. Hellebor. nigr. ʒj.
Mastich. ʒʒ. F. S.

Vel 7.

℞. Rad. reos
Cyclamini ʒj.
Castorij ʒj.
Helleb. alb.
Thym.
Sedm. nigell.

Pulverentur & includantur in nodulo: maceretur nodulus in aqua rosarum, & naso admoveatur subodorandum. Sternutamentum citra molestiam excitat, quæ ratio cæteris multo securior est.

Avicenna: quoque usurpat sternutatorium quoddam vaporosum, paratum ex aceto fortissimo, in quo dissolvit parum castorei, cujus vapor in nares immisus sternutationem vehementissimè prolicet.

Nonnulli usum horum remedium averfantes, putant, per eadem humorum fluxum potius augeri, quàm revelli, nec iisdem nisi extrema urgente necessitate, & præmissis generalibus vacationibus utuntur. Sed ipsi, ut mea quidem fert opinio, graviter falluntur: quandoquidem ejusmodi remedia in defluxionibus magnis suffocativis, & subito supervenientibus, commodè admodum & feliciter exhibentur. Natura enim canales sive ductus narium dicavit cerebri vacationi, quam ars ad ipsius imitationem promovet ita, ut aperto & libero transitu, cursus ferolorum

Tom. II.

humorum per eandem viam expediatur: & hoc modo revellantur, ne in partes nobiles inferiores, thoracem nempe & ventriculum illabantur. Eadem remedia utiliter quoque usurpantur adversus epilepsias, lethargos, caros, apoplexias, & similes affectus frigidos, ut scribit Gal. li. de instrumentis odoratis, & deinde Orib. lib. 10. ca. 3.

Eorundem quoque usus felici successu comperitur in uteri suffocatione, partu difficili, & secundina retentione: sicut testes sunt Hippocr. & Gal. lib. 5. aphor. aphor. 35. & 31.

Caput purgiasive erubina enumerata, non tantum purgant & evacuant cerebrum, sed sunt nonnulla alia que conducunt etiam ad calidam ejusdem intemperiem tollendam, ad narium hæmorrhagiam sive sanguinis stillicidium sistendum: ad humores acres exulcerationi gignenda aptos, contemperandos: ad narium factorem, & ipsum etiam polypum ibidem productum, absque dolore consumendum.

CAP. XXIV.

De Apophlegmatismis & Eclegmatis.

Ordinis nostri ratio postulat, ut particularibus cerebri purgationibus, quæ per nares procurantur absolentur: nunc de præcipuis, ad particularem quoque tam cerebri, quàm thoracis vacationem accommodatis, & per os exhibendis, tractemus.

Horum medicamentorum alia dicuntur apophlegmatismi, quos privatim & breviter tantum perstringemus;

Fff non

non enim in iisdem multa explicanda videntur.

Est igitur apoplegmatisimus, ut nominis ratio & etymologia indicat, Galenusque lib. 2. c. 2. secundum locos docet, remediū, quod trahit & vacuat pituitā & serosum humorē in cerebro collectū, idēq; masticando: Vnde quidā idē

Masticatorium. barbaro vocabulo vocant masticatoriū.

Horum porrò masticatoriorum alia minus, alia magis attrahunt humores.

Suntque vel simplicia, vel composita.

Masticatoria simplicia & minus attrahentia sunt mastiche sola, sive folia salvia, aut lauri manē masticanda, & in ore probe agitanda.

Vel cum mastiche pyrethrum miscetur, ut sequitur,

℞ Mastiches

Pyrethri ana ℥℥.

Adjecta cera fingantur morsuli avellanæ magnitudinis, quæ manducantur, semper expuendo per horam dimidiam: idque per quatuor aut plures dies.

Fortiora & composita sunt, quæ sequuntur:

℞ Sem. Staphisagria

Eruca

Sinapis ana ℥℥.

Pulv. Flor. betonica

Hysopi ana ℥℥.

Salis ammoniaci ℥℥.

Pyrethri ℥℥.

Mastiches

Et Cera q. s.

Fiant trochisci formæ fabæ similes.

aut parvæ avellanæ, ex quibus unum teneatur in ore leniter masticando, & continuò salivam expuendo, idque manē jejuno ventriculo:

Mirum in modum sputum provocat, & cerebrum àcrementis humidioribus expurgat, & est ad vertiginem & epilepsiam singulare presidium.

Masticatorium diuulsorium ad paralysem.

℞ Diatragacanthi calidi ℥℥.

Mastiches ℥℥.

Staphisagria

Pyrethri

Granorum paradisi

Zingiberis

Costi ana ℥℥.

Piperis longi

Garyophyllorum ana ℥℥.

Rad. ireos

Turbith gummosi ana ℥℥.

Dissoluantur cum syrupo de starchide, & fiat masticatorium, de quo utendum, ut supra.

Si pro delicatis masticatorium, quod os calore suo minus offendat, componere velis, hac via progredi oportet.

℞ Rad. pyrethri in oxymelite mactata, exsiccata, & pulverata

Staphisagria

Sacchari candi ana ℥℥.

Excipiantur muncagine gummitragacanthi, & fiat masticatorium.

Hæc particularia cerebri purgantia, post generalem vacationem demùm administranda sunt: consulant ad deflexionum reuulsionem, & potissimum juxta sententiam Gal. ad emen-

sopore-

soporiferos affectus, ad dolorem & gravem dinem capitis.

In horum medicamentorum usu observandum est, ut os utentis ad lalivam attrahendam scmiapertū teneatur, & calidioris acriorisque materiae reliquiae, quales ex fortiorum usu plerumque in ore remanere solent, tollantur lotione aquae tepidae, hydromelitis, aceti rosati, aut lactis. Vide de his *Orib. lib. 8. collect. cap. 10.*

Cautela in masticatoriis.

Præterea sciendum est, usum eorundem interdictum esse, quibus inflammatio quædam circa fauces, palatum aut linguam, aut circa quamlibet oris particulam exorta est, ut scribit *Galen. l. 3. meth. c. 11.*

CAP. XXV.

De Eclegmatis.

Reliquum est, ut dicamus de masticatoriis idoneis ad pulmones, & per thoris regionem vacuandam: quæ quoniam non tam valida attrahendi & purgandi facultate pollent, ut præcedentes, de quibus modo diximus, in numerum purgantium assatim sumptorum & usurpatorum referri possunt: quandoquidem incidendo, attenuando, detergendo, vel incrassando irritant naturam, & eidem succurrunt ad rejectandas per sputum multas superfluitates excrementitias, quæ ipsi infestæ sunt & noxiæ: ac quoniam huiusmodi ejectiones superfluitatum thoracis & pulmonum, naturaliter à tussi provocatæ, Galeno sub particulari huius evacuationibus comprehendun-

tur, remedia etiam arte procurata, sub eadem classe comprehendi posse videntur.

Hæc remedia veteribus dicta sunt *arteriacu*: recentioribus *bechica & eclegmata*: Arabibus *loch & looch*, quod sensim lambendo deglutiantur.

Distingui possunt in duas classes, vel in calefacientia, attenuantia, incidentia, detergentia humores frigidos, lentos, viscidos, & crassos, qui thoracis cavo continentur: vel in refrigerantia, incrassantia & lenientia humores calidos, acres & tenues, qui erosionum & exulcerationum auctoribus existunt. Vtiusque generis exempla petenda sunt ex *Gal. lib. 7. secundum loca*. Ex his porro duobus remediorum generibus componitur unum tertium, quod inter utrumque, medium obtinet, attenuando & ingrassando simul: quodque confert tam ad causam conjunctam, quam antecedentem: ad humorem nempe crassum, in pulmonibus iam collectū, qui incidendus & detergendus est: & ad tenuem, per asperam arteriam in pulmones influentem, qui incrassandus: quod breviter exemplis illustrandum erit.

Eclegmata seu Loch incidentia detergentia sunt.

1. *Loochē succo scyllæ simp. Gal. compos. Mes.*
2. *Looch sanum & expertum Mes.*
3. *Looch epino Mes.*
4. *Looch de præstio Pauli*
5. *Looch de creuo eiusdem Pauli*
6. *Looch de cartibano Mes.*

¶¶¶ 2. Hæc

Hæc omnia eclegmata de eorum sunt genere quæ fortius attenuant deterguntque materiam crassam in thorace vel pulmonibus contentam. Tussientibus, asthmaticis & difficulter spirantibus, obpurulenta lentaque pituita sopiam, respirationis viam opprimentem, auxiliantur.

Minus incidentia & detergentia sunt

1. Looch pussulatum
2. Looch de farfara seu tusilagine.
3. Looch de caulibus Gordonij.
4. Looch de pulmone vulpis Mes.

Incrassantia fortiora sunt

1. Looch de papavere
2. Diacodion simplex Gal.
3. Diacodion Ioan. Bat. Montani.

Horum usus est in omnibus destillationibus de capite in asperam arteriam, ex perpetua tussi in somnium parientibus. Tussi quin etiam & gutturis asperitati de tenui destillatione seu catharro excitata auxiliantur: defluentes enim illos humores inspissant, mitigantque, excretionis præparant: febribus etiam ardentibus & pectoris inflammationibus interdum exhibentur.

Incrassantia leniora sunt

1. Looch de psyllio.
2. Looch de porculaca
3. Looch ex tragacantha.

Hæc ipsa ad sputum sanguinis commendantur. Posteriora duo partim ex rebus adstringentibus & stipticis composita, venarum rupturis constringendis & agglutinandis conveniunt.

Enumeratorum remediorum formiæ, in ipsis authoribus à nobilitate, & in omnibus dispensatoriis five antidotariis communibus inquirendæ sunt. Nobis sufficiat de nostris tantum ea inferere, quæ non vulgaria sunt, & tamen præclarè conferunt asthmaticis, phthisicis, & aliis pulmonum gravissimis & penè incurabilibus affectibus.

1. Looch de Althea Quercet.

℞ Rad. bismalua optimè mundatarum ℥b. aut quantum volueris, bulliant in hydromelite communi ad sufficientem decoctionem: optimè coctæ tundantur, & per setaceum trahantur: de quarum mucagine accipe ℥ij.

Spec. Diatragacanthi

Diatricos ana ℥ij.

Sacchari candi

Penidiorum ana ℥b.

Flor. Sulphuris optimè præparatorum, ut infra docebitur ℥ij.

Syrup. capill. veneris

Tusilaginis ana q. s.

Omnia reducantur in formam

Looch: de quo sæpius utendum cum baculo deliquiritia.

Excellens est remedium contra omnem tussim inveteratam, sive à frigida sive à calida orta sit causa: contra asthma, orthopnoeam, & dyspnoeam, aliisque pulmonum affectus: usu quoque eius est in maturatione picuricidæ, & sputo proliciendis: sicuti horum præcipua curatio per anatathasim instituenda.

2. *Looch passulatum Quercet.*

℞. Rad. Tussilaginis
Liquiritis an. ℥ j.
Enula campana ℥ ss.
Scabiosa
Herb. Capill.
Hyssopi an. m. j.
Flor. Tussilaginis
Violarum
Buglosse
Nymphaea an. p. ij.

Sem. Anisi ℥ vj.
Coquantur in hydromelice simpli-
ci: de colatura clarificata cape ℔ iij.
in quibus decoque

Passularum purgat. à vinaceis ℔ ss.
Jujubarum.

Sebest. an. ℥ ij.

Coquantur ad medietatis consum-
ptionem: dein quam optime prælo
exprimantur, & addendo

Sacchari candi
Penidiorum an. ℥ iij.

Coquantur ad mellitam consisten-
tiam: cui adde

Flor. sulphuris ℥ ss.

Misce fiat Looch.

Ad enumeratos pulmonum affe-
ctus, utraque hæc looch plerumq; offer-
re solco: de quibus utendum præci-
pio manè, à prandio circiter quartam,
hora somni, & noctu primis vigiliis.
Præstantissima medicamina sunt, ad
illa, ut diximus, mala. Nullis enim lau-
dibus satis prædicari possunt flores sul-
phuris, quos addimus: utpotè qui ve-
rum pulmonum balsamum sunt, ut a-
libi in scriptis nostris jara diximus.

3. *Loch flor. sulphuris.*

Ex commemoratis floribus sul-
phuris, cum solo butyro, quadam mu-
cagine sem. citoniorum, bismalva aut
lini permixtis, addendo quendam sy-
rup. capilli veneris, violarum, roris solis,
aut tussilaginis, ad eoldem usum, ut
suprà, bechicum sive loch parabis ex-
cellentissimum.

4. *Aliud.*

Ad phthisim & exulceratos sive pu-
rulentos pulmonum affectus, loch aliud
paratu facillimum confici potest,
quod potentissimum & summum esse:
auxilium læpenerò in pluribus o-
ptimo cum successu expertus sum.

℞. Syrup. de succo hedera terrestris,
nostra descriptioni ℥ ij.

Flor. Sulphuris q. s. ad reducenda
omnia in looch.

De quo Empyricis exhibe qua-
ter in die, idque ad dies pluresculos, &
mira præstabis. Multos profectò despera-
tos & incurabiles agrotos jam proclama-
tos, hoc eodem restitimus remediò.

Ad enarrati hedera terrestris syru-
pi uncias duas admiscere poteris guttu-
las 4. vel sex rubini nostri sulphuris, cu-
ius descriptio extat in nostra spagiri-
ca, ex qua mixtione, medicina secu-
rior & promptior in agendo, adversus
eoldem affectum evadet.

Eodem modo balsamum, buty-
rum, lac dulce aut cremor sulphuris,
cum quodam syrupo mixta, aut perse:
exhibita, iisdem affectibus singula-
ri & specifica proprietate prosunt:

Rff 3, quo-

quorum omnium præparationem paulò post docebimus. Sulphur enim rite præparatum verum est pulmonum balsamum, verum bechicum, verum loch sanum & expertum omnibus pulmonum affectibus aptum & salutare, quod admirandis suis virtutibus & affectibus Lochilliano, & cæteris omnibus, quotquot sunt bechica vulgaria, longè præferendum est.

C A P. XXV.

De confectionibus aromaticis seu speciebus aut pulveribus roborantibus, tabellis & trochiscis.

Satis abundè hætenus tractatum est de præparantibus purgantibus seu vacuantibus, nec non de revellentibus & derivantibus remediis: ordinis ratio exposcit, ut nunc dicamus de iis, quæ facultatibus partium nobilium, animalibus nempe, vitalibus, & nutritioni dicatis, roborandis sive confortandis aptæ & idoneæ sunt: nec non de iis, quæ afflictarum partium malignam qualitatem sive intemperiem corrigunt, & variis earundem symptomatis sive accidentibus præter naturam succurrunt ac opitulantur. His autem curationum indicationibus, diversa inserviunt medicamentorum genera, veluti sunt:

1. Confectiones aromatica, species sive pulveres cordiales.
2. Trochisci
3. Tabella

4. Opiate
5. Conditæ
6. Conserva
7. Omnis generis antidoti.

Ut igitur primæ sectioni nostræ pharmacopœæ colophonem sive finem imponamus: de his tantum enarratis remedium generibus, quæque ex iis maximè necessaria videntur, sive ad vulgarem normam, sive per chymicum artificium sit præparata, adhuc nobis dicendum restat, exordio sumpto à confectionibus aromaticis, quarum aliæ calidæ sunt, aliæ frigidæ, aliæ temperatæ.

Calidæ sunt.

1. Aromaticum Caryophyllatum Mes.
2. Aromaticum rosatum Gabriellæ
3. Diamargarit. cal. Avicenna
4. Latificans Rhasis
5. Diambra Mes.
6. Diamos. hum. dulce Mes.
7. Confectio cordialis Alexandr. Bened. & Conf. cord. descripta à Euchel. compos. med. lect. 4.
8. Diacalamentum Gal.
9. Diacinnamomum Mes.
10. Dianthos Nicol.
11. Diagalanga Mes.
12. Diathyssopum Mes.
13. Diastiru Nicol.
14. Diazingiber
15. Diarrion pipercon Mes.
16. Diacuminum Nicol.
17. Dianisum
18. Diathanaron
19. Diaprasium Nicol.
20. Diaxylo aloes Mes.
21. Rosata novella.

Frigi-

Frigidæ.

1. *Diamargarit. frigid.*
2. *Diarragacant. frigid.*
3. *Diapendium.*

Temperatæ.

1. *Diatriasantalum*
2. *Diarrhodon Abbatis*
3. *Diacurcuma*
4. *Dialacca maior.*

Hæ sunt confectiones aromaticæ, quæ maximè in usu esse solent, quarum compositionum formulæ ad eò sunt communes, ut in omnibus dispensatoriis descriptæ reperiantur. Nobis hic satis erit, singularum tantum proprietates & facultates ordine explicare: ubi videre licebit, alias peculiariter cõvenire capitis affectibus: alias pulmonum & thoracis, ventriculi, hepatis, lienis, renum, uteri, aliarumque corporis humani partium morbis.

Calidæ.

1. *Aromaticum garyophyllatum* præcipuum & singulare roborans est cordis & ventriculi: confert ad nauseam & vomitum: partes nutritioni famulantes à putredine præservat, & ventos flatusque mirificè dissipat.

2. *Aromaticum rosatum* auxiliatur imbecillitati ventriculi, juvat concoctionem, stimulat appetitum, & imprimis is aptum est, quibus ex longo quodam morbo calor naturalis labefactatus, etiamnum post morbum evictum languescit.

3. *Diamargaritum calidum* Avi-

cennæ utile perhibetur adversus omnes hypothyrias, syncopes & cordis deliquia, & breviter omnes vires collapsas reparat & instaurat: prodest suffocationi matricis, asthmaticis, tabidis: ad cruditates item & imbecillitates ventriculi conducit.

4. *Electuarium Latificans Rhabis* valet ad palpitationem cordis: ad omnes melancholicæ hypocondriacæ species, & quia lætitiâ & hilaritatem adfert lætificans appellatum est. Faluntur autem ii, qui huius descriptionis authorem Galenum fuisse opinantur, & idcirco id nominant lætificans Galeni: sicut alibi quoque monuimus.

5. 6. 7. *Diambra & diamoschum* dulce; utraque à Mesuæo descripta, item *conf. cordiales* tum Alexandr. Bened. tum Fuchsi inter pulvères & confectiones, cordi sunt omnium maximè amicæ & salutaris, & iisdem ferè effectibus ac energiis præditæ, laudantur adversus pestilentes omnes affectus frigidosque cerebri morbos, paralyses, vertigines, epilepsias, convulsiones, melancholias: recreant insuper & instaurant facultatem maximè vitalem, roborantque ventriculum, aliasque partes nutritioni ancillantes.

8. *Diacalamantum Galeni* conducit omnibus thoracis & ventriculi affectibus, à cruditatibus, & causa frigida ortis: mirum in modum attenuat omnes crassos & tartareos humores: dissipat omnes ventos: succurrit febre quartana laborantibus: tandemque menses & urinam movet.

9. 10. 11. *Diacinnamomum Mesuæ*, *Dianthos Nicol.* & *Diagalanga Mesuæ*: sunt compositiones, quæ ob singularem consensum iisdem usibus adaptantur, omnibus nempe frigidis inferiunt affectionibus, intemperiei cerebri, ventriculi, & cæterarum nutritionis partium: concoctionem juvant: cardiacis item & cordis deliquiis subveniunt: & vires exhaustas mitificè reficiunt.

12. 13. *Diahyssopum Mesuæ*, *Diastragacanthum calidum Nicol.* & *Diastiris Salomonis Nicolai*, magna quoque compositionis societate invicem conveniunt: omnibus etiam pulmonum affectibus, ab humoribus frigidis & viscosis subortis opem ferunt, qualis asthmaticum & tussium in veteratarum conditio plerumque esse solet.

14. 15. *Diazingiber Nicolai*, & *diastriopipereæ Mesuæ*, cruditatibus, ventis & imbecillitatibus ventriculi opitulantur: attenuant & incidunt humores mucilaginosos tunicis ventriculi adhærescentes, altiusque radices agentes: Unde feliciter in febre quartana post generales evacuationes præscribuntur.

16. 17. *Diacuminum* & *Dianisum Nicolai* & *Mesuæ*, eiusdem ambo compositionis ferè, flatibus ventriculi à crassis & pituitosis humoribus procreatis, discutiendis aptissima sunt.

18. *Diathamarum Nicolai*, asthmaticis, tussientibus & anhelosis: renunquæ porro imbecillitati optimè convenit.

19. *Diaprasium Nicolai*, peculiari-
ter, in sevit ad omnes defluxiones tus-

sim excitantes: ad omnia item asthma-
mata & dispnceas.

20. *Diaxyloaloes Mesuæ* exhibetur ad quævis ventriculi incommoda à cruditate pronata: quin etiam illud idoneum est ad vermes & corruptores humores ex eodem expellendos: digestionem juvat, & hominis animum exhilarat.

21. *Rosata novella Nicolai*, facultatem habet vomitum inhibendi: confert etiam ad imbecillitates ventriculi & lipothymias sive cordis deliquia, & vires debiles, à diurno morbo contractas, in solidum instaurat.

Frigidæ.

1. *Diamargaritum frigidum Nicolai*, in omnibus febribus ardentibus & pestilentibus, ad cor & facultatem vitalem recreandam, summo operè commendatur.

2. 3. *Diapenidium* & *diastragacanthum*, à Nicolao descripta, ad omnia calidos & acres pulmonum affectus, ad tussim ab humore falso & serolo provocatam, ad anacatharim, & expectorationem pleuriticis & peripneumoniacis promovendam, commodè offeruntur.

Temperatæ.

1. 2. *Diatriasantalum* & *diarrhodon Abbatii*, idonea sunt ad omnes viscera nutritioni inservientium, intemperies calidas contemperandas: conducunt ictero, oppilationi hepatis & lienis: aliisque calidis eorundem viscerum affectibus, quæ simul etiam una eademque opera corroborant.

3. 4. *Di-*

3. 4. *Dialacca major & diacircuma* sive *diacrocum Mesuai*, similes habent proprietates, sicut & eorundem descriptiones parum à se invicem differunt: in frigidis partium nutritioni dicatarum intemperiebus, ad earundem obstructions & durities reserandas exhibentur: ubi eadem opera simul roborant hepar & lienem, & idcirco omnibus cachexiis & hydropisibus profunt: non parum etiam ad urinam proliciendam apta sunt.

Haecenus de viribus & proprietatibus enumeratorum pulverum sat dictum: quorum descriptionum formulae petendae sunt ex antidotariis, in quibus omnes ex veterum scriptura translatae & cōgestae reperiantur. Non enim operae pretium me fecisse arbitror, si in illis denuò huc transcribendis desudaro: Veruntamen sicut supra, pulveres quosdam purgantes, qui non sunt vulgares, descripsimus, ita hic opus nostrum decorare placet confectionibus, sive pulveribus quibusdam cordialibus specificis ad plures affectus, qui vel nostrae sunt descriptionis, vel aliunde nobis à doctis viris communicati, multaque experientia comprobati, digni sunt qui in lucem publicam prodeant.

Suntque

1. *Tragea cephalica calfac.*
2. *Tragem. ad vertigin Langij.*
3. *Ad vertigin. Craton.*
4. *Specificum vertiginis.*
5. *Trag. antipilepti. a. Quere.*

Tom. II.

6. *Trag. pectoralis*
7. *Trag. antipleuritica*
8. *Trag. ad morbos ventris.*
9. *aliter.*
10. *Preparatio rad. Aronis.*
11. *Trag. hepatica.*
12. *Trag. ad icterum*
13. *Ad idem.*
14. *Tragea splenetica*
15. *Trag. antinephritica & anticolica.*
16. *Trag. hysterica.*
17. *Trag. ad dysenteriam à granis altes.*
18. *Trag. ad bronchocolem.*
19. *Pulv. ad hermi. as.*

20. *Tragea ad frigidos omnes capitis affectus.*

℞. Pulv. rad. acori ℥vj.
Coralli preparati ℥ij.

Pulv. Florum calendulae

Betonica

Stachados

Anthosana ℥ij.

Coriandri preparati

Nucis moschata

Cinnamomi ana ℥℔.

Sem. Anisi

Feniculi dulcis

Peronia

Silerii montani ana ℥ij.

Cardamomi

Garyophyllorum ana ℥j.

Sacchar. anthosati q. suff.

Ut fiat pulvis gustui gratus,
dosis semicochleare argenteum,
manò.

Qui ob cerebrum plus aquo humidum & nubilosum plerumque existunt corpore, segnes & obliuosi: qui porro apoplexia, paralyti & soporiferis aliis

688

affe-

affectibus sunt obnoxii : praemissa purgatione cum pilulis cephalicis & congruis, singulis matutinis utantur praedicto pulvere, idque ad dies plures, & non exiguum mali levamen percipient.

2. *Tragema capitale Langii contra vertiginem & apoplexiam.*

℞. Majorana
 Betonica
 Salvia
 Rosmarini
 Lavendulae
 Melissa
 Stachados ana ℥j.
 Nucis moschata
 Cinnamomi
 Coriandri prap. ana ℥ij.
 Cubebarum
 Cardamomi
 Galanga
 Piperis longi
 Sem. Gallitrici
 Gran. Peonia an. ℥j.
 Caryophyllorum
 Macis
 Zedoaria
 Zingiberis
 Foeniculi
 Carpobalsami
 Xyloaloes ana ʒ℥.
 Sacchari ℥j. misce. fiat pulvis.

3. *Tragema ad vertiginem expertum Cratonis, seu specificum ad vertiginem.*

℞ Cinabrij non fallitii, sed mineralis veri ʒ℥.

Coralli rubri preparati
 Margaritarum preparatarum
 ana ℥ij.

Croci ℥j.
 Fol. aurinum. xv.

Omnia terantur subtilissime supra marmor, & misceantur: dosis gr. x. xii. vel xvi. cum aqua lili convall. provocat sudores. Excellentissimum est, & multo usu comprobatum remedium contra vertiginem, alia longè superans. Dos. ʒ℥. vel ʒj. ex aqu. lil. convall. magnos & copiosos sudores citet.

N. Hujus usu auctor aliquot curas peregit unica hebdomada 4. aut 5. ad summum dosibus exhibitis, etsi malum hoc vertiginosum usque adeo exacerbatum sit, ut judicium omne agris eriperet, vid. Tetr.

4. *Specificum vertiginis.*

Ad eundem affectum remedium paratu facillimum occurrit, cujus usus vir quidam magnae auctoritatis, & de tota Gallia perquam optimè meritis, à gravi quadam vertigine scotomatica feliciter restitutus fuit: paratur autem ex stercore pavonis masculi, pro maribus, quod siccandum & pulverizandum, dein maceretur de eo drachma una per noctem integram in vino albo: omni per linteum trajecta, exhibeantur vertiginoso, idque continenter à novilunio usque ad plenilunium, aut etiam amplius, si opus fuerit. Hujus reme-

dij auctor est quidam rusticus, qui ex hac cura singularem laudem & honorem præ multis aliis clarissimis Medicis reportavit. Unde colligere licet, medicina perfectionem tam exquisitam non esse, quin in eam in dies quid addiscere, vel à minimo & abjectissimo quovis homine opus habeamus.

5. *Tragea antepileptica Quercetani.*

℞. *Essentia corallorum*
Margaritarum ana ℥iij.
Vngula Alces vera
Vnicorni ana ℥℔.
Salis cranij humani ℥j. ℔.
July. Flor. liliorum conuall.
Calendula
Tilia arboris
Anthos ana ℥j. ℔.
Sem. Pœonia
Ruta
Visci querni ana ℥ii.
Lapidis bezoardici veri
Ambre griseæ ana ℥j.
Cinnamomi
Cardamomi
Ligni aloes ana ℥j.
Camphoræ ℔℔.
Sacchari anthosati q. suff.

Epilepticus, post generalem & congruentem vacationem hujus trageæ capiat semicochlear, continuando per integrum mensem: qua sumpta, statim unam atque alteram unciam nostræ aquæ antepilepticæ, supra capite Decoctorum descriptæ, superbibat: moxque sudet, & in cæteris bona victus ratione utatur.

6. *Tragea ad omnes pectoris affectus.*

℞. *Spec. Diatreos*
Diatragacanthi frigidi ana ℥j. ℔.
Pulv. Rad. unguia caballina
Summitatum hyssopi
Sem. Vrtica ana ℥iij.
Pulmonis vulpis preparati ℥℔.
Flor. Sulphuris optimè preparatorum
℥j. ℔.
Essentiamargaritarum
Coralli ana ℥j.
Sacchari violati q. suff. misc. fiat
pulvis, vel si velis, elect. per
tab. concinnabis.

Excellentissimus est pulvis adversus omnes pulmonū affectus, & ipsum etiam asthma, & spirandi difficultatem; efficax est præterea ad tussim in ueteratam & ipsam etiam phthisim ac ulceram pulmonum.

7. *Tragea antipleuritica.*

℞. *Salis prunella (quem anodynæ minerale vocant veri Chymici) ℥ij.*
Pulv. Flor. papaveris rheadi
Coralli rubri ana ℥j.
Sacchari violati ℥℔.

Reducantur in pulverem: dosis ℥ij. superbibendo parum aquæ papaveris rheadis, vel cardui benedicti. Singulare remedium ad pleuritis, cujus eximios effectus ipsis oculis multoties vidi.

8. *Pulvis ad omnes ventriculi affectus mirabilis.*

℞. *Rad. Aronis preparata, ut docebitur ℥ij.*
Ggg 2 Pulv.

Puly. Rad. Acori vulgi
 Pimpinella ana ℥j.
 Oculorum cancri ℥℥.
 Cinnamomi ℥iij.
 Salis absinthii
 & Juniperiana ℥j.
 Sacchari rosati q. suff.
 Conficiatur pulvis gustui gra-
 tus.

*Idem Paulo aliter ex consilio
 arthritico.*

℞. Rad. Aron. ppt. ℥ij.
 Acor vulg. ℥j.
 Fl. Beronic. ℥℥.
 Ocul. cancr. ℥iij.
 Cinam. ℥℥.
 Omnia optimè pulverisata. cum
 Sacch. rosat. q. f. Pulvis.

CAUTIO.

Tanta est ventriculi affinitas & conspiratio cum reliquis totius corporis partibus, ut ex eius vel minimo errore ceteræ particule statim in consensum trahantur, & ita infinita prope modum mala procreantur: hinc vitiorum ventriculi medela, complectitur simul plurium aliorum affectuum medicationem. Occasionem horum, quæ dico, mihi præbet admiranda hujus pulveris efficacia: qui licet paratu sit facillimus, nec ex numerosa ingredientium, aut aromatum multitudine præparetur: exhibetur tamen non tantum ad ventriculum corroborandum, cui propriè convenit, sed etiam ad capitis affectus, ad hemi-

*Melan-
 chol. Hip-
 chond.* crantia acutissimas, vertiginem, melan-
 choliâ hypochondriacam, cachexiam
 & similes affectus. Ad calculum quoq.

& febrem quartanam porrigitur: habet enim facultatem deoppilandi hepar, lienem & totum mesenterium & dissolvendi & liquefaciendi tartarum glutinosum, qui plurimorum morborum causa existit: cui negotio peculiariter interruit salpungens & piperinû, quem Aronis radix, quæ hujus medicamenti basis est & fundamentum, accedente & mordacitate sua satis repræsentat.

Posterioris pulveris usum hunc edocet author: De eo capiat, inquit, in arthritide mane cochl. semis, idque alternis diebus, ut uno videlicet alterorum prædictum sumas pulverem, altero hydromel nostrum, sed non desistendum ab usu. Nam ita dissolventur topi tartarei & prohibebitur eorundem coagulatio & generatio. Valet certe idem pulvis ad calculos quoque, cujus etiam usus esse potest ad præcautionem.

Id mihi communicatum fuit à D. Birckmanno medico excellentissimo, Pauli 2.
 Birckm. cujus jam honorificam alibi mentionem fecimus. Is singulis annis parabat hujus pulveris plusquam sexaginta aut octoginta libras: tantum eum faciebat ad medicinæ usum, ut & eidem locum daret inter secreta sua medica, quorum summa abundantia, is tanquam unus primariorum medicorum sui seculi distulæbat.

10. Præparatio radice Aronis.

Colligenda est radix, dum vix inter dumeta geminate incipit, ac antequam ejus virtus in solia se distulæbat, mundanda optimè & lavanda:

da: postea in orbiculos dissecta infundatur cum vino albo, & macetur in loco frigido per 24. horas: vino duobus digitis transuersis supernatante: enumeratis horis elapsis, effundatur vinum & separatur per inclinationem: & rursus affundatur novum vinum album, repetita adhuc maceratione eadem per 12. horas, ut nimia acrimonia & vis pungens ejusdem salis aronici mitigetur, quæ aliàs tangentiis manibus bullas sive pustulas inducit, eaque exulcerat. Sed in eo tamen acrisale lætetur vis illa dissolvens, quæ vero artificio inde eruenda est, hoc est adedò edulcanda est, ut amplius linguam non pungat acrius ac ipsum piper, citra ullam exulcerationem: idque ex gustu facilè percipitur. Radix itaque post macerationem resiccat ad ignem lentum in furno videlicet, in quo panificia modò cocta fuerint, dein reducatur in pulverem ad eundem usum ut supra.

Ut eximie hujus radice virtutes clariùs patefiant obiter tantum hic addo ex ea mundata & in rotulas, citra cultrum tamen ferreum, dissecta, & in umbra resiccata, ne quid de sale ejusdem pereat, pulverem confici, qui vetus domitor & expulsores est veneni arsenicalis: cancri, si præsertim ipsi parum arsenici fixi admisceantur. De quo fusiùs dicetur in secunda sectione hujus operis, ubi de externis remediis tractabimus.

11. *Tragea ad affectus hepatis.*

℞. Corallinibri prep.

Spodii

Spec. Diatragacanthiana ℥ij.

Pulveris hepatica

Sem. Acetose

Portulaca

Berberis ana ℥j.

Croci martis optime preparati

℥ij. ℞.

Croci ex oleo sulphuris parati, ut docebitur, ℥ij.

Conserua ros. è siccis, vel sacchari rosati q. libuerit.

Misce, fiat pulvis: dosis ℥. j.

Hic pulvis est admirabilis contra omnes obstructions, imbecillitates & intemperies hepatis, cui pristinum robur reparat: singularis porro adversus omnes fluxus hepaticos & dysentericos, nec vix ullum præterea contra cachexias, hydro-pises, icteros, præstantius reperitur remedium: sumpto pulvere, post horam bibendum est iusculum.

Nos alibi docebimus quoque chymicas aliquot præparaciones, inter quas dabimus tum croci martis, tum croci, olei acidi sulphuris, præparandi modum, nempe dictum oleum in pulverem & crocum convertendi, qui verum crocum martis præsentabit: at illius vires multò superabit intervallo.

Quemadmodum supra contra vertiginem, facillimam pulveris ex stercore pavonis præparationem tradidimus: eodem modo quoque alios pulveres ex aliorum animalium excrementis præparandos hic in medium proferemus, qui plurius diversis affectibus erunt idonei & aptissimi. Hæc quidem remedia quantumvis

Ggg. 3. facilia

facili & simplici artificio, vel à quovis idiota parari queunt: multò tamen certioribus & præstantioribus effectis sese produnt, in pluribus curandis morbis, quàm varii illi pulveres aromatici, qui juxta longas & tædiosas receptarum, ut vocant, descriptiones, scrupulosè nimis fabricati, in theculis deauratis ad pompam potius, quàm ad verum aliquem usum adservantur.

12. *Trageadictærum.*

Horum remediorum unum paratur *ex anserculi*, qui veris tempore herbis pascitur, *stercore seu excremento*: hoc collectum, & in sole vel alio loco moderatè calido exsiccatum, pulverizandum est: de quo pulvere exhibeatur ʒʒ. vel ʒj. si malum inveteratum fuerit, vel per se, vel cum vino albo. Non est morbus auriginosus, quin hoc medicamine perfectè eradicetur & evellatur, idque in tertia vel quarta ejusdem exhibitione, huic pulveri addere poteris cinnamomi, & sacchari ad libitum.

13. *Ad idem.*

Summum & certissimum ad eandem ictericam medicamentum est *pullorum gallinaceorum, vel gallinarum excrementum album*, seorsim collectum: de cujus pulvere manè exhibe ʒʒ. & continuando 4. vel ʒ. matutinis mita percipies. Idem pulvis sumitur ad calculi contritionem & expulsionem, & urinæ suppressionem.

CAUTIO.

Nullus hic miretur summos nec incertos effectus quos ejusmodi avium aliorumque animalium excrementa, in prædictis morbis edomandis ostentant. Excrementa enim horum aëreorum animalium, quorum natura est calidissima, tota sunt nitrosulphurea, cujusmodi quoque est columbarum stercus, è quo copiosa nitri quantitas educitur, sicuti alibi enotavimus. Unde enarrata hæc excrementa mirificam habent incidendi, attenuandi, & dissolvendi facultatem, viresque simplicium, quibus animalia illa nutriuntur, referant, quæ in quintas quasi essentias, per digestionem & concoctionem, in horum aëreorum animalium ventribus convertuntur: hinc tam efficaci operandi energia, ad plures & diversos morbos excindendos excellunt. *Camillus à Camillis*, medicus Genuensis celeberrimus, cujus antea à nobis facta fuit mentio, asserbat, *coruronicum helleboro vescentium*, (quod ipsis, ut quidam scribunt, in alimentum cedit) *excrementa*, singulari proprietate quadam conferre epilepsis, quod tamen ipse non expertus sum: sed hæc in medium allatis, tantum aliis politiori & exquisitiori ingenio præditis, occasionem præbere volo, ut natura & conditione singulorum alimentorum, quibus & Pavones, & Anserculi, & Gallinæ pascuntur & nutriuntur, philosophica & acuta meditatione penitus examinatis & cognitis, tantorum effectuum ab his excrementis productorum

rum causam & rationem facilius comprehendant.

14. *Tragea splenitica.*

℞ Pulveris rad. aronis, ut supra præparata. ℥℥.

Carpobalsami

Xylobalsami

Zedoaria an. ℥j.

Puly. Florum genista

Sem. Nasturtij

Eruca

Cardui benedicti

Feniculi

Anisi an. ℥j. ℥.

Garyophyllorum

Zingiberis

Cubebarum an. ℥℥.

Cinnamomi ℥j.

Salis fraxini

Tamarisci

Ceterach an. ℥iiij.

Sacchari anhosati ad pondus omnium.

Misce fiat pulvis. Dosis duo cochleatia argentea, conducit ad obstructions & scirrhusas durities lienis, & ceteros affectus inde promanantes.

15. *Tragea antinephritica & ad colicam passionem.*

℞ Tunica interioris ventriculi gallinae, & stercoris albi ejusdem an. ℥℥.

Pulveris pellicula interioris, qua in putaminibus ovorum reperitur. ℥ij. ℥.

Herniaria

Cinnamomi an. ℥iiij.

Nucleorum mespillorum ℥ij.

Sem. Anisi

Feniculi an. ℥j.

Reducantur in pulverem tenuissimum, & misceantur: dosis ℥℥. vel ℥j. ad summum cum vino albo.

Certiores & multo efficaciores hujus pulveris effectus percipies, in atterendo & expellendo calculo, iis quos alij plures de milio solis simpl. speciebus electuarii lucontribon Iustini, de cicadis, de lepore combusto & similes vulgares ad calculum comminuendum usurpati prodere solent. Nos descriptimus quidem alibi, in consilio nostro de calculo, varios pulveres antinephriticos: sed præcedenti huic præ aliis tribuimus præstantiæ palmam. N. Alium vide in arthritide.

16. *Tragea hysterica.*

℞ Crasia lignea

Calami aromatici an. ℥℥.

Sem. Agni casti

Pastinaca

Ruta

Paeonia

Anisi

Feniculi an. ℥ij.

Cardamomi

Macis

Cinnamomi

Garyophyllorum an. ℥j.

Fæcula bryoniae ℥j. ℥.

Sacchari anhosati ad pondus omnium.

Misce fiat pulvis. Dosis ℥j. ℥. Prodest albo mulierum fluori, & uteri suffocatione.

Solum semen pastinaca domestica exsiccatum pulverizatum, & ad ℥℥. cum paucis vino, vel quadam aqua congrua hysterica, exhibitum, pecu-

peculiare quoq; est & specificum medicamentum ad eandem uteri suffocationem.

17. *Tragea granorum actes ad dysenteriam.*

Exprimatur succus baccarum sambuci maturarum, tempore videlicet autumnii. Ex quo succo & farina fecalina, conficiatur pasta sive massa optimè elaborata, ex qua formentur exigui panes, qui in furno ad biscocti duritiem coquantur, adeò ut in pulverem tenuissimum redigi queant: qui pulvis cum eodem succo iterum imbibatur, omniaque denuò reducuntur in pastam, quæ in biscocti forma coquatur in furno: idq; tertio repetatur. Postremo omnibus probè coctis & resiccatis, fiat pulvis subtilissimus, qui longissimo tempore adservabitur: *specificum est arcanum adversus dysenteriam.* De eo accipe ℥j. & nucis moschatae tantundem, mixtis simul omnibus cum ovo parum cocto incorporentur: & sic omnia forbenda exhibeantur, vel misceantur cum aquæ nostræ dysentericæ suprâ descriptæ suff. quantitate, & propinentur.

Hoc remedium appellamus *trageam granorum actes*, quo nomine vocabatur, qui id nobis communicavit, nempe Dom. *Volfius* vir doctissimus, inclytæ academïæ Marpurgensis professor celeberrimus, & illustrissimi principis Landgraviæ Hassiæ Medicus ordinarius, cui, sicut & aliis duob. ejusdem collegis, D. nimirum *Mofano*, & D. *Hartmanno* viris celeberrimis &

medicis quoq; ordinariis, ejusdem illustrissimi Principis, adhuc alia plura medica secreta, rara & præclara accepta ferimus: quorum auctoritate huic operi nostro majorem gratiam & ornamentum conciliare voluimus, idq; ob summam illorum erga me benevolentiam, & singularem fraternamque vicissim meum erga eosdem affectum.

18. *Tragea ad bronchocele.*

℥. Spongiarum vel excrescentiarum spongiosarum, qualis in cynobatu nasi solent ℥ij.

Spongia marina tantundem.

Hæ spongiæ simul reducuntur in cineres, ut artis est,

℥. Cinerum harum spongiarum ℥j.

Cinerum chartæ leucophae combusta ℥ij.

Cinnamomi ℥b.

Coralli rubri pul. erizati ℥j. b.

Milce omnia in vicem, & fiat

pulvis. Certissimum & præstantissimum est remedium ad bronchocele, & licet hoc malum commune sit tantorum certorum locorum incolis, ut Morianis in montibus Sabaudia inhabitantibus: nihilominus tamen & plures alibi reperiuntur, puellæ præsertim, quas, molestus ille gutturalis rumor planè deformes reddidit: quibus hoc solo remedio, tanquam optimè comprobato, indubiè subveniri potest: vnde illud nolui publicæ utilitatis ergo reticere.

Modus vivendi est, ut tritatum pulverem

pulverem ad ℥j. ℞. vel ℥ij. vel amplius, si velis, injicias in lagenam, vino albo repletam, & addies duos vel tres maceres, antequam eo utaris. Eligat autem æger tempus plenilunii, & quando luna decrescere incipit, de ditto vino bibat ℥ij. vel tres, singulis matutinis continuando, donec luna amplius non decrescat, sed crescere incipiat. Vbi desistendum, usque ad alterum plenilunium, & luna decrescente, vini istius usus iterum per 15. dies repetendus est, si forte prima vice non integrè curatus esset. Et sicut luna decrescit, ita tumor paulatim do die in diem diminuetur & absurgetur.

Sed prius utendum erit aliquo purgante eidem affectui, congruo, cui instituta medicamenta ex Mercurio parata, omnium sunt accommodatissima.

20. Pulvis ad omnes hernie species, & ipsam enterocelam.

℞. Pulv. rad. consolidæ maioris ℥℞.
Pulveris herniariæ ℥j
Pulv. spongiarum, cynosbatii adnascentium ℥ij.
Essentiæ corall.
Essentiæ perlarum an. ℥ij. ℞.
Magisterij lapidis hamatitii ℥iiij.
Spodii
Terra sigillata an. ℥ij.
Cinnamomi
Feniculi dulcis an. ℥j.
Sacchari rosati ad libitum, fiat pulvis.

De quo utatur herniosus manè ad pluresculos dies: non neglectis interim perpetuis & commodis ligamentis, ac

Tom. II.

præsertim balsamo diakibric. nostro, summe igneo exticcante, ac partes membranosas præhumidas & relaxatas contrahente.

Cautio.

Hoc pulvere multis experimentis comprobato, graves admodum herniæ sæpenumerò sanatæ sunt: Communicatus est mihi à D. Genandio viro celeberrimo & medico Ducis Sabaudia primario. Herniaria, quæ præcipuis huius pulveris ingredientibus, annumerantur, non citra rationem ita appellata fuit: eximios enim & singulares effectus in hisce abigendis malis prodit. Idem Genandius cum cibo quoque offerebat eiusdem herniariæ pulverem, ipsique panis admiscebat. Eadem herba conducit etiam ad calculum.

Possemus quidem in pharmacopœæ nostræ decorationem, huius generis plura hic introducere remedia: sed benevolus lector contentus erit his hæcenus enarratis tragæis, sive pulveribus roborantibus, & ad plures affectus comparatis, quos præscorum confectionum aromaticarum catalogo annexos, æqui bonis; consulat.

Ut enumerati pulveres aromatici, nec non alii, gustui fiant gratiores, in electuaria solida, vel tabellas, ut vocant, effinguntur: idque cum saccharo in aqua aliqua conveniente prius dissoluto & perfecte cocto, cuius octo vel decem uncias, additur uncia una pulveris, omnia simul decoquendo & commiscendo, ut artis est. Eodem modo parantur tabella diatriasantalæ.

Hhh aromæ

aromatici rosati, & reliquæ huius generis omnes, quæ iisdem medendi scopis, quibus earundem confectioes sive pulvres inserviunt.

Trochisci.

Ex iisdem pulveribus formantur quoq; varii generis *trochisci*, uti appellantur, diversis curationum indicationibus apti.

Ex pulveribus purgativis, de quibus supra nobis sermo fuit, finguntur trochisci alhandal, de rhabarbaro, de agarico, & similes alii.

Ex confectioibus roborantibus etiam varii trochisci, pro variis intentionibus curativis, quibus illæ inserviunt, componuntur.

Horum alii dicuntur *imixti*, id est, adstringentes, ut sunt trochisci

De spodio

De terra sigillata

De Karabe

Ramich.

alii corroborant partes nobiles: ut caput roborant trochisci de gallia moschata.

Pellus, trochisci bechici albi, nigri.

Ventriculum plus aquo calidum, trochisci de camphora & diarrhodon.

Fiunt præterea ex iis confectioibus, quas visceribus deoppilandis aptas diximus, trochisci, qui iisdem usibus adaptantur, quiq; Græcis appellantur *confectioes*.

Ad hepatis obstructionem idonei sunt trochisci

De Rhabarbaro.

De Absinthio

De Eupatorio

De Laeca.

Ad lienis, trochisci de capparibus:

Ad renum vero oppilationem conferunt trochisci de halicacabo.

Vterum peculiariter spectant trochisci de myrrha.

Horum alii plures occurrunt, sed præcipuos qui maximè in usu sunt, hic enumerasse sufficit: qui plures volet, videat *sect. 8. Antidotarij Mesyam.*

C A P. XXVI.

De conservis & conditis.

VO C A B U L U M *conditi* duplici significatione in medicina accipitur, angusta videlicet, & lata. In prima significatione denotat compositionem quandam, ex speciebus sive pulveribus roborantibus & conservis, affectibus, quos edomare volens, congruis paratam: idq; in forma pulveris grumosi, qui cochleari argento porrigitur: huncq; medici moderatè propriè dicunt conditum.

In altera verò lata & generali significatione, sumitur pro quovis remedio, quod saccharo, vel melle conditur, sive sint fructus, sive radices aut flores, ut gustum acquirant suavorem, & conservationi diuturniori aptiores fiant. Ut e& ipsæ conserved hac ratione inter condita annumerantur: De his vide *Mesyam sect. 1. sui Antidotarij.*

Opiatæ eodem modo componuntur ex dictis conservis, & diversis pulvres

pulveribus, qui variis indicationum scopis, medico propositis, accommodantur: sed illarum consistentia quodammodo mollior est: ob quam causam ipsis aliquot adduntur syrupi. Cùm autem horum aniborum remedium bases existant pulveres & conservæ, & jam supra de omni generis speciebus seu confectionibus, abundè satis à nobis tractatum sit: superest, ut tantùm de conservis dicamus, quas, quia pauca in iis reformanda nobis desiderari videntur brevissimè perstringemus.

Conservarum differentie.

Inter conservas igitur ad partes corroborandas, & tollendas morbi malas qualitates, *aliæ* sunt cephalicæ seu capitales, ad cerebrum, *aliæ* thoracicæ sive pectorales, *aliæ* ad cor, ventriculorum, jecur & alias partes nobiles destinata.

Capitales sunt, conservæ rosmarini, lavendulæ, calendulæ, majoranæ, melissæ, primulæ veris, pœoniæ, lilii convall. tilis arboris, euphrasiæ, betonicæ, salviæ.

Harum *aliæ* specificæ sunt ad *apoplexiam*, ut conservæ lavendulæ, salviæ, rosmarini: *aliæ* ad *paralyfim*, ut conservæ florum calendulæ; & *aliæ* ad *epilepsiam*, ut conservæ florum tilis arboris, lilii convall. pœoniæ, euphrasiæ, peculiariter prodest oculorum affectibus.

Thoracicæ sunt, confer. rad. & flor. tussilaginis, roris solis, enulæ campanæ, hyssopi, flor. violar. capillorum veneris, papaveris rheadis;

quarum *aliæ* conveniunt calidis pectoris affectibus, *aliæ* frigidis.

Cordiales sunt, conservæ florum borraginis, buglossæ, acetosæ, rad. angelicæ, & corticum citrii.

Stomachicæ sunt, conservæ rad. acori, arantiorum, menthæ, diacydonium sive citronia condita: quarum *aliæ* corroborant eundem ventriculum à cruditatibus aut causis frigidis debilitatum: *aliæ* eius tollunt intemperiem calidam: vel minimus pharmacopœæ tyro harum novit differentias, ita ut non opus sit diutius in iisdem immorari.

Hepaticæ conservæ florum cicchorii, berberis, ribes, rosarum rubrarum hepatis imprimis succurrunt.

Splenet. conservæ de ceterach lieni conferunt.

Vulnerar. conservæ symphiti majoris singulari proprietate renum ulceribus prodest: in genere verò omnis generis immoderatas fluxiones sive sanguinis, sive aliorum humorum sistit & cohibet.

Enarratarum conservarum præparationes non usque ad eò magni momenti sunt: ut de iis plura dicere necesse sit.

In capitis huius decorationem, aliquot tantùm conservarum præparandarum formulas adjiciemus, quæ non tam tritæ & vulgares sunt: ac describemus insuper compositiones quasdam, ad præcipuos & gravissimos corporis affectus accommodandas, quibus benignus lector jucundè & utiliter perfruetur.

Paradigmatis loco proponemus

Hhh 2 confer-

conservas quorundam florum, radicum, & fructuum, ad quarum normam alias plures licebit componere.

Modus faciendi conservas.

Prima conservarum preparatio, in Germania quibusdam locis tantum, nec ubique usitata est. Comparandum primò est vitrum conservis ad servandis aptum, capax & amplum, in quo fiat stratum ex saccharo pulverato ad digiti transversi altitudinem: huic superspergantur flores, qualescunque condire volueris, ad eiusdem mensuræ quantitatem: oportet autem flores colligere, tunc cum à Solis radiis illuminati, omni rore & superflua humiditate vacent, dein huic florum strato superinjiciatur novum saccharum, & adhuc alii flores: & ita fiat S. S. S. ultimumque stratum ex saccharo conficiatur. Vitrum corio vel membrana crassiuscula optimè clausum, exponatur in æstate ferventissimo Solis ardori per tres septimanas, vel unum mensem, quo temporis spatio materia duriuscula reddetur, & optimè condietur diuque conservabitur.

Sic quoque conservæ parabuntur ex omnibus floribus purgantibus: ex rosis pallidis, violis, floribus persicæ arboris, floribus centaurii, & hyperici, & prunorum sylvestrium: quæ purgabunt, & infantibus, aliisque qui à potionibus medicis plerumque abhorrent, commodè exhibebuntur.

2. Modus faciendi conservas.

Alteræ conservarum preparatio, quæ non gregaria est aut communis, & qua flores non solum integri permanent, sed suos insuper colores, odores & saporis totos conservant, res sane perquam eximia & elegans sic ut sequitur.

Accipe florum, (quoscunque ad conservas parandas volueris) *optimè mundatorum & exsiccatorem ℥ iij.*, misce cum sacchari calidi, & ad persiliam nem decocti (sicut decoqui solet saccharum rosatum) ℥ j. idem saccharum cum admixtis floribus deinde bulliat ad ignem, donec perfectè coctum apparuerit: cuius perfectioris signum est, dum eiectum cum spatula, bractæas quasdam & veluti solia facit: tunc vas æneum, quo materia continetur, ab igne removeatur, rotula continuò commovendo, donec in pulverem reducatur saccharum, & additi flores ab eo separabiles & nihilominus in conservam conditi existant, integros adhuc conservantes suos colores, odores & saporis. Hæc est altera conservarum omnium florum preparatio, quæ prout ex saporis qua fruuntur bonitate facilè colligitur, exteris vulgaribus, longè præstantior est, ex simplici contusione & mixtione præparatis, fit autem hoc modo:

℞. Florum selectorum, mundatorum & contrusorum ℥ j.

Sacchari triti ℥ ij.

Omnibus simul contulis & mixtis, fiat conserva.

II. *Modus condiendi fructus.*

Vsurpamus ad condiendos fructus & radices aliam viam & methodum: Sed ex elegantioribus & ad medicum usum præstantioribus, unam atque alteram tantum in medium proferemus formulam: ne gulæ potius gratificandæ, quàm medicinæ amplificandæ gratiâ, hujuscemodi cupediarum delicias, hinc introduxisse videamur: quæ magis mulierculis quàm pharmacopœis tractandæ conveniunt, nec quicquam nisi vulgatius & commune suscipiunt.

Proponemus exempli gratia ex fructibus, citria, limonia, & arantia: & ex radicibus, radicem angelicæ: idque ob singularem horum omnium virtutem & præstantiam, qua ad varios usus excellunt: ad medicinam quippe summoperè laudantur, cum ex iis pharmaca ad cordis aliarumque partium corroboracionem, & pestis præservacionem componantur.

Accipiatur igitur unam atque alteram malum citrium summè flavum, de cujus cortice, qui omnium maxime sulphureus, odoratus, & cordialis existit, scilicet pro apto deradatur omne flavum in eius superficie: quantitas rasura ex quolibet malo citrio (etiam satis magno) collecta, erit ad summum ℥ss.

Hæc rasura ut subtilior & delicatior evadat, optimè contundenda est in mortario marmoreo, adeò ut planè fiat impalpabilis: imò si ita videbitur, instar ipsius cassiæ per cribrum transmittatur.

Sacchari lb̄ una paucâ aquâ ro-

farum dissoluti instar sacchari rosati, hoc est, ad perfectionem coquatur, in quo sic benè cocto misce rasuræ prædictæ citri ℥j. saccharum adhuc parû bulliat, rasuram cum eodem optimè permiscendo; dein effundatur omnia, ut in conserva rosar. è siccis fieri solet, & sic erit conserva citri, suavissimi & jucundissimi saporis.

Hæc est prima illa methodus *Confer. eor. citriis, limoniis & arantiis, hoc est, ex eorundem corticum rasuris.* Rasura arantium amarior quodammodo est cæteris, unde per diem unum atque alterum maceranda est in vino albo: dein linteolis optimè extergenda: ad cujus unciam unam adiciatur sacchari perfectè decocti, ut supra, libra una.

Reliqua corticum pars carnosior, succis sive medullis interioribus separatis, (separantur autem facili momento) bulliat in aqua vel sola, vel paucò vino albo permixta, per horam unam atque alteram, donec ex tactu, mollissima & probè cocta judicetur: dein separata aquâ, cortices hi, quorum superflua humiditas linteolis exquisitè extersa fuerit, in mortario marmoreo contundantur, & per setaceum traiciantur. Ad libram unam sacchari ad perfectionem decocti, adde quatuor uncias pastæ horum corticium: omnibus simul optimè mixtis & contulis, coquantur ad ignem lentum, donec pasta vasculo æneo non amplius adhærescat: dein supra chartam molidam effundatur, ad formandas inde, si velis tabellas, aut rotulas in forma biscocci. *Hoc conditum est singulare: cordiale.*

Hhh 33 cordiale,

cordiale, nec tanto calore præditum est, ac illud alterum de rasura eorumdem fructuum.

Vt ejusmodi conservæ gustui gratiores, magis cordiales & medicamentosæ fiant, ad enumeratæ utriusque pastæ unciam unam addatur cinnamomi optimè pulverizati ℥ j. moschi gr. xij. ambræ gr. viij. pastæ insuper ab igne remota, & iam effundendæ adjuvantur adhuc olei anisi guttulæ decem vel duodecim, olei garyophyllorum guttulæ quatuor. Et sic habebis conservam, & palato gratissimam, & ad cor, aliasque nobiles partes corroborandas utilissimam. Eadem quoque contra pestem est optimum præservativum, si singulis matutinis, antequam domo exeat, parùm de ea sumas.

Modus condiendi radices.

Rad. condit. Ad radicum condituram, eadem ferè methodo progrediendum est. Verbi gratia:

Acciperad. angelica, quantum voles: coquatur in aqua, donec optimè contundi & in pastam redigi possit, hujus pastæ per setaceum trajectæ uncias duabus adde:

Confectionis alkermes ℥ ij.

Confect. de hyacinto ℥ j.

Corallorum preparatorum

Margaritarum preparat. ana ℥ ℞.

Pulveris lapidis bezoardici veri

℥ j.

Ambræ gr. xij.

Præservativum contra pestem singulare. Omnia simul mista, & in sacchari cum pauca aqua cinnamomi dissoluti, & ad perfectionem cocti ℥ x. vel xij. injecta denuò coquantur, donec pasta

non amplius adhæreat vasculo xero, quam supra chartam humectatam, aut lapidem marinoreum, effundes, redigesque in eam quam volueris formam.

Ad pestem excellens præservativum, de quo singulis matutinis unius drachmæ pondere intro assumendum est: sed hæc medicina divitibus assignatur. Solam etiam, si velis, & simplicem radicem angelicam coques, & in pastam redactam condices eadē sacchari proportionem, qua supra in conservis fructuum, servata. Ad eundem quoque modum Zedoaria sola condiri potest. Et hujusmodi condita ad pestem pauperibus inserviens.

Ad enarratarum conservarum normam, multas alias componere licebit, ad diversos corporis affectus, pro vario pulverum & cordialium rerum additarum discrimine.

C A P. XXVIII.

De Opiatis seu mixturis conditis.

Quoniam conservas bases & fundamenta esse diximus remedium, quæ vulgò dicuntur opiate & condita: singulorum 1. opiate ad cerebrum, & 2. conditi ad cordis roborationem 3. opiatam contra pestem aptissimorum formulam anneximus.

Opiata capitalis.

℥ Conserv. flor. anthos

Salvia

Betonica

Calendula ana ℥ j.

CIN.

Confect. anacardina.

Diacastorei.

Diacori ana ℥ ℔.

Sem. Diamoschi dulcis

Diambra ana ℥ j.

Cum syrupo conservæ citrij fiat opiata; de qua capiendum ad molem. nucis avellanæ.

Ad epilepsiam, addenda sunt, conservæ pœonia, viscum quernum, unguis alces, sacranij humani, & similia, huic malo specifica. Sic ad varias indicationes curativas, varianda sunt ea, quæ adduntur. Ad corroborandas enim partes nobiles, veluti ad cor, adicienda sunt cordialia, ad stomachum stomachica, ad hepaticam hepatica, & sic de cæteris idem esto iudicium: addendo si mul parum syrugi, ut remedium, formam electuarij liquidi, opiata dicitur, acquirat. Eodem modo conditum parabitur, miscendo nimirum & crasso modo contundendo conservas cum pulveribus & confectionibus cordialibus: sicut ex seq. formula patefiet.

Conditum ad cordis roborationem.

℞ Conservarum corticis citrij, ut supra conditi ℥ j.

Conser. Flor. buglosse

Violarum ana ℥ ℔.

Confect. Alkermes ℥ j. ℔.

Confect. Liberantis

Cordialis

Elect. De gemmis ana ℥ ℔.

Spec. Aromat. ros.

Dianthos ana ℥ j.

Corallii preparati

Margaritarum preparat. ana.

℥ j.

Osia de corde cerui

Vnicornu ℥ j.

Lapidis bezoar dicitur ℥ ℔.

Ambr. gr. x.

Aliquot auri folia.

Contundantur omnia: miscantur, & fiat conditum. Exhibeatur ex cochleari: Conducit ad omnes lipothymias, cordis deliquia, febres pestilentes, & ipsam pestem.

Alia Opiata contra pestem Querc.

℞ Conserv. Buglosse

Flor. Violarum

Cichorij

Rosar. rubr. an. ℥ ℔.

Cortic. Citri condit. ℥ j.

Spec. Triasantali

Diamargar. frigid. an. ℥ ℔.

Florum Sulphuris bene preparat.

Terra. sigillate. vera ana

℥ j. ℔.

Coralliorum preparat.

Spodij an. ℥ j.

Osucornu cervi

Vnicornu. an. ℥ j.

Camphora. ℥ ℔.

Confect. Hyacinthi. ℥ iij.

Sulphuris gutt. xx.

Salis hyperici, ℥ j.

Addè syrupilimonum tantum, quantum sufficiat ad omnia reducenda in formam opiatae mollis. E qua singulis matutinis ad avellanæ magnitudinem erit assumendum.

Hæc opiata in primis temperamenti biliofis, quibus jecur exaltuat, & delicata sunt naturæ, erit accommodata. Nihil idcirco quod aliquo modo

Quibus prædicta sunt usui opiatae

modo

modo calefacere potest, ei adjiciendum curavimus, neque Theriacam, neque Mithridatium, neque confectiōnem Alkermes, neque veltantulum quidem pulveris Diambæ, vel veri lapidis Bezoardici.

Quod si aliquis mihi opponat, metamen illi sulphur adjicere cujus vel unicum vocabulum plures deterret, eò quod existiment, vi mirum in modum pollere calefactiva, ac cætera id genus calida, exuperante, eò quod flammam faciliè concipiat: huic ego unico tantum verbo satisfaciam, obijciamque illum parum in abdita vitalique hujus metallici anatomia esse versatum, eunIQUE corticem solum nucis externum, non internū nucleū, & sulphuris essentiam considerare. Etenim si penitiores illius partes introspectat: inveniet idiplum spiritu acido & vitriolico præditum, quod valdè refrigerat, & omnibus obstitit corruptionibus, ideoque micum in modum prodesse, non solum contra pestem, sed etiam ad sopiendas omnes inflammationes interiores: ut plenius alibi à nobis confirmatur.

Cæterum si ea solum de causa, sulphuri calidam inesse qualitatem colligerimus, quod ad ignem ardeat & flammam faciliè concipiat: nō dispari imo verò fortiori argumento, camphora calidior concludi debet, quæ nihilominus proprietate frigida donata à peritioribus asseritur, eoque magis assertio corroboratur, quod eadem gustui acerrima, & quasi corrosiva sentiatur: cum tamen sulphur pla-

nè sit inspidum, & nullam palato exhibeat molestiam.

Adjicimus igitur, idque ingredientis præcipui instar, sulphur prædictum nostris alexiteriis, eò quod personis biliosis apprimè conveniat, & eis, quibus nimirum sanguis in jecore exæstuat, illiusque sulphuris flores intenso isti calori temperando, non parum censemus conferre.

Pro illis vero, qui complexionem pituitosa aut frigidiorē, qua stomachum debilitet, infestabuntur, quique jam ad se nium urgent: opiata præparabitur cum conservis florum salvia, calendula, resmarini, radicis Angelice, cum pulvere E-
lectuarij de gemmis, diamofibi, & diam-
bra, cum ligno aloes, lapide bezoardico, & ^{opiatæ} ^{phlegmæ} ^{apertæ} ^{venæ}
confect. Alkermes. Imo verò, nupalato ingratum sit, paululum Theriacæ, aut mithridatij addi poterit. In hac quoque compositione desiderabuntur quædam guttula oleorum anisi, cinnamomi, oleum corticis malorum aurantiorum, citrinorum, & granorum Juniperi, quod è singulis arte chymica extrahitur. Cum his omnibus supradictis, una cum syrupo conservationis citri, opiatam excellentissimam ad præsertionem pestis conficies. Prima, quam descripsimus opiata, formam & exemplar cæterarum aliarum dosibus præstare poterit.

Huc Tabellæ Prophylacticæ non tantum minus utiles quam gratæ pro pestis præ-
servatione omnibus personarum & com-
plexionum generibus accommodatæ, <sup>non de-
bitæ.</sup>

℞ Specier. Triasantalij ℞ij.

Sulphur
calefacti-
va cavere
qualitate
comproba-
tur.

Aromat. vofat. ℞j.
 Perlarum preparat.
 Coralliorum preparat. an. ℞j.
 Parvulorum fragmentorum
 Smaragdorū
 Hyacinthorum
 Saphirorum
 Rubinorum, an. ℞ij.

Quæ fingula bene ſuper marmor
 levigatum comminuentur cum ſucco
 citreorum permixta, quo non ſemel
 intingentur, & rurfum, ut melius præ-
 parentur, deſiccabuntur.

Oſis cornu cervi
 Unicornis, an. ℞ ℞.
 Diambra, ℞ ℞.
 Lapidis bezoardici veri, ℞j.
 Auri fol. x.
 Lactis aut baſami ſulphur. ℞ ℞.
 Confectionis Alkermes, ℞ij.

Sacchari, in æqualibus partibus
 aquæ cornu cervi, roſarum, & cinna-
 momi, diſſoluti tantum, quantum
 ſufficiet, ut omnia in formam Ele-
 ctuarij ſolidi reducantur, ut inde ta-
 bellæ fiant ad doſin ℞j. ℞.

*Prædicta-
 rum Tabul-
 larum vir-
 tutes.*
 Prædicta tabella, non ſolum ad pe-
 ſtilentia præſervationem inſervient, ſed
 etiam ad omnes corruptiones abigendas,
 ad vires naturæ dejectas inſtaurandas, ad
 ſtomachos debiles corroborandos, nec non
 ut ſenectus viridis conſervetur.

Pro ditioribus verò, & iis qui-
 bus magnæ ſuppetunt facultates, ut
 remedium majorem ſubinde nanci-
 ſcatur excellentiam: pro corallis, per-
 lis, ſmaragdīs, hyacinthi, ſapphiri, &
 rubini, craſſo modo & materialiter
 præparatis, ſubſtitui poterunt illorum

Tom. II.

effentiæ & magiſteria, quorum præpa-
 rationem luculenter factis docuimus.

C A P. XXIX.

De antidotis liquidis roboranti-
 bus, & ad multos morbos cu-
 randos, necnon ad pe-
 ſtem conducenti-
 bus.

Antidoti vocabulum græcum eſt, *Al. præſer-
 vativa* & perquam generale: idemque *ſive reme-
 dia contra*
 ſignificat, quod apud Latinos *Electua-
 ria*, quaſi dicas ſelectiora & præſtan-
 tiora remedia, quibus conſervatur
 valetudo proſpera, & depellitur ad-
 verſa.

Hoc remediorum genere com-
 prenduntur electuaria mollia pur-
 gantia, & confectiones ſive trageæ a-
 romaticæ, ac cordiales, de quibus iam
 egimus: nunc ergo dicendum tantū
 reſtat de iis, quæ in conſiſtentia molli, ad
 diverſos uſus ſunt accommodata.

Hujusmodi antidotorum, in *Differen-
 tiis.*
 genere ſic dictarum numero conti-
 nentur

Aurea Alexandrina
 Confectio anacardina
 Diamoschum dulce & ama-
 rum
 Diacorum
 Elect. Diapœonia.

Quas generatim frigidis tantū
 cerebr. affectibus convenire dicimus.
 Nimis enim longum foret, ac nullius
 ferè commodi, omnium proprietates,
 quæ iſtis attribuuntur, ſigillatim

Iii enume-

enumerare quandoquidem earundem
usus non sit ad eò frequens in plerisque
officinis.

Ad pectus confert. *electuarium re-*
sumptivum.

Ad cordis corroborationem hum-
me commendantur

Confectio de hyacintho.

Confectio alhermes

Quæ ubique maximè in usu esse
solent.

Ad ventriculum

Electuarium excitro Mes.

quod calefacit stomachum. Ad eun-
dem refrigerandum conducit

Diacitonium, itemque

Mina citoniorum.

Ad hepatis oppilationem, frigi-
damque ejus intemperiem, & ad icte-
rum prædicantur

Diacolctum

Diamorusia

Confectio ravedseni

Ad obstructionem & duritiem lie-
nis, aliaque ejusdem vitia valent.

Elect. è scoria ferri

Diacapparis

Triophyllon Nicolai.

Ad hystericas affectiones, & ad ca-
lefaciendum præsertim vterum, effi-
cacia sunt

Elect. Ducis

& ex asa

Ad partes genitales, & copiosi fe-
minis fecunditatem, valde laudan-
tur.

Diasatyron Nicolai

Ei Diasatyron Mesuai.

Ad omnes quarumlibet corporis

partium affectiones frigidas & melan-
cholicas, prodest *Tryphera magna*, spe-
cificaliter imprimis malis mulieribus à
frigiditate natis colorem prætereà
corporis floridum, elegantem & delica-
tum efficit; unde etiam nomen *Tryphera*,
hoc est, delicata: obtinuit. Alii quoque
& mensum fluores immodicos sistit.

Tryphera major Phenonii Mesuai,
ventriculum, hepar, cæterasque par-
tes nutritioni dicatas corroborat.

Tryphera Sacracenica Mes. coctio-
nem ventriculi suo calore juvat, hu-
mores in ventriculo putres & crudos
absumit, flatusque dissipat.

Omnibus inflammationibus o-
pitulatur *Tryphera Persica Io. Damasceni*:
valerè ad omnes febres acutas, ad om-
nem hepatis & ventriculi intempe-
riem, & morbis omnibus ex humo-
rum ustione factis auxiliatur.

Omnes capitis catarrhos sistit
Diacodion Mesuai

Dysentericis & lientericis flu-
xibus succurrunt & medentur *Myb-*
leta Nicolai, & *Diacodion altharij*.

Ad flatus omnes discutiendos &
colicos dolores sedandos, prodest *ele-*
ctuarium è baccis lauri.

Ad renum calculos comminu-
endos & atterendos, & ad nephriti-
cos dolores, confert *Elect. Iustini, Du-*
ci, lithontribon, elect. decicadi Mes-
lij, de lepore combusto Montani, nephro-
catharticum Nicolai.

Elect. Guidonis, quod alij *electua-*
rium contrapestem vocant:

Elect. contrapestem Ferdinandi im-
peratoris:

M.

*Elect. de ovo Maxim. i Imperatoris,
Diascordium Hier. Fracastorei*

Hæc quatuor enumerata, remedia sunt singularia *contra pestem*, tam præservativa, quàm curativa, eademque ab infantibus & prægnantibus, quæ alias à theriacæ usu arcentur, tuto, extraque periculi aleam, intus assumi possunt.

Sed satis erit nobis, in capitis hujus ornamentum quasdam duntaxat antidotos ad jungere, quæ principalibus & nobilibus corporis partibus roborandis aptæ, & gravissimis earundem affectibus, quibus infestari solent specificæ sint.

Cùm autem inter cætera mala, quæ corpus humanum exagitant, nullum existat gravius peste, humano generi tanquam in singularem poenâ à Deo immissa, cujus horrenda sævitia hoc ipso anno, (dum in manibus elaborandum hoc præsens opus aggrediebatur,) nec pepercit & amplissima & populosissima urbi nostræ Parisiensi: ad Antidota quædam huc inferenda me accingam, ad hujus tam immanissimi mali, tum præcautionem utilissima, quæ partim nostro labore inventa, partim nobis aliundè à doctissimis quibusdam viris communicata, certissimis experimentis comprobavimus.

Suntque

1. Antidotus cephalica major
2. Antidot. cephalica minor
3. Antid. thoracica major
4. Antid. thorac. minor
5. Antid. cardiaca major,

6. Antid. cardiaca minor
7. Antid. stomachica major
8. Antid. stomach. minor
9. Antidot. hepatica major
10. Antid. hepatica minor
11. Antidot. spleneticæ major
12. Antid. spleneticæ minor
13. Antid. nephritica major
14. Antid. nephritica minor
15. Antid. hysterica
16. Antid. contra pestem.
17. Aliter
18. Antid. minor contra pestem.
19. Theriaca Germanorum
20. Electuarium de ovo
21. Aliter
22. Elect. de ovo majus
23. Elect. de ovo minus

1. Antidotus cephalica major.

℞ Extracti cephalici majoris ℥ij.
Magisterij cranij humani ℥j. ℞.
Sali cranij ℥ij.
Essentia castorei ℥ iij.
Spec. Diambra
Diamof. bi dulci ana ℥j.
Ol. Garyophyllorum
Nucis moschata, cymicæ extracto-
rum ana gutt. x.
Syr. Conservæ citrij q. s.

Ut fiat antidotus, vel electuarium mollis consistentiæ: dosis ℥j. Formabis inde, si voles, exiguam pilulam: aut de ea parum dissolves in aquæ cephalica, morbo, qui expugnandus est, congruente. Hæc antidotus juvat imprimis ad omnes cerebri affectiones, ejusque substantiam, facultatem animalem mirifice corroborat: prodest apople-

Iii 2. xix,

xiii. paralyfibus, epilepfii, vertiginibus :
fumofque vaporofos, qui in fublimi ce-
rebrī regione fuffenfi, fomnoletiam,
torporem, & ftupiditatem plerumque in-
ducunt, difpellit & difcutit: memoriam
roborat: oculorum hebetudinem acuit:
ad aurium tinnitum, & furditatem con-
fert: & humores lentos ac craffos, tan-
quam horum malorum caufas antecede-
ntes extenuat & difpat: fed generalium
tamen ufus femper præmitti debet.

At novam hanc formularum
præfcriptionem, quæ ab extracto
majori cephalico, & à magifteriis &
effentiis fumit initium, fortè quis mi-
rabitur, & in eruendo horum verbo-
rum fenfu, Oepido opus effe contem-
det. Cui ut fatis fiat, paulò poft
dabimus eorunde in remediòrum am-
plas & perfpicuas defcriptiones: & de-
fcribemus infra magifterium cranij
humani, & effentiam caftorei: & præpa-
rationem falis cranij. Ne tamen quem-
quam fors offendat quantulacunque
laboris moleftia, hinc compositionem
extracti hujus majoris delineare, æ-
quum effe duximus, ut poftquam
ficut hinc præcipua capitalia, & ea, quæ
cerebrī affectibus graviffimis, funt
fpecifica & appropriata, non omiffa
effe conftiterit, fimile fiat iudicium
de cæteris extractis, paulò poft de-
fcribendis, quæ pariter reliquis no-
bilibus partibus confirmandis, earum
intemperiebus corrigendis, mor-
bisque & fymptomatis inde
contractis edomandis, ac-
commodabimus.

Extractum igitur cephalico
cum maius præpa-
ratur.

Cum rad. acori.
Pæonia
Visco querno:
Ligno aloes
Baccis juniperi
Sem. pæonia.

Ex quibus omnibus contufis & in-
vicem mixtis, fit extractum, ut doce-
bimus. Item extractum ex aromatibus
elicitur, nempe ex

Cinnamomo
Garyophyllis:
Macis
Nuce mofchata
Cardamomo, &

Fruftibus anacardorum,

nec non ex floribus

Anthos
Salvia
Primulæ veris:
Pæonia
Calendula:
Betonice
Lavendula
Stachados Arab.
Flor. lily convall.
Euphrasia
Tilia arboris

Ex triplici horum extractorum fe-
orfim præparatorum genere fit (per
mixtionem) extractum unum majus,
hoc eft, ex his omnibus elicitur una
vera & effentialis agendi operandi-
que virtus, quæ, tâquam nucleus, cor-
tice fuo longè præftantior & nobilior
exiftit: ficut quilibet, nifi fortè ingenij
ftupi-

ffupiditas & crassities obster, facile colligere potest, ex quo majore extracto, additis magisteriis, essentis, & aliis remediis commemoratis, componitur prædicta major antidotus. Antidotus cephalica minor in sui compositionem recipit tantum extracta herbarum & florum melissæ, betonicæ, pæoniæ, salviæ, rosmarini, & extracta quorundam seminum & aromatum cephalicorum: quæ præparatio nec tam exacti, difficilis, & laboriosus est artificii: nec ad tot tantosque cerebri affectus est efficax, ac altera illa antidotus major: velut statim ex diversa utriusque compositione elucet. Hinc in illis idem æquè statuimus discrimen observandum, ac in cæteris minoribus: quas, ut videre licebit, reliquis corporis partibus nobilibus adaptabimus: ubi non tam exquisitis artibus, nec tot impensis, nec etiam tam longo temporis spatio opus est, ac in majoribus istis, quas ditioribus tantum dicatas volumus: sunt minores, tenuioris fortunæ hominibus: quod tantum obiter monere placuit.

Præparationes extractorum, essentiarum, magisteriorum, & salium, ex quibus antidota nostra componimus partim, ad calcem huius *primi pharmacopectæ nostræ libri*, partim alibi, facili methodo & ordine edocebimus. Hoc etiam obiter notandum est, antidotos eiusmodi diuturnæ adfervationi præ reliquis vulgaribus, longè aptiores esse.

Sequitur nunc descriptio, sive

formula antidoti nostræ cephalicæ minoris.

2. *Antidotus cephalica minor pro gregariis.*

℞. Extr. minoris cephalici ℥iij.

Diacori

Consect. anacardinae an. ℥ij.

Ol. de nucem moschata ℥j.

Misce dosis ℥℞. vel ℥j. manè

Cerebrum nubilum serenat, omnibusque frigidis ipsius affectibus conducit: totam massam sanguinis spiritusque præsertim animales reddit puriores. & tenuiores; inde ad restaurandos omnes sensus tam internos, quam externos, ac memoriam præsertim mirificè confert.

3. *Antidotus thoracica maior pro ditioribus.*

℞. Extracti maioris thoracici ℥iij.

Extracti pulmonum vulpis

& Leporis invicem præparati ℥j.

Butyri seu lactis sulphuris ℥℞.

Rubini sulphuris terebinthinati ℥j.

Syrupi hederæ terrestri q. suff.

Fiat antidotus: dosis ℥j.

Præparationem extracti nostræ majoris thoracici, nec non extracti pulmonum vulpis & leporis; butyri item sive lactis sulphuris, eiusdemque balsami sive rubini, intra descriptam reperies: præparantur enim diversis operationum methodis.

Omnia tamen & singula maxime opportuna & specifica sunt, deploratis pulmonum affectibus, ut sunt phthisis, empyema, asthma, dyspnœa, & orthopnœa: in quibus desperatis & ferè incurabilibus

lii 3) morbis

morbis extirpandis, mira præstabit antidotus nostramajor.

4. *Antidotus thoracica minor pro gregariis.*

℞. Extracti minoris thoracici ℥ij.
 Flor. sulphuris optimè preparatorum ℥ij.
 Spec. Diarceos simpl. ℥j.
 Spec. Diarragacanthi frig. ℥j. ℞.
 Pulmonis vulpi vulgari modo preparati
 Elect. resumptivi
 & Diapaveris ana ℥iij.
 cum syrupo violato fiat Antidotus.
 Dosis ℥j. ℞. vel ℥ij.

Valet etiam adversus omnem thoracis noxam: tenit, humectat & confortat pulmones, & anacatharsim conciliandam: semper prodest tussiculosis, & purulenta exustis mirifice succurrit: itemque extenuatis & hecticis: defluxiones etiam sistit & somnum conciliat.

5. *Antidotus cardiaca maior pro ditioribus, seu Antidotus contra pestem ex Alexicaco.*

℞. Extracti cardiaci maioris ℥iij.
 Magisterii corallorum
 Magisterii hyacinthorum an. ℥ij.
 Essentia fructuum anacard. ℥℞.
 Essentia croci ℥ij.
 Essentia camphoræ ℥j.
 Lapidis bezoardici veri
 Unicornu an. ℥j.
 Ambra griseæ ℥℞.
 Ol. corticis citri

& Cinnamomi chymicè extractorum, ana gutt. xij.

Aqua theriacali cardiaca, vel elixiris

Vita q. suff. ut fiat antidotus: dosi ℥j.

Admirabilis est hujus antidoti efficacia adversus omnes cordis affectus, synopes, lipothymias, cardialgias. Tinetur cor ab omni veneno: estque præstantissima medicina tam ad præsertionem, quàm ad curationem pestis, sive interius assumpta, sive exterius in forma epichematis cordi apposta: dissolvendo unam atque alteram drachmam huius antidoti, in quadam aqua theriacali aux cordiali.

6. *Antidotus cardiaca minor pro gregariis.*

℞. Extracti minoris cardiaci ℥ij.
 Confect. de hyacinto
 Confect. alhermes an. ℥iij.
 Elect. de gemmis
 & Dianthos an. ℥ij.
 Diambre
 Diamoschi dulcis an. ℥j.
 Margaritarum preparatarum
 Corallorum preparatarum,
 Osus de corde cerui an. ℥j. ℞.
 Trochiscorum diarrhodon, & de
 Camphora an. ℥℞.
 Syrupi conservæ citri q. s.
 Et fiat antidotus: dosis ℥j. ℞. vel ℥ij.

Utilis est ad eosdem cordis affectus, sed virtutem tam potentem & efficacem non habet, ut prior.

7. Antidotus stomachica maior
pro ditioribus.

℞. Extracti stomachici maioris ℥ij.
 Extracti tunicarum interiorum
 ventriculi gallinae
 Extracti baccarum juniperi
 & myrobalanorum omnium ana:
 ℥℞.
 Rosata novella ℥j.
 Olei de nucis moschata chymicè ex-
 tracti ℥℞.
 Oleorum garophyllorum
 Et corticum citrij, chymicè etiam
 extractarum an. ℥j.
 cum syrupo corallorum fiat antido-
 tus: dosis ℥℞.

Omnes stomachi vitii & im-
 becillitatibus opitulatur, eumq; cor-
 roborat ad versus vomitum & omnem
 in remperiem frigidam, à pituitosis
 & mucilaginosi humoribus, tunicis
 eius inhaerentibus, ortam; inde cru-
 ditates tollit, flatum & ventos dissipat:
 & una eademq; opera ciborum con-
 coctionem mirificè juvat.

8. Antidotus stomachica minor
pro gregariis.

℞. Extracti stomachici minoris ℥ij.
 Spec. Aromatici rosati ℥ij.
 Elect. Diagalanga:
 Dianisi:
 Djacinnamomi ana ℥ij. ℞.
 Ambra grisea ℥j.
 Cum syrupo conf. citr. ij. vel de-
 mentha fiat antidotus.

Dosis ℥j. vel ℥ij. ℞.

Præstans quoque est ad omnes ven-
 triculi affectus, à frigida causa productos.

Si roboratione & adstrictione
 simul opus est, sicut usus in diarrhoeis
 postulat: adjicies mivæ cotoneorum,
 electuarij de sorbis: & de baccis mir-
 ti, quantum voles.

9. Antidotus hepatica maior pro
ditioribus.

℞. Extracti hepatici maioris ℥ij.
 Extracti santalorum omnium ℥vj.
 Extracti chelidonia ℥℞.
 Extracti hepatis vituli ℥j.
 Arcani tartari ℥ij. ℞.
 Magisterii corallorum ℥ij.
 Olei sulphuris in crocum conversi,
 ut docebitur ℥j.
 Olei martis ℥j.
 Syrupi corallorum q. suff.

Ut fiat antidotus: dosis ℥j. per se
 vel cum jusculo, vino, aut liquore ali-
 quo convenienti.

Hermetici nobis veniam da-
 bunt, quod ipsorum arcanis & magi-
 steriis, ad Dogmaticorum pharmaco-
 pœam expoliendam & illustrandam,
 utamur, huc me impellit aliorum re-
 mediorum inopia: quandoquidem
 hoc, non præstantius occurat medi-
 camentum ad corroborandum hepatis
 facultatem naturalem, quam insaurat
 & confirmat aded, ut illi, qui ex hepatis
 imbecillitate proclives sunt ad hydropsim,
 (utpote dum sanguificæ eius vis victa-
 ta, serolos tantum generat humores,
 unde istius mali scaturigo & fons pro-
 matat) presentissimum inde auxilium
 & levamen percipiant sicut & omnes ca-
 chectici & icterici. Idem remedium
 specifica sua proprietate secur quoque
 liberat ab humorum infarctu: omnibusq;
 prodest.

prodest dysenteris, lienteris, & fluxibus hepaticis: eius quoque efficacia summa, nullo satū onconio potest pradicari, uti abundē id testabuntur suspiciendi eiusdem effectus. De præparatione omnium enarratorum extractorum, ut magisterij corallorum, aliorumque similibus remediōrum specificorum, in prædictam antidotum ingredientium, & neutiquam vulgariū alibi.

10. Antidotus hepatica minor pro gregariis.

℞. Extracti hepatici minoris ℥iij.
Trochisci Diarrhodon
Coralli præparati an. ℥ss.
Trochiscorum de eupatorio
Trochiscorum de rhubarbaro an. ℥ij
Spec. Dialacta maioris
Diacurcuma minoris an. ℥iij.
Crocī martis optimè præparati ℥ij.
Tinctura rosarum q. suff.

Ut fiat antidotus: dosīs ℥j. ℞. vel ℥ij.
Excellentissimè etiam est ad omnem debilitatem & obstructionem hepatis: aude provenire solent hydropes, cachexia, fluxus hepaticus, & similia plura mala: sed tamen vi & præstantia non accedit ad priorem antidotum maiorem. Communis enim plebeculæ & vulgo, tantum modo debentur communia & vulgaria remedia.

11. Antidotus splenitica maior.

℞. Extracti splenitici maioris ℥ij.
Extracti lienis bovis ℥j. ℞.
Extracti seu fuculæ ad. Aronis ℥ij.
Salis ceterach
Salis fraxini an. ℥i. ℞.

Crocī martis cum sulphure præparati, ut artū est ℥ij.
Vini chalybeati q. suff.
Ut fiat electuarium: dosīs ℥ss. vel ℥j.
Nobilis est & bona ad omnes durities & oppilationes lienis, & totius mesenterii: & ad quævis vitia ac symptomata, quæ inde promanare queant: veluti sunt cachexia, febres quartana, æterus niger, suppressiones mensium, & similia.

12. Antidotus splenitica minor.

℞. Extracti splenitici minoris ℥iij.
Elect. Diacappari ℥ss.
Elect. è scoria ferri ℥vj.
Diacosti ℥ij.
Diatrion pipereon ℥iij.
Syrupi de pomū redolenitibus q. suff.
Ut fiat antidotus,
Conducit quoque ad splenū durities & obstructiones: & in primis ad febrem quartanam.

13. Antidotus nephritica maior.

℞. Extracti maioris nephritici ℥ij.
Extracti oculorum cancri
Extracti testarum ovorum an. ℥ij.
Magisterii lapidis Iudæici
Magisterii lapidis lyncis an. ℥j.
Olei terebinthinae gutt. xx.
Miscet fiat antidotus: dosīs ℥ss. vel ℥j. ad summum cum aqua antinephritica, vel cum vino albo.

Admirandum remedium ad attritionem, comminutionem & expulsiōnem calculi renum, & ad omnem daturæ urinae retentionem: provocando statim urinam. Parum tantum de ea antidoto capiendum est. In fortissima enim urina

urina suppressione sufficiunt duo vel tria grana ad summum solius magisterii lapidis Iudaici, vel lapidis lyncii: tantapenetrandi vi & potestate huiusmodi pollent medicamina. Nulla enim ischuria aut urina suppressio tam fortis erit, quin prædicta antidoto solui & evinci queat.

Methodus autem horum extractorum & magisteriorum præparandorum, inferius suo tradetur loco.

14. *Antidotus nephritica minor.*

℞. Extr. Nephritici minoris ℥iij.

Pulv. pellicula interna restorum ovorum

Pellicula interne ventriculi gallinarum an. ℥ij.

Salis restæ bovis

Salis prunella an. ℥j. ℞.

Succi limonum q. s.

Ut fiat antidotus: dosis ℥ss. vel ℥j.

Antidotus hæc excellentissima quoque est ad eosdem effectus ut prior: nisi quod operandi effectus ostentet paulo debiliores & tardiores; cuius usus quoque est in extremis malis, hoc est, quando à calculo, arenulis, & simili materia tartarea utrorumque renum facta est obstructio, adeò ut urinam penitus suppressa, æger præ angore & dolore, perpetuum emittat clamorem, & in summo vitæ discrimine versetur. Huius nihilominus antidoti nephriticæ minoris experimentum fieri potest, utpote quæ ad supra enumeratos effectus longè profectò efficacior, existit, quam electuar. Justini, lithontribon, de cicadis, & similia nephritica reme-

Tom. II,

dia vulgaria, quorum supra mentio facta est.

15. *Antidotus hysterica.*

℞. Extracti hysterici maioris

& minoris an. ℥iij.

Extr. vulvæ seu matricis leporis ℥j.

Extracti seu sacule bryoniae ℥b.

Extracti castorei ℥ij.

Olei gagatis cum colcothare redistillati & rectificati ℥b.

Olei succini flavi ℥j.

Nepenthes nostri hysterici ℥j. ℞.

Syrupi cinnamomi q. suff.

ut fiat antidotus: dosis ℥j. vel ℥ss. cum iusculo vel liquore aliquo convenienti.

Mirabilis est in genere ad quavis matricis vitia: in specie verò medetur omni uteri præfocioni, sive epileptica, sive alterius generis: albis item mensium fluoribus, cruditatibus, flatibus, & doloribus, inde excitatis, confert: sterilibus etiam prodest ad conceptionem & prolis fecunditatem: si nimirum extractum secundina de fecunda quadam muliere addideris: de cuius præparatione, sicut & de matricis leporina præparandæ modo, suo loco agetur.

Posteaquam igitur de antidotis, quæ principibus corporis partibus roborandis, morbisque & symptomatibus, quibus eadem defatigantur, expellendis aptæ sunt & idoneæ, hæcenus diximus: superest, ut antequam huic capiti finem imponamus, promissi nostri memores simus, & nunc de antidotis, tam ad præcautionem, quam ad curationem pestis (si inter nos fortè tam horrendum malum, divina per-

Kkk missio-

missione grassetur, aptis & accom-
modis dicamus. Et quamvis ad ean-
dem intentionem remedia alia ut a-
quas theriacales, syrupos, confectio-
nes & electuaria sicca, jam descripsi-
mus: visum tamen fuit, eorundem
catalogo, quædam adhuc antidota an-
numerare: siquidem antidoti voca-
bulum propriè sumptum, nihil aliud
significat, quàm medicamen venena-
pellens & abigens.

16. *Antidotus maior contra
pestem.*

℞. Rad. Angelica
Zedoaria
Scorzionera
Tormentilla
Perafitidis
Santal. rubri
Ligni aloes an. ℥ iij. vel quatuor.

Ex his omnibus crasso modo con-
tusis, fiat cum succo limonum extra-
ctum, ut artis est, & cap. de extractis
docebitur.

17. *Item.*

℞. Corticis citrii ℥ iij.
Sem. Cardui benedicti.
Ruta
Acerosa
Baccarum juniperi
Fol. Dictamni
Cinnamomi
Macis an. ℥ ij.
Flor. Rosmarini
Buglossæ
Hyperici an. p. ij.
Spes. Degemmis
Diambra.

Diamofebi

Dianthos an. ℥ ij.

Omnibus contusis & invicem
mixtis, in vase quodam apto, fiat ex-
tractum, cum aqua vitæ juniperi, aut
aqua vitæ communi juxta artem, & ut
interius enodabitur.

Hæc duo extracta fortiter ex-
primantur prælo, quæ ob dissolven-
tium in ipsis contentorum naturam,
liquidissima eruat: ex ambobus fiat
mistura, & abstrahatur liquor sive a-
qua per alembicum, ad ignem baln.
vaporosi, donec materia in fundo
consistentiam electuarii, mediæ in-
terdurum & molle formam obtinen-
tis, acquirat: aqua exinde desillata
seorsim servetur, cuius usus erit in aliis
extractis componendis, & per se jam
est summum cardiacum. Ad uncias
quatuor prædicti extracti adijce.

Magisterii perlarum.

Magist. corallorum

Essentia croci an. ℥ ij.

Essentia camphoræ ℥ j.

Sulphuris aurati diaphoretici.

Balsami lactis sulphuris

Salis prunelle an ℥ b.

Ex quibus omnibus fiat antidotus
admirandæ virtutis, ad præservationem
pestis, si de calingulis matutinis, ex cul-
tri cuspide, pisi magnitudinem ca-
pias: Sed peste jam correptus de eo-
dem sumat ℥ b. vel ℥ j. dissolvendo in
℥ ij. suæ propriæ aquæ distillatæ, & ut
suprà, seorsim ad servatæ: vel cuius-
dam aquæ theriacalis, cardui benedicti
vel ulmarie: sudorem mirificè provocat,
& cor corroborat adversus quodvis vene-
num, id à centro evocans ad circumfren-
tiam.

Inter:

Inter antidota præstantiora, huic pestiferæ lui dicata, hoc facile principem obtinet locum: cuius summa virtus & præstantia, laboris & temporis jacturam, quam fortè quis in eius præparatione prætereunda possit, uberrimo compensat scenore & lucro. Sulphuris aurati descriptionem suo loco dabimus. Sic quoq; alibi tractandum reservamus in modum parandi magisterium gemmarum, magister. corallo- rum, balsamum, & lac sulphuris nec non essentiam croci & camphoræ. In huiusmodi remedium apparatu, quæ ditionibus, ad vitæ & sanitatis suæ tutelam præscribuntur, nullis parcendum est sumptibus pauperes & tenuioris fortuna homines contenti erunt antidoto minori, cuius descriptio proximè sequitur, quæ pari modo excellentissima est, tam ad præservationem, quam ad curationem pestis.

18. Antidotus minor contrapestem pro gregariis.

℞. Succis cordis

Ruta vel ruta capraria.

Cardui benedicti

Vlmæria

Salvia ana ℥ iij. vel plus minus.

Omnes hi succi in alembicum, vel matracium vitreum & capax inditi, digerantur in Baln. & depurentur: separando multoties terreum crassamentum & fæces, quæ in fundo residunt, ut alibi cap. de syrups jam perspicuè docuimus.

Ad uncias decem horum succo- rum optimè depuratorum adde

Rad. Angelica

Zedoaria an. ℥ j.

Distamni

Sem. Cardui benedicti

Cort. citri an. ℥ ℥.

Cinnamomi ℥ vj.

Myrrha ℥ ij.

Croci ℥ iij.

Camphoræ ℥ j.

Omnibus contusis & simul cum prædictis succis mixtis, fiat digestio in Baln. per biduum vel triduum: dein omnia adhuc calentia per torcular fortiter exprimantur. In qua expressione denuò adde

Theriaca optima ℥ j. ℥.

Confect. hyacinthi

& alhermes an. ℥ j.

Perlarum præparatarum

Corallo- præparatorum

Corni cervi præparati

Spec. Diambra

De gemmis an. ℥ ij.

Vnicorni ℥ ℥.

Lapidis bezoardici ℥ j.

Omnia adhuc semel digerantur in B.M. per duos vel tres dies: dein per alembicum ad ignem Baln. vaporosi destilletur omnis liquor, donec in fundo remaneat consistentia inter durum & molle media, sicque antidotus erit præstantissima.

De qua capiendum manè unius par- va avellana magnitudine: ad curatio- nem verò pondere unius drachma, vel drachma unius & semis: dissolvendo in duabus uncis sua propria aqua inde de- stillata & adservata: quæ per se jam effi- cax est & præstans ad idem malum, & ad

Kkk 2 omnes

omnes putredines & venena, quæ in corpore progenerantur.

Inter communia huius generis pharmaca nullum paratu facilius, nullumque virtute præstantius hoc ipso datur: cuius dispensationem vel quis pharmacopola facile imitabitur.

19. Antidotus alia de granis maturis Iuniperi, dicta Theriaca Germanica pro gregariis.

Accipe granorum iuniperi maturorum magnam quantitatem, nempe lb̄ viij. viij. vel x. hæc infusa & macerata in vino albo generoso, vel hydromelite vinoso, ad ignem parum bulliant, dein conqussentur & per setaceum in modum cassiæ trajiciantur, & fiat extractum, sicut cap. de extractis ostendetur.

Ad libram unam commemorati extracti iuniperi adde

Puly. Rad. Angelicæ ℥ viij.

Puly. Dictamni

Cinnamomi an. ℥ ℞.

Terra sigillata

Coralborum præparatorum

Perlarum præparatarum

Cornu cerui etiam præparati an. ℥ ij.

Elect. de gemmis

Diambre an. ℥ j. ℞.

Croci ℥ j.

Camphora ℥ ij.

Reducendo omnia cum aqua quadam theriacali in formam electuarii mollis sive antidoti: quod erit summum præservativum & curativum contra pestem: exhibetur usq; ad ℥ ij. Solum extractum iuniperi citra

alterius ingredientis additionem, eisdem quoq; scopo per oportunitatem est. Præter cætera additamenta supra enarrata, quidam adjiciunt theriacæ vel mithridatii, quantum lubet.

20. Electuarium de ovo.

Quoniam hoc electuarium sive antidotus de ovo, contra pestem magnoperè celebrata, in nullis ferè pharmacopœis, præsertim in Gallia nostra descripta reperitur: huc eius descriptionem in medium producam, qualis illa in Augustano habetur dispensatorio: in quo elaborando sedulam ac felicem navavit operam Adolphus Otto per celebris admodum medicus, idque opera & consensu suorum collegarum, viatorum quoque celeberrimorum: sicut Germania hæc glorie prærogativâ sive jure vendicat, quod sit vera doctorum & celeberrimorum nutritrix, & infinitorum egregiorum medicamentorum, tanquam novorum ingenii foetuum excludendorum parens fecundissima & felicissima. Describamus itaque dictam antidotum de ovo, quæ modo qui sequitur, paratur.

21. Electuarium de ovo Maximiliani I. Imperatoris.

℞. Oyum gallina recens, & educto per apicem albumine, id quod vacuè est, croca orientalis non pulverisato impleatur: postea cum alio putamine iterum occlude ne quid transpiret, & lento igne vel post fornacem tam diu assain ollula, donec tota ovitella,

testa nigrescere incipiat, diligenter cavendo ne crocus comburatur: Exempta è testa materia, exsiccetur, ut in mortario exquisitissimè contundi, & in pulverem redigi queat: addendo pulveris eruca seu sinapis, quantum reliqua duo ponderant: postea

Puly. Rad. diſtamni albi

Tormentilla ana ʒij.

Puly. Myrrha-

Cornu cerui

Nucis vomica ana ʒj.

Pul. Radicis anglica.

Pimpinella-

Granorum juniperi-

Zedoaria-

Camphora ana ʒß.

Misce omnia simul in mortario: & tandem appone Theriacæ ad pondus omnium, & iterum pistillo fortiter contunde, & commisce per tres integras horas agitando, fiat electuarium: ut artis est.

Eius usus maximus est in peste, & præſervatione à venenis deleteris.

In antidotario *Vveckeri* viri doctissimi, & de re medica, prout hoc perelegans & eruditum opus uberimè testatur, optimè meriti. Aliæ occurrunt descriptionum formulæ, ejusdem electuarij de ovo *Anton. Chalmetei* præclaræ eruditionis viri, tum etiam aliorum.

Sed ut liberè dicam, quod sentiam, vix credibile esse puto, quod usque adeò singulares inde effectus produci possint: si albuminis abjecti loco, ovum solo croco repleatur, & dein eodem probè obturato, omnia

simul coquantur, usque dum in pulverem redigi queant.

Vistorius secreti in eo consistere videtur, ut crocus & vitellus ovi in pulverem redigantur: hac tamen conditione, ut planè nihil expiret. Neque enim adeò magnum id esset mysterium, rationem istius pulveris vitelli ovi & croci conficiendi, cognitam habere. Nam miscellanea reliqua pulverum quorundam, & theriacæ, non nisi metum vulgare quid sapiunt, ut & revera sunt.

Non tamen diffiteor, possibile esse, ut medicamen summum & efficacissimum, ex ovo parari possit, contra ipsammet pestem: idque eâ, quam mox trademus, methodo. Essentia *Quercet.* namque in ovum indita, cum ejus *modus.* dem vitello perfectè miscentur: qui alias suâ naturâ sulphureus, summam penetrandi, necnon nutriendi vim obtinet: quâ facultate reliquorum ingredientium virtutem adeò intèdit, ut multò citiùs penetrent, & in venas transferantur. Adde quod per eandem coquendi rationem spirituales rerum essentia, vim & virtutem suam longè perfectiùs conservent. Quæ tamen verba in bonam partem accipiantur velim: nec quis exillimet, me plus æquo jaſtabundum, fortè hinc inanem aucupari gloriolam: è qua tamen animus penitus abhorret, nec nisi in publico commodo fideliter juvando, totus est.

Kkk 3; Elta-

22. *Electuarium de ovo majus pro ditioribus Quercetani.*

Accipe unum, vel plura ova recensia galline: de quorum uno, apicem testæ tam subtili artificio aufer, ut postquam educta fuerit illa testæ, rursus in pristinum locum commodè reponi, & glutino seu luto quodam tam industriè agglutinari possit, ut nihil respiret: Abjecto itaque albumine, vitello oviresiduo admisce

Lactis sive butyri sulphuris ℥j. ℞.

Sulphuris auri diaphoretici

Essentia croci ana ℥j.

Pulveris anodynæ mineralis, hoc est, salis prunellæ ℥℞.

Ambra grisea ℥j.

Lapidis bezoardici ℥℞.

Omnia cum dicto vitello ovi simul misce, ut optimè incorporentur: dein apex putaminis perquam aptissimè suo apponatur loco, cum tenuissimo ligamento lineo superposito, vel glutino ex ovi albumine & polline facto, superinducto, adeò ut ovo exquisitissimè clauso, nil transpirare possit.

Ad eundem modum plura ova apparari & accommodari queunt, prout magnam hujus electuarij quantitatem simul componere volueris.

Aliàs vel uno vel pluribus ovibus, à quibus eodem artificio apertis albumen separatim est, addes theriaca, confect. alhermes, & hyacinthi ana: velex omnibus simul fiat mistura, de qua adde ovo vel ovibus, quantum capere possunt: probe clauso foraminulo cum sua propria testæ, superinducto glutine, ut antè, ita ut nihil respiret.

Enarrata hæc ova ita preparata, aptè simul imponantur vasi terreo capaci, quod operculo clausum, in furnum mittatur, in quo panificia modò cocta & ex eodem recens exempta fuerint; & secunda aut tertia vice in eodem reponantur, donec omnia in unam massam, quæ pulverari queat, redacta sint.

Accipiat ovum unum juxta primam methodum preparatum, & unum juxta alteram: vel ova duo aut tria utriusque preparationis, prout animus est majorem vel minorem electuarij quantitatem simul conficere: omnia quæ in dictis locis continentur, terantur, & optimè invicem miscantur in mortario marmoreo, eadem paulò post humectando pauca aqua theriacali contra pestem, aut elixire quædam vitæ, cujus plures descriptionum formulas supra dedimus: ita ut omnia reducatur in formam electuarij, quod multorum in annorum spatio refervabitur: pro dosi sufficit ℥j. tum ad præservationem, tum ad curationem pestis.

23. *Electuarium de ovo minus pro gregariis.*

℞. Rad. Angelica

Zedoaria

Cinnamomi ana ℥j. ℞.

Garyophyllorum

Macis ana ℥℞.

Myrrha

Nucis vomica

Carlina ana ℥ij.

Granorum juniperi ℥j.

Croci camphora

Spec.

Spec. Diambra:

De gemmis ana ℥ ij.

Theriaces Alexandrina ℥ ij.

Contundenda contundantur, & omnia simul mixta, indantur in matracium vitreum, superaffundendo fortissimum spiritum vini: vase clauso, ne quid evaporare possit, digerantur in B.M. per 4. vel 5. dies. Dein omnia adhuc calentia fortiter exprimantur. Hæc expressio denuò indatur in Alembicum cum suo capitulo & recipiente, & inde ad ignem Baln. Mar. destillètur, liquor, qui seorsim servetur, & cum extracto, quod in fundo remanet in mellis consistentia, impleatur ovum unum, vel plura, si velis, & optimè miscetur cum vitello ovi: dein occludantur singula ovacum suo proprio putamine, ut supra diximus: Postea coquantur in furno, post exempta scilicet panificia, idque continuando & repetendo, sine calore intereso, donec materia ita exsiccata fuerit, ut pulverizari ferè possit: quæ dein irroranda est sua propria aqua, ut supra reservata, & sic perficiatur elect. molle, sive antidotum pretiosum ad præsertionem & curationem pestis. Exhibendum deco est, pestifero usq; ad ℥ ij. vel ℥ j. dissolvendo cum ℥ ij. vel tribus aquæ theriacalis, carduibenedicti, ulmariz.

Præstantissimum sudativum est, quod omne venenum ab internis & profundis partibus, in exteriorem corporis superficiem propellit: corroborat cor, ipsumque ab omni veneno vindicat ac restituit.

De his igitur electuariis de ovo,

alij nunc suum interponant iudicium: utra harum preparandi methodorum sit laudabilior ac præstantior: nostræne, an verò communis: quam tamen, ut verum fateamur, non contemnimus. Sed primam inventionis gloriam ipsi libenter assignamus, eamque addidisse nequaquam erubescimus.

C A P. XXX.

De Antidotis, Alexipharmacis, & alexiteriis,

S E V

De Theriacis.

Restat nunc, ut dicamus de antidotis sive alexipharmacis, quæ adversus omnis generis venena, & ipsas bestias virus ejaculantes conferunt: ut potè quibus juxta modernos, propriè competit antidoti nomen: nec interim silentio aut oblivione suo loco prætermittemus antidota antidyna, narcotica & opiatica.

Hæc duo antidotorum genera, quæ tam apud antiquos, quam adhuc hodie apud nos in magno fuerunt usu & æstimatione, ad diversos & deploratos affectus depellendos, nos quasi adigunt atque compellant, ut singula in istis tractandis paulò minutiùs & exquisitiùs pervestigemus, quam in nonnullis aliis hæcenus à nobis factitatum est. Oculis enim manifestè contemplandum subiiciemus, hæc ipsa tanti hæcenus ubi vis gentium æstimata, mendis scaterere quam plurimis, præque cæteris maxima reformatione opus habere: ita ut miter, mul-

multos auctores, licet doctrina & auctoritate conspicuos, quorum me discipulum non puderet profiteri illud ipsum segnius observasse, ne dicam æterno silentio obruisse. Verum id unum deposco, ne benevolus lector, me ex temeraria quadam laudis gloriæ cupiditate, in hæc prorupisse verba existimet: Sed deposito affectu, recta rationis bilancerem libret, expendat & consideret. Iam pridem enim alibi protestati sumus, & adhuc protestamur, omnia à nobis ita proponi, ut non vereamur ea doctorum virorum censuræ submittere: quod si in iisdem fortè quod occurrit ab Asclepiadea doctrina, veraque disciplina alienum, id quasi non dictum, aut literis consignatum habeatur.

Inter enumerata antidota alexiteria, meritò primus locus theriacis debetur.

*Theriaca-
rum duo
genera.*

Theriaca ideo dico, quò tam apud veteres, quàm apud recentiores; duo earundem genera statuuntur: quarum unum in compositione recipiat carnes viperæ: reliqua verò sine iis componantur. Illi, quæ vulgò theriaca magna, præcis autem gloriosa & liberatrix appellatur, tot tantæque laudes & proprietates tribuuntur, ad infinitos & deploratissimos affectus propulsandos, ut nihil supra commendationis valeat ascescere.

Cæteræ autem, quæ nihilominus contra venena specificæ sunt antidoti, sine throciscis de vipera parantur, suntque hujusmodi:

Theriaca	}	1	Democratia.
		2	Oribasij
		3	Esira
		4	Diatessaron
		5	Ex pœonia
		6	Ex terra sigillata

Quarum descriptiones reperiuntur apud Oribasium, Aeginetam, Actuarium, filium Serapionis, Rhasin, Avicennam, Celsum, pluresque alios tan Græcos, quàm Arabes, & Latinos auctores.

Inter hæc antidota alexiteria, non mediocris exstimationis erat Mithridatium, quod antecessit theriacam, quam Andromachus sua ætate medicæ rei peritissimus, parabat ex carnibus viperæ, tanquam singulare adversus lepras, & quævis alia venenapharmacum & experimentum, quod solum & per se omnibus venenis tanquam summum antidotum conferre noverat.

Mithridatium ex infinitis simplicium generibus compositum, auctoris sui, Mithridatis nempe regis Pontinomen obtinuit: qui ex diuturniori eius usu, adeò laudabilem corporis habitum sibi comparauerat, ut, sicut historiæ narrat, & mox dicturi sumus, nullo veneno assumpto sibi vitam adimere posset. De qua antidoto Avicenna ita loquens, nostram confirmat sententiam: *Confectio*, inquit, *Mithridatis nobilis est confectio, quam fecit Mithridates & nominavit suo nomine.* Et *Act. tetr. 4. serm. 1. cap. 69.* ita scribit. *De Mithridate sanè magno illo belli duce referunt, quod theriacum quidem*

quidem non biberit: neque enim adhuc in usu erat: verum ex alterius antidoti, quæ postea mithridatica ab illo appellata est, usum ita corpus apparuit, ut nulla veneni vi laedi posset: Et cum etiam lethale pharmacum accepisset, mori non posset: cum enim ab hostibus devictus seipsum interficere meditaretur, nullo veneni haustu mortem sibi consciscere prevaluit: sed vocato cuidam ex amicis se jugulandum præbuit. Plinius fusio rem hujus historiae enarrationem tradit lib. 23. cap. 9. & militis quin etiam nomen exprimit, cujus opera ad mortem sibi conciliandam usus fuerat: cum omnium venenorum sumptorum vim adversus tam insignem antidoti efficaciam, invalidam nimis & irritam profus expertus fuisset.

Notandum porro est, olim non tantum compositis istis remediis, (cæ quorum numero supra 5. aut 6. recensuimus, paulò post eorundem descriptiones in medium allaturi) theriacæ nomen impositum, sed eodem quoque nomine sola quædam simplicia insignita fuisse. Quod utique Avicennæ autoritate comprobare licet, qui squillam appellat theriacam contra venena, & gummi opopanax, & aristolochiam theriacam ad puncturas.

Vnde complures tam philosophos, quam medicos, imò & eos, qui eruditiorum & celebriorum ordini annumerantur, non parum lapsos esse constat: dum theriacæ vocabulum, à serpente quodam (quem thirum vocari, & eiusdem compositionem in-

gredi putarunt) derivatum & ab eodem quoque trochiscos theriacos appellatos crediderunt.

Albertus magnus unus ex illorum numero, Aristotelis textum, qui habetechin vel ochidnam, quæ verba nihil aliud quam viperam significant, perpetam de thiro serpente interpretatus est: quem distinxit à vipera, & peculiare de eodem caput conscripsit.

Hanc falsam opinionem secutus est Aggregator Patavius, qui thirum tanquam animal à vipera diversum constituit, illudque basim trochiscorum, quos excipit theriaca, esse putat.

Petrus de Apono eodem errore irretitus, ita scriptum reliquit. Dicitur autem theriaca à thiro serpente, quia eiusdem excipit carnes, quæ sunt veluti radix & basis istius medicinx: Et differ. 179. Sciendum, inquit, quod theriaca est multiplex secundum diversitatem componentium, cui tamen nomen illud proprius convenit, theriaca est magna Andromachi & Galeni, in qua caro ingreditur Thiri serpentis, unde nominationem est sortita: quæ autem hanc non suscipit, theriaca metaphoricè dicitur, ut Diatesarum, idè quod ad illius similitudinem venenorum depellat nocuentia.

Imò & ipse Nicolaus à sinistra hac opinione non immunus videtur, dum ita in capite de trochiscis scribit: Trochisci, inquit, de thiro, qui in magna Galeni theriaca recipiuntur, sic fiunt. Invenias, inquit, Thiros longitudinis unius palmi, &c.

Huius erroris occasionem dedit
LII nomen

Mithridat.
veneno pe-
rire non
potuit.

Theriace
nomen etiã
solum qui-
bus dan-
simplicibus
olim com-
petebat.

*Trochisci
theriacales*

nomen, ab antiquis olim, trochiscis-
tis, tanquam præcipuæ theriacæ basi
inditum. Galenus enim illos appellat
theriacales, & post illum idem nomen
retinuerunt Aetius, Oribasius, alique
Græci. Plinius eos vocat trochiscos the-
riacos: Et Avicenna quibusdam in lo-
cis eisdem nominat trochiscos thiri,
vel thirios, hoc est, ferales. Sed si quis
penitiùs veterum scripta perpendat,
facile perspiciet, eos nunquam aliud
serpentum genus, hoc vocabulo præ-
ter ipsam viperam intellexisse. Gal. in
lib. de Antidotis & de Theriaca ad Pifo-
nem & alibi disertè viperatum facit
mentionem. Vide quid post illum
Aetius scribat lib. Terr. 4. serm. 1. cap. 87.

Hoc caput primò ita inscribit:
De Theriaca viperis Andromachi: Post-
cà idem in hunc modum incipit. Or-
diemur à Theriaca Andromachi ex vipe-
ris, cujus admiratione ductus Gale-
nus hæc de ea scribit: Cùm multa dis-
cordia sit circa Theriacæ descriptiones,
nos Andromachi descriptione ut longè o-
ptima utemur, quæ etiam in regum usus
apparatur. Et cap. 9. eiusdem lib. vbi
de trochiscorum live pastillorum præ-
paratione agit, ita exorditur: Cate-
rum pastillos theriacæ hoc modo appa-
rato: Viperas feminas accipito, non
quocunque tempore captas, sed desinen-
te Vere, &c. Et Avicenna lib. 4. serm. 6.
tractatu 3. cap. 33. vbi loquitur de cu-
ratione morsus viperæ, his verbis ser-
monem inchoat: Considera, inquit,
radices communes in curatione: deinde
fortior curatio est properare ad Theriacam
viperarum. Inde apparet discrimen in-
ter theriacam, quæ viperas recipit, &

quarum mentionem facit lib. 7.
summa 1. tractatu 12. videlicet theria-
ta, Esdra & Diatesaron, quas contra
gravissimos totius corporis affectus
laudat. Idem Avicenna lib. 5. summa 1.
tractat. 1. vbi de theriaca agit, eius de-
scriptionis tale facit exordium.

¶ Trochiscorum squilla, trochi-
scorum viperæ, &c. ex quibus manifestè
liquet, quod etsi alibi eosdem trochi-
scos nominet thiri seu thirios, non
tamen alios intelligit, quàm viperi-
nos.

Hinc concludimus, Theriacam
non à serpente quodam thiro, qui e-
ius compositionem ingrediatur, sed
à Græco vocabulo, quod est *Thira*
sive *Thir*, id est fera, denominationem
suam accepisse; neque id propterea, quod
quod eiusdem compositio feram vel
viperam excipiat, ut quidam falsò
opinantur, sed quod eadem theria-
ca, sive cum viperæ, sive absque vipe-
ræ parata sit, omnibus moribus ve-
nenatis, à quacunque fera sive ani-
mali illatis succurrat: Sic & ab anti-
quis & à neotericis (ut iam diximus)
trochisci dicuntur theriacales, non ra-
tione ingredientis, sed ab eorumdem
effectu quem in pellendo lethaliū
animalium veneno manifestè osten-
dunt; alias enim non theriacales, sed
viperini nominandi essent. Eadem
ratione quædam remedia vocamus
nephritica & hysterica, non quod ea-
dem componantur ex renum vel ute-
ri additione, sed tanquam medicamē-
ta specifica iisdem partibus morbo
exagitatis, opem & medelam affe-
rant.

Præter

Præter dictas rationes, etiam orthographia & scriptio hujus nominis nostram sententiam confirmat. Nam à Thiro scribendum esset Thiriaca cum j. non Theriaca. Sed quia scribitur Theriaca cum elongo, verisimile est, quod à dictione derivetur, quæ parem dictionem longam habeat in eadem syllaba, qualis sanè est *Sig* vel *Sigis*, hoc est, fera. Henim Græcum in Latinis dictionibus à Græcis derivat s, vertitur in èlongum, quasi diceret Theriacam antidotum, contra ferarum tam minorum, quàm majorum ictus & venena.

Hæc de Theriacæ differentiis, ejusdemque nominis etymologia, hæc enodanda duximus.

Non diu hæc immorabimur in enarrandis diversis horum theriacalium medicamentorum compositionibus, sive invicem differant ratione ingredientium, quæ modò ab hoc, modò ab illo vel imminuuntur vel adduntur: sive ratione pòderis, quod diversum quoque in diversis descriptionibus esse deprehenditur. Hæc enim non sunt tam magni momenti, neque hæc quærendus est nodus ille Gordius, circa quem rei cardo versetur: ita ut non possim hæc opinioni Avicenna sub scribere, qui lib. & tract. de Theriacis supra iam citatis, selecta præ cæteris Andromachide descriptione tanquam longè optimâ, in hæc ferè verba scribit: *Et iam nisi sunt plures medicorum, sicut Gal. & alij addere & minuere aliquid in ea, non propter necessitatem necessarium neque propter a-*

liquid fortè quod eos ad illud commoveret, sed quærentes, ut remorarentur, & remaneret ab eis in ipsa vestigium, sicut remansit Andromacho: Et meum quidem consilium est ut non removeatur aliquid, quod experimentum juvativum invenit: fortè enim illa complexio cum illo pondere exigit illud, cujus juvamentum invenit experientiam, quam quidem dum res ipsa movetur à suo pondere, non consequitur illam proprietatem, &c. Fœcunda hodie est artium inventrix, cæque in dies magis magisque incrementum sumit: hac duce & auspice plurimorum remediorum usum, quem veteres tanquam utilem comprobaverant abdicavimus: & in illorum locum alia nostro artificio inventa introduximus, quæ ipsis inaudita & incognita prorsuserant. Sic hodie infinitæ præparaciones, vel ple-risque etiam antiquorum tam elegantia, quàm saporis suavitate & utilitate longè præferendæ sunt. Neque enim ulla erroris suspicio hinc oriri potest, si rei, quam per se bonam judicabimus, aliam superaddimus bonitate multò præstantiorem: hoc enim pacto rei bonitas vires sumit, & magis magisque accumulatur. Eodem planè modo in diminutione eorum, quæ vel inutilia, vel superflua, vel noxia sunt, nemo erroris redarguendus unquam videbitur si industrius fuerit: frustra enim sit per plura, quod fieri potest per pauciora. Suo itaq; loco circa eandem de Theriach tractationem demonstrabimus, ob quam causam Arabis hujus, aliàs doctissimi & cele-

celeberrimi authoris opinionem, minus recipiendam statuamus.

Redibimus nunc ad *Theriacas* illas antiquorum earumque aliquot in medium proferemus descriptiones, ut ex illarum comparatione facta cum iis, quae ex nostra officina informativa producturi sumus, eò melius de utriusque generis bonitate & praestantia judicari possit. Si quis provocet ad experientiam: sciat is, nos nihil magis in votis habere, quàm ut per eandem, tanquam per ignem & aquam fortem, perfectum hoc & splendidum operis nostri aurum examine tur ac probe tur: quamvis nemo adeò stupido crassoque sit ingenio, modò in eo velexigua tantùm candoris, rectaeque rationis scintillula super sit, qui non ex solo Lydio lapide, hoc est ex prima statim earum descriptionum, compositionum, & praeparationum inspectione, de earundem praestantia summa, rectum sanumque laturus sit iudicium.

Theriacae Diatessaron Mesuae.

℞ *Gentiana*

Baccarum lauri

Myrrha

Aristolochia rotunda ana ℥ ij.

Mellis lb ij.

Theriacae Democratis.

℞ *Iridis Illyrica.*

Zingiberis.

Opopanax.

Opj.

Herb. Rosmarini.

Myrrha

Sem. Trifolij bitumen: olantis ana ℥ j.

Aristolochia ℥ xj.

Sem. Ruta sylvestris ℥ j. ℞.

Rad. Bryonia arida albiss. ℥ ij.

Serpilli

Castorei

Rad. Eryngij

Sem. Apj

Cumini Aethiopici recentis ana ℥ vj.

Farina erui rufi ℥ ij.

Omnia haec contundito & cribrato: opopanax verò cum vino dissolvito, eique arida inspergito, & in pastillos reduci to, & ex iis ℥ j. cum vino veteri meraco bibendum praebeto.

Theriacae ex bryonia Oribasilij.

℞ *Rad. bryonia:*

Opopanax.

Iridis

Rosmarini.

Opj.

Myrrha ana ℥ ℞.

Aristolochia ℥ v.

Thuris.

Sem. Ruta sylvestris ana ℥ vj.

Cumini ℥ ij.

Farina erui ℥ ij.

cum vino pastillos informato, acque ter cum vino praebeto.

Theriacae Esdrae.

Sat sit nobis, harum trium tantùm Theriacarum descriptiones hic proposuisse. Quod ad compositionem

Theriacae.

Theriaca & *Esdræ* attinet, eius ingredi-
entium series nimis numerosa est, & lon-
ga, in qua *opium*, *euphorbium*, *sulphur*
vivum, *semen hyosciami* citra ullam præ-
parationem recipiuntur: nec prætermis-
sus in eadem est *venter mergi*, & *stercus*
in eo repertum, ad suaviorem scilicet gu-
stum confectioni inducendum. Nihilo-
minus interim videre licet, quàm ad-
mirandos incredibiles effectus illi ad-
scribit *Actius tetr. 4. serm. 1. cap. 101.*
107. 111. ubi eandem descriptam re-
peries.

De duobus huius farinæ præci-
pui alexiteriis, adhuc nobis dicen-
dum restat: de *Mithridatio* nimirum,
& de *Theriaca magna*. *Mithridatii* de-
scriptio tam varia est, tamque variis
authoribus, *Andromacho*, *Demoerati*,
Antipatri, aliisque ascribitur, ut, ne
fortè in eam, quæ non vera & genuina
sit, incidam, nullam prorsus ex iis hæc
describendam aggrediar. Adde quod
ut supra jam dictum, non usque adeò
magnum discrimen sit inter compo-
sitionem *Mithridatii* & *Theriace*: si
unicos excipias trochiscos ex viperis,
sicut jam diximus: quodque insuper
confirmat *Avicennas lib. 5. summa 1.*
tract. 1. ubi de nobili loquitur *Mithri-*
datica confectione: & statim eiusdem
descriptionem ex *Galeno*, ex *Paulo Ae-*
tio, & ex ipso *Nicolao* expromptam,
adjungit:

Mithridatii descriptio facile elu-
cescet ex ipsius *Theriace Andromachi*
descriptione, cuius unicam formulam
pharmacopœæ nostræ inserendam ju-
dica vimus: sed præ cæteris, quæ variz
hinc inde reperiuntur, seligemus eam,

quam *Galenus lib. de Antidotis*, & de
Theriaca ad Pisonem, in hunc, qui sequi-
tur, modum habet descriptam.

Theriaca magna Andromachi de-
scriptio vulgaris.

℞. Trochiscorum scylliticorum ℥vj.
Trochiscorum de vipera
Opii Thebaici
Magmatici hedychoi an. ℥iij.
Piperis longi
Ros. rubrarum exsiccatarum
Iridis Illyrica, aut Florentina
Succi glycyrrhizæ
Sem. Napi agrestis
& sativi
Comarum scordii cretici
Opobalsami, seu olei ex nucemos-
schata expressi
Cinnamomi
Agarici an. ℥j. β.
Myrrhe
Costi odorati seu zedoaria
Crocii orientalis
Cassia lignea vera
Nardi indicæ
Schœnantos seu junci odor.
Thuris masculi pellucidæ
Piperis nigri
& albi
Fol. Dicamni cretici
Comarum marrubii
Rhabarbari rhei
Stœchados Arab.
Sem. Petroselinæ Macedonici
Nepetæ, seu calaminthæ montanæ
odoratæ
Terebinthina
Zingiberis
Rad. Pentaphylli an. ℥vj.
Lill. ℥j. Polv. ℥i.

Polii cretici
 Ramarum chamapytios
 Styraei calami.
 Mei
 Angelica
 Anomi racemosi seu calami aro-
 matici
 Nardi celtica
 Terra Lemnia vera
 Phu pontici seu valeriana nostra
 Comarum chamadryos cretici
 Fol. Malobathri
 Macis
 Caryophyllorum ana ℥℥.
 Chalcitidis tostae
 Rad. Gentiane
 Anisi torrefacti vel fricti
 Succ. hypocistidis
 Carpobalsami
 Cubeba
 Gummi Arabici splendidi verm-
 iculati
 Sem. Foeniculi dulcis
 Seseleos
 Acacie
 Thlaspios
 Comarum hyperici cretici
 Ameos
 Sagapeni an. ℥℥.
 Castorei
 Aristolochie longa
 Sem. Dauci cretici
 Bituminis Iudaici seu asphalti
 Opopanacis
 Comarum centaurii minoris
 Galbani recentis an. ℥ij.
 Mellis despumati triplum, id est ℔
 quatuor, & uncias quinque,
 drachmas duas.

Hæc sunt varia illa huius tam ma-

gni magisterii ingredientia variis di-
 versisque proprietatibus dotata atque
 ditata: quod ab omni antiquitate pro
 miraculo & remedio maximo & in-
 comparabili fuit existimatum: & ad-
 huc hodie in summo habetur pretio
 & estimatione, quod vel ex eiusdem
 dispensatione, quæ solemniter quadam
 pompa & apparatu celebratur, facile
 colligitur.

Preparatio.

Sed eius conficiendi artificium, in-
 geniosum scilicet & subtile, vel secun-
 dum ipsum Galenum tale est. Trochi-
 sci, radices, folia, flores, semina & fru-
 ctus, terra Lemnia, chalcitis, bitu-
 men, in mortario æneo cum pistillo
 ferreo in subtilissimum pulverem re-
 diguntur, omniaque tenuissima red-
 duntur, hoc est cribro subtilissimè
 trajiciuntur, seminibus thlaspios, na-
 pi sylvestris, & croco exceptis, quæ
 seorsim teruntur, & paucis vino iro-
 rantur, ne mortario facile subare-
 leant.

Gummi, succi, & castoream,
 seorsim etiam contunduntur, & pau-
 co vino irrorantur, ut facilius pulveri-
 sentur. His omnibus ita probe ap-
 paratis, paulò antequam compositio
 & mixtio fiat, terbinthina in dupli-
 cali vale cum paucis melle liquefit, in qua
 gummi liquefcunt, & omnia dein co-
 quantur ad justam consistentiam, ad-
 dita sensum pulveris in vino dissoluti
 parte, donec mellitam acquirant con-
 sistentiam: Dein omnia in morta-
 rium magnum & capax, vel in alicuius
 num magnum injiciuntur, sensimque
 vel

vel ad solem, vel ad lentum calorem simul optimè commiscetur, rudicula agitando, idque ad plures dies, donec omnia probè unita sint: Post septem autem vel octo dies repetenda est eadem agitatio, & continuanda ad duos menses, ut materia meliùs fermentetur: quo tempore elapso hoc mirabile pharmacum reservandum includitur in vasis elegantissimè perpolitiss, argenteis, stanneis, terreis, vitreis, & vitreis: cuius virtus integra conservatur ad mediam usque hominis ætatem. Theriaca enim est validum pharmacum usq; ad 30. annum in his affectibus, in quibus non tanta est nocentis causa, ut vult Gal.

Avicenna adhuc ulteriùs progreditur lib. 5. tract. 1. de Theriacis: ipsi tribuens singularum ætatum, imò vitæ mortisque conditiones. Theriaca quidem, inquit, adsunt infantia & pubertati, & adolescentia, & senectus, & mors: Et fit infans post sex menses: deinde incipit in pubertate, & augmento usque ad tempus, in quo statim per decem permanet annos in regionibus calidis, & per 20. annos in regionibus frigidis: deinde stat decem annis aut viginti: deinde declinat aut post viginti aut post quadraginta annos: deinde spoliatur virtute Theriacæ: aut post 60. & fit una confectio-
num declinata à gradu Theriacæ.

Nimis longum foret hinc virtutes, & varias alias qualitates, quas ipsi attribuunt, articulatim enarrare. Non enim bonas horas in eo perdendas, sed utilius collocandas censemus.

Sunt quidam præclari medici, qui legem illam duriores, ab *Avicenna*

non prolatam, ut supra diximus, suscipere deque ferentes, in enumerata illa Theriacæ compositione, ausi fuerunt vel diminutione, additione, & correctione: Et in eiusdem dispensationis methodo, alium ordinem, quàm *Galenus*, de quo paulò ante locuti sumus, observarunt.

Romani & Bononienses medici addiderunt trochiscos camphoræ, & loco rosarum substituerunt earundem extractum: ipsimet etiam adiecerunt insuper baccas lauri, omnia myrobalanorum genera, rad. angelicæ, zedoariæ, imperatoricæ, vincetoxicæ, asari, serpentariæ, enulæ campanæ, pimpinellam scabiosam, cornu cervi ustum, & eiusmodi simplicia, quæ hodiè tanquam specifica remedia præscribuntur contra pestem & venena, quæ nos ipsi ad aquarum nostrarum Theriacalium & antidotorum contra eandem luem pestiferam, juxta compositiones supra à nobis descriptas, adhibuimus.

Bartholomæus Marantha vir doctissimus, eodem jure ut ceteri, in præparatione & mixtione commemorat Theriacæ, alium ordinem quàm Gal. sequitur, & vult ut simplicia humida, ut succi, gummi, & lachrymæ dissolvantur in vino generoso, quale est malvaticum: cuius ad eundem usum accipit 3 xxxv. quæ faciunt duas pintas sive mensuras Parisienses, aut circiter.

Interim tamen illi mihi parum vel omnino nihil solliciti videntur fuisse de cortice externo & materiali separando & abjiciendo, neque ed-
animu

animum appulerunt ut nucleum internum ac formalem, in qua tanquam parte efficaciori, & virtutibus longè præstantioribus prædita, unicum correctionis fundamentum consilii, eruerent. Eò tamen pervenerunt, ut contra *Avicennam* demonstrarint, remedium hoc ad eò perfectum non esse, quin tam in compositione, quàm in præparatione eius aliquid desiderari possit. Potissimum autem aliis, suo exemplo, amplissimam aperuerunt viam & occasionem, non tantum eorum vestigiis inhaerendi, sed etiam ulterius progrediendi: interea tamen id, quantumcumque fuerit, quod Deus apud illos deposuerat, publici emolumentum causa, largiter erogaverunt.

Eundem scopum sibi præfixum tenere debet quilibet verus medicus: hæcque unica fuit causa, quæ mihi, meæ conditionis minimo animo addidit, ut correctioni & reformationi huius remedii laudatissimi, usitatissimi, & comprobatissimi & à tota antiquitate miraculum usque commendati manus admovere haud dubitarem, interim tamen obnixè rogamus, ne benevolus lector id fortè tribuat inanis gloriæ concupiscentiæ, aut temerariæ levitati, sed honestæ huic & laudabili ambitioni, pioque instituto, cuius ductu omnes hæcenus labores & vigilias nostras, soli utilitati publicæ juvandæ consecravimus, & in posterum semper consecrabimus.

Ucigitur palàm fiat, propositum nostrum non eò spectare, ut pharma-

ceutrici ædificii structuram veterem funditus evertamus, sed ut eandem potius ex eodem fundamento magis magisque ex ædificemus & extruamus, in prima Theriacæ reformatione cuius compositionis formulam nunc describendam aggrediemur, eadem simplicia & ingredientia, imò & eandem dosim, idem pondus & mensuram, quæ *Galeno*, aliisque in Theriaca magna, *Andromacho* adscriptæ, descriptione fuerunt adhibita, reservabimus: eandemque quam nunc publicandam præsumimus correctionem, correctioni censuræ aliorum, modò deposito omni effectu adhibeatur rectæ rationis iudicium, libenter subjicimus.

Ne itaque in confusum quoddam chaos, aut labyrinthum inextricabilem, benevolum lectorem fortè præcipitemus: nostram Theriacæ compositionem & dispensationem, nunc ordine facili, & in certas classes distincto, proponemus.

In prima autem classe collocabimus *Pastillos*

De scylla

Hedychroi

Et potissimum Theriacales, utpotè qui præcipuæ basis & fundamenti vicem ministrat in magna huius Alexiterii compositione.

2. Secundæ classis locum merito obtinebunt præcipua hæc principalia duo anodyna, nempe

Opium

& Crocus:

Quæ à singulari sua vi & virtute anodyna, quam dictæ compositioni imper-

impertiunt, nec non ab insigni sua, dolores & cruciatus intolerabiles fedandi, & summam corporis ac spirituum tranquillitatem inducendi efficacia, occasionem dederunt antiquis eam *radix* appellandi. Ut autem hæc enarrata duo anodyna, convenienti invicem glutine associentur & colligantur, & illorum proprietas in sistendis & coercendis omnis generis impetuosis defluxionib, & hæmorrhagiis, magis invalescat: iis sub hac eadem classe ad jungere placet

Terram sigillatam
Acaciam
Hypocistida
& *gummi Arabicum.*

In tertiam classem veniunt, radices, folia, flores, & fructus, quæ contra omnia venena & corruptiones conferunt, suntque cardiaca, & corroborandis partibus nutritioni dicatis apta, quas proprietates huic magnæ compositioni contribuunt: eaq; sunt

Radices
Zedoaria
Gentiana
Pentaphylli
Iridis Florentina
Valeriana
Iunci odorati
Aristolochia
Cassia lignea vera
Folia dictamni
Calamenchæ montana odorata
Malobathri
Comæ Scordii Cretici,
Hyperici
Centaurei minoris
Marrubii
Tom. II.

Chamadrios Cretic.
Chamapityos
Nardi Celtica
Nardi Indica
Flores Ros. rubrarum
Stachados Arabica
Sem. Seseleos
Thlaspios
Anisi torrefacti
Faniculi dulcis
Dauci
Napi agrestis
& *sativi.*

In quarta classe ponenda erunt aromata, sanguinem & spiritus calcificentia, & naturam nostram instantia & corroborantia: quorum alia balsami perfunguntur officio, corpus nostrum à corruptione præservando: alia hanc antidotum elegantissimis aliis ditant qualitatibus: Huiusmodi sunt

Cinnamonum
Garyophylla
Macis
Carpobalsamum sive cubeba
Zingiber
Piper album
Piper nigrum
Piper longum
Opebalsamum sive oleum nuci moschata

¶ Statim post aromata, in quinta nempe classe, castra metabuntur lachrymæ sulphuræ pretiosissimæ & excellentissimæ, aromatum istorum sorores germanæ, quæque tanquam balsamum, ad radicale corporis nostri balsamum, ab omni putredinis & corruptionis infectione tuendum &

Mmm præca-

præcavendum. inserviunt: sunt autem.

Myrrha
Thus masculum
& styrax calamita.

Huic eidem ordini sive classi (sed quasi uno gradu inferius) inseremus terebinthinam, quæ similiter sulphurea sive balsamica, tribus istis lachrymis loco veri & idonei dissolventis erit, illarumq; proprietates multo efficiet validiores & efficaciores.

Sextæ & ultimæ classis sedem occupandam sibi reservarunt gummi attenuantia, dissolventia, deoppilantia, cephalica, hysterica, quæ idè ad data sunt huic antidoto, ne quid in ea desideretur, quod ad eius profectio-nem pertinere videatur: ita ut non tantum fiat alexipharmacum, sed universale quoddam medicamentum contra gravissimos quosvis totius corporis affectus & symptomata: hujus generis sunt gummi

Opoponax
Sagapenum
Galbanum
Castoreum
Bitumen Iudaicum.

Singulorum horum enumerationum simplicium dosis petenda est ex *Galeni Theriacæ* formula, quam ex *Andernaco* depromptam, supra jam descripsimus.

Videmur itaque omnia huius tam longæ & magnæ compositionis simplicia, quæ antea tam confusa & inordinata serie dislocata erant, ordine satis perspicuo & distincto tradidisse.

Non satis nobis constat, cui ordini vel classi annumerare debeamus tria quæ restant simplicia, adeo purum compendii ac utilitatis illa conferunt, unde minus appositè à nobis videntur apponi, nempe rhabarbarum, agaricus, & chalcitis. Agarici namque ℥j. s. & rhabarbari ℥vj. quadosi parvi, ne dicam nullius ferè momenti sunt ad tantam huius antidoti molem & quantitatem si ad evacuandi scopum referantur, cui minus prædicta antidotus dicatur. Sin verò quis rhabarbarum pro hepate roborando, & agaricum pro cerebro additum esse inferat: nihil adhuc promoveret, adeo ut rarum firmumque maneat, nullum digniorem & aptiorem hîcipis locum, quam patet præ foribus, relinqui: ut & chalcitidi, cuius pharmaci loco, nuperi vitriolum capiunt: quod mea quidem sententia non meretur, ut in hac recipiatur compositione, quamvis sint, qui id, tanquam totius antiquitatis calculo comprobatum, nullo modo expungendum propugnent: non tantum quod fucum & colorè nigrum medicamento inducat, sed etiam quod facultatem exsiccantem & adstringentem exhibeat. Ut ut sit, plus inde detrimenti, quam boni proficisci mihi ipsi persuadeo. Est enim omnino crudum remedium, quamvis vel mediocriter calcinatum assatumque fuerit, veluti id præparandum esse aiunt, semper tamen perniciosum est, vomitumq; vehementer provocat, ad 8. vel 10. tantum grana exhibitum. Sed verum quidem est, quod dimidia tantum.

zum uncia, quæ huius antidoti compositionem ingreditur, non possit ad eod magnum inducere vel commodum, vel incommodum.

Interim tamen per nos licebit cuivis illa admittere, & in eo, quo voluerit, loco collocare. Nos autem sex istis constitutis modò classibus contenti singularum paulò specialius, & exquisitius instituemus examen, idque clarè & adamussim, adeo ut efficacia tam admirandæ antidoti, tantique ab omnibus hæctenus æstimatæ, præstantior, mirabilior, multoq; redatur commendatior.

Exordiemur autem exameni nostrum à primo ordine sive classe, quæ continet triplicia supra commemoratorum trochiscorum genera: & propositis primum illorum formulis, prout vulgo componuntur, nostram superaddemus correctionem & reformationem: quam tamen, ut supra, sub exacti iudicii censuram revocare poterit quilibet æquus, ac eruditus lector. Faciemus autem initium à trochiscis scilliticis.

Consideratio Trochisci Antidotis, & de Theriaca ad Pisonem: & scilicet scylliticorum.
 Hi describuntur à Galen. lib. de Antidotis, & de Theriaca ad Pisonem: & post illum ab Aetio terra. 4. serm. 1. cap. 88. & ab Aegineta de remed. lib. 7. cap. 11. & inter Arabes ab Avicenna lib. 5. tract. 1. Hæc trochiscorum de scilla præparatio nihil præ se fert, quod politum aut industriosum sit. Aegineta eam duobus ferè verbis delineat. Scillam, inquit, luto, aut farina massa oblitam, moderate assato, & acceptis interna partis ipsius partibus duabus, & farina erui parte una terito & similiter pastillos

efformato. Aliqui adjiciunt æquas farina partes. Sed priusquam ulterius progrediamur monendus est lector, in phytologia paulò minutius discuti singula, quæ in scillæ præparatione consideranda sunt, ubi simul deprehendet scrupulos aliquot, quos veteres circa eandem præparationem nobis in animadvertionibus suis reliquerunt, illuc ergo lectorem remittimus.

Nunc sequuntur trochisci hedy-^{Trochif.}chroi dicti, qui huic magnæ Andro-^{Hedychroi.}machi Theriacæ admiscendi quoque sunt: eos describit Galen. lib. de Antid. Aer. & Aegin. lib. & cap. supracitatis. Eorundem quoque descriptio ab Avic. lib. 5. tract. 1. traditur, qui eos vocat alindaracos: horum tres differentes describit formulas: sicut & omnes authores in iis describendis à se invicem discrepant. Non video tamen quanam necessitas horum trochiscorum præparationem introduxerit: quandoquidem maxima pars illorum ingredientium sive simplicium, in longa illa simplicium serie, quæ Theriaca recipit, continetur. Nihilominus tamen ex Galeni lib. præcitato, formulam huc transcribere non gravabimur; si enim multum haud proficiunt, nocere tamen non possunt.

℞. Mari

Asari

Amaraci

Aspalathi cū santalo citrino an. ʒ ʒ

Schizanthi

Calami aromati.

Phu pontici

Xylobalfani vel ligni aloes

Mmm 2

Opo

Trochisus
Hedychroi

validiorem attenuandi, ac dissolvendi vim acquirant, in primis expediet, illa modo vulgari, qui penè omnibus hodie usitatus, præparare, hoc est, in aceto forti dissolvere, & per cribrum transmittere; & ita dissoluta, trajecta, & præparata theriacæ admiscere.

Obiter dicemus, præ ceteris correctivis, quorum opera, gummicalfacientia, & ipsi etiam succi venenati corriguntur, acetum (quod inter omnia vegetabilia proximè ad vitrioli naturam accedit) faciliè primas tenet: quod jam monuimus, nec temperare nobis possimus, quin idem iterum atque iterum moneamus.

Tantum examinanda adhuc restat *chalcitis*. Hic autem non adeo multas perdemus horas in scrupulosa illa inquisitione, quænam antiquorum fuerit *chalcitis*. Qualis qualis fuerit, manifestè constat, illam numeratam fuisse in remediis crustam inducentibus, & urentibus cum magna adstrictione. Quòd cum ita sit, clarè patet, magnam admodum similitudinis familiaritatem esse inter *chalcitidem*, *mysin*, & *Sorin*.

Galenus ipsemet fatetur, se mutuam horum transmutationem sæpius observasse. Nonnulli recentiorum nihil ferè discriminis statuunt inter *chalcitidem*, & *chalcanthum* seu *vitriolum*, & hunc improprie appellant *emplastrum diachalciteos*, quod verius *diachalcanthum* nuncupandum erat. In *theriacæ* descriptione quidam hodie loco *chalcitidis* recipiunt *chalcanthum album igne calcina-*

tum, & in *colchotar* redactum: ex quo partem rubicundiore colore tinctam scilicet. *Siporius* illi studiosius pervestigavit *selectissimum quoddam vitriolum Hungaricum*, *Romanum* aut *Cyprium*, quo *præstabilius nihil est ad hoc opus*, indeque elicerent *sulphur dulce*, quod verum *anodynum & narcoticum est*, ceteris quibuscunque, ipsique adè *opiolongè præcellit*: non ex ingredientium numero, tanquam magis nocuum, excluderemus: sed secundæ potius classi annumeratum, vel ipsi etiam opio præferre non extimesceremus. Hujus sulphuris extrahendi modus perspectus est plerisque *Hermeticis*; cum verò id basim sustineat in *meo Nepenthe*, secretorum meorum faciliè primo, id mihi reservo: neque verò propterea mihi succenseas velim: quandoquidem in pluribus aliis iam abundè tibi satisfecimus: adè ut vel hoc nomine plurimam nobis debeas gratiam, nisi omnium ingratiissimus haberi velis.

Si compositioni (loco vitrioli calcinati) *spiritus aciduli* & excellentis ab eodem ducti unc. sem. addideris, res multò melius procedet: & ipsam prædictæ antidoti fermentationem, tanquam maximè necessariam, plurimum promovebis.

Quod ad *rhubarbarum* & *agari-cum* attinet, parum refert, sive addantur sive non; non enim adè operosus hic est eorundem usus,

ut iam supra enodavimus.

Mmm 3; Therias-

De chalcitide notanda.

Theriacæ Quercetani.

Ut igitur utilitas quædam emergat ex fuliori, & exquisitiori nostro examine, super est, ut nunc describamus quasdam theriacarum formulas diversorum generum, tam pro infirmæ, mediocriſque conditionis hominibus, quàm pro ſummis Principibus ac Monarchis, quorum ſalus ac vitæ conſervatio longè carior ac pretioſior habenda eſt, quàm ceterorum omnium. Ut autem conſiet, nos antiquitatem, ea, qua decet, obſervantia, reverenter percolere, ejuſdem veſtigia in prima hac deſcriptione ſequemur in omnibus, niſi fortè ab eadem paulò diſcedendum nobis fuerit, ob pauca quædam, quæ, vel omnium iudicio, neceſſariam ſibi expoſcant reformationem.

α. Reformatio Theriacæ, vulgari proximè reſpondens, & eadem paratu facilior.

℞. Trochiſc. ſæcula ſcilla

Trochiſc. conſect. viperina aromat.

Trochiſc. hedychoi ana ℥ iij.

Effentia opij ℥ iij.

Croci

Terræ Lemniæ ana ℥ vj.

Hypociftidis

Acacia

Gummi Arabici an. ℥ ℞.

Succi liquiritiæ ℥ iij. ℞.

Myrrha

Thuris maſculi

Syracis calamitæ

Terebinthina yenetæ ana ℥ vj.

Hæc ſunt ingredientia trium primarum claſſium cum eadem doſi, quam *Andromachus* in communi illa deſcriptione adhibuit. Præparationes tam trochiſcorum, quos *ſæcula ſcilla* appellamus, quàm conſect. viperinæ aromaticæ iam docuimus. Modum autem eſſentiæ opij præparandæ, capite ſequenti edocebimus.

Pulverizanda ſubtiliſſimè pulverizentur, & per cribrum trajiciantur, hi que pulveres omnes invicem probe mixti, injiciantur in mortarium marmoreum, addendo,

Effentiam opij, in mellitam conſentiam redactam

Terebinthinam

Hypociftidem,

& Acaciam:

quæ omnia cum pulveribus permixta in unum corpus redigantur, & paulatim perfundantur hydromelite vinoſo, aut vino malvatico: oprimèterendo in mortario cum piſtillo ligneo, donec omnia in liquidiorem ſinapi conſiſtentiam redacta fuerint: His in matrarium, ſive vaſ aliud capax impoſitis, in que mortario perquam exactè cum eodem hydromelite vinoſo eloto, ne quid materiæ in eo remaneat, contuſis adde ſimplicium ſexti ordinis, videlicet.

Sagapeni ℥ ℞.

Opopanacis

Galbani ana ℥ iij.

quæ diſſoluta prius in aceto roſato, tranſmittenda ſunt per ſetaceum juxta communem ritum. Quia verò, ſeparata terreſtri impuritate, pon-

pondus imminuitur, paulò plus de iis addes, donec eundem ponderis gradum attigeris. *Castoreum & bitumen Iudaicum* dissolvenda sunt in vino albo, & traijcienda per setaceum, de quibus singulis accipiendæ erunt duæ drachmæ. Hæc omnia in vas vitreum, quo cetera continentur, indantur, & loco drachmarum quatuor chalcitidis adde *olei vel spiritus vitrioli semiunciam*: quo promptius procedat omnium fermentatio: & loco opobalsami *olei muschatae vnc. 1. sem.* Vase clauso cum subere vel cera Hispanica, omnia digerantur in Balneo Mariæ calido per tres, aut quatuor dies. Interea hæc, quæ sequuntur, seorsim in pulverem redigenda sunt, nempe

Iridis Florentinae ℥j. ℞.

Zedoaria

Cassia lignea vera

Iunci odorati

Pentaphylli

Calami aromatici

Valeriana ana ℥vj.

Gentiana ℥℞.

Aristolochia rotunda ℥ij.

Pulverentur radices seorsim: & seorsim quoque fiat pulverizatio foliorum, comarum, & florum: veluti

Diſſammi

Calamentha montana

Marrhubij

Polij Cretici ana ℥vj.

Comarum scordij ℥j. ℞.

Comarum marrhubij

Chamapitygs

Chamadryos ana ℥vj.

Comarum hyperici ℥℞.

Comarum centaury minoris ℥ij.

Flor. ros. rubrarum ℥j. ℞.

Stachados Arab.

Nardi Indica ana ℥vj.

Ex his omnibus in prædicta dosi simul mixtis, fiat pulvis subtilissimus:

Sic etiam seorsim pulverizabis

Sem. Buniadis dulcis, seu napi agre-
stis ℥j. ℞.

Sem. Petroselinii Macedonici.

Anisi torrefacti,

Feniculi dulcis.

Seseleos,

Thlaspios

Ameos ana ℥℞.

Sem. Dauici Cretici ℥ij.

Et, ut satisfiat cuidam Avicennianæ nimis fortè curioso & scrupuloso, nihilque prorsus omittatur, adde, si velis

Agarici ℥j. ℞.

Rhabarbari ℥vj.

Omnes enumeratos pulveres, ex radicibus, foliis, comis, seminibusque factos, optimè invicem misce, & per cribrum trans mitte. Ecce omnes tuas præparaciones, quæ juxta methodum modò præscriptam, facillimè dispensari poterunt. Quinimò omnia illa parata servari possunt priusquam prima fiat mixtio, de qua iam diximus, & digestio in Balneo Mariæ & altera illa, de qua mox dicemus: & omnia simul cum melle miscbimus: ne longius fortè ab antiquorum præparacione deflectamus.

Est

*De mellis
additione.
& eius de-
lectu.*

Est quædam opinionum diver-
sitas de mellis toti compositioni ad-
miscendi quantitate. Alij enim com-
muniori viâ insistentes, triplum ac-
cipiendum contendunt: & ex pon-
derum omnium specierum materia-
lium supputatione invenerunt *libr.*
4. & unc. 10. vel circiter: & sic per
consequens *mellis lib. 14. & aliquot
uncias* admiscendas esse censent. A-
lij, qui & ipsi inter antiquorum ce-
lebriores numerantur, decem tan-
tum libras adijciendas esse statuunt.
Sed, ut meafert sententia, levicula
planè & ridicula res est, aded ex-
actè tum pulverum, tum mellis do-
ses supputare. Illi verò qui minori
dosi subscribunt, mihi videntur in-
gredientium medicamentorum effi-
cacia validiorem conservare. Un-
de in minori illa quantitate mel su-
mendum esse evincitur: cum ejus
usus nullus sit alius, quam ut pulve-
res eodem excepti, commodius in-
vicem commisceantur, & in *electua-
rij mellis* formam reducantur. Cum
autem ex dissolutione non aded ma-
gna pulverum moles, sed media tan-
tum totius compositionis pars, in
liquidiorum iam consistentiam re-
ducta, nobis redundet: tanta idcirco
mellis quantitate opus non habe-
mus: sed sufficit tantum sex accipe-
re libras *mellis Hispanici*, vel *Nar-
bonensis albi*, & *granulati*, quodque
productum & elaboratum fuerit ab
apibus, quæ solummodo pascuntur
manna cælesti, & *ex floribus odorife-
ris*, suavissimis, ac delicatissimis

fructibus, succisque alimentum exten-
dunt. Hoc infundendum & liquefa-
ciendum est in suff. quantitate hy-
dromelitis vinosi, vel vini Cretici,
ut optimè despumetur, & depuretur.
Post perfectam eius decoctionem, ea
omnia, quæ in dissolutione stant in
vase vitreo, sensim adjicies, probe in-
vicem omnia commiscendo cum spa-
tula, vaseque semper igni moderato
adhibendo: qua mixtione prima per-
acta paulatim miscebis omnes prædi-
ctos pulveres, (vas tuum nunquam ab
igne dimovendo) donec perfectè mi-
xta sint omnia, & materia spatulæ ad-
hærescere incipiat: tunc vas ab igne
removendum est, continuo tamen a-
gitando, usque dum refrigerata fue-
rit: tum etiam facillè agnosces, num
electuarij justam adeptam sit consisten-
tiam, nec ne. Quibus autem veri
balsami orientalis habendi datur co-
pia, illius *unc. 1. sem.* adjicient, mate-
ria iam ab igne remota, & refrigerate
incipiente. Vel eius loco addi pos-
sunt aliquot drachmæ oleorum aro-
maticorum, cinnamomi, nucis mus-
catae chymicæ extractorum. Ad ma-
teria, ex vase nondum exempta, fer-
mentationem 7. vel 8. dierum spa-
cium sufficit: opium enim rectè iam
præparatum longiori tempore opus
non habet. Quo temporis spacio ma-
teria tua instar pastæ elevabitur, quam
benè commovere oportet bis vel ter
in die, & postea eam ad servandam po-
nere in vasis mundis argenteis, vel
terreis ex politis, & vitreatis. Et sic
citra omne dubium theriacam ha-
bebis

bebis excellentissimam, Vulgaris illa theriaca pro dosi, ad aveilanae nucis magnitudinem praescribitur: at verò nostram pili tantum magnitudine exhibere sufficit. Diligentem navabis operam in materia tua decoctione, ne postquam refrigerit, plus a quo dura aut mollis appareat, quod peritus & solers artifex facile praecavebit.

Obisio. Excipiet forte hic aliquis, me hanc materiam tam exactè & articulatè tractare, ac si ipsa manuum operatione rem sepius tentassem, & ad praescriptum modum multoties theriacas confecissem.

Responsio. Cui primum respondeo, nihil tale de me visum unquam fuisse, neque in publico, & neque inter privatos parietes illam confectionem aggressum.

Deiò delibere quidem fatebor, hanc descriptionis sculturam, nunc primo & recens à me editam, & in hanc lucem productam esse; sed in eius formatione praefixum me habuisse typum infinitorum laudanorum, quae manibus propriis, diversis temporum aetatibus, usque in hunc diem strenuè elaboravi, & praeparavi; modo cum pulveribus bezoardicis, & cum omnibus ferè theriacae ingredientibus: modo cum extractis, quintis essentiis, & magisteriis ab ipsidem eductis.

Posito itaque tunc certo fundamento in omnibus meis laudanis, opio videlicet ritè praeparato, reliquum compositionis aedificium facile mihi fuit ad felicem perducere finem; ne-

Tom. II.

que spes mea me unquam fefellit: medicamentum inde tantis virtutibus praeditum extruere, ut si non superaret, tamen aequaret omnes illas theriacae magnas & varias proprietates, quae ipsi ad diversorum morborum curationem, & praecipuè, ubi spirituum nimia commotio & seditio, à variis causis orta, cohibenda est, ut iam supra diximus, attribuuntur, quaeque à solo opio potissimum proficiuntur.

Neque in dubium vocandum est, quin laudana nostra aequè ac ipsa met theriaca, specifica & appropriata sint remedia adversus omnis generis venena tam interna, quam externa, additis saltem quibusdam remediis è viperis extractis. Indubia itaque summorum & admirandorum effectuum certitudo, quos laudana nostra, in quacunque forma exhibitae, procreant & exacta illa praeparationis similitudo, quam eadem habent cum theriaca, modo descripta, mihi occasionem praebent ut nulli non auctori persuadere, de summa hujus antidoti praestantia minime dubitandum.

In hac theriacae descriptione, viam ac methodum veterum, quantum potuimus, secuti sumus, nec ab illa, nisi jubente necessitate, declinavimus. Non tamen opinor, semper communi illa, & regia via, ut vocant, incedendum esse: siquidem ea non perpetuo conjunctam habet gratam breviter & felicitatem, sed trita ab omnibus vix caret corruptionis suspi-

Nnn cione

cione & vicio. Aliam igitur nobis, faciliorem, & commodiorem seligemus quæque cum maiore voluptate & emolumento nos ad propositi metam deducat: & sic omnem calumniandi, convitiandique ansam ad versariis nostris facile præcidemus.

2. *Theriaca*, benedicta appellata.

In hac secunda theriacæ præparatione, pro virili quoque conabimur, veteris compositionis vestigiis insistere, hoc est, eadem servabimus ingredientia, ex quibus tantum virtutem eliciemus magis essentiali, abjecta & separata omni feculenta & materiali crassitie.

*Vulgari
theriaca
proprietas
secundum
antiquos.*

Facultatem utique theriaca habere dicitur sanandi, & è medio tollendi gravissimos quosque verè astrales, sydereos, aut occultos corporis nostri morbos, in quorum numero cenletur epilepsia, lepra, & contagiosus quilibet affectus: domitrix item perhibetur venenorum, quæ vel intus assumpta, vel ictu ejusdem venenata bestia in nos translata sunt: antidotus insuper esse judicatur præstantissima, ad spirituum nostrorum roborationem, & conservationem & primarium quasi vitæ nostræ fulcrum ac sustentaculum. Quo igitur spiritalior ei accesserit præparatio, eo efficacior multo evadet ejusdem vis & potentia, longeque mirabiliores, & laudabiliores profert effectus.

Cum itaque longa hæc compo-

sitio in eum ordinem iam à nobis redacta sit, quo quidem confusam inordinatamque illam ingredientium congeriem, in sex distinctas classes reduximus: quoque oculis, prompte subjicitur omnium illorum simplicium proprietates, atque natura: eandem nunc ordinis rationem, facilioris doctrinæ causa, in hac descriptione sequemur, quo omnis Pharmacopœus, tam laborioso variæ illius præparationis, dispensationis, & mixtionis onere, in veteri præparatione requisito, sublevetur.

Præparationes scillarum & viperarum, quæ præcipua primi ordinis ingredientia sunt, suis locis traditæ sunt.

Docuimus præterea, loco opij erudi & nullo artificio præparati, essentiam ejusdem extrahendam, & venenatam eius naturam in salutarem commutandam esse. In hoc enim uno principalis rei cardo vertitur: totumque arcanum & mysterium hujus magnæ antidoti, consistit in recta viperarum & opij præparatione.

Accipies itaque *essentia opij vitæ* præparatæ, vnc. 3. ut mox specialius docebimus, hæc essentia in mellitram consistentiam redacta dissolvatur in *succi limoniorum* optimè depuratilib. 1. omniaque post dissolutionem imponantur vasi æneo, vel pollubro argenteo capaci: opium ita dissolutum, instar basis erit ad faciliorem omnium mixtionem procurandam.

Huius dissolutioni, in vase æneo inditæ, adde in locum trochiscorum theriacæ.

theriacalium confectionis viperinae
preparata, ut supra edocuimus, ꝑnc. 3.

Parari quoque posset ex trochi-
scis hedychoi extractum, & superio-
ribus istis addi: sed omitti facile pos-
sunt. Adijce quoque

*Essentia croci preparata, ut mox
dicemus, ℥ij.*

Terra sigillata ℥vj.

Acacia

Hypocistidii

*Gummi Arabici, singulorum nulla
arte preparatorum ℥. sem.*

*Chalcitidis loco capeliquoris aci-
duli vitrioli ꝑnciam sem.*

Myrrha, thus, & storax calami-
cain oleo terebinthinæ dissolvantur,
& omnia reliquis, quæ vase æneo con-
tinentur, adiiciantur.

Interea paratum habebis extra-
ctum ex omnibus radicibus, herbis,
feminibus, & floribus ingredientium
quarti ordinis factum, cum aqua vi-
tæ vini, vel vino malvatico, aut cana-
riæ. Quæ tota extractio ex omnibus
istis ingredientibus juxta singulorum
doses supra præscriptas, preparata,
addatur in eodem vase æneo.

His quoque adde extractum,
quod conficies ex omnibus aromatis
quinti ordinis: hoc verò extractum
paretur cum aqua cinnamomi, aut hy-
dromelite optimo vinoso, idque cum
reliquis admisce.

Adijce tandem gummi opo-
panax & galbanum in aceto dissolu-
ta, & per setaceum more com-

muni trajecta: item essentiam ca-
stori, & bituminis iudaici para-
tam juxta eum, quem trademus,
modum cap. de extractis. Et sic o-
mnes omnium ingredientium virtu-
tes substantificas sive essentielles,
cum suis liquoribus & propriis dissol-
ventibus pariter mixtas habebis in
vase illo æneo. Quæ omnia simul
uno eodemque tempore fieri possunt,
ac tanta cum facilitate, ut planè crasso
& stupido sit cerebro, qui hæc espere
non possit.

Ex facibus horum enarrato-
rum bezoardicorum simplicium &
aromatum omnium calcinatis, &
in cineres reductis, extrahatur sal,
qui in aqua communi aliquoties
dissolutus, filtratus, & coagulatus,
tandem dissolvatur aqua cardui be-
nedicti, aut ulmarie: hæcque
postea aqua commemorati salis vi-
ribus sufficienter imprægnata, adda-
tur compositioni in prædicto vase
æneo.

Tota hæc mixtura, ex magna
ista diversorum liquorum dissolven-
tium quantitate concinnata, & in ur-
num vel plura Alembica cum suis re-
cipientibus indita, ponatur in Bal-
neum vaporosum, ut liquor exhalet,
& materia in mellis consistentia aut
paulo duriori in fundo subsideat.
Hanc aquam diligenter adserabis:
Est enim vera aqua theriacalis tam
prectiosa, ut satis celebrari nequeat.
Extractum autem sive mellita con-
sistentia, quæ in fundo remansit, in
vase aliquo, minus profundo, ad
Nan & igam

igne & moderatum ponatur, ut in-
stam electuarij liquidi consistentiam
redigatur: neque opus est hic triplæ
illius mellis quantitatis additione, que
frustranea planè, & nullius momenti
est.

*Et sic theriacam habebis quam propter
mirabiles ejus effectus, benedictam appel-
lamus, de qua pro dosi, exigui pisi magni-
tudine tantum exhibebis, & mira perci-
pies.*

Patebit autem cuivis ex effectis
hujus theriacæ, non sine causa factū,
cur benedictæ nomine eandem insi-
gniri voluerimus: facileque proinde
videre erit, quantum hæc ipsa à vul-
gari differat, tum bonitatis, tum ma-
joris efficaciarum ratione: quam tamen
efficaciam & vim in ea amplificare &
intendere nitemur: quemadmodum
cetera quævis remedia virtutem & a-
ctionis potestatem validiorem & po-
tentiorem sortiri, & in quintam cæle-
stemque essentiam exaltari possunt,
quorū effectus postea evadunt pror-
sus admirandi & divini: idque bene-
ficio & opera solius artis Spagyricæ,
sive veræ, & legitimæ Chymicæ.

3. *Theriacam caelestem & subli-
miorem redacta essen-
tiam.*

Accipe igitur hujus theriacæ
benedictæ, ad perfectionem iam, juxta
præscriptam modo compositionis
formulam, adductæ lib. 1. huic in ma-
tracium vitreum inditæ affunde aquæ
vitæ juniperinæ, cujus usus admo-

dum frequens existit in Germania: &
vel aquæ destillatæ ex cornibus cer-
vorum mollibus adhuc & teneris;
(quæ magnates sibi in magna copia
ad hunc usum comparabant) ex his
itaque aquis alterutram affunde, vel
etiam elixir nostrum vitæ magnum,
vel quamcunque aliam ex nostris a-
quis theriacalibus, summè bezoar-
dicis & cardiacis, ut materiam qua-
tuor quinqueve digitos superemi-
neat: vase accuratissimè clauso, ne
quid expiret, fiat digestio omnium
in Baln. M. vaporoso (hic enim dige-
stionis modus est omnium tutissi-
mus, & utilissimus) per 6. aut 7. dies,
donec enumerata aqua colore claro,
diaphano, & rubicundissimo tincta,
& cunctis prædictæ theriacæ virtuti-
bus ac proprietatibus imprægnata
fuerit.

Hanc aquam ita tinctam, &
imprægnatam, effunde per inclinatio-
nem, & cave ne quid sæculenti aut
turbidi, cum ipsa simul mixti, effluat.
Hunc liquorem depuratum serva, &
materiæ in fundo remanenti adhuc
novas affunde aquas, ad virtutes &
proprietates penitus inde extrahen-
das, procedendo, ut supra, idque
toties reiterando, donec aqua quam
affundis, non amplius tingatur: quod
certum signum erit materiam illam
omni essentiali, & substantifica virtute
spoliatam esse.

Materiam in fundo vasis resi-
duam, crassam, nec in essentiam re-
ductam, seorsim serva, & in patinam
vitream, optimè lutatam, imposi-
tam.

tam in reverberio athanoris calcina ubi continuo exigua flamma, in gyrum se circumagens, tam diu apparebit, donec dicta materia in cineres profus. conversa fuerit: ex qua elicies *salem* preciosum cum *aqua cardui benedicti*, aut quadam alia cardiaca, in qua hunc *salem* solues, filtrabis, & coagulabis toties, donec in summam albedinem & diaphanitatem depuretur. Hic *salem* scotum seruetur.

Interim, dum circa hanc *salem* confectionem versaris, omnes tuos liquores tinctos, cum *sale* hoc, uno eodemque tempore in alembicum injicies, & applicatis alembici capitulo & recipiente, inde per Baln. Mar. vaporosam, omnem destillabis liquorem, qui aquæ theriacalis & bezoardicæ longè præstantiss. vicem ministrabit. Et in fundo residet vera theriacæ essentia (quæ antea solummodo extracti gradum adæpta fuerat) in consistentia mellis, miræque & stupendæ virtutis ac energiæ, cui adde-re poteris ad lentum ignem, ut reducantur in bonam opiatæ consistentiam:

Essentia corallorum
Esperlarum an. ℥ij.
Pulveris bezoardici veri,
Terra sigillata
Vnicornu
Os de corde cervi an. ℥j. ℥i.
Ambra ℥j.

Cautio.

Quamvis vix fieri possit, ut rem apertius clariusque declarem, non ta-

men dubito, quin nonnulli sint tam inter Medicos quam Pharmacopœos crasso nimis ac obtuso ingenio præditi, qui huius rei raritatem & inluetudinem, accusabunt, & setam elegantibus & exactis præparationibus elaborandis, nunquam operam dedisse, multoque minus manum iisdem unquam admovisse, prætendent. Sed Philosophi & filii artis me satis intelligent, quibus satis tecisse sufficit: iis enim solis offerre convenit preciosas has raritatis margaritas: ne ab indignis fortè profanentur pedibusque proculeantur. Ob quam causam theriacæ nostræ celestis compositioni, quam nunc describendam aggredimur, quædam inseremus magisteria, quæ non nisi ab iis, qui artem ex professo colunt, & manualem operationem crebro exercuerunt, intelligi ac capi poterunt. Hi soli, inquam, dicta mea percipient, & theriacam celestem talem, qualem jam in sequentibus describemus, ritè ex arte præparabunt.

4. Theriaca celestis dicta.

Accipe itaque *quinta essentia prædictæ theriacæ unc. 4.* vel plus minus, prout primæ quantitatis ratio exigit.

His quatuor unciis in mellitæ consistentiæ forma adde:

Magisteriu corallorum
Mag. Perlarum an. ℥℥.
Mag. Hyacinthorum
Mag. Rubinorum

Nôn ℥j; Mag.

Mag. Smaragdoruni an. ℥ij.

Mag. Bezoardici animalis

Mag. Bezoardici mineral. an. ℥ij.

Supra dicta theriaca in quintam essentiam redacta, patinaeque argenteae imposita, & cineribus calidis admota, statim liquecet: huic ita liquefactae, postea praedicta illa magisteria, & essentias pedetentim adde, continuò agitando omnia cum spatula argentea: omnia ad continuum ignem relinquendo: donec materia eam assecuta sit consistentiam, ut inde pilulae, si ulus requirat, formari possint. Haec theriaca conservabitur longissimo tempore, ita ut durationis diuturnitate excedat ternam, vel cuiuslibet vivacissimi hominis aetatem, hoc est, sine corruptione, aut alteratione ulla, perpetuò integris valentibusque viribus vigeat.

*Tempus
exhibendi
Et dosis.*

Exhiberi potest statim à primo praeparationis die, & sufficient pro doli duo vel tria grana ad plurimum, & habebis theriacam admirabilem, cuius effectus sunt caelestes ac divini, contra omnia cuiusunque generis venena, & affectus pestiferos, contagiosos, deploratos & incurabiles: In summa haec sunt verae illae theriaca & alexiteria pretiosa & inastimabilia, digna profectò, ut Regibus, & potentibus offerantur: quorum utique praeparatio longa est, ac difficilis: nec magisteriorum horum, quae huic ultimae adduntur, praeparandorum ratio omnibus obvia est, sed magno ingenio, & solida eruditione praeditis viris, verisque philosophis, & Chymico-

medicis, quibus haec arcana potissimum dedicare ac consecrare volui, reservatur. Ceterae vero turbae, & plebeculae communi, abundè jam alias satisfactum est.

Porro, ne philosophis fortè ansam praebamus nobiscum expostulandi, quod horum magisteriorum praeparationes inexplicatas relinquamus: eas in illorum gratiam, quanta possumus perspicuitate, sub philosophicatanen loquendi ratione & consuetudine in medium proferemus.

Ad septem horum magisteriorum praeparandis ingredientia calcinanda, & dissolvenda, si prima nulla alia re utimur, quam solo menstruo Naturae extracto ex spiritibus balsamicis Salis & sulphuris naturae. Vide in menstruis.

Cum balsamico utique huiusmateriae preciosa spiritu calcinabis, & solves una eademque opera, corallia, gemmas, hyacinthos, rubinos, & smaragdos: quibus philosophica solutione solutis, idè inde separabis menstruum caeleste, opera cuiusdam salis vegetabilis, (tartari) & statim videbis, magisteria illa preciosorum illorum lapidum, vasis fundum petere, quae postea cum nostra theriaca coaleli, ut jam supra diximus, admiscenda sunt.

Per magisterium bezoardicum animale intelligimus magisterium ex pulvere viperarum extractum, idque opera eiusdem menstrui sive sulphuris, aut ignis naturae: quo philosophicè calcinantur & solvantur enarratae viperæ, quae jam in tertis latibulis à sola balsamica illa virtute, eius-
dora

dēm salis & ignis naturę, summam alexiterii vim acquisiverunt, ut jam supra fufę & clarę fatis exposuimus. Opę enim horum spirituum balsamicorum prædicti ignis naturę, viperinę carnis virtus alexiterica & bezoardica in infinitam virium potestatem excrefcit; Unde ei basis principalis locum designavimus in nostra theriaca cęlesti: non secus ac crassa, & materialis earundem caro, basis locum tenet in communi illa & materiali theriaca.

Bezoardici mineralis proprietas. Et eiusdem metamorphorica descriptio. Septimum magisterium, quod addimus, & bezoardicum minerale, quod per se solum, magnum est alexiterium, cui vix aliud æquiparari potest: per sudores, quos in dosi quatuor tantum granorum potente evocat, omnis generis venena & pestilentes corruptiones à corpore nostro abigit & expellit. Cuius utique compositio mirabilis, mirabilis item eius mixtio, & stupendi planè, imò divini eiusdem sunt effectus.

Compositio fit per spumam venenosam, quam evomunt duo dracones, simul coniuncti, agitati, & tandem calefacti manu Artiste. Hęc spuma venenata ad temperiem adducitur & bezoardica redditur sola admixtione illius ignis, balsamici naturę: quę mixtio non fit sine magnarum turbarum, ebullitionum, & seditionum excitatione: tandem imbecilliori, & fortiori superato, belloque confecto, amica & salutaris inducitur pax, adeo ut venenum tantum, quodque vel ipso viperino longè deterius & nocentius est, convertatur in summam theriacam, in summum alexiterium,

summumque saluberrimum remedium bezoardicum; quod tantum sudores provocando, effectus demonstrat suspiciendos in omnibus pestilentibus & venenatis affectionibus, ut supra. *Vide etiam in Mercurio.*

Ut autem nihil, quod ad reformationem, restorationem, & decorationem theriacarum facere videtur, omittimus, superest adhuc, antequam finem huic tractationi imponamus, ut ad antiquorum imitationem theriacam aliquam diatessaron, salęque theriacales describamus. Quod utiq; fieri vix potest, nisi utrorumq; horum remediorum quandam instituumus reformationem, quandoquidem eorundem præparatio aliàs adeo crassa est, ut nihil supra.

Theriaca diatessaron antiquorum.

Theriaca diatessaron antiquorum, ex quinque ingredientibus conficiebatur, cuius compositionis formulam memorię causa paulò repetemus: quę fit ex radice gentiana; baccarum lauri, myrrhę, aristolochia rotunda ana unc. 2. cum melle lib. 2. Totum verò præparationis artificium consistit in eo, ut pulverentur omnia, & cum melle invicem permisceantur. Hanc, quęso, compositionem unusquisque paulò altius mecum expendat & iudicet, num ei tam splendidum & augustum theriacę nomen competat. Nos huiusmodi diatessaron idcirco relinquimus communi & imperitę plebæculę: *aliam*

aliamque eius loco describendam ag-
grediemur, quæ solos deceat Magna-
res, & Principes, eamque à singulari
sua præstantia diatessaron Regiam
vocabimus.

5. *Theriaca diatessaron Regia
Quercetani.*

℞. *Tinctura auri*

Tinctura coralliorum

*Tinctura omnium Lapidum precio-
sorum*

Tinctura viperarum an. ℥ j.

Nepenthes nostri maioris ℥ ij.

Enumeratum modò nepenthes ad-
huc manens in molli consistentia im-
ponatur in patina argentea, ut igne
lento liquecat; huic ita soluto admi-
sce primum tincturam auri: dein tin-
cturam coralliorum: tum tincturam
lapidum preciosorum, & tandem tin-
cturam viperarum, modicè agitando,
& incorporando continuo materiam
ad ignem lentissimum, donec in justâ
consistentiam redigatur, ex qua for-

Dosis.

*Proprieta-
tes.*

mare possis pilulam grani piperis ma-
gnitudine, aut paulò majori: cuius ad-
mirandi effectus se prodeunt in omni peste,
& venenis, alijsq; morbu deploratis: po-
tissimè autem in proluciendo sudoribus:
præterea reparat ac reficit collapsas &
prostratas vires, & duplo robustius efficit
balsamum radicale, cui soli vis medica-
trix morborum debetur. Unde sæpenu-
merò contingit, ut idem remedium
tot, tamq; admirabiles effectus etiam
per insensibilem transpirationem exe-
rere conspiciatur.

Hæ quatuor tincturæ, una ea-
demq; via ac methodo extrahuntur,

cum unico videlicet, & solo sulphure
bezoardico ex re vegetabili elicito.
Tincturam solis vide *in auro*, Tinctu-
ram *Quercetani*.

Tinctura coralliorum fit ex eorum *Tinctura*
magisterio, parato, ut supra: ex hoc *Coralli-*
enim corallio antea in magisterium *rum*
exquisitissimè redacto, ut docuimus,
extrahes tincturam, cum eodem men-
struo aut sulphure bezoardico, eo-
demq; ignis gradu adhibito; in ceteris
auri operationem sequeris, & ita con-
ficietis veram tincturam corallorum.

Similis est processus in fabrican-
da *tinctura lapidum preciosorum*, cum *Tinctura*
eorundem videlicet magisterio, eo, ut *lapidum*
paulo supra, modo parato.

Sic ad eundem modum ex ma-
gisterio *viperarum*, de quo etiam an-
tea dictum est, cum eodem sulphure *viperarum*
bezoardico vegetabili, ut superaret
3. vel 4. digitos, tincturam instar ru-
bini rubicundissimam elicies, idq; ea-
dem methodo, qua usus es in auri præ-
paratione.

*Minima harum tincturarum po-
tentissimos & admirandos eliciet effe-
ctus contra omnia venena, pestem, morbos
contagiosos, & deploratos. Ex mix-
tione enim illa peracta, & Nepenthes
mei additione vis illarum in intin-
tum multiplicabitur. Nullum enim
est cordiale corroborans, & bezoar-
dicum alexiterium, quod non sub
his comprehendatur, & simul in-
cludatur: siquidem Nepenthes meum
in se continet essentias omnium sim-
plicium verè bezoardicorum, o-
mnium aromatum, lachrymarum,
gummi, & lapidum preciosorum,
itemq;*

itemque essentias ambrae & moschi, essentias croci & camphorae: essentias lunae: extractum sulphuris dulcis vitrioli, & (ne forte unum ex ingredientibus magnae hujus theriacae vulgaris negligamus) ipsius etiam opii essentiae non obliviscemur in hac Diateselaton regalis compositione: remedium certe verè regium, dignumque Regibus ac summis potentissimisque Principibus, ob singularem ejus efficaciam, & admirabiles effectus, tum ad deploratissimorum morborum curationem, tum ad sanitatis conservationem. Horum elegantissimorum effectuum, vel ex solo meo Nepenthe promanantium, testes erunt tres totius Franciae, facile primi, & celeberrimi Medici, nec non doctus & expertus quidam Chirurgus Regius, qui una interfuimus curationi matronae cujusdam amplifsimae, nec infimo loco natæ, quæ gravi quodam affectu hysterico correpta, intolerabilibus continenter affligebatur doloribus convulsivis, qui neque Philonio neque pilulis Cynoglossæ, neque aliis remediis, sive internis sive externis, mitigari poterant. Tandem nobis confugiendum fuit ad *Nepenthes* nostrum: ex cujus usu continuo prædicta matrona per quinque, sexve menses, singulis noctibus semel & interdum bis nullum unquam in capite stuporem per sentiebat, neque etiam spe sua frustrabatur unquam in doloribus subito sedandis, & quiete corpori concilianda. Intersum quidem ipsi salendi causa, pilulam aliam utcunque

animi causa formatam, & magnitudine ac colore veris *Nepenthes* pilulis respondentem exhibebamus: sed sequentem totam noctem indelamentando & ejulando miserè transigebat. Unde altero die post, certa gravique objurgatione, verbisque latis asperis, ac duris nos excipiebat, seque immeritò à nobis delusam, & nostra culpa & permissione, per totam noctem tantis doloribus & cruciatibus exagitatam conquerebatur. Quæ omnia è nobis in eum finem dicuntur, ut oculis omnium objiciamus tam præclaros & infallibiles *Nepenthes* nostri effectus, quod unus tantum pipetis grani magnitudine exhibetur, contra omnes dolores à quacunque causa ortos. Non minori etiam pollet facultate idem *Nepenthes* in subito cohibendis omnis generis de fluxionibus.

Transeamus nunc ad *Salium theriacalem*, quorum mendosam præparationem plus satis supra excussimus, ita, ut non opus sit, plura de ea dicere. Nam quilibet adhuc recensere tenebit memoria immensam illam salis quantitatem, quadraginta videlicet librarum, quatuor tantum viperis additæ: nec non reliqua ingredientia, tam ante, quam post calcinationem adjecta, omniaque tam crasse parata, ut mirum sit, tot admirandas & singulares virtutes ab antiquis hisce salibus adedè rusticè confectis adscriptas fuisse.

Horum igitur reformatio & re-
cta præparandi ratio est, ut sequitur,

R. Rad. Angelica
Gentiana

Ooo

Impe-

Historia.

Singula-
res effe-
ctus Ne-
pentis &
Quercetani.

Tomus II.

Imperatoria:
Zedoaria
Tormentilla rec. ana ℥ij.
Mrb. Diſſamni.
Scordii.
Scorzonera.
Scabioſa.
Ruta.
Meliſſa recent. ana p. 2.
Gran. juniperi recent. ℥iiij.
Sem. Ruta.
Cardui benediſſi.
Coriandri.
Feniculi dulcis ana ℥j. ℞.
Flor. Centaurii minoris.
Hyperici ana p. 2.
Cardamomi.
Piperis longi.
& albi ana ℥j.
 Contuſis & ſimul mixtis e-
 mnibus adde.
Succi Limonum ℔ j.
Succi Scordii.
Plmaria ana ℔ j. ℞.
Vini Canaria ℥ viij.

Macerentur omnia per 24. ho-
 ras. in magno Alembico cupreo,
 cum ſuo refrigerio, quo deſtillari ſo-
 lent olea: dein inde deſtilletur aqua,
 ſive totus liquor ad ſiccitatem uſque,
 cave tamen, ne ex nimia ignis violen-
 tia materia aduratur: Quod pericu-
 lum facile præcaveretur deſtillatione in
 balneo vaporoso facta. Nam, ſicut &
 alibi diximus, ea tutiſſima eſt, & opti-
 ma deſtillandi ratio: liquor inde de-
 ſtillatus, accuratè ſeruetur ſeorſim:
 hæc ſiccæ redigantur in pulve-
 rem, & ſeorſim etiam ad uſum ſer-
 ventur, ut infra dicemus.

Interim, dum hæc deſtillatio fit,
 accipe ſaluſmarini, puri & pellucidi ℔iiij.
 ad ſummum: Si fortè impurus ſit, a-
 qua lavandus & repurgandus eſt,
 dein ad ignem probè exſiccandus:
 cui poſtea pulverizato adjice.

Coralliorū rubr. pulverizatorū ℥iiij.
Perlarum tantundem.

Omnia cum ſale permixta inji-
 ciantur in crucibulum capax (quod
 eſt artis vocabulum) urgendo ignem
 fuſionis, ita ut prædictus ſal ignis vio-
 lètia fundatur, qui inſtar metalli ſinet.
 Ubi hic obiter monebimus, nō pro-
 tus veritati conſentaneum videri A-
 xioma iſtud Ariſtotelis, quod quicquid
 coagulatur in calido, diſſolvatur in
 frigido & humido, cum contra ſal, qui
 Solis calore coagulatur, igne violen-
 to diſſolvatur, fundaturque inſtar me-
 talli, vel ipſa experientia teſte.

Sed redeamus ad ſallum noſtro-
 rum theriacalium præparationem.
 His quatuor libris ſalis fuſi, ſimul
 cum corallis, & gemmis, in dicta pro-
 portione calcinatis & pulverizatis,
 adjice libras duas ſecum ſiccaram
 ſimplicium bezoardicorum & aro-
 matum, ex quibus extraxiſti aquam,
 ut ſupra, reſervatam: ex media parte
 horum omnium invicem mixtorum
 fac ſtratum in olla terrea apta; in qua
 appoſitè collocabis carnes quatuor
 viperarum, in fruſta inciſarum:
 his ſuperinjice reſiduam omnium
 materialium partem: manu omnia
 benè premendo, & claudendo
 dictam ollam cum ſuo operculo
 tamque exquisitè lutando, ut nihil
 tranſpirare poſſit. Dicta olla ponatur
 ad i-

ad ignem calcinationis sive reverberii per viginti quatuor horas, donec materia reducat in cinerem album quo jam uti poteris multo cum majori emolumento, quam cineribus, sive salibus istis theriacalibus vulgari modo paratis.

Sed huic operi hucusque elaborato, nondum acquiescendum erit, adhuc enim materiale nimis est crassum & imperfectum. Vt uterius igitur pergendum, totusque ille cinis in manicam Hippocratis injiciendus, & cum aqua simplicium destillata, & ut supra, reservata, & ad ignem rursus calefacta, inde eliciendus est sal secundum artem: reiteratis toties dissolutionibus & coagulationibus: donec salem allicias exactissime repurgatum & verè theriacalem: qui imprægnatus erit virtutibus salium viperarum, & rerum bezoardicarum & aromaticarum, ut & salium gemmarum & coralliorum, quorum copiam etiam augebit additio librarum quatuor salis marini, qui jam per se spiritu suo balsamico, contra morsum serpentum, tum aliarum bestiarum venenatarum conditas salitasq; omnes carnes aptissimas reddit.

Taxi id est, salsamentorum caro (inquit Aegineta lib. 7. de remed. cap. 3. initio literæ v.) acrem & siccantem vim habet. A prætere itaque viperæ morsus datur, ut quam plurimum edant, & vinum bibant copiosè & revomant: convenit etiam ad acrium elum: utiliter quoque in canis morsu imponitur, itemque in aliorum reptilium morsibus. Fieri igitur

non potest, quin enumerati sales theriacales nostræ descriptionis sint magnæ efficaciam & virtutis, longeque alterius conditionis, quam communes isti, idque ob varias causas, quas unusquisque ipsemet secum paulò diligentias ruminabit & expendet. Lo-^{D. f.}co trium cochlearium, quæ pro dosi de vulgaribus dantur, nos de nostris exhibemus tantum 10. vel 12. grana, sive scrupulum unum ad summum, & mirabiles exerunt affectus.

Ut centuplo adhuc efficaciores reddantur, verus Philosophus loco salis communis, accipiet salem sulphureum & balsamicum naturæ, cum quo fundet & calcinabit philosophicè non tantum corallia & gemmas, sed etiam fragmenta hyacinthorum, rubinorum, smaragdorum, & aliorum lapidum preciosorum, in quantà copia libuerit: quæ virtutes suas spirituales, quæ potentissimæ & efficacissimæ sunt, impertient dictis salibus, ope sulphuris naturæ, quod est illorum proprium, & verum dissolvens.

Et sic tandem fluctibus omnibus in hoc magno Theriacarum mari superatis, tempus nunc est, ut ad tranquillum portum nos conferamus: & deinceps naviculæ nostræ cursum convertamus ad remedia, sive antidota opiatica, quæ lima & reformatione nostra summoperè indigere dignoscuntur.

¶ (o) 30

000 2 Cap.

CAP. XXXI.

De Antidotis Narcoticis, quæ & opiatæ appellantur.

Inter remedia narcotica, in majori æstimatione & frequentiori usu, ad sedandos dolores & cohibendas hæmorrhagias, ac defluxiones, sunt

Diacodion
Pilula cynoglossa
Requies Nicolai
Philonium

Hujus ultimi quatuor sunt genera, sive descriptiones, veluti

Philonium Tharsense Galeni
Philonium Romanum Nicolai
Philonium Persicum
Philonium Mesuæi

Inter hæc enumerata remedia minus noxium est Diacodion, & benignius tutiusque exhibetur. Componitur autem ex capitibus papaveris albi, mediocris magnitudinis, quæ neq; immatura, neque matura nimis sunt, neque nimis humida, aut sicca.

Quidam pro dosi accipiunt viginti ejusmodi capita, quæ macerant per 24. horas in duabus vel tribus libris aquæ, & postea coquunt, donec contabuerint: expressis & colatis omnibus, cum sufficiente quantitate sacchari, mellis vel sapa, aut vini dulcis, fit electuarium solidum sive molle. Galenus hoc modo parat Diacodion suum simplex.

Ætuarius componit Diacodion suum solidæ consistentiæ, coquendo capita papaveris, ut supra, sed iis adjicit

Rosarum rubrarum ℥ij.
Croci orientalis
Asacia
Liquiritia ana ℥j.
Bol. armeni ℥℔.
Cinnamomi electi
Rad. consolid. majoris
Hypocistidis
Balaustiorum ana ℥j.
Myrti
Dauci ana ℥j.
Covalli utriusque
Sumac
Sanguinis draconis
Flor. Althea ana ℥ij.
Sem. Portulacæ ℥℔.

Ex his omnibus redactis in pulverem, conficit electuarium solidum, ad unc. 1. pulveris accipiendo lib. 1. sacchari dissoluti, & ad perfectionem decocti, idque cum decoctione prædicta papaveris.

Montagnana præparat Diacodion, accipiendo

Capitum papaveris N. 20.
Siliquarum dulcium à granis suis
spoliat. ℥iij.

Rad. Althea
Liquiritia ana ℥℔.

Omnia coquit in decem vel duodecim libris aquæ fontanæ vel pluvie usque ad duas tertias. Expressioni & colaturæ addit

Sacchari rosati
Et penidiorum ana ℔. j.

Coquendo omnia in consistentiam mollem.

Huiusmodi Diacodion proprie confert ad cohibendas defluxiones acres, serosæ, & biliosas, à cerebro in petum

pectus irruentes: conducit quoque ad omnem tussim, somnum & quietem interrumpentem. Hoc ipsum Montagnana diacodion primas tenet inter arteriacas compositiones, estque remedium inter vulgaria ejus generis præstantissimum.

Diacodion Actuarii, ex pluribus adstringentibus compositum præcipue prodest caliacis, dysentericis, & omnibus ventris fluxibus immoderatis, hæmorrhagiis, & spuitioni sive vomitioni sanguinis.

Pilula cynoglossa

Pilula cynoglossa à Nicolao Præposito descriptæ, in frequenti admodum usu quoque sunt: unum quoque sunt ex remediis opiativis, quæ securius præbentur ad suadendam somnum, & mitigandos maximos quosque dolores, à quacunque causa genitos; Conferunt etiam ad sistendas renues destillationes: illarum descriptio est talis:

℞. Rad. cynoglossæ arida.

Sem. Hyosciami albi

Opii, ana ℥℞.

Myrrha ℥vj.

Thuris ℥v.

Garyophyllorum

Cinnamoni

Styracis calamitæ ana ℥ij.

Cum aqua rosarum formetur massa,

Requies Nicolai

Requies Nicolai, quod nomen habet à singulari sua vi & proprietate, qua quietem & tranquillitatem inducit iis, qui infestantur quodam dolore, inquietudine aut ardore febrili unum quoque est ex moderatioribus narcoticis, & quod inter reliqua tutius offerri potest: Eius compositio hæc est

℞. Rosarum rubrarum

Violarum ana drach. 2.

Opii

Sem. hyosciami

Papaveris albi

Scariola

Lactuca

Portulaca

Psylli

Corticis rad. mandragora

Nuci muscate

Cinnamomi

Zingiberis ana ℥j. ℞.

Sacchari candi ℥j.

Santali albi, rubri

Spodii

Tragacanthæ ana serup. 2.

Sacchar. in aqua ros. dissoluti tripulum omnium.

Philonium est omnium validissimum narcoticum: majorem enim præ ceteris opii partem recipit: Ob quam causam, ad corrigendam scilicet nimiam ejus frigiditatem, ei adduntur summè calefacientia, nempe pyrethrum piper album, neque ibidem omittuntur ea, quæ vehementer urunt, & incendium extremum excitant, & in venenorum classe numerantur, velut euphorbium, &c.

Descriptio philonii Tharsensis

Gal. est, ut sequitur:

℞. Croci

Pyrethri

Euphorbii

Nardi Indicæ ana ℥j.

Piperis albi

Sem. hyosciami an. ℥xxx.

℞. 3. Opii

Opii ℥.x.
Mellis q. suff.

Cum hac convenit serè descriptio Mesuæ: Eadem quoque est utrobique opii dosi: hoc tantum interest, quòd in alterutra loco euphorbi castoreum substituatur.

Philonii
Romani
& Philonii
Perficii.

Descriptiones à Myrepsò traditæ Philonii Romani, & Philonii Perficii, differunt à præcedentibus duabus, tum in opii dosi, tum in ceteris ingredientibus. Interim tamen euphorbium, pyrethrum, piper album, & alia calidissima simplicia, correctionis causa, omissa non sunt, quæ tamen tam excessivè calida sunt ut vix ori admota (sicut illorum usus frequens, esse solet in colicis passionibus, & aliis extremis cruciatibus) faucium & vicinatum partium calamitosum excitent incendium. Has autem hæcenus enumeratorum remedium narcoticorum descriptiones, de industria in hunc librum introducere placuit: ut ex illorum collatione cum nostris, quæ laudana appellant, facta, cui licet de utrorumque discrimine in præparatione & præstantia liquido conset.

Huc pertinent

LAUDANA.

Laudana
unde di-
ctæ.

Laudani nomine insigniuntur remedia nostra anodyna opiatica: quasi dicas laudatum remediû. Theodorus Zuingnerus, vir summus, & insignis Medicus, primus eadem appellari censuit Nepenthes nomine, quod remedium Helenæ fuisse dicitur, quo omnes è corde languores, & ægritu-

Nepenthes

dines sustulit, & hilaritatem lætitiæque induxit: ut legitur apud Homerum. Quod utriusque nomen, ob summos & admirabiles effectus, quos exercit laudanum, ei aptissimè, & summo jure competit. Superest, ut ejus aliquot formulas atque descriptiones in medium proferamus, simulque ostendamus, quanto errore veteres opium, citra omne præparationis artificium, additis in super correctionis loco aliis ingredientibus aded calefacientibus, narcoticis suis adhibuerint.

Laudanum præstantissimum, & præcunctis ceteris opiaticis (puta quæ opium excipiunt) paratissimum.

Recip. Essentia opii, à suo dissolvente per B. vaporosum, ut supra, separata ℥ij.

Essentia croci, cum aqua limonum extracta ℥j.

Hæc duæ essentia confundantur invicem in parvo quodam vasculo argenteo: his adde

Gemmarum

Magist. Hyacinthorum

Et corallorum ana ℥j. ℞.

Terra sigillata vera ℥j.

Pulveris bezoardici veri

Unicornu

Ambra grisea ana ℥ij.

Hi pulveres sufficient ad bonam consistentiam laudano inducendam; miscendo & agitando omnia continuò ad ignem lentum, donec ex materia frigefacta pilulæ formati possint: sufficit exhibere de hoc laudano

Proprietas laudani opiatissimi.

dano magnitudine piperis grani: Et insignes ac suspiciendos percipies hujus anodynici effectus, quod te spe tua nunquam frustrabitur: Nam confert, citra molestiam & cerebri ullam perturbationem, adversus omni generis dolores, à quacunque causa subortos: contra omnes hæmorrhagias, sive fluxus sanguinis in quacunque corporis parte fuerint: contra omnes defuxiones & fluores ventris, dysentericos, hepaticos, lientericos, & similes: & ad inducendam gratam tranquillitatem in febribus ardentissimis, in quibus ipsis rationis sensus cadit, & in phreuesim æger plerumque delabitur.

Alius modus laudani, nostræ descriptionis.

℞. Mense Martio, vel Septembri, quando radices sunt in vigore, copiam rad. hyoscyami; in Veris principio, simul cum germinibus suis, tenellis adhuc, & vix è terra protuberantibus, accipiendæ sunt: Omnibus ritè contusis, succus prælo perquam exquisitissimè exprimat, itant ad minimum libram unam & dimidiam, vel duas libras succi habeas qui depuretur in Bal. Mar. mediocriter calido, separando inde sæces, ut jam supra docuimus modum depurandi omnes succos tam radicum quam herbarum & florum.

Nota; Succus hic, qui antea colore albus existebat, per digestionem hanc vertitur in summam rubedinem, instar vini rubicundissimi: Et hæc est ejus perfecta depuratio, quam accuratè seorsim seraves. Dum interim præparas extrallum hyoscyami,

juxta modum præscriptum, circa idem tempus, si voles præparabis, opium vulgare, illud nempe in exigua, incidens frustula, quæ ad ignem lentum collocabis, ut vi caloris sulphur ejus narcoticum, exhalet, & pulverisari facile queat, ut supra docuimus.

Primus modus mixtionis duorum inter se narcoticorum.

℞. Itaq; commemorati succi hyoscyami depurati, & perfectè rubicundi, ut supra 3x.

Opij præparati, & in pulverem redacti, ut supra, 3v. vel 3vj.

Omnibus simul conjunctis, & in patinam parvam terream vitreata inditis, videbis horum duorum narcoticorum tam firmam, & indissolubilem fieri copulationem, ut in unum corpus & consistentiam unam duriusculam coivisse videantur. Quibus omnibus Soli aut lento calori cinerum per 3. aut 4. dies expositis, opium attrahet tantum succi hyoscyami, quantum sufficiet; quod residuum erit, seorsim separabitur per inclinationem; ut vocant, vel exhalabitur, quicquid coagulatum fuerit, frustulatum in matracium vitreum capax injiciendum est, superaffundendo succum limonum respectè depuratum, ut quatuor vel quinque digitos supernatet, ilque tingetur in Baln. Mar. in rubini colorem, quem separabis per inclinationem.

nem, quam potes studiosissime, ne quid crassi aut impuri simul immisceatur, affundendo iterum novum succum limonum, & digerendo in Balneo Mar. donec denuo tingatur colore rubini, & ita progredietis donec advertas succum non amplius colorari rubini colore, sed sub pallidum manere, quatum inutilis erit ad hanc operationem. Omnis tuus liquor in rubini colorem tinctus reponatur in digestionem Baln. Mar. ut denuo digeratur, omnisque substantia crassa fundum petens inde seceratur. Et ita summam, & perfectam depurationem ei conciliabis veramque essentiam opij & hyosciami conjunctim præparabis, quam curiose adservabis, hujus essentia habebis circiter ℥vj.

Interim dum circa hanc depurandi operationem versaris, extractum hoc, sive essentiam, ut sequitur, parabis.

Præparatio extracti bezoardici.

*℞. Rad. Angelica
Zedoaria
Galanga
Tormentilla
Corticum Citrij
Ligni aloes
Santali rubri, & citrini an. ℥j.
Granorum alhermes.
Dictamni
Cinnamomi
Spice nardi
Garyophyllorum*

*Nucis muscate
Macis
Cardamomi
Been albi, & rubri an. ℥℥.
Camphora ℥j.*

Omnibus conquassatis in matracio vitreo cum aqua vitæ Juniperi fiat extractum juxta modum, quem cap. de extractis docemus.

Item.

*℞. Myrrhe
Mumie*

Dissolve in patina ad ignem cum hydromelire vinoso, aut cum quodam alio vino, & quoniam ipsa sunt viscosa, calentia adhuc per linteum trajicienda, & cum supradicto extracto bezoardico conjungenda sunt.

Item Recipe Croci ℥iij. ex quo extrahere Extrahere
essentiam
croci, &
mumie.
trahe essentiam cum aqua destillata *essentia*
ex succo limonorum, vel cum aqua pomorum
redolentium, (quam prius acidulam reddideris cum spiritu vittiolii, vel
liquore sulphuris) omnia colabis iterum
arque iterum per chartam leucophæam:
Et ex tribus croci uncis restabit ℥j. essentia, quam ipsam quoque
miscabis cum extracto illo bezoardico.

Item Recip. Ambra flava selectissima. Ambra
ma ℥℥. hanc impone patinae argenteæ, præparando
affundendo spiritum vini optimum, &
prædicto ambra pulvere ite miscendo:
Postea charta accensa admove ignem,
agitando semper omnia cum spatula:
Spiritu vini consumpro alium novum affunde, ad moto igne,
ut prius, idque continuando quater.

Tan.

Tandem omnem humiditatem igne separata, & enarratam ambram, sive succinum conterere in pulverem siccum benè præparatum, quem servabis ad usum, ut mox dicetur.

Item: *Extrahesalem coralliorum, & sales co-gemmarum cum succo limonum sive berberalliorum roborum optimè depurato ut docebimus & gemmarum.* cap. de extr.

Et hæc sunt omnes illæ præparationes, quas ad hoc institutum in promptu habere convenit.

Processus secunda ac universalis mixtionis est, ut sequitur:

Extractum totum bezoardicum, unà cum extractis myrtæ, mumix conjungatur & misceatur cum tota essentia opii, & hyosciami reservata, ut supra: & omnibus in Alembicum positus, fiat exhalatio sive destillatio ad ignem lentum, donec materia in syra-pi consistentiam redigetur, quam adhuc calentem eximes ex Alembico & effundes in patinam argenteam, ut eo melius & perfectius fieri possit omnium mixtio & coactio.

Quando materia redacta fuerit in bonam mellis, vel sapæ consistentiam, ei admiscebis, & incorporabis hunc sequentem pulverem.

℞. Succini præparati, ut supra ℥ iij.

Salis perlærum

Salis corallorum ana ℥ ij.

Terra sigillata optima ℥ j. sem.

Pulveris bezoardici veri

Ossis de corde cervi

Vnicornu an. ℥ j.

Ambræ griseæ ℥ sem.

Tom. II.

Omnia pulverata subtilissimè in vicem misceantur: hæcque mixtura sensim admisceatur materiæ in formam mellitam redactæ, quam semper igni lento admoram tenebis, agitando, & probè miscendo omnia dictum cum spatula eburnea vel argentea: donec percipies, omnia in bonam consistentiam redacta esse & ex materia refrigerata pilulas formare possis: adde rursus (ad materiam videlicet ab igne dimotam) oleum anisi, & feniculi dulcis chymicæ extractorum an. gutt. 12. vel 15. omnia optimè commiscendo, & serva hanc compositionem in vasculis eburneis, vel argenteis. Dosis est magnitudo grani pipæris, & eosdem, quos primum laudanum, effectus demonstrabit: quorum virtus non minuitur temporis longitudine, sed potius augetur, tanquam res in præstantiorem commutata substantiam.

Ad normam, & exemplar horum duorum laudanorum, quæ modo descripsimus, poterit verus Philosophus & Medicus tot alia, quot voluerit, parare: & præclara inde alexiteria, & veras theriacas componere, aliaque remedia adversus omnis generis venena: ubi tantum opus erit additione pulveris salium theriacalium, sive extractorum viperarum præparatorum eo, quo supra edocimus, modo.

Ut specifica fiant ad certum quendam morbum, gravem & deploratū, qualis est epilepsia, adde parum extracti cujusdam epileptici, & essentix castorei.

In uteri suffocatione ad iice parti uni dimidiam extracti cuiusdam hysterici, cujus descriptio sequenti capite dabitur. Laudana enim sunt generalia remedia, & pluribus gravissimis affectibus quibuscunque corporis nostri partibus inhaerentibus accommodata.

NEPENTHES.

seu

Laudanum Quercetani.

Nepenthes seu Laudanum nostrum inquit, quod à laudabili effectu vere laudanum dico: Nepenthes verò à similitudine, quam habet cum Nepenthe Helenæ qua omnes languores tollebat (ut est apud Homerum) medicinarum quorquor hætenus novimus summa & incomparabilis est. Ideoque non pœnitebit ut spero ejus descriptionem hoc loco subjecisse. Et si verò jam ante de eo aliquid dixerimus, volo tamen, ut specialius id nunc extet, ne frustra mirentur (quod faciunt multi) à tam exigua & tam nullæ quantitatis unius grani pipæris dosi, tam admirandos effectus, cujusmodi sunt: omnes dolores atque languores mirificè ac velut incantamento sedare *citò, tuiò, jucundè*, compescere hæmorrhagias atque fluxiones nimias cujuscunque generis: vegetare atque roborare spiritus, inordinate vagantes compescere, idque sicut dictum, pari promptitudine atque felicitate. Et boni isti opii viri tribuunt, quod laudani nostri præcipuum ingrediens esse sibi i-

maginantur. Sed imaginentur quantum volent, modò sciant nunc aut discant nullum in eo esse nec opium, nec opii vim, quamvis opium debite præparatum (ut soli nostri fideles norunt discipuli) non omninò repudiamus: ut ideò temerè à multis habeatur suspectum, tantoq; inconsiderantius quod constat vel medico semestri, illud haud infimum esse ingrediens theriacæ, summam Philonii basim, & aliorum plurimorum, nunc passim in officinis primas tenentium. Quin has potius naturali reprehendunt compositiones, quod eas opium nulla arte, nulla præparatione castigatum ingrediatur. Sed sapiunt quantum possunt, non quantum volunt. Nos verò & huiusmodi dictis, sed aliter & magis ad propositum præparatis uti novimus.

Pro certo tamen affirmamus præcipuam vim narcoticam, quam Nepenthes nostra possidet, de promptam esse ex virioli sulphure dulci, ex sulphure argenti, tinctura coralli, essentia croci & camphora. Nec desunt, scio qui rideant, quod sulphur quoddam dicam narcoticum, cum hanc vim stupefactivam immensæ frigiditati tribuant omnes. Sulphur e contra, quod rem putant oleaginosam, nihil minùs, quàm talem virtutem obtinere posse. At non vident tales, cum sint luscii, præter odorem ingratum, etiam maximam partem oleaginosam esse seminu pappaveris, hiosciami & cicutæ imò nihil ferè esse aliud, quàm oleum. Hic illorum certè odor,

odor, vel absque substantiæ inspectione repræsentat nobis substantiam quandam oleaginosam, atque sulphuream. Hanc festivissimè, & manifestissimè invenire docet ars destillatoria. Hæc & alia multa certis & infallibilibus demonstrationibus publico scripto patefaciemus: ubi constabit vim narcoticam, seu stupefactivam, longè alteri & contrariæ quoque qualitati, quam nudæ & soli frigiditati excessivæ esse tribuendam: cum nihil sit aqua simpliciter & elementaliter frigidius quæ tamen non stupefaciat: eum sulphurea & vaporosa illa qualitate careat, cerebrum haud facile occupet, & narcosi sepeliat. Ecquid hoc manifestius docet vino? quid promptius vapore croci? quid efficacius fumo carbonum, aliorumque plurimorum sulphurea & vaporosa qualitate scatentium? utique ergo vim narcoticam calidam æquè statuendam, ac impensè frigidam (ut illi ajunt) putarim. Hæc quippe sola, atque potissimum tales effectus producere possunt, & solent, quos narcoticis omnis schola medicorum tribuit. Sed ut redeamus tandem ad id, unde digressi sumus, Nepenthes nostra, cujus spem fecimus, ex sequentibus paratur. Nempe:

*Nepenthes
Quercu-
rani de-
scriptio.*

Ex extracto radicis angelicæ.

Tormentillæ

Zedoariæ

Caryophyll.

Paoniæ

Visci quercini, parato cum aqua cinnamomi.

Ex salib. cranii hominis

Et cornu cervi

*Ex extractis cum aqua destillationis
tenuellorum cornuum cervi-
rum:*

Item:

*Ex extractis omnium aromatum,
vulgari modo confectis.*

*Ex essentiis confectionis de hyacin-
tho,*

*Alchermes factis cum aqua theria-
cali:*

Ex extractis myrrhæ &

Mumia cum aqua vita communi.

Ex sulphure dulci vitrioli

Oleo auri

Argenti

Croci

Camphoræ:

Ex tinctura coral. omnibus cum proprio menstruo expromptis, quæ vera & genuina sunt narcotica magni hujus magisterii. Ex oleis ambræ flavæ aut Succini: nucis musc. caryophyll. cinnamomi, anisi, corticum citri, communi ratione extractis.

His omnibus ritè & artificiosè, sicut decet, mixtis, addimus essentiæ perlarum, corallorum.

Cum verò bezoardico in pulverem redacto, ea dosi ac proportione, ut justam pilularum consistentiam acquirat: cui ab igne semotè affundo essentiam ambræ gryscæ atque musci. Ac parte quadam teorim servata, eam moschi essentia non inficio, ut Nepenthes nostræ usus mulierculis à matrice suffocatis, possit esse tutus ac laudabilis. Dosis tantæ nostræ medicinæ quàm exigua est, nec granum piperis magnitudine ex-

Ppp 2 cedio.

cedit, interim effectus reddens. admirandos, ut notum est tum huic nostræ nobilissimæ virgini multoties, tum infinitis aliis, qui viderunt vel ipsimet experti sunt, quorum tot sunt in hodiernam usque diem salubriter adhuc viventes, ut in re nota gloriam aliquam quærere aut pompam aucupari pigeat.

Nepenthes Quercetani, secundum Isnardum.

℞ Sulphur. narcot. vitrioli ℥j.

Tinctur. corallor. vitriolar. (quæ solutis inibi auti foliis pro libitu sit imprægnata) ℥jss.

Misc. subinde humectando & exicando, huic adde.

Magist. perlar. ℥B.

Ol. solis.

Luna ana ℥j. B.

Misc. & nigrescet, materia instauricis, tunc adde.

Ess. Mumie.

Theriac.

Mithridat.

Conf. Alkerm.

De Hyacinth.

Diatr. Santal. ana ℥B.

Ess. succin. (vide Pharm. c. 33. in descr. Laudani.)

Camphor. ana ℥j.

Lap. Bez. or.

Terr. bezoardic.

C. C. ppt.

Vnicorn.

Terr. Turcit. fig. H. ana ℥j.

Ess. croc. ℥j.

Ol. cinamom.

Ros. moschat.

Macis.

Garjophyllor.

Piper. ana gut. xij.

Anis.

Egnic.

Citr. ana gut. xx.

Sp. Sulphur. p. t. imprægnati sale salvia ℥j.

Ess. Ambr.

Mosch. ana ℥B.

Aq. alicuius Cephalic. v. g. cornicul. ℥j.

Circulentur in vitro ¶ cl. ut eo melius invicem uniantur. Sic paratum Laudanum sive Nepenthes præstantissimum.

Narcoticum est efficacissimum in morbis quam plurimis utilissimum veluti sunt Epilepsia, febres continuæ, defluxionibus, &c.

N. Pro feminis omitti potest ambra & moschus.

Sulphur. narcoticum vitrioli & Luna paratur hoc modo.

℞ Vitrioli bene rubificati i. e. Colobotaris ℥iij. Cæ calcinata ℥j. Affundatur acetum destillatum, digerantur & destillantur ex retorta vitrea in receptaculum amplum juncturis bene clausis, in cinere (vel arena) calore sat forti, aliquoties (3.) iteratis cohobationibus. Tandem vice ultima paulo fortio rem ignem: De stillacum ex cucurbita calore leni abscibe ad viscositatem usque. Sic habes sulphur narcoticum vitrioli.

Olcum. Solis paratur ut sequitur.

Solvatur Ois ℥j. in aqua philosophic. (ex nitro & sale artem. onisco destilla.

stillatæ) unc. vj. abstrahatur, & reafundatur. *calci* *Qis* nova aqua illius unc. iij. reiteretur. id ipsum aliquot (3.) vicibus ut fiat totalis solutio.

NB. *Qis* 3j. requirit ∇ illius 3j. *circiter*.

Solutiones destillentur ex cucurbita ad larus inclinante ad consistentiam NB. mellis: materia residua affundatur denuo aqua illa philosoph. itereturque destillatio, donec in fundo materia remaneat albida vel grysea.

Destillato liquori affundatur triplicem aqua font: dein injiciatur *g* purissimi (v. g. ex cinnabari extracti) unc. iij. (ad *Qis* unc. 1.) sic nigrescet aliquantulum liquor: reponatur aliquandiu (hor. 24.) ad relidendum & habebitur. *aa*, quod optimè aqua font: ablutum trajiciatur per linteam: dein exhalet *Mercurius* & remanet *Calx Solis* tenuissima, in oleo *Juniperi* solutibilis. Et hoc est oleum illud *Solis* ad *Nepenthis* compositionem requisitum. *Vid. & Tinctur. Solis suo loco.*

Oleum Tinct.

Fit eodem modo, si loco aquæ illius regie iungatur ∇ f. ex nitro & alum. calc. p. oleo loco olei *Juniperi* adhibeatur *Alumutalvia*. *Vid. & hystoriam Cæ.*

Magister perlarum.

Habetur in *panacea* 3ii.

N. Hoc est *Laudanum* illud *Quercetani*, quod una cum plurimis aliis ejus secretis *zeip*, medicæ communicavit. *doctissimus D. Ifhardus*,

idque ex manuscriptis *Quercetani posthumis*. In quo sane non possum non laudare candorem, quod bonum publicum privato suo usui præposuit. Discrepare hoc non nihil quidem videtur ab illo *Quercetani* ano: verum cum in basi utrumque conveniat, non incommode, dilucidum ac integrum obscuro ac mutilato substitui poterit. Nilominus tamen ut dubia aperiam, quæ super hoc recolo; 1. *Narcoticum* illud in phlegmate vitrioli spiritu volatili gravido cuiusdam videretur fundari. Nimirum hoc concludi posset partim ex ipsiusmet *Quercetani* scriptis, ac inter alia ex cura ejus podagrica, ubi phlegma suo proprio sale & sulphure narcotico, imprægnatum esse ait: partim ex *Paracelsura* *Epilepsia*, quæ potissimum in narcosi consistit fervelcentium sc. spirituum, cujus rei gratia spiritum vitrioli volatilem summe commendat. Non video igitur cur vitriolum ad rubedinem antea calcinetur, adeoque spiritus volatilis cum phlegmate magna ex parte abigatur.

2. Quod me torquet, liquor est salinus acetum sc. cujus beneficio sulphur illud elicetur. Sulphureum enim menstruum, salino præferendum esse, naturæ argueret affinitas. Similo quippe simili facilius associatur quam alieno.

3. Est locus expressus ipsiusmet *Quercetani ex defens. 16*, qui habetur in *pharmacop. spec. 1. 2. observatur*, inquit, sulphur in vitriolo per ruffam quandam ochtam dulcem,

Ppp. 33 quæc

quæ ab eo facile separatur. Quod rerum lenitivum ac vere narcoticum est: omniumque dolorum levamen ac sedativum; Quod in Nepenthe nostro tanquam basin constituimus. *Laudanum sive Anodynum polychrestum Montani.*

Ex Isnardo.

Fit 1. ex sulphure vitrioli solvendo & præcipitando cum ol. Tartari, donec totum vitriolum in Ochro conversum sit, quæ postea digeritur cum Sp. V. usque ad perfectam dulcedinem.

2. Ex Tinctura folis calcinati, ut dictum est in descriptione Nepenthis, sed loco Essentiæ Juniperi Tinctura extrahenda est cum Sp. Vitrioli Hung. de phlegmat.

Circuletur sulphur vitrioli & Tinctura Solis p. æq. cum Sp. V. deinde adde ad ℥ij hujus mixturæ rubicundissimæ Essentiæ croci ℥b. Magist. Perlar. & corallor. ut supra in Nepenth. præparat. ana ℥ij.

M. F. Medicina polychresta, quæ est verum Anodynum sine opio.

De variis Chymicis operationibus, Extractis, & Essentiis, Magisteriis, Salibus, & Oleis.

CAP. XXXII.

De Extractis.

UT nostro ordini consueto insulamur: operationes chymicas, quibus jam Pharmacopœam nostram ditare, & exornare consulimus, quæ licebit facilitate & perspicuitate declarata elucidabimus.

Dividemus igitur hujusmodi <sup>Divisio-
operatio-
num chymicarum</sup> chymicas operationes (sive sint extracta, sive essentiæ, sive magisteria, &c.) in simplices & compositas: qualicumque tandem opera, scopo medico inservant, sive prima, sive secunda qualitate, sive alteratione, evacuatione, roboratione, derivatione, sive aliâ diversis curationis intentionibus particularibus, tam ad morborum curationem, quam symptomatum, quæ morbos individua societate comitantur, correctionem aptentur. Quilibet poterit facile ex sequenti horum extractorum, essentiarum, aliarumque chymicarum operationum serie, atque tractatu perspicere, quam facilem docendi viam, atque methodum studiosis sequendam exponamus.

De Menstruis.

Loco menstruorum, sive dissolventium, ad has operationes necessariorum, non tantum utemur aquis vitæ vini, & juniperi, quamvis hæc in præcipuis, & maxime necessariis dissolventibus numerantur, de quibus multi quidem ineptè satis garrunt: sed etiam ad hoc institutum nobis inservient hydromel vinosum, vinum <sup>Menstrua
sive dis-
solventia</sup> Canaria, serum lactis, aqua lactis, aqua pomorum redolentium, ulmaria, cardus benedicti, sumiterra, agrimonia, filicis, & similia: vel aquæ ex simplicibus tisidem, ex quibus extracta, sive essentias præparare animus est, destillatæ: vel aliæ qualitatibus, & proprietatibus extracti conficiendi congruæ, & appropriatæ; quæ omnia judicio periti, & experti Medici consignantur.

Quia

Quia hic de *menstruis* agitur, non pote quæ præcipuum Extractorum sunt instrumentum; libet brevibus attingere Menstrua Authori nostro in Metallorum imprimis dissolutionibus ac Extractionibus usitata.

Hæc sunt

1. *Menstruum ex nitro Phosphorum.*

De hoc agitur in *mineralog.* c. 3. N. 3. Item *cap.* 19. ubi magisterium gemmarum docetur, &c.

2. *Errore Cælesti: Menstruum Cæleste dictum.*

Menstruum cæleste, nihil aliud esse dicimus, ait author in *defens. sua.* quam rorem mensis martii, ejusque saccharum, mannam: ex quibus duobus simul mixtis, digestis ac destillatis generale dissolvens erumpit tincturis lapidum omnium educendis aptissimum.

N. Forsan pluvia ad idem inservire possit, quæ itidem sale aereo gravida est.

3. *Mensly. ex Saturno.*

De hoc videatur in *mineralog.* c. 2. N. 9. *Pharmac.* c. 35. N. 4. & alibi passim.

N. Hoc spiritum glaciæ cotoneoli vocat.

4. *Ex Mercurio.*

De hoc agitur in *mineralog.* c. 10. n. 9.

5. *Ex sale marino.*

Videatur *mineralog.* c. 12.

6. *Ex Vitriolo.*

Vide sis *mineralog.* c. 13. n. 12.

7. *Ex Corallis, Aqua vitæ s. Spiritus menstrualis.*

Vid. *mineralog.* c. 19.

N. Eodem modo & ex margaritis ac gemmis aqua vitæ elici potest. vid. d. l.

8. *Ex silicibus vel crystallis.*

Hujus author peculiarem mentionem nullibi facit, creditur tamen exinde menstruum Authori fuisse familiare ac secretissimum, de quo qui velit, legere poterit doctiss. Dn. Isnardum, in fasciculo secretorum Quercetianorum, gallice edito.

N. Alii calcinant silices cum sale Tartari, hinc in liquorem redigunt, solvendo metallis, iug. virificandi aptum.

9. *Ex calce viva.*

Nec hujus author expresse meminit. Fieri tamen potest inde menstruum metallis solvendis idoneam cum Sp. Vini, Videatur *Kestlerus in suis Centur. & ex hoc Pharmacop. mea medicoschymica.*

10. *Ex vino.*

1. Spiritus Vini simplex

2. Spiritus Vini tartarificatus

N. Præstat ex hydromelite *Pharmac.*

3. Spiritus valcalificatus vid. *mineralog.*

c. 9. n. 6.

11. *Ex aceto.*

1. Acetum destillatum

2. Acetum philosophorum, *mineralog.* c. 11. Antid. & *Pharmac.*

c. 18.

12. *Ex*

12. *Ex saccharo & melle.*

Quin ex Saccharo solo & ex melle privatim, *ait Author in defensione*, dissolvens quoddam extrahi poterit, quod solvendis metallis h. e. tincturæ eorum extrahendis opportunissimum habetur.

Extracta è lignis, &c.

Et hæc de menstruis obiter adduxisse placuit, Jam ad *Extracta*: Exordiemur itaque à *lignis, corticibus & radicibus*, & ex his eligemus præstabiliora, & pluribus, ac diversis morbis accommodatiora: initium facientes à ligno guajaco.

Extractum, sive gummi guajaci, ut appellant.

Re. Ligni guajaci, & ejusdem corticis, quæ partes balsamina, & oleaginosa sua substantia ceteras vincunt: ligni, inquam, partes duas, & corticis partem unam, quorum quantitas non minor sit 7. vel 8. librarum pondere. Omnia in rasuram redacta, indantur in plura alembica, sive vasa vitrea magna, capacia, & oblongi colli: affundendo aquam optimam vitæ, vel vini, vel hydromelitis vinosi: Clausis vasis, ne quid expiret, fiat digestio in baln. vaporoso calidiori per 12. vel 15. dies, quo tanto temporis spacio aqua vitæ melius rubescat, & imprægnetur ligni tincturis; omnem liquorem, calentem adhuc cola: fæces autem prælo fortissimè exprime: tum egredietur liquor spissus, rubicundus, & oleaginosus, quem cum priore

conjunge. Omnibus simul in alembicum, vel cornutam cum suo recipiente inditis, fiat destillatio, donec materia in fundo maneat in consistencia mellis, & bulliendo bullas emittat, non secus ac mel ipsum. Tunc calentem materiam effunde in patinam terream vitreatam, aquam frigidam continentem, & statim coagulabitur instar aloes, aut gummi rubei: quam manu exemptam absterges, & servabis tanquam remedium preciosissimum, utpote quod præcipuis guajaci viribus, tam sulphureis, quam salinis abunde dotatum est.

Ex eo singas duas pilulas exiguas, & habebis præstantissimum sudativum & re- medium bezoardicum, quod nullas corruptiones relinquit in corpore, sudores, & urinam mirisè provocat, ipsamque simul alvum dejicit.

Nota. Præstat in conficiendis hujusmodi extractis, loco aquæ vitæ, accipere hydromel quoddam vinosum, aut aquas ulmarie, cardui benedicti, & sumiterre, acidulas factas cum succo limonum, aut aceto montano. De hac aqua, quam post extractionem destillando separabis, & studiose tanquam res ingentis precii servabis, exhibe duo, vel tria cochlearia statim post assumptam pilulam, et singulare remedium adversus luen veneram, quantumvis inveteratam, comperies: eius usum, præmissis tamen remediis universalibus, & imperata ægro victus ratione sive diæta, qualem hujusmodi affectus sibi exposcit, ad plusculos dies continuabis.

Pro varia agri natura & temperamento, variari quoque potest dissolvens in extracto guaiacino parando. Nam qui corpore sunt macilento, & hepate fervidiore, eligant aquas fumiterre & agrimonie acidulas redditas, ut supra: quæ aqua destillata post extractionem jam per se, ut supra, exhibita ad unciam unam, aut duas plurimum conferunt ad sudores potenter provocando, ceterisque vulgaribus decoctionibus longè antecellunt.

Gummi è ligno sassafras.

Gummi è ligno sassafras ad eundem modum extractum, conducit quoque eidem malo: Elici potest vel scorum per se, vel cum guaiaco simul iunctum.

Extr. ligni buxi.

Sic educes gummi ex ligno buxi: unde in sine parabis sudorificum contra omnes epilepsias, vermes, & putredines; de quo tantum exiguam pilulam, ut de guaiacino pro dosi præbebis.

Gummi ex ligno & cortice juniperi.

Gummi tam ex ligno, quàm cortice juniperi, consimili methodo ac via eductum, excellens quoque est sudorificum, & bezoardicum adversus eandem epilepsias, pestes & affectus contagiosos, & venenatos.

Gummi ex ligno aloes, ligno Rhodio, & Santalo.

Eadem via elicies gummi ex li-
Tom. II.

gno aloes, ligno Rhodio, & santalo: quæ summè sunt cardiaca & bezoardica. Illis menstrua, sive dissolventia adhibebis ad eodè commoda & convenientia, ut simplicia ea, quibus uti voles, scopo tuo accommodentur; verbi causa, gummi è ligno aloes peculiari-ter prodest vermibus, & putredinibus ar-
cendis: illius extractioni congruæ e-
runt aquæ stillatitiæ, hyperici & cen-
taurii. Sic gummi è santalo, quod he-
paticum est, extrahi potest ex aqua a-
grimonie.

Extracta è corticibus.

Gummi è cortice fraxini.

Eodem modo gummi è cortice fraxini, quod est diureticum, dissolvens, & contra ipsius lienis durities specificum singulare, extrahes, vel cū sua propria aqua destillata ex tenerio-
ribus eiusdem arboris foliis, aut simili quadam aqua splenetica, & idonea ad aperiendum, & ad tenacissimum cor-
poris nostri tartarum gummi que dis-
solvendum.

Gummi è cortice tamarisci & capparorum.

Ita etiam parabis gummi è cor-
tice tamarisci, & capparorum contra
eosdem affectus, cum aqua florum ge-
nistæ, scopolendriæ, &c.

Extracta è radicibus arborum.

Gummi ex radicibus arboris pomi.

Gummi ex radicibus arboris
pomi, fructus acidus gustui, & vehe-
menter adstringentes proferentis ex-
tractum

Qqq

tractum cum aqua ex iisdem pomis acidis destillata, summum est medicamen contra omnia ventris profluvia, dysenteriam, lienteriam, diarrhæam, fluxum hepaticum, & similes.

Quæ hæcenus dicta sunt, exemplaris loco in posterum erunt, ad varia & infinita gummi extrahenda ex omnis generis arboribus, quas vel ex librorum lectione, vel propria experientia diverforum morborum curationi convenire noveris; Si huiusmodi extractorum argumentum fufius tractandum nobis proponeretur, nunquam daretur finis.

Notandum est, extracta, quæ magis gummofa, & sulphurea existunt, quæque ex ligno plus oleaginoso, veluti è guaiacino, laurino, juniperino, & similibus educuntur, post menstruorum suorum separationem (separantur autem vel destillatione, vel evaporatione) in aquam injicienda esse: ubi statim coagulabuntur, ut jam diximus de guaiacino: Sed plura alia extracta, quæ non adeo oleaginosafunt, non coagulabuntur: unde hæc tantum coquenda sunt ad sapæ consistentiam, aut paulò amplius, ut inde, si velis, pilulas formare possis. Et quo perfectius & diutius coques extractum, humiditatem suam inde magis magisque separando (ab ipsis etiam, quæ sine aqua vitæ præparasti) eo aptius diurnæ conservationi conficies.

Extracta è radicibus.

In radicum extractionibus, multa consideranda sunt: num videlicet

eadem recentè collectæ sint nec ne; num virides, an siccæ & marcidæ, num abundè succulentæ, nec ne. Videndum præterea, num succus sit liquidior, faciliorisque expressionis an verò viscosior, tenacior, & difficilioris expressionis. Quibus probè consideratis omnibus, extracta componenda sunt, vel cum dissolventibus, vel sine eisdem: in his ultimis paradis sufficere radices tantum coquere, & digerere cum suo proprio & simplici succo, si liquidior sit, & sic deinceps post perfectam huius depurationem, inde extractum efficere.

Hæc igitur omnia in primis observanda sunt. Dabimus autem horum quædam exempla, quibus artificem operarium ad practicum opus quasi manu deducemus, idque tam facili via, ut vel minimus tyro in coerare non possit. Exordium autem sumemus à radice angelicæ, quæ præ ceteris commendatior, & magis *herardica* est; cuius recentis copiam, non quovis tempore & loco habere licet. Fingamus igitur eam exsiccatam ad extracti compositionem sumendam, ubi juxta sequentem methodum sic progredietur.

Extractum rad. Angelicæ.

Recip. Radicis angelicæ crasso modo conquassatæ lib. 1. affunde aquam vitæ juniperinam, vel aquam vitæ vini, vel hydromel vinosum, aut vinum ipsum, ut tres quatuorve digitos supereminet; colloca vas tuum probe clausum in Balneo Mar. calido per 4. aut 5. dies: dein materiam

cola.

cola, & faeces praelo quam fortissimè exprime, & expressionem coniunge cum colatura: faecesque iterum injice in vas vitreum, affundendo novamquam vitæ, ut tres vel quatuor digitos supernatet, digere, ut antea, cola & exprime, & succum hunc expressum prioribus adde. Omnibus simul in alembicum inditis liquor inde destilletur, quem servabis seorsim, quod autem in fundo instar saxe remanserit, tuum erit extractum; cui ad virtutes suas augendas adjicias suum salem: calcinando videlicet faeces post secundam expressionem in furno reverberii, ut artis est, indeque eliciendo salem cum aqua ulmariae & petasitidis: quæ aqua addatur extracto, omniaque invicem probe misceantur, & digerantur in Balneo Mar. per unum atque alterum diem. Postea liquor inde destilletur per alembicum in baln. vaporoso ad siccitatem usque. Servabis hanc aquam, quæ bezoardica, & sudorifica est, seorsim, & in fundo restabit extractum talis consistentiæ, ut facile in pilulas efformari possit: ex quo una formata in pisi magnitudine, aut xv. vel xx. granorum pondere, singulare & potentissimum erit sudativum bezoardicum: superbibendo statim propriæ aquæ ultimò reservatæ unc. i. vel duas: illud remedium est adversus pestem potissimum, & contra omnis generis affectus contagiosos, cum maligna, & venenata qualitate coniunctos. Si huic pilulæ addideris 7. vel 8. grana sulphuris nostri aurati diaphoretici, quod infra describemus, sudativum parabis prorsus

admirabile, cuiusque virtutes longè efficaciores validioresque ad prædicta mala contagiosa & venenata facilius subigenda & extirpanda præstabis.

Extracta Imperialis, Zedoarie, Tormentilla, &c.

Eodem modo conficies extracta ex radicibus imperialis, zedoariæ, tormentillæ, gentianæ, aristolochiæ, enulæ campanæ, quæ iisdem fere intentionibus medendi inserviunt. Efficaciter autem omnes corporis corruptiones, & putredines auferunt & corrigunt: vermesque sive lumbricos in corpore nascentes, variosque morbos excitantes enecant, & e medio tollunt.

Extractum Zingiberis sudativum.

Similiter quoque admirandum erit sudativum ad febres quartanas, & omnes morbos ex crasso, & faeculento humorum tartaro progressos, extractum zingiberis, quod spiritu vini elicies: cuius dosis est pilula pisi magnitudine, & mirabiles animadvertes effectus.

Extr. rad. pæoniae, visci querni, & visci Coryli.

Sic etiam extracta fient ex radicibus pæoniæ, visco querno, & visco coryli ad epilepsiam: Sed loco aquæ vitæ substituantur aquæ pæoniæ, horum tiliæ aut lili convall. ad extracta conficienda. Et sic parabis varia extracta ex omnis generis radicibus,

pro diversa nempe ac varia earundē natura & proprietate, qua variis morbis expugnandis accommodantur. Si enim omnia sigillatim describere animus esset, opus excreveret in infinitum, nullusque daretur finis. Ut igitur supra, ita & hic exemplaris vicem sustinebunt hæc, quæ modò exposuimus, juxta quæ omnis generis extracta alia fabricare & componere concedetur.

Cautio de radic. succulentis.

Si radices, ex quibus extracta concinnare voles fuerint succulentæ, plurimoque liquore abundaverint: solummodo ex iis optimè mundatis & contusis, prælo succus exprimendus erit: qui succus citra additionem alterius liquoris, immittatur in vas vitreum cum collo oblongo, & quantitatis conficiendæ capax: omnia digerantur in Balneo Mariæ calido per aliquot dies, donec succus tuus, quantumvis albus in rubrum convertatur colorem, instar vini rubicundissimi aut sanguinis: quod citra dubium per solam digestionem accidit: non secus, ac vinum album, & panis albus aliaque poculenta & esculenta coloris albi: nec non lac amygdalarum, hordearum mundum, & similia, è quibus alimenta haurimus, opera digestionis in Baln. Mar. coloris animalis factæ convertuntur in succum rubicundum, nempe in sanguinem: qui sicut optimè temperatus, dulcisque gustu est; ita omnia extracta artificio nostro edocta, sunt rubedine sua, qua illarum perfectio-

nis signum est, coniunctam simul habent insignem dulcedinem, cuius opera ipsa diutissime sine saccharo & melle conservantur; cum videlicet perfectè depurata fuerint, sicut fusius & dilucidius capite de Syrupis declaravimus. Materia igitur in rubedinem conversa, omnique hypostasi sive crassamento separato, liquor separandus est, qui colore albo inde destillabitur: extractum autem in fundo remanebit in forma saporis rubicundæ. Ut longissimo conservetur tempore, evaporatio fiat in Baln. vaporoso, ad omnem siccitatem donec materia in pilulas reduci possit.

Extr. rad. hyosciami.

Sic extractum compones ex radice hyosciami, cuius usus erit ad anodynismum cuiusdam & laudani compositionem.

Extr. rad. esule.

Sic etiam extractum purgans è radicibus esulæ, ut mox dicemus, & ex infinitis aliis radicibus succulentis, diversis scopis curativis accommodatis elicies.

Notandum est autem, præter narrata radicum extracta, quædam esse in quibus præparandi ratio à priori longè differt, hæcque ipsa sunt, quæ vires naturales instaurant, & corroborant, aut insigniter consolidant: ubi vini panisque additione opus est: quæ duo naturam maximè nutriunt ac sustentant, & reliquis simplicibus, cum quibus miscentur, vehiculi instar sunt, ut eorum virtutes promptius in venas & profundissima quæque.

quæque loca transferantur. Exempli causa ad hernias, quantumvis completam compendiosius citiusque curandam, extractum educes ex symphyto, sigillo Salomonis, quale mox describendum aggrediemur, & ad naturam debilem & enervatam calefaciendam, suoque vigori restituendam, vterique fecunditatem excitandam, parabis extractum Satyrionis.

Extractum sive sanguis symphyti.

Sanguis symphyti ad herniam

Recip. Rad. symphyti majoris & minoris simul optimè mundatam, hanc in mortario marmoreo probè contunde cum pistillo ligneo, donec formam pulpæ fortiatur. Ad 4 libras hujus pulpæ adijce medullæ panis secalini, & panis siliginæ sive triticeæ ana lib. 1. Omnia invicem probè mixta, & tantillo vini albi irrigata iniiciantur in matracium vitreum cû collo longo, subere vel cera hispanica optimè obturatum, ut nihil transpiret. Hoc matracium collocetur in fumo calido, quem chymicivē trem equinum vocant: sive in balneo vaporoso, donec materia in chyli sanguinei ac rubicundi colorem convertatur. Tunc illam fortiter praelo exprime, & expressionem hanc chylousam & sanguineam pone in balneo vaporoso, illud in hac secunda digestionem majorem acquirat rubedinem; & feces aliquot in fundo relinquet quas separabis: continuando hanc digestionem & depurationem, donec materia clarissima & rubicun-

dissima apparuerit. Separa ab illa tunc liquorem clariorem per alembicum ad ignem Balnei vaporosi, & remanebit in fundo extractum rubicundissimum, quod nominant sanguineum symphyti, ad hernias & omnia ulcera interna præstantissimum. Dosis est scrup. 1. mane: dissolvendum est in sua propria aqua destillata, vel in vino albo, vel alio liquore congruo: continuando ad plures dies, & egregios virosque effectus inde produci comperies.

Extr. sive sanguis satyrionis.

Eodem modo extractum sive sanguinem ex satyrione extrahes: quod singulare matricis corroborans, & specificum est remedium ad conceptionem: prolisque generationem iuvandam, sterilissimisque quantumlibet mulieribus: fecunditatem donum impertit, virique: impotentiam ad pristinum vigorem reducit cujus imitatione alia plura effingere licebit.

Nota. Verus philosophus ulterius adhuc progredietur, & per eandem viam tum ex frumento, tum ex vino educet substantiam quandam sanguineam, alendi ac vivificandi facultate potentem: quæ causam generationis carnis, in corpore nostro indagabit.

Ad huius imitationem possunt confici extracta & tintura ex tritico ad tabidos heclicos.

Extracta baccarum granorum & seminum.

Sequuntur hunc extracta baccarum, granorum & seminum.

Q99. 3; EXTRAS-

Extractum baccarum juniperi.

De baccis sive granis juniperi nigris & probè maturis fit extractum, quod vocant Theriacam Germanicam, de qua supra iam locuti sumus, cuiusque præparationem tradidimus, ita ut de eadem plura verba facere sit supervacaneum.

Idem extr. aliter præparatum.

Exiisdem baccis, alia quadam methode præparatur extractum cum sua propria scilicet aqua vitæ, de qua antea diximus, modumque eam præparandi declaravimus, vel in magna etiam quantitate, sicut nihil ea communius est in Germania. Accipiendè igitur sunt 4. vel 5. libræ baccarum juniperi selectissimarum, & modicè conquassatarum: his imple ad medium utque matracium vitreum capax, superaffundendo suam propriam aquam vitæ, vel aquam eandem destillatam, (cum scilicet oleum ex iisdem destillaveris per Alembicum magnum cupreum, in modum aliorum oleorum) ut una exalteretra harum aquarum 4. aut 5. digitos supernatet, hæc aqua vitæ alteri præstet, vas ritè clauso stent in digestionem Balnei Mariæ per 5. aut 6. dies, donec dicta aqua intense coloretur & virtutibus baccarum illarum imprægnetur. Effunde aquam hanc tinctam per inclinationem, & fæces adhuc calentes fortiter exprime per

torcular: hanc expressionem adde eidem aquæ coloratæ: omnibus in Alembicum vitreum inditis, liquor inde ad siccitatem usque destilletur in B. vaporoso, in quo materia tua ab omni adustione immunis erit: aquam inde destillatam serva seorsim, & extractum etiam seorsim, quod instar sæpè erit, longoque conservabitur tempore. De hoc extracto exhibe servu. i. vel duos, vel aquæ propriæ destillatæ cochleariatriæ, & habebis summum sudorificum bezoardicum contra omnes pestes & venena.

Extractum bac. lauri.

Eadem via procedes in extractione baccarum lauricum sua propria aqua vitæ, aut aqua ab iisdem destillata, ubi semel illarum oleum paraveris per magnum Alembicum: quod fit injiciendo lib. i. baccarum conquassatarum in quinq; aut sex libris aquæ communis, ejuş operatione istud ascendit, facileque ab aqua separatur: Nam ipsa aquæ immutat, Aqua verò interim attrahit & conservat adeo exactè & perfectè odorem, saporem, aliasque virtutes prædictarum baccarum, ut longè sit præstantior & melior ad compositionem sui proprii extracti, quàm quivis alius liquor extrahens & peregrinus.

Extr. purgans hederæ.

Eodem artificio conficies extracta ex omnibus alijs baccis granis, & seminibus: velut extractum purgans ex he-

ex hiedera, extractum antepilepticum
ex seminibus pæoniæ: extractum car-
minativum, & flatibus dissipandis a-
ptum, ex seminibus fœniculi, anisi,
cumini, dauci, & similibus. In eun-
dem modum fieri poterunt infinita
alia extracta diversis iisdemque mor-
bis appropriata, quibus simplicia, è
quibus educuntur, conferunt.

*Sapa sive extractum ru-
narum.*

Sunt ex granis quædam succu-
lentiore & magis vinosa, quorum ex-
tracta aliter componuntur: veluti est
succus vuarum, qui expressus, redu-
citur in sapa: quæ una ratio est ex-
tracta concinnandi: estque sapa hæc
apta ad varia intinctuum genera com-
ponenda.

*Extr. granorum matur. sam-
buci & ebuli.*

Sic quoque ex granis maturis
sambuci & ebuli fit extracti genus, si-
ve sapa quædam hydropisi congrua &
salutaris.

Extr. granorum actes.

Ex iisdem granis sambuci probe
maturis, & ad umbram per aliquod
temporis spacium exsiccatis, aliud
extracti genus efformabis, quod est
specificum hystericum: idque chymici
vocant extractum granorum actes,
cujus preparatio sequentibus verbis
continetur.

Collige magnam copiam gra-
norum sambuci optime ad umbram

exsiccatorem, ut diximus: cæteris-
que omnia abjectis, sola grana
accipe, quibus ad mediam partem
imple matraceutum magnum cum lon-
go collo, superaffundendo fortissi-
mum spiritum vini, acidulum reddi-
tum cum liquore acido, vel vitrioli
vel sulphuris, ut materiam tres qua-
tuorve digitos supernatet. Vase clau-
so, ut nihil expiret, fiat digestio in
Balneo Mariæ, per quinque, aut sex
dies, donec spiritus vini in colorem
rubini tinctus apparuerit, quem sepa-
rabis per inclinationem, cavendo, ne
quid ex facibus aut turbulenta mate-
ria simul transeat. De qua tindura
iam, non etiam separato prius men-
struo, hoc est, aqua vitæ, quæ sine
corruptione aut alteratione ulla diu-
tissime adservabitur (& cui, si voles,
addes parum sacchari, gratioris gu-
stus causa) exhibebis semicochlear
argenteum, aut cochlear plenum
mulieribus, quæ ex uteri præfocatione
miseri modo excruciantur: & subito
effectus sequetur exoptatissimus. Ex im-
provise enim, & quasi miraculose ex-
pergescent, pristinaque valetudinis inte-
gritate restituentur.

Rursus si velis, separe inde a-
quam vitæ per Alembicam in balneo
vaporoso, donec in fundo remaneat
extractum rubicundissimum: de quo
exhibebis scrup. i. pro dosi: idque dis-
solves in sua propria aqua destillata,
aut in quibusdam aliis convenienti-
bus, aut vino albo, quod in-
de rubescere inci-
piet.

Extrac-

Extr. granorum ebuli.

Ad eundem modum parabiselectuarium ex granis ebuli maturis, & ad umbram exsiccatis: hocque extractum specificum est remedium contra hydrophem & cachexiam.

Extr. cerasorum nigrorum.

Sic quoque extracta conficiuntur ex pluribus aliis fructibus, veluti ex cerasis nigris agrestibus, & exsiccatis contra epilepsiam: in cuius extracti compositione, potest loco aquæ vitæ substitui quædam aqua antepileptica, de præonia, &c.

Extr. florum papaveris rubicorum.

Sic & ex floribus papaveris rubei exsiccatis, cum sua propria aqua eodem modo acidula reddita, cum liquore acido sulphuris educes extractum præstantissimum & specificum ad omnes pleurises: quod unius scrupuli pondere dissolutum exhibebis in uncia una suæ propriæ aquæ, destillatæ post tincturæ impregnationem. Aut si voles, ommissa separatione easdem aquas tinctas servabis, & de iis præbebis vnc. sem. vel vnc. 1. vesperi circa horam somni, & viros producet effectus.

Extr. flor. peonia.

Ex floribus peoniæ rubeis & exsiccatis eodem modo elicies tincturam cum sua propria aqua, quæ aciditate vitrioli acidula reddetur.

Extr. fruct. alkekengi.

Cum aqua alkekengi acidula quoque facta, ut supra, extractum è fructibus eius rubicundis, & modicè exsiccatis contra calculum comparabis.

Extr. senelorum.

Cum aqua senelorum quoque acidula, elicies ex senelorum eorundem fructibus exsiccatis extractum accommodatissimum ad preservationem & curationem calculi.

Extractum Croci.

Croci essentia ad omnes roboranda spiritus conducit.

Fit cum Vini spiritu, qui super ipsum injici debet toties, donec tincturam totam attraxerit & remaneat terra subalba, cui calcinatæ prius ut decet, indas essentiam extractam cum suo menstruo, omniaque circumculato in Mariæ Baln. tum demum pelle per cineres. Quo factò separa vini spiritum in matratio & in fundo remanebit croci essentia. Dosis guttula. 1. ac 2. cum liquore aliquo vel iuculo aut vino.

Loco Sp. Vini commodius adhiberi potest, aqua aliqua cordialis.

Sic elicitor essentia camphoræ.

Ad hanc normam extractorum, diversorum lignorum, corticum, radicum, baccarum, granorum, seminum, fructuum, & florum, verus & peritus Medicus infinita alia ad diversa & plurimos affectus affinget remedia.

Extra-

Extracta herbarum.

Restat, ut breviter exponamus extracta herbarum; quæ sunt tribus modis, ut sequitur.

1. *Modus parandi extracta ex herbis, radicibus, & ceteris omnibus suis partibus.*

Primus modus est, ut contundatur herba, & prælo eius exprimatursuccus, dum adhuc viridis est & succulenta: postea succus hic depuretur in Balneo Mariæ calido, tamdiu separando purum ab impuro, donec nulla amplius fæces in fundo resideant: ab hoc succo perfecte ita depurato abstrahere aquæum liquorem per balneum vaporosum, donec in consistentiam sapæ, aut paulo siccioræ, si diu conservari debeat, redigatur.

2. *Modus*

Secundus est, ut incidatur herba, cum floreat, qua impleatur Alembicum magnum terreum vel cupreum, stanno interius obductum, quale est illud, quo plerumque olea destillari solent: depressa optimè materia hydromelite vinoso imbuatur: clauso postea vase cum quodam operculo, omnia macerentur in calore Solis, si æstas sit, aut in quodam hypocausto per quatuor, aut quinque dies: post exprimantur omnia prælo, & fæcibus affunde novum hydromel, vel aquam vitæ, digerendo & exprimendo omnia: ac denuò idem repetendo, donec fæces omni virtutes poliatæ videantur. Omnes hæc expressiones simul collectæ, indantur in Alembicum, ut liquor inde destilletur, & in fundo remaneat extractum in forma mellis, vel sapæ.

Tom. II.

Tertius & ultimus modus educendi & extracta ex prædictis herbis est, ut earum magna copia simul colligatur, quæ minutim incidantur aut contundantur: his impleatur magnum aliquod, aut plura minora Alembica terrea, aut vitrea, per quæ aquillarum ad siccitatem destilletur, idque in balneo vaporoso, fæcibus omnino siccis, nihil tamen adustionis redolentibus, & in pulverem crasso modo redactis, affunde aquam suam propriam destillatam: & dum fit omnium in balneo digestio, aqua alluciet omnem herbarum tincturam, illarumque qualitatibus essentialibus substantificis imprægnabitur; continenter affundendo novam aquam, & omnia digerendo, separandoque aquam tinctam per inclinationem, ac singula denuò repetendo, donec aqua amplius non tingatur, dein omnes hæc aquæ tinctæ, simul mixtæ, ac in unum aut plura Alembica apta indite, destillentur usque ad consistentiam sapæ, sive extracti. Aquas destillatas seorsim servabis, ut in illarum vnc. 1. vel 2. dissolvatur extracti drach. sem. vel drach. 1. Et sic hoc extractum præbabitur in iisdem affectibus, quibus ipsa simplicia, unde compositum est, conveniunt.

Si ex fæcibus illarum calcinatis extraxeris salem: cum earundem proprio liquore, & hunc liquorem dum suo sale addideris tuis extractis, & adhuc omnia simul & semel destillaveris, ut sal enumeratus cum extractionibus istis exquisitus miscetur

R r r mul

multo efficaciorē reddes facultatem
extractorum multiplicem, quam ha-
bent, nempe purgatoriam, sudori-
ficam, diureticam, aperitivam, & de-
oppilativam.

Extra. chelidonia.

Ex præscriptis itaque his tribus
modis, elige quemcunque volueris, &
fac ex herba, radice, & tota reliqua
substantia chelidoniae extractū, quod
præstantissimum & specificum est me-
dicamen contra febre tertianas, icterum,
sachexis, colores pallidos, & obstru-
ctiones viscerum: estque præterea reme-
dium universale, pluribusque expugnan-
dis affectibus prodest: item diureticum
& sudorificum simul existit, si eius scrupu-
lum unum in aqua propriæ cochle-
ari uno aut duobus infusum exhi-
bueris.

Extr. melissa.

Sic extractum è melissa paratum
est summum cardiacum.

*Extr. card. benedicti, & ul-
marie.*

Extractum cardui benedicti, &
extractum ulmarie sunt sudorifica, &
singularia remedia adversus pestem.

Ex omnibus præterea herbis ju-
xta hanc methodum simplicia effor-
mabis extracta, ita, ut mihi satis sit, in
quinque aut sex simplicibus selectio-
ribus & præstantioribus dotibus, tan-
tum præparationis normam & ratio-
nem ostendisse.

Extracta composita.

Ad eandem normam compones

etiam extracta composita, *Cephalica,*
Thoracica, Cordialia, & alia, tam majo-
ra, quàm minora; de quibus supra capi-
te de Antidotis mentionem fecimus:
& quamvis jam utrumque cephalicū,
exempli causa à nobis descriptum,
sic, non tamen absurdum videri de-
bet, si illud huc, tanquam suo proprio
loco, rursus inferamus.

Extractum Cephalicum maius.

Recip. rad. Acori:

Paonia

Visci querni

Ligni aloes

Baccarum juniperi:

Sem. Paonia

Cinnamomi

Garyophyllorum:

Macis

Nucis muscata

Cardamomi

Fructuum anacardorum:

Flor. Anthos:

Salvia

Primula veris:

Paonia

Calendula:

Betonica

Lavendula

Stachados Arabica:

Lil. convall.

Euphrasia

Tilia arboris.

Incidenda incidantur, & contun-
denda contundantur, & indantur in
matracium vitreum, superaffunden-
do aquarum vitæ, salviæ, & grano-
rum juniperi quantum sufficit, ut
aqua.

aqua quatuor digitos superaret materiam. Digerantur omnia ad ignem Balnei Mariæ per sex, octove dies: fiat colatura, & expressio per torcular: indeque separetur liquor aqueus per evaporationem, donec materia in sapa, sive extracti forma restet in fundo. Dosis est drach. sem. in omnibus frigidis affectibus cerebri.

Extractum cephalicum minus.

℞. Herb. & flor. melisse

Betonica

Peonia

Salvia

Rosmarini.

Omnibus recenter collectis, (quod facile suo tempore fieri potest) & rite contusis, invicemque mixtis, liquor inde separetur per balneum vaporosum: rursusque idem liquor fabricibus affundatur, ut tinctura inde eliciatur, fiatque omnium multoties reiteratio, procedaturque ulterius, ut in cæteris extractis.

Extractum thoracicum majus.

℞. Rad. Enule campanæ

Iridis

Tussilaginis

Polypodij

Liquiritiæ in calleolis sectarum
ana ℥iij.

Juiubarum

Sebesten

Uuarum Corinthiac. ana ℥iij.

Herb. Scabiosa

Prælij

Hyssopi

Capill. veneris, siccarum & crasse
modo contusarum

Sem. Cardui benedicti

Bombacis

Vrtica

Anisi

Feniculi

Papaveris albi ana ℥iij.

Cinnamomi ℥j.

Flor. sicc. Borriginis

Buglossæ

Tussilaginis

Papaveris rubei ana p. iij.

Omnia contusa & probe invicem mixta, in vas aptum indantur, affundendo acetis scillitici lib. j. sem.

Aquar. Scabiosa

Cardui benedicti

Hyssopi

Tussilaginis ana lib. j.

Digerantur omnia ad lentum ignem per dies aliquot, postea fiat expressio & evaporatio substantiæ aqueæ: donec materia in sapa consistentiam reducatur: sicut de cæteris docuimus: & habebis extractum thoracicum majus: quod ad duas drachmas exhibitum, vel solum in forma pilulæ, vel dissolutum in aqua propria, conducit omni asthma, orthopnoæ, difficultati respirationi, & similibus thoracis affectibus.

Extractum thoracicum minus.

℞. Herb. Tussilaginis

Scabiosæ cum toto

Rrr 2 Præf.

Prælij
Calamenti
Hyssopi recenter collectarum ʒij.
Sem. frigidorum.
Sem. Vrtice
Et Cardui benedicti.

Omnia subtilissime contusa destil-
lentur in balneo vaporoso usque ad
siccitatem: cum propria aqua destil-
lata, siccis facibus iterum affusa, ex-
trahetincturam, in ceteris eandem
observa methodum, ut haecenus ab-
unde declaravimus, & habebis extra-
ctum pectorale minus.

Extractum maius Cardiacum
sive Cordiale ex Ale-
xicac.

℞. Rasura ligni aloes
Ligni Rhody ana ʒij. sem.
Angelica
Scorzoneræ
Zedoaria ana ʒij.
Cori. Citrij sicci ʒij.
Dictami
Been utriusque
Doronici
Sem. Ocyuis
Citrij
Melissa
Acetosa
Granorum, alkermes ana ʒij.
sem.
Saryophyllorum
Cinnamomi ana ʒij.

Croci ʒij. sem.
Ros. rubrarum. p. iij.
Omnibus conquassatis superaf-
fundantur.
Succi limonum lib. j. sem.
Aquar. Scordij
Melissa
Flor. rosmarini ana lib. j.

Vel quantum sufficit ad materiam
benè irrigandam. Omnia digerantur
ad ignem lentum, exprimentur,
fiantque reliquæ operationes, ut in
supradictis extractis capitalibus & pe-
ctoralibus jam explicatum fuit.

Extractum aliud Car-
diacum.

℞. Rad. Pimpinell.
Angelic.
contra yerv.
Tormentill. ana ʒij. B.
Lign. Aloes
Colubrini ana ʒij.
Herb. Cardui benedicti
Sem. Card. Mar.
Citrij ana ʒij.
Croci ʒij.
Galang. ʒij.
Ros. rubr.
Flor. Borræg. ana M. s.
Aquar. Abetosell.
Scordij
Tormentill.
Succi Limonum ana libram i. vel
quantum suff.
Vac.

Vas bene occlusum in balneo calido Mariæ, per quatuor aut quinque dies reponatur. Quo peracto, omnia sedulo exprimantur sub pressuris, & hæc prima expressio separatim reservetur, & super feces materiamque reliquam liquores prædicti rursus fundantur, ut omnia, modo quo supra in balneo digerantur: & iterum fiat expressio, ut sic integra virtus substantifica prædictarum materiarum & simplicium eliciatur.

Ubi verò semel hæc duæ expressiones, prima & secunda, in unum commixtæ, & in vas vitreum oblongum debitaque quantitatis injectæ fuerint: de novo digerantur, & crassa eorum substantia, quæ in fundo residet, eò usque separetur, donec omnis materia perfecte secundum artem sit purificata: & ea prorsus, quam in *nostra Pharmacopœa capite de syrups docuimus ratione.*

Hæc porro materia sic exactè purificata, in patina argentea, vel vase vitreo, ad lentum ignem apponi debet, ut exinde sic omnis humiditas secernatur, quò residuum in consistentiam mellis reducat: ut spissioris, in quo tota extracti prædicti ratio & essentia versabitur.

Duplex extractionis supradictæ descriptio.
Notandum autem obiter occurrat: quod pro gregariis prima & secunda extractio sufficit, ita ut ab illa aquæ per lentum cinerum ignem, ad mellaginem separentur. Qui sanè modus, ut admodum erit compendiosus, & breviter tempore perficere

tur: sic anteriori, qui principibus solisatque proceribus asservatur, plurimum cedit, sequæ utilitate inferiori longe agnoscat:

Si demum omnes quæ supersunt feces ad ignem reverberii in cineres redigantur, saltemque ex cineribus cum propriis extractionibus addideris: remedium multò præstantius evadet. Eo quod de omnibus, simplicium supra dictorum, & ingredientium, virtutibus substantiis, atque proprietatibus participabit.

Quin imo hoc in loco præterea juverit observare, quod omnes quæ ex præfatis extractionibus aquæ educuntur, & separatim segregantur: jam re ipsa sint bezoardicæ, & contra omnes morbos pestilenciales præsentissima.

Ex eodem porro extracto scrupulum ad libitum poteris exhibere, vel scotim, vel cum sua propria aqua, aut alia quavis cordiali permixtum: illudque præstantissimum est, tam ad præservationem, tum ad curationem pestilentialium remedium.

*Extractum minus cordiale:
ex Alexic.*

℞. Herb. Scordii
Tormentilla
Melissa cum roto
Scorzoneræ, recenter collectarum
an. M. iij.
Citriorum in orbiculos dissectorum
cum cortice N. v. aut vj.
Omnibus, tam herbis, quam ci-
Rr 33 tris,

tris, rite contusis in mortario marmoreo, & probe simul mixtis adjice

Cinnamomi ℥j.

Croci ℥℞.

Galla moschata

Elect. de gemmis an. ℥ij.

Camphora ℥j.

Ex his omnibus liquor abstrahatur ad siccitatem per balneum vaporosum: cumque fecibus residuis rursus affundas ad tincturam elicendam, pergendo in ceteris, ut in extracto minori peroralis methodus jam prescripta demonstrat. Et sic habebis extractum minus Cordiale, adversus cardialgias, & pestilentes affectus plurimum conferens.

Extractum minus Stomachicum.

℞. Rad. Calami aromatici, sive galanga

Cypero

Ligni aloes an. ℥ij.

Cort. Arantiorum

Et Cytoniorum exsiccat. an. ℥j.

Cinnamomi

Macis

Nucis moschata an. ℥ij.

Mentha sicca

Ambrosiana sicca an. ℞. ij.

Sem. Anisi

Feniculi

Ligustici

Granorum myrti an. ℥j.

Omnium myrobalanorum an. ℥℞.

Ros. rubr. p. ij.

Contundenda contundantur, & incidenda incidantur, misceantur, & indantur in magnum Matracium capax, superaffundendo

Succi Granatorum acidorum ℞j.℞.

Aqua Cinnamomi ℞℞.

Aqua Mentha &

Absinthii an. ℞j.

Vel quantum sufficit ad materiam irrigandam: cum his enumeratis liquoribus fiat tandem digestio in B. Et in reliquis imitare progressum superiorum extractorum majorum.

Extractum Stomachicum minus.

℞. Mentha

Ambrosiana an. ℞. iij. vel.

Cytoniorum decorticorum, & in orbiculos tennes dissectorum N. 4.

Herbae & Cytonia simul contundantur, & in pulpae formam redigantur: huic pulpae adde

Macis

Nucis moschatae an. ℥j.℞.

Spec. Aromaticorum an. ℥j.

Mixtis invicem omnibus, & in Alembicum injectis, fiat destillatio per balneum vaporosum ad siccitatem: Aquam inde elicitam iterum affunde fecibus, & in ceteris ad proliciendum extractum, sequere rationem reliquorum extractorum minorum, jam supra à nobis traditorum.

Extractum hepaticum minus.

℞. Ligni castia,

& omnium

& omnium santalorum
an. ℥ ij.

Rad. Rubiatinctorum

Filicis utriusque

Acetosa.

Oxylapathi

Rhabarbari an. ℥ j.

Eupatorii Mes.

Comarum absynthii pontici

Hepatica an. M. ij.

Sem. Apii

Petroselinii

Schœnanthos an. ℥ B.

Spica nardi

Flor. Cichorii

Centaurii minoris

Chelidonia.

Ros. rubr. an. p. 3.

Contundantur, & indantur in vase
vitreum: his adde

Aceti passulati ℥ j. B.

Aquat. Agrimonie.

Acetosa

Cichorii an. ℥ j.

Macerentur, destillentur, & aqua
rursum affundatur materiæ, & sic e-
ducatur extractum juxta methodum
aliorum extractorum maiorum.

Extractum hepaticum
minus.

B. Rad. oxylapathi:

Vincetoxicæ:

Acetosa

Filicis

Cichorea sylvestris cum toto
an. ℥ iij.

Herb. Agrimonie.

Hepatica

Centaurii minoris

Chelidonia an. M. 4. vel amplius.

Fructuum berberorum matura-
rum ℥ B.

Omnia contundantur optime se-
orsum, & probe simul misceantur:
quibus dein adjiciantur

Spec. Diarrhodon

Diatrisantali an. ℥ B.

Omnibus rite invicem mixtis, &
in Alembicum inditis liquor inde ad
ficcitatem destilletur, qui iterum af-
fundatur facibus ad extractum elici-
endum, veluti in aliis hactenus facti-
tatum est.

Extractum splenicum
maius.

B. Rad. Serpentaria maioris:

Filicis:

Valeriana ℥ ij.

Cort. Fraxini

Tamaricis ana ℥ iij.

Ceterach M. iij.

Sem. Cardui benedicti:

Cumini

Coffi an. ℥ j.

Piperis

Cubebarum an. ℥ vj.

Flor. Geniste.

Hyperici

Buglosse an. p. ij.

Rasura eboris

Cinnamomi an. ℥ B.

Limatura chalybis cum sul-
phure calcinata ℥ x.

Indantur in Matracium vitreum
superaffundendo

Aceti scillitici ℥ j.

Aceti buglossati

& Sambuciani an. ℥ B.

Aquat.

Aquar. Florum ebulli
Et scolopendria an. q. suff.
Ad materiam ritè macerandam: in
reliquis sequere modum aliorum ex-
tractorum majorum.

*Extractum spleneticum
minus.*

℞. Scolopendria
Fumaria
Pimpinella
Summitatum fraxini an. M. iij.
Flor. Genista recentium p. vj. vel amplius.
Contundantur in mortario mar-
moreo: his adde
Spec. Latifantis Gal.
Myrobalanorum omnium
Zingiberis an. ℥B.
Succi Pomorum redolentium ℔j.
Indantur in Alembicum, & destil-
lentur: deinceps fiat processus ut in a-
liis extractis minoribus.

*Extractum nephriticum
maius.*

℞. Rad. Restæ bovis
Eryngiorum
Bardana an. ℥ iij.
Herniaria sicca M. ij.
Sem. Cera
Vrtica
Raphani
Saxifragia
Feniculi
Anisi
Petroselinum an. ℥ ij.
Bacc. Iuniperi
Milii Solis

Nucleorum mespilorum an. ℥ j. ℞.
Lapillorum (quos oculos canes
vocat)
Calci testarum ovorum an. ℥ j.
Contusis & mixtis omnibus adde
Succi limonum ℔j. ℞.
Aquar. Stillatarum raphani
Argentaria
& Alkekengi q. suff.

Ut omnia ritè macerari possint, ac
tandem exprimi, & in extractum ad-
modum ceterorum concinnari.

*Extractum Nephriticum
minus.*

℞. Argentaria
Saxifragia an. M. iij.
Fructuum alkekengi maturorum
& Senelorum an. ℔j. ℞.
Gran. Iuniperi maturorum ℥ iij.
Limoniorum in orbiculos dissecta-
rum N. 4.
Contundantur omnia & indantur
in matracium: his affunde
Vini albi lib. i.

Destillentur omnia in Baln. vapo-
roso ad siccitatem: dein eadem aqua
extrahes tincturam ex dicta materia,
quam tandem exprimes & reduces in
extracta, ut reliqua.

Extractum hystericum maius.

℞. Rad. Bryonia ℥ iij.
Asari ℥ j. ℞.
Matricaria
Arthemisia
Nepetha siccarum an. M. iij.
Bacc. Iuniperi
Sem. Seseloidis

Ameos
Ruta
Carui
Anethiana ℥ij.
Nucis muscata
Cardamomi ana ℥sem.
Karabes ℥j.
Castorei ℥vj.

Contundantur & miscantur,
addendo

Hydromelitis vini ℔.j.

Aquar. Ruta

Matricaria, an. q. suff.

Ut macerari possint: dein fiat
expressio & extractum, ut artis est.
Singulari est mundificativum matri-
cis, ejusque omnibus affectionibus à causa
praesertim frigida subortu opitulatur.

Extractum hystericum minus.

R. Matricaria

Artemisia

Melissa

Ruta an. M. 4. vel amplius

Sabine M. 1.

His herbis adhuc recentibus
titè contusis adde

Castorei

Myrrhe

Crociana ℥j.

Cardamomi ℥j. sem.

His porrò omnibus affunde

Aque Cinamomi ℔ sem.

Et inde destilla omnem liquo-
rem ad siccitatem per Alembicum in
B. vaporoso: quæ destillandi ratio ce-
teris omnibus præstantia & securita-
tè præcellit, quod sæpius inculcare
non desistimus. Dein cū hoc eodem
liquore facibus siccis iterum affuso,

Tonus II.

omnes tincturas elicies: quo effuso
per inclinationem, facces exprimes
hancque expressionem junges cum
liquore sive aqua tincta. Omnibus
denuò injectis in Alembicum, inde
destillabis omnem liquorem, quem
studiosè servabis seorsim, & extra-
ctum residet in fundo in forma sa-
pæ, aut paulò sicciori.

Ad ℥j. offeres, vel in forma pilula,
vel dissolutum in sua propria aqua. Admi-
rabile erit in provocandū mensibus, & ro-
borando utero.

N. Hujus descriptionem paulò
fusiùs declaravimus, quàm reliquo-
rum, ut sit tanquam exemplar & nor-
ma, ad quam reliqua efformentur:
quorum dosis non excedet scrupu-
lum unum: quæque præbebis vel in
forma pilularum, vel dissoluta in suis
propriis aquis, quas ad hos usus sem-
per ad servabis. Hac itaque methodo
confici poterunt infinita alia extra-
cta, quæ pharmacopœus in tempore
parabit ad varios effectus semperque
parata habebit hujusmodi remedia,
eaque ex medici præscripto in usum
transferet, cum necessitas exiget: sic-
que non opus habebit, ut toties re-
centia colligat simplicia, aut ad de-
coctiones, expressionesque toties
cum tanto tædio reiterandas confu-
giat: Nam in promptu sibi erit extra-
ctum, quod statim in congruenti
quodam liquore dissolvat, indeque
effingat vel bolum, vel pilulas vel po-
tunculam, vel clysterem. Nos hic ad-
jicimus extractum carminativum,
cujus imitatione facilimum erit præ-
parare etiam dysentericum, diureti-
cum

Si

cum

cum, vulnerarium, & hujus generis alia.

Extractum Carminativum.

R. Baccarum lauri ℥ j.

Baccarum juniperi ℥ sem.

Sem. Dauci

Cumini

Foeniculi

Anisi an. ℥ iij.

Herb sic. Calamenti

Origani

Pulegij

Summisatura Anethiana M. 2.

Flor. Camomilla vera.

Flor. Nucum.

Et Sambuci an. p. iij.

Cinnamomi

Nucis moschata

Piperis

Cardamomi an. ℥ j.

Omnia crasso modo contusa, & simul mixta, indantur in Alembicum sive vitreum, sive terream, aut cupreum capax, superaffundendo hydromel vinosum, aut vinum album generosum, donec materia bene irrigetur. Vase obturato suo operculo fiat digestio in Balneo mediocriter calido per quatuor, aut quinque dies: quibus elapsis exprimes materiam vel per torcular tandem, omnemque liquorem inde expressum reservabis, fecibus affunde novum vinum album generosum, vel aquam vitæ, ut denuò fiat digestio, & expressio, ut hoc modo omnis virtus substantifica prædictæ materiæ exquisitius extrahatur. Omnibus expressionibus invicem mixtis, & in Alembicum inditis, inde

totus sepatetur liquor, quem accuratè servabis seorsim: sicut & extractum Carminativum, quod in fundo remanebit in consistentia inter durum & molle media.

Ad viginti usque grana exhibetis iis, qui colicis torquentur cruciatibus, vel viciium habent in ventriculo, aut intestinis, vel in forma Pilularum, vel dissolutum cum sua propria aqua.

Ve chysterem componas, de eo accipere oportet drach. i. sem. vel duas, idq; promptè dissolvere vel in quodam iusculo, vel in lacte, vel in vino, & sic dicto citius partum habebis enema carminativum, cum quo extracto, si voles, addere poteris extracta laxativa ad deturbandam, & evacuandam sentinam.

Extracta simplicia purgantia benigniora.

Haftenustractatum à nobis est de extractis simplicibus & compositis, quæ alterationi, corroboratori, aliisque pluribus medendi indicationibus inserviunt: nunc nobis dicendum restat de extractionibus simplicibus, & compositis purgantibus.

Quamvis autem in tractatu nostro de Spagyrica preparatione, de hujus generis extractis egerimus, ita ut Vreckerus maximam illorum partem in Antidotarium suum speciale transtulerit, mihi que hic occasio esset in nostram hanc Pharmacopœam eadem introducere: nos tamen in iisdem describendis nunc alia planè utemur methodo ac via facili nimium & perspicua: publicoque pet-

fruen-

fruendos alios elargiemur fructus, quos, favente Minerva ex Vulcani interitum officina exhaustimus: prætermisissis, quæ vel in nostris, vel aliorum voluminibus descripta jam reperiuntur.

Jam supra fusè, & dilucidè satis docuimus rationem eliciendi *essentiam Aloes*: essentiam dicimus, quia ab extracto, quale aloes jam est, præparata fuit. Quo pacto elicere quoq; licet *essentiam elaterii* aliorumq; succorum expressorum, concretorum, & crasso modo in extracta reductorum.

Extractum sive Essentia Rhabarbari.

Extractum, sive essentia rhabarbari fit hoc modo.

Recip. *Rhabarbari electi lib. sem.* vel quantum voles: huic, crasso modo conquassato, affunde *aquam endivie, succo limoniorum, vel citriorum acidulam* redditam, ut rhabarbaro supernatet ad lib. sem. His correctivi loco adjice

Cinnamomi ℥℞.

Santalrubri ℥j.

Omnia stent in digestionem Bal. Mar. donec *aqua cichorea* in rubini tingatur colorem. Hanc aquam tinctam separa per inclinationem: læpius affundendo novam aquam continuandoque hanc operationem, donec aqua amplius non coloretur: tandem expressis fortiter omnibus, & cum priori aqua tincta permixtis, inde separabis aqueum liquorem per Baln. vaporosum: & extractum sub-

sidebit in fundo in forma gummi vel sapæ perfectè coctæ & rubicundissimæ.

N. 1. Extractum Rhabarb. cum Sp. Vini. Vide in Phytolog.

N. 2. Eodem modo extractum parabis ex omnibus radicibus modica purgandi facultate præditis, quales sunt *gentiana, mechoacam, sanicula Dodonei, &c.*

Extractus fol. Senæ.

Sic quoque extractum senæ fiet: sed loco aquæ cichoreæ accipienda erit aqua pomorum redolentium, quæ acidula sit facta (loco succi limoniorum) liquoribus acidulis, vel salis petræ, vel sulphuris, vel vitrioli, qui tincturis foliorum & florum, quantumvis jam emarcidorum, exsiccatorum diuque in arculis reservatorum extrahendis aptissimè conveniunt: Correctivi vicem subibit anisum aut garyophylla, in pauca quantitate addita.

Extracta florum purgantium.

Sic eadem methodo extracta conficies ex omnibus floribus purgantibus, ex *rosis pallidis, violis, floribus persicæ arboris, floribus prunorum tam sylvestrium, quam hortensium, floribus centaurei, sumiterra, & hyperici.*

Sic ex *agarico, ex seminibus ebuli, sileris montani, & similibus*, præclara quoque extracta educes purgantia.

Extracta purgantia violentiora.

Proponamus modum extracta

Sis 2 parandi

parandi ex simplicibus violentioribus, initium sumentes ab illorum radicibus ex quibus alio modo, quam in præcedentibus, extracta concinnantur. Exordiemur autem ab extracto *esula* omni hydropisi, aliisque morbis, in quibus serosorum humorum expurgatione opus est, apto & congruo.

Extractum Esulae.

Recip. Radices & folia, hoc est, totam substantiam *esulae minoris*, ex his exquisitissime contusis exprimatur succus per torcular: hoc succo in matracium vitream cum collo longo indito, fiat digestio in B. M. Fæcibus, in quibus adhuc plurimum virtutis purgantis inest, affunde serum lactis clarum, aut aquam lactis destillatam, ad fæcetitè & exquisitè irrigandas, quæ in aliud vas injectæ digerantur per idem B. M. tribus quatuorve diebus: deinde omnia prælo fortiter exprime; hæcque ultima expressio addatur alteri priori, omnia digerendo in eodem B. M. semperque separando fæces à claro, sive purum ab impuro, donec materia tua nihil amplius crassamenti deponat, sed clarissima, colore rubicundissima, gustuque dulcissima in fundo subsideat, quæ veræ perfectæque digestionis signa sunt, sicut jam alibi diximus.

Hæc materia transfundatur in aliud Alembicum, ut liquor omnino inde destilletur ad siccitatem per Bal. Mar. vaporosum, & in fundo remanebit extractum *esulae* in forma sapor rubicundissimæ, & gustu dulcissimæ: de quo extracto exhibe scrupul. sem.

ulque ad *drach. sem.* idque vel in forma pilularum, vel dissolutum in sua propria aqua, quam reservasti.

Summum & excellens purgans est, & omnibus hydropisibus, cachexiæ & vermibus aptissimum remedium.

Aliter.

Idem extractum parabis etiam alia methodo, contundendo ut supra *esulam*, & destillando aquam suam usque ad siccitatem, rursumque affundendo aquam suam propriis suis fæcibus siccis, sed nequaquam tamen exustis. Nam balneum vaporosum impedit omnem ustionem. Hæc aqua afficiet & extrahet tincturam *esulae*, & impenitè colorabitur: quam destillabis, & extractum, sive sapa remanebit in fundo Alembici: Et eandem aquam destillatam affundes denuò fæcibus prioribus, ex quibus parasti extractum, idque toties reiterando, donec aqua non amplius tingatur, & ultimo post macerationem exprimendo dictas fæces per torcular, & addendo enarratam expressionem tincturis reliquis, ut ex omnibus fiat unum extractum. Si ex fæcibus utriusque præparationis combustis, salem cum sua propria aqua, eamque extracto proprio addideris, ejus purgandi vim & efficaciam validiorem reddes. Sunt multi, qui in præparandis hujusmodi extractis, tum *esulae*, tum aliorum quorumvis purgantium sola aqua vitæ uruntur, quod nobis non adeo displicet: est enim ignis naturæ ille qui digerit & concoquit horum simplicium

cium cruditates, in quo plurimum situm est. Præterea eadem jam tenui, & acrearum existit partium, ut hoc nomine promptius, quàm cetera quævis dissolventia alliciat rerum essentias, quibus extractis faciliè inde separatur. Sed plus mihi arridet ratio illa, quam modò declaravimus: de quibus tamen omnibus liberum cuivis relinquo iudicium.

Ad hunc igitur supra commemoratum modum extracta præparabis ex *thymelea, chamalea, mezereo, & reliquis omnibus tithymali speciebus, & ex ipso quoque helleboro nigro, si in loco eo habitaveris, ubi recens colligi potest.*

Sed cum non omnes montibus sinus vicini, quibus hæc herba copiosè crescere solet, neque ejus copia, nisi cum jam exsiccata sit, faciliè detur ejusdem extractum in hunc sequentem modum præparandum docerimus.

Extract. hellebori nigri.

Recip. Radicum & fibrarum hellebori nigri veri (cave ne adulterinum accipias) lib 1. omnem sorditiam prius aqua ablue: dein ea mactera per integrum diem in aceto rosato: hoc enim tollet nimiam illorum acrimoniam & venenatam qualitatem: Effunde acetum: radices a mediocriter ad ignem lentum exsiccata & crasso modo contusa, indantur in matrarium capax, superaffundendo succi limoniorum partem unam, & succi pomorum redolentium partes duas (succis his prius optimè de-

puratis & clarificatis) ut materiam duos tresve digitos supernatent; omnia stent in digestionem Baln. Mar. donec succi in colorem rubicundum tingantur, & exactè imprægnentur tota hellebori substantia. Cola postea omnia, & fæces prælo exprime: ultimam hanc expressionem commisce cum prima colatura: Et iterum affunde facibus novum succum rosarum pallidarum optimè clarificatum, indeque denuo extrahe omnem substantificam virtutem in Bal. Mar. colando & exprimendo iterum omnia, & misce hanc colaturam, & expressionem cum prioribus illis: omnibus in matrarium capax injectis, fiat digestio in Balneo, purumque ab impuro separetur. Tandem separa ad calorem lentum humiditatem, donec in fundo maneat extractum in spissiori paulo forma, quam sapa est.

De hoc miscebis scrup. 1. cum scrup. sem. extracti confectio. Hamech: ex qua mixtione formabis duas pilulas, & habebis excellentissimum remedium purgans contra omnes manias, epilepsias, melancholias, febres quartanas, & alios morbos, qui altiores radices agunt, & occulta habent seminaria; effectus præterea demonstrabit eximios, citra ullam tamen molestiam aut perturbationem.

NOTA.

Postquam enumerato helleboro addideris extractum confect. Hamech purgans, iis insuper adde extractum trochiscorum alhandal, vel diagriddii ritè præparatum, aut simile aliquod purgans, quod purgationem

per inferna promoveat, & vomitivam hellebori vim cohibeat, quod in primis notandum est inceteris omnibus violentis purgantibus, & vomitoria facultate simul pollentibus: hæc enim vomitoria vis, per additionem remedii purgantis, quod facultatem habet per inferiora trahendi ac educendi, omnino retunditur & inhibetur.

Hactenus haud dubiè animadvertisti in variis ejusmodi purgantibus extractis, varia quoque menstrua & dissolventia, apta tamen & congrua à nobis usurpati, & quorum magni & egregii effectus abunde satis patebunt. Sed verus & penitus chymicus, qui ingeniosa quadam arte & industria sciverit præparare aquam vitæ tartarifatam, hujusque perfectam cognitionem adeptus fuerit, is poterit inde eruere dissolvens quoddam sive menstruum generale, quo extrahet essentias omnium rerum purgantium, radicum, foliorum, herbarum, seminum, fructuum, & florum: is, inquam, verè gloriari poterit de summo & elegantissimo Naturæ mysterio: de quo non licet plura addere, ne justam Doctorum iram & reprehensionem incurram: hi enim vitio mihi verterent, si tam preciosas margaritas nimis aperta & clara verborum oratione prostituerem, easque porcis proicerem, hoc est, in commune & rude vulgus tam rara & præclara arcana spargerem, ac disseminarem: quod tantis arcanis indignum, ceteris tamen, quæ in scriptis nostris liberali impertivimus manu, meritò acquiescet.

Juxta has descriptas simplicium extractorum formulas conciet expertus, & industrius Medicus tot, quot voluerit, extracta: quibus ea addet correctiva, quæ scopo suo satisficient.

Extracta purgantia composita.

Supereft, ut in Pharmacopoeæ nostræ decorationem adjungamus extracta quædam composita, tam Catholica, sive universalia, quam cholagoga, phlegmagoga, & melanagoga: juxta eam videlicet methodum, quam in purgantium vulgarium tractatione supra secutus sumus.

Extractum Catholicum.

R. Fibrarum hellebori nigri, cum aceto præparatarum (hæc enim est prima hellebori præparatio, ut iam supra diximus) ℥j. ℞.

Turbith albi, & gummosi

Hermoadactylorum ana ℥ij.

Asari

Gratiolæ ana ℥j.

Trochiscorum Albandal. ℥vj.

Omnia conquassata indantur in matracium, addendo

Spec. Diarrhodon

Latificantis Gal. ana ℥ij.

Superaffundendo

Aquar. Fumiteræ

Pomorum redolentium ana ℔j.

Succi Linorum optimè depurati

Succi Granatorum acidorum, sive berberorum ana ℔.℞.

Ut

Ut liquores materiam duos digitos supernatent: stent omnia in digestionem Balnei calidi per 6. aut 7. dies: Postea colentur & exprimantur omnia per torcular fortissimè, & servetur hæc expressio.

Scorsim autem fac hoc sequens extractum.

℞. Rhabarbari ℥ij.
Agarici trochiscati ℥x.
Folicul. senæ ℥iij.

His correctivi loco adde

Cinnamomi ℥ij.
Garyophyllorum
Anisi an. ℥j.

Superaffundendo

Aquar. Agrimonie
Cichorii

Acidularum redditarum succo limoniorum, quantum sufficit, vel potius liquoribus acidulis sulphuris aut vitrioli imbuantur, qui promptissimè allicient tincturas & virtutes purgativas: fiat extractum digerendo, colando, & exprimendo omnia, ut supra. Hæc expressio addatur priori, ut liquor omnis inde eliciatur ad siccitatem per Bain. vaporosum, & infundo residet extractum Catholicum.

De hoc exhibebis ℥℞. illumq. in suo proprio liquore dissolves, quem ad hos usus servabis, vel in forma pilularum exhibitum purgans universale habebis præstantissimum.

2. Extractum cholagogum solutivum.

℞. Rhabarbari ℥vj.

Folicul. Senæ ℥iij.

Scammoneæ preparata ℥j.

Spica nardis

Santali cistini

Cinnamomi an. ℥℞.

Trochiscorum berbæ is ℥ij.

His affunde succi ros. pallidarum optimè depurati q. suff. digere, cola, & exprime omnia calidè per torcular & fac extractum in consistentia sapæ: cui addes æquali pondere extractum sive essentiam aloes seorsim paratam, ut jam docuimus, supra capite de pilulis: misce & decoque omnia ad ignem lentum usq; ad eam consistentiam, ut pilulam unam magnam, vel duas minores inde formare possis.

Purgat benignè, & sufficienter omnes humores serosos, calidos, & biliosos. Dosis est ℥j. ℞. Vel, si voles, addes huic extracto (loco aloes) extracti cassie, tan. arindorum, & prunorum dulcium ana æquale pondus extracti ponderi respondens, coquantur omnia in formam opiata. Sufficiet de eo exhibere pro dosi drach. duas vel tres ad siemmum, in forma boli, quam præbebis cum syrupo violato solutivo. Et excellens & benignum parabit remedium ad febres tertianas simplices & duplicatas: ad febres item continuas ardentes & biliosas, & ad quavis mala, à causa calida in capite sive in aliis partibus, suborta.

Extractum ex Cassia docuimus alibi.

3. Phlegmagogon.

℞. Agarici trochiscati ℥iij.

Hermodactylorum,

Turbit

Senæ

Sena
 Medulla caribami an. ℥iij.
 Rad. Esule preparata ℥j.
 Trochiscorum alhandal ℥β.
 Salis gemma
 Macis an. ℥j. β.
 Spec. Aromatici rosati ℥ij.
 Cum aqua cinnamomi fiat extractum. Sufficit de eo offerre ℥j. β. in forma pilulæ.

Morbis omnibus pituitosis, & ex causa frigida subortis mirificè confert: morbo præsertim articulari. Humores enim pituitosos & serosos in articulos decumbentes mirum in modum educit.

N. Radicis esulæ præparatio una eademq; est cum hellebori præparazione: macerando nempe eam per 24. horas in aceto rosato optimo, & dein exsiccando.

4. Melanagogon.

℥. Folicul. sena ℥vj.
 Rad. seu fibrarum hellebori præparatarum ℥ij.
 Turbith
 Myrobalanorum omnium ana ℥j. β.
 Trochiscorum alhandal ℥vj.
 Flor. Violarum
 Rosarum rubrarum
 Epithymi ana P. 2.
 Spec. Latifantis Gal. ℥ij.
 Succarorum optimè depuratorum sumi terra
 Pomorum redolentium
 Et feri lactis ana q suff.

Fiat enumeratorum simplicium omnium, crasso modo conuassatorum; maceratio & digestio in balneo per 8. dies; Postea

colentur, exprimantur, & depurentur, & reducantur in extractum, sicut cetera.

Extract. Spec. hieræ picra Gal. & hieræ colocynthidos, & reliquarum vulgarium purgantium.

Eodem modo extractum conficiet ex speciebus hieræ picra Galeni, hieræ colocynthidos, diaturbith, diacarthami, diaphœnici: ac fere ex omnibus pilulis aliisque purgantibus cum menstruis congruis: nimirum cum aquis sumi terra, filicis, agrimonie, pomorum redolentium, sero lactis, & finilibus, acidulis redditis cum succo limoniorum, aut cum quodam aceto scilicet litico, vel alio, in ceteris procedendo ut supra.

Exempli gratia inter alia seligemus confectioem, siue magnum illud electuarium Hamech, à Mesuzo descriptum: & hieram Pachii, quam & hieram Diacolocynthidos vocant: quæ duo purgantia, licet omnium frequentissimè à medicis quotidie præscribantur: correctione tamen in primis indigent, ob nimiam illorum caliditatem, amaritudinem, & agendi violentiam: quas qualitates à colocynthide, primario ingrediente obtinent.

Confectio hamech.

Videmus quædam spagyrica ^{quid ob} artis lincamenta, vel in ipsa ^{confectione seruandum in} confectioe ^{vulgaris} Hamech, non obscurè adumbrata: in ^{preparati-} qua major artis industria ^{con-}spicitur, quam in cæteris purgantibus ^{omni-}

Vas igitur probè clausum ponatur in B. M. mediocriter calido: ubi intra triduum aut quatrimum aqua rubicundissima instar sanguinis, & limpidissima apparebit: quam sensim per inclinationem transfundas in Alembicum vitreum: & caveas ne turbidi quid simul transeat: aliam aquam novam affunde siccibus, & pone in digestionem B. M. per duos tresve dies: separando aquam puram, totiesque id reiterando, quousque aqua amplius non tingatur aut coloretur: ex hoc enim ligno, perfectam omnium virtutum & tincturam extractionem cognosces. Aquæ tota humiditas inde per exhalationem separetur, in cineribus aut B. M. vaporoso: in fundo Alembici duriuscula quædam subsidet substantia.

Per digestionem & coctionem in B. M. omnium amaritudinem tollitur.

Ex hac postquam refrigerit, formari possunt pilulæ: quarum duæ ad drachmam vel amplius, purgando corpori sufficiunt, citra aliquam noxam aut offensam. Deauratæ, nullam omnino amaritudinẽ, antea per digestionẽ ferè sublatã, repræsentant, nec ullã ventriculo molestiam facessunt. N. Loco aquæ pomorum, sumi potest aqua destillata ex lacte, vel ejus tero, aut aqua fragariæ.

Hiera Pachii.

Juxta eundem modum extractum paratur ex *hiera Pachii*: cujus compositionis ingredientia sunt, stæchas, marrubium, chamædrys, agaricus, colocynthis, opopanax, sagapenũ, radices aristolochiæ rotundæ, petroselinii, piper album, cinnamomum, spi-

canardi, myrrha, serpillum, crocus: omnia hæc contrita, quorũ pondus facit nonaginta quinq; drachm. invicẽ miscetur cum mellis crudi, solusmodò despumati, triplo, h. e. libris tribus, minus duabus unciis, aut circiter.

Extractum Hiere & Pachii.

Extractum autem citra mellis additionem, ex solis speciebus fiat, quibus in vitrum positis affundatur aqua destillata, vel ex sero lactis, vel ex sero tertæ, aut pomis redolentibus: quibus aquis permiscetur succi aciduli limonum & granatorum, ut diximus: sicque deinceps tincturæ, secundum artem, vel eandem in confectioe Hamech methodum, extrahentur.

Aliter.

Ejusdem extracti præparatio fit adhuc alio modo, crassiori quidem, sed breviori via. Post primam enim digestionem, 4. aut 5. dierum, materia per setaceum trajiciatur, & denuò in vitro novo, in digestionem ponatur: addendo succorum pomorum & cydoniorum optimè depuratorum, ana sesqui libram: post sufficientem digestionem, per duos aut tres dies: omnis humiditas per Alembicum evaporatur quoad materia in fundo, in electuarii aut opiatæ consistentia, subsidat: cui non opus est mel admiscere: sufficientem enim dulcedinem & suavitatem suppetunt additi illi succi, per se dulces & mellisui. Sin verò eandem in eximiam dulcedinem convertere velis: adde mannae electæ uncias sex, & fac, ut simul cum succis illis digeratur.

Dosis

Dosis hieræ, hoc modo præparatæ, sesquidrachma, aut drachmæ duæ ad summum, in forma boli: & semuncia in clystere. Quæ licet crassiori modo sit præparata: non tamen ita noxia est ventriculo, ut vulgaris illa. *Eius usus erit in magnis & gravibus morbis: ubi eccoprotica, tanquam nimis languida, altius quàm ad primam corporis regionem penetrare nequeunt.*

Quanta virtutes hieræ Pabii acribusantur à Scribonio Li. de compos. medic. cap. 29.

Quantis, quæso, laudibus eandem hieram extollit Scribonius Largus, quam affirmat summum & præcipuum medicamen esse, epilepsia, vertiginis, mania, hemicrania: asthmatis & catarrhi subitanei: incubi præterea, convulsionis canina, & omnium melancholia affectuum, nec non podagra, ac imbecillitatis ventriculi?

Si igitur ea tantis proprietatibus prædita credatur, nondum præparata aliter, quàm cum crudi mellis admixtione: multo certè nobiliores ac præstantiores demonstrabit effectus, post debitam præparationem, quam modò descripsimus: quod vel experientia teste manifestum est.

Aqua vitæ tartarizata est verum dissolvens omnium purgantium.

Sed proprium dissolvens omnium purgantium in genere radicum nempe, herbarum, seminum & florum est aqua vitæ tartarizata, omnibus veris philosophis ad unguem cognita & perspecta: Sed præstat tantum arcanum silentio involvere, quàm promiscuè omnibus patefacere, & temerè effutire.

De Extractis ex animalium familia depromptis.

Præter omnia enarrata extracta

simplicia & composita, alterantia, corroborantia, & purgantia, quæq; omnia è vegetabilium ordine desumpta sunt: quædam adhuc supersunt tractanda, quæ ex animalium partibus educuntur. Huiusmodi igitur, quorum etiam supra mentionem fecimus, nunc describenda aggrediemur.

Exordiemur autem ab iis, quæ ab homine sumuntur. Sed est instituti nostri, cuncta illa magisteria & arcana, quæ ab eodem erui possunt, hic enumerare aut introducere: veluti sunt admirandæ illæ præparationes mumie, tam recentis corporeæ, quàm liquidæ spiritualis: variaz item & elegantissimæ illæ præparationes cranii tam recentis, quàm è sepulchro extracti: hæc omnia, inquam, si hic inserenda essent, finis nunquam daretur: peti igitur possunt aliundè ex scriptis nostris. Sufficiet mihi nunc unicam tantum descriptionem extracti cranii humani in medium proferre.

Mumia præparationes.

Cranii extractum.

Recip. igitur duo vel tria cranis recentia, hæc in mortario marmoreo crasso modo terantur: materia hoc modo trita indatur in matracium capax cum collo longo, superaffundendo aquam vitæ iuniperi sive salviæ, ut 4. vel 5. digitos supernateat vase accuratissimè clauso, ne quid transpiret, fiat digestio in Baln. vaporoso per 12. dies ad minimum: post coletur & exprimat materia per torcular perquam fortissimè: ex qua liquor exhibet rubicundus instar san-

Tit 2 gvinis,

gvinis, qui oleosus & resinofus erit: iterum affundatur facibus, novum menstruum digerendo per 4. vel 5. dies, colando & exprimendo adhuc omnia per torcular, ita ut omnis essentia substantifica exactissimè extrahatur. Omnes hæc expressiones & liquores invicem commixti & in Alembicum inditi, destillentur per Baln. vaporosum, donec remaneat extractum in forma sapæ, impregnatum tum sulphure, tum sale, quo potissimum cranium abundat, imò totum ferè salinum existit.

Hoc extractum digestum & perfectè depuratum, tanquam thesaurum preciosissimum adversus epilepsiam diligenter adserva: dosis est scrup. sem. vel scrup. 1. cum sua propria aqua destillata, que per se iam præstans epileptico est.

Extractum hepatis vituli.

Descriptimus supra, sub finem capitis de Decoctis, extractum splenis bovis, efficax & utile ad provocandos menses: Ad cuius imitationem quoque parabitur extractum hepatis vituli: quod omnibus hepatis affectibus, ipsiusque imbecillitatibus conducet, in fluxu præsertim hepatico, & hydropisi. Sed hepatis isti vitulino addenda erunt:

Santali rubri

Cinnamomiana ℥B.

Spicanardi

Rosarum rubrarum anap. 1.

Conserv. flor. cichorii ℥j.

Trochiscorum rhabarbari

Et Eupatorii ana ℥vj.

Tandemque omnia coquenda in magna phiala capaci, & bene oc-

clusa, in Baln. ferventi per 7. vel 8. horas, donec hepar ferè totum in liquorem redactum fuerit: quem ad perfectionem decoques, addendo, si velis, saccharum.

Egrotans ex hepatis imbecillitate laboranti, exhibebis huiusmodi extractum vespere & mane, & eximius percipies effectus.

Extractum pulmonis vulpis.

Extractum pulmonum non solum vulpis, sed & vituli, & agni, sit consimili planè methodo, addendo pectoralia, affectibus pulmonum congrua.

Extractum è cornibus cervorum teneris.

Eodem modo exteneris cervorum cornibus: vel ex eorundem etiam cornibus induratis, sed adhuc recentibus.

Admirabile est extractum, contra pestem, venena, vermes, corruptiones & diversa alia mala & symptomata, que inde suboriri solent.

N. Loco aquæ vitæ juniperinæ dissolventis perfunderetur officio suo propria aqua, si fieri possit, vel quedam aqua bezoardica aut theriacalis, cuius varias descriptiones supra dedimus, quæ aquæ prius acidulæ reddatur cum liquore sulphuris acidulo.

Extractum castorei.

Extractum castorei fit eadem ratione: in cuius præparatione dissolventis vicem subministrabunt aquæ melissæ, calendulæ, præoniæ aut similia antepilepticarum, aut cephalicarum. Et sufficent hæc omnia macerare

rare in B. per 4. aut 5. dies, & postea colare, exprimere, & liquorem evaporatione inde separare, ut omnia reducantur in extractum.

Conferet omnibus epilepsis, paralytibus, apoplexiis, & similibus cerebri affectibus.

Extr. oculorum cancrorum, testarum ovorum, limacum, &c.

Extracta, sive magisteria oculorum cancrorum, ut appellant, testarum ovorum, limacum, & similitum, quæ omnia salis naturam participant, fiant cum menstruo acido, cum aceto nempe, vel vini, vel hydromelitis vinosi, vel cum succo limonum, berberorum, & similibus. Si igitur eiusmodi testis, & membranulis, sive pelliculis ovorum gallinaceorum, & similitum rerum dissolutis, statim eorundem dissolvens inde separare velis, (quod elegans & magnum utriusque mysterium, haud contemnendum est) aliquot guttulæ liquoris sive salis tartari dissoluti, superiniciendæ sunt: & sic magisterium parabis excellentissimum, ad calculos dissolvendos, strangurias, hysurias, ischurias, difficultates & suppressiones urina: pro dosi offerantur pauculatantum grana: ita enim effiacia, & energia polleat eiusmodi remedia in his affectibus medendis.

Extr. matricis leporinae & secundine mulieris fecunda.

Ut extractum fiat è matrice leporina, & secundina mulieris fecundæ, oportet has partes probe prius lavare & ablucere vino albo, postea

desiccare, & in pulverem reducere: & dissolvente uti aqua quadam vitæ alkalifata: quæ ipsas subito dissolvit & in essentiam reducet.

Hac essentia, separato suo dissolvente, efficacissima & prestantissima est ad matrices, steriles fecundandas, & conceptioni idoneas reddendas.

CAP. XXXIII.

De Feculis.

ALia quoque ratio est extractum conficiendi, ex radicibus multo succo abundantibus. Hoc extracti genus feculæ nomine insignitum est ac si exiguam sive minima faciem, separandam, & usui adaptandam pronunciare.

Fecula bryoniae.

Ut igitur fiat fecula bryoniæ, quæ, ut ante diximus, singulare est mundativum matricis, & verum hystericum medicamentum contra quascunq; uteri suffocationes.

Processus operationis in eum, qui sequitur, modum instituatur.

Recip. rasuram radicis bryoniæ, quam minutim concisam & contusam, indas in faccum linteum, è quo sub prelo extrahas ac exprimas quam fortissimè succum, qui succus in vitro conservis ad servandis destinato detineatur in loco frigido, non calido: & paucis diebus spatio videbis in fundo colligi fæces albilissimas instar amyli, quibus supernatat aqua turbida, & alba instar seris lactis, quam separabis per inclinationem amyli autem in fundo residens, in pluribus vasis parvis vitreis aut terreis vitreatis

Ttt 3 pones,

pones, ut oprimè desiccet in umbra, non in loco calido, & paucis horis materia exsiccabitur in forma amyli, quod faculam bryoniae appellant, ex qua fingitur pilula 10. vel 12. granorum pondere, admiscendo paucum castoreum, vel asam foetidam: summum & præcipuum remedium est contra omnes matricis suffocationes.

Facula ad rad. Iridis.

Sic facula ex radice Iridis præparatur, quæ singulare remedium est adversus hydropsim.

Facula rad. Aronis.

Ita etiam fit facula ex radice Aronis, quæ efficax est ad humores corporis nostri tartareos gummosos ac tenacissimos dissolvendos, qui alias durities & obstructions viscerum progignunt, & seminaria, radices & fontes existunt plurimorum diuturnorum & deploratorum morborum, quales sunt febres quartanæ, cachexiæ, & similes: sed huic faculæ jam exsiccatæ affunde aquæ filicis vel scolopendriæ q. suff. digerantur ad ignem Balnei Mar. per unum aut alterum diem; aqua dein per inclinationem separetur, & materia tandem denuo in umbra exsiccet, ut fiat facula.

CAP. XXXIV.

*De Extractis ex metallicis
seu Magisteriis.*

Reliquum est, ut nunc dicamus de extractis, essentiis, magisteriis, & tincturis rerum metallicarum, quibus complectimur *gemmas, mar-*

garitas, seu perlas, videlicet, corallia, hyacinthos, & alios lapides preciosos & non preciosos.

N. Exhibentur hoc loco vulgares magisteriorum seu essentiarum præparaciones, minus vulgares.

Essentia seu sales coralliorum & perlarum.

Essentiæ & magisterii coralliorum & perlarum uno eodemque artificio præparantur.

Corallia crasso modo conterantur: perlæ verò integræ manentes & ignitæ extinguantur in aqua vitæ fortissima, idque sæpius, & hæc est ipsarum calcinatio: Postea ritè dissolvantur in succo limoniorum, vel berberorum; qui succus post illarum dissolutionem rursus separetur, & quod in fundo remanet, (quodque postea pluries cum aquis cordialibus dissolui, & coagulari potest, ad aciditatem dissolventis acidi tollendâ) dicitur *sal, sive essentia perlarum.*

Magisterium perlarum & corallorum.

Ut magisterium ex iisdem fiat, dissolvendæ sunt in fortissimo dissolvente, quale est acutum alkalikum, aut acutum mellitum, & ut perlæ post perfectam suam dissolutionem, rursus separetur, citra dissolventis tamen exhalationem, (quod alias salem ammoniacum acidum, & vitriolatū hoc modo cōjunctū relinqueret cum se dissoluta, & à qua difficulter separetur) dissolutioni huic superiniiciendæ sunt aliquot gutt. olei tartari, cujus opera perlæ dissoluntur in
ictu

ictu oculi fundum petent, summè albicantes instar nivis: à quibus postea prædictum dissolvens facillimè separabitur per inclinationem, & materia aliquoties abluetur aqua, & perfectè edulcabitur, quod sanè opus, citra magisterii opem non perficitur; Unde etiam res, in hunc modum præparatæ, nomen suum obtinuerunt.

Hoc perlarum magisterium, in quolibet liquore tum dissolutum, admirandum est: natura nostra corroborativum, non secus ac magisterium corallorum, cujus præparatio consimili penitus fit ratione.

Magist. hyacinthi smaragdi & rubini.

Magisteria hyacinthi, smaragdi, & rubini eadem quoque methodo & artificio præparantur, sed calcinatio illorum fit cum floribus sulphuris.

Magisterium hyacinthi est singulare & specificum remedium contra *spasmus, & contracturas.*

Magisterium rubini *venenis, pesti, & omnibus corporis corruptionibus adversatur.*

Magisterium smaragdi succurrit peculiariter *epilepsii.*

Magist. lapidis judæici & lap. lyncis.

Eodem modo parantur lapides, Judaicus nempe, & lyncis, qui reducuntur in magisterium, de quibus prodosi tantum duo vel tria grana ad summum offerantur cum quodam liquore congruente.

Summum præstant remedium ad-

versus ischuriam, sive suppressionem urinae, & attritionem, & expulsionem calculi.

Magist. lap. lazuli.

Sic quoque conficies magisterium lapidis lazuli, *singulare purgativum humoris iracundiarum, & præstans medicamentum contra omnes manias & melancholias.*

CAP. XXXV.

DE SALIBUS.

NOTA I.

Vsum salium esse tum culinarem, tum medicinalem.

EX iis, quæ tomo priori de Sale attulimus, manifestum est in eo residere vitale rerum principium ac radicem fecunditatis ac conservationis, Idque fundamentaliter in Sale fixo: Etenim ut liquor acidus ac mercurialis rerum, aciditatem suam mutuatur ex sale quodam armoniaco & volatili, quæ à fixo promanat: sic liquor sulphureus ac oleaginosus aliunde virtutem suam non sumit, quam à sale dulci nitrosulphureo, qui ipsam ex sale fixo mutuatur: ita ut in fixo sale & ex eo mercurialis illa aciditas & sulphurea virtus promaneant, ab eoque tanquam à radice & prima origine fructus suos recipiant. Ut hinc notare liceat, ac admirari, in una eademque essentia triplicem substantiam distinctè educi: ex qua res omnes creatæ facultates, virtutes ac proprietates suas depromunt ac hauriunt, sicque eas in uno eodemque subjecto subsistere

stiterit ut duæ aliæ ab una alia producantur.

Eæ autem tres essentialia, ubi separatæ fuerint, & rursus copulatæ aut unitæ, admirandis crescunt virtutibus, ac facultatibus, & ingentem perfectionem assequuntur. Quæ quò sepius & disjunguntur & uniuntur, eò perfectiores ac sublimiores potestatum gradus obtinent, ut inde etiam universalis ac præstantissima omnium Medicina comparetur.

Mirum igitur, quod nonnulli virtutem salium in usu medicinae deprimant: *Sales Chymici sunt caustici; inquit, In adustis enim omnibus manet empyreuma. Ergo non possunt vivere conservare. Quin imo non possunt illis nisi contra naturam inesse. Item: Generandis & conservandis animalibus sola dulcia conferunt: salsa illis sunt insensissima: lis enim anim. alicula omnia, ut vermes, interficiuntur, eaq, ut capitalem hostem respiciunt. Hinc inferunt: Concludamus igitur: Potestne sal esse principium rerum naturalium? Medici jubent abstinemus à salsis: salem dumtaxat pro condimento, hoc est, paucissimum concedunt, &c.*

R. Non vident se pugnancia loqui: volunt enim sales abiici, quòd noxii sint potius nobis, quam utiles: attamen dulcibus nos nutrirunt & conservari, quasi verò dulcia ex dulcibus salibus non proficiantur: quæ diximus tamen saporem obtinere, quòd temperata & perfecta maturatione coctionis eum gradum adeptæ sint: cum alii sales alio modo, hoc est, plus vel minus perfecte cocti alium saporem referant. Ergo si dulcia nutriunt

& conservant, sales quoq; nutriunt & conservabunt, cum ius saporibus & gratis spiritibus sales foveant & nutriant, cum ingratis verò & naturæ nequaquam familiaribus noceant.

Addo porro contra istud axioma, *abstinentum esse à salsis, & insulsum panem salito esse salubriorem, distinctione opus esse. Si enim ad sanitatis conservationem præcipiatur salis abstinentia, inter populares errores hunc quoq; recensemus, quemadmodum & post purgationem jusculum insulsum non minore errore præscribi asserimus, quòd si saliatum temperatè, non modò non eluat ventriculum, & intestina, sed salis vi etiam ad ipsas medicamentorum reliquias abstergendas convenientissimum reddatur. Salis enim proprium est, inter ceteras facultates, quas possidet, detergere, obstructions expedire, putrefactionem ac corruptionem arcere, unde moderatè illius usus non tantum non noxius, sed maximè necessarius ac in conservationem vitæ nostræ semper utilissimus futurus sit, de cujus fructu qui velit legat plura quid de eo scribat *Marsilius Ficinus in libro de vita castius comparanda.**

Quod porro garrunt à vermibus sales, tanquam capitalem hostem abhorreant, ibi rursus se profus insulos esse fatentur, qui potius salis virtuti ac utilitati ad stipulantur, quam refragantur, cujus vim ac effectum vermes potius quam ipsi odorantur. Nec enim sales omnes omnibus naturis congruunt, siquidem natura natura gaudet, & simile simili. Qui igitur

igitur delectantur dulcibus, amaros offenduntur, & contra. In omnium rerum genere, imò etiam in omni individuo, contraria delitescunt, alioqui ex elementis contrarius non constarent. Quorum dissidium, ut jam diximus, cum præsertim apparet, cum alia ab aliis separantur, & seorsim acuuntur. Sed quid dicant de ipsis hominibus, quorum alii libenter vescuntur carnibus, & pisces abhorrent, aut non citra offensionem assument, alii contra piscibus delectantur, & magno fastidio carnes respuunt? Quid dicam de ipso pane, qui cum omnium hominum ut familiarissimum destinatum sit alimentum, à nonnullis tamen fastidiat, & rejiciatur? An hoc ex salis vitio oritur? Quis hoc dicat præter insulsum? Congrua congruis igitur copulanda & aptanda sunt, familiaria familiaribus, & similia similibus, tunc sales optimè nutriunt & conservant. Cum autem origo Vermium generationis ex dulcibus radicibus aut fructibus promanet, quid mirum si amara defugiunt, tam naturæ illorum contraria, & dulcibus semper delectantur? Sic quibus convenit sal vulgaris, si vel mortua quædam corpora à putrefactione vindicat, quidni vivencia quoque conservet, quorum balsamo congruunt. Ergo sic quoque in medicina erit salium usus, debite & congruè administratus.

Opponunt nobis in contemptum saliam vermes, quicquos abhorrent. Quid verò dicant de tanto animalium multiplicium numero, quæ summè iis delectantur, cum & volati-

Tom. II.

lia & terrestria iis semper exugendis tota intenta sint, sive in stabulis, sive in latrinis, ubi sæpenumerò sale nitri volatili ex urinis & stercorebus exudante parietes induntur? Hoc ipsum indies cernitur fieri ab avibus columbinis, rostris parietes, lapides & quidvis aliud vellicantibus. Sic oves, capræ, vacæ, si ad halipolia accesserint, statim ad salera occurrunt, unde vix multis flagellorum ictibus abigantur. Nec aliunde arua impinguntur, ut alibi diximus, quam ex stabulorum, columbariorum & sterquiliniorum fimis ac stercorebus inspersis. In quo genere præstant ovillus & columbinus fimus, quem si ex suis locis extrahamus, tartarea quædam materia scatentem conspiciamus: ex quo etiam halinitrarius artifex possit nitrosi salis potiùs, quam ex quovis alio stercore, aut terra, arte educere.

Atque hi sunt naturæ sales, quibus tantoperè omnia delectantur, nec iis carere possunt. Quid enim in ipso homine cibi prosint & possint in conditi, & sale carentes, quam putrefactionem & corruptionem ingerere, leprosos affectus & cutis defecationes invchere? Sed appositè utique Poetæ citant autoritatem, falsa etenim tellus, & quæ perhibetur amara, frugibus intelix, ignarus, si torum aruum sale puro conspersum aut etiam obrutum esset, magno illius incendio tellurem adustam iri. Aliud enim est cibos sale conditos edere, aliud sale vocare; hoc destruit, illud conservat. Mixtionis itaque
Vuu aliarum

aliam substantiarum vi, caustica salium virtus usque ad eò infrigitur, aut potius demulcetur ac temperatur, ut optimum fiat & terræ alimentum, & animalium medicamentum. Cum enim, ut volunt Dogmatici, terra per se sit frigida & sicca, ac proinde mortis imago, unde vitam tot vegetabilibus infundat, nisi calore solis humidum suum primigenium fortiter retinentis temperetur.

Si licet huc autoritatem sacrarum literarum proferre, quantis quæso laudibus ab illis sal etiam vulgaris, quasi mysticum quid significans, extollitur? Quin & ipse Plato divinum quid saltem appellat (ne dum ut respiciat) quod balsamum suo reb. immortalitatem videatur promittere. At unde Poetæ sinxerunt, *αἰθέρη* aut *ἀπύρρον*, matrem scilicet generationum ex spuma maris natam, ut jam diximus, nisi perspexerint, & appetitum generandæ prolis alexandæ & conservandæ, in sale marino fructu positam esse virtutem. Quid aliud etiam cornu Amaltheæ, omnibus frugibus ac fructibus refectæ designatum est, quàm omnem copiam & affluentiam rerum ex sale, quo pinguiissimo cornu præ ceteris abundat, proficisci? Nulla re enim magis luxuriant arua, aut campi rident quàm cornuum in ipsis putrefactorum ac digestorum ad ipso sale. Frustrà etiam obgannitur Chymicos sales esse causticos, usque ad eò enim puerilibus id nititur ratiunculis, ut illis refellendis immorari ridiculum sit.

Præterea abundè satis de qui-

bisdam vegetabilium salibus variis ac admirandis facultatibus dotatis, aliàs verba fecimus, ut hic plura repetere non sit opus.

Ceterùm ut tandem doceam, non tantùm ad condimenta usum salium usurpari, sed in auxilia etiam & singularia remedia, utpote magnarum virium, exhiberi, quæ ab antiquis summo perè laudata sunt, & quæ in usu apud illos erant frequentissimo: ut quæ simul ostendam, Præcis illis non ignotas fuisse calcinationes, ut neque alias chymicas operationes, multas ab illis editas medicamentorum compositiones in exemplum huc conferam.

N. 2. Usus salium medicinale usitatum fuisse veteribus.

Constat ex Galeni, aliorumque Græcorum Medicorum scriptis, nec non Arabum ac Latinorum, uno eodemque consensu; saltem, ut aliquid inutile, aut etiam noxium quid ab illis non fuisse existimatum: nec tantùm condimentigra præscriptum, etsi in victus ægrorum suorum ratione à salis abstinendum imperabant; sed eum tanquam maximè necessarium ac utilem in Medicina agnoverunt, & defenderunt, eiusque usum ad variorum morborum curationem usurparunt; quo diversos scopos attingunt feliciter. Detergendo enim, reserando, incidendo, attenuando, nec non etiam sudores ac sedes movendo, urinas ciendo, vomitum provocando, salis usus idoneus est, ut hac multiplici facultate alia propè omnia remedia utilitate superet. In cuius rei probatio-

nem.

neta aliquot veterum Medicorum, eorumque celebriorum, aliquot exempla huc afferemus Pimūm Egineta hæc de salis facultate refert lib. de re Medica 7. cap. 3. Sal omnis multum siccantem ac adstringentem facultatem habet. Unde quicquid humidi in corporib. est, id totum depascitur. Quod verò reliquum est adstringendo compingit. Quapropter etiam condita asservat, & à putrefactione tuetur. At ustus sal maiorem discutendi vim habet.

Idem sentit Oribasius Medic. Collectionum lib. 15. Sales, inquit, sive fossilos sint sive ex mari orientur, similem facultatem obtinent: eaque ex duabus qualitatibus abstergente, & adstringente mixta est: utramque verò siccare supra fuit perspicue declaratum. Differunt tamen, quod sales, qui ex terra sodiuntur, discussoria sunt essentia, ex quo fit ut crassiorum sint partium, magisq. adstringant. Sales verò isti magis digerunt, quàm ignem non experti, quatenus eorum corpus tenuiorum partium est redditum, (qua verba notabit Anonymus) non tamen aequè (addit Oribasius) ac isti contrahere, densareq. etiam firmam substantiam possunt.

Idem Oribasius lib. 2. de Virtute simplici medicamentorum ad Eutrapium hæc scribit: Halos. i. sales similem vim habent (De aloe prius sermonem fecerat) fossilis & marini, & ex duabus mixti sunt qualitatibus abstergente, atque adstringente. Verumque autem genus siccare planum est. Quamobrem omnem humorem in corpore depascit, & partes solidas ad stringendo

condensat: quod in causa est, ut eas sale condiant, salque corpora à corruptione conservet. Sal ustus maiorem detergendi vim habet: non aequè tamen contrahit & condensat. Sales autem i. flos salis tenuiorum est partium, quàm salustus, estq. acris qualitatis & abundè digerenti. Tantundem propemodum loquitur Aetius, paucis additis aut immutatis verbis Terr. 1. serm. 2. cap. 43. & cap. 46. Hæc addit de spuma salis: Salis spuma spumosus quidem est salis flosculus, vicinū petru adherens: multò autem tenuiorum partium naturam habet, quàm ipse sal: quare & attenuare & discutere multò magis potest, verum quod reliquum est substantia, densare velut sal non potest.

Paulus Egineta, eodem libro & capite, quæ supra citata sunt, eandem salis spumam esse salis efflorescentiam scribit, ac magis tenuium partium, magisque discussoriam esse, quàm sit sal, sed minùs compingere. Et de flore salis hæc scribit: Liquidum est medicamentum, magis tenuium partium quàm salustus. Unde apertè liquet, non ignotam fuisse antiquis calcinationum, attenuationum ac essentialium scientiâ, quam maiores longè virtutes ac energias penetrantiores possidere, quàm corpora eorum, in crassando opportuniora, valere compertissimum habuerunt, ut supra de sale & eius spuma, nec non flore, ex fluctuum marinorum agitatione, & ad saxa allisione ac attritu nascente diximus. Quæ quidem agitatio speciem quandam distillationis præ se fert, qua spirituosiora à crassioribus

Vuu 2 fecer-

secernuntur, quemadmodum ex simplici lactis agitatione huiusce rei se prodit veritas & experientia. Tres enim sic divetæ substantiæ seorsim abstrahuntur, butyrum nempe, serum lactis & caseosa pars, ut jam à nobis toties inculcatum est.

Si huc varias, ab Antiquis tum Græcis tum Arabibus præscriptas, remedium formularum conferri necesse esset, ubi sales veluti basim totius compositionis sustinent, nunquam huius argumenti ullus fuerit finis. Aliquot tantum exempla hic proferam, ut discat Anonymus maiore in pretio ac commendatione salium virtutes, ac potentias habere, quæ in usum sagaci industria revocet. Ex his etiam docebitur, qua arte & dosi exhibeantur, quantæque fuerint apud celebriores Medicos existimationis.

Aerius Tetr. 3. serm. 1. cap. 24. ubi de cruditate & de iis, quæ ad concoctionem juvandam faciunt, ex Galeni aliorumque Medicorum sententia, sales nobis proponit. In quorum descriptione libra una salis Cappadocis ingreditur, quæ omnium aliorum dosim piperatorum ac calidissimorum quantitate superat, ex quibus pulverem concinnat, de quo semicochleare ex ovo sorbili, aut ex pitisana jejuno ventriculo & matutinis horis sumendum præcipit. De cuius viribus hæc verba facit, quæ sequuntur: *Huius medicamenti* (inquit) *auxiliares facultates nemo pro dignitate laudare potest. Quare ut breviter dicam ad frigidiores temperaturas non reperias aliud pharmacum, quod conveni-*

entius crudos humores concoquat, unde & colicus prodest, ventrem circa molestem mediocriter movet. Describit portò sales Poletis aluum emollientes, pituitam à capite dissolventes, & per palatum transmittentes, reliquasque distensiones attenuantes. Eam ipsam compositionem ingrediuntur sales torrefacti splendidissimi ad drachmas centum & quadraginta quatuor. In qua compositione solummodo addit florum chamæmeli, conizæ tenuis, calamenthi montani, radicis eryngii montani, origani, sylphii, piperis ana trientem. Quæ quidem reliqua ingredientia simul juncta non accedunt, vel longissimè, ad salis illius quantitatem.

Aliam præterea salis compositionem tradit dodecatæos dictam, quæ excipiuntur uncia triginta salis torrefacti, hyssopi, pulegii, cumini: sed longè minore dosi quam salis, cuius assiduum usum, in salis vulgaris locum, præscribit, non in condimentum tantum, sed quòd præstantissimi medicamenti vices adversus multos humani corporis affectus expleat.

Qui enim eo assidue (inquit) *utitur, nullus morbis per omne tempus infestatur: Præcipue tamen caput allevat, visum acuit, pituitamque in thorace congregari non sinit, concoctionem bonam operatur, & mesaraicas maxime venas ab obturatione liberat, & renes repurgat. Addit. Quidam & origani sextantem adjiciunt. Ego vero, inquit Aerius, semper spica nardi unciam unam annecto, in Hyeme amplius ʒj. piperis addo.*

Hinc

Hinc liquet veteres non simpliciter salibus esse usos, sed in deligendis splendidioribus ac defæcatoribus sedulam navasse operam, quorum etiã ut vires intenderent ad attenuandum, concremarunt ac torrefecerunt. Vide quã diligenter Anonyme veterum scripta excusseris, cum hujusmodi assationes ac calcinationes ab iis improbari & respui vis, aut ex illa adustione causticum empyreuma nõ innoxium contrahi male assæris. Hi, si vitæ humanæ obessent, & eius conservationi inepti prorsus essent, quorsum à veteribus tantis laudibus efferrentur, ut inter potissima sanitatis tuendæ auxilia ab illis collocarentur? Qui siquidem ventriculum & quascunque corporis partes attingunt, ut splenem, hepã, ac imprimis mæsaraicas venas mucilaginosas impuritatibus expediunt ac repurgant, ut nihil supervacaneum restet, quod corruptione sua morbum inferat. Ejusmodi enim partes suis excrementis liberæ validius cõcoctioni incumbunt, quam eandem etiam hujusmodi remedia juvant, ut hinc omnis cachexiæ, hydropisis & aliorum id genus ex mucilaginosas obstructionibus nascentium affectuum seminaria omnia tollantur. Denique ea pollent potestate, ut omnem putrefactionem ac corruptionem, vermium ac vitiorum aliorum originem prorsus arceant aut emendent. Quæ omnia cum præsent salis, quid in vitæ, aut sanitatis conservatione, aut omnium morborum expulsionem utilis excogitari potest? Faceat igitur Anonymi nostri

inanis illa sententia, qua superciliosè nimis fidum antiquorum Medicorum sectatorem se esse jactitat, quos minime habet familiares.

Qui possit ille cum quibusdam ejusdem calculi maledicis ac invidis tantorum virorum esse imitator, cum omnes istiusmodi homines ita sales abhorrent, ut propemodum plebi persuaserint, à condendo salibus pane, tanquam ab exitiali re esse abstinentium? Nec minus piperatorum usum prohibent, quæ tantæ sunt utilitatis, ut in incidendo, aperiendo, attenuando, congruè assumpta, non postremum locum occupent, ut hinc multa à natura frustra procreata, impudentissimè interant. Sed desinant isti tantoperè suam erga antiquos veteres fidem ementiri, qui eorum formulâs medendi prorsus damnant, (ne dum æmulentur) cum plura ingredientia, quibus concinnantur, planè cum convitiis respuant.

Sed redeamus ad sales nostros, aliaque id genus infinita remedia expendamus, quæ partim ad *σφοδραλισμὸν*, partim ad *διεργασίαν* ipsam pertinent, ab omni antiquitate usurpata sub salium basi & nomine.

Actuarii lib. Meth. medendi cap. 9. describit quosdam sales purgativos. *Sal, qui aluum subducit, ventri intestinisque inharantem pituitam, reliquosque humores evacuat: purgat quoque modicè bilem. Commodissimum est articularibus morbis stomachicis: & si quis ob stomachi vitium comitialis assidue concidit, eoque utitur, mihi, inquit,*

Vuu. 3. 8145

gratiam habebit. Qui eo familiariter utuntur, à morbu ipsos vendicat. Horum aliquot descriptiones aut compositiones tradit, ubi nihil præter ingredientia admodum calefacientia videas, inter quæ drachmas quindecim armoniaci salis præscribat & inserat. At Armoniacus sal quantam vim calefaciendi cum violentia habeat, facta compertum est.

Ibidem aliam salis compositi speciem tradit ex septem vnciis salis armoniaci torrefacti, additus aut quot simplicibus calefacientibus, ac aromaticis: quem quidem compositum sallem scribit citra noxam aluum solvere, nec stomachum subvertere, quod omni tempore & cuivis ætati exhiberi potest. Excernit enim, inquit, faces duriores, omnemque putrem materiam à capite usque ad unguis, à furfuribus & reliquis exanthematibus, qua in capite efflorescunt, liberat: medetur tenebrosæ vertigini, lippitudini, omnibusque exanthematibus, in capite efflorescentibus. Vindicat à tertiana, quotidiana & quartana, si intermissionibus bona nimirum collione, antea in urinis apparente, præbeat. Sed præ reliquis succis bilem evacuat.

Apud Nicolaum Myresum inveniat Anonymus, qui præterius est novus, in salium ab autoribus descriptorum lectione, primo eius libro de Antidotis sectione prima, varias Antidotos ab eo conscriptas: in quarum præcipuis inserta videat multorum salium genera, qualia sunt Armoniacum, salgemmæ, nitrum, alumen & vi-

triolum: ut qui etiam Myresum privatum de salibus tractatum edidit, in quo viginti & plures salium descriptiones tradit, quarum alix ad purgandum spectant, alix ad præcautionem institutæ sunt, & iam matorum morborum profligationem.

Inter alias compositiones unam describit, quam titulo *salis sanctorum Apostolorum* insignit, cap. 15. quam dicit visum ad senectam usque conservare, ejusque acumen efficere, quæque tussire non sinat, ac spiritus difficultatem prohibeat, capillosque defluere aut erigi, satoremque fieri non permittat.

Aliam quoque tradit compositionem, quam Lucæ tribuit Evangelistæ ac Apostolo, ejusdem ferè virtutis, qua sacerdotes Ægyptios ad sanctitatem uti scribit, ut semper lectionibus vacare queant, asserens ejus usum pituita in pectore generationem impediri, omnemque lippitudinem ac dentium dolorem arceri, vellicationes sedari, ac pedum dolores cohiberi.

Aliam item Gregorio Theologo ejusdem potestatis, ut quæ etiam ictericæ hœmorrhoidis tumorem opportuna fit, ut hinc fati superque liqueat, tantum salium apud antiquos ac tam salutarem fuisse usum, ut ob insignes illorum virtutes aliunde, quàm ab Apostolis aut divinis hominibus proficisci sibi persuadere non potuerint. Neque hic negari potest Antiquorum eam fuisse opinionem, ut sub salibus magna laterent ac comprehenderentur mysteria.

Mar-

Marcellus Empiricus duo salium purgantium genera descripsit, in suo de medicam. libro cap. 30.

Agineta lib. de remed. 7. cap. 5. vinum purgatorium describit, sale continens. Describit porro solutivum salis.

Actius Tetr. 1. ser. 3. cap. 108. integrum hoc caput de salibus purgantibus instituit, quorum varias explicat formulas, admirandaque de iis prædicat, tum ad præcautionem à morbis, tum in gravissimorum etiam affectuum, nec non febrium quotidianarum, tertianarum, ac quartanarum curationem.

Oribasius de medicis lib. 1. cap. 9. ubi de evacuationibus tractat, quæ sanis conveniunt, hæc scribit: *Tam vero iis, quibus malitia humorum inest, & quibus propter superfluum acrimoniam exanthemata in cute oriuntur, quique morsum in lotio stercoreque sentiunt, confert lac mellis mixtum bibere.* Itemque serum lactis, sed primum potui dandum est sale injecto, facit enim sal, ut serum partes corporis celerius permeet.

Si ad salium theriacalium descriptionem ab *Agineta* traditam lib. de remed. 7. cap. 1. animum advertamus, ibi videre licebit vipers (virulentissima reptilia) sale armoniaco, gentiana, aristolochia, centauro, cardamomo, atque idgenus aliis variis simplicibus conditas, ac undequaque circumvolutas. Dein omnibus melle Attico in pastam exceptis ac copulatis; in ollam terræam luto fortissimo munitam, cum suo operculo, tamen

foraminibus pertuso, ut quicquid virulenti est exhalat, jubet ad ignem reverberij (ut vocant) exponi, ut in calcemque, cineresque prorsus redigantur: ex quibus cum aliarum rerum additamentis ac mixtionibus sales theriacales fiant ac concinnentur. Quæ quidem operatio tota utique chymica est, fidemque facit, veteres ad exquisitissima remedia calcinationes medicamentorum, tanquam virtutes rerum abundè ingeminantes ac adaugentes, usurpasse: quod citra tamen humidi primigenij deperditionem, contra insulam Anonymi nostri opinionem fieri posse non ignorarunt. Unde quam perniciosa sit audacis hominis in vulgus sparsa sententia, videre est, quæ cum catholica quadam, & citra exceptionem, lege sancire vult, idque ex Medicorum decretis: *A rebus falsis abstinendum.* Inde inferens tantæ utilitatis ac necessitatis salis usum omnem esse damnandum. At quid porro docet *Agineta*, lib. 7. de re Medica? A præstere aut vipera demorsis falsam carnem non tantùm exhiberi vult, sed in rarum ac exquisitum remedium de ea abundè comedi præcipit. O quam alienum Anonymus noster ab hujus antiqui Medici sententia, consilio & decretis ostendat animum, qui quæ pro singulari præsidio habebant veteres in serpentum morsus, usum videlicet falsarum carniarum, ea prorsus citrationem respuat. At nec solus *Agineta* hoc sensit & scripsit, sed Græcorum omnium celeberrimorum unum

eandemque consensum licet ubique agnoscere.

*Plinius secundus in epistola quadam ad amicos, de argumento Medicinæ agens, postquam exposuisset, crebrò sibi contigisse ut imposturas ac fraudes quorundam Medicorum peregrinando detegeret, quorum alij vilia quædam & prorsus inania remedia, maximo tamen pretio (ut eo nomine gloriam & famam sibi conciliarent) passim divenderent: Alij lucro avidissimè inhiantes morborum, quos nunquam nossent, opulenta mercede curationem stipularentur; Alij, qui (ut ejus ipsius verbis utar) hoc genere grassarètur, ut languores, qui paucissimis diebus, vel etiam horis, possint sanari, in longum tempus traherent, ut sic agros suos diu in re ditu haberent, & læviores ipsis morbis existerent: tandem addit: Quæ propter, inquit, necessarium mihi visum est, undique valetudinis auxilia contrahere, & veluti in breviarium colligere, ut quocunque venissem, ejusmodi insidias vitare, & hac fiducia securior ingredi queam: & ut sciam si quis mihi languor acciderit, non facturos Medicos ex me, vel ex meis reditum, nec taxaturos in commodorum, occasionibus sanitates. Quæ autem ille *πολυς* ac totam Medicinæ scientiam apprimè callens, profert in medium, tùm in præcautionem, tùm omnium affectuum curationem, quos posset incutere, hæc sunt, quæ sequuntur: vetus oleum, aqua marina ex mediterraneo mari hausta: à quo sire motiores esset, & ex frui non posset, duas salis partes cum quatuor*

aquæ partibus conjungebat, ut sibi sic salinam aquam compararet, quæ marinam sapore & virtute æmularetur: atque hoc remedio in curationem privatim utebatur. Quin & habebat polentum ut vocat ex xx. libris hordei & lib. i. sem. lini. ac lib. ss. coriandri, addito salis acetabulo concinnatum. Paratum etiam habebat semper oxymel, ac purum simplexque mel, cum quarundam avium cineribus, aliorumve animalium, ad institutum facientium, quorum nomina suppressit. Horum tamen cinerum præparationem chymico verè artificio absolvendam docet, cum sic scribit: *In ollam novam mittitur avis, aut quodlibet aliud animal, quod putaveris exurendum, quod addito operculos circumlitoque argilla, in furno ferventi torretur, spiramento permodico facto.*

Hinc constat salas aquas ac cineres, ex quibus sales extrahuntur, veteribus iam pridem singulari fuisse auxilio ac usui, perinde ac nostri ævi veris Medicis. Quin etiam egregium celebratur experimentum salis aquæ in quadam Epistola descriptum, quam Vindicianus Comes Archiatrorum ad Valentinianum dedit Imperatori, his verbis: *Quum quidam febribus teneretur, & diu ventris duritie strangulareretur, ac duodecimo die iam mortiproximus videretur, adhibitis ad curam multis & magnis Medicis ut remedium consequeretur, hoc illis summum periclitandi præsidium visum est ut per intestinum chyliferum ei curatio pararetur. Quum ille imminente periculo astaret, & veluti*

veluti morti proximus curationis etiam extrema deposceret, ego pudoris & reverentia modum servans, quem cunctis semper exhibui, prospexi ad tempus, ne veluti turpis cura forti viro applicaretur. Quam ergo vidissem, febrem eius, quam de colore collegi, & siccitate viscerum fatigari eum penitus advertissem, illico infuso sale aquam frigidissimam obtuli eius ardori: qui cum desiderio recenti quo cruciabatur, totum, quod ei oblatum fuerat, ebibisset, autores Medicinæ magni, quid spectabant, exclamaverunt, occidisti hominem. Nec dum rex eorum de ore emanaverat cum è vestigio eum somnus occupavit, sudorque perfudit. Quibus ego presentibus (Clementissimus Imperator) tantis sudoris eius absterisionibus laboravi, ut (si dici fas sit) Nilus ex eius corpore videretur effluere. Verum quum eger expergefactus recreatum se extinxit febribus, & ab infirmitate leviozem esse sensisset, ventris etiam capitis desiderio vehementer urgeri. Allato itaque vasculo, omne alui onus, quo gravabatur, exposuit cum ingentis fetore. &c.

Vnde satis liquet, quantus sit aquæ salis effectus in affectuum curatione congruè administratæ.

Galenus 4. de sanitate tuenda cap. 5. Trallian. lib. 8. cap. 13. Paulus de re Medica lib. 7. cap. 24. Actuarius lib. meth. med. 5. cap. 6. Myreplus de antidotis sect. 1. cap. 185. describunt Antidotum, quam diaspoliticum vocant, vel diaspolitem. Cujus duas tradunt formulas, in quarum una plus nitri quam altera inserunt. Quæ copiosius nitrum continet, cum cumino, pipere, ruta ac nitro ana, partibus æquali-

Tom. II.

bus concinnatur, quæ hac ratione, ut scribit Aetius *teir. 3. ser. 1. cap. 22.* magis aluum subducit Aliquando reliqua singula pari pondere miscentur, nitri vero dimidia aut quarta pars additur. Vnde apparet ipsum Aetium vim purgatricem salis nitro tribuisse. Dicit autem cuminum, quod immisceatur, debere Æthiopicum esse, piper verò longum & album, cuminum in acerrimo aceto macerandum, deinde moderatè torrendum, folia autem rutæ præarefacta sumi debere: recentia enim humore abundare superfluo, ut sic manifestum fiat, admissas esse & probatas ab antiquis medicamentorum assationes ac calcinationes, ut maximè utiles ac necessarias. His enim modis passivum phlegma, aut aquosus rerum humor utin utilis, servato medicamenti humido primigenio separatur. Cui tamen sententiæ & veterum artificio quæ insulse nos ter Anonymus refragetur, experientia ipsa patet, qua ruta, salvia, calametho, origano, rosmarino aliisque odoriferis simplicibus, non possint commodè olea erui, nisi nimio phlegmate perfusa, si recentia, non sicca assumantur. Prius enim quam oleum distillatione extrahatur, excicanda sunt ea, ut supervacanea aquositas absumatur, deinde aqua communi perfusa in vasculo opportuno digerenda, quæ ex ea digestionem distillata humidum primigenium oleosum & rei odorem referens ad se rapit.

Quum extrahuntur olea ex feminibus anisi, feniculi & aliorum id genus, aromatumque omnium, quum ea temporis processu exaruerint, assari

Xxx aut

aut terreri amplius non est necesse. At per ebullitionem aquæ olea in ea supernatantia facile fuerit extraherem, quæ alioqui per vulgares decoctiones, spirituum vires, quos in suo primigenio humido continent, oportuno & congruo vase non conclusa, amittunt, & in auras ac fumos dispergunt. Vasis enim apti beneficio retinetur humidum primigenium citra ullam iacturam, in quo spiritus efficaces delitescunt.

Hinc igitur discant omnes, hanc esse unicam causam qua in nostra Pharmacopœa, apozematum aut decoctionum, julepis ac syrupis concinnandis inferuentium, formam & artificium restituumus: ne quid ex simplicibus medicamentis virium depercat, ut vulgò assolet fieri, sed integra virtus, sola utilis, conservetur. Quorsum igitur pluribus ostrepat Anonymus, & damnatis distillationibus, in vacuis suis decoctionibus animam rerum quærat? Cujus errorem, ut experientia agnoscat, decoquat ipse *lib. 1. seminis anisi in lib. 6. aquæ vulgaris* suo modo: Ego verò idem pondus etiam assumam: Ille autem suam traiciat, transeolet, & prout libuerit præparet decoctionem, videbit ne guttulam quidem olei concipi, in quo tamen oleo tota anisi virtus posita est: certe nihil olei in eo decocto deprehendet, quòd omnis facultas cum eo in auras aperto vase evolarit: nec quicquam in decoctione sua servatum percipiat, quàm odorem quendam anisi levissimum. Cum contra ego artificii nostro possim uncias olei duas

prolicere, quod ad gustum sapore anisi planè dulcedinem referat, eam que gratissimam, si dulce fuerit anisum, & cujus guttula multis aquæ uncias admixta, aut alij liquori, eum profusus sapore suo imbuat, viresque magnas impertiat. Quin & ipsa aqua, quæ jam elicitò ac separato oleo subsidet & restat, etiam si sex librarum loco duodecim libras infuderis, plus odoris, laporis & virtutis retineat, aptiorque concinnandis apozematis, aut syrupis, gratiorque palato vulgaribus istis decoctionibus, ac validior fuerit. Nec tantum de aniso hoc fieri certum habeo. At ex omnibus aliis seminibus calidis sua virtus, odor & sapor sic elicipi possunt, nec non ex herbis ac floribus odoratis, ex quibus etiam syrupi longè acceptiores ac majorum virium parari possunt.

Libenter paululùm ab instituto digressi sumus, ut aliquod semper in Juniorum gratiam *quædam* artificij documentum ac experientiam imitandam proponamus, utque simul maturè discant ab erroribus Anonymi nostri recedere, qui Graculi instar ex capsula sua nihil, quam de rebus sibi garrit incognitis.

Fæces, quæ post liquorum primigeniorum ac oleorum extractione remanent, quas sedulo verus Chymicus sibi asseruat, ab eo in calces ac cineres vi ignis rediguntur, ex quibus tertium illud principium admodum vitale, salem nempe, prolicet, admirandas adhuc in se continentem essentias: liquorem nimirum mercurialem & sulphur quoddam oleosum, aut oleum
sulphur

Sulphureum : nec non alium saltem igneum longè efficaciorè, ac promptioris ut ita loquar activitatis, majorisque potentia, quàm qui jam fuerit extractus. Quem satis constat, quum tantæ sit virtutis, nec vitali suo principio carere, nec humido primigenio ulla calcinatione spoliatum fuisse, ut sentit Anonymus: quo si esset exutus, unde tantæ attenuandi, incendi, reserandi, extergendi, laxandi sudores, urinas provocandi vires prodirent, quæ in eo tanquam in universali lixivio delitescunt? ut hac ratione corpus humanum omnibus propè morbis liberet, tanquam catholicum remedium, si aptè, congruè & ex arte is ab experto & perito Medico administraretur.

NOTA. III.

Salium preparationes & veteribus fuisse cognitæ.

Similibus nostris calcinationibus veteres usos esse, Oribasius *med. collect. lib. 1*, apertè satis probat, cum de calcinatione tartari, tæcumque aceti in olla, argilla incrustata, verba facit. Dicit enim rem calcinandam in olla luto munita esse collocandam, tandiuque ibi esse assandam, dum colorem album acquirat. Quod idem Alchimicè docet esse faciendum, initio ipsius & ejusdem libri.

Vidimus suprà quid scripserit Plinius secundus de avibus & animalibus in cineres redactis, utque ejusmodi remedia inter singulata ac familiaria auxilia sui usus asservavit.

Antiqui omnes de avicula, quæ *regulus troglodites* dicitur, verba fecerunt, ac docuerunt, eam in cineres redactam singulare esse calculi remedium, nec non de vitro ac spongia calcinatis & in cineres adustis in eundem effectum loquuti sunt. Plerique etiam recentiores Medici eisdem spongiæ cineribus utuntur ex vino albo propinatis in curam bröcoceles, toto unius lunæ curriculo, quæ certissima experientia est.

Aetius *Tetr. 1. ser. 2*, multa ac varia proponit auxilia, ab antiquis desumpta, quibus illi calcinatis ac cineres solutis uti vulgò solebant, quæ quidem arcanorum instar magni pretij commendatissima habebat, atque eius sunt verba, quæ habentur *ca. 156*, ejusdem libri. *Ajunt, inquit, cornu cervi, si post usuram laveretur, dysenteriam ac sanguinis sputum & celiacas affectiones sanare: Ictericis quoque utiliter præbetur. Datur omnibus duorum cochlearium mensura. Ex cap. 157. Alij suum unguis urunt, & cinerem colicis in potu præbent. Aliqui asinorum ungulas ustas comitialem morbum sanare ajunt, si assidue bibantur.*

Capite etiam 161. *Ossa usta, inquit, omnia discussoria & siccatoria vim habent. Quidam tamen de hominum ossib. id maxime prædicant. Talem utique suillam ustam, deinde potum, inflationes ac tormina sanare prodiderunt. Et novi sane ego quendam nostrorum hominum, qui ossa usta potanda dabat, ignorantibus potantibus quid potarent, ne abominarentur. Atque sic in multis & morbum comitialè & articulare curabat.*

Et cap. 163. Mergi ventrem torrefactum & sali modico admixtum, crudis bonam coctionem facere credunt.

Nec non cap. 175. Caterum cinis cremati Cancris similiter ut alia usta siccatur: verum quadam totius substantia proprietate ad rabiosi canis. morsum efficax est. Quin. & formam calcinationis illorum quandam explicat, quam à præceptore suo didicisse se scribit. Patinam, inquit, habebat is ex are rubro, in quam vivos caneros missos urebat, lignis vitis maximè subjectis, donec ad cinerem, ut commodè teri possent. Atque sic habebat semper paratum Pharmacum. Agnoscat nunc Anonymus, num Chymici illi tunc fuerint, & quâ sedulo manum operi admoverint, ut sibi ipsi sua auxilia præpararent, ac definat credere, illos aliquid sua maiestate indignum exercuisse, quaratque alibi suæ desidiæ, quam in illis operi perpetuò affixis, patrocinium. Non accersebant illi Pharmacopæos, qui ultrò citroque operi incumberebant.

Redeamus ad nostros cancorum cineres, ac videamus, in quem usum Præceptor ille Aetij revocarit. Ex eo verò, inquit ille, quotidie à rabido cane commersis dabat usque ad quadragesimum diem cochlearium satis amplum, in aquam inspergens. Si autem non in principio, sed post aliquot dies à morsu commorsi curam suscipiebat, bina cochlearia quotidie dabat, ut quadragesima dierum exhibitio expleretur.

Tandem cap. 176. hæc scribit; Locusta testam ustam ac tritam cum meraco bibendum dato, & alui inserum;

fluxum compefct. Expurgat eadem & calculosos renes, multam arenosam urinam deducens.

Quis iam asseret, calcinatorum & cinerum usum antiquis fuisse inauditum, aut nequaquam in vario sefectus familiarem eis fuisse? Etsi autem cinis omnis in genere, quatenus proprium suum salem in se continet, exsiccantis ac detergentis sit potestatis; aliquam tamen apud se retinet ejus rei, à qua extractus est, proprietatem.

Atque id ipsum est, quod libro 7. de re Medica docet Ægineta, ripoy, inquit, id est cinis, non omnis idem ex actè temperamentum habet, sed juxta usam materia differentiam evariat: Et acerbiorum quidem cinis, velut quercum & ilicum, non modicam adstrictionem habet, ut etiam sanguinis eruptionem cohibeat, nullo alio præsertim. At acrimini, velut fici & rithymali acrior est, & magis extersorius.

Orbafius coll. lib. 15. idem scribit: attamen ulterius progreditur. Aperte enim docet salis ex ejusmodi cineribus extractionem chymicam, sic loquens: Cinis (inquit) habet in se partim terreum partim velut fuliginosum, hæque partes tenues sunt, & maceratis aqua cineribus & colo trajectis, simul abeunt. Quod verò restat terreum & infirmum & morsu vacans, efficitur calida: urin lixivio deposita.

Atque sic Orbafius, activi à passivo & terreo, quod infirmum vocat, Chymici verò mortuam & damnatam terram separationem hanc vocant.

Quico.

Quicquid peritiores nostri huius seculi Chymici veterum calcinationibus ac incinerationibus rerum huiusmodi, ex quibus antiqui lixivia excolabant, ut verba ipsa Oribasi testantur, adjicere potuerunt, hoc unum est, quod ex huiusmodi lixivis aquam totam educunt & exsiccant: ac quod in imo subsidet sal impurus, nova illius solutione per communem aquam, aut propriam ipsius aquam (quod utique melius) ante rei incinerationem extrillatam, ut totum descendet ac purissimum reddant instar crystalli. Multoties enim ipsum solum solvunt, filtrant, ac coagulant, non quidem ad extremam siccitatem, ac ductis tantum illius aquae duabus tertiis & amplius per alembici tubum, quem postea ab igne remouent, ut sal in eo contentus & frigidus loco expositus in crystallinos grumos, aut glaciales concresecat: quod purissimus rei sal verè est, quodque cochleari ligneo colligi & separari debet. Si quae restat aqua pars, denuò exhalet, & vasculum rursum frigidus aeri obijciatur, novi inde grumi crystallini congelascens, qui rursum separandi erunt, ac toties operationes istas repetunt, dum nihil amplius in gelu aut glaciem possit concresecere. Atque huiusmodi glaciales grumi verum sunt salinum principium, vitale ac admirandis virtutibus praeditum. Quod quidem secum alia duo hypostatica principia in se conclusa non desinit possidere. Etenim (ut de sale marino diximus, & rem oculis subiecimus) ab ipso mercuriale & sulphureum principium, hoc dulce

& unctuosum, illud acidum & aethereum, ab artifice educi adhuc possunt, fixiore rei parte, nempe salina in fundo residente.

Coronidis loco non inutile erit & ex recentioribus salium approbationem attestari.

Celebratus inter Dogmaticos Medicus, Crato de virtute eximia salium ex omnibus rebus vegetabilibus eductorum non secus, ac de illorum oleis & extractionibus, in praefatione operum Fallopii hunc in modum loquitur. *Sal ex herbis atque aliis vegetabilibus confectum, sicut & olea extracta, plurimum in periculosissimis morbis adjuvanti, afferre posse ingenue profiteor. At qui extractos, aquasque vere destillatas, non in aeneis vasis alembicatas, (ut vocant) sal etiam herbarum atque fructuum exterminanda est. Medicina putant: eos corporibus humanis, & universa Medicina male consulere, & nimis in veram chymiam ingratos esse deploro.*

Chymicorum autem (addit) ineptias & imposturas detestor, eas ut hoc loco neque referendas, vel refutandas omnes puto, ita verè affirmo, me (tantum virium residere in cinere, de quo salia conficiuntur, ut in gravissimis etiam morbis, naturae plus auxilii tribuerint, quam alia praestantissima medicamenta afferre potuerint) magno pere saepe admiratum.

Illud ergo dicere super magnam salium efficaciam institueramus, ea praesertim de causa, ut ostenderemus non in cassum illos à nobis in remedium nostrorum, praesertim pur-

Xxx 3) gativo-

gativorum, serie multiplici, adhiberi: cum salum beneficio, istorum virtus mirum in modum accrescat & intendatur.

*Quanta sit
traditorū
salium in
purgando
virtus, ex
perientia
comproba-
tur.*

Quod si verbis ad res ipsas progredi lubeat, cuidam infusioni senæ, rhabarbari, & aliorum purgantium, pro dosi ℥j. vel ℥β. salis tartari lucidi, & bene preparati, adjiciatur: prædictam infusionem videbis, non modò istius salis adjectione acquirere colorem sanguine rubicundiorum verum etiam maiorem multò vim purgatricem: ita ut ℥ij. senæ plus operabuntur, quàm ℥β. in infusione vulgari, sine istius salis adjectione exhibita.

Nota 4.

Calcinatione humidum primigenium in salibus non absorberi, at ipsas etiam formas in constanti vitalique illo principio delitescere.

Ex prædictis constat ignis vi & calcinatione non absorberi humidum primigenium, quo eiusmodi sales abundè referti sunt, & fusiùs adhuc demonstraturi sumus ac probaturi validiores omnes tincturas ac impressiones, proprietateque rerum, nec non potentissimas illarum qualitates ac potestates, quales sunt sapores, odores, colores, imò etiam formas ipsas, atque id genus alia, in illo firmo, constanti ac vitali principio concludi ac delitescere.

Cuius rei ut fidem faciam, ali-

quot demonstrationes experientia à me sæpè confirmatas exhibebo. Unam quidem, quam crebrò post primum istius autorem ac inventorem agitavi. Is enim hostitio meo exceptus tale quid, quod mox enarraturus sum, præstitit. Alteram, quam à doctissimo & magni nominis viro Polono, apud Cracovienses Medico, cuius nomen non citra desiderium excidit, ante vigintiseis annos mutatus sum.

Is igitur usque ad eò eleganter & Philosophice apparare norat cinerem, ex omnibus planta cuiusvis partibus, idque cum omnibus tincturis ac impressionibus omnium plantæ partium, earumque usque ad eò scitè spiritus conservare, omnium facultatum autores, ut plures quàm triginta ejusmodi artificiosè ex cineribus paratas plantas, easque diversas haberet vasculis suis vitreis contentas, Hermetico sigillo obsignatis, quæ titulum plantæ ac proprietatem eius inscriptum haberent, ita ut si quis rogaret, sibi rosam ac calendulam demonstrari, aut aliquid aliud, utpote, papaver rubrum, album, aut variegatum, tunc cinerem illius plantæ arripere, cuius specimen esset editurus: ut si nempe rosam tibi monstrari cuperes, vasculum rosæ titulo insignitum exhiberet, ex cuius vasis fundo, lucerna igni admoto, aliquantum incalescens, tenuissimus ac impassibilis ille cinis ex se apertam rosæ speciem emitteret, quam sensim crescere, vegetari, ac formam penitus, caulis, foliorum,

can-

tandemque geminæ floridæ rosæ, umbram ac figuram exprimere, & tandem explicatissimam rosam producere, apertis oculis intueri liceret, ut nihil certiùs nec elegantius, quàm ex umbratili illa rosâ, apertissima rosâ, enucleari, ac conspici posset, omnibus usquequaque suis partibus absoluta, ut planè corpoream diceret, quæ spiritali tantùm idea, revera tamen spiritali essentia dotata sese intuentem præberet, cui nihil aliud restaret, quàm congruè terræ mandari, ut solidius corpus assumeret. Hæc autem umbratilis figura, vase ab igne remoto, rursùm in suos cineres relabebatur, suumque chaos evanescendo sensim repebat. Quod quidem arcanum cum summo studio persequeretur, omnes intendi nervos, ut aliquo vicissim reciproco arcano ipsum mihi comparando retaliarem, quod nunquam assequi potui. Idcirco cum apud me sæpiùs meditarer, qua via ad ipsum perveniri posset, ne manus operi seriò admoverem, ut artificium tentarem, varia obstiterunt impedimenta, partim ex assiduo principum Dominorum meorum comitatu, quibus inter bellorum procellas adesse volui, nec ab illis discedere licuit, partim quod & publicis negotiis distractus, & privatis in eis peregrinationibus ab hoc studii munere interpellatus sim, ut nullum adhuc opportunum tempus nactus fuerim, quò tam eleganti rei insudare potuerim.

Quæ verò sequitur demonstra-

tio, bona fide aulim affirmare eam esse certissimam, atque à me sæpius tentatam & expertam, quæque tanquam quid facilimum ab omnibus fieri possit.

Dominus de Luynes dictus de Formentieres, Consilarii munere in Principe Senatus Regii Prætorio olim defunctus, magnæ vir et aditionis ac nominis nobilitatis genere clarissimus, & de omnibus tùm publicè, tùm privatim bonè meritus, magno mihi animi studio ac familiaritate coniuctus, qui indefessa diligentia, præstantissimis naturæ arcanis, ac iis potissimum, quæ sanitati vel tuendæ, vel restituentæ conducunt, invigilabat. Eiusmodi enim remediis inquirendis sedulo incubuit, quòd olim ex infirma, qua languebat, valetudine, quùm nullis remediis malum evincere potuisset, ac deploratæ salutis à Medicis judicaretur, una tantùm tabella cuiusdam electuarii Chymici magnæ virtutis, à Domina de sa Nove nobilissima & prudentissima matrona æ heroissa adiutus, mirificè & brevè convaluit, leni vomitu ab hoc medicamento omnem impuritatem tenacem ac viscosam instar ovorum albuminis, rotundam ac crassitie magnitudineque hylo æqualem, variis infectam coloribus, quam quasi motu præditam dixisses, ex stomacho & ventriculo eduxerit, unde ingenti gaudio se planè integræ valetudini restitutum esse tunc exclamarit. Hinc deinceps magno flagavit, non tantùm huius secreti addiscendi ardore, cuius cognitio-

gnitionem facillè ab eadem nobili domina impetravit, quam habebat affinem, suaque opera & consilio in variis eius negotiis forensibus regebat, sed aliorum etiam non minus egregiorum investigationi incumbendi, quibus non tantum apud se, & necessitate ita urgente, uteretur, sed ex charitate Christiana, qua in proximum adducebatur, omnibus liberali subsidio esset.

Is igitur aliquando cum apud me familiariter divertisset, bellorum tempestatibus cum multis aliis Gallis exulans, animum ad salem ex urticis extrahendum appellebat, ut inde dissolvens crystalli remedium adversus calculum pararet. Hic quidem sal lixivio (quod concinnaverat ex cineribus urticarum ustarum, affundendo crebro aquam calidam, & subinde multis vicibus trajiciendo, ut solent lixivia à mulieribus fieri) commixtus, edidit suæ essentiaë lixivio inclusæ specimen hoc modo. Transfusio lixivio per filtrationem etiam crebram optimè defæcato, in vas terreum angustioris fundi & latioris aut capacioris, quam terrenam vocant: cumque aeri gelido trans fenestras cubi- culi prædictum vas expositum fuisset, ibique substitisset per noctem, concrevit in glaciem, per hyemale frigus. Aperta manè fenestra, & lustrat lixivio, mera firmaque glacies illi apparuit, in qua mille urticarum formæ, radicibus, caudice, foliis, ac locustis constantes, sese conspiciendas mira elegantia præbue-

runt, ut nihil elegantius, nec perfectius, utpote planta, omnibus suis numeris absoluta, ac distincta membris & partibus, suspici potuisset: omnibus eam intuentibus, urticas esse certissimè agnoscentibus. Cum igitur hoc animadvertisset vir nobilis, tanquam miraculum suspiciens, ad me ocius advolat, hisque compellat verbis, ad imitationem Archimedis. Inveni, exclamat, veni, vide. Ubi accessi ad eius ergasterium, arripui, glaciem, eius fragmentum separavi facis grande, quod ita aptè a me dispositum, ne liqueceret calore manus, ad varios magni nominis viros & fide dignissimos, qui tunc eandem urbem nobiscum habitabant, & adhuc superstites ibi sedem & domicilium fixerunt, comportavi. Qui singuli, ut glaciem conspexerunt, urticas esse conclamarunt, nec minùs quàm ego rem usque adeò incredibilem, ac eleganter, portentosam admirati sunt, unusquisque cogitabundus meditabatur, quid rei istud esset, & unde ac quomodo tam elegans res in natura nasci posset, memoria repetentes omnes, quod in sacris literis habetur: *Memento homo, quia cinis es, & in cinerem reverteris*, cogitantisque sub cineribus eiusmodi rerum formas delitescere ac immorari, unde resurrectio nostri corporis certissimè sit expectanda. Illud ipsum jam notavi, quasi supra fidem omnem miraculum libro secundo magni mei speculi Mundi, his verbis:

Il y a beaucoup de témoins encore pleins de vie

Qui les formes ont veu de mainte & mainte ortie

Dans le salé lexif de leur cendre escoulé

Lexif, qui par le froid s' estant un jour gelé

Eur ceste glace d' eau tellement représente

Racines feuilles, tige & fleurs de ceste plante

Que l' œil discerne tout la reconnoist soudain

La bouche ausi la nomme, il n' y a que la main

Devenü en ne sentant quand elle la vient prendre

Des cuisantes fourmis luy poindre la peau tendre:

Je n' en suis point l' antheur, mon Deluynes c' est toy

Qui trouvas ce secret estant logé chez moy,

Secret dont on comprend que quoy que le corps meure

Les formes sont pourtant aux cendres leur demeure.

Hoc utique elegans experimentum sæpiùs à me postea arte repetitum revocat mihi in memoriam eam quoque historiam, quam de Polono illo Medico commemoravi, quam à me visam omnibus ingenii viribus, rimari, meditari, ac imitari contendì, ac primùm rationes omnes, quibus tam elegans operatio absolvi posset, ac quid esset, quod ita rosam, aut aliam plantam tam perfectè ad vivum cum omnibus suis coloribus uno momento per levem calorem effigiarer, variis modis apud me agitare ac expendere cæpi.

Tomus II.

Sed inter cogitandum, ac in operationibus aliis laborandum, animadverti, formam quidem aut figuram rei in sale suo citra ullum colorem inclusam esse, nec alios colores in aqua, quam aqueos, hoc est albos, posse ac debere exhiberi. Præterea quod urticæ in illa glacie omni destitutæ essent colore, præterquam aqueo aut albo, cogitabam eam esse causam, quòd nempe ex assatione ac calcinatione earum in aprico spiritus ætherei ac mercuriales, halituosique & sulphurei, exhalent & enanescant, à quibus colores promanant, ut supra ostendimus exemplo à sale nitri petito, qui etsi albus sit aspectu a lembico tamen operto exceptus, & igne arenæ compulsus, ut figatur, non desinit volatiles suos spiritus trans corpus, etiam compactissimum alembici trajicere, sexcentis coloribus variè distinctos, & externæ vasis superficie farinæ volatilis instar adherentes. Cum igitur ejusmodi varii colores in sale petra (qui terra est salpinguis) delitescant & inclusi sint, non dubium est in aliis quoque rebus omnibus ejusmodi nitrosos sales contineri, qui suos quoque colores proprios ex terræ potentia haustos in se contineant, quos opportunè & ex artis solertia explicent.

Sic igitur animo sæpè, volvi ac revolui, & apud me attentam meditatione ejusmodi rationes agitavi, ac philosophatus sum, cujus rei periculum facere in animo habebam. De creveram enim integrum simplex,

Yyy in

in summo suo vigore existens, quod mihi tentandum, & experientia examinandum sumpturus eram, verno tempore colligere omnium suorum virore, floribus, ac potestatibus. haurians, haustisque tum ex terra: per radices, & abundè ex succis, ac tincturatum vitalium impressionibus, proprietatibusque, quæ in spiritibus salium naturæ concluduntur: Integrum inquam ejusmodi simplex suis radicibus, caule, foliis, flore statueram contundere in marmoreo mortario, atque sic in chaos, confusamque molem redigere, quam vitro vase, Hermetice clauso, includerem, eamque materiam digerendam, macerandam, ac fermentandam ad idoneum tempus exponerem, ex qua postea tria illa principia educerem ac separarem, eo quem diximus modo, omni diligentia spiritus conservans, & ex suis mercurialibus ac sulphureis liquoribus activis elementarem aquam passivam fecernens, qua ad extrahendum ex facibus aridis ac philosophicè assatis ac calcinatis salem, ad crystalli puritatem adductum, qui candidissimus est cinis ac vivacissimus; huic salideinceps paulatim ac gntatim liquorem suum mercurialem redderem, quam ab eo extillarem, ut cum sale fixo armoniacum volatilem, qui in eo liquore est inclusus, & à quo vim omnem suam liquor mutuatur, conjungerem, quem solum observandum susciperem, à sale suo fixo detentum & absor-

ptum; sic enim natura naturam amplectitur, & simile gaudet simili, ut sal sale. His absolutis, hoc est, salibus istis simul rursus unitis, denudè paulatim ac sensim sulphuream essentiam adderem, quam in tetram foliatam reducerem, simplicissimam nempe essentiam, & omnibus suis tincturis, ac proprietatibus instructam. Sed cum hæcenus, ut supra dixi, defuerit mihi operandi otium, nondum attingi certam istius tam nobilissimæ arcana experientiam, cujus cum dabitur occasio, juvante Deo, periculum faciam. Cum enim, in rerum natura sit, & re ipsa confectum fuerit, non dubium est, quin iterum absolvi possit ab aliis soletibus artificibus, qualis ille fuit, qui mihi conspectus est. Nec puto commodiorem aliam eò perveniendi viam sterni posse, quam proposuimus, & quæ omnibus trita est ac familiaris verè philosophantibus. Hæc enim ratione quælibet res elaborata virtutes summè efficaces & activas, vitalesque ac firmissimas qualitates consequitur.

Ex his igitur quæ hæcenus allata sunt liquet quàm gra vitet ex Dogmaticis nonnulli hallucinètur & peccent, qui salium ex variis rebus, extraكتورام, ad emundandū, expurgandū, ac omnis generis impuritates corporis nostri, (quæ omnium morborū, quibus oppugnatur, seminaria figunt,) eluendū, usum respuunt ac expoldunt: ex quibus si natura eas sordes, bilis nitrosulphureæ beneficio, in jejuno intestino excreticem facultatem vollicantis,

ac.

ac ad expulsionem irritantis, non deturbaverit) varia morborum genera oriuntur. Est autem fel ex salium naturalium genere detergentium, quemadmodum & urinæ alii excretionum generi inservientes, ut alibi docuimus.

Calcinatione salium humidorum principium non absumi.

In hoc porro magis hallucinantur, quod sales ab incinerationibus & extractionibus, humido suo principio ac vitali principio profusè spoliati autement. Quo satis indicant, quam exiguam, aut nullam etiam profusè anatomie vitalis & internæ rerum naturalium cognitionem habeant, etsi ubique vitales rerum spiritus, & admirandas eorum virtutes ac effectus, citra tamen iudicium, animadvertant: satis enim quotidiana, ad erudiendos illos, esset ex odoribus, saporibus & coloribus rerum petita experientia; nisi profusè aut stupore nativo, aut spontaneâ malignitate cæcutire vellent. In illis enim

Vitales rerum qualitates unde proficiuntur. Anatomia interna Saturni.

potentibus qualitatibus, quæ aliunde, quam ex salibus, ac præcipue metallicis, non emergunt, satis superque interna elucescit ac viva anatomia. Quod exempli gratia, patet in sale zuccharino, quod ex plumbo vi aciditatis vitrioli, vegetabilium omnium principis, i. e. aceti destillati & vino aut etiam (quod satius est dicere) veri illius nectaris essentiâ cælesti acidulâ, i. e. aceti ex hydromelite vinoso elicitur: siquidem viribus menstruorum illorum totum prope modum plumbum in salem redigitur, qui vel communi etiam aqua, instar vulgarij salium, dilui ac solvi po-

test, tractarique filtris ac coagulationibus, aliorum instar. Ex quo ad siccitatem redacto, spiritus educi arte possunt, qui in aquam vitæ fragrantissimam, & summe admirandam resolvuntur, quæ flammam non signis, quam vera & subtilissima vini essentia concipiat, sulphure proprio ac tincturâ, sanguinis instar rubicundissimâ, ei supernatante, unde verus Philosophus ex triade per unionem copulata unitatem colligit: quod verum est aut dissolvens, ut descripsimus prolixius in plumbi historia.

Ex corallis itidem, margaritis, gemmisque quæ salinæ naturæ sunt, simili modo mercurius sulphurque æthereum elici possunt, ut patet suis locis.

Modus præparandi Sales.

Sales omnes uno eodemque artificio præparantur: per calcinationem enim omnia, in cineres rediguntur: ex quibus postea sal iuxta communem ritum, cum liquoribus vel aquis congruis extrahitur.

Postquam sales præparati fuerint h. e. variis dissolutionibus, & filtrationibus & coagulationibus ad perfectam usque puritatem adducti, ad huc ultima hæc ipsi accedit operatio, ut in crucibulum injecti calcinentur & dealbentur.

N. Hi Sales è fixis redduntur volatiles, per solam propriam aquam mercurialis additionem.

Jam methodus nos ad salium differentias deducit: Quemadmodum autem inter sulphura & mercu-

rios variè statuuntur differentiæ: sic magna est salium varietas, & inter eos virtutum ac operationum discrimina. v. g.

Sunt:

Sales Cephalici.

Sal cranii humani ferè epileptica cura peculiariter dicatur. Educitur cum aquis Pœon. Fl. Tiliæ. lil. conval.

Sal diuretici.

Sal corticum fabarum inter alios mirum in modum causticus est ac nrens, qui tamen ex jusculo justa dosi exhibitus admodum diureticus est, ut nihilo minus citra noxam ac viscerum offensionem efficacissime operetur.

N. Elicitur cum sua propria aqua ab ipsis adhuc viridibus destillata.

Sales restæ bovis faxifragiæ, lithospermiani militi solis, raphani, dissolvendo calculo & arenulis exturbandis à renibus ac vesicâ magna proprietate conducunt.

S. Aperitivi.

Fraxini sal potentissimè obstruções referat, lienis affectibus præcipuè congruentissimus. Sal Genistæ ceterach. cichorii.

S. Menses provocantes.

Sales Arthenusiæ & Sabinæ provocandis menstruis sunt accommodatissimi.

S. Diaphoretici.

Singularis proprietatis ac facultatis habentur sales bardanæ, petalitis & cardui benedicti, qui diaphoretici sunt.

S. Stomachici.

Sales menthæ & absynthii ventriculi tunicis expurgandis aut detegendis, propriè ac privatim incumbunt, stomachum simul corroborando.

Sal refringerans.

Sal Prunellæ, Anodynum minerale dictum, cuius præparatio docetur in nitro.

Sal purgans.

Cremor seu crystalli Tartari. Vide in Tartaro.

Sal mundificativum seu detersivum.

Sal fulginis, quod fit.

Fulgo. n. tenuem pollinem redacta dissolvatur in aceto destillato in M. B. separato toto mēstruo q. in fundo subdebet, denuo dissolves, deinde coagulabis: idque tamdiu donec in salem candidissimum abeat: qui in humido solvetur in oleum ad gangrænâ & quævis maligna ulcera curanda opportunissimum.

N. Hi sales è fixis volatiles, per solam propriæ aquæ mercurialis additionem, redduntur.

C A P. XXXVI.

De oleis & Balsamis pretiosis.

Quod ad olea attinet, de quibus suprâ locuti sumus, illa omnia communia admodum sunt, eorumque præparatio omnibus fere, imò matum, ipsis tyronibus nota & perspicua est, si m. bac. sive sint olea aromatum, veluti cinnam. gran. anis. n. omi, garyophyllorum, macis, nucis moschata, fru. b. &.

moschata, piperis, & similitum, sive seminum, baccarum, & granorum, ut lauri, iuniperi, feniculi, anisi, pœonia, & sive coreicum, & fructuum, ut arantiorum, & citriorum, sive omnium etiam herbarum calidarum, ut salvia, rosmarini, mentha, betonica, maiorana, thymi, byssopi, & infinitarum aliarum, quæ omnia una eademque via ac methode conficiuntur, nempe ea conquassando & macerando in quinque, aut sex aquæ tepidæ partibus per viginti quatuor horas, & postea destillando per magnum Alembicum cupreum cum suo refrigerio: jam supra modum edocuiimus, cum de aquis cinnamomi aliorumque aromatum ageremus, simulque ostendimus, ex huiusmodi aquis destillatis post decoctionem suorum ipsa innatantium separationem, multos ac varios syrupos præstantissimos concoctari posse.

Omnium horum oleorum vires ac proprietates patebunt satis ex prædictis.

Sic sunt

Olea aromatum,
videlicet:

*Ol. caryophyll. Nucis, Cinnamomi
& aliorum.*

Corroborando ac calfaciendocerebro ventriculo ac matrici idonea: imo & prostratas vires reficiunt: intus & extus adhibita.

Ol. Piperis.

Attenuans, dissolvens ac incidens tartareas in corpore materias & nigro sulphureas, aut biliosas etsi utcunque calidius à multis existimetur:

biliosis tamen febribus, ut tertianis ac aliis fugandis, longe quovis alterante aut refrigerante syrupo accommodatius est.

Oleum buxi.

Summum lenitivum est omnium dolorum, atq; morbo Epileptico specificè conferens.

Ol. Camphora.

In sedandis itidem doloribus insigne est, præcipuè dentium, eroforum, calcirenum ac vesicæ, qui co dissolvitur ac eieitur.

De Balsamis.

Olea stillata licet summis & elegantissimis virtutibus prædicantur, non tamen carent suis incommodis, cum enim tenuium sint partium, facile in auras dissipantur, quantumvis in phialis obturatissimis conserventur. Accedit, quod non usurpati possint, nisi mixta cum aliis, conservis nimirum, tabellis, aut liquoribus; si alias inconsideratè exhibeantur, plus obesse, quam prodesse solent.

Eximia semper quædam singulari regione sua laus est, & præstantia: ut Germanorum fortitudinem nullis unquam sæculis intermorituram prætermittam, illis hæc modo potissimè gloria asservatur, ut tanto potentiorum quorumvis secretorum indagandorum studio flagrent, & cupiditate, ut non immeritò id elogium quoddam tenus aptari possit Virgiliani instar.

Excudent alii spirantia mollis crura:

Yyy. 3. Credo.

Credo equidem vivos ducent de
marmore vultus,

Orabunt causas melius, cœlique
meatus

Describent radio, & surgentia sy-
dera dicent,

Naturam penetrare magis Germa-
ne memento.

In illa enim regione artificium
nuper inventum est olea illa redu-
cendi in essentias gratissimas, acuti-
lissimas, quæ propriis suis coloribus,
odoribus, saporibusq; nobilitantur;
nulla accedente alia mixtione, quam
Maña cœlesti optimè deparato, quod
harum rerum vires, atq; virtutes allu-
cit, easq; sua admixtione exquisitissi-
mè corrigit. Secreti hujus me partici-
pem redditur Germanus quidam do-
ctus Medicus, ejusq; præparandi mo-
dum mihi re ipsa revelavit, is forsitan
ægrè ferret, si clarius atcanum illud
manifestarem: Nihil tamen eorum,
quæ dicere conveniunt, reticui: nec
dubito, quin experti chymici paucis
mea dicta comprehendant.

Ejusmodi essentia conservan-
tur in parvis theculis rotundis, qua-
rum singulæ capiunt 15. vel 20. diver-
sa essentiarum genera, quæ, cum usus
postulat, cum dentiscalpio, hoc est,
in minima quantitate, exhibebuntur,
& effectus nihilominus ferent opta-
tissimos.

Hactenus de extractis, essentiis,
magisteriis, salibus, & similibus præ-
parationibus chymicis, quæ hinc in-
de in Pharmacopœa nostra exornan-
da occurrunt, satis abundè tractavi-
mus.

APPENDIX.

De Medicamentis topicis.

Siquidem Auctor noster Querceta-
nus Medicamentis topicis, id est
Oleis, Balsamis, Epithematis, cataplas-
matis, unguentis, linimentis & Empla-
stris peculiarialoca consecrato omisit,
non abs re erit ex aliis ejus scriptis
formulas eorum hic annectere
aut lectorem de locis commovere,
unde defectum tum resarcire, tum ad
datas formulas pro rei exigentia ipse
met medicamenta similia concinna-
re queat.

Sic sunt
Olea

1. Oleum Butyri.

Butyrum prius in vino albo li-
quefactum injiciatur in vesicam, sub-
jiciaturq; ignis mediocris, destilla-
bit oleum valde anodynum, Ex lb. i.
habebis ℥x.

Sic facies oleum lardi & axun-
giarum: ad leniendum & resolven-
dum.

2. Ol. Cere.

Est præstantissimum ad topicos &
scirrhos resolvendos, omnemq; nervorum
affectus frigidus calefaciendos.

Fit ita: liquefiat ad ignem cera,
& decoquatur cum vino ad consum-
ptionem ejus: idque tandiu, donec
nullos crepitus amplius edat. Hujus
sic præparata cere cape lbj. aluminis
calcinati lb. injiciantur omnia in
vesicam & destilla igne mediocri.
Prodibit primo crassiusculum oleum,
quod rursus destillandum est seute-
rificandum.

3. Oleum

37. *Oleum masticis stillati-
tium.*

Reducatur lbj. masticis in pul-
verem, quem indas vasi vitreo, super-
fundendo aquæ communis distillatæ
& aquæ vitæ ana, ut supernatent 4.
digitis, occluso vase putrescant in
fimo per aliquot dies, post destilla-
tur sepeliendo *alembicum* intra are-
nam, aut batiuram ferri, dando
ignem per gradus: primò distillabit
cum menstruo oleum flavescens: il-
lud seorsim reserva, & augendo
ignem prodibit oleum rubicundum,
demum fortiori igne, crassum, &
adustum sapiens: quod si cum vini
spiritu à priori separato circulètur,
& rursus destilletur, tum habebis ve-
rum oleum affectibus externis uti-
lissimum, præsertim ad extorran-
dum ventriculum & intestina imbe-
cilliora: oleum autem flavescens,
quod primò distillatum est, exhibe-
tur cum vino aut proprio decocto ad
eosdem affectus, & ad defluxiones
prohibendas. Separatur facillimè
rora aqua vitæ, & potest abluí oleum
si velis. Et si timeas *deperire* istius
cum aqua rosarum aut simplici, præ-
stantissimum parabis medicamen-
tum. Ex lbj. j. elicies hac via olei
puri ℥x.

Sic ex *Thure* oleum facies vulnera-
rium.

4. *Oleum Therebinthina.*

Item ex *Therebinthina*: sed
istud elicitur levissimo etiam calore,
præsertim per Bal. vaporosum, quem

ego distillandi modum magnopre-
re probò. Hoc oleum est calidum
ac tenue alteque penetrans, plus
quàm ipsa *Terebinthina*: *frigidis-
que nervorum & articularum affectibus
medetur.*

5. *Oleum Coloph. & picis.*

Olea quæ ex *Colophonia* & *Pice* pa-
rantur, valent ad eosdem affectus: fiunt
autem ut oleum cetræ.

6. *Oleum hederæ.*

Sic etiam ex *hederæ* lacrymis
oleum elicies, ad *urinas* potenter mo-
vendas.

7. *Oleum myr. Sarcocollæ &
caucami.*

Ex *Myrris*, *Sarcocollæ* & *Cauca-
mo* sive *Lacca*, quæ vulneribus consoli-
dandis & carne replendis conducunt, pa-
rantur etiam præstantissima, variaq;
Balsama vulneraria, cum oleo *Terebinth.*
& *Hypericonis*.

8. *Oleum styr. & benioini.*

Item facies olea ex *Styrace* cali.
& *Benioino*, quod prodest *ischiadictis*.

9. *Oleum Euphorbii.*

Eodem modo oleum *Euphor-
bii*, quod *ceretri* & *nervorum* affectibus
multum conducit, *surditati*, *aurium*
tinnitui, *paralyfi*, *tremori*, *spasmo*:
cujus præterea si guttula cum con-
venientibus, immittatur na-
ribus, puitam
elicit.

Oleum

10. *Oleum Bdellij & reliquorum gummi.*

Ex Bdellio autem sic oleum parabis. Bdellium temperetur in aceto distillato per 12. horas, ut totum dissolvatur: quo facto per setaceum transcoletur, & seponantur ipsius faeces: Quod purum est, indas retortæ vitreæ addendo pulveris silicum calcinatorum mediam partem, & appposito recipiente, dabis ignem per gradus 12. horarum spatio: atque inde prodibit oleum efficacissimum.

Sic de Laudano, Galbano, Opoponace, Sagapeno, & Ammoniac, olea conficies quæ podagricos raphos emolliunt, & durities omnes hepatis, lienis, & cæterorum membrorum potenter dissolvunt, si simul omnia vel distillentur, vel per se singula, præscripta methodo parentur.

11. *Olea destillata per descensum.*

Ex corticibus & lignis omnibus, præsertim calidis, ut ex Guajaco, Junipero, Sambuco & sim. per descensum, oleum extrahitur, fatidum tamen, quo utimur in externis affectibus.

Sic fit oleum Gagatis ad matrix affectus valde utile.

Sic sunt

2. *Olea cocta.*

Oleorum affe. n. a. riorum Pro externis, ex Rosis, Violis, Nymphæa, Mandragora (quæ omnia inflammationes & ardores extingunt,

phlegmonas sedant, membrâ roborant, denant, fluxiones sistunt, deliria compescunt, & somnum accerunt) virtutem totam meliùs elicies mediante oleo olivarum, quàm sit in usu officinariis, si sequenti utaris methodo.

3. *Oleum omphacinum*, quod abluæ aqua communi distillata, ipsamque purifica in Bal. donec nullas amplius faeces seponat: deinde huius olei sic preparati cape lbj. rosarum rubrarum recentium unguibus expurgatarum & tritarum in marmore lbj. b. indantur omnia in matratio vitreo bene obturato, ut putrescant in fimo præparato & calenti per 12. dies: Post expressis omnibus, & abjecto magmate, recectia & trita in marmore folia oleo reservato, denuo immittantur, ac in matratio obturato putrescant, ut prius in putri utero calido per 12. dies, idque reiterabis tertio, ut perfectum & optimum oleum assequaris. Sic cætera olea refrigerantia pro topica medicamentis optimè conficies.

Sic olea cydoniorum & myrtillarum, quæ refrigerant & astringunt, anoque, ventriculo, jecori, cerebro, & intestinis imbecillioribus accommodata sunt.

Eadem via olea Chamæli & Liliorum, quæ nervos corroborant, modicè resolvunt, & dolores apprime sedant, nisi quòd cum oleo dulci maturo, præparato ut dixi, fiunt.

Ex mentha autem, absinthio, nardo, lentisco, & reliquis quæ modicè calefaciunt, ventriculum, & alias partes illita corroborant, concoctionemque

que juvant, cum omphacino extrahitur eodem modo oleum: sed prius preparatur cum propria ipsorum aqua & vino astringente, & ab omnibus fœcibus depurari debet in Bal. per aliquot dies, ut dictum est.

Quod si quis potentiùs per ipsa olea calefacere, attenuare & digerere velit, sumat æquas partes olei in Bal. depurati, & spiritus vini.

Sic sunt 3.

Olea expressa.

Videlicet ex bacis lauri & similibus, præstantia elicies olea, si per mensuram in fumo calido omnia digerantur, deinde exprimantur, & ad usum reserventur: conterunt autem frigidis cerebri & nervorum affectibus, statusq; discutunt.

Præstantiora autem multò omnia hæc calidæ qualitatibus olea sient, si per se cum solo vini spiritu per Bal. vaporosum extrahantur, sine olei additione.

Oleum enim (ut inquit Gal. i. simpl. cap. 15.) tametsi facillè inflammetur, non tamen admodum celeriter nos excalfacit, nimirum lenta crassaque substantia sua tenaciter vis in hærens, quæ primùm contingit: proinde que longissimè omnibus perdurat, quibus fuerit illitum, scilicet nec ab ambiente facillè aut extenuari aut digeri potens, nec intrò in corpus promptè transumi.

Sic exprimuntur quoq; olea ex seminibus frigidis, papavere, Hyosciamo, item ex nucleis, seminibus temperatis, & id genus aliis. Horum operationes sunt potius refrigerari, ac quietem inducere.

Tom. II.

Huc pertinent & olea purgativa. vide in cap. de clysteribus.

Olea Suppurantia & anodyna

Detergentia

Sarcotica

Cicatricem inducentia

Venenum attrahentia

Ad ambusta

Repellentia &

Astringentia

4. Sic sunt olea balsamica Balsami dicta.

Oleum seu Balsamus nervinus.

R. Oleorum resina & sherebinthina arte spagirica extractorum, ana lb j. ℞.

Galb.

Bdel.

Scrapini an. ℥ iij.

Castor. ℥ ij.

Benjoini

Syracii, calam. ana ℥ j. ℞.

Pinguedinum taci

Cuniculi

Anseris

Anguilla, an. ℥ iij.

Medulle cruris bubuli ℥ ij.

Aqua vitæ optima lb ij.

Baccarum juniperi

Lauri

Seminum paon. conuassatorum

an. ℥ ij.

Caryophyl.

Nucis musc. contusorum ana

na ℥ j.

Piperis longi ℥ ij.

Florum salvia

Rorismarini

Beton.

Lavend.

Zzz

Calend.

quæ
vide
in
Chir.

Calend. anapug. ij.

Succi corticis ebuli & sambuci, an. ℥iij.

Omnia in amplum matrarium vitreum coniciantur longi colli, & in digestionem in fimo equino calido, vel in Bal. M. ad quatuor aut quinque dies collocentur, ut pinguedines in ea liquefiant, & olei terebinth. ac aqua vitæ opera gummi solvantur, & aromatum ingredientiumq; aliorum spiritus ac essentia separentur ac eliciantur. Hinc calentibus adhuc omnibus fiat colatura & fortis ex torculari expressio, expressumque, ut subtilius & in tenuiorem ac magis spirituosam quintam essentiam redigatur, in alembicum aut cupream cornutam, quæ destillandarum pinguedinū & gummi, vel seorsim etiam, instrumenta sunt aptissima, imittantur, gradatim igne circumcirca admoventis, qualem ejusmodi pinguedinum destillatio exigit.

Hac ratione prolicietur balsamus aut oleū copiosum & magnæ virtutis, omnium ingredientium vires sortitū. A quo si lubet, a quo sam stillatitii vini substantiam, aliorumq; succorum separabis ad lentissimū igne, aut nō separabis, si voles. Isto oleo tota dorfi spina ab occipitio ad imā usq; vertebram partēq; paralyticas aut resolutas illines: quas in Caslanā pingui succidā, granorum juniperi & aliorum cephalicorum pulvere conspersā, involves: unde mirandos effectus in omni paralyssi & contractura genere, nec non omnibus, in summa, nervorum affectibus suis probaturus.

2. Aliud.

℞. Oleorum de cera

De lateribus compositorū, & ut in Pharmacopœa nostra descripta occurrunt, ana ℞j. ℞.

Benjoin

Styracis calamit. an. ℥iij.

Castorei

Myrrhe, an. ℥ij.

Euphorb. ℥℞.

Iniciantur omnia in vas vitreum optime clausum, & in cella vinaria, aut frigido aliquo loco repositum, ut brevisolvantur gummi, & in balsami naturam oleorum beneficio convertantur. Cui, etsi jam per se insignis ac magna virtus sit.

Olei laurini, arte spagyrica extra-

cti ℥iij.

Lingua, urssi

Taxi.

Arte chymica etiam parata an. ℥ij. addideris & probe miscueris præstantissimum & penetrantissimum, balsamum consequeris: nec non ad omnes nervorum affectus efficacissimum, ac ad robur partibus unctis maximè conciliandum. Siquidem in olea ista de cera & lateribus composita, quæcunque simplicia nervis amica ac familiaria sunt, ingrediuntur, & suam virtutem deposuerunt.

3. Balsamus Hypericonis simplex.

℞. Florum Hyperici minutatim concisorum ℞j.

Olei terebinth. ℞j.

Vitell. ovorum xx.

Aqua vitæ ℞℞.

Mixtis omnibus putrescant in fimo calenti per mensem integrum: post expri mantur & ponantur ad solem per duos menses.

Bal-

4. Balsamus visci pomorum.

Balsamus visci pomorum eadem methòdo fiet: vel cum oleo olivarium prius depurato in Balneo.

5. Balsamus Hyperici compositus.

℞. Florum hyperici ℥. j.

Visci rad. symph. maior. ℥. iij.

Florum chamameli

Verbasici ana. pug. ij.

Olei ovorum & terebinthina ana ℥. ℞.

Aqua vita ℥. j.

Thuris

Myrrha

Mastiches

Mumia ana ℥. ij.

Sacchari rubri ℥. vj.

Putrescant simul in vase accuratè occluso in fumo per mensem: deinde exprimantur & circulentur in Bal. per triduum: tum demum lentissimo calore decoquantur ad Balsami consistentiam.

6. Balsamus visci pomorum compositus.

℞. Foliorum visci pomorum minutatim concisorum ℥. ij.

Injice in marratium vitreum, addendo

Acinorum populi arboris ℥. ℞.

Olei axungia taxi & butyri ana ℥. iij.

Olei terebinthina ℥. vj.

Olei lumbricorum ℥. ij. ℞.

Spir. vini generosi ℥. ij.

Digerantur omnia rectè occlusa in fumo calidissimo per 2. menses: post prelo exprimantur cum cirulen-

tur & ad ignem lentissimum decoquantur, ad liquorum consumptionem. Ad dolores sedandos nullum præstantius inveniri medicamentum potest.

De Epithemate.

Epithema cordiale in peste.

℞. Santalorum omnium, ana ℥. ℞.

Flor. siccarum Violarum,

Bugloisi

Cichorii

Rosar. rubr.

Calendula

Nerapharis, ana p. ij.

Cornu cervi preparat.

Coralliorum

Perlarum preparat. ana ℥. ij.

Terra sigillata

Boli Armeni, ana ℥. ℞.

Sem. Oxalidis

Citri, corticis eiusdem,

Granorum kermes, ana ℥. j.

Camphora, ℞. j.

Omnia in pulverem tenuem, quem nos pulverem pro Epithemate cordis appellamus, redigantur, aliisque sufficiens quantitas preparetur, quæ ad usum separatim diu conservabitur.

℞. Pulveris prædicti pro Epithemate cordis, ℥. j.

Aquæ Rosar.

Oxalidis

Scabiosæ, ana ℥. iij.

Succi Limonum, ℥. ij.

Aceti Rosari, ℥. ℞.

Omnia misceantur, duabus dragmis confectiois hyacinthi superadditis, & ex illis conficiatur Epithema, quæ regioni cordis applicetur.

Lzz 2 illud

*Epithema
su pradi-
m virtut*

Illud Epithema illis in primis con-
ducit qui sunt biliosi, & ingenti febris pe-
ssimali corripuntur: tunc enim cor-
porisimum est refrigerandum, & fortifi-
candum. Illud etiam valet contra alias
febres ardentes & continuas.

Pro illis vero qui temperamen-
to sunt frigidior & pituitoso & in-
quibus febris non ita exardescet:
Epithema, quo sequitur modo, præ-
parabitur.

*Epithema cordis in peste cor-
roborans.*

℞ Pulveris pro Epithemate cordis
predicti, ℥ss.

Specierum Diambre

De Gepmū, ana ℥j. ℞.

Succi Scordii, ℥ij.

Camphora, ℥j.

Croci, ℥ss.

Conf. Alkermes, ℥j. ℞.

Vini generosi, ℥ij. ℞.

Aceti anthosati, ℥j.

Aqua melissæ, ℥viiij.

Aqua Theriacalis communis, ℥j. ℞.

Fiat Epithema, quo cor ipsum
languidum fomentetur. Illud etiam
non parum iuvat ad personas debiles.
Lenio confectas, & quæ sæpius synco-
pis & lipothymiis obnoxie sunt cor-
roborandas.

Epithema cordis siccum.

Ut verò Epithema siccum com-
ponatur: ea, quæ subsequitur, ratio-
ne procedatur.

℞ Conserv. Flor. Buglosi.

Rosar. rubr.

Violarum.

Calendula, ana ℥ss.

Corr. Citricondit. ℞ij.

Pulv. pro Epithem. cordis, ℥j. ℞.

Confectionis de Hyacintho & Alker-
mes, ana ℥iiij.

Omnia vino albo optimo ir-
rorentur, & inde ceratum in formam
scuti efformetur, quod applicatum
diuturno tempore ad regionem cor-
dis adservabitur.

Sacculus.

Sin autem sacculum in formam
scutuli malueris efformare, qui ple-
nus pulveribus aromatis, super cor-
dis regionem nunquam non appo-
natur: in modum sequentem ille ap-
parabitur.

℞ Radic. Tormentilla, ℥j.

Angelica.

Santalorum omnium, ana ℥ss.

Dittamnii.

Been utriusq., ana ℥j. ℞.

Sem. Cetri.

Corticis ejusdem, ana ℥iiij.

Macis.

Cinnamomi ana ℥j. ℞.

Benioin. ℥j.

Coralli rubri.

Terra sigillata.

Cornu cervi preparati, an. ℥j.

Flor. Buglosi.

Violarum.

Calendula.

Rosar. rubr. ana p. ij.

Camphora, ℥j.

Croci, ℥j.

Omniacum additione ℥ss. ali-
quæ moschatæ in pulverem reducan-
tur, e quo sacculus in formam scutuli
efformetur, regioni cordis, tempore
præse-

præsertim pestilentia: obnoxio, de more applicandus.

Præterea ad prædicti pulveris.

ʒij. adjiciantur

Succorum Scordii

Citrorum, ana ʒj. ʒ.

Adipis Serpentis ʒij.

Olei Nucis moschata: per expressio- nem educti, ʒj.

Veri balsami, ʒij.

Linimen- ti & em- plastrum de- scripto.

Et sic linimentum excellens, ad inungendam singulis horis marutinis regionem cordis efficies. Quod si spermatis balenæ, & ceræ albæ, tantum quantum sufficiat addideris, Emplastrum, quod ordinariè supra cordis regionem feras, efformabis.

Cataplasmata.

Cataplasmata:

Emolliens doloresq; sedans:

Vide Chirurg.

Anodynum arthritic. 1. & 2.

Vide Arthrit.

Resolutivum seu maturativum bubonum. & Vid. in Pest.

Discutiens in Apoplex. l. synap- pism. Vid. Apoplex.

Unguenta & linimenta.

Unguenta, Suppurantia

Detergentia

Sarcotica

Cicatricem inducentia

Venenum extrahentia

ad Ambusta

Repellentia

Astringentia

Liniment.

Anodyn. in nephritid. contra- pustulam pestilent. in pest.

Emplastra.

Emplastra, Suppurantia

Detergentia

Sarcotica

Cicatricem inducentia

Venenum extrahentia

ad Ambusta

Repellentia &

Astringentia

Vesicator. Vid. in peste.

Et tantum de Pharmacopœa:

generali, seu Dogmatica, qua ut:

cedat in honorem Dei ac hominis:

sanitatem, faxit Iehova summus:

ille Medicus ac Medicamentorum:

Creator.

E I N I S.

NB. Hæc quæ sequuntur omissa sunt, pag. 251. col. à post. lin. 5. ideoq; ibidem ob sensus inconcinnitatem inferenda.

Cum hoc modo præparemus Elixir & Quercetani præcepta non obser- vemus, hæc est ratio, inquit, quia experientia nos docuit, Quercetani aut: obscure hunc ipsum præparandi modum tradidisse & quædam studio inver- tisse, & neglexisse aut ipsimet nunquam ita elaborasse, id quod & ipse fatetur

de Theriacā: Propterea ipsum reliquimus in quibusdam, idque quadruplicem ob causam.

1. Quia in suum Elixir assumit Saccharum & mel, sine dubio eum in finem, ut iisdem suum Elixir dulce & gustui gratum reddat, quod tamen eodem modo, quem ipse tradit, haud quaquam fieri potest: nam jubet hæc duo commiscere speciebus extrahendis, ubi non solum extractionem reliquarum specierum impedit, ob lentorum & visciditatem, sed etiam nil dulcedinis spiritui vini communicare potest, quod per alembicum eleverit: & contra si spiritus seu Elixiri jam destillato & confecto ad misceantur hæc duo, vel ad minimum unum, nimirum Saccharum quod magis gratum est & dulcedinem & simul suavem saporem Elixiri conciliant.

2. Deinde ad Extractiones suas requirit spiritum vini optime rectificatum, hoc est, ab omni phlegmate seu aquositate liberatum: Talis spiritus autem homogeneus est, nec in distillatione, ullam aquositatem amplius relinquit, vel subsequentem habet. Quercetanus verò in abstractione hujus spiritus ab eo quod extrahit, jubet colligere primo aquam clarissimam seu spiritum subtilissimum, deinde seorsim etiam aquam alienam diversam à priori quam aquam balsami vocat, unde verò ista aqua proveniat, non constat, cum species, fuerint sicce & spiritus vini ab omni aquositate liberatus. Si dicatur ab extracto illud provenire, id certè sine vehementiori ignitione, & inde causata adustione fieri non poterit, sicque non balsamica suavis aqua, sed fetidus liquor destillabit; faciat periculum quicumque voluerit, idem mecum experiat.

Tertio, duplex oleum quod Quercetanus promittit, flavum scilicet & rubrum, æquè ac aqua illa citra adustionem extracti in fundo vasis relictæ acquiri non potest, imo nec hac ratione seu forti ignitione citra aliud artificium acquiritur, sed materia saltē comburitur.

Quarto jubet Quercetanus, Sal propriis fœcibus incineratis extrahere cum aqua clarissima seu spiritu subtilissimo, cum tamen Sal jam extractum & separatum ægrè & difficulter cum ejusmodi spiritu commiscere possit.

Hæc erant causæ, cur in præparatione hujus Elixiris majoris modum Quercetani non observaverimus, sed potius ejusdem modum, quam in confectioe Elixiris minoris præcipit imitati simus.

QUER-

QVERCETANI REDIVIVI
PHARMACOPOEA SPECIALIS
SEV SPAGYRICA.

Pharmacopœæ Mineralogicæ.

CAP. I.

De Mineralibus in genere.

Mineralogia est, quæ de mineralibus agit. Mineralia voco, quæ ex saccis macrocolmi, sub certa specie fossilium vel simili à Natura producuntur. Dicuntur Quercetana metallica.

Principia Mineralium non minus ac res naturales aliæ constant è principiis 1. Essentialibus: Spiritu, anima ac corpore. 2. Existentialibus hypostaticis: Sale, sulphure & mercurio. 3. Elementaribus: Terra, aqua & aere.

Spiritus, est proxima radius, sive radius spiritus illius universi pro occasione matricis in hanc vel illam speciem propagatus.

Anima itidem est vita seu calor universi, spiritum illum actuans.

Corpus est chaoticæ mater, unde mineralia proxime fiunt.

Principia existentialia quibus loco & tempore exponuntur, sunt principia illa hypostatica atque elementaria.

Horum principiorum ratione sunt Mineralia, quæ magis referunt indolem principiorum hypostaticorum, alia Elementarium.

Prioris generis sunt Salina, Mercurialia & sulphurea. Posterioris sortis sunt, Terrea sc. Lapides ac Terræ, Aquea (Thermæ & acidulæ) adde si libet aërea, qualia sunt Manna, Ros, Pluvia, &c.

Ex his Principiis omnia illa constant, sed diversimode, ut patet ex sequentibus.

Quæ mineralia in usum medicum admittenda.

Reperiuntur qui nulla proferunt ratione metallicorum, h. e. mineralium remediorum, sive intrinsecus assumptorum, sive extrinsecus solummodo adhibitorum, usum in Medicina probare possunt, eò quod illa nimis à natura nostra aliena esse sentiant: hinc operæ pretium me facturum existimavi, si ipsorum met

remediorum approbationem atque commendationem, à primis Medicinæ Ducibus atque Coryphæis mutuarer, ostenderemque nullo non tempore eadem à Græcis, ab Arabibus, & Latinis authoribus, qui illos subsecuti sunt; imo vero à quibusvis celebrioribus & præstantioribus nostrorum temporum Medicis Dogmaticis, non solum usurpata, sed etiam mirum in modum præ cæteris omnibus celebrata, & majoribus encomiis exornata fuisse.

Si hanc igitur primam encomiorum partem generatim absolverimus: eorundem postea metallicorum (mineralium) remediorum eximias atque singulares virtutes, sigillatim exponemus. Ut sic nullus non animadvertat, nec doctrinam quandam prioribus sæculis inauditam, neque à majoribus nostris non usurpata, & approbata, in medium proferti.

*A ratio-
na.*

Si naturam artem imitari debeat: alibi satis abunde docuimus, quomodo thermæ, balnea, fontes, & aliæ aquæ metallicæ, hinc & inde dispersæ, magnis sint atque stupendis, in curatione morborum deploratorum, virtutibus præditæ. Nullus autem dubitare potest quin ex proprietates suboriantur à virtutibus, quibus substantiæ sunt, benefica naturæ manu, imprægnatæ. Cujus si nos vestigiis inhaerentes, eadem, aut pene similia, in affectuum graviores medelam usurpemus: & ab eadem naturæ scaturigine pro-

fecta: haudquaquam proculdubio à veritatis tramite aberrabimus. Verùm cum satis superque eadem alibi sint declarata, dicendis hæc in parte superfedemus, variasque solummodo Doctorum antiquorum, qui remedia metallica comprobant, & comprobatis usi fuerunt, auctoritates ob oculos proponemus.

Judicium *Dioscoridis*, alibi à *Secundo* nobis relatum est, qui *sulphur & sandaracam* in numero remediorum intrinsecus assumendorum collocavit.

Sed ulterius modo progrediamur, & sententiam magni Medicinæ totius patris atque principis *Hippocratis* asseramus, quæ vel ipsa sola, sine ullius cujuslibet adminiculo, os poterit obstruere, & æternum silentium indicere, iis, qui tantopere egregiis istis pharmacis ad-versantur.

Hippocrates, non secus ac *Dioscorides*, ad curandis pulmonum affectibus, *sulphur & sandaracam* adhibuit: imo vero nitrum ad abortuum ex-pulsionem, ori exhibendum esse, disserit.

Pleuriticis verò, quibus dolet hypochondria infestat, storem axis aris, ipsemet exhibuit. Quinimo hoc remedium contra pleureses sanguineas, & ad illos juvenidos qui spuendo plurimum laborant, aut certè sine magno labore screare non possunt, non parum probat, cum illis ad quantitatem & magnitudinem olivæ, una cum dimidia parte succi silphii, &

ca.

tantillo seminis trifolii propinet. Ut
viderelicet sub finem lib. 3. de morbis,
ubi de pleuritide sermo instituitur.

Myfi. Myscos quoque, idem Hippocra-
tes ad purgandum, & conceptionem
impediendam usus fuisse perhibetur
ex illis verbis: *Myscos magnitudinem
faba aqua diluito, ac bibendam dato, &
post annum non concipiet.*

*Spumam
aris.* Humores præterea crassos, spu-
ma æris, quam ad quatuor obolorum
pondus exhibet, attenuat. Ex eadem
rursus squama cum Peplio, pilulas ad
purgandum, & emittendam hydropi-
corum aquam conficit.

Ut autem fœminis parturienti-
bus opituletur, æruginem cum melle,
atq; potionem, quam vocat Smyrnæam
adsciscit. *Æruginem*, inquit, *tritam
cum melle, & Smyrnæa potionem bibendam
dato.* Sæpius autem eiusdem Smyr-
næa potio mentionem facit, quam
è rebus quibusdam crassis molieba-
tur: prout quodam in loco à Mercuri-
ali describitur.

Verùm enim verò, quid ego tam
diu in diversis Hippocratis, hanc in
rem, locis recensendis moror? dies
certè mihi potius, quàm materia
deficret, si vellem omnes authores
antiquos, sive Græcos, sive Arabes,
aut Latinos, ad calculum revocare,
qui unà cum suis præstantioribus re-
mediis admiscuerunt, atque usi sunt,
prædictis substantiis metallicis (mine-
ralibus) ut *sale Armoniaco, sale gemma,
nitro, alumine, mysi, chalcitide, vi-
rriolo, sulphure, plumbi adusto, squama
ferri, auri, argenti, & omnibus la-*
Tom. II,

*pidum pretiosorum & marchasitarum
generibus, qua inter mineralia recen-
sentur.*

Ac primo loco Nicolai Myrepsi
autoritatem citabimus, qui inter Græ-
cos ex recentissimis est scriptoribus
Aëtiano ætate posterior, quem cum
aliis superioribus Græcis solet in suis
scriptis, ut probatissimos auctores ac
testes, adferre, ex quibus quam pluri-
mis, ut & ex antiquioribus Græcis,
Arabibus ac Latinis, compositiones
ac antidotos mutuatus sit, unde et-
iam inter vulgares Pharmacopœos,
celeberrimus pharmacie excultor ac
dispensator habitus est, ab omnibus
sequentis ævi Pharmacopolis præ ce-
teris in exemplar suarum compositio-
num idecirò repræsentatus, & in imi-
tationem adductus, præsertim ubi ex
Græco Latinus factus est, & infinitis
mendis, quibus scatebat, à *Leonardo
Fuchso*, doctissimo ac celeberrimo in-
ter Germanos Medico, repurga-
tus.

Primum igitur in ea antidoto,
quæ Aurea dicta est *Alexandrina*, ab i-
pso Nicolao descripta lib. de Antid. scilicet
I. cap. I. recensentur metallica hæc,
Sulphur, Aurum, Argentum, Sapphy-
rus, Smaragdus, Jaspis.

In antidoto è Rosis, quam vale-
re dicit adversus stomachi calorem,
potissimum verò jeecoris, lienis, pul-
monis, omnem denique calidam to-
tius corporis intemperiem: Quam
item cardiacis & quibus nimium di-
scutitur aut dissolvitur corpus con-
ducere ait, nec non ad omnem animi

Aaaa defe.

defectum ex calore ortum, inter cetera metallica recipiuntur hæc, Aurum, Jaspis, Sulphur, & Cryſtallus. Quam quidem antidotum conſulere liceat deſcriptam cap. 96. eiusdem libri de Anſidotis Myreſſi.

Capite 111. idem Myreſſus deſcribit Antidotum, quam inſcribit de Lapide radiante, qui lapis eſt Lazuli: quæ quidem antea ſub eodem titulo ab ipſo Meſue & tradita, & gemina ac germana ab ipſo tanquam legitimum fœtus agnita erat, in quam ingreditur etiam aurum. Quæ quidem antidotus adverſus omnes melancholicos affectus ac cardiacos celebratiſſima eſt, nec non lapis Lazuli immiſcetur: qui etiam aliis noſtræ confectionis Alkermes ingredientibus, cum auro accenſebatur: niſi noſtris temporibus ab ea reliqua propemodum omnia alia ingredientia retinente aut ſaltem pauciſſimutatis, abſciſſus eſſet, & in locum eius kermes ſuffectus, unde confectione Alkermes, non antidotus de Lapide Lazuli, dici cœperit.

Ea verò antidotus Chryſippo vindicata, quæ capite 157. deſcribitur, dyſentericis ac coeliacis ſummè utilis, lapidem hæmatitem, ſulphur vivum, alumen ſciſſile & uſtam calchytidem excipit.

Quin & antidotus, quæ Tryphera dicitur è ferro, frigiditati & humiditati ventriculi, atque inflammationi, nec non frigidis ac putridis humoribus è ventriculo, univerſoq; corpore repurgandis conferens: Itomomatis ferri lib. 1. admittat, quæ ſere reliquorum ingredientium pondus

ex aromatibus adſtringentibus ac roborantibus conſtantium, quantitate ſuperat: cuius deſcriptio habetur capite 221. eiusdem libri.

In antidoto portò Perſica vocata, multis ægritudinibus utili, ſulphuris & arſenici, vel ſingulorum etiam drachmæ quinque immiſcentur, quod vix ego crediderim ab ullo Pharmacopola in exemplum trahi, ut audeat arſenicum, ſepticum ac virulentum pernicioſumque medicamentum, citra ullam præparationem, compoſitioni adſicere, etſi Dioſcorides eo nec non auripigmento etiam in quibusdam morbis peſtoris utitur, & aliis etiam antidotis, ut ei quæ Muſæ Apollonio adjudicatur, ab ipſo Myreſſo cap. 303. in uſum hepaticorum, hydropticorum, nephriticorum, ac ægrætingentium deſcriptæ, arſenicum adjungatur.

Antidotum quoque argyrophoram ob præſtantiam medicamenti ſic dictam, quòd non parvis ſumptibus, aut mediocri pecuniæ collatione comparetur, cap. 320. deſcriptam, & ab ipſo Myreſſo ad infinitos morbos ſummè laudatam, bitumen, aurum, Jaspis & Sapphyrus ingrediuntur.

Præterea in antidoto cap. 330. explicata, quæ ecloga nuncupatur, hoc eſt, ſelecta, cenſentur alumen calchyttis, pumex, miſy, bitumen Judaicum, nec non etiam conchyliorum uſtorum ſquamæ: ut ſic perſpicuum ſit calcinata antiquis etiam fuiſſe in uſu probata & aſſumpta.

Quidam etiam ex optimis Miſthridaticarum Antidotorum compoſitioni-

sitionibus, quæ cap. 412. habentur imponuntur, sulphur, nitrum, & adustum plumbum.

Quin insuper ea antidotus, quæ epilepsii, apoplexiis, maniacis affectibus & febribus quartanis propria est, quæq; è Zinzibere inscribitur, intronitit lapidem Lazuli, lapidem Armenum, antimonium, & aurum: Antimonium inquam tam Anonymo nostro illaudatum, ac exitiale, vel citra ullam etiam præparationem. Quæ tamen antidotus non desinit esse in deliquiis animi aut cordis defectibus, maximè utilis.

Liceat potèrò videre apud ipsum Nicolaum Myrepsum, in *Antidoto purgante de Cynamomo* cap. 506. *descripta*, ut Antiqui in suis solventibus medicamentis tartaro etiam crudo, & simpliciter in pulverem redacto, aliis vi purgandi præditis admixto, locum dederint. Idem quoque conspicitur in *Antidoto ex myrobalano* cap. 510. tradita.

Si veteres illi Medici crudis eiusmodi medicamentis, noxiis potius quàm utilibus, utentes commendantur ac laudantur, cur nostanto artificio tamque salubri præparatione eorum virtus infringentes, ac innoxia prorsus, imo summæ efficacis ac utilitatis ea reddentes, ut qui (exempli gratia) loco crudi tartari crystallos, aut cremorem eius, solius aquæ ebullitione extractum, diasennæ nostro, & solventibus aliis medicamentis ad veterum illorum imitationem, nec non etiam recentiorum celebriorum,

qualis est Monragnana, admiscemus, tanto despiciatui ac odio iniuste habeamur, & novitatis infimulemur.

C A P. II.

*De Tribus principiis in mineralibus.*1. *In Sale marino.*

IN sale marino, etsi natura salis aliorum principiorum naturam superat: Sulphurea tamen & mercuriali essentia non destituitur, ut experientia, à separationis arte petita, quivis vel mediocri chymicus demonstrare potest. Etenim ex eo novit spiritum mercurialem, acidum vi ignis prolicere, qui æthereus acidus circum potentissimus solvit in liquorem, vel durissimum omnium metallum ac firmissimum, quale aurum est, quod nullo vel ardentissimo igne alioqui vinci aut quavis temporis diuturnitati consumi potest, ut ipse testatur *Angurellus* his versiculis:

Vni nil deperit auro

igne velut solum consumit nulla ventustas.

Quin etiam artifex ex eodem sale novit congelatos lapillos prorsus dulces ac sulphureæ naturæ educere, qui tamen potentem ac admirandam solventi, quicquid etiam fixissimum est, vim trahent. Quod verò reliquum est, sale est. Ita ut aperte elucescat vel in ipso sale marino tria principia, hoc est, Mercurium, Salem & Sulphur contineri.

Aaaa 2 2. In

2. In Vitriolo.

Tria illa principia etiam animadvertere licet in vitriolo, quod inter reliquos sales summè corporeum est. In eo enim serè semper & Veneris & Martis species deprehendere liceat in ipso & inter se coniunctas. Quod induxit in animum Poetarum, qui Philosophiam Cabalisticam delibaverant, ut inde Martis & Veneris amores confinxerint. In eo, inquam, vitriolo, tria principia illa, sal, sulphur & mercurius aperte elucescunt. Cuius Mercurius profus æthereus, spiritum viridem, acidulum tantarumque agendi ac penetrandi virium possidet, cum ex arte purissimus separatur à Phlegmate elementari passivo: ut brevi momento corpora metallica, ac substantias vel durissimas, sive metallicæ, sive lapideæ eæ sint, cuiuscunque generis dissolvat. Atque is Leo viridis est, de quo *Ryplaus* tanta prædicat. Observatur sulphur in vitriolo per ruffam quandam ochram dulcem, quæ ab eo facile separatur. Quod rerum lenitivum, ac verum narcoticum est: omniumque dolorum levamen ac sedativum. Quod in nepenthe nostro alibi descripto tanquam basim constituimus. Colchotar autem aut fax illa rubra in fundo subsidens post ætheri mercurii & sulphuris dulcis separationem, salcm in se continet albissimum, cuius extractio maximum (attamen lenissimum) exhibet vomitivum, multis morbis congruentissimum & utilissimum, ut hæc in vitriolo, comperiuntur tria.

principia, haud secus in alumine aliisque salibus eadem deprehenduntur, prout in sale communi jam ostendimus.

3. In Sulphure.

In ipsomet sulphure vulgari id ipsum animadvertere etiam licet, in quo præter substantiam sulphuream & inflammabilem, mercurialis etiam acidulus liquor usque adeò penetrabilis, ut validissimas ac durissimas solis & lunæ portas referet, continetur. Sal verò aliis partibus detractis in fundo subsidet, ut cuius chymiz tyroni notissimum est. Ac (ut obiter etiam hoc dicam) talis est spiritus iste sulphuris acidulus, ut quamvis ex sulphure toto adustibili educatur, tantùm absit eum flammæ concipiendæ esse obnoxium, ut etiam quò minus incendatur, pulvis pyrius impediat, si vel tantillum eius huic inspergatur, ut jam alibi diximus.

4. In Mercurio.

Haud secus accidit vulgi mercurio, qui totus æthereus ac spiritalis est (unde tertium principiorum rerum omnium, quod spiritalissimum est, nomen mutuatum est, et si simile non sit vulgari mercurio, aut argento vivo in forma.) Ex eo enim & liquor & dulce sulphur, ac sal, extrahi potest.

Hinc judicare facile est, tria ista Chymicorum principia non esse salcm, mercurium ac sulphur, vulgaria; at aliquid naturâ purius ac simplicius, quod tamen analogiâ quadam sali,

salis, mercurio, sulphuri vulgaribus respondet, unde etiam principia nostra ejusmodi nomen suum sortita sunt. Nec immerito, quod vulgaria ista sint inter omnia mixta, simplicissima ac maximè spiritualia. Alia enim mixta crassioribus corporum substantijs impediuntur, quò minus æquè volatilia ac spiritualia sint aut dici possint, siquidem multis heterogeneis etiam partibus constat, quibus vulgares isti spiritus non adeò irretiuntur.

5. *In metallis vid. ferro.*

Ex tribus illis principiis etiam metalla omnia composita sunt, quamvis diversimodè: atque hæc est causa, cur alia ab aliis longè differant.

In ferro sulphur, quod cremabile est, & penè totum abit in favillas per ignem, superat quantitate alia duo principia, eisque prædominatur. Hinc fit, ut totum ignescat: cui idcirco à priscis Philosophis Cabalisticis nomen Martis planetæ ardentissimi impostum est.

6. *In Cupro.*

Sic cuprum multum habet sulphuris, sed minus adustibilis, quam ferri est, multum quoque salis vitriolati: at parum obtinet mercurij, Sal autem ille vitriolatus fermentum est illud acidum naturæ, quo generationes rerum omnium naturalium propagantur: unde cupro Veneris nomen tributum est, in qua secundus est inter planetas quaternarius, ubi acervantur foventur ac coagulantur spiritualiter

cœlestes omnes essentia, unde Planeta hic Venus dictus ab antiquis Philosophis (altæ ac profundæ huius scientiæ gnarissimis) mater generationum vocata est, & à spuma maris generata.

7. *In stanno.*

Stannum in se multum habet mercurij aerei ac ætherei, sulphuris verò combustibilis mediocrem quantitatem: at minimam salis portionem obtinet. Atque hinc factum, ut ab iisdem Philosophis dictus sit Iupiter, qui planeta est prorsus aereus ac æthereus, ut etiam à Poeta hac ratione constituitur rex aeris, & regio fulminis.

8. *In Auro & Argento.*

Aurum porro & argentum, quæ omnium metallorum exquisitissima sunt, ac nobilissima, ex tribus iisdem constant principiis, sed in æqualitate permixtis, atque ita perfectè, summaque cum puritate unitis, ut non tria in illis existere, sed una tantum videatur in illis esse essentia prima ex qua constent. Nam falcorum, sulphur ac mercurius, usque ad eò atcè & per minima inter se juncta sunt, ut una substantia non tres aut ex tribus constans esse videatur. In Luna tamen purissimus mercurius videtur excellere ac dominari, unde humidior sole redditur, qui temperatissimus omnium est. At in auro sulphur fixum & incombustibile, naturæ igneæ, efficit ut invictum idcirco contra vim omnem ignis reddatur, ac ne tantillum

Aaaa. 3. qui-

quidem eius absumatur, quod simile simili nullum vim inferat, sed contra sese mutuò foveant & conservent, unde fit etiam ut in igne jubilet, ac nobilius puriusque ex eo semper emergat. Idcirco *auro*, cum verissimè ignis & splendor sit, æthereus, *Solis* nomen inditum est: Qui maximè igneus ac lucidissimus planeta est, nec non omnibus rebus vitam calore ac spiritibus suis impertiens. *Argentum* verò ob humiditatis mercurialis vim & proprietatem, quibus pollet, *Lunæ*, planetæ utique humore radicali refertæ, ac prægnantis nomen sortitum est.

9. In plumbo.

Plumbum salis multum copiosumque mercurium indigestum, incoctum ac crudum continet: ac minus sulphuris volatilis. Hinc fit ut omnium aliorum metallorum, quæ fumum dispergit, (ut ex cupella promptum est videre) examinatur esse dicatur. Excipiuntur tamen perfecta illa metalla duo fixa que, quæ nequit absumere, aurum videlicet atque argentum. Hanc autem fugandi, & in auras imperfectorum metallorum corpora dispergendi, virtutem obtinet, ab illa mercurij volatilis crudi que quantitate, qua abundat: cum alioquin ex natura sulphuris sui possit contra eosdem spiritus metallicos coagulare, ac in corpora reducere: quemadmodum & argentum vivum natura prorsus volatile, æthereum ac verè homogenum & spirituale, congelat quodammodo ac figit. Ita ut hinc

constet spiritum caloris & frigoris, atque idcirco vitæ ac mortis metallicæ, ei insitum esse à natura. Unde etiam agnosci potest verissimum esse illud Hermetis, ut quod est superius idem sit ac quod est inferius. Quoniam Saturnus Planeta est in superioribus elementis, idem & plumbum est in inferioribus. Atque sic de reliquis. Luna enim cælestis terrestri Lunæ respondet, hoc est, argento, Iupiter æthereus, Joviterreno autaquatico, ut dictum est. Saturno autem primus quaternarius tribuitur, (si decem cæli ex maximorum Astro-nomorum opinione concedantur) in quo omnes rerum spirituales ac cælestes essentia primò, tanquam ex nihilo spiritualitatem quandam, aut simplicissimum ac spiritualissimum corpus sibi inchoant, prout in Venere diximus secundum quaternarium esse positum, in quo magis fixæ redduntur essentia prædictæ. Siquidem unus & alter planetarum, post triangulum superiorem & præcedentem, qui infiniti instar est, & terminis veluti omnibus carens, quadratorum constituunt, qua cubum refert, in quo terminus constanter sistitur. Plumbum autem natura sua metallica eandem cum Saturno frigoris & condensationis aut coagulationis proprietatem possidet: unde idcirco & Saturni nomen obtinuit, nec non etiam, quòd sicuti Saturnus omnium excelsissimus est ac primus, instar patris, ex Poetarum sententia: sic plumbum aliorum omnium metallorum, velut prima radix, ac primus

parens

parens habeatur. Nec utrique carebit res magna admiratione, si interiora plumbi viscera dissecemus. Etenim (præter ea, quæ de ejus coagulationibus ac dissolutionibus externis diximus, quæ vel tyrones ipsos in arte non fugiunt) quàm stupendæ glacies, ac suspicendi ætheri ignes intus in ipso lateant: nec non vehementes spirituum coagulationes, solutionesque corporum etiam fixissimorum, quas operatur, cernere ac mirari subibit.

Hæc autem tam præclara, tamque sublimia mysteria, quàm æquius suppressere foret quàm invidis, convitiatoribus ac calumniatoribus proficere: Opera tamen pretium esse dixi, eorum imperitiam, quam in loquendo & scribendo de sibi ignotis ostendunt, coercendo: melioris notæ viros, ac arcanorum rerumque pulcrarum, studiosos candidè hac in parte juvare. Ac primùm ut ostendam quàm crassa sit illorum hallucinatio, dum metalla humore omni primogenio orbata opinantur, quòd extrinsecis tantùm oculis externam illorum duritiem ac soliditatem intueantur, nihil in occultis & interioribus eorum partibus mentis acie pervidentes: en, interiorum plumbi anatomiam hic exhibebo, ut tandem videre incipiant, oculisque ipsis hauriant, quæ nunquam animo, aut olfecerunt, aut concipere potuerunt. Ac primo loco principia illa tua, eorumque admirandas *symplices* ac effectus, patefaciemus: nec non vita-

les eorum proprietates, virtutes, ac facultates, quæ quidem latent compedibus corporis crassi ac terrestris obrutæ, quo plumbum ita ponderosum, crassum ac impurum redditur, cum tamen aliam naturam, potentior ac rem nobiliorem, obtineat.

Primò plumbum calcinetur, quod variis modis fit, (præter eam calcinationem, quæ vi ignis fieri solet,) Plumbum enim in cerusam reducitur, aceti odore, sicut cuprum in viride æris vim pediculorum vinaceorumque qui convertitur. In calcem quinetiam reducitur plumbum, cum solo sale. In hunc modum figuli sua vasa plumbeo vitro incrustant.

Quocunque modo in calcem fuerit redactum, ipsam calcem accipe: vel, si mavis, Minium, quod nihil aliud quàm plumbum calcinatum est, in rubrum colorem virginis perductum: ex quo cum menstruo aceti radicati vegetabilis vel animalis, hoc est, ex melle extracti, salem educito. Hinc fiet ut tota plumbi calx in gummi mellitum, aut consistentiam, naturam & proprietatem salis habentem, resolvatur. Salis enim instar dissolui in aqua dulcedinosi cujusdam filtrari & coagulari potest, variisque aquarum solutionibus ac filtrationibus ita dealbari, ac in sacchari dulcedinem gratissimam reduci, ut tam fiat præstantissimum omnium febrium ac inflammationum, tam internarum, quàm externarum, ut ophthalmiarum, refrigerium ac remedium.

Qui quidem sal, etsi usque ad eum dulcis

dulcis ac refrigerantis virtutis, in internis tamen sui partibus mercurium æthereum ac sulphur oleaginosum conclusa habet, aut ardentissimam aquam, quæ acumine suo linguam violentius feriat aqua ipsa vini stillatitia, vitæ aqua dicta. Quæ ex saccharino illo sale, vel dulcedine plumbi, vi ignis, ex retorto vase, in capax recipiens eruitur. Cujus operatio cernitur ex spiritibus candidis, recipiens prædictum opplentibus ac offundentibus, donec tandem liquor rubeus sanguinis instar extillet, quod est oleum eius fixum.

*Oleum vi-
strioli.*

Ex hoc autem liquore ardente, flammam promptius quam ipsa aqua vitæ vini concipiente, separari potest mercurius, aut spiritus magis æthereus per matratium oblongi colli, lento igne. Quo secreto reliqua materia mediocris substantiæ, hoc est, sulphurea, oleosa & conflagrationi apta, in imo vasis, cum spiritu salis nitroso ac sulphureo, subsidebit.

Ex facibus nigris, quæ in fundo retortæ remanent. Philosophico more in calcem redactis extrahitur sal fixus, qui solutionibus & coagulationibus crebris cum proprio Phlegmate factis ac repetitis, crystallinus tandem evadit. Cui si postea affundatur sensim & ex arte spiritus ejus æthereus, ut inde pondus duplum aut triplum salis volatilis & verè mercurialis contrahat, ita ut laminæ ignitæ injectus in fumum dispereat: Sic tandem mediante sublimatione consequeris terram foliatam Philosopho-

rum, quæ splendorem ac perspicuitatem longè majorem adipiscetur, quam quavis vel pellucidissima perla Orientalis cerni queat: quam terram Philosophi suum mercurium vocant, qui vel solus admirandas iam obrinet proprietates ac facultates.

Huic porrò si ea quantitate, quæ justa & satis sit, proprii etiam sulphuris seorsim servati ac exaltati oleosus liquor adijciatur, variisque cohobationibus ac extillationibus identidem repetitis educatur, reafundatur ac distilletur, donec ex triade unitas confurgat: tunc ex terrestri plumbo crasso ac materiali emerget quoddam cæleste, verumque naturæ dissolvens, ac quinta essentia admirandæ virtutis ac energię: verus ac vivus limpidissimusque fons, in quo (ut asserunt Poetæ arcana susve-lantes) Vulcanus Phæbum abluat, ac omnibus impuritatibus defæcat, ut purissimum & perfectissimum reddat, vitalibus auris & spiritibus refectum vegetationisque plenum: sicque cum suis adamantinis vinculis, quibus cõstringebatur, & à victoria in Pythonem serpentem arcebatur, expedit, omnibusque impedimentis ita exiit, ut ab omnibus catartis ac densa caligine, quibus offundebatur liber, nunc splendidissimum nobis lumen irradiet, quo toti refocillamur, juveniles vires recipimus, omnem imbecillitatem deponimus, ac denique instar illius Cretenis Regis Æsonis, ope Medæ, in juventutem redintegrati renouamur. Qui cum antea totus frigidus

gidus exanguis, ac inanimis & prorsus extinctus videretur, hoc fonte ablutus totus splendens magnanimus omnibusque virtutibus stipatus resurgit & exultat, ut immensa spirituum copia redivivus liberè splendorem suū nobis communicet, & balsami nostri radicalis vires suo obtutu & contactu potentissimè foveat ac corroboret, omnium etiā affectuum latentes in nobis causas & seminaria prorsus erucans, ac ita absumens, ut nullo negotio perpetua sanitate ad præscriptum usque vitæ terminum nos tueatur ac conservet.

Hic qui aures habet, attentè audiat: alioqui recedat ab opere, à quo etsi viam ad perfectam operationem præ alijs, qui me præcesserunt, meo quidem iudicio, apertiore paraverim, possit aberrare, nisi rei additus totus fuerit.

Hinc via veris Philosophis sternitur, ad magnum illud & præstantissimum opus minerale constituendum, sive ad præparandam universalem Medicinam ex mineralibus, (vegetabilem alibi descripsi) cuius centura, tanquam rei inæcognitæ, quantos risus ac cachinnos moveat, quivis vel idiota percipiet. Nec operam hic lussilem in illa castiganda, nisi publicæ utilitati consulere: in cuius gratiam lubenter adhuc patior, hunc processum me extorqueri.

Atque hæc quidem demonstratio est, qua in omnibus metallis vel solidissimis tria illa principia investigari possunt, & seorsim etiā arte separari, ac oculis subijci. Quod ut facilius in-

Tom. II.

telligeretur, exemplo plumbi docere-re voluimus, quod ab omnibus tanquam vilissimum abijciatur, cum tamen à Philosophis in summo precio habeatur, quod norint satis, quid intrinsecus arcanorum foveat: suumque solem vocent, aut leprosum aurum.

10. In Antimonio.

Ex Saturni stirpe Antimonium oriundum, tanquam primus extruncoramus, quod suam Philosophi magnciam vocant: præ alijs omnibus metallicis substantiis, tria illa principia aperta activitatis & efficacis plena, continet. Paracelsus inter omnes alios Chymicos Philosophos mirum in modum omnes ipsius partes ac principia excussit, ac sedulè examinavit: cuius substantiam supra alias omnes metallicas substantias extulit ac celebravit: ac imprimis mercurium ejus, ex quo tanquam ex præcipuo subiecto, ac nobiliore materia, pulcherrima & elegantissima suorum operum elaboravit. De cuius laudibus hæc sunt Paracelsi verba, lib. de Aurora: Verum, inquit, auri balneum est Antimonium, quod Philosophi vocant examinatoreni & stylangem. Poeta verò fabulantur Vulcanum in eo lavacro lavisse Phæbum, & ab omnibus sordibus imperfectionibusque ipsum repurgasse: natum ex purissimo perfectissimoque mercurio, & sulphure, sub vitrioli genere in metallicam formam atque splendorem. Idem ipsum Paracelsus Archidoxoram & de vita longa libris, primo enti auri adæquat, de cuius etiam virtutibus ac effectis admiranda prædicat: utque supremum

Bbb ac per-

ac perfectissimum auri expurgatorem esse testatur: sic & hominum.

Mercurius ejus in regulo ipse conspicitur.

Rubeum etiam eius sulphur dilucidè apparet, cujus ea est proprietas, ut sulphuris vulgaris instar ardeat & flammam concipiat, id quod noctu præsertim & obscuro loco videri potest, citra ullum fumum, quem vulgare sulphur solet emittere. Hoc antimonij sulphur solare est, ut quod argenti extrinsecam faciem inaurare queat.

Quod ad ejus salem spectat, separatur etiam is ab illo, cujus proprietas in vomitu proliciendo posita est. In ejus enim floribus salinis vis admodum vomitiva delitescit: ex quibus si sal detrahatur ac separatur virtute cujusdam salis, ut fieri potest, tunc ex floribus illis præstantissimum fit citra vomitum purgativum.

At non parvam adfert admirationem proprietas mercurij illius, qui in liquatione auri cum pluribus alijs metallis facta, rejectis omnibus alijs, unum aurum sibi deligit, cui commiscetur, amplexatur, ac in unum corpus coit & unitur, ita ut in fundum secum detruso solo auro alia omnia metalla illi supernatent, excepta luna, quæ ad perfectionem solis quodammodo superficiem auri in crustat tantum & facile ab eo separatur.

Ex Corallio quoque prolecta, flammæ & incendio subijcitur. Quod experientia patebit, si vel citra calcinationem etiam in pulverem comminuatur, & dissolventis acuti acidum

virtute, uti in plumbi operatione, in salem redigatur, in quem magna pars abit & convertitur: ex libra una hujus salis exsiccati, & à menstruo optimè separati, Chymicus Philosophus vel sex uncias spirituum vi ignis potest educere, qui facile in liquorem spirituales, flammæ concipiendæ aptum, resolvatur. Ex quo liquore idem expertus Chymicus & mercurium celestem ac æthereum, tincturam rubræ sulphuream, nec non salem potest excernere, & ex iis mercurium Philosophorum elaborare, qui cum sua aqua vitæ conjunctus ac mixtus singulare per se auxilium præbet: cujus virtus & bonitas centuplo augebitur, cum apta dissolvendi arte aurum in eo solutum fuerit, ut à perito Philosopho fieri potest. Teste experientia.

Hæc igitur tria principia, si in cælo, ære & aquis comperiuntur, ut docuimus, quis dubitat, majori ratione illa in terra exhiberi, & ex ea apertius enucleari posse, cum sit omnium aliorum elementum fecundissimum ac feracissimum?

Quin imò in omni terra pluvie aquis nequaquam diluta, at tota pingui, tria ista principia, in una eademque substantia, quæ nihilominus distingui possunt, deprehenduntur. Exemplum unum hujus rei proposuimus alibi de nitro aut sale petræ, quem artifex nitriarius in suum usum solet dissecare. Ex eo enim imprudens etiam & ignarus quid agat, diversa isthæc nostra principia aperte separat ac prolicat. Sal enim marinus in eo apparet, in lixivium suum solutus.

Deia-

Deinde sal nitrosus aut sulphureus, quem præsertim quarit artifex, in glaciem coagulatus ab alterius salis natura longè lateque remotus, utpote altero nempè masculino & fixo, in aqua facile solubili. Altero verò (qui sulphureus est) in eadem aqua nullo negotio sese coagulante: qui quidem nitro sulphureus spiritus in se latentem continet æthereum ac cælestem mercurij spiritum, à quo magnam vini æ motum illum nanciscitur sal ille sulphureus. Quique mercurialis spiritus artifice Chymico nullo negotio extrahi potest ex sale petrae aut nitro sulphure. Ut hinc facile constet, tria illa vitalia principia in tota terræ substantia aperte contineri ac distinctè demonstrari. Quæ quidem terra ac eius essentia, cum sit totius universi tertium: tribus tamen & ipsam constat principis, scilicet mercuriali, sale sulphureo & sale terrestri, aut salino, quibus essentia illa terrestris ac tertium universale principium constat. Quæ alibi dilucidè explicata.

CAP. III.

De Elixire seu Quinta essentia Philosophorum.

NOTA.

De veritate & antiquitate Elixiris seu quinta essentia Philosophorum.

v. Rationes
probant.

Nihil est à natura creatum, quod puri & impuri partibus non constet. Impurum autem puro officere

re quo minus prodest homini, propter quem omnia creata sunt, experientia clarius patet, quàm ut rationibus res ista indigeat. Hinc necessariò inferendum, purum ab impuro esse separandum, ut in usum hominis res ista transeat, nec purum posse homini conducere, quin impuri facta sit separatio, quod artificium spagyricæ artis proprium est. Hinc factum est, ut sapientiores Medicorum quartam Medicinæ columnam Alchymiam statuerint, quæ aliud nihil est, quàm ars purum ab impuro separans, illius purioris substantiæ ab impuræ elementis separatio, ut nobilioris ab ignobiliore. Cum igitur ex naturæ luce videamus ista sic habere, quis enim ausit inficiari, cælum esse quintam essentiam ab elementis separatam? Quam cum statuunt alij ab elementis secretam, quæ solent varias formas induere, illa verò nequaquàm, sed immutabilis semper permaneat, quod proprium est essentiæ quintæ, quæ, quòd sit immutabilis, immortalis etiam dicitur, an adhuc ambigent de essentia quinta, an sit nec ne? Essentiam quintam dicimus idcirco esse immortalis, (quantum res creatæ immortalitatis possunt esse participes) quòd nihil habeat impuritatis, qua corrumpatur, aut vel tantillum immutetur, nec tantum idcirco quòd sincera sit, sed quòd inter res creatas maxime sit una. At quòd unum est, nil habet à quo violetur aut corrumpatur, & dolorem seu alterationem patiat, ut docet Hippocrates. Quòd enim unum est, pati non potest. Earatione cælum quinta essentia dicitur à

Bbbb 2 qua-

quatuor elementis (quæ vulgò totidem constituuntur, cum quartæ essentia potius nobis dicatur, qui tria tantum agnoscimus, aut cum cælo quatuor) non tantum quòd sincerissimum sit, sed quòd unum ab uno illo chaos extractum, cujus unionis recordatione perpetuò anhelat ad ipsa elementa, ut suas formas illis impertiat. Quid enim citra cælum possint elementa? Conspiciamus terram, quæ cæli aspectu destituitur, nunquid prorsus inanis & vacua est? At si sub dio exponatur, & cæli solisque pluvia & calore imprægnetur, num vides illam statim in herbas erumpere? unde illa herbarum forma eis impertitur, quàm à cælo formante, & suum agrum, in quem serere debeat, agnoscente? Hinc generationes nascuntur, ab illa quinta essentia videlicet, spiritus suos vitales omnibus elementis infundente, & ad rerum procreationem illa inducente, ut elementa sint tantum agri matrices, & receptacula seminalium virtutum, quas à cælo excipitur. Absurdum igitur est dicere, cælum efficientem esse causam, quæ ut artifex ab opere suo recedat, cum perpetuò formas matricibus suis ingerat substantiales & essentiales. Hinc concludimus, cum cælum in substantia sua maxime unum sit & sincerissimum, nullis mutationibus obnoxium, (quantum natura rerum creatarum ferre potest) ut ea ratione immortale sit, quintam illam esse essentiam, quam quærimus.

Hoc autem cælum cum à nobis tractari non possit, nec vasculis no-

stris includi, ut virtutes eius excipiamus, confugimus ad individua creata, ex quorum corporibus suum cælum, quod à cælo acceperunt, vitamque suam artificiosè educimus ac extrahimus, quod summa industria defæcatum & ad summam sui parentis exterioris cæli puritatem adductum, quintum esse meritò nuncupatur. Quo parentes nostri primi prope immortales redditi sunt, ut qui in hac arte optimè versati (quàm Adam omnium rerum cognitionem habuerit) ad nongentos ac mille propemodum annos ævum suum prorogarint.

Audiamus exemplum huius quintæ essentia à *Petro Apono*, ac *Hermolao Barbaro in Dioscoridem* nobis propositum. Qui referunt ante centum annos aut circiter in Patavino agro repertas esse in urnula duas lampades, ex quodam sepulchro lateribus constructo erutas, unam auream, alteram argenteam, arduas, ac suavissimo, fragrantissimo, elegantissimoque liquore plenas, quæ indicabantur ex artificio, antiquitatem redolente, & ex versuum Latinorum iis inscriptorum vetustate, à multis ante annis ibi repositæ, quem quidem liquorem æquebat ipse *Barbarus* esse cælestem a quâ, aut potius divinam, quam *Chymistæ* elaborant, *Democrito & Hermeciti* sine igitur notissimum, Versus erant, ni me fallit memoria, hi:

Primi sic habebant sepulchro inscripti;

*Plutoni hoc sacrum munus attingite fures,
Ignotum est vobis hoc quod in orbe later.*

Nam-

Namque elementa gravi clausit digesta labore,

Vase sub hoc modico Maximus Olybius.

Adfit fecundo custos tibi copia cornu,

Ne pretium tanti depercat laticis.

Alii versus adscripti erant urnule lampades illas continenti, qui, ni fallor, tales erant:

Abite hinc pessimi fures.

Vos quid voltis cum oculis emisistis?

Abite hinc vestro cum mercurio Petasato caduceatoque

Maximus maximo donum Plutoni

Olybius hoc sacrum facit.

Ad quid aliud fuit Philosophorum lapis tam celebratus, quam quinta essentia? Etenim tum demum fit quinta essentia, cum purior substantia trium principiorum cum celo suo tot circulationibus rotatur, ut in materiam seu lapidem fixum demum concresecat. Tunc enim Philosophorum lapis seu essentia quinta perfecta dicitur, de quo lapide sic *Morienus*: Lapis noster inquit est aqua extracta & separata a corpore nostro, quæ dicitur prima materia. Et istud Elixir est, quod Medicina perfecta dicitur, quæ habet virtutem ante omnes Medicinas & potiores sanandi infirmitates omnes hominum. Ob id enim veteres Philosophi eam vocarunt *Elixir*, *aurum potabile* seu *Philosophorum aquam vitam*, *tincturam*, *lapidem pretiosissimum*, *Medicinam*, quæ in tria rerum genera, animale, vegetale & minerale, altiores mirandas producit, unde etiam nomen retinuerit *lapis animalis, vegetalis & mineralis*. Siquidem ea Medicina

corpus humanum ægrum sanitati restituitur, metalla imperfecta in aurum vel argentum transmutantur, lapides pretiosi imperfecti perficiuntur, & vegetabilia hoc imbuta liquore, etsi prope arida & exicca reviviscunt, ac a tabe sua quolibet etiam tempore in virorem prorumpunt.

Est itaque Philosophorum aurum seu lapis quædam arte compilata Medicina temperata, quæ tanquam forma separata a suo corpore ad tantam subtilitatem redacta est, ut in quodvis sibi objectum instar formæ celestis in præparatam à natura sibi materiam operetur. Unde constat, quotiescunque Philosophi de hoc lapide physico aut metaphysico sunt locuti, qui metalla transmutare possit, hoc intellexisse de metallis corporis humani physicis, minus perfectis, (hoc est de morbis) quæ per metalla metaphysica, hoc est, longævæ, essentiam quintam permutari possunt. Est enim ferè incorruptibilis ac immortalis, temperata, per elementa ipsa purificata, & secreta a fœcibus quatuor elementorum, quæ sunt corruptionis causa potissima, ut volunt Philosophi, quæ idè temperatum & sanum corpus efficit, veluti spiritus vitæ, cuius vi & ope omnem indigestum natura aut digerit, aut expellit supervacuos ac peccantes humores, eorum qualitates retundit, spiritum vivificat, molle indurat, durum emollit, spissum rarefacit, rarum inspissat, macrum impinguat, pingue extenuat, calidum refrigerat, frigidum calefacit, siccum humectat, humidum exticcac, denique

Bbbb 3; calor.

calorem naturalem seu humidum, substantificum corroborat ac confirmat. Etque veluti (ut scribunt prope modum omnes) medicinale corpus universale, ad quod omnes Medicinarum particularitates (ut ita loquamur) reductæ sunt ac infusæ, propterea quod illa est quinta veluti natura quædam à Philosophis inducta, sive essentia, sive anima tenuissima, purgatissima, putrefactioni seu corruptioni diutissimè plurimumq; resistens, soluta omni concreatione mortali, cælestis simplexque elementorum substantia, sublimatio illa chymica ad hanc spiritualement naturam adducta, ut Platonici idæas à materia seiunctas substantiasq; existimaverint. Quam tamen Medicinam nolumus prorsus incorruptibilem affirmare, cum ex rebus naturalibus fiat & constet; attamen ad eam subtilitatem & tenuitatem & simplicitatem spiritualement redacta est, ut heterogeneous nihil in se continere videatur à quo corrumpi possit, quo fit etiam ut ægrotis exhibita eos longo tempore in sanitate conservet. Quo quidem Philosophi omnes reppererunt, eiq; perquirendæ ac investigandæ sese totos addiderunt, non ut ex imperfectorum metallorū in perfecta mutatione ditescerent, quum multi eorum paupertatem amplexi sint, ac coluerint, sed ut languores & morbos hominum curarent, vitamq; illorum diuturna in sanitate ad præscriptum à Deo terminum citra ullam offensam tuerentur & conservarent.

Dubitabisne adhuc, an quinta essentia extet nec ne. Audi quid scri-

bat insignis quidam Philosophus. *Hæc medicina, inquit, est spiritus vita penetrans omnes alios spiritus, præbens vitam, tincturam & perfectionem, tam corporibus animatis, cum sit substantia subtilis ac spiritualis natura, multarum virtutum & virium occultarum.*

Et si de veritate huius medicinæ, essentia quinque scilicet aut lapidis Philosophorum, & artis Spagyricæ amplius dubitare, & de eius antiquitate ambigere quis velit ut eluamus fucos graves Philosophos ac sapientes opponemus, non tantum nostris seculi, sed præscientiam illius ævi. Ac in primis audiat summum illum virum ac Philosophum Hermetem Trismegistum, in ea exercitatissimum, verissimam ac certissimam artem Spagyricam affirmasse, cum sic scribit in sua tabula smaragdina: *Verum sine mendacis certum verissimum id quod est superius, est sicut id quod est inferius, & quod est inferius est sicut id quod est superius, ad perpetranda miracula, rei unius. Pater eius est Sol, mater eius est Luna. Portavit illum venous in ventre suo, nutritrix eius est terra, & vis eius est integra, si versa fuerit in terram. Sic habebis gloriam claritatis totius mundi. Ideo fugiet à te omnis obscuritas. Hinc totam artem potes addiscere, si vales ingenio, & tugiet à te omnis obscuritas. Ex hoc fonte omnes alii Philosophi suas experientias hauserunt, non tantum in lapide Philosophico ad metalla transformanda, sed etiam ad universalem illam Medicinam seu quintam essentiam extrahendam, quæ omnibus infirmitatibus mederetur ad quam potissimum respexit Hermes.*

Ad

Ad eam spectarunt omnes omnium Poetarum Historiæ, quæ idè dictæ sunt Fabulæ, quod fictis narrationib. & multis verborum involucribus ac sub fabulis rem tam nobilem ac pretiosam tegerent ac vulgo occultarent. Qualis est peregrinatio Jasonis in Colchos, ad vellus aureum reportandum. Quales etiam fabula de hortis Hesperidum aurifero nemore pretiosis, ubi draco pervigil custos ac observator, malis aureis conservandis invigilabat, quem Hercules dicitur interfecisse, & aurea poma ad Euriltheum retulisse. Quæ quidem signimenta Eustathius & Suidas celeberrimi auctores Græci de arte chymica interpretati sunt, cuius quidem artis tam nobilis virtutib. ac effectis multi leprosi, epileptici, hydropici, paralytici pristinae sanitati sunt restituti. Cuius rei fidem faciunt Albertus ille Magnus Ratisbonensis, Thomas de Aquino summus Physicus, & naturæ arcanis indagantis sagacissimus, Arnaldus Villanovanus insignis Medicus, qui Neapolitanum quendam regem leprosum, auro suo potabili, restituit: de quo celeberrimus ille Iurisperitus Ioannes Andreas scripsit in Commentariis in Speculatorem, titulo de falsis, se cum nempe Romæ vidisse ante ducentos & aliquot annos aurum optimum & omni examinis iudicio probatissimū facientem. Quid de Paracelso dicemus, in quem tantoperè insulas, quæ constat ex epitaphiis, à doctissimis viris in eius obitum conscriptis, dira illa vulnera, lepram, podagram, hydrophis, aliâq; insanabilia corporis conta-

gia mira arte sustulisse. Notissimum est, illum publicè spectante populo Norinbergæ intra paucos dies leprofos novem ad integram sanitatem revocasse, quod idem à nonnullis eius discipulis præstitum est. Sed quid mirum, cum tantæ sint quintæ essentia aut lapidis Philosophici virtutes, quantas supra commemoravimus? Redeamus ad Philosophos, qui Hermetem secuti arti spagyricæ ut omnium nobilissimæ insudarunt. Hanc Zoroastes, Democritus, Pythagoras, Plato, Aristoteles, Anaxagoras, atq; infiniti alii summi Philosophi probarunt & sequuti sunt. Quid non & Chaldæi, Hebræi, Ægyptii, Græci, Arabes, suis idiomatib. de ea scripserunt, & encomia ediderunt? Ac ut vetustiores omitteremus, quorum scripta plurima exciderunt, vide Anonyme quot & quanti Philosophi Arabici, Græci & Latini de ea scripserunt.

Arabicè scripserunt Geber, Marcos, Yrid, Habebaca, Yesid Constantinopolitanus, Avicenna, Albumazar, Haly, Phases, Alphidius Morienus, Talid Babylonius, Chora, Carab, Adros, Seneca ad Adros Regem Arabiæ.

Græcè scripserunt Olympiodorus Alexandrinus, Osthane, Pelagius Africanus, Zosimus, Isaac Monarchus, Theophilus Sinensis, Blenidas, Ptolemæus, Euclides, Apuleius, Heliodorus ad Theodosium, Dardanus, Demetrius, Democritus, Aristoteles de mineralib. Ab bugazul, Platonis præceptor. In hac arte Plato junior peritus etiam fuit, cuius aphorismus Hamechii & Seneca scholiis illustrarunt.

Latine

Latine scripserunt Roscius, Florus, Ephistus Joannitius Almazatus, Bernardus Comes Tremerus, *qui turbam Philosophorum collegit.* Raymundus Lullus, Arnaldus Villanovanus, Joannes de Rupefissa, Clemens de secretis animæ, Gilbertus Cardinalis, Agidius Eremita, Andronicus Episcopus, Magister Hospitalis, Petrus & Durandus Monachi, Valerandus de Boscho, Theodorus, Petrus Villanovanus frater Arnaldi, Thomas *de essentiis essentialium*, & eiusdem *breviloquium*, Scotus, Stephanus, *qui librum scripsit de magna & sacra scientia*, Joannes Dastinus, Anglus, Ripleus, Scotus, Isaacus Holandus, Rogerius Bacho, Guillelmus Parisiensis, Christophorus Parisiensis, Dumbelcius, Abrius, Martianus, Bernardus de Gratia, Joannes de Viterbio, Richardus Anglicus, Bonus Ferrariensis, Janus Lacinus, Picus Mirandula. Taceo reliquos innumerabiles.

Ergo dubitaret ne quispiam de arte, an sit nec ne? de eius antiquitate, ac de virib. & admirandis eius effectis? Si autem eos nosse velit, qui perfectionem istius artis assecuti sunt, & cuius vi admiranda præstiterunt, legat *Avicennam chymicum lib. de anima*, & *Vincenium in speculo naturali*, ubi enumeratos illos comperies, ad quorum imitationem industriam tuam compone. Quid enim elegantius, ac utilius discat Medicus, quam spiritus metallorum & mineralium extrahendi scientiam? Quid præstantius quam subtilissimos sales herbarum qui suis aquis denuò reddantur, coagulentur,

solvantur, & tandem perfectè fixentur, præparandi rationem callere? Quàm rerum essentias elicere? Nunquid hæc doctorum opera, labores & exercitationes esse oportere testantur celeberrimi illi Philosophi Medici, Marsilius Ficinus, Amydenus, Riffius, Balcasis, Petrus Aponensis, Vissadius, Manardus, Fernelius, Cardanus?

Sed *Cardani* testimonium non pigebit huc inferere, cum ad rem maxime faciat. Quod tamen, inquit, permutari metalla possint, multis visum est ob experimentum æris, jam superius adductum. Videntur etiam permutare colorem & pondus ob ignem, quare & substantiam verisimile est posse permutare. Creditum est etiam quosdam id fecisse, ut apud illusterrimum Venetorum Principem, paucis ante annis assistentibus sapientibus civitatis à quodam Taruisino Pharmacopola, cuius rei manent adhuc vestigia. Cumque herbarum species quædam invicem permutentur, haud mirum videri debet metalla permutari posse. Verum (postea addit ut in expertus) non omnia possunt invicem permutari (deinde subjicit) solum illud dubium esse, an argentum in aurum possit mutari, quod fieri posse existimo. Nam argento, ut aurum fiat defunt densitas, ob quam ponderosius fieri oportet, & color. At hæc metallo addi possunt. Si densitas reddatur argentum, pinguedo abolabitur, & ignibus melius resistet, atque ut dixi pondus acquirat. Hæc ex *Cardano* quem experientia rerum magistra ita esse docuit, verum dum ad truti-

veritatem suæ rationis vult artificium illud expendere, ibi hæret incertus, (etsi veritatem ab illo extorqueat aspectus artificii) immemor Alberti illius magni sententiæ dicentis: *De transmutatione horum corporum metallicorum, & mutatione unius in aliud non est Physici determinare, sed artis, quæ est Alchymia.* Sed de his satis, hoc unum addam in corollarium: si nulla sit ars Chymica, aut incerta vel falsa, Suidam autorem gravem, cum multis aliis mendacii perfricta fronte insimulatur, qui scripserit, Chymiam esse auræ & argenti confectioem, cujus libros omnes Diocletianus, subacta Ægypto, perquisitos exusserit, ne iis amplius confusi, ex affluentia pecuniarum: quam inde sibi comparabant Ægyptii, novæ res in imperium Romanum molirentur, & ab eo desiscere sinerent. Quod si ea asserenda esset Jurisconsultorum doctissimo- rum iudiciis ac sententiis, dies nobis deficeret ad eorum sententias citandas in veritatis ejus & antiquitatis confirmationem.

Juriscon- Sic enim Oldradus *Jurisconsultus* *sulti.* Lib. Conf. cap. 74. & Ioannes Andreas, Chymicam artem, quam Alchymiam vocant, veram esse probant, nec prohibitam, nec metallum unum in aliud transmutari inconueniens esse. Videmus, ajunt, quod quandoque ex re mortua producitur viva, ut licet ex vermibus conspiciere, ex quibus producitur sericum, & aliis pluribus & ex herba producitur vitrum, multò magis ex metallis, in quibus major est convenientia & similitudo. Nam (ut

Tom. II.

ipsi ajunt, & habetur in *Lib. de Proprietatibus rerum, cap. de Alchymia*) omnia metalla procedunt ex eodem principio, sc. ex sulphure & argento vivo. Cum ergò ars imitetur naturam ar. ff. de adop. l. si adop. non videntur isti Alchymistæ peccare. Nam cum sint quasi ex eodem principio sc. ex sulphure & argento vivo, in similia, in habentibus symbolum, facilius est transitus. In sunt enim (ut dicit August. *Lib. de Civitate Dei*, quem jam citavimus) rebus corporeis occultæ seminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis & casualis prorumpant in species suis modis & finibus.

Audiamus adhuc sapientem Jurisconsultum, quid de veritate hujus pronunciet. Sic Fabius de Monte Sever. in tractatu de empt. & vend. quest. §. n. 8. Queritur inquit, an Alchymista vel faciens Alchymiam puniendus sit de fallo? Dicit, (inquit) quod non, quia est ars perspicaci ingenio inventa, ubi expenditur tantum pro tanto & pro talifine aliqua falsificatione forma vel materia.

Albericus de Rosate in diction. in verbo Alchymia, postquam utrinque multa disputavit, & allatas in contrariam partem quaestiones exposuit, sic tandem concludit.

Nec dicant (Alchymistæ) unam speciem immutari, non aliam, ut eis imponitur, quia hoc non est possibile. Sed dicant quod ex una specie metalli potest alia species transferri, ut aurum vel argentum, nec hoc est inconueniens. Nam videmus aliquando ex re mortua produci vivam, ut in vermibus producentibus sericum, & ex herba produci

Cccc duci

duci vitrum: multò magis in metallis, in quibus maior est convenientia. Deinde multa subjicit ac tandem concludit: Cum ergo ars imitetur naturam, ff. de adopt. lege adoptio. non videntur Alchymista peccare, si per virtutem herbarum, lapidum vel elementorum, faciunt de stanno argentum, nam cum sint ex eodem principio infimilia, in habentibus symbolum facilius fit transitus: Ipse Guido Papa in singul. 388. ff. de his. sic questionem resolvit, cum dicit: De his, qui faciunt Alchymiam, utrum debeant puniri? Dic, quòd non, dum tamen faciunt sine aliqua falsitate materia vel forma, quia est ars pro ingenio adinventum, tanquam à Philosopho.

Qui plura desiderat, legat Olradum in consil. Ioan. Andr. Ioannem de Platea, Albertum Brunum, Andream Isernum, Franc. Hotomanum, & complures alios, qui doctissimi è pro veritate artis tuenda consilia sua explicarunt.

Quid igitur restat, quam ut concludamus, Artem illam esse certam, quam ut supra diximus Hermetus Trimegistus veram sine mendacio, certam, verissimam appellat, & quam probant Plato, Eustachius, Suidas, Solimius, Strabo, Plinius ac innumeri alii, quorum plurimos supra recensuimus, quibus fidem derogare sit nefas.

N. II. Unde sit

Proprietates à Philosophis materiae suae tributas soli praesertim convenire.

Pro fundamento futurae disputationis sumam verba illa Raymundi Lullii quae à quovis sagaci medico merito diligenter sunt notanda, quamvis sagaci medico merito diligenter sunt

notanda quamvis paulò crassiore locutionis Minerva prolata videantur. Velle praeservari (inquit ille) per rem putridam, & corruptibilem, & reformari per ceteram, & deformitatem subjektam, & velle facere incorruptibilem per rem corruptibilem, & infirmum curare per rem infirmam, est phantasticum & inane. Unde Rogerius Bacho in libro suo de retardatione senectutis, materiam ex qua suam praeparabat medicinam, colore, durabilitate, conservatione, & incorruptione deservit. Nam illud conservat (ait) quod diu conservatur, & id corrumpitur, quod cito corrumpitur. His regulis univesalibus addiderunt & istud, quod omnes veteri philosophi unanimiter fateantur: nempe materiam sui elixiris, aut magnae illius medicinae esse animalem, vegetalem, & mineralem, abjecta natura vilisque pretii, quae ubique reperitur, etiam in simetis, & jumentorum stabulis, adeoque in ipso homine, & quae nascitur in medio mari, quae liquefit, atque induratur facillime. Sanè verò, cui potius rei, totius universi has qualitates proprietatesque tribuant omnes, quam soli primo illi motori, atque balsamo naturae univesali, non video. Haecque est ratio cur ars illa antiquitus dicta sit alchymia, quasi dicas falsificatio: & artifices qui eam tractarunt Alchymistae: sicque vocatur, & medicina, quae quaeritur, & cui praedictae omnes proprietates attribuuntur, nempe soli. Nam cui potius illae qualitates omnes tribuantur, quam unico & soli soli?

Quid? an non animalè quid est, sal, animalè.

1. Inest
animalium
excre-
mentum
2. Appeti-
tur ab
animali-
bus seu
balsami
sui con-
servati-
vum.

cum eo videamus, & urinas hominum, & brutorum turgere? quando videmus eorantopere illi, & boves, & arietes, caeteraque id genus bruta, qui saltantopere, & instinctu quodam naturali appetunt, tanquam balsamum, quo præservantur, conservantur, & vegetantur? Appetunt, inquam, appetunt, huicque inhiant, & vel ex muris atque antiquissimis tuderibus halitu suo exhauriant, & lingua lingunt: & columbæ, aliæque aves nostro curioso perquirunt, etiam in locis fœculentis, & hominum excrementis, atque urinis abundantibus. Et quando tam manifestè appareat, tot generapiscium generari atque nutriri in mari salso, mirum iudicia hominum adeò perverta esse, atque perturbata, ut non agnoscant, aut agnoscere nolint admirandos effectus balsami hujus naturæ radicalis! Et quis non mirabitur proprietates, qualitatesque (ut ita loquar) virtuales salis, atque adeò ejus, qui extrahitur ex ipsis animalibus, quas præbet liquefaciendo, detergendo, adstringendo, incidendo, penetrando, ab omni corruptione præservando atque adeò attrahendo, purgando, & evacuando? An non sufficient hæc facultates omnes, aliæque plures, quarum supra meminimus, quibus demonstretur sal esse animale? Eoque id magis, quod summi fuerint philosophi, qui Magnetem propter solam vim attractivam ferri dixerint animatum? Quot vires atque facultates ista longè majores, immò magnificas deprehendemus in sale, si omnes

diligenter & ad amussim perveſtigaverimus? Quid majus, quid admirabilius sale urinae hominis? quæ post convenientem præparationem apta redditur ad dissolvenda magna illa duo luminaria, solem, & lunam? Quæ sympathia hæc sua, atque concordantia satis produunt, & in apertum dant attractionem, & virtutem magneticam, causatam ab eorum conjugio, & copulatione. Quis non suspiciat admiranda, quæ observantur, atque eveniunt in ejus præparatione, & exaltatione, sive respicias tot colorum varietates, sive coagulationes, atque dissolutiones, quando spiritus redit in corpus, & corpus rursus transit in spiritum? Non vanè Christophorus Parisiensis, magnus ille philosophus hinc operis sui subjectum, atque fundamentum exortus est. Ut satis jam sicut opinor, nunc constet prædictum nostrum sal dici posse animatum.

2. Sed ut pateat æquè esse ve-
getale, atque animale, nimirum non
exutum esse, seu privatum facultate
vegetativa, vel inde dijudicari po-
test, quod primum sit in natura
movens, quod crescere facit, mul-
tiplicare, adeoque omnium rerum
generationi inservit, ut non sine
causa cum Poëtis, atque priscis phi-
losophis dicatur, Venerem matrem,
& principissam omnis generationis,
& spuma maris salis esse progeni-
tam: id quod etiam confirmat Athe-
næus. In hunc finem à Grecis ἀλιγενίς,

Εὐγενίς

Pisces
generan-
tur & vi-
vunt in
salso ma-
ri.

Expro-
prietati-
bus.

Esse ve-
getabile
probat
i. Exope-
ribus ex-
ortus.

significatissimo vocabulo fuit appellata.

Et magis etiam confirmat hanc sententiam generatio pretiosissimarum perlarum in conchis, & corallii ex intimis saxi emergentis, & in brachia, & ramos instar arboris divaricati. Hi effectus sunt, quos ignis ille naturæ, nempe sal, producit, etiam in medio frigidissimæ aquæ.

Sed videamus quoque quid operetur in terra. Nempe calefacit, impingvat, inimò animat, fortificat, & roborat, auget, & virtutem vegetantem in singula semina dispenlat. Nam quid aliud est terræ impingvatio, quæ efficit, ut granum unicum producat centum, quam stercoratio quædam, & expansio fimi, atque urinarum, à bestiis prodeuntium? Quid aliud primo vere, postquam Sol exaltratus est ad signum Arietis, (quod signum est casus Saturni, & domus Martis signi prorsus ignei) terram vegetat, & aperit, quàm elevationes, sublimationesque spirituum prædicti salis, & balsami naturæ? Hic est, qui vivificat, qui calorem impertit, qui crescere, qui prata & campos ridere facit, denique qui amplissimum, universalissimumque illum vigorem producit.

Sed quis non hoc in ipso etiam aëre videt, per sublimationes spirituum ejusdem salis naturæ, qui eodem anni tempore in aërem sublevati totis in speciem decidunt supra frumenta, atque stirpes omnes?

Quid, inquam, per hæc ipsa non eodem vegetationis effectus, quæ fit à sale, manifestè percipit? At rorem non esse spiritum prædicti salis, immò falsum vel invito, nec sine pudore fateantur, qui se egregios philosophos censent, quando videant à veris philosophis ex rore elici dissolvens corallo, atque perlas: haud secus, quàm ex sale communi, ex sale petrae, nitro, aut aliis salibus idem patatur in eundem finem. Sed hæc plus satis sunt nota.

Idem præterea sal metitò quoque vegetale dicere possumus ex eo, quod manifestè reperitur in omnibus vegetabilibus: & quod ea in quibus dominatur maximè, longioris sint vitæ, atque durationis, tempus injuriis magis resistant, & effectus vegetabiles, vel in propria sua natura, vel in eorum usu manifestius ostendant.

3. Jam verò sal quoque esse metallicum, seu minerale, notum illud est satis. Atque eò quidem notius illud est cunctis, quod tam varia, atque diversa genera salium reperiantur in visceribus terræ, cujusmodi sunt sal gemmæ, alumen, vitriolum, sal nitrum, & cætera id genus, quæ omnia sunt naturæ metallicæ, aut certè de ea plurimum participant. Philosophus verò hoc altius indagare potest ex diversis aquis fortibus, quas parare novit: quæ nihil aliud sunt, quàm spiritus prædictorum salium, qui vim habent dissolvendi, & in aquas reducendi corpora metallica, ut cuius ferè notum est.

Per

Per hanc, inquam, dissolutionem perspicere possumus concordantiam atque *συμμόδιον* istorum salium eum natura metallica. Nam quia similia sunt optimè miscentur, se mutuo pervadunt, conjunguntur, atque uniuntur, simili dissolvente, sibi que associante simili: quippe aquæ fortes nunquam agent in ligna aliave materiam, quæ non sit de natura metalli. Ut verissimè dictum sit à magno quodam philosopho: *Natura amat simile, & in sua natura gaudet.*

Et ab alio: In habentibus symbolum, facilis est transitus. Sulphur, & alia, quæ de natura sunt oleaginosæ, citius, & melius dissolvuntur oleis, ut thebeinthinæ, aut lini quod suavissimum est, quàm magna illa vi, & violentissima acrimonia aquarum fortium: quæ nihil aliud sunt, quàm spiritus salium, & per consequens non multum conveniunt cum sulphure, quod est principium ipsius contrarium.

Amplissimus hæc esset disputandi campus, si res & occasio illud permitteret: sed hoc reservamus in alium locum, & tempus. Nunc verò redeamus ad sal nostram: quod si ab igni vehementiori fundi, atque dissolvi, haud secus, ac aurum, atque argentum, & rursus refrigeratum coagulati in massam, sicut metalla, demonstravero, sine dubio pulchrè patebit, sal esse de natura metallica. Atqui sit hoc, inquam: nectantur in sale, quod in mineris, atque terræ: cavitatibus reperitur, sed in ipso

etiam sale maris. Quod cum notius sit vel mediocriter in anatomia metallica versatis, quàm ut à me pluribus demonstrari conveniat, ne verbum quidem amplius addam. Quamvis ex hac demonstratione *et*, plus factis evidens fiat axioma illud *Aristotelis* esse falsum, quo dicit: *Quæ à calore coagulantur, frigus dissolvit: & è contra.* Id quod tamen ei ex una parte concedimus: probè gnari sal, quod à calore Solis coagulatur, in aqua frigida dissolvi. At fateatur oportet, & ille quod verum est, sal à vehementia caloris ignis dissolvi, fundi, ac fluxile reddi, ut in massam fusilem projici possit, haud secus atque metalla. His *3. Elic-* accedit, quod *salia ex omnibus metal-* *tur ex* *metallis.* *lis calcinatis elici possint,* quæque eodem prorsus modo dissolvuntur, filtrantur, atque coagulantur, ac alia salia, sive vulgaria, & non fusa, sive vi caloris jam fusa, ut supra docuimus, quinimo ex lb. j. plumbi calcinati decem atque duodecim uncias salis elici posse, id vel semestri chymico notum est. Quæ omnia sufficienter demonstrant, atque convincunt salis naturam esse metallicam, atque adeò metallum nihil esse aliud, quàm sal quoddam fusiæ.

Ex dictis itaque facile patet arbitror, quomodo *sal sit animale, vegetale, & minerale,* ac proinde convenire cum eo, quod omnes Philosophi unanimi consensu statuunt, de materia, atque subjecto medicinæ universalis. Ad quod faciunt cætera signa, quibus, quamvis ob-

Cccc 3. Scutilli-

scutissimè prædictam materiam suam describunt. Quæ omnia planè conveniunt naturæ salis: cujusmodi sunt, esse vilis æstimationis: reperiri in omnibus, adeoque in nobismetipsis, quod abundè manifestè patet: cum nihil sit in hoc universo mundo compositum, ex quo, ac omni quidem tempore sal extrahi non possit.

NOTA. III.

In sale è terra elicito tria rerum omnium principia contineri.

*Speciatim
probatum
est.*

Sed ut ea, quæ in genere diximus, deinde etiam particularius demonstremus nempe sal participare de natura animali, vegetali, & minerali, utemur exemplo vulgari, & prorsus communi, quod tamen exactè atque diligenter pervestigatum, atque consideratum à vero philosopho, insigne est mysterium. Quod etsi erutum ex terra, possit tamen elevare oculos nostros in cælum. De nitro, inquam, seu *sale petra*, quod vocant, hic mihi futurus est sermo. Mitto nunc detestandum atque perniciosissimum utum ejus inventum ad interitum hominum: quamvis, ut ingenuè fatear, summam admirationem mereatur, quod tantos, & tam incredibiles producat effectus, dum nobis in inferioribus his, haud secus, ac in sublimi æthere representat fulgura, fulmina, atque tonitrua. Sed si consideremus quid sit, & quale in

sua natura, & compositione, quam diversæ facultates, qualitates, atque effectus sint in re tam vili, tamque trita, procul dubio immenso mirandorum cumulo obruemur.

Fit & componitur nitrum ex terra matre ejus, quæ id producit: vel ex cæmeteriis, materiis stabu-^{Salosse animalis}lorum fimetis, aut ejus generis terris, & liquoribus pingvibus, animalium ventinis inebriatis potius quàm è terra macilenta, exacca, vel pluvii aliave simili causa humore illo radicali exuta. Ex terra columbariorum, columbarumque fimo omnium copiosissimè extrahitur: & tale nitrum evadit optimum, cæterisque omnibus præstat, quod notatu est dignissimum. Quod dictum sit, ut appareat nitram participare cum excrementis, atque urinis animalium. Urinæ siquidem nihil sunt aliud, quàm separatio superflua salis vegetabilium, à quibus animalia nutriuntur, & vivunt. Ex quo patet, quomodo prædictum sal in genere participet de natura animali, & vegetabili. Nam quod ad mineralem pertinet, de ea à nobis bis dici non maximopere attinet, nisi addere velimus illud, quod sit extractum ex terra: quæ ratio est cur sal petra vocetur, cum magis propriè diceretur sal terræ. Sed pergamus.

Natura subministrat arti materiam, ex qua componitur sal petra, quam ars per se facere nequit, non magis certè quàm natura sal petra purum, separatamque ab omni terre-

terrestriate (ut sic loquar) atque heterogenea substantia reddere potest: nam ut eisdem producat effectus, quos producit illud, quod artificium industria paratum est. Hi siquidem terram eligunt convenientem, & ex locis opportunis sibi cognitis, & aqua communi calida iteratis vicibus filtrata, seu transcolata, per illam terram, ut sunt lixivia: fit ut cum ea miscetur salugo, quod salium omnium est proprium: De quo lixivio, si duæ tertiar aut circiter, ad ignem exhalentur & reliquum refrigerat, sal condensatur in glaciem, ex qua artifex nitrarius opus suum perficit, purificatione facta, iteratis dissolutionibus, & coagulationibus, ut pinguedinem (quam vocant) exuat omnem. Hoc opus commune admodum, & vel vulgo notum, vereque mechanicum, si probè consideretur, ac perpendatur, admirationis est plenum, uti jam dictum.

Nam ipsa ea præparatione tria principia eliciuntur ex terra, quæ à se invicem possunt separari, & nihilominus omnia tria consistunt in una eademque essentia, suntque tantum proprietatibus, ac viribus distincta, in quo manifestatur, & ad quod aliquo modo referri potest incomprehensibile illud mysterium de tribus personis in una, eademque hypostasi, quæ divinam constituunt Trinitatem. Voluntque summus ille creator manifestari unitrinus, seu triunus, non tantum in eo, quod reperitur in natura terræ, sed in omnibus etiam

totius creationis operibus. Siquidem comparatio hæc nostra salis terræ generalis est, & ubique reperitur atque in rebus omnibus. Ut non malè fortè hanc comparationem accommodare possimus ad ineffabile illud magnumque mysterium Trinitatis: haud sane minus, quàm veteres, qui, ut captui se nostro accommodarent, fontem cum rivulis, aquam cum vapore, qui ab ea sublevaratur: arborem cum ramis: semina cum plantis contulerunt, tanta ut ostenderent generationem Filii, qua ratione procedat à Patre. Qui per communicationem totius divinæ essentiae, absque omni disjunctione, divisioneque progenuit Filium suum generationis modo inenarrabili. Unde occasio oborta prædictis partibus sanctis, ut ejusmodi comparationibus uterentur, quibus aliquo modo nobis manifestarent id, quod sua natura est incomprehensibile. Sic quoque in prædicta nostra comparatione salis videre sciet tres distinctas naturas, quæ tamen sunt, atque subsistunt in una eademque essentia. Nam prima natura est sal commune fixum, & con-

fixum.

flans: & altera sal volatile, quod solum & unicum querit nitrarius. Quod volatile sal, duo genera salis volatilis continet: alterum sulphureum, facillimè concipiens flammam, quod nirtum vocant: alterum mercuriale, aqueum, acidum de natura salis armoniaci participans. Quapropter in communis sit à illa terræ essentia sub una eademque natura hæc tria

2. Sulphur
roum flamm
grab. le.
3. Mercuriale.

quæ tria

distincta salia reperiuntur, de quibus omnia quotquot sunt vegetabilia atque animalia participant. Atque in his tribus tanquam fundamentis collocamus tria nostra principia hypostatica, de quibus obiter aliquid dicendum esse iudicavimus, quod ab iis fundamenta, ac utriusque medicinae principia dependant.

Quare ut magis, atque diligentius ab unoquoque praesertim sapiente, quam hactenus factum, tam immentia doctrina consideretur, ostendam, & quasi ob oculos ponam tres illas distinctas salis naturas, unica, ut jam dictum, *in ordine* comprehensas.

Nam Nitratius, ut sal suum petrae efficacius, volatile, & ad concipiendam flammam reddat aptius, detrahit ei pinguedinem, (sic loquuntur) hoc est tollit, & separat ejus sal, quod idem prorsus est, ac sal marinum, vel commune quod dissolvitur in aqua communi: è contra sal petrae (quod vocant) conglaciatur in frustula talia, qualia conspiciuntur: atque ita fit separatio visibilis duorum salium. Quippe aqua (in qua diximus sal commune diffusum dissolutumque contineri) evaporata, in fundo subsidebit salis portio, ad nostrum sal accedentis, vel ejusdem potius speciei, atque naturae cum marino, vel communi. Nam eadem possidet qualitates sal-suginosas, fixum est, nec ab igne dissipatur, neque flammam concipit, ac proinde prorsus distinctum est ab eo quod coagulatur in eadem aqua,

quod sal petrae dicitur. Quae res sane meretur, ut diligentissime consideretur non à mechanicis, & terrum ignaris hominibus, sed à philosophis, si modo tales & esse, & haberi velint.

His manifestum fiet sal, quod natura, & qualitate sua, secundum communem philosophorum opinionem est calidum, & siccum, immò sal sulphureum, atque igneum, flammamque concipiens, quale est sal petrae, in aqua coagulari, in qua reliqua salia dissolvuntur, haud secus ac sal ipsum, quod ab ejusdemmet salis petrae essentia processit, in aqua dissolvi diximus. Non igitur absque causa ingenti consideranda venit admiranda salis petrae natura, quae duas partes volatiles in se complectitur: sulphuream alteram, alteram mercurialem. Pars sulphurea est ejus anima: mercurialis, est illius spiritus.

Sulphurea accedit ad primum ^{1. Sulphurea} illud movens naturae, quod ^{2. ignis} nihil est, ^{3. aetheris} aliud, quam ignis aetheris, qui non movens calidus est, aut fixus, non consumens ^{Natura} sicut ignis elementaris: sed ignis ^{ignis} quidam ^{aetheris} celestis, humor aereus, salidus & humidus, & talis quidem, qualem ferè cernere licet in aqua vitae, ignis, inquam, contemperatus, vivificus, quem in vegetabilibus appellamus animam vegetantem, in animalibus humidam, & calidam radicale, emphytum, symphytumque calorem, verum necesse vitae, qui si deficiat in aliquo subiecto sive animali, sive vegetabili, illico mors consequitur.

Quod

Quod quidem non alia de causa evenit, quam ex solo defectu vivifici hujus caloris, qui modò vitam restaurabat, & conservabat. Idem calor vivificus reperitur etiam, licet obscurius in mineralibus: quod facilius comprehendendi potest ex sympathia, & concordantia, quam sal illud petrae habet cum metallis, ut videre est in dissolutionibus, de quibus quaedam attigimus supra.

2. Mercurialis acidus.

Præter partem illam sulphuream, reperitur etiam in sale petrae spiritus quidam mercurialis, qui quidem est de natura acida, & qui tamen flammam concipere haud possit, sed huic potius contrarius. Hic spiritus in qualitate sua non est calidus, sed potius frigidus, ut testatur ejus aciditas: quæ aciditas, atque frigiditas mira prorsus existit, & longè diversa ab elementari: quippe quæ dissolvere possit corpora, & coagulare spiritus, haud secus ac coagulat ipsum sal petrae: quæ aciditas generalis est causa fermentationis rerum omnium naturalium. Hic ipse spiritus acidus reperitur quoque in sulphure, ejusdem qualitatis nec urens, nec flammam concipiens, & qui sulphur quod alioqui studium esset ut oleum coagulat, atque firmum reddit. Hoc spiritu inter omnia salium genera maxime abundat vitriolum, quippe quod de natura Veneris: quem acidum spiritum (mercurius mobilis, ac semper tamen tendens ad suam perfectionem, hoc est, coagulationem atque fixationem) probe novit eligere, sibi que attrahere, ut

Tom. II.

figatur, atque coaguletur: quando cum ipsomet vitriolo permiscetur & sublimatur. Haud secus lanè, atque apes, mel sugunt ex floribus, ut inquit Ripleus. Denique hic spiritus acidus atque frigidus, causa est, cur sal petrae igni injectum, sulphureque ejus accenso, crepitum edat: ut sal petrae de eorum numero sit, quæ Aristoteles contrario motu alicubi moveri scripsit: quæ ejus verba diligenter sunt petpendenda.

Sed quam denique aperiam portam horti Hesperidum tam aperte loquens de sale petrae? quem liberum aditum præbeo stupidis, atque ignatis, quem solis sapientibus, ceu musarum cultoribus apertum esse deceat? Ne idcirco decipiamini quæcunque estis curiosorum ineptiorum ingenia, sumendo verba mea ad litteram, ut ajunt; Sal petrae philosophorum, aut sulfure, quod ab omni ævo Halchymia dedit nomen, non est sal petrae seu nitrum illud vulgare: nihilominus tamen hujus compositio, admirandaque natura, est ceu exemplar quoddam, & regula Lesbia operis nostri. Quamvis ea de re clarius & manifestius locutus sim vobis, quam ullis eorum, qui me præcesserunt, non quod improbem iccirco illorum rationem scribendi, sed ut probem, atque defendam. Ac magis certè illis fuit integrum ita scribendi, quam præcis illis philosophis Pythagoreis, & Heraclæis: (quod tamen de rebus non tanti momenti, tantisque mysteriis,

Dddd rüs,

N. Autor loquitur de sale Philosophorum.

rius, ac vera chymia tractasse constat) quando illi silentio, numeris, & symbolis suo transegerunt. Hi verò, ut scribit Plato, interrogationibus, & Ænigmaticis. Ecce non eodem jure licitum sit Lullio tractanti suam philosophiam per literas: cum idem consuetum fuerit omnibus ejus antecessoribus, ut tropis, allegoriis, atque ænigmatibus tanta mysteria, atque secreta proponerent, ne à vulgo profus intelligerentur? raperentur interim in admirationem rerum tam sublimium, atque adeò divinarum? Ut cessent tandem Momi, atque insulsi beani maledicendo, malefacta ne noscant sua: Ii ipsi, inquam, Theones, qui nomina illa, quibus in libro nostro de Spagyrica medicamentorum præparatione sumus usi, nec gustare, nec conterere potuerunt. Cujusmodi sunt *Aqua stygia*: *Maria acida*, *turbith minerale*: *menstruum fixidum*, *menstruum caeleste*, *salx fixa*, atque *perlucida*: *salta resuscitans*: *sal corneoli cristallini*, *Kibric*, *terra fixida*, *terra mortua*, *lapis Sedenegilapis perlatus*, *Salamandra*, *lacerius viridis*, *leo rubens*, *aquila volans*, *aquila expansa*, *acetum montanum*, *sanguis Medusa*, aliaque id genus nomina apprimè significativa: Quæ ab iis tantummodo intelligi novimus, qui melleum illum dulcorem librorum tam pulchræ, tamque absconditæ philosophiæ degustarunt.

At enim verò, ne restet ipsis calumniandi locus, atque occasio, arrigant & advertant nunc aures,

attollant oculos, & mentem; ut videant, comprehendantque clariùs tot, tantaque admiranda, atque summæ utilitatis secreta, quæ huic nostro operi inserere est animus.

N.IV.

Salis naturæ vires & proprietates exemplis illustrantur.

Vidistis ex primo illo Chao residuo (hoc est, ex terra illa vili seu ex materia confusa, atque informi) extractionem, separationemque formæ pulchræ, nitidæ, claræ, atque transparentis: nempe salis illius, quod aptum est ad recipiendas plures formas alias, quodque diversis, & mirabilibus proprietatibus donatum est. Vidistis etiam ex una eademque essentia tres res distinctas, atque separatas, immò tria principia naturæ eruta, ex quibus omnia corpora sunt composita, quæque anatomicus Chymicus eruere atque secerneere potest ex omni corpore naturali: ex minerali, inquam, vegetabili & animali: nempe sal, sulphur, atque mercurium. Principia sanè purissima, simplicissima vereque elementaria naturæ, omnia sub una essentia salis comprehensa: sal, sulphur, & mercurius, quæ philosophi conferte solent cum corpore, spiritu, & anima: nam corpus attribuitur sali, spiritus mercurio, anima sulphuri, singulis suo attributo, & hoc illis aptè atq; còvenienter respondentibus. Estque spiritus velut mediator &

con-

& conservator animæ cum corpore, quod illius beneficio cum anima jungitur, & copulatur. Anima verò vivificat spiritum & corpus. Vidistis etiam in dicto sale naturam Hermaphroditicam: marem & fœminam: fixum & volatile: agens & patiens: & quod magis est, calidum & frigidum: ignem & glaciem, mutua amicitia, atque sympathia in unum conjuncta, atque in eandem substantiam unita. In quo sanè ejus naturam mirabilem cernere licet.

Nec minùs ejus proprietates sunt admirandæ. Immo vel multo etiam magis. Sal enim petræ præcipue est *clariss*, atq; primarius janitor, qui aperit corpora etiam durissima solidissimaque, tam lapides quàm metalla: ipsumque adeo Solem, atque lunam redigit in liquorem cum aqua propria extracta ex tota massa absque separatione maris aut fixi. Et quemadmodum spiritua lia reddit, atque volatilia omnia corpora metallica: ita e contra virtutem habet fixandi, & incorporandi spiritus, etiam summe volatiles. Jam quis non miretur, vel potius obstupescat, cui constat sal petræ tanta promptitudine concipere flammam, per quam in aërem ac fumum exhalet: interim videat liquidum atque fufum manere in crucibulo igneo, constituto in centro flagrantissimorum carbonum? in quo tamen licet ardentissimo, nec flammam concipiat, nisi flammæ, aut ignis admotio fiat ad tactum? & quod magis, cum

naturæ adeo sit volatilis, fixatur tandem, nec patitur ab igne, nec reformidat vel violentissimum, non magis sane, quàm salamandra, (si verum est quod ajunt, intactam manere in igne) quem tamen nec ferre poterat antea, nec ulla ratione pari: Vides itaq; ut à solo igne natura ejus transformetur.

Idem præterea sal petræ, quod debite paratum atque depuratum modo erat, tam candidum, tam crystallinum, tamq; diaphanum (saltem ut extrinsecus apparet) nunc igni fixatorio immissum videbis interius continere omnis generis colores, virides, rubros, flavos, albos: non hercle minus diversos, quam nubes ex radiorum solarium variantibus impressionibus concipere, aut præ delectabili illa florum versicolorum varietate ridere solent. Quod si quis ad credendum contumax, incredulus potius esse, quàm docilis haberi velit, suadeo, ut experiatur, & discat tam pulchrum naturæ mysterium, vel spacio decem horarum, ac vix sex assium interventu. Et ne (ut nuperi quidam) Lycophronem quendam me esse putes, rem candide, & clarius te docebo.

Accipe salis petræ fixissimi, & clarissimi libram unam, vel duas, conice in alembicum vitreum cum capitulo, & in arenam colloca, haud aliter, ac si aqua quadam fortis esset destillanda. Ignem submitte, & per gradus secundum artem moderato: quem tertia vel quarta hora in laxum augebis, ut arena vel ipsa incandescere possit
Dddd 2 videatur.

videatur. Hunc ignem ardentissimum continuabis per quinque, vel sex horas: & deprehendes, atque aperte videbis salis petra spiritus ipsum etiam alembici vitrum penetrasse, coloreq; tam intus quam extrinxisse opalino hoc est, diversissimo, & pulchre variante colore. Præterea spiritus salis petra, qui vitri soliditatem trajecturunt, extima eorum superficie in florum farina speciem adhaerentes, quos molli pluma abstergere, atque colligere haud fuerit difficile, etiam in satâ magna copia reperies. Hic sanè flos, nihil est aliud, quam spiritus salis petra, in quo conspicias vividos omnis generis pulchre expressos colores, haud secus sanè, ac in jaspide illo pretioso qui opala dicitur. Philosophentur nunc ingenia acutiora, si libet, & in subtilitatem hanc spirituum, qui corpus alioqui solidissimum, & omnibus impermeabile habitum, tamen mirabili subtilitate trajecturunt. Et habent sanè quod velentur hic, si velint, ingenia curiosiora, itemq; de ratione tanta diversitatis colorum plantarum quam hisce spiritibus tribuimus, quamq; nos propria experientia consecutos esse pramos, & ad oculum multis viris summis, atque doctissimis ostendisse fateamur, & ingenue gloriamur. Testis erit charus ille Pylades noster, Io. Hen. Cherlerus philosophia, & utriusque medicina non infelicior adsectator, quam admirator, quem amoris nostri erga ipsum (quem ceu fidum quendam Achatem semper habuimus) tam illustris investigationis, ut & aliarum plurimarum magna admirationis rerum testem adhibere cupimus, & gratum facere volumus. Sed ad propositum revertamur.

Id quod residet in cucurbita furdorivis instar candidum, ac prorsus fixum, remedium est specificum ad omnes febres extinguendas. Datur à drachma sem. ad drach. j. dissolutum in liquore quodam convenienti. Et (ut verbo dicam) huic remedio non est aliud simile ad incidendum, tergendum: itemque ad purgandas & evacuandas humorum corruptiones, atque putrilagine, & ad conservandum corpus ab omni corruptionis inquinamento. Nam cum de natura sit salis balsamici, oportuit ipsam talibus virtutibus & proprietatibus esse præditam.

Et certe, ut ingenue fatear, si vel velim, non possim tamen satis laudibus extollere verum sal petra, atque sal fusile philosophorum. Quod sal Homerus appellat divinum: quod Plato scribit esse amicum, & familiare rebus divinis: quodque multi philosophi dixerunt esse animam universi, & spiritum vivificantem generantemque res omnes.

Videbimur fortè longiori serie orationis in inquisitionem, speculationemq; tam generalem, quam particularem salis naturæ evagari: Sed tam utilis est, & necessaria, ut sit etiam basis, ac fundamentum salutarium omnium medicinarum, uti fultus suo loco declaramus: ut hic potissimum habeant medici, quod satagant, quod perquirant, atque intelligant. Quod verò atinet ad philosophum Chymicum, sciat in salibus fustibus se operas suas potissimum collocare debere, atque meminisse haud temere philosophos illud subinde exclamare solitos, coque, coque, & iterum coque,

coque, quod idem est ac si dicerent, calcina, calcina, (intellige ex præscripto philosophorum) aut in cinerem redige. Et sanè si fateri velimus, quod res est, omnes operationes Chymicæ, destillationes, inquam, calcinationes, reverberationes, dissolutiones, filtrationes, coagulationes, decoctiones, fixationes, aliæq; huic scientiæ dicatae, non tendunt ad alium scopum, quàm, ut sua corpora ita reducant in cineres, ut spiritus salis, & sulphuris, qui illa perfece-
Scopus operatio- nem chy- micorum. runt (sub una tamen, eademque essentia constituti) comminent, modo quodam imperceptibili, cum sua aqua metallica, veroque mercurio: Idque in eum finem, ut per vim, atque virtutem salis internam mercurius atteratur, coquatur, atque transmutetur ex natura sua vili, atque abjecta, in longè nobiliorem: dum ex mercurio vulgari fit mercurius philosophorum beneficio spiritus salis, quem attraxit ex cinere, seu calce viva metallica. Haud secus sanè, quàm evenire solet in lixivio, quod fit ex cineribus, & aqua, in quam optimè percolatam, atque filtratam cinis omnem suam animam, viresque transmittit. Nempe suum sal aquæ prædictæ communicat: quæ aqua, et si semper maneat fluxilis, ac liquida, non tamen restat aqua simplex pura, atque frigida, vel exiguæ virtutis: sed jam lixivium facta, fit calida, faciliatis exiccantis, detergentis & qualitatis prolixa activæ, quæ tota est virtus, atque facultas medicinæ transmutantis. At considerandum

est, ex qua re cinis hic vivus, atque metallicus fit conficiendus. Item ex qua aqua idem parandum sic lixivium, ut extrahas sal, aut sulphur philosophicum, hoc est, medicinam balsamicam, quæ fulminis instar refertissima sit activarum qualitatum, reducta in calcem verè vivam, atque dum prius esset corpus quoddam mortuum, atque inanimatum, tunc fiat corpus animatum, spiritu præditum, & medicinale.

NOTA V.

Aurum animatum præcipuum esse subiectum medicinæ Philosophorum metallice.

Tantum potest sulphur natura philosophicum, quod auget, & multiplicat viribus ipsum etiam aurum, jam magna perfectione præditum, non tam propter æquabilem sulphuris, atque argenti vivi concurentiam, quàm propter perfectam combinationem, adæquationem, æqualitatem, æqualitatemque elementorum, atque principiorum quæ aurum constituunt. Ac ita quidem constituunt, ut alterum non superet alterum: sed velut in æquilibrio constituta, aurum efficiunt incorruptibile: cum nec à terra exedi, vel corrumpi, nec ab aëre alterati, nec ab igne domari aut diminui, quamvis minimum, possit. Atque hoc propterea, quod, ut inquit philosophi, par in parem non habet impetum: eò quod etiam in omni æquatio
 Dddd 3 corpore

Auri perfectio in quo consistat.

corpore nulla repetiri possit actio, aut passio. Et hæc est sola illa æqualitas, quam *Pythagoras* dixit esse matrem, nutricem, atque tutricem concordia rerum omnium.

Hæc causa est, quod in auro, atque omni corpore perfectio, ubi hæc æqualitas existit, sit indomita quædam, atque incorruptibilis compositio. Id quod præci philosophi observantes, in auro quæriverunt magnam illam, & incomparabilem medicinam. Quoniam autem cognoverunt, quod propter compactam, atque firmam suam compositionem in corpus nostrum agere non possit, conati sunt dissolvere, atque frangere durissima ejus vincula, atque beneficio sulphuris vegetabilis, & balsami vitæ artificiosa operatione, redigere ad perfectam adæquationem, ut spiritus vegetabilis auri, qui modo quasi in otio delitescerebat, ex auro vulgari (quod modò erat) redderent aurum philosophorum, atque medicinale, quod vegetationem nactum perfectiorem, & virtutem seminalem, dissolvi possit in omni liquore, eique communicare exuperantem, balsamicamque illam perfectionem, seu vitæ, naturæque nostræ balsamum. Sed audiamus, quælo, quod dicit *Augurellus* de hoc auro per prædictum sulphur, aut spiritum naturæ animato:

Denique sic etiam fulvo decensus in auro.

Ipse manum capit artificium, qui vincula solvat,

Et qui se propria reddat virtute potentem.

Quod si quis properans hanc artem viribus unquam

Explicet, atq; diu tepido post incoquat igni,

Continuo afficiet, (visu mirabile) vitam

Auro impartiri longo cum seminu usu

Nec decrit quin ex auro sibi procreet aurum.

Quandocum ita constiterit durate, & credite verbis

Intenti artifices, & res sperate secundas.

Et quia nunc sermo est de animatione auri, & ut ostendamus quæ ratione antiqui philosophi inhiarint, atque insudaverint huic operi, vel materiei: age, videamus quid scribat *Ralingenius* in suo *zodiaco*: cum hunc aurificum pulverem piis quærentibus vitis respondisset *Apollo*, sub obscuro quodam ænigmate: & hinc ad cœli convexa evolasset, hæc scribit:

Tunc mentis divina homines oracula cæca

Volventes animo ancipiti, vix tempore longo

Experti multa, & non parvis sumptibus illam

Invenere artem, qua non ars dignior ulla est.

Fingendi lapidem atheræum, quem scire profanus.

Haudquaquam licet, & frustra plebs improba querit.

Quem qui habet, ille potest, ubi vult, habitare decenter.

Nec fortuna iram meruit, nec brachia furum:

Set

Sed tanto paucos dignantur muneri divi.

Constat sanè ex præcipuis, & primæ notæ antiquorum libris hunc præcipuum fuisse eorum scopum, ut inquisitioni tam eximie rei insudarent, nempe ut componerent medicinam quandam balsamicam, ad vegetandum, roborandum, atq; insigni sua adæquatione, & integritate naturæ, conservandum balsamum radicalem, & nectâr illud vitæ nostræ in bono & laudabili temperamento. Hinc idem Augurellus verba faciens de pulvere aurifico, postquam ostendisset affectus quos efficere potest, in metallis, ita subjungit :

Quin etiam humano decuit de corpore pelli

Hac, omnes valida morbos, facileque medela.

Servariq; diu nitido cum flore juvenem

Et senium placidos produci grande per annos.

Et profectò mirum videri hand debet, aurum à suo, ceu compede, liberatum, adeoq; spirituale, atq; animatum redditum, viribusq; ad auctû roborare posse naturam, atq; instaurare balsamum nostræ naturæ, tamq; exigua dosi unius aut duorum granorum conservare ad ultimam usq; periodum vitæ. Tantò minus mirum videatur, quod convenienti, atque magna illa adæquatione temperaturæ communicans cum balsamo nostro radicali, impediat dominium phlegmatis, bilis exandescentiam, atque melancholiz adustionem, suaq; in-

corruptibili virtute conservei sanguinem à putredine, atq; ita balsamo illi nostro subveniat, & quasi manus præbeat, ut non tantum naturam nostræ præservare, sed maximos etiam corporis nostri morbos superare possit. Præsertim, cum balsamum illud naturæ, innatus ille spiritus, omnium actionum, operationum, & motuum in nobis sit præcipua causa, à temperie seu crasi minimè dependens, sed eam conservans : ut ipsemet Galenus de innato illo nostro calore verba faciens, profiteri cogitur. [Com. in aph. 15. l. 1.] Cognoscere oportet (inquit), Hippocratem innatum dixisse calorem, quem in quoquo animantium nativum spiritum vocamus. Neq; enim aliud quicquam animal ab initio formavit, sicuti rursus adauxit, aut usq; ad mortem enutrivit, præterquam iste calor innatus, qui omnium operationum naturalium est causa. Nulla itaq; ratione excusari possunt, qui contumaciter, & absq; ulla ratione floccipendant, vituperant, atque calumniis incessant talia remedia, quæ principaliter collimant ad restitutionem, & corroborationem balsami nostri radicalis: qui solus (ea potissimum medicina adjunctus) separare potest heterogenea, & naturæ molesta per expulsiones, evacuationesque ordinatas, & convenientes : atque retinere homogenea, cum quibus ad earum conservationem maximè consentit. Quod si ad virtutem corroborationem usus aliquis esse possit auri foliati, (quod nihil est aliud quàm res quædam mortua, quæque

que nostræ naturæ nullatenus communicari potest, tantoque minus digeri à calore nostro naturali) qualis terè esse solet in omnibus medicinis restaurantibus: ut in confectione alkermes, electuario de gemmis, aurea alexandrina, diamargarico Avicennæ, aliisque: cur quæso improbetur usus auri animati ea ratione, atque modo uti jam dictum; & frustra mehercle immò temerè tantopere perstringunt, atque contemptim proclamant remedia metallica, ac si verò nihil essent aliud quàm venena: maximè cum constet, hodie ægros, etiam deploratissimos, & ubi aliis medicamentis vulgaribus nullus amplius restabat locus, relegari ad thermas, quæ nihil aliud sunt, quàm aquæ medicamentosæ, nitrosæ, aluminosæ, vitriolata, sulphuræ, bituminosæ, antimoniales, plumbeæ: denique omnes participantés de substantia, atque spiritu quodam metallico, quem re ipsa comperimus purificare, atque evacuare corpora nostra omni evacuationis genere, non sine ingenti utilitate.

Preparatio cur mineralis dicta.

Porro ratio præparandi medicinam, de qua hic agimus, olim dicta fuit mineralis, propterea quod sulphur, aut sal philosophicum, cuius usus est ad animationem, & vegetationem, depromptum est ex prima scaturigine vegetativa naturæ mineralis. Plures philosophi pro subiecto minerali assumpserunt Saturnum. Alii magnesiæ Saturnalem, quæ prima est radix metallica, & de stirpe vitrioli. *Isacius Hollandus, Riplens,*

aliique magni philosophi sua opera de hac materia scripserunt, quæ cum extent, unusquisque videre potest. Nobis enim hoc loco aliud non est institutum, quàm docere, & quasi ob oculos ponere, quodnam sit illud balsamum radicale, & medicina universalis, tantopere à præcis philosophis celebrata ad conservationem valetudinis, & sanationes morborum corporis humani. Cui quidem rei maximopere confectri potest aurum animatum & balsamicatum excusent, quæso, manes Ciceroniani *diuini rursus rursus*, hoc est, rudius, sed planius loquentem, ut intelligatur.) Alii, inter quos est etiam *Raymundus Lullius*, ignem suum naturæ ad animationem auri quæsiuerunt in vegetali. Nam hic præcipuus omnium fuit scopus, ut aurum animarent. Atque hæc est ratio, cur omnes dicant, unicam tantum esse viam unamque materiam, seu sulphur balsamicum & naturæ, quod præbet ignem agentem atque internum ad idem opus. At verò inter omnia vegetabilia primas tenet vitrum. Nam inter omnia de natura vitriolata plurimum participat, quod non tam ex viridante illo colore racemorum immaturorum, atque gustu acerbo colligere licet: quàm ex colore saphyrico maturorum, rutido & intrinseco colore, saporeque acuto; quæ omnia externas & internas vitrioli qualitates planè referunt.

Tales etiam notum est esse quædam aquas in Avernia, quarum gustus

gustus vinosus est cum facultate quadam pungente. Ipsum quinetiam acetum, in quod vinum facillimè transmutatur: (anima nimirum sulphurea, hoc est, spiritu eius separato) acetosam vitrioli qualitatem repræsentat, ut & aliæ vini signaturæ, veris philosophis abundè cognitæ. Quod etiam ex concordantia, atque sympathia, quam habet vinum cum natura metallica, colligere licet, cum ex vino perinde, ac ex vitriolo præparari possit artis chymicæ menstruum, (ut vocant) quod metalla in liquorem dissolvere possit. Atque hæc est ratio cur Poetæ cecinerunt:

Bacchus amat colles.

Hæc, inquam, sunt rationes, cur *Raymundus Lullius* aliique celebres philosophi operas suas collocarunt in vino, ad extractionem sui sulphuris Balsamici, ut inde conficerent verum aurum potabile & veram Balsamicam medicinam.

Sed age paucissimis tantum verbis aperiamus *Lullii* methodum, quam tantopere celavit in suo de quinta essentia libro, aliisque in locis quæ si rectè intelligantur, facillimè diriget, atque instruet quemvis verum philosophum ad componendam, atque ex omnibus rebus eliciendam medicinam illam Balsamicam. Nam ubique idem scopus, idem finis, eadem unica atque sola via ad compositionem illius Balsami, aut sulphuris philosophici, existentis in omnibus rebus mineralibus, vegetabilibus, atque animalibus; quamvis in aliis magis, in aliis minus.

Tom. II.

NOTA VI.

Qua arte paretur sulphur & mercurius philosophorum ex vegetabili ad faciendum verum aurum potabile.

Ergo ut ritè omnia peragantur quæ ad talem operationem requiruntur: eligendum est vinum generosissimum rubellum, ad minimum dolum integrum, ex quo aquam vitæ extrahes, ratione solita, quam rectificabis ad perfectionem summam. Hunc spiritum vini adservabis in loco frigidissimo, vase optimè clauso, ne propter immensam, quam habet subtilitatem expiret, quod residuum est vini iterum destillabis, & exibit media quædam aqua vitæ, si vinum fuerit optimum. Quod tibi extillaverit seorsim servabis. Hoc iterato facies de vini residuo, separando, ut prius, aquam vitæ à suo phlegmate, singulis seorsim reservatis. Fæces verò in fundo residentes demum colliges, ex quibus ultimam humiditatem elicies, per balneum vaporosum, aut per cineres, donec picis instar crassescant. Huic subidentis picis in diversos alembicos (si magna fuerit copia) immisse, asfunde reservati phlegmatis tantundem: ut quatuor, vel quinque digitos superemineat, pone omnia in balneo calido, aut supra cineres itidè calidos, sic paucis diebus phlegma, quod prius erat album, denuò recipiens tincturam evadet rubrum valdè: attracto nimirum ad se sulphure combustibili, ex vini fæcibus impuris. Phlegma hoc tinctum per inclinationem separa, &

Eccc seor-

seorsim quoque si lubet, reserva ad alios usus, uti dicemus. Postea demum aliud novum phlegma affunde supra easdē fœces, & in distinctis alembicis, si magna sit copia, ut jã dictum: quod rubedine tinctū, ut prius, itidem separa, & prædicto jam tincto, atq; separato affunde. Hoc toties continuabis, donec phlegma nullam amplius attrahat rubedinem, atque fœces jam subalbida, vel crystallinae sunt redditæ. Quod ut facilius dignoscas aliud phlegma affunde, & vel digito, aut baculo (mundo tamen) misce, ut advertas, num aliquid restet tincturæ: nã omnino omnis elicienda, ut ne amplius tingatur, vel minimum affusum phlegma: quo argumento certissimè cognoscas, omnino depuratã esse residentia, seu fœces, quas alibi Chrystum tartari vocabimus, quoniã ex tartaro quovis communi, faciliore etiam methodo similes crystalli eliciuntur. Remedium sanè jucundissimum, gratissimumque si quod aliud in mundo, promptè mundificans stomachū, hepar, atq; lienem à suis impuritatibus: provocans urinas, & movens unã, aut alteram sedem extraordinariè. Sed ad opus nostrum redeamus. Fœces prædictæ jam debite atque convenienter, uti dictū, depuratæ, reponantur in diversis cucurbitulis colli oblongi, atq; affundantur unicuique de primo illo spiritu vini rectificato, ut tres digitos superemineat: mox inducto unicuiq; parvo capitello cū suo recipiente, luto tenaci, Hermeticè undiq; obserato ne quid expiret, ponantur in cineribus calidis, ut bulliant atq; destillent: re-

affuso eo, quod exillarit, atq; ita rursus bulliãt. Postea permittes omnia ut refrigerent. Tum spiritū per inclinationem quã poteris diligentissimè separabis, ne quid simul exeat turbidi: & rursus unicuiq; cucurbitulæ aliam spiritū vini affundes, & facies sicut prius: hoc toties iterabis, & continuabis, donec fœces, quæ à propria sua natura calcinãtur, incipiant nigrescere, & fumare, si supra laminam ignitã ponantur. Nam signum hoc est, primã calcinationem philosophicam esse peractam, & spiritum eadem opera jam factum esse animatū ex Balsamo acido, & fermento naturæ contento in prædictis fœcibus reductis in crystallum, uti dictum. His spiritibus animatis simul junctis, ac optimè reservatis, ne expirent, fœces prædictas injicies in vasa quæ appellantur, matratis globi instar rotunda, angusta habentia colla, per quæ materia infunditur. Hæc vasa hermeticè clausa, atq; obturata, ne quicquam expalare possit sepeliantur in arena, in furno Athanoris, quod flammam præbeat circum circa ambitum prædicti vasis. Tum ignem admove per quinque vel sex dies continuos, donec terra candida fiat sicut nix, sitque optimè calcinata, atq; fixa. Quam ut magis volatilem reddas, & facias sulphur aut mercurium philosophorum, poteris si velis hanc etiam calcem dividere in duas, vel tres cucurbitulas magnitudinis convenientis, pendendo prius pondus uniuscujusque, & supra unamquamq; affundes spiritus vini animati prædicti, quartam partem: applica capitellum parvum.

parvum cum suo recipiente benè accommodato, ut prius; colloca in B. M. tepido per diem unum. Postea iisdem vasis in cineribus positis adhibe bis ignem mediocre, ut extillet liquor, qui cum prius fuisset ardentissimus, atque acerrimus, nunc affluet prorsus insipidus, nec alium saporem linguæ imprimens, quam fontanæ communis: propterea quod prædictus spiritus relinquat suum sal Balsamicum, quod antea cum spiritu permixtum extillaverat, cum sale prædictæ calcis: Natura enim naturam amat eamque sequitur in sua natura, ut inquit philosophi. Denuò alium spiritum vini animati affundes, ut prius, eadem proportione, destillandi; ratione servata, donec ad gustum percipias prædictum spiritum animatum exire, atque destillare æquè fortem ad gustum, ac fuerat tum, quando affuderas. Nam hoc erit signum sal fixum prædictum, retinuisse ex volatili quantum sufficit, retinereque decet, & potest. Jamque si pendas lance tuas materias, deprehendes parte tertia ponderis adauctas, ut si fuerit ℥j. calcis in unoquoque vase nunc advertas unumquodque pendere ℥ij. aut etiam magis. Quod accuratè observandum est pro sublimatione, atque postrema operatione, (quæ adhuc facienda restat) ut volatile nempet transcendat, superetque fixum. In quo negotio, ut tutius procedas, accipiendum aliquid prædictæ calcis vivæ philosophiæ, atque injiciendum lamine ferreæ ignitæ: quod si videas omnem prædictam calcem exhalare, & in fenum evaporare,

sicut sal armoniacum, absolutum & perfectum habes opus. Sin minus, operatio prædicta iteranda, continuandaque donec prædictum signum appareat.

Quo facto, materias has pones in parvis alembicis longiusculis, in formam sublimatorii, adhibitis capitellis, & recipientibus, ad excipiendam humiditatem spiritualement sulphuream, atque destillabis in cineribus, igne lento, per diem integrum; augebis postea ignem per gradus magis ac magis, usque, donec sub finem per octodecim, aut viginti horas ignis fiat sublimatorii, videasque vasa non amplius obscurari spiritibus, aut fumis exalbidis. Et videbis jam vasorum lateribus sublimatam materiam adhærescentem, pulchram, nitidam, atque perlarum seu talci instar transparentem: supra quam in pulverem redactam in parvo mortario porphiriano, affundes spiritum sulphureum destillatum, humectando paulatim, atque coquendo totum, per tres, vel quatuor dies in forti Althano: & habebis materiam perlaceam balsamum radicale ex vegetabili extractum, mercurium philosophorum, sulphur Balsamicum, denique ignem illum naturæ tam celeberrim, tam abditum, atque occultum ab omnibus philosophis, qui omnes uno consensu dicunt: ignis, & azoe tibi sufficient. Hic solus balsamus est medicina universalis ad tuendam, conservandamque sanitatem, si exhibeatur cum liquore aliquo convenienti, quantitate unius vel duorum granorum. Magna & admiranda est eius virtus.

Ecce 2 ad re-

ad restaurandum balsamum nostrum radicalem: quem ex communi consensu omnium medicorum diximus esse medicinam morborum.

At *Lullius* noster, ceterique philosophi non conquiescunt in hoc, sed ulterius progressi, prædictum sulphur philosophicum, dissolvunt in convenienti portione spiritus vini ad perfectionem rectificati, ut prius, & in pellicano hermeticè clauso, sinunt ut uniantur, & optimè copulentur simul per viam circulationis: & intra paucos dies aqua redditur azurea seu cælestis: quæ destillata vim habet dissolvendi aurum, illudq; reducit in calcem verè philosophicam, in liquorem pretiosum, qui per iteratas circulationes ac destillationes, transire etiam potest per collum alembici, aut per retortâ. In qua operatione, si procedas, ut decet, separare poteris à Sole jam philosophicè dissoluto & animato dissolventium philosophicum quod perpetuò inserviet ad novas dissolutiones. Nam exiguum admodum in unaquaq; dissolutione deperditur: & sic habes verum aurum potabile: medicinam universalem, quæ nec æstimari, neque laudari fatis potest. Eadem planè ratione facies dissolutiones per larum, atq; lapidum pretiosorum: remedia generalissima, & inter prima collocanda ad roborationes, si dissolvantur, & modo, & ratione prædictâ, cum dissolvente naturali. Remedia, inquam, quæ longè melius naturam nostram confirmare ac roborare possunt, quàm si, ut vulgò fieri consuevit, tantummodò conquassentur,

aut in pulverem tenuissimum redigantur, ut in communibus illis nostris præparationibus atq; pulveribus cordialibus fieri solet.

NOTA VII.

Medicina balsamica ex rebus omnibus præparanda & conficienda ratio.

Ex præparatione prædicta sulphuris balsamici vegetabilis, quàm supra docuimus fideliter, clarè, atq; manifestè, facile est intelligere, qua ratione idem sulphur extrahi possit ex omni corpore mixto. In quo, ut lumenatim omnia colligam, reperitur primum liquor, omnis odoris, atq; saporis expertus, qui appellatur phlegma, vel aqua passiva: deinde liquor gustu, colore, odore, aliisque impressiōnibus qualitatum virtualium præditus, qui vocatur liquor mercurialis: & tandem liquor oleagineus innatans, & flammam concipiens, qui sulphur dicitur. Post extractionem istorum trium humorum distinctorum, nihil aliud restat, quàm cinis, seu pars sicca: ex quo cinis optimè calcinato sal extrahitur cū proprio phlegmate secundum artem sæpius, & citertò illam aquam calefactam supra prædictos cineres (in manica Hippocratis impositos) affundendo, & transcolando hocq; toties repetendo, donec aquam salis ad gustum percipias: haud secus ac in lixivio fit. Quo factò humidum destilletur, & subsidebit sal in fundo, quod in prima hac præparatione non satis mundum est & beuè.

benè purificatum. Quare denuò aqua exstillata affundenda, ut sal in eademmet aqua rursus dissolvatur: quod dissoluto filtra (aut sapius per manicam transmittit ut prius, ut clarissima evadat) tum rursus coagula ad lentum calorem. Atque hac ratione ex omnibus cineribus vegetabilibus extrahes sal clarum & purum. Super hunc salem in alembico impositum affundè totam suam aquam mercurialem acidam, digerantur per unum aut alterum diem Balnei lentum: dein destillentur per cineres, & aqua destillabit insipida. Quoniam quicquid continebat salis volatilis residet cum proprio suo sale fixo. Perge ita in operando ut supra de vino docuimus. Aut si nolis tam exactè omnia perficere, transcola rursus omnem liquorem mercurialem per sal prædictum, qui in se recipiet quicquid habuerit illa aqua impressionis virtualis, exhibitque aqua, seu liquor nullius nec saporis neque gustus, sed aqua communi omninò similis. Quod si adjicias tantum, ut pars volatilis superet fixam: hoc est, ut plus sit salis volatilis, quàm fixi, (quod facillè cognosces ex pondere, quod triplo auctum erit, & per probationem laminæ cupræ, vel ferreæ candentis, quando materia hæc super eam injecta exhælat, atque in fumum abit) tum sublimare potes, & fiet sal armoniacum philosophorum (ita enim hanc materiam appellare illis libitum fuit) quod clarum erit, & perlaram instar transparentis. Supra hanc pulverisatam materiam paulatim affundes li-

quorem oleaginosum purificatum, & coques hanc materiam, ut ex volatili denuò fixetur: quod tamen fixum erit de natura fusibili magis, quàm vel ipsamet cera, & per consequens facillimè communicabit cum spiritibus, & naturali nostro balsamo, cum separatum sit & ab aqua sua passiva, item quæ à terra passiva, inutili, quam utramque materiam elementum passivum vocant: quod nullam in se contineat proprietatem, nec ullam actionem edat. Ita fit corpus sive natura profusus homogenea, & simplex etià tres distinctæ naturæ videantur, quæ tamen sint unius ejusdemque essentia, atque naturæ. Sic componetur corpus exactè purum ex tribus principiis hypostaticis, nempe sale, mercurio, & sulphure. Quod sulphur aliqua ex parte respondet igni verè simplici, ac elementari: mercurius aëri, & aquæ, itidem simplicissimis, atque vere elementaribus: Sal verò terræ puræ, simplici, atque elementari. Quæ terra non frigida est, & mortua: sed terra calida, terra viva, & activarum, atque vegetabilium qualitatam plèna. Ecce quomodo paranda sit perfectæ, atque universalis medicina ex omnibus naturæ rebus. Quæ si uti velis ad purgandum, elige pro subjecto simplex aliquod purgans: si specialiter velis roborare, elige res quæ maximè confortant: si specifica lenientia parata habere velis, vel generalia anodyna, sume ea, quæ maximè sunt anodyna. At scias interim in uno eodemque, ac eo quidem solo remedio hac ratione præparato, exempli gratia in natura sa-

Ecce. 3. lis

lis balsamici, habere te etiam detergens, purgans, diureticum, ac ut verbo dicam evacuans universale, correctivum omnium impuratum, atque corruptionum. Habes quoque in natura sulphuris particulari, anodynum generale, & spirituale: in natura mercuriali confortativum universale itemque nutrens. Quæ naturæ omnes simul junctæ, ut supra, arte atque industria veri medici atque philosophi, has omnes functiones absque ulla molestia, ac perturbatione præstare, atque exercere possunt: interim balsamum nostrum radicalem roborare virtute sua balsamica, subministrando cõ omnia media non tantum ad defensionem suam, sed etiam ad expulsionem, & suppressionem omnium morborum.

Atque hæc est vera illa medicina, hæc ratio eius universalitatis, hæc ejus puritas, atque perfectio. Nec quicquam est ejus præparatione facilius, si rectè intelligatur. Accedit quod immensa ejus utilitas atque excellentia tanta sit, ut nullus labor, nullus conatus, nulla industria omitti, aut difficilis haberi debeat, quicquid tandem difficultatum, vel dubitationum oboriri, vel adferri possit. Quod si quis ne hunc quidem laborem, licet utilissimum, quippe ad sanitatem, vitæque prolongationem institutum, suscipere velit, ut tam exactè præparet istas medicinas balsamicas: at velit saltem eo ipso medio, & quodam quasi directore uti, in genere perquirat facultates evacuantes, mundifi-

cantes, detergentes, quæ in maximo sunt usu, & potissimum consistunt in salibus: Itemque anodynas, lenientes, consolidantes, in sulphure atque oleo: denique nutrientes, restaurantes & confortantes, in liquore seu mercurio. Eademque ratione docebitur, vera correctiva omnium remedium esse solas purificationes atque coctiones, hasque solas esse verum mel, & saccharum ad dulcorationem rerum omnium. Nam & ea, quæ maximè sunt acria, acerba, austera, vel amara hoc medio dulcorantur, omnisque maligna qualitas corrigitur, atque contemperatur, sicut fructus, qui ante perfectam coctionem, maturitatemve sunt acerbi, austeri, vel acini nimis, quilibet in suo genere, & qualitate. Sic vina videmus, in quorum maturatione defuit calor solis, crudiora acidioraque fieri. Quæ ratio est cur hujus, quam illius anni, licet ex una profus vinca, vina tamen maturiora, generosiora, & naturæ convenientiora reddantur. Quamvis hæc in re non parum etiam regioni, locoque cui solis radij fortius imprimi possint, sit tribuendum. Ut & hinc ratio diversitatis vinorum sit petenda, quod alia sint generosa, alia mediocria, alia cruda admodum, & vix vina. Sic vina Tigurina, aliaque in locis montosis, & frigidis nata cruda ferè esse solent: maturarique amplius immò aliquot etiam annis in cadis sive doliis suis necesse est, antequam cum voluptate, & utilitate bibantur. Eadem etiam propter imperfectam maturationem

tura-

turationem, concoctionemque, hoc est, quod adhuc sint cruda, tanta sœce atque materia sunt referta, ut incolæ, qui ea loca, ubi hæc vina crescunt, inhabitant, calculis præ aliis sint obnoxij. Quod si hunc defectum videmus in vino, tanto nutritivo, & tam benè naturæ nostræ accommodato, quid de Helleboro aliisque plurimis medicinis venenatis erit dicendum: quæ tamen in montibus frigidissimis, & omni cultura carentibus, progignuntur, tãtoque minus à sole coquantur? Non itaque mirandum Helleborum nostrum non iisdem effectibus respondere, quos ei Hippocrates attribuit: nam quod ille commendat in Græcia sub cælo longè magis propitio provenit, in qua plantas, & vina efficaciora esse non est dubitandum. Quare solco ego pro prima quadam præparatione Helleborum in hortos, temperatori solo, locoque sitos transplantare. Qui quàm variant ab incultis, & frigidis montibus, vel cichorij, aut endiviæ hortensis, à sylvestris differentia satis superque ostendit. At illæ præparationes, quæ ab arte proficiscuntur, & fiunt, coctionesque quæ eadem ars (naturæ imitatrix) perficit, sunt multò præstantiores & correctæ ac dulcoratæ, ut ex infra positis præparationibus longè exactioribus, quàm vulgares illæ, quæ nihil ferè aliud ostendunt, quàm id quod crudum est, atque impurum, patebit manifestè, atque adeò res ipsa fidem faciet.

N O T A VIII.

Medicine balsamica virtus atque præstantia.

HVjus medicinæ materiam, philosophorum quidam, in nobismet ipsis quarunt: alij in melle, naturæ animalis, atque cælestis: alij in natura quadam animata, non actu, seu effectu, sed potentia: quæ mundi similitudinem refert: quæque in ventre suo continet Solem & Lunam: sulphur & mercurium: album & rubrum quæ debita proportione ab ipsa natura vetustissima rerum dispensatrice mixta sunt. Ex quibus materiis, per varias, pulchras, ac longas præparationes, suam parabant medicinam universalem: quæ propter perfectam contemperationem, adæquationem, ac puritatem, contemperare, conservare, atque etiam augere potest huiusmodi radicalem, & necessest illud nostrum vivificum: quoniam puritate naturæ suæ spiritualis, cum spiritibus nostris symbolo communicat. Videamus deinceps, quantum dicta illa medicina præstet ad prostrigandos morbos, quàm infinita illa multitudo diversorum remedium. Ac primò, cùm accommodari possit ad omnes intentiones requisitas, (ut ex prædictis facile colligere est) cumque dari possit in dosi tam exigua, quæ nec nausiam, nec actionem virulentam ullamve perturbationem corpori nostro inducat, ac nihilominus insignem suam operationem, pro dispositione naturæ nostræ exercent, non video deinceps, cun

Vires Balsamum nostrum conservat & auget.

Hinc Morbos prostrigat universales.

cur universalissima, atque nobilissima hæc medicina, non istis medicamentorum rapsodiis sit præferenda. Hac qui rectè & tempestivè usus fuerit, refocillabitur, & corroborabitur, viribusque ita armabitur, ut deinceps morbum longè facilius, ac præptius excutere queat: qua alioqui destituta natura, faciliè succumberet. *Vt tamur exemplo familiari, ut quæ hætenus diximus, omnibus clarius innotescant. Videmus in igne nostro elementari, si adjicias aliquid, quod facile concipiat flammam, ut paleas, fermenta aut tale quid, illico exardescere, & accrescere vi, & urendi potentia, qui modò ferè extinguebatur: quòd alimento erat, quasi destitutus, ac penitus quasi à cineribus obrutus. Ita quoque balsamum nostrum radicale, fax & lampas illa flagrans, ignis vitæ nostræ, defectu alimenti proprii fatiscens, aut à facibus, atque cineribus obstructionum ita obrutus, ut periculum sit suffocationis, aliave aliqua causa præpeditus, quò minus vividam suam flammam exercere possit ad conservationem vitæ nostræ: tum sanè eget quodam calefactore, atque restauratore, ut melius, & facilius suas functiones edere queat. Similis quoque est ratio de balsamo nostro radicali, quod imminutum, aut aliquo extrinsecus occurrente impeditum, aut oblatum, medicina illa balsamica ad ductum, rursus insurgat, functionesque consuetas perfectissimè edat. Nam cum balsamum illud medicinale sit naturæ cujusdam ætheris, sive ignis cælestis quippe quod vivi-*

Id illustratur exemplo ab igne.

Qui accrescit φλογισ.

ficat, non urit, atque consumit; ideo statim ceu aqua quædam vitæ permansens, & spiritualis communicat, & quasi unitur cum nostro spiritu, eumque propter sympathiam, & symbolum commune, restaurat & vegetat. Nec alia de causa hoc fieri arbitrandum est, quàm (uti modò dictum) ex amica illa convenientia, amicitiaque, quam balsamica medicina habet cum balsamo nostro radicali. (Quæ sola est ratio, ut propter utriusque convenientiam relativam, illud balsamum vitæ, hoc balsamum medicinale appellem, quod *αγιζωω*; hoc loco à nobis dictum sit)

Præter tamen hanc naturæ similitudinem, familiaritatemque, habet & alias virtutes particulares. Quippe cum magna activitate sit præditum, sit spirituale summeque penetrans: admodò attenuat, digerit, dissolvit, atque evacuat infarctus istos sicculentos, cinereosque, & suffocationis periculum vitæ balsamo minstantes. Rursus si ad sit quædam impuritas, vel corruptio, à qua haud parum offendatur, quo quæso alio medio tutius, meliusque extirpabitur, quàm à re tam pura, tam incorruptibili? Iam si febris quædam ardens eundem cum præcordiis invaserit, quo Syrupo acetoso, quo Syrupo de limonibus convenientiori, efficaciorique extingues, quàm aciditate balsamica nostræ illius medicinz? Causam hæc nostram dicat, sitque locuples hujus rei testis pyrius ille pulvis bombardicus, quem non tantum extinguit liquor ille, sed ne potèd concipiat flammam, prorsus reddit ineptum.

reptum. Testes sint spiritus ardentissimi, summeque volatiles aquæ, ardentis, quos nec tota glacies montium hyperboreorum congelare possit, congelantur tamen cum liquore illo acido in ipso etiam balneo Mariæ cuius licet sit proprium vel gelidissimam glaciem attemperandi, dissolvendique sedandus est dolor? Hæc medicina tibi auodynum crit, hoc saluberimum illud Nepenthes. Amolientium, extirpandumque venenum, aut pestilens, & maligna quædam qualitas? Hac nulla tibi tutior theriaca, nullum salubrius alexipharmacum, quæ ipsa cunctorum alexipharmacorum summum est, atque præcipuum alexipharmacum. Corroborandum est cor, vegetandique spiritus? Huic balsamo nulla confectio alkermes, nulla de hyacintho præferenda. Denique quæ medicina, quod alterans promptius intemperiem corrigere possit, quàm remedium illud temperatissimum? His omnibus immensis virtutibus adde & illam, quod hæc medicina nullam unquam adferat vel nauseam, vel perturbationem corporis; quod citò, tutò, & jucundè operationes suas exerat. Nec mirum. Est enim purissima, homogœna, & à nullo heterogeneo impedita ejus natura. Vnde fit, ut liberius, ac promptius, de potentia redacta in actum, separet, corrigat, roboret, expellat, cæterasque functiones suas exerat, idque dosi tam parva, tamque nulla, ut dein in cæteris medicinis uncie requiruntur, hic pauca quædam gra-

Tom. II.

na dissoluta in vino, jusculo, aliove conveniente liquore morbo opposito sufficiant, quæ tantos, & vel dictu admirandos effectus producunt.

Hæ sunt magna illa proprietates hujus medicinae universalis tantoperè à prisca Philosophia celebrata. Hæ virtutes admiranda dicti nostri balsamici medicinalis, coadjutoris, & quasi symmistæ balsami nostri naturalis, qui solus est rektor, solus conservator vitæ nostræ: solus averruncator & liberator immediatus morborum, atque corporis nostri infirmitatum.

CAP. IV.

De metallis in genere.

NOTA I.

De Metallorum definitione ac Numero.

Metallum esse corpus fossile naturæ vel liquidum, ut argentum vivum: vel durum, quodque ignis ardore liquefieri possit, sicut aurum, argentum, as, plumbum, stannum: vel molliori, veluti ferrum, nonnulli scribunt inter quos est Agric. lib. 8. de natura fossil. Alij propria nominis significatione omniaque in visceribus terræ effodiuntur, metalli nomine usurparunt. Sic Onesicritus scripsit in Carmania esse metallum rubricæ: In Lybia circa Atlantum, salis, Herodotus. Hocque testatur Plin. lib. 33. sua nat. hist. Alij vero id quod liquatum in suam reduci- tur pristinam formam, quodque du-

FFFF Etile

ctile & malleo extendi potest, estque durum & impressile, propriè metallum esse dixerunt.

Ulla præsertim in sex dividerunt, in Aurum scilicet, Argentum, Æs, Stannum, Plumbum, & Ferrum. Addiderunt nonnulli Mercurium, non quod ætus sed quod potentia metallum meritò dicatur.

Hæc planetarum vocabulis Chymici nominare consueverunt, non ut ipsorum materiam ad planetas referant, quod ineptè putat *Aubertus*: sed partim moti similitudine quadam majorum ac præcipuorum siderum, qua ratione perfectiora duo metalla, Solem & Lunam appellaverunt: & propter duritiem ferri, Martem, quem belli & armorum Deum Poëta sunt communi: ac argentum vivum propter maximum ac penè in certum motum, Mercuriū dixerunt: partim etiam Pythagoricorum instar, ut arcana sua, involucribus quibusdam ænigmaticis obtegerent.

Stibium an Metallum.

Cæterum nullam video rationem, cur *stibium* inter metalla propriè numerari debeat: quare ex illorum genera (pace *Agricolæ* dixerim, cujus autoritate nititur *Aubertus*) est excipiendum: quum illorum definitioni repugnet. Siquidem liquata metalla omnia ad suam redeunt formam propriam, ductiliaque, dura & impressilia sunt omnia: qua ratione à multis *lapidibus liquabilibus*, in quibus non est humiditas valide permixta cum

siccis terrestri, secerantur: quem admodum & ab infinitis marchasitarum generibus & semimetallis. *Stibium* autem liquefactum pristinam omnino amittere formam rerum periti quotidie experiuntur, & quum ipsum nec ductile esse, nec imprimi posse ipso usu constet, propriè metallum id dici non potest.

Veruntamen hoc affirmare placuit *Auberto* nostro, in metallicis usque adeò etudito, ut adhuc somniet *glaciale stannum*, (quod verè *bisemutum* est, & cinereum illud *plumbi* bi genus de quo plura *Agricola* lib. 8. de nat. fossil.) *stibium* excoctum, ac Chymicorum regulum esse: quod planè est absurdum. Non enim stannum glaciale quod *bisemutum* rectè appellatur, *stibium* est ullo modo præparatum: neque Chymicorum regulus, tartaro & nitro extractus, *bisemutum* dici potest, quod doctis, omnibusque sanæ mentis relinquo judicandum. Sed ista parum ad rem, quum metalli nomine plura, ut diximus, non propriè tamen dicantur. Estque sanè *Auberto* istud condonandum qui nullas fodinas usquam conspexit, ut de his rectè iudicaret: nec *Agricolæ* sententiam percepit.

NOTA II.

De Metallorum divisione.

Conqueritur porro *Aubertus*, quod Chymici metalla ipsa dividant, in per-

in perfecta & imperfecta : idque ridiculum putat multis de causis.

Primo, quod quædam tradita à *Gobero* definitio, non minus uni quam alteri metallo conveniat, quum tamen, ut probè perfecta ab imperfectis discernentur, una his, altera aliis definitio fuerit statuenda. Quasi verò viri definitio puero non conveniat, quamvis ad viri ætatem nondum pervenerit, & aliis accidentibus videatur ab ipso, quemadmodum & inter se metalla, differre. Sic alia ac diversa esse deberet coraliorum alborum & rubrorum definitio, quanvis inter se differant, quod ratione absolutæ coctionis & terminatæ, alba non attigerint perfectionis ultimum gradum; quorum tamen omnium una & eadem est definitio. Sed ut suam melius comprobet *Aubertus* opinionem, quæcunque essentialiam habent formam, quam singula metalla habere certum est, perfecta necessariò esse scribit: ipsamque & rerum parentem naturam in suo obeundo munere haud quaquam cessare vel quiescere, nisi impediatur dum scopum sibi propositum attigerit. Addit, materiam ex qua naturale fit aliquid, & circa quam versatur natura, tantisper moneri dum essentialiam suam sit assecuta formam. Ex his omnibus tandem concludit metalla rectè in perfecta & imperfecta dividi non posse, neque aurum aliis præstantius ac perfectius, et si splendidius & temperatius, ullo modo dici debere:

quæ omnia tanquam manca & futilia, nobis sunt confutanda. Atque ut omnia debito ordine persequamur, aurum ipsum à veris Philosophis perfectius cæteris metallis ac præstantius & purius meritò dici, nobis est demonstrandum, ut hinc concludamus, metalla imperfecta & imperfecta à Chymicis non sine ratione distingui. Ergo ut nitar etiam autoritate *Agricola*, à quo præsertim *Aubertus* ista sua omnia deprompsit: is certè non solum splendore, sed & colore, sapore, odore, pondere, ac potestate differre inter se metalla scribit *lib. 5. de ortu & causis subterraneorum*: & præcipue de splendore (quem tu *Aubertus* in auro & argento etiam adesse confiteris) verba faciens, inquit: *Sed quo humor ipse fuerit subtilior, densior, & purior, eo metallum est nitidius & splendidius: qua de causa etiam hac parte cæteri præstat aurum.* Cujus auri præstantiam ipse etiam *Agricola* quærit in differentiis odoris, saporis & ponderis. Imperfecta enim metalla, quum se in liquorem induerint, amara gustu percipiuntur, ut æs & ferrum. *Amplitudini* autem causa est terra adusta, quam ea metalla participant, ut ipse *Agricola* testatur. Reliqua verò propter terram puram aut aquam uberiorem, non admodum sensibili sapore liquores afficiunt: imò subdulci, ut aurum & argentum. Quinetiam quum ipsi auro terra insit purissima, & optimè cum sua aqua temperata, fumum per exiguum, vix

Ffff 2 que

que sensilem quum utitur, ex se emittit, & dulcem magis quam foetidum. Præterà addit *Georgius*, auro dum igne purgatur, excrementum quasi nullum inesse ob puritatem, reliquis multum: sed eò plus uni quam alteri, quò fuerit impurius. Est etiam auri præstantia in ipsius vi ac potestate investiganda, quòd præter ipsum & lunam, cætera in cineritio, & copella in fumum evanescent, ac violentia ignis intereant: quod illis accidit, prout terra minus pura, minalque bona temperatio in ipsis reperitur, atque id uni quam alteri citius, ut ferro accidit, propter terram impuram quæ multa ei inest. Sed quum aurum unicum nullo igneo ardore consumi possit, ut inquit *Aristoteles*, nihilque amittat sui ponderis, si aut exuratur aut examinetur: terram ipsum habere purissimam & optimè cum sua aqua commixtam oportet: unde fit ut illius terra arceat & contineat humorem, ne cum expiret: contra humor, tucatur terram ne accendatur, ut inquit *Agricola*: quod fit ut alij volunt, ex sicco & humido subtilissimis, & non habentibus aliquod impurum admixtum. Hac ratione aurum secundum naturam rerum est purius reliquis metallis, & illa pretio suo vincit, quia simplicissimum & purissimum metallum est, & ab imperfectione elementorum propter suam formam remotissimum. Sic *Plinius*, uni rerum, inquit, nil deperit auro, igne: quod & ce-

cinit Poëta, ut ex superioribus videre est. Atque ex his colligere licet, inter omnia metalla unum esse aurum, non solum splendidissimum, temperatissimumque, sed & perfectissimum, cujus respectu cætera metalla merito imperfecta dicantur. Nam semper tendit natura ad solam perfectionem, nempe ad auri confectionem, quod solum inter metalla dicitur perfectum. Nul- lum enim agens naturale, ut dicunt Philosophi, desistit ab actione in sua materia, nec separatur, nisi cum introductione formæ in illa materia. Ergo quandiu agens est conjunctum materiæ, vel agit in materiam, id dicitur imperfectum, quoniam perfectio rei non est, nisi per introductionem formæ. Quum igitur in omnibus metallis aqua quædam viscosa, quam argentum vivum Philosophi Chymici propter conformitatem appellant, subijciatur loco materiæ, & sulphur, quod ita quadam similitudine vocant, ægentis & introducentis formam in illa materia, non poterit aliquod metallum dici perfectum, nisi à quo separatam fuerit ipsum sulphur. Sed quoniam reliqua metalla habent admixtum prædictum sulphur, in materia, quo perimuntur, denigantur, calcinantur & comburuntur, (quod illis accidit solum propter illam exhalationem siccam, nempe sulphur, quod sit materia apta ignitioni), hac de causa imperfecta omninò dicuntur. At è contrario, quoniam solum,

s. Meteor.
cap. 6.

lib. nat.
Hist. 33.
cap. 3.

solū aurum est omninō ipso sulphure expoliatum, quod satis per se denotat auri & argenti vivi affinitas: (omnia enim, ut scribit *Plinius lib. Nat. Hist. 33. cap. 6.* ciinnatant præter aurum, quod unum ad se trahit) hac ratione est immune ab omnibus istis corruptionibus & in igne & extrai-gnem. Meritō autem dicitur solum perfectum & formatum secundum primam & veram intentionem naturæ: completum, quia pervenit ad ultimum finem in quo completur: putum, quia agens non est immixtum materiæ, sed ab ipsa separatum. In hanc sententiam hæc scribit *Aristot. Met. 3. cap. ultimo*, de metallis verba faciens. *Quocirca, inquit, & terram in se continent & uruntur omnia, quod siccam exhalationem habeant. At aurum unum omnium nequaquam uritur. Sed his non contentus rationibus, respondebit Aubertus: Quæcunque essentialis sunt affecta formam, ea perfecta esse necesse est: metalla autem singula suam substantialem habere formam præter bardum alique minifionem, neminem negare dicet, & hac ratione omnia etiam esse perfecta concludet. Sed huic objectioni respondere nobis satis erit facile: Nam illæ res quidem quæ perstant in natura sua, perfectæ dicuntur in sua specie per suam formam substantialem; sed quædam perstant natura in sua specie, quæ tamen perficiuntur quoquomodo per suam formam substantialem, ad quam est quidam terminus motus, sed quia fe-*

runtur ad aliam substantialem formam ultimam, quæ omninō rem ipsam complet ac perficit: ideo dicuntur esse imperfecta, quandiu sub illa prima forma permanent, habita ratione ultimæ illius ad cuius acquisitionem contendunt. Quod si non habeatur ratio ultimæ illius formæ, sed in se solū considerentur, sunt sanè perfecta in illa sua specie, per illam suam formam substantialem, prout exigit illa species. Hoc in generatione ovorum omnes vident, in qua est quidam terminus motus in acquisitione suæ formæ substantialis, quæ sic permanet. Sed quia ipsa ova sunt eò destinata à natura, ut non permaneant sub illa forma, sed ad generandam avem, & ita fit acquisitio substantialis formæ ultimæ: ideo dicuntur ova esse imperfecta sub forma ovi, perfecta autem res illa est post generationem avis, cum ibi sit finis ovorum ultimus. Hoc quoque est de metallis iudicandum; quæ licet quandam sint affecta in sua specie essentialis formam, non possunt tamen dici perfecta, habita ratione auri, quod solum, ut diximus, perfectum est; quin pervenerint ad finem illum ultimum & absolutum, nempe ad ipsius auri perfectionem, & aurum evaserint. Et quemadmodum in generatione embryonis fit comparatio animæ vegetabilis ad sensibilem, & sensibilem ad rationalem, quia illæ sunt sicut dispositiones ad rationalem & non sicut formæ, sic imperfecta alia metalla ad aurum fe-

fff 3, habe-

habere videntur. Itaque Chymici Philosophi merito diviserunt metalla in perfecta & imperfecta. Nam quamvis metallorum differentia sit in forma ipsa, non erit tamen propriè differentia speciei, sicut equi & hominis differentia, sed sumetur magis propriè penes materiam & partes eius, scilicet secundum digestum & indigestum, completum & incompletum, quum illa sint eiusdem propriæ materiæ penitus, sed indigesta & incompleta, determinata ad aurum. Quòd autem ferrum, quia magis usui hominum commodet, nobilius idcirco auro iudicat Aubertus, id opinor, ne Medicis quidem ullis quantumvis indoctis, aurum tamen non ferrum captantibus persuaserit. Sed de auri præstantia & perfectione satis à me dictum puto.

NOTA III.

De materia metallorum.

At quoniam diximus omnia metalla eiusdem esse materiæ propriæ, quamvis non pariter in omnibus digestæ, qua in re vertitur quæstionis cardo, jam ad materiam illam metallorum perquirendam accedendum. Metallorum, quemadmodum & reliquorum mixtorum corporum, duplicem constituunt causam Philosophi: unam generalem & remotissimam, quæ sumitur ex elementis, tanquam ex omnium rerum

primariis, ex quibus ut simplicissimis constant, & in quæ simplicissima resolvuntur. Horum autem elementorum qualitates virtutesque tantum in se in tuò transire, omninòque misceri, Peripatetici in Stoicos contendunt: qui ipsorum substantias totas esse totis permixtas contra affirmare conantur. Sed missis lubricarum opinionum istis fluctibus, ad tutum & tranquillum portum nos recipimus, & hac in re Auberti comprobamus opinionem, existimantis in mixtione essentialiter aut actu, sed potestate subsistere elementa: quod Galenus testatur lib. primo method. medendi, ubi elementa suis qualitatibus duntaxat tota tota misceri scribit. De secunda verò ac propria ipsorum materia, non una, sed longè diversa est etiam multorum Philosophorum opinio. Alii enim halicium humidum, materiam metallorum proximum dixerunt, ut Aristoteles: nonnulli aquam ab aliis elementis affectam, quod agricolæ placuit, cuius opinioni assentitur noster Aubertus: alii cinerem aqua madefactum. At Chymici, quorum opinionem Aubertus pervertere conatur, argentum vivum ipsorum materiam dixerunt: addiderunt nonnulli sulphur. Quæ omnes opiniones breviter ac diligenter nobis sunt examinandæ, ut res clarior evadat, & immeritò Aubertum & alios in tot præclaros Chymicos Philosophos irruisse omnes intelligant. Aristoteles Philosophorum

rum facile princeps, *Met. cap. ultimo*, eorum quæ fiunt intra terram & supra potestate ac vi cælesti, duplicem constituit materiam, *halitum* videlicet & *vaporem*, quorum mixtione in terræ penetralibus fieri & nasci omnia censet: eaque pro diversa natura materiæ bifariam distinguit, nempe in fossilia & in metallica. Fossilia sic dicuntur, quod fodiantur è terra, & similia sint terræ effossæ, nec sunt liquabilia, ut lapidum genera, quæ ex *sicca exhalatione* ardore incensa, & humidum suo calore consumente, & quodammodo adurente conficiuntur. Alia sunt metallica, quorum quædam sunt fusilia aut liquabilia, quod plus accedant ad naturam humidi quàm siccæ, ut plumbum & stannum: & ita appellantur quod facilius liquentur, quàm ducantur. Ductilia verò contrà, quæ majori cum difficultate fundantur, ut ferrum: quorum proxima materia est *halitus vaporosus*, qui frigore cogitur & concresecit in metallum secundum sententiam *Aristotelis*, quem tamen noster *Aubertus* credit reprehensione dignum. Nam, inquit, in rerum natura accidere haudquaquam id potest, ut ab uno extremo contrariòve in alterum sine aliquo medio fiat transitus. Constat autem contrariis prædita esse qualitatibus tum metalla, tum halitus, quod hi tenuissimi, illa verò sint crassissima. Hinc concludit in metallorum ortu, halitus, vaporesque necessariò priùs in humorem concresecere, quàm in me-

talla indurescere. Hæc ille ex Agricola deprompsit. Sed immeritò reprehensum Aristotelem defendit satis superque vir longè doctissimus *Jacobus Schegk* comment. suis in lib. *meteoron Arist.* ubi docet alium esse halitum sive vaporem ex quo aqua concresecat, & alium ex quo metalla: quum etiam alius sit ex quo pruina. Pondetiosior enim & crassior est interdum, quàm is sit ex quo aqua. Qua ratione remotiorem proponunt metallorum materiam, qui aquam illam esse dicunt, quam qui halitum: quum magna pars *minera* ex his halitibus & vaporosis materiis, caloris vi ex aqua & terra excitatis gignantur: quum fecunditas terræ & aquæ nulla sit absque calore. Calor enim tanquam primam sobolem & factum, procreat duo hæc, in quorum natura parentum vigor, quatuor nempe elementorum repræsentatur, & conspirat genitales quodammodo vis eorundè, qualitatibus duabus mascula viagentibus, cæteris verò duabus quasi foemineis patientibus: utrisque verò tanquam patri temperationi cælesti obedientibus. Unde procreati inanima hæc consueverunt instrumento qualitarum primarum. Illud autem sensu ipso percipi potest: offerunt enim sese tam crassi vapores subterraneis in locis interdum, ut respirare fodientibus non liceat, atque interdum etià propter crassitudinem, teste Galeno, suffocentur. Quod sitam crassum sunt, quis credet contrariis prædita esse qualitatibus tum metalla, tum halis-

Lib. 5. de
ortu &
causis sub-
terr.

halitus, quominus etiam sine altero medio in solidam metallorum materiam concrefcere possint, quemadmodum & ponderosus vapor in pruina? Deinde si ære pluisset & ferro, ac in superno aëre lapides etiam ac tali illa corpora concrefcere & procreari, infiniti testantur, quomodo tandem hæc ex aqua & terra potius generabuntur, quibus commorandi in aëre locus non est, quam ex halitu & vapore, qui & penetrare & consistere illic tenuitate & calore possunt? Quare metalla ex halitu potius quam ex aqua oriri certum est: qui halitus, quoniam crassus est, facile etiam concrefcit. Sed quid plura de his? quum omnia ex iis oriri in quæ ultimò reducuntur omnibus Philosophis constet? Metalla autem omnia præter duo perfecta, quæ ob majorem decoctionem, comparatam magis ac fixam habent materiam, nonne in halitum aut vaporem reducuntur; & in examine cineritii & copellæ omnimodò in auras evanescunt? in fumum equidem, non qui convertatur in aquam, aut qui madefaciat, sed crassum, propter terreum admixtum, & qui frigora concrefcit, & inspissetur. Quod certa experientia quotidie cerni à pyrotechnicis & facilius etiam à Philosophis suis sublimationibus, percipi potest. Hoc ipsum probant *Tantia*, *Cadmia*, *Pompholix*, & reliqua huiusmodi, quæ ex vaporibus metallorum sublata, parietibus fornacum adherent, & in

ipsis fodinis crassos eos esse denotant, necaquam ullo modo representant. Obmutescat ergò cum suo plumbeo argumento *Aubertus*, qui *Aristotelis* sententiam profcindere conatus est, nec de sibi ignotis temerè iudicet, expertis credat, ac crassissimos existimet esse eos vapores, è quibus metalla primò concrefcunt, & sine altero medio indurantur.

NOTA IV.

De materia metallorum secundum Hermeticorum.

Propugnato *Aristotele*, quam de cæteris doctiss. viris ac Philosophis ferat sententiam, videamus. *Alberti Magni*, *Geberi*, reliquorumque carbonariorum (hoc enim nomine summos illos viros præclarus hic noster censor exornat) sententiam *Aubertus* in eo refellit, quòd metallorum proximam materiam argentum vivum & sulphur esse dixerint, illosque à recta via aberrare nonnullis argumentis ostendere conatur. Primò quòd ad argentum vivum attinet, metallorum id esse materiam propriam dicit non esse verisimile, quòd in duritiem concrefcere non possit. Egregium sanè argumentum, & dignum quòd à suo autore toties reiteretur, cui tamen jam à nobis supra responsum accepit. Dicit concrefcere non posse, quòd sit aëre sub-

substantiæ, argentum vivum: At qui vaporem quem supra ex Aristot. concludimus proximam esse metallorum materiam, quis aëream esse respice tu aquæ non fatebitur? & tamen eum concrefcere posse quis inficiabitur? Aëream igitur fateor esse argentum vivum, quod idcirco Philoſophorum multi metallum non (niſi potentia) eſſe cenſuerunt. Sed ita tamen aëream eſſe dico, ut vaporem emittat craſſiſſimum, quique frigore concreſcat, ut videre eſt in *mercurio ſublimato*, & multis aliis ipſius præparationibus, quibus fumos & vapores emittit, non ita tamen aëreos, quin condenſentur. Sed quid dicēs de ipſis metallis imperfectis, quæ ut jam ſuprà monuimus, dum examinantur, in fumos & auras evaneſcant: quid de denique de illorum materia & forma in nihilum redacta? nonne vaporem craſſum, quem nos dicimus argentum vivum, ipſorum materiam fateberis, quam in ipſum tandem metallam reducantur? Sed ex *Ariſtotele* hæc adfert Aubertus: Quæ ad aquam pertinent, ſi plus aëris in ſe continent quam aquæ, concrefcere non poſſunt, ut oleum & argentum vivum. Metallorum autem materiam in duritiem cogi neceſſe eſt, alioqui metalli formam non induerent. Eorum ergo materia non erit argentum vivum, quam in duritiem haud quamquam concrefcere poſſit. Sed hoc argentum nihilò eſt efficacius priori: Pro concreſſis enim ponit, quo nec ipſe prius aliquomodo probat, & quæ jam nos negavimus. Nam dedi-

Tom. II.

mus quidem illi argentum vivum aëream eſſe ſubſtantiæ, concrefcere verò idèò non poſſe, negamus: quum vapores contra ipſius ſententiam concrefcere demonſtraverimus. Et quidem Aubertus arte indureſcere haud negat, ſed in duritiem aut formam metallicam concrefcere ſive arte ſive natura non exiſtimat. Quæ ſi verò exiſtimare, ſit rem demonſtrare. Argentum igitur vivum metallorum eſſe materiam negat, cauſa verò quam aſſert, nempe quòd ſit aëream ſubſtantiæ, nullius eſt momenti, ſiquidem vaporem eſſe aëream ſubſtantiæ reſpectu aquæ & nihilominus tamen proximam materiam metallorum ex *Ariſtotele* oſtendimus. Itaque *aërea ſunt diſtinguenda*: nam quæ protuſa & ſimpliciter aërea ſunt, à prædominio non poſſunt coagulari neque à calido, neque à frigido, quòd ipſorum humiditas aërea exſiccari non poſſit *deſicienti terreſtri*, qua ratione etiam ipſa ſupernatant aquæ, teſte *Ariſtotele*, ut oleum: & facile inflammantur, quòd ſine materia ignis, ut ipſum oleum, & ligna etiam quæ ſupernatant aquæ præter *ebenum*, quod terreſtrius ſit ut ex ipſius pondere judicari poſſit. At argentum vivum nec inflammatur, nec ignis eſt materia, imò ipſi inſtar aquæ adverſiſſimum: nec leve eſt, imò ponderoſiſſimum, ut in ipſo etiam ſupernatent metallorum omnium ſolidiſſima quævis corpora, uno excepto aut propter amborum maximam affinitatem: ex quibus conſtat alterius i-

Gggg

pſum

plum esse substantiæ quàm simpliciter aërea, olei instar. Ad hujus igitur argenti vivi similitudinem metallorum materiam proximam dixerunt chymici Philolophi, ipsum esse argentum vivum generatum ex valida commixtione primæ omnium materiæ metallorum, ex humido videlicet viscoso, incombustibili, incorporato, terrestri, subtili, æqualiter & fortiter commixto per minima, in cavernis terræ mineralibus. Huic verò sagax natura (quum materia se ipsam non producat in esse) adjunxit *agens proprium*, nempe *sulphur*, quod nihil est aliud, quàm *pinguedo* quædam terræ in fodinis propriis generata, ac per temperatam decoctionem condensata, ut illud ipsum argentum vivum digerendo & coquendo in metalli formam convertat: Itaque sulphur istud ad argentum vivum sic se habet, sicut masculus ad feminam, & sicut proprium agens ad propriam materiam. Non quòd hoc argentum vivum & hoc sulphur, ut ineptè quidam putant, in sua natura per se in fodinis reperiantur, sed quod sint hæc jam à natura commixta & in naturam terræ longissima concoctione redacta. Et hæc quidem est materia propinqua metallorum, quemadmodum in generatione hominis, *cibus* est propinquior materia quàm elementa, *sanguis*, quàm *vis* ipsi, & *sperma* adhuc sanguine ipsò est propinquius, tandemque conti-

nnata digestionem materia recipit formam hominis. Sic quum ex quatuor elementis tanquam ex generali & prima materia, metalla fieri primò dicantur, hoc etiam ordine disposito fiat necesse est, videlicet ut ex iis elementis fiant vapores, ex vaporibus aqua viscosa (quæ est adhuc materia propinquior vaporibus ipsis, ne Aristoteles patrocinando nobis ipsis contradicere putet Aubertus) & *gravis immixta terræ tenuissima sulphurea*, quæ dicitur argentum vivum, ex quo tanquam propinquiore materia mediante mixtione & actione sulphuris extrinseci, fit aurum, vel metallum aliud secundum majorem aut minorem digestionem ipsius naturæ. Nam ut scribit Philolophus *Metaph. 6.* Quando aliquid fieri ex aliquo dicitur, fit aut ex medio & imperfecto extremo & perfectum, ut ex puero vir aut ex extremo extremo, ut ex aqua, aër.

De sulphure.

Sed age, redeamus ad nostrum Aubertum. Is sulphur etiam metallorum materiam esse non posse scribit. Verum audiamus quibus rationibus hoc probet. Illud, inquit, secundum Aristotelem, ex halitu calido, unctioso & sicco nascitur: metalla verò ex alio halitu calido humidoque & parum unctioso generantur. Bellum certè, sed sophisticum argumentum, quo ex jam impugnatò à se opinionibus, sua probare nititur.

Recor-

Recordetur ergo, se prius halitum contra *Aristotelem*, materiam non esse metallorum affirmasse: Nunc autem confiteri metalla ex ipsis halitibus generari. Ergo ipse sibi contradicit, ut illi mea refutatione non sit opus. Addit ut sententiam suam prober, sulphur humore mollescere instar salis: metalla verò solo igne forti liquari. Sed ex falso antecedente non potest valere consequens: Nullo enim modo solvitur sulphur in aquam, sed calore liquefit instar plumbi: & hoc saltem prius experiri debuerat, rerum subterranearum nosster perscrutator, quàm usque adeò audacter quod falsissimum est, asserere. Contorqueti igitur telum illud in ipsum potest, quod in Chymicos se coniecisse arbitrabatur. Sed enim aëreæ & igneæ sulphur dicit esse substantiæ: adeoq; ipsam coagmentari cogique non posse. : Ego verò contrarium supra demonstravi. Quare non est quod aliud à me responsum expectet, quum neque nostram coarguet sententiam, neque suam firmis rationibus demonstrarit. Cæterum vel illud unum sufficit, quod omnes sapientes Chymici clamant, nempe sulphur hoc, quod vocant, non esse sulphur illud vulgi: quod comburitur combustione nigredinis & adustionis, & comburitur: quum eorum proprium sulphur albificet, rubificet, coagulet, perficiat deniq; argentum illud vivum Chymicum etiam vulgo ignotum, in substantiam auri secundum naturam, aut lapidis Philosophici & auri secundum

artem. Hoc est verum sulphur occultum, unicaque tinctura, & umbra solis, & coagulum proprium argenti vivi sui, quod diversis nominibus & suis involucris & æigmatibus Philosophi adumbrarunt. Ex quibus patet Aubertum toto aberrare cælo, omnibusque modis quum de sulphure sibi incognito loquatur, merito repudiandum: neque fuisse lacessendos Philosophos Chymicos, quod dicant argentum vivum & sulphur, materiam esse metallorum, ut qui de argento vivo & sulphure non vulgaribus hoc intelligant. Sciunt enim hæc de quibus loquuntur, in metallorum fodinis in ipsa natura sua non reperiri, sed ex his ambobus aiunt fieri quoddam tertium commixtum, ut jam diximus, obtinens naturas, proprietates, & virtutes ipsorum, ut ex eo possit generari unumquodque metallorum pro ipsius compositionis, digestionis, & loci diversitate. Hæc sufficient de metallorum proxima materia, quam *Aubertus* esse vult aquam, ab aliis elementis affectam: sed causam cur ita sentiat, obtinuit, dicere contentus hoc ab aliis fuisse proditum, sive in alienis scriptis à se repertum: quæ vox certè est hominis qui alterius fide, non autem ratione sententiam suam demonstrat, quod veri Philosophi solent.

NOTA V.

De causis efficientibus Metallorum.

Jam ad se nos vocant effe&trices
Gggg & cae-

causæ, quas constituunt Philosophi duplices, totidemque patibiles. Calor enim & frigus dicuntur ab *Aristotele*. *πειρασμό*, quòd vim habeant ad movendum: humidum verò & siccum *ωαδρησία*, quorum causa, res perpeti magis aliquid, quàm agere solent, dicunturque affici à prioribus qualitatibus tanquam à nobilibus ac natura eminentioribus, & quorum efficacia forma in rebus procreatur. Materia enim non per se cognoscitur, sed propter mutationem, quæ nulla esse solet sine perpeffione, quemadmodum nec ipsa sine tactu, quæ per *σύμφορον* & concretionem, ac per introductionem actus & formæ aboletur. Cæterum observandum est ex mixtura siccæ & humidæ, imprimis concreta dici corpora, deinde mollia aut dura: Quorum concretorum triplex est differentia. Nam vel est humor aquens qui concrefcit, vel est siccum quidæam terrenum, vel mixtum ex utrisq;. Hæc etiam aliàs funduntur, aliàs siccantur, aliàs humectantur, aliàs mollescunt. Incoagulabilia sunt autem, quæ sicca sunt & ignea, ut mel & mustum: & quæ sunt humida aërea à prædominio, ut oleaginosa. Quare hæc etiam non sunt elementa, neque materia istarum perpeffionum. Corporum autem quæ concrefcunt & indurantur ex *Arist.* alia ex calore ita afficiuntur, alia à frigore. A calore quidem humorem exsiccançe, à frigore verò calidum exprimentie. Quæ igitur coagulantur à calido per absentiam humidæ, solvuntur à frigido,

quod humidum iterum ingredi facit, ut sal. Quæ autem caloris privatione concrefcunt, solvuntur à calido iterum ingrediente, ut metalla. Quicquid enim dissolvitur liquefcens, aut igne liquefcit, aut aqua. Quæ liquefacit aqua, concreta fuerint à calido siccoque, id est, igneo calore, oportet: quæ verò liquefcit ignis, aut quorum concretionem aliqua ex parte solvit, (ut cornu) à frigore coalescunt: liquidem contrariorum effectuum contrariæ sunt causæ. Et quoniam calore liquefcunt metalla, illa etiam frigore tanquam causa effectrice primò concrefcant, necesse est: de quo Philosophorum Chymicorum nullus dubitat, quamvis, ut loquitur aliquando *Aristoteles*, experientia contrarium nobis demonstret: Sal enim etiam calore concretum, igne ipso solvi potest & liquefcere, ut sum *Sappius* expertus, diciturque illud sal fusibile. Neque *Albertus Magnus* summus Philosophus reprehendi debuit à nostro *Auberto*, quòd vim metalla efficiendi referat ad calorem, quum de solo calore minimè intellexerit *Albertus*, ut ipse putat. Sciendum est igitur teste *Aristotele*, res causa frigoris pati magis dici, quàm agere: quia videlicet frigus est proprium patientium elementorum, nempe aquæ & terræ, quæ ambo natura sunt frigida. Etenim non aliunde recipiunt frigus quemadmodum calorem, sed remotione caloris suapte natura refrigerant, nec refrigerantur externa causa;

causa, sicut aër & ignis. Quare licet frigus in mixtis vim efficiendi obtineat: ad corrumpendum tamen magis valet, quam ad generandum. Idcirco non ita reprehendendi sunt Chymici, etiam si dicant naturam ad procreationem metallorum egere subterraneo calore, tanquam effectrice causa efficacior, qui miscet, mutet, disponat, digerat, ac coquat ipsorum materiam, ac tandem longo temporis protractu, ipsam in aurum informet tanquam in ultimum finem. Neque eos etiam criminari in eo oportuit, quod vim aliquam ad corporum caelestium influxum referant. Illorum enim sententiam confirmat Aristotel. lib. de caelo & mundo, & lib. de causis proprietatum elementorum, his verbis: Quia prima, inquit, principia moventia ad generationem & introductionem formæ in unaquaque re, sunt stellæ & corpora super caelestia per motum & lucem. Ipsa enim sunt, quæ primò movent mota ab intelligentiis, ad naturam generationis & corruptionis perficiendam, ad conservationem specierum, & ab iis datur forma & perfectio, & ut vult alio loco, sol & homo hominem generant. Neque ex hac ratione rectè concludit Aubertus Chymicæ artem vanam esse, si vi stellarum coalescant metalla, quum Chymicis hac vi caelesti frui non liceat. Credunt enim illum Philosopho, si motu & luce corporum caelestium, ipsorumque situ ac aspectu, introducuntur for-

mæ in inferiora, idem per consequens & in metallis contingere. Sed id fit tanquam ex causa generali ac valde remota: propinquior enim, ut diximus, habent alteram efficientem causam, nempe calorem, cuius vi metalla concreta in visceribus terræ disponuntur, digeruntur, ac perficiuntur.

NOTA VI.

De metallorum transmutatione quomodo se fiat.

His explicatis videndum quò tendat Aubertus, & quinam sit ultimus ipsius scopus. Chymistarum laborem casum ac irritum esse vult, quem in perficiendis metallis ipsi suscipiunt: negatque æs, stannum, ferrum, aut plumbum (quæ imperfecta ab ipsis dicuntur) ulla arte perfici, convertique in aurum & argentum posse: Ac primò quidem, inquit, constat illa quatuor metalla esse perfecta.

Et. Imò verò nos imperfecta esse paulò antè demonstravimus multis de causis: neque negari potest, quin arte & leviori præparatione, in sua specie illa perfectiora & præstantiora reddantur. Rectè igitur Arist. 4. Meteor. cap. 6. Sed ferrum quoque inquit, elaboratum liquatur, ita ut humidum fiat, & rursus concreseat. Nec secus chalybem facere consuevère. Ferrum namque saxo subsidet, atque in immum discernitur: ubi autem saepe defecatum fuit, ac purum, mundumque evasit, fit chalybs. At ferrum eò præstantius est, quo minus

Gggg 3 habet

habere excrementi. Sed missam faciamus auctoritatem, quum rationibus Philosophicis hoc ipsum antea satis evicimus, quibus satis superque solum aurum perfectum esse commonstravimus, cætera verò omnia, imperfecta.

Addit præterea Aubertus, ut impossibilem reddat transmutationis artem: *Ea qua arte perficiuntur, & formantur, artificialia esse, metalla autem nominis notionem ac essentiam definitione, naturalia esse, Mineralia enim sunt, inquit: Illa autem à solo naturali principio ducuntur, ergo naturalia sunt, idque ex Aristotele. Naturalia enim essentia sui principium in se habent: qua verò per artem efficiuntur, minime, sed extrinsecus, & ab aliis obtinent. Addit ut summam absoluat, arte nullam naturalem indiformem, ex quo metalla nulla haberi artificialia concludit.*

Age igitur nostrum est officium ista evertete, ut tandem veram esse Chymicam artem demonstremus, quæ naturam ipsam imitando metalla transmutet. Diximus supra ea dici imperfecta, quæ sunt in motu ad eam formam ad quam ultimo destinantur: perfecta autem, quum pervenerunt ad finem motus. Et quoniam solum aurum ad ultimum terminum motus pervenisse, & formatum secundum veram naturam intentionem jam nos ostendimus: idem ipsum solum perfectum, reliqua verò quæ sunt in motu ad formam auri, imperfecta esse conclusimus: quorum tamen perfectionem ipsa natura semper persequitur in suo sinu, ut illa

tandem, sed longo temporis protractu in aurum convertat. Hoc autem possunt metallici efflorescens fieri, qui in centum pondus plumbi, reperiunt aliquot uncias argenti optimi, quod illis pro maximo lucro habetur. Sed & in fodinis nonnullis æris, invenitur quoque aurum, sic & in argentifodinis: quod ubi compererunt istarum rerum perici, vel quoties argentum imperfectum inveniunt, propter indigestionem, fodinas occludere consueverunt, consuluntque ut per triginta annos aut plures ita dimittantur, donec fiat perfecta concoctio à calore subterraneo. Sic etiam scribit Plinius, in auro ipso argentum vario pondere inesse, alibi dena, alibi nona, alibi octava parte. In uno tantum, inquit Gall. metallo, quod vocant Albicrarense, vicesima sexta portio invenitur, idem cæteris præest, quod sit secundum minorem aut majorem naturam digestionem, ut conicere licet. Cum enim est completa digestio, tunc aurum invenitur obrizum, purissimum, & verè perfectum. Ex quibus patet metalla, quanvis sint in quodam termino motus, non tamen esse in ultimo, ipsaque in via & transitu esse ad aurum tanquam ad solum perfectum. Ubique etiam aliqua inventa est vena metalli, non procul invenitur alia: unde etiam metalla Graeci ex Plinio videntur dicta esse, quasi cap. 6. *αλλὰ, quod alia post alia inveniuntur.*

Sed dicit in hanc sententiam Aubertus

Aubertus, Si per ulteriorem decoctionem imperfecta reducantur in aurum à natura, cur non expectatur à fossoribus illud tempus, præsertim cum si hoc contingeret, multo suberiores ex ea re questum sint habituri?

Respondemus, quædam esse quæ metallorum generationem diversam faciant, non solum in specie, sed proprietatibus & accidentibus secundum regiones & loca in quibus oriuntur. Quemadmodum & diversificantur animalia, ut scribit *Aristot. 6. de animalibus*. In *Ægypto* enim scorpiones non sunt venenati, aliis in locis contra: & triticum temporis spatio secundum ipsa loca degenerat in siliginem, contraq; siligo in triticum. Sic de metallis dicendum, quæ quanvis destinata sunt à natura ad finem illam, nempe ut fiant aurum: tamen pro regionum & minerarum diversitate, ipsarumq; corruptione, quædam possunt ad suum perfectionis gradum perducì, ut fiant aurum: quædam remanent in tramite imperfectionis, secundum etiam diversitatem digestionis & depurationis. Debiliore enim calore, natura quædam coagulat indigesta, ut plumbum & stannum: quædam adurent, ac superfluo calore, ut æs & ferrum: quoddam contra propter ipsius caloris penuriam & agentis defectum non concrefcit, ut argentum vivum. *Lunam* denique calore satis temperato, longe vero temperatissimo *Solem*, ipsa natura producit, minimè egentem aliqua operatione qua perficiatur, ut qui sit assecutus ultimum finem

& complementum. Nam, ut inquit *Aristoteles* secundo de celo & mundo: Bonum complementum illud unum est, quod non indiget operatione, qua fiat bonum: & perfectio omnis rerum est in eo posita, ut suscipiant ultimum illius complementum. Quoniam ergo imperfecta metalla non pervenerunt ad illum ultimum finem perfectionis & complementum propter causas prædictas: ideo indigent operatione artis, cuius auxilio naturam ipsam imitando, illa tandem perficiantur, ac ultimam finem assequantur, ad quem ordinata sunt à natura, nempe ut fiant aurum. Nam ut scribit *Philosophus* secundo *Ethicor.* *Omni modo quidem ars aliqua perficit, quæ natura non potest operari, alia vero imitatur.* Sic arte adiuta natura, flores fructusque suos arbores producant, etiam hyberno tempore in regionibus frigidis, quod ex se sola nequaquam præstaret natura, ut videre est *Heydelbergæ* in hypocausto *Comitis Palatini*, & multis aliis in locis. In toto autem *Chymie* opere, quod naturam omnino quiescere, & solam artem subiectam movere dicit *Aubertus*, falsissimè dicitur. Nam ratione naturæ agentis, *Chymia* est opus naturale, siquidem materia illud ipsum est, quod decoquendo appetit, retinet, digerit, expellit, permiscet, corrumpit, generat & informat, præcepto *Dei Omnipotentis*, suo tempore lapidem, cum quo natura informat metalla per ipsam permutationem. Ratione autem ministerij, *Chymia*, fateor, est opus artificiale, non quod

ars

ars corrumpat, generet ac informet, sed haecenus solum quod hoc totum subministret naturæ operanti, quod sola per se alias efficere non posset. Natura enim ad generandum aurum duplici modo operatur, uno, per se & primò, quam in mineris propriis & ex suis principiis aurum generat, quo modo impossibile est artem imitari naturam. Secundò operatur per se, sed non primò, videlicet quia primò generat aliquod imperfectum ex iisdem principiis in sua minera, ipsumque ultimo convertit in aurum: quo modo ars ipsam sequitur naturam, in eo quod ex imperfectis metallis, sicut & natura ipsa, aurum tandem procreet. Ex his patet aliquid ex aliquo fieri dupliciter, scilicet mediatè, & immediatè, cum secundum *Arist.* *li. 9. Meta.* plures possint esse materiæ ejusdem rei, nempe mediata, & immediata, quanvis oporteat mediatam materiam ultimò reduci ad immediatam: alio enim modo ex materiis diversis res diversæ producerentur. Quoniam igitur ars mediatam & immediatam eandem assumit materiam, quam & natura, illamque mediatam ultimo ad immediatam reducit, ut & ipsa natura, habetque unam & idem agens, quod ipsum argentum vivum expoliet, ac tandem ipsum transformet: & sic artis idem finis ac naturæ, nempe ut ex unione istius formæ cum sua materia aurum tandem generet: non dubium est artem, naturam ipsam imitando, in omnibus ex imperfectis perfectum metallum conficere posse, quemadmodum & ipsa natura con-

ficit, ut supra diximus. Quorum cum causæ sint omnes eadem, necessario & ipsa eadem esse, eosdemque producere effectus est necesse.

NOTA VII.

De materia philosophorum.

Neque eos censeo excusandos, qui subjectum Chymicorum Philosophorum quærunt in vegetabilibus: Illorum enim operatio est inanis, quoniam non potest fieri generatio, nisi ex proximis convenientibus & immediatis. Alii in rebus animalium operationes suas impendunt, præsertim in ovo, quod opus suum, quadam moti similitudine ovorum, Chymici Philosophici, ovum appellarint: dixerintque ipsum ovum, quemadmodum & *elixir*, quatuor elementa continere, cujus corticem terram appellant: pelliculam, aërem: albumen, aquam: & vitellum, ignem. Sic etiam iidem Philosophi lapidem suum ænigmaticè dixerunt unum esse in tribus, & tria in uno, quod in se contineat corpus quod stat, animam quæ vivificat, & spiritum qui tingit. Hæc ænigmata qui non intellexerunt, sibi persuaserunt ovum esse Philosophorum lapidem, quod tria in uno contineat, nempe corticem, vitellum, & aquam, ideoque tandem concluserunt, ovum esse unicam illam materiam à Chymicis requisitam, non minus quidem decepti quam alii, non animadvertentes minimè quadrare hanc materiam educendo inde metallo. Homo enim

renim hominem generat, & bestia, bestiam. Hoc quia expertus est suo detrimento (ut accepi) bonus Albertus, qui ova Philosophicè decoquendo, centenos aliquot decoxit aureos, cavillatur artem, quasi illum fefellerit: immeritò quidem, quum ipsemet potiùs aberrarit, nec præstare ipsius culpam ars teneatur. Genus enim debet jungi cum genere & specie, & unumquodque germen respondere suo semini, ut *suprà diximus*. Non desunt alii qui sui Elixiris materiam quærant non in vegetabilibus aut animalibus, sed in rebus subterraneis & propinquo-ribus. Dicunt enim artem naturam imitati, ideoque ex iisdem principiis ex quibus & natura operatur, censent esse laborandum, argentumque vivum & sulphur, quæ audiunt metallorum proximam esse materiam, decoquunt. Sed perdunt miserè, oleum & operam, quum argentum vivum Philosophorum, non sit illud vulgare, nec etiam commune sulphur, ut jam dixi. Equis enim posset in mensura & proportionem debita consequi intentionem naturæ? nemo profectò: Deinde argentum vivum si vel minimo igni admoveas, exhalat, ac etiam mixtum secernitur & sulphur etiam non difficulter, quum tamen horum amborum conjunctio sit necessaria ad finem usque digestionis in generatione metallorum. Sic falluntur quotquot in *marshasitè*, tutia, antimonio, arsenico, auripigmento, lapidem illum quærant,

Tom. II.

cùm sit vel sulphur inseparabile omnino, & tamen debeat separari ultimò, ut jam diximus, vel minori igne cùm separetur, subiectum non esse Philosophicum satis demotant omnium Philosophorum scripta. Errant etiam qui matrem Solem censent accipiendum, & foeminam Lutnam, quæ duo *amalgamant* (liceat enim artis vocabulis uti) cum vulgari Mercurio, & ex tribus unum faciunt illaque decoquunt Chymicè, sublimant, & ex illis tandem animam eliciunt, quam ultimò fixate conantur. Nam à Philosophorum scriptis discedunt, qui fatentur omnes uno ore, agens *junctum esse & proportionatum à natura in mineris*, cum sua materia: dicuntque *unicam esserem*, in qua sunt quatuor elementa proportionata, ut ibi sit genus & fixum tingens & tinctum, album & rubeum, masculus & foemina simul composita. Est ergò, ut etiam supra jam diximus, quædam tertia natura communis & alterata ex diversa commixtione, & digestionem sulphuris & argenti vivi, in qua est vis mineralis ad generandum mixtum: quæ duo agunt & patiuntur ita inter se perpetuò, donec traducantur à forma corporum imperfectorum primo generatorum (non separato adhuc agente à sua materia) in formam aliam, & tandem pervenerint: continuatis digestionibus & purificationibus, ad ultimam illam & verè perfectam formam, quæ est forma auri, in qua est ultimus terminus motus, ubi etiam agens omnino à

Hhhh

sua

sua materia separatur. Hoc quid sit multi quaerunt, paucissimi inveniunt, aut si invenerunt, praeparationes ignorant & intentiones Philosophorum, quorum medicina ex illis solum elicitur per artem, in quibus habitat potentialiter per naturam, & in quibus perfecti primae materiae, omniaque metalla reperiuntur.

Philosophici Lapidis operationes.

I. *Calcinatio.* Hanc autem illi postquam invenerunt materiam, primo calcinendam censent, & ab omnibus suis sordibus purgandam, caldrem restituendo, humoremque innatum conservando. Nam in calcinatione Chymica nulla debet fieri corporis diminutio, imò potius multiplicatio.

II. *Solutio.* Deinde calcinatam materiam, ipsius crassitiem attenuando, in quandam liquidam substantiam ac in suam primam materiam reducunt, quam vocant *aquam mineralem*, quae manus non madefacit. Tuncque sit unum in genere, in numero non item: cuius *Solem* appellant patrem, *matrem Lunam*, & *mediatorem Mercurium* & alteratur corpus sua propria forma, sed nova illi inducitur immediate, quum nihil in eorum natura omni spoliatum forma repetitur.

III. Hoc facto separant ex ipsa jam *Element. soluta quatuor elementa*, illaque dividunt in duas partes, in ascendentem

aut spiritualementem, & inferiorem sive terrenam: quae duae partes sunt unius tamen naturae, nam inferior est *fermentum ipsam figens*, & superior est anima totam ipsam vivificans. Harum tamen divisio est necessaria, ut facilius transmutentur tandem inter se omnes, & pars terrena transeundo in aquam, nigrescat, & aqua postea transeundo in aërem, dealbetur, & aëre in ignem convertatur.

Separatione elementorum facta, *conjunctionem* faciunt aquae & aëris cum terra & igne, ut unumquodque elementorum in altero dispergatur, (servata proportione: tribuuntque hac ratione maritres partes aquae suae, feminae vero novem: & tunc simile suo simili applaudit, & par pari gaudet, propter concupiscentiam adhaerentiae materialis maximè & formae sulphureae.

Hæc ita conjuncta *putrefaciunt*, humidum tamen calore (ne igne accenso, mercurius separetur, vel in altum feratur propter naturam suam spiritualementem) ut hac corruptione alteretur materia & elementa naturaliter dividantur, & *regeneratio* subsequatur. Nihil enim nascitur vel crescit, ne inanimatum quidem, nisi putrefactione facta.

Post putrefactionem, ad *coagulationem* accedunt, atque eodem calore temperatissimo perpetuo materiam alterante tam intrinsicè quam extrinsecus operantur, donec materia albescat & perlarum referat similitudinem: fitque cum spirituum volatilium cum corporibus confixa.

fixatio ac vera congelatio. *Albam* hoc *spinam* vocant Chymici Philosophi, & *sulphur album* incombustibile, quod nunquam ab igne recedit.

VII.
Cibatio.

Ad cibationem denique se conferunt, nempe ad *subtilis ingrossationem* & *crassi subtiliationem*, commiscendo aquam suam cum cinere, & *lac* suum cum *terra foliata*, moderatè quidem, ut sic *albedo* & *rubedo*, *bonitas* & *quantitas* & *virtus* ipsius *crelcat* & *augeatur*, atque *coquendo* & *iterum coquendo materia nutriatur*.

VIII.
Sublimatio.

Tunc materiam *sublimant*, sublimatione tamen non vulgari, illamque sic ab immunditiis omnibus expurgant, corpus extollendo, ac ipsum *spirituale* & *spiritum corporalem ac fixum reddendo*, *salsedinemque sulphuream minuendo*, ut totum dealbetur ac citissimè liquefieri possit.

IX.
Fermentatio.

Absoluta sublimatione *materiam fermentant*, spiritum cum sua terra dealbata, & calce tanquam cum suo fermento coniungendo, aut animam cum corpore incorporando. Non enim possunt ostendere suas virtutes permanentes, *accidentia spiritualia*, nisi cum corporibus fixis conjungantur, tanquam cum fermento quod reducit sibi appositum ad sui naturam, colorem & saporem, per muram hanc & communem corporis & spiritus impressionem, sine qua opus perfici non potest, quemadmodum nec pasta sine fermento fermentari.

X.
Proiectio.

Ad maiorem autem nobilitatem

materiae, illam *exaltandam* censent spiritum *augendo*, terramque *sublimando* & *subtiliando*, per naturalem rectificationem, omnium elementorum *circulationem* & *veram graduationem* ipsorum, donec ad perfectum amplexum reducantur.

Tunc *Salamandram* suam solutionibus & coagulationibus reiteratis in virtute *augent*: & cum *novo fermento* in virtute & quantitate, idque in infinitum.

Ultimo faciunt *proiectionem* superimperfecta, ponderis unius supra plura, secundum medicinae perfectionem. Quanto enim magis subtiliatur & tingitur, tanto abundantius operatur: & sic naturam imitando, imperfecta metalla perficiunt, ac in Lunam & Solem convertunt, ex propriaque ipsius materia purificata arte, & subtiliata, deinde decoctione & digestionem fixata, donec in album, tandem in rubrum prodeat colorem: volatilisque rursus facta, & iterum fixa, donec ingressum habeat & perfectè tingat, suam conficiunt medicinam, suumque pulverem, quem *lapidem Philosophicum* vocant: Idque variis operationibus, diversis rebus, pluribus vasis, multisque fornacibus, ut ex praedictis, artis imperiti fortè conjicient: quum tamen vero Philosopho, in toto hoc magno licet opere, sit unica operatio, unicaque via, res una, vas unum, solus ignis, solaque fornax, ut omnes illi uno ore fatentur. Hæc autem omnia obiter annotare volui, quò Magistri Auberti de Philosophorum lapide sententiam

Hhhh 2 cver-

everterem (de rebus enim ignotis cuiuslibet fas est imperitiam suam pro-
dendo, nugari) & ut nudam tum auri-
tum argenti formam abstractam à
suo concreto (quod tamen ipse existi-
mat) materiam non esse Philosophicæ
medicinæ demonstrarem.

NOTA IX.

*Q. An lapide Philosophorum fa-
ctum aurum sit fucatum.*

*Sed (inquit ille) ex quam re-
componatur lapis, non curo: attamen
quum ens non sit naturale, naturalem
etiam formam induere non potest, sed ar-
tificialem solum & fucatam.*

&c. Possum ego hic provocare
ad multorum insignium vitorum tes-
timonium: sed ratione potius existi-
mo nitendum esse. Dico igitur metala
verè transmutata, cognosci perfe-
cta, non per formam ipsorum præexi-
stentem aut introductam, (hoc enim
est impossibile) sed per accidentia,
proprietas, & passiones quæ se-
quuntur formas: Itaq; si in transmutato
metallo illa omnia quæ in vero
reperiuntur, in quovis examine, cer-
tè ipsa habere formam non fucatam,
sed auri vel argenti mineralis judi-
candum est. Nam id quod efficit ope-
rationem oculi, est oculus, & à con-
trario, ut scribit *Philosophus 4. Meteor.*

Præterea lapidem Philosopho-
rum naturalem esse demonstravimus,
ex ipsius efficiendi ratione: idq; me-
diante agente naturali, scilicet igne,
cum colore suo naturali, odore, &
forma naturali: quæ sunt formæ ac-
cidentales, sequentes suam determi-

natam substantialem formam, arte
ministrante sibi materiam. Ars
enim est connexa cum natura, quo-
niam artis principium est ipsa natura,
ut scribit *Philosophus 2. Phys.* Quara-
tione ars potest dici naturalisq; ipsius
opera, naturales itidem formæ. *Natura-
les enim formæ* dicuntur dupliciter:
nempe aut quum natura sibi præpa-
rat materiam, & præterea introdu-
cit formam, ut in homine, & lapide;
aut cum ars sibi subministrat præpa-
ratque (non ultima tamen præpara-
tione) materiam, quam natura ta-
men disponit & preparat ad ultimum
usque: formamque in eam introdu-
cit, ut in generatione *cerusa & miniæ*
videre est. Neque novum est quod
ars in multis sequitur naturam, mul-
taque naturalia arte componi & per-
fici possunt: quod etiam innuit *Arist.*
4. Metaphys. de Colchibotare & Calchanto,
verba faciens. *Natura enim, inquit,
in mineris atramentorum generat atra-
menta: modum autem generationis
ipse ostendit. Testatur tamen pau-
lò post illa duo atramenta etiam arte
componi & perfici posse. Ars enim,
quum sit imitatrix naturæ, ut scribit
2. Metaphys. assumendo substantiam
ferri aut æris (ex quibus naturaliter
illa fiunt) illamque ministrando na-
turæ solutionibus, distillationibus &
coagulationibus reiteratis, illa tan-
dem ingeniosè perficit, & ita perfe-
ctè quidem, ut habeant easdem pro-
prietates & operationes activas &
passivas, quales habent & mineralia,
illa duo atramenta. Idem & in con-
fectione salis cernitur. Reperitur
enim,*

enim alius mineralis, ut in Polonia, alius est factitius, ut in Gallia: eadem tamen habens proprietates & passiones quales mineralis, qua ratione & verè naturalis dici potest, & ejus forma etiam dici naturalis & verè perfectæ. Sic quoque de metallis sentiendum. Nam quemadmodum propriæ materiæ defectus est potissimum in causa, cur ex re quapiam non gignatur altera ei similis: sic si materia idonea inventa est, causa est præcipua cur ex uno alterum ei simile producat. Itaque quoniam arti transmutatoris est possibile invenire eandem auri & argenti materiam omnino naturalem, id est tertiam illam naturam, argentum illud vivum videlicet, cum sulphure suo coagulatum & commixtum: sitque facile ipsam naturam sequi & imitari in suis operationibus, quoniam ipsa suavissimo calore decoquit & digerit illam materiam, donec in ultimo termino motus, ab ipsa ejus agens separetur, nempe extraneum sulphur: consequitur ex parte & agentis & propriæ ac naturalis materiæ, artem dici & possibilem & verè naturalem.

Sed tandem ad istud argumentum confugiet Aubertus: *Si auri argenti ve speciem introduceret lapis ille Philosophicus, illud sibi assimilaret; atq; alium hoc modo formaret lapidem Philosophicum.*

Respondeo hanc metallorum conversionem esse ipsorum reductionem ad quoddam medium, nempe ad temperationem, & æquabilitatem

illam summam (quæ in solo auro reperitur) in substantia, colore, digestionem, fusionem, sonoritate, & aliis proprietatibus.

Hæc sufficient hæcenus à nobis disputata, non ut de existimatione Auberti cæteris in rebus quicquam detraham, sed ut eum, & qui ejus libellum diſternis suis ornandum putarunt, ostenderem tot acerbis convitiis immerentes proſcidisse. Denique ut veritati patrocinaret, cuius & ipsum studiosum esse oportet, si bonus est, qualem eum esse arbitror.

Neque enim hæc sunt à me *vide Plin. lib. natu- ral. Hist. firmata: ne me quisquam existimet illorum sola autoritate uti, quæ tamen nec ipsa debuit ab Auberto contemni. Quis enim illos existimet vel temerè, vel mala fide illa nobis arcana, jurejurando etiam sancta, reliquisse? Hanc igitur ipsam Philosophiæ partem, quam usque adè acerbè læcescit, improbat, cavillatur, ausim ego contra affirmare, nunquam satis laudari ac pro meritis prædicari posse, sive ipsa sola naturæ miracula, quæ ex abditiſſimo suo sinu eruit, juvet nos contemplari, sive utilitates illius spectemus, quæ penè sunt innumerabiles, præter illa infinita quibus artes plurimas illustrat. Nam ut cætera prætermittam, vel solius lapidis Philosophici virtus ea est, ac præstantia, ut plerisque sanandis morbis sufficiat, & veras ac exquisitas medicamentorum præparaciones commonstret: sed hæc iis for-*

Hhhh 3, derec

dere mirum non est, qui impuri-
bus sunt alluati; aut quibus unica
consuetudo jus facit. Ego verò isti-
usmodi homines commoneo, vel ut
discant meliora, vel ut melius insti-
tutis non invideant, vel saltem igno-
ta non reprehendant: sin minus, ni-
hil tamen eorum conatus morabi-
mur, quia futurum scimus, ut obti-
neat veritas, & illas tandem tenebras
suo fulgore dispellens, singula cuius-
modi re ipsa sunt, patefaciat.

CAP. V.

De Sole seu Auro.

*Veterum
sententia.*

Galenus ceterique Græci authores
patum in auri & argenti cog-
nitione versati fuerunt, ut ex iis aliqua
erueret remedia norint. Licet enim
Galeno Antidotus de margaritis, &
latificans *Galeni*, ut vocant, quæ au-
rum & argentum excipiunt, arroge-
tur, iniquè tamen id fit: siquidem
multa in illis simplicia ingredientia
deprehendere liceat, quæ ætati *Gale-
ni* incognita fuerint, ut sagacissimè
notat *Fuch. in Antid.* è margaritis, quæ
Nic. Myrepsus ei adscribit *lib. de Antid.*
cap. 38. & *Adolph. Occo* celebris Me-
dicus Augspurgensis in Augustano
suo medicamentario in compositione
lztificantis, sub nomine *Galeni*,
observavit: quam adulterinam esse,
& falsò à *Nic. Myrepsus* illi adscriptam,
judicavit. Quin & ipse *Galenus lib.*
9. de medicamentorum facultatibus,
cap. de medicamentis metallicis, nul-
lam auri aut argenti mentionem ad-
dit.

Ulaus Eginna de re med. lib. 3.
cap. 8. de scorpiplaga, Argentum scri-
bit plagæ aut ictui ejus appositum
prodesse præter opinionem.

Et *Aetius* miratur tantum, qui
deglutitum aurum medicari & opi-
tulari possit! Itaque duo illa metalla
in medicos usus assumpta, & in anti-
dotos relata ex officina Arabica pro-
ditunt, qui primi eorum medica-
mentis aptandorum inventores fue-
runt. Quod ex ipso *Nic. Myrepsus* vi-
dere licet, variarum Antidotorum
hinc inde confarcinatore & rapsodo,
qui præcipuas & præstantissimas, ut-
pote corroborationi virium idone-
as, & gravissimas quibusvis morbis
curandis efficacissimas in suum com-
mentarium transcripsit: à quibus au-
rum & argentum in foliola auræ
menta, citra ullam aliam præparati-
onem redacta excipiuntur, ut legi-
potest in aurea *Alexandrina*, in *Dia-*
cammeo, aut (ut in Augustano me-
dicamentario scribitur,) in *Antidoto*
de Lapide Radiato aut *Lazuli* juxta *Me-*
suem, qui ejus sibi inventionem atro-
gat, quam & alibi etiam, ut nos, con-
fectionem alkermes vocat, nec à no-
stra differt, quam restitutione qua-
dam in meliorem statum compositi-
onis à nostris præstita. In *Antid. Ar-*
gyrophora dicta, *Antid. è saphyro*, *Antid.*
ad cardiacos, ad melancholicos omnesq;
cordis affectus, quemadmodum & in
utrumque electuarium de gemmis cali-
dum & frigidum duo illa metalla ad-
mittuntur à *Mesue*: nec non aurum
in confectionem cardiacam *Alexandri*
Bened.

Hinc

Hinc constat metallorum aliquem fuisse usum apud Antiquos, ipsaq; in multis, iisque præclarissimis Antidotis & compositionibus, usurpata: quarum alia adhuc nunc vigent & in usu sunt quotidiano, ad corroborationem virium: quarum tamen, ut diximus, Græci caruerunt cognitione: nec aliis earum concinnandum methodus, ut neque condiendorum melle aut saccharo ad saporis suavitatem medicamentorum ratio, quam solis accepta ferenda est Arabibus.

Primi enim omnium posterioris seculi Medicorum de virtutibus pretiosorum lapidum, aut atq; argenti, tractarunt, quas ex splendore & puritate eorum agnoverunt non esse potentissimorum affectuum sterile. ut ex Rase, Serap. aliisq; Arabibus cognosci potest.

≡ Arabum.

Avicenna ipse, quem inter celeberrimos recensemus, hæc de auro sic scribit lib. 2. tr. 2. *Aurum*, inquit, *natura est aequalis & subtile*: cumque de virtutibus ejus & operationibus verba facit, addit: *Limatura ejus ingreditur in medicinas melancholicas, & melius cauterium ac velocius sanabile est, quod fit cum cauterio auri. Retentio ipsius in ore renovet factorem oris, & ingreditur limatura ejus medicinas alopecie & tyria limendas, & ita immiscetur qua bibuntur, confortat oculum in alcoholsocum. Confortat dolores cordis, & tremori ipsius, & malitia animi, & ei, qui solus loquitur. Et in libello de medicina cordialibus tr. 7. hæc quæ sequuntur, ipsemet scribit Avicenna: de auro & argento: *Aurum* judicatur, inquit, *inter judicium argenti & hyacynthi, & est quidem infra hyacynthum, & su-**

pra argentum, cuius quidem complexio temperata est, aliquantulum vicina coloris, & est ejus operatio à proprietate. De argento autem sic loquitur: Argentum aliquantulum est frigidum & siccum, & eius quidem effectus similis est effectui hyacynthi, hoc excepto, quod multo est debilius illo. Quam vero proprietatem Avicenna hyacyntho tribuat, ut intelligamus, subjicit quæ sequuntur eodem lib. paulo post: Hyacynthus temperatus esse videtur. Inest autem ei proprietates latificandi & confortandi cor, & fortiter obviandi veneno: & hac quidem proprietas est virtus, non suis attribuenda componentibus: sed manat ab ipsa: modo, quo ex magnete emanat virtus, per quam magnes attrahit ferrum è longinquo. De his autem, quæ in consideratione hyacynthi persuadere oportet, est ut inconveniens esse dicatur calorem naturalem agere in hyacyntho, cum sumitur intra corpus, transmutationem & dissolutionem atque commixtionem ejus substantia, cum evaporabili substantia spirituali, quemadmodum agit in croco & similibus. Et in summa incongruum quidem est, quod dicatur, quod hyacynthus in forma sua substantiali patiatur a naturali calore, & exinde postmodum ejus opus manifestari. Etenim ejus substantia quemadmodum patet sensui, valde est ab huius passionemota. Videtur ergo, quod naturalis calor nec imprimat in substantia, nec in accidentibus forma sua inseparabilibus: sed solum in ubi ejus, & loco & qualitatibus ejus accidentalibus. In ubi quidem, & loco, quia facit ipsum cum sanguine penetrare, usq; ad partes cordis. Quapropter cum afficitur propinquius passo, fortius imprimis suum effectum. In qua-

litati-

ilitatibus quidem, quia calefacit ipsam hyacinthum: De natura vero calefactionis est, ut manifestet proprietatem, & excites virtutem. Secus apparet in carabe: ipsum enim quando debilitat: paleam trahere videtur: fricatur quidem donec caleseat, post hoc apponitur palea, & attrahit ipsam velociter. Et videtur ergo, quod ultima impressio natura nostra, vel caloris naturalis nostri in hyacyntho sit ista: & quod actio sit additio manationis ex eo ad illud, ad quod sit manatio naturaliter, & additio appropinquationis, &c. Hac Avicennas.

Hinc concipi potest ab exemplo de hyacyntho, quid Avicennas aliq, Arabes iudicaverint de natura & proprietatibus auri & argenti, dum vult tandem concludere, calori naturali nullam inesse agendi potestatem in hyacynthū introsumptam, nec transmurandi & dissolvendi ejus substantiam. At ea permanet, ut est in substantia vaporosa & spiritali, quemadmodum supradictus calor agit in crocum, aut aliud quid simile. Quod quidem illi, aliisque omnibus concedimus, qui aurum, argentum, saphyrum, hyacinthum, & reliquos pretiosos lapides in tenuissimum pulverem redactos propinant, quos vel utcumque subtilissimè tritos, atque sic intus assumptos, ne sic quidem calor naturalis noster domare ac dissolvere queat: attamen & metalla & pretiosos lapides, si in calcem philosophicam, essentias, magisteria, olea, liquores aut tincturas adducantur, (in quem scopum tendunt Hermetici, ut corpori humano cedant in medicamenta) fa-

cile naturalis calor noster atterat, concoquat & edomet.

Infiniti alii Arabes & Medicorum nostri temporis peritissimi, mirandas admodum & incomprehensibiles, auro facultates assignantur. Auctoritatem quinquaginta Doctorum Arabicorum, aut circiter, silentio præteribo: ut ad Hermeticos veniamus primo Palmarij antiquissimi, doctissimiq; viri, & admodum curiosi suffragium inducam, utpote illius, quoniam ultimum inter ætatis hæc medicos locum occupavit. Quid igitur de auri facultatibus in suo libro de febre pestilentiali cap. 18. disserat, audiamus. Aurum, inquit, cum sit temperatissimum, nec temporis diuturnitate, nec ignis perennitate consumit. Cardiacæ, melancholicæ, cordis palpitatiõis, morbo attonito, comitiali, elephantiasi & venenis medetur, atque spiritus animalis, vitalesque mirificè recreat, idque purissimum vel candens jusculis & potionibus instaurantibus pluries intingitur, vel in pulverem redactum ad drachmam semis vel scrupulum unum exhibetur, vel in oleum stillatitiamque aquam, arte chymica conversum, ad tres quatuorve guttas cum vino, vel aqua cardiaca propinatur.

Idem Palmarius sub finem, aliam *Alia* auri præparationem, mediante *prepara-* quodam cœlesti dissolvente factam *tio Pal-* his verbis proponit. Auri pollen arte *mary.* nova, rovi Majj beneficio paratus, citra ignis vim, mirificam habet adversus omnia venena efficaciam, atque cardiacum remedium est omnium præstantissimum.

Hac

Hac in re certè *Palmarius* est omnium commendatione dignus, eò quod potissimum Rempublicam doceat quidquid de auri præparationibus, & aliorum metallicorum acceperit: illorum usum approbet, nec non aliorum plurimorum opinionem eludendo, hæc remedia in supremo veluti *Alexiteriorum* gradu reponat.

Sed tempus efflagitat modò, ut alios *Hermeticos*, de auri natura & essentia audiamus: utque rationem præterea inquiramus, cur tantopere remedia quæ ab illo depromuntur exaltaverint. Quidam enim, eò quod minus fidem suam his præconiis accommodaverunt, in ludibrium omnia convertere imperitè conati sunt. Nusquam enim illis in mentem venire potuit, aurum, quod est substantiæ ad eò solidæ, potabile fieri, tamq; mirabiles ad sanitatem conservandam effectus producere posse.

Videamus igitur quid de illis scribat *Paracelsus*, quæ peritus Doctor ac æquus lector conferat cum antiquorum scriptis, eaq; simul ad incudè revocet, ac de iis iudicium ferat, pronuncietque maturo iudicio, penes quam utriusq; partis inclinet victoria, & quæ scopum propius attigerit.

Generales auri contemplationes.

Primo igitur loco hæc sunt, quæ in genere de metallis crassa sua materia inducis scribebat *Paracelsus*. *Metallorum usus citra noxam in medicina non est, nisi prius comminuantur, alterentur, & natura metallicâ depositâ, in aliâ essentiam transmutentur. Parum etiam ex iis effectum speres, si non præparatio, quam al-*

chymia docet, applicationem præcesserit, id est, si ante in sua arcana, olea, balsama, quintas essentias, tincturas, calces, sales, crocos, & hu similia, redegerit & aegroto administraverit.

Hinc constat, omnes illas *Anti-Geminæ* *metallor.* *4/16.* dotos & electuaria corroborantia, quæ aurum, argentum, pretiososq; lapides in pulverem crudum tantum redactos admittunt, ab *Hermeticis* repudiari: siquidem ista sic parata ventriculis auro & argento tantum incrustandis ac obducendis profunt: eum *Hermetica* præparationes in essentias, magisteria & tincturas adductæ longè nobiliores effectus edant.

Sed cum hic de auro & argento privatim agamus, videam, quid *Hermetici*, ac in primis *Paracelsus*, de iis tradant, quid de illorum virtutibus & præparationibus scribant: postea quid ex nostris hortis efflorescat, ut laboribus etiam nostris fruantur omnes, quos universo populo consecravi, docebimus.

Ea omnia, quæ nascuntur ac in- *Singula* *creata na-* *turâ ten-* *dunt ad* *perfectio-* *nem,* tereunt, ut volunt *Hermetici*, suâ habent progressionem ad summum perfectionis gradum, in quo scilicet nulla est amplius elementorû contrarietas, vel destructionis causa. Ita elementorû adæquatio, vel naturarû uniformitas, omnium est nobilissima & perfectissima, adeoq; omnium creaturarû nobilitas & perfectio. Talis uniformitas, quæ substantia est omnibus elementis æqualis in uno auro præsertim inest, in quo propter hanc elementorum adæquationem, nulla potest contingere diminutio seu destructio, ita

ut jure etiam possit omnium gemmarum & corporum clarificatorum dici materia: & propterea aurum etiam adeo perfectum est, ut illo nihil perfectius aut nobilius reperiatur: *uni enim nil deperit auro, &c.* ut scribit *Angurellus*. Hæc autem auri perfecta natura accuratè consideranda est. Ea enim est omnibus elementis æqualis & uniformis, ut dictum: duplicis tamen nature, spirituales scilicet, seu astralis, formalis, volatilis, & corporalis, materialis & fixæ.

Summa perfectio in auro.

Utraque summo studio investiganda est, ne in tam amplo labyrintho erremus: sed ut veram imaginem veræque medicinæ, & veri seu uberrimi elixiris materiam, quæ præsertim in sola natura & substantia solari consistit, eruere queamus.

Cum autem hoc præsertim nobilissimum corpus, compactissimæ & firmissimæ sit substantiæ: absque aperture & fractione aut solutione illius nihil boni præstare poterimus. Nam cum natura in hoc corpore perfectionem attigerit, atque idcirco ab eius ulteriore operatione quieta cesset, arti commisit industriam suam, quæ aliquid adhuc perfectius huic corpori tribuat. Idcirco incipit ars, ubi desinit natura, quæ nullam sibi aliam proponit scopum, quam & perfectionem illam auri auctiorem reddere, & eam ex materiali corpore eruere, ut spiritualementem, astralem, & æream reddat, medicinæ universali ad omnes corporis humani affectus profulgandam idoneam. Quæ quidem hæc arte reddita medicina, infinitis tum demum virtutibus cumularatur, quæ alioquin in crassa substantia sopite languebant, &

milisq; redditur grano, quod numero, potestate & viribus (agricolæ industriam) augetur ac multiplicatur: qui non tantum terram suam aratro profcindit ac preparat, at eam firmisimè pregnat, igne nitroso ac calore sulphureo gravidis & potentibus, quem natura in fimos contulit, ex celestibus derivatum. Sic ars in auro operatur, eandem aut similem industriam conferens, quam sementi suæ agricola.

Ea autem variis nature ignibus internis utitur in sua operatione, quarum virtutes in digerendo & vivificando positæ sunt, quas novit artifex externo igne excitare, eoque omnes coctiones imitari ac perficere, quas natura in suis operationibus adhibet, ut maturitatem & perfectionem rebus omnibus, quas producit, conciliet.

Sic mundus & elementa eius, ignis interventu transitura sunt atque etiam renovanda, & à pristina forma in crystallinam longè perfectiorem, puriorem & nobiliorem, ac in æternum durabilem commutanda sunt.

Ars quoque cum in suis operibus variis ignibus utatur, quatuor organa aut instrumenta ad artificium suum complendum adhibet, nempe, aut putrefactionem, qua aurum in primam suam naturam ac materiam reducit (alioqui perpetuo aurum tantum mansurum inutile) qualis tunc primum erat, quum exorta est auri coctionem natura, eam semper ad perfectionem usque summam promovendo.

Alterum instrumentum est, cuius ope ars, ex ipso corpore soluto & aperto, spiritum, animam &

tingituram, vires & virtutes, quæ in ipso auro delitescerant, extrahit ac segregat.

3. *Calcinationis.*

Tertium *calcinationis* est & Physica digestio, qua spiritus & anima cū corpore in unionem revocantur, ita ut ex trinitate partium fiat rursus totius unitas, nec non conjugium arctissimū, ac indissolubilis conjunctio.

4. *Fixationis.*

Quartum organum artis *fixatio* est, qua tres illæ distinctæ partes sic unitæ, usque adeo in sese vincuntur ac constringuntur, ut nulla partium amplius fieri queat *divulsio*. Sic utiq; aurum speciem mortuum, in vitale, vegetale, ac prolificum aurum immensæ virtutis convertitur: ex cuius semine si vel granum exhibeatur, miras effectuum curationes in sanitatis corporis humani conservationem, ac vitæ productionem ostendet.

Atq; hæc sunt generales Hermeticorum in naturam proprietates ac facultates auri speculationes; quæ quidem longius progrediuntur, & majoris momenti sunt, quam Dogmaticorum ratio cinationes, ut pleriq; omnes sanæ mentis homines judicare ac concipere facillè possint.

Speciales auri contemplationes.

Sed ad particulares eorundem Hermeticorum contemplationes, quas scriptis mandarunt, docuerunt ac experti sunt de proprietatibus, virtutibus, nec non variis ac magnis operationibus, præparationibus, & infinitis remediis, quæ ex auro eliciuntur, descendamus: & præmissâ longâ illâ ac innumerâ Hermeticorum, viro-

rum alioqui celebrium, serie, qui hoc argumentum tractarunt, & in ipsum quam felicissimè operati sunt, unius Paracelsi scripta intueamur.

Aurum, inquit ille, lib. 12. de transmutatione rerum naturalium, pag. 308. & lib. de renovatione & restauratione, pag. 107. *corpus hominis ad summam sanitatem reducit, omnes morbos curat & tollit, omnes colores restituit, instaurat, renovat.* Et lib. de vita longa, tom. 6. pag. 126. *Aurum præservat a lepra, 7. tomo. Aurum ex universis elixiriis summum ac potentissimum est, corpus servat, & liberum reddit ab omni ægritudine, neque id corrumpi sinit: corrigit enim ac emendat quicquid non est sanctum.* Eodemmet tomo lib. 3. de vita longa, pag. 133. 134. de auro loquens, eiq; tot tantisque virtutes ac proprietates tribuens, non quidem illi foliato, aut in limaturam comminuto, prout crasse veteres illo usi sunt, sed philosophico, hoc est, crassa sua materia, vario artificio spoliato, & ad summam spiritualitatem adducto, ut fiat medicamentum multis ac variis, usque gravissimis morbis idoneum, eademmet verba profert.

Præparata Paracelsi.

Porro ex auro varias docet elici præparationes: atq; ex illo (ut & idem de Luna reliquisq; metallis) tria propria eruit:

1. Vitriolum nempe solis, quod falsum eius est,
2. Sulphur solis,
3. Et Mercurium solis,

Dein ex illis tribus principiis, vel conjunctim

junctim, vel separatim varia remedia parat, ut:

4. Arcanum auri simplex,
5. Arcanum auri vitriolatum,
6. Crocum solis,
7. Magisterium solis,
8. Liquorem solis,
9. Quintam solis essentiam,
10. Elixirium solis,
11. Balsamum solis,
12. Aurum potabile,
13. Tincturam solis.

1. *Vitriolum solis.*

Processus ac verus extrahendi vitriolum auri modus docetur *tom. 6. lib. de morte rerum naturalium, pag. 291.*

2. *Sulphur solis.*

Ibidemque methodum explicat educendi solaris sulphuris: virtutesque utriusque docet, esse diaphoreticas, diureticas, mundificantes, ex quibus multa eliciuntur remedia, variis morbis opportuna.

3. *Mercurius solis.*

Ut autem Solis mercurius separaretur ex auro, & in primum ens suum reducat, primamque radicem, processus ac methodus docetur eodem *tom. p. 291. 437.* Ex quo mercurio solari varia precipitata parantur, abaque remedia præstantissima purgantia & sudorifica, veri scrophularum, luis venereæ, morphæarum, & id genus aliarum egritudinum, ex massa sanguinis inquinata & corrupta proficiscensium, domitores.

Eiusmodi remedia parva admo-

dum quantitate exhibentur in trō sumenda, eaque in pulverem vino aut alio liquore dilutum, aut in pilulas ex conserva aliqua formatas.

4. *Arcanum solis simplex.*

Arcanum auri simplex describitur ab eodem *tom. 4. pag. 362.* quod caduci morbi specificum ac peculiare remedium esse docet: nec non omnibus maniarum ac melancholiarum generibus opportunissimum, dosi dimidii ꝓ aut circiter.

5. *Arcanum Solis vitriolatum.*

Arcanum auri vitriolatum, iisdem morbis, sed præcipuè epilepsie aptissimum, describitur *tom. 6. p. 160.* cujus dosis est quatuor aut quinque granorum tantum.

6. *Crocus Solis.*

At croci solaris conficiendi ratio habetur eodem *tom. 6. pag. 440.* Quæ quidem remedia omnia per sudores operantur, nec, etsi magnos alvi fluores concitent, idcirco centræ morborum petere & pervadere desinunt, ex quibus balsamum vitale recreando ac corroborando radices & primæ mali origines extirpant, ac fontes hauriunt, modo nature tantum, non nobiscognito.

7. *Magisterium Solis.*

Quomodo verò magisterium Solis paratur, docetur *tom. 6. lib. 6. de magist. & lib. 3. arbidox. de Elementorum separationibus:* atque hæc vera panacea est, & adversus omnes morbos vel

vel deploratissimos, quales sunt lepra, serophulæ, malum mortuum, morphaea, exanthemata, variolæ, lues, epilepsia, apoplexiæ, paralytes, contractura, & id genus alia, præsentissimum auxilium.

8. *Liquor Solis.*

Formula ac compositio liquoris auri describitur tom. 3. lib. 2. de viribus membrorum. In contracturæ cura nihil altius, nihil laudabilius est liquore auri & liquore mumie, ut scribit idem Paracelsus, lib. 2. de tartaro, tract. 1. pag. 2, 8. Eodem quoque libro & tract. pag. 287. idem author historiam refert ejusdem hominis, cujus nomen exprimit, qui per quinquennium integræ contracturæ ac paralyti membrorum percussus, intra novem dies pristinæ sanitati prorsus hoc auri liquore restitutus est. Multis aliis locis describitur idem liquor, quos brevitatis causa omitto.

9. *Quint. essen. Solis.*

Quinta essentia auri dicitur, quando à corpore Solis quædam spiritalis & rubina essentia separatur, in qua omnis virtus inest, tomo 4. pag. 106. Exhibetur in curatione variorum membrorum semel aut bis in die ex vino aut decoctione congrua, dosi ʒ. 6. aut 7. granorum.

10. *Elixir. Solis.*

Modus elixiris solaris conficiendi, ejusque virtutes ac proprietates in morbos etiam desperatissimos traditur. tomo 6. lib. 3. de vita longa.

11. *Balsam. Solis.*

Balsamum Solis, ejus processus ac

ratio proliciendi, cum virtutibus ac facultatibus, explicatur in magna Chirurgia pag. 147. lupis præsertim ac ulceribus phagædenicis & cancriosis medicandis efficac, si intrò assumatur, & extrinsecus inducatur, mixtis illius aliquot guttis cù alio balsamo leviore.

12. *Aurum potabile.*

Aurum potabile & oleum Solis sine corrosivo ut habetur tom. 7. li. de Gradibus & Compos. p. 361. extrahitur cum essentia salis ex calcinato destillata, qui postea rursus separabitur & preparabitur. Tunc enim optimum aurum potabile efficitur, tom. 7. lib. de sale, pag. 148. & tom. 6. lib. de resuscitatione rerum naturalium, pag. 398. Hæc sunt, quæ ab illo dicuntur: In auro potabili parando, primus gradus est, ut aurum fiat volatile, & non amplius possit reduci: Huius volatili auro addatur spiritus vini, & uterque fiat volatilis. In eodemmet tomo, lib. Thesaurus Alkymistarum inscripto, pag. 398. veri auri potabilis præparatio & administratio docetur. Itemque, tom. 4. lib. de membru contractis, ubi hoc remedium tradit contracturis præsentissimum, tanquam verum illarum specificum. In finitis denique locis hujusmodi aurum potabile, ejusque præparaciones & usus ab illo describuntur: vires verò & proprietates eodem tomo, libro de membru contractis enarrantur. Tanta vis, inquit, inest auro potabili, ut non satis possit prædicari. Major enim vis confortandi non reperitur: ita ut per hoc remedium omnes morbi curentur, in primis ii, qui sunt in summo gradu, cujusmodi est contractura, &c. Qui plures processus &

varios auri potabilis conficiendi modos
discere volet, consulat quæ à docto
Libavio de eo scripta sunt, lib. *Alchym.*
tract. 1. pag. 93. & 94.

13. *Tinctura Solis.*

Tincturæ solaris præparatio, cum
ejus facultatibus, ac proprietatibus, ab
eodem Parac. exprimitur lib. 2. Chi-
rurgicæ magnæ pag. 146. & 147. his
verbis: *Tincturam auri voco ipsius corporis
colorem: quem si à corpore separaverimus,
ut corpus album remaneat, perfectum opus
erit. Sunt enim color & corpus res ab invi-
sæm differentes, atque ob id separari se pa-
tuntur: hoc est, purum (quod color est) ab
impuro, id est, corpore, se jungi: quod nisi
primum fiat, omnis labor inutilis evadit.
Separatione igitur facta, statim ad coloris
clarificationem, ac ad summam graduum
exaltationem properandum erit. Gradus
autem, ad quem tinctura exaltari potest,
quingies duplus est, id est, quingies in
bis 24. Nam sublimior non evadit. Tin-
ctura hæc summum in expurgando, reno-
vando, restituendo, tum membro affecto,
tum universi corporis sanguinemysterium
continet.*

Praxis autem istius tincturæ proli-
cienda, nec non menstruorum, salis
nempe & spirituum vini præparatio-
nes, quæ præcipua sunt ad hoc artifi-
cium instrumenta, subjiciuntur pauld
post, eodem loco expressa: cujus tin-
cturæ administrationes etiam docet
eodemmet lib. pag. 154. his verbis: *Ad-
ministratio tincturæ auri, ad tollendam
omnium ulcerum radicem, hujusmodi fe-
rè est, ℞ ejus cum ℞j. theriaca optima cõ-
miscetur: hujusque mixtura ʒj. jejuno*

*exhibetur, & in lecto composito agro fe-
dor imperatur.*

In serophulas, luen, variolas pari
modo cum theriaca misceri potest,
aut cum aqua theriacali antepileptica
xx. aut xxv. guttarum numero ad ℞ijj.
aquæ superioris, si quis morbus est e-
pilepticus expugnandus: aut ad alterius
aquæ antepilepticæ quantitatem, si
paralysis profliganda: dosin cochlearis
minus ad aliquot dies continuos quo-
tidie iterando. Deniq; hæc tinctura va-
riis, usq; deploratissimus morbis cura-
dis opportunè adaptatur, si ex rebus
singulis morbis privatim congruis
administretur.

Modus præparandi hæc Tincturam.

Fit autem ipsius præparatio per
stybium, ut moris est, mortificatione
reiterata per spiritum acertimū Mer-
curij & sanguinem hydræ sulphuris,
ut in furno reverberij reddatur corpus
leve ac spongiolum, & irreductibile,
quod rursus reverberatur, donec in
purpureum prodeat colorem. Ex quo
cum glaciati corneoli alchoole, spiritus
saturni ardente sale suo alcolifato ipsi
quatuor digitos supernatante, in ma-
tratio hermetice clauso, & per mensem
in Balneo digesto, separatur color, qui
spiritui commiscetur: illoque separa-
to, ut artis est, remanet in fundo opta-
tus liquor, qui postea tantum circulari
debet, donec hæcet. Hujus tincturæ
*drachma una, mixta cum uncia una a-
quæ theriacalis optimæ, ad scrupuli u-
nius quantitatem manè jejuno sto-
macho sumitur, continuandumq; est
decem dierum spatio. hoc medicamẽ-
tum*

tum diaphoreticum est, per sudores superfluos & noxios expurgans universi corporis humores.

Auri album corpus, (quod est vera luna fixa extracta ut prius tinctura) cum salibus resuscitavi, & mellacida muria, ut artis est, preparata digestionibus, & exaltationibus ab experto Spagyro reducit in mercurium intra paucos dies. Illo in vase convenienti imposito, precipitatur per se in furno Atanoræ, febrili calore, proditque in pulverem rubrum, cujus exhibentur gr. 8. cum vino aut aqua Theriacali ad hydropem curandam, & luem veneream, idque solis sudoribus.

à Sulphur.

Hæc tinctura, a qua in rubrum color è sublimatur ad formam stellæ radiantis, si philosophica proportione cum proprio mercurio, ex corpore illo albo scorsim etiã extracto, miscetur, digeratur, & philosophicè coquantur: evadit tincturarum omnium nobilissima ac præstantissima, ut sit tinctura etiam tincturarum, & jure medicina medicinarum vocari debeat: ejus vel unicum granum vino dilutum, aut alio liquore congruo exceptum morborum omnigenis curationi inservit. Sanguinem enim corruptam purificat & ab excrementis omnibus corpus universum solis sudoribus expurgat.

Non dubium est mihi, quin natum quidam Censores hanc auri tincturam rideant, fabulasque & nugas esse clamitent, qui etiam etsi aperte vires operationis illorum & effectus viderint, coganturque ab experientia veritatem illorum confiteri & admittere, tamen non desinant imposturarum

omnia hæc insimulare. Sed satis est mihi, si gertonibus istis respondero, quamplurimos esse, eosque præclarissimos viros, in Germania præsertim, nec non alibi, imò etiam Principes, qui veritati auri potabilis suffragentur ac subscribant, admittantque illius præparationem, qua in liquorem quadraginta aut quinquaginta variis modis per alembicum aurum extillat, ut in corpus amplius nunquam reduci queat: quorum modorum aliquos jam hæc legistis, quos ex Paracello citavimus: quibusque veritatem derogare iis sit nefas, qui vel tantillum in chymicis operationibus versati sunt. Hoc ipsum ego, qui vel omnium chymicorum infimus sum, experiëntiã possim, cum libuerit, oculis videndum subicere infra decem dies, extractam, inquam, variis modis tincturam auri: nec non in potabilem liquorem, supra viginti etiam formas, ipsam redigere: cujus rei spondeo me certissimam fidem re ipsa facturum, ei, qui ingenuè postea conspectum experimentum & rei veritatem, ignorantiam suam ingenuè fateri velit, & tam nobilia ac præclara artificia, antiquitati incognita suspicere ac admirari.

Quod autem varias ac admirandas proprietates auro ascribant Hermetici, in spiritualem naturam, corpoream relictam, adducto, ratio est, quod inter naturalia omnia corpora, auri corpus emineat, & alia corruptione ac perennitate superet: idque ratiocinantur majore jure, quam Hippocrates, & post illum Meluesalique, cum helleboro, tot venenis ex eorum sententia:

tentia implicato, majores curandorum morborum vires, quam auro potabili, tribuant.

Superiores illæ omnes auri præparationes, quæ spiritualement naturam, & æream substantiam ei concilient, ipsum idcirco reddunt morbis gravioribus epilepsii, apoplexiis & paralytibus, opportunum auxilium, cum ex aliquo congruo liquore administratur.

14. Tinctura Quercetani.

Vnam hoc loco adjiciemus remedium nostrorum Solarium descriptionem, cujus formula gravissimis morbis specifica, certissima, ac facilis brevisq; est præparationis. Si tamen ænigmatica videbuntur vobis mea verba, non est quod miremini, Tantum enim tamq; præstans argumentum aliter, quam philosophico eloquio tractari haud potest, cum solis etiam Philosophis illud dicatum sit, & eis pervium.

Calcinate philosophicè solem, ad supremum puritatis gradum prius per antimonium adductum, & aquæ stygiæ glaciatæ immergite, quæ ex draconis omnivori fontibus hauritur: Ibi Sol passurus est eclipsin, & splendorem suum depositurus, ac in nigrum, lividum & mortuum colorem sese mutaturus: cuius tamen mortificatio hæc vitæ ipsius initium est. Huic igitur sic moribundo aquam nubium depluito, quæ toties tam diuque illi faciem abluito, donec sensim in clarescat, & ex fusco colore paulatim deposito splendidior fiat. Nec quicquam periculi verendum ex crebra illius ablutione, ut neque ex illius mortificatione. Quo enim magis extinguitur, eo

splendidior vitam, majoremque gloriam sibi comparat ex sulphureo & ardente liquore fructuum maturorum juniperi, (ol. Juniperi): qui ex Sole vitalem suam balsamum & sanguinem exquisitissimum extrahit, corpusque ejus album, pallidum, ac tanquam exanime, omni spoliatum vitæ, relinquit. Hunc balsamum & sanguinem sole vitalem si crebris cohobationibus, ex spiritu flagrante Saturni per alembicum exercueris: exuberantem acquirere aëritatem ac operandi vim, virtutesque extimes, quibus balsamum nostrum naturæ corroboret, ac potentiorum reddat, sese omnibus suis hostibus expediendum: Cujus dosis sit ʒ. aut ʒ. guttarum aut granorum ex aqua conveniente. v. gr. lil. convall. aut flo. tiliæ in Epilepsia: ex aqua lavendulæ in apoplexia: ex aq. calendul. in paralyti & contractura.

Aliter.

Aurum philosophicè tantum calcinandum est: cui calci optime ablute & eclipsin patienti nigricanti que adde sulphuris bezoardici tantum ut supernatet 3. vel 4. digitos, idque in Marraccio H. sigillato, ad ignem cinerum in Athanore: ad minimum in 8. dierum spacio tinctura apparebit omni rubine rubicundior & splendidior: quam postea separabis & in perfectam tincturam solarem decoques, ut artis est.

15. Tinctura alia. aurum Vitæ.

Aurum vitæ fit multis modis. Calcinatum enim more spagirico levissimum, spongiosum & quod redduci non potest, redditur: à quo cum

aceto

aceto dest. elicitur semen, idque in Mariæ balneo ejus vires circulationibus cum vini spiritu ita augentur, ut innumerabiles morbos sanandos prope incredibiles videntur.

16. *Aliud aurum vitæ.*

Aurum in tenues bracteolas redactum calcinetur toties cum sale præparato (calcinatione philosophica) donec impalpabile reddatur. Salem ex alcoole solis separato solutionibus: tum ipsam rursus calcinato sale candidissimo & saccharino: huic mixturæ affunde Sp. vini alcoolisati cum proprio sale, ut ex artis præceptis traditur, tantum ut quatuor digitos supernatet: fac deinde ut accendatur, & exardescat vini alcool: hocque sæpius reiterabis. Deinde novum affunde vini alcool, ac ritè & decenter omnia circumferantur quatuor dierum spatio: tum demum separatur destillatione competenti menstruum: novumque rursus affundendo, totiesque circumferendo & destillando ut factum est prius, donec Auri tota substantia per alembicum efferatur. Separato menstruo, ut decet, remanebit in fundo Aurum vitæ arcanorum omnium summum & præstantissimum.

17. *Flores Solis.*

Aurum in aqua Philosophica dissolvatur, quæ est duobus salibus volatilibus, sulphureo (nitro) nimirum & Mercuriali (armoniac) con-

Tom. II.

ficatur. In illius verò aquæ operatione, magna cautela in primis est adhibenda. Quoniam si ignis nimium vigens adhibeatur, spiritus cum tanta egrediuntur impetione & violentia, ut vas recipiens conteratur, & in mille partes dissiliat.

Aurum si dissolutum in calcem subito reducitur, si guttatim in illud injeceris oleum resolutionis salis, primi & principalis vegetalis ol. Tartari. Hanc calcem verò abluet, & ablutam sagaciter in umbra desiccabis. Ex hoc pulvere desiccato, qui sola agitatione flammam concipit, si bene operatus fueris, aliquot solummodo grana suscipies in cochleari argenteo imponenda: ita tamen aut aliunde vitrum commune suspendatur, quod instar recipientis aut sublimatorij tibi inserviet, ad recipiendam materiam quandam fuliginosam & cæruleam, quæ è granis prædictis in cochleari positis, & sola agitatione, vel admoto quodam cremore exurget. In illa autem materia pluribus vicibus id genus sublimationis continuabis, donec sufficiens pulveris illius cærulei & sublimati, quantitas tibi parta fuerit: cujus vel unicum granum cum vino datum, magnum experieris esse Bezoardicum sudorificum.

18. *Tinctura Solis.*

Vel aurum laminatum aut limatum capiatur, ex quo cum P. micis lapidis pulvere præparato fac S. S. S. in vase fixatorio, reverberentur per

Kkkk tres

tres dies. Quo temporis spatio, pumex, virtute Magnetica, aurum à sua tinctura spoliatur? quam denuò acetum radicum, ut vocant, attrahit: quæque demum spiritu vini communicatur. Vnde ab experto artifice præstantissimum sudorificum & roborativum, in parva quantitate præparatur.

N. Querc. Ex auro, aliisque metallis, tinctura educi possunt, cum menstruis, vero spagyro notis ac familiaribus: sed præsertim cum commentatione ac reverberatione, quam doctus artifex novit ex tenuissimis ac subtilissimis metalli laminis, cum pumice elaborare, qui ex sulphure auri rubescit, ex veneris sulphure virescit, ut & ex aliorum pariter sulphuribus infici solet, cum quibus cementatur, ac reverberatur. Quibus tamen tincturis ac sulphuribus metallicis, cum idonea ac congrua aqua spoliari ac evacuari potest, ut in medicina variis morbis conferentia aptentur, sic & colores ac sulphura lapidum extracta, in medicinas accommodari possint. ex Defens p. 161.

19. *Alia Tinctura Solis.*

Oleum quoque Juniperi bene depuratum, imprægnatur tinctura sive colore auri: modò antea perfectè in calcem levissimam, ut artisset, reducatur, & omnia in balneo Mariæ per aliquot dies collocentur.

Ex hoc oleo, jam prædicta auri

tinctura imprægnato, dandæ quædam erunt guttulæ, cum jusculo aut alio liquore, vel cum vino: & sic summum solare Bezoardicum comparabitur.

20. *Mercurius Solaris.*

Mercurius verò solus, philosophicè purificatus, simul atque mortificatus, virtute quadam admirabili, atque Magnetica quæ sensus fugiat proprietate, potest solis formam, & tincturam attrahere. Hunc Mercurium sic imprægnatum, præcipita si velis cum aliquo aceto metallico, sive nitri, sive sulphuris: sicque sudorificum quoddam præstantissimum meæ descriptionis & inventionis conficies. De hoc tria aut quatuor grana, cum confectioe Alkermes, de hyacintho, aut cum aliqua conserva cordiali sunt tantum exhibenda, è quibus mira confectio contra pestem, & Luem veneream subsequetur operatio.

2. *An Aurum preparationibus, quibus potabile redditur, viribus suis imminuatur?*

Aurum sic deduci possit, ut fiat potabile, virtute & *imminuatur* longe imbecillius esse apud ægrotantes, quam aurum sit foliatum id probare quidam nituntur ex præparationis modo: qui multas longaque decoctiones

nes requirit, quibus humidum auri primigenium prorsus exorbetur & corpus eius in atrophiam siccissimā, calcem aridissimam redigetur, quod auro foliato non contingit.

R. Meminisse debent, quod nulum arcanum est, quod pixide sua careat, qui includatur. Cujus virtute si potiri volumus pyxis referenda est & ruendum arcanum. Quomodo igitur foliatum aurum prodesse ulli possit, (ne dum agrotanti) cujus arcanum adhuc sub cortice delitescit. At qualis ille cortex? quem ne struthionis quidem ventriculus deterat? Vide igitur quam perversè ratiocineris. Restat igitur ut probemus à corpore suo expediendum esse arcanum, nec expeditione illa, ulla vel tantilla humoris parte primigenij spoliari, ut contra vis.

Actiones omnes à spiritibus proficisci mecum consentis, corpus enim spiritibus orbatum plane inane est, putridum & motuum; quod etiam mecum satis probasti ex varia illa circulatione, qua panis vertitur in sanguinē, & sanguis tandem in corpus nostrum, vi spirituum naturalium. Si spiritus sunt qui agunt, frustra desideratur corpus. At contra cum corpus impedimento sit spiritui, ne vires suas exerat, ut patet ex operatione ipsius naturæ, quæ non nisi destructo & abjecto corpore spiritum, hoc est alimentum cibi in carnem nostram commutare potest: merito, & ex necessitate etiam spiritus ab omnibus suis impedimentis liberandus est, ut potenter agat, neve ab operatione interpelletur.

Hoc quotidiana docet experientia, ut ex tritici spiritus, à suo corpore, secretionem, qui fecundius pullulat, ostendimus. Etenim, quid in corpore nostro prodest, quod ejus alimento aut medicamento promovendo inutile sit?

Contra quid non adfert incommodi facultatibus nostris, quicquid in ventriculum ingestum nullius est corpori fructus aut utilitatis? Deglotiat si vis aliquis Gigas aut Poliphemus integrum bovem, quid reliqua juvent, quam ventriculo & aliis partibus negotium facessere, quum in toto bove vix sedecim libræ utilis alimenti incluse sint? Quanto igitur melius corpori nostro consulitur, si iam bene coctum & arte digestum (ut ita loquar) alimentum, ac à fecibus repurgatum administratur? Nullo enim impedimento ab eo partibus omnibus distribuendo advocatur natura, nec illius coquendi vim ullam patitur, etsi adhuc subtiliori naturæ opeta sit opus, ut in utilitatem corporis transeat, quum etiam magis agrotantibus oportet (quibus est infirma natura) medicamenti spirituosæ substantiæ, si à crassa sua impuritate (quæ corporis vires sæpè fatigat ac prosternt) defæcata exhibeatur? Talpa cæcior ille fuerit, qui hæc non videat, spiritus autem tam cibi quam medicamenti tanta paucitate exhibetur, ut detrimenti nihil, sed utilitatis plurimum uno momento adferat. Sed arbitraris forsitan spiritus solus à nobis præparari & exhiberi, in quo plurimum hallucinaris, quod ijñō possint quam cum corporibus parari nec administrari? Quor-

sum enim sæpius præscriberemus iuscula & gelatinas, spirituum vehicula, si solis spiritibus uteremur? Scias ergo à nobis defæcari corpora, quibus sic puris, spiritus firmius adhæret, exhiberique potest.

Suo autem humore primigenio nequaquã spoliari hinc liquet, quod humor ille primigenius sit sui spiritus corpus. At cum arte nostra spiritus extrahuntur, ea diligentia & industria providetur, ne quid illorum depereat, aut in auras volet. Quin & diligenter nobis cavemus ne vaforum defectu, aut ignis violentia quicquam expiret, qui si à nobis possunt retineri, multò minus eorum corpora effugiant. Hic miraberis, spiritibus corpora inesse: at mirare adhuc, corpora in spiritus trãfire, ita ut sint corporei spiritus, & corpora spiritualia, ut simul & corpus & spiritum exhibeamus. Hinc vides spiritus humore suo primigenio nequaquam orbari, qui cum corpore carere nequeant, cum corpore etiam præparandi sunt, imò tantum abest, ut coctionibus nostris pereat ejusmodi humor, ut contra sic magis spiritui adhæreat, quò subtilius coquitur. Sic enim corpus vertitur in spiritum, & spiritus in corpus, ut in unum tandem corpus spirituale, aut spiritum corporeum firmius coalescant.

Calces vitæ siccissimæ humorem suum retineant, ut in liquorem etiam verti possint, quotidiana tibi rursus demonstrat experientia, vitri videlicet ex cinerũ fluxu elaborati & calcis auri in suam auri formam vi ignis integratæ.

2. An soli insit vis vitæ producenda ac corroboranda? an Sol vivat?

Ceterum auro vim vitæ producendæ aut etiam corroborandæ inesse negas, quòd solò calore in humido permanente ea producat, & humoris primigenij reparatione conservetur. At qui istæ facultates aut essentia non sunt in auro, ut tu vis, sed potius in iis quæ vixerunt, quales sunt plantæ & animalia, unde ea vis producendæ aut conservandæ vitæ petenda est potius, quàm ex auro. Hinc infero auro & reliquis metallis ac mineralibus vitam non inesse, sed planè ea esse de mortua.

Satisfecero tuis argutiolis, si vitam auro inesse ostendero, & si eam vitæ tuendæ ac producendæ idoneam præ aliis exposuero. Non negabis, credo, aurum esse fructum sui elementi, aut aliquid elementatum. Si quid elementatum, constat elementis; Ergo ^{Elementatum} & forma. Siquidem elementa suis principijs non carent, quæ dixisti esse formalia principia rei, id quod est, inportientia. Cum igitur aurum sit corpus elementatum, constat materia & forma, ex quorum mixtione temperamentum quoddam confurgit, aut aliquid simile, quod supra dixisti esse vitam rerum. Vita igitur aurum & reliqua metalla prædita sunt.

Præterea quicquid oculis subij- ^{Forma} citur, id materia & forma donatũ est. Forma enim est externa, ab interna emergens, quæ oculis sese conspiciendam subiicit, si formam & materiã habet,

habet, ergo vitam: Mors dicitur rerum interitus, qui præfertur subjecti in nihilum reductionem. At cum metalla sensibus occurrant, in nihilum esse redacta iniquè iudicentur. Vivunt ergo, quia subsistunt, & quæ subsistunt, in nihilum redacta dici non possunt. Ergo neque mortua.

His rationibus satis vincitur, in metallis inesse vitam, quia subsistunt, idque quod materia & forma constant, quorum permixtio aut conjugium nullum sit, quàm vitam alicuius vinculo, quod ex elementis & principiis e-ruitur, in quibus est vita rerum.

50. A. l. v. 1. Præterea id dici non potest vita carere, quod agendi potestate præditum est. Actiones enim ut diximus à spiritibus proficiuntur. In spiritibus est vita, aut ipsimet vita sunt. At qui miræ actiones proficiuntur ab auro, cum est spirituale & mole corporis exutum, ut supra diximus.

4. Odorib. Cæ. prædi- sum. Denique quis metallis, tot saporibus, tot odoribus, tot coloribus, aliisque virtutibus præditis, vitam denegare ausit? Ergo vitale est aurum. Sic enim Marsilius Ficinus Philolophus acutissimus, & Medicus celeberrimus de auro scribebat.

5. Authori- tate M. Fi- cini. Scimus, inquit, viventia omnia, tam plantas quàm animalia, per quendam spiritum huic similem vivere atque generari, perpetuoque moveri quasi vivens, atque inter elementa, quod maximè spirituale est, velocissimè generare. Sed quæres interea, si elementa atque animantes generant, cur lapides & metalla non generant, quæ inter elementa & animantes media sunt? Quis videlicet spiritus in eis

crasiori materia cohibetur: qui si quando ritè secernatur, secretusque conservetur tanquam seminaria unius, poterit sibi simile generare, si modo materia cuidam adhibeatur generis eiusdem, qualem spiritum Physici diligentes, sublimatione quadam, ad ignem ex auro secernentes, cuius metallorum adhibebunt virumque efficiunt. Talem utique spiritum ex auro vel ex alio ritè tractum atque servatum, Elixir Arabes Astrologi nominant. Habes ex tanto Autore, auro inesse vitalem spiritum, suique progenerandi similem virtutem, quod si velis antiquiorem autorem audire, vide qualis sit autor illa Vergilius, de qua Ancidos texto 6. *Aurib. Virgili.* agit:

Duo nigras pecudes, ea prima piacula sunt,

Accipe qua per agenda prius: latet arbore opaca

Aureus & foliis & tanto vimine ramus, In noni inferna dicitur sacer, quem regit omnis

Lucus, & obscuris claudunt in vallibus umbra:

Sed non ante datur telluris aperta subire, Auricomos nisi quis decerpserit arbore factus.

Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina: munus

Instituit: primo avulso, non deficit alter Aureus, & simili frondescit virga metallo: Ergo alce lustrans oculis, & ritè repertum

Carpe manu, namque ipse volens, facilis que sequetur,

Si te fata vocant aliter non viribus ullis: Vincere, nec duro poteris convellere ferro.

Kkkk 3. Nec:

Nec putes istas esse fabulas, quod aurum in arborem virtute sua possit affurgere, cuius rami aurei huc & illuc expandantur: Si perspectum esset tibi quod sapientes compertum habent, non secus videres tuis oculis adjuvante arte aurum suis viribus arborescere, & in truncum ramos, & folia, humore suo primigenio attolli; ac sic in ipsis terræ visceribus flores & fructus

7. Ex simili, aureos producit ex suo semine. Sed cur vitam minerali coralli arbori tribuas, & auro aliisque metallis detrahas? cum metalla sua ex mineralibus principia hauriant, mineralia ex aquis, aquæ ex mari? Quod si conchis, piscibus, corallis ex suo elemento mare vitam elargitur, cur & auro vitales spiritus non poterit impertiri? Sed paulo post de his plura. In hoc tu hallucinaris, Anonyme, quod vitarum discrimina ignores, nec vitale quicquam putes, quam quod sentit & movetur. Quotidiana ciborum, quibus uteris, experientia fideliter te erudiri oportuit.

Distinctio una.

Nunquid enim ex vervecinis, bubulis, suis & gallinaceis carnibus, quibus vesceris, vitam hauris, toves & conservas, & si vita illa mobili spoliata sunt, qua sibi antea vivebant, non nobis, ut tulus alibi. *Scias igitur nihil vita spoliatum, nisi quod, ut supra diximus, in nihilum sit redactum.* Etenim vel ex ipsa carie ligni, quæ ultimam corporis lignei ruinam & interitum minatur, tinea & assalia, aut vermiculi Xilophagi Græcis dicti, cossi & termes Latinis, progignuntur ac enascuntur. Sed quid plura? Cum ex corruptione unius fiat generatio alterius,

cur & ex corruptione corporis metallici, & in suam primam materiam redacti, generatio vitalis metalli non eruat? cum vita in corpore sit ultimum moriens si mori possit? At vitam à morte superari absurdum credas, cum tantum mors sit animæ à corpore separatio, nec id prius quam integra & plena corporis facta sit absumptio.

Constat ergo in metallis vitam *2. An vita metalli nostra possit adaptari, & sit adaptata.*

Restat alterum caput enucleandum, *An ea vita nostra possit adaptari, & sit adaptata.* *Quæ variis diutius permanent in esse suo, illa constantioris sunt vitæ, quam quæ uno momento intereunt. Hoc inesse plantis, alterum verò metallis ubique agnoscitur, siquidem plantæ aut herbæ uno momento exarescunt ac dispareunt, metalla verò per mille aut plura annorum spatia excurrunt. At quomodo vitam longam promittant herbæ, & auxilium diuturnum quo sibi metipsis carent. Contra verò, quum metalla sua tam diuturna vita per multa annorum curricula conservent se ac tueantur, quidni & aliis corporibus insita idem præstent?*

Sed objicies corpora nostra huic formæ aut vitæ suscipiendæ non esse idonea, quod unum nobis restat discutendum.

Ut pleraque nostri scripti dogmata oblique interpretaris, & detorques *2. Ex meta in alium sensum: sic etiam nobis falso imponis, nostram esse sententiam, ut ab auro petamus vitæ alimentum &*

con-

conservationem. Si ad normam tuam jam præmissæ divisionis, qua rerum omnium alias esse alimenta, alias medicamenta, & alias venena pronuntiaisti, hanc totam tuam ratiocinationem revocasses, & recto iudicio uti voluisses, nonne potius hanc vitæ ab auro conservationem ac productionem ad medicamentosum aurum, quam alimentosum retulisses, & in medicamentum potius aurum à nobis usurpari, quam in alimentum credidisses? Debuisti igitur aurum putare, quod ab omnibus Philosophis dicitur temperatissimum, hac sua temperie ægrotanti balsamo nostro, hoc est, à sua temperie, vi morborum erranti ac degeneranti ita succurrere, ut ad suam temperiem suæ Medicinæ virtus ipsam revocet, sicque viribus augeat, ut morbo faciliè recludetur. Audi

3. Auth. M. Ficini. quid sentiant de eo Philosophi, Aurum, dicebat Marsilius ille Ficinus, omnes ante omnia probant, tanquam omnium rerum temperatissimum, & à corruptione tutissimum. Soli quidem propter splendorem, Iovi autem propter temperatam consecratum ideoque posse calorem naturalem cum humore mirifice temperare, humores à corruptione servare. Solarem & Iovialem spiritibus. & membris inferre virtutem. Et paulò post. Optimum fore putant si absq; aliena permixtione aurum potabile fiat. Sin minus possit, cõsum & in solia redactum accipi volunt. Deinde subjicit formulam quandam auti potabilis, Qui utiq; agnoscit quidem in auro vim mirificè cordialem inesse, quæ virtutes cordis h. e. vitalem balsamum recreet, & augeat, sed tincturæ

cias eliciendæ sanguinem renovantis modum non satis calluit. Tantum igitur abest ut præparationibus chymicis adulteretur aut corrumpatur, ut potius temperatura eius calida & humida, qua Jovi assimilatur, corroboretur, homogenea congregentur, & heterogenea separentur.

Deinde cum sol ille terrenus solem microcosini, ex lege similibus, qua similia similibus delectantur ac foventur, & quam tu hic agnoscis facile amplectatur, ac illi adhaereat, cur vitæ nostræ conservandæ, quæ internus sol est aut igneus, seu æthereus balsamus, ineptus, à te dicitur, cum sint eiusdem naturæ ac substantiæ, accidente tantum differentes? Nihil enim sub cœlo invenias magis homogeneum, magisq; simile, ac tenuioris substantiæ, temperationis naturæ, corruptionique seu putrefactioni minus obnoxium, ipsa pura metallorum sive argenti vivi substantia. Quid igitur balsamo nostro convenientius spiritali illa Medicina ab omnibus imparitatibus repurgata, & ad subtilitatem adducta? Nunquid natura spiritalis spiritali naturæ congauget, ut loquuntur Philosophi? Cur autem igne non deteritur, sed in eo jubilat & purius redditur? Nunquid quia ipsum ignis est? Ignis enim igne non truditur, sed mutuo amplexu tanquam cognata sese excipiunt. Sic cum balsamus vitæ nostræ sit purissimus, ignisque naturam referat, cur sibi similem non excipiat, & eo corroboretur? Aurum enim, ut docebat Geber, est Medicina lætificans, & in juventute corpus

corpus conservans, quæ quidem Medicina (ut quidam alius Philosophus docebat) quàm nihil aliud sit, quàm calor naturalis multiplicans in substantia mercurii fixa, virtus autem caloris sit, congregare homogenea, & heterogenea disgregare, necessario hæc Medicina suo calore vivifico in corporib, animalium separabit heterogenea, conservando spiritus & humores, in homine citius quàm in natura metallorum, propterea quòd homo calore suo naturali proprio separat superfluitates heterogeneas, quas metalla calore connaturali minime separare possunt.

At cur negabitur aurum esse naturæ amicam, & in Medicinam redactum subtilissimam, ac potabilem spiritibus nostris esse familiarem, cum omnia in usum hominis & propter ipsam creata sint à Deo? Docet enim Moses temporis ordine ultimum esse factum hominem, qui omnium creaturarum aliarum dominus sit constitutus. Qui cum sit finis omnium, nunquid & in eius usum summa hæc Medicina creata fuerit?

Cur in sole vires potentiores quam in plantis & animalibus?

Cur aurum, & animalia, & plantas, in conservanda hominis vita & valetudine superat? Num quia constantiores vitæ spiritus habeat, quam plantæ aut animantes? Quid enim conferant homini diuturnioris vitæ plantæ aut animalia, quàm sese ipsa diu sustinere nequeant? At cum fir-

miores metalla habeant vitales spiritus, quibus corpora sua tueantur ac foveant, protrahantq; in tempus longissimum, nunquid balsamo nostro inserti idem præstabunt, ut videlicet vitam nostram quàm longissimè producant? Ex his omnibus colliges, Anonyme, & in auro summam esse propaganda vitæ nostræ & conservanda Medicinam, eamque, quàm sit spirituali & ignea, spiritibus vitæ nostræ calidis & solaribus esse congruentissimam ac familiarissimam. Ne autem ea Medicina uti non putes amplius in alimentum, sed in medicamentum. Satis fuerit enim semel aut bis in anno de ea vel tantillum sumere, non indies ad satietatem instar cibi ingurgitare, ut Nestoreos annos attingamus citra morborum tædium.

C A P. VI.

De Luna seu Argento.

Nunc aliquid nobis de Luna aut ^{virtutibus} Argento dicendum est, similiq; ^{remedia,} ordine, quem hæcenus sequuti sumus, docendum, quid de ea, eiusque ^{quæ ab} virtutibus ac proprietatibus Antiqui ^{Hermetici} senserint, & in quem usum hoc metallum retulerint, qui medicinam spectet: ut subnectamus postea Hermeticorum sententiam, qui adyta Naturæ altius, quàm ceteri omnes, ingressi sunt, ejusque sinum ac viscera in apertum protulerunt, unde arcana quàm plurima, eaq; admiranda magnâ industriâ ^{ex Luna} eruerunt, nobisq; ^{erantur.} evolverunt.

Nota.

Notavimus cap. præcedente compositiones & antidotos argentum & aurum admittentes ingreditur videlicet El. de gummis lætificant. Galen. Auræ Alexandr. & omnia fore antidota, quibus & aurum permiscetur. Docuimus quoque cui usui illa essent apud antiquos, & cur compositionibus inserta: nec nõ ostendimus, Galeni, aliorumque Græcorum, qui sequuti sunt, temporibus illorum in medicina usum fuisse incognitum: atque ab Arabibus primis in Antidotos suas cardiacaesse fuisse invec̃ta. Unus tamen inter Græcos Ægineta illo usus est in scorpionum iactus extrinsecus plagæ inducto: sicque de eo loquitur, s. lib. de re medic. c. 8. de Scorpionis plaga: *Facit ad eoslem (iactus lupule) & trifolii semen potum & ocymi semen: Præter opinionem quoque facit argentum statim plaga appositum.*

Quantum ad vires alias aurum quadantenus æmulatur & ad eosdem affectus à medicis exhibetur præsertim ad maniam, ad affectus omnes melancholicos & ad cerebrum ipsum corroborandum.

Præparatio.

Nunc verò patefaciamus, ut metallum hoc non secus ac aurum, utque exactioribus modis ac præparationibus, quàm Græci & Arabes fecerint, ab Hermeticis, elaboratum ac dissectum fuerit. A quibus sic exenteratum est, & omnibus modis comminutum, ut in impalpabilem naturam, hoc est, spiritualem, corpus ejus sublimarint, & quod in eo materiale erat, formale prorsus & incorporeum reddiderint:

Tom. II.

unde virtutes ejus admirabiles & proprietates agnõrunt, aliasque non minus nobiles ac efficaces, in remedia internorum affectuum vel graviorum etiam, quàm sint scorpionum iactus, extrinsecus in laminas plagis appositum, erui posse & elaborari deprehenderunt.

Paracelsus ipse in suis scriptis, varias ipsius argenti petinde ac auri præparaciones tradidit. Ex eo enim non secus ac ex auro vitriolum auriferalem, sulphur, mercuriumque, eadem ferme methodo extrahit. Quin & ex illo docet, quemadmodum ex auro, quatuor elementa separare, tom. 6. pag. 16. de separatione elementorum.

Nec non magisterii Kunæ elaborandi ejusque potabilis reddendæ artificium aperit, non secus ac auri, tom. 6. pag. 60.

At quum Luna propriè ac privatim cerebrum spectet, ejusque morbis aut manii & melancholiis, epileptiis, &c. specificum sit medicamentum, ei adaptatur: ut cordi ex sua proprietate aurum.

Liquor viridus Luna inquit Paracelsi cerebrum confortat & quasi novum restituit: Processus autem ejus elaborandi exprimitur tom. 3. lib. 2. de viribus membrorum, pag. 7. hoc modo:

℞. Lunæ calcinatæ, q. s. cohobetur diebus septem per vinum vitæ: tum calx Luna resolvitur in liquorem tenacem. Hic digeratur in Bal. per mensem unum, tum resolvetur, & succum viridem representat. Quicumque noverint hanc Lunam philosophicè calcinare, facilè in liquorem hoc processu eam traducunt.

LIII

E2

Ea igitur hoc modo calcinata
ae mortificata, quem supra docui de
sole calcinando : ex ea liquoris sul-
phurei salvia beneficio, ut auro juni-
perinus congruit, tinctura elicetur sap-
phyrica, essentia, liquor, & oleum lu-
næ exquisitissimum ad omnes epile-
psias, apoplexias, paralyfes, aliosque
id genus affectus conferens, si qua-
tuor guttarum numero ex congrua
aqua aut liquore propinetur.

Libavius lib. 2. Alchymia, tract. 1.
pag. 94. tres modos conficiendi istius
Lunæ liquoris aut Lunæ potabilis a-
perit : qui quidem author describit,
pariterque docet tres ejus in calcem
adurendæ processus *codem lib. & tract.*
pag. 99. 100.

Oleum seu Tinctura Lunæ.

Olei hujus exhibentur guttulæ
duæ aut tres cum aqua florum beto-
nicæ, salviæ & melissæ ad caducum
morbum, & ad cerebri omnes affe-
ctus, ut diximus. Sic autem præpa-
rant : fulminatam Lunam calcinant
quater cum aqua salis metallici cri-
stallini, (i.e. cum Spiritu nitri vel Sa-
turni) donec in corpus rursus reduci
non possit : pulverem dulcoratum re-
verberant, ex quo extrahunt pro-
prium Alkali in Balneo M. cum cœle-
sti menstruo (nobis sic dicto) & vini
alcoole, omnia simul circulant in pel-
licano quindecim dierum spatio ad
perfectam usque graduationem : se-
parato menstruo in Balneo, remanet
in fundo oleum Lunæ fixum, quod est
optimum medicamentum ad prædi-
ctos usus.

Ferro veteres, præsertim squama
stomomatis, nempe Chalybis u-
tebantur ad exsiccandum & ad-
stringendum : chalybemque hac
ratione aqua extinctum pluries,
subinde aquæ vehementem desic-
candi vim conciliare, quæ potalie-
nolis conducere, & vinum in
quo etiam restinctum ipsum fuis-
set, cœliaci, dysenterici, cho-
lera infestatis, stomacho resolutis,
auxiliari *Ægineta & Aetius* doctè scri-
pserunt. Squamam etiam stomo-
matis in pulverem redactam per se
dysentericis exhiberi, *Aetius lib. 14. me-
10. cap. 14.* *lib. 14.*
minit, præsertim rusticis & robustio-
ribus. Quod remedii genus hodie
Medicis est satis usitatum ad curatio-
nem ejusdem affectus. Interim
ipforum nonnulli metallica da-
mnanant nostra remedia, illaque
rejicienda, tanquam lethifera con-
cludunt. Ex metallis tamen anti-
qui Medici multa depromserunt
medicamenta interna, ut videte
est, quibus multis etiam morbis me-
debantur. Quis jam igitur debitam i-
psorum præparationem, & essentia-
rum extractionem improbat ?
Quemadmodum ferrum non mor-
daciditatis expert, præparatione tamen
spagyrica hanc amittit, quod videli-
cet ex ipso subtilissima quædam sub-
stantia abstrahatur, aut in oleum
reducatur, quod intro tutius &
majori cum utilitate, ad prædictos
affectus exhiberi potest, cum a calore
nativo

nativo pati possit, & vicissim in corpus agere. Hoc etiam testatur Galenus libr. 9. de simpl. med. facult. cap. 42. cum de squama ætis verba facit. Omnes, inquit, sanè vehementer desiccant. At inter sese diversa sunt, tum quod alia magis, alia minus exsiccant, tum quod alia crassioris, alia tenuioris sit essentia. Addit postea. Omnes autem squamæ non instrenuè mordaces sunt. Ex quo clarum est, quod essentia ipsarum consistentia non admodum tenuis est, sed potius crassa. Siquidem inter ea quæ eandem vim obtinent, minus est mordax, quod est tenuius.

Præparata:

1. Crocus Martis cum aceto.

Ex ferro igitur, & potissimum ex chalybe, subtilissimam Spagyrici extrahunt substantiam quam etiam igne reverberii tenuiorem reddunt, suumque parant crocum Martis, ex quo tandem oleum conficiunt ad diarrhæam, lienteriam, dysenteriam, hepaticum fluxum, ad ventriculi corroboracionem. & ad omnes hæmorrhagias internas & externas, præstantissimum & non mordax medicamentum, si conservæ rosarum aut symphyti permisceatur.

Fit autem hoc modo:

℞. Limaturam chalybis, quam ablues pluries cum muria, post cum aqua dulci, tum de mure superfunde acetum acerrimum, ut supernatet quatuor digitos: stent omnia ad solem per aliquot dies, novum subinde infundendo acetum, quo limatura subtilietur: hanc reverberabis per di-

em integrum aperto vase, donec prodeat vi ignis in pulverem rubicundissimum & levissimum, quo poteris uti.

Oleum Martis ex eodem.

Velex illo, cum menstruo suo acerrimo, aut vini spiritu optimè præparato, elicies animam, ut ex ea conficias oleum: cujus guttula una tantum exhibetur cum decocto convenienti, aut permisceatur cum aliqua conserva astringenti ad dictos usus.

Crocus ♂ per reverberacionem.

Crocus martis hic educitur è ferri sive chalybis limatura, quæ in fumo reverberii ab ignis flamma & vi in crocum elevatur levissimam & rubicundissimam.

Eiusmodi crocus confert dysenteriam, lienteriam, gonorrhæam & similibus affectibus in quibus adstrictione & fluxus inhibitione opus est.

Crocus Martis aperitivus.

Fit è laminis ferri candentibus & in magdaleones sulphuris immixtis, quarum vi sulphur liquefcit & funditur, ut cetera Hispanica.

Virtutem habet attenuandi, aperienti & deoppilandi, sicut & is, qui per longiorem morâ solius aquæ convenientis imbibitione elicitur, qui non tantum attenuat, sed & à tartareis & melancholicis humoribus, tum lienem totumque mesenterium repurgat.

N. Hæc duo croci genera valent adversus quasvis hydropises & cachexias.

Crocus Martis acido-sulphureus.

Fit cum liquore acidulo sive oleo sulpharis, infundendo prædicti li-

LIII 2 quoris

quoris partem unam & tantundem Spir. Vini, in cochlear ferreum : ut omnia bulliant ad ignem lentum usque ad consumptionem ; postea residueant per aliquot dies, & omnia in pulverem croceum subtilissimum conversa conspicias, quem adseruabis in parvis phialis optimè clausis, ne aer intret ; resolvitur enim ab aere.

De eo aliquot grana exhibebis in iusculo sive liquore congruo, in quo dictus crocus resolvitur, qui ob martis naturam, quam participat, verum Epatis restaurativum est, eiusq; conducit imbecillitatibus, & omnibus aliis morbis, qui inde oriuntur, quales sunt Cachexiæ, fluxus hepatici, hydropises &c. Magnum utiq; secretum & admirandis virtutibus præditum.

Crocus Martis Vitriolicus.

Calcina limaturam ferri igne violento cum floribus Kibric, donec rubescat limatura, & evanescat tota terra fœtida. Hanc per diem integrum reverberato, tum demum prodit in pulverem purpureum & tenuissimum, quo utere.

Crocus idem aliter.

Limaturam Martis prius optimè lotam calcinabis cum floribus sulphuris, vel ipsam dissolves cum aqua stygia. Deinde superfunde acetum acerrimum : & in calore relinquantur per aliquot dies : tum demum reverberentur igne aperto, ut ars præcipit, per integrum diem : colligendo semper flores qui supereminebunt, donec totum convertatur in pulve-

rem rubicundissimum & levissimum.

Balsamus Martis seu Flores Martis.

Limaturæ Martis lotæ pluries cum muria superfundes acetum acerrimum, ut supernatet 4. digitos, ponantur super cineres calidos 8. diem spacio, quotidie movendo materiam, & separando acetum, quod colorabitur : & iterum novum affundendo, idque tamdiu, donec acetum non amplius coloretur. Quoad ignem evaporato, pulverem qui subsidebit, sumito : eumq; cum equali portione ammoniaci sublimato. Eundem sublimatum toties super fœcibus repones, iterumque sublimabis, donec rubini appareat color. Postea totum in aquam ferventem injice, ut sal dissolvatur : tum apponendo statim frigidam, subsidebit in fundo Martis balsamus, calcis solis instar. Aqua autem separetur ac dentio recens affundatur, ut dulcis balsamus efficiatur.

Oleum Martis.

Ex ipso cum vini spiritu alcoholato circulationibus conficies oleum rubicundum ad omnes hæmorrhagias interiores, & viscera nutritionis corroboranda præstantissimum, si guttula conservæ rosarum aut symphiti permisceatur, aut cum vino exhibeatur.

CAP. VIII.

De Aere seu Venere.

IN emplastris & unguentis suis ad Chirurgiam tantum utuntur Medici ære,

ære, diversis modis præparato. *Æs* enim ustum, & squamam æris recipiunt *emplastrum Apostolicum Nicolai Alexandrini, & viride æris*, quod appellant, *emplastrum divinum Nicolai Prapostiti, unguentum Apostolorum Avicenna, & Ægyptiacum magnum Mesue*: quæ quidem omnia vehementer detergunt, idque non sine mordacitate, quum acria sint: ex quibus tamen, reiteratis ablutionibus, antequam misceantur, acrimonia deponitur, & epulotica reddantur quodammodo medicamenta, putridis quoque ulceribus, & sinibus expurgandis aptissima.

Chymiatrum autem ad eisdem affectus, ad phagedænicam, chironicam, cacoethicam, putridamque omnia ulcera curanda, alia præparant ex ipso ære medicamenta: multo tamen præstantiora, ut quæ sine ullo morbo, ulloque dolore operentur.

Tinctura Veneris.

Æs igitur calcinetur communi modo, tum ex ipso cum acida mutua, (i. e. cum aceto destillato) ut decet præparata & alcolifata, extrahes viridem animam in Bal. Mar. donec amplius menstruum non virescar. Ipsum separa in Balneo: quod relictum est, resolve in humido, prodit in oleum smaragdinum, ipsum circumlato cum vini dulcedine, ut acrimoniâ ipsius menstrui totam abstrahas.

Vires:

Habebis medicamentum præstantissimum ad prædicta ulcera curanda, si cum butyro misceatur.

Vitriolum Veneris.

Ex ære etiam calcinato (cum sulphure) & reflexo crustuli azymi instar (i. e. reverberato) cum vitreolato aquoso proprio menstruo (i. e. cum phlegmate vitrioli acido) ut supernatet decem digitis, extrahitur vitriolum caruleum, & pellucidum, si circumlatur simul in vase vitreo quindecim dierum spatio in Balneo, ac tandem menstruum, seorsim destillatione per cineres separetur.

Illud æris vitriolum, dulcoratum convenienti lotionem, & rubefactum calcinatione, prodest ad curanda maligna omnia ulcera, ad callos detrahendos, si in fistulam callo obduratam immittatur, & ad delendas sine dolore omnes carnis excrescentias: imò carunculam etiam in collo vesicæ existentem curat, si cum emplastro aliquo permisceatur, & cum tenui cereola imponatur, ut decet.

N. Misy, chalcitis, ebalsanthum vulgare, Sory, & reliqua eiusmodi, ita rectè poterunt preparari, ad omnia maligna ulceraturanda, fistulasque potenter detergendas sine morbo & dolore. Amittent enim hoc modo vim, quam habent exedentem, & catharticam.

Mercurii veneris contra pestem præparatio.

Veneris Mercurius cum liquoribus acidis sulphuris aut vitrioli mortificatus & per iteratas cohobationes in colorem floris calendulæ redactus, & deinde cum ablutionibus aquarum convenientium dulcoratus, unum est è præstantissimis

LIII 3 con-

contra pestem sudorificis atque bezoardicis remediis. Si enim ad pondus unius grani, aut ad summum duorum, cum apto quodam liquore propinetur: Peste affectum à morte proculdubio vindicabit, modo post decem aut duodecim circiter à malo suscepto, horis absorbeatur.

Alia prædici Mercurii præparatio.

Prædictus autem Veneris Mercurius pluribus modis præparatur: qui autem in usum modo narratum adhibetur, componitur ex una parte Limaturæ veneris, duabus partibus aquilæ exaltatæ, & aliquanto majori salis solaris quantitate. Omnia in pulverem tenuissimum redigantur, permisceantur, & in matrarium capax injiciantur: in sabulo deinde sepeliuntur, sepultisque ignis subtus & undiquaque eò usque accendatur, donec materia instar ceræ colliquefeat. Tunc enim subito vas in aqua erit immergendum. quo factò prædictum Veneris Mercurium colliquefcentem & coloris subviridis reperies, qui quidem effectus nihilominus supra à nobis declaratos præstabit certissime.

CAP. IX.

De Plumbo seu Saturno.

Plumbum facultatis esse refrigeratoriæ, auctor est Galenus 9. simpl. ipsumque chironiis, quæ vocant, ulceribus, & canerosis ac putredinosis, tum ipsum per sese, tum quibusdam aliis commixtum convenire: ex quo cerula & minimum arte fiunt, quibus Medici u-

tuntur ad inflammationes oculorum, quando refrigerandum est, siccandum, repellendum & adstringendum: & ex illis collyria sua parant cum aquis refrigerantibus. Induntur etiam unguento albo Rhasis, citrino, & diapompholygos, nec non emplastrum quæ suis propriis nominibus, de cerusa nempe & de minio, nuncupantur.

Ista omni morfu destituta vehementer siccant, iisque cicatrice adimplent, ulcera claudenda Medici utuntur. Addam nonnullos sola lamina plumbea uti ad ulcera exsiccanda: Alii cremato utuntur plumbo, quod validius ulcera exsiccet, & sit ad ad tebellia commodius, secundum Galenum.

Præparatio.

Ex Saturno calcinato sal elicitur dulcescens in Baln. cum aceto destillato: toties ipsum in fæces affundendo, dum nihil amplius attrahat: evaporato menstruo remanet infundo sal, qui solutionibus & coagulationibus iteratis fit crystallinus. Deinde facile in oleum resolvitur in loco humido collocatum. Porro si hunc crystallinum salem circules in pellicano cum vini alcoole per quindecim dies: postea menstruum per destillationem eximas, novumque affundas, & circules, addasque idoneum pondus salis tartari crystallini, conficies Balsamum saccharo dulciorem, & qui adversus maligna ulcera & oculorum affectus, majorem in modum conducit.

Præpa-

Preparatio melior.

Sequenti meliori quidem præparatione, ipsum multo adhuc præstantius ad eisdem usus redditur, ad exsiccanda scilicet & curanda maligna quævis vulnera & ulcera inveterata. Fit autem hoc modo.

℞. Plumbum optimè calcinatum, ex quo, cum caelesti acido alcoholisato, præparato ut decet, extrahes essentiam in B idg, tantisper facies, donec totum plumbum solvatur, & à lepra & omnibus suis impuritatibus hoc modo expurgetur. Separato per B. menstruo, quod remanebit in fundo vasis, rursus solves in vini alcoole tartarificato, & circubabis omnia simul per aliquot dies, ut menstrui acrimoniam totam auferas, & hoc modo conficis ex plumbo dulcissimum saccharum & temperatum, ac nostra natura amicissimum, in finitis affectibus inserviens.

Oleum seu liquor.

Id autem solvitur in oleum in humido, ad quævis ulcera maligna brevi curanda præstantissimum medicamentum.

Balsamus Saturni.

Ex ipso etiam fit Balsamus pretiosus ad ophthalmiam & oculorum inflammationes, dummodo prius optimè dulcoretur, & præparetur.

Sic facies de stanno, (cuius nullus est usus, quod sciam, in veteri medicina,) de Lithargyro, de Tutia, de Cadmia vera, de Spodio, & Pompholyge: quæ omnia, ita rectè posunt præparari, atq; mitia adeo reddi, ut citra morsum, maculas & excrescentias etiam oculorum tollant, inflammationes

nes doloresq; summos sedent, ulcera omnia sine dolore ullo curent, eaq; cicatrice obducant.

CAP. X.

De Argento vivo sive Mercurio, & Cinabrio.

SEQUENTES semper eum ordinem ac methodum, quam in hoc tractatu observavimus (præsertim de metallicis auxiliis agentes) ut, quid de illis senserint veteres Dogmatici Mediciq; celebriores, primo dicemus, sive de proprietatibus illorum differerent, sive eorum compositiones & usum in medicinam invehrent; deinde ut apertum vel luscis etiam, quid Hermetici splendoris ac lucis contulerint, faceremus, ac quàm varia ex illis arcana excogitarint, & in magnum Medicinæ decus ac ornamentum etuerint. Primum hoc loco, quid de eo senserint, dixerint ac scripserint Dogmatici, in medium afferemus, tribuemusq; illis hunc honoris gradum (sicut hæcenus fecimus) ut priores sententiam pronuncient.

Veterum de Mercurio sententia.

NOTA I.

Veteres de Mercurio.

Dioscorides inter veteres Græcos antiquissimus scriptor, virtutes ac proprietates metallicarum substantiarum interpretatus, hæc de argento vivo subnectit lib. 5. sui commentarii, c. 70. *Argentum vivum, inquit, fit ex minio, quod falso cinabaris dicitur, in fœtilem patinam, ferream concham habentem, minutum concidunt, calice concham tegunt,*

gant. argillaq; illinunt, & carbones succendunt. Nam fuligo, quæ calci inhasit de-rasa argentum vivum est. Quinetiam invenitur in argentifodinarum tellis in guttas concretum. Servatur in plumbeis, stanneis aut vitreis vasculis. Aliam namq; materiam exest. Et lib. 6. c. 28. idem hæc scribit de ejus virtutibus: Argentum vivum potum eadem procreat, quæ argenti spuma, torsiones nempe, intestinorumq; dolores: atq; eadem usurpanda sunt auxilia. Videtur autem iuvare lac epotum in magna etiam copia: sed post evomendum est.

Oribasius medic. coll. lib. 13. transcripsit verbum verbo, quæ dixerat Dioscorides lib. 5. c. 7. de mercurio.

Idem & Aëtius in servitiis idem verbis lib. 5. method. medic. c. 12. sub finem, proprietatesq; ibi argenti vivi describit, quas prius Dioscorides docuerat: nec non etiam in lithargyrii aliorumq; metallorum descriptione, eundem Dioscoridem æmulatur ac sequitur lib. 6. c. 28.

Ex quibus omnibus liquet, nec ipsum Dioscoridem, nec posteros ejus longo post tempore exortos Græcos, unam eandemq; cansionem semper recantantes, magna argenti vivi cognitione imbutos fuisse.

Galenus. Nec aliud de eo etiam sensisse videtur magnus ille Galenus, etsi aliis verbis utitur, cum sic scriptum reliquit 9. lib. simplicium: *Ipsam non esse ex simplicibus sponte nascentibus medicamentis: sed ex ea, qua præparantur, velut arugo, litharg. &c.* Attamen de proprietatibus ejus idem nihil refert, nec qualitatibus: cum ingenue fateatur, se nullum unquam ejus fecisse peri-

culum, neque quod interimat, si devoretur, neque ubi ad motum sit. Vel minimus autem tyronum, qui levissimam etiam rerum fossilium cognitionem attigerit, novit, argentum vivum vulgate esse minerale à natura productum, in formam liquidam & aquam siccam, ut multis in Germania & Hispania (unde optimum a portatur) locis reperitur.

Argentum vivum igitur ex mi- Error nio non conficitur, ut Dioscor. ejusque Dioscor. sequaces sentiunt: siquidem minium Minium aliud nihil quam plumbum est, vi quid sit ignis calcinatum ad rubedinem usq; quemadmodum cerussa plumbi calx est altera, vapore acetii prolecta, ut à Monspeffulani ex venere aut cupro vapore vini & racemorum extrahitur calx cupri, viride ætis, aut barbare verdetum dicta.

Quod ad Cinabarim attinet, pauca etiam de illo sibi esse nota satis testatur: Cinabrium enim, quod in officinis officinis Pharmacopœorum prostat, brum, factitium est, ex argento vivo cum sulphure primum mortificato, deinde sublimatione exaltato concinnatum: quod facile etiam fere totum in mercurium currentem convertitur, hoc est, ut ex lib. 1. xiiij. uncia propemodum exprimantur, si, ut in consilio nostro de lue venerea docuimus, calci vivæ admixtum ex cornuta aut retorta vi ignis protrudatur: quæ quidem mercurii præparatio longè melior ac exquisitior est vulgari.

Est & aliud minerale Cinabrium, Alia cin- formam lapidis rubri referens ponde- species ad rosissimi, quod variis locis reperitur. Margur- gum.

Sed

Sed apud Marpurgenses ampla elegans & ferax illius minera est in Haffia. Ex eo Cinabrio non dubium est, quin possit eo modo, quem describit *Dioscorides*, & post eum *Oribasius*, sublimatione mercurius extrahi, cujus etiam capax est ipsa fodina, copiosiorque eo modo elicietur à *Dioscoride* descripto, ex eo minerali mercurius, quam ex artificiali. Quod igitur minium vocat *Dioscorides*, potest intelligi de Cinabrio illo minerali, non de minio illo, quod vi ignis potius in vitrum vel plumbum reducitur, nunquam verò in mercurium vertitur, nisi alia methodo, quam, quæ à veteribus tradita est, procedatur: quos inde constat parum in rerum metallicarum cognitione ac præparationibus fuisse versatos. Quorum in hac re ignorantiam satis superque testatur mercurii conservandi ratio, quam docent; cum dicunt, vitreis vasculis, plumbeis aut stanneis excipi & custodiri debere: ut qui alioqui vasa alia omnia excedat: cum tamen nihil magis votet, quam metalla illa duo superius commemorata, terrena vasa ne minimū quidem arrodens, unde eos inscitè de illo loquutos esse veteres, & citra experientiam videre est.

Sed in istis frustra tempus diutius teramus, nisi eo fine, ut pateat non omnia omnibus Antiquis fuisse cognita: magnis tamen laudibus illos esse celebrandos, ac beneficio eorum erga nos agnoscenda. Quin etiam & qui sequuti sunt, gloriam suam mereri, & à nobis gratum animum: quod quæ supra antiquos calluerunt, can-

didè nobis impertierint, & indies adhuc publicæ utilitati invigilent ac consulant: nec non ut ostendam usetiam nunquam Medicinam tantum perfectionis gradum attigisse, quin in secula & dies singulos incrementi aliquid, gloriæ ac ornamenti possit accipere, ut apertè patebit ex hoc etiam mercurii argumento, de quo nunc agimus.

In quo *Agineta* aliquid amplius agnovit, quam superiores qui præcesserunt: siquidem de quadam mercurii præparatione ac præcipitatione scribit, quæ erat in usu, quæq; etiam assumebatur: atque hæc sunt, quæ docet: *Argentum vivum ad medicum usum non ita valde assumitur, quam venenum existat: verum quidem usum ipsum ac incinerem redactū, aliis speciebus, permixtum, colicis & volvulosis bibendum dederunt.*

Quo certo loco author iste, quandam cognitionem earum, quæ nunc sunt in usu, Mercurii præcipitationum videtur habuisse.

Hac fortasse viri istius doctissimi quidam victi autoritate minus olim veriti fuerint, Mercurium præcipitatum, sive mortificatum, iliacis passionibus, morbis deploratissimis, exhibere. *Serapio* testatur, illum suo tempore fuisse usurpatum: idem tamen subjungit, prædictum Mercurium nihil sic profuisse, nec ullo modo morem ægrotorum cohibuisse.

Huic nihilominus morbo *Hieronymus Montanus* vir celeberrimus, idem remedium cum *Philonio* & *Diacumino* permixtum, hujusmodi malis præscribit.

Avicennas ipse cum aliis Arabibus, qui post Græcos scripserunt, eos risit, qui argentum vivum factitium esse opinabantur: hujus habuit & cinabri artificiosi cognitionem, nec nō etiam mineralis Præcis incogniti. Semper enim aliquid lucis rerum veritati, & ejus cognitioni tempus addit, ac ut vulgò dicitur, rotas profert.

Videamus igitur quid ille lib. 2. tract. de illo in formam interrogationis scribat: *Argentum vivum aliud est purgatum à minera sua, & aliud extrahitur ex lapidibus minera sua cum igne. Secus fit aurum & argentum.* Addit: *Et Galenus quidem & alii existimaverunt, quòd ipse sit arte factum, sicut lithargyrium: quoniam est extractum cum igne, & quoniam substantia ejus est similis substantiæ sulphur. Existimavit itaque, quòd ipsum non sit, nisi ex algen-sulphur in vase lutato super quod est ignis accensus & sublimatum: sed non est ita: imò ut sur (id est, cinabrium) fit ex eo cum sulphure. Deinde possibile est, ut extrahatur ex ea substantia argenti vivi.*

NOTA II.

Recentiores.

Post Avicennam aliosque Arabes novis multis iisque gravissimis morbis exortis, ac imprimis horrenda illa venerea lue grassante, multiique magni viri ac celebres, de hoc morbo tam gravi extinguendo, anxie solliciti fuerunt, omniaque hinc inde meditati sunt, quibus tam diro venenot symptomatis ulcerum ac nodorum,

pustularum, cancerorum ac phagedænorum stipato possent succurrere: in cuius curationem à nonnullis eorum tentatura jam fuerat argentum vivum: atque huic curæ accommodatissimum remedium cognitum: pertexerunt itaque ipsum in usum admittere linimenti primum ulceribus inducendi, unde egregios effectus perceperunt, imò præstantiores, quam ab ullo alio auxilio fieri esset expectari: Deinde in Emplastro concinnati, ut in Emplastro (Joh. de Vigo) de ranis. Postea frictionis, ac demum medicamenti intrò assumendi: quod idcirco in pilularum formam Barbarossæ dictarum vel crudum etiam exhibitum est. (Rondel. de morbo Gallico.)

Quin & sunt adhuc hodie Medici, qui eodem argento vivo utuntur crudo, ex theriaca, mithridatio, aut confectione Alchermes, cum moscho, ambra aut cardisco aliquo pulvere: unde sæpè felices successus experiuntur, in ardoribus urinarum, gonorrhæis fetidis, & pustulis venereis minus malignis.

Alii postmodum levi tantum quadam hydrargyri purgatione contenti eo per corium transacto, seu mobilitate ejus coercita, atque (ut vocant) mortificata. Hi multum se profecisse existimantes cum succo limonum admixta pauca therebenthina extinxerunt, sicque diu multumque agitato, aliquid ambrae, mosci, theriacæ & pulveris cordialis admi-

Quæ-
estione
Mercurii
in u-
sum Me-
dicum
veneris.

admiscuerunt, atque ita in pilulas concinnarunt: quas dosi convenienti atque legitima certo temporis spacio exhibentes, solo hoc, nec ullo alio remedii genere felicissime persanarunt gonorrhœas fœtidas, vitulentas, ac inveteratas, adeoque ipsam jam factam & confirmatam luem veneream.

Hæc & similia Empyricorum sunt secreta.

Alii ipsum argentum vivum precipitant, & in pulverem variis modis redegerunt, edocti fortè ex electione scriptorum Æginetæ. Deniq; in quascunque formas fuerit paratus & mutatus mercurius, singulares semper suæ virtutis effectus feliciter prodidit, ita ut à Recentioribus pro veneno, contra veterum opinionem ejus facultatis imperitum, haberi desierit: imò summis laudibus elatus sit. Sive enim eo crudo complures nostri seculi celebres Medici usi fuerint, variis tamen morbis ipsam, citra præparationem etiam opitulari tutò deprehenderunt: quemadmodum magnus ille *Brassavola* in examinis simplicium testatum reliquit, se crudum etiam infantibus lactantibus & pueris & grandioribus ætate, magno cum fructu argentum vivum exhibuisse, cum morti proximos ex vermium torsionibus illos animadverteret: quibus tamen nulla alia auxilia profuissent.

NOTA III.

Electio Mercurii.

Quod ad primum itaque spe-

ctat, nempe ad *electionem*, adverto omnis generis argentum vivum absque ullo discrimine usurpari, non advertendo plurimum sophisticari cum plumbo, quod beneficio bismuti (ut vocant Germani) tam benè apteque miscetur, atque cum mercurio dissolvitur, ut ipsa non possit melius aqua cum aqua. Et miscentur, inquit, si vel æquis partibus plumbum cum hydrargyro sumatur, modo & ratione prædicta. Nec miscetur tantum, sed transit etiam plumbum cum eo, per lintea æquè mobile ac fluidum, ac si nihil esset aliud, quàm solus, purus, purus mercurius, ut non sit talem fraudem discernere, aut detegere visum. Sed *viderint interim* qui tali utuntur inundationibus aut aliis, quid agant. Nam noxius est admodum, & prorsus malignus ut quivis facile secum perpendere potest: nec attinet ea de re plura à nobis dici, cum ex natura ipsa plumbi frigidissima, atque terrestri, (quæ tamen mercurii vehiculo internas etiam subire solet partes, ipsasq; ad eò membranas, & ligaturas) satis manifestè appareat, quid boni inde consequi possit. Et quod pejus, nec exhalari aut dissipari potest æquè facile, ac mercurius, què constat naturæ esse æreæ, ac prorsus spiritualis, & per consequens exhalationi oportunæ. Nec sophisticari tantum artificio potest & solet mercurius, uti jam dictum, & à nullo hætenus observatum est: sed in propriis etiam mineris allicere sibi quæ consociare potest mercurius varias corporum terrestrium, & prorsus he-

Mmm 2 tero-

terogeneas qualitates, ut ex mineris plumbi, antimonii, aliisque substantiis metallicis constat, quæ proximè assident, aut adhærent mineris argenti vivi: unde ei imprimi possunt variæ vires, propria verò ejus virtus perturbari, atque infici. Quare diligens adhibenda est cautio in electione mercurii, nisi velimus frustrari voto, aut aliquid sinistra in ejus usu evenire, ut nimis sæpe accidere solet.

Probatio. Cum itaque tam nobili subjecto, & tam optato finis mercurii usus accommodari debeat, operæpretium faciemus, si cautè & circumspèctè à fidelibus mercatoribus, non ab impostoribus importari curaverimus.

Probatur præ aliis Hispanicus: quem si non consequi aut habere possis, quemvis oblatum hac arte probabis: cochleari argenteo exceptum tantillum mercurii, supra candelam, aut carbonem ignitum exhalari permittito: in fumum enim abire mox. Qui si argentum aureo tinxerit, certus esto purum & laudatum mercurium. Sin nigro quodam, aut livido vel fusco inficiat, certum est impurum esse, & maligna aut etiam venenata, qualitate præditum. Atque hic certissimus, tutissimusque est probandi mercurii, & puri, & laudati ab impuro atque illaudato dijudicandi modus. Hæc de ejus electione.

NOTA IV.

Preparatio Dogmat.

Preparatio. Jam in preparatione plures sudas se nullum adhuc inter tot doctissimorum Galenicorum medicorum,

de lue venerea conscriptos libellos ad rhombum, & legitimam ejus preparationem appulisse cognovi. Ac tanto magis illud mirari subit, quod cum approbent ejus usum in curatione lue venereæ: de ejus preparatione, ne verbum quidem addant: sed eo, qui passim in officinis præstat, & venditur nec cognito probè, nec probato, improvidè nimis utuntur in suis unctionibus, atque emplastris, quæ totius fundi hujus curationis est calamitas. Quid? integrumne viro bono, ac medico probato non cognitum uti, & tamen veneni suspitione taxatis, nec ritè præparatis, aut castigatis? & tamen castigari posset, & ab immerita illa nigredine qualitateque frigida, cruda & maligna, quam continet, vindicari, si crasso tantum modo præparetur, nempe decoquatur & cum sale nitri & aceto sæpe transactus per lintamina subtilia, aut per pellem caprinam. Sic manifestè & ad oculum inquinamenta illa, atque impuritates detegerentur, quæ ei sunt admixtæ.

At inquiet fortè aliquis: si tanta est mercurio hispanico puritas, qui argentum apud ignem tingat aureo, quid igitur opus multæ preparatione? cui ita obstitendum.

Subjecti in cujus utilitatem ac conservationem mercurii usus adhibetur, hominis, inquam, atque sanitatis tanta est nobilitas, atque dignitas, ut nihil hic nimis, nihil æquo curiosius, atque prudentius præparari administrarique possit. Accidit quod mercurius, licet purus utcumque, semper tamen possit reddi purior: ex cujus puritate

puritate inæstimabilis resultat utilitas nempe perfecta curatio morbi incurabilis ferè: atq; ita nullas post se relinquit reliquias odiosas, nullam noxam, nulla denique symptomata, ab intempestivo impurioris mercurii usu relinqui solita.

Norunt plus satis philosophi Hermetici, quid proficiat, quantamque habeat utilitatem exactè repurgatus & præparatus mercurius: ut nõ cessent hunc suis sublimationibus, & revivificationibus crebris, toties ac sine omni tædio iteratis purificare, donec tandè perfectè purus, aut certè perfectissimo proximus evadat. Nam longà, & diutina illa præparationis serie tandem calorem azureû, atq; cœlestem acquirit, dissipata atq; consumpta aquositate frigiditateque illa superficialia, corpori nostro imprimis noxia: ejuq; calore ac spiritu igneo quasi excitato, ut jam ex frigidò fiat calidus etiam ad tactû, ex deleterio vivificus, ex plebejo nobilis, & philosophicus, ex crudo coctus, atq; ita digestus, ut conjunctione inseparabili, amica, atque perfecta uniatum eum auro, quem ante præparationem destruebat, propterea quod cum eo in symbolo nondum concordabat, ipso crudo, calido autem, ac insigniter digesto, atque perfectè existente auro. Huic itaq; insidias struere, & nõ nocere non possunt medici, qui mercurium crudum, mobilè adhuc, atq; fluxilem unguentis suis, atq; emplastris admiscunt: subliment opus est, adeoq; exuant sulphure suo arsenicali, eximant oportet, atq; consumant

superfluâ illam humiditatem aqueam denique ex veneno, & deleterio redant alexiterium, & benignum naturæ medicamentum, ut fiat primus, præcipuus & tutissimus luis veneræ expulso. Quod si fecerint, mirabiles effectus talis mercurii cernent non tantum in L. V. sed in omnibus aliis pestilentibus, atq; contagiosis, quomodocumq; tandem administratus. Nec ullus inde metus consecutionis diversorum symptomatum, quorum causa ferè suspectus esse solet communis ille, nec ritè præparatus.

Attamen, ut etiam ii, qui mordicus semper sua, hoc est, ampla, & communissima illa via incedere volunt, etiam aliquid utilitatis ex nostro hoc capiant discursu.

Age doceamus præparationem mercurii saltem tolerabiliorem, ne perfectionis difficultate, & ad quam exactissimè parandam multa cura multoque opus est tempore, ab ejus usu, penitus abstetreatur.

Docebimus argenti vivi elegantissimum, atq; optimum præparandi modum, per quem ex libra una unciæ quatuordecim largiter extrahuntur, si rectè fiat, & periciatur; eritq; ille mercurius maximarum vitium in unctiõibus, ut dicetur postea, cum de compositione, ac mixtione tradetur.

NOTA V.

Purificatio Mercurii.

Accipiatur ergo argenti vivi loco, cinabrium commune, (quod nihil est aliud, quàm mercurius sublimatus, & per consequens perfectè
M m m m ; puri-

purificatus, quippe, à quo omnis heterogenea humiditas sulphuris admistione sit exsiccata, atque consumpta) cui pulverisato adde calcis vitæ itidem optimè pulverisatæ partes æquales, omnibus coniectis in retortam, atque adhibito recipiente, admove ignem secundum artem, & attrahes ex libra una tredecim vel quatuordecim uncias mercurii, mobilis quidem, & fluidi, sed perfectè purificati. Idem mercurius elici potest cum sola crusta panis assati vel cum tartaro ad nigredinem calcinato & aliis plurimis modis, veris chymicis, atque spagyricis notis. Quæ tamen res si à medico ignoretur, non nisi in maximam ignominiam redundare potest, cum hæc res planè ex professione ejus dependeat, eique cognitu in primis sit necessaria. Atque huc usque de electione, & præparatione mercurii.

NOTA VI.

Compositio ac mixtio.

Electo itaque mercurio bono, eoque dicta ratione præparato, non minoris adhuc restat studii, & considerationis, qua ratione componi debeat, atque commisceri: sive id fiat cum unguentis, sive cum emplastris, item de quantitate, & ratione administrandi.

Vulgo consuetum esse video Emplastrum Joh. de Vigo, cui etiam geminam aut triplam dosim adjiciunt, & ita applicant humeris, aliisque juncturis: mox ægros magna vi ad sudores compellunt, ut adapertis

poris, mercurii vis facilius penetrare, & ad corporis intima pervadere suasque operationes complere possit. Sic illi judicant. Atqui constat quanta cum virum jactura coacti isti sudores plus obsint, quam profint. Præterea magnus quoque committitur error in compositione, quando mercurius miscetur cum emplastricis, quæ penetrationem ejus inhibent, atque impediunt, ipsamque ad eam actionem quam moliri se putant: ibi præsertim, ubi interius mercurium vires suas exercere consilium est. Exterior tamen dicto modo administratus nihil officit, sed ad nodositates & tophos articulorum resolvendos utile esse potest maximè si emplastro admisceantur penetrantia, & resolventia. At quos luis hujus malignitas altius subiit & interiora contagio infecit: contumaci atque inveterato, cum dictis emplastris nunquam ad perfectam curationem, sed potius ad palliativam quandam, quæque cum tempore acrius sit repullulatura, pervenies. Quocirca magis mihi probatur usus mercurii exterior in unguentis, quod penetrent magis ad interiora, ubi veneni vis residet: nihilominus tamen probare non potest in iisdem unguentis admisceri plurima impensè penetrantia, calefacientia, immò etiam venenata, atque tam putida, ut ægri halitum & spiritus, ipsosque ad eam assistentes fatidissimo vapore iniciant. Sed, inquit, sit hoc ut emendetur frigiditas, quæ mercurio inesse creditur. Sed, inquam, pessimè cognoscunt mercurii natu-

naturam, (ut jam supra attigimus, internamq; ejus qualitatem ab externa separare, dijudicare que nesciunt. Quod si adjiciunt ut magis & facilius penetret, jam non satis perspectum habent, constare eum ex partibus homogeneis, nec quicquam heterogenei possidere, si uti diximus rectè sit præparatus. Nam totus spiritus est singula penetrans, singula pervadens, etiam ferri & cupri solidissima corpora; quare non opus est tali janitore. Ideoq; non sine ratione nobis improbantur multa olea calidissima & gummi, ut euphorbium illud igneum, Styraç liquida, & alia ejusmodi, quæ communibus his unguentis nullo judicio adjiciuntur. Et mirum inter tot doctos, qui de ea luge scripserunt, paucos extitisse, qui correctivum, aut alexipharmacum malignæ ejus qualitatis, quam mercurius ille crudus, & non præparatus, quo illi utuntur, habet, admiscuerint. Mirum etiam, ferè neminem eo animum intendisse, ut gratum potius quandam odorem aromatibus aut aliis odoriferis, ad corroborandos spiritus præ putidis istis oleis atque gummatibus, adjecerit, quæ haud parum sæpè ægrotantem in lipothymiam, ne quid gravius dicam, præ suo factore præcipitant.

*Vera
mercurii
mixtio.* Suadeo itaque, atque omnino consulo, ut si unguendi illam rationem in curando tenere velint, mercurium primum cum succo limonum extinctum & debita quantitate permisceant cum sola axungia porcina, cum aqua caryophyllorum, aut alia

odorifera multoties abluta, in quo unguento addent si velint ad mercurii correctionem ut & ad odorem, guttas aliquot balsami extracti ex caryophyllis, nuce moscata, ligno aloës, santalo rubro, benjoïno, styrace, floribus lavendulæ, salviæ, rosmarini, betonicæ, croci, cum therebenthina, & aqua vitæ debita & sufficienti quantitate omnibus digestis in Bal. Mar. postea expressis: de quo balsamo, ut dictum, parum commilcent cum prædicto unguento, quod quidem ægro gratum, atque aptissimum erit. Et quæ sanè unctio longè nobiliores pariet effectus, quàm ea, quæ vulgato modo instituitur. Notandum præterea quoq; mercurium illum in longè minori quantitate esse adjiciendum, quàm solent vulgo, & tali ratione parati unguenti uncia plus præstabit, quàm libra vulgati. Deniq; loco inunctionis humerorum adeoq; totius ferè corporis, qua misere patientes hanc luem vexant, sufficere tantum inunxisse plantas pedum & volas manuum atq; carpos, aut saltem ipsos artus. Quo facto non est ut tanta vi ludoribus provocandis incumbat æger: sed in loco calidiore constitutus, expectet tectus plus solito donec quali suapte natura prorumpant absque ulla violenta aut extraordinaria calefactione. Qui curate unguentorunt, & solent omnis generis scabiebus etiam universalissimas cum solo unguento parato ex sulphure, cineribus sarmentorum, vitellis ovorum, cum pauco oleo therebenthinæ, quod carpis tantum ad carbonēs accensos illi-

illinunt & applicat calidè: Hi, inquam perfectius judicare poterunt, quantum possit vel ea sola frictio facta in prædictis locis, in quibus magna sunt vasa, quæ remedii salubris, aut noxii vires abunde cordi & totius corporis spiritibus communicare possunt.

Quod si quis hanc curandi rationem lectari velit, suaferim ut ante inunctionem accipiat aliquid nostræ prædictæ antidoti, cum haustu hydrotico atq; specifico, cujus antea mentio facta: Sic melius purificabitur massa sanguinea tam per sudores, quam per urinas, per quas ordinatè repurgari solet.

NOTA VII.

Hermetici de Mercurio.

Hactenus de Dogmaticis. Inter Chymicos Philosophos antiquiores & recentiores, *Paracelsus* præ aliis summa cura & industria virtutes, qualitates & proprietates argenti vivi excussit: cujus varios etiam apparatus, variaq; ac præstantissima adversus vel deploratissimos morbos conferentia remedia docuit: Cujus idcirco consilium, autoritatem, & operandi modos potius, quam aliorum omnium sequemur.

*Varia
Mercurii
confideratio.*

Attamen inter alia notandum est, mercurium variis modis esse considerandum, vel crudum & qualem natura procreat: quem sic administratum noxiotem, quàm salubriorem esse duco, ut sentit idem *Paracelsus*, qui de eo sic scribit *tom. 6. pag. 61. Mercurius crudus tremorem & rigorem in*

*homine facit. Et eodem tom. pag. 65. Mercurius, nisi optimè paretur, cum eodem morbos inducit, si intra corpus sumatur, quos efficit extra corpus: qui quidem sunt jam antè expositi tremores, aliaq; gravia symptomata, ut facile aurifabri seu inauratores, & qui in fodinis versantur, experiri solent. Aut considerandus est Mercurius solertis artificis ac Philosophi manibus paratus, qui arte antiquam pellem exuit, novasq; qualitates ac virtutes induit. Quod idem sic confirmat *Paracelsus tom. 5. pag. 45. Mercurius, inquit, optimè præparatus est naturalis theriaca, &c.**

NOTA VIII.

De Viribus Mercurij.

Sed ut de natura Mercurii paulisper disseramus sunt qui calidissimum, alii frigidissimum dicant, utrique parti suæ rationes probabiles quibus suam sententiam tueatur, Nam

Qui frigidissimum putant, 1. respiciunt ad symptomata quæ adfert: cujusmodi sunt tremor, paralysis, nervorum refrigerium aliaq; similes, quos à calore proficisci posse perneant: sed eorum authorem faciunt summam frigiditatem: 2. magis vero etiam urget sensus, qui ad tactum frigidissimum sentitur.

Econtra alii, qui calidissimum statuunt 1. pro ratione adducunt etiam ejus mobilitatem, continuum fere motum, virtutemque impensè dissolventem. Horum sanè

sanè rationes, mihi longe manifestiores, certioresque esse videntur, quam priorum. 2. Et confirmari possit posterior sententia infinitis ac prorsus miserabilibus effectis, quæ in subtili, ac penetrantissimo hoc mineralium deprehenduntur ab artificibus, & sagacioribus eius vestigatoribus. Mercurius namque ceu spiritus quidam subtilis, aëreus, & vaporosus cuncta pervadit, ac penetrat, etiamq; corpora solidissima metallorum, ut auri, argenti, &c. Qui anatomiam eius internam per vestigarunt, sub albedine illa, etque superficiali, insignem rubedinem deprehenderunt cum aliquo liquore dulci, atque flagrante, cuius operationes sunt mirabiles ad dissolutiones omnium corporum metallicorum. Imò efficacius illud præstat, quam quævis aqua fortis, quæ vulgò circumfertur. Hi inquam, qui commodo, ac ratione eius naturam examinarunt de ipsius qualitatibus verè, ac solidè differere possunt: non illi qui viderent tantum, ac vix fortè ac ne vix quidem tetigerunt. Hi, inquam, igne mercurii internū cognoverunt. Præcipuam autem ac specificam virtutem habet ad extirpandam luem venereā, etiamque inveteratissimam, ut experientia multijuga comprobatum est.

Quicquid sit, spirituale est corpus, aut spiritus corporalis admirandæ naturæ: aqua est frigida & sicca extrinsecus; calida verò & humida intrinsecus, utq; possit liquefacere, solvere & amplecti in se metallica corpora (pro-

ut aqua marina continet in se soluta salina corpora) homogeneous est spiritus, cuius vel minima pars mercurius semper est, perinde ac eius totum: ut qui vi ignis possit quidem avolare, tanquam spiritus volatilis, corpus tamen ubiq; suum semper retineat volando, utcunque altissimè etiam elevetur: nec ullam inde patitur alterationem aut corruptionem, cum summè adæquata ubique in sua somatopsychia elementa habeat, non secus ac in Solis psychosomatia tali reperuntur. Quæ quidem elementorum in mercurio adæquatio, tantam illi paritem Sole analogiam, præsertim cum uterq; in essentiam & simplicissimam puritatem reductus est, quæ prima eorum est materia, ut mutuo amplexu avidè sese excipiant, & naturam suam invicem communicent, ac in unionem summam corporis & spiritus vinciantur: siquidem alterius spiritus ab altero corporalitatem mutuat: alter verò à spiritu, corporis spiritualitatem, ut uterq; simul fiat & *spiritus & corpus spiritus*, i.e. spiritus corpori unicus & corpus spiritui copulatum: illud quidem magisterium non uno vel paucis diebus perficitur at moram temporis abundè compensat operis admiratio. Hoc quippe modo præstantissimi quique medici & veri philolopi suas universales conficiunt medicinas, ad tuendam corporis humani sanitatem & gravissimos morbos profigandos, aptissimas.

Sole & Mercurii Symplicia

Natura Mercurii.

Tom. II.

Nann NO.

NOTA IX.

Præparata.

Quocirca ut ad præparationes descendamus sit.

1. *Sublimatio, unde*2. *Mercurius Philosophicus.*

Mercurius autem ille tribus modis ex vulgari redditur Philosophicus, sublimatione, præcipitatione & destillatione.

Ex supremis Solis in essentiam aut tincturam præparationibus, supra didicimus, qui ex corpore eius solari rubedo quædam virtutibus grævida & spiritali tincturâ, sublimatione per alembicum elicitur, relicto in fundo vasis albo corpore: haud secus ex mercurio in veram suam essentiam sublimationis apparato, extrahitur artis be-

*Mercurius
essensificatus
3ms.* neficio Mercurius essensificatus, ut vocant, à quo variis sublimationibus & mundificationibus (si ita libet) nigredo illius mira abstrahitur, ut tandem verè homogœneus is & splendore ac claritate purissima, instar crystallicus perspicuus emicet: atq; sic purissimus redditus, & omni pernicie ac veneno exutus, totus tum rapitur miro Solis amore, ut quàm ocysimè ipsi advolet, si admoveatur, & promptissimè ac firmissimè illi uniatur, quasi vi magnetica & proprietatum ac essentiarum similitudine Solem ad se attrahens, ac sibi arctissimo matrimonii vinculo copulans & devinciens: cum alioqui ante eiusmodi illius præparationem, non ita arctè cum auro conjungi poterat, cruditate sua interpel-

latus: quòd cum cocta materia crudum, ut volunt Philosophi, nullum consortium habeat.

Sic itaq; mercurius præparatus definit esse vulgaris mercurius: at verus & Philosophicus tum vocatur, ut qui veri artificis philosophica manualis sit redditus.

Innumeri præstantissimi Philosophi multum huius mercurii præparationi insudarunt, quam vix assequi potuerunt: partamq; variis celarunt figuris & ænigmaticis verbis, tanquam totius operis potissimum caput, involverunt, ut profanum vulgus à tanto arcano arcerent.

Arnaldus Villanovanus hoc fundamentum jecit præcipui sui operis, ut constat ex lib. de perfecta lapidis physici investigatione, cap. 3.

Mercurius essensificatus Paracelsi.

Essensificatus mercurius ex Paracelsi doctrina tom. 6. pag. 298. sit reiteratio mercurii sublimationibus ex vitriolo & sale, ac eius revivificationibus. Si idem mercurius novies sublimetur, & toties resuscitetur, tum ad summam puritatem est perductus, omnemq; vim venenatam, qua scatebat, deposuit: cuius virtutes tunc immensa sunt tom. 6. pag. 299. Deniq; certum est, sublimationis artificio argentum vivum ad supremam puritatis ac perfectionis gradum adduci posse: nec ideo tantum, quòd nigris suis fuliginibus ac impuritatibus exuatur: ac potius quòd illa sublimatione, sulphure & igne naturæ imprægnetur à quo celestes & efficaciæ proprietates, admirandasq;

dasq; virtutes mutuetur. Unde verè philosophicus mercurius, & verum acetum metallicum Philosophorum reddatur ac vocetur: utpote qui Solem & Lunam tunc in primam suam materiam revocare, & ex corporeis spiritualia, ex mortuis vitalia, cum eorum radicalis humoris, ac virtutum seminalium, ignis sulphurisq; naturæ (quod tamdiu celarunt Philosophi) conservatione, reddere possit. Ignoscant autè Philosophi, si, quod hæcenus micis obscuritatibus velatum est, in gratiam rei literariæ aperire cõtendo, & clariora luce præclaris ingeniis & veritatis a carcanorũ studiosus afferre; quod & jã pridè tentavi, & citra ænigmata aut parabolis illis tantũ, non autè malignis hominibus & nihil quã invidiã, odia, & ignarã arrogantiam spirantibus, quos nihil hîc moror, exposui.

Elixyr vitæ Mercuriale Paracelsi.

Addo porro, cum hoc essensificato exaltrato mercurio, in aceto philosophico soluto, ubi Sol quoq; seorsim sit resolutus philosophica ac debita proportione, si uterq; jungantur, postea à menstruo separentur, deinde humidi segregatione, arte sublimationis facta ambo exaltètur, tum mercurium purpurea solis veste exornatum iri, Solis vitam & virtutes in sese transferentem, unde præstantissimum oritur magisterium, & admirandum vitæ elixir ad sanitatis conservationem, & omnium corporum mundificationem perfectam.

Addo & hoc insuper, internam illum naturæ ignem in illo mercurio essensificato latentem, sistere posse,

coagulare, congelare, & in crystallinam duritiè, uno momento, propriæ suæ aquæ metallicæ ac fluentis justum pondus, aut circiter, compingere: à qua vicissim ille sic extinguitur ac cõtemperatur, ut ex contrariis utriusque effectis ne minima quidè de substãtia illorum portiuncula depereat, aut etiã diminuat: ita ut hoc artificio, qui ante Draco erat omnivorus, lenis ac suavis columba reddatur: Aquilaque cœlestis, cœlestium ac admirandum virtutum ferax, tum præsertim, quum eiusmodi aqua (ut ego quotidie operando experior, qui coctas aquas magis, quã crudas probo ac comendo) ex omnibus simul junctis Planetis, aut ex uno solo, extracta fuerit: ve etiam ex fonte illo uberrimo, cuius scaturigo excellioribus montibus oritur, usquè ad eò dulcis saccharata ac mellita ut simul ac Aquila eũ depasta est liquorè, & ad satietatem ebibit, hoc est, quantum potest haurire (quæ nota est plenæ satietatis) ea, inquam, Aquila, quod non caret admiratione, agrestem, acerbã, ferocem, mortiferamq; suam naturã, statim & uno momento in benignam, suavem, mitem ac salutarem commutet: atq; ut paucis dicã, quod fuit antea nõ inferius venenum viperino, in theriacã tamen theriacarum, hoc est, in nobilissimum omnium ac præstantissimum remedium convertatur: cuius vires ac proprietates sunt detergere, mundare, rectificare, repurgate, modò per alvum, modò per urinas, totam sanguinis massam instaurans ac corroborans balsamum nostrum naturalem, cum naturam etiam balsami-

cam in se possideat. Hinc idcirco lepra, scrophulis, lvi, variolis, morphaeis, febribus putridis ac continuis, inflammationibus internis, pestilentialibus affectibus opportunum auxilium est, ac tanquam panacea omnibus morbis profligandis idonea: cuius ne ipsi quidem infantes, nec gravidae mulieres usum refugiant: ut quod etiam omnis generis hominum tuenda ac conservanda sanitati conducatur, scrupuli unius dosi, aut etiam majore, ex aliqua conserva, aut ex cochleari vini, aliusve congruentis liquoris.

Mercurius vita.

Hæc medicina cum aquis & mercuriis duorum luminarium parata, Arcanum, magisterium, elixir ac mercurius vitæ dici potest: quibus titulis ipsum insignit Paracelsus, sic scribens: *Mercurius vita*, inquit tom. 6. pag. 33. *est Arcanum & quinta essentia: hic præservat, instaurat & renovat hominem. Idem hominem ita depurat, ut unguis, pilos, cutim & omnem impuritatem tollat: Eodem tom. pag. 45. Et eodem met to. 6. pag. 51. Mercurius vita*, inquit, *omnia metalla in primam materiam resolvit & perficit in homine: omnia membra renovat, quæ in senibus sunt absumpta, virtutesque deperditas reducit. Cum auro multis in locis ipsum comparat.*

Qui plura videre volet de admirandis virtutibus, quas Paracelsus eidem arcanae aut vitæ mercurio ascribit, legat *Archidox. lib. 5. de arcanis cap. de mercurio vita.*

Mercurius dulcis.

Alia methodo hydrargyrum præparatur, quando scilicet octo partes Mercurii in meteoron redacti, & sex vulgaris acceptæ comminuuntur, & ad integram usq; hydrargyri, liquefactis mortificationem permiscuntur. Omnia deinde in matracium injici debent, & ignis sublimationis per sex horas adhibendus, ut tota materia sublimetur, & in formam crystallinam reducat: reiterata sublimatione habebis *Mercurium dulcem* purgativum, de quo, pondere viginti granorum vel amplius exhibere poteris.

Ego ut verum fatear hac in operatione aquis penitus crudis, ut antea protestatus sum, ablineo: illarum quippe effectus nunquam aquis philosophicis & metallicis respondent. Mercurium præterea in meteoron communiter reductum nunquam in usum adhibeo, quin imò in quintam essentiam revoco, tamque perfecte depuro, ut clarius atq; pellucidius ipsum tibi mihi crystallo reddatur: Utorque eadem met operatione quam Arnaldus de Villanova, in suo de perfecta lapidis investigatione libro cap. 3. docet.

Sic ergo præstantissimum sit alexipharmacum, quod omnia è corpore venena ejicit atque exturbat: ut proinde misceat contra pestes & lues venereas conferat, si præsertim, vel forma, vel spiritu, aut auri tinctura imprægnetur. Quæ certatione,

tune

tunc ad eò magnificè & potenter toxica quævis, ut magnes ad se ferrum, occulta sua proprietate, pertrahit.

Magna igitur hæc sunt atq; sacra mysteria, quæ ne amplius in propatulo exponam, obstat lex Hippocratica, alibi à nobis itane in rem alle-gata. Illa enim brevi quodam compendio comprehensa cavet, ne res sacrae, prophanae sui publicatione red-dantur.

*Quomodo
Manna
purgativa
è Mercurio
compona-
tur.*

E Mercurio rursus manna quod-dam purgativum, & oleum confici-tur, quod itidem non mediocri pollet purgandi facultate.

Qui fiat quod Mercurius sublimatus vulgaris sublimatione (una omnium Philosophorum purificatione) tantam acquirat malignitatem & vim venenatam: Respondebit aliquis fortasse, hoc non fieri sublimatione, quæ res omnes purificari certum est: sed ex admixtis, reportata secum quadam acrimonia. Hoc ergò perpendamus. Ex libra una argenti vivi, libra altera vitrioli crudi & tantundem salis communis (nò ammoniaci, ut Matthio-lus credidit) omnibus ad blandum ignem rectè mixtis, & ductis diu in marmore, aut mortario, ut bene incorporentur, redactis que in pulverè, ac inditis sublimatorio vitreo, dando ignem per gradus quatuordecim horarum spatio, fit Mercurius sublimatus. Si ex mixtis veneficam illam vim secum reportet, ex sale & vitriolo hoc fiat, necesse est. Salem autem communem & vitriolum, more veneni non officere, singulis diebus infiniti expectiuntur, qui in cibis salem comedunt,

& in thermis, aquas vitriolatas pro-petu hauriant: quemadmodum & alij per totam Germaniam & Italiam spiritu ipso & oleo Vitrioli ad Epilepsiam, ad calculi & asthmatis curationem, id-que magno cum commodo & admira-nda utilitate, utuntur.

Histatis constat, quod ratione vitrioli (de sale enim minus creden-dum) non inest tanta vis venenata in ipso sublimato Mercurio: Denique si tanta malignitas ipsi inest ratione tum salis tum vitrioli, quòd ipsorum spiritus sursum secum ipse reportet, hæc ipsa malignitas inest et mercurio præcipitato: nã aqua fortis cù quo fit, ex vitrioli & salis petrae spiritibus, conficitur, cum quibus vulgarem etiam suum Medici parant præcipitatum, quem etiam non aliter præparatum ipsorum multi exhibent: qui quanvis sui acrimonia, ob spiritus inclusos Aqua stygia violenter corpus ducat, non tamen mercurij sublimati more officere, infinitis doctis que homini-bus hodiè satis notum est. Hæc ergò malignitas in mercurio sublimato reperitur, quanto scilicet ipse hac exaltatione subtilior, validiorque redditur, & minimo calore recedens. Ast in præcipitato non sit idem: mortifica-tur enim, ac igne illo Philosophico, nempe stygia, ita fixatur, ut etiam ignitionem patiat. Neque tunc aura illa maligna (si quam contineat) potest transmitti ad ipsum cor, quod omni veneno natura eius promptè pe-titur, quoniam fumidum illum præcipitatum mercurium, calor natus reddere non potest, qui nulla ignis

violentia etiam evanescit, ut certa experientia comprobatur. Fixatio ergo huius spiritus, est ipsius, ne qui aut assumptum aut admotum officiat, vera preparatio. Quod plerique diversis modis præstare conantur (de his autem loquor, qui illius præparationem ad Medicinam tantum quærent) qui quidem putant sola stygia bis aut ter facibus suis (quas caput mortuum vocant) affusa; ac iterum distillata, veram præparationem tanti medicamenti se assequi posse. Sed non parum falluntur, quod præsertim de auferenda corrosione sint parum solliciti, aut hoc ipsum præstare profus ignorant. Neque certè præcipitatus mercurius satis unquam utile remedium esse poterit, quamdiu corrodens vis ab aqua forti accepta, ipsum comitabitur: quæ tamen non communibus, ut multi putant, ablutionibus auferitur, sed longe aliis præparationibus dulcoramentis, quibus ignotis, nihil perfecti præstari potest. Optimus ergo modus dabitur infra in Turpethi confectioe.

Sed satis de præparationibus dictum, quæ per sublimationem aut exaltationem fiunt. Quicumque capiet, quæ à nobis modò scripta sunt, varios præparationum modos assequetur, qui pro varietate mercuriorum virtutes etiam ac proprietates variant, ut aliæ sint Solis & Lunæ præparationum virtutes ac facultates, aliæ
plumbi, cupri &
ferri.

NOTA X.

Præcipitatio.

Nunc verò ad præparationes præcipitati superiorum mercuriorum accedamus.

Qui nos ætate præcesserunt, parum in anatomia interna mercurij versati, ipsum primum calcinarunt, aut juxta Paulum præcipitarunt, & in calicem redegerunt:

Alij quidem solo sulphuris vapore, unde genus quoddam artificiosi cinnabri, & incinnabant magna virtutis, intro etiam sumpti.

Alij verò ipsum præcipitarunt fortibus aquis vulgaribus, atque hoc præcipitatum dulcorarunt crebris ablutionibus aquarum cordialium & vitæ: unde remedium educebant incurationem luis venereæ, exhibentes ad gr. viij. x. aut xij. aut extrinsecus inducentes ipsum perfectè edulcoratum, vel solum, vel aliis mixtum, ut butyro: unde linimentum formabant in omnia phagedænica & exedentia, cacœtica, virulenta, cancrofa, ac vitriolica ulcera, quod omnia alia virtute unguenta superabat, præsertim in L.V. idque sine dolore, si optimè præpararetur.

Isto remedio utebatur pater meus (pia memoria) ac de re medica apud omnes nostros non parum meritis, ad delendas colli vesica carunculas: cujus remedij, quum mihi veram demonstrasset præparationem, eo sæpius sum usus felici cum successu ad eundem affectum, & ulcera vesica curanda.

Præsertim eius operationes exper-

tus sum in quodam nobili viro utriusque nostrum amicissimo, qui quum per triennium ex gonorrhœa fatida male curata, ulcere periculoso, in collo vesica laborasset, tandem post tam crebros usus Gaiaei, (diatamfacere dicunt,) & toties reperita remedia & assumpta, & injecta hoc solo remedio per cereolum imposito, intra dies quindecim planè curatus fuit.

Iouberius præcipitatum hunc ad curanda sclopetorum vulnera præstantissimum esse medicamentum nuper expertus est, ex quo suum parat Triapharmacum.

Huiusmodi præcipitatum sic elaboratum à quodam celeberrimo Medico pulvis Angelicus mercurij, ob egregias ac diuinas dotes, quibus pollebat, vocatum est. Nimirum factum est interdum ut adeo perfecte dulcoratum & ab omni acrimonia ∇ fortis separatum, ut nullum vomitum (ad gr. x. exhibitum) provocarit sed sudores tantum & sedes aliquot horis præsertim meridianis. Quo sane remedij genere plures etiam contumacissima atque inveteratissima lue illa laborantes felicissimis auspiciis sanatos fuisse compertum est. Mihi tamen huiusmodi præparationes displicent, nec unquam ego mercurij præcipitationes, aquarum fortium vi factas, hæcenus probavi, nec adhuc commendo: siquidem iusmodi aque noxiæ sunt ac exitiales, utpote quæ salium suorum pernicie ac corrosione præcipitatum inficiunt, quod à vulgaribus artificibus emendari, corrigi,

ac edulcari nequit ut decet, quo salubre fiat & foelix remedium.

Si idem mercurius cum spiritibus vitriolici ipsius vitrioli, aut salis gemma, aut salis communis, aut salis petra præcipitatus fuerit, qui pene omnes eandem naturam possident, eosdemque serè aut similes effectus producant, si optimè philosophico more præparati fuerint: hic inquam mercurius, si ex cinnabari artificiosa vel minerali extractus fuerit, superabit mercuriorum corporum metallicorum defectum, quibus caruerit: Usque mercurius præcipitatus ita eleganter artificioso dulcoratus reddetur & mansuetus, ut longè lateque vulgarem viribus ac effectis superet.

Ex eo porro (loco aquæ fortis communis) si ex aqua philosophica, de qua jam à nobis facta est supra mentio (cujus spiritus, facilius quam aqua fortis separantur) præcipitatum feceris, additis fluxibus tartari & nitri, omniaperscè contemperantibus ac edulcantibus, id bonitate alia præcipitata longè superabit.

Turpethum mineralè Querc.

At si in eadem aqua philosophica alterum duorum luminarium intinxeris ac dissolueris, eidemque aquæ mercurios cinnabaris mineralis, aut Antimonis scorsim immeriseris ac solveris, cum minore elegantis nostri reguli stellati portione addita omnibus dein rectè permixtis & obumbratis, si crebris cohobationibus ac reverberationibus exerceantur, & ex arte edulcorentur, inde turpethum nostrum

*Aquila ca-
lestis Para-
celsi & Pha-
dronis.*

stium minerale nascetur, vel Aquila ca-
lestis Paracelsi ac Phadronis: quod tur-
pethum, trium, quatuor, quinque
aut sex granorum pondere vino infu-
sum exhibita ejus colatura admiran-
dos effectus operatur, levi tamen &
facili evacuatione, nec molesta cor-
pus exercens: nec tamen eorumdem
granorum perierit vis, quorum novæ
subinde infusiones iterari & propina-
ri commodè possint. Atque hoc
præstantissimum, nec satis unquam
laudandum remedium est, adversus
omnis generis lues, epilepsias, para-
lyses, nec non hydropes, ut sic re-
statutur Parac. tomo 5. pag. 295. *Ar-
canam vim habet, inquit, auferendi a-
quositates hydropicas, quod nec colocyn-
this, hermod. esula, turbiti præstare pos-
sunt, hæc enim poros non ingrediuntur,
sicuti mercurius.*

*Turpethum illud minerale
fit hoc modo (ex Spa-
gyr.)*

℞. Calcistræ pellucidæ & fixæ
(silicium)

Talcis (Tartari) optime calcinati
an. ℞j.

Fiat ex his forte capitellum, cum
quo bulliat 7. horarum spat. ℞j. Mer-
curij aliquoties (5) prius exaltati,
(sublimati) ac quæq; vice revivificati,
ca. sicque obtinebis perfectam Mer-
curij purificationem & fixationis ve-
ræ initium ad opera omnia. Nam hæc
calces adeo sunt fixativæ, ut sublima-
tionibus super ipsas reiteratis, tandem
fugatur Mercurius. Hunc præparatû

Mercurium crudum solve cum regali
ferido ac proprio menstruo. Salis etiam
scolim

*Merallina Antimonij bene præpara-
ta & Reguli Antimonij ℞ij.*

*Auri persybiun præparati ut decet
℞j.*

Has omnes solutiones in matra-
tium vitreum impone, & obtenebra-
bitur vas, sepeliantur in Athanore, dâ-
do lentissimum ignem donec clare-
scent. Tunc aucto igne destilla per
rostratum alembicum aquam ex la-
cibus ad siccitatem, reponendo ipsam
quater super caput mortuum. Tunc
novam aquam fixatoriam denovo af-
funde, quæ supernatet materiz qua-
tuor digitos: fac digerantur per duos
aut tres dies, tum demum distillen-
tur bis aut ter super fæces, dando etiam
sub finem ignem sublimationis, ut
quæ non sunt verè mortificata, resur-
gant ac exaltentur: quæ reserventur
separatim, non enim inserviunt no-
stro operi. Massam illam mortuam
cape, quam in pulverem reduce, hunc-
que in vase convenienti in secundo
gradu reverberij per duodecim horas
examinato, agitando ac movendo ba-
culo pulverem, donec prodeat in sala-
mandram rubicundissimam, ex qua
acrimoniam omnem actotum vene-
num sic elicies.

℞. Phlegmatis virrioli & aluminis
an. ℞ij. sentis.

Aceti distillati. ℞ij.

*Calcis terro nostræ pellucidæ ac
fixæ (silic.) ℞iij*

*Salis cornuoli crystallini, Sacchari
Saturni ℞j.*

Ovo-

Oyorum albumina xx.

Distillentur bis super facces per alembicum.

Hujus aquae misce libras tres cum libra una pulveris tui Mercurij, ut supra, preparati: & in alembico distilletur aqua à facibus quater: ultima vice pellead siccitatem. Hoc facto, pulverem contunde super marmore, & nova aqua fixatoria iterum affusa, distilletur adhuc quater ut supra: tum demum cum vini alchoole supra pulverem quinquies distillato, novum semper affundendo, fixabis & dulcorabis tuum mercurium, quem præcipitatum, aut turbithi minerale, quod viscidos & crassos humores expurget, Chymiatrî nuncupant. Hujus exhibentur grana octo cum conserva betonica, & aqua theriacali, debitis præcedentibus purgationibus ad curationem luis venereæ.

Cum drachmis duabus extracti Cucumeris agrestis, drachma una extracti hermodactylorum, & scrupulo semis dicti præcipitati, fit mixtura, cujus scrupulus dimidius miscetur cum drachmis duabus aqua theriacali, & fit potio, quæ exhibetur podagricis quater & quinquies, pro vetustate sive duritie morbi, & ægrotantis viribus, Vere & Autumno. Nam sine ulla perturbatione, serosa excrementa mirum in modum expurgat, & ex ipsis juncturis educit.

Ad hydropem curandam talis conficitur compositio, serosa excrementa purgans & viscera nutritionis corroborans.

Tom. II.

℞. Præcipitati præscripti scrupulum j.

Extracti albandalis & elaterij an. scrupulum j. ℞.

Extracti ellebori nigri optime præparati, & rhubarbari an. ℞j.

Essentia corallorum rubrorum, & santalorum citrinorum an. ℞ij.

Spiritus vitrioli ℞j.

Olei mastichini, & cinnamomi an. ℞℞.

Excipiantur pulvere cubebærum & mucilage gummi tragacanthi: formentur pilulæ. Dosis est, scrupulus semis aut unus: exhibeatur bis in hebdomada, si vires ferant.

Si cum diaphoreticis permisceatur, sudores solummodo movet, & multis etiam hac ratione affectibus raedetur.

Cum butyro solus permixtus, cancroso, & phagedanica, præsertim luis venereæ ulcera curat, quemadmodum & fistulas & callositates omnes.

Ex tripharmaco & prædicto præcipitato fit emplastrum, quod si cum tenui cereo in vesicæ collum imponatur ut decet, curat ipsius ulcera & carunculum omnino sine ullo dolore & periculo auferit.

Aqua fixatoria pro dicto opere fit ex Climia (Tutia s. lap. calam,) lapide Sedenci (Hæmatite,) lapide perlato (Silice, vel Borrax,) marchasitarum sulphure rubicundo (℞ij sulphur aur.) lacerta viridi (flor. æris,) & rubra (colcothar,) halinitro, & sale aluminoso: ignis datur more stygiæ communis. Inter omnes gradationum aquas

○○○○ hæc

hæc est præcipua, & valde fixatoria, si quis illam verè assequatur.

Mercurius corporum præcipitatus.

Mercurij metallici, Solis, Lunæ, Veneris, aliorumq; metallorum cum spiritu vitrioli aut sulphuris præcipitatorum: aut saltem idq; melius (sed majore temporis diuturnitate) cû calcibus suis philosophicis vi ignis: Ejusmodi, inquam, mercurij ut plurimum sunt diaphoretici, unam aut alteram tantum sedem operantes, tantarumq; ea auxilia sunt virium, ut adversus pestes, lepras, lues, contagioneq; serpentina morborum genera ac venenosa, febres, epilepsias, ac alios desperatos affectus, usque aded. potentia ac singularia præsidia sint, ut ingenuè fatear ad laudes eorum satis celebrandas deesse mihi orationem: quæ quidem remedia firitè administrantur, etsi parva tantum pixide contineri possint, sexcenta tamen alia amplis & magnis valis ingenti fastu conclusa medicamenta, virtutibus superent, & multis longè à tergo stadiis relinquant.

Mercurius præcipitatus diaphoreticus.

*Mercurius
diaphore-
ticus.*

Mercurium quendam præcipitatum diaphoreticum describit Parac. tom. 6. pag. 288. lib. de morte rerum in hunc modum: *Mercurius in aqua forti graduata calcinatus, ab eaque quinquies separatus, donec rubedinem elegantem acquirat, postea dulcoratur. Denique spiritus vini novies ab ipso destilletur, donec mercurius ignem ferat & candescat: cum præparatus est mercurius diaphoreticus, qui mercurius cum aqua saltaberi dulcifi-*

catur: & eadem ab ipso per distillationem separata, semper novâ assusa, donec nulla acrimonia in aqua percipiatur, dulcis vero recedat, tum præcipitatus hic mercurius dulcedine saccharum & melsupparat, in morbo Gallico, cancrofis ulceribus, aliisque variis morbis supremum remedium, omniaque efficit, quæ Medicum desiderare possit.

Præcipuum igitur tanti hujus remedij momentum, alibi apertè declaratum, in perfecta ejus dulcificatione positum est, quæ cû ea aqua saltaberi fit, quam à veris chymicis ignorari est nefas, cum secus eos calere oporteat, qua in re vera sita sit dulcificatio, quibus liquoribus, præ aliis omnibus, insint vires ac proprietates uno momentoedulcandi, quod vel acerrimum est, ne hujusrei ignari ad hanc præparationem se accingant, alioqui venenum potius, quam utile medicamentum aut Alexipharmacû paraturi sunt: cujus quidem deleteria noxa medicamento ipsi non est ascribenda, ac tota imperiti artificis ignorantia vendicanda.

*Mercurius præcipitatus
vulgi.*

Mercurius prius lotus ac præparatus ex Geberi præscripto, solvatur cum duplo pondere aque chrysulæ communis: deinde quater destilletur, ac super hæc estoties effundatur: atque ita reducitur in pulverem rubicundissimum, ex quo reverberato ad ignem, eliciuntur aque fortis spiritus, qui alioqui summos dolo-

dolores commovent. Satis erit si abluatur phlegmate aluminis, & aceto destillato & ovorum aqua. Acrimonia enim hoc pacto eximitur.

Præcip.

Mercurius fixus & dulcificatus ad ista vulnera curanda utilisissimus.

Sed præstabit iteratis sublimationibus Mercurium prius præparare, ipsumque redivivam & à terra feculentâ & humiditate superflua depuratum fixare cum aqua, quam in præparatione Turpethi descripsimus. Quod si omnes descriptionem illam propter ætis vocabula subobscura non intelligunt, nõ erit in eodem Mercurium ipsum cum aqua stygia vulgariter ipsi affusa & abstracta quodammodo fixare, ac in pulverem rubicundum reducere; idque igne satis violento, ut acrimonia & venenum mensi: ut totum eliciatur. Quod melius multo fiet, si sequens aqua ipsi commisceatur, & destillatione repetita separeretur.

℞. Aceti destillat. ℥ ij. ℞.

Phlegmatis aluminis ℥ j. ℞.

Calcei testarum ovorum ʒ ij.

Destillentur omnia ad siccitatem. Hujus aque cape ℥ ij. præcipitati Mercur. ut supra ℥ j.

Omnia optimè ex artis præscripto mixta, destillentur per alembicum, teraquam facibus reddendo. Postremo loco depellantur ad siccitatem: ac tum remanebit in fundo pulvis, quem super marmore prius contusum injicies in alembicum, rursus affundendo aquam præscriptam, quater à facibus destillabis ut supra. Postremo Mercurius præcipitatus circuletur cū vini alcoole per viginti quatuor horas. Destillato vini spiritu ad ma-

teria siccitatem, de novo novum affunde, circula, & destilla, idque quater aut quinquies; ac tum perfectam Mercurij præparationem assequere: cujus vires in variis depellendis morbis, præsertim in morbo venereo, satis prædicari non possunt, sive per os assumatur, sive locis vulneratis applicetur.

Alius Mercurius præcipitatus, Balsamus Mercurij dictus.

Sublimetur Mercurius toties cum simplici calcem ovorum optimè præparata, donec omnino sit extinctus. Huic mixturæ affunde acetum destillatum alcoolisatum, ut supernatet quatuor digitos. Destilletur liquor à facibus quater aut quinquies, donec Mercurius in pulverem rubicundissimum evadat: quem cum vini alcoole circula bis in pellicano per octo dies. Separato vini alcoole per alembicum, remanebit in fundo balsamus Mercurij pretiosissimus & dulcissimus. Desperata omnia ulcera, atque etiam caruncula in vesica sanat & vulneribus sclopetariis summo opere conducit.

Mercurius præcipitatus per se.

Fit beneficio solius Mercurij, in vase circulatorio ad id apto concinantur: in eo enim vase diu agitatus, ope ignis, per gradus accensæ præcipitatur, & tandem in pulverem rubentem purpureumque, qui antisepticæ sit virtutis, reducitur.

Mercurius præcipitatus solaris.

Citius multo pariter idem Mercurius, mediante igne auri interno, et-

0000 2 iam

iam si eadem materialiter adjiciatur, præcipitari potest: At in momento & velocissimè, si cum auro essentificato præparetur. Ex illis enim ambobus, ad debitam proportionem permixtis, stupenda quædam fit conjunctio, que nullis non miraculis scætet & illustratur.

Modus præcipitandi Mercurium cum Sole hic est.

Fitetiam ipsius, prius præparati ut decet, cum sole amalgama, quod inditur matratio oblongo collo, Hermetice clauso, atque moderatissimo igne, viginti dierum spatio præcipitantur, & in pulverem subroceum fixumque reducuntur. Signum perfectionis est, quando vi ignis non exhalat, nec in aqua animalis revivificatur. Medicamentum istud diaphoreticum est, quod exhibetur ad prædictos affectus præsertim ad curandam luem veneream dos. gr. iij. &c.

Virtus Mercurii per artem præcipitanti quant.

N. Et vomitum ciere solet. At verò, ne quibusdam in eadem soli versari sententia videamur, neve primi tanti remedij sinus præcones & laudatores: quid de illo Palmarius ad finem lib. sui de Elephantiasi, prædicet, paulisper audiamus. Omnium, inquit, remediorum elephantiorum vires superat catharticum nostrum metallicum, acrem omnem, ac ferinam humorum omnium qualitatem ac malignitatem mirè obtundens, ac nihilominus blandè adeo alvum solvens, ut pueris & pregnantibus tuto dari possit. Constat ex hydrargyro & auro sic permixtis, atque immixtis longa maceratione, ne

vim catharticam assequantur. Vna autem & eadem opera, pituitam & crassas omnes humores expurgat, & calidam ac siccam viscerum omnium constitutionem emendat: datur granorum sex pondere. Hucusque Palmarius de suo cathartico metallico ex hydrargyro communi & foliis auri, ut supponi debet, conflato: eò quod diuturno tempore illud præparari asserebat. Præcipitata quippe cathartica que cum Mercuriis metallicis fiunt, aut ne cathartica & philosophicis, & auro in essentiam redacta, in modum arcani, magisterij, uncturæ, liquoris, sulphuris, vel salis: momento temporis perficiuntur. Aurum enim, ut semel est apertum, tam igneæ est naturæ, tamque potentis, ut dicto citius suam exerata actionem,

Vera Mercurij Præparationes.

Ut vela contrahamus, paratur Mercurius præcipitatus

vel

Cum oleis Solis & Lunæ:

vel

Cum solis auri foliis, sine ulla alia additione

vel

Calcinatus, mediante agitatione quæ fit beneficio silicium alborum fluviatilium, cum quibus commiscetur in matratio colli oblongi:

vel

Cum simplicia aqua stygia dissolutus, philosophicè coagulatus & in salis naturam conversus.

vel

Cum eadem met aqua forti, communi modo præcipitatus, reverberatus,

zatus, dulcoratus & cum aceto destil-
lato essensificatus, atq; ab aceto sic illis
spiritibus optimè spoliatus.

Vel

In pulverem album redactus lo-
lo spiritu vitrioli, aut sulphuris, qui
denuò separatur, abluitionibusq; ite-
ratis dulcoratur, atq; fixus redditur cū
sale nitro: horum, inquam, mercurio-
rum ita præparatorum vel paucula
grana cum rebus convenientibus com-
mixta, nunc sudores, nunc alvum, atq;
urinas movent, & luis venereæ vene-
num, adhæc pestis quoque & februm
putridarū malignitates exterminant.
Suntq; hæc, si ritè præparata fuerint,
vera & specifica remedia purificatio-
nis sanguinis, quem per commemo-
ratas evacuationes purgant, prout na-
tura patientis ad expulsionem fuerit
disposita: Idque minori longè per-
turbatione, quam si vel ipsa manna
fuisset exhibita.

Has mercurii præparationes verè
angelicas appellare possumus, cum multi
celebres medici (ac inter illos Nicolaus
Massa in suo de morbo Gall. L.) mer-
curium vulgo præcipitatum pulverem an-
gelicum appellent.

NOTA XI.

De Oleis Mercurii.

Tertia mercurii præparationis
species restat nobis explicanda, quæ
est de oleis seu liquoribus suavibus &
potabilibus ab eo expressis.

Mercurius sublimatus, conglutatus
& præcipitatus resolvitur facile in oleum,
inquit Paracelsus tom. 6. pag. 282.

Quinta essentia seu oleum Mer-
curii paratur, sicut quinta essentia aut
oleum Solis, tom. 6. pag. 34. ubi vera lo-
quitur Paracelsus. Consulantur igitur,
quæ jam supra de variis quinta auri
essentiæ olei & liquoris ejus potabilis
modis scripsimus ac docuimus: &
quisque ad eorum imitationem (ut re-
petitionem singulorum molestam o-
mittamus) simili modo, præparatio-
nes varias oleorum & liquoris mer-
curii potabilis aggrediatur, qui mira sua
dulcedine, quam in se continet laten-
tem, condiatur, & in usum intro assu-
mendum, non secus ac Saturnina ef-
sentia, adducatur.

Quod ad proprietates ac virtu-
tes mercurialis istius olei dulcis atti-
net: supremum curationis luis gra-
dum occupat, tum intus assumptum,
tum extrinsecus inductum. Externa
enim eius inductione quævis vei de-
ploratissima ulcera, ut cancrofa, fistu-
losa, polypi, gummi ac tartareæ nodo-
sitates, L. V. prorsus absumentur, ex-
iccantur, & planè convalescunt, nul-
lum à medicamento dolorem passa.
Quin & citra ullum dolorem caru-
culas vesicæ, aliarumq; partium sensi-
les penitus consumit & absorbet. De-
nique ut scribit Parac. in majore Chi-
rurg. pag. 203. Argentum vivum in o-
leum conversum æquiparatur balsamo so-
lis. Addit, hoc oleum coagulatum per col-
chotar, cum aqua parthenionis adhibitum
reliquos balsamos superat: si in crocum
aut in florem mutetur, tum summam cur-
ram in ulceribus omnibus perficit.

Et alibi, tomo nempe 4. pag. 97.

Oleum & quinta essentia mercurii ab

0000 35 amen

amenti praeservat. Item in eodem met
tomo pag. 77. Amentiam tollit. Ibid.
pag. 88. Insaniam curat. Et pag. 85.
eiusdem tomi: *Oleum, inquit, mercurii
in suffocatione intellectus usurpatur.*

*Spiritus seu oleum mercurii
fragrans.*

Solet ab artis peritis aliter praepa-
rari mercurius cum oleo salis armo-
niaci fixi; vid. Panac. in antimon. quod
subito mercurium resolvit in spiritum
(quem spiritum mercurii vocant) seu
liquorem, quavis aqua fontana cla-
riorem; adhuc fragrantem & odora-
tum valde inftar moschialicuius.

Vires & usus.

Intra corpus, & exterius nodis atq;
partibus dolentibus impositus: nam mira
praestat, gummi namque & tartareas no-
ditates, luem veneream praesertim stir-
pare solitas dissolvere solet. Et certe
negari non potest mirabiles effectus
praestitisse mercurium vel superius
consignatis modis praeparatum, idque
in scrophulis & in lue etiam inveterata,
& in finitibus deploratisque symptomatis
stipata. Sine hoc luem hanc sanant
sola palmarum & plantarum pedum in-
unctione. Quo remedii genere, nec
ulla alia arte, nullaque vi agrisoris flu-
xum illum salvare movent, (quem
magna Medicorum & Chirurgorum
pars existimat esse solam perfectam
crisin L. V.) & magno successu pluri-
mos restituunt. Neque tantis & tam
importunis unctionum, frictionum,

emplastrorum, sudationumque mo-
lestis miseros cruciant, nec reformi-
dant, qui norunt ac intelligunt
praedicti liquoris gustu dulcissimi atq;
gratissimi praeparationem. Eundem
etiam per os exhibere, ad duas aut tres
guttas, cum aqua aliqua convenienti,
mira praestitisse constat, atque praela-
ros praebet effectus non tantum per
sudores, sed etiam per urinas atque de-
jectiones. Fiunt namque diversae va-
cuationes ab eo liquore absque vio-
lencia & sine magna molestia, sed
non sine ingenti solatio miseris con-
flictatorum, qui, inquam, sine ul-
la vi, atque pertinaci conatu, dede
in diem levamina praesentissima sen-
tiunt, & tandem absque omni alio
extrinsecus adhibito medicamento,
doloribus immanissimis, gonorrhoeis a-
cerbissimis, pustulis foedis, ulceribus ob-
sistentibus, atque cancris, turpissimis no-
dositatibus singulari felicitate liber-
antur.

Ecce quam diversimode trans-
formetur, praepareturque Mercurius,
& quomodo ex summo veneno fiat
summa medicina ad huius mali extir-
pationem. Et sane, quomodo cum-
que tandem administratur, bene aut
male praeparatus aut correctus, mo-
tus tamen veritate fateri cogor, hy-
dragyrum, mercurium, seu argen-
tum vivum, esse solam (quod hodie
quidem extet) & specificum luis in-
veteratae atque deploratae
remedium.

Idem

Idem oleum mercurii sublimati ex Spagyrica prapar.

Mercurius cum chalcantio & sale, ut moris est, ter sublimatus, miscetur ad extremum cum equali portione salis ammoniaci, & rursus sublimentur simul ter aut quater. Totum illud sublimatum in oleum resolvitur, ex quo spiritus salis ammoniaci eximendus est, omnia circulando cum vini essentia: ipsaq; tandiu destillando, donec oleum fervorem & acrimoniam amittat & separetur.

Reducitur etiam per se in oleum lentissimo calore Athanoris, longoq; temporis intervallo.

Oleum mercurii corporale ex Spagyrica.

Fac aãa cum mercurii crudi ℥iij. Jovis opt. ℥j, illud ipsum super laminam maris extendito & in humido collocato. Totum in oleum dissolvitur.

N. Fit etiam cum solo mercurio & lamina Jovis.

Mercurius vita solaris.

Postremò in conclusione remediorum variorum, quæ ex mercurio extrahere novimus, eis adjiciemus solarem nostrum vitam mercurium, qui extremum agmen diriget: tanquam omnium aliorum primarium, aut ex primariis alterum: à quo scilicet admirandæ curationes morborum vel gravissimorum, ac deploratissimorum perficiuntur.

Accipiatur igitur liquor mercurialis, qui capite de Antimonio à nobis descriptus est in nostris polychrestis Antimonii An-

tidoro, cui vel tantundem, aut amplius etiam sudoris hermaphroditi, virilis & femineæ naturæ, aquæ & terrestris, volatilis & fixæ, adjiciatur: ac omnia digerantur, cohærentur, ac destillentur, ut dissolvens fiat Lunare ac Solare, admiranda operationis: Verumque luminare sic solutum, corpus recipere potest, etiam cum proprio menstruo conjunctum, atque uno momento, nec citra admirationem in pulverem sic cum reduci, cum liquefactivo & humectivo omnium rerum primo. De hoc pulvere ad summam dulcedinem adducto exhibentur à 5. ad 7. grana ex duabus uncis infusionis vini albi, aut liquoris alterius congruentis.

Mercurius vita vulgaris.

Ex hoc præterea mercuriali liquore, citra alterius dissolventis solaris aut lunaris additionem, fit præcipitationis artificio pulvis etiam candidus, quem nonnulli mercurium vitæ vocant: qui optimè præparatus, dulce fit vomitivum & solutivum medicamentum: cujus etiam vel unicum granum, linguæ tantum admodum citra deglutitionem, vires suas spirituosas stomacho imperit, lenemq; vomitum provocat: quæ quidem purgatio nõ usquequaq; clamoribus incessenda est, ut fit hodie: cum Antiqui eiusmodi vomitoriis uti solerent, & in variorum morborum curam commendarent: ut qui etiam in hunc finem helleboro albo uterentur, vomitivo quidem, ut existimo ego, longè violentiore ac perniciosiore, omni antimonii vitro, aut mercuriali præcipitato, inter vomitiva potentibus, quæ tamen ut vulgò parantur, non ad-

mitti.

mittimus nec probamus, ut sæpè alibi diximus, & varia longè præstantiora ac salubriora remedia, vitrificationibus ac præcipitationibus istis vulgaribus Empiricis tantùm, non veris Medicis & Chymicis notis, extrahendi ex duobus illis mineralibus modum docuimus.

Sed ut solarem illum nostrum vitæ mercurium repetamus, cuius dosim diximus granorū esse quinque ad septem ex vini infusione exhibitam, remedium est quàm rarissimè, etiam iis qui ad vomendum proclives sunt, vomitum concitans: talisq; est eius concitatio & tam lenis, ut potius expuitio aut salivatio, quàm vomitus dici debeat: attamen per secessum electivè quidem, sed citra molestiam humores peccates noxios ac perniciosos expurgat. Istis enim sic vacuatis, quamvis idem remedium repetatur, & majore etiã dosi postea sumatur, nulla futura est eius operatio, quod subjecto careat, in quod agat. Nec non & hoc maxime considerandum (quod tam huic, quàm aliis remediis, quæ jam descripsimus ex antimonio, auro, mercurio & vitriolo, proprium est) spiritualiter potius ea operari, quàm materialiter. Etenim si pulveri jam infusionem passo reassundatur vinum, & iterum in eo maceretur aliquot horas: idque etiam si sæpius iteretur, semper vinum istud medicamentosum futurum est, purgans, sudorificum & diureticum, prout natura ægri in earum evacuationum aliquam propensior fuerit: nec tamen pulvis (et si virtu-

tem suam in vini infusionem sæpius immittat & exerat) quicquam de pondere suo deperdit.

Mercurius vitæ.

Mercurius vitæ (sic enim appellant) primum inter prædicta purgativa specifica gradum obtinet.

Ille autem eo modo conficitur. Duæ hydrargyri partes in meteorop (sublimatum) modo communi redactæ, cum una parte metallinæ stellatæ (reguli stellati) & Magnesiæ Saturninæ, quæ omnibus metallis ad debitam proportionem sit imprægnata, permiscetur: omnia in pulverem reducuntur, redacta simul commiscuntur, & in cornutam subito projiciuntur, (aliàs enim sic momento citius isthæc incalcescerent, atque fumarent, ut ne manum quidem liceret admove-
vere) Dein accenso igne per gradus liquor tandem gummosus destillabit cum portione aliqua Mercurii currentis, qui facillimè separari poterit, & seorsim ad alios usus reservari: est enim Mercurius Philosophicus: Gummosus autem liquor in aqua frigida, in oculi momento, præcipitabitur in pulverem nivis instar candidissimum, qui pluries abluendus, donec plane dulcescat.

Ex aqua, vitriolica aciditate imprægnata, verum spiritum vitriolici epilepticum verus Chymicus elicit.

Pulvis iste candidus, juxta præscriptum artis, ad ignem lentum exci-
cetur, quem tandem cum spiritu vini

Pulveris vini, aut aqua vitæ Juniperi accensa circulare & fixare poteris: cuius pulveris quatuor vel quinque grana exhibentur, vel in infusione, cum aliquo liquore: vel in substantia cum conserva rotarum: vomitum & purgationem simul operabitur, mirosque tam in curatione omnium, quam luis Venereæ, & aliorum morborum contagioforum expulsionem præstabit effectus.

Mercurius vitæ correctus.

Qui pulverem istum cum solo naturæ sulphureo sale fixare noverit, specificum admodum sine vomitivo purgativum conficiet.

Paulò verò inferiùs rationem suo loco docebimus, quomodo ex illo, sudorificum eximie virtutis, & valde Bezoardicum præparabitur.

Magisterium Mercurii.

Philosophus hac unica nequam contentus est præparatione: verùm liquorem gummosum spiritu salis solaris imprægnat, omnia digerit philosophicè, & in essentiam redigit: quæ potest metallum ipsum pretiosissimum perfectissimè dissolvere, sua tinctura spoliare, vel in liquorem reducere, qui per alembicum traductus, magisterium ad quævis venena, pestium, L. Ven. & omnium malorum contagioforum & astralium, sive illorum, quorum cause nobis sunt occultæ, expellenda, in minima quavis datum quantitate erit excellentissimum.

Tom. II.

Aliud ingens & specificum sudorificum bezoardicum, cum liquore gummoso ex Mercurio in meteoron redacto & ex Metallina stellari cum cæteris planetis sociata, de qua superius locuti sumus, comparatur.

Hic liquor gummosus bene purificatus, cum spiritu salis omnia animantis permisceatur, in qua mixtione mira videbis propter duellum inter duos istos dracones commotum, qui tandem inter se conciliabuntur, & pacem inibunt, in pulverem pretiosum reducti. Hujus autem pulveris effectus sudorifici & bezoardici, miras edent operationes, quas sæpius his oculis, nunquam mea frustratus intentione, expertus sum. Ad pondus verò quinque aut sex granorum exhibitus cum conf. de Hyacintho sudorem fortiter mover.

De V. essentia auri Algureti.

Interea dum hanc metallicorum remediorum sylvam complebam, & finem ei imponebam, totac tam variis artificii ornato, ac tantaliberalitate nostra cumulata ac ditata: ut candidus ac æquus lector jam habeat, quod satis sit, medicæ; Respub. non mediocriter sit nobis congratulatura, ac beneficium agnitura; incidit in manus meas cujusdam intimi mei, non ultimæ notæ, nec levis famæ viri operâ, libellus quidam ex Italico idiomate in Gallicum versus, ex typographia Antuerpiana, apud Hieronymum Verdussen Ann. 1603. profectus, inscriptus: *Compendium virtutum, naturæ, administrationis & usus cujusdam pulveris,*

pppp

veris,

veris, qui pura est auri medicinalis essentia quinta, recens ab egregio viro, D. *Victorio Algureto, Medico ac Physico Scholæ Veronensis, &c. editus.* Hunc libellum ubi statim percurri, infinitas easque sublimes proprietates notavi, quæ huic pulveri ascribuntur, quæ solarem esse fecerunt, & fixum auri spiritum. Nolo hic præclaris ejus effectis & virtutibus immorari, nec de iis dubitare, aut quidquam detrahere, cum tot tantorumq; virorum testimoniis, & experientiorum, quæ citantur, fide exfulciantur ac confirmentur: præsertim etiã cum metallicorum remedium ad mirandæ vires mihi abunde sint cognitæ ex eorum usu & administratione, parva etiam dosi exhibitorum, frequentiq; sua repetitione mira operantium: quemadmodum modò de nostro vite mercurio solari descripsimus.

Contingit autem, ubi primùm revolverem hunc libellum, quendam cujusdam ægotantis honesti viri & chronico morbo languentis, quem curandû susceperam, amicum ac familiarẽ detulisse apud eum istius pulveris famã, virtutumq; ac experientia: illius fidem, cujus alter vir honestus & mihi cognitus periculum fecisset fallaci successu: cumque æger meus confuleret me, num eo esset usus, nec ne: respondi, ad honesti illius viri, qui tam promptum auxilium persequisset, relationẽ, me ejus usum nequaquam esse reformidaturum: idcirco repente pulverem istum ab illo amico suo accersivit, qui habebat, rogavitq; sibi dari: quem ab illo accepit & lege, ut granorum septem uteretur: hunc pul-

verem vidi candidissimum & tenuissimum, ut qui amyllum in pulverem redactum æmularetur, at qui pondus mercurii non æquaret. Hic pulvis macerandus est in uncis duabus generosi vini albi ad tres aut quatuor horas: deinde ab ejus sumptione dimidia post hora sorbendum jusculum datur. Hujus eraspero me operationes tanti medicamenti perspecturum, ut de ejus compositione postea possim certius quid pronunciare. Qui enim ex auro ipsum elici opinantur (qua ratione insigniunt ipsum spiritus auri fixi titulo), falluntur meo iudicio.

At in hoc fallitur ipse interpres, aut ipse libelli author, cum scribit, antiquitati ignoratam fuisse ex auro fixo spirituum extractionem, omnibusq; hodiernis Medicis adhuc esse incognitam: si omnes prorsus ab hac cognitione excludit, nec opinatur, ingenia hodie acutissima reperiri, quæ in anatomia metallorum interna versari, possint ejusmodi spiritus ex auro, tincturamq; illius prolektare, ipsumq; aurum in essentiam potabilem variis modis redigere, prout infinitas illius præparaciones jam docuimus, ut ex eo nempe vitriolum auri educatur, sulphur solate, solaris mercurius, arcanum solis, magisterium solis, quinta essentia, liquor, elixir, & innumera alia id genus præstantissima remedia, quæ ex auro parantur, corpore auri in spiritum converso.

Quicunq; autem præter *Paracelsi* scripta, *Gebri, Lullii, Arnaldi, Villanovani, Riplai, Rogerii Bacchoni* & *Alber-*

*Alberti Magni, Rupescissa, sexcentorum-
que aliorum commentarios perlegerit,
percipiet, ignotam illis nequaquam
fuisse auri potabilis conficiendi rati-
onem: minusque iis incognitas illius
virtutes ac proprietates, in omnes
corporis humani affectus. Quin &
ausim vel Chymicorum minimus af-
firmare, ex quadraginta vel quinquaginta
spiritus auri proleſtandi mo-
dis, quos calleo, Dei beneficio, omnes
medicinas, quas ex illo ſpirituſali red-
dito extraho, aut citrinum floris ca-
lendulae colorem aut ſubrubrum, aut
purpureum, aut papaveris theas dicti
tincturam retinere. In ſumma, ver-
gunt omnes ejuſmodi medicinae in
flavum aut rubrum colorem, ut eun-
que etiam praecipitatae ſint ex mer-
curio ſolari, extrinſecus candorem ma-
ximum & albedinem referente: quod
non ſine admiratione obſervari de-
bet, ut quae extrinſecus tam album
colorem referunt, interna ſcateant
rubedine ac flavedine. Subit igitur
mirari huius pulveris tantam albedi-
nem, ſi auri ſpiritus fixus & conſtans
eſt, ut volunt; animadvertitamen in
ſecunda libri authoris appendice,
mentionem ab eo fieri non auri, ſed
marcaſitae aureae, aut alterius minerae,
ex qua, aut ex aliqua alia magnesia,
aut ſemimetallico alio ſubjecto, &
radicem & primum ens auri eſſe au-
rumat, pulverem illum ſpiritualem
extrahit, cum ſic ſcribit: *Qui quidem
noſter pulvis aliud nihil eſt, quam quinta
quaedam eſſentia auri ab origine ipſa talis
proſecta: ſed in fluxibus & caloribus ce-
leſtibus ac radiis ſolaribus concocta &**

*contemperata: occulta & ſtraſaper hanc
noſtram mineralem materiam albam ar-
tiſicio ex radice & materia noſtri auri.
Qua quidem materia & radix poteſt et-
iam aurum purum ſufficere, ſi vario ope-
rationum artiſicio ingenioſe tractetur &
exerceatur: Atque hac auri quantitas ſatis
eſt ad pateſaciendum huiusce rei verita-
tem, quod nempe materia illa ſit radix &
veluti mater ac origo auri, unde pulvis
noſter proprie quintum eſſe auri merito
a nobis dicitur, &c.*

Hic perſonam Oedipi nolim
induere, ut enodem, aut enucleem,
quid ſit: veruntamen poſſim ego ex
vera magnesia, quae Paracelſo eſt ali-
isque Philoſophis primo auri enti par
& aequalis, aliquid ſimile, quod utiliſ-
ſimum fuerit, extrahere: imò etiam
ex ea potentiores ac praetantiores
medicinae educi poſſint, quam ex au-
ro ipſo, vel ſpiritualitatem adepro:
utpote quae materia nondum adhuc
ignem ſit experta: atque idcirco me-
tallicis ſpiritibus admodum efficaci-
bus pregnans ac referta targeat. Ex ea
magnesia elicere etiam poſſum li-
quorem, quem ſpiritu ſolari imprae-
gnare queam, ut potentior & effica-
cior reddatur, eamque poſſum can-
didiffimam praecipitare, unde fiat praeci-
pitatam, quod lenes vomitus citra
moleſtiam cieat: cujus unica doſis
poſſit non una vice tantum, ſed plu-
ribus variis operationibus commo-
dare: quod inde apparet, magnum
utique remedium & multis ac variis
morbis praetentiffimum eſſe. Nec
huius effectus ab operationibus illi
pulveris albi valde diſſimiles ſunt, ut

Pppp a obſer-

observavi in nostro ægrotante post usum illius, qui corruptos admodum humores bis vomitu expurgavit.

Quæ autem hic dico, nolim sinistra detorqueri, quasi studeam alicui detrahere, aut studia ac piæ voluntatem authoris hujus pulveris criminari aut carpere, qui candidè eum publicè erogavit: at majorem ille laudem mereatur, majoremq; animi gratitudinem, si ejus conficiendi, obscuris tamen verbis & velatis, descriptionem in eorum gratiam, qui illo digni sunt, traderet exemplo multorum Philosophorum, meoq; qui libenter nostra aliis non invidemus, certi, non nobis solis, sed partim patriæ, partimq; parietibus, nos esse natos.

NOTA XIII.

De Cinabrio.

Priusquam finem faciamus remedium variorum, quæ ex mercurio parantur, & quæ jam ego in ordinem redegi, ac scriptis mandavi: aliquid porro de cinabrio artificiali factitioq;, nec non de nativo ex mineris, nobis dicendum est.

Cinabrium artificiale

De factitio quidem, quod aliud nihil est, quàm modus quidam sublimationis per sulphur factæ (sicut sublimatum mercurii, quod vocant, per vitriolum efficitur) per sulphur quidem, quod liquatur in vase terreo vitreato, cuique liquato sensim postea mercurius affunditur ad dimidium sulphuris pondus: ubi omnia probè spatulâ ferreâ aut lignâ agitanda sunt & commiscenda, dum spatula illa tota calce nigra obducatur, quæ

tum sublimationi, in vase congruo ad sublimandum posita, apta est. Hac ratione mercurius ruber elevatur, quod minium aut cinabrium refert: ejusque est dosis pondus granorum trium, quatuor aut quinque, ut fiat medicamentum ad sudores educendos præstantissimum. Ex eodem fiunt præcipitata candidissima cum liquore ejusdem sulphuris, ex uno eodemq; fonte hausta, miræque virtutis in purgando & sudores eliciendo, variis morbis, imò velepilepsis, apoplexis, paralyibus opportunissima, si dextrè, ut decet, à Medico non Empirico, administrantur.

Quod ad nativum & minerale ^{Nativum Cinabrium.} cinabrium attinet, Natura nobis in quibusdam aurifodinis in Hungaria profert genus quoddam mineralis cinabaris ponderosissimæ, ac longè artificiali rubicundioris: Imò etiam quæ usque adeò transparens ac dilucida est, ut non minoris pretii, at majoris etiam ipso auto æstimetur: quæ per se & citra illam præparationem aliam, quàm qua naturæ coctionibus temperata est, remedium est nobilissimum, & admirandarum virium adversus minores epilepsias aut analepsias: sed verum præcipuè est specificum vertiginum, tale à multis magnis Philosophis Chymicis in Germania agnitum, à quibus hoc remediū, tanquam insigne arcanum, magno habetur in pretio, cujusque ego beneficio cum Dei gratia, quatuor aut quinque egregios viros vertigine liberavi, vel unica hebdomada, quatuor aut quinque ad summum dosibus exhibe-

hibitis, etsi malum hoc vertiginosum usque adeo interdum exacerbaretur, ut iudicium omne ægris eriperet.

Formulam habes in Pharmac. sub titulo Tragematis ad vertiginem. Cratonis.

CAP. XI.

De Antimonio.

Antimonium ad raucedinem usque allatrant censores, tanquam exitiabilissimum omnium venenum carpentes ac repudiantes: quorum mendacia ut diluantur, rationesque eorum excutiantur, nunc nobis onus incumbit: ostendemusque, quam à veritate alieni desleant, si extracta ab ipso remedia, & ut par est apparatus, varia ac admiranda, incuratione variorum ac deploratissimorum affectuum, infinita alia vulgaria subsidia multis studiis post se relinquere, apertum fecerimus. In eo enim sunt sexcentæ proprietates, variæ ac præstantes, ut præparantes, expurgantes, vomitiones concitantes, & id genus alia, ut nunquam satis laudari queat hoc medicamentum. In cuius defensionem non abs te *Matthiolus*, in huiusmodi ignaros ac pertinaces Medicos inuictus est: cui tantæ est astimationis, ut manum Dei ipsum vocitet, tanquam ecelitus emissum, adversus gravissimos hominum langyores universale subsidium.

In primis autem videamus, quid antiqui de metallico hoc inviduo scripserint, & quo jure novi isti Censores in venenorum ordinem referant, perpendamusque, quibus facultatibus præditum ipsum veteres

dixerint, quas præparationes illius, usum & adaptationem admiserint, ut æqui ac judiciosi lectores omnes oculis ipsis notent, quam externa huius medicamenti anatomia, ex solo suo cortice antiquis cognita, præ interiore à veris Medicis nobis tradita, mutila sit, & prorsus inanis ac nulla.

Dioscorides lib. 5. c. 59. ubi loquitur de electione ac bonitate antimonii, hæc subiicit: *Quod ad facultates eius & proprietates attinet, vim habet astringendi, & meatus corporis obstruendi, refrigerandi, excrescentias carnis absumendi, cicatrices obduendi, mundificandi oculorum ulcera & sordes.* Sub finem præparationem remedii attingit, quam *Oribasius* inter veteres Græcos ex ipso *Dioscoride* mutuatus in suum opus medicum transcripsit, collect. lib. 14. *Crematur stibium, inquit, crusta ex farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec crusta in carbonem abeat. Ab igne semotum, lacte mulieris, quæ marem peperit, aut veteri vinore stringitur. Vritur etiam succensis carbonibus perflatum, donec igne deslagret. Si enim plusculum uratur, in plumbum transit. Lavatur ut cadmia atque, et sunt qui ut plumbi recrementum lavent.*

Atque hæc est elegans eorum præparatio, quæ non mihi soli, sed multis aliis rillum præbeat, ni responsione mea Antiquitas excusetur, quæ quod novit, nobis candidè imperita est, ultra progredi minime habilis.

Qui autem Antimonium fusionem in plumbum mutari autumant, satis testantur, se parum in rebus metallicis versatos. Potuerunt illi quidè

Pppp 3 violen-

Veterum opinio de antimonio.

violentiore calcinatione & ignitione portionem quandam antimonii in regulū transeuntem observasse, quod metallum quidem referat, at plumbum non sit, ut quod fragile sit & in pulverem reductile, divetisæque admodam naturæ ac proprietatis. At in hoc quoque, ut in reliquis, excusationem merentur.

Galenus de simplicium medicamentorum facultatibus 9. post Dioscoridem de Antimonio scribens, quædam verba de facultatibus ejus facit: *Stimmi*, inquit, ad facultatem desiccantem adiunctam habet astringentem: quamobrem & ocularibus medicinis commiscetur. & illis scilicet, qua conformantur in collyria, qua vocant, & siccis, qua utiq; collyria sicca cognominant.

Paulus Aegineta lib. 7. de re medic. Oribas. medicinarum collect. lib. 15. Aëtius terra 1. ser. 2. c. 72. unius Galeni sententiam & verba propemodū ipsa de antimonii facultate sequuntur.

Actuarius lib. 6. meth. med. de eo scribit, quæ sequuntur: *Stribium* vero, quod nuncupatur, si non est lotum, validam præ se fert astringentem vim: vorum ubi eluitur, retunditur adeo, ut ferè sit morsus expers.

Hactenus de Antimonii facultatibus veteres scripserunt, unde venenatum medicamentum, aut inter exitialia collocatum, inferri non potest, quam adstringentis potius, quam rodentis facultatis à veterib. iudicetur.

Obiisio.

Si quis excipiat, ab eo graves & laboriosos vomitus concitari, in vitium etiam translato: in promptu

responsio est: magnam veteribus injuriam fieri, qui ignorantia illos arguat, ac incertam detegat, quod cum ignota his fuerit vis ejus vomitrix ac purgatrix, pronunciaverint omnes, contraria, hoc est, astringente facultate polletere, vel etiam ante præparationem aut ablationem, qua, ut vult Actuarius loco jam citato, ista retunditur, ut ferè sit morsus expers.

Nec tamen idcirco facilè concesserim, usq; adeò exitiale esse medicamentum & venenum, quod vomitum cieat. Quid enim helleboros, ac præsertim album, gravium symptomatum pernicie superat? At tamen vel ipse helleborus albus ab antiquis in usum medicum assumptus est, ac in specificum epilepsiarum auxilium administratus.

Idem de *thapsia*, *bryonia*, *pane porino* aut *cyclamine*, *tithymallis*, & id genus aliis medicamentis, vomitum cum magna etiam perturbatione concitantibus, nec tamen à multis cõpositis purgantibus, electuariis exclusis, quæ variis morbis succurrunt, dici potest.

Quicquid sit, à venenatis medicaminibus antimonium excepit Dioscorides ac Antiqui, nec in ordine virulentorum illi retulerunt, ut thapsiam, helleborum, & id genus alia, quæ recentuimus: quibus si in medicina usi sunt, longè potiore ratione antimonium, quod mox disiecturi sumus, usurpare liceat.

Basilus Valentinus, monachus ordinis S. Bened. sumus Philosophus & Vera Antimonii Medicus in libris suis, longè ante natum Paracellum, Germanico, ^{præ-}idio:

paratis-
nes à Ba-
filio Va-
lentino
monacho
traditur.

idiomate conscriptis, quinquaginta remedium genera ex Antimonio edocet: Unde constat, quantam industriam olim hic vir, nec non alii politici ingenio præditi adhibuerint, in optimorum remedium peruestigatione: quæ consecuti, magni fecerunt, & pretiosi loco thesauri habuerunt.

Eccur igitur nunc Antimonium, tanquam lethale venenum rejiciatur, cum certum sit, eius usum in præcipuis veterum antidotis non fuisse improbatum? Vide Antidorum è zingibere, à Myrepsò descriptam: quæ, juxta eundem autorem, confert plutum apoplexiæ, mania, & quartanæ febrî: in hac lapidis lazuli, & lapidis Armenii drachmæ tres: & tantundem lapidis Antimonii, omnia tamen cruda, & impuratum adhuc plena, ingrediuntur.

Sed audio nonnullos hic inferre, pro Antimonio artimonium esse legendum: Artimonium autem idem significare ac pyrethrum. Sed quàm præpostera & sinistra hæc sit interpretatio, Leonhardus Fuchsius vir doctissimus & celeberrimus, conspicuè demonstrat in versione Myrepsi ultima: qui præterquam quod antimonium, ex sententia Serapionis, lapidem appellet, nominatim insuper stium id esse, in commentariis addit. Pyrethrum autem, quantum differat à lapide, & ab ipso stimo, nemo non novit. Taceant ergo in posterum illi, qui vocabulum hoc in alium torquere sensum conantur, quàm Fuchsius, summus ille vir, id ac-

ceperit: cum quo hic errare malo, quàm cum nonnullis inferioris notæ benè sentire.

Quo fit ut non possim non mirari nonnullorum Medicorum ingenium, qui stibium venenum esse mortiferum contendunt. Si quidem se medicos esse profitentur, miror quidem eos hæcenus non observasse, rara admodum, vel fortasse nulla reperiri medicamenta, alvum elective exsolventia, tam præcis, quam recentioribus medicis usurpata, quæ venenosam vim non sortiantur.

Hæcenus de Antim. facultatibus veterum scripta vidimus: Recentiorum autoritates non pauciores adduci possent, sed quorsum? Vel sola enim autoritas Matthioli sufficere potest. Hic ubi admirandas aliquot curationes ac effectus vitri antimonii, cujus tunc temporis solius cognitionem habebat, descripsisset, virtutum quæ historias aliquas recensisset, tandem post admirandam medicamenti celebrationem addit hæc verba: Idcirco satis mirari non possum quorundam Medicorum sententiam, qui antimonium lethale venenum esse autumant. Cum enim medic. n. m. profiteantur, nonne satis norunt, nullum dari electione purgans medicamentum, quo & antiqui & veterici utuntur in purgationibus, quod suo careat veneno? En utrumque, helleborum, omnes tithymali species, pituisam, elaterium, colocynthidem, euphorbium, thapsiam, scammonium, thymelaam, & inter mineralia lapidem Lazuli, lapidem Armenium, aris scoriam (quam in usum quotidianum usurpabant veteres ad-

versus.

versu hydropisim) suis venenatis qualitatibus copulata isthac omnia, quis negare audeat? Quid de sandaracha (addit) exitialissimo veneno dixerint, quod tamen in pilulas ex melle Asthmaticis prescribit Dioscorides, ut & Avicennas usurpat Arsenicum? Sed de ejusmodi pertinacibus Medicis satis dictum sit (inquit) qui antimonium criminando, longe perniciosiora indies medicamenta usurpant. Antimonij enim usum ritè ac legitime administratum, curaticum miracula potius quam seculi ostentat. Tandem infert illos & iudicio & ratiocinatione sana plurimum valere, qui chronicis morbis ac desperatis, sive pituitosis, sive melancholicis, antimonium prescribunt, Manum Dei ipsum vocans.

Eadem cum docto Matthiolo & sentimus & inferimus aduersus pervicacissimos nostros & ignarissimos Censores: quibus tamen videre licebit, nisi bardis & asinis fuerint stupidiores, nec citra admirationem, non vomitiva illa & laxantia medicamenta, ex solo antimonij vitro protitata: at varia purgantium genera, quæ vel perniciosissimis, corruptissimis, ac venenosissimis humoribus cum electione etiam, citra omnem molestiam, sed quàm lenissime vacuandis aptissima ac tutissima sunt, ut quæ etiam lenitate ac facilitate vulgaris ac quotidiana lavativa superent.

Quin & ex eodem diversa mundificantia sanguinis, sudorifica, corroborantia ac instaurantia, in pulveres, liquores, olea, extractiones, essentias, tincturas parari constat. Deniq; tanquam alterum Protheum, varias formas & naturas

identidem induentem admiramur: qui pro varietate figurarum, quas in præparatione assumit, varietatem etiam curationum diversorum morborum gravissimorum ac deploratorum exhibet.

Vel sola igitur tanti viri auctoritas sufficere deberet, ad redarguendam illorum opinionem, qui antimonij vitrum adeo deleterium esse opinantur. Addit insuper autor duas historiolas, ad majorem veritatis confirmationem: quarum altera est de Georgio Hants'ho, per celebri medico, qui pette conflictatus, vitri illius usu convaluit. Altera est de Andrea Gallo Tridentino insigni quoq; medico Ferdinandi Archiducis Austriae, qui, cum in gravissimum incidisset morbum, & morti proximus, nihil præsum opis à vulgaribus sentiret pharmacis, ex desperatione quasi ad antimonium confugit, & auctoritate Georgii Hants'hi, qui non empiricus, sed celebris erat medicus, & qui experientia propria edoctus, antimonij usum jam antea satis comprobabat, fretus, sumtis tribus eius vitri granis, statim per vomitum, ultra quatuor uncias puræ puræ cholerae evomuit: ex quo uno actutum levatus, paulo post integræ sanitati restitutus fuit.

Addo insignes aliquot medicos, Hippocraticæ medicinæ addictos, & neutiquam Paracelsistas, ut vocant, qui antimonio utebantur: non tamen in substantia sua crassa, sed per infusionem, at singulari quodam artificio præparatum: Inter hos occur-

occurrit *Theodorus Zwingerus*, felicitatis memoriam, singulare seculi nostrilumen, nec non summus ille vir *Felix Platorus*, qui in inclita & antiqua illa Rauracorum Academia, primarii medicinae Professoris sive Archiatri officium maxima cum laude & dignitate gessit: hic inter alia sua arcana medica antimonio non postremam tribuit locum: quod ad peculiarem quandam modum, non cuivis cognitum, ab ipso preparatum, & tempore opportuno exhibitum, nullam omnino noxam aut perniciem corpori intulit nec malam in partibus diathesin, ut falso quidam cavillantur, post se reliquit.

Sic veritas temporis filia tandem nobis nata est, & hominum ingenia illustravit. At tempus est, ut indicemus, quam maturiore iudicio, *Hermetici*, ac in primis magnus ille chymicus *Theophrastus Paracelsus*, naturam, essentiam & qualitates omnes antimonii expedierint, ac in partes omnes artificiosè dissectuerint: *iusalem* nempe suum, in sulphur & mercurium, utque longè alias ejus preparationes docuerint, quam ustiones & lotiones vulgates, quibus ipsum redderent collyriis, antiquorum more, opportunum.

Quin & indicandum est, ut *Hermetici* in eo alias exquisitiores virtutes, & singulares proprietates observaverint ac detexerint: utque astrictionum umbratili loco, contra omnis generis vomitiones lenes, moderatas, & longè illis tutiores, quæ ex helleboris aut ære usto cien-

Tom. II.

tur, minoreque molestia vacuantes patefecerint, ac ex eo eruerint: licet illis Antiqui uterentur, & infantibus etiam, ut supra diximus, exhiberent. Quin & ostendemus, varia in eo, eaque suspicienda, attamen lenia, benigna, & citra nauseam laxantia præsidia reperta, ut hac ratione catholico, diaphœnico, hieris, tripheris, electuariis, Indis majoribus & minoribus, confectioni hamech, & similibus antecellant. Ex nostris enim descriptionibus & experientia constabit, si antimonium purgationi alvi adaptemus, omnibus corruptis ac venenosis humoribus electivè repurgandis esse idoneum: siquidem ejus virtute ac facultate tota sanguinis massa declaratur ac repurgatur, citrà vehementiorem caliditatem, quam nullam infert, quàm vel ipsi linguæ sit insipidum, aut gratum potius palato ac suave, quàm secus, leniterque, contra aliorum medicamentorum molestissimè agentium morem, vires suas exerrat.

Docebimus præterea varias illius preparationes, ac præstantes virtutes diaphoreticas, quæ mirabiliores, quàm hydrotica alia omnia *Guajacina*, aut cætera id genus, effectus producant: imò etiam in diversas alias figuras commutabimus: in corroborantia nempe medicamenta & alexipharmaca, longè utique aptiora & utiliora ad necesse vitæ nostræ tuendum, & vires corporis corroborandas, ac venena omnia ab eo excludenda, morbosque pestiferos, omnibus aliis confectionibus *Alchermes*, de hyacyntho, *mithridatis*

Qqqq

&

& theriacis. In hoc denique metallo individuo videndam exhibebimus universalem medicinam, medicinarum medicinam, & admirandorum aut miraculorum ipsura miraculum, seu mirabile mirabilium.

Sed ad rem ipsam jam descendamus, & veritatem verborum nostrorum confirmemus propriis experimentis, tum alienis, quas ex doctissimis quibusvis Medicis & Philosophis Hermeticis, eorumque scriptis ac colloquiis, mutuati sumus, & adhuc mutuabimur; super varias ac admirandas præparaciones, remediaque, quæ ex antimonio proliciuntur.

Ripleus, Northon, Isaac Holandus, Paracel. Ruspessia, Basilus Valentinus ord. nis S. benedicti. & inter alios omnes Paracelsus, seu. super alia omnia metallica, Antimonium collaudarunt ac celebrarunt: hic adæquans ipsum in suis Archidoxis, & libris de vita longa, quam plurimisque aliis locis, primo enti auri: quod mirum in modum in omnibus ejus partibus, & ubique sedulo examinavit, nihil unquam sibi habens ipso commendatius, ac præferim mercurio ejus & sulphure. Docet enim ipsum Antimonium ex purissimis perfectissimisque mercurio & sulphure prognatum, sub vitrioli genere in metallicam formam atque splendorem.

Quin & lib. 3. de vita longa, cap. 6. de infinitis aliis ac admirandis virtutibus testatur, quæ in eo delite-
scunt,

Antimonium, inquit tom. 4. pag. 105. restaurator est, & renovator omnium virium corporis. Et lib. 6. Archidoxorum de magister. fol. 36. Antimonium, ait, curat leprosos, morpheam, scabiem, leoninam elephantiam, tyriam, &c.

Ibidem addit: Cum materia antimonii sit spoliativa & mundificativa, hinc fit, ut corporis impuritatem non secum absumat, quam aurum & argentum ab ipso depurari videntur. Inprimis autem, præter opinionem, curat id ipsum lepram.

Et alibi, tomo nempe 6. cap. 308. Antimonium omnes morbos tollit, & vires amissas restaurat & renovat. Et eodem tomo, pag. 107. Quinta essentia, magisterium & primum ens antimonii corpus mundificat à lepra, renovatione & instauratione perfecta. Et ibid. pag. 109. Primum ens Antimonii: tantas habet virtutes, ut omne id, quod contingit, transmutet: omnia, quæ ab humore radicali enascuntur, separet, & ex fundamento corpus renovet.

Et tomo 4. pag. 70. Magisterium Antimonii est confortativum in caduco. In eodemmet tomo, pag. 356. Tanta est vis antimonii, ut gravissimum caduci paroxysmum curet. Et pag. 84. 85. & 88. Quinta essentia Antimonii curat vesaniam. Eadem est confortativum in contracturis. In eodemmet tom. pag. 104. & pag. 91. Oleum antimonii præservat ab omnibus speciebus amentia, ut flores bene preparati præservant à lepra, tomo 5. pag. 273.

Si omnia, quæ de eo ejusque facultatibus ac virtutibus prædicantur, huc.

huc vellem transcribere, nullus unquam fuerit finis.

Restat ut præparationum diversarum, ac variorum remediorum documenta & artificia aggrediamur, quæ ab ipso Paracelso, aliisque compluribus, ante & post ejus ætatem, doctis viris edocentur, nostrumque ipsi symbolum ac talentulum conferamus, prout aliquando ipsi manibus paravimus, composuimus, & in usum felicissimè retulimus.

Præparata:

i. Vitrum Antimonii.

Vitrum antimonij etsi laudes suas quoque mereatur, quas Matthiæolus, ut supra relatam est, summo opere deprædicat, qua ratione & Empiricis, Chirurgisque nonnullis notissimum, usitatissimumque exestit, qui ejus grana, v. vj. &c. in vini haulta per noctem infundunt, atque infusionem decantatam mane hauriendam exhibent, adeoque vomitus ac sedes concitant: At tamen ob violentiam operationis raro citra correctionem à Medicis in usum accessetur. Unde Author noster inquit:

Sanctè testari possum, me nunquam antimonij vitri usum fuisse. In vitrificatione enim non consistit vera ejus præparatio: quam omnes veri Philosophi improbant. Scio tamen, infinita remediorum genera ex antimonio præparari posse: multosque novi in Germania per celebres medicos, qui vitrificato antimonio, ad vomitum ciendum, feliciter cum successu utuntur.

Vitrificatio antimonii improbat.

Verum ab illis interdum ita præparatur, ut vomitum citra ullam molestiam: interdum, solam salivationem provocet. Neque contemnenda est illa purgandi ratio, olim Hippocratis tempore admodum frequens & usitata.

Ex eo porrò varia purgantia parantur, quæ morbum ejusque causam, citra vehementem corporis perturbationem, radicitus tollunt. Varia quoque; hydrotica, diuretica, imò roborantia & Bezoardica, magnæ virtutis remedia, ex eodè conficiuntur.

Nec mirum id videri debet, tot tamque contrarias facultates unico subjecto inesse. Vera enim scribo, & quæ ad oculum, si res postulet, demonstrare possum. Perinde ac notum est omnibus, in Guajaco tres diversas inesse proprietates: diureticam nempe in spiritu acido: sudoriferam in oleo: cujus guttæ aliquot cum vino aut jusculo infusæ exhibentur: & vim purgantem in sole: cujus unus vel duo scrupuli, cum aqua propria, seu liquore acido, pro dosi sufficiunt.

Quod si antiqui & Antecessores nostri non satis comprehenderint, tot diversas naturarum proprietates in unico contineri subjecto: num propterea rei veritas tollitur?

Veteres ne per somnium quidem cogitarunt: ipsum antimonium, cum tam nigri coloris, tamque terrenæ & crassæ sit substantiæ, in vitrum candidum, & pellucidum, instar crystalli, & rubrum instar rubini, sola calcinatione & fusione transmutati posse: neque, opinor, suspicati sunt unquam, in eo tam insignem latere purgandi

Qqqq 2 vim:

Varia antimonii proprietates, pro varia eiusdem præparatione.

Tres diverse substantiæ in Guajaco, non secus ac in antimonio.

vim: sicuti certò constat, illud in exigua dosi, 4. tantum aut 5. granorum, in vino vel aqua maceratum, & sumptum, tanta vehementia corpus turbare, ut tam superne, quam inferne, valentissimè purget: ponderis & virtutis quantitate non imminuta, quoties enim idem denuò infunditur, toties novam purgandi vim liquori impertitur, citra virium ponderisq; imminutionem. Hinc liquet ejusmodi operationes planè contrarias esse adstrictioni, quam ipsi attribuunt veteres: qui ab externa anatomia, ejus superficiei tenus depinxerunt qualitates.

Sed valeat vitrum istud: quamvis Empirici in medicorum opprobrium, sæpè gravissimos & desperatos plane morbos eodem sanant.

1. Sulphur Antimonii.

Decoquatur Antim. pulverisatum cum capitello præparato ex Tartaro calcinato, aut cineribus clavellatis, & calce viva, per horæ unius spacium. Tum finito illud infrigidari affundendo tantillum aceti & rubor quidam apparebit supernatans, quem colliges: post rursus ebulliant per horam unam aut alteram: iterùmque refrigerentur ac denuò, quod supernatavit, collige, id toties iterando, donec rubor nullus amplius appareat. Est enim sulphur Antim. quod exiccatur igne lentissimo ad usus bonos servabis.

N. Paratur itidem ad id opus lixivium ex Tartaro & nitro, aut ex calce viva & cineribus parato.

2. Sulphur auratum.

Crocus metallicus (Sulphur auratum) ex Magnesia Saturnina (sic enim Chymici vocant) conficitur: ex qua Magnesia, prius cum tartaro & sale petrae pars illius Mercurialis à cæteris separatur, & seorsim reservatur, ut ex illa remedia quædam præstantissima, inferius nobis describenda, conficiantur. Ex fecibus autem ejusdem, lixivium rubicundissimum sola aquæ ebullitione comparatur, quod tanta est virtute donatum: ut argentum aureo colore perfundat.

Sulphur solare, ex ejusdem Magnesiæ lixivio, aceti beneficio, sensim & guttatim tantum infusi, secer nitur, secretumque pluribus ablationibus ita mundatur, ut nihil in illo falsedinis remaneat. Sulphur istud ad ignem lentissimum desiccatur, calcem auri quadantenus repræsentat, quod si præterea ad scrupulum unum (scrupul. s.) exhibeatur, & cum aqua aliqua Bezoardica commisceatur: sudores mirificè provocabit, & excellentissimum, tam ad præservationem pestis, quam ejusdem curationem, remedium largietur.

N. Simul movet vomitum.

2. Crocus Metallorum.

Crocus metallicus purgativus ex eadem Magnesia conficitur, quem nos alio nomine, post Martinum Rulandum, Crocus metallorum appellamus. Istud autem metallicum cum æqualibus salis solis sulphureæ

naturalis partibus permisceo, permixtumque philosophicè calcino: sive ut clarius rem totam adaperiam, ad illius calcinationem nullo alio igne, nisi prædicti salis sulphurei uxor: calcinatum demum in materiam redigo, quæ jecoris ipsius colorem referat. Illa autem materia in pulverem quendam rubicundum redacta, Crocum Metallorum idcirco denominat, quod prædicta Magnesia illorum radix, & quasi primum ens deprehendatur, utque præterea à Crocis aliis, qui tum à Marte, tum à reliquis metallicis educuntur, secretatur. Paulò post, inferius capite de Curatione, præstantiam remedii prædicti referemus, quod in vino vel aliqua convenienti, ad dosin sex, aut septem granorum propinatum, purgativum est excellens admodum, & specificum contra Pestem: in eo præsertim; quod dulcem vomitum, ad talis morbi curationem plerumq; necessarium, ut suo nos loco dicemus, excitat.

Crocum Metallorum virtus.
In descriptione Croci metallorum, qui non modo facile præparatu, sed etiam utile multum & præsens contra morbos omnes Epidemicos remedium suppeditat, aliquandiu tradenda immoratus sum: ad pondus septem aut octo granorum in infusione, prout supra monuimus, nec sine fructu exhibetur. Quosdam enim magis per vomitum, alios verò per alvum magis expurgat: id tamen totum sine ulla sit naturæ perturbatione, imò verò cum magna ejusdem spe & subsidio, febrem omnem pesti-

lentialem, & morbos contagiosos expugnat. Hujusce meæ assertionis fidem faciunt innumera propemodum experimenta, quæ meam nunquam expectationem eluserunt.

Illustrissimi Herois ac D. D. Ducis de Buillon Pharmacopœus nomine Fromant, à me anno tantum elapso impetravit, ut decem aut duodecim uncias, quas illi meo Marte parandas ex eodem Antimonio curaveram, in Turenna Vicecomitatum, peste lævissima conflictatum transmitterem. Remedium illud una cum formula qua foret assumendum ad D. de Vassignac, totius regionis & castelli gubernatorem, direxit, qui majorem illius partem vicinis circumquaque Chirurgis impertitus est. Quid autem præstiterit hac in re nostrum metallicum, paucis innuit Epistola à prædicto D. de Vassignac, ad Pharmacopolam missa, quam placuit à Gallico in Latinum commutare, & hoc loco inferere:

Accepi per D. Fouchet duas pyxides, quas ad me transmittere placuit. Ut semel recepi confestim partem quandam illarum per totam viciniam elargitus sum, juxta monitionem in literis, ad felicem illarum usum docendum, adjectam. Quatuor aut quinque Chirurgi aliquam ex illis partem acceperunt: ex illis duo, successus admodum prosperos renunciarunt, & testimonium egregium de pulvere subflavo reddiderunt: quem, remedium plus divinum quàm humanum, quoniam intra unius rei spacium ita quos-

Qqqq 3 dam

*Experientia
Auctoris
circa crocum
metallorum
notanda.*

dam à febre pestilenti liberaverit, ut nihil tamen virulenti ex illorum corporibus subortum sit. In aliis vero tabo pestifer duabus post sumptionem horis innoxius apparuerit. Hujusque prædictarum literarum tenor.

Antimonium diaphoreticum.

Crocus Metallorum (Magnetia calcinata) in pulverem redigatur & philosophicè iterum cum eodem pondere salis sulphurei (nitri) calcinetur, ipsaque per tres vices calcinatio iteretur: postea abluiones, ac fixationes ordinariæ per quatuor aut quinque dies in furno Athanoris usurpentur. Exinde conficies materiam quandam, ad colorem florum alborum proximè accedentem, nullius prorsus saporis: cum tamen præstantissimum sit sudorificum bezoardicum, ad dosin, viginti aut triginta propemodum granorum, cum aqua quadam accommodata, exhibitum. Et quoniam hoc sudorificum, ad curationem omnium potissimum morborum epidemicorum præstantissimum est: propriè bezoardicum id Metallicum appellamus, quod aliquando præterea sensim & occultè, non exiguas, in purificando, & instaurando naturæ balsamo radicali, præstat operationes atque virtutes.

Flores Antimonii diaphoretici.

E floribus Antimonii rubicun-

dis, remedium quoddam excellens purgativum & vomitivum simul extrahitur, quod pestibus aliisque morbis quos à sua origine vomitus comitatur innoxie dari potest.

Hoc v. remedium ea ratione non reddetur vomitivum, si flores prædicti cum sale petrae figantur, vel cum sale communi sublimentur. Tunc enim benignè hoc pharmacum expurgas, & in dosi granorum paucorum in vino albo, aut aqua Card. bened. aut alio liquore convenienti maceratorum exhibitum, non parum contra febres pestilenciales & id genus morbos excellit.

Oleum Antimonii.

Antimonium saccharo & alumine misceatur, imponanturque omnia in Retort. vitream. Subjicies ignem per 4. aut 5. horas lentissimum, quem postea augebis. Manabit oleum sanguinis instar rubicundum.

N. Oleum antim. elicitur multis modis, eaq. omnia ad curanda cancroso ulcera multum proficiunt.

Tinctura.

Cape tantum quod est purum in Antimonio, hoc ipsum extolle ter, dando ignem sublimationis, quo sublimetur totum sine ullo capite mortuo: sic obtinebis totum ipsius (floris) sulphur cum proportionato Mercurio, quod verum *lilium* dicitur: istud in reverberatorio vase hermetice clauso decoque, dando gradus ignis donec albefiat, & rubini tandem

Bezoardicum
Metallicum
quid sit.

tandem color appareat, ex quo cum alcoole glaciati *corneoli*, ut supernater octo digitis, extrahes pretiosam tincturam, quam circulabis in pelli-cano, ad perfectam usque gradua-tionem & fixationem.

Vires.

Tinctura illa expurgat atrum sanguinem & vitiosos quosque humo-res, idque sine evacuatione mani-festa, sed sola pravorum humorum correctione.

Antimonij Panacea.

Regulus Martis stellatus cum sale so-lari, (i. e. ✱.) prius ter cum sale martiali (i. e. à *S. sublimato*) exaltato, sublimetur bis terve, habebis flores rubros, qui edulcen-sur optimè, & ad lentum ignem exsiccati, à colibotare tertio denuo eleventur.

Hoc facto, jam habes tuos flo-res spiritu Martis & vitrioli impræg-natos, blandè purgantes, & ad febres omnes intermittentes extin-guendas, variosq; morbos eurandos, conferentes ac summe utiles, quos serva.

Fixatio
salis ar-
mon.

Insuper Armoniacum salern, cum equali calcis viva quantitate, fortissimo igne tribus iteratis vicibus calcina, singulis vicibus aqua calida ipsum salern separans, idq; per dissolutionem, filtrationem & coa-gulationem, reassundendo semper recentem calcem ad unamquamq; operationem, dum armoniacus sal figatur, & liquabilis red-datur instar metalli.

Hic fusus sal in humido ponatur, qui brevi in pellucidissimum liquorem converte-sur, quem mundificabis, in tribusq; ejus par-

tibus paulatim solves partem unam mercu-rii methoorizati, ac ea ratione essensificati, ut in crystallum adducatur, qui Venetianum vitrum amuletur. Haec dissolutione charta grisea non conglutinata tota imbibatur: charta sic persusa matrasso vitreo includa-tur, cum suo alembico & recipiente: ex qua liquorem mercurialem igne arene elicito, quem rellificabis, ut dilucidissimus odoriq; fragrantissimi ac gratissimi moschum redo-lentis, eriteat.

Is tum etiam jam per se sudori-bus ciendis in Luc Venetea aptissimi-mus est.

In eadem aqua aut liquore, unam aut alteram unciam praedictorum florum dissolve per cohobationes varias: reassun-dendo toties recentem aquam, aut novum liquorem, donec totum sit solutum: atque hanc solutionem à suo menstruo non segre-gatam servabis.

In eodem menstruo seorsim per larum orientaliū ℥j. dissolvito, cum ℥ss. pul-cherrimi ac rubicundissimi coralli, qua fa-cile in eo liquore solventur, utramq; hanc solutionem demum cum dissolutione tuo-rum florum coniungito, ac cohobationibus identidem per quatuor aut quinq; dies repe-tito, singulis vicibus destillando ac reassun-dendo liquorem, idq; quater, quarta destil-latione ad siccitatem usq; facta: donec per le & corallia una cum floribus praedictis opti-mè juncta, insorta & incorporata in subti-lissimum ac spirituosissimum pulverem omnia redigantur.

Huic mixtioni adde tinctura solis facta, ut paulo post dicemus, ad drachmas duas: ac in omnibus tandem superfunde vi-ni spiritum alcoholatum, qui cohobationibus per biduum aut triduum iteratis, tandem

sepa-

separetur, ut panacea nostra antimonii fundo relinquatur, admirandis virtutibus ac proprietatibus prædita.

In usu & administratione infantibus & parvulis exhibetur trium granorum quantitate, adolescentibus & ad ætatem virilem proVectis granorum septem: robustioribus ad 8. 9. aut etiam 10. administrari potest ex vino albo; aut congruo alio liquore, in quo uno momento pulvis solvitur.

Hæc medicina ut plurimum insensibilem operationem exercet, interdum per sudores tantum, interdum leniter alvum laxando, urinas provocando, omnia citra molestiam aut perturbationem præstans. Sed sæpius sola humorum correctione, instauratione ac corroboratione balsami radicæ agit, quàm ulla alia aperta vacuatione aut alteratione sensibili. Atque ut paucis dicam, universalissima est medicina, omnibus ægrotudinibus vel deploratissimis etiam, ut epilepsii, apoplexiis, paralytibus, omni hydro-pilis generi, cachexiis, hysteriis affectibus, atque id genus aliis.

Juxta morbi gravitatem & magnitudinem per 12. vel 15. dies exhiberi debet: quod vel etiam vitam producere in multos annos potest (volente Deo) sanitatem tuendo, & corpus à variis morbis conservando, si vel semel tantum in mense de ea medicina sumatur.

Antid. Panchrestos Antimonij.

Re. Flores reguli Martis rubros, hos reverbera vasi vitreo infernum dicto, ac firmisimo luto loricato impositos, ac quo nihil

prorsus expire possit. Maneat vas in Athanoris reverberio ad tres aut quatuor dies. Quo factò, tincturæ cum aceto radicato extrahatur, recens semper materia re-affundendo & extillando, dum nullum amplius tincturæ colorem imbibat. Separetur menstruum à tincturæ, quæ postea vini spiritu alkalisato persusa juxta artem extrahatur, citra separationem spiritus vini. Hujus exhiberi possunt aliquot guttæ in jusculo aut liquore congruo dilutæ. Totam enim sanguinis massam emundat, morphæam, lepram, scrophulas, lucem persanat, instaurationem & auget nativum calorem, visciditates ventriculi absorbit, ac corpus omnibus recrementis expedit. Colicis acutissima est medicina, nec non præfocationibus matricis, si reguli Martii loco regulus Jovis substituatur ad hujusmodi flores parandos. Poterit etiam à tincturæ vini spiritu segregari, si ita videbitur, ad siccitatem usque, eaque variis aquæ distillationibus identidem repetitis exerceri & dulcorari, & tandem siccari, pulveris dosis fuerit trium aut quatuor granorum.

Antidotus Pantagogos.

Re. Reguli Martis aut Veneris calcem optimè paratam & calcinatam, ut artis est; hanc quàm poteris optimè dissolves cum salis gemma fusibili mercuriali spiritu omnia ad aliquot dies postea putrefacta & digesta per singulos ignis gradus, ac tandem per violentissimum distillentur: quæ crassum reddent oleum, quod rectificatione attenuandum & subtiliandum erit, ac iterum distillandum, crassiores faeces segregando à puriore

purior liquore. Huic addes optimum vini spiritum, circuloando omnia. postea destillando, ita ut semper crassiores faces amandentur, at ter aut quater sic destillationes iterentur. Atque servetur hic liquor accuratissime, tanquam utilissimum omnibus morbis remedium, cuius gutta ad alterandum, vacuandum, alioque curationum scopos complendos potentior est centum lagenis herbarum decoctionibus referis, nec non ipsius de rhabarbaro potionibus; siquidem hæc sanguinem repurgat, appetitum sopitum excitat, ventriculum aliaque nutritionis viscera corroborat: funditus evellit cachexiarum radicem ac procul amandat, nec non melancholias hypochondriacas: adversus icterum & omnis generis arquatos morbos ac hydropes specificum est medicamentum, leniter purgando, ac urinas provocando: nec majore duarum guttarum dosi singulis vicibus opus est, ex aliquo convenienti liquore: modo ad aliquod tempus singulis diebus, aut alternis eadem dosis propinetur, habita morbi magnitudinis & virium ægotantis ratione. Potest etiam hoc remedium in præcipitatum & calcem albam, rubram, imò etiam flavam redigi, cuius tria aut quatuor grana in dosin sint satis.

Antidotus ζωφιλῶ.

Accipe de antimonii minera, que ex Ungaria asportatur, quantum voles: hanc in calcem, ac si in vitrum esses liquaturus, adurito. Postea ut magis attenuetur, & dissolutioni aptior fiat, cum

Tom. II.

alba fuligine mercuriali sublimetur, deinde edulcoretur: et superfundes, ut crescat eius virtus, & facilius solvatur, acetum philosophicum ex acido liquore voris seu manna celestis cum eadem metinera per digestionem & fermentationes philosophicas factam & præparatum. Omnia deinceps ponantur in Bal. Mar. ad satius diuturnum tempus, ac donec philosophicum acetum rubicundissimo colore tinctum conspiciatur, quod simul etiam sensim, ex interiore superioris minere aut magnesie Saturnina saccharo, edulcoretur. Huic materia tam crebris ac iteratis vicibus acetum recens superfundito philosophicum, dum nullus restet tinctura color in materia fiat: per destillationem separatio ad seccitatem usque. Pulveri jam crebris destillationibus ex aqua nubis edulcorato, adde præstantissima aqua vita ex corallis prolecta q. s. ex qua tincta colorem rursus extrahere pellucidum ac diaphanum, rubini coloris amulum.

Post varias eius corroborationes ac circulationes proprias, & ad attenuationem maioremque subtilitatem necessarias, omnia igne fortissimo ac vehementissimo urgeto, idque etiam in vitro & non observatis miriorum ignium gradibus: cum cum aqua vite coralliorum, oleum ipsum antimonii rubrum, suave & exquisitissimum extruderetur, verum vita balsamum nunquam satis laudandum vel commendandum. Cum ipsa vita aqua & in ea relinquere potest, citra separationem, si lubet: aut ex eo aliquot guttas immiscere pro dosi, vino aut liquori ei morbo, cui velis succurrere, congruo: quales sunt liquores liliæ convallii, la-

Rrrr vendu-

vendulæ & calendulæ pro epilepsii,
 apoplexiis & paralyfi: qualis & aqua
 theriacalis adversus pestiferos & con-
 tagiosos morbos: nec non ad lepram,
 morphæam, luem, scrophulas, & id
 genus alios affectus curandos, aqua
 fumiteræ & veronicæ: Vera enim est
 universalis medicina, quæ sopitos
 spiritus excitat, roboratque anima-
 les, vitales & naturales, mundando
 totam sanguinis massam, instauran-
 do radicalem balsamum, & corpus
 humanum ita renovando, ut & in ju-
 venilem statum hominem transfor-
 met. Tanta deniq; tamq; præstans
 medicina est, ut laudes ejus ac admi-
 rande virtutes satis prædicari non pos-
 sint. Verus enim est vitæ balsamus,
 vero vitæ mercurio æquipollens: de
 quo verba facit Paracelsus tom. 6. pag.
 45. in hunc modum: *Mercurius vitæ
 corruptiones corporis humani ita tollit,
 sicut ligna putrida ligno amputantur.
 Hic senectutem restaurat, & eam in ju-
 ventutem mutat: non quod novam essen-
 tiam in homine generet, sed quod quin-
 tam essentiam adhuc residuam, incorru-
 ptam conservee: unde postea nova virtu-
 tes emergunt. Impurum igitur à spiri-
 tu vitæ removet, unguis pedum & ma-
 nuum, item canitiem tollit, juventutem
 confirmat, ita ut senectus non amplius ca-
 nos possit producere.*

Rupeccis lib. de quinta essentia,
 cap. 41. de tam exquilita ac pretiosa
 loquens Antimonii dulcedine & tin-
 ctura, eam tantumque thesaurum
 esse ait, ut nusquam in toto orbe per-
 currat.

Atqui ex eius aliarumque simi-

lium descriptione tentabit hanc ant-
 monii tincturam ex crudo, & in pul-
 verem tantum redacto Antimonio,
 cum aceto ex vino destillato, extrahere,
 utcunque sit vinum generosum &
 potens, & quantumcunque temporis
 in digestionem illius teratur, oleum
 prorsus & operam perdat. Genuino-
 rum igitur ac verorum est Philosopho-
 rorum, nosse distinctiones & com-
 positiones eiusmodi menstruorum
 aut acetorum. Infinita enim eorum
 genera ex sexcentis rebus variis varia-
 hie & componi aut extrahi possunt,
 quæ variantur ex ingredientium va-
 rietate, proprietatibus ac virtutibus.
 Aceta enim ex cerevisiis Anglicanis,
 Belgicis, Germanicis, vi hordei ut fru-
 menti enata: aut ex pomaciis & pira-
 ceis Normanicis expressa, virtutes
 fructuum, ex quibus prognata sunt,
 retinentia, longè lateque inter se dif-
 ferunt; multoq; magis distant ab aceto,
 quod ex vino omnium vegetabili-
 um principe, & maxime omnium
 vitriolato conficitur. Quin & in-
 ter vini aceta magnum statuitur di-
 scrimen: siquidem acetum ex vino al-
 bo extractum multum à rubelli vini
 discrepat. Et vinorum Creticorum
 aceta, debiliorum vinorum acetis (qua-
 lia sunt Tigurina) longè multumque
 virtute antecellunt: sic oligophorum
 vinum magno discrimine à vinoso &
 generoso vino distinguitur: ut inde
 liceat inferre, aceta cerevisiarum, po-
 maciorum aut piraeciorum, immatu-
 rorum ac debiliorum vinorum, nun-
 quam fore rerum metallicarum solu-
 tionibus apta, nec eò usq; potentia, ut
 aceta.

aceta hydromelitum vinosorum, quæ cum manna cœlesti, naturam animalem percurrerunt, & præter vegetalem induerunt, atque sic summoperè rectificata spirituales vires & æreas planè sibi compararunt: ita ut omnia quævis alia, solvendi ac dissuendi potentia superent. Quod obiter dictum sit, ut multi discant, etsi experientiis veris ac certis polleant, se tamen non abs re spe sua cadere, & à scopo, quem sibi proposuerunt, aberrare, quòd aceta Philosophorum non norint, eorumq; dicta ex litera, non sensu mevantur.

Addo præterea magnum inesse discrimen inter acetum simpliciter destillatum, acetum forte destillatum, acetum forte dephlegmatum, acetum forte benè rectificatum & alkalisatum, acetum radieatum, & acetum philosophicum, quod summo virtutis gradu eminet: quodque nos componimus ac conficimus ex mixtione & convenienti proportionatione, fermentatione ac unione aëreæ aciditatis animalis, & mercurialis acoris aquei, cum vegetabili terrestri, ut ea tinctura, de qua supra loquuti sumus, extrahatur, ad nostram *ῥοφία* antimonii Antidotum concinnandam.

Antidotus soterios Antimonii.

Accipe regulum Iovis, ex quo in pulverem trito, hepar aut crocum metallorum cum sale sulphureo conficies. Huius hepatis pulvis ruber, citra separationem salis, in lixivio ex cineribus clavella-

ti, & calce viva parata bulliat, donec lixivium summum ruborem contrahat, quod in vas per inclinationem effundes, idq; lentè, ne quicquam de facibus admisceatur. Evacuato lixivio, pulverem vulgari more cum potentissimo aceto precipitabis. Abluantur & dulcorentur omnia: deinde cum vitriolica hydromelitis vinosi aciditate, alkalisata proprio sale, tincturam aut colorem extrahes: à qua tinctura menstruum separabis, dein illam circulas ad aliquot dies cum fragrante juniperi spiritu. Deinceps per retortam crebris cobobationibus vi ignis ipsam extrudes, à qua demum spiritum fragrantem separabis, si ita videbitur, ut restet in fundo destillatorii liquor suavissimus, omnium affectuum pulmonum æquè salutaris medicina, ac balsamus, lac aut butyrum dulce sulphuris: cuius tres aut quatuor, imò ad sex usque guttas ex iuleculo vel vino, aut congruis aquis, phthisicis, dyspnoicis, asthmaticis, pleuriticis, peripneumoniacis, propterabis. In summa saluberrimum est & potentissimum medicamentum quàm plurimis, usq; gravissimis morbis mirum in modum profligandis & extinguendis aptissimum.

Antidotus Lysipyretos Antimonii.

Re. florum rubrorum antimonii ℥ iiij. florum sulphuris sublimatorum ad perfectam albedinem ℥ ij. misceantur cum duplo colchotaris vitrioli Vngarici aut Cyprii, ac ter sublimentur, habebis flores rubicundissimos, si benè operatus fueris. Hi cum aciditate vitrioli Veneris primo, deinde cum vero Saturni æthereo spiritu

Rrrr 2 essen.

essensificantur. Hujus philosophicæ
essentificationis si callueris artem, ue-
dicinam suscipiendam concinnabis,
veram Antidotum Lysipyreton, o-
mnis generis febres, pestiferas etiam,
sedantem ac extinguentem, si ad iij.
aut v. guttas de ea ex idoneo liquore
propinaveris.

*Antidotus theodotos An-
timonii.*

Inge justo & debito pondere, men-
sura, proportione ac ordine sex inferio-
res Planetas terrestres, cum sublimiori,
sphaera stellata Saturnina, tanquam cum
ceterorum prima radice, ut unâ bene
amalgamentur, & philosophicè calcinen-
tur. Ex hac calce depurata cum sul-
phuris montani aqueo spiritu, per coho-
bationes in calido, & macerationes ex
arte in frigido factas, tincturam rubeam
pellucidam aut diaphanam instar granati
elicies: à qua nubium aquarum auxilio
primum menstruum separabis, tinctu-
ramque ipsam per varias cohobationes,
circulationes & rectificationes necessa-
rias, puro hydromelitis vinosi spiritu ex-
cipies qui eius colorem eruet, qui tinge-
tur rubini coloris instar, magno cum
splendore & perspicuitate: Atque sic
in se septem metallorum veram tin-
cturam simul continebit, remedium
verè theodoton admirandarum vi-
rium & proprietatum, & quod Deus
nobis largitur in curationem om-
nium generaliter morborum, vel de-
speratissimorum, trium, quatuor,
quinque, vel sex etiam gutta-
rum dosi.

*Antidotus theopemptos An-
timonii.*

Aurum ter per Antimonium exa-
minatorem suum trajectum amalgame-
tur cum mercurii antimonii debita quan-
titate & proportione, ex quibus electrum
minus fiet. Ex hac amalgamatione ab-
luta, & nigrioribus fuliginibus repurga-
ta, exquisitissimam tincturam extrabe,
cum spiritu sulphureo juniperi, comodo
operans, qui in duabus superioribus pre-
parationibus traditus est: Hanc tinctu-
ram diaphanam ac pellucidissimam, in-
star rubini, variis cohobationibus in cir-
culato minore Parac. exercebis, quod
postea, si voles, separabis, ut tinctura
restet sola: Quam sedulo conservabis,
tanquam preciosissimum donum à
Deo hominibus missum, ad veritus
pestem, lepram, omnis generis mor-
phæam, lues, & alios id genus gravis-
simos affectus præsentissimum reme-
dium, trium, quatuor, aut quinque gut-
tarum dosi ex aqua theriacali.

*Antidotus panaretos An-
timonii.*

℞. Miera antimonii Vngarici ad
albedinem calcinata, juxta artem ℞ B.
sacchari candi in formam syrupi cum
circulato minore transmutati ℞ j. cui
paulatim calcem illum antimonii admi-
sceto. Digerantur omnia per 4. aut 5.
dies in B. vaporoso, deinde per gradus
ignis destillentur. Ex hac destillatione
triplex liquoris genus educitur post se-
parationem circulati, quod primum om-
nium egreditur. Primus, qui albus
est, cancriolis ulceribus & externis
morbis

morbis opitulatur. Secundus qui flavus est, vacuationi per alvum, & per vomitum idoneus est. Tertius rubicundissimus, instar sanguinis, dulcisque balsamus, qui seponendus est ab aliis: sicohobationibus ternis aut quaternis re&ificetur, & abluatur cum aqua rosarum, aut buglossi, aut cichorii, quam separabis tincturam & rubicundam & dulcem, quæ admirandas curationes præstabit, in lepra, morphæa, malo mortuo, sex guttarum quantitate exhibita in aqua sâmiteræ. Adversus apoplexiam & epilepsiam dosi duarum aut trium guttarum quantitate ex aqua centaurij minoris. Adversus pestem exhibebitur ad septem guttas, ex aliqua theriacali aqua, unde sudor copiosus emerget.

Laudanij
Paracelsi.

Cum eodem oleo rubro aut tinctura Paracelsi laudanum suum diaphoreticum & solutivum concinnabat, quod præ aliis omnibus remediis commendatissimum, & in summo pretio habebat adversus pestes, intermittentes febres, adjiciens essentias aloës, myrrhæ, croci, ambre flavæ, & id genus aliorum, unde pilulas compingebat, dimidij scrupuli, aut integri, dosi deglutendas.

Antidotus polychrestos Antimonij.

Accipe reguli Martis stellati lb̄ ʒ. mercurij in meteoron redacti & essensificati lb̄ ʒ. pulverisentur & commiscantur, retortæque vastimponantur cum recipiente, subijciendo gradatim ignem & genus quoddam gummi crystallini, gra-

vis sese in frigido coagulantia, & calido solventis; extrillando: quod una aut altera destillatione, facies semper separando, re&ificabis. Super hunc liquorem toties spiritum hydromelitis vinosi affunde & cohoba, ut tandem crebris istis cohobationibus liquor dulcescat, spiritusque separato, restet in fundo oleum antimonij exquisitissimum ac pretiosissimum, multis curandis ægritudinibus, iisque gravissimis aptissimum. Quin & domitor est tertianarum febrium, quotidianarum, ac inprimis quartanarum, si tres; quatuor, quinque aut sex etiam guttæ, habita virium ægri ratione, exhibeantur. Blandè enim vomitum multis concitat, aliis alui solutionem citra vomitum, eamque vini habet, ut radices & seminaria mali profusus eruncet ac evellat.

Spiritus hydromelitis vinosi separatus, ut supra diximus, accuratè servatus, & tandem vitriolica aciditate in prægnatus, summum est diaphoreticum, & longè ab aliis vulgaribus aliud, si dosi dimidij cochlearis aut integri ad summum, vel seorsim, vel vino aut alio liquore dilutum admittretur.

Antidotus Isochrysos Antimonij.

Regulus Martis cum aquila celestis in meteoræ educatur, & ab acredine optime abluatur exicceturque: tum cum aqua stygia Philosophorum, ex duobus salibus spiritualibus, sulphureo & mercuriali, debita proportione & ex arte composita, solvatur, digeratur, ac

Rrrr 3. 1474-

tandem per iteratas cohobationes precipitetur. Ex hoc precipitato spiritus aqua philosophica auferantur, in reverberio Athanoris, perpetuo precipitatum spatula ferrea commovendo, donec acquirat flavum aut floris calendula colorem: quem ablue cum aqua pluvie destillata. Huic exiccato pulveri affunde acetum Philosophorum, de quo jam mentionem fecimus, & tandem digere, donec menstruum rubino colore tingatur, relictis quibusdam facibus albis infundo. Menstruo per cineres separato, remanebit in fundo pulvis levissimus, rubri coloris, denud per duas treve horas sub craticula reverberandus: cui tum demum, si equam vitæ juniperi affundas, atque exorte digeris, fere totus pulvis in tincturam convertetur rubicundissimam & admirandarum virtutum, vel ipsi auro potabili, aut ejus tinctura equiparandum. Apostemata interna omnia sine noxa aperit atque curat, sanguinem concretum dissolvit, corruptumque purificat: ad lepram, serophulas, luem veneream, pestem infinitosque alios morbos presentancum remedium: imò ipsum hominem renovat, & sanum diutissime conservat, dosis guttula .vj. .vij. .viii. .x. cum vino vel alio liquore bis in die, juxta morbi necessitatem.

Antidotus Lysiponos, seu Anodynum diaphoreticum Antimonii.

Acaipereguli ℥ ℥. salis nitri cum sulphure aut floribus sulphureis, ut artus est, purificati & vitrificati ℥ j. redac-

tur in pulverem, & optime miscantur. & crucibulo indita ponantur in igne circulari, ignem augendo per gradus, eumque crucibulo sensim admoveendo, donec omnis materia fluxerit, instar metalli fusi. Tunc vel ferrum candens, vel carbonem ardentem in jice, ut sal comburatur: Remanentiã exime, dulcifica, exicca, & cū equali salis prædicti parte secundo uratur, dulcificetur & exiccetur, idem opus tertio repetendo: Relictum pulverem vasi vitreo fixatorio bene occluso inditum, per quatuor quinqueve dies in igne fixationis fove, dando ignem per gradus, donec vas tandem igniatur. & pulvis antea albus acquirat calendula colorem: quem tandem cum aqua vitæ juniperi correctissima, in vase bene occluso, circulabis per aliquot dies: post exime materiam, & affusate quater quæ nova aqua vitæ juniperina semper quæ accensa à prædicta materia exuratur, ac postremo bene exiccetur. Dosis à ℥ ℥. ad ℥ j. cum vino optimo vel aqua convenienti.

Est hæc antidotus verè alexiteria, omnes dolores ventriculi, intestinorum, uteri, à quavis causa subortos solvens & sedans, si cum vino vel aqua chamæmeli exhibeatur. Ulceribus renum, vesicæ & uteri: item depravata mensium excretioni, fluxusque muliebri admirandum remedium; quod cum vino, jusculo aut alio convenienti liquore misceri potest: vel cum mucilage gummi tragacanthæ bis terve in die exhiberi. Eodem modo exhibitum pestilentibus omnibus affectibus, itemque febribus intermittentibus sumo pereconducit.

San.

Sanguinem enim per sudores, & per insensibilem plerunque transpirationē, purificat & repurgat; vitæque nostræ balsamum balsamica sua vi instaurat, totumque hominem renovat.

Eadem planè methodo, cum regulis ex omnibus metallis, sive conjunctim, sive separatim factis & præparatis, itemque cum antimonio crudo, vel ex arte calcinato, vel cum ejusdemmet floribus, tum albis, tum rubris procedendum est, ad antidotū illam *lysiponum*, vel *diaphoreticum Antimonij* anodynum, remediū illud admirabile concinnandum ac præparandum: quod à chymico peritotentiari ac probari, ad multorum ægrorum salutem facillimum fuerit: sed ab imperito difficillimum, atque id potius perniciosum, quam salutare.

His floribus Antidotum suavissimarum Antimonij, contecti erimus, ut in hanc arcam insereremus, ac quatuor his gravissimis morbis, de quibus agimus, adaptaremus: qui quidem ubique merentur implantari, ob præstantissimas suas virtutes, & adversus omnes affectus in universum efficacissimas ac potentissimas, (ut jam satis superque docuimus.) At hæc remedia ab omnibus utique avidè expetenda essent, ut quæ optimè concepta, parata, & administrata evellere omnia omnium morborum seminaria, utcunque gravissimi & desperatissimi sint affectus, & radicitus extirpare possint.

Sed hæc satis sint, quæ huc con-

compositiones ejusdem antimonij, easque elegantissimas ac potētissimas, addere possemus quales sunt tincturæ, quæ ex toto ejus corpore extrahuntur citra ullam divulsionem, ex sententia *Paracelsi*: Arcana, magisteria, essentia, olea, balsama, & aquæ vitæ omnis generis: quæ varia ac distincta sunt remedia ipsius antimonij, variis etiam & distinctis morbis congrua, cum internis, tum externis: methodus mercuriorum ejus educendorum & regulorum. Quin & varia illius sulphura, salia diversa, flores varij generis, unde infinita parantur remedia purgantia, vomitum concitantia, sudores movētia, urinas provocantia, corrigentia, revellentia, mundantia, corroborantia, omnibus denique curationum scopis inservientia. Sed hæc sufficient.

C A P. XII.

De sale marino.

ÆQUUM erit miros etiam salis marini effectus expiscemur, quo quotidie omnia cibiorum genera condiuntur, nec illo, ad vitam humanam tam necessatio, quicquam carere potest.

Si à salis marini dulcibus crystallis exordiamur, qui ex materia tam acris ac salsa extrahuntur, non dubium est, quin ignaris hominibus, rem istam supra hominis industriam esse arguentibus, risum moveamus, quod quidem si ad amissum legum & normarum philosophiæ illorum rem istam revocemus, utique ridiculum planè futurum est: non autem si ad incudem veritatis,

veritatis, genuinis ac legitimis Philosophis propè cognitam, & quibus solis hæc scribimus, referamus. Visum est autem hoc tam suspiciendum arcanum in gratiam illorum enucleare, ea lege tamen, ut solis artis filii, terminorum ejus peritis, ac veræ Philosophiæ fonte prolutis, non ignaris & stupidis hominibus, imò etiam maledictis ac convitiis tantam artem profcindentibus ac indignè lacerantibus, in cognitionem veniat. Æquum est enim, detrectatores ejusmodi in sua inscitia ac cæcitate permanere, suesq; ac porcos ab unionibus istis proculcandis arcere, nedum a dimittere.

Preparatio.

Solvatur igitur sal marinus, filtretur, & coaguletur ex arte, cum proprio & naturali menstruo, idque toties, dum summam purificationem ac claritatem acquirat. Hujus sic emundati & clarificati salis s̄vj. adjice dissolventis vitriolati & mellis sui ex vegetabili, & animali parati, quod sufficit ad majorem fermentationem ac corroborationem, ut facta digestionem conveniente, quam præiisse oportet, usum vehiculi præbeat, ad commodius spiritus aqueos, sulphureos ac vitriolatos, dulces, acidosque, qui firmissimè sali illi reconditi inhaerent, extrahendos. Quod in pixide Wallemburgica, vel quavis alia, quæ ignem sustineat, quales sunt retortæ Bellovacenses, ex quibus Lutetiæ aquæ fortes exprimuntur, præstandum est.

In hoc versatur rei cardo, ut gra-

datim ignis admoveatur in quam rem sedulo artificio & in hujusmodi opere exercitato incumbendum est. Nec non & fornax reverberatoria Athanoris requiritur, in qua opus ex norma & mensura dirigatur. Oportet enim vas incædescat purpureo, nō claro colore, ne videlicet salfluat: cujus fluxus spiritus retineat, ne copiosus & opportunè, ut decet, extillent. In eo autem adæquato igne cornutam aut retortā immorari necesse est ad octo dies, quo tempore semper recipienti in vigilandum erit, quod usque ad eò, & spissum & capax firmissimòq; luto obvolutum esse oportet, ne quid usquam expiret: quod & turpidum & spiritibus vaporosis ac albis oppletum animadvertetur, in quibus virtus & primum ens metallorum resolutum est in aquam acidissimam. Post spiritus exhaustos, tandem ad collum & summitatem recipientis, sub finem distillationis sublimabitur, aut attolletur terra, quæ foliata dicitur, instar nivis albilissima, quæ ei collo adhaerabit, qui mercurius aut sulphur Philosophorum nuncupatur, quam utramque appellationem merito & jure suo obtinet.

His itaque peractis & refrigeratis omnibus vasculis, ut probè omnia conquiescant, lorice suis vasa erunt exuenda, leonjuncta que per agitationem utraque essentia salina ac spiritualis seu liquida, in alembicum effudentur vitreum, ex quatrius principia summè spiritualia, simplicissima ac efficacissima seu maximè penetrantia, quæ

quæ in ea continentur, separanda erunt, ut seorsim singula seponantur, ut mox dicetur, quæque deinceps in unum corpus uniantur, quod verè homogeneous est, ac nihil heterogenei retinens, simplicissimum ac penetrantissimum efficacissimumque futurum est.

*Crystalli
dulces salis.*

Alembicus autem & Recipiens firmissime loricata in Balneo vaporoso collocentur, suo quoque loco ac lætissimo calore insipidum phlegma aquæ tantum inutis laporem referens, separetur. Quo separato ad iustam satis quantitatem, idque lentissimo igne ut dictum, alembicus frigori exponatur, ubi pellucidissimi lapilli crystallini, gustuique dulces formabuntur: quibus semotis ac seorsim sepositis, redditoque denudò Balneo dulci alembico, ut rursus ad lentum calorem insipidum phlegma se jungatur, si rursus alembicus frigori exponatur, concresecunt iterum glaciales globuli, iidemque perdulces. Quæ quidem operatio toties repetenda est, dùm nulli amplius lapilli emergant, & quicquid residui extillabit, nõ amplius phlegma insipidum, sed aciditatis vitriolæ, quæ mordicationem summam linguæ inferat, instar acerrimi spiritus vitrioli, gustum inducat. Tunc verò ab operatione desistendum, & in fundo alembici quaerendum verum salis oleum vitriolatum acidumque à quo omne insipidum phlegma & inutile extractum fuerit. ChrySTALLINI verò lapilli, etsi sapore dulces deprehendantur, admixtandæ tamen sunt virtutis, ut qui soli

seorsim vel cum oleo suo ad idoneam *Menstruum Solis.* quantitatem permixti, sint verum *Solum Solis.* his terrestris menstruum ac dissolvens, eius proprietates ac virtutes vitales *simile.* vegetantesque locupletans ac exacuens, quemadmodum *coelestis Sol in Arietis signo domicilium figens, ubi Marti sedes gratissima est, exultat, & præpotentes vires, in rerum mundanarum resuscitantia exerit, spiritus rerum in penetrabilibus terra veluti sopitos calore suo virtuteque excitans, ut ad superficiem terræ attollantur, & individua sua, sensim radicibus corporeis, corticibus & caudicibus, illius viribus assumptis, vivere, floribus, verno tempore tandem ornata procreent. Quos quidem Solis coelestis effectus, balsamicus terra liquor, qualem ex salibus erui diximus, quodammodo imitari potest. Siquidem nihil natura progeniit, quod idem ars imitatione non essingat, & quæ potest Sol coelestis naturalis proprietate præstare, eadem & Sol artificialis, chymica industria paratus, & ex rebus terrenis assumptis, exereere quodammodo valeat. Quod enim est inferius, idem est ac quod superius. Liquor igitur iste balsamicus, ex sale ductus, hoc ipsum potest, si ad debitam quantitatem aquæ aut passivi liquoris, qui ubique copiosus occurrit, commisceatur. Ista enim sic diluantur ac contemperantur inter se idoneè mixta, ut hac mixtione, rosæ, violæ, aliive flores, velemarcidi ac sicci, quique omni odore vitalique virtute, vel longo antè tempore exui fuerint, perfusi, ac imbuti, pristinum virorem & vitales alias dotes recipiant, ac*

Rosæ, violæ, velemarcidi & sicci, quique omni odore vitalique virtute, vel longo antè tempore exui fuerint, perfusi, ac imbuti, pristinum virorem & vitales alias dotes recipiant, ac

Ssss in

Tom. II.

in colorem genuinum, ac magis etiam floridum, quo vel dissolvens ipsum etiam tingetur, redintegrentur, ut nec Majus, ex naturali & verno Sole, tot tamque elegantium florum sit feracior, quàm hyems ex artificiali nostro Sole, ad radices herbarum effuso, fecunda eniteat.

Hoc igitur modo, qui supra dictus est, si dulcedo illa crystallina salis, cum oleo aut aciditate vitriolica propria, debita proportione conjungatur, Solque in eo philosophice solutus, & in quintamibi essentiam redactus, omni sanguine rubicundiorum (quem colorem ex coctione aut digestionem proprioque calore sibi comparat) adjiciatur; Hinc univ. salis medicina nascetur admirande virtutis, qua vel lepram ipsam tum univ. salis, tum particularem totius corporis, Epilepsias, & id genus indomitos affectus unius aut alterius tantum grani dosi, expugnare valeat.

Accepimus à docto quodam Medico, Francisco Rentzio, Pomerano, elegantiarum istarum chymicarum perquam studioso, arcanorumque naturæ indagatore solertissimo, dicente, quod Ioannes Montanus Strigius, antiquus & magni nominis Medicus, ac singularis raræque in utraque medicina eruditionis (quem in magno pretio habebat, cujusque in Catalogo primorum Hermeticorum a libi meminimus) cum salis dulcibus istis crystallis, statim ubi variis solutionibus & coagulationibus concrevisset, oleum ex illis rubicundissimum resolveret, quod in proprio vase,

Solem in liquorem reduceret, unde præstantissima medicina oriretur, coctione omnium colorum discrimina experta; cujus ad granum unum aut alterum pro dosi admiranda auxilia adversus superiores morbos præberentur.

Aliud Oleum seu spiritus salis.

Fac muriam ex sale, in quam iniice calculos ignitos, ut ipsa imbibantur: eos autem sic imbutos in das retortæ, & dando ignem per gradus prodit oleum salis ferventissimum.

Multi vulgares Medici, qui externam tantum rerum anatomiam rimantur, nec interiora illorum viscera penitus introspiciunt, qui que bona ex parte, de rebus ex linguæ & palati gustu judicant, atque ex eo qualitates suas derivant, sibi nequaquam persuadeant, in sale usque ad eodè sapore acri & falso, hinc quidem tantam inesse dulcedinem, totque & tam suscipiendis effectis præditam: illinc vero liquorem educi vitriolicum, eumque acerrimum, qui tam variis etiam, & potentibus effectis, rerum videlicet omnium solutionibus & coagulationibus elaborandis congruat, prout abundè alibi docuimus. Hoc saltem coronidis loco notetur in hoc vitali principio rerum, quarum mare locuples & fecunda est minera, immensum arcanorum & mirabilium virtutum pelagus delitescere,

re,

CAP.

CAP. XIII.

De Vitriolo.

A Presidiis illis, quæ Hermetici ex sale communi eruunt, progrediendum est nobis ad ea, quæ ex vitriolo privatim extrahuntur.

Est autem genus salis, inter alia naturalia, non inimicè corporeum, ut constare potest est ex eo, quod nobis semper Martis & Veneris, hoc est, ferri & cupri speciem videndam exhibeat, quæ vel omnium chymicorum minimus novit ex vitriolo extrahere, nec non per vitriolum ipsum intra

Sympathia Martis & Veneris à Poëta descripta.

paucas horas Martem in Venerem convertere. Vnde Poëta Philosophi ansam arripuerunt, de amoribus Martis & Veneris dicendi ac scribendi, quorum proles Cupido, Deus amorû (hoc est, magnus ille consensus & sympathia, studiumque res omnes inter se colligans, ac summo effectu devinciens) esse fingitur, genuinusque Veneris filius, quam fingunt ex spuma maris enatam, unde ab iisdem Poëtis naturæ parentem eleganter ac verè dixerunt, si internum illorum sensum capiamus. Sic enim figmentis arcana sua mystica involvunt & obtegunt, ut folis subliminibus ingeniis, non idiotis pateant. Vitriolum extrinsecus viride, interiorè tamen rubedinem continere; ac præ omnibus aliis salibus, acetum terrestrè possidere, quod omnium terrestrium fermentatione, cum aqua mixtum (quale fermentum

Signatum vitrioli.

farinæ aqua dilutæ exhibet) inducat. Ejusmodi enim putrefactione & maceratione utriusque inter se juncti elementi, acetum istud naturæ intrinsicè spiritû suo fermentante, attollit & excitat pastam illam naturæ, unde transmutationes, productiones confuctæ & individua quæque procreantur. Ac primo loco ex ejusmodi fermentatione omnis mineralis substantia ortum habet, ex cujus spiritibus tinguntur postea vegetabilia, quorum essentia animalia deinceps pascuntur & foventur, ut alibi diximus, etsi obscurius. Hujus enim rei lucem clariorem in librum illum nostrum de Recondita rerum natura differimus, ex qua studiosus lector magnum fructum ac voluptatem sit reportaturus.

Fermentatione natura.

Vegetabilium tinctorum origo.

De vitriolo autem quid sentiat Galen. libro suo de simplicibus, & quid de ejus transmutatoris virtute scribat, licebit ex ipso Galeno audire, quum refert: se ex minis Cypri, terreum quendam carbonem, Misy vocatum, attulisse, quem in angulo quodam musei repositum, successu temporis, in sory conversum fuisse, deinceps in chalcitidem, hoc est, vitriolum, ac tandem in chalcanthum, quod idem est ac venus seu cuprum.

Gal. sententia de vitriolo.

Vitrioli multa species.

Multa autem habentur vitriolorum genera. Quod ex Angliis & inferiore Germania advchitur, cærulei coloris.

SSS 2 colo.

coloris, non usquequaque laudabile est.

Vngaricum verò inter præstantiora ac meliora habetur. Vt autem bonitatis fiat periculum, admoveatur aut affricetur cultro: si suo tactu, cultrum rubro colore, hoc est, cupreo inficiat, laudatissimum ac optimū habetur. Constat enim in occultis suis visceribus *Venerem* inclusam continere, cujus contactum *Mars* statim amplectitur, usque ad eò magna est inter utrumque metallum sympathia ac consensus.

Inter optima *Romanum* quoque vitriolum censetur, si syncerum, nec adulteratum ad nos afferretur. Quod enim advehitur, vitriolica sua ochra, quæ semen auri in se conclusum habet, sæpenumerò spoliatum est. Alio qui syncerum magno pretio venditur, ut quod non nisi coronato pondo profferet.

Sed omnium præstantissimum est *Cyprium* saphyrini coloris, quæ lunaris est tinctura in internis Lunæ partibus. Quæ quidem Luna perfectionem Solis, seu auri, cominus æmulatur, quo fit, ut ejusmodi vitriolum majorem cum auro consensum ac societatem habeat. Hinc fit, ut etiam veri Philosophi ex *Cyprio vitriolo*, saphyrini coloris, menstruum aut dissolvens utriusque Luminaris majoris, hoc est, auri & argenti norint extrahere: quod ex aliis vitrioli generibus, citra additionem, fieri nequit. *Cyprium* enim vitriolum magnam Solis quantitatem in se continet, quod

ejus supra alia, pretium auget, ut non nisi tribus aut quatuor aureis nummis, singulæ libræ divendantur.

Ex vitriolo autem multa varietate, eaque egregia remedia proliciuntur. Cum enim naturæ metallicæ prima materia, & tanquam Ens primum habeatur & sit, non dubium est, quin ejus spiritus, nondum mole corporis solida crassaque metalli obroti, sed corporei adhuc spiritus, aut corporis spiritualis naturam retinentes, viva activaque efficacia ac qualitate, hoc est, immensa ac inexplicabili virtute (ut qui à simplicitate & puritate elementari mineralique minus recedant) præditi ac instructi sint: utpote in quo vitriolo omnes omnium metallorum spiritus, vires ac proprietates potentia, tanquam in sua origine, delitescant & contineantur: ac in primis vitriolati seu veneri spiritus, ut & Martiales, Lunares, Solaresque: quicum eo tanto consensu ac congruentia junguntur, ut in ipsum vel magna etiam copia, sese transfundant, & ab eo eliciantur. Vnde fit, ut non tantum qui à vitriolo extrahuntur spiritus, solius cerebri affectibus tanquam Lunares conducant: sed cordis etiam renem, partiumque generationi decatarum, martialibus quoque ac veneriis morbis, tanquàm veneriæ ac martiales opitulentur, ac remedium adferant. Sed hanc astronomicam ac chymicam sympathiam prolixius foret prolequi hic: satis sit, eam tantum obiter delibasse: ut quantis

Examen
vitrioli.

virtu-

virtutibus vitriolum polleat, & quam variis usibus sit aptum ac idoneum, non minus quam aquæ metallicæ vitriolatæ, ad quas invicti morbi ac deplorati ablegantur, elucefcant.

Q. Unde specificæ virtutes vitrioli?

Si autem quæritur ratio, cur eiusmodi vitriolum, aut quæ ab eo educuntur remedia, quatenus Lunarem, Martialem ac vitriolicam naturam possident, propria ac specifica sint cerebri ac renum ægritudinibus? respondebimus, perinde rem in illis se habere, ac in salvia, betonica, quæ cerebro congruunt: in floribus buglossi, borraginis, aliisque, qui cordiales habentur: in eupatorio, quod jecori dicatum est à natura, & scolopendrio aut ceterach spleni eiusque affectibus destinato, infinitisque aliis simplicibus, quorum occultæ sunt adhuc virtutes, ut quæ ex qualitatibus elementaribus, calidis aut frigidis non pendeant, sed sola experientia nitantur.

Sed cum hoc silere sit potius, quam respondere, dilucidiores rationes annectemus, quibus demonstratur, quam verum, proprium ac genuinum, specificumque epilepsiarum ac apoplexiarum remedium sit, spiritus ex vitriolo abstractas, singulari sua proprietate id genus morbis facile reluctans ac abigens.

*x. Spir. vitrioli ob
summa sua
subtilitate
subito cor-*

Ac primo quidem loco, hoc eius summa subtilitate, ac, ut italoquar, spiritualitate proficisci certum est, cuius prompta virtus uno mo-

mento fertur in cerebrum ac in cor, ^{brum ac cor} quæ in hoc morbo præcipue laborant ^{subit.} & premuntur. Ut enim videmus eum, qui deliquium animi patitur, & syncope prostermitur, facile vini spiritu aut aqua vitæ ori infusa, vel labiis ac naribus admota, nec non aceti odore vitriolicæ naturæ, quod statim cor feriant, longè magis recreari, ac promptius erigi, quam si quavis gelatina, aut delicatissimo, ac maximæ nutritionis restaurante, ac consummato cibetur: quod hæc spirituali virtute careant penetrante, & spiritibus nostris, solis vitæ nostræ authoribus, analogæ ac communicabili: quæ vini & aceti spiritui usque ad eodè subtilis & penetrans inhaeret, ut vel solo odore suo vitriolico, consopitos etiam spiritus nostros ac sensus excitet & redintegret.

Hinc inferre licet, quanta sit, ut italoquar, spiritualitas ac subtilitas, virtusque attenuans, penetrans, & instaurans, spiritus vitrioli, qui ita insigniter, promptèque cerebrum ferit, ut solo ejus odoratu sternutatio confestim excitetur.

Præter ejusmodi tenuitatem ac <sup>2. Peracioti-
te: spiritus
coagulat.</sup> spiritualitatem essentiæ, qua sese tacile cum malignis, melancholicis ac vitriolatis vaporibus miscet, quibus jam antea præcipuas horum morborum causas arrogavimus, varios alios effectus exerit spiritus iste vitriolicus, ut abundè ac apertè demonstratum est alibi: utpote qui, cum sit magnum <sup>De sign. vni
vni intern.</sup> ac validum coagulans, facile fumos, vapores & spirituosos halitus, ac malignos, qui ex inferioribus partibus ad

SSff 3. sup.

cuanda, siue obstructa, penetranda ac referenda sint, siue fuerit omnibus modis naturalis calor instaurandus; in hoc eodem vitriolo auxilia rimati liceat: quin & idem ipsum verum omnis generis doloribus sedandis opportunum anodynum deprehenditur, omniumq; venenorum ac exitialium humorum alexipharmacum, nec non omnium inflammationum ardorumque febrilium extingctor ac moderator fit.

De coipso hæc sunt verba Paracelli, tom. 2. pag. 72. *Vitriolum* (inquit) in se continet laxativum summum, quod omnes corporis partes penetrat, easque mundificat: Secundum continet constrictivum: Tertio siccissimum frondes præparentur, tunc in caduco est arcanum: Quarto si flores ipsius separantur, tum summum est penetrativum: Denique si fructus decerpantur, summum caloris nativi instaurativum fuerit. *Vitriolum* enim habet vim renovandi & instaurandi, tom. 6. pag. 308.

Eteodem tomo pag. 77. *Vitriolum*, inquit, est purgativum specificum, ad omnes humores præter naturales. Præparatio illius remedii ibidem describitur.

Alibi: *Aer vitrioli*, inquit, aut ex sicca exhalatione, aut decoctione paratus, subtilissimam vitrioli essentiam in se continet, & in cerebro, pulmonibus & ventriculo easdem, quas sal, virtutes perficit: præterea alia arcana in se habet, videlicet ad icterum, abundantiam bilis, dejectam appetentiam, nimiam obesitatem, ad calculum. Item purgat pulmones, cu-

rat pleuresin, caducum, arthriticidem, spasnum, &c.

Et alibi: *Vitrioli virtutes*, inquit, intra corpus & extra illud apparentes sunt præstantissima. *Intra corpus* curat icterum, calculum, febres, vermes, caducum, obstructions alvi. *Extra corpus* curat scabiem fixam, lepram, &c. Sed hæc omnia non nisi præparatum præstat, crudum enim nihil prodest.

Si quis varia remedia, quæ ex eo Paracellus in omnes febres intermittentes, quartanas, tertianas & quotidianas elicit, videre cupiet, nec non ut ea cum sale absynthii commiscet, consulat tomo 3. pag. 329. eiusque in omnis generis pestes, igneas, aereas, aqueas & terrestres, usum videat eodem tomo, pag. 82, 84, 85.

Atque quam aptè phthisiac verminationi congruat, legat eiusdem tom. pag. 360. & pag. 387.

Quantum ad verus omnis generis manias conferat idem vitriolum, legat tom. 4. pag. 91, 100, 104, 109, 110. Quod ipsum, ut sit omnium tartarearum egritudinum, calculi nempe, arthriticis, & id genus aliarum *Magisterium vitrioli*, iunctum etiam cum sale aut spiritu tartari (unde fit vitrioli magisterium) consulat tom. 5. pag. 226.

Ecquid denique non amplius præstat vitriolum? En & ex eo ipso præstans elicitur remedium, adversus oculorum dolores & affectus, suffusiones, unguis, maculas & id genus alia: quorum remediorum formulas ac compositiones elegantissimas qui nosse:

qui nosse cupiet, discat ex *rom. 6 pag. 236. 237. 238.*

Quæ quidem remedia quàm sint ab antiquorum formulis ac præparationibus aliena, quibus nec vis, nec anatomia ipsius vitrioli intrinseca, externis tantùm coloribus & materie elementari affixis, cognita fuit, ex superioribus locis à nobis citatis, satis superque liquebit: nec non ex ipsorum veterum usu.

Non aliter *Aëuar. lib. 2. method. med. cap. 5.* calchanto utebatur, quàm adusto & postcaloto in oculorum affectibus,

Celsus quoque *lib. 5. de re medica cap. 10.* non aliter vitriolo utebatur ad sanguinem suppressendum, quàm crassa eius in formam topicam materia administrat.

Galenus 9. simpl. postquam calchantum fortè fortuna in calchitum transire conspexisset, ipsumque medicamentum ex Cypro magna copia asportari scripserat, hæc addidit: *Ceterum mirari subit de hoc medicamento, quo pacto vehementissima adstrictioni admixta est caliditas non ignava. Constat ergo (addit) quòd omnium maxime condire servareq. carnes humiditas potest, nimirum caliditate humiditatem absorbens, atq. adstrictione substantiam contrahens ac constipans.*

Eadem scripserunt, cum *Galeno, Paulus Aegineta lib. 6. de re medica, & Oribasius med. collect. lib. 15.* ut hinc videreliceat, quàm gravi Coryphæus ille Dogmaticorum admiratione fuerit raptus, dum in vitriolo tantam adstrictionem, cum tanta caliditate animadverteret.

Sed quid mirum, cum ille, cum multis aliis suis sectatoribus, externis tantùm elementis attentus, vivæq. rerum anatomiz ignarus, & interiores medullas parum scrutatus, quantæ fuerint vitrioli virtutes, planè ignoraverit, eiusque administrationem, non magis quàm antimonii (de quo mox dicturi sumus) calluerit?

Vix enim veteres vitrioli usum agnoverunt, quàm in topicum & externum medicamentum applicatione: unde *emplastrum* concinnarunt, quod ex ejus nomine *diacalchantum* nuncuparunt, ineptè à Pharmacopœis *diacalchiteos* nomen insignitum, quibusignotum est, quod statuit *Gal.* discrimen inter calchitidem & vitriolum aut calchantum: quod tanquam basis est ipsius emplastri.

Sed admirationis illius Galenicæ, nodum solvit interna vitrioli anatomia. Quòd enim interius in eius occulto continetur, id exhibetur per arteriam spagyricam manifestum.

Hanc igitur internam tecum anatomiam si calluisset *Galenus* duas præterea qualitates planè contrarias, sub eadem vitrioli aciditate deprehendi constat (quod peritiorum artifices) quarum una corpora solida & dura, veluti lapides, & alia huius generis dissolvit: altera contra spiritus volatiles, ut aquam vitæ sive spiritum vini, & spiritales substantias, quæ nullo frigore externo vel violentissimo constringi aut condensari possunt, coagulat. Unde liquido constat, eadem vi, ab eo in corpore huma-

humano dissolvi arenulas & calculum, & contra, spiritales fumosque vapores coagulari: à quibus aliàs varia producuntur symptomatum genera, nisi coagulationis fræno, tanquam summo illorum remedio, compefcantur.

Quod si Galenus vir ille summus revivisceret hodie, quanta haud dubiè admiratione, quantoque desiderio & amore amplecteretur tam sublimem ac rarâ Philosophiam! quæ nõ in frivolis consistit disputariunculis, nec in dubia opinionum fallacium fluctuatione: sed certissimo potius & tutissimo experientia fundamentò inconcussa nititur, & iis tandem acquiescit, quæ oculi vident, & manus tenent.

Dioscorides vitriolo crudo nõ tantum ad externos, sed ad internos etiã affectus utitur: cujus drachmã unam cū melle exhibet contra ascarides & vermes, & ad ciendum vomitum iis, qui ex nimio fungorum esu torquentur.

N. Myrepsus, libro supra citato, inter varii generis antidotos, quarum compositionem ingrediuntur chalcitis, misy, & alumen, quæ naturam vitrioli obtinent, unam cap. 157. Chryssippo attributam: alteram Eclogam, hoc est, seletissimam dictam, describit: Hanc imprimis prodesse docet cruentæ spuitioni, & hæmorrhagiæ Chalcitis item compositioni Theriacæ additur. Quæ omnia eum in finem à nobis dicuntur, ut constet, vereres quoque mineralia ejusmodi, vel cruda & im-

TOM. II.

pura, imò plumbum ipsum, solummodo usum (ut in Michridatii compositione à Myrepsò cap. 412. descripta videre est) usurpasse: tantum abest, ut illa contempserint aut odio adducti, ex remediorum albo deleverint: sicut nonnullos hodie factitare videmus.

Sed ut liberè dicam quod sentio eorum ego utrum in medicina probate nõ possum, priusquam secundum artè optime præparata factint. Oleum vitrioli, cujus tanta est acrimonia, ut corium & pannum corrodat, Mathiolum tanquam summum remedium ad calculi comminutionem & urinæ suppressionem, ad asthma item, & spirandi difficultatem, cum convenienti liquore exhibet: & quorundam admixtione, vim ipsius acerrimam corrigit. Sed vulgares sunt ejusmodi correctiones. Verus Philosophus, perniciosam illam acrimoniam omninò tollit, eamque cum liquore salis tartari, quantum vis acriori, subdulcem reddit, ut non secus ac syrupus limonum, per os exhiberi possit. Pauci his fidem adhibent: sed veritatem dictis inesse, norunt illi, qui in pervestigandis naturæ secretis, dies noctesque consumunt.

Præparaciones.

Atque ut præcipua remedia ex vitriolo parata patefaciamus, sit

1. Phlegma vitrioli.

Vitriolum contusum imponatur in cucurbitam & subjiendo ignem secundi gradus, existit aqua acida, quæ phlegma vitrioli dicitur.

Titus 2. Oleum

Minera
lia non
nisi præ-
parata in
medicam
u. sum va-
canda
sunt.

2. Oleum.

℞. Colcothar, sive caput mortuum contunde ac silicibus permistis igne violentissimo, oleum rubicundum emanabit.

Aliter.

Fiat etiam cum simplice colcothare pulso igne violentissimo, trium dierum spacio: ac prodibit oleum ferventissimum qui dulcificatur circulatione cum vini spiritu tartarifato, vel simplice.

Vires.

Febribus putridis, cum aqua sicchorii aut prisana exhibetur. Aciditate enim putredinem arceat, quemadmodum & Symplicium è succo limonum, & obstructions pellit partium tenuitate. Quapropter ad delendas viscerum obstructions, hepatis nempe & lienis, valde efficax est. Miscetur aliquando, hujus gutta aliquot cum conserva cicchorii, sitque gratissimi saporis medicamentum, ad extinguendam sitim immodicam.

Vitrioli usum respuunt, quod ipsius spiritus sit acidissimus, oleum valde acre, atque idcirco adurens & causticum, ut volunt. Subsistant illi paulisper, exposituri sumus rationem ac modum, spirituum oleorumque vitrioli nempe edulcorantium, ac non minus suaviteter, citra mixtionem, sorbendorum, quam syrupi limonum, aut de aciditate citri quotidie propinantur. Nimirum vel sola digestionem (omnia dulcorante & conserpante) vel cum proprii phleg-

Dulcoratio spiritus vitrioli.

matum, vel spiritus vini additione & circulatione, vel olei tartari admixtione facta (licet acce sit ipsum tartari oleum, & cum acro oleo vitrioli jungatur) hoc ipsum tamen oleum illis admixtionibus atque digestionibus opportunis, dulcissimum & potabile redditur.

Spiritus vitrioli viridis.

Hunc præ aliis omnibus remediis specificum esse epilepsii opportunum omnes Hermetici censent. Eit autem hoc modo:

Accipe vitrioli optimi, sive Hungarici, sive Romani, quantum volis, ex eo phlegmate educito, dum spiritus destillatione egredi incipiant: tum mixturatur recipiens, & aliud recens substituat, in quod spiritus omnes traducantur. Quo peracto, novum accipe vitriolum, ex quo phlegma rursus spiritusque seorsim prolucito, qui seponantur separatim, tantamque vitrioli quantitatem extillato, quam phlegmatis & spirituum copia, quam desideras, satis esse possit, hoc est, ex utrisque ℞. ij. aut etiam amplius.

In phlegmate macerentur, in B. M. ad quatuor aut quinque dies, semina hyperici & paonia, viscu quernus, flores lilii convall. tilla, calendula, rosmarini, hyperici, & rasura eboris, cornu cervi & cranii humani pro lubitu: quorum postea fiat expressio, quæ destilletur. H. c. destillatione tres aut quatuor rectifi-
ca vitrioli Vngarici libras imbuito, quas quater aut quinques facibus reafundito, singulis vicib, liquorem in B. M. fce.

servente extillando, ut sic vitrioli corpus melius referetur: cui tandem spiritum ipsum asservatum adicies, componendo omnia matraccio satis capace, rubis vitreis longis instructo, quorum ultimi extremitas in lacum diffundatur, in formam infundibili, cui alembicus adaptetur firmissime iunctus, vase in B. M. servente locato: sic, si bene opereris, solus spiritus cum virore elicietur, usq; adeo subtilis ac penetrans, ut vini spiritum potentia aquet. Cujus etiam solius si guttulæ xv. vel xx. exhibeantur, tutissimum compariatur esse epileptiarum remedium, si ve Insultus ipse epileptiæ fuerit expugnandus, si ve ventus arcendus, eo modo, quo utendum esse docebitur.

NOTA I.

Si phlegmate antepilepticis remediis, ut supra, imprægnato (vitrioli Ungarici loco) vitriolum Venetis imbuarur, ut sit in extrema operatione, tunc præstantius multò ad omnes epileptias curandas remedium habebitur: quo utendum fuerit per mensem à paroxysmo, aut ad morbi ipsius interitum usque. Hujus dosis erit duodecim aut quindecim guttarum, cum aliqua theriacali aqua isti morbo congrua ac specifica, aut alia ejusmodi idonea.

NOTA II.

Atque hic notandum, si spiritus centrum ipsum aut mineram morbi peringat, futurum paroxysmum, si quis adhuc expectetur, longè mitiorem, ac indies faciliorem accessurum esse: tuncq; temporis, cum vis

morbi incipiet minui ac desinere, ad sanitatem integram pergentis, æger aliquas tantum vertigines, sed citra convulsionem lapsusq; experietur, citra etiam spumæ rejectionem, ac iudicii & mentis privationem: quæ quidem vertigo tandem suavi quodam somno stipata profus evanescet. Nec tamen intermittenda curatio est, donec perfecta consequuta sit sanitas. At primis curationis initiis utetur æger specificis purgationibus, ac ea victus ratione, quæ congrua ac opportuna sit, ut à nobis paulò post dicetur.

NOTA III.

Si Epileptiæ hysterica occurrant, suffocationibus matricis stipatæ, spiritui vitrioli addenda erit tinctura ex granis actes aut sambuci maturissimis chymicè extracta: in quibus hystericis affectibus, ut omnia feliciter succedant, si res præsertim cum mulieribus ditioribus ac potentioribus nobis sit (vitrioli Veneris loco) usurpandum præcipue fuerit Jovis vitriolum: cujus vel soli flores, vel sal promptissimum, tutissimum ac specificum suffocationum ac hystericarum epileptiarum auxilium per se est.

NOTA IV.

De usu hujus idem spiritus viridis refert *Author in Defens. c. 11. E* metallicis essentiis, inquit, unus sincerus vitrioli spiritus, cum dulci acore virorem suum retinens, si ve in syrupum, citra quicquam aliud cum saccharo peculiariter redigatur, ut fieri potest: si ve Syrupo Violarum

Tttt 2 viola-

violaceo immisceatur, quem purpureo vini colore jucundissime tingit & evomat, indendo simul acidulum quendam saporem, cumq; gratissimum: sive etiam per ipsum spiritum, colores ac Tincturæ florum rosarum rubearum, violarum, cichorii & buglossi, una cum eorum aquis, aut conjunctim aut separatim extrahantur, usq; adeo in singulare & specificum remedium evadit, sedandis ac extinguendis ardoribus, inflammationibus v.g. Epatis aptissimū, idq; confestim, ut vix in tota medicamentorum officina simile ullum occurrat.

4. *Spiritus vitrioli Mercurisatus.*

Fix: Si aqua in qua ☿ cum vitriolo sublimatus (vid. de signaturis internis) pristinum statum recuperavit quæque inde aciditate Tart. imprægnata sit, exhalet, ut restet tantum liquor acidus similis spiritus vitrioli. Hic liquor est quovis spiritu vitr. excellentior ac vere spiritualis. Sic pro magno veneno quod admixtum erat Mercurio (quod tum nihil erat quam quidam quasi ignis terrestris corrosivus) nunc habetur verus spiritus vitr. cujus major pars eaq; melior evaporat, consumitur aut deperditur, si modo & ratione, qua solent vulgo, igne illo magno & violento per Retortam extrahatur. Talis spiritus ea ratione, qua dictum præparatus, ingens est specificum, solus domator Epilepsiz, si non ab ignaro empirico, sed à Medico, ut par est, cum liquore aliquo appropriato administrerur.

5. *Spiritus Vitrioli microcosmicus.*

Excellentissimum est remedium ad gau-

granas & omnia ulcera canerosa & phagædenica, nisi suspectum sit, quod intra corpus assumatur propter urinam ingredientem.

Accipe urinam pueri, aut adolescentis vinum bibentis, bonam quantitatem: depuretur secundum artem: cui adde vitrioli Romani, aut Hungarici (his enim melior fiet operatio) duplum. Pone, ad digestionem in B.M. tepido per sex vel octo dies, in uno, aut distinctis alembicis vitreis. Nam multa opus est materia. Hac digestionem peracta augebis ignem balnei, ut bulliat aqua. Mox imposito capitulo, adhibitoq; recipiente destillabis aquam. Ac ea quidem, que primò exhibit erit insignis aqua ophthalmica. Secunda priori paulo actior, ad dolores podagricos tepidè cum linteolis applicata confert. Estque hæc una antipodagricarum meatum. Perge ita urgendo calorem balnei, aut etiam per cineres calidos, donec materia in alembici fundo restet instar mellis. Quam postea infundes in vas ferreum, & adhibito igne spatula ferrea continuò agitabis, ne adhaereat: hocque eousque continuabis, donec omnis liquor vi ignis exhalaverit, & residat solum sal vitrioli, atque urina in fundo siccum, & in massa quadam. Hanc pulverisatam in cornutam benè lutatam immittes adhibito amplo recipiente optimè signato, ne spiritus exhalare possint: admove ignem vehementem, quali opus est ad parandam aquam fortem, aut spiritum vitrioli. Sed tamen ita moderandus est ignis per gradus, do-

nec ad summum perveniat, uti ars postulat. Et videbis tandem recipientem impleri spiritibus albidis undique, qui in summo illo calore, tanquam in nubibus aëris, congelantur in glacies quaquaversum per recipientis capacitatem dependentes. Haud secus sanè ac præingenti frigiditate hyemis, & aeris, nubes, atque vapores in nivem glacialem seu squammulas congelatas arboribus adherescentes conspicimus: ita spiritus hi salis, ignis non frigoris vehementia, concreverunt in glaciales illas particulas, & quasi in media etiam flamma. Sic duo hi prædictorum salium, vulgò philosophis pro calidissimis habitorem in glaciem congelantur per virtutem coagulativam salis armoniaci acidi naturæ, quem in se continent. Hæc glacies ad servari potest in modum salis nitri.

De qua, si scrupulum unum, aut dimidium exhibeas in jusculo, vino, aut liquore convenienti, ingens erit remedium ad omnes obstructions hepatis, atque lienis provocat urinas, & est specificum remedium ad dissolutionem calculi.

Eadem glacies redacta in aquam (nam convertitur facile in humido) insigni atque precipuum est remedium ad inflammationes & gangrenas, quas subitò extingvit.

6. Spiritus vitrioli antiepilepticus Paracelsi.

Paracelsus verorum Medicorum chymicorum opinionem secutus, isque, præ aliis omnibus coævis ac æ-

qualibus, in interna rerum metallicarum antimonialia versatus, longius progreditur, ac infinitos hujusdem vitrioli apparatus ac remedia docet; idque trium principiorum separatio. *Trium vitrioli principiorum* ne, mercurii nempe, aut spiritus, à suo oleo vel sulphure & sale: quæ vel separatim vel in triade conjunctim unitatem constituyente administrantur: quorum trium principiorum varios affectus ac diversos usus indicat, singula singulis morbis ex natura sua & proprietate adaptans, salem videlicet & oleum crassiora, ad mundificandum, expurgandum, vacuandum ac expediendum ventriculum, aliaque nutritioni inservientia viscera, & gritudinibus tartareis à crassiori materia genicis. Spiritum verò morbis astrahibus, ut apoplexiis, epilepsiis, de quibus nunc agimus, accommodans ac administrans. Sic enim ille tom. 4. pag. 362. 363. *Summum arcannum, inquit, pro caduco est in vitriolo, non in oleo, sed volatilitate, id est, spiritu vitrioli: idè volatilitas non est reicienda, sed cum oleo tertio aut quarto igne fortissimo destillanda, pellicandanda aut retortanda. Tum enim oleum acquirat naturam volatilem. Solam namque volatilia astris imperant.*

Nec non alibi dicit: *Quicquid caducum debet curare, oportet ut sit penetrativum, & totam corpore permeet, centrumque morbi inquirat. Verum cum oleum ex colchore destillatum naturam habeat terrestrem, & ultra eam regionem, cui exhibetur, non egrediatur. Hinc èd minus cura caduci ab eo perficitur.*

In eo igitur spiritu solo vitrioli,
Tunc 3 ad

ad epilepsias citandas, eliciendo, magna cautione & industria opus est, cui appendices congruæ, ac domando tanto malo specificæ adjiciantur.

Idem Paracelsus antiquorum methodo, in solo vitrioli phlegmate destillatione ad siccitatem usq; proliciendo, posita, non contentus, ulterius progrediebatur, colchotate nempe rubeo reddendo suum phlegma, idq; toties cohobando, hoc est, novies aut decies reaffundendo ac destillando, dum spiritus omnes humidi & sicci segregarentur ab ipso colchotate, unde longè potentius ac efficacius reddebatur remedium.

*Modus
destillandi.*

Is igitur, ut subtilius vitriolum attenuaret Cyprium, ex Ungaria asportatum, vel Romanum (quo potius, quàm alio, semper utebatur) in opus præstantissimum, primum phlegma destillatione educebat, ipsumq; toties capiti mortuo reddebat, dum eo colchotar penè profusus imbueretur: quibus peractis, optimum vini spiritum accipiebat, quem cum colchotare, phlegmate suo ac spiritu imbuto, commiscebat: commixtis & ad digestionem ac concoctionem unum aut alterum diem, vasisq; vitreo lutato, ut dicunt, & firmissimè loricato, repositis, destillabat omnia in recipiens, nudo & simplici igne gradatim adaucto, dum spiritus omnes & humidi & sicci destillatione expirarent, & in liquorem resolverentur. Deinde hunc liquorem in B. M. putrefaciebat ac dirigebat, ut à spiritibus sæx seu sedimentum quoddam segregaretur. Postea theriacalis aquæ camphorata

quartâ parte adjunctâ, denuò omnia bis aut ter extillabat.

Vsus.

Antepilepticum remedium admiranda potestatis & effectus creabatur, si durante paroxysmo, ad agrum excitandum, exhiberetur, & in morbi præcautionem continuè, ac per idoneum temporis intervallum scrupuli semis dosi cum liquore aliquo congruo administraretur.

Spiritus Vitri. aurificatus Paracelsi.

Aliquando eidem vitrioli spiritui auri folia adjiciebat (quæ in eo solvi solent, si optimè paratus sit) ex quibus spiritum suum vitriolatum correctum & aurificatum concinnabat, qui utiq; eidem morbo congruentissimus est, ut ipse testatur tom. 4. pag. 162.

8. Sp. Vitri. antepilept. compositus.

Quinetiam interdum huic spiritui addebat visci querni essentiam & extractum pæoniæ, falis cranii humani & similia, omnibus cum vini spiritu, & fecalicii panis biscocto mixtis, destillatis, riteq; cohobatis: cujus remedii commodè & magno fructu scrupulus exhibetur ex aqua idonea, lili convallii, florum tilia, & id genus aliorum.

9. Aliud Antepilepticum Paracelsi.

Idem præterea Paracelsus tom. 3. pag. 374. elegantem aliam compositionem epileptico morbo aptissimam, cujus basis vitriolum est, describit in hunc modum:

℞. Vitrioli Romani vel Vngarici ℔. xv.

Liquoris pæonia

Camphora

Rasura eboris,

Spodii

Spodii an. ℥℞.

Destilla per retortam in colchotar.

℞. Huius liquoris ℔ iij.

Alcool vini correcti,

Aquarum melisse,

Valeriana, an. ℔ ℞.

Colchotarum ℔ j.

Reduc denuo per retortam.

℞. Huius liquoris ℔ j.

Colchotarum recentis ℔ ij.

Destilla demum per cornutam totam diem & noctem, & exhibit phlegma, liquor & oleum: postea in Bal. M. separabitur phlegma, & per cineres liquor, seu mercurialis spiritus: per arenam verò, fortiori igne, oleum extrahetur.

Phlegmatis dosis infantibus est ℥j. ante paroxysmum. Liquoris in adultis est ℥j. iis qui quadragesimum annum superant, dantur olei gr. aut gutte iij. cum aqua helidonia, vel maiorana.

10. *Tinctura Vitrioli Querc.*

℞. Vitrioli (si fieri potest Cyprii, vel Ungarici saltem viridissimi non carelei (quale Germanicum est) quantum voles. Si enim aliud usurpetur vitriolum, vix operatio succedat, quam expectamus. Ex eo in igne cinerum, per alembicum, quicquid phlegmatis & spiritus extrahi poterit, educatur, ac eorum magna quantitas colligatur. Super sublidens autem colchotar in pulverem attritum, affunde istius phlegmatis tantum, quantum quatuor digitorum altitudine superemineat. Aeris frigido ut resideant, exponantur ad aliquot dies,

semel aut bis quotidie commovendo dum tinctura vitrioli viridi calore impraenetur, quæ elegantissimum smaragdi colorem æmuletur. Quod certissimè accidet, si optimum vitriolum sumatur. Hunc virorem sensim, ne quid turberetur, per inclinationem segregabimus, ac denuo facibus recens phlegma affundemus, quod recentem etiam tincturam ac colorem proliciat. Si phlegma ante plenam ac perfectam tincturam ex colchotare extractionem deficiat, à tincturis prioribus jam extractis, destillatione illud erit separandum ad consistentiam mellitâ: quo facto in fundo subsident crytalli usq; adeo elegantes & pellucidi, ut smaragdos elegantia æquent, qui seorsim asservandi sunt. Phlegma autem illud extillatum facibus reafundetur, ut smaragdino illo virore denuo impraenetur: idq; toties & in hunc modum iterandum dum nulla amplius extrahi possit viriditas. Ab eiusmodi smaragdino virore phlegma (quod semper asservandum est) per destillationem separetur ad mellitam consistentiam, quæ in frigido exposita crytallum exhibebit smaragdinum, qui cum prioribus jungendi erunt & miscendi.

Atq; ut eorum sufficiens quantitas habeatur, xij. aut xv. libræ vitrioli erunt initio operis destilandæ ex diversis alembicis.

Collectis huiusmodi crytallo- rum, eorumque acidissimorum, quatuor aut quinque libris præstantissimus vini spiritus erit adjungendus omniaque in Pellicano Hermetice clauso-

onca.

circulanda, ne quid expiret: deinde ex alembico vitreo, arenæ immerso, igne per gradus administrato extillabit cum spiritu vini, vitrioli spiritus. At colchotar suo adhuc oleo rubro ac gravi imbutum, in fundo subsidebit. Huic colchotari attrito, & jam cornuta aut retorta optime loricate imposito, spiritus vitrioli cum spiritu vini conjunctus affundatur, ignisque per gradus admoveatur ad quatuor dies, qui tandem eo usq; intendatur, ut una cum prædictis spiritibus totum rubicundum oleum ac exquisitissimum extrudatur: à quo vini spiritum suum spiritum per cineres separabis, ut oleum in fundo restet acido dulce ac suavissimum, sanguinis instar rubicundissimum, admirandarum virium adversus omnes ægrotudines, in crassiore materia sedem habentes.

Quod oleum (ut in magisterium reducatur, magnumque ex eo comparetur epilepticum remedium) cum suo proprio vitriolato spiritu, qui antea extractus est, conjungendum est, simulq; circulanda in Pellucano omnia ad plusculos dies, *unde remedium dulce ac suavissimum, nec satis unquam laudandum, adversus epilepsias, astralesq; omnes affectus alios, resurget: idque præcipue, si calcinarum philosophicè aurum, & perfecta solutione philosophica resolutum, adjectum fuerit. Dosis una aut altera saltem gutta erit, nec plures, cum aqua idonea.*

Hæc utiq; medicina tanta est virtutis & energia, ut non epilepsia tantum, ut apoplexus etiam, paralyti, vertigini, mania,

ecstasi, synopa aut deliquis animi, ventriculi imbecillitati, ca. hexia, hydropis, calculo & omnibus hysterici affectibus succurrat.

11. *Elixir seu lapis vitrioli.*

Ut autem ex hujusmodi tinctura fiat elixir & lapis, aut universalis medicina ad sanitatem & mundificationem omnium corporum, sequenda est methodus & operandi ratio:

Caput illud mortuum, in fundo relictum post separationem spiritus & olei, calcinetur in igne reverberii athanoris, ex quo cum proprio phlegmate sal extrahatur: qui variis acriteris solutionibus, filtrationibus ac coagulationibus ad perfectionem depurandus est: huic sali (debita proportione & mensura philosophica observata) adde spiritum vitrioli reservatum, ut super natet duobus digitis, digere ac destilla, novum spiritum affundendo, ac totum hoc opus reiterando, donec pars volatilis superet partem fixi, possitq; prædictus sal, per viam sublimationis, in aquilam celestem exaltari, omni talco & unione pellucidiorum. Tunc saltem hunc armoniacum seu mercurium Philosophorum, justa & philosophica mensura seu pondere, cum proprio glutine sulphureo imbebe & in cora reiterato: hancq; tandem triadem matrimonio junctam in toro furni secreti, versis Philosophis noto, ad tempus idoneum ac præfixum eo que, donec unitatis documenta conspiciantur, omnesq; transcurrant colores, supremusque ac desideratus, purpureus nempe tandem emicet:

Sic

Sic fiet elixir, lapis seu medicina universalis, fluens, summè penetrans ac permanens: veraque Salamandra fixa, nullis gradibus ignis superabilis, cuius vel granum unum ad curationem deploratissimum corporis humani morborum fit satis.

Menstruum universale ex vitriolo.

Qui per eiusmodi fulmen ac æthereum ignem, solem fulminare, incinerare, philosophicè verèque calcinare, ac in primam suam substantiam, radicem & elementa (et si corpus sit fixissimū ac compactissimum) revocare & reducere norunt (quæ reductio non minore labore & industria, ut volunt Philosophi, quàm ejus generatio perficitur) hac fulminatione & fermentatione admiranda miracula conspiciunt, ut qui hac ratione aurum tanquam mortuum & inane, vitalibus virtutibus, ac efficacissima vegetatione donaturi sint: indeque majora, quàm fas sit dicere vel scribere, præstare possunt.

Hujusmodi reductio (ut scribit *Putrefactio* alicubi Paracel.) fit per putrefactionem, quæ omnia, quæ per radices generantur & procreantur ad ipsas reducit: ita ut quod terra est, tempore certo in terram redeat: aqueum in aquam vertatur, & sic de aliis elementis.

Putrefactio ejusmodi non fit nisi per humiditatem, in qua consistit & operatur, & per calorem ac corrosivum, quod sibi habet proprium, vel alienum. Sic corrosio frangit semen in agro, & ad perfectam putrefactionem deducit, ipsius cor-

pus per omnia penetrans, & occupans ac solvens. Quod ut fiat, deducendū erit corrosivum dictum de potentia in actum, idque non nisi per calorem sibi innatum. Sic fimus, qui non est nisi sal excrementorum in stabulis resolutus, terram reddit salam & calidam, qua sal sedine, quo calore, semina solvuntur, ac ad putrefactionem deducuntur, quam sequitur regeneratio, ac multiplicatio speciei.

Hujusmodi naturæ sal apertè (ut ex calcinatione constat) in omnibus ^{Regeneratio.} rebus conspicuus est, cujuscuq; generis: imò in ipsis aquis etiam insipidis, licet occultè, immorans. At præcipuè in vitriolo, tanquam in primo suo ente, elucescit, quod vel ex omnibus metallis elici potest, & in quod metalla omnia reduci possunt, ut alibi diximus: Hinc fit, ut ex eo (vitriolo inquam) totamque præsentia remedia eruantur ad varios effectus conferentia. Alia enim coagulationi spirituum, alia corporum solutioni interserviunt, alia operationibus congrua. Vitriolum enim Leo ille viridis Rippei est, cujus admirandæ potestates satis enumerari non possunt, nec celebrari.

13. *Colcothar dulcificatum & creta vitrioli.*

Colcothar si solvatur in calida & rubor per ipsum diffusus separatur, quod exhalatur, remanebit colcothar subdulce. Quod remanet abstracta omni rube dine *Creta vitrioli* dicitur, quæ (ut & Colcothar) adhibetur ad ulcera exiccanda & sanguinis profluvium.

Uuuu

14. Sal

14. Sal & Sulphur narcoticum.

Præter perartificiofam hanc dissectionem, separari ex vitriolo possunt

1. Sal, citra molestiam vomitum ciens: perque sudores & urinam purgans.
2. Sulphur dulce seu narcoticum, quod verū anodynum est ad quosvis dolores mitigandos, contra stuporē, qui aliās vulgaris illa opiata & narcotica plerunq; comitari solet, quodq; basis Nepēthis.

N. Hujus descriptione reticuit Author, unde de ejus enucleatione plurimi fuere solliciti: D. Martin. VV alther in Epistol. H. r. s. i. a. n. i. s. Crocum martis cum vitriolo extractum, cum spiritu vini circulatam & denuò à vino liberatam pro sulphure vitrioli vèdicare videbatur. Sed male. Videbis dicto loco.

Alii miscent vitriolum cum *, flores rubros sulphure vitrioli gravidos, solvunt in ∇. & cum spiritu vini extrahunt sulphur.

Alii vitriolum in aqua solutum præcipitant cū oleo Tartari, ochrâq; colligunt, uti Quercet. vi. suprâ c. 2. N. 2.

Alii digerunt vitriolum cum spiritu vini, ut extrahatur sulphur, hinc decantatum spiritum, sulphure vitrioli narcotico, gravidum cucurbitæ immittunt, spiritumque vini leni calore ad oleositatem abstrahunt.

Isnardus author quidam Gallus, ænigmaticas Quercetani descriptiones peculiari quodam scripto Gallico haud ita pridem enucleavit. Is cum aceto destillato digerendo & per Retortam cohobando sulphur id elicit, quod postmodum leni M. B. calore à spiritu aceti liberat.

CAP. XIV.

De Nitro.

Nitrum est sal sulphureum ex terris desertis ac pinguibus, veluti sunt, terræ cœmeteriorum, stabulorum &c. elixiviatum.

Constat ex spiritu volatilliori seu sulphureo, qui sub specie fumi rubei ascendit. 2. ex spiritu fixiori & mercuriali, qui priorem subsequitur & sale fixo.

De hoc multa passim in auctore nostro inserta deprehendes, veluti ejus elaborationem, Anatomiam, atque reductionē in menstruum peculiare. Verum plurima hujusmodi non de sale nitri vulgari, sed philosophico intelligas velim.

Preparata ex nitro vulgari.

Ex nitro vulgari auctor noster, præter salem Prunellæ dictum, nil ex professo conscripsit, cum tamen & spiritus non minus vulgaris sit, & hujus elaborationem subungere placet.

Spiritus Nitri

Fit ut spiritus salis comm. Nitri cum argilla impastato ac in globulos formando, eosque exiccatos ex Retorta pellendo, ac tandē rectificando.

N. 1. Alii miscent cum sabulo.

N. 2. Auctor per ignem philosophicum nonnullibi exprimit, vel ignem balsamicum naturæ v. g. in præparatione bezoardici mineralis.

Vsus ejus medicus rarus est, committitur præcipuè in doloribus colicis.

Sal prunellæ plurimi Chymici Obscurorum, non mediocriter in sua

arte

ante arte peritorum, Anodynum Mine-
circum rale vocant. Hoc autem sal prunel-
lem pru- læ, talem nactum est nuncupationem,
nella: cur- nem, ob febrem ardentem & pesti-
ita nomi- lentialem in Pannoniis frequentem,
netur. cujus præcipua indicia symptomata-
 que sunt ariditas, nigredo, & ardor
 lingvæ, guttatisque totius, quæ non
 multum à prunis dissimilia sunt & ali-
 ena. Hinc nimirum hujuscemodi fe-
 bribus, *Prunelle Hungarica*, appellatio
 imponitur, Germanicè dicè Präu-
 ne, eodemque præterea nomine re-
 medium ad talem ardorem & incen-
 dium mitigandum consentaneum, sal
 prunellæ, dicitur.

Modus præparandi

Fit, è sale petræ claro, apprimè
 purificato, quod in crusibulo dissol-
 vendum ad ignem reponitur, ut li-
 quefacto postmodum, flores sulphu-
 ris paulatim adjiciantur, donec ritè
 spiritu sulphuris acido imprægnetur,
 Modò illud benè depuretur, clarifi-
 cetur, & in formam vitri pellucidissi-
 mi, supra marmor injecti reducatur,
 Dosis illius est ad semidrachmam,
 imò verò usque ad scrupulos quatu-
 or, ea tamen adhibita cautione, ut
 cum aqua fontana purissima, aut alio
 liquore frigidiore commisceatur.
 Verum quoniam gustui & palato
 hoc remedium est aliquantulum, ob
 amaritiam, ingratum: prædicta ama-
 ritudo corrigi potest, eidem immi-
 scendo tantillum sacchari violati,
 atque rosati, ut inde Julepus, deli-
 catulorum ergò, præparetur.

Hoc sal prunelle, excellentissimum

est ad mitigandas omnes inflammationes illius præ-
 interiores, quales sunt Pleureses & Pe-
 ripneumonia: & virtute in primis refri-
 gerante præditum est.

Hujusce mæ assertionis veri-
 tas, vel ex eo comprobatur, quod
 lingvæ impositum, majorem ipsa
 glacie hyemali producat frigidita-
 tem, urinas, & sudores intrinsecus as-
 sumptum provocet: si tamen misce-
 atur, & dissolvatur ad quantitatem
 semidrachmæ, vel amplius, cum ali-
 quo liquore frigido conveniente.

Si verò illud ipsum remedium,
 exterius, in liquore aliquo accom-
 modato dissolutum adhibeatur:
 miram simul sortitur efficaciam, ad
 sopiendos quosvis dolores, qui inflam-
 mationes tam exteriores quàm in-
 teriores, pro germanis suis causis ag-
 noscunt. Tot demum tantæque
 admirationis experimenta ex hoc
 remedio producta, non solum in
 Hungaria, sed etiam in Germania
 universa conspiciere licuit, nosque
 ipsi revera adeò feliciter, & prospe-
 ro successu conspeximus: ut fieri non
 possit, quin pro excellenti nobis non
 habeatur remedio, ad febres omnes,
 Pestilenciales præsertim, curandas, quas
 ardor, atque sitis ingens agris non tole-
 randa, concomitatur.

Hoc autem in loco non pige-
 bit observare, quod, ut conveniens
 hisce malignis febribus Medicina ad-
 hibeatur, hoc sal prunellæ cum aqua
 pura fontana, eaque frigidissima atq;
 abundantissima, ita permisceri po-
 terit: ut ad dosin vasti cujusdam ca-
 llicis propinetur.

Uuuu 1 Ant-

*Usum aqua
frigida
copiosius
in febribus ar-
dentibus
commendatur.
testimo-
nio
Aegineta.*

Antiqui verò in huiusmodi febribus ardentibus atque pestilentia- libus, usum aquæ frigidæ solius, ad extingvendos prædictos ardores, imò verò ignes, si quando exterius manifestantur, commendaverunt.

Aegineta lib. 2. de re Medica, cap. 36. ubi de febris petra tractat pestilentiali, post Rufum Ephesinum, hunc in modum loquitur: *Si verò etiam ardore astuet ager, & flamma ad pectus usque ascendat, non alienum fuerit, & frige-factoria pectori adhibere, & frigida potum exhibere, non paulatim (plus enim exurit) sed acervatim, ut flammam extingvat.*

*Hippo-
cratis.*

Ipsemet præterea Hippocrates id genus remedii videtur approbasse, quando scripsit *lib. j. Epidem. cap. 7.* ea, quæ sic à Cornario interprete transferuntur: *Metonem febris vehementis corripuit, lumborum gravitas dolorosa, postridie ubi aquam bibisset, satis multum ab alvo copiosè probeque rediit.*

*Rhasis &
Avicen-
na.
Rh. cont.
3. tract. 13.
cap. 2.
Avic. 4.
can. e. de
pestilenti-
febra.*

Duo inter Arabes præcipui Doctores & Coryphæi, Rhasis & Avicenna: eandem frigidæ potionem in magna quantitate propinatam, ad febres ardentis, & pestilentialis sedandas, his verbis jampridem comprobaverunt: *Aqua frigida plurima subito est jувativa valde, pauci autem consequenter exhibita, fortassis excitat caliditatem.*

Illi igitur non parum hiallucinantur, qui in febribus huiusmodi ardentibus, ægris suis potu interdunt: vel eundem certè parca manu largiuntur: cum tantum abest, ut

ea solamen aliquod ratione percipi- ant, quin imo magis ac magis ignis exæstuans accendatur inde & invalescat. Cujus rei obvium nobis exemplum, vel ipsi fabri ferrarii suppeditare possunt, qui aqua paucissima, ignitos carbones irrorant, ut sic amplius inflammentur. Quapropter illud in primis hac in parte cavendum erit, ne potus ægrotis denegetur: modò tamen mediocritas, quæ cunctis in rebus consideratur, suas hoc loco partes obtineat, omnisque excessus nunquam non morbis periculosis contrarius, eviteretur.

Si quis potrò hac in re Rhasis consilium tueri velit, liquores quosdam acetolos cum frigida permiscebit.

Fracastorius laudatam ejusdem aquæ frigidioris usum, in huiusmodi febribus, personis robustis, ætate que florentibus commendat, verum syrupum acetosum, aut succum limonium eidem commiscet.

Sed tamen prunellæ omnes hujusce generis mixtiones longo superat intervallo: aut aciditates nostræ metallicæ illius vices facile occupabunt, si quando de ardoribus febrilibus extingvendis agetur. Tantum ergo remedium longo experimento confirmatum nequaquam imposte- rum, ubi de curatione tractabitur, omitemus: cum illud mirum in modum, sitim quamlibet, & ariditatem extremam temperare poterit, quæ tamen symptomata, velut individas comites, febris omnis pestilentialis agnoscit.

CAP.

CAP. XV.

De Alumine, Sale Armoniaco & Borrace.

Alumen Quercetano nonnunquam dicitur *Salsugo terra*, sicut apparet in distillationibus axungiarum, ubi addere jubet *salsuginem terræ exiccatam*, i.e. alumenustum.

Paratur exindè

1. *Phlegma aluminis.*

Fit ut illud vitrioli.

2. *Arcanum aluminis.*

Præparatur: Si quinquies phlegma illud capiti suo mortuo aut factibus, ex quibus elicatum fuit affundatur & destilletur: ultimoque ad siccitatem omnem pellatur.

3. *Spiritus aluminis.*

Fit per Retortam ex alumine calcinato.

De Sale armoniaco.

Salarmoniacum, sãl solare, maximam vim obtinet incidendi, extinguendi, corpora dissolvendi, ac spiritus coagulandi:

Flores. Vide in *antimonii Panacea*.

S. Armoniacum fixum. Vide ibidem.

De Borrace.

Dioscorides inter Venena Borracem recenset, at errat. Etenim illi usus in medicina est non rarus ad eciendos & vacuandos mulierum menses, partumq; adiuvandum, ac secundinas extrudendas, nec non ad varios alios affectus, vel intro etiam assumptus.

CAP. XVI.

De Sulphure.

Sulphur cum sit siccitate & acitate interiori, velut duabus satis patentibus qualitatibus præditum: putrefactionibus impediendis vel ipsius vulgi iudicio sine ulla præparatione famulatur.

Scio tamen multos tantopere id genus remedii improbare, ut vel solo ipsius sulphuris vocabulo offendantur, illudque velut monstrum quoddam horrendum concipiant.

Nimirum quia facile inflammatur, à multis calidissimum & prorsus igneus iudicatur, & ideo eò remedium ordine excluditur. Sed quomodo id sequatur, non satis perspicio: Camphora enim, quæ vel in aqua ardet, communi omnium consensu frigida potius quam calida censetur. Accedit quod & eadem, sapore satis acti stipetur: sulphur autem omnis acrimoniæ expertus sit.

Cur verò hodiè abrogatur & ^{Sulphuris} damnatur id quod veteres olim uno ^{usus ve-} ore comprobant? In eodem enim ^{teribus} Myrpeso viginti plus minus sese offe- ^{novim-} runt antidota: quorum alia specifica ^{probatas.} putantur remedia contra febres & inflammationes internas: in quibus tamen sulphur vivum, & planè cruidum, tanquam præcipuum inter alia ingrediens non prætermittitur: Nimis longum foret, singula minutim hic recensere: præcipua igitur tantum pro assertionis nostræ confirmatione, in medium huc adferam.

Dioscorides lib. 5. c. 8 3. de virtutibus & qualitatibus sulphuris, sic scribit:

Uuuu. 3) Suli-

Sulphur si cum ovo vel solo odoratu percipiatur, contra tussim valet, nec non illi prodest, qui a helitus difficultate laborant, & qui tussiendo aliquid emittunt purulenti. Et paulo post idem: Sulphur contra icterus scorpionum auxiliari illiusq; fissitum (quod nihil aliud est quã illius spiritus acidus) lethargicos excitare & sanguinis fluxum, undecumq; proveniat, cohibere, subiungit. Quæ certe virtus aliunde dimanare non potest, quam ab illa qualitate condensativa & coagulativa, quæ illi inhæret & copulatur.

Cap. 220. In Antidoto Pauli, quam Myrepsus ad Aphoniam, spirandi difficultatem, asthma, dysenteriam, & colicos dolores conferre scribit, sulphur non omittitur.

Cap. 225. Sic in Antidoto, Panacea appellata, cui adscribit vim, febres, aliaq; infinita mala sanandi, sulphur ingredientis locum habet.

Cap. 223. Idem sulphur ingreditur compositionem persicæ antidoti: quæ in ligne creditur remedium esse contra omnis generis morbos, contra cephalalgiam, icterum, & febres intermittentes omnes. Imò in eadem compositione tanti ab illo æstimata, adduntur etiam Arsenici crudidrachmæ quinque. Sic in antidoto, cap. 303. Musæ Apollonio adscripta, idem Arsenicum ingreditur: quam tamen Antidotum omnibus hepatis affectibus utilissimam esse affirmat. Sed absit, ut ejus usum comprobare aulam.

*Arsenicus
usus in
quibus-
dam ve-
terum an-
tidotis.*

In aliis antidotis, eisdem Apollonio, cap. 301. 302. 303. adscriptis: quarum ultima Aphrastus nominatur (tanquam res pretiosissima, nec te-

merè cuius communicanda, sed per aurem tantum clam insuluranda sic) sulphur quoque additur. Sed optarem inter alia hujus antidoti ingredientia, majusculis consignari literis *stercus bovillum*. Ecquid enim lautius aut jucundius excogitari possit pro delicatulis? in quorum, scilicet gratiam solum id forsitan additum est.

Denique sulphur in tanto olim usu, pretioq; fuit, ut Myrepsus plures Antidotos à sulphure tanquam illarum præcipuo ingrediente appellaret: ut est antidotus de sulphure vel oxopyretos, & alia, uti videre est cap. 339. 358. 359. Quæ, juxta eundem authorem, omnes conferunt ad tussim inveteratam: febrem tertianam & quartanam: contra ipsum quoq; morbum caducum.

Cum igitur sulphur crudum, & multis adhuc impuritatibus inquinatum, veteribus olim aded usitatum fuerit, quæ sit, quod hodie ejus usus damneretur in iis, qui singulari artis industria, ejus cruditatem & impuritatem tollunt, ex eoq; summa & optima præparant remedia? 1. Flores enim albi: 2. nec non lac sive butyrum dulce, arte præparatum, multo sunt præstantiora remedia contra tussim, asthma, phthisim, & ceteros thoracis affectus, quàm sulphur crudum exhibitum. Sic balsamum rubicundissimum, instar rubini, Philosophicè extractum, & ad guttas aliquot cum jusculo aut alio convenienti liquore exhibitum, iidem affectibus, & imprimis pulmonum ulceribus prodest, cujus vitibus longè impar est sulphur vulgare.

Acidi-

Aciditas Sulphuris.

Aciditas sulphuris extracta, & ab oleaginosa illa & adustibili qualitate separata, febrilem calorem penitus extinguit, tantum abest ut eundem fovcat, augeatve.

Sulphur tamen externis affectibus tantum mederi veteres credidisse visum sunt, ipsumque trahendi vim obtinere, & calidi esse temperamenti, atque essentiae tenuioris, Galenus & Aegineta scripserunt. Arque id ipsum adversus pleraque virulenta animalia conferre, praesertim turturam marinam, & draconem, vel siccum inspersum, vel admixtum. Videtur tamen Galenus probare usum sulphurearum aquarum. *Galeni. 9. simpl. amp. 36. Reg. l. 7.*

» simpl. his verbis. Tum aqua inter
» cutem laborantibus, adversissimum
» est & poculum & lauacrum aquae
» dulcis, nitrosarum vero & sulphu-
» rearum bituminosarumq; omnium,
» perutile.

I. Flores Sulphuris.

Sulphuris flores hunc in modum praeparantur. Sulphur in pulverem redactum cum aequalibus vitrioli calcinati seu colchotaris (sic enim vocant) partibus miscetur, & secundum artem, bis aut ter sublimetur. Quidam iterum illud sublimant, usque ad tres vi-ces, ultimo cum saccharo candi, indeque flores conficiant praestantissimos ad medelam asthmaticorum, phrisi-
corum, & omnium putrefactionum.

2. Lac, cremor vel Butyrum.

Lac, vel butyrum sulphuris, ex eisdem floribus praeparatur: modo dissolvantur in oleo quod ex resolutione salis sulphurei, ex principali vegetabili tartaro, scilicet vini, conficitur: in quo si dissoluti praedicti flores fuerint, illico in lac, vel butyrum candidum reducuntur, ea tamen cautione, ut paulatim acetum album minimè destillatum superaffundatur. Dum vero acetum istud affunditur, fit magna confusio ebullitio, cum foetore conjuncta, quae lac illud in fundo vasis facit subsidere. Qua ebullitione perfecta, lac deinceps erit edulcorandum, & à salis praedicti falgine, & ab aceti acedine, plurimis lotionibus secundum artem factis depurandum.

Et sic lac aut butyrum sulphuris praeparabitur, quod est germanum pulmonum balsamum & excellens admodum contra omnes putrefactiones praeservativum. Illud etiam non parum prodest, adversus febres omnes pestilenciales, & morbos epidemicos: quod sic propter suam albedinem & dulcedinem simul, denominatum est.

3. 4. Balsamus sulphuris & Tinctura seu Rubinus sulphuris.

Si florum sulphuris lbj, admisceatur duabus aut tribus olei thebinthinae, in calote sicco solvantur flores in oleum rubicundissimum: tum rite & artificiose separato men-
struo.

struo, sulphuris rubinus circuletur cum vini alcoole per octo dies: & habebis oleum sulphuris, quod naturalis balsami vires obtinebit.

Huius guttula 3. aut 4. exhibentur cum aq. hyssopi, suspiriosis & purulentis extusiscentibus. Excellentissimus iidem est balsamus contra phibisin & ulcera pulmonum: exhibitus cum quodam liquore congruo, tunc cum separatus est à suo dissolvente.

5. *Oleum sulphuris linatum.*

Sulphur præparatum decoquatur cum oleo lini, lentissimo igne subiecto: & fiet concretum sanguinis instar. Refrigerata materia injiciatur in retortam, & subjiciendo ignem destillabit oleum sulphuris rubicundissimum.

N. Fit etiam si sulphuri sulfur commisceatur & destilletur.

6. *Oleum sulphuris vitriolatum.*

Cape sulphuris vivi p. j. cum quo misceas, lento igne, liquefacti vitrioli puri tantundem, ut unum fiat corpus. Hoc depellatur per descensum: & oleum rubicundum in receptaculum descendit.

7. *Oleum sulphuris acidum.*

Acidum autem sulphuris oleum fit ipso accenso, & superposita campana, aut vitro satis capaci, ad retinendos vapores, qui in oleum illud acidum convertuntur.

Vires.

Est in affectibus dentium remedium utilissimum, ulcera etiam cancerosa curat.

Intrinsicus nullum est aliud præstantius remedium contra quarum hæmorrhagias, dysenterias & fluxus hepaticos: quam acidus ille liquor sulphuris, cujus aliquot guttæ syrupo permixtæ viros præstant in malis narratis effectus. Quinimo, quod mercuriali sulphuris aciditate, aut vitriolato liquore acidulo, naturæ aliarum eius partium aut proprietatum dissimilis, in eo præsertim, quod nunquam flammam concipiat (quod sulphuris maxime proprium est,) at potius à conflagratione pulverem bombardicum arceat, in variis agritudinibus & utrius & efficacius dici aut exigi potest? Quam feliciter enim is indies variè ægrotantibus exhibeatur, infinitis experientiis compertum est, ut nulla non etiam febris hoc tam nobile remedium iugulari, nullus non ardor ac incendium corporis extingui possit.

Ut hinc quam imperitè ac iniquè nonnulli calumnientur, quasi ignem igne, & incendium incendio augentibus, abunde liqueat. Hinc imperitia elucescit quod citra ullam veræ vivæq; sulphuris anatomie cognitionem ac rationem nos damnent, eo quod cortices tantum rerum oculis eradant, interiores verò medullas nulla animi solertia rimari possit, non satis edocti, quod occultum est in recessu cuiusvis rei, illud esse prorsus contrarium manifesto, ut hinc liceat

liceat arguere, quanto facilius exteriora sulphuris ardeant, interna eius viscera, hoc est, occultam quandam essentiam in illo latentem, quæ arte tamen sagaciter extrahi potest, omnibus ardoribus ac incendiis reluctari, eiusque viribus illa emori ac extinguere. Nec quicquam facit inepta ratio, qua asseritur, sulphur pinguedinem esse terream concipiendæ flammæ idoneam, & igneæ esse proprietatis, cum ea sua mole cadat, nullisque fulcris muniat, imo iisdem Medicorum Arabum axiomatibus infringatur, ac destruat, quibus camphoram volunt esse frigidam, quæ tamen flammam facile concipiat, eoque etiam ardentius excandescat ac promptius incendatur.

Sed jamjam excutiamus, quomodo Antiqui vivo sulphure, accitram ullam præparationem, in suis remediis usi sunt. Ostendimus jam id plus satis ex superioribus antidotis, quibus metallica excipiuntur ex veterum arte, quibus etiam concessus est locus in plusquam viginti aliis compositionibus, quæ hoc nomine quam maximè commendantur, & adversus varios affectus celebrantur, inter quas & sequentes addemus ad majorem veritatis fidem, Antidotum nempe Symphonos dictam, quod convenienti efficacia prædita sit ad curandos affectus, quibus dicata est, congruente enim tussibus, & tabidis opitulatur. Hanc describit Galenus lib. 7. de compositione medic. lo-
Tom. II.

cal. cap. 2. quam crudis huiusmodi ingredientibus veteres concinnarunt.

Addemus & antidotum de bacche lauri, nec non innumeras alias adjiceremus, nisi satius esset Lectores ad descriptiones earum, ab eodem Myrse accurate traditas, relegari, quas pervidere omnibus liceat.

CAP. XVII.

De Præstantia spirituum acidorum.

Q. Virum aciditates extractæ ex mineralibus præstent eis quæ ex vegetabilibus? Aff.

UT quod hac de re sentio, citra ulla verborum involueta aperte & plane profiteor: dico, inter dictas aciditates vegetabiles ac minerales, quoad ipsorum bonitatem & excellentiam, tantam intercedere discrepantiã, qualis inter simplex existit formale atque cæleste, & terrestræ materiale ac compositum.

Ac metallicæ quidem aciditates, cum ad primum ens ac simpliciter elementarem longè præcipiùs accedant, quàm vegetabiles, his quoque longè perfectiores, tum in bilis ardoribus extinguendis, tum avertendis corruptionibus effectus producant. Huc accedit, quod obviæ vegetabilium aciditates, non levem insuper patiantur imperfectionem; dum videlicet intensiori paulò frigore congelantur.

Quod aciditates arena chymica de prompta, cæteris multò præstant.

XXXX lantur

lantur, humiditate aëris excessiva fitum contrahunt, aut intensiore calore, aliam qualitatum patiuntur alterationem: eò quod, cum de heterogeneis naturis participant, destructionis suæ causas in semetipsis continent.

Aciditates verò balsamicæ, ex sale, sulphure, ac vitriolo, secundum artem extractæ, ad tantam spiritualitatem (ut ita loquar) elevantur, ut nec frigus, nec calorem, nec humiditatem, nec siccitatem, pertimescant: in summa nullam naturæ suæ alterationem patiantur, sicque incorruptibiles existant. Quod verò per se ipsum incorruptibile existit, à corruptione aliud longè facilius præservabit, eò quod ab extrinseco sui perfectionem, ut alterum, non desiderat.

Hinc Lullius & Rupeiffa, studio- rum socii, in libro de quinta essentia, egregiam hanc, terminis licet aliquantum barbaris, peritè proponunt sententiam, *Velle præservari per rem putridam ac citò corruptibilem, & reformari per rem suam & deformitati subjectam, & facere rem perfectam per rem deficientem, & infirmum curare per rem infirmam: est inane.*

Meritò itaque à nobis primæ partes tribuuntur aciditatibus mineralibus, vereque asseveramus, si pari cum vegetabilibus quantitate administrentur, aciditates vel salis, vel sulphuris, vel denique vitrioli (quæ quidem unius eiusdemque naturæ existunt) longè facilius ac fe-

licius illis, desideratos producturas effectus.

Quamcunque igitur dictarum aciditatum mineralium assumpseris: eius certè pars unica plus efficiet, quàm reliquarum quacunque etiam ratione præparatarum partes viginti. Ut maximas hoc loco cum hisce mineralibus conjunctas præteream proprietates: quod videlicet semel paratæ per totam hominis vitam conserventur incorruptæ, tum quod quovis tempore & loco parari, ac in diversorum remediorum formas (ad eundem tamen scopum tendentium) levi quadam adjectione adaptari queant, cuius rei certiore fidem faciunt tincturæ, seu Extractions florum v. g. rosarum, violarum, &c. fructuum, & simil. ut videre licet in Pharmacopœa.

Verum enim verò, non me latet quosdam esse medicos, quorum nominibus doctrinæ, & experientiæ plurimum tribuo: qui nulla ratione induci possunt, ad subscribendum huiusce generis remediis, illorumque usum comprobandum. Quæ res autem tantoperè in sua sententia illos confirmet, hæc est: quod credant huiusmodi remedia nimis esse ignea & ardentia, prout illis apparet ex eo, quod lingua in illis solummodò delibandis excoriatur. Quod linteola, & papyri, vasa quibus continentur occludentia, ab illis aliquando comburantur, & velut in cinerem redigantur. Quodque deum idem præstet solus. *Spiritualis antedicti.*

reditorum liquorum metallicorum vapor: unde nescio quâ Logicæ consequentia inferant, eosdem effectus in nostris corporibus ab illis produci posse.

Hæc tamen, velim, advertant. Primum tales liquores solos non exhiberi sed cum aliis syrupis, liquoribus, hydromelitis, juribus, atque decoctionibus copulari, & sensui gustus plurimum acceptos reddi. Deinde verò attentius mecum perpendant: quod gustus non est sufficiens hujuscæ quæstionis arbiter: utrum, scilicet, hæc remedia eo nomine sint præsertim rejicienda, quod gustando linguam acriter afficiant, & quasi comburant. Sunt enim res prope modum innumerae, valde comburentes, flagrantes, acres, atque pungentes, quibus gestandis nec ipsa lingua par sit & idonea: quæ tamen ipsa frigida, nec parum utiles iudicentur. Unam in medium produco *Camphoram*, quæ certè specie tenus sit calidissima & ardentissima: & illius nihilominus effectus experientia diuturna comprobati, nos iterum atque iterum reddunt certiores, eandem alterius esse virtutis & qualitatis, ac illius quæ gustu solo deprehendatur, & exterius solummodo exhibeatur. Idem similiter de oleo vel spiritu vitrioli, & aliis acetis montanis, imò & de reliquis aciditatibus metallicis dici potest: de quibus nos supra quædam discernimus. Quin etiam pro istis ratio fortior, quam pro camphora militat, quæ natura

est sulphuræ, & acrimonie calidissimæ, illius pene linguam, qui degustat, comburentis: cum tamen prædicti liquores, ob suam quam gustui offerunt aciditatem, satis superque testentur, si modò præceptis Medicinæ fidem adhibeamus, eos aliquantum de frigiditate participare.

Ut tamen magis ac magis mea ^{quantasse} confirmetur sententia, in medium ^{olei vitrioli} proferam Cratonis auctoritatem, ^{si excellen-} quæ magni certè ponderis esse debet, non ea præsertim de causa, quod potentissimi Imperatoris fuerit ^{æxiare}: sed quod eximiis suis scriptis, & curationibus, ingentem nominis celebritatem adeptus sit. En igitur, quæ verbis conceptis de oleo vitrioli pronunciarit: *Vituperant multi oleum vitrioli, quia verum illius usum ignorant: qui verò eo uti sciunt, feliciter in magnis morbis, non tamen omnibus adhibent. Eadem enim vi, qua camphora, propter partium tenuitatem prædita est, sic oleum vitrioli cum refrigerantibus datum refrigerat: cum calefacientibus eorum calorem auget, atque in universam corporis substantiam minori noxa, quam camphora, qua humido radicali mimica est, permeat.*

Verum ulterius ego ipse quàm Crato progrediar, nec assignabo simplici tenuitati partium olei aut spiritus vitrioli, & aliarum aciditatum metallicarum præcipuam, qua pollent, qualitatem: imò can-

Plurima
remedia
naturæ ca-
lida, & ta-
men esse
frigida
temperantur.

Crato apud
Scolacium.

Virtus acidorum metallicorum aufloritate celebrium Doctorum confirmant.
 dem referam ad integram illarum acidos & fermentativos : qui quidem omnia corpora dissolvere, & omnes spiritus quantumvis calidos, ut spiritus aquæ vitæ & urinarum nostrarum coagulare possunt : prout jam libro præcedente demonstravimus, & claro quotidie comperire licet experimento, ut nullus dubitandi locus relinquatur. Hæc autem spirituum coagulatio certissimum est indicium internæ, imò magnæ spiritus vitrioli frigiditatis. Cum juxta vulgatum philosophorum axioma, virtus quælibet condensativa è frigore suboriatur, atque procedat.

Sed quænam clarior probatio, aut spirantior desideratur, cui par non sit hoc quod à multis jam annis constitit & nunc etiam constat experimentum, quo videmus, nullum aliud esse promptius aut præsentius, tam ad calores bilis mitigandos, & omnes ardores febris interiores extinguendos, quàm ad omnia venena, & corruptiones prorsus exterminandas: spiritu vitriolico, & acetis metallicis remedium.

In luculentiorum huiusce mæ assertionis confirmationem, testes advoco utramque Germaniam, superiorem scilicet & inferiorem: in quibus, non secus ac in multis Galliæ nostræ provinciis, talia sic hodie vigent & invalescunt remedia, ut nihil magis sit in usu, quàm syrupi acetosi, limonum, granatorum, berberis & similia.

Sin autem quorumnam id fiat consiliis, inquiratur: responsio est obvia, id non fieri vana quadam quorundam Empiricorum persuasione: sed innumerorum penè, quibus scætet Germania, Medicorum, atq; Doctorum in primis celebrium, matura de liberatione atq; decretis.

Quoniam verò illorum feriem, quos splendida nostrorum temporum lumina meritò nuncupaveris, aliis meis in operibus intexui, tam eorum quos vultu atque literis cognitos habeo, quàm aliorum qui suis mihi lucubrationibus innotuerunt supervacaneum esse duxi eorum nomina hoc loco recensere.

Huc etiam aliorum quorundam modernorum Medicorum, qui diversis in regionibus sua eruditione & celebritate floruerunt, adsciscam auctoritatem, ut Mercurialis, Saxonix, Massariæ, atque Jordani, qui non modo usum olei vitriolici probant: verùm etiam miris laudibus, ad peragendam pluriura eorumque gravissimorum, & jam deploratorum morborum curationem, extollunt.

Gesnerus vir apprimè doctus & celebratus, id inter alios de oleo vitrioli refert, epistola 2. & 3. lib. 2. Epistolarum. Eos nimirum indignos videre nomine Medici, nec hanc bene posse personam sustinere, qui huiusmodi usum minimè sibi putent necessarium.

Heurnius peritissimus in suo de peste tractatu, cap. 90. ubi de cura eiusdem

iussem differit, inter alia presentia, miræque virtutis remedia, primas defert oleis & liquoribus vitrioli, & sulphuris, quorum communis est invicem natura & qualitates.

Tot tantisque illustrium sapientumque Medicorum auctoritatibus, qui non ita pridem floruerunt, antiquorum ego calculum adjungam, qui in sale, sulphure & vitriolo, ingentia multa, mirandaque remedia contra venena, corruptiones omnes, morbosque deploratissimos compererunt. Quod si tantas vires isthæc in sua crassa & materiali substantia exerere possunt: quanto magis eorum spiritus formales idem, sine comparatione præstabunt, & efficiant?

Verum ut id ipsum clarius omnibus innotescat: à sale marino, quo omnes passim utimur, ducemus exordium. Non est enim cur tam excellens remedium prætermittamus, quod tantopere ad vitæ conservationem conducit: quoque non solum carnes, sed etiam pisces, ut ab omni corruptione præserventur, in more est condire solitum. *Sal*, inquit Dioscorides lib. 5. cap. 85. à putrefactione præservat, contra scorpionum, serpentum, scolopendræ, crocodilorum, & aliorum id genus animalium venenatorum ictus & offensus plurimum juvat: & si cum aceto mixtum hauriatur, illis qui opium & fungos venenosos degustaverunt, non parum opitulatur.

Idem Dioscorides libri jam citati

cap. 83. dum de virtutibus & qualitatibus sulphuris loqueretur: hæc scribit, *Sulphur si cum ovo vel solo odoratu percipiatur: contra rufim valet, nec non illis prodest qui anhelitus difficultate laborant, & qui tussiendo aliquid emittunt purulenti.* Et paulo infra idem, *Sulphur contra ictus scorpionum auxiliari illiusque suffitum (quod nihil est aliud quam illius spiritus acidus) lethargicos excitare, & sanguinis fluxum, unde unque proveniat, cohibere subjungit.* Quæ certè virrus aliunde dimanare non potest, quam ab illa qualitate condensativa, coagulativa, quæ illi inhæret & copulatur. Sic etiam nullum est aliud præstantius remedium contra quævis hæmorrhagias, dysenterias, & fluxus hepaticos: quàm acidus liquor sulphuris, sive mavis, solus illius fumus & vapor, qui beneficio campanæ aut operculi Alembici retinetur, & in liquorem acidum resolvitur: quem improprie oleum sulphuris appellant, cujusque aliquot guttæ cum aqua plantaginis, aut aliquo syrupo permixtæ, mirros præstant in malis supra narratis effectus.

Spiritus vitrioli iisdem pollet virtutibus, ut facile ex his perspicitur: quæ de eodem metallico veteres tradiderunt. Dioscorides igitur eodem libro 5. cap. 74. hæc habet. *Vitriolum ad drachma pondus manducatum, vel cum melle assumptum, vermes ventriculi latiores interimit: cum aqua potum, non parum juvat eos qui sunt*

Xxxx 3. gues-

*Sulphuris
proprieta-
tes ex eodẽ
auctore.*

*Vitrioli
proprietates
ex Dio-
scoride.*

*Salis ma-
rini pro-
prietates
ex Dio-
scoride.*

gū venenatis usi sunt. Verum quam id ipsum ratione præscribit Dioscorides? & nunquid materialiter, & in sua crassa substantia? cum supra idem plurimum restringere, caloscere, imò verò adustionem imprimere dixerit, dū de illius proprietatibus differeret. Hoc à me Deus avertat, ut aliquando tale remedium sine ulla præparatione adhibeam. Tunc enim, præter quod plurimum lædit stomachum, ut vomitus indicat, quem nedum ad pondus drachmæ, sed etiam in paucis granis datum, excitat, atque producit: adeò gustui est ingratum, ut nunquam à Medico quovis, in ea sententia, præscribetur, sicut nullum præterea in firmum esse mihi persuadeo, qui tam infesta uti velit potione. Illud tamen remedium non parum est antiquum, quod etiam nunc multi contra pestem adhibent.

Virtus vitrioli præparati.

Videamus iterum quid de eodem scribat Matthiolus Dioscoridi interpretæ, suo in caput de vitriolo commentatio. Mirum videri non debet, inquit Matthiolus, si Dioscorides vitriolum exhaustum aut manducatum, contra vermes latus ventriculi, & contra fungos venenatos valere putaverit, licet virtute præditum sit corrosiva & ulcerativa. Etiam nunc enim vitriolum, non solum in potu, contra eadem symptomata, nec non tempore pestilentia, adhibetur: sed etiam easdem vires, illius sine noxa oleum possidet, quod Alchimista ignis beneficio ex vitriolo eliciunt. Expertus sum, iterum subjun-

git ille, idem vitriolum tanquam excellens alexipharmacum, ad pondus dimidiati scrupuli, cum aqua agrimonie dari, iis qui calculo laborarent, vel ad sciendam urinam iis quibus retardaretur. Idem etiam utilissimum est asthmaticis, & durosia oppressis, modo illis cum decoctione herbe caballiua, aut hyssopi exhibeatur.

Ex supradictis satis constare potest, antiquos minus veritos fuisse vitriolum in sua dare substantia, licet multum sit erosivum & vomitivum. Deinde constat etiam quomodo temporibus subsequentibus, ut scribit Matthiolus, qui annis abhinc sexaginta floruit, oleum quod ex illo elicitur, feliciter propinabatur. Sed aliud est loqui de vitrioli spiritu, de quo nunc mea instituitur oratio, quemque verus philosophus ad libitum suum poterit sola digestionem, & partium paulò crassiorum separationem, ita dulcorare, & gustui acceptum reddere, ac syrupum limonum: cum tamen in eo nulla qualitas, & proprietatum supradictarum desideretur.

Hoc præterea remedium, non sine quodam voluptatis sensu perceptum, nullam non modò perturbationem stomachi, aut nauseam pariet: imò dicto penè citius omnes violentas vomitiones mirificè compescet, diarrhæas, & henterias scorbis, & ipsismet etiam dysenterias opem ferret præsentissimam. Quæ omnia certè clarissima sunt remedia præstantissimi indicia.

Hæc

Cur diu-
tius in lau-
deliquorū
acidorum
auctoritas
uaretur.

Hæc ingens vitrioli excellentia non secus, ac aliorum liquorum acidorum, qui è sale marino, & sulphure oriuntur, ejusdemque sunt naturæ & proprietatis, me impulit ut longiorem de illis sermonem, quam par esset, texerem: cum mihi præsertim perspectum fuerit, talia remedia primas partes obtinere, contra omnes corruptelas, & putrefactiones quæ possunt in corporibus nostris ingenerari, aut jam re ipsa ingeneratae sint. Eadem quoque remedia plurimum valent ad humores æstuantes temperandos, & magnas quascunque commotiones, ex impetu vaporum, & halituum spiritualium excitatas, resistendas: nec non ut quis à peste sartus tectus conservetur, vel jam infectus sanetur. Demum quod parvi non est faciendum, ea ipsa in primis commendantur, quod longo tempore in phiala vitrea conserventur, quodque ad illorum usum, paucula tantum guttæ, syrupis, vel aquis nonnullis cordialibus, aut certè juribus admiscendæ sint: quæ certè præparatio, nec celeritate, nec voluptate, nec emolumento vacare potest.

Prolepsi
ad eos qui
aciditati-
bus metal-
licis detra-
hant.

Quisquis verò ille fuerit, quî rationibus à me supra citatis refragando, & suæ nimium inhiærendo opinioni, omnes aciditates metallicas, & cætera quævis è familia metallorum educta, ut interius assumantur, remedia perget traducere, & condemnare, tanquam à nostro nimium remota temperamento atque proprie-

tate: ille inquam poterit paulisper animadvertere, quod eadem prorsus via atque ratione, omnes Thermas, & aquas medicinales vituperet, quas Deus singulari sua benignitate variis terræ regionibus impartitus est, ut nullus non isdem uteretur. E quibus tamen innumerabiles singulis diebus educuntur effectus, in eorum præsertim morborum curatione, qui deplorati credebantur, quibusque reliqua in cassum adhibita fuerant remedia. Quanta porrò hæc est vesania, iis palam reluctari, quæ quotidie circa effectus aquarum acidarum, & vitriolicarum, quales sunt Spaenses & Pougueses, sensibus patentatque percipiuntur? Quod si quis mihi opponat in contrarium, naturam has spirituum metallicorum cum aqua moliri mixtiones, quas ars ipsa nunquam valeat imitari, nedum consequi: meras illud nugas esse dicam, hoc est, objectiones istas nullis prorsus innitationum fulcris atque momentis. Quorus enim quisque est, qui vice versa quotidie non videat, nedum medicamenta sed ipsa quoque alimenta, tot & tantis artis egere beneficiis, ut sine illis natura prorsus manca & inutilis remaneret.

Natura quidem omnia nobis ^{Quantum} remedium genera suppeditat: at ars ipsa ^{natura præstet} nisi ars ad illorum præparationem ^{adjumens} manus suas admoveret, venena sepius salubrium pharmacorum loco experiemur. Natura segetes & racemos velut præcipua nutritionis humanæ firmamenta, germinat: verum si quis.

si quis segetes erudas, quales à natura producantur, assumeret: vitam proculdubio minus vitalem ageret. Panem igitur è frumento conficere, hoc est, è granis farinam extrahere, è farina furfurem separare, eandem cum aqua permiscere, permixtam subigere, subactam fermentate, & fermentatam demum in formam panis decoquere: magnum est, quod soli tamen arti debetur, magisterium. Idem de vino dici potest, de aliis rebus innumeris: idem quoque de medicamento, sentiamus, oportet. Vnde certè colligitur, ut institutum sermonem prosequar, quod si jus aliquod pingue, vel aqua accommodata, cum præstante quodam vitrioli, aut sulphuris spiritu per me reddatur acidula: tantam inde utilitatem subsequi, ac si in magna quadam, & jam tamen usitata quantitate, aquas Spacenses & Pougvenses, quæ sunt indubie vitriolicæ, alicui propinandas exhiberem. Effectus qui ad cibandam urinam à talibus aquis eliciuntur, meo certè iudicio ad ingentem aquarum, quæ sorbentur, copiam referri debent. Quod si non ita prompti ex liquoribus acidis destillatis consequantur effectus: eisdem tamen temporis processu licebit prospicere, nec non cum minore periculo, quam si sumu, & semel, tanta aquarum congeries, vel in vitis, obtrudatur. Quæ certè non nisi magnum corporibus nostris inferre poterant nocumentum, si obstructionibus divexentur. Id liquido patet in hydropicis, quorum non-

*Spiritus
vitrioli eadem
prædictis, quæ
aquis Spacensibus
& Pougvenses
faciuntur.*

nulli sæpius ulu talium aquarum, licet huic symptomati dicatarum, magis ac magis intumescunt: cum tamen è contra magnam utilitatem nancisci poterunt, & alleviationem, huiusmodi spirituum acidorum beneficio: si modo certa quadam proportione & *αιολογία*, cum jure, vel aqua quadam conveniente permisceantur.

C A P. XVIII.

De Arsenico.

INter septica medicamenta, quæ summa caloris acrimonia insitum nobis calorem aut dissipant, aut igneam convertunt, simulque qualitate maligna primogenium humidum dissolvunt, & omnem partis substantiam tabefaciunt, putredinemque inducunt cum fœtore, Medici numerant *Arsenicum, sandaracham, & auripigmentum*: Ideoque valdè periculolum horum medicamentorum usum in Chirurgia censent, neque aliquo modo necessarium, cum lethifera & naturæ nostræ adversissima sint. Hoc equidem meritò dixerint, si veras ipsorum præparationes ignorarint, quibus ad multos externos curandos affectus probatissima redduntur. Hæc enim medicamenta, lethifera existere dicuntur qualitate maligna & acrimonia. Prava illa qualitas in *Prava Arsenici qualitas.* spiritu sive in aura illa fœtida & atro fumo, quem minimo calore emittunt, consistit, at acrimonia in solo sale. Hic fumus ater & venenatus,

tus, naturali etiam calore, cum excitatur, materiam partis labefactat, ipsam corrumpit, & sæpius, ac si quis venenum haurisset, interimit, si non procul à principibus partibus illa apponantur, vulnerata præsertim cute. Quod mulieri cuidam accidisse, idque se vidisse, testatur *Fernelius Medicorum nostri seculi facillè princeps*. Cum igitur in fumo illo atro, qualitas illa maligna existat, prorsus fixanda est: fixatione enim, ut diximus, *capite de Mercurio*, venenum omne ex spiritibus, ut *Arsenico*, *Mercurio*, *Auripigmento*, & reliquis admittitur: *acrimonia* verò pellitur, salis extractione. Quod propriis ablutionibus fieri etiam supra diximus. Qua ratione *Arsenicum* non nocebit, quinimò pro topicis multum proficiet ad vulnera venenata, ad lupos, fistulam, cancerum & gangrænam, si decenter præparetur, fixetur videlicet & dulcoretur. De qua vera præparatione videtur tacite loqui *Dioscorides*, cum de illa metallica sandaracha, quam initio capitis, sulphur etiam redolere scribit, hæc profert, *Datur ex mulsio purulenta extusis: addit, suspiriosis cum resina, cataportio optimè exhiberi*. Non præparatam enim *Sandaracham* exhibere esset exitiosum, cum testetur *Galenus* ipsam urentis esse facultatis; cujus opinionem etiam *Dioscor.* assentitur *simpl. 6. cap. 29.* Ergo præparato *Arsenico*, aut septico quovis alio medicamento, in *Chirurgia* po-

Tom. II.

tissimum uti non erit absurdum aut periculosum.

Arsenici præparatio talis est

unde

1. *Butyrum fixum.*

Arsenicum ter sublima cum sale præparato, & lacerta rubra (colcot.) & stomomati squamato (smar. vel squa. S) ut ipsum purifices: quod deinde cum terrea muria (sale nitri) fixabis, dando ignem per gradus, viginti quatuor horarum spatio, fietque massa nive candidior, & perlaram referens colorem, quam in calida solves, ut alkali inde extrahas: remanebit autem in fundo pulvis albusissimus. Pulverem illi exsiccatum fixabis cum æquali pondere olei incrativi ex talco (*Tartaro*) confecti, eaque omnia in reverberio colloca per diem integrum: rursus in calida solve, ut remaneat pulvis albusissimus, fixus, & dulcis, qui fluet in humido in oleum pingue, butyri instar, anodynum.

Vires.

Quemadmodum *Arsenicum*, si non præparetur, dolorificum est, & qualitate sua maligna venenum: sic contra fixationem hanc amittit, & doloris est prorsus aculceribus conducens medicamentum, si huius admisceatur uncia una cum duobus uncis olei myrrha.

N. Eundem processum describit *Quercetanus* alibi hoc modo.

Yyy Aliter

*Simpl. 5.
cap. 71.*

*lib. 9. simpl.
cap. 55.*

Aliter.

CrySTALLINUM Arsenicum quidam ter sublimant cum calce fixa, & colchozare, idque dissolvunt in aqua stygia fixatoria & convenienti, distillantque aquam à facibus multoties, tum deum caput mortuum reverberant: quod prodit in pulverem albißimum & fixum, à quo extrahitur alkali cum vini alchoole, & sic dulcoratur.

Vires.

Hujus medicamenti usus est ad fistulas & caneros curandos.

Aliter: Butyrum arsenici fixum.

Magnam in butyro arsenici fixo diximus esse vim ad venenata & maligna ulcera curanda: fit autem hoc modo:

CrySTALLINUM Arsenicum prius sublimatum cum solo colcothare (quod venenum ipsius retinet) commisce cum æquali pondere salis Tartari, & salis petrae, omnia intra duos urceolos imposita fixentur, subjiciendo ignem xxiii. horarum spatio, primò lentissimum, tum summi gradus. Invenies materiam fixam albißimam, & perlarum referens colorem, quam in aqua calida solves, & inde alkali extrahere possis. Pulverem qui subsederit, imbibe oleo Tartari, vel, quod melius est, Talcis, & exsicca ad ignem: idque ter facias. Rursum materiam in calida dissolve, ut salem eximas, & remanebit pulvis candidissimus & fixus, qui in loco humido resolvetur in oleum pingue, butyri instar avodinum.

3. Sublimatum dulce.

Illud igitur metallicum primò per se sublimetur, deinde aceto albo optimo, duarum horarum spatio decoquatur: sic enim sua nigredine & farina quadam levi atque corrosiva spoliatur. Postea cum squamma arsis iterum sublimabitur, quæ venenum illius crassius atque nigrius retinebit: tandem bis aut ter cum sale communi preparato sublimatum, perfectè dulcorerur: & media istius sublimati substantia, in infusione, ad pondus quinque, sex, septem, aut octo granorum securè dari potest.

Vires.

Tantum enim adest, ut assumentibus noceat, quin iam illos benignè & sine ulla perturbatione ab iis venenis expurgat, quæ ab aliis catharticis nullatenus purgari possint.

N O T A I.

Illius perfectio tunc maxime ex eo cognoscetur, quando metallus injectum, candorem illis conciliat & indit perfectissimum: qui remanet etiam in eis postquam ignita fuerint: cum tamen arsenicum crudum eadem nigrescat, atque fumo quodam infecto, quem oculus & olfactus non sine noxa & incommoda sentire possunt, contaminet & inficiat.

N O T A II.

Nonnullos qui ad hunc unives-
siles & particulares expurgandos, ca-
voto colla-
thoritis

metallica ad pestem ascendam aperiore. thartici & sudorifici quibusdam ex Arsenico conflatis potissimum utantur: ego vero remedia illa quae ex Mercurio & Antimonio eliciuntur, ad pestem profligandam potentiora esse iudico, nec non ad Lucem Veneream, & similes morbos contagiosos exterminandos. Præterquam enim quod illa gravissimo doctissimorum virorum iudicio comprobantur, magis etiam in usum quotidie adhibentur, nec usus sui fructum mediocrem, ne sapius experiente præbuerunt.

4. Pulvis ad caneros & ulcera.

Pulvis qui temporibus nostris ad extinguendos omnes caneros ulceribus conjunctos adhibetur, ex prædicto fit Arsenico, radice Aronis, atque tantillo fuliginis: quod licet remediū sit satis vulgare, tanta tamen præstat certitudine & efficacia, ut una tantum vice applicatum, nihil non mirum dictu operetur. Qui de hujusce rei veritate dubitat, sensibus ipsis bellum indicit, ad quos suprema hujusce litis componendæ spectat auctoritas atque jurisdictio.

5. Amuletum contra pestem.

In præcautione pestis dictum Arsenicum in forma Amuleti usurpavimus, quod super regionem cordis apponeretur. Remedium istud primus omnium, Jacobus Carpentis adinvenit & expertus est: expertum Fallopius comprobavit, & iterum tanto auctore comprobatum, ita Philippus Ingrassias & alij Medici extulerunt, ut nihil in eorum scriptis celebratius re-

periat. Hoc eodem fultus alexiterio Quis præ-
Adrianus Papa VI. à gravissima peste mias acci-
vindicatus fuisse perhibetur. letum ex
Arsenico
contra pe-
stis in ve-
nit.

6. Arsenicum fixum.

Expertus etiam Philosophus ex Arsenico quod maximum est Venenum, purgativum excellens efficit, quod adversus omnis generis pestes, non secus ac caneros mire vires suas exercet, quos à sale quodam septico & arsenicali generatos, solum, ut inquit Arnaldus à V. N. arsenicū expugnat. Venenum quippe à Veneno pellitur, prout luculenter apparet in illis qui à serpentibus icti, nullum aliud præsentius inveniunt alexiterium, quam illud quod à feris illis venenatis componitur.

Fit autem similimodo, quo crocus metallorum & exinde antimonitū diaphoreticum: Cum sale nitri aliquoties efflagrando ac semper aqua edulcorando.

CAP. XIX.

De gemmis, lapidibus, minus preciosis & terris.

1. De Gemmis.

EX variis lapidibus varia præparantur medicamenta saluberrima, præsertim ex pretiosis, qui & secundū totius substantiæ proprietatem, & secundum qualitates effectrices, syncope tollere, putredinem sistere, corroborare, ipsumque ab omni veneni labetueri ab omnibus Medicis creduntur, qua ratione agris præscribuntur.

Yyy 2 tur

tur in affectibus pestilentibus, continuis & ardentibus febribus, *Electuaria Analept. Nicol. Myrep. Dyamargarit. Antidotum à gemmis: Confectiones Hyacinthi & Alkermes.* Quæ Margaritæ, Sapphirus, Smaragdus, Granati, Hyacinthus, Sarda, id est corneola, Iaspis & Corallus ingrediuntur: qui quidem lapides merito cæteris præstare dicuntur, propter ipsorum & temperantiam, & splendorem summum, qui nec corrumpitur, nec aliquo ignis ardore deperditur, propter spirituum solam fixationem, quæ in ipsis satis percipi potest: qua ratione etiam auri vires quodammodo æmulantur in curatione morborum: dicunturque inter reliquos lapides pretiosos, quemadmodum & aurum pretiosius dicitur cæteris omnibus metallis.

Horum autem lapidum facultas quanvis sit cardiaca, propriam tamen unusquisque habet vim & particularem, ad diversos curandos affectus.

Sapphirus potus, speciatim ictos à scorpione juvat.

Hyacinthus quoque virulentarum bestiarum ictibus medetur, & somnum conciliat.

N. Hyacinthum extollit Avicennas supra aurum: vide Aurum.

Smaragdus non potus modò, sed & collo appensus melancholicis affectibus confert, & cum comitiali morbo, tanquam cum hoste, præliatur.

Iaspis vel collo appositus, modò **os** ventriculi attingat, vel annulo ge-

status stomachum aljuvat, cuius rei *Gal.* scribit se fecisse periculum: confert etiam ad accelerandum partum secundum *Dioscoridem.*

Margaritæ syncopen tollunt coralli astringendo stomachum roborant, & sanguinis reiectiones magnopere sistunt.

Præparatio vulgaris.

His omnibus pretiosis lapidibus, in pulverem tenuissimum redactis, ut alcohol, sine alia ulla præparatione Medici utuntur, ad prædictos illos omnes affectus: quanvis sanè vel quàm minimum proficiant, præsertim ad cordis corroboracionem, si ex ipsis purior essentia prius non eliciatur.

Hic fiunt

1. Magisteria Gemmarum, Coralliorum & perlarum.

Calcina seu dissolve gemmas, *Corallia* ac *Perlas* philosophicè i. e. cù balsamico salis ac sulphuris naturæ spiritu. His philosophica hac solutione solutis, separa menstruum caeleste opera cuiusdam salis vegetabilis (tartari) & statim præcipitabitur magisterium ad vasis fundum.

N. Querc. Ad ingredientia illorum magisteriorum calcinanda & dissolvenda, nulla realia utimur, quæ solo mēstruo, extracto ex spiritibus balsamicis salis & sulphuris naturæ, quod in terræ chaos, omnibus obvio & paucis noto delitescit: ex quo, chaos verus philosophus æque facili artificio extrahit sale illum balsamicum & pretiosum, quæ vulgaris artifex nitrarius, sale

ſalem ſunt petra ex terra pingui & communi. At differentia non exigua eſt inter hos duos ſales, licet in pluribus magnam in vicem habeant ſimilitudinem: ſiquidem ex eadem matre & radice producti ſunt ambo. Sed horum unus eſt frigidus & humidus volatilis, ſœminæque naturam referens: alter v. calidus, ſiccus, fixus, hermaphroditus, tam maſculi quam ſœminæ naturam participans; ſimulque eſt mercurius, ſulphur & ſal: cuius mater eſt virgo quædam, virtutibus tamen primi entis rerum bezoardicarum ditata & imprægnata: hanc imprimis quærent, & ſeligunt philoſophi, ſuumque inde ſulphur philoſophorum eliciunt. Crede mihi veriffime loquenti hanc rem tam occultam nullo modo poſſe dilucidius aut apertius explicari.

2. Tinctura Coralliorum & gemmarum.

Fit ex eorum magiſterio (parato cum ſpiritu ſalis & ſulphuris naturæ.) Ex quo extrahes Tincturam cum eodem menſtruo aut ſulphure bezoardico in matraccio H. ſigillato igne cinerum in Athanore digerendo. Menſtruum poſtea ſeparabis. Ex Pharmacop.

Extrahitur etiam coralliorum tinctura, ut ſequitur, quæ non tantum ad uſus prædictos exhiberi ſolet: ſed ad purificandum totum ſanguinem, ad morphæam, herpes, & affectus omnes matricis curandos.

Tinctura Corallorum.

Calcina coralloſ rubros & ele-

ctos in igne reverberii, dando tamen ignem ſecundi gradus, ne tinctura iplorum, ignis violentia exhalet: Calcinatos, pulveriſato ſuper marmore tenuiſſimè, colque in das matrarium vitreum, deſuper infundendo menſtruum cœleſte, deſtillatum cum proprio ſuo ſaccharo, ut ſupernatet 8. digitos: putrefiant omnia in B. vaſe hermetice claſſo per 10. dies, donec menſtruum totam tincturam ſibi aſſerit: ſeparato menſtruo per B. remanet pretioſa tinctura in fundo, cuius exhibetur guttula altera cum aqua cichorii aut fumariz.

N. 1. Menſtruum illud cœleſte omnium gemmarum eſt verum menſtruum, quas vera ſolutione ſolvit, & inde vera eſſentia elicitur. Hancque omnes docti medici corporibus magis ſanandis proficere iudicabunt, quàm ipſarum ſolus pulvis.

N. 2. Id etiam menſtruum Adamantem (qui contra multorum opinionem venena etiam omnia irrita facit) mollem reddit & ſolvit, ſi ſiſis ſuperinjiciatur ſal extractum ex ſanguine hircino, & ſimul diſtillentur reiterata deſtillatione ter ſuprà caput mortuum.

Effentia ſeu magiſterium Margarit.

Margaritas ſolves vera ſolutione cum prædicto menſtruo: ſed ſreocarceas, uteris acido menſtruo alcoholiſato cum debita proportione vini ſpiritus etiam alcoholiſati, ſucco etiam limonum, & berberis depuratis, filtratis,

Yyy 3

gratis, & præparatis ut decet, eadem enim præstant. Ablutionibus auferres ex Margaritarum anima aciditatem si aliqua remanserit ratione menstrui.

Exhibentur autem huius essentia grana duo aut tria cum iusculo competenti, quod statim lactis instar dealbatur, ad cordis corroboracionem & vires resciciendas: Earum etiam essentia putredini cor obsidenti, pesti- que & venenis obsistit.

*Essentia aliarum gemma-
rum.*

Eadem ratione ex prædictis aliis gemmis essentiam propriam elicies, veramque ipsarum præparationem poteris assequi ad multos curandos morbos.

3. *Aqua vitæ seu spiritus mens-
trualis coralliorum, gemma-
rum, &c.*

Fit ad eundem modum, quo ex Saturni saccharo, mercurius, sulphur ac sal eliciuntur ac in unitatem rediguntur.

Atque hac scaturigine veri Medici Hermetici, universalia sua ac suprema remedia in Epilepsias, Vertigines, Apoplexias, nec non in Elephantias, Cancros & id genus gravissimos ac invidios morbos expiscari debent, ut humano generi feliciter consulant.

1. De Corallio.

Corallium marinum est fructus, oculis vegetabilis, ac in arboris for-

mam excrecens: quod præ aliis omnibus fructibus, quos mare progignit plus salis nitrosi aut sulphuris flammam concipientis continet, ex quo usque adeo flagrans liquor est, ut non minus aqua ardente ex vino prolecta, flammæ & incendio subjiciatur. Quod experientia patebit, si vel calcinationem etiam in pulverem comminuat & dissolventis acutiæ acidi virtute, quemadmodum docuimus in plumbi operatione, in salera redigatur, in quem magna pars abit & convertitur: ex libra una huius salis exiccati & à menstruo optimè separati, Chymicus Philosophus, vel 6. uncias spirituum vi ignis potest educere, qui facile in liquorem spirituum flammæ concipiendæ aptum, resolvatur. Ex quo liquore idem expertus Chymicus & mercurium celestem ac athereum, tincturam rubram sulphuream, nec non salera potest excernere & ex iis mercurium philosophorum elaborare, qui cum sua aqua vitæ conjunctus ac mixtus singulare per se auxilium præbet: cuius virtus & bonitas centuplo augebitur, cum apta dissolvendi arte aurum in eo solutum fuerit, ut à perito Philosopho fieri potest.

Et hoc experientia nititur.

Aliter.

Corallum frutex est metallicus, ex saxis marinis exurgens, vitamque à spiritu salis vegetantis possideas, ut qui etiam totus naturam salinam præ se fert, cum totum penè eius corpus
in la-

in salem redigi possit, mediantibus illis dissolventibus, quæ alibi attingimus, quibus evaporatis, & exiccata coralli substantia salina, ex eo pariter aqua vitæ ardentissima educitur, quæ, instar quoque essentia vini, flammam concipit, cum rubra, sanguinis instar, tinctura, quæ circulationis aut rectificationis beneficio aquæ innat: quæ quidem aqua tinctura, si probe inter se uniantur, jam tum antidotum præbent adversus epilepsias & apoplexias præstantissimam, si aliquot eius guttæ ex aqua aut liquore congruo assumantur. Quod tamen artificium, si eodem modo persequamur, quem observavimus in menstruo Saturni describendo, aut Lunaria minore, aut opere vegetabili Raymundi Lullii, quas operationes alibi in tractatu de medicina universali descripsimus: certissimum ac supremum dissolvens educemus, (quod veris omnibus Philosophis factu facillimum est,) sit redacturum.

2. De margaritis.

Similis aqua vitæ ex perlis & unionibus ex eodem, cum corallis, fonte productis, extrahi etiam potest. Reperiuntur enim perle in conchis marinis, variis coloribus inargentatis. Quos quidem varios colores à falsis spiritibus proficisci exemplo docuimus, in tractatu de medicina universali, cum de sale petre loqueremur, cuius spirituum penetratione totum alembici corpus variegatur ac

tingitur, colorem opalæ, hoc est, omnigenæ picturæ, referens.

Etsi autem vel solæ ipsa aqua *Corallina* vitæ aut essentia perlarum aut corallorum, per se satis & ex se inter præstantissimas antidotos cor mirè recreantes ac refocillantes tenentur: si tamen ulterius procedatur, *dissol. Vera Solis* ven: inde solare & lunare admiranda & Luna incomparabilis virtutis, adversus *menstrua* epilepsias ac desperatos omnis generis affectus, extrahetur ac elaborabitur: ut nemo non sani iudicii tantam medicamenti vim & efficaciam ubique testetur, nec nisi obliqua ac perversa raptus mente fatens erubescat.

Si quis autem de operationum *Occupatio* longitudine ac diuturnitate, nec non caritate tam laboriosi medicamenti conquærat: sciat ille, magnis potentibus ac divitibus solis etiam esse dicatum, & à nobis in illorum usum proponi, quin ullis parcunt sumptibus, ut huiusmodi arcanis vitæ suæ conservandæ consulant, & tam gravibus ac horrendis malis sese expediant. Præterea in hunc finem etiam hæc à nobis exponuntur, ut pateat oculis, quàm admirandas vires, proprietates & effectus vitales conclusos in se, sales vel metallici habeant, cæquàm solerti ac sagaci artificio in aquas vitæ, præter multorum etiam magnorum Medicorum & Philosophorum, qui sibi omnium rerum scientiam arrogant, opinionem ac fidem transeant ac resolvantur.

3. De Gemmis.

Ex rubinis, smaragdīs & hyacynthīs cum floribus kibrie, ex arte calcinatis igne reverberii, ut artis est, tandem cum salis spiritu vitriolato eliciuntur essentiae seu tincturae, ad morbos profligandos, peritiles. Smaragdorum & rubinorum essentiae cum aqua lili convall. exhibentur ad epilepsiam & vertigines; at hyacynthorum tinctura cum aqua calendulae exhibita paralyti & contracturae summum est remedium, si post generales evacuationes, per quindecim dies continuos usurpetur, harum tincturarum doses sunt iiii, v. aut vj. guttulae, vel eum proprio menstruo conjunctae exhiberi possunt usque ad unum cochlear cum vino, aut aliquo alio liquore convenienti.

Gemma.

Gemma ac pretiosi lapides iisdem trium illorum principiorum virtutibus ac qualitatibus praediti sunt: utpote ex quorum igne ac splendore eorum mercurius pro sua homogeneitate ac puritate resulget, sali suo fixo firmiter, nec non eiusdem naturae sulphuri adherens, unde secreta omni heterogenea substantia, purissimus lapis, constantissimus ac omnis temporis purgationisque expertus, diuturnitatis auri æmulus exurgat ac efformetur.

Tinctura Adamantis.

Huiusmodi est firmissimus, ac constantissimus adamas, cui bonus

ille senex Saturnus plumbeum sui mercurii purioris colorem, nec non fixos ac constantes purioris sui sulphuris spiritus impertitus est, saltemque crystallinum usque adeo affirmavit, fixissimeque compegit ac congelavit, ut omnium factus sit lapidum solidissimus ac durissimus, ex arctissima videlicet trium principiorum unione ac coherencia, quae nulla arte separationis in solutionem principiorum suorum spiritualium disiungi queat. Atque hinc factum ut nullus usum Medicinae usus fuerit apud antiquos, quod nusquam atteri, aut in primam suam materiam solui potuerit.

Nec putandum antiquos ab eius usu superfedisse, quod natura venenum esse crederent: ut nonnulli falso iudicant, qui quum sit homogenea ac simplicissima naturae, totus caelestis est, ac purissimus, proindeque innoxius: sed quod attritus tantummodo, nec usquequaque idonea preparatione aptatus, in ventriculum ingestus, atque ibi duritie ac soliditate sua incoctus permanens, temporis diuturnitate, sensimque tunicae eius erodatae dilaceret, unde ex visceris corrosione mors tandem pedetentim inducatur.

Tinctura carbunculi & rubini.

Auri est, sulphure suo, carbunculos tinctura rubea, nec non rubinos ac granatos inficere: nec colorum eorum discrimen aliunde nascitur, quam ex mercuriorum & salium crystallinorum dissimili defecatione: quae prout perfectior, aut imperfectior est erumpit

etampit color alio præstantior vel deterior, nobilior aut ignobilior.

Tinctura Sapphyri.

Et si autem luna extrinsecus alba est, nihilominus intrinsecum fovet æzurinum ac cæruleum colorem, quo sapphyri tincturam suam exhibet.

Tinctura Smaragdi.

Venus externa superficie ruborem referens, interno potitur vitore, ut vitide æris ex ea constat testatur: quo smaragdus viridi colore inficit.

Tinctura Hyacinthi.

Mars intrinsecus rubeus, ut crocus ejus aperte indicat: sed longè dissimili sulphure ab eo rubore igneo, quem sol in intimis suis partibus occultat, colore hyacinthos imbuat.

Tinctura opale.

At terrenus Jupiter, naturæ tamen cælestis particeps (quem etiam, ut jam diximus, fingunt aëtis regem, quod aereos omnes colores, eosque varios apud se contineat) variis ac diversis coloribus opalæ tingit ac imbit.

Ex his lapidibus omnibus ab experto Chymico non secus cum menstruo eorum cælesti super proprio saccharo cohobato ac extillato extrahi potest suus color:

Ut autem Philosophi ac Medici Cabalistæ liquores ac tincturas sapphyricas vitriolicasque cerebri affectibus speciatim adaptarunt, Auri

Tom. II.

verò cordis defectibus, Jovis pulmonibus adscripserunt, Mercurii hepatis, ut Saturni lieni, Martis renibus, & Veneris genitalibus membris, generationi dicitis haud secus gemmarum ac lapidum sulphura tincturæque, iisdem partibus, prout ex suis planetis constant lapides, inserviunt, ac conducunt: quibus præterea innata est vis, ut generatim radicali nostro balsamo corroborando ac reficiendo idonei sint.

2. De Lapidibus minus preciosis in genere.

Tinctura seu essentia lapidum.

Fieri possunt eodem modo, cum menstruo cælesti, quo tincturas gemmarum parari dictum est. V. G. Essentia spongitis, lapidis Judaici, Lynceis, Crystalli: ad lapillos renum conterendos.

1. De Crystallo.

Crystallum præstantissimum est & perutile, ad omnes etiam delendas viscerum obstructions, adeoque ad febrem quartanam.

Paratur exinde sal & oleum nimirum:

Calcinatur in reverberatorio, ex reverberato extrahitur sal, ex cuius resolutione in humido fit oleum illud præstantissimum.

2. De Talco.

Oleum Talci.

Ex Talco ritè & artificiosè calcinato elicitur anima cum aceto

Zzzz destil-

destillato : hæc ipsa resolvitur in oleum pretiosum, humido in loco collocatum.

3. De Magnete.

Magnetis præparatio.

℞. Succus Aristol. rotunda & sabina
an. ʒ iij.

Serpentaria ʒ ij.

Spiritus vini lb. j.

Circulentur prius xxiiij. horarum spatio, dum destillentur. Hujus aquæ cape lb. j. magnetis electi in pulverem redacti ʒ iij. Circulentur simul, & aqua à facibus destilletur: idque ter reiterabis. Atque hoc pacto magnetis præparationem assequere.

111. De Terris.

Essentiæ terrarum parari possunt ad eundem modum, quo lapidum, sc. cum menstruo celesti v. g. Essentiæ boli armænæ, terræ Lemniæ, &c. Mirum in modum consuevit pestilentibus affectibus: mortiferos quoque & venenatas positiones nocere prohibent.

N. Quod si ad suppressendum sanguinem his utaris, nulla egent alia præparatione, cum terræ sit proprium condensare & adstringere, quemadmodum & essentiæ vivificare.

Sic de Lapide Hamatite: & Cornalino.

Bolus armæna præparata.

Bolus arm. in pulverem tenuissimum redacta, dissolvatur in phlegmate

acido aluminis: tum separatim phlegma per M. B. & aliud supra affundatur. Id ter facito. Tum in massam olei crassius instar convertitur, igne lentissimo exiccatur & in pulverem reducatur ad exhibendum sanguinem undecunque prorumpentem aptissimum.

CAP. XX.

De Lapide Armeno & Lazuli.

Hippocrates nunquam proprietatem lapidis Armeni cognovit, nec etiam Galenus, qui lib. 9. simpl. nihil aliud huic lapidi tribuit, præterquam levem quandam cum acrimonia ex-^{Quid de lapide Armeno Hippocrates & Galenus sentiant.} tersionem, nec ullum illius usum, nisi externum in oculorum affectibus, & aliis id genus receptum esse cupit. Quid tamen de lapide prædicto Trallianus auctor inter Græcos non parum commendatus scripserit: hæc verba sequentia è Græco fideliter expressa significant.

Quod si Hiera data, melancholicæ imaginationes nihilominus infestare videantur, tunc sine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare festino. Novi enim ex veteribus antiquiores ad Veratrum albam properasse, ubi affectum ab alio purgationis nihil plane imminui conspiciens. Veram ergo lapidem Armeniacum veratro præfero. Atque licet utentem ipso experientia cognoscat, quomodo, præterquam quod efficaciter, etiam sine molestia, purgat: quorum nihil veratrum album habere novimus.

Eodem in capite Trallianus ite-

sterum pergit, magnas virtutes ejusdem lapidis evacuativas, tam sursum, quam deorsum, per vomitum scilicet & alvi deiectionem commemorare, idemque Medico consulit, quod si advertat morbum hac utraque evacuatione indigere: de eodem sine ulla præparatione, sive mavis, ablutione, usque ad res quatuor scrupulos, plus vel minus, secundum ægroti vires, & humoris evacuandi quantitatem exhibeat. Quod si solam purgationem sine vomitu necessariam esse judicet: tunc eundem lapidem ipsemet *Trallianus* per duodecim vices aut ultra lavari jubet, & ex eodem in aqua tepida, ad quinque vel sex scrupulos propinari. Quin imo pro iis qui à potionibus penitus abhorrent, pilulas ex eodem componit, quas dicit ad purgandum humorem atrabiliarium omnium perniciosissimum accommodatissimas: nec idcirco parum eis profuturas, qui manii, & aliis id genus affectibus melancholicis, quibus nihil atrocius corpus humanum experitur, divexantur.

De Lapide Lazuli.

Cæterum *Lapis Lazuli*, eandem purgandi humoris melancholici nature est, quam *Lapis Armeniacus* proprietatem: non secus ac in iisdem metineris ambo reperiuntur, & adolefcunt. Non mirum igitur videti debet, si iisdem gaudeant proprietatibus, quæ tamen *Dioscoridem* & alios antiquiores fugerunt, assignantes solam lapidi Lazuli virtutem corrosivam: que putrefactivam. Quod

nimirum in causa fuit cur *Fuchsus* in suis paradoxis pilulas ex eodem à pharmacopolis præparatas penitus improbaverit: cum tamen frequentes in officinis veneant, & à nonnullis, mirum in modum, ad purgandum humorem melancholicum celebrentur: imò ipsis *Helleboris* tantopere ab antiquitate in hanc curam usurpatis, ut antea ex *Tralliano* patuit, præferantur.

Preparatio.

Lapis Armenus & Cyaneus candentes extingvantur sexies in aqua ardenti, postea reducantur in tenuissimum pulverem, quo facto pulvis hic abluatur aqua fontana, ejiciendo terram, & quod aquæ supernatabit, hocque fac pluries: demum abluere relicto pulverem prius exsiccatum aqua melissæ aut buglossæ evaporata aquam à pulvere igne lentissimo: quo exsiccato, cum celesti nostro menstruo & spiritu vini digerantur in Bal. & circulentur per xx. dies ad summam graduationem: separato menstruo coagulentur igne lentissimo, adde pro correctione essentiam margarit. coral. & croci cum oleo cinnamomi & Caryophyl. Melancholicis omnibus affectibus, mania, vertigini, epilepsia, cephalalgia quartanariis, & cancro conducunt, dosis est scrup. j. s. cum aqua melissæ aut buglossæ. Purgant enim atram bilem & quicquid crassum & tenax sanguini est immixtum.

Lapis cyaneus sic præparatus
Zzzz 2 poterit

Lapis Armeniacus
ad expellendum
humorem
atrabiliarium accommodatissimus.

poterit commodius multo exhiberi in confectione Alkermes, Medicis omnibus commendata, ad cordis tremorem, syncopen, mæsticiam, ad spiritus omnes roborandos, & ad arcedendum quodvis Venenum.

CAP. XXI.

De aquis mineralibus artificialibus.

*Therma
& aqua
mineral.*

*Rarum
afflictum.*

Solent Medici ægros suos ad thermas & minerales aquas ac metallicas ablegare: quas natura in dies variis Europæ locis, videtur nobis liberaliter & profusè elargiri. Ex quibus aptè usurpatis & congruè administratis, in diversorum affectionum varias curationes, ab expertis doctisque Medicis, varios & admirandos effectus produci videamus. Quos quidem effectus, ex variis vacuationum generibus, quas singulæ specificas habent & proprias (utpote quæ aliæ sudoribus, aliæ urinarum provocationibus, aliæ per alvum purgationibus, aliæ vomitibus, aliæ transpiratione insensibili medicantur). præstari certum est. Alias verò aliis dotibus præditas videre est, quibus citra ullam apertam vacuationem, morbis appositè mederi solent, idque viscera nutritioni inservientia obstructionibus suis tartareis & mucilaginosissimipuritatibus inhærentibus expediendo, vel optimam illis temperiem, à qua desciverunt, restituendo, ac totam illorum depravatam œconomiam corrigendo & instaurando.

Sed quæram libenter exiis, qui

tantoperè in auxilia metallica, aut ex Galien. metallorum ac mineralium familia ^{omnibus} petita (in quorum albo censemus lapides, succos terrestres, sive sales sint, ^{suis de-} sive sulphura) iavehuntur & eis ad ^{si viro-} mediu ad ^{medicinalia} latrant, cur tentatis omnibus aliis ^{confugi-} subsidiis, & eorum imbecillitate ^{unt,}

gnita, in gravissimis ac deploratissimis morbis ad thermas minerales, aut medicamentosas aquas confugiunt, si illis virtutem omnem detrahunt, & mortua profusque inertia esse contendunt? Nunquid hoc est, contra suas in justas querelas agnoscere, substantiam quandam metallicam, eamque efficacissimam istiusmodi aquis inesse, cuius virtuti tantorum malorum curatio arroganda sit?

Quæ quidem vis & efficacia, si istis ^{Gal. de} aquis deesset, ex mineralibus essen- ^{minerali-} tiis, quid aliud quàm humectare & ^{tu pro-} refrigerare possint aquæ thermales? ^{peram} Apage igitur perversam illam & contortam eorum de substantiis metallicis opinionem, qua vitali omni principio eas carere falsò imaginantur, & ratiocinari pertinaciter gestunt. Non minus absurdè aut temerè disputant, ac negant ullam esse metallorum substantiis cum hominis natura analogiam ac communicationem: quum huiusmodi aquarum virtutibus tot tantisque malis hominem liberari & restitui indies cernant, ac fateri cogantur, sive id fiat impuratum deterfione, vel vomitibus, vel dejectionibus, vel per urinas, præstita: sive etiam contrarij ^{sentiant.} ejusmodi symptomatis, adstrictionibus aquarum, & virtutum metallicarum.

ram coercitis, & ad naturalem habitum restituitis: sive etiam catharris omnibus, nec non omni hæmorrhagiæ aut profluvii cujusvis genere sedatis, & cursu suo violentiore interceptis ac compositis. Ex quibus etiam thermalibus aquis, atque etiam metallicis substantiis & virtutibus, omnis generis febriles, sive ex pituita, sive ex bile ardores, non refrigerante aliqua tantum qualitate, sed longè alia præstantiore ac nobiliore potentia, modò extinguuntur, modò frigida quæque, non calida qualitate, sed potentiore efficacia, ad suam temperiem revocantur. Sic omnes œdematosæ ac pituitosæ frigiditates corrigi ac temperari cernuntur, sexcentique alii admirandi effectus istis thermalibus aquis in omnis generis morbos producuntur, pro varietate substantiarum metallicarum, quibus dotatae sunt & prægnantes.

Quis jam negeret tot tantisque virtutibus ac effectis, oculis ipsis pervis vitalia esse metalla, omnique (nisi mente captus, & talpa cæcior) spirituum vitalium robore destitui ausit asserere? Quis analogiam & consensum hujusmodi remediis cum hominis natura, temperamento & complexione, ut vocant, nunc detrahat? & tam arctam conspirationem ac concordiam, quâ sese mutuo juvant & complectuntur, denegat? Tot itaque agendi potestates tot virtutes, tot miracula, quæ præstari in tam gravium & inviciorum morborum curationem quotidie percipiuntur,

Vnde tot
tantaque
mineralium
affi-
nes profi-
ciantur

fatis amplam demonstrandi fidem faciunt, quàm potens & firma sit ejusmodi spirituum metallicorum tinctura, vitalisque impressio (necum ut nulla sit) omniumque aliorum auxiliorum vim & énergeiam superans, ut nulla alia probatione, quàm quâ oculis fides habetur, vel apud ipsos cœcissimos, sit opus.

Thermales igitur inter aquas, quæ ^{Mineralia hisce} acidæ sunt ac vitriolatae (quales Spa- ^{affectionibus} enses & Pogeæ, sexcentæque alie hu- ^{appropriata &} jus generis habentur, quas natura va- ^{specificæ.} riis in locis profundit) morbidis affectibus congruentissimæ sunt ac aptissimæ, cujus rei rationem supra reddidimus, à cujus repetitione hic superse debimus. Secundum à vitriolatis locum occupant ferreæ. Harum vis est potissimum, si morbus ex partium nutritioni inservientium, vel matricis vitio oritur. Siquidem vi- ^{Vitrioli} triolum, quod venereum est, & ve- ^{cum Mar-} luti primum cupri seu veneris ens, ^{te consor-} magnum cum Marte, qui ferrum di- ^{cium.} citur, consensum habet, siquidem unum in aliud facile transmutatur, alteriusque naturam induit, ut vulgò notum est. Unde Poëtæ, Veneris & Martis amores mystico quodam sensu consinxerunt, rationem ex Philosophis & naturæ arcanis expiscati, unde mutuam utriusque concordiam & consensum didicerunt.

Inter vitriolatas, antimoniales etiam aquæ recensentur. Antimonium enim, ut scribit Paras. lib. de Au- ^{Antimo-} rora, de stirpe est & gente vitrioli. ^{niolum} Hæ autem tertio loco collocantur in ^{ag. arum} facili- ^{facilitate.} caratione affectuum, præsertim, si ut

Zzzz 3 lapè

sæpè fit, ex materia quadam putrida & verminosa oriatur, ex qua pestiferi vapores ac venenati in cor cerebrumque efflantur, epilepsiamque ut plurimum excitant. Quæ quidem virulentæ materiæ ejusdem aquis expurgantur, & dejectione sæpius deturbantur, nonnunquam tamen etiam vomitione, sed rarò, extruduntur. Si in illis infusum argenteum numisma maceretur aliquandiu, aureum colorem ex illis contrahet, quod certissimum est antimonalis aquæ cognoscendæ signum. Hæ viros etiam effectus edunt.

Generatio aquarum mineralium.

Aqua in visceribus terræ, mineralia corpora petcurrendo & alluendo, illorum virtutes & proprietates trahit. Natura verò sagax & provida, per omnes terræ partes, aquarum istarum ramos dispersita est, ut illarum beneficio homo, in cujus gratiam productæ sunt, frueretur.

Sic arte imitante naturam, vel aquâ vel vino, aliisve liquoribus aptis virtutes extrahuntur mineralium, ex

iisque pro diversa morbi natura, varia quoque & diversa præparantur remedium genera. v. g.

Aquæ sive thermæ quæ ferri qualitates, obtinent; jecur roborant, & cæteris partibus, nutritioni inservientibus, prosunt: cachexiam præterea, causam hydropis, juxta Avicennam & Aurel. antecedentem tollunt. Vinum nostrum chalybeatum iisdem planè dotatum est virtutibus: nec non pulvis ille, in quo ferrum ritè præparatum, basis locum tenet: quorum mirabiles effectus in hisce & similibus morbis sese indies manifestè produunt.

Præter superiores aquas & thermas, varia etiam lutorum genera, sulphureorum, bituminosorum, quæ salium quorundam naturam ac proprietatem frigidis affectibus, ut paralyti & id genus aliis congruam, possident, Natura ex divite cornucopia sua superaddidit, ne quid de parsimonia tam benignæ matris, conquererentur liberi.

Sunt & Balnea ex quibus derivantur stillicidia.

Sed de his satis.

QUER-

QVERCETANI REDIVIVI
PHARMACOPŌEÆ PHY-
TOLOGICÆ.

CAP. I.

De principis Vegetabilium.

Rhytologica est, qua me-
dicamenta ex plantis
seu Vegetabilibus pro-
ponit.
Principia Vege-
tabilium primaria seu
Essentialia sunt spiritus
vegetabilis, vita vegetativa & corpus.

2. Hypostatica sunt iidem sal,
sulphur & Mercurius.

3. Elementaria: Terra, Aqua,
& Aer.

Mercuriales spiritus in foliis &
fructibus sese ostentant. Sulphurei in
floribus, seminibus & nucleis. Sales in
lignis, corticibus & radicibus: ita ta-
men ut singula illae tres arboris aut
plantae partes distinctae, et si aliae spiri-
tui mercuriali dicatae, aliae sulphureo,
aliae salino; seorsim tamen in tria illa
principia adhuc resolvi possint; nec
sine iis constare queant, utcumque
simplicissimae sint: omnis enim rerum
essentia, qualiscumq; sit in rerum na-
tura, his tribus constat & perficitur
principiis. Quod autem aliae mercuri-
ales dicantur, aliae sulphureae, aliae salinae

idcirco sit, quod mercuriales plus
mercurii, sulphureae plus sulphuris, sa-
linae plus salis, quam aliorum in se
contineant.

Plantae Sulphureae.

Ex plantis enim integris non-
nullae sulphureae ac resinosae magis con-
spiciuntur, quales inter arbores est abies,
pinus, aquae perpetuo virent, vel in ipsis
momentibus, rigidissimis, quod sulphureo
principio abundant, praecipuo vege-
tationis instrumento admodum vi-
tali. Nonnullae enim aliae sunt plantae,
ut laurus, malus aurea aut medica, & id
genus aliae, quae quidem diu virescunt,
at frigori tamen obnoxiae, quod ea-
rum sulphur sit volatilius, ac minus
facile dissipari possit, quam abietum,
quae resinosae sunt ac mucilaginosae,
atque idcirco fixioris ac constantioris
vitae arbores, adversus temporum
iniurias munitae. Denique aromatae
omnia, omniaq; herbae fragrantiae ac
odoriferae, sulphureae sunt: ut tamen
singularum herbarum singulae sint,
& admodum diversa sulphurea, quae
propemodum varietate sunt infi-
nita, ut hic de iis plura
dicere non sit
locus.

Plantae

Plantæ Salina.

Aliæ sunt plantæ, quæ salem refouunt, ut quæ gustu etiam tales deprehendantur, qualis est *chelidonia, urtica, aron, raphanus, sinapi, allia, porum, persicaria*. Quæ etiam virtute ac copia sui salis temporum iniuriis reluctantur.

Plantæ mercuriales.

Ros solis, sic dictus, inter Mercuriales plantas mercurio abundat, ut & *horaria & cerealia omnia*. Quod tamen principium, cum sit admodum volatile ac spirituale, nisi ab alio aliquo magis corporeo retineatur, nempe ab aqueo aut aereo liquore, omnem conspectum effugit externum. At Chymica arte dissectum & enucleatum, interiore sua anatomia, cum aliorum principiorum separatione secerni etiam ac deprehendi sensibus potest, ut Mercurius ex omni re primo in dissectione aut separatione extrahatur in vaporem aqueum, sulphur in oleaginosum. Tertio ex fæcibus residuis rerum, & in cinerem redactis, sal per propriam aquam prolicitur, qui albilissimus & tanquam crystallinus salis acerbi, actis ac pungentis, aut alius id genus saporis, gustum referat, unde verum esse salem deprehendatur, qui in aqua, salium vulgare more, solui possit, tantum à cineribus reliquis distans, quantum vita à morte: cum fæces ab eo relictæ terra mortua dicantur, hic vero actionibus plantæ vitalibus sit refertus.

Denique in omni plantæ gene-

re, cuiusque partibus omnibus, inhaerent tria hæc principia, variis proprietatibus ac facultatibus. pro plantarum varietate insignita; quibus etiam peritus Medicus varie utitur, ut singula singulis, & congrua congruis adapret, iuxta scopum, quem sibi proponit attingendum.

Hinc patet internæ rerum anatomie necessariam esse cognitionem, quæ ex signaturis rerum proprietates ac virtutes earum facile indicat, quas experientia confirmare liceat. Sumantur, verbi causa,

Olea.

Oleum aut sulphur buxi perpetuo virentis & vitriolati, cujus ingrato odore sulphur narcoticum, quod continet, nobis exhibetur. Eiusinquam buxi oleum, etsi facile cremabile, maximum tamen dolorum omnium lenitivum est, utpote sulphuris narcotici vitriolati naturam ac proprietatem æmulans, æque cum vitriolo epileptico etiam morbo specificè conferens.

Si proprietates principiorum camphoræ spectemus, *perspicuum* erit (etsi in aqua ardeat) *ex ingrato* eius odore, proprietatem illi inesse refrigerantem & narcoticam:

Haud secus ex seminibus papperis, cucurbitæ, melonis, cucumertis, & id genus aliis frigidis, extrahi possunt olea flagrantia ac ardentia: quorum tamen operationes calorem non inducent, quin potius quietem ac resurgentium.

Liquor

Liquor Mercurialis.

Cum spiritibus sulphureis vegetabilium mercuriales spiritus sæpe numero conjuncti sunt:

Ex resinis.

Ita ex ipsa therebinthina ferè tota sulphurea, ut & ex pice & resina spiritus mercurialis, acidus liquor arte elici potest vim habens aceti distillati instar dissolvendi etiam solidissima ipsa corpora. Quinimo in doliolis in quibus pix imponitur mercurialis, ille acidus liquor ab ipsa pice separatus reperitur eademmet dissolvendi facultate præditus.

Ex lignis.

Ex rasura lignorum & corticum viridium arborum ac vitriolatarum, præsertim quales sunt Juniperus, Buxus, Quercus, Guajacum, &c. idem acidulus mercurialis liquor igne lento primò extillat ad dissolutionem corallorum, perlarum idoneus. Ex quibus mercurialibus acetatis liquoribus varia quin etiam concinnari possunt remedia tum humoribus fermentandis, digerendis atque attenuandis aptantur sudoribus, urinisque movendis, calculisque atterendis & comminuendis, variisque aliis affectibus mercurialibus, (præsertim) curandis idonea seu specifica.

Salia.

A sulphuribus & mercuriis ad quorundam salium anatomiam transreamus. Diximus ea in genere expurgationi ac evacuationi universali corporum inservire: sive sedes moveant,

Tom. II.

sive urinas, sive vomitum, sive sudores proliciant, sive detergant, incidant, aperiant, aut quacunque ratione obstructions expediant.

CAP. II.

De Existentia seu figura externa vegetabilium.

Existentia vegetabilium quodammodo analogæ est animalium.

HAud vanè à Platone, ejusque sectatoribus mirabile illud, & prima fronte *πυρρόδοξο* vilum pronunciatum: *Plantam esse hominem in-verso insum.* Hæc siquidem, si rem ipsam exactè, & oculo attento, sagaci, atque curioso, hoc est, philosophico, intueamur, magnam, non tantum cum homine, sed cæteris quoque animantibus habent similitudinem. Quinimò si ad naturæ illam *ἀναλογίας* rerum considerandarum ductricem oculos, & mentem attenderimus, ex iisdem, aut certè non usque adeò ab similibus plantas cum homine habere quandam proportionem animadvertemus.

Quid enim, quaeso, aliud est, *truncus* plantæ, aut arboris, à *Theophrasto & Botanico* appellatus, quam id quod in homine anatomici truncum quoque, vulgò philosophi & ipsi quoque statuarii staturam appellant? quid aliud tami quæque versum expansi, quàm brachiorum ac pedum:

Quid furculi aliud, quàm digitorum, atque extremitatum vices gerunt.

A a a a

Quid

Lignum. Quid veriùs in arbore *lignum*, quàm id, quod ossa in homine?

Medulla
Spina. Jam verò *spina*, atque *osium medullam* cum ipso cerebro, atque corde repræsentat medulla plantarum:

Fibra. *Fibra* nervos, venas & arterias: quippe per quas $\phi\lambda\beta\alpha\tau$ vocat Hippocrates, qua vocet tanquam generali omnia tria prædicta vasa complectitur, & alimentum, & spiritus, & calor, è terræ visceribus exhausta in universæ plantæ æconomiam dispensantur, atque distribuuntur.

Radix. Sic plantæ *radix* oris & ventriculi munere fungitur, hujus verò fibræ, venarum portæ, quæ mox per majores, tanquam venam cavam, hujusque ramos, tanquam per canales, & tubulos diffundunt nutrimenta.

Cortex. *Corticis* pellisula exterior, cuticulam, interior, eaque *crassior*, *carnosior*, atque *fibrosior*, veram cutim repræsentat.

Folia. *Folia* verò, quæ floris, & fructus præludia quædam, non usque adeò malè cum carnoso musculo loque genere contuleris:

Internodia. Sic *internodia*, *insertiones ramorum*, cum articulis, ac ligamentis: ea, quæ proximè cortici ac ligno interjacet & fibrata tunica, membranæ comparari potest.

Floris. Sed quid de *floribus* dicemus, atque *fructibus*? nimirum illi quandam quasi vitæ actionem, seu, ut veriùs loquar, effectum repræsentant: illa enim arbor, illa planta maximè vigere atque vivere existimatur, quæ plurimum floret.

Fructus. *Fructus* verò, seu *semen* natura-

sis, atque vegetantis facultatis, vñ $\nu\alpha\tau$ Hippocratis atque $\alpha\tau\iota\sigma\tau\alpha\tau$ Aristotelis uberrimum præbet exemplar. Nimirum illud est, & totum quidem illud & solum, quod ad speciei plantarum conservationem, propagationemque primariò, per se & quatenus tale est comparatum. Ut non minùs legitima demonstratione concludas: *semen est ergo principium, & facultatem in se continens* generationis, propagationis; ipsiusque adeò *speciei conservationis*. Quam si dicas *sperma*, sive $\sigma\pi\epsilon\rho\mu$, seu *genituram* (quam solam pro creationis nomine meritò dignantur summè illi Atlantes) ideoque principium hominis verè ac demonstrativè concluderis.

Quid ampliùs? nondù equidem hoc satis ad exactâ comparationem: sed *humores*, sed *efflorescentia*, sed ipsa quoque *excrementa* in plantis sunt, atque stirpibus: nec minùs tanè, ac in homine. Argumenta sunt *nodis*, *tophi*, *verruca*, *fructus luxuriantes*, *liquores*, *lachryma* seu *resine*, *musci*, atque *lichenum genera diversa*.

At *morbis* etiam denique vexari sanationem admittere, & rursus integra frui valetudine stirpes æquè atque homines, pleni sunt Geoponicis libri. Theophrastus imprimis; itemque Cato, Varro, Columella, Palladius, & post hos Plinius multam hujus rei observationem multiplexque artificium in scriptis suis consignantur.

Jam si naturam utriusque, hoc est, *mores*, & vitæ regimè spectes in multis illud simul observabis. Plantæ se cortice & frondibus ab æstu ac frigore

mutan-

utantur. Id animalia præstant, pilis, pennis & pellibus.

Sympt.
Antipa-
thia.

Odio perpetuo se prosequuntur, brassica, vinea, olea. Aliæ *mutua conversatione* gaudent, salix cum vinea, utraque enim madore delectatur, spinosa spinosis, & oleracea cum oleraceis, coronaria cum coronariis. Quid dicam? aliæ se mutuo perimunt, hædera arbores plurimas, unde nominis, ab exedendo, argumentum promanavit.

Arma-
tura.

Atque ut animalia *dentibus, cornibus, unguibus, atque aculeis* à natura armata sunt, quibus ad pugnam animantur: sic *serpes Echini* ut *Eringia* armantur aculeis asperitatibusq; improvido, ac importuno attractui noxiis. Hoc patet in *Carduis, Erinigiis, fruticibus spinosis*: quorum plura genera ab herbariis recensentur, *Acacia, Zyzipha, Rhamnus, oxyacantha* utraque, una *crispa, leo, draco, scorpius, phœnix, Acarna, Acantha*, aliaque plurima, quorum magna pars ab aculeis & armis, quæ cum animalibus habent similia, denominata sunt. Immo ipsum quoque triticum, atq; cerealia ferè omnia præcipuo hominis nutrimento à natura genita, aristis seu spiculis quibusdam obvallata sunt, ne temerè, aut promptè ab avibus, aut quavis bestiola, vermiculove invadantur. Sic rosa pulchritudinem horridæ spinæ comitantur. Unde adagium illud celebre, *In rosis spina, & vicissim in spinis rosa*, ut ex natura etiam pateat, difficile esse accessum pul-

chrorum: juxta illud *δυσκολόν ἐστί καλόν*. Difficilia quæ pulchra.

Est quoque in stirpibus distinctio *sexus*, nec nominis tantum, sed & rei. Mares in fructiferi magna ex parte: Fœminæ fructum concipiunt, & pariunt.

Nec sexus distinctio, in eo tantum, sed in ipsis quoque organis. Argumento sunt mercurialis, mas testiculis donatus, & mercurialis fœmina iisdem carens. Idem & *Cynocrambe* seu mercuriali sylvestri, quam ex nominis etymo brassicam caninam appellare licet. Hanc differentiam eximi è mōstrat *Phyllon Theligonon*, & *Phyllon arenogonon* nuperis dictum. Totque sunt arborum, fruticum atque plantarum maris & fœminæ differentia, ut eas nunc hoc loco referre pigeat, cum pleni ea de re sutherbiorum libri.

CAP. III.

De Potentiis seu facultatibus Vegetabilium & primum de dignotione earundem.

Potentia seu facultates simplicium seu Vegetabilium, non minus a rerum reliquarum diverſæ sunt: aliæ enim ipsum individuum respiciunt, ut sunt potentia vivificativa, nutritiva, ex his subservientes sensitiva ac imaginativa: de quibus è recentioribus nonnulli peculiariter tractarunt, veluti *Campanella*, lib. de sensu rerum: uti & *Helmentius* in tractatu

Aaaa 2 suo

suo de peste, ad quos curiosum leetorem brevitate studio remittimus, aliæ speciei conservationem concernunt ut generativa: aliæ alieno seruitio destinata: in quibus excellunt potentia seu facultates medicamentales, alterantes sc. & purgantes. Harum dignoscendum methodum jam libere initio æquum est.

NOTA I.

De signis quibus in cognitionem proprietatum medicinalium devenitur. Tum de dignotione veteribus usitata.

De Dignotione veterum.

Media quibus in cognitionem rerum medicamentarium devenitur, sunt signaturæ, quibus res naturales notatæ sunt, quibus addi possunt rei ætas, sexus, locus natalis, tempus collectionis, experientia, &c. de quibus pluribus egi in Pharmacopœa mea medico-chymica.

Hoc loco filium authoris insequemur, qui primò dignotionem simplicium veteribus Theophrasto sc. Dioscoridi, quin & Hippocrati usitatam, recenlet, mox secundo modum investigandi qualitates primas & inde dependentes, ætati posteriori à Galeno receptum examinat. Tertio Recentiorum modum inculcat, facultates specificas, ex signaturarum similitudine indagandi. Quarto Hermericorum rationem ad interiora penetrandi indeque proprietates rerum dijudicandi edocet.

N. Quin natura illa universalis rerum cognitionem nos deducat, nullum est dubium. Etenim si docuit vel bruta à quibus homines non pauca didicerunt: quanto magis nos, qui medici & esse & haberi volumus ad notas & signaturas rerum respicere debemus, quas illa rebus peculiariter impressit, ut nos qui sensu & ratione præditi sumus, easdem discernere, earumque beneficio necessitatibus nostris subvenire queamus.

Dignotio veteribus usitata.

Consuetum erat primis illis seculis uti sola illa medicina universali ex unica & sola materia de prompta. Posterior ætas deinde longa investigatione adinvenit balsamum illud radicale medicamentibus facultatibus ætivum in pluribus, & deprehendit in aliis plus, in aliis minus de eo inesse.

Quicquid sit, notum est veteres simplicissimis remediis esse usos, nec curabant tantam compositionum mixtionumque farraginem, quibus hodie passim Pharmacopœorum officinæ sunt factæ. Et sane si paulo diligentius attenderimus ad ea, quæ Theophrastus & Dioscorides, aliique præsci nobis de medicina & simplicium medicamentorum viribus scriptis reliquerunt, advertemus simplicissima medicandi ratione usos esse, nec tantopere respexisse ad activas vel passivas qualitates caloris, frigoris, siccitatis & humiditatis, ex quibus tot mixtionum confusionumque ortus processit. At illos suis simplicibus hanc illamque proprietatem tribuisse constat
vel

dulcis, nitrosus, amarus, salus, acer & dulcis. Quibus Theophrastus Aristotelis discipulus pingvem & oleosum addidit. Atq; hæ sunt qualitates propè omnes, quæ sensui gustus innotescunt. Ad quas omnes alia, si quæ dissimiles utcunq; occurrunt, revocari possunt. & debent. *Aquosa enim dulcedo,* qualem olera, herbæ, fructus, atq; radices quædam repræsentant, & quæ vix sensum afficiunt, saporis dulcis sensu comprehenditur. Talis & est frumentacea qualitas, quæ in seminibus, ciceribus ac leguminibus, atq; id genus aliis degustatur. Quæ quamvis nullam propè modum qualitatem sensui explicet, attamen cum sit nostræ naturæ familiaris, ac grata gustui nostro sapore suo, eodem etiam ad dulcedinem nempe, cujus ampla est latitudo, referri debet. At *vinosa qualitas,* qualitatibus variis modis coeuntium mixtura, Medicis dicitur, quæ differentias etiam innumeras admittit, ut modò hanc, modò illam qualitatem saporis ac gustus repræsentet. Sed nullus unquam fuerit finis, si singula quæq; excutere esset animus. Qualitatum enim ejusmodi, quæ ab elementorum mixtione proficiunt, infinitus etiam est earum numerus.

Austerus sapor & adstringens, quum de natura terræ participet, terreus etiam ac crassarum partium est suæ molis compage: frigidus verò qualitate. Hinc fit, ut ejusmodi austera ac pontica ineraslandi vim habeant, laxaq; membra contrahendi ac corroborandi, nec non refrigerandi ac exiccandi & terrestri illa ac crassiore materia, qua consistunt.

Acerbum, quod crassitie & terrestriore substantia ponticum superet, vi etiam refrigerandi ac exiccandi vincit.

Acida, etsi tenuiorum substantiæ partium sint: frigida tamen qualitate paria sunt adstringentibus. Tenuium autem illa esse partium hinc fides sit, quod in sensibus partibus velox sit operatio, & saporis affectus: qui acerborum & adstringentium tardus est, acidaq; omnia in profundum corpus facile penetrant, & vires suas illius transmittant, cum ab acerbis superficies tantum corporis efficiatur.

Salsa & nitrosa terrea sunt, calida & sicca, ad quæ proximè accedit amarus sapor. Qui quidem tres isti saporis, etsi terreo, calido & sicco temperamento sunt, non obscurum tamen est inter eos discrimen: quod amarus à caliditate & siccitate magis sit attenuatus, utpote salsum abstergendi facultate vincens. Proinde etiam salsa & amara attenuate ac incidere crassos viscidosq; humores solent: nec non putredinem accere, quæ idcirco cadaveribus in balsamum aptantur, ut ea à putredine diu tueantur ac conservent. Sic quoq; videre est, nullum in illis putrilaginem, nec verminationem generari, prout omnibus terræ radicibus, herbis & fructibus humidioribus assolet. Humiditas enim calore stipata corruptionem inducit, qua carent amara & salsa, utpote calidiora & sicciora. Unde scripsit Hippocrates, siccum sano esse propinquius,

Acria autem omnium maxime calida

calida & sicca habentur, suntque partium tenuium. Hinc fit ut facile penetrant, & intima corporum penetrissimè attenuando, incidendo, & impedienda omnia siue obstructions expediendo, nec non etiam urendo, introeant.

Dulcis sapor ex substantia omnium temperatissima, ac qualitatis mediocriter calidis constat: quo fit, ut huiusmodi dulcibus, nutriamur ex Aristotelis sententia: nec tamen eam dulcedinem, quæ in saccharo est, melle & id genus aliis semper intelligimus: sed alias quasque omnes, quæ in albo dulcedinum censentur, et si à superioribus diverſæ. Talia enim sunt panis, vinum, & omnia quævis alimenta, grato sapore gustui nostro arridentia. Ea enim dulcia etiã dici possunt, præsertim cum ea coctionem adeptæ sunt quæ perfectam maturitatem vel proprio ac singulis reb. inſito calore, vel altero extrinsecus à Sole cæloveallato, vel artificiali vulgaris ignis coctione, solatem æmulante, eis conciliaverit. Sic enim omnia dulcescunt temperato videlicet huiusmodi calore, ut videre est in visis ex omphacibus ad maturitatem perductis: quæ ad perfectionem decoctæ dulces sunt, ac palato gratissimæ, quum secus omphax, alioqui immatura, plane acida sit, austera, ac acerba, sensum gustus vellicans, nec ita arridens, ut alimatur fructus. Hi enim perfectam coctionem à Sole assequuti, non tantum ori delicias præbent, sed magnæ sunt etiam ad nutriendum potestatis, Haud secus alia fructuum genera,

quæ acrem ac acerbum saporem habent, cum nondum assequuta sunt à natura perfectam coctionem, artificiosa ignis lenti coctione dulcescunt.

Cujusmodi sunt carnes, quæ crudæ, linguæ & palato morosæ sunt: coctione vero, hoc est elixatione aut assatione congrua mitescunt, ac ori sunt gratiores. Quæ et si saccharinam non assequuntur dulcedinem: à dulcis saporis numero nequaquam tamen excluduntur.

Quæcumque enim temperamentis corporum quæ aluntur similia sunt (inquit *Aetius*) citra cocturam & præparationem jam dulcia apparent: Quæ vero dissimilia, omnia iniucunda sunt, prius quam præparentur. Oportet autem calida castigare frigiditate, frigida vero calfacientium condimentorum mixtura & igne. Eodem modo per humiditatem emendantur, quæ terrea sunt, & sicca magis quam convenit: siccitate vero, quæ plus humida & aquosa.

Quo igitur alimentum minus dulce, maturum & coctum, minus eriam calidum est. At quod perfectiorem attingit maturitatem & dulcedinem, plus caloris etiam obtinet: ut si maturitatis ac dulcedinis, justæque coctionis gradum superavit, & ad nimiam assationem devenerit, tanto plus caloris assequetur, quanto magis excesserit, atque ex grata dulcedine amaritudinem & acrimoniam ingratam consequatur, ut in melle & aliis id genus dulcibus, plus justo coctis & adultis licet experiri.

Quæ pingua sunt, naturale rerum

rum dulcium temperamentum ac qualitates æmulantur: sub quibus etiam quæ oleaginosa sunt, comprehendimus, cuius naturæ sunt rerum omnium semina, tum frigida, tum calida.

Et si de simplicib. medicamentorum qualitatib. verba fecisse videbimur: nihilominus, etiam si sensu simplices iudicentur naturam compositam habent: atque ex dissimilib. inter se particulis constant: ac proinde diversissimas quoque in se facultates continent: ut aperiendi, incrassandi, excernendi & listendi, pluresque id genus alias oppositas ac inter se repugnantes, ut in cinnamomo eiusmodi dissidium partium videre est. In quo & referans & obserans facultas conspicitur. Et in rhabarbaro purgandi simul & constringendi virtus: In aliisque multis id genus, quæ & calefaciendi & refrigerandi, exiccandi & humectandi vim simul obtinent.

Ut autem in omni corpore particulis similibus constante qualitates primæ, calidum nempe, frigidum, humidum & siccum, singularum rerum differentias efficiunt: sic in iis, quæ ex dissimilibus composita sunt, secundæ qualitates, quæ ex illis primis procedunt, acidum videlicet, acerbum, salsum, amarum, acre, dulce, pingue idem præstant. Quæ quidem compositæ qualitates tot inter se diversas effectuum differentias habent, prout compositiones sortiuntur, quor ex simplicium qualitarum variis permutationibus oriuntur variæ potestates ac proprietates. Ita ut infinitus sit earum numerus, quæ inter se variæ ac discrimi-

minatas ut cum *Austuar.* loquar, qualitates obtineant. Quæ si quis accuratius perpenderit, opportuno horum usu, contrario etiam modo affectis, iis mederi possit.

Atque hæc sunt tum simplices, tum compositæ qualitates omnes, quæ in alimentis, medicamentisue comparent: quo bona pars dogmaticorum Medicorum facultates omnes rerum revocant. Quod à nobis ex iis quæ dicta sunt, satis concipi potest: quod etiam diserte fusius explicare volumus, præter celebrium etiam dogmaticorum Medicorum sententiam, plausibilibus ac speciosis rationibus utcumque laruatam.

De Odoribus.

Hæc omnes, de quibus diximus, qualitates ex saporib. hauriuntur: quanquam illi nonnullas ex odorib. & colorib. peti velint, quarum exiguus est numerus. Putant enim odores esse calidos, aut à calore proficisci. Atque ex eo calore variè in re naturali mixto, distinguunt odores suaves, ac incunde fragrantés, ab ingratis & fastidis halitibus. Ac que in admodum inter sapores, qui sese linguæ offerunt dulcis est acceptissimus ac gratissimus, quorum tamen variæ sunt species, quæ ex æquo illi non ardent: sic inter odores halituosos, qui sympathiam ac analogiam cum spiritu animali cerebri ventriculis insita magnam habent, non omnes ipsi ardent: ac juxta specierum eorum differentias alii aliis acceptiores ac optatiores occurrunt. Sed odorum discrimina longe &

ge à saporum differentiis, numero superantur: quo factum ut tot nominibus, quot sapores, non insigniantur. Etenim dicitur quidem acidus odor, acetosus, vinosus, quod halitu suo saporem aceti, vel vini representent. At odorem amarum, fallum, aulterum, acerbum non dicimus, ut in saporibus occurrunt eiusmodi qualitates.

Itæ enim qualitates ex crassis & terrenis substantiis oriuntur, cum alioquin odores merè sint spirituales qui tale quid expirare nequeant. Hinc liquet ex saporibus potius, quam odoribus, de rerum facultatibus iudicium esse petendum.

De Coloribus.

Ex coloribus pariter iidem Medici indicationes quasdam de rerum proprietatibus conjectura augurantur, ut ex hoc vel illo colore rem iudicent calidiorè, aut minus calidam sic enim semper huiusmodi qualitatibus affixi sunt.

Hoc modo Vina alba frigidiora rubris aut unant, cæpamq; albam rubra minus calidam.

Censura Quere.

Atque hæc sunt quibus Dogmatici de medicamentorum facultatibus ut plurimum decreverunt indeq; primas, secundas & tertias qualitates deduxerunt.

Quoniam autem non semper & in omnibus universaliter deprehenderunt hanc regulam, sed fallere deprehenderunt hanc regulam, sed fallere: [ait Fernel.] Itcirco quidam ad pro-

Tom. II.

prietates occultas, à forma, totaque substantia promanantes confugerunt.

Hæc & similia subterfugia nihil aliud causerunt nobis, quàm magnam incertitudinem in dignoscendis nostris bonis.

Quot enim queso res sunt gustu amaro, quæ tamen secundum edictum illius regulæ neutiquam sunt calida? Cuiusmodi inter alia est opium, cichorium aliaque multa.

Rursus quot acida existunt, quæ vel secundum proprium illorum iudicium sunt calidissima, ut spiritus acetosi, nitri, atque sulphuris: cum illamet interim regula acida dicat frigidissima?

Quot dulcia superficie tenus sunt, quæ interna sua substantia nequaquam sunt temperata?

Quot insipida extrinsecus, primoque gustus occurru, quæ intrinsecus, & facultate sunt acerrima, & mordicantia? Mel sanè, cassia, atque saccharum, interna sua substantia tam sunt calida, violentaque, ut ex eis etiam parentur talia solventia, qualia ex aqua forti, aut regali preparari solent, quæ aurum, & argentum pari cum promptitudine dissolvere possunt. Plumbum linguæ nullum impertit gustum: at interior eius substantia nihil aliud est, quàm insaturatus quidam saccharinus dulcor. Si cuprum quoque extrinsecus insipidum est, & colore rubro: at viride illud, in quod permutatur, acerrimum est.

Talibus, & infinitis propemodum exemplis similibus demonstrare posse nec omnino nec temere fidendum, in ten-

Bbbbb dumg,

dumq; esse gustui, qualitatibusve, ac temperamentis rerum exterioribus.

Nam si interius, atque exactius, quam superficialia illa gustandi, aut experiendi ratione examinentur, interioraq; sedulo anatomizentur (placet enim voce hac artis uti, licet minus latina) longè alix, atque diversæ sæpenumero deprehendentur, non tantum in gustu, sed etiam odore, colore, totaq; illarum substantiâ. At si fiat separatio trium principiorum hypostaticorum, tum innotescet vera, & legitima saporum differentia. Quippe *una eademque substantia in se continere potest sapes distinctos, ut ex his non satis tuto eius proprietates colligas atque vires.*

Ut exempli causa proponamus Guajacum, ex cuius simplici gustu vires & proprietates diversas quæ in ipso insunt, haud facillè dignoscas: neque causam de certo adferre poteris, cur sit diaphoreticum, aut sudores provocare possit: quod ex separatione prædictorum principiorum facillè assequeris: nam reperies in sua mercuriali acetositate, & oleosa seu sulphurea, & tenuiori substantia vim illam sudorificam, quæ inest & in Juniperino, & in buxo, in quercu, in fraxino, & in lignis vel corticibus ferè omnibus, ut & in quamplurimis aliis rebus: causam autem, cur substantiæ illæ acetosæ & sulphureæ sudores ipsas provocent, docebimus postea: Sed & ex ipso Guajaco subamaro salem quinque etiam elicies purgationi, & humorum evacuationi aptum.

Sic de cinnamomo & reliquis rebus ferè omnibus dicendam. *Cinnamomum* enim aperiendi, & adstringendi facultatem habet: Vis aperiendi consistit in sulphurea, oleaginosa, & tenui sua substantia, qua separata ex ipsius fœcibus, substantiam de natura aluminis mirè adstringentem reperies.

Item quod opium sit amarum, illud fit ratione salis, ex quo separato à suo oleo, seu sulphure narcotico, purgans fit, haud minus sanè, quam ex omnibus amaris, ut gentiana, centauro, & similibus, separato nimirum dextreque præparato eodem sale. His salibus amaris inditum est nomen salis gemmæ, ad differentiam reliquorum salium, quorum magna est specierum diversitas. ut fufius & clarius docebimus suo loco. Nunc autem tribus tantum verbis dicam, ut salia quædam sunt amara, ita alia sunt dulcia, alia acida, acerba, austera, acris, pungentia, atque salsa: quorum particularis facultas merito tribuitur substantiæ propriæ eiusdem salis, quam alteri cuidam qualitati, quæcumque tandem ea sit: sed de his alibi.

Hæc dicta sint obiter, tantum ut constet, ea ratione, qua adhiberi solet gustus, ad dijudicandas rerum proprietates, quam sit dubius, atque fallax: simul ac ut pateat ei non temerè fidendum, sed ulterius progrediendo internas rerum substantias, atque essentias examinandas esse.

N.O.

NOTA III.

De Dignotione Recentiorum videlicet ex Signaturis externis:

&

Primum de Signaturis internas hominis partes representantibus.

Recentiores ulterius progressi, proprietates rerum ac præcipue plantarum ex signaturis, earumque similitudine seu analogia judicarunt, quæ se res alias mentiantur, &c.

Plantarum hæc signaturæ, non tantum desumuntur ex figuris atque similitudinibus, quas vel in radicibus, vel in caulibus, foliis, floribus & fructibus habent nobiscum, hoc est cum corporis nostri partibus interioribus aut exterioribus, aliave re quadam sive animata sive inanimata, communes: sed æstimantur etiam illæ signaturæ ex illarum, coloribus, odoribus, saporibus, aliisque plurimiscircumstantiis, quarum exempla quædam notatu digniora afferemus. Ex quibus constabit naturam fidissimam illam magistræ non tantum nobis suppeditare, sed etiam nos docere remedia; idque absque omni usura & ineffabili quadam liberalitate.

Est enim planta veluti homo inversus constans trunco, surculis; (digitis) ligno, (ossibus); medulla (medulla) fibris (nervis, venis, arteriis) cortice (cuticula) internodiis (articulis) &c.

uti plenius in pharmacopœa recensetur.

Hæc & similia, mihi credite, non vane à natura in mundi hocce theatro sunt producta: Namque, ut verissimè habet axioma, *Deus & natura nihil faciunt frustra.*

Non itaque existimandum frustrancas atque fortuitas esse istas signaturas, sed in certum aliquem finem à natura productas. At in quem potius alium productas illas signaturas dicamus, quàm in finem hominis? In bonum, inquam, imaginis divinæ, cuius gratia cuncta creata, cuncta producta sunt, cunctaque perenni successione propagentur atque conservantur? Et certè videtur nobis natura eo ipso, ceu speculo quodam ob oculos ponere; cui quæque appropriata, propria atque utilia, & in quem finem singula ab ea producta sint. Nihil enim, uti dictum, facit frustra. Cui igitur simile potius comparabis, quàm suo simili? *A quo remedia desumes; quàm ab eo, quod parti affecta, atque ipsi adeo natura est similitimum?* Non absurde itaque philosophati sunt, qui plantas relique omnes à natura signatas, animantibus brutis; hæcque rursus omnia, cum illis, creaturarum perfectissimo, nobilissimoque homine naturæ, viriumque quadam similitudine statuerunt.

Quid impedit igitur quo minus concludamus occultas plantarum proprietates æstimari, ac judicari ut plurimum signaturis, hoc est, ex similitudine formæ atque figuræ, cum animalium, tum inanimatorum?

Bbbbb z Dica;

Dicamus ergo, plantas, quæ representant vel ipsa animalia, vel animalium partes, valere ad propellendos morbos, qui ab ipsis animalibus suboriri possunt. Serpentaria major, quæ serpentem representat: Rhamnus, aut spina alba in quæ acutæ spinæ habent similitudinem dentium serpentis, morsum serpentis perforant. Sic orchidis illa species, quæ à floris similitudine Neoterici eleganter orchin ^{uvæ} dicitur vocitarunt, apum ictibus confert. Psyllii semen, quod pulicem ementitur, fugat pulices. Quæ caudam scorpionii representant, ut scorpionidis varia genera Telephium, flos heliotropii, & his similia, magnas virtutes ad scorpionum plâgas sanandas obtinuerunt. Sic semen Calthæ, quæ habet brachia cancro similia, medetur cancro, quemadmodum & ipsemet cancer, animal de genere crustaceorum.

Plantæ oculos animalium figurantes, oculis salubres habentur, ut Euphrasia.

Quæ uterum referunt ad partum valent, ut Aristolochia, Cyclamen, quarum radix rotunda est atq; cava.

Quæ vesicæ similitudinem habent, ad vesicæ affectus conducunt, ut solanum Malicacabum, quod barbara voce Alkekengi vocant, Staphylo-dendron, seu nux vesicaria.

Quæ lienem exprimunt, ad lienis seu splenis affectus profunt, ut Asplenium, Hædera, & similes.

Jecur ostendentes, jecori profunt, ut lichen, (quæ hepatica dicta) & ficus, & est fumus terræ jecoralis

planta æquæ alienaris: eius signatura est, quod radice sua scirrosa utramque dictorum viscerum figuram quodammodo effingit.

Quæ pulmones representant, pulmonibus, ut pulmonaria, quæ arborum trunci, fungi, aut musci, seu potius integumentum alicuius adhæret, atque Cynoglossum, & huic similis pulmonaria maculata.

Quæ cordis figuram referunt, cordi conferunt, ut malum citrinum, fructus anacardi, radices anthonæ, nardus, melissophyllon, quod folium habet cordis circumscriptione, mirifice ad cordis affectus valent. Item cardiaca, myrobalanum, mala Cydonica, &c.

NOTA IV.

De signaturis externas partes representantibus.

Hæc de plantis internas partes quodammodo figurantibus: sed & externis partibus multas etiam assimilatas videmus. Nam sunt quædam plantæ capitatæ, hoc est, quarum pars aliqua in capitis figuram extuberat, ut Scilla, quam iccirco ad comitalem seu caducum morbum, epilepsiam medicis dictam commendant. Item pæonia flos antequam excludatur, qui cranium cum suis commissuris representans, comitali specificum est & remedium.

Dentibus incisoriis, sed magis caninis appellatis similes sunt nuclei pini, itemque herba dentaria, cuius radix

radix velut ex meris dentibus compa-
cta videtur, hæc omnia dentibus pro-
funt. Quæ articulos, nodos aut to-
phos exprimunt, valent ad podagrâ,
chiragram, gonagram, omnemque
arthritidem.

Plantæ genitalia repræsentantes
laudantur ad generationem, ut fabæ,
pisa, ciceres, lupinus, orchides, satyria,
&c. Item phallus quem *Hadrianus Lu-*
nus doctissimus medicus peculiari li-
bello in hunc eundem commenda-
vit. Præterea tubera terræ, solanum
tuberofum neotericorum, & fungi
genera plurima.

Pingues plantæ ad impinguan-
dum; ut oleosæ arbores omnes, & o-
leo sum factum proferentes: Nux ju-
glans, avellana, amygdalus, nuclei pini,
radicula tarfi, tantopere in eum finem
ab Italiis celebratæ.

Macilentia corpora pinguis emace-
rant ut salsa pariglia. Carnosæ plantæ
carnem gignunt, & augent, ut bulbi,
caules, carduorum scapi. *Vertebrales*
herbæ, ut cypri, & junci genera diver-
sa, præsertim odorata, vertebrarum
affectibus profunt.

Nervosæ nervis conducunt, &
cartilaginibus, ut linum, cannabis, que
contractos nervose molliunt. Item
inter animalia, vermes, & potissimum
lumbri terrestres (Plinius interanea
terræ vocat) qui nervos referunt,
nervis medentur.

Plantæ lactuosæ, seu fructus, la-
ctis generationem promoveant, ut fi-
cus, lactucæ generâ, hordeum, amyg-
dala. At in plantis lactuosis discrimen
est adhibendum. Nam ex his aliæ sunt

ferosæ, itaque ferosos humores expur-
gant; ut *Tithymalli* genera diversa,
quæ purgant aquam intercutem, ut
scribit *Mesues*. *Lathyrus* quoque, quia
abundat lacte aqueo, aquas potenter
cit. Eiusdem generis sunt *Tymelea*,
esula species, & *Scammonium*, ex
quo succus in officinis ad purgandum
ulimatissimus paratur.

Lactuosa quinetiam semina, se-
men genitale augent, ut semen *pasti-*
nacæ, amygdala, avellana, nuclei pini,
nucis recentes, &c. *Quarum* planta-
rum succus lac cogit in caseum, illæ quin-
etiam semen augent, & ad prolem pro-
creandam hæud parum facere credun-
tur, ut *carduus spinosus*, *scolimos* tam
domesticus, quam *sylvestris*, *galion*.
At e contra, quæ lac dissolvunt, geni-
turam perdunt, ut *menthæ folia*, quæ
in lac demersa, impediunt ipsius coa-
gulationem. *Mammis* quinetiam
applicata, lactis grumos dissolvunt,
quod quotidiana experientia com-
pertum habetur. Sed potentius lac in
mammis concretum dissolvunt *ruta*
per se tusa, aut cum aceto; item *cymi-*
num iridem cum aceto tusa, & appli-
cata intra paucas horas tanquam in-
cautamento quodam lactis proven-
tum arect, & jam generatum expellit:
quod per *transennam* dictum sit.

NOTA V.

De analogia colorum.

Nec partes tantum plantarum,
sed ipsi quoque colores partium suas quo-
que signaturas habent. Ergo ex plantarum
diversis coloribus, diversarum virium co-

Bbbbb 3 jca-

fectura atque indicia sumuntur. Sic plantæ floribus albis præditæ, ut plurimum ad pituitosos morbos conducunt, ut brionia, lambucus, ebulus, thimelea, chamelea, liliū album, liliū convallium, & similia, quorum magna pars pituitam purgat.

Plantæ flavi coloris vel succi, ad flavam bilem conferunt, ut Rhabarbarum, Rhaponticum, rhabarbarum monachorum dictum, radix gentianæ, centaurij, & cætera id genus quæ bilem flavam purgant: Chelidonia quæ ictero, seu morbo regio ex bile exorto plurimum conducit.

Habent enim plantæ succos cum humoribus nostri corporis analogos: flavi flavi, albi albi, nigri nigri, rubri rubri, cæterique suis similibus magna ex parte respondent.

Radices & herbæ, quæ decoctum rubrum seu sanguineum reddunt, eademque sanguinem haud parum mûdificant: ut radix Chinæ, Filicis, agrimonia Chamædris rad. acetosæ &c.

Plantæ glauci coloris urinas movent, ut abrotanum Siriacum, crocus, ononis.

Plantæ subrubræ, aut etiam coccinæ, atque in univ. sumigneum atque adeo flammeum referentes colorem, extinguendis inflammationibus internis ferè profunt. Exemplo sunt: papaver rhæas cujus aqua & pulvis pleuritidi & peripneumonix plurimū conducit, ut & Syrupus qui ex ejus succo paratur, quem infra describemus. Item anagallis, Chrylocome, seu stæchas citrina, quæ pulmonum inflammationi conferunt. Itemque

ex cortice avellanarum rubrarum & corallo rubro fit pulvis qui drachmæ unius pondere exhibetur cum aqua pap.rheadis tanquam specificum remedium ad pleurisim.

Misti plantarum colores mistos humores trahere putantur. Iridem sanè variegatam, non tantum serum sed mixtos humores purgare observatum est.

Porro major est colorum varietas in floribus, quàm in foliis, quòd folia ut plurimum participant solo mercuriali liquore: unde fit, ut ex his nunquam ferè aliud, nisi id quod mercuriale est, per distillationem elicias. Liquorem, inquam, seu humidum illud quod per distillationem effluit. At flores continent nitrosulphureum liquorem seu oleū ut dicemus postea.

Flores igitur albi & lutei pituitam & bilem purgant, ut flores arthemidis, parthenium;

Rhabarbarum luteum & rubrum, pituitam, & sanguinem.

Iris pituitam, & bilem:

Melancholicis affectibus herbæ atris caloris subveniunt, ut recentiores multi herbam Paridis ad id imprimis commendarunt.

Plantæ quinetiam nonnullæ rubræ, & astringentes sanguinis eruptionem sistunt, ut sunt vulnerariæ, morus, polygonum, sanguinaria, androsæmon, bistorta, amaranthus, fragaria: & inter lapides Hamatites, corallium rubrum: inter metallica crocus Martis, &c. Ita distinguendæ sunt signaturæ.

NOTA

NOTA VI.

De videri signaturarum.

Majoris vero momenti ea habentur que multum conveniunt, hoc est, in multis signis consentiunt alicui parti humani corporis, ut figura, colore & similibus, ut ex præcedentium aliorumque inductione colligere est.

Plantæ motu, colore, & aliis figuris, similitudines siderum gerunt & imitantur, quorum etiam virtutes aliqua ex parte sibi vendicant.

Solares herbæ, que videntur radios undique emittere, non tantum foliorum in orbem digestorum posita veluti radij, sed proprio colore, ut solsequia ob id sic appellata, quod florem semper soli obvertat, atque ita cutsum ejus imitatur; item flos maximus Peruvianus, qui omnium manifestissimè id præstat, & flores minores solis dicti, omnes ob eandem rationem: Item Calendula, Crocus, &c. Cordiales ferè sunt herbæ.

Lunares herbæ sunt albifloræ, & cerebro opitulantur, ut cenanthe, dictamnus, liliū convallium, liliū candidum: atque eæ quæ plenum orbem lunæ representant, ut chamemeli genera. Item quæ habent folia sinuata velut in cornua, ut lunaria minor botrytis dicta; & quæ crescendo, & decrescendo ad lunam alludunt, hæ omnes cerebrum roborare existimantur, participatione quadam virtutis lunaris. Nā ut aurum flammicolor inter metalla cordi, sic luna cerebro favet: Illud nāque magis cor, hæc magis cerebrum respicit. Hyacinthus inter lapides cordi, margaritæ cerebro familiares. Ame-

thistus vini referens colorem, ebrietatem arcere creditur. Attem, qui velut prægnans alios continet in se lapillos (ut ex sono percipitur, aut apertione, & distractione) confirmare uterum tradit, si brachio sinistro adalligetur. Contra fœmoribus alligatum parturientibus conferre. Has sanè virtutes his lapidibus in se sola signatura indicavit: quā demum multa experientia confirmavit. Sed ad plantas revertamur, & rem brevius expediamus.

Herbæ perforata, & quarum expressio est sanguinolenta, ut in florib. Hy- perici eximie id patet, si digitis atterantur, ad vulnera recentia conducit. Huc referunt etiā gentianellā, & ulmū.

Ad fistulas valent fistulosa plantæ, ut gentiana, symphytum, lupinus, &c.

Quartanam quadratos caules curare posse, sunt qui statuunt: ejusmodi plantarum immensus est numerus.

Experimentis opus est, ut signaturæ fides adhibeatur: quæ, ut hoc semel dicam, physico & medico non causa, sed occasio quadam esse debet ad dignoscendas plantarum, & rerum virtutes: vel potius signaturæ quadam opus. Græci dicta, seu cætra: signaturæ etiam videntur hoc est certa, & indubitata. si experienti rerum omnium indubitata magistra, confirmentur, pari cōjectura statuunt tertianas trigonas, seu triangulares caules curare.

NOTA VII.

De reliquis signaturis.

Istud majoris existimationis, herbæ masculas viris, feminas mulieribus magis appropriatas esse. Et masculinas potentes esse volūt fœminis. Mercurialis sanè fœ-

Ex Analogia signaturæ.

Experientia præ aliis necessaria.

Ex Analogia signaturæ.

nè fœmina quæ testibus caret. fœminarum vulvis repurgandis plurimum conducit, vel ipsomet teste Hippocrate medicorum principe. Et nos extractum, & syrupum mercurialem specificum ad eundem affectum trademus. Mas proceriori ferè corpore prædita, viris magis confert.

Pœonia mas exhibetur viris: fœmina mulieribus epilepsia correptis.

Aristolochia longa, mas est: rotunda, fœmina. Rapum longum mas: rotundum fœmina. Illud validius est, medicamentum ad mucilaginosos humores, siue causam materialem calculorum, aut ipsummet etiam calculum recentem dissolvendum. Rapa verò ad alimentum naturam quam proximè accedit.

Notum quippe est ex schola medicorum, alia purè esse medicamenta, alia purè alimenta, & alia medicamentosa alimenta: alia alimenta medicamentosa. Purè medicamenta sunt purgantia omnia, quia semper suæ qualitatis vim exerunt, nec in corporis substantiam mutantur. Purè alimenta sunt panis, vinum non nimis forte, carnes, butyrum, ova, & similia, hæc enim in sanguinem, & substantiam corporis abeunt. Medicamenta alimentosa, medicamenti quidem vim retinuerunt, quod propius ad illa accedant: nihilominus tamen quia aliquid in se continent, quod corpus nutrire possit, alimentosa dicuntur, ut saccharum, mel, herbe præterea oleracea ferè omnes, ut acetaria: item succi inspissati, ut de fructu, sepa, & similia. Alimenta

denique medicamentosa suum quoque nomen alimentosum reseruant, quod ad alimentum naturam propius accedant, nondum sint tamen purè alimenta, sed quiddam medicamentosi, aut alterantis, aut quomodocumque in corpus nostrum agere potentis habent. Quæ de causa alimenta medicamentosa vocantur, cuiusmodi sunt rapum, uti dictum. Oleracea ferè omnia, quod maxime in spinachis, & blitoparet: præterquam enim quod nutriunt, alvum etiam laxant. In alterantibus, & acetosa, portulaca, lactuca, quæ tamen si ad medicamenta alimentosa referre placuerit, non multum peccaveris. Ad alimenta medicamentosa quoque refertur lac omne, fructus ferè omnes, vel de pomorum genere, vel de numero nucum. Item hordeum, serum, legumina, aliaque multa. Et placuit hæc ita animi gratia hoc loco inserere: maxime quia ad hoc opus potissimum pertinere, & pharmacopœo hæud parum profutura iudicavimus pergamur.

Aithæa pro mare habetur in sua specie: Malva pro fœmina. Vitæ mas, quæ nodulos, & veluti testiculos habet, ut & maxime etiam illa quam Romanam vocant Herbarij, fœmina longè est asperior, infestior, magisque pungens. Placidior verò fœmina, quoniam vegetabili illo sale plumæ minus abundat, de quare postea pluribus agemus.

Arbores longæva, quæ idèo multo, & sale, & sulphure, seu balsamione nature abundare se indicant, atque idèo semper virefcunt, ad humanam vitam conservandam valent, ut Luniperus,

perus, ex cujus baccis optimum remedium ad vitæ tutelam paratur. Item pinus: nuclei enim pini vitam nobis protogant, vel eo potissimum, quod balsamum nostrum vitæ quodammodo augeant. Item palma cujus fructus dactyli dicti, sunt amici senectutis, diciturque palma immunis esse à senio. Certè ad summam, & plurimum centenorum aetatem pertingere cognitum est. Aloe quoque perpetuum habet virorem: ex qua, sicut & ex prædictis, optima remedia parantur ad conservationem sanitatis, vitæque prolongationem: Quemadmodum etiam ex helleborino, Chelidonia, & reliquis, quæ ob abundantiam salis perpetuò virefcunt.

Arbores resinosa etiam, quia multo balsamo radicali abundant, ut myrrha, thure, mastice, & similibus, cum balsamo nostro non contemnendam habent affinitatem.

Porro ut ex plantis, ita quoque ex animalibus longævus ad vitæ propagationem valent, ut cervus: qui dum sentit se gravari senectute serpentum pabulo reparatur. Serpens namque quotannis renovata pellem seu exuvias deponit: quoniam sub terrategens, vescitur balsamo illo radicali naturæ, quo singulis annis quasi renovatur restauraturque. Hinc fit, ut qui viperarum carnibus vescuntur, senectutem producant, atque in longum protrahant, ut scribit Dioscorides. Hæc est causa, cur theriaca ab ea nomen depronipserit: cur veteres experientia comprobassent viperam ad lepram conducere, variis-

Tom. II.

que venenatis, & vitæ nostræ insidiantibus potenter resistere.

Arbores & fructus, qui vermiculantur, & vermium materiam repræsentant vermes in nostris corporibus generant, ut ficus, pyra, mala dulcia, & inter herbas ocymum. Contra, qui vermiculos non patiuntur, sed ipsa enecant aut eorum generationem impediunt, contra vermes profunt, ut inter reliqua Hypericum, cum quo si caseum involvas, nunquam vermiculi in caseo generabuntur. Hypericum est etiam specificum ad vermes in ventriculo, in formam cataplasmatiss appositum, & in iuteulo exhibitum. Fit etiam ex ipsius succo vel decocto syrupus nostræ descriptionis, ad vermes specificum medicamentum.

Plantæ maculata maculis hominum detergendis profunt, ut flores fabarum, cyclaminus, femina ricini diversa, quorum pulcherrima species nuper ex Indiis importata: Profunt quinetiam contulis vulneribus, ut persicaria maculata, ex qua præstantissimum ad omnes contusiones paratur remedium.

Plantæ quæ lapidosum quiddam proferunt, ad calculos multa experientia commendata habentur, ut milium solis, quod à semine lithospermon, hoc est lapideum semen, propter duritiam nuncupatum. Item ossicula fructus mespili. Item ea, quæ petris innascuntur, & saxorum rimis, eas, ceu vi quadam pervadentes, quarum plura genera habentur. Saxifragia nomine, & re primas tenere putatur:

Ccccc præ-

præterea quorum radices in globulos
divisæ.

Iam ipsi quoque *lapilli*, qui in
diversis animantium generibus, diver-
sisque eorum partibus gignuntur,
eandem vires lapidem vel calculum
frangendi habere creduntur. Lapillos
qui in ventriculo bovis mense Majo
reperiuntur, in vino dissolutos atque
exhibitos, lapidem in renibus dissol-
vere ajunt.

Lapilli quinetiam *spongiarum*,
lapis item Iudaicus dictus, qui omnes
salis naturam repræsentant, quorum
proprium est dissolvere tartarum, seu
tartaream materiam.

De Aspectu.

Pulchras, & aspectu jucundas
plantas, vel foliis, vel floribus naturæ
gratas esse, præter aspectum, ipse
quoque docet *odor*. Exemplo sunt ro-
sa, Cariophylli, quibusdam betonicæ
dictæ, violæ, Hyacinthi, præsertim o-
rientalis: Narcissi, maximè ille quem
miro aptè tamen, composito nomine
doctissimus vir Pœna, nostri ordinis
amicus, & medicus regius leuconar-
cissoliriam appellavit in suo herba-
rio.

Deformes vero tæti odoris ferè,
& quædam etiam venenatæ depre-
henduntur, ut Aconitum, cicuta, qua-
rum, ut & papaveris odor, sed magis
vulvaræ, vel dictu fastidiendæ herbæ
naturæ quodammodo adversatur.

Tales & similes signaturæ pro-
pæmodum infinitæ, quæ veteres ad re-
rum cognitionem, ceu per *divinarias*
quandam rei visibilibus excitantur, hoc

loco adduci possent. Sed vel nimium
etiam his inhæsisse videmur: volui-
mus tamen generali ista enumeratione
lectori quasi oculos ponere quid
& veteres & nuperos quosdam magni
nominis philosophos ac medicos con-
pulerit ad harum signaturarum per-
vestigationem. [Ripleus, Isacus Holan-
dus, Parar. & inter nuperos Io. B. de
Port. Neapol. de his signaturis multa
scripserunt.] Nam cum viderent ali-
quid quod similitudine quadam cum
corporis nostri partibus participaret,
illius sagaci quadam animadversione
similitudinem rei, & quandam veluti
subolfecerunt: quam ex-
perimento comprobantur uti dictum,
ex conjecturali fecerunt certam, ac-
que scientificam. Harum signatu-
rarum quasi fons alter & ad rerum
virtutumque earum cognitionem ac-
quirendam, fuit sensus: maximè au-
tem sapor, & color. De quibus quæ-
dam in præcedentibus attigimus. Nec
opus esse duximus hoc in loco pluri-
bus ea de re agere, cum Galenus eius rei
(uti æstimatur) clarissima documen-
ta, experimenta que in scriptis suis, &
maximè in libris de simplicium medi-
camentorum facultatibus reliquerit.
Transcæmus nunc ad signaturas inter-
nas philosophorum, & medicorum
Hermeticorum.

NOTA VIII.

De dignatione Hermeticorum ex
Principiis hypostaticis.

Hæcenus libavimus, quomodo
per vestigandis rerum facultatibus dog-
matici

matici Philosophi usi sint. Qui ad signaturas externas & qualitates intrinsecas incurrentes, maximè vero ad gustatiles, visibiles atque olfactiles respexerunt. Præterea ad qualitates primas, calidum & frigidum, humidum & siccam, quas harum principia constituerunt, atque facultatum seu virtutum prima fundamenta. Priores merè sunt accidentariæ: quippe quarum basis atque fundamentum nihil est aliud quam forma seu figura extrinsecus apprensens, ut ex præcedentibus liquet. Posteriores etsi à suo subjecto quodammodo promanent, tamen aliam penitentiorem in eodem subjecto basin, quam idcirco principia, causas & fundamenta virtutum cum Hermeticis Philosophis dixeris.

Hermetici itaque sicuti morborum generationem ex principiis illis salis, sulphure, & mercurio derivant, ita & curationem super illis fundant, ideoque hic inquirendis unice incumbunt, utpote quibus cognitis, & vires non ignotæ sint.

Porro uti regnum minerale, & in hoc natura illa salina reliquorum, videlicet vegetabilium ac animalium basis existit, ex qua nutrimentum suum illa immediatè eliciant, ita secundum numerum salium, classes facultatum constituunt, quibus insistentes indicant, ea quæ pollent natura salis gemme, prædicta esse facultate evacuante, purgante, tergente: quæ natura aluminis; stiptica & ad-

stringente: quæ vitrioli; astringentia, quæ salis communis; incidente, abstergeten; quæ ammoniaci; coagulante, dissolvente, fermentativa.

Variâ namque atque diversa salium genera statuunt, quæ ut in natura seorsim, sic & in omnibus corporis mixtis reperiuntur. Nempe sal commune, (quod ipsum mare per secretos & intimo canales totæ terræ communicat) itemque Sal gemmæ, alumë, cujus plures sunt species, vitriolum, sal armoniacum, & sal nitrum, quod sal petræ vocant. Inter hæc salia duo sunt volatilia, atque duobus liquoribus insensibili quadam ratione permixta: nitrum nempe sive sal petræ, & sal armoniacum naturæ: Nitrum quidem de sulphure, oleo quoque rerum liquoribus participat, Armoniacum de mercurio seu humore rerum mercuriali.

His itaque indagandis proponet author noster modum duplicem 1. ex processu generationis.

2. Ex signaturis principiorum illorum interim sensibilibus.

De Dignotione ex processu generationis.

Hæc prædicta salia, (quæ in substantia terrestri atque metallica reperiuntur) communicantur etiam vegetabilibus, idque beneficio radicum, quæ cum semper existant in terra, naturam potissimum salis fixi retinent. Et ea quidem ratione per vestiganda est in radicibus solis fixi natura. Nimirum radices quod ex sale fixo nutrimentum capiunt, integræ semper virentesque, conser-

CCCC 2 VAN

vantur: Ideoque validius & æstatis ardori tabifico, & hyemis frigori mortifero resistere possunt. Adde quòd & ipsarum radicum maxima pars altius terram penetret, quòd facilius externas injurias perferre, ac propulsare queat.

Instante autem verno tempore, cum cœlestis calor, sive Sol sese nobis appropinquans, arietis signum ingreditur, radiisque suis vivificis tellurem feriens, hanc excitat, sinumque suum aperire cogit, ex quo tandè duo illa liquida principia (de quibus supra verba fecimus) profundit affatim. Liqueor quidem, seu vapor mercurialis, qui cum sale armoniaco naturæ volatilis (admirabili quodam naturæ destillandi modo) elevatur sursum per radices, truncumque sub cortice ascendens (quo quidem tempore facilis sit decorticatio) stirpes iam flaccelcentes, ac penè mortuas exuscitat, vivificat, foliisque viridibus adornat.

Alia verò salis volatilis species nitro-sulphurea, sulphuri, oleoque naturæ volatiliori permixta universam terram undique diversis pulcherrimisque floribus investit, atque exornat. Flores enim & folia plurimum participant de duobus salib. volatilib. quæ cum sint ejusmodi, facile evanescent & pereunt, cum flores & folia flaccescere & exicari percipiuntur.

Neque tamen propterea existimandum est vaporosum unum liquorem, qui ex terra procedit, alterius non

esse participem, cum sulphureus sequor mercurialis, & mercurialis sulphureo non careat. Atque hæc est causa, cur in natura vegetabili, alias citius folia, alias flores, alias denique folia & flores simul & unà afflorescere percipiamus.

Et magna sanè prudentia illa principia in res omnes dispensata sunt a natura. Experimentiaque docet alius magis, alias minus de hoc vel illo participare. Neque enim facile ex foliis oleum elicias, sed mercurialem liquorem abundè ex omnibus, at ex paucissimis aliquid sulphurei, seu oleaginosi. Ratio est, quia mercurius in iis dominatur, & eorum potissimum est nutrimentum, principium atque fundamentum, ut diximus. Horum verò preventum urget liquor sulphureus, sed hic non solus, & purus, sed cum portione aliqua mercuriali liquoris, salis vero minimo immixtus: unde ex floribus & mercurium elicias, & sulphur, seu oleum magis volatile & salis minimum. At ex seminibus plurimum sulphur fixioris, mercurij & salis ferè nihil. Causa est, quòd seminibus, etiamque iis, quæ in magnis, herbis mercurialibus, atque carnosis fructibus, ut pomis, pyris, cucurbitis, &c. latent, ortum & constitutionem potissimam præbuerit non sulphur volatile illud nitrosum & acreum, sed sulphur verè oleaginosum, & pingue, quodq; medium tenet inter fixum & volatile. Sal verò in his quidè omnibus constitit, quippe maximè fixum, & necessarium principium est ad constitutionem & compactionem omnium corporum. At

At in ligno ; atque radice potissimum sal ipsam residet ; non tanquam in suo centro , seu propria sede fixum (in terra enim principium eius radicatum est) sed quia primò ei , atque copiosissimè communicatum. Hinc postea multum in surculos & folia ; minimum in flores ; & fructus dispensatur. Vnde ex foliis plerisque satis magnam quantitatem salis elicere licet. At ex floribus , & seminibus quà minimum ad proportionem ceterorum.

Patet itaque , qua ratione tria hæc principia , vegetabilia omnia constituent , tanquam principia hypostatica ; eaque producant ; conservent , vegetent ; & viribus diversis instruant. Patet etiam omnia quidem prædicta tria principia rebus inesse ; sed de alio plus , de alio minus , ut jam in exemplo vegetabilium ostensum est.

Nullum autem ex tribus illis principii simplex , atque solum reperitur ; quod non participet quoque de alio. Sal enim beneficio dictorum duotum salium ; nitrosi & armoniaci , continet in se substantiam oleaginofam ; & mercurialem : sulphur substantiam falfam & mercurialem : & mercurius substantiam sulphuream , atque falfam. Sed nomen unum quodque retinet ejusde quo plurimum participat. Si tamen rem exactè consideremus , deprehendemus cetera omnia à sale tanquam principio primo , atque constanti promanare. Cujus sanè natura meritis oculis nostris atcollat in celos , cum vel hinc & in inferioribus istis & naturalibus dilu-

cidè admittanda , venerandaque illa Trinitas in unitate lucens innotescat , & eluceat.

Cùm itaque principia illa hypostatica sint ; atque inveniantur in naturæ rebus omnibus , nequaquam existimandum est sine ullo effectu , aut omni prorsus virtute spoliata inesse , quin potius contrarium statuendum , firmiterque credendum ex his potissimum promanare omnes rerum proprietates , qualitatesque virtuales.

NOTA IX.

De Dignotione Principiorum ex Signaturis internis seu intrinsicis inherentibus.

Prædicta hæc Salia , quomodo penitus ex Signaturis suis internis , sapore præcipue hinc & colore , proprietatibus atque effectibus cognoscenda sint , patebit sequentibus.

Itaque.

Quicquid sapore præditum est , si fuerit amarus , erit à Sale gemma. Talia itaq. Virtutem habent tergentem , evacuantem seu purgantem.

Sic reliqua omnia quæ amaritudinem continent talia esse deprehenduntur , ut ab ista salis specie illud habeant , & huius beneficio inter medicamenta tergentia , atque purgantia referuntur ; cuiusmodi sunt herbae amaræ omnes , earumque succi : item omnia fella. Immo sine his ne excretio quidem ritè in corporibus obitur. Natura enim perductum cho-

Ccccc 3 lidocon ,

lidocon, quem vocant, subinde aliquid fellis in intestina egerens, expultricem excitat, ac ad excretionem stimulat, ipsumque per se etiam terget, purgat, atque evacuat. Quod nisi fiat, quasi sepulta, & obruta expultricis jacet, nec quicquam boni inde separandum est: succos autem amatos (ut & ipsa fella) esse de natura salis, facile vel inde colligi potest, quod fellisissimè in propria vesicula in lapillos, aut sal fixum congeletur. Ex amaris quoque herbis, ut absinthio, centauro minore, quod non malè fel terræ dixerunt Botanici, plurimum salis elicitur, uti norunt artifices. Ex f. libus animalium etiam fel amarum elicitur misicè purgans. Quorum humiditas si evaporetur, aut dissipetur, ut crassiora evadant, subsistit in vesicula, & ductu bilario offarcto hæret, nec naturam stimulat. Sic sal quoque est in urina, quod sanguinem per venas emulgentes in renes, & inde per ureteres in vesicam, & inde rursus per canalem ad id dicatum expurgat. Sed quid illis in hæreo tanquam notis? In opio ipso amaro quod tam insigniter stupescitivum, & frigidum esse clamitant omnes, inest sal amarum & nitrosum, quod si à sulphure suo foetido (cuius solius beneficio narcoticum est) separaveris, insigne purgans efficit. Ita ex centauro, gentiana, ruta, fumaria seu fumo terræ, & similibus omnibus egregia purgantia elicere norunt periti.

Sal aluminosum saporem rebu

reddit acerbum: Vitriolum adstrictivum, seu stipticitatem: armoniacum aciditatem.

Eorundem porrò salium diversa mixtio diversos parit sapes: & id potissimum beneficio duorum salium volatilium, quæ omnium optimè commiscetur propter subtilitatem, atque spirituosam suam substantiam.

Armoniacum, quod acidum, copiosius inest vitriolo rebisque vitriolatis, quam ulli alteri substantiæ salis, aut metallicæ. Sal enim illud acidum, seu aciditas illa, naturæ eiusdem est fermentatio, & coagulationum dissolutionumque rerum omnium causa, ut jam supra paucis attigimus, & pluribus, atque manifestius declarabimus infra.

Ergo quæ sunt stiptica, atque extrinsecus colorem viridem, seu vitriolatum habent cum interna aciditate, & rubore quodam, ut apparet in granatis, berberis & limonibus, certum est eas habere à vitriolo, & à sale armoniaco accedente naturæ: vitriolum enim extrinsecus viret; & intrinsecus si artificiosa anatomia facta inspicias rubet.

Sic quoque ex cortice prædictorum fructuum utpote granatorum extrahere licet substantiam quàm proximè ad vitrioli naturam accedentem.

Et liquor qui ex illorum granis rubris elicitur aut ex limonum aut fructuum berberis succo, habet vim dissolvendi perlasatque corallia perinde ac spiritus vitrioli: Hocque fit virtute
salis

salis armoniaci acidi naturæ, & per naturam mixti: sed ita mixti, ut industria artificis separari possit, ita ut tandem sale illo armoniaco elcito, liquor ille fiat dulcis & potabilis, salique separatim remaneat, quod tamen denuò cum aqua fontanâ vel quavis insipida mixtum, illam reddat acidam.

Aciditas illa seu sal armoniacum spirituale non tantum reperitur in vitriolo, sed in sale communi, in nitro, immò in ipso etiam sulphure, ut & in omnibus rebz.

Namque illa aciditas illud ipsum est, quod sulphur coagulat, quod copiose in eo reperitur. Nam sine eo sulphur ipsum non unitum cohæret, sed fluidum esset, uti reliqui liquores oleaginosi. Idem sal armoniacum naturæ nobis manifestatur per extractionem illam olei acidi, quod ex sulphure elicitur: cuius natura longè est alia quàm dicti sulphuris: tantum enim abest ut flammam concipere possit, sed è contrâ impedit etiam vel ipsummet pulverem pyrium alias sclopetarium dictum, ne & ipsemet ab ignis contactu inflammetur, ut jâ supra dictum est, adeoque liquor ille æquè, atque vero haud minus, ac succus limonium, berberis, aliusve eius naturæ dissolvit perlas, atque corallium, idque virtute dissolutiva eiusdem salis armoniaci naturæ quod continet.

Idem, & simili prorsus ratione præstat acetum. Quippe vinum (quod supra reliqua vegetabilia est de natura vitrioli, uti monuimus supra) pluri-

mum continet prædicti salis acidi naturæ.

Hæc qui exactè perpenderit, promptè, & ex veris fundamentis dissolvit questionem de vera & genuina aceti qualitate, quæ quæstio plurimos medicos doctissimos divexavit. Virtus quippe dissolvens quæ in aceto apparet, vel ex eo quocumque quod terræ injectum velut bulliat, arguit eius naturam esse prorsus calidam. Alii contrâ frigidum existimantes acetum, summum statuunt remedium ad extinguendas, reprimentasque inflammationes externas. Item ex gustu acido, quem omnino effectum frigiditatis autumant, atque adeò ex eo, acetum frigidum esse concludunt. At verò hæc controversia facillimè tolli potest ab iis qui habent cognitionem perfectam salis armoniaci naturæ, quod acetum continet in se. Hoc enim sal, vera est causa virtutis eius dissolventis. Quoniam autem idem sal vim habet coagulandi spiritus, & dissolvendi corpora, iccirco efficax est, atque remedium singulare ad inflammationes tum internas, tum externas. Et enim coagulat exhalationes (spiritus) nitro-sulphureas, quæ inflammationes illas excitant, adeoque curat febres.

Quod si manifestius cognoscere voles vim corrosivam, atque inflammantem dictorum spirituum, respice ad aquas fortes communes, (quæ nihil sunt aliud, quàm spiritus nitri atque vitrioli) quas videbis dissolvere argentum aut aliud quodvis metal-

metallum solidissimum. At si vel centum libris vitrioli, & nitri, (ut sunt in sua natura, atque corpore) addas unicam tantum unciam argenti, hoc tamen non dissolvent unquam. Patet igitur vires ejusmodi violentas inesse tantum spiritibus à corpore suo separatis, evaporatis, vel dissolutis. Has vires nullo medio tutiori auferes, atque supprimes, quam si rursus spiritus illi incorporentur ac coagulentur. Hoc autem præstat sal illud armoniacum acidum naturæ, quod in aceto ut & in omnibus rebus aciditatem habentibus inest.

At sunt fortè, qui proprio nos jugulaturos gladio exultantes, eodem exemplo à nobis allato inferent, ejusmodi essentias à Chymicis paratas ferè omnes esse spirituales, & per consequens remedia violentiora naturæ, quam par sit: nec satis tutò proinde posse exhiberi. His ita responsum velim: Non esse eandem rationem, ac proinde conclusionem ineptam. Nam si vel spiritum vitrioli, aut salis petraæ assumamus, qui verè sunt spiritus participantes de igne terrestri: eos tamen aut dulcorari, atque familiariores naturæ reddi posse aut certè misceri cum jusculis, aut liquore aliquo convenienti. Tum gratissimos futuros, hoc est, lapidissimos, atque benignos, non sine insigni interrim virtute, atque efficacia. Quin ipse quoque limonum succus per se solus copiosè exhibitus stomacho nocere potest. Quapropter vel cum liquore aliquo, vel cum saccharo commiscere, & in tyrupum, vel julepum

redigere solemus, ventriculo non minus utilem, quam gratum. Sed notior est hodie virtus spiritus vitrioli, atque à probatissimis diversarum regionum medicis commendatus, quam ut eius dignitati ac laudi quicquam detrudere possint ignari. In Gallia præsertim nostra jam passim audio celebrari à pluribus ad ardores, & febres extinguendas. Et meritò sanè. Est enim & ad has, & ad alias plurimas etiam contumacissimas ægritudines singulare remedium, uti tuoloco tradetur, sed à medico experto exhiberi par est: non ab empirico, aut tali aliquo qui mortes (ut cum Plinio loquar) per sua experimenta facere consuevit.

Porò spiritus acidus ex solonitro, aut sulphure (inter salia metallica) elicitus, ejusdem est naturæ, atque proprietatis. Nam & hi haud minus, quam ille conducunt ad extinguendas cuiuscunque generis febres, idque virtute sua coagulativa, qua sulphureos, & excandescentes illos nostri corporis spiritus domant, atque coagulant.

At rursus nos multa reprehensione dignos judicabunt alii, quod supra diximus, unum idemque sal armoniacum acidum esse virtutis dissolventis, atque coagulantis: qui cum effectus sint contrarii, ab una eademque causa procedere neutiquam possunt, juxta commune dogma philosophorum.

R. Sed rectè istud à nobis dictum est: & ita dictum volumus: Ac dicimus denuò sal istud armoniacum

cum naturæ acidum, de quo loquimur, & dissolvere corpora, & quod magis est admirandum, coagulare spiritus; immò, quod omnem prorsus superet admirationem, in media etiam flamma. Ac de dissolutione non maximoperè à nobis istud probari necesse est, cum illud constet vel mulierculis harum rerum studiosis. Spiritus namque vitrioli (ut hoc addam propter ignaros) aut sulphuris aut nitri acidus, benè preparatus, atque ab omni terrestreitate separatus, vel in vola manus, dissolvit corallo, atque perlas. Ex qua dissolutione inligne remedium paratur ad fluxus hepaticos, lientericos, dysentericos, ubi hepat opus habet prompta corroboracione. Sed ritè parentur necesse est secundùm formulas infra à nobis descriptas. Eadem planè dissolutionia parantur ex succis limonum granatorum, berberis, ribes, debitè, ac convenienter depuratis à fœcibus suis terrestribus, quæ dissolventem facultatem non parum impedire solent. Nec minùs idem præstat acetum optimum destillatum. Hæ namque omnes sunt aciditates armoniacæ, seu vitriolatæ, ac perinde vim habent dissolvendi iisdem rationibus uti dictum est.

Sed de contraria hujus aciditatis facultate, contrarioque prioriefectu coagulante, (quem harum rerum ignari mirabantur) nunc à nobis verba fieri tempus suadet, & ratio. Quamvis nec in his magno opus sit ingenio, aut multijuga vestigatione. Nam vel mediocriter in arte spagyri-

ca versari, atque vix semestres quidam Chymici, aut ipsi etiam vulgò pharmacopœi istud norunt, & videntur in præparatione (quam vocant) mercurii, seu argenti vivi vulgaris. Cujus liquorem ac fluidam naturam nulla frigiditas exterior, nullum gelu elementale, quantum quantum tandem fuerit, congelare potest, aut fixum reddere. At si cum solo vitriolo mediocriter calcinato sublimetur, fiet, ut mercurius qui coagulationem, tanquam perfectionem suam appetit, virtute quadam magnetica (sicut apicula rosicidum illum liquorem ex floribus, ut inquit Ripleus) attrahat in se illud sulphur, aut sal armoniacum naturæ acidum sitque ejus beneficio ex fluido, solidus, ut & facillimè manibus contrectari possit. Qua in forma constitutus vulgò sublimatum appellatur. Sed ut perfectior evadat artifices majorem curam adhibentes, addito huic novo vitriolo, reiterant sublimaciones, ut denuò ejus sale armeniaco naturæ imprægnetur. Ita tandem solidus evadit, & lucidissimus instar vitri alijus Crystallini. Venetorum Philosophi Spagyrici hunc mercurium ita præparatum, possunt rursus exuere suo coagulato, seu sale armeniaco naturæ acido. Nam aquæ injectus eam omninò reddet acidam, quod proprium est omnium salium. Quo facto, mercurius suo acore coagulante spoliatus, redit in pristinum statum, sitque rursus ex fixo mobilis, & fluxus: Sed perfectè depuratus: nec amplius mercurius, seu hydrargirum illud

Cura
fluxionū.In
sua
magis
videtur.Preparatur
coagula-
tio acidi-
tate.

PHARMACOPOEA:

767

Basilicum	Hyssopus
Becabunga	Lactuca
Betonica	Levisticum
Branca ursina	Linaria
Bursa pastoris	Lothus
Calamintha	Majorana
montana	Malva
Capillus veneris, adianth, nigr.	Marrubium alb, Prassium
Carduus benedictus	Matricaria
Mariæ.	Melissa
Cerefolium	Mentha
Ceterach,	<i>crispa</i>
Chamædrys: iva moschata.	Mentastrum
Chamapitys: iva arthetica.	Mercurialis
Chamæmelum. Camomilla	Millefolium
Romanum.	Mororum folia
Chelidonium majus	Nasturtium aq.
Cichorium	Nepetha-cattaria
Cochlearia	Nicotiana
Consolida regalis	Nummularia
Dictamnus creticus	Nymphæa alba & lutes.
albus	Origanum
Endivia	Parietaria
Equisetum	Pterfoliata
Eupatorium	Persicaria
Enphrasia	Petroselinum
Farfara	Pimpinella vulgaris
Fœniculum	italica. Sanguisorba
Filipendula	Plantago major
Fragaria	minor
Galega	Portulaca
Geranium	Pulegium
Hedera terrestris	Pulmonaria arborea
Hepatica alba	maculosa.
nobilis	Pyrola
fontana. lichen.	Quercus folia
stellaris, matris sylvæ.	Rosmarinus
Herniaria	Rubi Cimæ.
Hyoscyamus	Ruta
Hypericum	muraria
	Dddd 2. Sa-

Sabina
 Salicis folia
 Salvia
 Sanicula
 Satureia
 Saxifraga. |
 Scobiosa
 Scolopendria
 Scordium
 Serpillum
 Solarium
 Succisa
 Thymus
 Tormentilla
 Valeriana major Phus.
 minor.
 Verbascum
 Verbena
 Vermicularis
 Veronica
 Vinca pervinea
 Violaria
 Virga aurea
 Vitis folia
 Urtica mortua

De Radicibus officinalibus.

Ha sunt

Radix

Acetosæ
 Acori vulgaris
 verical. aromar.
 Alli
 Althææ
 Angelicæ
 Apii
 Aristolochiæ longæ
 rotundæ
 fabacæ
 Armoraciæ

Asparagi
 Bardanæ
 Bistortæ
 Borraginis
 Brusci. Rusci
 Bryoniæ
 Buglossæ
 Cardopatii. Carlinæ nigrae
 Caryophyllatæ
 Chelidon. min.
 Cichorei
 Consolidæ maj.
 Curcumæ
 Cyperi long.
 rotund.
 Dictamn. alb. fraxinell.
 Endiviæ
 Enulæ campanæ
 Eryngii
 Filicis
 Filipendulæ
 Fœniculi
 Gentianæ
 Glycyrrhiz.
 Graminis
 Hyoscyami
 Imperatoriæ
 Iridis Florent.
 Juniperi
 Lapathi
 Levistici
 Lilior. alb.
 Malvæ
 Mandragoræ
 Meu.
 Nymphææ
 Ononidis
 Passinacæ sylv.
 Pentaphylli
 Petasitis.

Petro-

Petroselinii
 Peucedani
 Pœoniæ: masc. & fœminæ
 Pimpinell. vulg.
 Italic.
 Plantaginis
 Pirethri
 Rapa
 Raphani domestici
 marini
 Rubiæ tinctorum
 Saryrii
 Scabiosæ
 Scyllæ
 Scorzoneræ
 Scrofulariæ
 Sigilli Salomonis
 Taraxaci
 Tormentillæ
 Valerianæ maj. & min.
 Urticæ

*Flores officinales.**Hæ sunt**Flores:*

Acaciæ
 Amaranthi purp.
 Anthos
 Aquilegiæ
 Basilici
 Betonicæ
 Borraginis
 Buglossæ
 Calcatrippæ
 Calendulæ, Calthæ
 Caprifolii periclymeni
 Centauri min.
 Chamæmeli
 Cheiri
 Cichorei
 Cyani

Genistæ
 Granatorum, Balauftia
 Hepaticæ nobil.
 Hyperic.
 Lavendul.
 Ligustri
 Lilior. alb.
 Lil. alb. antheræ
 Malvæ hort.
 Meliloti
 Nymphææ alb.
 luteæ.
 Pœoniæ
 Papav. errat. Rhæad.
 hortens.
 Persic.
 Primul. veris. Paralyf.
 Rosar. alb.
 rubear.

Salviæ
 Sambuci
 Saxifragiæ alb.
 Scabiosæ
 Scœnanthi
 Spicæ nardi
 Stæchados arab.
 citrinæ.

Tanaceti
 Tiliæ
 Tunicæ
 Tussilaginis
 Verbasci
 Violarum marr.

*Semina officinalia.**Hæ sunt*

— Semen
 Acetosæ
 Agni casti, viticis
 Ammeos
 Anethi

Dddd § Anisi

Anisi
 Aquilegię
 Basilici
 Cannabis
 Carvi
 Cinæ. sancti Santonici
 Coriandri
 Cucurbit.
 Cydonior.
 Cumini
 Dauci comm.
 cretic.
 Erucæ.
 Fenicul.
 Fœnugræci
 Fraxini. linguę avis.
 Lactuę
 Lini
 Melonum.
 Milii
 Napi
 Nasturtii.
 Nigellæ
 Pœonię grana
 Papaveris albi.
 Plantaginis
 Saxifragię alb. i. e. radix.
 Sefelios
 Sileris montani
 Sinapis
 Staphidisagrię
 Sumach.
 Violarum mattiar.
 Urticę maj.

*Fructus officinales**Hi sunt**Fructus*

Acaciarum. Pruna fylv.
 Alkermes. grana
 Alkekengi. grana

Amygdalę dulces, amarę.
 Anacardia
 Avellanę.
 Aurantię acida, dulcia,
 Been. grana
 Cappares
 Cerasa acida
 Citrea poma
 Coculę.
 Cydonia poma
 Cynosbati
 Daçyli
 Ficus. Caricę.
 Granata mala
 Jujubę zizypha
 Juniperi baccę.
 Limones, Limonia mala.
 Mespila
 Nux aquatica
 Cupressi
 Indica
 Mosehata
 Juglans
 Oliuę.
 Papaverum capita
 Passulę Cibebę.
 majores
 minores: Cotinth.
 Pineę nuces
 Pistacia. Fistici
 Prunella.
 Pruna Hispan.
 Ungarica.
 Sambuci baccę.
 Sebesten. Myxę.
 Siliquę cerationum
 Sorba exicc.
 Tamarindi

*De Corticibus officinalibus. Hi sunt**Cortices*

Aran:

Arantiorum
Citri
Glandium. cupulæ
Granatorum. Malicorium
Ex arboribus & radicibus

Acaciæ
Capparum è radicib.
Frangulæ
Fraxini
Guajaci
Sambuci
Tamarisci
Tiliæ

De Lignis & viscis officinalibus.
Hæc sunt

Lignum
Aloes. Agallochura
Aspalathus
Buxi
Colubrinum. Serpentinum
Coryli
Guajacum
Juniperi
Nephriticum
Rhodium
Santalum album
citrinum
rubrum.
Sassafras
Tamariscus
Viscum corylinum
Quercinum
Tiliaceum.

C A P. V.

De Aromatibus.

1. *De Caryophyllis.*

Caryophyllorum historiam, vide in
Diatetico.

Oleum stillat. *Vide ibidem uti &*
in Pharmacop.

2. *De Cinamomo.*

Et hujus vires ac historiam ha-
bes in *Diatet.*

Paratur inde

1. Oleum: de quo in *Diatet. &*
Pharmacop.

2. Aquæ Cinamomi, vide in
Pharmac.

3. Antidot. Diacynamom.

N. Cinamomum vi pollet
aperiendi ac adstringendi. Illa residet
in parte sulphurea i. e. oleaginosa &
tenui: hæc in terrestribus fecibus, ex
quibus elici potest substantia natu-
ram aluminis imitans. Insigne enim
medicamentum exhibet in alvi fluxi-
bus. Præcipue si in spiritu ejus co-
rallia dissolvantur.

3. *De Croco.*

Croci itidem historiam *Vide in.*
Diatet.

Croci Essentiam seu Extract.
1. per spirit. V. V. *Pharmac. Gen. c. 32.*
Croci Ess. cum aqua limon. V.
Pharm. Gen. c. 31. sub descript. Laudani.

4. *De Nuce Moschata.*

Hujus vires exhibet *Diatet.*

5. *De Pipere.*

Et hujus differentias viresque
Diatetica tradit.

Oleum still. V. *ibidem & in Phar-*
macop.

Antidotos. *Vid. Diat.*

6. *De*

6. De Zinzibere.

Naturam Zinziberis *V. Diat.*Extractum *V. Pharmac.*Anridotum. *Dia Zinzib.*

CAP. VI.

De Lignis.

1. De Guajaco.

Lignum Guajacum, non sine causa à quibusdam vocatur lignum sanctum: singulares enim & admirandas proprietates ac dotes possidet quæ tamen in intima ejus cognitione & exacta illius versantur præparatione.

*Vera Guajaci præparatio;
Decoctum.*

Guajacum minute concisum atq; raspatum, uti vocant, cum cortice vulgo Medici & Pharmacopœi decoquant in vase duplici ac optime clauso. At cur id faciunt? nimirum metuentes, ne quid spirituum vaporosorum exhalet. Necesse est igitur eidem aliquam tribuant vim, quam ne perdant tantopere. Recte; nam ita revera se res habet. Est enim ei vis maxima. Attamen decoquant alii duas tertias, si efficacius velint, alii ad medias: & ad minus ad consumptionem tertiarum partis. Nec vident interim hanc tertiarum partis aut medietatis consumptionem fieri non posse, quin spiritus exhalent, aut quomodo docunq; consumantur à calore per insensilem transpirationem. Atqui certum est hos spiritus, qui aqua

relicta, longè sunt tenuiores, subtilioresq; primo omnium evaporati: sed præcipue guajaci acetosus spiritus, qui reperitur in omnibus etiam rebus, in mineralibus primo, hoc est, in sulphure, vitriolo, & omni sale: deinde in omnibus vegetabilibus quæ ab eo sustentantur, atque vegetantur, ut docuimus alibi. Deniq; in omnibus animalibus, quæ à vegetabilibus nutriuntur: Aciditas enim illa est rerum omnium fermentum. Nam sicut videmus tantillum fermenti acidi fermentare, hoc est, attenuare, & elevare universam pastam, ut fiat panis levissimus: qui alioqui fit gravis, nisi probè fuerit fermentatus: eadem fermentationis quoq; vis est in spiritu acido atque vitriolato guajaci, quem scit elicere vel mediocriter peritus chymicus ex ejus ligno, (quemadmodum & ex juniperino, quercino & quovis alio) qui non minus, ac spiritus vitrioli, corallo, atq; perlas dissolvere potest. In hac, inquam, aciditate consistit vera fermentatio, elevatio, atque attenuatio humorum: & per consequens huius beneficio, quoque facilior fit eorundem expulsio, (quippe quod ab illa, humores attenuati facilius, ac promptius exhalent, per sudores) quæ tenuiorum humorum tantum esse solet.

Hinc videmus omnia acida esse *(u- Omnia acida dorifica, atque id paucos ante me vel acida scriptis prodidisse, vel observasse non sunt scripta vi, tanto minus rationem reddidisse dorifica.* cur id fiat: quæ tamen ut pulchra & scitu digna, sic & considerationem diligentiore merentur,

Qua-

Quapropter ejusmodi spiritus acidos ejicere soleo ex guajaco, junipero, vitriolo, sulphure, atque ex omnibus hydroticis specificis ac diversis generis morbos, & sanè hos spiritus longè conducibiliore esse ad sanitatè corporum deprehendi, quàm decocta multa, quæ vulgò parari solent, à quib. (pro humorum consumptione, quæ speratur,) magna ex parte catarrhi movètur priorib. infestioresq; sanguinem ejusdemq; officinã, calefacièdo sublimationi reddat aptiorè.

Unde fit, ut aërea microcosmi regio (cerebrum, inquam,) vaporibus refertum, pluviolum fiat, & catarrhosum. Præter jam dictam aciditatem, quæ vis est mercurialis, pars quoque sulphurea tenuior, maximè que sudorifica guajaci exhalatur per communes illas decoctiones: hoc norunt vel obiter versati in arte destillatoria, qui ut *oleum spirituale ex guajaco* extrahant, primum illud minutissimè & in pulverulenta segmenta torni beneficio comminuunt: tum pro libra ejusdem scobis, affundunt sex vel octo libras aquæ, mox destillant per alembicum aut retortam, sic cum aquæ effluit pariter substantia sulphurea, aut oleaginosa, quæ maximè est spiritalis, & aquæ extillatæ ianatat.

Hi itaque duo liquores spirituales, nempe mercurialis acidus, (qui semper primus exit) & substantia illa oleaginosa itidem spiritalis, & per consequens ejus virtus quæ maximè est sudorifica exhalantur, & necesse evanescent in decoctionibus illis, quæ à vulgaribus pharmacopœis

parantur. Hoc ne eveniet, ars chymica festivissimè cavere docet, modūq; tradit prædictas duas substantias, quæ in guajaco sunt, atque reperiuntur, separandi, simul ac conservandirationem insinuat.

Ergò scobis guajacina indita in retortam atque affusa aqua quod sufficiat, aptandum est recipiens amplum, hermeticè obsignandum, ne quid exhalet. Tum admoto igne vel cinerum, vel solius tantum balnei mar. vaporosi destillabitur aqua, & cum ea extillabit pariter & acetositas mercurialis spiritalis, adeoque etiam spirituosior portio sulphurea, seu oleaginea ejusdem guajaci. Sic nec quicquam amittitur, aut perditur. Er erit hæc demum vera, & artificiosa Guajaci decoctio, & haustu gratissima: de qua ꝑ ij. vel ꝑ iij. plus efficiet, quàm vel libra integra decocti vulgimodo parati, quale & nauseam facilè ciere compertum est.

Poterit destillari tantum ad medias & cum decocto quod remansit prius transcolato, permisceri.

Supra residentiam denuò majorem aquæ copiam affusam, atque per duodecim horas digestam denuò destillabis ut prius: & effluet liquor potius incerpasta gratissimus: quem aromate aliquo, ut cinnamomo, atque saccharo ad majorem gratiam condire licet. Omni ita aqua destillata, humiditateque mercuriali separata, si admoveas ignem validum, exhibit *oleum rubicundum*, sed foetidum; cui tamen foetor facilè adimi possit, ut fiat *excellens remedium ad gummata*,

Ecce can.

Vera guajaci præparatio.

Oleum guajaci.

Tomus II.

cancros, ulcera sordida, canctosa, & phagædenica luis venerea.

Ex facibus residuis redactis in cinerem secundum artem, cum aqua ultimæ decoctionis destillatæ, elicies sal, quod mixtum cum prima destillatione, eam magis efficiet sudorificam, & quæ præterea bis vel ter alvum ciese possit, & soleat.

Hac demum præparatione guajaci extraordinaria, (quam nemo cæcidus, & in rebus naturæ æstimandis versatus non probabit) luis venerea, etiam confirmator perfectè pessimabitur, si ritè omnia fuerint præparata & ex artis præscripto administrata.

Alia decocta ex Guajaco eorumque usum potissimum in lue Ven. vide sis in Pharmacop.

Extractum sive gummi ejus. vide in Pharmac.

Est sudativum, diureticum, corruptiones emendat.

Sal specifica proprietate solutivus est.

Mercurius aciditate, quam possidet fermentationem ac attenuacionem attestatur.

Oleum aut sulphur, vim diaphoreticam attinet.

Elixir seu lapis, fit ex trib. prædictis principiis, si sulphur ac mercurius ceu duo principia spiritualia ac magis simplicia ex artis decreto proliciuntur, fixum verò, h. e. sal extrahatur & separatur, deinde in unum corpus corrahatur.

Sudorificum, aliorans, concoquens, ac purgans simile est medicamentum. Qui triplex motus ac operatio, ex una eademque essentia, ex tribus unita, proficiscitur, auxilium certissimum

prebēs, loco argenti vivi (sulfus ipsius reformidatur adversus lucē veneream) 2. De Buxo.

Lignum buxum vim quandā narcoticam & soporiferū sulphur abunde continet, unde fortore contrahit, quemadmodū cicuta, ruta, mandragora, omniumque papaverū genera, quam ingentē odorem expirant, qui narcotica sint, h. e. narcotico sulphure nimium tincta & infecta. Adde etiam in perpetuo virore ligni buxi & ejus saxosis ac montanis locis delectatione ac origine, ubiq; partium illius vitriolatam planè naturam intertæ ejus signaturæ, elucescere.

Quin etiam cum ex ejus rasura extollatur aqua major acidi liquoris irritantis ac pūgentis solventisq; spiritus vitriolati instar, quam alius humoris copia extrahatur. Quemadmodum etiam vitriolū alia omnia mineralia narcotico sulphure superat: sic simplex hoc naturæ illius profusus fit particeps, eamq; induit, spiritus ejus ex locis montanis & petiosis, ubi libenter nascitur, crescit & luxuriat, exugendo, atq; hinc fœtidissimū sulphur contrahendo, quod vi ignis in oleum putore gravissimū extorquetur. Cujus narcoticæ virtutis magnū est argumentum, quòd ea quilibet, vel gravissimus denticū dolor, omnes alios dolores superans, uno momento sedetur, si denticū oleo ejus intinctum in radicem dolentis denticū immittatur, quæ vix eo attingitur, cum statim miraculi & incantationis instar dolor profusus avolat & opprimitur. Præstantissimum igitur est, inter

inter omnia simplicia, mitigativum auxilium, nec non adversus omnem virulentiam & verminationem, ut ita loquar, quæ ut plurimum epilepsiarum causas inducunt, præsentissima antidotus: quale inter mineralia, narcoticum vitrioli sulphur habetur, primamque sedem occupat in curatione hujus morbi, prout suo loco fusius docebimus.

Addemus & hic nostras huius olei buxei experientias, quod tanta virtute ipsa esse experti sumus, ut omnes generis dolores edomet, corruptiones & putrefactiones corrigat, vermes enecet & expellat, malignosque vapores, ex quibus symptomatica epilepsia procreantur, quæ facillè tandem in idiopathicas transeunt, arceat & absumat.

Præter has rationes usu & experientia à nobis confirmatas, vit quidam Germanus, magni nominis Medicus, scriptis suis certò testatus est, oleum ligni Heracici Martini Rulandi, quo Rulandus ipse in suis centuriis tot epilepticos sanitati restituisse, & dentium dolores sedasse affirmat, oleum hoc ligni buxei distillatione extracti fuisse, non guajacini, ut antea opinabatur. At licet fides eorum dictis detrahatur, experientis tamen meis satis confirmor, in hoc buxæ ligno magnam vim anodynæ, & Herculem quandam hujusmodi tam gravium affectuum dormitorem, delitescere.

Si autem Heracleum illud tanti pretii lignum, cedros etiam Libani, ob tam insignes ejus virtutes superans, publicum fugit medicinæ thea-

trum, liceat de nostro ligno, buxo inquam, periculum facere, & virium ejus experientias tentare, quacumque libuerit præparationis facie. Sive enim decoctionem ejus usurpes, sive liquorem aut oleum, mitos ejus in curatione morborum ob rationes commemoratas, affectus experietis.

Extractum ejus vide in Pharmacopæa.

Est saporificum antepilepticum, lumbricis & putredini adversatur.

Oleum narcoticum. Vide de oleis.

Sunt quoque usitata

3. Lignum Sassafras, cuius

1. Decoctum. Pharm.

2. Extractum seu Gummi Pharm.

4. Lignum Aloes.

Hujus

Extractum s. Gummi. Vid. Pharm.

5. Lignum Juniperi ac cortex.

Hujus

Spiritus, vid. Præpar. Guaiac.

N. Solvit idem corallia, perlas.

Decoctum sit ad modum Guajaci.

Extractum s. gummi Pharm.

6. Lignum Quercinum.

Hujus

Spiritus. Vid. in Guaiaco.

N. Solvit corallia & perlas.

Extractum vid. Pharm.

7. Lignum Rhodinum.

Hujus

Decoct. vide decoct. Chinæ.

Prædestin. calculo.

Ecccc z Ex.

Quid sit
oleum li-
gni Hera-
cici Ru-
landi.

Medicus, scriptis suis certò testatus est, oleum ligni Heracici Martini Rulandi, quo Rulandus ipse in suis centuriis tot epilepticos sanitati restituisse, & dentium dolores sedasse affirmat, oleum hoc ligni buxei distillatione extracti fuisse, non guajacini, ut antea opinabatur. At licet fides eorum dictis detrahatur, experientis tamen meis satis confirmor, in hoc buxæ ligno magnam vim anodynæ, & Herculem quandam hujusmodi tam gravium affectuum dormitorem, delitescere.

Si autem Heracleum illud tanti pretii lignum, cedros etiam Libani, ob tam insignes ejus virtutes superans, publicum fugit medicinæ thea-

Extract. Pharm.

Est cardiacum.

8. *Lignum Santalum.*

Hujus

Extract. vide Pharmac.

Huc referri possunt & radices lignosae veluti.

9. *China.*

Cujus

Decoct. vid. Pharm.

10. *Radix pomorum.*

Cujus

Extract. vide Pharm.

CAP. VII.

De Scylla.

Scylla radix est exotica quidem, usitatissima tamen officinis, non modo ob trochiscos inde nomen sortitos, qui & Theriacam ingrediuntur, sed etiam propter compositiones alias, quas scylla exornat, v. g. oxymel scylliticum, Loch de Scylla, acetum scylliticum, &c. Non igitur abs re erit illius considerationibus paulisper immorari. Itaque

Prima consideratio in Scyllarum decoctione consistit. Aliæ enim aliis sunt perniciosiores, unde & idcirco à *Mesua*, & *Arabibus* inter ipsa venena relata. Hujusmodi sunt, quæ non cum aliis consistunt sed solæ in locis stagnantibus, fœdis ac fœtidis nascuntur. *Scilla Hispanica*, foliis suis, aloes foliis respondentem, utpote crassiores, & melius ob calidiorum illam regionem coctæ, bonitate sua superant vulgares nostras,

quæ istis inefficaciores sunt & impares, tam quoad materialem crassitatem, quam ad formalem qualitatem.

Secundo tempus quo colligantur, observandum. Antiqui autem omnes, eas colligi jubent in perfecta suam maturitate, foliisque & caulibus scioribus: quod plerumque accidit circa messis tempora in ætate: non autem reservatas, sed recentes, hoc est, simulac collectæ sint, in usum transferendas præcipiunt: sunt nonnulli, qui nescio quos scrupulos, qui hic injici possint, prætendant: quorum tamen opinio tanquam frivola nihili nancique est facienda: inferunt autem illi quod posita hac lege, corrumpantur ceteræ, in quibus plus momenti situm sit. Trochisci enim vi peratum, auctoritate & sententia antiquorum celebriorum auctorum, præparari debent tempore vernali, tum ac animalia illa è latebris suis protulerint, & parati statim in usum transferri. Ex quibus clarè patet, theriacæ compositionem procurari debere sub finem veris; trochiscos autem de scillis esse adhuc imparatos, hoc est; eos nondum, ut res postulat, exsiccatos esse, circa finem videlicet ætatis, sed quomodo scrupulus iste facile eximatur, non provideo. Ut autem libere dicam, quod rationi magis consentaneum sit, mihi illorum opinio etrona & absurda videtur, qui trochiscorum de scillis compositionem, in instanti simul ac collectæ sint, aggrediendam enunciant.

Salvis enim & integris illarum succis,

succis, & substantia, per totam hyemem adseruari queunt. Temporis præterea interuentu magis coquantur, edulcantur, & meliores evadunt, & ita nimiam suam amaritudinem & acrimoniam exunt: quæ ratio ad trochiscos hos conficiendos longè commodior in medio vere habenda est: quo ipso tempore & trochisci de vipera commodissimè præparari possunt, utpote qui magnæ hujus compositionis primarii ingredientis, & fundamenti vicem obeunt, in quorum præparatione inprimis temporis ratio spectanda est. Accedit insuper veterum auctoritas, qui theriacam sub veris finem tanquam tempus accommodatissimum, componendam iudicant, ut æstus insequentis calore melius fermentari possit, quod hic, si quid aliud, omnium maximè notari debet. Jam verò, si contrariæ opinioni locus daretur, tempus istud jam præterlapsum esset, siquidem juxta eandem trochisci circa Augusti finem præparandi essent. *Tertio in scillarum coctione* quædam observanda veniunt. Interdum enim coquantur inter carbones aut in clibano, vel argilla, vel quod melius pasta involvuntur donec probe coctæ sint. Alias enim plurimum noxæ adferre juxta *Dioscoridem*: qui ad incommoda ejusmodi propulsanda, eas coquit in pluribus, & diversis aquis, donec, iudice gustu, depellant suam amaritudinem, & acrimoniam.

Ultimo & quarto expendenda

est illarum mixtio, & compositio: quæ fit cum capæ hujus parte inferiore, molli, & optime cocta, trita, & cum erui, vel orobi, ut pharmacopœi vocant, farina permixta: Hic tamen auctorum quædam occurrat dissensio in quantitate farinæ addendæ: cujus alii æquas partes, alii tertiam tantum sumendam statuunt.

Sed ut de his, quæ hætenus enarrata sunt, meam liberè exponam sententiam, hujus secreti componendi ratio, nimis crassa mihi videtur, ac materialis, adeo ut mirandum sit, quod tot labores in retam vili, & exili describenda, multi hætenus egregiæ notæ auctores insumperint, nempe in capæ duntaxat præparatione, cui insuper in magnæ theriacæ compositione primum ingredientis locum vindicare non veriti sunt. Non tamen interim abnuo, capæ ejusmodi, quæ in maritimis locis, iisdemque salis nascuntur, singulari vi ac virtute incidendi, attenuandi, penetrandi, deoppilandi, & detergendi præditas esse. Sed opus habent exquisita præparatione, alias, ut ait *Avicenna*, omnes scillæ, vel etiam selectissimæ sunt venena. Usus enim illarum diuturnior, exulcerat viscera: Et, ut scribit *Dioscorides*, scilla habet virtutem acrem & exurentem. Ut igitur rectè præparentur, sola hæc illarum coctio in igne, vel aqua bulliente, non mihi sufficere videtur. Non equidem ignoro, omnia igne dulcescere, sic enim capæ

Lib. sect. 17.

Lib. 1. c. 107.

EEEE 3) con-

communes in quotidianum ciborum
usum dulcorantur: Sed hoc pacto
vel imperfectius coctæ, noxiam
qualitatem, de qua supra dictum
est, non deponunt, vel nimium co-
ctæ, & edulcatæ, omni virtute atre-
nuandi, incidendi, & detergendi
privantur, inutilesque, & prorsus
inefficaces redduntur, ita ut diffi-
cillimum sit, hujus coctionis medio-
critatem adeo exactè servari posse,
quin alicubi vel in defectu, vel in
excessu delinquatur. Alias ad scil-
læ exurentem & exulcerantem vim
& acrimoniam corrigendam, addi-
tur fatinæ erui, & orobi media vel
tertia pars, quæ insignis est amaritu-
dinis: & sanguinis fluorem insuper
tam per vesicam, quàm per anum,
non sine maximis torsionibus pro-
licit, ut scribit Dioscorides. Id ipsum
Galenus confirmat dum in libr. 8.
simpl. & lib. 1. aliment. subiungit
ejusmodi farinam non hominum
usui deberi, tum propter tetrum e-
jus saporem, tum quod sanguinem
generet vitiosum. Unde meritò &
optimo jure, hanc mixtionem in
trochiscorum scilliticorum præpa-
ratione, crassam nimis & agrestem
esse censemus: ita ut mirum sit, eam
hactenus excultam, nec ex codici-
bus proscripam & relegatam fuisse,
sicut aliæ plurimæ jam pridem exula-
runt, licet utiliores & præstantio-
res, imò hodie adedò exploduntur,
ut ex omni ferè hominum memo-
ria deletæ videantur, sed trochiscos
hos superstites adhuc eam ob causam
videmus, quod principem teneant

Lib. 2.
6. 102.

locum, in admiranda hujus theriacæ
compositione, quam antiquitas mi-
raculosè excoluit, sicut, & eandem
hodierno adhuc sæculo, multò ma-
jori in precio habetur, quàm cetera
quævis alexiteria.

In horum trochiscorum corre-
ctione, sequenti hac progrediar me-
thodo. Primò præparatione omnem
scillæ tollerem acrimoniam & adu-
rentem facultatem, conservatis in-
terim ejus viribus integrè valentibus,
Hispanicaque præ ceteris, tota ad-
servatas hyeme deligerem: jam supra
cap. de viniis & oxymeltribus ubi de ace-
to, & melle scillitico egimus, præpa-
rationem quidem scillæ, sed commu-
nem tantum edocuimus. Suaderem
deinde iis, qui istis in regionibus
commorantur, ubi recentes haberi
possunt, ut è locis maritimis, eas in
hortos transferrent, & in terram bo-
nam, & excultam transplantarent,
ibique per tempus aliquod, sedula
adhibita cultura, & industria, sine-
rent, donec vim suam venenatam o-
mnem exuerent. Eadem methode
sæpè numero usi fuimus in helleboro
nigro, aliisque simplicibus venenatis
emendandis: cum adhuc vicini esse-
mus montibus, & sic omne venenum
illorum sustulimus, Magni & admi-
randi sunt transplantationis effectus,
cujus beneficio innumerorum sim-
plicium acris, amara, & infesta qua-
litas cum dulci, & suavi commuta-
tur, prout in carduo sive herba cina-
re, in cichorio, & similibus pluribus
evidenter innotescit. Quibus autem
occalio

occafio ifta & commoditas denegata
eft, hanc fequantur praxim.

Accipienda eft Scillæ pars me-
dia, & optima, & tenerrima, quam
eor vocant, ea minutim incidenda,
Solique exponenda eft, donec mol-
lefcere, & fere in liquorem redigi
incipiat: ea videlicet ratione, qua
Galenus Scillas præparare, & viribus
ipfarum integris fervatis, ad solem
æftivalem coquere solebat. Quibus
vero tantum otii non fupereft, ut
æftatis tempus huic coctioni, ob
intentiſſimum ſolis ardorem, dica-
rum expectent, hanc fequantur for-
mulam.

Recip. Eandem Scillæ partem
optimam, cor vocatam, hanc minu-
tim incifam injice in matrarium, aut
vas vitreum cum collo longo, ita ut
ad mediam impleatur partem.

Hoc vas minimè, vel leviter tan-
tum, ſi velis, clauſum, nullo affuſo
alio liquore, ponatur in Baln. Mar.
fervens per unum aut duos dies tan-
tum, aut donec Scilla redigatur in pul-
vis formam, aut liquorem ſpiſ-
ſam, edulcatum, omnibusque ſuis
viribus inſignitum, qui ſolus ſine
quavis alia admixtione idoneus eſt
ut recipiatur in Theriacæ compoſiti-
onem: vel ſi placet, poſt temporis
aliquod ſpaciū, eundem adhuc
calentem tranſcola per ſetaceum, &
exſicca, aut ad ſolem: aut ad ignem
lentum cinerum, & erit inſtar fæcu-
læ, aut amili ſicci, quod ſervabitur
diu omnibus ſuis virtutibus dota-
tum. Adde, ſi velis, tantillum gum-
mi tragacanthi, aut amili, & inde for-

ma trochiſcos: tantillum, inquam, ^{trochiſcos}
gummi & amili additum incidendi, <sup>redigi po-
teſt, qui</sup>
detergendi Scillæ vires minime ob-
tunder: hæcque eadem magis fa- ^{dicentur}
miliaria, & amica ſunt naturæ no- ^{trochiſcoſi}
ſtræ, quam farina erui. Sed hanc ^{facile}
de induſtria addi quidam contem-
dunt, ad Scillæ nimirum vim ineiden-
tem, & detergentem actuoſiorem
reddendam: ſed hoc ſimpliciter ne-
gatur. Farina enim in tanta quantitate
addita potius obſtruendi & oppilan-
di vim exeret. Ad hæc, cum eiufdem
vi detergenti, ut & ſupra notavimus,
perniciola ſimul atque adeo noxia con-
iuncta eſt facultas, ut ſanguinis fluxum
provocet, tam per ventrem, quam
per veſicam.

Quod ſi velis, Scillam paſta in-
volutam, juxta craſſam communem-
que viam, in furno quodam coque-
re, ita, ut nullæ in ipſa nocendi vi-
res remaneant, licet minus cocta
ſit, & incidendi vi acrique qualita-
te abunde adhuc vigeat: Scilla pro-
bè trita per ſetaceum trajicienda
eſt, cujus uncias quatuor injice in
ōto, vel decem uncias ſacchari, in
tantillo aceti ſcillitici diſſoluti, & <sup>Saccha-
rum ſcil-
liticum.</sup>
ad perfectionem cocti: recoquendo
rotum adhuc ſupra ignem, agitan-
do & probè miſcendo cum ſpatula,
donec amplius non adhæreat vascu-
li fundo: ita facies ſaccharum ſcil-
liticum excellentiſſimum, ex quo
formare poteris trochiſcos, rotulas,
ſeu cuiuſcunq; formæ aliæ: cum ad
theriacæ, tum ad quosvis alios uſus,
quibus Scilla deſtinata eſt: cuius ve-
nenum per hanc ultimam coctionem,
& fac.

Scilla
in.

Scilla
in.

& sacchari admixtionem penitus se-
cernitur.

Extr.
scill.

Optima, emendatior, certior &
securior præparatio scillæ est, si ea in
extracti formam redigatur ut sequi-
tur. Recip. optimam ejus partem
sive cor, ut supra, hauc crasso modo
supercaffundendo acetum rosatum,
ut duos digitos materiam superna-
tet: omnia in infusione stent in loco
frigido per 24. horas: deinde effunde
acetum per inclinationem, quo cæpa
fermentata, omne venenum depo-
neret: dein adde lac vaccinum, vel ovil-
lum optimum, & recens multum:
omnia sinantur in Bal. M. bulliente,
donec liquefacta sint; colentur per
linteum: dein ad ignem lentum cine-
rum fiat evaporatio, & reductio in ex-
tractum siccum, cuius usus erit, si ve-
lis, loco trochiscorum in dicta theria-
ca, & in dosi debita.

Videbimur fortè ultra modum, hoc
argumentum de unius cæpa præparatione
pertractasse. Sed multa in ea fuerunt con-
sideratione dignissima, qua nullo modo in-
sacta præterire voluimus; nec quicquam à
nobis dictum putamus, ex quo non percipi
possit magnum emolumentum.

CAP. VII.

De Allio.

De alliis
sive de
Theriacæ
Vasconia
qua vul.
agnoscat,
iisdem in omnibus pene

Allia tantopere nonnullibi ad-
amantur: ut vulgus nullum ma-
gis assiduum & quotidianum cibum
agnoscat, iisdem in omnibus pene

utatur condimentis & obsoniis, atq; gustum
demum non solum appetitum de-
jectum instaurat, sed etiam vi-
res, illorum usu frequentiore, con-
ciliat.

Nec id sanè mirum videri de-
bet, cum Allia ipsi etiam Medicinæ
plurimum inserviant, ea potissimum
de causa, quod omnis sint corruptio-
nis & infectionis inimica, ariditas
præstent, contra venena quælibet,
singulares, & plurimis iterum pro-
prietatibus, eximia quadam na-
turæ benignitate, prout jam jam
dicturi sumus, prædita sint & glo-
rientur.

Dioscoridem, si placet, Allio-
rum præconem & encomiasten au-
diamus: Allium, inquit, commestum ver-
miculos ventriculi expellit, urinas ciet, con-
tra morsus viperarum, & inprimis ser-
pentis hamorrhoidis, si quicquam aliud,
prevalet. Si cum vino sepe contritum
& maceratum hauriatur vel comedatur,
aut saltem applicetur: presens atque ob-
vium contra morsum canis rabidi est reme-
dium.

Aëtius Dioscoridi, eo præfertim
nomine suffragatur: quod latos
ventriculi vermiculos abigat, quod sangui-
sugis, quas forsitan inscig & incauti cum
aqua mixtos absorbimus, quæque mille
noxii corpus humanum afficiunt nocumen-
tis, adversetur, easdemq; cures extermi-
nandas.

Celsus in suo de re Med. libro, cap. 12. Celsi.
Allia ante molestos febrium intermit-
tentium, imo quartanarum paroxysmos, ad illa-
rum rigorem, & malignitatem edeman-
dam, præscribit.

Allia

Allia obstructions aperiant, & stagnata. rui omnes discutiant, juxta Egineta, lib. 1. de re Medica, cap. 76. sententiam atque decretum.

Miraculose virtus solent alia. Experimentia ipsa docente, non semel comperimus allia tanta virtute dissolvendi atque discutendi pollere: ut fragmentum vasis figulini, modo reliquiseiusdem partibus apte leviterque adjungi possit, ipsumque vasi tam firmiter, si allii succo contricetur, adhaereat: ut continendis etiam ipsis, qui destillantur, spiritibus interire possit. Usque adeo partes fractas invicem allium consolidat, atque compingit. Quo certe experimento satis aperte colligitur, id ipsum ad resolvendum, comminuendum, atterendumque calculum, non parum juvare.

Allia praeterea mirum in modum vires collapsas rescitunt atque instaurant, prout ex eo constare potest: quod rustici qui terram multo cum sudore subigunt, & ipsi tritremium remiges, illis, nec aliquando sponte, utantur: quando magnus aliquis labor est subeundus, & classis e magno quodam periculo remigando eripienda.

Quibus populis usque alliarum familiaris. Usus vero Alliorum regionibus frigidis est magis familiaris, nec non accommodatus. Quocirca Galenus perite memoriam mandavit: Gallos, Thraces, & alias nationes, quae ad Septentrionem vergunt, alliorum esu, minime esse privandas.

Graecianuiores, ex allis una cum oliva nigra permixtis, obso-

Tom. II.

nium quoddam parabant Myttoton nuncupatum: cuius non semel Hippocrates meminit, nec Dioscorides lib. 2. cap. 146. oblivioni tradidit.

Plinius vero qui salutares Allii *verum Al-* proprietates describendo, noxias *lia visusof-* paciter quosdam affingit: inter alia *ficiant.* recenset, frequentem illorum commestionem oculis & visioni officere. Hippocrates tamen, cuius auctoritas Pliniana opinioni multis momentis praeponderat, aliud de Allis sentit, *in sine sectionis 5. lib. 2. Epidem.* Ubi Allia cum maza ad oculorum curationem edenda praebet.

Sed ut magis ac magis Alliorum *olori al-* excellentiam in lucem proferamus: *lorum La-* tanto solus illorum odor gaudet pri- *opardi &* vilegio, ut ferae sylvestriores, qua- *Panthera* les sunt, Pantherae, & Leopardi, *ferra non* eum sustinere nequeant. Cum igitur *possunt.* haec planta huiusmodi virtutem obtineat, ut omnibus adversetur corruptionibus, atque magnum suppeditet contra bestias venenatas alexiterium: mirum certe videri non debet, si illam Vasconiae Theriacam vocitemus. Si enim Galenus ipse, Allia rusticorum Theriacam appellet, juxta id, quod a Poetarum Latinorum principerefertur:

Allia serpyllumq; herbas contudit olentes.

quidne eadem quoque Vascorum Theriaca nominetur, qua illius provinciae populares nusquam non uti comperiuntur.

Fffff Quod

Quod si ad authorum profano-
rum numerum, pios simul & religio-
sos inseramus: in medium, si libet,
beatus procedat *Ambrosius*, qui hæc
de Alliorum commendatione *lib. 7.*
hexam. exaravit. Mirum est Allio de-
lectari homines, quod fugit *Leopardus*,
nam sicuti litu parietes infeceris,
exibit statim, nec resistit: cuius o-
doratum venenata fera non patitur,
nos internis visceribus infundimus.
Sed doloribus, dicit aliquis, medetur:
sit ergo medicamentum, non ci-
bus.

*Allia olim
pro vitan-
do periculo
sommista.*

Brierinus, eidem cui *B. Ambro-*
sus subscribit opinionem, in suo *de re ci-*
bari tractatu.

Quid plura: *Allium* non solum
pro medicamento olim supremo ex-
hibebatur, sed etiam pro vitando
quovis infortunio. Singulis quippe
matutinis illud antiqui ter degusta-
bant, ut huius libationis tricies repe-
titæ beneficio, ab omnibus peticu-
lis, licet superstitione quadam in-
veterata, eiusdem diei curriculo vindicarentur, ut hisce versibus *Perfius* me-
minit:

*Incussere Deos insistentes pectora, si
non*

*Prædictum ter mane caput gustat
veris alli.*

E proposito longius in explican-
dis Alliorum virtutibus, hac præfer-
tim de causa sumus immorati, ut hanc
è multorum cerebro opinionem di-
sturbaremus, qui errore quodam
populari abducti, Allii usum penitus
noxium, & in omnibus arbitrantur,

sive illud alimenti vicem, sive medica-
menti extincat.

Vulgus ad præservationem pes-
tis utitur: inter alia enim, *Allium ho-*
ris matutinis degustatum primas sibi
partes vendicat.

Quidam *Allia* in aqua, vel sub-
cinerib. decocta comedunt, sic enim
plurimum nativæ amittunt acrimo-
niæ: quod & *Hippocrates* ipse his ver-
bis testatur est: *Allium coctum debilius
est crudo.*

Est præterea nonnullis com-
munis ad pestis præservationem *The-*
ria, quæ cum tribus sicubus maturiori-
bus, quinque avellanæ, duobus aut tri-
bus scordii salii, drachma semina ruta
& cardui benedicti componitur, cui de-
inde tria aut quatuor salis grana super-
adduntur, ut sic totum probe cum aceto
sambucino vel alliato maceretur atque
permisceatur. Dosis erit singulis ma-
tutinis ad pondus avellanæ: id quippe
magnum est contra pestem, facile-
que præparatu, in ulum plebis præ-
servativum.

Eiustamen virtus magis ac ma-
gis intendetur, si tantillum pulveris an-
gelicæ, cornu cervini, veri boli atq; salii
absinthij adjiciatur.

De Granatis & nucibus.

Ex *Granatorum* cortice, ut &
juglandum involucris vitidibus, vege-
tabile vitriolum, tam colore quam sa-
pore, cæterisque qualitatibus omni-
bus vitriolum mineralè refe-
rens, elici potest.

CAP.

CAP. IX.

De Vegetabilibus alterantibus secundariis, videlicet de Succis, Resinis, & Gummatibus.

I. De Vino.

A Stirpibus & arboribus multa depromuntur medicamenta, ex ipsorum videlicet foliis, floribus, seminibus, fructibus, radicibus, corticibus, lignis, ex succis prædendis, concretisve liquoribus & gummi, de quibus copiose antiqui disputarunt: veras tamen præparaciones ipsorum obtinuerunt, aut fortassis ipsas ignorarunt, de his autem nunc mihi datur dicendi locus. Atque ut à *Vino* exordiar, duo ex ipso præstantissima conficiuntur menstrua, quæ reliquarum ferme omnium rerum essentias facillimè extrahunt. Unum *vinispiritus* secundum artem præparatus dicitur: Aliud *acetum destillatum & alcoholisatum* vocatur. Ex priori menstruo per reiteratas destillationes & phlegmatum separationes oleum spiritui supernatans elicitur, multis rebus conducens, & corpora priùs, ut decet, calcinata soluens, si in proprio sale seminetur, digeratur, & inde tandem distilletur. Aliud autem vel proprio etiam sale, vel melle acuitur, aptiusque ad solvendum redditur.

De Tartaro.

Vini fax, variis modis præparatur

ad internos & externos affectus. Tartarum enim crudum in pulvere grossum redactum supellatur per retortam vitream, cum suo recipiente, more stygiæ, producit magnam copiam spirituum alborum, qui tandem in aquam & oleum crassissimum & foetidum convertuntur: separatur autem oleum illud spissum ab aqua, per infundibulum, quod quidem ulceribus exsiccandis & curandis confert. Aqua (*Spiritus*) autem, si cum coelebotare bis aut ter distilletur, ita purificatur, ut foetorem prorsus amittat: *adpellendas autem omnium viscerum obstructions, lienis præsertim & hepatis, atque ad omnes morbos tartareos valde conducit.* Cui medicamento, si vim & facultatem adaugeri velis, ipsum circumdabis cum vini spiritu in Baln. Mar. per (4.) dies deinde separato menstruo per B. Mar. remanebit tibi spiritus Tartari, ad prædicta optimus.

Sal Tartari.

Si caput mortuum nigerrimum calcinaveris ad albedinem in reverberio, cum calida sal extrahas, ex ipso, per filtrum, quod coagulatum ad ignem in humido resolvitur in aquam sive oleum, ad faciei maculas & ulcera detergenda.

Cremor Tartari.

Cremor Tartari conficitur ex tartaro albo, crasso modo pulverisato, & multiplici aquarum ablutione repurgato, donec clarissimus evadat:

FFFF 2 huius

huiusmodi tartari in patinam teream vitriatam inditi lib. 5. vel 6. aquam claram fontanam ut 5. aut 6. (imo plures) digitos materiam supernatet, bulliant omnia per horas aliquot: posito dein vase in loco frigido, in superficie concresecet cremor crystallinus, quem separabis cum cochleari perforato: reiterata sepius eadem ebullitione post materiam refrigerationem, semper cremor adimatur, & fac ut exiccetur in aere.

De eo jusculis admisce ꝑß. & acidula ea reddes, gustuique gratissima & utilissima etiam ad disseccandos & incidendos humores crassos & Tartareos in visceribus nutritioni dicatis. Eadem juscula apozematum loco offerri possunt in pluribus affectibus, quæ agrotantes cum voluptate assument nec ullam ipsis nauseam, ut reliqua solent, excitabunt, iisdem jusculis addere potes, radices & herbas congruentes, qualescunque volueris. Hi crystalli ad ꝑj. exhibiti purgant clementer, licet per se & sine iusculo sumantur.

Tartarus vitriolatus

Tartareus sal ex eorum genere, quæ acrius linguam feriunt, (oleaginosus ac sulphureus) usque adeo tamen acris est, ut pote ex vegetabili admodum vitriolico & acerrimo extractus, ut præ aliis omnibus acrimoniæ exerat potentissimam: attamen si cum spiritu aut ipso met oleo vitrioli acerrimo permisceatur, eius nihilominus acerbiter & ferocientem spiritum ita moderari & coercere potest, ut ex

utroque fiat coagulum, indeque dulcis & gratissimus syrupus aut utilissimus componi potest, qui orexi aut acrimonia, eiusque ardori conducatur, nec non omnibus colicis affectibus sedandis, ex spiritu ponticite, austeritate aut acrimonia vitriolica, quam pituitam acidam aut vitream vocant, sulcitatissimus sit.

Balsamus Tartari

℞. Tartari crudi ℥ ij.

Salis petra.

Salis fuliginis, & facum acti an.

ꝑ iij.

Calci viva ꝑ vj.

Omnia minutissime contusa injiciantur in vas non vitreatum, ac rite obturatum. Calcinentur xij. horarum spatio: calcinata solvantur in calida, ac per filtrum destillearur, post coagulentur, & deinceps calcinentur: ter denique calcinationes, solutiones, & coagulationes fiant: Tum injiciantur omnia in alembicum, simulque acetum destillatum infundatur, ut digitos quatuor supernatet. Destilletur acetum in Balneo mar. ac liquor dulcis emanabit. Tum infunde iterum acetum ut destilletur, idque tandem dum non amplius sit dulce, sed acidum fiat, & quale prius infuditum, per alembicum effertur. Tunc omnia valido igne destillato per retortam: & prodibit oleum terribissimum, cuius vix satis prædicari utilitas possit.

Hoc eodem modo, si voles, totum salem tartari per alembicum pelles:

ex quo præstantissimum & saluberri-
mum oleum efficies.

CAP. X.

De Aceto.

Acetum inter omnia vegetabilia
proxime ad vitrioli naturam ac-
cedit.

Per se ipsum singulare est reme-
dium adversus ictus serpentum etiam
ipsorum venenatissimorum, quales
sunt aspidēs, ut testatur Celsus lib.
6. c. 27. qui de variis præstantibus re-
mediis contra omnes serpentum ictus
in genere discrens, tandem hæc in
specie subjungit verba: Hæc adversus
omnes ictus communia sunt: usus ta-
men ipse docuit, eum quem aspis
percutit acetum potius bibere debe-
re: quod demonitrasse dicitur casus
eiusdem pueri, qui cum ab hac ictus
esset, & partim ob ipsum vulnus,
partim ob immodicos æstus sui pre-
meretur, ac locis siccis alium humo-
rem non reperiret, acetum quod for-
te secum habebat bibit & liberatus
est. Credo (addit) licet refrigeran-
dum habeat, tamen habet etiam
dissipandi: quo fit, ut terra resper-
sa eos pumet. Eadem ergo vi verisimi-
le est, quoque humorem hominis ab-
eo discuti, & sic dari sanitatem. Ea
propter de aceto quid certi asserant,
nihil habent, multi etiam magni no-
minis Medici.

Quod enim acidum sit, atque ideo
refrigeret, frigidum ipsum esse volūt.
At contra, cum facultatem ejus atte-
nuantem, incidentem ac dissolventem

intuentur, nec non ejus in terram ef-
fusi fervorem, ac ebullitionem, disce-
dere coguntur de sententia, quidque
de eo judicent; incerti sunt. Qui si
ex Hermeticis didicissent, separato
vini spiritu ex eo ipsum ideo acce-
lere (ut patet etiam experientia) quod
enim diutius soli aut locis calidis ex-
ponitur; eo majorem acrimoniam
contrahit sensim; quicquid in eo æ-
reum est, & de essentia quinta vini, vi
caloris exhalante, detracta illi ea cœ-
lesti ac ætherea essentia, qua vinum
mira suavitate perfundebatur (cum
punctione tamen aliqua, sed gratis-
simè palatum feriente, ex singulari illa
temperie aciditatis vitriolata per dul-
ces & sulphureos spiritus à naturæ ar-
chæo vino indita & conciliato)
tandem accecit, cujus aciditatis cau-
sa ad qualitates frigidas non est refe-
renda, sed ad occultos illos spiritus
& salis acidos, qui vinculo sulphureæ
substantiæ in officio continebantur
in vino; quo soluto, luxuriare effre-
nes solent, & occultam ante suam na-
turam, utpote liberam & solutam,
manifestam reddere. Hinc fit ut
aceta alia aliis sint acriora, prout ma-
gis vel minus in se continent salis ar-
moniaci naturæ; nihilque prorsus
sulphureæ substantiæ. Simplex enim
aqua omni sale destituta, nulla un-
qua in frigida aciescere potest. Sed
quemadmodum ex vino, sic & ex hy-
dromelite, cerevisa, omnique defru-
to separata, propria aqua vitæ aut æ-
therea substantia acetosa fieri potest,
eod quod in sese contineant salis aci-
dum naturæ.

Fffff 3, Ejus.

Ejusmodi sal acidus est, quem Philosophi mercurium suum vocant, aut salem armoniacum volatilem ac spiritualem (quod omnium metallicorum salium armoniacus vulgaris sit volatissimus) ut qui in farinae formam albilissimam ac fallam ad nubes usque sublimatione effertur possit, naturamque habet siccam & spiritualem, quam Philosophi aquam suam siccam vocant: quod hic sal usque adeo volatilis sit, ut unam cum aereo aut vapore aqueo attollatur: ex quibus facta est compositi mixtio: tantaque istius salis est aciditas, ut scrupulus unus, aut octodecim aut viginti grana hujus salis mundissimè deputari ac simplicissimi, in hydria aquae communis soluta, totam illam mirè acidam reddant.

Atque hic est sal, qui in aceto cum aquosa substantia (detrecta sulphurea essentia) sese a core suo conspicendum praebet. At quod generosius fuerit vinum, eò acrius fermentum aceti, & vehementior eius armonia sese prodet, ex quo attenuantes spiritus penetrantes & promptè dissolventes à perito artifice extrahuntur: qui vires & facultates aliunde quam ab ipso sale armoniaco spirituali ac volatili cum humore aqueo permixti prodire nequeunt.

Atque ut hoc dilucidius adhuc declaratur, & re ipsa comprobetur, accipe fortissimum acetum album vel rubrum: hoc ad siccitatem in balneo Mariae extillato, idque leni admodum igne: ex sextario, tres partes aut amplius instar aquae fontis limpidissimas,

sed acerrimas aut acidissimas extrahes, reliqua materia tartarea aut scaeci in imo vasis subsidente, cum acerrimo & mordacissimo sale, qui quod sit hucus, & terrae aceti parti adhaerens, non nisi magna ignis violentia extrahi potest. Quo medio acerrimum oleum aquae regiae naturam emulans, corrodentissimum extrahitur, non caloris ignistatione, sed vi & potentia substantiae falsuginosae, quae cum sale per ignem ex reliquis faecibus expellitur in olei speciem.

Sed relicto acri illo igne tartareo, sumamus nunc explicandam aceti distillati aciditatem. Leni distillatione elicitur primò aquosum quoddam clementare phlegma, quod ex toto corpore ferè inspidum proficitur, relicto alio in fundo vasis liquore, longè acidiore aut acriore, atque idcirco ad dissolvendum potentiore, qui alioqui antea non usque adeo acerratus erat, quòd aquoso phlegmate sal armoniacum temperaretur. Cujus quantitas sit copia, si nosse cupis, accipe quantum voles optimi salis tartari, qui ejusdem naturae est, sed fixus, per quem sensum, ad unciam unius pondus, sextarios duos aceti istius distillati, & de phlegmate, traiciendo, comperies volatilem salem Armoniacum cum sale fixo acri conjunctam esse: quodque ab eo distillatur prorsus inspidum aut dulcidulum reddi, volatili armoniaco sale deposito, traiectione in sale fixo: Ita ut supra unciam unam salis tartari vini fiat uncia unius aut aliquot scrupulorum salis volatilis, alterius fixi quantitatem augentis: sic qui

quæ ex aceto cum aquosa & acrea substantia evolaverat armoniacus sal volatilis, trajectione retineatur in proprio sale fixo, atque ibi hæreat, destituens seu spolians, absentia sua, omni aciditate liquorem, qui distillatur, aut minoris aqua ipsa pura & simplici efficaciam: ut hinc liqueat quam exiguo aut paucò fermento ad magnam partem quantitatem, ut loquuntur Philosophi, acuendam ac augendam opus sit: citra quod nulla futura sit acrimonia ex elementari aqua, eaque nullo perfundatur acore aut sapore, si desit illa salis armoniaci vis ac facultas. Hermeticus igitur Philosophus ac Medicus, in viva rerum anatomie probè versatus, ad controuersa ista, de qualitatibus aceti, diluenda problemata, quæ inter dogmaticos agitantur, designatus, docebit, saporem acrem acidum, at attenuantem aceti, dissolventemque facultatem nasci ex eo, quod res acidæ, siue aquæ, siue lucci sint, sale armoniaco perfusæ ac aspersæ sint: at quo idcirco acrum, non tantum acere, sed tenuissima ac spirituosissima illa salis acida essentia, penitissimas corporum, etiam durissimorum, partes penetrare. Si verò effectus quosdam refrigerantes exerat, inde fieri, quod ab aceto sulphurea & ignea vini qualitas, aqua vitæ nempe, secreta sit, citra cuius separationem nunquam possit acetum fieri, aut factum nullum unquam aquæ vitæ gustum aut saporem exhibere: eamque acrimoniam, qua fervet, elementaris aquæ ac frigidæ

vehiculum esse, quo in penitissimas partes fertur ac penetrat, ut in ea aqua aciditatem illam contineri, & cum ea conjunctam esse, experientia crebra didicimus. Atque hoc exemplo, citra morosius animi studium ac molestiam, citraque occultarum totius substantiæ proprietatum subsidium, ejusmodi nodi solvi possent, ac occultarum causarum, facultatum ac omnium rerum proprietatum veritas elucere, ut fufius dilucidiusque alibi ista explanamus.

Oleum & sal aceti.

Destillato aceto per alembicum residente feces ipsius in fundo vasis: quæ prius igne violentissime exiccata: si pellantur per Retortam, exhibit oleum rubicundissimum & acerrimum.

Hoc si rursus caput mortuum dissolvas in calida, filtris & coagules subsidebit sal aceti: ad phagadænica omnia accommodatissimum.

N. Plura qui desiderat de aceto ad eat Dioreticam quæ peculiarem ei attribuit locum uti & antidotos antimoniales in quarum descriptionibus, multa quoque de aceto, eaque scitu digna adducuntur.

C A P. XI.

De Camphora.

Camphora proprietates si spectemus, perspicuum est (etsi in aqua ardeat) ex ingrato ejus odore, proprietatem illi inesse refrigerantem & narcoticam: Hujus

Oleum:

Oleum : dolorum sedativum est præstantissimum cum tamen contrarios effectus exerat, ut quod primo insultu igneam, quandam qualitatem exhibeat. Ob proprietatem ejus in sedandis doloribus, Arabes eam tertio gradu frigidam esse judicant. *Hujus experientia in dolore dentium perspicua est. Si enim dens erosus ac cavus est & ejus oleo attingatur dolor mitigatur. Hoc idem oleum præstantissimum est remedium in renum doloribus, calculo laborantium. Eo enim & dissolvatur & eicitur calculus, si ex congruo liquore administratur.*

Extractum sic cum aqua vitæ tartarifata.

Opii castigatio & reformatio.

Opium in Theriacæ compositione primum, post viperarum trochiscos, obtinet locum, A sola sua energia, *ὑπερβολή*, hoc est tranquillum vocant : Ex ejus enim usu partibus conciliatur quies : proinde in summis & præcipuis antiquorum antidotis, quæ ad diversos affectus summè laudantur, opium inter prima ingredientia semper relatam reperitur. Pauci enim sunt morbi, qui non simul complacentur vel a doloribus, vel inflammationibus vel inquietudinibus, commotionibus, languoribus, oppressionibus, vigiliis, defluxionibus, vel varij generis doloribus, capitis pectoris, ventriculi, ventri vel cujusunque alterius partis : ad quorum omnium symptomatum ferociam compescendam opium specificam, & peculiarem quandam habet proprietatem, qua vel unum ex his symptomatis seorsim, vel plura cum malo conjuncta, simul, cum admi-

rabilistantium. & ipsorum ægrorum admiratione vincit ac subigit. Unde sæpenumero in ejusmodi casibus tam mirandos sanationum effectus proderè videmus theriacam, mithridatium, antidotus Eisdæ; Adriani & similes, quæ opium excipiunt. Aetius verba faciens de viribus ac proprietatibus confectiois de pœonia, quam nonnulli, ut diximus, theriacis annumerant, & in qua opium non præmittitur, hæc subjungit. *Verùm somnum tamdiu detinet quousque pharmacum penetrarit, & causas dolorum dissolverit. Et sanè multi ex ægris à somno surrexerunt, adeo concuquendi facultate præstantes, ut oblitiscint, an unquam aliquid à principio doluerint.*

Opium basis plurimarum antidotorum.

Sed ulterius advertere licet, idem opium basis & fundamentum obire vel in selectissimis ac præstantissimis quibusvis antidotis, quibus nomina superbiora & significantiora, quæ singulares & stupendos ingravissimis depellendis morbis illatum velut indices, effectus proderent, imposuerunt.

Hujusmodi est antidotus *ἰσχυρὸς* ab ipsis dicta, eo quod ipsi digni gratia referri non possit.

Antidotus ἰσχυρὸς, quasi divinum munus conferens.

Antidotus ἰσχυρὸς, sic appellata ob immensam eius efficaciam, quod videat.

videatur propemodum suo vsu homines reddere immortales.

Antidotus *αὐτομαχός* hoc est ad multos affectus accommodata.

Antidotus *εὐμαχός*, à concordia & convenienti efficacia ad affectus, quibus est destinata, curandos.

Antidotus *ἐπιλογητός*, quasi selecta.

Antidotus *συντάξιμος*, i. salutaris.

Antidotus *συνεπιλογητός*, sic nuncupata ab omni medelæ efficacia.

Antidotus *ἀπυροσφορῆς*, ita dicta ob eius præstantiam, quod scilicet sit sumptuosa, nec mediocrem pecuniæ collectionem exigat.

Antidotus *sanitas*, & *antidotus* *mysterium*, ita nominata ab admirabili utriusque effectu in sanitate perditâ restituenda, & integra conservanda.

Illi etiam huc usque progressi sunt, ut unam ex antidotis suis *ἰριδίον*, quasi parem Deo vim obtineat, appellare non erubuerint, quod sanè non caret summa blasphemia.

Si hic omnes antidotos, in quibus opium principale est fundamentum, enumeratam, nunquam daretur finis. In Myrepto ultra octuaginta e-
jusmodi habentur, è quarum numero selectiores tantum & nominum supercilios splendidioresexcerpsimus. Si illarum compositiones inspexeris, maximam earundem partem tantum theriacas esse intelliges, hoc est, compositas ex variis simplicibus calefaciendi facultate præditis: & ex quarum pleraque parte sulphur, euphorbium, & similia ingredientia non excludun-

Tom. II.

tur: ita ut facile appareat, præcipuos illarum antidotorum effectus in sedandis illis vehementissimis motibus & tempestatibus naturæ, quales sunt omnis generis inquietudines, catarrhi, dolores, languores, vigiliæ, & similia gravissima symptomata, versari & consistere, ne hujusmodi vim & proprietatem enarratarum antidotorum aliunde dependere, quam ab opij virtute soporifera & narcotica, & specifica ad omnem spirituum excitationem, magnamque humorum commotionem, & seditionem compescendam atque sedandam. Vnde prælati illi & eximij Theriacæ effectus, quam à quietis inductione, tranquillam appellarunt (ut jam diximus) nullam aliam quam ab eodem opio mutuantur originem atque virtutem. Quod ita esse vel ex ipsius Theriacæ examinatione colligitur. Nam si bona est, purgantium medicamentorum effectum & actionem impedit: si inefficax, contra. Si enim valida & vigore efficax fuerit (inquit *Actius*) purgationem minimè fieri permittit, sua vi exuperans pharmaci purgativi facultatem. Si verò æque purgetur homo, veluti si antidotum non accepisset, manifestum sit, eam Theriacam invalidam & exilem esse ut quæ retinere non potuit purgativi medicamenti fluxum.

Quemadmodum enim videmus, pleraque remedia opiatica, & præcipue quodlibet landanum (ut appellant) cum opioritè paratum, ab eodè vim habere, & virtutem sistendi, & m-

Ggggg biberendi

hibendi quamcunque super purgationem, sive arte, sive natura irritatum: sic quoque eandem vim & energiam in Theriaca, eisdem solo opio acceptam ferendam esse, merito iudicamus. Et quibus sanè cuilibet considerandam relinquo huius ingredientis excellentiam, & præstantiam summam.

Opium præparatio.

Notandum est, opium in quintam essentiam redactum, longè aliam & meliorem præparationem in laudano, quam in Theriaca assequi & obtinere: ob quam causam non opus habet longiore fermentatione, aut temporis prorogatione. Laudani enim usus statim post præparationem citra ullum periculum conceditur: contra verò Theriaca ad sui fermentationem non aliquot septimanarum, sed plurium mensium, imò annorum spacium requirit, antequam tuta & usui apta evadat. Cujus rei causa soli opio tribuenda est, quod erudum solummodo, & absque ullo præparationis artificio addatur. Si enim cetera totius compositionis simplicia, vel quodlibet per se, vel plura inter se invicem mixta consideres: non occurret ullum, quod non statim quovis tempore uturpari possit, excepto unico opio quod solum indigestum in causa est, cur Theriacæ usus in tam longum tempus protrahendus sit, & eo usque expectandum, donec idem opium rite fermentatum, decoctum, depuratum, & noxio suo & pernicioso sulphure spoliatum fuerit: quod temporis spa-

Retr. 4.

tium satis longum est. Nam (ut scribit Aetius de Theriaca usu loquens) sem. Cap. 99. pore ad concoctionem non modico opus habet, quo matura usui antidotus fiat, & iustè concoquatur: ut plurimum vero per duodecim mensium tempus coadunatur, & concoquitur: Et Aeginet. circa idem propositum sic ait. *Usus ipsius est, si res urget in morsu à bestii venenatis, & iis qui venenum acceperunt, post septimum à præparatione annum.*

Opium itaque indiget reformatione, quæ non in sola temporis illa longitudine & usudilatione, sed in vera & legitima ejus præparatione consistit. Deplorandus enim error est, nobili huius Alexipharmaci compositioni, in tam magna, trium scilicet unciarum dosi admiscere tantum venenum, quale opium erudum, & minus præparatum esse constat: quod paucorum granorum pondere, vitæ spiritum suffocat, & extinguit, & lethæum, æternumque somnum, hoc est, mortem ipsam inducit: sicut id sæpenumero contingere solet. At contra, si illud rectè præparatum fuerit, quod paucis horis & facilissimo negotio fieri potest, ex noxio innocuum, & ex pernicioso, & lethifero soporiferoque veneno, utile & vivificum anodynum reddetur: quod instaurabit, & sedabit spiritus perturbatos, & nimium à natura exagitados, ipsisque suavem & dulcem inducet quietem.

Exposuimus hætenus quantum sit opij dignitas atque præstantia, & quam multæ ac præclaræ reperiantur auti-

antidoti, quæ magnificis & superbis nominibus, ob egregios & mirandos effectus, quos in gravibus & deploratis morbis propulsandis exeunt, insignitæ sunt, quæque opium, quavis nulla arte præparatum, pro basi tamen & fundamento primario recipiant.

Opium itaque, cum in tot remedium compositionibus fulcri vicem obeat: plurimum utique in eo situm esse videtur, ut probe & exactè cognoscatur, quid sit, ante quam in usum recipiatur.

Ex papavere nigro elicitur duplex liquor concretus, alter ex ejusdem papaveris capitibus, herbis foliis, & caulibus contulis, præloque subjectis fortiter exprimitur, idque circa finem mensis Maij, aut junij, huncque extractum liquorem introchiscos redigunt, & nominant Meconium juxta *Albuar. meth. meden. cap. 6. de Antidoti.* Quod extracti genus unum est de extractis antiquorum: ubi in nostris hodie conficiendis longè exquisitius & ingeniosius adhibetur artificium, ad tollendam omnem impuritatem, & purum ad impuro separandum.

Alter liquor, propriè opium dictus, est sola lachryma, quæ effluens ex capitibus tantum papaveris incisus, menle quoque Majo aut Junio colligitur.

Veri opij signa & indicia sunt secundum Oribasium ferè hæc: *Probatissimus autem liquor est densus ponderosus, odore soporiferus, gustu amarus, qui*

facile aqua diluitur, levis, albus, non asper, non grumofus, quique inter colandum non corat velut i cera, & in Sole diffunditur, & ad lucernam, non atra tamen flamma ardet: quique ubi restinctus sit, odoris vim conservat. (Sed addit Oribasius præcitate loco.) Hunc adulterant miscendo glauciam, aut gummi, aut agrestis lactuca succum.

Idem Oribasius in sequentibus quoque ostendit modum colligendi liquorem papaveris ad conficiendum, opium: quem locum de industria transferre placet: Nos enim juxta eandem normam & rationem docebitur, ex nostro quoque papavere opium educere, quod sua præstantia ac viribus veterum opio longè lateque anteferendum erit. Sed ornamentum hoc accessorium soli veræ Chymicæ debetur. Aliqui igitur (addit Oribasius) capita & folia contundunt & prælo exprimunt: tum in mortario terunt, & in pastillos redigunt: idque Meconium nominatur. potestate multo ignavius, quam liquor sit. In liquore autem colligendo oportet, cum ros exaruerit, cultello asterisco circumdante, ne ad interiora descendat, ex obliquo in rectum summam capitum superficiem incidere, & lachrymam exeuntem in conchulam digito detergere, & non ita multo post, redire si quidem concretam invenitur, &c. Hæc igitur est ratio & methodus verum opium, more veterum concinandi.

Præter cætera veri opij signa ab *signa verâ* Oribasio, ut supra declarata (inter opij, quæ & albedo non ultimum est) hoc

Ggggg 2 uni-

unicum in primis considerandum venit, quod facile inflammari possit, tanquam lachryma sulphurea ex papaveris capitibus seminum plenis extillata, & tota oleaginosa, quæ lampadi aut igni admota flammæ concipiendæ causam præbet, non secus ac res quælibet pinguis, sulphurea & oleaginosa.

In Meconio autem, sive opio vulgari idem animadverti difficillimū erit: siquidem in eius præparatione, partes sulphureæ ab aqueis sive mercurialibus obtunduntur, simulque tam herbæ, sive folia, quàm capita recipiuntur, ex quibus omnibus contusis exprimitur succus (in opium nigrum postea, sive mavis Meconium, quod hodie in officinis habemus) concretus: quod tamen vulgare opium quodammodo flammam etiam concipere posse percipies, si lampadi admoveris. Hoc autem, mea quidem sententia, tam theriacarum, quam laudanorum compositioni æque, vel etiam rectius destinari possit ætissimo, quàm verum opium ex sola lachryua suo tempore in ea, quæ fieri potest quantitate collecta, factum. Nam cum id aded sulphureum sit, ut sicut

Opium à sulphure suo inflammabile est.

Opium non præparati peremptoria.

tribuit Scribonius libr. de compos. medic. cap. 48. Facit autem (de opio loquens) grævedinem, gelationem, & livorem artuum frigidosque sudores manare, præterea spirationem impedit, mentem soporat, sensusque alienat, &c. Quod si ignis ab eo nequeat separare, fœtidum istud & narcoticum sulphur: multo minus id præstabit, vel calor quidam lentus cinerum, vel coctio quædam ac digestio Baln. Mariæ. Nihilominus tamen ut mox patefiet, nos hoc in primis tentabimus, ut in præparatione opij nostri ordinarij, sulphur istud narcoticum flammam concipiens, odore fœtens & abominabile penitus arte seceremus: Et sic ipsum opium, quod tam ab antiquis quàm recetioribus, pro summo & nocentissimo veneno æstimatur, in dosi etiam paucorum tantum granorum exhibitum, facilimo artificio transformabimus in utilissimum & saluberrimum remedium.

Utea, quæ diximus, confirmemus, scire primum convenit, veteres solum hoc papaver, quod utcumque incultis & sylvestribus camporum locis natum & repertum fuerit, in usum recepisse, ex quo suum opium pararunt: quod vel hoc saltem nomine crudius, indigestius, & per consequens inde perniciosus judicandum est, quam id, quod nos temporis progressu elocti, è papavere sativo & transplantato educimus: Hortosenim nostros hodie videmus infinito papaveris genere confitos, cujus flores colorum varietate

rietate & elegantiâ pulchrè depicti, & nobiscum quasi ridentes, animum mirificè oblectant, quod soli transplantationi acceptum ferendum est, cuius laus satis extolli nequit; tanta est illius energia & proprietas in rebus amaris edulcandis, & noxiis corrigendis, sicut & id paucis supra delibavimus, adductis quibusdam exemplis, cynaræ nempe, cichoræ & hellebori. Huius nimirum transplantationis, & coctionis, Solis ardore & æstu proritatæ, beneficio, in Natolia & Alia minori (ubi Turci papaver in magna copia, & singulari diligentia plantant, transplantant, & excolunt) ex succo eius extracto præparatur ab incolis opium, quod vernacula sua lingua appellant Maslac, quo plerumque utuntur ad pisi magnitudinem, non pro somnolentia, sed animositate comparanda; idem quoque auctum dosi accipiunt in ipso certaminis prociectu; unde veluti insani, & furibundi, disturbato nimirum cerebro in obviam quæque pericula feruntur, neque ipsam etiam mortem expave-
scunt.

Unde constat, opium hodiernæ sæculi in terram meliorem, diligentibus & accuratè culturâ transplantatum, & educatum, minus venenosum esse, quàm illud antiquorum. Nobis autem idem transplantationis auxilium concessum esse æquè ac Asiaticis istis populis, minimè dubitandum. Ac licet radiorum solarium tanta apud nos vis & impressio non sit; præstò tamen nobis sunt coctiones & digestiones, vario ignis regimine exci-

tatæ: habemus quin etiam ignem lampadis, fimi, Baln. Mar. vaporos. &c. Sic ars imitando naturam eandem superat; longeque utiliori & exactiori coctione materiale à formali, terrestre à cœlesti, purum ab impuro separat, quod ignis naturalis per se, sine artis adminiculo vix ac ne vix quidem efficere posset; sicut id omnibus plus satis compertum cognitumque est; nosque clarius ostenduri sumus; ubi ex papavere nostro domestico & transplantato, opium quoddam parabimus, quod proprietatibus & effectibus suis vulgari isto, quantumvis longissime advecto, respondeat. Quod tanquam scitu dignum monere volumus, tanquam maximè necessarium ad tractationem remediõrum, sive antidotorum narcoticum. Horum enim omnium cum præcipuum sit fundamentum ipsam opium, super eo firmum ac constans extruere ædificium vix licebit, nisi prius, quid sit, probè cognoverimus.

Jam alibi in scriptis nostris ampliter de proprietatibus opij disseruimus; & perspicuè demonstravimus, qualitatem eius narcoticam & soporiferam dependere potius à sulphure quodam inflammabilifcerente, & indigesto, quo plurimùm abundat, quàm à causa quadam frigida. Nam & fumus sulphureus carbonum, & vapor sulphureus tam vini, quàm croci multò citius hominem in somnum præcipitabunt profundum, & lethæum, quàm aqua nivis aut glaciis montium, quantumvis in summo excessu

Ggggg 3 frigi-

Natura defictus arte corrigitur.

Opii proprietatibus de.

frigidissima. Hæc enim frigiditas caret spiritibus vaporosis & sulphureis, qui cerebri ventriculos opplentes, eiusmodi soporiferas inducunt affectiones: quique æque in vino, carbonibus, & croco reperiuntur, ac in ipso opio, licet non tam noxiæ ac lethales. Odor præterea opii foetidus, certissimus index est eius, qui in eo inest, copiosi sulphuris & olei. Sic ex ceteris signis, quibus veteres verum opium discernabant hoc quoque unum erat quod flammam conciperet. Sed cum de his omnibus copiosè alibi disputatum sit, satis nobis est, hæc pauca tantum obiter attigisse: ut proprietate enumerati opii probè cognita, eò magis id rectius corrigere, & de noxiis innoxium reddere queamus, sicuti paulò post videre licebit.

Sulphuritaque narcoticum istud & stupefactivum, eo quo sequitur modo inde separandum est.

Vera preparatio opii.

Primum accipe opii uncias tres, vel quatuor, aut quantum voles, habita ratione quantitatis laudani conficiendi. Hoc opium cultro quodam in exigua incidatur frustula, quæ appositè in patina, aut orbe quadrave quadam collocantur, ne se invicem attingant, ut melius in ea operari queat calor moderatus, cuius ope & virtute sensim exhalabit enarratum sulphur vaporosum, foetidum & narcoticum: fiat autem hæc operatio sub camino quodam, ubi cavendum,

ne fumus fortè naribus exceptus damnum inferat, hicque ignis eo usque continuabitur, donec opium omnem ferè amittat odorem, & omnino siccum reddatur instar aloes, & facile in pulverem redigi possit. Hæc est prima ratio & methodus veræ præparationis opii, quod vix tunc temporis concipiet flammam.

Pulverizatum injiciatur in matrarium vitreum capax, & inde extrahatur essentia, sive extractum, & loco aquæ vitæ, qua aliis plerique utantur ad hanc extractionem, accipiaturretum fortissimum album, vel succus limonum: hi enim liquores vitriolati sola verissima opii correctiva existunt.

Modus huius extracti, sive essentia edocenda, idem est ac cæterorum, hoc est, oportet opio pulverizato alterutrum ex his liquoribus affundere, ut tres quatuorve digitos supereminet: & omnia digerere Balneo Mariæ mediocriter calido, donec liquor tinctus sit, & clarus rubicundusque instar granati appareat. Separa id, quod clarum est, per inclinationem, & rursus affunde novum liquorem acidulum, iterumque omnium fiat digestio, donec tinctus sit liquor, non tamen tam intense, ut prius: hæc ita continuabis, donec aqua non amplius tingatur, nisi colore ad flavedinem tendente: quam non misceas cum cetero liquore, quia inutilis planè est: Tincturam rubicundam, & claram in Alembicum indas, & per balneum vaporosum liquorem separa, & remanebit in fundo opii essentia.

Faxos,

Fæces quæ post tincturam extractam remanent serventur. Usus enim illarum erit, vel ad cataplasmata, anodyna, & dolorificis affectibus, qualis est podagra, apta, paranda: vel ad aquas hypnoticas, & similia alia remedia inde concinnanda.

Ex quatuor uncis opii, veri extracti sive essentiæ uncia duæ, aut circiter remanebunt, quod extractum præcipuum laudani tui fundamentum erit:

Quoniam autem opium multorum remediorum ac laudanorum præcipuum fundamentum, existit: nos hic opii conficiendi modum ex nostro papavere hortensi subnectemus, qui fit, ut sequitur.

Elegans methodus conficiendi opium ex papavere nostro domestico & transplantato, in hortis nascente.

℞. Capitum selectissimorum papaveris transplantati & sativi (quod in hortis Franciæ plurimum hodie conspicitur) numero centum aut plus minus pro opi, quod conficies, quantitatis ratione. Colligenda sunt tum, cum flores erumpunt: quo tempore succo maxime abundant. Id accidit in quibusdam regionibus sub finem Maji; in aliis sub finem Junii: prout regiones aliæ aliis sunt calidiores: In summa colligenda sunt in *vicinis* prima, sive cum primi flores jam explicati appareant: Inter diversa autem papaveris genera eligendum est id, quod flores ferat rubicundos quorum inopia alia sufficiantur.

Evarrata capita optimè contunde in mortario marmoreo cum pistillo ligneo: Materiam hanc pone in matraccio vitreo capaci, superaffundendo hydromel vinosum vel vinum Camariæ, donec materia optimè irrigata & humectata sit: vinumque uno atque altero digito transversò superemineat. Omnia stent in digestionem Balnei Mariæ, per 12. vel 15. dies, quo temporis spacio liquor intensissimè rubescere incipiet. Tum exime hanc materiam è matraccio, & sacco linteo inclusam cola, & fortiter exprime, ut omnis virtus eius substantifica, gummosa & resinosa inde eliciatur. Hæc expressio, quæ propter admixtum hydromel liquidior adhuc erit, tota injiciatur in alembicum sive cornutam, ad separandum inde omnem liquorem per balneum vaporosum, qui modus omnium tutissimus est, & in fundo remanebit gummosa quædam & resinosa materia: quam, si voles, adhuc calentem, liquidam, & quasi fusam immittes in patinam terream nitreatam, aqua frigida plenam, & subito coagulabitur in opium, quod manu exime & humiditatem omnem absterge. Hoc est verum probatumque opium, ac nullo modo sophisticum.

Nota: Qui neglecto labore cupiet multo elegantius & præstantius quid inde educere: is iterato digeret primam illam papaverum expressionem adhuc liquidam, & cum liquore coniunctam, in Baln. Mar. calido ad separandum inde purum ab impuro, & de simplici extracto eliciet veram & excell-

excellentem essentiam, quæ restabit in fundo, post evaporationem liquoris per B. evaporosum: Et ita habebis opium exquisitissimè præparatum: cuius usus erit tam ad theriacas, quam alias antidotos narcoticas, quæ omni carebunt noxa & offensa.

N. Ex opio, quod saporis est amari, substantia vi purgatrice prædita elici potest, quod se. in toto opio, copiosiore aliarum substantiarum, sulphur earum nimirum aut mercurialium mole, salina ista & amara substantia solutiva obruatur, qua tamen ab aliis secreta geminas vires exerit, ut alia seorsim substantia, suas quoque virtutes explicant.

C A P. XIII.

De Gummatibus.

Ammoniaci Vires, præparationem ac pilulas de Ammoniaco. Vide in Pharm. c. de pilulis.

Sagapeni vires. Vide ibidem.

Vires.

Ammoniacum, Bdellium, opopanax & Galbanum, calida & sicca sunt insuper magnam habent vim emolliendi, ac digerendi. Ideoque conveniunt ad curationem quartanæ & similibus morborum ex fece tartarea genitorum.

C A P. XIV.

De Purgantibus in genere eorumque distributione.

Medicamenta purgantia humores qui in corpore p.n. continentur attrahere, non communi quadam

& promiscua vi, sed totius substantiæ similitudine ac proprietate, insitaque familiaritate, Hippocrates lib. de natura humana scribit: cuius sententiam Galenus confirmat contra Aselepiadem & Erasistratum, qui censebant, purgantia medicamenta, non humorem unum quempiam attrahere, sed quemcunque attigerint, in suam naturam convertere & transmutare, atque promiscuè, hirudinis aut cucurbitulæ modo, terrosos & tenues humores tanquam purgationi aptiores, prius quam crassos trahere posse. Sed cum omnis attractio aliâs calor vi, aliâs fuga vacui, aliâs totius substantiæ similitudine fiat, id una qualitatis familiaritate aut totius essentia similitudine, ut scribit Gal. completur: quæ quod planè percipi, neque verbis exprimi possit, Græcis *ἰδιόμορφο*, id est, proprietate quæ essenti non potest nominatur. Sic paleas succinum prolectat, & magnes ferrum: Quæ ratione etiam rhabarbarum dicitur bilem propriè evacuari, Agaricus præritam, & Senna atram bilem: quamvis præter istam peculiarem purgandi vim, unumquodque generalem quandam, alios humores detrahendi, facultatem obtineat: quod est iudicandum ex multorum medicamento- rum compositione, quibus utimur variis humoribus expurgandis, quæ sola & per se ad purgandum non sufficerent, nisi simplicia illa communi quadam evacuandi facultate mutuas inter se operas conferrent, & communi quadam vi facultatem irritarent expul-

Lib. quor. purg. con- ve. quib. E quo. modo.
 expultricem. Oportet enim (inquit Galenus) ut commixta sibi invicem medicamenta consentiant, neque ulla in re discrepent. Horum autem medicamentorum alia sunt cholagoga, quæ flavam bilem imprimis evacuunt, alia phlegmagoga, quæ phlegma, alia verò melanagoga, quæ atram bilem, deinceps verò reliquos humores educunt. Sunt & alia medicamenta, quæ per venas intestinorum & ventris, sanguinem ipsam dejiciunt, quæ quidem improprie ita vocantur, cum venena sint, nec solum purgent, quinimò homines perimant, teste Galeno, cujusdam hominis historiam referente, qui herbam invenerat, quæ assumentibus, primò sanguinem, tum demum vitam adimebat. Sed hæc ab omnibus rejicienda sunt: *Sola enim & vera sanguinis evacuatio fit per Chirurgiam aut venæ sectionem, non per illa medicamenta, quæ acrimoniâ & qualitate quadam maligna, ac lethifera proprietate venas ipsas exedunt & sanguinem, vitæ thesaurum, non sine magna spiritum violentia, & naturæ perturbatione attrahendo eji- ciunt.*

Libro de purg. medicam. fac. cap. 6.

Cæterùm istorum medicamentorum purgantium tres constituuntur ordines.

Primus est malignorum, in quibus vi quædam & substantia venenata inest, nisi præparentur ut decet, in quo numerantur.

Tom. II.

Inter Radices,
 { Elleborus,
 { Turbitib.
 { Hermodactylus,
 { Estu'a,
 { Cucumer agrestis,
 { Asarum,
 { Thyme'ea,
 { Chamalea,

Inter lachrymas,
 { Scammonium,
 { Euphorbium,
 { Sagapenum,
 { Opopanax.

Inter fractus & semina,
 { Colocinthia,
 { Lathiria.

Quæ medicamenta, si quando purgandi hinc non assequuntur, corpori multum nocent, ut scribit Galenus. *Lib. 3. cap. 1. med. facit.*

Secundus est benignorum, quæ sic dif- faciunt, quod blandè & sua viter, ac si- cap. 24. ne ulla molestia humores noxios, nõ quidè universi corporis, sed partium duntaxat quædam vacuent, alvumque leniendo subducant, atque minimum ab alimenti natura deficiant, cujusmodi sunt

Inter herbas,
 { Malva,
 { Mercurialis,
 { Viola,
 { Rosa,
 { Brasica,
 { Beta,

Item
 { Serum lactis,
 { Pruna,
 { Manna,
 { Terebinthina,
 { Cassia medulla.

Hæc nulla fere alia egent præparatione, quàm vulgari, ut tutò exhiberi possint.

Hhhhh

Ter.

Tertius est mediocrium, in quo sunt Aloe, Agaricus, Cnicus, Sen-
na, &c.

Radices

{ Rhabarbari,
Polypodii,
Iridis,
Raphani sylvestris,
Mechoacae &
Eupatorii Mesuae.

Quæ duò simplicia postrema
superrimè innotuerunt: & prioris
vires radix vitis nigra omninò amula-
tur.

Mediocria autem omnia illa di-
cuntur, quòd humores tantùm mini-
mè idocheos, sine magno labore eua-
cuent, præsertim si bene præparen-
tur, debitaque ipsorum observetur.

CAP. XV.

De Extractis.

POTISSIMA præparatio horum pur-
gantium est extractio. Etenim om-
nium simplicium facultatis purga-
nticis causa hæc est, quòd quædam
portio tenuior à calore nativo exci-
tata, per apertos ductus irrepit in mi-
nores venas, ab his in majores refluit
è quibus per jecur in intestina devol-
vitur & in renes ipsos, subsequitur
que tunc humorum per alvum eua-
cuatio, qui etiam aliquando per u-
rinas excernuntur, in quibus tum co-
lor tum odor manifestus assumpti
medicamenti apparet, quod in Rha-
barbaro & senna quivis experiri po-
terit. Cùm igitur horum medica-
mentorum vapor (quem nos essentiam vo-

camus) calore nativo exagitatus,
ex terrestri parte exurgens, humo-
rem quiescentem attenuet, natu-
ramque partis adversa qualitate sti-
mulet, eamque proritet ad excen-
dendum, ipsa etiam terrestri sub-
stantia live fæce in ventriculo & in-
testinis inharere, quis adeò stu-
pidus qui horum medicamento-
rum spagyricam præparationem non
laudet? qua nos essentiam illam
verè purgatricem elicimus, quali-
tatem malignam auferimus, aut
saltem obtundimus propriis men-
struis, quæ proprietatibus suis con-
cordent, & cum iis symbolum ha-
beant: fecem sive terram sepa-
ramus tanquam mortuam, & no-
civam, quòd propter crassitiem
tunicis ventriculi adhærens, ipsum
multùm offendat. Quod ex Hip-
pocrate testatur Galenus his verbis: *Lib. quoniam*
Nam purgans, inquit medicamentum, purgat
ut exiguum fuerit, in fundum ventri-
culi descendit, oportet: in descensu
verò stoma. huius & quicquid circa ventri-
culum sanum est, non solum medica-
menti qualitate, sed etiam substantia
inter deglutendam appulsa insicitur, &
magnopere leditur. Deinde quæ te-
nuioris sunt essentia promptius pro-
priam exercent actionem, quàm
quæ crassioris, teste Galeno mul-
tis in locis. Item cùm idem di-
cat. simpl. ea quæ parvam sortita
sunt molem corpoream, magis a-
gere quàm quæ magnam, laudan. simp.
da est. nostra essentiarum extractio,
qua tum ista omnia præstantur,
permanente tamen propria pur-
gan-

gandi humoris facultate in medicamento, tum quòd eò validius redditur medicamentum, quò videlicet terra vel fax inutilis ex ipso separatur: & admistis suis propriis mensuris qualitas omnis maligna adimitur. Quod etiam præstandum esse scribit Gal. cum admiscenda refert ea semina medicamentis, quæ malignitatem ipsorum retundant, opus eorum non impediunt, quæque attenuare & incidere valcant, ut & crassos humores secare, & vias per quas educi debent, patrefacere possint: quæ omnia debite fieri ex nostris præparationibus docti omnes poterunt judicare.

Lib. quæ
purg. dec.
Char. c. 8

Obiect.

Sed dicet aliquis *essentiarum* extractionem non ad eò necessariam, cum præcipiat *Actuarius* (cuius sententia asseritur *Paulus*) *is qui afficiuntur imbecilliori ventriculo, Lathyridis grana xv. vel xx. ad summum integra deglutenda esse, eaque etiam si minime terantur, minimeq; in corpus permeent, multum tamen purgare, refert.*

Lib. 7.

Lathyridis

R. Locus nostram non oppugnat sententiam, quinimò confirmat: quum paulò post, iis qui efficacia purgandi sunt, præcipiat mandenda esse. Quibus satis constat in tenuiori etiam medicamento comminutione majorem inesse vim, quàm in tota mole, & in ipsa essentia multò adhuc quàm in reliquis, validiorem inventi: quod in *Rhabarbaro* ipso perspicui potest, cujus infusum potentius purgat, quàm tota substantia. Quo fit ut non dubitem imbecilliori ventriculo ipsa *Lathyridis*

grana potius integra, quàm alio quovis modo comminuta præscribi, cum ipsa lathyris vires *Esule* proximè æmuletur secundum *Gal.* hæc autem

Simpl. med. 7.

medicamenta ad eò acria & vehementia sunt, ut & per inferiora & superiora, magna cum perturbatione, evacuent: eoque magis ventriculum lædunt, quò violentius agant: Corpus autem, ut scribit *Galenus*, admodum exile facilius alteratur, & mutat

Simpl. cap. 11.

ab eo cui admodum est: quod autem grandius est, non nisi temporis spatio, ac vix tandem etiam sensibilem alterationem sustinet. Nam eò citius experiemur pipere nos calesceti, quantò acuratius in minima fuerit comminutum: quod & de medicamentis, purgantibus nobis est judicandum. Ideo illorum decoctis aut infusis vulgò, nos verò ipsorum essentiis utimur, idque saluberrimè, & sine ulla ventriculi aut reliquarum partium læsione. Quinimò vehementiora illa, atque aliàs metuenda medicamenta ita rectè à veris *Spagy.* præparantur, ut ab ipsis & maligna qualitas & acrimonia propriis cortèctivis prorsus retundatur: sicque planè in curatione multorum morborum, benignorum vicem gerant. Sic *Ellebori* nostra essentia bene præparata hodiè multis in locis administratur, & pueris tutò exhibetur, quod corpus sine ullo labore ducat. Interim non desunt multi, qui hæc ignotas sibi essentias damnant, ipsarum usum improbant, ac in ipsas livoris sui virus palam evomant. Quorum hominum convi-

Hhhhh z tia

via & imperitiam mirari desino, à Comico edoctus, Hominibus illis injustius & iniquius nil quicquam inveniri posse, qui nihil rectum putent esse nisi quod ipsi faciunt. Cæterum erunt alii qui rationibus devicti, tandem has nostras essentiarum à rebus omnibus extractiones commendabunt.

Hoc unum tamen metueat in ipsis *empyreuma* videlicet insitum, accepta quadam ab igne adventitia qualitate, ideoque ipsorum usum improbabunt, in febribus præsertim, & in calidis affectibus curandis: quibus se artis Spagyricæ imperitos, atque de rebus ignotis temerè iudicium ferre, satis ostendunt.

De menstruis.

Essentiæ ferè omnes eliciuntur solo Bal. aut fimi temperatissimo calore, propriis ad id & convenientibus vehiculis sive mediis, quæ menstrua nobis dicuntur, quod totam rerum vim insitam attrahant, opera & artificio periti Spagyrici, separando quod terrestre & mortuū est, quodque impurum & faculentum à puro auferendo, & essentiam illam vivificam tantum colligendo, cujus facultas quasi solutis vinculis exurgens, altius se promit, & vires multò quàm antea majores profert, & corporibus sanandis efficaciores. Quod si menstrua nostra omnia calida esse dicant, plurimum falluntur: succus enim limonum nostro modo præparatus, menstruum margaritarum est, quod ipsas solvit & in tenuiorem es-

sentiam vertit, qui tamen succus non est calidus, neque calida margaritarum essentia, quæ remanet ipso separato menstruo. Non enim quicquid tenue fuerit, id & calidum dici debet, ut scribit *Galenus*: nam & aquam ipsam tenuioris esse essentiæ argumento est, quod promptissimè per pilos & vestimenta fluat, & tamen talis cum sit, neque nos natura sua calefacit, neque proprium ignis nutrimentum est, imò omnino ipsi adversatur.

De Spir. Vini.

At respondebunt vini alcohol, essentiam, sive ipsius spiritum (quod menstruo nos sæpius utimur ad eliciendas reliquarum rerum essentias) calidissimum esse: esto, an propterea id periculosum aliquo modo dicitur, quum separat ex quavis rerum essentia semper proprium menstruum, ipsiusque vis omnis adimatur, & simplex quodvis medicamentum aucta tantum virtute cum suis propriis qualitatibus remaneat? Deinde ut ad purgantia redeamus, quis ipsa latentem caloris excitandi potestatem habere inficiabitur? quibus tamen ea admisceri debent, quæ retundendo ipsorum malignitatem, attenuare, & incidere valeant, & medicamenti purgationem imbecillam aut tardam celerare, ac efficaciorum reddere, idque ex *Galeni* sententia. *Lib. quous*
Ob id *Elleboro*, pulegium, vel sativum purg.
riam, vel aliquid ex his quæ subito & cas.
transcunt, & stomacho non inimica *cap. 8.*
Paulus admisceri debere refert. Item
omnia.

omnes medici cinnamomum & spicam Nardi Rhabarbaro.

Raphanum, & cuminum hermodactylis.

Cnico cardamomum.

Aloe nucem moschatam, mastichem, & caryophyllos.

Agarico, Turpeto, & fenna, zinziber.

Hæc quanvis calida sint, tamen purgantibus immisceantur, quæ etiam exhibentur tutò febricitantibus, non quod febris gratia fervidæ qualitatis medicamentum porrigatur, sed quod hinc utilitas major subsequatur in extirpandis humoribus febrem excitantibus: Utilitas enim, inquit Galenus, major erit molestanti humore detracto, quam nocentum ipsum expurgantibus necessario corpori illatum, quod fiet adhuc commodius si quicquid lædebat, idque sine molestia detractum fuerit, medicamentis præparatis & correctis: quod vulgus medicorum præstat, quamvis simplicium mixtorum caliditatem, quibus utuntur in corrigendis suis purgantibus, non auferant, quæ tamen exhibere calidis affectibus etiam non verentur. At nostrum Alcoholis vini menstruum quamvis dicant calidum, ita tamen spirituale, (si vocabulis artis uti liceat) ut minimo calore exhalet, & à suo soluto omnino sepatetur, quod arte ita à facibus secernitur, ut purior ac tenuior tantum essentia remaneat quæ etiam promptius propriam exercet actionem, sive refrigerandum sit, si ve calefaciendum, aut etiam pur-

gandum, idque minorum periculo, duabus de causis: primum quod celerius medicamentorum essentia per viscerapermeet, & ita asperæ ac terrestres ipsorum partes interioribus hærentes, ulcerare non possint.

In hanc sententiam Paulus de Colocynthide refert: *Levigetur, inquit, accurate, quoniam asperitates ipsius intraneis adherentes, ulcera concitant, & nervos consortii lege afficiunt*: Tum etiam quod ex istis essentiis nociva omnis qualitas (si tota prima præparatione auferri non possit) aliarum tamen exquisitarum essentiarum permixtione omnino adimatur, aut saltem facilius abundatur.

Sic essentia Aloes (aliàs ad purgandum tardior) celerrimè evacuat, & ne illa venas aperiat, nimia tenuitate, oleo nostro mastichino facilius corrigi poterit, ut tutissimè exhibeatur.

Sed audiamus quid de his omnibus præparationibus Mesue sentiat, qui cum Paulò & Avicenna scribit comminuendam Colocynthidem esse, propter prædictas rationes nostras, his verbis: *Longam, inquit, decoctionem sustinet, estque, ut mihi cum Serapionis filio videtur contra filii Zezar sententiam, pulverisanda tenuissimè, ut eius facultas malefica, alià illi exquisitè permixtâ, plenius obtundatur, utque visera celerius permeet, neque in ipsis ob partium minus tritarum crassitiem cesset: qua fortasse fit, ut in visceribus pigra retineatur & ea ulceret, præsertim*

Hhhhh 3. cum

cum sensu perceptibiles fuerint eius particule. Quis autem ista omnia commodius & cum utilitate majore compleri nostris essentis, quam tenui solo pulvere negabit? Neminem credo, præter aliquem Acesiam stercoratum & artis medicæ proflus ignarum. Superest ut purgantia specialius earumque præparationes tradamus.

CAP. XVI.

De Helleboro.

Medicamentis vacuantibus validioribus antiqui in gravibus uti erant soliti, tum vomitum provocantibus, tum aliis id genus: helleboro nempe albo & nigro, qui principatum in hunc usum obtinebant, ex sententia ipsius Galeni, medicorum Coryphæi, quingentis aut sexcentis, post Hippocrati tempora, annis nati & florentis, quemque Dogmaticæ medicinæ instauratorem omnes profitentur: à quo tamen quàm parum aut inscite exitialia illa & violentia purgantia instaurata & correctâ illo seculo fuerint, ex præscriptis eorum formulis salis superque liquet: ut qui ne hellebori quidem albi, quem præcipuè in epilepsia curam usurpabat (ut ex ipsius commentariis in aph. 1. lib. 5. videre est) ullam aut ineptam emendationem admiserit, quæ violentiam illius in vomitu provocando, compesceret: quam quidem hellebori vehementiam & in provocanda vacuatione molestiam testatur bonus Mesues lib. de simpl. cap. ult.

de helleboro, cum accidentibus terro-
ris plenius fieri. Quin & paulò antè
verliculis aliquot, docuit his verbis,
quid de eo sentiret: Helleborus albus, *Mes lib.*
inquit, corporibus nostri temporis est *de simpl.*
molestus, imò est eis, sicut venenum pro-
prie præforans. *e. ult.* Cellius lib. 2. cap. 13.
hac de Helleboro refert: At ubi longè
valent esq, morbi sine febre sunt, ut co-
mitialis aut insania, veratro quoq, alba
utendum est, id neq, hyeme, neq, æstate
rectè datur, optimè vere, tolerabiliter
autumno: qui quis daturus erit, id agere
antè debet, ut accepturi corpus humidum
sit. Illud scire oportet, omne eiusmodi me-
dicamentum, quod potui datur, non sem-
per agris prodesse, semper sanis nocere.
Cujus rei hodierna etiam experientia
certam satis fidem facit. Quod ta-
men antiquorum primum ac po-
tissimum fuit medicamentum, quo
ad vomitum in epilepsia & graviori-
bus aliis morbis, quibus congruit,
proliciendum utebantur. Antea-
men illius exhibitionem, levia quæ-
dam ab iis observabantur: lubrican-
tibus enim prius corpus ad laxatio-
nem præparabant, idque ex sententia
Hipp. 4. aph. 13. quò minus laboriosè
excrementa, cum per vomitum, tum
per alvum deturbarent. Ratio et-
jam temporis, horæ & temperamen-
ti habebatur, ac cavebatur aliquan-
do, ne jejuno ventriculo, ac potius
cibato & pleno exhiberetur, ut vomit-
us facilius & minore molestia succederet.
Quod ad ejus præparationem atti-
net, sive quæ sit in turundis majuscu-
li raphani, in quibus ramèta hellebori
infixa per integrum diem macerati sine-
bantur:

bantur: quib. extractis taleolz raphani in oxymel infundebantur, postea deglutiebantur, super hausto ipso oxymelite, sive quę cum pomo, aut quę cum infusione in oxymelite fit, aut aliquo alio ejusmodi præparationis modo: inspidæ prorsus id genus præparationes, & omni industria carentes frigidaq; sunt, præ aliis elegantibus utriusque hellebori præparationum formis, quas arti spagyricæ debemus, quasque variis modis descriptas, & maximè utiles ac necessarias, hydromelitis, oxymelitis, extractionum, pilularum & tabellarum figuræ in restituta Pharmacopœa nostra viderelicet, quas hic sigillatim recensere non sit opus. Etenim sine dubio est, inter vegetabilia purgantia, helleborum, præsertim nigrum, & aptè & concinnè paratum astralibus morbis, ut vocant Hermetici, hoc est, tam altas fixasq; radices habentibus, tamq; occultis seminariis summum & præsentissimum esse remedium, atq; idcirco huic tanto tamq; gravi morbo curando & prorsus exuocando summè conducere. Quantis autem laudibus helleborum nigrum ipse ornarit Hippocrates, perspicuum est; sic n. de eo loquitur: ut, si opportunè & appositè, cui congruit, exhibitus fuerit, illius hinc iuuentutem instaurat, perfectum illius valetudinem conservans, temperamentorum corrigens, atq; inde animi mores comoderans. Quin & addit bonus Melsue, illius virtute viscerum omnium corruptiones emendari, uricatemq; humoribus eorum restitui: magna facilitate & potestate subtilem bilem sive ossipuitam mixtam hancq;

cum atrabile, promiscua omnia, vacuari & expurgari, nec non ejus efficacia ac proprietate totam sanguinis massam purficari, & sordibus suis elui; usque ad eò venas omnes penetrat, ut ab iis, ex toto corpore, hæces omnes & impuritates proliciat ac educat, tantæq; virtutis esse asseruit, ut ne remotissimæ equidem partes, ac ne cutis quidè ipsa extrema, illius attractum fugiant. Quo fit, ut hoc medicamentum præstantissimum sit ac specificum, purgando cerebro, toti que capiti, ac omnibus sensuum instrumentis, nervis, visceribus, vesicæ & matrici idoneum auxilium, huicq; epilepsie morbo, de quo agimus, melancholice, manie, paralyti, vertigini & hemicranie singulare præsiduum.

Recentiorum doctrina de viribus hellebori.

Atq; hæ sunt, quas Helleboro laudes tribuit Antiquitas: cujus usum tamen hodierni Dogmatici, periculum veriti tot symptomatum, quæ procreant, utrunq; videlicet præparatus, prorsus sibi interdicit.

At cum tantæ sit virtutis, morbis repurgandis, & valetudini restituendæ accommodatissimum sit medicamentum; aliquot formulas hic subijciemus remedium, in quibus purgationibus basim & principem locum helleboro tribuemus.

Sed inprimis nigrum laudamus, quia a bus in montibus nostris frigidissimè collectus, usque ad eò crudus est, exitialis & còvellens, ut illius usum prorsus improbem, & rejiciendum iusserim.

Quin

Viri hellebori nigrum mira.

lib. de simpl. de helleb.

Quin & ex ipso helleboro nigro, in nostris montibus decerpto, quanta quamq; gravia oriantur lymptomata, vulgari more parato, sæpe vidimus. Idcirco aliquot ejus præparationes, ut tutior illius fiat usus, trademus.

Suntque præcipuæ.

1. Syrupus helleboratus minor. V. Pharm.
2. Syrupus helleboratus major. V. Pharm.
3. Extractum. Helleb. per propriam. ▽.
4. Extr. per aq. cephalicas.
5. Aliud cum aq. anisi.
6. Aliud cum succo limonum. V. Pharm.

Quinta Essentia seu Extractum Hellebori nigri per propriam ▽.

℞. Igitur veri hellebori nigri purpureis floribus, quiq; recens collectus sit, non aridi, si fieri potest, quantum sit satis ad dimidiam alembici partem ex radicibus conquassatis & in usu implendam: ex quibus per balneum maris vaporosum (quod ad destillandum, citra adustionem, institutum est) tantum aqua stillacicia educetur, quantum reddi poterit. Sicca autem, qua restabit in fundo alembici materia conquassetur, & in matraccio colli oblongi reponatur, cui affundatur propria aqua: ac nota: tantum aridarum facum conquassatarum esse sumendum, non plus, quantum aqua sua stillacicia supernatantis ad tres digitos latos submergè possit. Ponantur omnia in digestionem balnei ad sex aut octo dies, dum aqua radicibus colore tinctâ &

imprægnata rubescat. Tum defundatur aqua per inclinationem: qua iterum sola balneo maris facti calenti, in digestionem reddatur. Hac enim coctione secunda, quod crudius est, magis maturefcit & corrigitur, ac aliquid semper impurarum f. cum secer nitur, quod in forma hypostasis aut sedimenti in imo residet. Deinceps hæc aqua optimè digesta, cocta & depurata, in parvo alembico reponatur, unde rursum extillebit dum in fundo vasis restet materia, syrupi consistencia, qui versus est hellebori balsamus & quinta essentia.

Atque hæc sit una ex optimis & facillimis essentia quintæ, non tantum ex helleboris, sed etiam ex esula, chelidonia, aliisq; id genus vegetabilibus extrahendæ methodus.

Si vero radices hellebori nigri recentes desiderantur, sed siccæ tantum occurrunt (quum non omnibus pervium sit, utpote à montibus procul remotis, recentibus semper potiri) in hunc modum, qui sequitur, parandus erit earum balsamus, essentia quinta aut extractio, quæ Epileptiis conferat.

4. Aliud extract. helleb. nigri per aq. cephalicas.

℞. Igitur radices veri hellebori nigri, quas mense Septembri collegeris, sole in signo libra existente, vel arietis, mense Martio, circa alterutrum æquinoctium. Tum enim pollent radices virtutibus, & nativo suo humore tota madescunt. Hæ accurate mundata, vino albo diluta ac exiccata, contendantur in mortario marmoreo, ligneo pilo. Conquassata discindantur forci-

forſipalis, ſicq; in alembico vitrei capacitate impoſantur, iis ſuperfundendo aquarum portio, ſorum ſiliis convall. & ſorum calend. una quantum ſit ſatis, ad eas optime imbendas ac perfundendas, quaeque ſpiritu vitrioli addito acidula reddi poterant. Totaque iſta materia ad 24. horas in lento igne in digeſtione hareat: cuſus liquor tandem ſtillaticius in recipiens capitulo alembico apratum, extillet, non ad perfectionem aut ſiccitatem integram: ſed ut ſacibus adhuc humidis, ſtillata aqua reſfundatur, qua denuo per aſias 24. horas digeſtioni reddantur, ut poſtea pralo, ad id continnato, totius liquoris ac ſubſt. fiat expreſſio, ſecibus ſeorſim ſeparatis ac reſpoſitis. Quae quidem expreſſio tota alembico iterum reddatur: unde ruſum extillet aqua, dum in fundo remaneat ſyrupiconſiſtentia, aut mellis: atque haec denud aqua ſecibus ſeparatis ac reſpoſitis ſeorſim in alembico, ut diximus, ſuperfundatur, ut digeſtio eorum repetatur per 24. horas, a demum fortis pralo totius ſubſtantiae fiat expreſſio: ſervando ſeorſim facem aridam, & ſuperiori conſiſtentia ſyrupi admixtendo expreſſionem. Aqua vero ſtillatica ſeci reddatur, ut prius, ad inſuſionem, qua poſtea expreſſa ſyrupo adiungatur: idque toties praſtandum ac continuandum, dum nullum amplius radices aut illarum faeces ſaporem guſtanti reddent. Quod quidem integra expreſſionis & radicum eſſentia proſus exhausta ſignum eſt certiffimum.

Tum vero ſervatos ſyrupos, ut ſupra diximus, qui ex lb. j. radicum ad uncias circiter quatuor baſami extrahuntur, in matraccium vitreum oblongi colli inſunder: quibus tertiam aut quartam partem ſtilla-

Tom. II,

titarum aquarum ſervatarum adicies (etenim maiore copia aſſervantur aqua, quam ſyrupi) ac in digeſtionem vaſe in Bal. M. reſpoſito, dum aqua inſiciatur colore rubro: tincta aqua per inclinationem tranſfundatur, & ab hypotaſi, qua in fundo reſtabit, quam optime fieri poterit, ſeparetur, ac recem denuo aqua reſfundatur ac ſeparetur, idq; tot cobobationibus repetendum, donec tota mellita illa ſubſtantia extracta in aquas illas tranſierit, in eſſentia pura ac clariffima ſpeciem. Quae cobobatio perfecta fuerit, ſi nihil in fundo vaſis, praeter facem quandam minutilem, & omni colore: ut tinctura deſiccitatem, (qua ſummum eſt hellebori venenum) reliquaatur.

Vbi iſta perfeceriſ, aut etiam inter operandum, facem in cinerem rediges igne reverberii iuxta artem, idque ubi eam fortiter expreſſeris, ac ſeparata lento calore aqua, qua tincturas ſuperiores continet, dum remaneat ſyrupi conſiſtentia, aut potius hellebori baſamus pretioſiſſimus, cum extracta ea aqua totus cinerum ſal ex arte prolicietur. Quo aqua gravis & condita ſyrupo illi aut baſamo hellebori reſfundatur, agitando & miſcendo probe omnia: deinde ruſum extillabitur, dum ad conſiſtentiam ſyrupi ac baſami materia ruſum in fundo redigatur, cui ſuus ſal, in quo vi purgatrix praecipua hellebori poſita eſt, admixta & coniunctuſ fuerit. Huius helleborini baſami ſerupulus, ſolutus in uno aut altero cochleari ſuxaeque, aut alterius congruentis liquoris admirandum eſt purgativum, ac maſſae ſanguineae excellens mundificativum: quod non epilepſis tantum domandis par eſt, ſed omnibus aliis etiam deploratiſſi-

liiii

mis

mis ac astralibus morbis, quales sunt maniacum ac melancholicarum species, subigendis efficacissimum, quibus vulgaria remedia ludibrio esse solent. Hic non objicienda est operationis difficultas, cum satis superque utilitate & præstantia medicamenti ea compensetur: imò quæ in ea vel tantillum versatis soleat facillima haberi. In qua si qui sunt sumptus, facile à divitibus, quibus hæc videntur dicata, magno fœnore persolvuntur. Illis enim tam eximias præparationes dicavimus: at tenuioris fortunæ aliis, quibus fortè hæc cariora videbuntur & inexpertorum Pharmacopœorum capacitati, præparationes nostras balsamicas ut accomodemus, quæ sequuntur, erunt aptanda. Oportebit enim aquarum pœoniæ, lili convall. & calendulæ in locum substituere extractionem radicum hellebori, repetitis decoctionibus factam, cum sero lactis aut lacte destillato, & sæpe identidem expressam, ut in expressionem virtus radicum pertranseat, ac in ea maneat. Quod toties iterandum est (nempe, reafusio, repetita ebullitio & expressio) ut ultima expressio nihil saporis habeat, quod omnem hellebori substantiam ac virtutem in aquas aut serum lactis aut liquorem expressum transisse testabitur.

In libras autem singulas expressi liquoris addantur folliculorum sennæ ℥ij. Caryophil. cinam. mac. ana ℥j. ℔. seminum anisi & fœniculi dul. ana ℥ij. florum rosarum pug. ij. florum nenuph. p. j. quibus infusis & expressis, secundum artem instillentur tot spiritus vitrioli guttula, ut tota mixtio

acidulari reddatur. Qui per ignorantiam, spiritus vitrioli utrum in medicina improbant & respuunt, cujus tamen virtus & præstantia, sive ad tincturam medicamentorum extrahendam, sive ad fermentationem omnibus rebus, quibus immiscetur, inducendam, sive nimiam caliditatem purgandam, contemperandam, illorumque venenositatem corrigendam, satis præjudicari non potest: loco spiritus prædicti injiciant pro singulis uncis succi citrii vel limonum (qui naturam vitrioli simulatur) quantum sit satis ad aciditatem inducendam, probeque omnia macerentur, digerantur, ac fermententur ad tres aut quatuor dies: quorum postea fiat expressio: cuius liquor ex Baln. Mar. vel calentibus cineribus destillatione educatur, dum, quod restat in fundo, mellis consistentiam acquirat: cui addemyrrha & mastice pulverisat q. s. rhabarbari, si voles, modicum, ut fiat pilularum massula. Ex qua pilula una tantum in dosim exhibeatur: cuius operatio salix futura est, & ad radices usque morbi ac seminaria penetratura, ut, quicquid est impuri & corrupti, radicibus evellat ac exhauriat, quod vulgaria, ut diximus, medicamenta nequaquam præstare valeant.

Cum prima hellebori essentia, quam, ut meliorc alia, usurpavimus, cujusque usum legitimum promissimus, conjungi poterit, (si ita videbitur) extractum aloës, sennæ, agatici & rhabarb. vel extractum scammonæ & colocinth. quorum extracta formule in nostra Pharmacopœa reperientur: ex quibus forma optatæ cõficietur: cuius dosis sit ℥j. aut admodum

thæ & castorii & pulveris fennæ, q. s. fiant pilulæ: quarum una tantummodò in dosim exhibita semiscriptuli, aut integri pro robustioribus, vehementissimè per secessum operatur, idque citra perturbationem ullam. Si Epilepsia fiat per consecutum uteri, his addere poteris sæculam bryoniae & assæ fœtidæ essentiam seu oleum ad libitum.

Alia Essentia seu Extractum Hellebori.

Extract. seu essentia Hellebori.
 R. Rad. Ellebori nigri *Autumnalis tempore collectarum recentium* lb. j. decoquantur cum aqua anisi & pulegii (ex quibus oleum Chymice extraxeris) in vitreo vase bene clauso in Bal. ferventissimo per integrum diem, quo factò, comprimendo luccum omninò extrahere, fæces autem abiicito, quod reliquum est in das alembico vitreo, ut menstruum separatur, & remanebit in fundo alembici viscida quædam substantia, cui affunde spiritum vini optimi, qui materiæ supernatet 4. digitis, ponantur omnia in matraccio oblongo collo & bene obturato, digeranturque in Baln. per duos aut tres dies: quod clarum & pellucidum est, tamen amarum, affunde alio vase, novumque denuo vini spiritum infunde, faciendo ut prius, donec totam essentiam reiteratis digestionibus attraxeris, semper fæces seponendo ut artis est: quo factò separatim menstruum cum calore Balnei, ipso separato fac circulentur cum novo

vini spiritu, infusionis maceris, per aliquot dies: Rursus optimè separato vehiculo, remanebit in fundo essentia Ellebori, mediocris consistentiæ & fusci coloris, hanc ad multos usus reservabis.

Hujus essentia scrupulus j. cui aliquot guttulæ olei anisi & menthæ admixtæ fuerint, exhibetur jejuno stomacho cum decocto competenti vel aqua lumbricorum, hydropicis. Item cum aqua betonica, cerebri affectibus, ut mania, melancholia, vertigini, epilepsia & paralyti confert: bilem enim utramque, & pituitam sine ulla molestia, corpus denique totum excrementis corruptis expurgat, quod quidem Hippoc. auctore, incolume & velut juvenile reddit. Neque solum noxios humores & excrementa è vasis attrahit, sanguinem purificando, sed à toto corpore & cute ipsa: qua ratione Elephantia, Cancro, Erysipelati, malo mortuo, & Phagedænis valdè conducit.

NOTA.

Paulus ad eosdem affectus radi- Lib. 7.
cis Ellebori nigri mulla & aqua ma- 6. 4.
cerata (modò jejunium præcessisset)
 circiter drachmam unam exhibebat. Nescio autem, cur nostris temporibus hoc remedium in usu esse defuerit, & tanquam summum aliquod venenum vitetur, antiquitus tamen ad eò commendatum, nisi fortasse Medicorum inscitia tribuatur, quum medicamenti hujus & reliquorum malignitas, facillimè vera ipsorum præparatione adimatur, ut jam diximus.

liiii 2 mus.

*Aph. 16.
lib. 4.*

mus. Hocque testatur bonus Hippocum etiam de albo Elleboro verba faciens, hæc refert: *Sanis, inquit, corporibus Elleborus est molestus (quemadmodum & omnem medicationem ipsis periculosam alibi dicit) arte autem & industria castigatus, quando & cui oportet rectè propinatur, & salubriter agit. Sed dicent isti, tempore Hippocrati vel corpora robustiora, vel Elleborum in illis oris nullam habere qualitatem malignam, (diversæ enim qualitatis redduntur simplicia secundum regiones & loca) neque symptomata excitare terrenda ut in nostris regionibus: inquam sententiam*

*Lib. 2.
cap. 20.*

Mesue de Elleboro hæc refert. Albus igitur, quia huius tempestatu corporibus est molestus, quin & velut venenum præsertim suffocans, vitetur. Addit, Nigri autem virtus ad nostra usq; tempora est tolerabilis, licet etiam difficilis. Puto hac sola sententia Medicos nonnullos ita terreri, ut contentialiquorum scriptorum lectione, incognita damnent, & quorum nullam experientiam habent, sine ulla ratione improbent medicamenta: quod & absurdum est & Medico omnino indignum. Tandem respondebunt, Medicos tum Græcos tum Arabes violentis illis medicamentis usos fuisse, quod levioribus, Rharbarbaro, videlicet, Cassia, Manna, & similibus ceterent, quæ tutò exhiberi possunt, & utiliora sunt. Sed ô egregiam laudem, quam ipsi ex istis medicamentis in curatione multorum morborum referunt. An nesciunt Rharbarbarici, extremis morbis ex-

trema remedia (ex Hippocrate) adhiberi, atque aliquando attrahenda esse excrementa in venis sanguini commixta, non à solis concavitatibus partium, sed à toto corpore & à remotis etiam partibus? Cerebrum ipsum denique aliquando & totum cadit & sensuum instrumenta, & nervos, visceraque reliqua multis in affectibus esse expurganda? Quod cum leviora ista medicamenta non præsent, fortiora sunt eligenda, ut Elleborus præsertim niger (quamvis hodie etiam plerisque summos Medicos in Germania & Italia, albo feliciter uti compertum habeam) ex quo si eliciatur essentia ut docuimus, illa poterit exhiberi cum ægrotorum admiranda utilitate & Medicorum laude, diuturnis morbis, & quibus in summa superficie superfluitates emerferunt, ut lepræ & impetiginibus: maxima enim illi essentia vis inest & peculiaris ad educendum quicquid sanguini commixtum est, quod eum corrumpit: exhibetur etiam quartanatis, melancholicis, hydropticis & multis aliis affectibus, ut jam diximus: clementer enim & sine molestia ulloque vomitu, totius corporis excrementa expurgat.

N. Aliud Extractum cum succo linonum vide in Pharmacop.

CAP. XVII.

De Turpetho.

T*urpethum Mesues (non rad. Thapsie Fuchsi) eligatur albidissimum gummosum, & mediocriter recens.*

Extra-

Extractum.

In pulverem tenuissimum reducat, quod in das matratio vitreo, oblongo collo & hermetice clauso, affundendo illi spiritum vini: qui supernatet materiae tribus aut quatuor digitis, & sic omnia stent in Baln. tepido per ij. aut iij. dies, quò essentiam totam menstruum attrahat: illud seorsim reservato, deinde novum affunde denuo, donec nihil amplius ex materia elici possit, faeces semper sepone, & quod purius est, elige ut est artis. Quo facto circulentur omnia, ut summum acquirant perfectionis gradum, hinc separementrum.

Medicamentum perfectius reddetur, si in correctione addideris pro unc. i. essentiae, olei nucis moschatae & zinziberis an. scrupul. j. Istis enim sic ejus actio intenditur, ut proprietate quadam mirabili, etiam sine nausea & aliqua perturbatione, è juncturis & remotissimis ac profundissimis his partibus pituitam viscidam & crassam evacuet: quam alias tenuem solummodò, idque tardè per se adduceret.

Exhibetur huius essentia scrupul. j. cum vino rubro aut decocto pectorali. Hydropis etiam & pituitosis omnibus affectibus confert.

CAP. XVIII.

De Hermodactylo.

Diast. 45.
cap. 79.
Gal. simpl.
Eradice etiam Hermod. alb. & elect. Aeginetæ (non colchici ephemeruli. 7; meri Pharmacopolarum, quod Diosc.

Galeno, item & Paulo venenum est) eodem modo ut ex Elleboro essentia elicitur.

Hæc pituitam crassam & lentam à juncturis præsertim trahit: ob id arthritidi multum confert.

Corrigi tamen debet cum oleo Cumini & Caryophyllorum, ne suo humore flatulento ventriculorum lædat, & in ipso nauseam excitet.

Exhibetur per se vel cum decocto competenti, pondere scrupul. j. plus vel minus pro sumentis viribus.

CAP. XIX.

De Radice Esulae minoris Thymelaeae, chamelae, Mezerio, Thapsia.

Esulae radix purgat sat vehementer humores inprimis serosos, ideoque convenit in hydropis aliisque similibus affectibus. Vide & Lathyridem.

Præparatio fit macerando hor. 24. in aceto & dein exiccando.

Extractum fit 1. cum Spir. Vini.

2. Cum suo succo expressi.

3. Cum propria aqua destill.

Vide in Pharmacop. c. 31.

De Thymelaeae, Chamelae seu Mezerio & Thapsia.

Radices Thymelaeae & chamelae sive Extracti mezerii Serapionis & Thapsiae succus, quæ partim pituita, partim bilis inprimis autem serosos humores etiam superius, evocant: non tamen sine mordacitate, cum acris sint omnia & ignea, valdeque periculosa (viscera enim excoriant & venarum ora dirumpunt) eodem modo quo Elleborus parantur.

iiii. 3. Exhi-

Exhibetur illorum extractum sine periculo, immixto myrobolanorum extracto, ad hydropem & ad serosa excrementa expurganda etiam in articulis ipsis: dosis est scrup. j. cum un. j. olei amygdalarum dulcium.

CAP. XX.

De Lathyride.

Lathyris vires Esulæ proximè æmulatur secundum Galen. Hæc autem medicamenta adeo acria & vehementia sunt, ut per inferiora & superiora magna cum perturbatione in primis serosos humores evacuent, eoq; magis ventricululum lædunt quò violentius agunt.

Lathyridis grana exhibentur, N. 15. vel 20. eaq; integra non minuta, si ventriculus sit debilior ut supradictum.

Ejus extractum fit, cum Spir. Vini ex granis contulis. Huic addes ol. mastiches & nucis motchatae ad correctionem.

CAP. XXI.

De Cucumere agresti.

Cucumeris agrestis radix mense Majo colligi debet, deinde contundi, denique ex ipsa succus optimè exprimi. Qui quidem filtrandus est bis vel ter, donec clarus distilletur & bene depuratus sit: cui affunde vini spiritum santalatum & optimè præparatum, collocando omnia in Balo. per 3. aut 4. dies: quod purum est transfunde, denuo vini spiritum affundendo, donec nullæ hæces am-

plius seponantur. Tunc circulentur omnia simul ad majorem graduationem per aliquot dies: quo facto, separato menstruo, congeletur essentia igne lentissimo cinerum, donec inspissetur, cui adde pro an. j. olei cinnamomi scrup. j. essentia croci scrup. ß.

Hoc medicamentum serosa excrementa potenter evacuat quæ ratione Hydropsi. u. item itero & obstructionibus tum hepatis tum lienii summo perè confert. si scrupul. dimidium aut plus pro ægrotantis viribus exhibe. u. cum vino albo, idque manè ieiuno ventriculo.

Ex succo è Cucumeris agrestis fructibus Autumnali tempore extracto, dum præ maturitate pallent, fit præstantissimum medicamentum, si debite præparetur ad serosa & biliosa excrementa evacuanda. Elaterium Græcis hoc medicamentum dicitur, cujus præparationem Dioscor. tradit. 4. simpl. sed efficacius multò reddetur, & sine periculo exhiberi poterit, si ita præparetur.

Hic succus elementer per expressionem extractus per filamenta distilletur, ita ut hæc omnino ab ipso separetur, deinde indatur vasi vitreo oblongo collo, cui affunde spiritus vini an. æquales partes, omnia postea digerentur in Bal. tepido per aliquot dies, donec hæc & tota impuritas secernatur: separato priori menstruo blando igne, alium vini spiritum, infusionis speci. diamarg. frigidi affunde, & circulentur omnia in pellicano x. dierum spatio, ut vis medicamenti augeatur, & ab ipso omnis malignitas aufe-

Extractum
Elaterii

referatur: separat o denique ultimo menstruo, coaguletur igne lētissimo, quod fiet intra paucos dies: Hujus cape oñ. j. cui adde olei nucis moschatæ & cinnamomi añ. scrupul. j. fiat mixtura, & sic obtinebis præparationem Elaterii spagyricorum, sive ipsius essentiam.

Mirificè serosa excrementa etiam è iuncturis trahentem, & è cerebro evocantem, Arthritidi, Hydropi, Cephalalgia veteri, & Epilepsie valdè conducentem. dosis scrup. dimid.

Exhibentur ℥ij. pro dosi cum decocto pectorali, aut cum aqua Cinamomi.

CAP. XXII.

De Colocynthide.

Colocynthis species est cucurbitæ sylvestris cujus fructus sive poma ac præcipua medulla officinis in utu est. Purgat pituitam & alios humores crassos ab omnibus partibus etiam remotis in cerebro articulis, &c. Hinc bilem educit & summopere Apoplexiæ, vertigini, Epilepsie, asthma & aliis affectibus pertinacioribus plurimum confert. Verum enim vero adeò vehemens est in purgando ei facultas, ut solo, interdum contactu, ac etiam odore abundè & cum magna perturbatione, quibusdam alvum dejiciat, sequentibus tamen præparationibus tutissimè exhiberi potest.

*Præparata.*I. *Extractum Colocynthidos*

Colocynthis pulveretur tenuissimè, hinc affunde vini alcool optimè

præparati, ut supernatet 6. digitis, digerantur in M. B. vase clauso Hermetibus septimanis: amittet enim illo temporis spacio totam crumoniæ. Quòd si diutius digeratur, extractum dulcescet.

Optimum est medicamentum ad pituitam & ad alios humores crassos & glutinosos à profundioribus partibus attrahendos, idque sine noxa, quare vertiginosis, hemicranicis, epilepticis, apoplecticis exhibetur cum syrupo rosar. simpl. vel comp. corrigitur autem oleo nucis moschatæ, cinnamomi, &c.

2. *Extractum Colocynthidis.*

℞. Postquam colocynt. quam in M. B. per aliquot dies macerabis cum uno ac altero liquorum usitatorum aut aquarum stillatitiarum, quæ in correctionem illius usui sunt, fortiter prælo exprime. Expressio in matratium injiciatur, seorsumque referretur, ac fæci insidenti illius recentes aquæ aut liquores superfundantur, itaque rursus digerenda M. B. reddantur & digesta denuò exprimantur. Postea expressiones ambæ jungendæ sunt, ut in loni M. B. omnia simul concoquantur ac digerantur: dum appareat hypostasis in fundo vasis, aut fæcum à liquore puriore separatio: liquor purus per inclinationem à fæcibus separetur, ac denuò in balneo tam diu digeratur, & à fæce separetur, dum purissimus reddatur, quod cognoscetur, si nullas amplius necesse deponat. Eiusmodi conco-

concoctionibus & digestionibus ad imitationem naturæ elaboratis, tandem elicitur liquor, rubini instar rubicundissimus & splendidissimus, qui ingratum ferè omnem istum amarorem colocynthidis, noxiamque substantiam ac fastidiosam exuerit. Proprium enim est digestionis munus, successu temporis tum rubefacere, tum edulcorare substantias rerum omnium. Postremò liquor à reliqua materia, lento Bal. calore per alembicum extilleretur: restabit in imo vase mellita quadam consistèntia, quod extractum est purissimæ colocynthidis substantiæ magnæ virtutis, ac præstantissimæ innoxieque purgationis.

Ejusmodi labore ac industria, ex quovis alio medicamento extracta fieri possunt & debent: quorum singulorum singulares sunt & propriæ virtutes ac operationes, singulariaque ac sibi congruentia menstrua postulant, quibus elaborentur & vires ac proprietates suas conservent. Sitamen viridium simplicium, ut hellebori nigri, esulæ minoris & aliorum sit copia, ex illis destillabitur aqua, quæ capiti mortuo (in imo vasis relicto) superfundi debet, ut mediante proprio liquore tinctura ac essentia præcipua proliciat, semper purum ab impuro crebris digestionibus, ac repetitis concoctionibus separando & tandem liquorem prædictum distillando dum mellis consistèntia aut opiatæ in fundo resideat: ut jam diximus. Hujus extracti aut liquoris scrupulus, aut dimidia drachma, vel scorum, vel diluta sua propria aqua distil-

lata, potens est & maximè innoxium solutivum. Cujus tamen medicamentum, si purgantes vires augere velimus, licebit relictas faeces post primam & alteram expressionem in cineres redigere, ex iisque salem extrahere cum proprio liquore: qui liquor suo sale imbutus cum extracto conjungi debet, ac tandem per distillationem liquor separabitur, & cum extracto sal commiscebitur, reddeturque longè potentius pharmacum, & minore doli exhiberi poterit.

CAP. XXIV.

De Scammonio.

Scammonium violentissimum & ^{Extracti}periculosissimum esse medicamentum, omnibus Medicis constat, idque multis de causis: flatu enim mordaci plurimum vètriculo nocet, ipsumque subvertit. Deinde immodicè attrahendo, venas aperit, & sua acrimonia intestina ipsa excoriat, hæcque ratione gravissimos inducit dolores. Qua de causa Galenus ipsum cum cydoniis miscet: alii verò cum galanga, zinzibere, sem. anisi, dauci, ^{Lib. 1.}apii, & lentore, sem. psyllii decoquunt in pomo acido vel austero, ut mitius reddatur.

Preparatio.

At spagyrica præparatione sic commodum usui redditur, ut sine ullo periculo multis aliis medicamentis immisceri possit, & tunc exhiberi ad purgandam bilem & pituitam.

Electum Scammonium solvatur in oleo

oleo mastiches spagyricè extracto cum vini spiritu, quo factò digerantur per viij. dies in B. calido in vase optimè clauso: quod clarum erit & pellucidum transtunde, affundendo rursus novum menstruum, donec totam essentiam attraxeris, interim tamen omnes fæces seponito. Tum separato toto menstruo, affunde denuo vini spiritum corallifatam, ut supernatet liij. digitis, circulentur omnia in B. per x. dies aut amplius. Demùm menstruum extrahe & pro unc. essentia relictæ in fundo vasis, adde essentia veræ corallorum & margarit. an. ꝑ. j. essentia croci scrup. s. olei anisi & cinnamomian. scrup. j. s. fiat mixtura ad blandum ignem ad consistentiam debitam.

Misceatur hæc essentia sic præparata cum essentia Aloës & myrobalanorum & fit mixtum medicamentum ad bilem expurgandam perutile, item serosa excrementa è capite educenda. Per se exhiberi potest scrup. dimid. cum unc. ij. olei amygdalarum dulcium sine ulla perturbatione, aut laesione cordis, ventriculi, & hepatis, è vasis ipsis bilem educit.

C A P. XXV.

De Euphorbio, Oppopanace, & Sagapeno.

Euphorbium autem, Sagap. & opponax, ut præparentur, resolvi debent prius in aceto rosato albo in Bal. vaporoso distillato, & per setaccu transmitti: hocq; ter faciendum quò

Tom. II.

terrestreitas omnis separetur, & puriores remaneant hæ lachrymæ: à quibus abstrahatur acetum, ut ipsatum emendetur acrimonia, reiteratis ablutionibus in aqua rosarum. Sunt enim hæc medicamenta acria, substantiæ tenuis & igneæ: sed omnium lachrymarum calidissimum, tenuissimumq; & celeberrimum Euphorbium est, & maximè viigneas fragrans, teste Galeno, Lib. 7. quodq; tam violenter agit, ut valde sit simpl. ab usu ipsius cavendum, nisi prius rectè præparetur. Drachmas enim tres ipsius assumptas omnino necare Serapio & Avicenna scriptis prodiderunt. Aëtius tamen & Actuarius ipso usi sunt, non solum ad evacuandam pituitam, sed ad serosa omnia excrementa potenter educenda: & melli solummodo immixtum præberi Ischiadicis Dioscor. scribit. Paulus Lib. 3. c. 80. autem Euphorbii cum melle cocti Lib. 7. c. 4. drachma pota pituitam amoliri, magis autem aquas refert.

Sed sequenti præparatione maligna omnis qualitas adimetur, ita ut Paralyti, Arthritidi, Spasmo, Hydropi, valde conducatur, & pituitam quantumvis lentam, crassam, & impactam nervis ipsis & juncturis, sine aliqua perturbatione evacuet. Fit autem hoc modo:

Euphorbio per acetum resolutum ^{Extractum Euphorbii.} ut supra, & abluto, affunde vini spiritum, quo essentiam extrahes, facibus ac impuritatibus sepositis omnia circulo cum novo alcoole saccharino per x. dies, deinde separato menstruo, coagula igne lentissimo, addendo sub finem olei mastichini scrup. ij. olei

Kkkkk anisi

anisi scrup. j. essent. corall. scrupul. ff.
fiat mixtura: dosis est scrup. j. cum
decocto competenti ad prædictos af-
fectus curandos.

*Extractum
opop. sarc.
et sagap.*

Sic ex opopouace, Sarcacolla, &
Sagapeno medicamenta præparan-
tur, ad eosdē affectus utilissima, quo-
rum vim, purgatricem per inferiora,
Græcireticerunt, sed ab Arabibus
inventā fuit. Purgant autem ista cle-
mentius, quā Euphorbium: ex om-
nibus fit mixtum medicamentum
purgans crassam pituitam & viscidam
etiam à remotis partibus, cerebro ner-
vis, juncturis & thorace.

C A P. XXVI.

*De Purgantibus benigniori Cas-
sia, Manna.*

Pulpa cassiæ recentē extracta in
vulgari est usu, quam etiam ut le-
nitivum singulare, & benignum planè
medicamentum existimant. Sed in me
ipso sæpius contrarium sum expertus,
qui nunquam ea sum usus, quin gra-
viter illa fuerim immutatus, quod ple-
risque aliis eiusdem mecum tempera-
menti accidisse etiā animadverti. Cū
enim cassia sapore sit dulcis, facilè bi-
lescit, in bilioso temperamento, ut &
Manna. Adde etiam, si ex ea in bal-
neo vaporoso proliciatur destillatione
aqua, ex illa promanare (ut & ex
melle) aquam mirum in modum for-
tem, acrem & mordacem, atq; idcirco
summè calefacientem. Quæ quidem
vis ex igne destillationis contrahi non
potest, quicquid secus garriant alii.
Quod experientia videre licet. Si qui-

*Cassia ve-
hementia.*

*Eiusdem
interna a-
natomie.*

dem ex pulpa melonum, cucurbita-
rum, cidoniorum, cucumerum, alio-
rumq; id genus fructuum, qui naturæ
proprietas frigida sunt qualitatis, eo-
dem ignis gradu, nihil prolicetur, quā
aqua frigida & eiusdem naturæ, id est,
frigiditatis, cum fructibus ex quibus
eruitur. Nemo enim dat id, quod
non habet. Idcirco cū usurpabi-
tur cassiæ usus, id summa cautione &
circumspectè faciendum est, explo-
rata videlicet uniuscuiusque natura &
constitutione, cui ea præscribitur. Si-
quidem pituitosus & obesi ac crassi
corporis constitutione præditus æger,
ea quidem uti tutò possit, alius vero,
citra noxam, & commodè ne qua-
quam queat. Nolim igitur videri il-
lius usum improbare aut damnare:
sed ex interiori illius anatomia & dis-
sectione, quam sæpè aggressus sum,
demonstrare volui, quid intus con-
tineat, nec ubique aut semper in o-
mni subiecto illius usum esse recipien-
dum: at ne pleuriticis quidem, et ho-
minibus aliis purgantibus, illis interdi-
catur, ea tutā est, licet benignum &
temperatum inter alia omnia iudice-
tur esse medicamentum. Quinetiam
eiusdem pulpā solā exhibitā, usq; adeo
ventriculus distenditur & intumescit,
ut magna flatum copia perturbetur,
ac vehementer torqueatur, quod ea
utentibus valdè noxium ac pernicio-
sum est. Si autem ea, in majori etiam
dosi, aliquo apto & idonea decocto
diluatur, decoctumq; clarificetur, ac
colo trajiciatur, adjecta uncia una sy-
rupi de cichorio cum rhab. aut syrapi
rosati

rolati, solutivi, melius agitur cum ægris quibus propinatur ex Medicorum nonnullorum sententia.

Quin & hoc cassiæ usum dissuadere videtur, quod non mediocris atque quantitas ad dissolvendam unam aut saltem duas cassiæ uncias sint necessaria: quæ tamen dosis est omnium minima, si in potione saltem, aut clarificata propinetur. Sic nihilominus potus tæculentior & spissior, qui que in usum moveat, inde conflatur. Sin autem in bolo detur, non idcirco desinit stomachi & ventriculi inflationem una cum nausea generare: cum, vel ipsius Mesues, qui tantopere eam commendavit, iudicio, remedium sit visceribus imbecillioribus, mollioribus, & laxioribus, non parum noxium: eò quod facile ab illis retineri nequeat. Secus ac ventriculis siccioribus, quos tamen Cassia perfecte nusquam purgaverit, contingit.

Huic ego minime solus subscribo sententiæ, verum plurimi sunt qui eidem amicissime favent.

Capivaccius celeberrimus Paduæ Medicus, in eo, quem de pestilentia inscripsit, tractatu, à nostra stat opinionem: cuius hanc præ cæteris rationem profert quod ea quæ in peste adhibentur remedia, astrictiva esse debeant atque corroborantia, cum nihil sit quod tam proclivius ad contagium suscipiendum reddat corpora, quam humiditas, & partium debilitas: quæ à cassia nunquam non in ventriculis ingeneratur.

Dalechampius Medicus nominis Et Dalechampii. celebritate perspicuus, hanc ipsam ex professo, in suo tractatu de peste, dehinc, quaestionem. Suum nominatim appello, quia licet primavus ejus auctor non fuerit, eadem tamen auxerit, & variis, ut ita dicam, eruditionis floribus ornaverit, quæ Raymundus à vinario crassa quadam indigestaque Minerva, in eodem compilarat. Ille igitur Delechampius, postquam cassiam cum rhubarbaro, vel myrobalanis, vel manna, aut alio huiusmodi correctivo, & purgativo permiscendam, atque contemperendam, secundum varia personarum temperamenta consulisset: memorandam certè, cuiusdam Cardinalis circa cassiam temerè assumptam, his verbis recenset historiam. Hæc *Historia* qui nequit (id est admiscere cassiam *memoranda* cum aliis purgantibus correctivis) ille cassia non tempestivè data, nunc fastidium & nauseam movet, nunc appetentiam hebetat, nunc ventris profluvium molle inducit. Historia memorabilis Cardinalis cuiusdam, cuius intestinalis lubrica prorsus & debilia fuerunt, ei cum imperitus Medicus cassiæ unicam unam dedisset, alvus sic erupit, ut nunc dici spatio miser quinque dies defecerit, ac dysenteria, ac tenesmo tandem obierit. Hæc Dalechampius.

Cassiæ tamen remedium, ut penitus improbem ut dixi, non adducor, nec induco: id tamen magna cum circumspectione propinandum de-

Kkkkk 2 cerno.

stant à
parte Au-
toris circa
cassiæ sen-
tentia.
Capivacc-
cius.

cerno. Quod ad me spectat, idem semper vel cum decoctione myrobalarum citrinorum, vel cum aliis purgantibus, quæ simul leniant atque corroborent, admisceo: sive illud in modum potionis colatæ & clarificatæ exhibeam, sive in formam mollis Electuarii: ut apertius in meo Catholico & Electuariis lenitivis, antinephriticis, & aliis id genus in mea Pharmacopœa descriptis conspicietur.

Poterit quoque inde parari

Syrupus cassiæ.

Ex cassiæ cum aqua pomorum, extrahitur essentia & tinctura limpida, & rubicunda instar vini, y. g.

Re. Pulpa cassiæ ℥ ij. vel tres, superinfunde aqua distilla tantum, ut supereminet 4. digitos: & digere in Baln. Mar. lentissimo per 8. tantum horas, in quo tempore tinctura apparebit. Ex tinctura diaphana, cum saccharo paratur Syrupus, qui ad duas uncias exhibitus sufficienter purgat & facilis est paratu.

Syrupus ex cassiæ & manna.

Si ex cassiæ & mannae Calabrinæ & quis partibus, servata proportione supradicta (non enim opus est majorem eius quantitatem simul & semel præparare, quàm sufficit pro dosi una) cum iisdem aquis pomorum aut serilactis, essentiam sive tincturam extraxeris: omnem mannae substantiam dissolvi, & unâ cum cassiæ in tincturam clarâ & pellucidam converti videbis: ex qua citra sacchari additio-

nem parari potest syrupus cassiæ cum manna: quo mitissimo remedio purgari poterunt prægnantes mulieres, infantes, alique, qui imbecilliores habent ventriculum.

Unciis duabus pulpæ cassiæ & mannae, adde unciam unam folliculorum senæ mundatorum: & progressus in cæteris ut supra, fac extractum secundum artem. Ex quo cum additione modici sacchari, componitur syrupus cassiæ, mannae & senæ: dosi tantum est uncia una, qua clementer purgantur omnes humores, & est instar alicuius Catholici.

Si humiditatem eius per evaporationem in B. M. separaveris, Electuarium habebis, quod ad drachmas tres vel quatuor, sive in forma boli, sive potionis, dissolutum cum convenienti liquore exhibebis. Eiusmodi remedia, tam præparandi modo, quàm virtutis efficaciam, longè præstant catholico illi cassiæque vulgariter transcolatis: quæ turbida nimis & magna insuper dosi exhibitâ, non possunt non esse ingrata, & fastidiosa: ut nihil dicam, de ingredientium impuritate & cruditate, quæ per digestionem depurantur, dulcorantur, & maturantur, gratioraque gustui, & ventriculo utiliora redduntur.

Suprà, de melle diximus, quàm proximè id accedat ad ætheream celestemque naturam, qua etiam cassiæ & mannae longè superat: eiusdem tamen incommoda tanta esse ostendimus, ut, nisi bene desputatum depurgatumque fuerit, vel Galeno etiam teste, plus noccat, quàm prosit.

Manna.

Mentha & *Minnigita* & *castia*, quòd longè
Castia, non recedant a bonitate mellis, ideò dete-
 dum pra- riora sunt a stimanda, si cruda, ut mo-
 parata, ris est, exhibeantur.

Veruntamen per digestionem
 & coctionem ritè præparata, noxiam
 omnem qualitatem exuunt, eamque
 cum salutarì & benigna permutant :
 minori etiam dosi sumpta, gustum
 minimè offendunt; multoque citius,
 ac securius, quàm antea, corpus eva-
 cuant: & tandem in omnibus præce-
 pto satisfaciunt Hippocratis, qui citò,
 tutò, & jucundè mederi jubet.

C A P. XXVII.

Depurgantib. mediocribus: Aloe.
Rhabarb. Agarico, Sena, Po-
lypodio, Mechoacan,
Myrobalanis.

HÆC medicamenta inter verè pur-
 gantia ab Actuario & reliquis
 Medicis, quòd singula proprium à to-
 ta substantia humorem trahant; nu-
 merantur: universum enim corpus
 radicitus, ut ita loquar, & cum tanta
 perturbatione non purgant sicut cæ-
 tera: iis præsertim Medici utuntur ad
 omnes ferè curandos morbos, aut
 quod illa usui esse possint sine majori
 præparatione, quàm quæ ipsis est
 nota: aut quòd meliora experiri non
 audeant; ignotis veris aliorum
 medicamentorum præ-
 parationibus.

*Præparationis, extractionis
 utilitas.*

Interim istorum mediocrium
 purgantium vis purgatrix, Spagyrica
 præparatione augeri potest, eliciendo
 ex illis quòd purum est, & fecem pur-
 gationi corporum humanorum con-
 trariam, separando. Inde enim mul-
 tiplex utilitas subsequetur, primum
 quòd non lædatur medicamento ven-
 triculus, quum nihil obstet, quò
 minus actionem suam præstet, &
 citissimè corpus afficiat, & ab ipso
 vicissim afficiatur. Deinde, quòd
 ratione minoris quantitatis medica-
 menti, facilius & libentius multò
 ægri ipsum capiant: qui quidem in-
 terdum adeò difficiles inveniuntur,
 ut vitam cum morte commutare ma-
 lint; quàm illarum crassarum & tur-
 bidarum potionum, plenos calices
 haurire: quas, etiam in multis, an-
 te ipsarum assumptionem, ventricu-
 lus abominatur, aut certè ita imbe-
 cillis redditur, ut illas nauseabundus
 paulò post abiiciat; non sine magna
 perturbatione, edulam ergo operam
 veri Medici in istius perquirendis me-
 dicamentorum præparationibus ad-
 hibere debent, ut teneris artis medicæ
 consulant vel saltem ægrorum sa-
 luti.

De Aloe.

Aloetestem pituitamque cras-
 sam expurgat, sed ante, præcipuè è
 ventriculo & intestinis, tum deter-
 Kkkkk 3 gendo,

gendo cum variando, corroborat. Vid. Pharm. c. 9.

N. Tarda est ad operandum, ideoque ne venas mora ob tenuitatem qua prædita est, aperiat, corrigitur mastiche, vel succis Endivæ violarum &c. Hinc.

1. Aloe extracta seu depuratur, cum succis. Vide Pharm.

Cap. 19.

2. Extracta cum Sp. vin. v. Pharm.

N. Extracto huic adde Ol. Caryophyl. & macis ad acrimoniam & erodentem vim retundendam.

C A P. XXV.

2. De Rhabarbaro.

Rhabarbarum purgat bilem potissimum autem epati specificum est. Corrigitur Cinamomo spica & Nardo.

Parantur ex eo.

1. Infusum.
2. Extractum cum Spir. Vini
3. Extr. cum aq. Endiv. succo Limon. acetata vid. Extr.
4. Tex.
1. Infusum.

1. Infusum Rhabarbari.

In Rhabarbari essentia vim esse purgatricem maximè argumento est tenuis ipsius pars, quæ coctione aliquo modo dissipatur & perditur, ita ut purgandi vim hæc ratione quadamtenus amittat: quæ à Medicis elicitor, si in extenuante aliquo liquore maceretur, adjecto vino albo,

& cinnamomo: Infusum Rhabarbari hoc appellant, quoniam ita vim live essentiam quodammodo eliciunt ex iplo Rhabarbaro, sæcibus rejectis.

2. Extractum Rhabarbari.

Rhabarbarum pulverisato, illud include vase vitreo, oblongo collo, affundendo vini alcool ut supernatet iij. digitis: obturato vase, sæc digerantur in Balneo per iij. aut iij. dies, donec tandem menstruum coloratur, coloratum transfunde seorsum: quod reservabis, novum menstruum denuo sæcibus affundendo, donec non amplius illud tingatur, & magna, live sæx rhabarbari, subalba remanet. Circulatis ritè omnibus ex arte, separatur menstruum per Balneum & remanebit in fundo, Rhabarbari essentia, cui adde pro òn. olei cinnamomi scrup. ij.

Huius si exhibeas scrup. j. cum cochleari vini albi, poterit us purgabit quam in infusione, idque minori cum perturbatione. Potest exhiberi hoc medicamentum infantibus, pregnantibus, senibus, & ex morbo iam imbecillibus: purgat & educit flavam bilem.

3 Fæx seu Remanentia.

Fæx live terra quæ remanet, est astringenti facultatis, quæ ratione, lienteria, dysenteria, & alni fluoribus præscribitur. N. Quod si quis potentius purgare cupiat, fæcem calcinet in re verberio, tum per aquas, alkali extrahat, ipsum quæ reiteratis filtrationibus purificet cristalli instar. Essentiam

sentiam extractam suo alkali superin-
ficiat, digerat, & demum distillet: hoc
enim modo vis omnium medicamen-
torum augetur. N. Hæc salis extractio
non est operæ precium. Vide etiam
Pharmacop.

C A P. XXIX.

3. De Agarico.

Extractum Agarici.

Agaricus crassam pituitam maximè
à ventriculo, mesenterio, jecore,
liene, & pulmonibus expurgat, à cere-
bro & nervis debilius trahit, quod vis i-
psius sit imbecillior.

Exhibentur eius scrup. ij. etiam
impuberibus & senibus.

Sed quoniam aliquantum ventri-
culum offendit, cum canibere vel hujus
& spica oleocorrigitur. Paratur inde Ex-

tractum Agarici vel cum spir. Vini vel
cum aqua pomonum & sin. qua acida
reddita, vide Pharm. c. 31.

*Extract. Senæ Polypod. Mabo-
acanna. &c.*

Sic ex Senna, Polypodio, Mechoa-
cica, Myrabolanis & reliquis hujusmodi,
elicias extracta sive essentias: quæ om-
nia exhibebis quando & quibus con-
ferent, additis propriis correctivis pro
morbi exigentia, & agrotantium vi-
ribus.

Hæc sunt quæ de medicamen-
torum Spagyrica præparatione in
medium afferre voluit, cum quibus ea
quæ in Pharmacopæa dicta sunt æ-
quis lector conferre poterit, sic ad pe-
nitiores præparationes pertinet & ad
ulteriore penetrandi ansam nancisce-
tur.

Q U E R C E T A N I R E D I V I V I
P H A R M A C O P Œ A Z O O -
L O G I C A .

C A P. I.

De Principiis animalium.

Pharmacopæa Zoo-
logica est, quæ de me-
dicamentis ex ani-
malibus agit.
Animalia ut reli-
quas rei naturalium
species constituunt.

1. Principia constituenta Spiritus,
Anima & corpus.

2. Principia hypostatica, sal, sul-
phur & mercurius.

3. Elementaria, Terra, Aqua & Aer.

Tria illa prima principia in anima-
libus omnibus reperiri.

1. In Avibus.

A Volucris seu avibus ordiemur,
quarum primordia ab ipso ovo ex-
curiemus. In ipsis enim ovibus, quæ usque
alibi, naturæ lux luculentiora exhibet
testimonia: siquidem albumen mercurium
æthereum testatur. Quod etsi mucila-
ginosum est, seminis tamen locum
obtinet, ac æthereum spiritum, genera-
tionis

tionis autorem, & prolificum sub se & in se se fovet, ex quo potissimum avis gignitur. Vnde etiam mirum est, tot tantasque virtutes ac facultates dissolventes ac attenuantes in albumine ovi, tanquam æthereo mercurio, delitescere: etsi contra vulgaris hominum ferat opinio: qui quod ipsum coagulari ac concrefcere in duritiem etiam lapidis videant, ex ejus usu in renibus & vesica lapides ac calculos generari judicent, cum secus potius verissimum sit & præstantissimum omnium salium, vel fixissimum etiam, nec non sulphureorum naturæ gummatum solutivum. Luteum ovi, voluctis alimentum, verum est sulphur. At pellicula & correx non tantum portionem quandam salis continent, sed tota eorum substantia sal est: idque fixissimum, ac constantissimum omnium naturæ salium, utpote qui ad nigredinem perductus, & combustibili sulphure per calcinationem expeditus, omnem ignis vehementiam ac vim sustinet: quod proprium est salium fixissimorum, aut certissimæ ac constantissimæ eorum fixationis. Ejusmodi paratus sal nulli non calculo atterendo ac solvendo, summè idoneus est.

Nec in his tantum, quæ dicta sunt, continentur tria hæc principia, quin & in ipsam perfectam avem transeunt. Siquidem in sanguine & carnibus mercurius exhibetur: in pinguedine sulphur: in ligamentis, nervis, ossibus & solidioribus partibus sal deprehenditur, & illa met in volucibus principia sunt subtiliora & magis

aerea, quàm in aquatilibus aut terrestribus. Verbigtalia, sulphur sive oleosa substantia volucrum semper est magis tenuium partium, quàm piscium aut animalium terrestrium.

2. In piscibus.

Idem de piscibus dici potest: qui etsi ex frigida aqua & procreati & nutriti, non tamen carent suis pinguedinibus calidis ac ardentibus, aut flamma obnoxiiis. Quin & mercurio ac sale præditi sint, nemo sanæ mentis eat inficias.

3. In terrestribus.

Haud secus terrestria quæque animalia his tribus principiis constant: quin & longè nobiliorem perfectionis gradum ea in illis consequuta sunt, quàm in vegetabilibus. Siquidem quæ in alimento, hoc est, vegetabilibus, quibus vescuntur animalia, cum ea sint crudiora, coctione ab animali adhibita, ut ea animalia in suam substantiam convertat, sunt longè perfectiora ac efficaciora. In vegetabilibus enim tantum erant ea vegetativa, quæ in animalibus præter vegetationem, quam retinent, sensitiva etiam fiunt, atque ideo nobilioris naturæ ac præstantiæ. In illis sulphura referuntur per axungias, sepa, pinguedines & medullas, unctuosas, oleosas ac contragationi aptas. Salia ossibus & solidioribus alius partibus repræsentantur, ut mercurij corû fidem ficit sanguis & reliqui humores, ac vaporosa substantia. Quæ tamen singulæ illæ distinctæ partes non

non idcirco dicuntur mercuriales, sulphureæ & salinæ, quod solo mercurio animali sulphure animali, & sale animali, citra aliorum principiorum conjunctionem consistant; At quod in mercurialibus mercurius, in sulphureis sulphur, in salinis salia dominantur, ut de sero lactis, butyro & caseo ostendimus. Ex quibus tribus animalium principiis, olea, diversi liquores, salesq; diversi, usibus humanis tum ad nutriendum, tum medicandum apti, arte chymica eliciuntur, ut alibi docebitur.

In homine ea comperiuntur tanto subtiliora & perfectiora, quanto nobilitate & præstantia reliquis omnibus creaturis antecellit.

In illo enim, tanquam in Microcosmo, tria hæc principia, tam diversa, ut in Macrocosmo, sed longe spirituosiora ac præstantiora continentur. De hoc prolixius agitur tomo. 1.

CAP. II.

De triplici Mumia.

Medicamenta quæ, ex Animalibus parantur, secundum obtinent perfectionis gradum: habent enim plus efficaciam, quam quæ ex vegetabilibus præparari solent, quæ & minori frigore & calore intereunt, & ipsorum facultas facillime deperditur, ut vix quicquam proficiant ad curationes morborum, præsertim cum vulgo non præparentur. Inter Animalia autem, Homo primas iure tenet, ex cuius triplici mumia, liquida videlicet, recenti, & sic-

Tom. II,

ca, aut transmarina, varia conflantur saluberrima remedia ad infinitos morbos curandos. Hæc ultima mumia Medicis vetustioribus tantum cognita fuit: quæ nihil erat aliud, quam humani cadaveris, thure, myrrha & aloë in sepulcro conditi liquamen: qua condiendi funera ratione, Syriaci, Ægyptii, Arabes & Judæi olim usi sunt, ut à corruptione cadavera vindicarent. Quæ nativa mumia, Græcis Pissasphaltus, quod illo bituminis genere mortuorum corpora condicentur, dicebatur, qua ipsi utebantur peculiariter & intro & extra, ad sanguinem undecumq; prorumpentem sistendum, ad cor & ventriculum roborandum, & ad alios infinitos affectus curandos: præsertim quando abjectis ossium fragmentis, terra & carne exsiccata, liquorem concretum & collectum in cavis humani corporis partibus assumebant.

Sed vera illa & nativa antiquorum mumia hodiè sumus destituti: carneque exsiccata Medici & Pharmacopœæ in locum ipsius utuntur: idque sine ulla præparatione, quanvis ex ipsa possit saltem elici essentia quædam purior, quæ quodammodo proprietates & vires veræ mumie potius æmulari queat, quam terrea illa substantia sola, caroq; exsiccata, quæ vix quicquam ad corpora sananda proficere potest. Sic ergo illam vulgarem præparabis.

℞. Mumia electæ contusæ & præparatio Mumiæ siccatæ in frustula dissectæ ℥j. spiritus vini alcoholisati, & therebentinati clarissimi menstrui ana. ut supernatet qua-

Llll

tuor

De his
consule
Sirab.
Avicennam
&
Serapio
cap. 3044

tuordigitos: indantur omnia convenienti matratio hermetice clauso, & putrefiant in calore primi gradus per quindecim dies, donec menstruum instar rubini tingatur: separabis per Bal. menstruum, quod reservabis ad eisdem usus, & in fundo remanebit tibi mumia sicca: vera tinctura, quam circulare poteris, si voles cum vini spiritu per aliquot dies, & hac ratione puriorem, ex ipsa mumia essentiam elicies: quae summopere conducit ad curationem omnium venenorum per se: aut si cum theriaca permisceatur in peste praestantissimum est remedium, quod satis laudari non potest. A corruptione omnia corpora tuerur: commodè etiam ad curationem phthisis & Asthmatis exhibetur, si cum conserva belenii & violarum permisceatur: prodest etiam pluribus aliis affectibus. Faeces verò quae remanent, ad sedandos dolores pro topicis in unguentis apponuntur.

Restat ut de mumia Chymiatricis nota loquat: hanc constituunt duplicem, liquidam & recentem, illam sic preparandam censent.

Preparatio mumiæ liquidæ.
 R. Mumia: liquidæ pura: & electæ, alcoholis vini, ana lb. j. mixtis: optimè vitro inditis, digerantur in fumo calenti, aut Bal. per vij. dies, post destillentur ut decet, reiterata bis destillatione: rursum digerantur per xx. dies & destillentur tertia vice, relinquantur deinde vas in calore Balnei aut fimi, donec binae essentiae percipiuntur, una

aurei coloris, & albi altera. Hæ essentiae eligantur, circulenturque cum simili menstruo, in pellicano per plures dies, separando semper faeces, & impurum à subtili & puro, reiteratis digestionibus & rectificationibus, praestantissimum medicamentum fiet. Hujus exhibetur Dg. singulis mensibus in plenilunio Epilepticis: morbum enim mitigat, & pellit, estque illius proprium alexipharmacum: sanguinem quoque purificat.

Mumiam autem recentem, & *Preparatio mumiæ recentis.* & electam scinde per minima quantum fieri poterit, indatur matratio *micro-* oblongo collo, affundendo menstruum *centu-* olivarum, putrefac omnia per mensem integrum, vase clauso hermetice, ut fiat solutio. Deinde aperto vase, transfunde materiam cucurbitæ vitreæ, quam colloca in Bal. ut vase aperto exhalet Mercurius, quod fit cum incredibile furore: sic remaneat, donec nullus exeat furor & mumia tota dissoluta sit. Solutionem infunde in aliud vas, quod superest, digeratur deinde in Bal. donec prodeat in oleum crassum & fulcum instar syrupi. Quo facto circulebis omnia cum vini spiritu optimo in Bal. per xx. dies, separato tandem spiritu, remanebit in fundo rubicundum & odoriferum oleum, omnes B. hanc in naturis habet proprietates, quoque venenatis omnibus & pestilentibus affectibus valdè conducit.

Cap. hujus sic preparatae in *T. 9.* *mumiæ.*

mixt. ij. vini alcoolis optimi ℥. ij. circulentur in vase circulatorio per mensem integrum: Menstruum distilletur per alembicum. Denuo digerantur in vase hermeticè clauso, atque ut supra quater reitera, donec sui corporis naturam omnimodo materia prædicta amittat & in tincturam prodeat: quæ quidem tanta pollet facultate vivifica, ut nulla sit particula, quam ipsa non penetraret, nullum ulcus, nullave corruptio, quam non curet, si ipsius exhibeas bis quotidie per aliquod tempus grana quatuor aut quinque cum decocto convenienti.

CAP. III.

De Cranio.

Cranium non humatum proprietate quadam Epilepticis prodesse, doctorum multi scripserunt: quæ ratione non alienum fore putavi, si veram traderem ipsius præparationem. Adaptant autem fæminæ laborantibus, cranium muliebri, viro, masculum.

Veruntamen inter illos non satis constat de ejus præparatione: cum alii ut exhibeatur, in cinerem album redigi velint: alii citra calcinationem & omnem præparationem, sed quale est per se: autumantes usque omnem primigenium humorem, vitaleque omne principium absorberi & exarescere. In quo falluntur plurimum: solamque sibi æternam rerum anatomiam non in-

ternam notam esse hoc nomine testantur, citraque corticem tantum rerum, non circa nucleum aut medullam hæcenus esse versatos, ut patet facimus cum de admirandis salutarum virtutibus & effectis verba facimus.

Præparata.

Hic igitur inculcabitur, juxta Hermeticorum industriam, cranii præparationem: unde admiranda auxilia, adversus epilepsiam privatim, eruemus, cujus summa & præstantissima ac peroptima præparatio.

Magisterium: Fit, si unum aut alterum cranium recens, exquisitissimè omni carne denudatum, & in frustula aut ramenta concisum in cornutam aut retortam, ut vocant, immittatur, cuius tubo adhereat capax recipiens, ne strictius spirituum vi & copia, ex retorta arena immersa & inhumata proceduntium, diffiliat. In qua operatione igni nequam parcendum, qui infra supraque, ac circum circa ita est ex arte admovendus, ac assidue perflandus, ut retorta ex incendio incandescat ac exardeat: nec ab igne fovendo prius desistendum, quam ex cornuta spiritus albidus in vas recipiens effluere desierint: quod facile cognoscitur ex recipientis vasis declaratione, cuius perspicuitas nihil spirituum amplius exhalantium, aut rubri olei, unde antea turbabatur, restare satis arguet. Quo cognito ab ignis continuatione cessandum finendumque est, ut per se sensim extinguatur, & citra tactum vasa refrigescant: à quibus agitando super sedendum ad horas 24, ut per otium spiritus melius

in recipiente firmentur, insideant ac conquiescant. Ex quo tandem effundendus erit seorsim liquor subalbidus, ac instar lactis turbidus, qui ex singulis craniis ad quatuor circiter aut quinque uncias exillare solet, cui rubrum oleum sanguinis instat, supernatabit ad sex drachmas, vel semiunciam: at facies in fundo retorta residua, carbonis instar comminuti nigerrime, in cineres albos truit igne reverberii redigenda: ex

*Salcranii
humani.* quibus sal aqua peonie aut alia antepilepticarum nostrarum stillatitia, eruatur. Phlegma enim unius aut alterius craniis huic rei satis esse nequeat, nisi forte copiosa ex multis craniis proluciat. Eiusmodi autem sal solvatur, filtreiur ac coaguletur cum eadem ipsa aqua: idque multoties repetatur, dum perfectissime emundatus sit ac depuratus. Interea autem, dum huius salis operationi incumbetis, ter aut quater repetitis ac iterabitur liquoris, cum tinctura sua supernatante conjuncti, destillationem. Quum autem omnia ista gravem admodum ac fragrantem odorem spirent, ut id detrahatur, trajiciendus erit liquor per modicum colchotaris, ex vitriolo Cyprino aut Ungarico exiccato, qui vere aureus ac summe pretiosus inde evadet, mercurium cum tinctura sua mixtum, oleo aut sulphure continens, in quo liquore si salem suum dissolveris, qui per se solvitur summum est Epilepsia remedium: in perfectissimum evadet medicamentum: cujus si duas aut tres guttas ex semicochleari aqua antepileptica, aut theriacalis, intra & extra epilepsia paroxysmum exhibueris, idque per mensem singulis diebus continuaveris, perfectam huius mali curationem, favente Deo, consequeris.

Additio.

Huic magisterio craniis humanis, ut supra parati, si essentia aut magisterium perlarum & corallorum ana ℥j. addideris, diamofchi, diacastorei ana ℥ss. spiritus vitrioli veri, hoc est, cum virore suo extracti, guttas 24. olei de seminibus peonie, guttas 20. mellis anacardi ℥j. mixtaque simul omnia circulentur in Pellicano in B. M. ad tres aut quatuor dies. Quibus exactis liquor exemptus accuratè afferretur, & cum opus fuerit ℥j. aut seorsim, aut ex aliquo alio liquore, quales sunt superiores, exhibueris, mirandos effectus inde nasci percipies.

Præparationis Compendium.

Qui tantum temporis & operæ in huiusmodi præparationibus videntur insumere, et si utilissimas, compendiosiores hanc, quæ sequitur, viam ingredi poterunt: ut scilicet sumant unam aut alterum cranium, reiciens excarnatum, & nunquam sepius, quod in frustra comminuant aut ramenta, ex quibus destillatione per retortam, liquor cum spiritibus, ut supra, extrahatur: quod uno die perficitur. Atque totus hic liquor bis per se rursus destilletur, ad majorem puritatem inducendam. Quæ operatio integrum diem non exigit. Cuius liquoris uncias quatuor si castorei recentis ℥j. diamofchi dulcis, confectionis alkermes ana ℥ss. mellis ana cardini ℥j. addideris, simulque

omnia probe miscueris, & rursum ex alembico igne cinerum sublimaveris, collateraliumque & perlarum essentia cum spiritu vitrioli extracta ana ℥j. nec non olei succini guttas xx. oleorum cinnamomi & anisi ana guttas x. addideris, scrupulumque istius mixtionis exhibueris ex aliqua convenienti aqua mira percipies, si ab una ad alteram Lunam, eius usum non intermiseris.

Alia Cranii omniumque facilissima preparatio.

Quum non semper cranium recens occurrat, nec pervius sit omnibus illius excarnandi modus, ut illis, qui de more in anatomis versantur: eorum loco usurpari illa poterunt, quæ recēs è sepulchris effodiuntur, & si aliorum bonitatem non æquant, quod minus mercurialis essentia, aut nihil prorsus obtineant, quam quæ recentia sunt, & nunquam sepulchro condita, abundè possident & retinent: nihil enim in his humo absorptum est, ut in aliis, quæ diutius cæmeteriorum terrâ nitrosâ obruta, atque idcirco ab ea omni carne, medullâ & liquore spoliata, quem à propria natura mercurialem & sulphureum obtinent, protus exaruerunt & depasta sunt. Quod eorum salibus non accidit, quos propter fixiorem illorum naturam in residuo ossium restantem, terra non attingat, ne dum possit absumere. Hac enim ratione ad infinito secula, ossa nitida & integra, citra ullû formæ aut fixioris suæ substantiæ detrimentum & jacturam persstare, ubiq; perspicere est Eligan-

tur autem ea crania, quæ minorem in sepulchro moram passa fuerint, ex quibus sal, ut sequitur, proliciatur: quod prælentius & magis specificum Epilepsis futurû est remediû, quàm si pulvis solus aut imparatus, aut etiâ ad albedinem calcinatus exhibeatur. Sic quidem sal qui ex cranio arte extrahitur, in liquorem facillè resolvitur, quicquid venis nostris ac spiritibus, communicabilior & penetratior est ullo pulvere aut cineribus. terrâ suâ & corpore à mole adhuc obtusis & oppressis. In quo utiq; sale craniorum, ut & aliarum etiam omnium rerum abundè principium insita sunt. Hinc fit, ut inter simplicia, ea, quæ copiosiore sale abundant, fortius vigeant, & strenuè magis temporum injuriis reluctentur, ut nullis nec rigoribus, nec ardentibus perimi aut vinci possint, quo minus virorem suam & vegetationem conservent, quod secus aliis, eominus præditis, accidit. Idem videre est in animalium genere, ut inter illa, quæ copiosiorè salem natura possidēt, ea vivaciora & diuturnioris sint vitæ. Quin & partes animalis eò abundantiore, quales sunt osses, minus corruptioni obnoxie sint, & secius interitum minentur. In istis salibus formæ rerû delitescunt, quo id luculentis exemplis paulò post illustrabimus, ut unicuique pateat, & oculis subjiciatur, ac veluti manibus palpetur, quicquid admirandarum proprietatum & effectuum, in vitali illo principio latitet & contineatur.

Ut igitur facillè, & citrà tempus

Llll 3 118

Sal cranii ipso crudo præparatus.

Quæ sale abundè diuturniori vitæ fruuntur.

ris jacturam ac impensarum magnitudinem extrahendi è cranio talis modum doceamus, quod libenter in gratiâ Pharmacopœorū ac artificum minus solertium, ut addiscant, nec non ætorum, qui magnis sumptibus sua inopia parcere coguntur, ut ex hac facilitate, quam proponimus illis, libenter succurriatur, nec ex difficultate operationis, de qua nemo conqueri possit, charitas erga proximum refrigerescat, quam in Christianis cordibus erga fratres ardere par est & æquissimum, prout sequitur, præstabitur.

Preparatio salis cranii humani.

℞. Tria, quatuor, aut etiam plura crania, quæ parum diu in terra delituerint, ut diximus. Ea in frustra contendantur (solum calvariam intelligo citra maxillas aut mandibulas) quæ prius vino optime deterfa & mundata, postea in vinum album infundantur, in quo Caryophylla, macis, flores rorismarini, lili convall. tilia, calend. salvia macerata fuerint: quod bis aut ter subinde repetendum, ut hoc infusionis vino optime imbibantur. Atq; sic parata cranium frustra in cupellam terream non vitream immittantur, quæ in furno reverberationis, Athavore dicto, posita, flamma carbonum, non igni, in calcem aut cinerem redigantur albisimum. Qui quidem cinis in matraticum vitreum immiscatur, cui tantum aquæ rorismarini superfundatur, ut quatuor aut quinque digitos superemineat. Obducatur firmo molulo vas, quod abiete & cera constet Hispanica, ne quid expiret, atq; in B. M. bullente colloquetur, in quo, ad quatuor aut quinque dies in digestionem & circulationem retineatur: quo tempore aqua,

lixivii instar, cranii sale tingetur ac impregnabitur. Refrigerato vase, aqua per inclinationem effundatur, & materia recentem aquam superfundatur, ut nova fiat digestio & circulatio, ut supra: idque roties iteretur, donec totus sal in aqua transfuerit. Istius aquæ sale impregnata vel dimidium cochlear argenteum propinari potest in curationem vel præsentis vel futura epilepsie chronica. At si ab ista aqua saltem præparare volueris, omnes ista aqua impregnata in alembicum profundantur, ex quo destillatur aqua à sale, quæ in fundo alembici remanebit: quæ si animus est puriorem reddere & crystallinam, solutionibus, filtrationibus, coagulationibus identidem crebro repetitis, ad summam puritatem adducetur, quæ & solus pretiosissimus est, ac magna virtutis, si essentis corallorum, perlarum, & id genus aliarum rerum antiepilepticarum, commixtus fuerit.

Alia essentia Cranii humani.

℞. Rasuram cranii hominis non humati, cui affunde spiritum vini salviati, ut supernater sex digitos, digerantur simul in Bal. per dies xiiij. vase clauso, deinde destillentur per retortam, dando ignem per gradus more aquæ stygiæ, rursus infunde destillationem capiti mortuo prius contuso, putrefiant per viij. dies, & destillentur ut prius, idq; ter facias. Demum circulentur omnia simul per aliquot dies, separatoq; tuo salviato menstruo, in fundo remanebit

mebit cranii essentia, coaguli iustar, cujus exhibeas ꝑ. β. cum aqua florum cilix in paroxismo & ante paroxysmum.

Vel raturam non humati cranii decoque cum melissæ spiritu, & betonica decocto, affunde seorsim aquas, iterumq; novam affunde, donec nulla vis cranii amplius remaneat. Tum aquas omnes in Bal. evapora. Remanet in fundo coagulum, quod iterum resolve: evapora & coagula, tantisper dum igne lentissimo materia in fundo remanens, sublimari possit. Hoc sublimatam multum confert Epilepticis, & calvum sine perturbatione, (quamvis copiose) movet.

CAP. IV.

De Viperis.

Viperarum virtutes in curatione lepre præsertim, quod totum corpus per cutem expurgent, etiam antiquissimè experti medici. Unde Galenus & alii Græci multa de præparatione carum reliquerunt, easq; basin famosissimæ ac antiquissimæ Theriacæ fecerunt. Adhibuerunt autem crasso modo in Trochiscos, & edas. Nos in super alias præparationes superaddemus.

Itaque sequuntur.

1. Trochisci de viperis.
2. Confessio serina aromatica.
3. Confessio viperina saccharina.
3. Confessio serina juniperina.
5. Sales theriacales.
6. Pulvis alexipharmacus.
7. Viperarum essentia.
8. Magisterium & zardicum animalis.
9. Omnia.
10. Pulvis alexipharmacus puerorum.

1. Trochisci de viperis.

Viperas quatuor aut quinque sulpviores, acruens captas sumito, & de ipsis ad caput & ad caudam quatuor digitorum magnitudinem abscindito, & tota pelle, interiusque ipsarum ablatis: reliqua in olla nova vitreata cum sale & a. e. h. coquito, donec spina de carnibus separetur: deinde ablatis ac diligenter à spinis purgatis carnibus puri panis triti e. aqualem portionem ipsis admisceto, & bene simul trita in pastillos forma: digittis opobalsamo tintis, & in umbra siccato.

N. Præcipuum horum trochiscorum fundamentum sunt viperæ, sicut jam alibi diximus, simulque clarè ostendimus, quam turpiter lapsi sint ii, qui pro iis aliud serpentum genus quos falso nomine Thiros appellarunt, introduxerunt.

Constat itaque totius antiquitatis suffragio & authoritate, & in hunc usque diem constans manet sententia, viperas esse illud ingrediens primum, ex quo conficiantur trochisci Theriacales: non verò alias quasvis serpentum species.

Inter viperas femine potius deliguntur, quam mares: noscuntur autem illæ ex dentium numero, quorum quatuor habent: masculi verò duos tantum. Sed iterum getentes accipiendas esse negant. De ceteris signis vide Aetium, juxta quæ institutus est delectus viperarum feminatum potius quam masculinatum, aut aliorum serpentum, quæ forma sp-

mill-

militudine ad eas accedunt. Sunc autem alia animalia (inquit Aet. de viperis feminis loquens) subflava, ingentia & agilia: oculos subrubros habens, collum augustum, latius caput, & caudam acervatam in tenuitatem abeuntem ac carne penitus nudam: ventrem sinuosiorem habent, &c.

Sunt adhuc plura alia signa & indicia ab authore notata, ex quibus aptitudo viperarum ad trochiscorum compositionem judicanda est. Nam si abscissis capite & cauda, tanquam immobiles jaceant, ad usum ineptæ sunt: si verò prædictis partibus amputatis (subjungit Aetius) motum quendam videris in reliquo corpore superficiem, & animalia ipsa cruorem aliquandiu in se conservant: hæc ipsa sunt optima in Antidoti confectionem sunt admiscenda. Et sicut Avicenna circa idem propositum his scribit verbis, licet non ita disertis: Quod si cucurreris ex ea sanguis plurimus, (loquens de vipera, capite & cauda truncata) & fuerit motus ejus in illa dispositione plurimus, & mors ipsius tarda, tuus eris electus.

Temporis præterea consideratio in prædictis viperis ad trochiscorum præparationem capiendis, admodum est necessaria. Quo vis enim tempore captæ non sunt bonæ: qua in re tam inter præcos, quam modernos discrepantiam deprehendo: nonnulli in ea sunt opinione, viperas non statim, simul ac è latebris suis prodierint, accipiendas: hæcque fuit opinio Galeni lib. de Antidotis: alii verò contrarium statuunt, & volunt, ut in instanti statim tempore, simul ac captæ

sint, si fieri possit, aut ad summum per unum aut duos dies reservari, in trochiscorum compositionem recipiantur: idque sine mora ex Avicenna lib. 1. & Aegin lib. 1. de re medica cap. 11. ubi loquitur de salis theriacalis præparatione: Piperas (inquit) sumito recens captas quatuor, &c. Cui ultimæ sententiæ & nos subscribimus, idque ob rationem, quam mox reddemus, ubi de causis, ob quas veteres moti in tam venenatissimo animali, tam præclaram & excellentem venati fuerint antidotum, accurata dispositione differemus. Digna quippe est materia, ut in altam & diligentem vocetur contemplationem.

Longè antè Theriacæ inventionem, cujus author fuit Andromachus, tam viperarum aliorumque serpentum usus in medicina existebat, ut colligere licet ex Dioscoride, qui vixit ferè circa temporis Mithridatis Regis Ponti, qui antidoto à se compositæ, suum proprium indidit nomen, eique magnam conciliavit existimationem. Dioscorides enim lib. 2. capit. 16. Loquens de viperis docet, quomodo sint excoriandæ, capite & cauda truncandæ, reliqua illarum caro in frustra dissecanda, & in oleo, vino, sale anetho coquenda. Ita coctas viperas comedendas præbebat ad visus claritatem, ad roborandos nervos debilitatos, ad scrophularum generationem inhibendam: ad hæc se ex auditu novisse ait, quod di, qui hisce vescuntur carnibus, diurnam traducant vitam: ubi præterea videtur est, quomodo eodem authore Sal ex

siunt vipera, veris & autumnii tempore.

Per serpentis vocabulum non intelligit quoslibet serpentes, quorum genus multiplex est, sed in specie colubros, utpote qui sunt ceteris communiore, notiores, & numero multo plures: unde vulgò serpentes vocantur, quorum exuviae etiam plerumque in campis inter saxa, & dumeta reperiuntur, idque passim tam in Francia, quam alibi.

Si serpentis nomen generaliter sumpsisset *Aristoteles*, ejus speciale nomen, ut de viperis facit, non expressisset. Sed patefiet in posterum ex continuata hujus tractionis serie, nihil hic à nobis dici sine causa.

Nullum est dubium, quin multum olim sublimi ingenio præditi, viri doctissimi, ac naturalium arcanorum pervestigandorum cupidissimi, causam, cur exuvias detrahant sibi serpentes & viperæ, rimati sint, nec non alias circumstantias probe expendierint, & in primis tempus veris & autumnii considerarint, quo ista animalia è latibulis suis subterraneis egrediuntur.

Unde meridiana luce clarius patet, quod hoc nempe tempore tam copioso, & per totam suam naturam disperso abundent balsamo, tamque validissimè vigeant spiritalibus essentiis, & vero nectare vitæ, sive balsamo naturæ pretioso & radicali, in amplissimo terræ sinu, tanquam in proprio suo loco, matrice, & seminario contento & incluso; ut prædicta ani-

malia tum vetere abjecta pelle, se nova induere, & renovare queant.

Sed quia inter reliquos serpentes non sunt, nisi hi duo enumerati, coluber nempe (vulgò serpens dictus) & vipera, qui exuvias statim deponant temporibus præsumendum hinc est atque credendum his duobus animalibus, non tantum ad sui conservationem, sed in aliorum quoque usum, concessum esse naturalem quendam instinctum, quo deligunt, exugunt, & in alimentum attrahunt, non materiali aut crasso modo cibum corporeum, visibilem, & palpabilem (siquidem *authore Aristotele*, & teste quotidiana experientia, ejusmodi animalia, citra cibum aut potum vitam multo tempore sive subterram, sive supra transigunt terram) sed merè formalem & spiritualem, hunc nempe salem sulphureum, & preciosum naturæ balsamum, quo omnia animantur & vegetantur, idque potissimum, dum circa æquinoctium vernale, calore sive igne Athanoris, magna lampadis coelestis, potenter operante, & attrahente, sublimatur & elevatur: quod naturæ sulphur per mirabilem hanc sublimationem, totam terræ superficiem irrorat spiritibus balsamicis, ejusque interiorem sinum irrigat præciosæ & vivificæ aquæ vitæ, & nectaris naturalis saluberrimo & utilissimo liquore: Unde omnia revirescunt & efflorescunt, & quæ mortis speciem referebant, vitam recipiunt,

& re-

Et reviviscunt. Eadem sublimatio fit etiam sub æquinoctio autumnali, sed decrecente paulatim calore, sydereoque igne longius regresso, magnum terræ sublimatorium refrigeratur, omnesque spiritus vegetales & balsamici revertuntur in suum chaos sive matricem. Serpentes & viperæ, quæ in terræ sinu & domicilio commorantur, naturali quodam instinctu ut diximus, exugunt, & in alimentum alliciunt cibum æthereum qui tam insigni, vivifica & specifica facultate pollet adversus venenatam & deleteriam illorum naturam: ut si eo satis reficiantur & instaurantur, non solum vim acquirant, & virtutem, spolia sua utroque tempore stato exuendi, seque renovandi: sed ob exuberans illud balsamum, quo abunde vigent, instat medicinae insuper universalis sunt, ad omnem cutem leprosam, scabiosam, ulcerosam, & quavis alia labe fœdatam, tollendam & renovandam & ad corpus quavis ex parte vitiosum, putidum, & in frusta mox collapsurum, ita emundandum, ut in purum, floridum, & sanum evadat; ita quoque fiunt, eiusdemmet balsami virtute, qua abundant, alexiterium summum contra omnia lethifera & præsentissima venena. Et hæc quidem de hoc subjecto philosophati placuit.

Si quis forte scire desideret, ex quibusnam scriptorum ac monumentorum codicibus didicerimus, animalia hæc subter terram hoc radicali naturæ balsamo nutrirî pos-

se: is ad admirandos eorundem respiciat effectus, quos arguit propria exuviarum detractio: facultatem insuper quam habent lepram, nullis aliis remediis medicabilem, sanandi rimetur: nec non præclara, quæ ex eis eliciuntur antidota contra omnis generis venena expendat. Quæ quidem summa & admiranda esse duum præstantia aliunde proficisci nequit, quam ex radicibus, & principiis magnæ istius, & universalis medicinae, cum qua serpentes illi participare necessario colliguntur. Sequitur igitur, ut vel eam scientia innata & naturali, peculiariter deligant ac alliciant in profundis terræ latibulis, ubi acervatim congregati, variisque invicem nexibus implicati, in longum tempus degunt citra alterius alimenti fruitionem: vel necesse est, ut tum temporis, quando spiritus sulphurei & vegetabiles, qui rebus omnibus animam & vitam, mediante hoc precioso naturæ balsamo, infundunt, elevati & sublimati penetrant durissimas etiam arborum radices, truncos & cortices ipsisque vigorem & vitorem impartiuntur, florescereque faciunt, imo & reviviscere: necesse est, inquam, ut hi spiritus balsamici, simili ratione per serpentum corpora tanquam multo molliora penetrent, eaque in medicinam efficacissimam, tam pro se ipsis, quam pro aliis abunde & largiter condire queant. Hinc ipsis facultas illa deponendi cutem, tempore videlicet, ut iam diximus, ver-

M m m m 2 nã

nali & autumnali, quando spiritus isti sulphurei sunt in sua exaltatione: quibus temporibus (ac in ipso præsertim Vere) videmus etiam arborum cortices, balsamicis succis tum maxime abundantes, truncis suis, & ligno solidiori non adhærescere, sed facillimo momento ab ipsis avelli & separari: non secus ac serpentes, qui circa idem tempus, & ab iisdem causis, venterem dimittunt cutem.

Ulterius si quis quaerat, cur ceteri serpentes & animalia, in interioribus terra domicilio habitantia, careant hoc naturali instinctu, ut cum delictu in alimentum sibi astrahant hoc radicale natura balsamum, & cur non aequè coctum perfundantur, ac colubri & vipera.

Responderetur, quòd hæc proprietas peculiariter his solis à natura indita sit animalibus non secus ac in Tora, quæ herba est venenosa, accidere videmus: juxta quam proximè connascitur Antitora, quæ ut alteri sit in alexipharmacum, eosdem spiritus ex eadem terra exugit. Prætereare reflectamus paulò oculos nostros ad fucos, vespes, & hujus generis infinitas alias muscas, quæ licet dulcissimum omnis generis sterculorum, herbarum, ac fructuum succum, in alimentum exagant, inter illa stamen omnes, unica tantùm apis, ut inquit Riplaw, naturalem illam scientiam obtinuit, cœlestem ejusmodi mannam, in cœtam & mel convertendi. Res certè summæ admirationis, & mysterii plena. An non idem in serpentibus contingere posse existimandum?

Si quis interrogando acriter urgeat, quare, cum tanta sit huius balsami efficacia, non eadem opera tollatur omne simul venenum in serpentibus & viperis, cuius scintillulae ipsis adhuc inherere produnt venenati corundem & c.

Huic eisdem contemplandas opponimus apes, quæ nihilominus aculeum suum retinent pungentem, ac venenatum licet totum illarum corpus abundè diffuset cœlesti, dulci, & balsamico liquore, qui proprii veneni aptissimum est remedium. Idem de serpentibus esto iudicium.

Hic Hermeticos philosophos uno tantùm verbo admonitos velim, ut accurata mentis attentione perpendant, cur poëtæ, qui sub fabulis suis semper occultarunt summa natura secreta, velleriaureo, & preciosis in horto Hesperidum fructibus: custodiendis, terribiles & venenatos. Dracones præesse sinxerint. Ex hoc enim, si mentis oculis rem intentius inspexerint, facillè agnoscent, in rebus etiam extrinsecus venenatis, opus suum magnum, medicinamque suam catholicam universalem inquirendam esse; non videlicet in primo statim operis limine, quod plerumque tactu asperum, visu horribile, odoratu fetidum, gustu ingratum, qualitate venenatum apparet, hoc est, non ab exteriori cortice sed ab interiore nucleo, atcanum eruendum: non secus ac in externis serpentis & viperae partibus, nempe in coru dentibus, perniciosum delitescit venenum, ex quorum tan en

interiori corpore summum & admirandum educitur alexipharmacum.

Possent in hanc rem, pluribus aliis meditationibus haud injucundis, & penitus in arcanorum adyta deducentibus animos omnium in summam protrahere admirationem, meque in aliorum gratiam & utilitatem iisdem magis oblectare: sed satis sit, philosophico, & Christiano Medico hic ruminandum considerandumque relinquere. Deum nempe & naturam nihil facere sine admiranda & incomprehensibili providentia. Qui itaque omnes omnium effectuum causas pervestigandas recipiet, magnum subibit onus, nec habebit unquam, quod de rebus obij: Naturam penuria conquerrat: praeteritum illarum, quas Natura in penetralibus suis clam abscondit. Sexcenta enim sunt alia animalia, quorum certis solummodo partibus venenum insidet, quae tamen in ceteris, ad varios usus profunt. Draco marinus, piscis, habet spinam in dorso planè venenatam: Hic in partibus tamen ceteris cibus est delicatissimus. Eodem modo serpens & vipera, licet dentibus suis venenatis lethalia infligant vulnera, cetera tamen eorundem pars salubris & salutifera existit.

Sed de his haecenus. Nunc autem fusius oculus subiiciemus, num trochiscorum horum preparatio, quae adhuc hodie in usu est, talis sit, ut neque additionem, neque diminutionem ullius rei patiatur, an verò correctione & reformatione quadam opus habeat.

Supra in trochiscorum de viperis descriptione declaratum fuit, quòd à sola vera & legitima carniū altarum coctione, totius magisterii fundamentum dependeat. Hæc coctio, sicuti videre est ex correctione Bartholomæi Maranta viri celeberrimi, tanti momenti est, ut in ea omnis consistat bonitas, aut imperfectio Antidoti. In summa singulari cura & industria opus est in carne ista perfectè coquenda, quæ ab osse spinæ separata diligenter tundenda est in mortario, adiecto pane expura & recenti farina triticea confecta, & optimè cocto atque fermentato: inde postea formandi trochisci. Quidam prædictum panem seorsim exsiccant eumque in pulverem redactum per cribrum traiciunt, & admixta carne optimè quoque seorsim trita, inde efformant trochiscos, quæ mixtiolongè est facilior & præstantior.

De quantitate panis cum dicta carne commiscendi, diversa est authorum opinio; alii enim addendas censent æquas partes, alii mediam, alij tertiam, & alij tandem quintam solummodo partem.

Notandum præterea, quòd veterum nonnulli inter tundendum & miscendum panem cum carne viperarum earundem intestini adiciant, ut omnia melius misceantur & subigantur: inter quos est Aetius: Alii verò de prædicto intestino nihil prorsus addunt, ut Agneta & Avicenna, solius carnis usu contenti: quæ ratio præ ceteris communissima fuit; jure enim admixtione citius corrumpun-

Mmmram 3. tur,

tur, & acidi fiunt trochisci: Prænomi-
natus Maranta in correctione enu-
meratorum trochiscorum viperarum, in
hancabit sententiam, ut scilicet for-
mentur, si, ut ipsemet scribit, fieri possit,
sine iusculo, aut saltem ipsius exigua
quantitate: hoc enim modo celerius ex-
siccantur: contra (addit) si panis in ius-
culo viperarum maceretur, & postea si-
mul cum carne tundatur, tales trochisci
difficiliter exsiccantur, & sunt in causa,
ut postea caro putrescat, & panis fiat
acidus.

Formati ita trochisci, dicti
antiqui, ut & adhuc hodiè moderni,
summam adhibent curam in ijs pro-
bè exsiccandis, eos subindè verten-
do, mox in unum, mox in alterum
latus: idque in loco à ventis & pluvijs
tuto ac securo: ut juxta nonnullos
spectent, vel juxta alios, meridiona-
lem, vel juxta alios, meridiona-
lem, quam Sol maxima diei parte collu-
strat, sed singulari adhibita cautione,
ne Solis radij feriant dictos trochis-
cos. Sol namque ut Avicenna scri-
bit, destruit & spoliat eos virtute appropria-
ta carnibus viperarum, opposita ve-
nenis, qua sunt exmorsione, & venenis
bibitis.

Hæc sunt omnia illa, tam anti-
quorum, quam modernorum my-
steria, quæ tanquam notatu dignissi-
ma circa horum trochiscorum com-
positionem tradiderunt, quos præci-
puum hujus magnæ antidoti, hujus,
inquam, magnæ Theriacæ aded ab om-
nibus hætenus commendatæ &
celebratæ fundamentum esse dixi-
mus.

Cogor equidem fateri, me non
fatis admirari posse, quod ij, qui hæ-
tenus in Theriaca hac utuntur, cor-
rigenda operam & laborem impen-
derunt, errores & defectus istos non
deprehenderint in enarratis viperarum
trochiscis: in quorum tamen
correctione (tanquam in re maximi
momenti) omnes potius ingenij ner-
vos, necessario intendere debuissent,
quam alijs se quæstiunculis de cinna-
momo veto, de opobalsamo, de chal-
citide, & similibus hujus antidoti in-
gredientibus, involuisse.

Hic enim est præcipuus rei sta-
tus, de quo in posterum nobis agen-
dum erit: ut hoc fundamento, quod
imminentem minatur ruinam, resta-
bilito, pristinus medicamenti splen-
dor ac virtus, quæ multum defece-
runt, minusque antiquorum elogijs
respondent, postliminio revocentur.
Quod propoliturum ad publicum cõ-
modum juvandum solummodo diri-
gitur, ut nuper ante professi sumus, ne
quis nobis inanis gloriæ, aut temeri-
tatis labem impingat.

Solæ viperæ magnæ hujus anti-
doti basis sunt, sicut communis fert
opinio, omnium calculo compro-
bata.

Circa has viperas, veteres nihil
aliud meditabantur, quàm ut inde
conficerent trochiscos, ea qua dixi-
mus methodo: qui in hoc magno ar-
cano fundamèti seu basis obtinebant
locum, sicut aliquoties jam à nobis
fatis abundè dictum est.

De his tres movimus quæstiones,
quas

quas iam in publicum commodum, ea qua possumus diligentia & fide, solvemus & eventulabimus.

Prima est, num lex sit quadam Lesbia, qua inevitabili necessitate nos adstringat huic vulgari trochiscorum præparationi.

Secunda, an nil addendum, nil detrahendum, aut immutandum sit in hodierna trochiscorum illorum præparatione: num verò in meliorem statum corrigi, & reformari possint.

Tertia, num salva antiquitatis auctoritate, dicta vipera debeant, aut possint in præstantiores alias remedium formularum, velut in essentias, balsama, confectio- nes & sales præparari: qua sua vi & energia communes illos trochiscos de vipera, in omnibus illis curativis scopis, quibus alias appropriati perhibentur, longe latè- que superent. Illis dubiis ut supra, exactè & fideliter discussis, spes nobis certa & indubitata arridet, omnibus aperiendâ viam, non ad unam tantummodo, sed ad varias & diversa Theriacarum genera componendas, quarum effectus admirandi admodum, cum optatissimo successu sese prodant, adversus omnis generis venena, vel in corporibus nostris nata, vel exhibitâ & assumpta, vel ab animalium venenatorum idibus ac moribus in nobis exci- tata.

Ad primæ questionis solutio- nem quot attinet, absurdum est, existi- mare, nobis, in compositione the- riacæ, necessatio confugiendum esse ad consuetam & vulgarem hujusmo- di trochiscorum præparationem;

quasi verò viperæ in nullum alium remedium usum aptandæ sint, ne- que vim & efficaciam suam aliter exerere possint, quam si in trochis- cos redigantur. Cum tamen res longè fecusse habeat, vel ipso Galeno teste, qui simpl. 11. & libr. de antid. memo- rabilem refert historiam de duobus leprosis, quos ipsemet opera vipera- rum, non in trochiscos redactarum, sed vino impositarum, pristinæ vale- tudini restitutos fuisse, testis occula- tus. Cum enim dictis leprosis, vi- tam miseram & ærumnosam diu a- gentibus, ex commiseratione, ad mortem ipsis accelerandam, vinum, in quo vipera casu immersa & mor- tua fuerat, bibendum offerretur: ac- cidit contra, ut hausto potu oblato, non tantum cutem ulcero sam, squa- mosam, & fetidam, cum sana & flo- rida permutarent, sed integram insu- per, pe. factamque inde sanitatem re- cuperarent.

Curatio hæc, quæ à Galeno cita- tur, mirabilis admodum, & brevissi- mo temporis spacio absoluta, solis viperis vino immersis, & emorenis, accepta ferenda est: quod vinum veri menstrui & vehiculi vicem gere- bat, ad eliciendam ex vipera alex- iterij vim & virtutem. Nec re- fert, utrum ipsæ integro manserint corpore, quia virtus illarum præci- pua vino fuit communicata, ex- cius potu usque, commemorati leprosi à lepra, quæ nullis alijs, ce- dit remedijs, perfectè liberati re- manserunt. Ex quo manifestè e- vincitur, vipers nihilominus poten- ter

Historia
de duobus
leprosis
per vipe-
rarum
restituta.

ter suos demonstrare effectus: licet neque coctæ, neque in trochiscos sint redactæ: hincque facile concluditur, legem de iisdem parandis non esse perpetuo necessariam quandoquidem insignis eorundem virtus & alexiterium alijs modis ostentatur.

Antiquitati porro, illiusque sequacibus, ut enarratam carnem viperinam in trochiscos effingerent, causa fuit major (ni fallor) difficultas olim, quam hodie, colligendi ejusmodi animalia. Vnde hoc remedium, in magna copia, ad aliquot annos reservandum præparare voluerunt, ne toties reperere cogerentur ejusdem præparationem. Hinc Galenus summam requirebat industriam in ijs rectè præparandis & exsiccandis, ut integris valentibusque viribus adservari possent ad duos vel tres annos. Sic nostro quoque seculo accidisse legimus, ut loco viperarum, quæ ob inopiam ægrè tum haberi poterant, usurparentur radices tormentillæ & dictamni. Ante paucos annos, inquit *Barcolom. Maranta*, vix cognoscebantur viperæ, colligique poterant: *propterea majores nostri barbaros Medicos secuti, pro illa sumebant tormentillam & dictamnium.* Nunc autem adhibito rectæ rationis judicio, perpendite quæso, quam egregia & præstans ista foret theriaca, & quam aptè hoc ipsi nomen conveniret.

De secunda quæstione sciendum est, vulgarem illam parandi methodum multa opus habere correctio-

ne: aliasque insuper formulas, multo præstantiores & utiliores, quam vulgaris est, posse dari. Quod perspicuè admodum declarabimus omnibus ijs qui remota crassa & nubilosa ignorantia cataracta, rem mentis oculis acutius intuentur: quique ingenio minus stupido, præ nimio contradicendi studio, antiquis suis somnijs, medicis propugnandis non inhærent: quod vitium hodiè ad eod commune est, ut multi, qui hætenus in cineribus & umbra consenuerunt, eo contaminati videantur. Sed missis verbis, ad rem ipsam accedamus.

Ostensum est supra, præparationem trochiscorum viperinorum consistere in recta carniū illarum coctione, quæ fit cum aqua communi, addito paucō anetho & sale donec os spinæ promptè avellatur à carne: per quam coctionem virtus illarum prima & substantifica, penitus, ni fallor, cum jusculo confunditur, carnisque vix dimidia pars vel tantillum solummodò restat. Interim tamen non nisi caro sumitur ad trochiscorum illorum compositionem. Cum cocta fuerit, inquit *Paulus*, ollam ab igne depones, & carnes diligenter à spinis exemptas per se contundes nulla jusculi addita parte. Sunt quidam, ut diximus, qui de eodem parum addunt, quod tamen nullius momenti æstimandum. Nam posita ejus additione, necessariò quoque panis quantitas ad trochiscos efformandos, augenda erit, & sic imminuetur trochiscorum virtus,

tus, manebuntque illi nihilominus corruptioni & aciditati contrahendæ multo magis obnoxii, quam si ex sola carne sine iulculo confecti essent, ut id jam supra autoritate antiquissimorum Medicorum comprobavimus.

Dic, amabo, quale nam præservativum, conservativum, aut alexiterium erit id, quod seipsum à corruptione præservare nequeat? Ad condiendum cadaver, & ad id præservandum à vermibus & facili corruptione, nonne adhibentur sal, aloë, myrrha, & similia, quæ balsamica virtute prædita, sibi ipsis ad diurnam conservationem inserviunt, nec facile corumpuntur? At trochisci viperæ, nisi alterna & frequens illa, de uno latere in alterum, accederet versio, & desiccatio, momentaneam facile incurrerent alterationem, & destructionem: vel post ipsam etiam opobalsami inunctionem, quod ipsis pro solemnique quasi corollario, ad diurnam conservationem additur. Hoc confirmat Aetius hæc verba scribens: postquam vero sicciore fuerint facti, eos opobalsamo optime oblinito, & in vitreo vase asservato: ac quicquid pulverulenti, & albi ex eis per situm productum est, post dies aliquot, linteo extergito: perforantur enim si id ipsum eis diutius adhaereat.

Ad tertiam. Vides ergo, quam imperfecta mutilaque sit trochiscorum viperarum præparatio: cuius correctionem tribus modis aggrediemur, in quibus singulis liquido patebit, virtutem & proprietatem viperarum integram conservari, imò

Tomus II.

& accrescere augerique cum in vulgari illa compositione potius immi nuatur & dissipetur, ut paulo ante dictum.

Non ideo tamen confuse, sed ^{Triplex} distincto quodam ordine, ^{tres enume-} ^{correctio} ^{viperarum} ratas correctiones, & reformationes proponamus: primam appellare libet confectionem viperinam aromaticam: Alteram confectionem viperinam saccharinam: tertiam confectionem viperinam juniperinam. Ex quibus confectionibus tribus, tria quoque, si ita videbitur, trochiscorum genera formari poterunt, iisdem servatis nominibus: singulorum autem præparationis & compositionis formulæ, horum nominum rationem, plus satis indicabunt.

2. Confectio viperina aromatica.

℞. Carnem de quatuor viperis recens captis, gregaria via preparatam, hoc est, capitibus, caudis, & visceribus internis abiectis, optime lotam cum vino, & in frustra incisam: hanc indes in matrarium vitreum capax, superaffundendo aqua cinnamomi excellentis, & vini canaria, vel hydromelitis vinosi ana unc. 5. vel 6. tantum, quantum ad irrigandam solummodo dictam carnem sufficiet: his adde

Cinnamomi

Garyophyllorum

Macis

Piperis nigri

Zingiberis

Cubebe

Cardamomi ana unc. sem.

Summit. Anethi

℞ iiii

℞ i

Hyssopi

Thymi ana p. 1.

Salis communis p. sem.

Elect. de gemmis

Pulveris aromatici rosati

Diambra ana drach. 1.

Dein vase clauso, ut nihil expirare possit, pone in Baln. Mar. ad bulliendum & omnia decoque ad ignem luculentissimum per 7. vel 8. horarum spacium, aut donec viperarum carnes in liquorem redacta videantur: Aperto vase, omnia effundantur in patinam argenteam, aut terreū vitreatum vas & mundum, ac inde separatis omnibus ossibus, colentur & exprimantur omnia perquam optime, quæ cum in sulo sive liquore ferè omnia per sedaceum transmittuntur: Et hoc modò habebis essentiam, seu integram ac substantificam viperarum virtutem: quæ odoris erat fragrantissimi, utpote virtutib. rerū aromaticarū imprægnata, quæ balsami sive opobalsami (ab antiquis additi) locum tenent. Materia excipiat in alembico apto & spaciæ suo capitello & recipiente, ut ad ignem baln. vaporosi exquisitè separatur omnis liquor, quem seorsim servabis, & erit summum alexiterium, & aqua theriacalis præstantissima: in fundo remanebit gelatina preciosissima, in forma essentia sive extracti viperarum, & in consistencia inter molle, & durum media: quæ jam, vel nulla accedente alia præparatione, usui apta erit. Hæc statim cum ceteris theriacæ ingredientibus, ut paulò post dicturi sumus, permisceatur: vel etiam (ne omnino communem præparandi formulam fasti-

dire videamur) inde formabuntur trochisci, addendo tantum quintam partem amyli probè pulverizati. Et siccando dictos trochiscos ad ignem lentum hypocausti, sic trochiscos habebis excellentissimos, qui viperarum virtutem substantificam in se perfecte continebunt, & longissimo tempore, si opus sit, ad servabuntur: siquidem spiritum aromaticum balsamicorum viribus & armis induti sunt, locoque communis theriacæ, usurpabuntur. Imò usus illorum erit quoque ad alias novas theriacarum formulas fabricandas, prout mali, quod expugnandum est, natura & conditio postulaverit. Nunquam errabit quicumque in præparatione ejus generis remedijs, hoc tam præclaro & certo innitetur fundamento: quemadmodum & hæc viperarum præparatio, quam modò docuimus, revera super eodem extracta est: In hæc enim, nec non in aliis carniarum harum veris ac legitimis præparationibus, præcipua ac prima hujus magni alexiterii basis existit.

Si loco aquæ cinnamomi, vini canariæ, sive hydromelitis vinosi, ad enarratum carniarum viperarum collectionem accipies elixir magnum vitæ, à nobis cap. de aquis descriptum, adhuc longè efficacius & præstantius reddes alexiterium, ita ut opus non sit addere aromata materialia, eo quod dictum elixir satis ditatum sit ipsorum essentia: imò & omnibus aliis alexitericis & bezoardicis rebus, veluti ex ejusdem compositionis formula clarè constabit.

3. Con-

3. *Confectio viperina saccharina.*

Accipe carnem de quatuor viperis, frustratim incisam ut supra: hanc impone patina magna argentea, superaffundendo aquam vitæ fortissimam, & perfectè dephlegmatam, ut supernatet quatuor, aut quinque digitos: admoto igne cum charta accensa, aqua vitæ flammam concipiet, sicque ardeno viperæ coquet: affunde deinceps novam aquam vitæ, quoties priorem flamma absumptam perspexeris: affusio verò hæc fiat per ampullam superius oclusam, cum collo perquam angusto: alias hæc aqua vitæ, ignis flamma apprehensa ardere incipiet. Hæc collectio continuanda est, donec carnes illæ sufficienter coctæ appareant aqua vitæ quantitas pro unius aurei precio, huic viperarum decoctioni saturerit: Tandem fac, ut tota aquæ vitæ substantia inardescat, & consumatur, ceu in ea, quæ optima nota est, probeque relictificata, accidere solet. Si quid incombustibile super sit liquoris, is viperarum adscribendus est carni, quam (separatis spinæ ossibus) tundas in mortario marmareo, admiscendo sensim proprium liquorem, donec huius opera redigatur in pulvem tenuem, & fiat apta, ut per cribrum simul transmitti queat: eamque postea ad ignem lentum reduces in extractum.

Hæc caro ita præparata, omnique sua substantifica virtute dotata, jam idonea est, ut recipiatur in thetiacæ compositionem neque opus est, eam prius transformare in trochiscos, aut aliud quid addere. Sin

verò libeat fortè trochiscos inde effingere, qui longiori temporis spacio citra corruptionis metum adservandi sint, eos parabis cum duabus drachmis gummi diatragacanthi, in mucilaginem redacti cum sufficiente quantitate aquæ cinnamomi: mucilagini dictæ adijcies carnis hujus ita præparatæ unc. 4. & unc. 2. vel tres sacchari candi pulverizati: omnibus simul mixtis, confice inde trochiscos sive tabellas, quæ ad lentum calorem exsiccata diutissimè adservati poterunt. Commiscebis etiam cum dicta massa ante trochiscorum confectioem, oleorum nucis muscatæ & garyophyllorum ana scrup. j. sem. sive singulorum guttas 30.

4. *Confectio viperina in niperina.*

Tertia præparatio carniū viperarum, quæ sit nulla proflus virium abolitione, sed potius earundem conservatioe & augmentatione, se habet eo, qui sequitur, modo.

Commemorata caro viperina sufficienter imbibatur spiritu salis balsamici, & rerum omnium conservatoris: idque vel materiali & crasso tantum modo, carnem dictam sale aspergendo marino, ut vulgò solet: vel formaliter & philosophicè eandem imbibendo vero illo nitro sulphureo, sive spiritu acido solis philosophici cognito: quæ ultima methodus omnium præstantissima, priori illi longè præferenda.

Hæc caro, summo & principali naturæ balsamo sic condita, apposite locetur in cribrum ex serico factum,

Nanna 2 Etum,

etum, & quodam instrumento, sive ex ferro albo, sive ex ligno, sive panno cerato inclusum, ita ut facta suffumigatione, per prædictum cribrum penetrare possit fumus, sitque idem cribrum undiquaque probe munitum, ad prohibendam vel quantulamcunque evaporationem, & ad fumum transversum id ferientem excipiendum: Hoc autem suffumentum ita parato:

Recip. Bacc. iuniperi lib. 1. sem.

Bacc. Lauri unc. 4.

Myrrhe unc. 2.

Garyophyllorum unc. 1.

Granorum alkermes

Succini aut Karabes

Benicini ana unc. sem.

Omnibus crasso modo conquassatis, & ignitis carbonibus injectis, fiat suffitus, in loco conveniente, & carnibus ter vel quater in die suffumigandis apto: ipsumque continua ad quatuor, vel quinque dies, donec suffumigationis perfectionem odor approbaverit.

Quo facto, carnes prædictas, inter duas ollulas terreas vitreatas, exquisitissime lutatas, ne quid expiret, inclusas mitte in furnum, quo recens exempta sint panificia, aut qui simili moderato regatur calore: ibique sine continenter stare, donec tota harum carniū substantia, simul cum ossiculis suis, in pulverem redigi possit tenuissimum & subtilissimum, qui substantificam carnium virtute nequaquam spoliatus erit, ut in communi decoctione usu venire solet, sed multo augetior & potentior evadet, spiri-

tuum balsamicorum, salis & prædicti suffitus ingredientium accessione.

Hic preciosissimus pulvis, ex hoc venenatissimo animali eductus, superat quævis alia alexiteria & alexipharmaca, sive eo utaris ad compositionem Theriacæ, citra trochiscorum confectionem cum pane, cujus usus nullius est precij (hic enim pulvis potest perpetuo conservari) sive exhibeas eundem contra omnis generis venena, vel in nobis progenita, vel ex quodam ictu aut morfu animalis, vel secus excitata: sive per se ad scrup. j. potrigas: sive inde varia alexipharmaca, quorum is præcipuum & primum fundamentum semper erit, componere velis.

Sed quæras, *cur de re mihi in experta audeam tam silenter & audaciter verba facere?* Respondeo, quod propositum nostrum triplici nitatur fundamento, ratione videlicet, experientia, & autoritate.

Suprà audivistis rationem, cur viperæ & serpentes non tantum in proprijs, sed & in aliorum exuvijs detrahendis renovandisque, vim atque virtutem suam exerceant, qua de causa pro tam insignibus ac præclaris alexipharmacis hæcenus usurpati fuerunt.

Si igitur trochisci communes ex carnibus viperarum parati, virtuteque sua substantifica per coctionem illam terè orbat, nihilominus adhuc eximios produunt effectus: non possum mihi non persuadere, quin eorundem effectus, beneficio nostræ

præpa-

præparationis, quæ viribus & propeietatibus istis non solum conservandis, sed & augendis, maximè incumbit, longè præstantiores nobilioresque sint futuri.

Potè, ut id confirmemus experientia, eam cognovit illustrissimus ille, ac verè Princeps Anhaltinus, Dom. meus clementissimus, cui hoc dictum est opus, cujus verba tam dignam amplamque merentur fidem, ut nefas sit, ea in dubium revocare, qui ex solo serpente communi, colubro dicta, pulverem eduxit sine alterius rei additione, si neq; magno apparatu solemnè aut laborioso, contra omnia venena, vel nocentissima & lethifera: certa que & incredibilia hujus experimenta fecit, ac vidit. Horum insuper fidem confirmavit (vel præsentibus ipsis DD Laurentio & Lormio illo primario Regis Medico, hoc verò Reginae, ambobus viris excellentissimis & clarissimis sæculi nostri luminibus) illustrissimus Dux de Boullon, heros fortissimus, ac unus è præcipuis Franciæ nostræ Ducibus: qui se audivisse aiebat ex illustri ac generoso. Comite D. Oth. de Solms in rei veritate ita se habere omnia, quæ modò de hoc serpentum pulvere diximus. Idem Comes pulveris hujus conficiendi artificium tanquam maximum & incomparabile secretum impertivit prædicto Duci de Boullon, indeque magnam ab eo gratiam se in futurum speravit.

Quod si serpens, uti supra enodavimus, singulis annis, non secus

ac viperæ, exuvias deponens, tot tantisque polleat virtutibus: minimum erit dubium, quin iisdem, vel etiam præstantioribus viperæ sint præditæ: de quarum admirandis effectibus, omnem antiquitatem hæcenus mirascripsisse, palam constat.

Superest, ut adducta veterum autoritate, eximium nostrarum confectionum viperinarum splendorem, & præstantiâ stabiliamus; ostendamusque, quantum illæ conveniant, cum antiquorum formulis, qui non perpetuò trochiscorum, ut supra, præparatorum, sed jusculorum etiam, salium & pulverum viperinarum usum interdum admiserunt: ut in sequentibus amplius declarabitur.

Mirabile (inquit Aëcius ex Ar-^{Tetr. 4.} ^{serm. 11.} ^{cap. 129.} chigene) Elephantiasis remedium viperarum usus existit. Eas vero hoc modo apparatus edere oportet: primum quidem amputato capite & cauda, & detracta pelle, exemptisque interioribus visceribus omnibus, carnem aqua pura bis aut ter lotam in olla in star anguillarum coquito, aqua quidem sufficiente affusa & oleo modico cum anetho, & porro: post sufficientem deinde cocturam jusculum moderato sale condatur, atque ita egro in sole desidenti exhibetur, capite tamen probè velato.

Si jusculum carniū viperarum simplex, cui ex omnibus cardiacis roborantibus, & bezoardicis simplicibus, non nisi anethum & porrum additur, quodque plus continet sterilis, & rerollacæ aquæ, quam utilis & efficacis essentiæ, nihilominus tantum æstimatum fuit ab antiquis,

Nannn } ut ad-

ut adversus lepram, affectum gravissimum & incurabilem id conducere omnes uno ore affirmant. Quid dicemus de primis duabus nostris confectionibus viperinis, quæ aliud nihil sunt, quam vera quinta essentia, sive extractum totius virtutis substantificæ viperarum?

Cæcus igitur is erit, quisquis non primo statim intuitu videbit, quantum hæc duo inter se distent remedia: mentis insuper caligine, iudicioque depravato laborabit, quicumque pari efficientiæ virtutisque gradu, modo loque eadem metietur. Idem enim esset, ac si vellet iusculum insipidum, quod non nisi puram putam aquam redoleret, æqua nutriendi lance librae cum optimo quodam restaurante, & consummato, aut quadam gelatina delicatissima, & summa nutriendi vi prædita.

Quin etiam video ipsum momentum hic pisce raciturniorem, ad priores duas confectiones meas prorsus obmutescere, easque vel propria victus confessione efficaciores & excellentiores iudicare, quam simplex eiusmodi iusculum crasso modo, iuxta Aetii descriptionem, coctum.

Contra vero nonnullos, dispicio in sulso risu ludibrioque excipere tertiam meam confectionem, iuniperinam appellatam, quasi ea nihil aliud sit, quam caro viperarum salita, infumata, exsiccata, & velut calcinata, & in pulverem vel cineres redacta, idque vi ignis, qui res humore suo primogenio spoliatur, & sic omnem agendi potentiam ac facultatem in ipsis eor-

rumpat aut aboleat. Quibus obiectio: nibus, nec non aliis similibus alibi iam copiose à nobis fuit satisfactum.

Sed ut, omisiss longis ambagibus, intra præparationis viperarum tancellos nos contineamus, ipsis interim respondeamus, & ad confirmationem illorum, quæ diximus, tam autoritates, quam exempla ab antiquis, qui iidem remedium præparationibus usi sunt, sumpta, in medium proferamus. De quorum utrorumque præstantia & utilitate, ipsi met judicium ferre poterunt.

5. *Sales viperarum seu theriacales.*

Antiqui usurpabant viperæ sales, qui Dioscoridis tempore iam in usu erant, ut per ea, quæ lib. 2. cap. scripsit, demonstravimus.

Inter Græcos longo tempore post Dioscoridem fuisse admodum de ratione eiusmodi sales præparandi tractat Galenus: & post illum Aegineta lib. 7. de Terr. 4. remed. cap. 11. omnium autem exactissimi me de iisdem scribit Aetius. form. 1. cap. 97.

In pauca verba contraham modum, quem tradunt, sales eiusmodi præparandi: qui tot fetè recipiunt ingredientia, ac ipsamet theriaca.

Accipiebant autem quatuor vipersalium ras, recens captas, hoc est, reservatas Theriaca tantum ad unum, vel ad summum duos dies, quas vivas imponebant olla magna munda, ac ex optima terra siccata: super has in momento iniiciebant salis ammoniaci, aut salis albi communis lib. 20. hancque primam perficiebant operationem tempore matutino, quo dicta vipersa tar-

ra tar-

ra tardiores esse solent ad motum : Dein viperis hoc salis pondere oppressis , adijcebant pastillos , quos parabant ex sequentibus in magna dosi , hoc est , aliquot librarum pondus : Sunt autem ea ,

Gentiana
Aristolochia rotunda
Centaurium minus
Cardamomum
Marrubium
Scordium
Apium
Chamaedrys
Semen ruta domestica.

Et addito melle ex eis quinque vel sex pastillos concinnabant , & unâ cum sale superinjiciebant : his insuper addebant quinque scillas prægrandes recenter in minuta frustula dissectas : & post enumeratos pastillos & scillas , adhuc superindebant salis communis albilis . 20. Quo facto ollam optimè occludebant operculo , in quo tria erant spiracula , eamque forinsecus probè undique lutatam , ut ignem fortius sustinere possent furno imponebant : & succenso igne materiam gradatim fovebant , tandemque flammis vehementissimè urgebant . Fumus qui multus caliginosus & turbatus primum per spiracula operculi exibat , signum ipsis erat , quod ignis jam ageretur in viperas : & tunc summa diligentia cavebant , ne ab eodem , quem venenatum judicabant , inficerentur . Tandem cum observassent , per eadem operculi foramina , flammam lucidam & claram exire ; perfectæ viperarum ustionis indicium au-

gurabantur . Hoc peracto , igneque paulatim extincto , vaseque per 24. horas refrigerato , materiam illam in cineres redactam , & tenuissimè tritam per cribrum transmittiebant , de novo addendo .

Semen ruta
Grana Juniperi
Sem. fœniculi
Coriandrum
Mentham
Piper longum etiam in magna copia.

Et similia alia simplicia , quorum plurima pars ingreditur Theriacæ compositionem : Omnibus probè invicem mixtis & cribratis , fiebat pulvis , vel potius cinis , aut sal , & tunc eum nominabant , salem theriacalem : nec certè immeritò : salis enim ammoniaci , vel salis communis quadraginta addebant libras , ut ex descriptione illa videre licet .

En totum salium theriacalium mysterium antiquorum , in quibus tamen parandis Galenus peculiare sibi reservabat secretum : viperas enim vivas non exurebat (fortassis ex metu , ne inde malignum quendam vaporem attraheret) sed pastillos ex eis factos quales theriaca excipit , cum reliquis , quæ calcinati debebant , admiscebat .

Ego verò , inquit Galenus , bestias ipsas non exuro , sed pastillos ex ipsis , quorum confectionem in theriaca docui , reliquis , quæ cum bestis uruntur admisceo , & semel exuro , quo eam , quam in se habent , amaritudinem , per exustionem abijciant ; tan-

tam autem pastillorum mensuram adicio, quantum coniectura assequi possum, quatuor numero viperas excipere, & sane sales verè optimi evaserunt, utpote, qui neque exustione cinerum retulerint saporem, neque nigrum colorem, & ob qualitatem usui gratissimi fuerint facti & assecuti efficaciorum virtutem & prastantiam.

His verbis ultimis manifestè Galenus probat, calcinationis beneficio viperarum trochiscos & gustu gratiores, & efficacia prastantiores fieri, ut opinionem illorum qui incognita causa adeo acriter impugnant calcinationem & innatam rei temperiem, ac proprietatem eadem corrumpi, obstinatè nimis contendunt, funditus evertat. Sed videamus, quæso circa hanc tractationem de viperarum sale ac calcinatione, quam apertè quorundam censorum opinioni Aetius non solum advesetur, sed eandem etiam tanquam frivolum expungendam prorsus repudiandamque censeat: dum capite de salibus the-

Aet. tetr. 4. serm. 1. 4. 97.
viacalibus hac verba scribit. Quanquam sunt, qui eorum auxiliarem potentiam penitus negent, per exustionem dissipari affirmantes ferarum facultatem: Ego vero dicere ausim (Addit Aetius) eandem quidem potèriam cum theriaca sales non habere, non tamen eorum vim per ignem perire, cum multa sint quæ per ignis familiaritatem meliora reddita conspiciuntur, velut est aurum, calx & similia. Vipera enim integra usta, intensiorem & malignam vim per exustionem deponunt: temperamentum vero auxiliare & symptomaticum ab igne sumunt.

Aetius igitur hæc sua sententia de calcinatione & salibus theriacalibus prolata, confirmat confectionem meam viperinam juniperinam, in qua viperas calcino, & in pulverem redigo, qui deinde pulvis sive cinis à me ægris præbetur pro summo alexiterio, non secus ac sales theriacales, qui à veteribus ad eundem usum, exhibebantur.

Sed consideret, amabo, æquus lector, & accuratori paulò mentis agitatione secum pervolvat differentiam inter utramque viperarum præparationem: inter utrisque ingredientium mixtionem: compositionis progressum, ignis gradus, & quasunque alias operationum circumstantias. Probè inquam, & diligenter consideret hæc omnia benevolus lector, & sano incorruptoque prolato iudicio tandem decernat: utra sit præstantior, & utilior, antiquorumne, an vero nostræ? At, ut totum penitus intelligatur, omnia minutius examinentur.

Antiqui accipiebant numero quatuor viperas vivas, abjectis neque capite neque cauda (in quibus tamen partibus latere ajunt venenatam illarum vim maximam) nos non tantum has partes, sed cutem & viscera interna insuper discernimus: reliqua in frustula discindimus: cum vino exquisitè lavamus, quæ præparatione prima (quæ non multum abest à trochiscorum de viperis confectione) nos horrida & inconvenienti illa bestiarum vivarum exustione superfedemus, nec in periculo illo, quod ab ipsarum venenata

nenata infectione erat timendum, versamur, sicut veteres, qui cogebantur obturare narces, & sibi à melignis vaporibus, qui inter calcinandum exhalabant, & venenata sua qualitate infectionis periculum minabantur præcavere: veluti ipsimet suis scriptis palam profitentur.

Ad quatuor numero vyperas antiqui adjiciebant salis ammoniaci, aut salis marini albi & præparati libras quadraginta. Monstruosa hæc salis quantitas & additio, ad tam exiguum vyperarum numerum, quæ ad summum ad tres vel quatuor uncias tantum cineris aut salis viperini reducuntur (in quo tamen sale omnis fundamenti cardo vertitur) hæc immensa, inquam, salis communis quantitas, quæ non nisi confusam & ineptam misturam redolet, me cogit ut antequam ad instituti examinis calcem perveniam, confestim nunc & clarè ostendam, huius mixtionis atque compositionis modum ad eò mancum ac inutilum esse, ut in eo vix ulla methodus, mensura, ac ratio appareat,

6. Pulvis alexipharm.

Nos contra vyperas condimus spiritum salis: aut tanta salis quantitate easdem aspergimus, quantam ipsamet ad condituram suam & conservationem capere possunt: Et loco gentiana, aristolochia, centaurij, cardamomi, ruta, & aliorum simplicium, in magna dosi addendum, & cum viperis simul incinerandum, nec non eorum, quæ neque incinerata; neque calcinata in magna insuper dosi adduntur: veluti sunt bacca lauri,

Tom. II.

piper, zingiber, &c. Loco horum omnium, inquam, quæ ob materialem nimis & crassam suam substantiam, & efficaciam perquam exiguam, nulli alteri usui esse possunt, quam ut paucissimi huius cineris, è quatuor tantum viperiseducti, vim & virtutem obtundant & reprimant: nos eas infumamus, & condimus solo spiritu quorundam simplicium balsamica virtute abundantium, & ita non solum in suo statu conservamus pristinam illarum vyperarum virtutem, sed illam insuper hoc spiritali ac formalitificio, non verò crassa quadam, corporali & materiali mixtura, augemus.

Quod ad ignis gradus attinet, illi peccant in excessu, partesque mercuriales & sulphureas, ignis violentia dissipant, ita ut sub magna cinerum confusa mole, paucissima tantum salis quantitas, in quo tamen præcipua agendi vis & facultas, inest remaneat. Ego verò contra adhibeo ignem lentissimum, qui activa illa substantia illæsa, humorem tantum passivum, excrementitium & corruptibilem exsiccat & consumit, adeo ut viperæ hac ratione in pulverem redactæ, integris valentibusque viribus, diutius ac rectius conservari queant.

Proprietates salium theriacalium secundum Antiquos.

Videamus interim quam insignes & admirandas virtutes antiqui enumeratis suis salibus theriacalibus, crasso hoc modo præparatis, tribuant,

Ooooo Pro-

Propriè autem, scribit Aëcius: In affectionibus cutis curanda sales tberiacales commendantur, cuius generis sunt leuce, lepra, impetigo, elephantiasis, alphas, scabies, destivium capillorum. Huiusmodi enim cutis vitia confestim delect, & acriarecrementa subter cutem redundantia optimè discutunt.

Suffusiones incipientes, & nondum congelatas egregiè dissolvunt.

Purgationes item lunares propter obturationem aliquam, aut sanguinis concretionem suppressas cient; iidem etiam largum & impetuosum mensium defluxum sistunt.

Quisquis eos sales presumpserit, omnes venenorum, & virus jaculantium bestiarum insidias evincet: neque etiam cum infectus fuerit, & postea statim sales acceperit, periculum incurret.

Præstat & pestilenti constitutione instante, ad auxiliare hoc, & mali depulso-
rum pharmacum confugere. Morborum præterea omnium Medici sales existunt, maximè tamen eorum, qui in renibus existant: lapides enim in eis atterunt, & planè renes marcidos restitunt.

Vertigini, dolori capitis inveterato, morboque comitali, nulla alia consimilis medela exhiberi potest.

Arquato morbo diuturno laborantes, colici, splenitici, hydropici per eos sanantur.

Tabidos item mirificè ad bonam corporis habitudinem reducunt.

Exolutos à languore perfectè reviviscere faciunt: scio namq; (addit Aëcius) plurimos membris resolutos per ipsos sanatos.

Ad podagram maximè incipientem, & ad omnes articulari morbo affectos,

unicum hoc edulium contrarium esse videtur.

Quartanis diuturnis, & atrabilariis affectibus omnibus conducunt.

Enecant omne lumbricorum genus.

In summa, nullus ferè est morbus, quantumvis deploratissimus, qui non edometur his salibus: tot tamq; mirabiles illis adscribuntur effectus: miror quod tam præclari remedii usus, iam quasi memoria hominum deletus & prorsus sepultus evanuerit.

Si præterea scire desideras dosim, ac horam idem remedium exhibendi, quæ saporis suavitate præditum sit: vide, quid subjungat idem Aëcius: Licet autem (inquit) tum in prandio, tum in conæis salibus uti, cum quibuscunque edulis eos accipere valeas, neque ultra ad eorum acceptationem provocare oportet: tanta enim ipsi insuasivitas est, ut magis voluptatis gratia eos confectos, quis dicere possit: Licet igitur usque ad tria cochlearia per diem ex eis sumere, maximè si cibus prius in ventre sit benecoctus. Qui enim eos accipiunt, concoquunt melius, & cibi appetentiores fiunt: stordius etiam corpus habent, & sensus omnes vegetiores.

Huiusmodi insignes & admirandi effectus istorum salium antiquorum, neque à sale marino, vel ammoniaco torrefacto, neque à cineribus aliorum simplicium, ex quibus componuntur, proficisci possunt: restat itaq; ut acceptiferendi sint solis viperarum cineribus. Quod si igitur in tam exigua quantitate, respectu aliorum ingredientium, quæ illam millecuplo ferè exuperant, enarrati cineres

tam

tam eximios nihilominus effectus ostentant: quid de nostro dicemus solo & simplici viperarum pulvere, qui antiquorum sales, millecuplo virtutum dono, longè lateque post se relinquet? Sed dicet aliquis, usum jam comprobatos esse veterum sales, de meo autem simplici pulvere id affirmari non posse. Cui objectioni solum oppono serpentum pulvrem, qui sine alterius rei commixtione tam mirabiles edit effectus adversus maxima cuiuscunque generis venena: neque res caret autoritate, & exemplis. Veteres enim ipsi, in curatione gravissimorum morborum, usi sunt viperis exsiccatis, & in pulverem citra admixtionem alterius rei redactis. *Quidam (scribit Aetius præcit. hb. & ca.) viperas totas extendunt, & siccant, postea ag, terunt, ac eas in potu contra morbum articulare exhibent, &c.*

Hac auctoritatum & exemplorum serie, ut nihil dicam de argumentis & rationibus insuper allatis, plus satis demonstratum esse existimo: confectioem nostram Juniperinam, in formam pulveris redactam, esse maximum & excellentissimum alexiterium, quod virtute sua ceteris omnibus, ipsisque salibus theriacalibus antiquorum, multis præcurrat parafangis: sicut per examen & comparationem, inter utriusque compositionis operationes præcipuas factam, manifestè elucet, Reformabimus etiam paulò post suo loco sales theriacales, ipsosque ex languenti & sterili cinere, in medicamentum efficax & vivificum resuscitabimus, pristinoque

antiquitatis splendori & honori restitutum.

7. Viperarum essentia.

Essentia viperarum cum spiritu terebinthinæ paratur sequenti modo. Mense Junio cape quatuor aut sex vipersas, ex quibus & caudam & caput abjicies, cutem intestinaque detrahes: carnem verò minutim præcisam, in das cucurbitæ vitreæ, per tres aut quatuor dies, ut in calore Balnei vaporosi, vel fimi calidissimi sudorem ipsarum pellas: Cave tamen, ne fumi huius aërem è viperarum exhalatu vitiatum & venenosum inspires. Quo facto superfunde spiritus vini alcoholisati & terebinthinati soluti vi aut ut supernatet 8. digitis, digerantur vase occluso hermetice in Bal. vel fimo calidissimo xij. dierum spatio, donec tota caro viperarum dissolvatur in prædicto menstruo, abjectis facibus sepatetur menstruum in calore Baln. & fiet coagulum, cui denuo affunde spiritum vini Caryophyllatum: fac circulentur in pellicano 10. dierum spatio, & separato menstruo remanebit caro viperarum optimè præparata, ac essentialis cui misce subblandum ignem, olei anethi & cinnamomi an. ℞j. s. essentia croci & margaritarum an. ℞j. cum mucilage gummi tragacanthi, singe pilulas, vel si vis cum pane triticeo arido & trito more veterum pastillos.

Huius medicamenti exhibetur ℞j. ad lepram, pestem, & ad omnes venenatos affectus.

○○○○○ 2 8. Magi

8. *Magisterium bezoardicum animale.*

Fit ex pulverisatis viperis beneficio menstrui sive sulphuris aut ignis naturæ, i. e. spiritu balsamico sulphuris naturæ vegetativo, quo philosophice calcinantur & solvuntur. Hac enim ratione virtus earum alexiteria fumme exaltatur, unde & basis existit Theriacæ cœlestis. Vide suo loco.

9. *Tinctura è Magisterio viperarum.*

Fit. itidem beneficio illius sulphuris bezoard. vegetabilis ad emindig. 3, vel 4, affusi. Sic Tinctura elicitur instar rubini rubicundissima. Vide Theriacam Diatessaron regiam Querc.

Alia Tinctura.

His vero cunctis longè præluet viperarum tinctura: quæ inter cetera opera mirabilia, quæ ex viperis educuntur, facile primum occupat locum: sed longissimo tempore opus est ad eius præparationem.

10. *Pulvis vulnerarius alexipharmacus.*

Ex viperarum cute, aut etiam serpentium spoliis exsiccatis & præparatis secundum artem, pulvis vulneribus serpentum & bestiarum violentarum, appositus multum confert. Item vulseribus cancris & malignis curandis.

CAP. V.

De Cancris.

Crustatorum quæ *μυλκίτης* Græcis dicuntur, sunt quatuor præcipue genera. Unum dicitur *καδύβη*, id est, *locusta*: alterum *γάμμα* vocant, quem *ἀσπίς* Galenus appellat: Tertium *κακίδα*, quem Squillam dicunt, & quartum *Κανερύ* Græci nuncupant. Quorum diversa esse genera doctis satis constat. Astachi, qui Gallis dicuntur *escrevisses*, locustis sunt similes parumque aut nihil differunt, nisi tantum chelarum brachiorumque quorundam varietate. Corpus enim caudamque longam habent, in qua pinnae quinque inveniuntur. At solis cancris corpus est rotundum, ut qui nullam prorsus caudam habeant, quod illis minimi sit usus: quandoquidem proximè ad terram vitam agunt, cavernasque subire solent, neque plurimum natant. Quod qui melius intelligere velit, poterit consulere *Arist. Plin.* & præsertim *Edoard. Wotthorum lib. 10.* de different. animalium: *Matthioli quoque commentaria in Dioscor.* qui omnes docebunt magnum præcipue esse discrimen inter *astacum*, & *cancrum fluyatilem aut marinum*. Sed non ita multum curandum esse de verbis, istaque crustatorum animalium genera ut plurimum inter se confundantur.

Cineres crustatorum illorum animalium, oculorum præsertim, magnam etiam exsiccano habent vim attenuandi & resolvendi fecem illam humo-

humoris melancholici, quam tartarum concretum appellant, adeoque non absurdum est cancrorum oculos calcinatos in quartanis præscribi. Exhibenter etiam feliciter calculo laborantibus & ad omnes pellendas viscerum obstructions conferunt.

Aqua Cancrorum.

Cancræ aut Gammaræ bulliant cum aqua sempervivi maioris in vase duplici accuratè occluso per diem integrum: post destillentur igne subiecto. Aqua ter affundatur capiti mortuo, tum denuo reservetur. Inflammationibus ambustis & carciomatibus multum confert.

C A P. VI.

De Troglotyde.

Troglotides laudatissimum antiquorum medicamentum est, ad tartaream affectionem, cuius meminit P. Aeginet lib. 6. 35. ubi hæc scripta reliquit: *Hic, Troglotydes, totus sale conditus crudusque, frequenter commanducatus, calculos jam creatos per urinam expellit, in posterumque generare prohibet. Quod si integer comburatur, cum pennis, cinis universus per se & cum pipere momento ex mero & melle potus, idem potest efficere.*

C A P. VII.

De cornibus & ossibus cardiacis, Moscho, Zibera, & Castoreo, præparandis.

Ossa vel comburuntur, vel decoquantur cum vehiculis conveni-

entibus, ut ex ipsis tandem elici possit purior essentia cum vini spiritu, quod fiet eadem methodo: qua Cranium humanum, supra præparandum esse jam scripsimus. Igitur sic extracta.

Essentia ex osse cordis cervi.

Homini cor quadam substantia similitudine roborat, & ad cardiacam affectionem, syncopenque imprimis utile est.

In eo differt eius præparatio à superioribus, quod cum alcoholato *Cheledonie spiritu* fiat, tanquam cum proprio menstruo.

Essentia cornu cervi.

Pro illo osse, in eisdem usus cornu cervi substituitur, cuius essentia cum *Hypericis alcoole extracta*, infantibus, lumbricis laborantibus, exhibetur.

Vni cornu.

Cornu Monocerotis, omnium præstantissimum, eodem modo præparabis.

Tuetur cor, & omnem veneni vim obtundit, pestilentibusque morbis confert.

Proprium ipsius menstruum est: alcohol *Melissæ*.

Ebur.

Ebur etiam sic præparatur, cuius vires sunt cordis robur tueri, & conceptionem iuvare.

Moschus & Zibetta.

Ex Moscho, qui languidas partes firmat, & roborat, lithymiamque & vires resolutas sarcit, extrahitur pretiosa quadam essentia cum vini spiritu.

0000 3; tere-

terebinthinato, tanquam cum proprio suo dissolutivo.

Sic ex Zibetta.

Castoreum.

Castorei quoque essentiam extractas eadem ratione, cuius guttula tremoti, convulsioni, & omnibus nervorum vitis, summa cum utilitate exhibetur cum decocto florum Anthos, salvia, & betonicæ. Et foris apponitur in convulsione, præsertim si fiat, non ex inanitione, sed plenitudine, & quando quæ in nervis continentur præter naturam, evacuare oportet.

Cum aqua pulegi, menses movet, partus & secundas elicit: opiumq, alias mortiferum emendat.

C A P. VIII.

De Melle.

Aqua & oleum mellis.

EX melle vitreum alembicum imposito aquam eximiam primum elicies per Bal. Post capiti mortuo, aut fœcibus relictis arenam vel silices calcinatos addes, ne regurgitet materia, quam per retortam vitream pelles, subiiciendo ignem per gradus: ita destillabit oleum pellucidum & flavescens simul cum oleo crasso & impuro. Omnia digerentur per quatuor aut quinque dies: post rursus destillentur per alembicum intra arenam, manabitque oleum purum & rubicundum aquæ suæ supernatans. Hæc aqua acidissima est propè ad instar a-

cei destillati; & plurimum adversus gangrænam conducit. Oleum autem quod instar aquæ vitæ ardet, vires habet admirandas, præsertim si per dies aliquot circuletur cum vini spiritu. Separato enim illo postea, remanet oleum dulce & gratissimi saporis, vulneribus scloperariis & phagedænicis ulceribus, plurimum conducens.

Sal Mellis.

Ex fœcibus quæ remanserint, igne reverbii prius calcinatis, extrahitur sal cum aqua propria, vel communi, solvendo, filtrando, & coagulando: Idque ter. Putridis omnibus ulceribus confert. Hunc salem cum oleo proprio & adurente ex artis præscripto commiscebis, atque inde maiorem, quam dictu fas est, opportunitatem auferes.

Aliud mellis oleum.

℞. Mellis à sua cera nō separati ℔.ij. tartari in pulverem redacti ℔.j. putrescant simul in fimo quindecim dierum spatio, & destillentur per retortam. Emanabit primò aqua candida, tum flavescens. Hanc redde capiti mortuo & putrescant rursus per quindecim dies. Post depelle iterum per retortam, idque ter facito: ac tum oleum mellis præstantissimum consequeris.

C A P.

CAP. IX.

De pinguedinum & axungiarum preparationibus ac oleis.

Pro topicis, ex animalium omnium axungis Chymiatrum olea extrahunt per alembicum æneum (per veficam) igne lentissimo, in quibus maior reperitur vis attenuandi, resolvendi & leniendi, quam in solis axungis non præparatis, quod videlicet subtilium & tenuium partium magis reddantur. Quam sententiam confirmat Gal. I. I. Simpl. cum de Castoreo hæc refert: Porro, inquit, quoniam impense subtilium est partium, ob id plus valet, quam alia, quæ similiter ut ipsum, & calefaciunt & desiccant. Nam addit, quæ tenuium sunt partium medicamenta, in quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiam si partem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent & in altum subeant ad interiora corporum, potissimum si ea densa fuerint, velut nervose partes. Quæ Galeni verba si perpendantur, non existimo fore quenquam, qui non comprobet extractionses & oleorum & essentiarum, quibus nos utimur, illarumque usum in medendo non laudet.

Sic extrahuntur olea ex Axungis.

Hominis	Anguilla,
Taxi,	Capi,
Vrsi,	Gallinae,
Vulpis,	Anseris,

Cervi, Anatæ,
Cati, Vituli,

Porci, & ex omnibus medullis, quæ omnia resolvunt, leniunt, & multis affectibus curandis præfunt.

Ex butyro eodem modo extrahitur oleum valde anodynum ad eodem usum & dolores omnes sedandos. ex lib. elicetur ℥x.

Ceræ oleum ad resolvendum, & attenuandum conducit, scirrhosis, frigidisque omnibus affectibus confert. Debet prius liquari ad ignem, donec nullos amplius crepitus emittat, antequam valis imponatur.

Si ad singulas ℔b. addideris salisuginis terræ prius exsiccatae ℔b. ℔. extrahes prima vice oleum, candidum aquæ supernatans.

CAP. X.

De variis animalium partibus.

EX variis etiam diversorum animalium partibus, varia desumuntur utiliaque remedia: Quæ minimis egent præparationibus, sed quæ tamen in officinis reservari debent, propter summam quam obtinent in medendo facultatem. Nam cancerorum fluviatilium calcinatorum ad albedinem cinis, adversus morsum canis rabidi laudatur.

Cancerorum etiam oculi, calcinati in reverberio, exhibentur feliciter calculis.

calculo laborantibus: & ad omnes pellendas viscerum obstructions conferunt: quod in Aubertum jam supra ostendimus.

Vermium terrestrium aqua distillata confert ad hydropem, & ad infantulorum vermes necandos: apposti etiam vivi profunt panaritio. Theo.

Item aqua stercoreis bubuli mense Maio collecti Hydropicis etiam prodest, & ad curanda cancrofa ulcera.

Vermium millepedum pulvis, ad effectus oculorum.

Vrina quoque Cati distillata, ad surditatem.

Ossa, maximè Lupi exsiccata & in pulverem redacta, ad morbum intercostalem, ad ictus & puncturas.

Hyrundinum aqua epilepticis.

Aqua spermatis Ranarum, ad repellendum & sistendum sanguinis omne profluvium, & faciei ruborem.

Coagulum Leporis, cum hydro-melite porum, ad comitalem morbum.

Ossa quædam parvula, quæ inveniuntur, in prioribus leporis pedibus, ad yrinas potenter movèdas profunt, si pulvis illorum cum vino albo exhibeatur.

Os sepia ad eundem affectum feliciter præscribitur.

Pulvis jecoris Ranarum exsicca-

tus, in accessione febrium, præsertim quartanarum, rectè assumitur.

Nec præmittam inter cætera remedium specificum & experientia sæpius comprobatum, ad calculum renum, quod paratur hoc modo: Mense Martio lapilli quidam in bovis ventriculo inveniuntur, qui si assumantur cum vino albo, calculum solvunt. Mense etiam Maio in vesica fellis tauri lapillus reperitur, qui si vino imponatur, colorem croceum mutato paululum sapore, contrahit. De hoc vino quotidie recenti affuso, singulis diebus ægri bibant, donec lapis vino impositus omninò consumptus sit. Hac ratione calculum comminui, & tandem consumi experientia multis constat.

Plura alia ex partibus animalium parantur remedia, quæ nec per se damnari à multis ignaris, nec illorum præparaciones reici debent, quod ipsis incognita sint. Quæ quidem omnia facillimè assèquentur aliquando, si modò ea prima fronte non damnet, quæ non norint: & impossibilia sibi jam ea credant (non capaces rerum tantarum) quæ tamen investigando & sedulam manum operi adhibendo, non sine admiratione, & utilitate ægrotorum non mediocri, certissima & vero Medico digna comprobabunt.

Finis. Pharmaceuticæ specialis seu Spagyricæ.

QVER;

QUERCETANI REDIVIVI
CHIRURGICA, GENERA-
LIOR AC SPECIALIOR.

Ad Lectorem.

Dolendum, Lector benevole, Authoris nostri Chirurgiam, quam ante mortem perfecisse dicitur, interiisse. Ea enim dubio procul chirurgos in multis maximopere sublevasset, agrorumque valetudinem non parum iuvasset. Verum enim verò frustra conquerimur de iis quæ mutare vel emendare nequimus. Fruamur igitur iis, quæ in lucem edita nobis reliquit. Hæc autem etsi chirurgiam integram non constituant; Sunt tamen quæ eandem maximè illustrant. Continent enim præter vulgaria, spagyrica quamplurima, quibus chirurgia veluti gratissimis ornamentis adornatur.

Quercetani Redivivi Chirurgica generalior.

De principalioribus Medicamentis chirurgo necessariis.

Quodnam sit meum consilium, & quis in hoc tractatu scopus, exponendum est: nimirum ut apertè præscribam deinceps non ea quæ jam pervulgata, & (ut vulgò fertur) lippis actoribus nota sunt, ne illos imitari videar, qui farragines & rhapsodias scriptitant: sed viam atque methodum medicamenta arte spagyrica

Tom. II.

præparandi, quæ ad sclopetarios ictus pertinent: quam plerisque Medicis ac Chirurgis ignotam scio. Hocque sincere testari possum, me duabus de causis ad hoc adductum fuisse: nimirum studio provocandi Doctiores, ut si habent meliora, proferant: tum ut generi humano, inservirem: cui (proh dolor) nimium nimiumque his funestissimis & luctuosissimis temporibus isto medicamentorum genere opus est, cum tandiu civilibus ac domesticis bellis cruentetur. Verum ut eorum occurram calumniis, qui clamitant, ista remediorum genera

Ppppp

nera

nera non tantum difficili & longa præparatione indigere, verumetiam tanti pretii esse, ut non faciliè quisvis iis uti possit: de principio proponenda vulgaria & *ivm̄ca* remedia putavi: post ad ea deveniendum, quæ longè pluris facio: ut certe longè aliis præstantiora sunt, quemadmodum ex illorum præparatione cognoscere licebit: quanquam etiam tenuiorum & gregariorum militum rationem habere institui, separatimque alia quæ ditioribus conferent ascribere.

Monendi ergò Chirurgi erunt, ut, cum in castra proficiscuntur, hæc præparata secum afferant, quæ apud Pharmacopœos plerosque reperientur.

Suppurantia.

Vnguentum Basilicum. utrumque.

Vnguentum Macedonicum.

Tetrapharmacum Galeni.

Vnguentum Resumptivum.

Emplastrum de mucilaginis quod dissolvi poterit cum oleo olivarum, si opus sit.

Diachilon simplex & compositum.

Detergentia.

Vnguentum Diapompholygos Nicolai.

Vnguentum viride Andromachi.

Emplastrum divinum solum cum oleo rosato.

Vnguentum Apostolicum Aysennæ.

Vnguentum Ægyptiacum eiusdem.

Sarcotica.

Vnguentum Aureum.

Vnguentum Ceraleos Mesuæ utrumque.

Emplastra de Gratia Dei & de Ianua.

Cicatricem inducentia.

Vnguentum de Minio.

Desiccativum rubrum.

Emplastrum de Cerusa.

Venenum atrabentia & res extraneas.

Vnguentum Fuscum Nicolai.

Ad ambusta.

Vnguenta magistralia Medicorum Florentinorum à V Veckero descripta.

Vnguentum de calce viva.

Repellentia & astringentia.

Vnguentum de bolo commune.

Vnguentum Rosatum Mesuæ.

Vel ad prædictas intentiones componi poterunt medicamenta, quæ non alia egent præparatione, quam vulgari.

Ἐκκυστικά, sive suppurantia.

℞. Butyri recentis & olei olivarum: an. ℥. ij.

Farinæ tritici suo sulfure expurgata ℥. ℔.

Aquæ communis ℥. iiij.

Decoquantur: vel

℞. Foliorum tussilag. & malvarum: an. m. ij.

Coquantur sub cineribus, & cum butyro permisceantur: vel

℞. Suc-

℞. Succiradicum liliorum, coactarū
prius sub cineribus ℥. iij.
Axung. gall. vel anseris, vel porci
℥. ij. cum oleo lini, vel olivarum, vi-
tello ovi, & tantillo cera.
Fiat unguentum.

Detergentia.

℞. Mellis ℥. iij.
Farina fabarum & hordei an. ℥. ij.
Decoquantur cum vino ad con-
sistentiam unguenti: vel

℞. Foliorum plantag. & apii an. m. j.
Rosarum rubrarum. p. ij.
Vini rubri ℥. viij.
Decoquantur ad medias: cola-
tura dissolve.

Sacchari rubri ℥. ij.

Terebint. ℥. j.

Farina lupinorum & orobi an. ℥. j.

Aloes,

Myrrha an. ℥. ℞.

Decoquantur rursus, & addendo
cera: quantitatem suff. reducantur in
formam unguenti: vel

℞. Succiplantag. & agrimonia an. ℥. ij.

Mellis rosati ℥. iij.

Rad. iridis & farina fabarū an. ℥. ℞.

Permisce sub finem terebintina.
℥. j. fiat unguentum.

Sarcotica.

℞. Manna,

Thuris an. ℥. ij.

Farina sœnigraci & orobi an. ℥. j.

Excipiantur melle & oviluteo: vel

℞. Sarcocolla in lacte soluta ℥. iij.

Mastiches,

Olibani an. ℥. j.

Picis liquida & terebintina an. ℥. j.

Misce prounguento.

Ε'σθολωτικα.

℞. Creta alba ℥. ij.

Cineris coru adusti ℥. iij.

Excipiantur oleo rosato: vel

℞. Calcis vive, toties in aqua lota, dū
omni destituatur acrimonia ℥. ij.

Terra Armena ℥. j.

excipiantur myrtillosum oleo.

Ex plumbo usto, stibio usto, cadmia,
pompholyge, parati poterunt etiam me-
dicamenta ad id accommodatissima

Ad venenata vulnera.

℞. Succianagallidis purpurea & cy-
claminis an. ℥. j.

Sulphuris vivi, mixti cum saliva
hominis ℥. ℞. misce: vel

℞. Lithargyri ℥. ij.

Galbani ℥. ℞.

Picis græca & terebintina an. ℥. ij.

Olei quantum suff. vel

℞. Olei ℥. iij.

Sagapeni,

Mumia & succini an. ℥. iij.

Thuris,

Mastiches an. ℥. ij.

Terra sigillata optima & corall.
rubr. an. ℥. j.

Picis ℥. ij.

Cera quod satis sit ad fingendum
unguentum: vel

℞. Cepas duas,

Folior. vincæ pervinca,

Scabiose,

Ricini an. m. j.

Decoquantur sub cineribus. ad-
de theriacæ ℥. ℞. & cum terebinth. fiat
unguentum.

PPPPP 2 Ad

Ad ambusta.

℞. Succicepae sub cineribus cocta ℥. ij.
olei nucum ℥. j. misce: vel

℞. Foliorum hederæ nigrae cum aqua:
plantag. contusorum. m. ij. olei ℔. j. co-
quantur cum ℥. iij. vini. albi ad illius
consumptionem: adde sub finem cera quã-
rum sufficit, ut fiat linimentum.

℞. Lavidi ad flammam liquati, &
succis betæ & ruta excepti ℥. ij.
Cremoris lactis ℥. j.
Mucilag.
Sem. cydoniorum & tragacantha:
an. ℥. ℔. misce.

*Repellentia, & sanguinem co-
hibentia.*

℞. Succifoliorum caprifolii & folio-
rum quercus an. ℥. j.
Rosarum rubr. ℥. j.
Boli Armenæ & sangu. draconis:
an. ℥. ij.
Olei rosati ℥. ij.
Cera quantum sufficit: vel

℞. Pulpa pomorum decoctorum in la-
cte ℥. ij.
Mucilag.
Sem. psyllii & cydoniorum an. ℥. ℔.
Succi bursa pastoris & polygoni:
an. ℥. j.
Acaciae & sanguinis draconis an.
℥. ij.
Terra sigillata ℥. ℔.
Olei myrtilorum ℥. iij.
Cera alba q. suff. ut fiat unguen-
tum.

Porro quæ sequuntur remedia

pharmacopolis nostris non ita ad-
modum ulitata sunt, neque Chirur-
gis nota: vulneribus tamen sclope-
tariis, cæterisque omnibus commo-
dissima, quorum idoneam præpara-
tionem ars Spagirica partim demon-
strat.

Suppurantia.

℞. Rad. althææ & liliorum an. ℥. iij.
Bete cum rad. m. j.
Butyri recentis ℔. ℔.
Lumbricorum vino præparatorum:
℥. iij.
Vitellos ovorum 12.
Medulle vituli & terebinth. an.
℥. v.
Olei olivarum depurati à facibus:
℔. j.

Contusis quæ contundi debent,
acritè omnibus mixtis digerantur in
fimo calido per mentem: post præ-
lo exprimantur, ac igne cinerum co-
quantur ad unguenti consistentiam:
vel

℞. Succis herbarum ruscilag. & oxali-
dis an. ℥. iij.
Caricæ pingues 20.
Thuris ℥. ij.
Resinae laric. ℥. j. ℔.
Axung. anser.
Gall. an. ij.
Butyri recentis ℔. ℔.
Olei visci pomorum compos ℔. j.

Mixtis omnibus decoquantur
in duplici vase, luto sapientia obdu-
cto, per sex horas igne mediocri: cali-
dè percolentur, & rursus solis radiis
exponantur, vel coquantur ad
ido-

idoneam consistentiam. Hæc celeriter pus movent, atque anodyna sunt medicamenta, vulneribusque sclopetariis accommodatissima.

Detergentia.

℞. Succu centaurii & chelidoni ana: ℥ iij.
Mellis ℥ iij.
Florum verbasci p. ij.
Thuris
Myrrha
Mastiches an. ℥ ss.

Olei terebinthina ℥ vj.
Vini albi generosissimi ℔ j.
Putrescant in fimo calido, & coquantur ut supra ad vini & succorum consumptionem, igne cinerum, donec reducantur in formam unguenti, adde pro ℥ j; huius unguenti ℥ j. precipitati mercur. dulc. si maiore detersione opus sit: vel

℞. Visci herbarum sanicula:
Pyrola
Aristoloch.
& vinca pervinca an. ℥ ij.
Terebinthina lota ℥ iij.
Crociveneris ℥ ss.
Balsami tartari ℥ ij.
Sulphuris antimonii ℥ j. ss.
Imponantur igni cinerum, dum unguenti consistentiam acquirant.

Sarcotica.

℞. Macilag:
Sem. fœnigraci ℥ ij.
Visci herbarum cynoglossi
Persicaria
Consolida maioris an. ℥ j. ss.
Olei thuris, & myrrha an. ℥ iij.

Olei hyperic. simp. ℥ ij.
Tereb. lota vino albo ℥ ij.
Stent ad solem, vel ad calorem cinerum, donec incrassescant.

Unguentum de pato.

℞. Succu pati ℔ j.
Terebinthina ℥ v.
Olei hyperici compos. ℥ viij.
Vini albi generosiss. ℔ ss.
Digerantur per viij. dies, post decoquantur ad vini consumptionem: tum demum adde:

Colophonia
Cera an. ℥ iij.
Mumia
Carabes an. ℥ ij.
Liquefiant rursus ad ignem, & fiat unguentum, ut artis est: vel

℞. Visci herbarum pati & consol. maior. an. ℥ iij.
Olei terebinth. ℔ j.
Flor. hyperici & verbasci an. m. ij.
Pomorum ulmi ℥ iij.
Acinorum popul. arb. ℥ iij.
Spiritus vini ℔ j. ss.

Digerantur in fimo equino, vel relinquantur in cal. hypocaust. in vase vitreo optimè clauso per mensem integrum, deinde exprimantur & coquantur: adde:

Thuris
Mastiches
Myrrha an. ℥ ij.
Sang. draconis ℥ ss.
Mumia ℥ vj.
Terebinth. ℔ ss.
Bemoini ℥ j.

Circulentur simul in pellicano octo dierum spatio, deinde moderato calore.

PPPPP 3) calo.

calore destilletur vini spiritus, & remanebit in tundo pretiosus balsamus.

Επυλωτική sive cicatricem inducentia.

℞. Aluminis usti ℥j.

Creta vitrioli ℥ij.

Croci Martis

Croci Veneris an. ℥ij.

Misce, fiat pulvis, quo uti poteris per se, vel excipiat melle: vel

℞. Boli Armena nostro modo preparata ℥ij.

Calcis corticum ovorum ℥℞.

Succiprunorum immaturorū ℥ij.

Decoquantur igne lento ad perfectam consistentiam.

Ad Venena.

℞. Olei carabes & terebinth. an. ℥j.

Olei juniperi ℥ij.

Seminis urtica & rad. Gentiana an. ℥ij.

Olei sulphuris vitriolati ℥j. ℞.

Corall. rubr. ℥j. misce: vel

℞. Succipent. aphyll.

Scabiosa & ruta an. ℥ij.

Olei Sulphuris rubei ℥j.

Olei myrrha ℥ij.

Colophonia & gummi hedera ana ℥vj.

Misce pro unguento.

Ad Ambusta.

℞. Lardi liquefacti & aqua solani excepti ℥ij.

Olei Saturni ℥℞. misce vel

℞. Visci rad. hyoscyami & storumpapaverū rubr. an. ℥j.

Salis petra ℥j.

Mucilag.

Seminis cydoniorum ℥ij.

Cum oleo caphuræ fiat linimentum.

Repellentia & sanguinem cohibentia.

℞. Boli Armena Spagirico modo preparata ℥ij.

Croci Martis

Croci Veneris an. ℥j.

Excipiantur oleo rosato: vel

℞. Colcotharis dulcificati

Cineris ranarum adustarū an. ℥℞.

Excipiantur ovi albumine.

Quamplurima alia parantur remedia ad easdem superiores intentiones, quorum jam formulas proprias quibusque locis descripsimus, quæ iudicio periti Chirurgi committo, ut his prudenter, atque ut morbi & affectarum partium ratio postulabit, utatur. Restat ut de potionibus vulnerariis loquamur, antequam medicamentorum præparationem doceamus.

De potionibus vulnerariis.

Potiones istæ vulnerariæ, quamvis humores per inferiora non depellant, valent tamen ad vulnera expurganda: quandoquidem superfluos humores & sanguinem ab omnibus fordibus expurgant, ac mira qua polent facultate & contracta ossa consolidant, & læsis ex vulnere nervis medentur, ac Naturæ opem ferendo tandem vulnera illa carne replent, & cicatrices, nullo adhibito alio remedio, obducunt. Cùm autem ex illarum potionum

tionum usu mirandos ac propè incredibiles effectus præsertim in Germania videtur etiam ad desperatorum ulcerum curationem, commodissimum fore non prætermittendam illarum mentionem existimavi. Idq; eò magis quia usum illarum scio antiquitus probatum fuisse, nunc autem Medicorum negligentia propè obsolevisse. Quinetiam compertum habeo illas non solum medicamentorum, sed & alimentorum loco assumi: atque symptomatis, omnibusque incommodis quibus vulnera obnoxia sunt, occurrere. Simplicia autem ex quibus parantur, sunt hæc:

Cyclaminus.
Consolida maior.
Consolida media, quam Sophiam nonnulli vocant.
Sabina.
Verbena.
Serpentaria.
Bersicaria.
Arthemisia.
Lilium convallium.
Zedoaria.
Galanga.
Vinca pervinca.
Centaurium.
Ophioglosson.
Betonica.
Aristolochia.
Veronica.
Agrimonia.
Pyrola.
Sperma ceti.
Cancris fluyatiles.
Nux vomica.
Astaci.

Mumia.
Macis.
Terra sigillata.
Bolus Armena.

Horum simplicium vim omnem multò meliùs quàm ut vulgus solet, elicies, si vel in dolium albo musto plenum ea injicias, ut per duos menses digerantur: vel si dissectas minutatim virides herbas, aut illarum expressum succum in pellicanum cæcum vè alembicum imponas, ut in Baln. Mar. per tres aut quatuor dies circulentur. Ultimus enim hic modus illis convenit, quibus usus vini interdictus est, præsertim si vulnus in capite acceperint. Destillata etiam ex ipsis aquæ prodeunt, si vel per se quotidie manè & vespèri (dosi & modo convenienti) assumentur: vel si unà cum iis vinum album (si fortè vulneratis id conceditur) diluatur.

Sequuntur autem vulnerariorum potionum formulæ aliquot plures, si desideras in Pharmac. invenies.

℞. Consolida utriusque,
Veronica,
Cyclamini an. m. j.
Astacos expurgatos num. iiii.
Vini albi mensuras ij.

Circulentur in baln. per triduum. Colaturæ exhibe cochlear unum manè: vel

℞. Macis
Oculorum cancri
Zedoaria an. ℥iij.
Mumia
Galanga minoris an. ℥ij.
Nucis vomica ℥j. ʒ.

Potio dan-
 da reliquis
 morbi tem-
 poribus.

Craf.

Crassiusculè contusa imponantur in vas vitreum, affundendo vini albi mens. j. ℞. macerentur lentissimo calore per biduum. Dosis est cochlear unum manè, & vesperit tantundem. Huius potionis vis tanta est, ut laudari vix satis possit.

Potio vulneraria Cephalica. ℞. Florum liliæ convallii & betonicae an. p. j.

Galanga

Macis an. ℥ iij.

Persicaria.

Chelidon.

Vinca pervinca

Veronica & centaur. an. m. ℞.

Macerentur ut supra, & ad usum reserventur.

Potio potior vulneraria. ℞. Succus verbenae
Betonicae
Veronicae an. ℥ ij.

Aqua cinnam. ℞ j. macerentur,

Potio inferioris ventriculi vulneribus conducens. ℞. Boli Armenae ℥ ℞.
Consolidae utriusque an. m. j.
Galang. ℥ ij.

Temperentur cum vino ut supra & ad usum ferventur.

Variæ ex superscriptis simplicibus poterunt parari potionum descriptiones, quas periti Medici iudicio relinquendas censui: hoc unum tamen adjungam ipsarum usum quamplurimum ad vulnera sclopetaria, tum ad phagedænam, cancrum, & omnia maligna ac desperata ulcera opportunitates habere. Ex quibus omnibus multò etiam maiorem utilitatem Medicus percipiet, si potiones præparandas curet cum vulnerariorum simplicium essentia Spagiricè extracta, quod alibi docuimus.

Elenchus medicamentorum

Spagiricorum.

Suppurantia sunt igitur & Anodyna

- Oleum ovorum,
- Oleum butyri.
- Oleum resinae.
- Ol. visci pomorum compos.
- Oleum hyperici simpl.
- Olea omnium ungu.

Detergentia.

- Oleum Myrrhae.
- Oleum mastiches.
- Oleum terebinthinae.
- Oleum mellis.
- Viscus centaurii.
- Viscus vinca pervinca.
- Viscus aristolochiae.

Balsamus aceti.

- Balsamus martis.
- Crocus veneris.
- Mercur. præcipitatus vulg.
- Mercur. præcip. dulcific.
- Oleum guaiaci.
- Balsamus veneris.
- Balsamus Saturni.
- Balsamus tartari.

Sarcotica.

- Balsamus hyperici.
- Oleum thuris.
- Oleum sarcocollae.
- Ol. Manna.
- Viscus consolidae utriusque.
- Viscus cynoglossi.

Epulotica.

- Calx testarum ovorum.
- Calx testarum limacum.
- Bolu Armena præparata.
- Alumen adustum & præp.
- Crocus Martis.
- Creta vitrioli flava.
- Ol. salis tartari. } quæ cum cicatricibus decorant.
- Ol. talsi. }

Repel-

- Repellentia & sanguinem
cohibentia.
- Oleum visci pomorum, simplex.
 - Oleum Martis.
 - Crocus Martis.
 - Crocus Veneris.
 - Colcothar simplex.
 - Colcothar dulcificatum.
 - Bolus Armena preparata.
 - Calx testarum ovorum.
 - Calx testarum limacum.
- Ad venena.
- Butyrum arsenici fixum.
 - Precipitatus dulcificatus.
 - Balsamus tartari.
 - Oleum Mercuri corporale.
 - Oleum antimonii.
 - Oleum sulphuris vitriolatum.
 - Oleum roborum.
 - Oleum lardi.
 - Oleum butyri.
- Ad ambusta;
- Aqua gammatorum.
 - Aqua spermatis ranarum.
 - Aqua storum papaver. rubri.
 - Viscus rad. hyoscyami.
 - Oleum Saturni, zisufq, Sal.
 - Oleum Lithargyri.
- Attrahentia.
- Viscus aristolochia.
 - Viscus corticis med. tilia.
 - Succinum preparatum.
 - Magnes preparatus.
 - Oleum myrrhe.
 - Ol. Caryophyllorum.
 - Oleum tartari fatens.
 - Oleum vitrioli.
 - Ol sulphuris simplex.
 - Ol sulph. vitriolatum.
 - Oleum antimonii.
 - Sulphur rubicundum
- Offibus corruptis
- Antim.
 - Oleum salis.
 - Oleum Mercur. sublimati.

Sunt rursus illorum simplicium singula,
quæ singulis partibus vulneratis
conducunt, ut

- Nervis vulneratis
- Oleum cere.
 - Oleum juniperi.
 - Oleum euphorbii.
 - Oleum ovorum.
 - Oleum cerebinthina.
 - Oleum sulphuris cerebinth.
- Carni putridæ ac corruptæ
- Sal fuliginis.
 - Sal urina.
 - Sal tartari.
 - Sal mellis.
 - Oleum frumenti.
 - Oleum mellis.
 - Ol. sulph. acidum.
 - Phlegma vitrioli acidum.
 - Phlegma aluminis acidum.
 - Balsamus Martis.
 - Balsamus Veneris.
 - Balsamus Mercurii.
 - Balsamus tartari.

At quoniam nobilium partium
semper habenda ratio est, in quatuor
actione vita consistit, sunt etiam non-
nulla quæ exhibita ipsas tueri possunt.

- Roborant enim
- Cerebrū
 - Oleum succini.
 - Oleum salvia.
 - Ol. caryophyllorum.
 - Spiritus vitrioli.
 - Cor
 - Aurum vite.
 - Tinctura auri.
 - Essentia Margaritarū.
 - Hepar
 - Tinctura Bals. natural.
 - Tinctura coralloorum.
 - Oleum Martis.

QVERCETANI REDIVIVI
CHIRURGICA SPECIALIOR,
SIVE SCLOPETARIVS.

Hoc est:

De curandis vulneribus, quæ Sclopetorum & similium tormen-
torum ictibus acciderunt,

L I B E R.

C A P. I.

*Varia disputationes de essentia
morbi ex ictu Sclopetario contra-
cti, ac de veneno, & uredine
cum illo complicatis.*

SUPERVACANEUM fortasse qui-
busdam videbitur, quòd hunc de
curandis sclopetariis vulneribus libel-
lum edendum putarim, de quibus
cum alii, tum præcipuè *Laurentius Iou-
bertus*, præstantiss. Medicus, nuper ad-
modum conscripsit, ita diligenter at-
que accuratè, ut nihil, quod ad vulne-
ris essentiam ac naturam pertineat,
prætermiserit: quæ si nota & comper-
ta est, confestim primam & veram
curandi rationem ostendit: quam i-
dem vir doctissimus *Ioubertus* in suo
libro eruditè ac methodicè demon-
stravit. Sed quo minus illius autho-
ritate ab instituto meo deterrerer, fe-
cit primùm incommodorum & vul-
nerum de quibus agitur, gravitas: de-
inde studium mihi à natura & Deo

immortali insitum, aliquid opis pro-
mea virili parte, generi humano affe-
rendi: Spero enim me salutaria qua-
dam remedia, neque iis qui ante me
scripserunt, neque in vulgus nota,
prolaturum: quorum usum ex sum-
mis quibusque Medicis ac Chirurgis
cognovi, partim cum varias Europæ
regiones peragrarem, partim cum in
caltris unà cum peritissimis Medicis
versarer.

Primùm autem exponam, quæ
mihi videatur esse horum vulnerum
ac morborum essentia: quæ in tracta-
tione primas tenent omnium consen-
su, *Botallus*, *Ioubertus* & *Paræus*: qui
morbos istos sclopetarios tradide-
runt esse complicatos: quasi con-
stent ex solutione continui cum con-
tusione, & dilaceratione plerunque
musculorum, vasorum, & parti-
um solidarum: cui multa symptoma-
ta contingunt: quæ cum varia sint,
variâ quoque curandi rationem re-
quirunt. Hæ sunt duæ species morbi,
ex qui-

ex quibus disputantur ictus sclopeta-
rios præcipue constare, ac proinde
duas remediorum species proposue-
runt: unam qua partibus dilaceratis
& luridis succurratur, utpote *carni,*
*nervis, tendonibus, ligamentis, compactu-
ris, & ossibus,* idque ratione contusio-
nis, que potest sine ulla manifesta pla-
ga cõungere, & à Græcis *ὀκκυσμῶν* ap-
pellatur: neq; tamen idcirco periculi
expers est: sed plerunq; magnis sym-
ptomatis obnoxia, patiturque inter-
dum magnam sanguinis effusionem
inter musculos: quæ vasis suis excus-
sus continuò putrescit: itemq; dolo-
res magnos & varios, quos variè deflu-
xiones consequuntur: variiq; tumo-
res, inflammationes, ad extremū etiã
gangrænæ & interitus partis affectæ:
alteram quæ cum evidenti plaga con-
tingit & multò frequentior est, & quò
maior est & profundior, eò periculo-
sior videtur: glans enim plumbea aut
ænea, quò vehementiùs ingreditur, eò
magis elidit partes in quas incurrit,
qua de causa sanguis qui in locū con-
tusionis defluit, implens orificium ve-
narum & porositate aliarum partiū,
condensatur: & à calore naturali de-
stitutus (qui reslinguitur ac mortifica-
tur propter resolutionem spirituum
factum & ratione doloris & dilacera-
tionis tot partium, seseque ad fontem
suum recepit, hoc est, ad cor, propter
horrorem, qui concipitur ob ictum
lethalem) efficitur coloris luridi, simi-
lisq; in illo evadit scharre, ut vulgò ap-
pellant, qui cum faciliè corrumpatur,
faciliè quoq; subjectas partes corrup-
pit, & præcipue spermaticas: quæ ce-

leriter in sanicem convertendæ sunt,
quemadmodum antiquorum opinio
fert, quò facilius isto modo lecerna-
tur, quò est jam quasi peremptum &
mortuum, ab eo quò adhuc viget ac
vivit. Quò ut hat, uti solent chi-
rurgi vulgò *remedii suppurantibus &
mollientibus:* quorum usus etsi vulga-
ribus contusionibus est accommoda-
tus, tamen in istis plagis non temerè,
nec sine gravi iudicio adhibendus est:
ac præsertim sine indicatione, sumpta
ex constitutione corporis, temporis
& partium. Nam cum istiusmodi
plagæ faciliè magnam putrefactionum
copiam admittunt, sæpè numero etiã
cum vermibus & putredine into-
lerabili, non est dubitandum, quin u-
sus illorum medicamentorum, quæ vi
sua putrefaciunt, augeat, exacerbetq;
morbum: propter vapores malignos,
quibus partes præcipue inficiuntur:
cerebrum nimirum, & cor, & jecur:
unde consequuntur convulsiones, &
phreneses cum febribus continuis,
quas plerunq; mors atq; interitus co-
mitatur. Id autem evenit præsertim
in corporibus cacochymis, quorum
caro cum propter sanguinis putrefa-
ctionem malè affecta sit, non miran-
dum est, si vulnera vel periculosissima
sint, vel difficillimè & ægerimè cu-
rentur. In hoc genere aeris quoq; &
cœli qualitas consideranda est, item-
que partium affectio & status. Cui
nanque dubium est, quin Auster
in harum plagarum concava pene-
trans, & naturalem calorem debili-
tans, maiorem vim habeat in putre-
factionibus adaugendis & vermibus

Qqqqq 2 inge-

ingenerandis? quod etiam experientia ipsa quotidie demonstrat: ut præteream Hippocratis auctoritatem lib. Aphor. 3. & in lib. de Epid. quod alio etiam loco significat, ubi docet siccum salubriorem esse quàm humidum: ac proinde corruptionem omnem ex nimia humiditate, quasi ex sua materia, effici. Ad eam rem nobis quoque magnopere proderit cognitio temperamenti partium: propterea quòd vulnera imposita capiti, ventri inferiori, & partibus humidioribus, ac proinde magis obnoxiiis putredini, quamvis contusa sint, exquirent à nobis usum horum remediorum suppurantium: non tamen sine magno & acri iudicio, eùm præsertim multæ offensiones ex imprudentia & temeritate Medicorû in hoc morborum genere cõtینگant. Neque enim unquam Medicus excusabitur, si cùm plagam tetra odore affectam videat (quod pessimum esse signum solet) itemque vermibus & sanie & pure contaminatâ (quæ omnia etiam primis quibusque diebus propter superiores causas accidere possunt) satis habeat uti remediis digestivis, ut vulgò appellantur, disputans plagam esse contusam ac propterea suppurandam esse: præsertim cùm his incommodis animadversis confestim confugiendû sit ad alia remediorum genera, quæ putrefactioni resistunt, ut incommodis periculosis occurratur, quæ nobis prædicta minitantur, *gangrana videlicet, ac præsertim sphacelo, aut totius partis interitui*. Eiusmodi sunt sales metallici & semimineralium, ex cupro præsertim, ferro, mercurio, vi-

triolo, sulphure, arsenico & auripigmento elicitî: quemadmodum suo loco docebimus, ubi de curatione agetur. Nam cùm hi sales quasi Balsami exterioris usum habeant, & calore ac tenuitate sua crassos humores, qui naturalem calorem suffocant, incidant, tenuesque digerant, & putredini falsitudine & aciditate obstant, tuentur plagas illas à gangrana & mortificatione: viamque muniunt (mixta cum aptis medicamentis, de quibus posterius dicemus) ad facilem & brevem curationem, idq; sine ullo dolore.

Meliora multò remedia, quàm simplex præcipitatus vulgò præparatus, quàm Ægyptiacû illud præsertim quod Arsenicum & Sublimatum ingrediuntur, & similia, quorum usum communem & pervulgatum vix est ut comprobare possim, propter ingentes dolores, quibus ii qui curantur, affici solent: quorum summam ac præcipuam haberi rationem oportet. Quod incommodum, tamen per veram & idoneam præparationem Spagyricam vitari potest: magno cum ægrotorum solatio & allevamento. Hactenus de primis remediis quæ ad primam indicationem proponuntur, hoc est, ad partium dilaceratarum, & contusarum, substitutionem: qua in re prudentem & consideratum Medicum esse oportet: ite variandis remediis, & ad varias affectiones & casus repentinos accommodandis, ut univèrso morbo provideri possit: quemadmodum Galenus quoque docuit.

Secunda remedia, quæ ad generatorem indicationem ului sunt, pertinent

tinent ad disjunctas partes invicem
 consolidandas: quod fit potissimum o-
 pera Balsami radicalis & naturalis, qui
 in quaque parte continetur, tanquam
 principalis agentis, & virtute sua ope-
 rantis, cum alimento consentaneo &
 congruenti, cuius magna vis est in ef-
 ficienda agglutinatione & earundem
 partium consolidatione: qui Balsam-
 us tuendus est à medico accommo-
 dante se illi tanquam efficienti & prin-
 cipali causæ, & providente, ne vis eius
 & efficientia impedimento aliquo re-
 tardetur: tollenteque externas causas
 illi noxias atque adversarias, & quæ ir-
 ritandi vulneris & impediendæ con-
 solidationis vim habent, quam moliri
 debet, quoad fieri potest, & ratione
 victus consentanea, & medicamentorum
 cōgruentiam applicatione. Hæc
 igitur (ut rem summam exponam)
 significant nobis duos morbi genera,
 quibus vulnera sclopetaria constare
 existimantur: ut revera plerumque
 constant: solutionem scilicet continui
 cum partium mollium, mediocrium,
 & solidarum contusione, & dilacera-
 tione: quæ duæ indicativæ curationes
 (ut ita loquar) nobis satis essent, nisi
 bona cum doctissimorum hominum
 venia, qui ante me scripserunt, perfa-
 cile mihi videretur adversus ipsorum
 opinionem & ratione & experientia
 demonstrare, morbum hunc veneno-
 sitate & uredine plerumque implica-
 tum esse: quæ duo vulneribus immi-
 xta alias à nobis curandi indicationes
 postulanti. Nec tamen hæc cō à nobis
 dicuntur, ut pertinacius eorum sen-
 tentiam tueamur, qui statuerunt ve-
 nenositatem ex pulvere evenire: par-
 tim propter eius essentiam, partim
 propter ipsius transmutationem: quæ
 fuit opinio *Johannis de Vigo*, alioquin
 doctissimi & præstantissimi Chirugi:
 renovata nuper à quodam *Alphonso
 Ferrio*, Medico Italo, cuius disputatio
 eruditissima refutata est à *Botallo Medi-
 co Regio*, & in re chirurgica excellentis-
 simo. Nam illius pulveris composi-
 tio perspicue declarat, essentiam eius
 venenatam esse non posse: quippe quæ
 constat ex sulphure, sale petra, & car-
 bonibus, quæ simplicia omnino vene-
 ni expertia sunt, atque adeo salutaria,
 summam vim in maximis depellendis
 morbis habentia: atque in his sulphur
 quo tamen *Alphonso* disputatio præci-
 puè nitebatur, quod constat accom-
 modatissimum esse ad affectiones pul-
 monicas: si modo & aptè & commo-
 dè præparatur, quemadmodum jam
 docuimus, in libello nostro de medi-
 camentorum Spagyrica præparatione.
 Idemque licet ex *Galenis*, *Theophrasti*,
Plinii, & *Dioscoridis* scriptis cognosce-
 re: non ex assiduo usu & experimen-
 to nostræ Galliæ, atque aliarum natio-
 num, ubi Medici in difficili aliquo
 morbo curando anxii ac potius despe-
 rati, ægrotos relegant ad aquas calidas:
 quæ sunt in *Bearnia*, aut *Germania*, aut
Sabaudia, aut *Italia*: quæ per venas
 terræ metallicas fluentes retinent qui-
 dem aliæ ex spiritu sulphuris, aliæ alu-
 minis, aliæ nitri, aliæ vitrioli, aliorum-
 que similium: neque tamen mortife-
 ræ esse solent, sed salutares, ac præfer-
 tim quæ sulphureæ sunt ac nitrosæ:
 quæ multum adversus paralyticum, scia-
 ticum

licum, calculum, inveteratos stomachi dolores, aliosque generis eiusdem tractare eos morbos conducunt: quorum causa resolvitur atque expurgatur per urinas, propter vim incisivam & diureticam, quæ à spiritu rerum illarum metallicarum promanat, quemadmodum quotidiana docet experientia, cum maxima & propè incredibile desperationum morborum curatione. Atque hæc quidem de sulphure dicta sint, quod nulla ratione lethiferum existimari debet: non magis quàm salpetræ, quod tamen non idem esse arbitror cum nitro Dioscoridis & aliorum antiquorum, ut Botallus existimavit. Id enim ex Macedonia & Ægypto petendum esset, ubi antiquitus magna eius copia reperiebatur. In Macedonia quidem propter agri naturam, & nitrosam lacum, nomine Clytium: in Ægypto vero propter aquam Nili, qui extra suum alveum & ripas exundat in salebrosas quibusdam locis residebat, in quibus progrediente tempore, illius agri salugine imbuebatur: & vi Solis paulatim ita condensabatur, nisi quis providisset, ut in lapidem induresceret. Eiusmodi fuit nitrum quod Alexandria nascebatur, quod & omnium fuit infimum, & notas ab optimo dissimillimas habuit. Optimum enim subtile & cavernosum esse solet: ita quæ tum à Plinio tum à Dioscoride describitur. Vt igitur ad salpetræ nostrum accedamus à nitro diversum, nisi quod qualitatum communionem forte quandam cum illo habet: quemadmodum sales omnes inter se communionem quan-

dam habent, verè tamen ac non temerè affirmare possumus, pulverem tormentarium nullam in se venenositatem posse propter salpetræ recipere: quippe quod conficiatur vel ex pinguedine quadam è vetustis cellarum aut speluncæ, & antei veteris parietibus diffluente, unde sortitum videri nomen illud potest salpetræ: aut ex solo pingui & putrido stabulorum veterumq; cœmeteriorum, ex quibus salpetræ elicitur, quod tamen usitato & quotidiano sale venenosius dici non potest: ut vel ex eo cognosci licet, quod eo non pauci pro sale utuntur. Et quoniam neminem fore arbitror qui contra pugnare velit, secuti præstantissimorum Medicorum auctoritatem, concludere possumus, pulverem illum tormentarium non esse compositione sua venenosum, cum carbo ex salice, aut alio ligno sicco confectus (quod est ingrediens ipsius tertium) omnis veneni sit expers: quemadmodum puella quæ pallore afficiuntur & morbo (quem Picque vulgò appellamus) laborant quotidie experiuntur. Multo etiam minus venenati sunt liquores, quibus plerumque perfunduntur: utpote vinum & aqua vitæ. Hæc teneo de pulveris essentia, qui si eius compositionem spectemus, venenatus dici non potest, quandoquidè nihil ex eius simplicibus, sive ingredientibus venenatum est. *Quantum autem ad eius transmutationem in qualitatem igneam, nihilo magis venenatus dici potest, cum ratio ipsa doceat ignem vi veneni resistere, tum actu, tum potu-*

ventia sua. Et hæc ipsa eius erroris causa est, in quem *Alphonsus Ferrus* lapsus est: cum in hoc pulvere venenum aliquod exquirat, cuius omnino expertus est, quemadmodum ex eius partibus atque simplicibus singulatim examinatis demonstravimus. Huius rei Germani equites documento esse possunt, quibus moris est, ubi se bombardulae ictu vulneratos sentiunt, pulveris illius non exiguam copiam in scyphum vino plenum infundere: atque illam potionem tanquam salutiferam ebibere. Undenam igitur, dicit aliquis, venenum in istis plagis complicatum arbitratis? videtur enim eius rei causa in globulo posita, cum ictu ferit ac percutit. At, cum (ut plurimum) ex plumbo fieri soleat, venenatus esse non potest: cum plumbum naturæ nostræ magnopere congruat, eique valdè familiare sit. Nam & consolidationem & ad exsiccationem ulcerum vehementer conducit, sive cum sua forma & natura metallica ulceribus applicetur: ut cum laminulae plumbeæ us ad oras maligni ulceris tumidas deprimendas imponuntur: sive cum illius mortificati & dissoluti calx unguentis & emplastris adhibetur, ut cum cerusa & minio sit (qua in re veterum omnium Medicorum valet autoritas) neque tamen in illo usu signum vllum pestiferum ac venenatum apparet, ut illud omittam, quòd illi globuli plumbei interdum diutissimè in eorum qui sunt icti corporibus, sine ulla pernicie aut incommodo, permanent. Ut igitur

huic quæstioni non absurde respondeamus, ingenuè fateor, plumbum quidem per se & simpliciter in sua natura consideratum, nullam posse venenatam inferre plagis illis qualitatem, nisi fortè venenum extrinsecus adhibeatur: quod facile factum esse nemo negaverit. Neque enim cuiquam dubium est, quin plumbum (quamvis corpore suo grave inter cætera metalla & terreum sit) tamen & rarum & spongiosum sit, quemadmodum Philosophi omnes fatentur: quippe quòd constet ex sulphure impuro & combustibili: magnaque crassi mercurii copia impuri & faculenti (quæ tantæ in fundendo facilitatis & raritatis & molliciei causa est) ac propterea facillimè quovis liquore imbuatur. Quod si etiam ipsi ferro multò densiori, solidiori, minusque poroso (quippe in quo minima mercurii copia sit) tribuitur, ut etiam venenatam aliquam qualitatem recipiat, dubium nemini esse debet, quin plumbum propter causas superius expositas, multò facilius venenatam illam qualitatem admittat, cuius quidem rei varia apud authores testimonia reperiuntur. Nam quis nescit veteres per sæpe mentionem facere telorum venenis imbutorum, quæ venena Græci *δραστήρια* nominabant? Ut apud Vergilium *Æneid.* 9.

*Vngere telamana ferrumque armare
veneno.*

Et lib. 10.

*Vulnera dirigere & calamos armare
veneno.*

Et

Et lib. 12.

Non secus ac vento per nubem impulsam
sagitta.

Armatam savi Parthus quem felle ve-
neni

Parthus sive Lydon telum immedica-
bile torfit.

Sic Silius lib. 1.

Spicula qua patrio gaudens acuisse ve-
neno.

Itemq; Ovid. lib. Trist. 3.

Nam volucris ferro inatile virus inest.

Sic Homerus Odysl. 1.

Ἡ δὲ φωνὴ αἰδῶσι φέροντι δὲ φέροντι, ὅ φεροντι δὲ φέροντι.
Ἰὸς ἔστι δὲ.

Hoc est.

Pharmacum homicidam quarens, ut ei
esset unde sagittas oblineret.

Sic Theophrastus lib. Plant. 9. c. 15.
testatur apud Aethiopes radicem esse
pestiferam qua sagittas oblinunt. Idē-
que Plinius de Scythia scribit lib. 12. cap.
53. De Dacia & Dalmatia, Paulus Aegineta
lib. 6. c. 88. Et generaliter de
Barbaris, Dioscorides lib. 6. cap. 20. Ne-
que ad rem pertinet, si quis neget,
plumbum suam in fundendo crassitie
exuens, alterius generis substantiam
admittere. Sic enim natura fert, ex-
perientiaq; comprobatur, metalla om-
nia per ignem purgari, terramq; faeculentam,
sive sulphur impurum, exue-
re; eademque opera multo puriora in
sua substantia evadere. Hac eadem
arte fiunt preparationes cupri, stanni,
atq; adoo ferri: quod per ignitam fu-
sionem faeces ac sordes suas exuit, atq;

inimum abiicit, quodq; in eo purius
ac syncerius est, quod Chalybs appella-
tur, remanet, quemadmodum Aristoteles
testatur. Et si autem horum me-
tallorum imperfectorum proprium
sit, crassitiam & sordes suas per vim ig-
nis exuere (quemadmodum supra di-
ctum est) nihilominus tamen substan-
tiam quandam a natura sua alienam im-
bibunt. Cui namque dubium est,
quin Chalybs inter ea quae solidiora
sunt, substantia quadam plane contra-
ria temperetur atque inficiatur? Quis
diceret acetum, fugilinum, salem, aquam
pilosellae aut lumbricorum; (raphano-
rum succo per mixtam) esse substan-
tiam ferream? At ferrum in illum succum
saepius immersum, ac restinctum ad-
eo indurescit, ut vix quisquam, nisi re-
ipsum sit expertus, fidem sit habiturus.
Idem ex contrario mollescit extinctum
saepius in succo cicuta, saponis & al-
thae. Quod idem stanno quoque u-
suenit, atque etiam plumbo: quae fu-
sa & saepius in succo squillae restincta
sic afficiuntur, ut illud stridorem exu-
at, hoc vero molliorem & nigredinem:
quod fieri non posset, nisi aliquid ex
ipsius temperationis spiritu, & virtute
retinerent. Perspicuum est igitur, il-
la quanvis per ignem purgentur, &
crassitiam suam exuant, tamen alterius
etiam generis substantiam facile posse
imbibere. Atqui absurdum esset exi-
stimare, spirituum metallicorum, quae
generis eiusdem sunt, mixtionem eo
facilius fieri non posse. Sic enim vi-
demus cuprum tingi & flavescere per
calaminam & tuthiam spiritum: rursus
idem salbescere per arsenicum, auripig-
mentum.

menti, & aliorum quorundam spirituum. Vnde commodè concludetur: si metalla (ex quibus generaliter glandes & globuli conficiuntur) ac præcipue plumbum, natura sua spirituales substantiam quæ sui generis sit, recipiant (ex qua veluti ex tam variis aquis mercurialibus foetidis & lethiferis quæ componi solent adhibendo succum *Aconiti*, *Napelli*, *Scilla*, *Taxi*, *Aspirisus*, & similibus simplicium, venenatarumque bestiarum, quæ propter substantiæ suæ dissensionem substantiam nostram lædunt & corrumpunt) mixtiones venenatas inde confici, atque plagas reddi istiusmodi veneno ita complicatas, ut solo traiectu ac transmissu notas eius veneni periculosissimas relinquant, nisi maturè oportunitate remedium adhibeatur. Nam experientia nos docet, multas hodie reperiri mixtiones adeo venenatas, & pestiferas, ut si in vis acies sagittæ temperetur, qua vulnus fiat, & sanguis profluat, quamvis sagitta non adhærescat, sed velocissimè transmittatur: tamen venenum adeo subtile esse & pestiferum, ut sensim à minoribus venis ad maiores serpens atque inde ad præcordia progrediens, confestim vulneratum interimat. Quæ ideo commemoranda putavi, partim quia sæpius ea mihi animadvertere licuit (ut alios præstantes in re medica viros & fide dignos præteream) partim ut mirificos & propè prodigiosos effectus patefaciam, qui hodie in his casibus usuvenerunt, neque iccirco impossibiles existimandi sunt, quòd à quibusdam fortassis ig-

Tom. II.

norentur: quemadmodum copiosius in eo libello docere institui, quem de Antidotis meditor, ac spero me propediem in lucem editurum: ut verè & aptum alexipharmacum adversus illud venenum aperiatur. Quare dubium nemini esse debet, quin plagæ propter plumbearum aut quarumvis aliarum glandium venenum, venenatæ esse possint: quantumvis reclamēt nonnulli quibus neque cum magnis & exercitatis viris versari contigit, neque varios & mirabiles naturæ effectus animadvertere, quos antiquitati incognitos fuisse certum est. Verum ut ex hoc diverticulo in viam redeamus, concludimus globulos infici veneno posse, non infundendo venenum in foramen aliquod data opera factum, quemadmodum nonnullis placere video: sed immergendis globulis atque aliquoties extinguendis in illis aquis mercurialibus & succis lethiferis: à quibus illorum substantia alterari & corrumpi potest: inficereque atque inbuere maligna illorum qualitate plagas (tanta illorum subtilitas est) quantumvis velociter ipsi globuli transmittantur. Quod vel ex his liquet, qui hanc in bestiis experientiam animadvertenterunt: quam rationibus aliquot confirmare instituimus in eo libro de Antidotis, cuius paulò supra mentionem fecimus. Veruntamen ut concedamus globulum velociter per corpus permeantem tam celeriter venenum suum imprimere non posse: at certè tamen frequenter usu venit, ut in plaga satis diu globulus lateat, neque deprehendi à Chirurgo possit. Venenum

Rrrr

nenum autem quod in illo globulo latet (qua de re dubitaturum neminem arbitramur) annon interea satis habet temporis ad partes laesas inficiendas? Nam quo magis ex spiritali & subtili substantia compositum est (quemadmodum superius demonstravimus) eo celeriores sunt ac subtiliores ipsius effectus: vaporeque suo maligno, per venas, arterias & nervos infuso, spiritus naturales, vitales & animales inficit: quos contrarietate & pugnantia quadam suffocat, per eodem se permiscens: unde vita hominis extinguatur, quae in viva & idonea ipsorum actione consistit. Haec eadem venena quod magis subtilia & communicabilia sunt, eo perniciosiora esse solent, quemadmodum ex viperarum aliarumque venenatarum belluarum morfu licet animadvertere. Quod si quis pertinacius contendat (ut quosdam fecisse video) venenum globulo per fufum vi ignis extingui atque interire: ego contra illud, quo nonnunquam utuntur, argumentum adversus illos retorquebo. Dicunt ergo huiusmodi plagas nulla ex parte ustulatas esse, propterea quod globulus contra durum corpus illisus non adeo incalcescit, quin continuo manibus contrectari possit. At ego ignem illum nequaquam tantum aut tam idoneum esse comperio, ut venenum quo globuli substantia perfusa erat, extinguere valeat, praesertim cum venenum illud ita per omnes globuli partes permixtum sit, ut omnem illius substantiam maligna qualitate sua perverterit atque corruerit. Neque

memovet, quod *Aristoteles lib. de Cae. Aristot. lo. cap. 7.* scribit, tela ita ignescere ac falsa opinio ris pulsu, ut plumbum etiam colliquefeat, cum res ipsa & experientia quotidiana id esse falsum demonstrat: & praesertim in glandibus sclopetariis, quae etiam igne adhibito emittuntur, & multo rapidius, quam ulla sagitta feruntur. Praeterea ut hoc *Aristoteli* concedamus, veterum tamen autorum testimonia (quae superius protulimus) perspicue ostendunt venenum non extingui: tantum abest, ut minore multo ignitione id ipsum extinguatur. Itaque non tantum incalcescere dicam, verum etiam hoc amplius adiungam, etiam si globulus ipse colliquaretur, vix tamen substantiam illam quantumvis subtilem extinctum iri: siquidem adeo cum corpore metallico permixta & perfusa est, ut ipsum etiam in magna ex parte alteraverit. Similiter non primis fusionibus evanescit arsenicum, aut spiritus calaminæ aut tuthie, si cum in albato vel flavo facto cupro permisceantur: quamvis in eorum numerum à nobis non referantur, quae extrinsecus ac procul à praecordiis lethifera sunt (de quibus superius mentio à nobis facta est) propter illorum substantiam & occultam proprietatem: quemadmodum effectus satis dilucide & evidenter ostendunt. Speramus igitur satis perspicue demonstratum esse globulos eo veneno infici posse, quod momento temporis transmissum vim suam exerat, praesertim si in corpore permaneat: quemadmodum crebro accidere videmus: venenumque illud tam extinguo

quis argutior quærat, an arma aut vestes prohibere non possint, quominus ignis ille suam impressionem in parte læsa efficere valeat. Quantum ad arma, mihi non dubium est, quin impetum illius retundant, multò magis quàm thorax ex bubali corio, aliave vestium genera, quæ ictu etiam cù interula inflammantur, ut sæpe numero ipsi vidimus, neque verò tum dubitandum est, quin aer inflammatus sequens impellensq; globulum à quo ictus infertur, imprimi possit etiam in parte oblæsa. Verum quid tum dicent, cùm ex bombardula cominus corpori intenta, ictus in apertum ac nudatum hominis membrum impactus est? Num omnes milites chirothecis, aut cassidibus uruntur? annon admo veri solet interdum bombardula gutturi, aut manui, aut ori aperto ac nudato? Qui solent in acie & præliis versari, ac multò hac de re certius mihi testimonium reddere poterunt, quàm ii qui in umbraculis & extra telli jactum (ut dici solet) disputant. Certè ubi id accidit & in partem nudam vulnus cominus impositum fuit, negari non potest, quin istiusmodi plagæ possint adustione & uredine complicari. Quod cùm ita sit, magno errore ducuntur, quicquid putant semper uredinis expertes esse, existimantes ignem à solo globulo ferri, regulasq; nimium generales statuunt, quæ tamen non paucas exceptiones patiuntur; quemadmodum ex iis intelligi potest, quæ de veneno, quod hinc plagis coniunctum esse potest, & uredine superius explicavimus.

Hæc igitur habui quæ dicerem de istiusmodi plagarum essentia, variisque affectionibus quæ illas comitari possunt: quales, ut plurimum, esse solent solutio continui, cum contusione & dilaceratione, à quibus duæ tantum indicationes curandi demonstrantur: nimirum consolidatio partium dissociatarum, & substitutio earum quæ dilaceratæ sunt: quæ si cum uredine coniunctæ sint (quemadmodum fieri posse docuimus) ad tertiam indicationem aut intentionem (ut dicunt) confugiendum erit, *hoc est*, ad ignem restinguendum, & empyteuma extrahendum. Postremo ad quartam, nimirum ad salutarem aliquid alexipharmacum, quoties aliquid subesse veneni existimabitur: occurrendo præcipuè periculosis in commodis, atque investigando, tot varias indicationes curantes, conservantes & præservantes, quot varii morbi cum variis causis & symptomatibus complicati proponuntur.

CAP. II.

De harum plagarum differentiis, signis & variis indicis.

Qui attentius naturam earum partium considerant, in quibus huius generis plagæ fiunt, earundemque substantiam utilem, actionem, positionem, sentum & figuram: item qualis essentia sit divisionis, aut solutionis continui, qualesque propriæ ipsius differentia sine, & ratione & experientia cognoscent, quales quantæque

taque indicationes ad veram carum curationem exquirantur: comparabuntq; (ut inter se respondeant) indicationes illas cum variis affectibus, & morbis presentibus; providebuntq; ne qui nondum orti sunt, enascantur: quemadmodum *Galen. lib. Meth. 4. & 7.* docuit.

Ad hanc rem magnopere conducet propriam differentiarum cognitio, & consideratio, magnæ an parvæ sint, profundæ an planæ: quæ differentia à globulis ex variis metallicis materiis & figuris (tanquam à causa procatartica) oriuntur. Nam illorum alii sunt longi, plani, magni, minores, tenuissimi, qui variis modis humanum corpus oblaedunt: alii universum corpus, alii partem duntaxat tollunt: alii per ceterum permeant, carnem & nervosas partes dilacerando, aut ossa confringendo, aut carnem tantum pertundendo, neq; perforando: pro variis ac dissimilibus globulorum ictibus, & prout eminens aut continuus emissi sunt: prout præterea corpus ictum est, cum vel nudum est, vel tectum, & tectum fortasse lorica firma, & (ut nunc loquimur) temperata: sic, ut transigi non possit: neq; corpus ullo modo vulneratum sit: aut si corpus ictum est, plaga non ita magna & profunda est, & periculosa, cum lorica duritie & firmitate sua violentiæ ictus obstitat: præsertim si non maiore machina, sed exigua tantum fistula ferrea globulus emissus fuerit.

Poriò non dubitandum est, huiusmodi omnes differentias ad unum genus referendas esse, hoc est, ad so-

lutionem continui, quæ interdum apparet, interdum occulta est. Manifesta est, quæ sensu aspectus & tactus percipitur, si evidens plaga appareat cum lurido carnis colore, ac eichara esse videatur, eiq; coniunctus est dolor gravis, aut cum vulnera nervosas partes lædunt, quod nobis significare poterit (præter vulnerati testimonium, cuius ad has res momentum permagnum est) vulnus ictu bombardula factum esse, aut ex aliqua simili occulta continui solutione sine manifesta cutis incisione, quæ Græcis *εγκλιμαρτι* dicitur: quæ ex sanguine subter carnem & cutim effuso percipitur: partemque læsam lurido & violaceo colore afficit.

Hæc sunt frequentissima eiusmodi vulnerum signa, ubi tantum habenda est ratio simplicis divisionis junctæ cum contusione. Sed quoniam superiori capite docuimus illa vulnera posse interdum cum venæ & adustione complicata esse, contra quam nonnulli arbitrabantur: commodissimum erit Medicum operam studiumque adhibere in singulis illis affectionibus, per sua propria & peculiaris signa discernendis: quæ affectiones possunt esse (ut supra dictum est) cum illis vulneribus complicatæ, ut suum cuique proprium remedium exquiratur: ac diligenter animadvertere, quænam affectio periculosior sit: quæ (ut *Galenus* docet) non tantum prima, sed etiam sola curanda est: quandoquidem interdum cogimur propter illius rationem non modò alias affectiones relinquere, verum etiam novas efficere,

R r r r 3 uti

ut ei quæ periculosior est, succutamus.

Atq; hæc nimirum causa est, cur horum vulnerum cognitio, quæ cum veneno intromisso ratione globuli complicata sunt (ut sup. cap. docuimus) prorsus necessaria sit: ne interitus inopinatus, qui fortasse inde contingeret, imputetur corruptioni aeris, & alijs primis qualitatibus; cum plerumque culpa in Medicorum imperitia aut pertinacia posita sit: si quis tibi contra veritatem persuadent hæc vulnera nunquam venenata esse, atque hac de causa veram medendi rationem aspernetur.

Hujus rei causam tribuat fortasse nonnulli plethoræ aut cacochymix: quam certè ingenue agnosco, & secundum Galenum fateor, potissimam esse causam incommodorum, atque etiam exitij vulneribus omnibus inferendi.

Sed etiam si signa ex quibus venenum arguitur, commune aliquid habeant cum illis, quæ ex bombardularum ictibus accidunt, ubi sola contusio complicata est: discerni tamen atque internosci poterunt, prout magis aut minus urgent: prout etiam magna sunt symptomata, & accidentia quædam extraordinaria, quæ sæpè merò interveniunt. Itaque si caro lividior est, quàm vulgare plagarum, quæ à sclopetarijs inferuntur, & tanquam emortua, cum totius partis decoloratione, doloribusque extraordinarijs atque intolerandis: itemque cum inflammationibus & doloribus pungentibus, præsertim in plagarum

Signa complicati veneni.

ambitu, cumque gravedine & torpore totius corporis, plerumque non sine febribus ardentibus, & syncope & alienatione mentis, hæc omnia venenatam quandam qualitatem indicabunt cum illa plaga conjunctam esse: præsertim cum Medicis exploratum est, nullam esse manifestam causam propter quam tam gravia symptomata interveniant: quemadmodum interdum vidi usuribus in simplicibus quibusdam vulneribus, etiam sine ulla partium nervosarum dilaceratione factis. Sed totius hujusce rei certiora signa esse poterunt, si qua indicia extrinsecus appareant, quæ ex ægroti sermone cognosci poterunt, aut familiarium & domesticorum testimonijs: adhibitis etiam conjecturis ex loco, ex personis & modo, quo imposita plaga fuerit.

Porro inter signa certissima globuli consideratio principatum tenet, si fortè reperi possit. nam incisus atque in duas partes ductus, apparet obscurus, violaceo & purpureo colore permixtus, alio denique quam quo reliqui globuli esse solent: partes verò post incisuram rutilum quandam colorem habent. Tum enim certò affirmari poterit, globulum veneno aliquo imbutum ac perfusum fuisse: quo etiam ipsius globuli substantia affectata, ac immutata fuerit: quod potissimum cognoscere licet ex colore interiore, qui admodum alteratus est, obscuratus & lividus, sicuti supra dictum est. Licebit etiam id cognoscere per ignem explorato globulo, qui non temerè dictus est, aptissimus.

simus ad venenorum omnium purgationem. Nam cum vera quæ dicuntur venena, sint substantiæ profus spiritualis, & aëreæ, facile vi ignis in auras evanescent, non tamen moderato aliquo calore (qualis in pulso globulo sentitur, ut *Ambrosius Pareus* existimavit, qui potius temporis progressu ea fixaret & retineret, ne volatilia essent, & per consequens nocerent) sed per calorem violentum qualis est calor sublimationis. Sic illo calore exaltatur & evanescit Mercurius, itemque Arsenicum, Auripigmentum, aliisque consimiles spiritus: eademque de causâ purgari non possent nisi in collo valorum sublimatoriorum frigidò comprimerentur. Itaque si suspectus globulus fundatur, ac super igne vehementi satis diu retineatur, fumusque ex illo exhalet ater, foetidus, & metallum globuli circumfundens (à quo magno perere cavendum est) metallumque post fusionem non modò purgatum non sit, sed etiam atrum, lividum, & obscurum appareat: (quod propter venenatum vaporem qui metallum circumfundit, solet accidere) signum erit certissimum veneni cum globulo permixti, quod cum plâga complicatum esse potest, quemadmodum supra disputavimus, idque prout diu aut brevi tempore in ipsa plaga permansit.

Hæc sunt signa, quibus venenum indicari solet: quod eò periculosius esse judicabimus, quò vires hominis magis prostratas videbimus. Præterea vesicatio, excoriatio, dolor mordens, &

secitas cutis contracta atque indurata, significant adulationem propter pulverem inflammatum complicatam. Quæ facilius & certius intelligi poterunt ex vulnere sermone, qui plerumque indicare poterit, utrum enim an cominus percussus fuerit: cui rei testimonio etiam vestes adusta esse poterunt: eaque omnia diligentè Medicus animadverteret, ut pote urgentiora, & quæ malum efficere gravius possunt, atque idoneam curationem prohibere: propter copiam defluxionum, aliaque gravissima symptomata, quæ plerumque accidunt: nisi maturè salutaribus remedijs provideatur: quemadmodum *Galen. 4. Method. cap. 5.* præcipit, docens curationem ulceris (quod cum altera quadam affectione conjunctum est, cujus curatio debeat antecedere) non esse tanquam solius ulceris: sed prius illam affectionem curandam esse, ac tum demum ad ulceris curationem deveniendum.

De Iudicio.

PORRò his de rebus eò certius statui iudicium poterit, quò diligentius *Galen* sententia in ipsius *Methodo Meth. 4. inculcata* considerabitur: morbos *cap. 6.* videlicet tribus de causis graves esse. Primum, propter partis affectæ præstantiam: deinde propter mali magnitudinem & vehementiam: postremò propter ipsius malignitatem. Itaque si præcordia, si cerebrum, in potissima sui partis substantia vulneratum sit, mortiferas esse plagas judicabimus: sic pulmones, diaphragma, ventriculus, lien, renes si lædantur.

tur (nam hæc quoque sunt ratione officij principales partes) vt plurimum sunt lethales: eodemque in numero sunt vulnere in intestinis accepta, præsertim si in gracilioribus & minimè carnositas facta sint: itemque in vesica, quia cum sint partes membranosa, agglutinari non possunt: eademque de causa vulnere, quibus caput transfixum est, aut stomachus, aut ventriculus, periculosa esse concluditur.

Vulnere quò majora sunt & profundiora cum dilaceratione nervorum & ossium fractura, eò periculosiora sunt: ac præsertim ea quæ accepta sunt in capite cum fractura cranij: itemque quæ iuncturis propinqua sunt, propter magna & varia symptomata quæ inde consequi solent.

Vulnere in quibus malignitas, ac præsertim venenum complicatum est, periculosissima esse solent, quamvis in specie exigua sint: quoniam propter contrariam illius veneni substantiam, & qualitatum excessum, non solum temperamentum, verum etiam propria facultatum corporis substantia plane pervertitur, atque immutatur: præsertim cum vulnus factum est cum apertura cutis, quæ sua densitate prohibere non potest (quod alioqui faceret, ac tum præsertim cum venenum esset crassioris substantiæ) quin ipsius contagio inleciat spiritus, sanguinem, & humores, & per consequens communicetur cum partibus nobilioribus, vnde mors vt plurimum consequitur.

Ceterum hæc omnia vulnere eò periculosiora iudicabuntur, quò cer-

tius deprehenduntur esse complicata cum varijs & magnis affectionibus, & symptomatis, & corpora erunt cacochyma: idque tum præcipue cum in exercitu grassabuntur (vt sæpe numero evenit) morbi Endemij ex aere promanantes, qui etsi substantiæ sit simplicis, neque putrefactioni obnoxius, repente tamen magnam qualitatis commutationem affert: cum illis sordibus & fetoribus infectus est, qui in magno exercitu esse solent in ea parte, vbi impedimenta sunt, & cadavera iumentorum, interdum etiam hominum insepultorum: vnde foeditates, tetrique odores nascuntur, quibus plerumque milites inficiuntur.

Præterea crebræ commutationes & inæqualitates, quæ ex temporis iniuria nascuntur, maximum huiusmodi vulneribus incommodum afferunt, ac vulneratos in periculum adducunt: ac præsertim cum hyems sicca crebris aquilonibus antecessit, verum autem subsecutum est australe & pluviosum, vnde quamplurimi superflui humores enascuntur, qui varietate illa commoti & conturbati facile corrumpuntur: vnde ardentes ac pestilentes febres consequuntur, cum acris corruptus sese per illas permiscuerit: idemque inflammationes, gangræna, & mortificationes, atque ad extremum interitus, quemadmodum Hippocrates in lib. Epidem. testatur in tertio Aphorismo.

Neque verò prætereunda est perdita & dissoluta vitæ ratio in plerisque non modò militibus gregarijs, verum etiam ductoribus, præfectis, legatis,

ac

ac tribunis: qui plerumque iis vesci
cibus coguntur, qui fortè reperti sunt,
sive frigidi, sive calidi, sive cocti, sive
crudi, sive boni, sive mali, per sæpe
magna leguminum copia, & fru-
ctuana ac baccarum plerumq; etiam
uti coguntur aquis corruptis, aut vap-
pa, & vino mucido, aut recens infu-
so, idque intempestivè, nulla expe-
ctatâ coctione, contra multorû con-
suetudinem ac naturam, quæ propter
illa incommoda corrumpitur.

Ex hujuscemodi perversa & de-
pravata vitæ ratione nasci solent in
exercitu morbi pandemii, vulneri-
bus infestissimi, propterea quòd illo-
rum ratione sanguis corrumpitur, hu-
moresque vitiantur: unde vulnorum
malignitas augetur, variaque sympto-
mata contingunt. Ex contrario judi-
canda erunt vulnera eò minus peri-
culosa, magisque sanabilia, quò mi-
nora erunt, illa incommoda, & quò
longiùs aberunt à præcordiis, reli-
quisque nobilioribus partibus, ac sine
dilaceratione nervorum, aut ossium,
& malignitatis erunt expertia. Et si
autem Medicus indicavit vulnus pla-
nè mortiferum, non tamen continuò
æget pro perduto ac desperato ha-
bendus ac deserendus est: verùm ex
contrario salutaribus remediis ei suc-
currèndû est: quippe cû natura, præ-
sertim arte adjuncta, miracula interdû
edat, quibus ex eventis Empirici lau-
dem sibi & gloriam captant, magna
cum medicinæ infamia & dedecore.
Itaque freti illi naturæ bono interdum
eorum curationem suscipiunt, qui propè
jam sepulti videbantur, & à

Tom. II.

Medicis erant deplorati: vnde ad
Medicos dedecus, ad illos summus
honus pervenit: quemadmodum
biennio ante usavenisse audio nobili
cuidam Provinciali, *Vinsio*, qui cum
in exercitu regio contra Rupellam
esset, & globulo plumbeo transfixus
à Medicis desertus, existimantibus
jecinoris substantiam eo ictu lasam
esse, tamen à nobilibus quibusdam i-
plus amicis curatus est, adhibitis me-
dicamentis satis familiaribus. Quod
egregium documentum esse potest
militum naturæ esse etiam, quæ
per sæpe doctissimorum quorumque
Medicorum judicium fallit: quos ta-
men nunquam oportet salutaribus &
extremis remediis adversus extremos
& pestiferos morbos destitutos esse:
quemadmodum *Cov. Celsus* præcipit,
fatiul esse remediû aliquod adhibere,
quàm nullam omnino medendi ra-
tionem tentare: præsertim in morbis
penitus desperatis.

CAP. III.

*De superiorum vulnerum
curatione.*

Superiorum vulnerum curatio su-
mitur ex duabus generalibus in-
tentionibus, & una particulari nimi-
rum ex Diata & victus ratione ex e-
vacuatione humorum: postremò ex
Chirurgia. Atque ut ordinem ac me-
thodum aliquam certam ac facilem
instituiamus, primò loco de diata &
victus ratione differemus, quæ vul-
neratis præscribèda est. Illâ enim cõ-
stat esse utilissimâ, & ad eorû incom-
moda curanda opportunissimam.

Ssss

De vi-

De victus ratione.

Ea victus ratio, quæ vulneratis præscribenda est, sicut ea quæ aliis morbis affectis præstitui solet, secundum idoneam administrationem sex rerum non naturalium completur. Particularis autem consideratio accepti incommodi magnum habet momentum veluti temporis, aut virium & naturæ, & constitutionis ægroti, consuetudinisque ipsius, tum in potu, tum in cibo: quemadmodum copiosè demonstrat Hippocr. in lib. *De ratione vict. in morb. acut.* Nam satis constat aliam à chronicis & diuturnis morbis, aliam ab acutis victus rationem exigere: eamque pro ratione initii, accretionis, status, aut declinationis morbi mutandam esse. Nemi- ni etiam dubium esse debet, & regio- num, & temporum rationem (quo- rum alia sunt frigida, alia calida, item- que alia pluviosa & humida, alia sic- ca) mutationem aliquam in victus ratione exigere. Neminem quoque negaturum arbitror, quin natura & constitutio ægroti consideranda sit: cum inter omnes constet, corpora impura, quò magis aluntur, eò magis lædi.

Considerandæ præterea vires æ- groti, secundum quas non modò victus rationem, verum etiam al- liorum omnium medicamentorum administrationem accommodamus. Quantum ad consuetudinem, fatentur omnes magnam ejus rationem ha- bendam esse: præsertim cum repen- tinæ omnes mutationes, eò pericu-

losiores sint, quò magis contra consuetudinem & constitutionem ægrotorum eveniunt, quemad- modum Hippocr. in lib. *de vict. rat. in morb. acut.* docet, & ratio ipsa demon- strat. Nam si quis velit nulla rerum illarum habita ratione generaliter om- nibus qui sclopetariis vulneribus affecti sunt, strictam victus rationem præscribere, quemadmodum vulgò fieri videmus: neque rationem habe- re vitæ quotidianæ, cum nonnulli ter- quaterve quotidie atque adeò qui- busvis horis cibum capiant, nonnul- li vini potu ne in morbis quidem sine summo vitæ discrimine carere possint, certè si strictam & austeram victus rationem præscribamus, con- tinuò illud eveniet, quod Hippocrates *supradicto loco* concludit, ubi de his scribens qui ter aut quater in die cibum capiunt, ait, si prandio absti- neant, debiles fore: ex contrario- verò, eos qui tenui victu contenti esse solent, si largius ederint, aut bi- berint, aut aliis horis quàm quibus consueverunt, infirmos ac debiles futuros. Itaque secundum illius sum- mi viri auctoritatem, danda erit ope- ra, ut ex usitata & consueta victus ra- tione, qua sanus utebatur, eam, qua ægroti utendum est, æstimemus. Nam illud tenendum est, Naturam rebus usitatis, consuetis & familiari- bus delectari: easque certiores, sa- lubriores & conducibiliore esse, (quamvis aliquantisper studio & in- tentioni nostræ adversentur) quàm quæ novæ & præter consuetudi- nem excogitantur, ad ægroti qui- dem

dem salutem; sed cum subita ex magna mutatione, naturæ maxime adversaria.

Atque hæc nimirum causa est, cur doctissimi quique Germani Medici usitatam illam, & quotidianam vivendi consuetudinem retinendam putent, usumque vini vulneratis suis permittant, qui alioqui actum jam de se existimarent, propterea quod aquæ usus illis est perniciosissimus: quem admodum vidi usum venire non modo in Gallia, verum etiam (idq; felicius) in Germania, ubi vinum, ut plurimum est *ὀκράσιον* & tenuius multo quam in Gallia. Quæ tamen non eo dico, quasi nolim ægrotis aliam victus rationem præscribere, quam eam qua uti, cum sani essent, solebant: neque tam imperitus, ut id credam: verum ut Chirurgos admodum, ne tam austeram illis vitæ rationem præscribant, quam vulgo solent: sed ut in qualitate & quantitate ciborum modum adhibeant, prout morbi ratio postulare videbitur. Nam in morbi statu, dum propter inflammationes & acerbitates dolor urget, minuenda est ciborum copia, & continentia in victu adhibenda, quem admodum Hippocr. docet libr. De rat. vict. in morb. acut. Aphor. 10. Quinetiam prout anni ratio fert, vivendi modum præscribi oportet, cum aliorum ventres calidiores sunt, aliorum frigidiores: faciliorefque nonnullorum concoctiones, prout vulneratorum constitutio patitur. Nam pituitosis & pleurmaticis permittentur quædam, quæ sanguineis & biliosis interdiciuntur,

sicuti Galenus docet. Ratio etiam habenda est ætatis, virium & consuetudinibus, quemadmodum supra demonstratum est: præbendaque sunt cibaria iam inde ab initio non ita parce ac tenuiter, sed paulatim imminuenda usque ad finem status morbi: ita tamen ut ægri valetudo præscriptum illud ferre possit: quod præscriptum necessatio & accuratè observandum est. His rebus omnibus consideratis accedendum erit ad legitimam administrationem rerum non naturalium, ut instituto nostro satisfaciamus.

De Aere.

Aërem igitur deligi oportet siccum, & temperatum: talem enim omnis continui solutio postulat, quæ per exsiccationem consolidanda est. Quod si quis forte obiiciat, non esse in nostra petestate aërem exsiccatum ægrotis præbere, præsertim cum nihil in rerum natura humidus sit, quemadmodum Arist. docet Meteor. 2. atque adeo aquam humiditate superet, quæ tamen in specie humidior apparet, quippe quæ propter crassitudinem suam immeritasres madefaciat: quod aër propter partium suarum tenuitatem præstare non potest: facilis & expedita responsio hæc erit: aërem tamen corrigi atq; eligi talem posse, ut ad institutum consiliumque nostrum multo accommodatior esse possit. Nam satis constat, locorum & domiciliorum alia aliis calidiora esse, aut frigidiora, aut sicciora, aut humidiora. Illa enim quæ ad Septentriones vergunt, frigida sunt: quæ ad

Siſſi 2 Aultrum,

Austrum, calidiora; proxi-
 motior aut propinquior est. Quinetiam
 regionum situs considerandi
 sunt: nam aliæ sunt montosæ, aliæ pa-
 lustræ, nonnullæ lacubus, stagnis &
 fluminibus propinquæ: quarum re-
 rum omnium varietate, qualitas ipsius
 aeris mutatur, ac pervertitur. Quis
 ignorat Asiaticos homines alterius
 esse naturæ, quàm qui Europam incolunt?
 quod Hippocrates (in lib. De aere,
 locis, & aquis) varietati mutationique
 temporum attribuit, quæ regionum
 naturam asperiores durioresq; effi-
 ciunt. Eaque ipsa causa est, quam ob-
 rem homines montani aut qui proxi-
 mè flumina aut mare incolunt, alte-
 rius naturæ & constitutionis sunt,
 quam qui urbes aut campos ab aquis
 remotiores incolunt. Jam vero quid
 dicemus de situ & positione urbis
 Ferrariæ aut Florentiæ: quarum in
 illa vulnus omne in capite acceptum,
 pestiferum est: in hac, tibiis imposita
 vulnera immedicabilia sunt? Eadem
 de causa Hippocr. his de rebus tractans,
 scribit: *Austrum qualitates suas immu-
 tare pro ratione regionum per quas fertur,
 atque ut alia aliis frigidiores, aut calidio-
 res sunt.* Scribit enim illum primum
 ex frigidis & glacialibus regionibus
 oriri, unde venti nascuntur, quem-
 admodum Arist. Meteor. 2. demonstrat,
 eiusdemque esse naturæ cuius sunt
 septentrionales, unde Boreas gelidus
 exoritur: ut qui regiones illas inco-
 lunt, sentiunt: postea per Solis vias,
 perq; Meridiem delatus, adeo exarde-
 scit, ut propter Solis calorem frigus
 suum amittat, plantæque exurat,

& Lybiæ incolæ æstu siccos aridosq;
 efficiat. Inde per mare delatus, euri-
 que humorem eliciens magnam illam
 quam contraxerat, siccitatem amittit,
 humidusque efficitur, qualis in
 cuncta Italia sentitur, & in ea Galliæ
 nostræ parte quæ Occitania nomina-
 tur. Hæc autem vera ratio est, cur
 eum his plagis adeo infestum arbitre-
 mur: propterea quod nimirum ista
 humiditas calori conjuncta magnam
 putredinis & corruptionis copiam
 affert: quemadmodum supra demon-
 stratum est. Idem de Borea dici potest,
 qui certis in regionibus multo salu-
 brior est, & putredini resistit: in aliis
 pestilentior est: adeo ut pestes aliique
 morbi ex putrefactione nati, flante
 Borea increbrescant. Cujus rei causa
 rum regionum varietati (ut diximus)
 attribuenda est, tum etiam oppido-
 rum positioni: velut in locis aquosis
 aut palustribus, quorum vitio propria
 ventorum qualitas immutari atque
 alterari potest: corpora etiam eadem
 ratione humidiora, pluribusque su-
 perfluitatibus imbuta reddi possunt.
 His consideratis simulque anni tem-
 poribus animadvertis (quæ cum varia
 & dissimilia sunt, propter tam multas
 diversasque mutationes, quæ quoti-
 die eveniunt, ut Hippocrates docuit in
 lib. De aere, locis, & aquis, qualitate m-
 aeris immutant) idoneus aer & ad in-
 stitutum nostrum accommodatus quo-
 ad eius fieri poterit, deligendus erit,
 ubi vulneratus moretur. Sed quo-
 niam vix ac ne vix quidem potest id
 commode fieri, quod plerumq; vul-
 nerati, doloris acerbitate oppressi mi-
 gra-

grationem, & succussu ferre non possunt, ac sæpe iis ipsis in locis manere, in quibus vulnerati sunt, aut in proximis se urbes conferre cogunt: urventamen locus ille ubi diu exercitus tescedit, potissimum vitandus erit, quod aer ille à contagione suspectus sit: vitanda etiam erunt loca palustria & aquosa, ex quibus vapores crassi exhalant. Ex contratio ea diligenda erunt loca, ab aquis & paludibus remota, quorum aer purus, limpidus, ac serenus sit. Videndum etiam ut conclavia versus Septentriones potius quàm Meridiem aperta sint. Quod si frigidior aer videatur, frigiditatem illam igne temperari oportebit, qui in foco conclavis excitandus est, ac nonnunquam odoratis rebus cortigi, veluti mastiche, rosis, baccis iuniperi, aliisque generis eiusdem. Æstate verò irrorationibus utendum erit, veluti oxycrato, conspergendumque conclave iunco, herbisque aliis viridibus, foliisque vitium & falicum. Atque hac ratione aer ad vulneratorum salubritatem accommodari poterit, corrigique, prout læsæ & affectæ partes postulare videbuntur. Nam plagæ in capite aut commissuris acceptæ frigidum aërem multò magis propter mordicationem formidant, quàm aliis locis impositæ.

De Cibo & potu.

Quantum ad cibum, certum est eum præbendum & accommodandum esse, prout mali ratio (quemadmodum Hippocrates docuit) itemque vulnerati constitutio ferre po-

test, ne quid subito innovetur: nam subitæ mutationes (ut antea demonstratum est) periculosa esse solent. Cibus porro boni succi esse oportet, neque plenius & copiosius alere, ac præsertim usque ad exitum status morbi: quo tempore parcior utendum est cibo, quàm postea. Panis sit aptè fermentatus, & commodè coctus. Præbeatur avicularum caro, veluti turdorum, aliarumque consimilium, quibus adhibeatur succus mali aut ei, limonum, aut ius ex oxalide expressum ad excitandum appetitum: item ius panaceum, hoc est, ex pane & pullo, elixo prius cum buglosso, oxalide, lactucis, eiusdemque generis herbis: quinetiam hoc pullaceo iure manè uti saucius poterit ad aluum molliendam, pruna quinetiam passa ad hunc usum aptissima sunt, itemque racemi Damasceni conditi, hordeum mundatum bene coctum, lac amygdalinum, aut ex avena: nam hæc omnia convenientissima sunt, ac præsertim initio cum lauciati cibos omnes, nisi liquidi sint, fastidiant. Post statum morbi, uti licebit perdicibus & pullis, & caponibus tenellis, & ovilla minutatim incisa cum suo succo, adhibito etiam cittino. Proderunt denique alii omnes cibi, suaves, delicati & ad concoquendum faciles, & boni succi. Pauperioribus satis esse poterit panaceum ex vitulina & ovilla carne paratum, pruna passa, racemi passi, & (si facultas ferat) pullus: eiusdemque generis nonnulla quæ ipsius tenuitas feret. Interea prohibendus erit usus ciborum crassiorum & ad-

concoquendum difficilem, & mali succi, & avium omnium aquatiliam, & palustriam: abstinendum à bubula, ac præsertim à suilla & carne salsa, rebûsque aliis mordicantibus, itemque ab aromatibus, quæ nonnulli species appellant. Potus autem illorum erit ex prisana, aqua Hippocratica, aqua filtrata & cocta etiam ad eorum usum qui sanguinei & biliosiores erunt: aliis præbebitur (ac præsertim iis qui nunquam antea diluto utebantur vino) rubellum vinum, tenue, & aqua temperatam: idque etiam ab initio, nisi fortè febris aut inflammatio id prohibeat. Quantum autem ad corporis laborem aut requiem attinet, observandum erit illud usitatum Italorum proverbium, *La gamba al letto, & la man al petto*: retinendumque Hippocratis præceptum ex libr. De ulceribus. quietem fauciaris omnibus maximè convenire, laborem verò perniciosum esse: neque stultius quidquam à Medico fieri posset, quam si corporum exercitium iis præscriberet; quibus otio & quiete tantopere est opus, ac ne interdum quidem sese præ dolore movere licet: veruntamen ejus exercitii loco, adhiberi poterunt frictiones in locis sanis, ac præsertim in oppositis: tum enim revulsionis vim obtinebunt, humorumque defluxum à locis affectis avertent, humoresque ac superfluitates, quas diuturnior quies generat, exsiccabunt, ut Hippocr. in libr. De diæta tradidit. Quantum ad somnum attinet, permittendus erit ægroto,

cùm id natura exposcere videbitur. Somnus enim in morbis omnibus ad concoctionem pernecessarius est. Vi-res enim, per sanguinis fluxum, dolores, aliaque symptomata prostratas, reficit. Adhibenda tamen cautio est, ut si plagæ sunt interiores & veneno complicatæ, moderatior sit: ne fortè maior humorum copia in partem affectam influat: quandoquidem sanguis per somnum in interiorem se partem recipit. Omnes autem animi perturbationes perniciosissime esse solent, atque in primis ira, quæ ventriculum ciet, & humores fluidiores, subtilioresque efficit, unde maior defluxionum atque inflammationum copia promanat, aliaque in affectam partem eiusdem modi accidentia quamplurima. Repletionem autem & exinanitionem propterea tacitus præterij, quia separatim de utraque illarum mox tractare institui, meamque semel sententiam aperire.

CAP. IIII.

De secunda intentione, hoc est, de humoribus evacuandis per phlebotomiam & purgationem.

Non temerè, neque sine magna & gravi causâ Galen. in sua Meth. hanc præclaram Hippocratis sententiam commemorat, ac laudat: Medicum oportere non modò Naturæ imitatore esse, verum etiam eorû quæ, cùm sua sponte eveniunt, conferunt: cum Medici officium sit, Naturæ defectum supplere, eaque acci-

Meth. 4. cap. 6.

accidentia perniciosissima praevidere, quae illi accidere possunt, idque per indicationes ex morbi gravitate conceptas. Harum duo genera reperio, missionem sanguinis, & purgationem: quarum utraque magnopere ad sclopetaria vulnera necessaria est, quae inter gravissimos morbos verissimè tribus illis de causis numerate possumus. Maxime igitur necesse est, sanguinem in hisce vulneribus curandis detrahere, idque statim de principio, ut defluxus humorum in partem affectam prohibeatur, caveaturque ne phlegmone aliquo molestetur: neque mali concoctio expectanda est, aut tandiu differendum, dum initium & status mali praeterierit, quemadmodum Avicenna credidit, cuius opinio rationi omni adversatur, atque adeò Hippocratis auctoritati, qui censet, siquid movendum videatur, id statim de principio tentandum esse. Porro hæc missio sanguinis facienda est, idque in contrariis, sive oppositis partibus: tum præcipuè eum veneni suspicio nulla est cum illis vulneribus complicati: tum enim revulsivæ curationes interdicitæ sunt: quoniam venenum elicendum est per scarificationes, aut ipsius partis affectu, aut inferiorum, atque adeò remotarum partium: cavendumque ne longius serpat (ut ipsius natura fert) in partes nobiles ac principales, quemadmodum planius exponemus, cum de præcipua horum vulnerum curatione tractabimus. Tempus mittendi sanguinis (nisi per sanguinis fluxum vel per aliud quoddam accidens aliter cogamur (matutinum est

se oportet, atque ante missionem commodissimum erit clysterem adhibere, ad excrementa ex intestinis educenda. Porro in illa missione sanguinis, observanda erit non modo vulneris magnitudo, verumetiam totius corporis plenitudo: pro cuius modo parior aut profusior debet esse missio. Aetatis quoque rationem haberi oportet, temporis anni, & habitationis, aliarumque rerum quae petiti Medici prudentiæ committendæ sunt, cui videnda quae Galenus in libr. De missione sang. hac de re tractat.

Purgationem æquè ut missio. *Depur-*
gatione
 nem sanguinis, in his vulneribus dua-
 bus de causis esse adhibendam, nem- *in his vul-*
 pe propter morbi magnitudinem, & *neribus*
 vitiosi succi abundantiam, licet col- *instituen-*
 ligere ex iis quae Gal. lib. Meth. medendi *da.*
 quarto his scribit verbis: Purgatio non *quarto*
 in sola cacochymia convenienter suscipi- *in sola cacochymia*
 tur, sed sicut (missio sanguinis) vel pro- *convenienter suscipi-*
 pter ipsius abundantiam, vel propter *tur, sed sicut (missio sanguinis)*
 morbi magnitudinem purgatio & pro- *vel propter*
 pter abundantiam alterius eiusdem *morbi magnitudinem purgatio & pro-*
 succi, & propter vim morbi adhibetur. *pter abundantiam alterius eiusdem*
 Nec sunt excusandi qui genus istud *succi, & propter vim morbi adhibetur.*
 remedii contemnunt, quasi nihil aut *Nec sunt excusandi qui genus istud*
 parum ad istorum vulnerum curatio- *remedii contemnunt, quasi nihil aut*
 nem pertineret, cum & ratio & ex- *parum ad istorum vulnerum curatio-*
 perientia contrarium iis demonstrat, *nam pertineret, cum & ratio & ex-*
 qui Hippocratem & Galenum tan- *perientia contrarium iis demonstrat,*
 quam duces secuti, huiusmodi vul- *qui Hippocratem & Galenum tan-*
 nerum curationem methodicè tra- *quam duces secuti, huiusmodi vul-*
 ctaverunt. Purgatio enim (inquit Hipp. lib. *nerum curationem methodicè tra-*
 Hippocr.) per alium plerisque ulce- *ctaverunt. Purgatio enim (inquit Hipp. lib.*
 ribus prodest. Præterea vulneribus ca- *Hippocr.) per alium plerisque ulce-*
 pitis, item ventris, tum inferioris, tum *ribus prodest. Præterea vulneribus ca-*
 supe-

ipiole evacuatur) cavendum erit, ne purgationem aegris præbeamus, quin prius ipsorum natura perspecta nobis fuerit: quod si ob sterens densatum, atque in intestinis exsiccatum evacuatio impediatur, leniente aliquo medicamento per os accepto, ut bolo ex ʒj. cassiæ parato, cum saccharo & sem. anisi, prius alvus erit commovenda, vel injecto clystere subducenda, ung. emollient. Vid. in Pharmacop.

Sequenti die assumendum erit pharmacum, quod aecommodandum erit prout æger pituitæ portione, aut bilis, aut alterius cujuscumque humoris redundantia gravabitur. Facilius enim peragitur & melior est purgatio, qua molestus humor subducitur. Formulas petere licet ex Pharmac.

Potio pituitosis convenienti.

℞. Rad. ireos
Eupatorii
Pimpinell. & acori an. ʒ iiij.
Rad. mechoac.
Polypod.
Quer. recentis & medull.
Sem. caribani an. ʒ b.
Sem. anisi
Passul.
Glycyrrh. an. ʒ ij.
Herbarum veronica
Betonica
Scabios. an. m. j.
Florum cordialium an. p. j.
Foliorum seuuæ ʒ ij.

Fiat decoctio. Colaturæ infunde agarici trochiscati, ʒ ij. Expressioni dissolve Syrupi rosarum solutivi ʒ j. fiat potio. Pro robustioribus adde diaphan. ʒ. j. b. aut ʒ ij.

Tom. II.

℞. Cichorii cum rob.
End.
Acetos.
Lactu.
Portul.
Veronic. an. m. j.
Passul. ʒ ij.
Iuiubarum
Prunorum dulciam. an. pn. iiij.
Sem. melonum
Cuscuta
Citri
Portul. & anisi an. ʒ j. b.
Florum cordial. an. p. j.
Santal. citrini ʒ b.
Fiat decoctio colata pro doli,

inqua infunde

℞. Rhabbari electi ʒ ij.
Myrobal. citrinorum ʒ ij.
Cinnamomi ʒ j.
Express. dissolve
Syr. de cichor. cum rhabarb. & ros.
sol. an. ʒ.

Misce, fiat potio. Pro robustioribus adde elect. ros. Mes. vel elect. de citro sol. ʒ ij.

℞. Rad. eupatorii Mes. sive gratiola
& tormentilla an. ʒ b.
Polypod.
Asari
Tamarindorum an. ʒ ij.
Sem. anisi & passul. mund. ana
ʒ ij.

Herbarum veron.
Scabios.
Borrag.
Bugloss.
Fumara
Ceterach
Polytrici an. m. b.

Ttt

Cin-

Potio pro biliosis.

Potio melancholice convenienti.

Cinnamomi ℥.℞.

Epithymi florum violarum & gentiana an. p. j.

Fiat decoctio. infunde foliorum fenna ℥.℞. Expressi. dissolve syr. persicorum & de fumar. compos. an. ℥.vj. fiat potio. Pro robustioribus adde confect. hame. h. vel diapolypod. ℥.ij.

Cum autem non unus tantum, sed omnes humores redundant, & mixti, ac per universum corpus diffusi sunt, quod plerumque accidere solet, sequens catharticum erit adhibendum, præsertim si aliqua veneni suspicio sit.

Potio omnibus humoribus malignis expur. convulsiens.

℞. Rad. tormentil.

Angel. & gentiana an. ℥.ij.

Acari

Pimpinell. an. ℥.ij.

Polypod.

Querc. medull.

Sem. carthami an. ℥.℞.

Intybi latifol.

Cichorii

Veronica

Agrimonia

Scolopend.

Lupull.

Fumar. an. m. ℞.

Glycyrrh. & uvarum passul. an. ℥.j.℞.

Prunorum damasc. pr. iij.

Sem. end. acetos. citri & portul. an. ℥.℞.

Sem. anisi. ℥.j.℞.

Florum cordial.

Geniste & ramaricis omnium p. j.

Folliculorum fenna ℥.ij.

Fiat decoctio pro dosi, cui infunde

Rhabarb. ℥.ij.

Agarici ℥.iij.

Spice nardi

Zinzib. an. ℥.j.

Expressi. dissolve syruiros. sol. ℥.j. misce fiat potio quæ præbeat & creiteretur, si opus sit.

Alia complura parati purgantia medicamenta poterunt, quæ petiti Medici prudentiæ committenda erunt: quemadmodum & ipsorum repetitio etiam in morbi statu, si vires ferant, & commodum videatur. Quod si æger ab horum medicamentorum usu abhorreat, extractis simplicium purgantium ut rhab. Agar. fenn. commodè utetur. Ex quibus singulis, vel decenter mixtis, omnes etiam humores noxios expurgare poterit: quorum omnium idoneam præparationem & dosim in libr. de med. vegetab. spag. præparatione jam docuimus.

CAP. V.

De tertia generali intentione curativa, quæ per Chirurgiam completur, ac primum de primo apparatu

Dieximus principio duas in istis sclopetariis vulneribus curandis indicationes curativas proponendas esse: si in ipsis solam contusionem, ac non vencentam qualitatem, aut admistam adustionem consideremus: suppurationem videlicet, & novæ carnis ingenerationem. Quod ut recte atque ordine fiat, finemq; nob. propositum assequamur, nonnulla nobis erunt,

tunt, quas subalternas dicunt, indicationes observandæ: quarum prima iubet glandem prehendi educique, tum & minuta loriceæ fragmenta, & aculeos, & mucrones infixos, itemq; vestium particulas, ossicula aspera, & pungentia, gumos, & cætera extrinsecus incidentia, idque sine dolore, si fieri possit, revelli: & quæ forsan in cavum inciderunt, ea digitis, aut tenaculis, aut forcipibus denticulatis, atq; inftar rostri aduncis extrahi: quorum ferramentorum licet videre varias formas depictas in libro *Ambrosii Paræi Chirurgi peritissimi*. Glans autem educitur, vel ab ea parte qua ingressa est, constituto lauciati corpore (quemadmodum *Hippocr.* præcipit) in eam figuram in qua tum erat cum vulnus accepit: aut certe ita prostrato, collocatoque in lectulo, ut quam proxime fieri poterit, ad eam figuram accedat. Educitur etiam glans interdum per eam partem in quam vi tormenti impulsæ ferebatur: propterea quod viam sibi atque exitum in ea parte munivit: qui tamen exitus, si opus sit, amplificandus erit scalpello, vel novaacula, quo facilius glans sequatur, & minor inflammatio nascatur: præsertim si specillo reperitur, & in carne infixæ sit, neq; magnas venas, & loca nervosa transierit. Itaq; hic nova incisione opus erit, quæ commodius fiet, si parum admodum integræ carnis ex adversa parte super sit, & si digiti admoveatur, subesse glans sentiat, neq; quidquam obstat, quo minus incisio illa fiat. Hoc vero in utraq; parte Chirurgus semper curæ

esse debet, ut scribit *Celsus de telis extra-
tendu* commemorans, ne fortè nervus, <sup>De re
med. lib. 7.
cap. 5.</sup> vena maior aut arteria lædatur. Quod si periculum aliquod imminet, vel ita glans lateat ut reperiri non possit, satius erit eam tantisper dimittere, donec natura sua sponte ipsam extradat. Quid enim expediat ingenti vulnere ingens insuper aliud vulnus addere, & ægram tantis cruciatibus frustra fatigare, præsertim cum in multis infixæ glans ita latuerit, ut vulnere ad cicatricem perducto post annos multos abscessu aliquo facto sua sponte exierit? Porro primum istud propositum perficitur etiam medicamentis extranea depellentibus (quorum magnus sane est usus) præsertim si venenata glande illatū fuisse vulnus suspicemur. Tum enim maturius adventitia evellenda sunt. Quæ ratione etiam ne virus introferatur, & ad partes principes serpat, attrahentia ista valentiora confestim assumenda sunt, quemadmodum in cõtrariis accidentibus miriora. De quibus in cap. de venenato vulnere alius nobis dabitur scribendi locus. Hoc primo proposito peracto, abstractis videlicet ex vulnere, quantum facultas feret, omnibus alienis atq; extraneis, deinceps de topicis & prima medicamentorum applicatione nobis agendum est. Variam enim hæc de re tum Medicorum sententiam, tum castrensium Chirurgorum consuetudinè esse constat. Alii nanq; ferrum candens, vel causticū, vel aliud quoddam exedens medicamentum, omni vulnere promiscue admovent: alii olea ferventia

olivatum vel sambuci: nonnulli the-
riacam: alii terebinthinam laudant:
alii oleum catellorum tepidum pro-
bant. At frequentissimè vulgus utitur
suis ellychniis, ac stupis, aceto, ovi
candido & adstringente medicamen-
to imbutis, quibus totum & cavum
vulneris infarciunt, & vicinas partes
involuunt atque obligant: quem ap-
paratum per integrum diem non
movendum esse censent, fluxionem
sanguinis, ut ajunt, metuentes. Sed
quam perniciosa hæc sit vulgi consue-
tudo, periti omnes iudicabunt. Hæc
enim medicamenta emplastica crassæ
ac terrenæ sunt substantiæ & faculta-
tis adstringentis, quæ subito exsiccantur,
partemq; affectam nimium com-
primendo, dolores per magnos cient:
unde maiores oriuntur tum defluxio-
nes, tum inflammationes, gravioraq;
symptomata, quod poros aut meatus
cutis obstipens, humoresque cogant,
& crassiores efficiant. Quemadmo-
dum sebum, resina, pix, cera, buty-
rum, omnisque fluxilis materia frigo-
re indurescit, minusq; cedit tractan-
tis fingentisque articulis: sic horum
frigidorum medicaminum applica-
tione sine ullo discrimine, densantur
humores, ægreque dissolvuntur, cu-
teque minus spirabili reddita spiritus
oppressi suffocantur, propter reten-
tam malignam humorum exhalatio-
nem, unde nonnullis gangræna inna-
scitur, partiq; totius interitus. Quod
si ullorem remedium penuria, &
urgens necessitas, his uti remediis
vulgaribus Chirurgicos cogat, ad
sanguinem immoderate fluentem

fistendum (quavis id raro his vulne-
ribus accidat) tamen illa eligi (cum
datur facultas) vel permutari debent,
vel saltè frequenter oxyrhodino sub-
tepidò sunt imbuenda. Neque vero
prætermittendum est, multos hodie
uti ad horum vulnerum curationem
non solum applicatione prima, sed ad
perfectam usq; valetudinem simplici
aqua fontana tepida, cum qua oleum
& acetum alii commiscent. Quo re-
medio ellychnia & stupas imbuunt:
idque cum tam foelici successu præ-
stant, ut non pauci magicis carmini-
bus & incantationibus hoc tribuant.
Quod frequenti tamen experimento
probatum est, neque a ratione alienum
videtur: quippe cum aqua etiam
frigida vulnera simplicia iuvare *Celsus*
lib. 5. cap. 26. scribat, ac ipsam quocun-
que modo impositam, imò & calen-
tem ipsi prodesse alibi affirmet: do-
lores enim lenit, inflammationes ar-
ceret, ac defluxiones sistit, quæ sympto-
mata statim in principio prohiben-
da esse, omnes ingenue farentur.
Deinde cum ex Hippocr. sententia
contusis vulneribus, celestissima sup-
puratione medendum sit, hoc ipsum
tepidæ aquæ fortum præstare, vete-
rum Medicorum scriptis & experien-
tia comprobatur. Cum igitur illa pri-
mos & graviores vulnere impetus
aptissime sustineant, ac repellant, ne-
mini mirum videri debet, si tum de-
mum natura (qua in se & efficientem
causam & Balsamum naturalem continet
quo & fracta ossa conglutinantur, & unitatis
divisio consolidatur) & vulnera carne re-
pleat, & cicatrice tandem ipsa obducatur.

modo

modò ars natura ancilletur, eique minifret. atque inserviat: cavendo ne vulnus à caussis externis irritetur, & Balsami curatrix facultas impediatur, sed suo munere fungatur, vulnus ipsum exactè à sordibus (quæ sibi impedimento sunt) linamentis & omnibus modis expurgâdo. Porro non possum non eorum institutum laudare, qui acetum & oleum commiscenda esse censent: quo remedio accepimus Vinsium illum, de quo supra sermonem fecimus, ante Rupellam desperato vulnere affectum à nonnullis Italîs, aliosque præterea complures curatos fuisse. Illud enim mixtum symptomatibus occurrit, dolori nempe, defluxioni, & inflammationi: ac præterea putredini resistit. Nam illi summo studio ac labore obsistendum est (cùm huius generis vulnera ei valde obnoxia sint) ne gangræna aut sphacelus tandem subsequatur. Acetum enim corruptioni obsistere argumento est; quod, si conditiis rebus infundatur, eas conservet ne mucore aut limo obducantur. Sic oleum vino vel alterius generis liquori superinfusum prohibet, ne vel vapescat, vel corrumpatur: siquidem aërem arcet, omnesque halitus excludit, qui putredinem inferre possent, eoque laudabilior mihi videtur ipsius usus, quò foris & imbutum & intus assumptum veneni acrimoniam retundit, quod cum istis vulneribus aliquando commixtum esse posse docuimus, Quò fit ut illorum comprobem sententiam, qui olea ferventia confestim vulneri admovent: salubri-

ter enim adhibentur: partim quòd relaxando efficiant ut interna pravortū humorum fuligo dissolvatur: partim quòd impediunt, ne externo aëris ac ventorum impulsu cavū vulneris feriatur. Hoc enim inter cætera observandum est, ne diutius aëri vulnus committatur, sed qua fieri poterit diligentia occludatur. Aërem namque putrefactioni omninò obnoxium esse experiuntur, qui cuiusque generis fructus in olla sariatim collocant: eamque accuratè operculo obductam ac luto sapientia, quod vocant, obligatam, ut nihil aëris subingredi possit, in putei fundum demergunt, atque ita cum illi fructus ab ambiente aëre, omniq; aura maligna sint remotissimi, corrumpi nec tabescere possunt, sed recentissimi inveniuntur, ac si nuper fuissent inclusi. Quæ à me per transennam dicta fuisse omnes velim existiment, quò demonstrarem multos curari non incantationibus, ut vulgus putat, sed remediis, et si nonnulli iis cum ratione non utantur, rationi tamen consentaneis: non autem ut Empiricorum causam tuendam suscipiam, qui non verentur in hominum vitam ac corpora grassari, atque, ut habet proverbium, in iactura vasis artem sigulinam experiri: cùm eos potius exterminandos censeam, quorum videlicet culpa ac temeritate efficiatur, ut ars medica summis aliis qui laudibus extollenda, unâ cum professoribus despecta sit & negligatur. Sed ne ab instituto nostra recedat oratio, commodissimum mihi videtur, si in sclopetariis istis vulneribus statim per initia oleum visci pot-

*Aer hinc
vuln.
contrar.*

*Fructus
omnis
generis
conser-
vandi
ratio.*

fol 192.

morum compositum vel olea florum verbaſci vel hyperici vel ovorum, calentia admoveantur, quorum deſcriptionem invenies in pharmacop. quæ præparata habere debent Chirurghi: mirum enim in modum & leniunt & emolliunt, & dolores ſedant, & his vulneribus curandis competunt. Horum defectu olea ſambuci (quod probatur à Iouberto peritiſſimo Medico) lini, ovorū, lumbricorum, liliorum, & chamæmeli & terebinthinæ aſſumenda erunt. Quod ſi quis his omnibus oleis ſit deſtitutus, butyro calenti aut terebinthina ſit contentus: linamenta interim ſequenti medicamento ſunt inungenda.

Unguentum magiſtrale.

℞. *Septisibirini.*

Colophonia an. ℥. iij.

Medulla crurum bovis & aſſyri humida an. ℥. ij. ℞.

Butyri recentis ℥. ij.

Succi chelidonia & centaurea an. ℥. i.

Oleorum viſci pomorum & cera an q. ſ. ut fiat unguentum.

Huius cape ℥. iij. *mercurii præcipitati, dulcificati & noſtro modo præparati, & croci veneris optime præparati an. ℥. iij. fiat mixtura, qua inungantur turundæ vel ſetones ſi ipſorum applicatio requiratur. Pulveres præparati eſſe debent, quos ditiores poterunt in capſis aſſervare: quos etiam permiſcere erit optimum cum ſimplici butyro, ſi non eſſet præmanibus paratam unguentum ſupra ſcri-*

ptum, cum quo poterit ſingiſatis amplum emplaſtrum, quod circumcladat partes vulneris proximiores. Linamenta autem ſunt imbuenda ſimplici oxyrhodino parato cum aceto roſ. oleo roſ. & viſci pomorum. Partibus autem longioribus tale unguentum adhibendum erit.

℞. *Boli armena præparata, Sanguinis draconis & corall. rubr. an. ℥. ℞.*

Crocimartis. ℥. ij.

Baccarum myrthi. ℥. j. ℞.

Olei roſ. omphacini. ℥. iij.

Aceti roſati ℥. ij.

Cera ℥. j. ℞.

Fiat linimentum.

Hoc interim ſtudioſè ſemper in hiſce vulneribus obligandis obligandis obſervandum eſt, ne ſcizia ita remittatur laxa ſit & quod continet elabatur, neque ramen arcta re ad eò ipſam oportet, ut vehementiùs comprimendo dolorem exciter, ac proinde fluxionem proritet, quandoque phlegmonem atq; ad extremum gangrænam & cancrum accerſat, quemadmod. interdum uſuvenite Cell. tra dit. ^{lib. j. cap. 26} Danda erit igitur opera, ut amborum vitato incommodo, utriuſque fruamur commodo. Linamenta interim prædicta oxyrhodino ſæpe ſæpe imbuenda ſunt, renovandisq; ab initio apparatus, duodecim horarum intervallo: niſi forte ſanguinis fluxio metuatur, propter magnæ vel arteriæ vel venæ incifuram. Quod ſi fluxus ſit immoderatus, ceſſet illi atq; ante omnia ſuccurrendum eſt, quod ſequentibus medicamentis appoſitis & allumpſis

Deſenſum medicamentum.

assumptis commodè fiet. Neque tamen id præstandum cenſeo, quin prius aliqua sanguinis copia per vulnuseffluxerit.

Unguentum sanguinem cohibens.

℞. Croci martis subtilissimè reverbèrati,

Croci veneris an. ℥. ij.

Excipiantur oleo visci pomorum simplici & fiat unguentum. Hoc medicamentum ad eò sanguinis fluxionem sistit, ut propè incredibile videatur: vulnus quineriam in ineliorè statum disponit. superfluos enim humores digerit, partem corroborat & putredini magnopere obſistit.

Aliud.

℞. Croci martis ℥. j.

Calcis testarum ovorum, &

Colchotaris an. ℥. ℞.

Cineris ranarum ustarum ℥. ij.

Excipiantur oleo visci pomorum.

Aliud paratu facile nec minus utile.

℞. Colchotaris acetopræparati ℥. ij.

Calcis limacum ℥. ℞.

Butyri recentis ℥. iij.

Misce & fiat unguentum, vel excipiantur ovi albumine.

Commodissimè etiam fuerit in magnis hæmorrhagiis portionibus uti, quarum formulas subscribemus.

Pro ditioribus.

℞. Olei croci martis & essentia corallorum an. ℥. j. cum aqua spermatis ranarum, vel rosarum, fiat potio.

Alia pro gregariis, sed approbata.

℞. Croci martis nostro modo præparati ℥. j.

Calcis testarum ovorum. ℥. j.

Syrupi rosarum siccarum & myrthillorum an. ℥. j. cum aqua florum papaveris rubri,

Fiat potio assumenda tribus horis ante cibum: pro quo capiat hordeatum cum aqua rosarum & semine papaveris, præsertim hora somni.

Porro nullum præstantius medicamentum reperiri potest, tum ad sistendum sanguinem undecunque prorumpentem, tum ad dolores omnes pacandos & defluxiones reprimendas, quàm Laudanum Opiaticum si pilula illius grani piperis instar assumatur, cujus usus in hisce præsertim vulnèribus non satis prædicari potest: ut alias innumerabiles ipsius opportunitates ommittam, de quibus alibi.

Porro his primò completis, tum demùm medicamenta, quæ quàm celerimè suppurent, adhibenda erunt, suppurata diligenter repurganda exsiccandaq; , ut iusta nascatur caro, neq; mollior quàm oportet, neq; durior, & quæ non excreſcat, ut deniq; contracti ossis fragmenta, si qua sint, à vivo osse maturè deducantur. Deinde celerimè in hisce sclopetarijs vulnerib. suppurationè maturamus, ne inclusum virus, aut latens sanies periculum majus moliatur, atq; ut sic suppuratis omnibus, febres, dolores & omnia ferè symptomata ex Hippocratis sententijs facilis conquiescant. Igitur pro hac intentione in secundo

cundo apparatu vulgus uti solet suis digestivis (ut appellant) ovi vitello, rosato oleo & terebinthina paratis. Qua, ut verè dicam, idcirco probare non possum, quòd citissimè putrescant & fœtorem (quod iudicium semper malum est) vulneri inducant.

Alij hydrelæo modicè calido, butyro & similibus suppurantibus utantur, quibuscum tritici farinam perpurgatam fursure excoquant, & pusillum croci admiscant.

Probant nonnulli tetrapharmacum ex pice, resina, cera, & adipe paratum, cui primas tribuit movendo puri *Corn. Celsus*: ex quibus Macedonicum etiam addito thure conficitur, quo multi feliciter utuntur.

Alij Basiliconem summopere probant, quòd suppurativum sit optimum, temperque in officinis paratum inveniatur.

Laudant alij unguentum Diath. & quod resumptivum vocant: nonnulli emplastrum Diach. simplex & de mucilagibus, quib. oleû liliorum permiscant. Quibus omnib. medicamentis casas glande carnes ac contusas in pus celestimè convertunt, ut *Hippocrati* assentiantur. Scribit enim collisas carnes in saniam necessariò convertendas esse, quò minus etiam hac curandi ratione vulnus phlegmone fatigetur, minusque vexetur: quæ fuit & ejusdem *Hippocratis* & veterum omnium Medicorum opinio. Quorum suppurantium usum non possum & ipse non summopere probare: Nam cum infiti nostri caloris vim atque substanti-

am tueantur, atque etiam humorès corruptos in benigniam quippiam cummutent, & putridum sanguinem in pus citissimè convertant, hac ratione vulnus in meliorem statum restitunt. Hoc tamen unicè observandum, ne ipsorum intempestivo usu vulnus corruptione afficiatur: quod ut prohibeatur, addenda erit ℥. j. præcipitati nostri pro quaque uncia suppurantis medicamenti (cujus præcipitati pondus augeatur si forteat vulnus) quòd altius subire possit, viresque suas sine periculo exercere medicamentum. Nam illo solo medio statim pus conficitur (syncerum, parque affectu à putrefactione & gangræna, cui illo præsertim tempore est valde obnoxia, conservatur: quod ego sæpenuerò certa experientia comprobavi. Neque absurdum fore putavi, si in minùs peritorû gratiam quibus utar remediorum formulis pro hac intentione, præscribã. Inungantur ergo turundæ, vel fetones, & quicquid in cavo vulnetis apponetur, sequenti unguento.

Unguentum paratu facile.

℞. unguenti Basilici maioris descripti. Mesua. ℥. ij.

Butyri recentis ℥. j.

Præcipitati nostro modo preparati ℥. ij. ℞.

Misce pro ellychnis & turundis inungenda.

Unguentum aliud.

℞. Cera nova,

Resina,

pice

Picis navalis, an. ℥. iij.

Sepihircini & medulla cruris vitul.

ana. ℥. ij.

Oesypi humida ℥. j.

Oleiolivarum

Vel lini, vel visci pomorum lb. j. li-

ques factis omnibus & transcolatis, fiat un-

guentum.

Additio.

Hujus cape ℥. ij. precipitati nostri
℥. ij. misce. Præstantissimum est reme-
dium, quo etiam emplastra (sine præ-
cipitato) sunt illinenda, & in vulneris
ambitu apponenda: vel

℞. Terebinthina Veneta, & mellis al-
bi an. lb. ℞.

Vitellos ovorum, numero 12.

Omnibus optimè mixtis deco-
quantur ad ignem ad pulmenti con-
sistentiam.

Hoc unguento (quod Calcina-
sum magnum vocant Paracelsici) poteris
comodè utilè digestivi: putredi-
ni enim, sic præparatum, summo pere
obstitit, & hisce vulneribus suppuran-
dis convenit.

At quoniam proprium est Na-
tura, nostrique calor, non autem
medicamentorum maturare, omnib.
modis calorè inducimus insito nobis
simillimum, qui fovendus est, ac
tuendus, & bombace, & lana succida,
& linteolis partem affectam circua-
dantibus, vel aliquo cataplasmate,
quibus omnibus gravia quæque vul-
nera etiam juvari scribit Celsus: quæ
imbuenda sunt vel hydrelæo, ex oleo
rosarum, & aqua rosarum confecto
cui pusillum aceti permiscere pote-

Tonu. II.

ris: aceto enim parcè utendum, quod
tardiores efficiat suppurationem:
vel sequenti fomento mihi familiari
utor.

*Fomentum emolliens, dolores-
que sedans.*

℞. Foliorum visci pomorum, minutim
concisorum cum fructibus, m. ij.

Rad. altheæ cum foliis

Malvar.

Viol. an. m. ij.

Sem. lini

Feni græci, an. ℥. ij.

Florum chamæmeli

Meliloti. an. p. ij. decoquantur
cum lacte.

Nunquam hoc medicamentum me-
fesellit: inflammationes enim arcet, dolo-
res mirum in modum sedat, partisque
substantiam fovendo, puse exquisitum citis-
simè movet.

Ex præscriptorum crassamento
pistato & cribellato paratur catapla-
sma, addendo farinar. lini & feni gr. ^{ma.}
an. ℥. ij.

oesypi humida & medulla cruris vi-
tuli an. ℥. j. ℞.

Vitellos ovorum nume. iij.

Croci gr. vj.

Oleorum visci pomorum & rosa-
rum an. quantum suff.

Apponatur vulnere, ita ut in-
volvatur partes viciniores: loca autem
remotiora ad prohibendam humo-
rum defluxionem semper unguento
de bolo, vel sequenti, illinenda sunt.

Defensivum optimum.

℞. Pulveris rosarum rubr. & myrti-
lorum an. ℥. j.

VUUU

Boli

Boli Armena

Terra sigillata an. ℥. vj.

Succorum plantaginis

Solatri, an. ℥. j.

Aceti rosati ℥. ij.

Olei ros. omphac. & myrtill. an. ℥.

ij. ℞. cera ℥. ij.

Misce pro defensivo.

Potro illis remediis eousque utendum, bis in die apparatus permutando, ut jam diximus, donec pus aliquo modo laudatum apparere incipiat: tunc enim detergentibus utendum erit, cum quibus etiam semper præcipitatus noster permisceri in majori dosi poterit, quod & optimè è vulneribus pus eluat, & corruptioni medeatur.

Detergens optimum, paratu facile: pro gregariis.

℞. Unguenti Aurei ℥. ij.

Terebinthina & mellis ros. an. ℥. ℞.

farina Fabarum ℥. ij.

Boracis ℥. j. pulveris præcipitati ℥. iij.

misc.

Aliud probatum pro ditoribus.

℞. Succis persicaria & symphiti, ana ℥. ij.

Oleorum terebinthina,

Thuris,

Myrrha,

Sarcocolla, spagyricè destillatorum, an. iij.

Radic. aristolochia rotunda. ℥. j. ℞.

Cera alba ℥. j.

Olei hypericoni compos. q. s.

Additio.

℞. Huius ℥. j. adde mercurii præcipitati ℥. j. misce pro inunctione elychniorum.

Solum unguentum de pæto multum confert, cujus descriptionem in Antidotario nostro invenies.

Ullus superioris cataplasmatum, etiam eo tempore approbabitur, modò addideris ipsi farinam orobi, hordei, fabarum, & lentium. Sequens etiam cerotum prodest.

℞. Massa emplastri Diachalciteos ℥. vj.

Olei visci pomorum q. s. ut fiat cerotum instar, quod vulnere superponatur.

Sed quoniam illa vulnera ferè adeò profunda sunt, ut neque medicamenta, neque turundæ eò pervenire possint, injectio per catheterem est adhibenda.

Pro gregariis.

℞. Vinca pervinca.

Pati:

Persicaria:

Betonica, an. m. j.

Florum hyperici & verbasci, an. pu. j.

Radic. aristoloch. utriusque an. ℥. ℞.

Thuris:

Myrrha:

Sarcocolla:

Iridis florent, an. ℥. ij.

Decoquantur cum vino albo, fiantque injectiones, quoties vulnus tractabis: cave tamen ut nihil vel parum illius in cavo vulneris relinquatur: sufficit enim modò vulnus optimè abluatur.

Pro

Pro ditioribus.

℞. *Veronica,*
Vinca peryvina,
Pyrola,
Betonica,
Agrimonia, & Symphyti maioris
an. m. j.
Rad. aristolochia rotund. & iridis
an. ℥j.
Decoquantur cum phlegmate vi-
trioli.

Additio.

Huius decocti colati cape ℞. ℞.
 dissolve oleorum myrrha, & mastiches de-
 stillatorum ut supra, an. ℥ij. olei cerebin-
 thina ℥℞. misce, utitur ut dictum est.

Purgato igitur, ut decet, vulne-
 re, carne ipsam impleri oportet, quem
 scopum facile assequemur, si turun-
 das in dies paulatim imminuamus.
 Hoc enim modo citra ullum medica-
 mentum, sed solius Naturæ opera
 vulnus carne implebitur, & tandem
 brevi cicatrice obducetur, modo
 pondus præcipitati in unguentis au-
 geamus: vel sequenti medicamento
 utemur.

Pulvis epulozicus.

℞. *Calcis testarum ovorum optime cal-*
tinatarum ℥℞.
Boracis, & aluminis usti an. ℥j.
Croci martis ℥j.
 Fiat pulvis. hic optimus est ad
 cicatricem obducendam.

Porro si vulnus enumeratis au-
 xiliis ad suppurationem perducere non
 possit, videaturque in gangrænam ac
 parâ interitum degenerare: quod

& fœtore eximio, fusco, livido, & ni-
 gro affecti loci colore deprehendes,
 medicamenta quæ erunt idonea ad
 eiusmodi corruptionem & interitum,
 erunt admovenda, quorum descri-
 ptionem suo loco cap. de gangræna
 præscriptam invenies: occurrendum-
 que erit symptomatibus, si qua super-
 veniant, ut dolori, phlegmonæ, & re-
 liquis, ut postea dicetur. Restat enim
 iam, ut de venenato ac adusto sclope-
 tico vulnere agamus.

CAP. VI.

De venenato vulnere sclo-
petico.

Curationem eorum vulnerum, in
 quibus sola continui solutio cum
 contusione & vasorum dilaceratione
 consideratur, iam præscripsimus. Re-
 stat ut de veneno & ambustione
 (quæ complicata cum hisce vulneri-
 bus esse posse iam docuimus) aga-
 mus: pro illo enim ad tertiam indica-
 tionem confugiendum est: nimirum
 ad salutare aliquod alexipharmacum
 quod id è vulnere evelli & evocari ci-
 tissime possit: atq; vis ipsius obtundi,
 ne sensim intro subiens ac prorepens
 in principes tandem partes insiliat, ear-
 rumq; vires ac substantiam dirimat:
 quod fiet partim topicis sive parti af-
 fectæ aut cordi applicatis, partim et-
 iam per os assumptis medicamentis.
 Nam si caro vulneris sit lividior,
 quam vulgare plagarum esse solet,
 & veluti emortua, cum totius partis
 decoloratione, laterum punctioni-
 bus, atque extraordinariis inflamma-
 Uuuu 2 tioni-

tionibus & doloribus, cumq; torpore totius corporis, alienatione mentis, & febribus ardentibus: & hæc præsertim sine aliqua manifesta causa interveniant, venenum adesse iudicabunt omnibus modis: ideoq; quæ poterimus celeritate relicta omnibus aliis intentionibus tam gravi affectu occurrendum erit.

Quemadmodum enim ingruente magna tempestate, ac savientibus undique ventis, nauclerus etiam aestu adverso, ventorum secundo, celeritate saluti prospicit, ac fidam tutamq; stationem ac portum remis velisq; consequi conatur: ita Medicus ratione atq; usu & experientia præditus, prima quoq; opportunitate salutare remedium adhibere præsertim tanto incommodo debet, ad ipsius ferociam subito, si fieri potest, revertendum: idque antequam virus radices agat, penitusq; infixum esse contingat, atq; ipsum cor, tum partes principes quod confestim properat, occupet. In his enim maturæ sectio sæpe decipit, sera semper.

Igitur si ex prædictis signis aliisque conjecturis complicatum esse vulnus cum veneno censeamus, ad antidota statim confugiemus: adhibito prius integro iudicio, factoque prognostico, (ut recte nos admonet *Celsus*) vel ægrium prorsus desperatum vel saltem periclitari, aut recte valiturum familiaribus & amicis indicantes, ne si victa malo ars fuerit, id nostræ ignorantie, aut fallacie, & artis de decocti tribuatur. Porro præscripta prius idonea vitæ ratione, quæ veneni obstat, statim prævidendum est, an morbus venæ incisionem, an vero expurgationem exposcat: matu-

req; illa adhibenda sunt, & cum prudenti iudicio, sive ut primum atq; inter initia evacuatio præcedat, aut sudore, vomitu, alui profluvio, aut venæ incisione: ut humores maligni, antequam se per venas diffundant, arteriisque penitus in hærescant, expurgentur: atq; ut laxatis meatibus, ac spiramentis, fuliginosi & maligni illi vapores, quibus cor opprimeretur, erumpant, forasq; promanent. Quod præstandum est, præsertim si venenum prius per corpus distributum fuerit, & æger humoribus repletus videatur: tunc enim evacuationem etiam per missionem sanguinis committere scribit *Paulus lib. 5. cap. 2.* Deinde ea adhibenda, quæ cor tueantur, ac muniant: ut sunt *theriaca & mithridatium ex vino aut decocto rad. angelica, tormentilla, gentiana, bistorta, seminis citri, acetose & verbarum melissa, veronica, & pimpinella cum syrupo de limonibus, aut alio quodam diluto: idq; ut naturæ conditio exposcet, aut exercitato Medico expedire visum fuerit, in quo mire illum prudentem & oculatum esse par est, nec à scopo aberrare. Cæterum optimum factum iudicavi, si remedii cuiusdam parati facilis formulam in gratiam posteritatis præscriberem, quod exhibitum omne depellit venenum, quod sæpissime probatum fuit: & quanvis familiare, pro insigni tamen secreto habendum est.*

Alexi; harmacum præstantissimum, & multis experimentis comprobatum.

Re. Rad. as. lepidis ℥j.

Rad. valeriana & tormētilla an. ℥ss.

Rad. polypod. querc. ℥ij.

Angos.

Angelica fativa ℥. iiii.
 Angel sylvest. & rad. althea. an. ℥. ij.
 Urticarum ℥. j.
 Rad. thymelea ℥. j. ℞.
 Rad. scabios. & valerian. minoris
 an. ℥. ℞.

Radices omnes evellantur in-
 ta 15. Augusti, & 8. Septembris, quæ
 postea incidantur ac reponantur in ollâ
 vitreatâ sigillatâ, cum suff. q. aceti.
 Atque ita 12. horas macerentur, post
 coquantur spatio horæ unius cum
 dimidia. Effusio tum aceto exsiccentur,
 donec in pulverem redigi queant.
 Contatis omnibus adde acinos
 herbæ paris numer. 12. cum eiusdem
 foliis 36. fiatque omnium pulvis, cu-
 jus dosis est ℥. j. cum vino albo.

*Alexipharmacum aliud, quod
 in promptu paratum est.*

℞. Mithridati & theriac. an. ℥. ℞.
 Margar. prepar. & corall. rubr. an.
 ℥. i.
 Boli armena ℥. ℞.
 Syropi de limonibus ℥. j.
 Aquarum buglos & scabios. q. suff.
 ac fiat potio.

Reiteretur bis aut ter, si opus
 videatur.

Aliud pro ditioribus.

℞. Aurivita & essentia margarita-
 rum an. gr. vj.
 Essentia corallorum gr. 8.
 Terra sigillata electa ℥. j.
 Cum ℥. duabus aqua theriacali
 nostrâ.

Fiat potus statim sumendus.
 Hic mirificè cor ab omni veneno &

contagione tuetur. Conferunt etiam
 epithemata regioni cordis applicata
 ex margaritis, santalis, corallis, ca-
 phura, & aquis cordialibus.

Cæterum Gal. l. 13. Meth. med. pro-
 venenatis istis vulnetib. curandis ge-
 minas assumendas esse censuit indi-
 cationes curativas: unam, quæ virus
 ipsum foras attraheret, alteram quæ
 ortum inde dolorem auferret: Præ
 indicationi occurrebatur ex calefa-
 centibus & attrahentibus: ut cucurbi-
 tulis, frictio nibus, & postremò ustio-
 nibus vel ferro vel medicamento fa-
 ctis. Uti autem auxiliabatur per
 ea medicamenta, quæ qualitatem per
 contrariam qualitatem alterare pos-
 sent, ut refrigerantibus, si eximius ca-
 lor ægrum fatigaret: & calefacientib.
 si frigus in ipso demorso loco acin-
 to corpore ipse sentiret. Interim vul-
 neri apponendum salem esse veteres
 Medici censebant, capam, rutam, si-
 napi, glandes, nuces, diſtamnum, sul-
 phur, & similia medicamēta, quæ ma-
 gnam vim trahendi haberent: liga-
 mentis quoq; , scarificationib. etiam
 scalpello factis utebantur, quò maior
 vitiatæ sanguinis copia è vulnere pro-
 fluere posset: de quibus fusiùs Paulus,
 Aëtius, Actuarius, & Cornelius Celsus Paul. li. 6.
 summi Medici & perpetua commen-
 datione digni scribunt. Veranta-
 men quoniam ipsi neque horum
 sclopetariorum vulnecum, neque
 cuiusvis Antidoti peritiam habue-
 runt: neq; eorum forte venenorum,
 quibus glans plumbea infici potest,
 commodissimum fore iudicavi uti-
 lissimæ remedia, non vulgaria tamen,
 Yuuuu 3; hisce

hisce vulneribus venenatis applicanda in medium proferre, quorum usum satis prædicare grata posteritas non poterit. Primo igitur apparatu (si ex prædictis signis sit tibi quædam complicati veneni cum vulnere suspicio) extractis omnibus extraneis, si fieri potest, vulneris labra scalpello scarificanda censeo, atque cucurbitulas admovendas, ac sequenti unguento lychinia vulnere imponenda,

Unguentum venenatis vulneribus conducens.

- ℞. Unguenti Macedonici ℥.ij.
 Olei myrrhae & terebinthinae an. ℥.ij.
 Precipitati nostri ℥.j.℞.
 Butyri arsenici fixi & dulcificati, ut artis est. ℥.℞.
 Olei antimonii ℥.ii. cera tantillum,
 & fiat unguentum.

Hoc medicamento non aliud præstantius inveniri potest ad eluendum & detergendum quodvis è vulneribus venenum. Quare præparatum illud habere Chirurgi præ manibus debent, cujus facultatem cum experti fuerint in hisce vulneribus & omnibus malignis ulceribus, ut carcinomatibus, gangranis, & aliis desperatis ulceribus, eò magis ipsum cõmendabunt: nanq; sine ullo dolore operatur.

Aliud præstantissimum.

- ℞. Olei mercuri corporalis ℥.j.℞.
 Olei sulphuris terebinthinati ℥.iiij.
 Arsenici dulcificati ℥.ij.
 Excipiantur butyro salem non experto, & fiat unguentum. Apponatur vulnere, ut dictum cum el-

lychniis & turundis: venenatis, gangræna, canero, phagedænis, & cacoëthis ulceribus curandis contert. Superponatur in vulneris ambitu tale emplastrum.

Attrahens medicamentum.

- ℞. Ammoniacy, bdellii dissolutorum in aceto rosato an. ℥.ij.
 Galbani ℥.℞.
 Mumie.
 Thuris,
 Mastiches, an. ℥.iiij.
 Caphura, ℥.ij.
 Coralli utriusque & magnetis præparati.
 Asphalti.
 Carabes an. ℥.℞.
 Rad. aristolochie,
 Serpentaria & arundinis an. ℥.ij.℞.
 Cera.
 Picis navalis an. ℥.iiij.
 Alabastr. ℥.iiij.
 Olei terebinthinae & ovorum an. q.
 suff. ut fiat cerati instar.
- Hoc medicamentum rectè præparatum tum venenum elicit, tum glandem, ferri, assium, lignorum, & vestium fragmenta ad se pertrahit.

Aliud attrahens optimum.

- ℞. Gummi cort. med. tilie, extractivus docebitur ℥.ij.
 Magnetis præparati ℥.j.
 Succini slavi præpar. ℥.℞.
 Opopanacii repurg. cum succo serpentaria. ℥.iiij.
 Terebinthinae & cere, quod satis sit ad fingendum emplastrum.

Aliud

Aliud specificum.

Lingua vulpis suo tempore evulsa,
& ut decet preparata, & exsiccata, glandem etiam ab interioribus partibus sine dolore attrahit, si prius in vino rubro de-
tollit, aristoloch. & serpentaria madesiat,
& parti affecta apponatur.

Sequens etiam defensivum toti membro affecto impositum multum confert.

Defensivum magistrale.

℞. Florum verbasci,

Hyperici, & rosarum an. p. ij.

Foliorum ruta & hyoscami an. m. j.

Caphura ℥. ℞.

Decoquantur cum aceto & fiat in forma cataplasmatum. Dolorem sedat, ac prohibet ne phlegmone pars molesteretur.

Hæc medicamenta bis in die permutati poterunt, quibus utendum est, donec graviora omnia symptomata desinere appareant: tunc enim vulnus tractandum ac si contusum foret: idque ad longum tempus prorogari poterit, quò virosa materies semper effluat, nec intus contingat. Vbi verò propositum tempus præterierit, quo nullum imminet veneni periculum, vulnus agglutinationem, & cicatricem perducendum erit, ut jam supra præscripsimus. Quòd si vulnus veneni mortifera qualitate, mortis inevitabile periculum adferat, & lethale sit, neque medicamentis vincatur, haud importunum fue-

rit, factò prognostico, partem istam amputare, si commotè sectionem ipsa non respuat. Hæc de venenato vulnere dicta sufficiant.

CAP. VII.

De Ambustio vulnere.

PORRO dicitur de ambustione, quæ cum sclopetariis vulneribus crebrò complicata invenitur, non possum satis improbare illorum sententiam, qui suadent sic affectis frigida ac summè reprimentia statim applicanda. Illa enim referunt, non autem eliciunt aut extrahunt ignitum ardorem, eumque magis partibus infigunt & morbum adaugent, ac præsertim acetum, quò vulgus tamen frequenter utitur: adstrictoria enim sua facultate aperta vasa occludit, influxumque sanguinis cohibet, ut Aetius scribit. Quin potius ^{Tetr. 4.} muria, aut falsilago, prælentanea ^{visum. 2.} ambustis vim igneam atque urentem ^{cap. 26.} fervorem extrahunt, doloresque intensissimos mitigant, atque pustulas reprimunt, si tenui præsertim peplo falsilagine imbuto præstæ partes statim foveantur. At ^{Orib. 5.} Oribasius & Paulus ambusta modera- ^{nos. l. 7.} tate detergenda esse censuerunt: pro- ^{cap. 6.} inde terram Chiam & Cimoliam & ^{Paul. l. 4.} Creticam & levem omnem aliam ^{cap. 11.} quamque aceto (non acri tamen) aut aqua mixtam commendarunt. Recentiores unguentum de calce septies lota, & oleo rosarum admista, & adustioni applicata probant. Alij ad ebulum in vino coctum & cataplas-

caplasmatis forma præparatum confugiunt, & ad illa quæ impressum partibus ardorem foras calore prolestant. Hac enim ratione ignis si proprijs ipsi pars usta admoveatur, proprii insiti mali fit alexiterium, nam resolutione revocato empyreumate dolorem levat. Nos autem sequentibus remedijs commodè sapius usi sumus.

Unguentum pro gregarijs empyreuma extinguens, & pustulas prohibens.

℞. Olei sambuci & nucum ana ℥.ij.
Olei ovorum ℥.℞.
Sepi cervini & medulla crurii sauri an. ℥.j.
Cæpas coltas, ij.
Ceratantillum.

Ex his fiat unguentum, apponatur parti affectæ.

Ad idem valdè efficax.

℞. Olei lardi & olei butyri an. ℥.℞.
Succi foliorum & baccarum hederæ ℥.ij.
Succi corticis, med. sambuci ℥.j.
Olei sambuci ℥.iiij.
Salis petra, ℥.ij.

Decoquantur simul ad aquæ consumptionem & cum tantillo ceræ fiat linimentum, quod plurimum adustionibus tollendis confert.

Sunt aquæ ad ambusta pretiosissima: quas vid. in *Pharmaca*. velut sunt

Aqua ad Ambusta ex cancris.

Ex hac aqua fove adustum locum quinquies aut sexies in die.

2. *Aqua spermatis ranarum mixta*

cum phlegmate vitrioli multum *essiam* confert.

At nullum præstantius medicamentum ad empyreuma pulveris tormentatii restinguendum sequenti linimento. Inflammationes etiam omnes arceat, & dolores compescit, quo ditiores uti poterunt.

Linimentum optimum.

℞. Salis saturni Saccharini ℥.j.
Olei vitellorum ovorum ℥.ij.
Butyri præparati ℥.iiij. misce

Fiat linimentum, quo totus adustus locus inungatur ter aut quater in die.

Partibus longinquitibus defensiva talia apponantur ad prohibendam humorum defluxionem & inflammationem.

Nutritum magistræle.

℞. Succifoliorum nymphae,
Sempervivi & hyoscyami an. ℥.ij.
Aquarum spermatis ranarum & storacis raphi barbati an. ℥.j.
Lithargyri, vel quod melius salis eiusdem ℥.ij.
Olei visci pomorum & ros. omphac. an. ℥.ij.℞.

Acet. ros. ℥.j.

Tundatur diu in mortario plumbeo cum pistillo etiam plumbeo & fiat instar nutriti, quo utendum pro defensivo.

Hæc sunt topica quæ ambustis istis vulneribus conveniunt. Porro quoniam isti affectus etiam plerumque morboris corporibus, cacochymis, ac qui imbecilla sunt valetudine, accidere solent, qui omnibus expo-

lici

siti sunt iniuriis, omnibusque obnoxii incommodis, ut doloribus asperis atque inflammationibus, unde etiam febres consequi possunt, ac tandem interitus (sic enim sutiles, quassataeque naves ac rimosae facilius tempestati succumbunt) omnibus praecavendum erit, tum exquisita administratione victus, tum humorum evacuatione per pharmacum conveniens, & sanguinis missionem, si res ipsa id postulet. Quae

omnia prudentis ac periti Medici iudicio committenda sunt, qui de futuro rei exitu prudenter praesagire poterit, res magnas non aspernando, neque parvas exaggerando, ne plus ipse quam par sit, praestitisse videatur: hoc semper secundum Celsum curiosius circumspiciendo, ne quod per se exiguum est malum, maius Medici negligentia efficiatur.

DE PARTICULARI HORUM VULNERUM CURATIONE, VARIISQUE ILLORUM Symptomatis.

CAP. I.

De vulneribus cum fractura ossium.

Horum vulnerum curatio eò difficilior vulgo videtur, si cum ossium fractura conjuncta sint. Et id quidem non immerito, praesertim cum maiora ossa, ut puta crurum & brachiorum, ita contracta sunt, ut medulla emanet. Quod quidem non nisi cum magna nervorum, venarum, & articularum (quae cuique membro vitam, sensum & motum suppeditant) disruptione potest accidere: quibus sublatis membrum corrumpi necesse est, ac plerumque omnino intetire. Cui

Tom. II.

rei eò diligentius attendere debet Medicus, aut Chirurgus, quo magis vigebit accidentium magnitudo, ut nihil eorum praetermittat, quae ad exactam curationem pertinent: quam optimis quibusque remediis aggredi praestat, quam desperatis omnibus, atroci & luctuoso remedio membrum abscindere: praesertim ac initio, dum pars nondum sphacelo tentatur. Id à me non frustra commoneo, docent nos naturae miracula, quae congruentibus adminiculis adiuta, solet edere: adeo ut etiam doctissimorum iudicia fallat. Qualia multa accidere ipse hisce oculis, in castris hoc postremo bello vidi: atque inter ceteros nobili cuidam viro, nomine Brosszo, cui cum

Xxxxx glan-

glande maiuscula tormento emissa brachium omni ex parte ita confractum fuisset, ut parum abesset, quin etiam caput quod omoplatæ inferitur, abruptum esset: (quæ sola fuit causa, cur Chirurgi membrum non exciderint, quamvis id propter sphaeceli metum facere statuissent) factum est tamen, ut æger, de cuius vita actum esse videbatur (adeo complicatum erat vulnus diversis symptomatis) sanatus fuerit: servato membro, quod etiam nunc qualemcunque usum ipsi præstat. Hoc exemplo iunioribus Chirurgis animum addere volui, ut modis omnibus & idoneis remediis conentur partes affectas potius conservare, quam curationis initium à membri excisione tentare, quod, antequam de certa & explorata membri mortificatione constet, fieri non debet: idque cum debita prædictione, & testatione. Obiiciet aliquis vires initio maiores esse, quibus ad intus ægeringentes dolores ferre possit: easque sensim morbi magnitudine minui omninoque maturandum esse. Sed hoc est, ea quæ nondum acciderunt, & de quibus nondum constat, utrum accidere debeant, nec ne, tanquam præsentia sibi proponere. Adde, quod laudabilioris ac perfectæ curationis spectatio prius perpendenda est, quam aliorum atrociorum vulnerum præcautio tentanda. Neque existimandum est, naturæ vires adeo exiguas esse, quin si maturè ipsi opem feras, id feliciter perficiat, quod impossibile videbatur: nostramque expectationem ac commune iudicium fallat: quem-

admodum iam proximo exemplo demonstravimus. Velsaltem, si pars necessario præcidea videatur, hoc fiet commodius communi doctorum iudicio, quam sola quorundam imperitorum opinione: qui tamen auster id exequi non verentur.

Hæc est causa, cur cum de hulus ^{De capite vulneribus cum cranii fractura.} modi vulneribus cum fractura aut contritione ossium complicatis tractare instituerim, mihi visum sit ab illis initium sumere, quæ capiti accidunt, tanquam gravissimis, & periculosis: tum propter inclusi cerebri nobilitatem, tum etiam quod eis fasciæ & ligamenta omnibus (ut dicunt) fracturis convenientia & commodari non possint: quæ tamen tum ad repellendum, tum ad phlegmones sedandos, tum ad pus expurgandum, aut quicquid noxium partibus affectis inhæret, tollendum, inventa credunt: sine quibus remediis os nullum sanitati restitui posse credidit Galenus, method. 6. cap. 6. Eo fit, ut fractio Crania interdum necesse sit partem aliquam ossibus denudare, quod vulgò cerebrare dicimus, ut detergere possimus, & saniei viam patefacere, quæ alioqui meninges, ac tandem cerebrum mortiferè corrumperet. Vt autem ordine de his disseramus, & facilior nostra fiat tractatio, subiecti loco proponemus nobis aliquem sclopetico vulnere in capite læsum. Nam prima omnium consideratio hæc erit, utrum vulnus sensui pateat, an vero lateat, sola contusione sese prodens absque cutis apertione, quod quidem fieri potest, ut puta, si galea adeo firma sit, ut glans

glans ex machina emissa illam traicere non possit, sed tantum facta impressione contiguum cranium absque cutis apertione ita comprimatur, ut conteratur. Hoc perspecto, vulnus (ut decet) decussatim novacula incidendum erit: sectioni verò cum stupis vel linteolis admovendum erit adstringens remeoiium ex sanguine draconis, mastiche, & bolo Armena, cum ovi albumine mixtis: sequenti die vulneris labra magis pateant, ac facilius de ossis fractura iudicari queat. Hæc autem variis modis accidere solet: Interdum enim altera tantum, interdum vero utraque cranii tabula ictu excinditur: interdum etiam fissura apparens fit, quæ *ἰσχυρὸς* Græcis dicitur: vel sensum latens, & angustissima, quæ pilosa Latinis, *τεχνισμὸς* autem Græcis nuncupatur: quæ rursus aut utramque aut (quod non adeo periculosum est) alteram tantum cranii tabulam penetrant. Patente igitur fractura propriis signis, & quamprimum nobis constabit, vulnus sive quod ita inflictum sit, sive novacula apertum, satis amplum & dilatarum esse, ad operationes necessarias: primum omnium eximenda erunt omnia, quæ vehementer contusa, & attrita esse videbuntur: denique quicquid meninges comprimere potest. Quod si magnum aliquod fragmentum (quod sæpe contingit) adfuerit, illud non omnino & præcisè insequendum erit, ut docet Galen. 6. meth. cap. 6. Satis enim erit, si tanta sit ossis apertio, ut pus per illam expurgari possit. Hæc igitur

nobis observanda sunt, ubi cranii excisio, vel fractura manifesta apparet. Quod autem ad ea vulnera attinet, quibus simplex fissura adest, ea sane peritissimum Chirurgum requirunt, ut dignosci possint: sæpe enim hac in re visum & tactum fallunt. Veteres hoc casu (ubi videlicet fissura Pilosa, vel Capillaris adest) medicamento quodam nigro utebantur, quod vestigia nigra in osse ad fissuræ formam relinquens, ibi fissuram esse demonstrabat. Atramentum quo scribimus huic usui accommodari posset, cum mastiche mixtum: vel carbones cum melle rosato, aut (quod melius est) tartarum calcinatum ad nigredinem: quod etiam faciliè per se resolvitur. Recentiores verò restringente medicamento ossi superposito de fissura illa iudicant: quo loco enim, & quo citius exsiccatur, (quod accidit à vapore calido per rimam penetrante) ibi fissura demonstratur: quo cognito, statim consuetis & accommodatis mediis & signis indagandum est, an utramque, vel alteram tantum ex tabellis seu bracteolis cranii, fissura penetret. Namque si qua fissum erit, radulis (quas *ἰσχυρὸς* Græci dicunt) vel aptis ad hoc organis eosque abradatur, dum ad ossis illam partem perveniatur, ut fiat os æquale: ac inde ad reliquam curationem pergendum erit adhibitis medicamentis contusionibus aptis, de quibus iam ante primò libro tractavimus. Porro magna cautio adhibenda est,

XXXXZ

ne

Ex in. libr.
6. c. 50. quo
laco, expres-
sionem de-
pressionem
tamuratio-
nem & in
infantibus
contusionem
inter fra-
cturam
cap. differe-
ntias et
iam animum
erat.

ne vulnera capitis ullo liquore madesiant, teste Hippocr. lib. de vuln. cap. Contra verò exsiccantia & cephalica adhibeantur: vel sicca in pulverem tantum redacta, aut cum melle ros. mixta. Sunt autem cephalica hæc: rad. utriusque aristoloch. thus, myrrha, iris, panax, farina orobi & cet. huiusmodi. Mercurius etiam præcipitatus, cum melle ros. utiliter adhibetur: & ossium *κεφάλου* maturat. Quod si fortè illa fissura usque ad interiora penetret, ante diem tertium terebrandum erit, aut alio modo apertio in osse molienda (ut ait Hippocr.) adeo ampla, ut impediatur inflammatio, & saniei via pateat: ita ut omnino tolli & abstergeri possit. Id autem circumspici è admodum, & organis aptissimis fieri debet, qualia nobis Ambros. Parac. in suo de cap. vulnerib. libro recte depinxit. Potrò peracta quæ manibus fit in cranii fracturis operatione, diligenter attendendum erit, quando iam os vacillare incipiet, ac iam propemodum excisum erit, an ei membrana valde adhæreat (hoc enim casu nequaquam omnino evellendū erit) ne vis membranæ inferatur: aut ab ambiente aere lædatur: sed tandiu spectandum erit, donec os sponte à toto separatur. Si verò os plane à membrana seunctum sit (quod plerumque in huiusmodi vulneribus à sclopetis inflictis propter ictus impetum contingit, ad sitque inflammatio, aliaque symptomata periculosa, quæ vulneribus illis familiarissima esse solent) molienda erit apertio, etiam antequam fiat corrup-

tio, si maturè accersitus sit Chirurgus, quæ peritissimū & solertissimum esse oportet, ut ad unguem loca omnia no-rit, quibus terebrum applicari debeat: nequaquam enim attingendæ sunt cranii suturæ. Quod si vulnus in eas incidit, utraq; in parte terebrandum erit, illis intactis: idq; eo loco, qui ad pus utrinq; expellendum commodior esse videbitur. Summo opere etiam cavendum est, ne circa supercilia, aut inferiores cerebri partes apertio fiat, ne cerebrum sua mole & gravitate, patefacta via, dilabatur: ne circa tempora, propter musculum, & vasa quæ ibi inlunt: ad quod Galenus l. 6. c. 6. method. disertè notavit, his verbis: *Cogitavi præterea accidere posse, ut si à latere magnū foret in osibus foramen prominere forassis hac parte cerebrum. Est porrò & in lateribus non uno in loco etiam nervorum, horumque non levissimi momenti quidam exortus. Hu adnotatus abstinui ab eximendo osse, quod in latere capitis esset. Sed ad superiores cerebri partes, nullum vel minimum nervum exire negat: quibus docemur in illis apertiones minore cum periculo fieri. Aperto autem, ut oportet, vulnere (ut diximus) Chirurghi deteētā membrana fantalum, quod vocant, applicare solent. Est autem ferici simplicis rubei frustulum deteētā membranæ magnitudine; quod nonnulli oleo tantum rosato imbutum calidum imponunt: alii verò mel rosatum addunt. Sunt qui tantam melle rosato imbuant, verū ne olei humiditate corrumpatur, & putrefiat membrana: inferciunt etiam*

turun-

turundas, & linamenta, ut tota vulne-
ris cavitas impleatur. Alij suis digesti-
vis, ut appellant, de quibus supra jam
mentionem fecimus. Alij Maced. vel
Basilicone, alij ceroto alioquo ex em-
plastr. de Betonica soluto, & in for-
mam vnguenti cum oleo rosato reda-
cto utuntur. Debet enim ex Hippocr.
sententia denudata membrana illico
expurgari, & exsiccari: ne temporis
diuturnitate intumescat, & putrescat.
Postquam verò phlegmonis tempus
præterierit, ad sarcotica & detergen-
tia progrediuntur: & vulnustandem
cicatricem obducunt, quod fit Cepha-
licis, & exsiccantibus medicamentis,
vt supra diximus. Cæterum non alie-
num erit, si medicamentorum quo-
rundam capitulis vulneribus cum cranij
fractura vtilium descriptiones propo-
namus. Ac primum ea quæ statim ab
initio & primo apparatu, detectæ me-
ningi imponi debent, describamus.

℞. Mellis rosati ℥ij.

Olei luteorum ovorum an. j.

Misce & ex eis santalum (sic enim
consueto vocabulo appellare lubet)
intinge vel linamenta & calida mem-
branz impone, vel si *in vnguentis* medica-
mentum habere velis.

℞. Mellis ros. ℥ij.

Olei ros. ℥j.

Terebintina lota ℥ss.

Misce & santalum imbue.

In tertio, aut quarto apparatu,
nequaquam oleo ros. vel ovorum
utendum erit, sed melle rosato, &
oleo hyperici simplici mixtis, partibus
æqualibus. Vbi dies septima, aut

undecima præterierit, sequentia re-
media meningi detectæ applicanda
erunt.

℞. Mellis rosati ℥ij.

Terebintina ℥j.

Aqua vitæ guttas 10.

Misce omnia simul, & calefac in
lance, ac santalum intinge, & lina-
menta tenuissima, calidaque meningi
imponere. Semper autem propè adlit
vas carbonibus accensis plenum, ne
frigidus aer ingrediens noccat.

Ad idem pro ditioribus.

℞. Mellis ros. ℥ij.

Olei myrrha ex descript. nostra ℥ss.

Olei Terebintina per Balneum de-
still. cum aqua vitæ ℥j.

Misce & utere, ut supra modò
pars phlegmone non tentetur. Hoc
medicamentum commodissimum est
ad membranam ab omni putredine
conservandam, & cranij fracturis
aptissimum.

Interim verò utendum erit ini-
tiò unguento magistrali, à nobis de-
scriptio, supra cap. 5. pag. 76. quod cir-
cum ossa collocabis, eoque vulneris
cavitatem replebis, & linamenta im-
bues: omniaque in super eisdem ma-
teriaz emplastro conteges. Calcina-
tum magnum Paracelsi, ad illud
etiam ite efficac. Interim pro abster-
sione vulneris, sequentibus utendum.

Pro gregarijs.

℞. Myrrha.

Sarcocolla.

Irid. florentia an. ℥ij.

Mumia ℥j. ss.

Xxxxx 3 utrius-

Utriusque aristoloch. an. ℥ j.
 Farina orobi ℥ ij. ℞.
 Mellis ros. & terebinthina lota.
 Aqua betonica an. q. s. ad unguenti
 consistentiam:
 vel

Pro ditioribus.

℞. Unguenti de pato nostra descri-
 ptionis ℥ iij.
 Olei myrrha ℥ iij.
 Olei succini per descensum destillati
 & purificati, ut docebitur
 ℥ ij. pulver. rad. aristol. ℥ j.
 Misce & utere, ut supra.

Tecta jam meninge, tunc ma-
 jore exsiccatione opus erit: ideoque
 ad ℥ j. præscriptorum unguentorum
 addenda erit una aut altera drachma
 præcipitati nostri dulcificati: tum ut
 viiptius ossis particula fractæ facilius
 decidant: tum ut hypofarcosis, sive
 excrescentia carnis prohibeatur: quo
 medicamento usque ad finem perfe-
 ctæ curationis, & cicatricis inductio-
 nem utendum erit. Contegenda au-
 tem omnia erunt emplastro de beto-
 nica, aut de gratia Dei, vel Diadi-
 stamno à Galeno descripto, vel se-
 quenti.

*Emplastrum cephalicum
 optimum.*

℞. Succipervince.
 Chelidon. & consalida majoris
 an. ℥ j.
 Mumia.
 Myrrha.
 Sarcocolla.
 Arcos an. ℥ j.

Rad. aristol.
 Rotunda ℥ ℞.
 Succini flavi in pul. tenuissimum
 redacti ℥ ij. ℞.
 Terebinth. & mell. an. ℥ iij.
 Croci maris subtilis. ℥ iij.
 Cera q. suff. & formetur empla-
 strum.

Ad inflammationem verò se-
 dandam utile erit primis diebus par-
 tes vulnus ambientes oleo rosato irri-
 gare: applicanda etiam erunt pulvi-
 scula, & ligamenta, quoad ejus fieri
 poterit accommodatissima. Frigidus
 aer, tanquam ejusmodi, vulneribus
 nocentissimus omnibus modis vitan-
 dus erit.

Victus ratio sit tenuis: in qua
 vini usus periculosissimus ut & reli-
 quorum omnium ciborum, halitus
 & fumos parientium. Nec sunt præ-
 termittendæ evacuationes, cum per
 sanguinis missionem, tum per infe-
 riora, si opus videatur. Semper autem
 memoria tenenda erit Hippocr. sen. lib. de vul.
 tentia afferentis nullam, ne minimum ^{cap.}
 quidem, capitis vulnus sperandum
 etiam si sola cutis læsio adsit: propter
 varia & magna symptomata, quæ in-
 tervenire solent. Itaque summa cum
 prudentia prognostico utendum erit,
 ad calumnias (quibus plerunque ij
 qui medicinam tractant obnoxij
 sunt) vitandas.

Suat igitur metuenda maximè signa &
 vulnera commissurarum, magis etiam ^{in facie}
 quæ parti anteriori capitis ac tempo-
 rum, & ad latera, quam quæ reliquis
 locis, ut puta, occipitio infliguntur:
 quod & Hippocrates testatur. Ac quod
 major

major erit ossis quassatio, eò vulnus magis periculosum, ubi præsertim læsa sunt meninges: vulnera enim ab ejusmodi machinis tanto cum impetu fiunt, ut non solum id quod attingunt, conterant: sed etiam partes vicinas, atque adeò remotiores convellant: hominemque attonitum ac propè exanimatum reddant: quod pessimum est indicium. Quæ omnia eò diligentius animadvertenda sunt, quò melius remedijs utaris, certiusque de rei eventu amicos ægri commonefacias.

Hi quorum vulnera lethalia sunt, aut statim moriuntur, aut non diu superstites sunt: prout vulnus vel magnum fuerit, vel in periculosum locum inciderit. Interdum qui minus læsi sunt (sed mortiferè tamen) si febrì corripiantur, septimo die moriuntur, vel 12. vel 17.

Mortis proximæ indicia sunt hæc: vulneris color lividus, sanies foetida & exigua, os subnigrum, pustulæ in lingua apparentes, oculorum denique rubor: sed & alia quædam, quæ ex Hippocrat. scriptis lib. de vul. cap. colligere licebit. His accedit instante morte delirium, & convulsio.

CAP. II.

De faciei plagis cum ossis contritione.

FRactis alijs capituli ossibus, ut eò quod Basilare dicitur, vel ambabus maxillis, nullo alio utendum remedio, præterquam congruenti obligatione vulneris, & eorum applica-

tione, quæ contritis ac contusis ossibus adhiberi solent. Eliciendæ ergo erunt omnia extranea, etiam primo apparatu: utpote glans, si inhæreat, atque adeò ossium particula à toto profusè separata, & quæ facillè eximi poterunt: alioqui spectandum erit, donec natura sua sponte illa depellat, ea parte, qua glans ingressa est, vel quæ exierit, quæ juvanda erit à Chirurgo remedijs consentaneis à nobis jam lib. 1. descriptis. Quòd si fortè vulneris labra ad extraneorum extractionem, utpote ossium confractorum, non satis aperta sint, amplificanda erunt spongijs præparatis, ac tum demum ferro, si res postulet. Cæterum non alienum facturum videor, si aliquam deformitatis, quæ propter hujusmodi vulnera remanet, mentionem faciam; cujus magna est habenda ratio, præsertim ejus quæ in facie relinquitur: hominem enim turpiorem reddit, maximeque omnium oculis patet, cum facies detecta esse soleat. Si igitur ita è propinquo vulnus inflatum sit, ut barba cutisque comburantur, recurrendum erit ad medicamenta quæ combustioni convenire jam docuimus. Inter cætera utilissimum est sequens remedium, pustulas enim prohibet, ac pilos gignit, ut à magno quodam viro; qui se id expertum esse asserbat, didici.

Emericen.

℞. Succum ex porris, sub prunis collicis, expressum, quo partem ambustam, & pilis denudatam quotidie terant quater inunges.

Alind.

Aliud ad idem probatum.

℞. Succī porror. & caparum sub prunis coltar. an. ℥ ij.
Aqua seminis ranarum ℥ j.
Olei è visco pomorum & popul.
Cera alba an. q. suff. ad linimentum conficiendum, quo bis quotidie partem ustam & depilatam inunges.

Si fortè pulveristorientarij granula, ut sæpe accidit, cuti inhæreant, acus majusculæ cuspide primùm, quantum fieri poterit, vel alio instrumento extrahenda erunt, deinde superponendum quod sequitur linimentum.

Pro gregarijs.

Butyrum liquefactum in aquam ex ranarum semine extractam injice, aut in aquam gammatorum more nostro paratam, id decies aut sæpius repetendo donec butyrum lactis instar albescat. Ejus ita præparati ℥ iij. misce cum ℥ j. olei luteorum ovorum ex nostra descriptione: fiat linimentum, quo partem pulvere maculatam inunges, est enim ad id singulare remedium, ut & ad *impetiginem* partis ambustæ tollendum.

*Aliud ad idem excellentiss.
pro ditioribus.*

℞. Olei lithar. ℥ B.
Aqua ex gammarijs extracta ℥ ij.
Balsami saturni ℥ j.
Aque foliorum nymphaeæ ℥ iij.
Butyri præscripti q. suff. ut fiat linimenti instar.

Post ambustionem autem facies

est lenienda sequentibus ter aut quater in die.

Unguentum faciem Ambustam leniens.

℞. Unguenti curivi ℥ ij.
Spermat. ceti ℥ j.
Olei rosarum & liliorum an. ℥ B.
Misce.

Aliud præstantius.

℞. Unguenti pomata ℥ ij.
Mucilag. sem. psyllij cum aqua rosarum extracti ℥ j.
Caphura ℥ j.
Olei amygdal. dulcium ℥ B.
Misce.

Porro ad cicatrices elatas & rubentes sequenti medicamento utendum erit.

℞. Olei litharg. ℥ ij.
Olei tartari & balsami saturnian. ℥ j.
Caphura ℥ j.
Spermat. ceti ℥ j.
Olei ovorum ℥ ij.
Misce, utere quater quotidie.

Ditiores oleo talci ad omnes maculas delendas omnium præstantissimo, utentur.

Si fortè propter os exemptum vulneris labra corrugentur & occalescant, quod cicatricem fieri prohibet, recurrendum erit ad ea, quæ paulò pòst singulatim de ijs dicturus sum.

Hæc igitur de capitis vulneribus cum fractura dicta sufficiant.

CAP. III.

*De vulnere quibus brachiorum
aut tibiæ ossa rupta
sunt.*

Cæterum hujusmodi vulnera, quibus ossa rumpuntur, imponuntur sæpe brachijs, aut femoribus, aut tibijs: partim quia globuli tormentarij facilius ossibus illis, utpote grandioribus, occurrunt: partim quia membra illa plerunque armis nudata sunt. Cum igitur aliquis hujusmodi vulneribus affectus nobis oblatas erit, diligenter erit nobis digito, vel specillo tentandum, atque explorandum, quomodo ruptum os fuerit: ac tum præsertim, cum vulnus humero vel coxendici inflatum est, propterea quod ossium fractura in illis membris admodum periculosa esse solet: quippe, quæ propter extensionem, musculos, & nervosas partes offendat: ac proinde magnas inflammationes inferat, magnosque dolores, & convulsiones, aliæque gravissima symptomata: ex quibus plerunque interitus consequitur, nisi maturè remedium adhibeatur. Horum autem remedium duo sunt genera: vnum miserabile, & luctuosum, sed tamen ad reliqui corporis salutem conservandam necessarium: amputatio videlicet fauciati membri, cum ita læsum, atque affectum est, ut nulla medicinz faciendæ spes supersit. Verùm hujus extremi in extremo malo remedij judicatio nequaquam gregalibus quibusdam Chirurgis committenda est: qui sibi honestissimum illud nomen

Tom. II.

tribuunt, simul atque incidendi, amputandi, lacerandi, & (ut verius loquamur) dilaniandi rationem ediderunt. Neque aliud habent remedium præter ferriculam, cauteria quædam quibuscum confidentiam afferunt, quam animi præsentiam appellant: quam equidem perniciosissimam esse judico, nisi cum prudentia, & judicio conjuncta sit: præsertim qui permagna sæpe incommoda, nonnunquã etiam luctuosos interitus ex illa nimia confidentia & carnificina accidere viderim. Verùm ubi morbi magnitudo, & gravitas diligenter perspecta fuerit, exploratumque partem affectam alijs nullis remedijs in pristinam valetudinem restitui posse: tum verò jure optimo adducentur ij, qui prudentia & moderato ingenio præditi sunt, & harum rerum usum ac peritiã assecuti, ad ulterius progrediendum: actum præsertim, cum inflammationes, aliæque symptomata nondum contigerunt: præcidendumque membrum erit, si facultas ferat, ut reliqui corporis salus conservetur, posteaquam Chirurgus ea denuntiavit, ac protestatus fuerit, quæ prædici necesse est. Neque dubitandum est, ubi humerorũ aut coxendicum ossa rupta erunt (quod magna cum musculorum dilaceratione accidit, itemque nervorum aliarumque partium, unde repentinæ convulsiones, inflammationes, gangrænæ, universique adeò interitus consequi possunt) quin diligentia tanta in præcidendo requiratur, quantum periculum apparet. Nam si è veterum Medicorum numero reperiuntur, qui rupturæ horum ossium

*Hippocrat.
li. de fract.
Celsus lib.
8, cap. 20.*

Y Y Y Y manum

manum ullo modo admoveri vebant, alij jubebant faucium membrū penitus excindi, etiam cum ossa paululum extrinsecus eminebant: ecquid, quæso, nunc dicerent, cum viderent horribiles rupturas, quæ post furiale ac diabolicum istud bombardarum institutum accidere consueverunt? quod institutum multorum artibus consceleratis ac nefariis ita in dies augetur, ut jam propè neq; ab ullo medicinae genere comparari remedium possit. Quantum autem ad illud luctuosum remedium attinet, nimirum abscissionem in membri, commodius erit, de eo, sub cap. de Gangrana & sphacelo differere. Nam in præsentia veniendum est ad alterum remedium utilius ac salutarius, quod per manualem (ut loquuntur) operationem exquiritur: quodque modis omnibus tentandum est: quemadmodum jam inde ab hujus capitis initio demonstravimus. Ad hanc rem Chirurghi plerumque duplicem sibi intentionem (ut appellant) proponunt, quarum una rupturæ rationem habet, & magna ossium fragmenta jubet suam in sedem, locumque restitui, quantum facultas ferre potest: tam ubi restituta sunt, jubet universam compaginem fasciis obligari, & comprimi, quæ necessariis medicamentis tinctæ, ac madefactæ sint, ut incommoda, quæ accidere possent, prohideantur ac remedium etiam ferulas adhiberi, quas nonnulli etiam in primo apparatu comprobant, quod firmior compactura reddatur, quam omni ex parte non dissolvunt: sed vel laxant, vel constringunt, prout res

postulat, idque usque ad diem quadragesimum: nisi forte aliud flagitent pruritus, inflammatio, dolor, aliaque incommoda: quibus tamen mederi conantur, adhibita commodissima ratione victus, aut sanguinis missione, aut purgatione, aut medicaminibus topicis, quæ idonea videntur.

Alteram intentionem rationem habet vulneris, vetatque illud contegi, & involvi fasciis ad fracturam ossium accommodatis: propterea quod frequentem curationis renovationem postulat, ut excrementa & adventitiæ quædam sordes (quas natura rejicit) exitum reperiant: ob eamque ipsam causam confestim nonnulli setonem (ut appellant) adhibent: si per vulnus trahi commodè possit, quem medicaminibus idoneis mungunt: alij usu turundarum contenti sunt, & vulneris labra paululum dilatant, si res postulet, ac præsertim inferiora, quod facilius omnia supervacanea & sordida dilabantur: atque ita partes affectæ tractabiliores, & ad curandum habiliores reddantur. Quas turundas in dies ac sensim cō breviores faciunt, quod magis vulnus curatur, novaque caro adnascitur: eamque ad rem idoneis utuntur medicamentis adversus ictus sclopeticos, fracturis ossium complicatos: de quibus in priore tractatu disseruimus. Atque ad extremam complectendam intentionem hoc potissimum spectant, ut præcipiant, tantisper dum callus conficitur, bonis & succulentis uti cibus, sed præcipue conglutinantibus: idque tum maxime, cum

eum ea vulneris ratio & conditio est, ut ad ossium consolidationem propendere videatur. Hanc viam & rationem plerique Chirurghi hodie tenendam censent, in hujusmodi vulneribus, quibus ossa fracta sunt. Quod illorum consilium non magnopere probare non possem (præsertim cum præstantissimos viros in eadem sententia consentientes habeant, qui hanc eandem viam & rationem usurpant) nisi res & experientia ipsa me perspicue docuissent, ac planè sub oculos subiecissent innumera incommoda, quæ ex ferulis & arctioribus illis vinculis accidunt. Frequenter enim symptomata inducunt, dolores, inflammationes, & gangrænas, quibus hæc vulnerum genera plerunque obnoxia sunt. Quinetiam exhalationes prohibent eorum humorum, qui in ijs abundant, & plerunque naturalem calorem suffocant: atque adeò gravium symptomatum notitiam impediunt, prohibentque ne tam facile ipsis remedium adhibeatur, quam res ipsa flagitat: nisi fortè admodum serò, cum necessitas cogit vincula illa orbicularia, & obliqua dissolvere: hoc est, tum fortasse, cum illa incommoda adeò inveterata erunt, ut non tam commodè per remedia coerceri possint, quam facilè fuissent, si maturè, ac temporè prospèctum illis fuisset. Quare vulgares & usitatae ligaturæ simplicibus fracturis convenientes, in plagis quæ ossium fracturam habent, meo iudicio, adhi-

beri sine periculo non possunt: ac præsertim ijs, quæ sclopetarijs ictibus infliguntur: quamvis fracturis illis complicatae sint, ut ex superioribus argumentis exiltimari potest: quam ad rem attentum esse Chirurgum oportet, ne quid temerè & imprudenter admittat, cujus eum nimium serò postea pœniteat. Cæterum optimum fore iudico, si statim ab initio ossa in suam sedem, locumque ac naturalem formam, & eam quæ sauciaturæ minus cruciabit, restituantur: etiam antequam inflammatio affectum membrum invaserit: atque utendum esse cenleo veris & idoneis remedijs, quæ utrique affectioni conducant, hoc est, plagæ & fracturæ. Et quoniam idem illud vidè observari à peritissimis, & nobilissimis Medicis, quos cum alijs locis, tum etiam apud Germanos notos habui, non prætermittendam putavi eam artem, quam in vulneribus eum fractura ossium curandis tenere, ac sequi consueverunt: præsertim cum illam sclopetarijs vulneribus iccirco aptissimam esse iudicem, quòd ligaturas illas arctiores & usitatas, non aliam ob causam improbant, nisi ob dolores, inflammationes, gangrænas, quæ propter illas consequuntur: quibusque vulnera sclopetica præter cætera omnia, obnoxia esse jam diximus. Postquàm igitur vulnerati loci ossa in suam naturalem sedem restituta erunt, & membrum suo loco idoneè collocatum, curataque plaga, ut res postulat, extendendum erit Cerotum, quod sequitur, super linteo priùs oxyrhodino

Yyyy 2 dino

dino madefacto: ac tum adhibendum erit vulnere: propterea quod fracturis omnibus opportunissimum est.

℞. Resina.

Cera an. ℔. j.

Pulver. cort. tilia ℥. iij.

Succi geranij ℥. iij.

Coquantur ad ceroti consistentiam & apponantur.

Aliud quo ipse semper utor.

Catagmaticū Quercetani.

℞. Gummi rad. consol. major. & visci pomorum & popul. an. ℥. iij.

Succi geranij ℥. vj.

Lapid. sabulos. Rhenens. vel argill. rub. aut boli Armena ℥. iij.

Pulver. cort. tilia ℥. ij.

Vitellos ovorum 20.

Terebinthina ℔. ℔.

Olei lumbricorum ℥. iij.

Coquantur omnia bene permixta, usq; ad ceroti consistentiam: aptissimum est remedium ad vulnera fracturis complicata, atque ad arcendos dolores, inflammationes, aliaque symptomata. Commovendum autem erit xxiiij. horarum intervallo ad primos apparatus, ac paucorum dierum spatium mirabiles effectus in fractura consolidatione percipies. Interea applicanda erunt in ipso vulnere, & ipsius ambitu remedia idonea, & defensiva, de quibus superius commemoravimus. Porro danda erit opera, ut pars affecta idoneè locetur, & involvatur laminâ plumbi, instar tibiæ aut brachij inflexa, ut opus videbitur: aut corio elixo, cui corrigiæ alligabuntur, quibus ossa, quæ prius agmentata fuerint, sicinius contineantur: quæ certè,

quam minimum fieri poterit, labefactari, aut sua sede commoveri non oportebit, tum, cum faucibus curabitur, & vincula illa dissolventur. Interea utendum erit potionibus vulnerrarijs ad hanc rem aptissimis: quarum opera vidi fracturas sanari, postquam ossa suam in sedem restituta fuerant. Idquæ potissimum in Germania observari vidi: ac memini me Reystadij non procul à Rheno didicisse, loci ejus incolæ uti lapide quodam, qui in illa vicinia nascitur, & ab effectis Beinbruch appellatur. Vnam enim illius drachmam in vino rubro exhibent, in quo prius vinca pervinca madefacta fuerit per noctem, idque manè, per dies quatuor aut quinque: atque hac ratione dolores eximunt, graviaq; symptomata, fracturasq; intra quatuor aut quinque dies sanant, magna cum omnium admiratione: cujus rei oculatus ipse sum testis, cujusque rei Mathiolus in cōmentarijs suis Lib. 5. cap. mentionem facit. Eodemq; lapide uti præterea solent in formâ cataplastmatis redacto, cum geranio contuso, & oleo olivarum vel rosato, tam felici successu, ut sine ullo dolore, ac inflammatione, partis ossa coagmententur: quod incredibile videri posset, nisi præter me innumerabiles alij oculati & idonei testes extarent. Quãobrem conjecturam facio, genus illud medicamenti ad hæc scelopetaria vulnera fracturis ossum complicata esse accommodatissimum. Magna enim jam operis pars effecta est, cum ossa contracta tam facilè, & tam brevi tempore sanantur, sine ullo symptomate: præsertim

ferim cum id non prohibeat nos vulnus, tanquam contusum, & quemadmodum decet, tractare. quinetiam viam nobis compendiarium ad brevem curationem patefacit, & ad sauciatum sublevandum accommodatissimam. Sed quoniam non ubiq; lapidis illius copia est (cuius tamen recondita apud se fragmenta pharmacopolas habere deceret) utendum erit ea portione vulneraria, quam in *Antidotario* docebimus ad plagas cum fracturis sanandas esse aptissimam: cuius formulam in *cap. de Potionibus vulnerariis* descriptam invenies: Interea Catagmatico meo utendum erit renovato, si opus sit, quod ad idem remedium est aptissimum: cui adiungi poterunt (cū nulluserit ab inflammatione timor) gummi aut succus Aristolochiæ, serpentariæ, borrae, crocus martis ad calium obdurandum & partem confirmandam. Quod si quæ parvula essent ossis particulae, quas reici opus esset, tum hac iniectione utendum erit.

℞. Succiaristoloch.
Serpentaria,
Iridis,
Vincapervinca an. ℥. iij.
Vini albi ℥. vj.
Aque vita ℥. iij.
Myrrhæ,
Sarcocoll.
Mastiches,
Iridis,
Guaiac. an. ℥. j.
Aloes hep.
Mumia an. ℥. B.
Caryophyll. ℥. j.

Circulentur in Bal. iij. dierum: diebus spatium aut decoquantur ad tertiam partem consumptionem, post colentur & asserventur, ut iis cum res & tempus postulabit, uti liceat cum syringe, aliove instrumento aut comodiùs esse videbitur. Hæc iniectione præterquam quod ad ossium salutem præstantissima est, plagam optime perpurgat, eamque carne sensim replet, aptissimaque est ad perfectam curationem adjuvandam.

Quod si forte os corrumpatur, & in cariem degeneret (quemadmodum frequenter usavenit propter aerem qui per vulnus sese insinuat, & fracturis perniciosissimus esse solet) sequenti remedio utendum erit: quamvis illud quod superius præscripsimus sit maximè consentaneum.

℞. Olei myrrhæ destillati per descensum & purificati cum vini spiritu. ℥. B.

Olei caryophyll. ℥. ij.

Olei sulphuris cum colchotare destillati ℥. j. B.

Misce omnia, & cum uti voles os corruptum bis terve contrectato cum xylō in hoc medicamentum intincto, quod ad extremum specilli alligaveris: ac tum os à carie sanabitur, simulque quod corruptum est, brevi diabetur.

Alia.

℞. Olei tartari destillati per retortam

Olei guaiaci an. ℥. B.

Olei sulphuris, & vitrioli an. ℥. j.

Misce, & utere ut supra.

YYYYY 3. Ant

Aut

℞. Balsami mercurii ℥ 6.

Olei Antimonii ℥ ij.

Salis Saturni ℥ ij.

Misce omnia simul.

Nullum hoc medicamento præstantius, aut exquisitius exoptari potest, magisq; ad hanc intentionem nostram accommodatum. Nam etiam ulcera maligna & deplorata sanat. Interea emplastrum illud vulnere, & eius oris ac labris impones, quod est ad ossa corrupta extrahenda commodissimum, atq; ad integram vulneris consolidationem aptissimum.

Cæterum si fortè ossis aliquod fragmentum exiturum arbitraris, & vulneris orificium plusquam satis opus est, angustetur, atque arctius nimio fiat, non erit difficile illud dilatare, adhibitis turundis ex gentiana & spongiæ præparata confectis, ad vitandos dolores, atque inflammationes, si fortè vi fragmentum illud evellendum esset. Ad hanc rem manuali operationi parcendum non erit: velut incisioni, rasuræ ossis cum ferramentis idoneis: simuletiam cum cauterio actuali, quod summum & extremum esse remedium solet.

CAP. III.

De sclopetariis vulneribus, quæ per alias corporis partes sine fractura penetrant.

Veruntamen si per pectus, aut latera, aut inferiorem ventrem ictus permānet, considerandum erit, an plaga in cavum ingrediatur & si ingredia-

tur, an principalem aliquam partem offendat, ut idonea de vulnere iudicatio fieri possit, prout in cap. de signis & iudiciis docuimus. Nam si corpus non transfodiat, non aliud curationis aut tractationis genus postulat quam id quod generatim & universe superius exposuimus. Sin secus venerit, quædam erunt magis propriæ, ac speciatim observanda. Nam si in pectus plaga infixæ sit, neq; glans totum corpus perfoderit, danda erit opera, ut evellatur: simul & alia omnia extranea & adventicia eximenda sunt, ac summopere considerandum erit, ecquid sanguinis in capacitatem thoracis influxerit. Quod si acciderit, diligenter educendus erit, collocandumque atque inclinandum ægri corpus in eam partem, quæ comoda videbitur: aliaque generis omnis idonea erunt adhibenda remedia, quæ uti ad illud consilium esse poterunt: dilatandumque vulneris orificium, ac tantisper cum hiatu relinquendum, dum res postulat, quo faciliorem exitum habeat. Hac enim ratione quamplurimis incommodis occurratur, quæ nasci ex sanguinis illius retentione possent: quibus huius generis vulnera maximè obnoxia sunt. Et his casibus potiones vulnerariæ maximo usui esse solent: sanguinem enim concretum dissolvunt, atque adeo ne coaguletur, impediunt. Eas autem exhibebis ægro, etiam primo quoque die, tum etiam vesperi: quemadmodum cognoscilicet ex ultimo cap. Antidotariis de potionibus vulnerariis. Reliquam

quam curationem perficies iisdem artibus ac remediis, quæ in sclopetariis aliis vulneribus adhibentur. Vnum illud separatim ac singulariter observabis, ut medicamenta (quæ ad cavum vulneris ferri non poterunt, ad vim & efficientiam suam expromendam, nisi in formam liquidam redacta sint) varietur, eorumque forma mutetur; fiantque idoneæ iniectiones, prout rei necessitas postulare videbitur. Quas ex iis medicamentis conficies: quæ in priore tractatu nostro præscriptimus. Iniectiones illæ fieri debent per catheterem, quem omnibus aliis instrumentis aptiorem esse comperi, quoniam ad se denuò retrahit quod prius expulerat, quemadmodum horum remedium ratio flagitat. Turundas postea filo alligabis, easque in plagæ concavum immittes, ea longitudine, quæ convenire videbitur, ad orificium vulneris patens, atque apertum perpetuo retinendum: ut cum interior pars purgata & mundata fuerit, carne sensim adnascente repleatur, priusquam hiatus coalescat, ne alioqui putredini exitus intercludatur. Porrò dum æger curabitur, vitandus est aer frigidus: utpote his malis incommodissimus. Si utraque ex parte hiatus sit, turunda erit utrinque imponenda: eoque diutius apertum orificium illud retinebis, per quod putredo & sanies faciliorem exitum habere possit. Quod si quid calli fortè obducatur (ut accidere solet) adhibendum erit remedium, quod postèrius magis idoneo loco explicabitur.

Quantum ad victus rationem attinget, ea servanda erit, quæ in alterius generis plagis præscribi solet: frigida nimirum, sicca, & tenuis: Ab acris lapè & altringentibus cibis temperandum erit: idque præsertim ab initio, quoniam tussim commovent, & angustæ respirationi causam præbent quæ frequenter miseros ægros in hoc vulnerum genere discruciat. Ex contrario pectorica magnopere conducunt: veluti ficus, uvæ, hordeum mundatum, & cætera generis eiusdem. Sanguinis missio magno quoque usui esse solet: itemque vacuatio per clysteres, & alia remedia, si corpora sint cacochyma.

Eadem hæc etiam in ventris inferioris plagis erunt observanda: quarum curatio non est ab similibus aliarum, quas in cæteris sclopetariis vulneribus præscriptimus. quanquam his portiones vulnerariæ maiori sunt usui, propterea quod in his partibus ad quas profluunt, commodius vim & efficientiam suam expromunt. Miscendæ autem hæc portiones erunt, prout interentiones postulabunt: eoq; plas corroborantium adhibendum erit, si qua pars nutritionis ostensa fuerit (velut jecur, aut lien) quam etiã fomentis extrinsecus adhibitis tueri oportebit. Interdum etiã curantur hæc plagæ admotis idoneis clysteribus, cum partes inferiores attingunt. Quod si per corpus permanent, & dorli spinã attingant utendū erit iis medicamentis, quæ adversus capitis vulnera præscriptimus. Idèq; iudicium statuendū erit, si forte medulla è spina dilabatur, quod de reliquis statuitur.

De vulneribus inferioris ventris.

Por.

Porro quoniam saepenumero accidit, ut ictus à superiore parte in inferiorem ferantur, & in membrum aliquod penitus immittantur, neq; tamen glans exeat (qua de causa exitum habere putredo & sanies non potest) considerandum erit, an sine periculo possit in inferiore parte exitus aperiri. Quod facilius effici poterit, si digitis glans sentiri possit, quam eadem ratione multò commodius educere poterit: quemadmodum iam ante à nobis dictum est, cum de extraneis & adventitiis rebus extrahendis agebamus. Quod si hoc fieri non possit, tum utèdum erit compressionibus, & ligaturis arctioribus, ut hac ratione putredo facilius effluat, cum versus superiorem partem comprimendo impelletur. Iniectiones ad has sinuosas plagas sunt accommodatissimæ: quoniã alia medicamenta usque ad illarum intimam partem ferri non possunt: dandaque opera erit, ut quam minimum illarum iniectionum intus relinquatur, atque quod residuebit eadem syringe qua iniecisti, retrahas. In hoc vulnerum genere turundæ ex spongiis preparatis aptissimæ sunt: quoniam putredinem eliciunt, eaque imbuuntur, vulnusque exsiccant. Et quoniã per sæpe os vulneris obdurefcit (quæ res perfectam consolidationem impedit) sequentibus remediis utendû erit. Sunt enim & ad hæc incommoda & ad omne fistularû genus aptissima, neq; ferramentorum usu opus erit: quod extremum remedium vulgares Chirurgi adhibere consueverunt.

Ad Callum & Fistulas curandas.
 ℞. Olei mellis destillati ignis expressione ℥. ij.
 Olei Saturni & Mercurii sublimati an. ℥j.
 Olei petrolei & caryophyllorum an. ℥j. ℞.

Excipiantur terebinthina & apponantur cum ellychniis aut turundis parti affectæ.

Aliud optimum.

℞. Antimonii ℥. iij.
 Mercurii sublimati ℥j. ℞.
 Mellis ℥. vij.

Mixtis omnibus ut artis est, destillentur per retortam vitream mediocri igne, exhibit oleum ad callosa & maligna omnia ulcera, fistulas, cancrum, & gangranam curandam præstantissimum.

CAP. II.

De Symptomatum quæ hisce vulneribus occurrunt correctione.

Sæviorebus symptomatis, quod vires nimio opere convellant, aut etiã prosteruant, in primis diligenterque succurrendum, morbi etiam propria cura prætermissa, omnes Medici ingenue fatentur. Atque ea quidem symptomatis curatio est, nõ qua symptoma, sed qua aut viriû labefactarû, aut gravioris cuiusdam affectus causa existit. Dolor enim excrucians, intemperies, phlegmone, febris, convulsio, paralysis, gangræna, sphacelus, quoniam gravia, nimiumq; insensa & periculosa sunt symptomata, quæ ista præsertim vulnera comitantur, leniēda

da ac tollenda protinus sunt, quod & vires debilitent, & morbos periculosiores ingenerent. Atq; tunc ipsa methodus immutanda est, ne violentia symptomatum illorum, laborans juguletur, aut saltem ne ipsorum sævitia crudeliùs ipse torqueatur. Atque primum eo auspicianda erit curatio, à quo ægro periculum impendit, in eamque primum medentis consilium dirigi debet. Nunquam enim ad integram curationem perducere poterunt illa vulnera, nisi eiusmodi symptomata prius arceantur. Itaque operæ pretium duxi idonea methodo & ordine singula pertractare, & singulis sua quæ conveniunt remedia paucis præscribere.

De dolore.

Idolorem lenimus *anodynis* vel *paregoricis medicamentis*, quæ temperata existunt, corporique nostro consimilia, vel ordine primo calida tenuisque substantiæ, idque fomentis & linimentis.

Fomenta parantur ex *decocto radicis altheæ, capitis veruccini, malvarum: ex floribus verbasci, chamameli, meliloti: se m. lini fenigraci cum lacte.*

Linimenta autem fiunt ex *mucilagibus seminum psyllii, fenigraci & altheæ: ex butyro, axungiu gall. & taxi: ex æsypo & oleo visci pomorum.*

Narcotica etiam dolores leniunt, quod inducto stupore partis sensum obtundant, torpidioremque reddant, ut doloris urgens causa minimè percipiatur. His utimur cum dolor acerbior vires dissolvit, syncopesque

Tom. II.

metum affert, & ex nimia inflammatione suboritur.

℞. Radicum hyoscyami & nymphæe an. ℞. ℞.

Digerantur ad solem in *aceto rosaceo & oleo nenupharino* per aliquot dies: deinde exprimantur, & ex colatura locus dolens tepide foveatur.

Inungatur postea sequenti linimento.

℞. Succifoliorum hyoscyami & sempervivi an. ℞. ij.

Oleivisci pomorum, & nenupharis an. ℞. j. ℞.

Butyri recentis ℞. ij.

Cera nova ℞. j.

Misce, fiat linimentum.

Hoc studiose Medico semper observandum, ut doloribus præcavendis sedulam operam adhibeat: semper enim aliquid mali portendunt. Et hæc de dolore sufficiant, superius enim jam multa remedia ad hanc intentionem præscripsimus.

De intemperie.

Si intemperies calida affectum locum obsiderit, quod ex dolore & vesicatione facile deprehendes, affectum locum in frigidabis unguento nutrito vel caphurato albo cum populeone, Sequens multum proderit.

℞. Succiplantaginis,

Solatri,

Sempervivi an. ℞. j.

Boli armenæ ℞. ℞.

Lithargyri loti aqua plantaginis, & tustia preparata an. ℞. j.

Olei ros. omphac. & nenupharis an. ℞. ij.

℞℞℞℞

Acc-

Acetivofacei & cova tantillum, ut fiat unguentum.

Porrò si intemperies frigida adsit (quam mollities ostendit) corrigatur vini fomento cum quo anethum, semen lini & flores chamæmeli decoxeris. Ex quibus etiam parari potest aliquod cataplasma. De hæmorrhagia nullam iccirco mentionem facimus, quod de illa jam superius satis superq; tractaverimus.

De Febre.

Ne febris superveniat, statim de principio occurrendum erit: ipsamq; cohibere oportet victus ratione tenui & frigida, venæ sectione, & medicamentis humores peccantes purgantibus. Quod si etiam vigente morbo (quod sæpius evenire vidi) febris vulneratos corripiat, humores erunt cõveniendi aliquo apozemate concoquendi, & denuò purgandi. Cui rei summam curam diligentiam impendere debet Medicus, omnibusq; modis iuvandus æger, ne morbi acerbitate interitus subsequatur.

De Convulsione.

Constat inter Medicos convulsionem tribus fieri modis: scilicet inanitione, quod accidit superfluis ac copiosis evacuationibus, & immoderatis hæmorrhagijs, quam periculosam testatur Hippocr. aphor. 3. lib. 5. tum repletionem sive plenitudine, quod cõtingit propter tumores præter naturam qui in vulneribus de repente evanescent: & propter immoderatum frigus, quod nervos in unum cogit, cohibet atque implet: quod Hippo-

crates etiam Aphor. 17. lib. 5. expressit: tũ cerebro per consensum affecto ratione doloris, cum vel nervus punctus est, vel cum acres, mordaces, & venenati humores naturam permutant ac corrumpunt: unde dolores Hippocr. etiam auctore excitantur, ex quibus propter sensus vehementiam convulsio exoritur.

Convulsioni autem ex inanitione sic medendum erit: primo instituat^{Convulsio ex inanitione.}ur victus ratio humectans, nutriaturque æger sorbitionibus ex lacte amygdalino, hordea: o, aut iure aliquo cõpetenti. Paretur balneum in quo humectantia quædam & lenientia decocta sint, ut sunt capita & extremitates, vervecum: item rad. al. hææ, malvarũ, violarum & visci pomorũ folia, quod (nisi hoc vulnus impedit) æger ingrediatur, vel saltem pars affecta fovetur. Deinde liniatur oleo visci pomorum & violarum, vel aliquo unguento ex prædictis parato. Et quoniam hic affectus, si confirmatus sit, & cum nervorum siccatate, incurabilis Galen. habetur lib. Meth. med. septimo, ad præstantiora remedia contugendum est, nempe ad rincturam auri & balsami naturalis: nam si qua super sit salutis spes, in illis duobus iam commemoratis consistit.

Quod si convulsio ex plenitudine fiat, curabitur victu tenui, prorsus ex plenitudine saltem diebus exsiccante & calefaciente. vitanda tamen vini potio, quod fluxiones proriter, & nervis noceat. Vini autem loco exhibendum hydromel malvaticum, aut aqua cinnamomi. Tum demum evacuatione partim à

toto corpore, mittendo sanguinem & commodè purgando: partim ab ea parte quæ convellitur, quod fiet unguentis Agrippæ, Aregonis & Marciati: oleis castorei, vulpis, lauri, & similibus: quibus abundè repurgato corpore cervix & universa spina, itemque affectus locus inungi poterit. Sed sequentia mihi utiliora videntur.

℞. Axungia cervi.

Taxi,

Vrsian. ℥. j.

Olei Laurini ℥. j. ℞.

Olei vulpini,

Castor,

Terebin.

Iunip.

Lumbric. an. ℥. ℞.

Unguent. Agrip. & Dialth. an. ℥. ij.

Terebinth in aqua liliorum lota ℥. j.

Euphorbij. ℥. j.

Cum modico cereæ fiat unguentum
vel

℞. Resinæ,

Piciæ navalis an. ℥. j.

Colophonia & cera nova an. ℥. ij.

Olibani,

Mastiches,

Cerusa an. ℥. ℞.

Salis nitri,

Sang. draconis,

Terebinth.

Olei ros.

Salis ammoniaci,

Olei vitell. ovorum an. ℥. ij.

Caphura ℥. j.

Matris perlarum ℥. j.

Carabes ℥. j.

Magnetis ℥. ℞.

Vitrioli albi ℥. ij.

Fiat emplastrum secundum artem.

℞. Balsami,

Gummi elemi & hedete an. ℥. ij.

Oleorum cere,

Terebinthina, & iuniperi destillatorum modo chymico an. ℥. ℞.

Olei caryophyllorum & benioini an. ℥. ij.

Misce, & fiat in formam linimenti, quo iniungatur spina dorsii & pars affecta: vel

℞. Balsami viscoporum,

Hedera & hypericonis an. ℥. ij.

Olei salvia & terebinthina an. ℥. j.

Olei iuniperi ℥. ℞.

Olei tartari fatentis ℥. ij.

Axungia taxi ℥. ij.

Misce utatur ut iam dictum est.

Interim utatur sequentibus assumptis.

℞. Aquarum lilij convallii & iuniperi an. ℥. j.

Olei succini ℥. ℞.

fiat mixtura: vel

℞. Aqua cinnamomi & florum tilia an. ℥. j.

Olei iuniperi per ebullitionem aqua extracti guttas iij.

Olei succini ℥. ℞.

Spiritus vitrioli guttas ij.

fiat mixtura.

Porro si convulsio per sympathiam ratione doloris excitetur, dolor statim prædictis remediis in cap. de dolore erit leniendus. Quod si ex virus acrimonia, & venenato morsu (quod istis vulneribus plerumq; acci-

Zzzzz z dere

dere solet) convulsio efficiatur, ad ea quæ iam de venenatis vulneribus præscriptimus, occurrendum est. At si ex nervi punctura, aut incisione morbus contingat, quod etiam ut plurimum evenire vidi, non ratione ictus leopetici iam impressi (qui potius nervos ipsos contundit, quam pungat, vel incidat) sed Chirurgorum incititia, qui glandem vel extrahere vel aliqua incisione uti nituntur: plerumque nervos vulnere transverso offendunt, unde convulsio exoritur: præsertim si illos attingunt qui ad musculos perveniunt. Tunc enim, ut tam gravi affectui occurratur, eligenda erunt illa medicamenta, quæ substantia tenui ad imum usque nervi lassi penetrare possint, ut nos admonet *Gal. in libro Art. med.* quæque digerant, ac dolores mitigent. At è contrario, quæ cruda & frigida sunt, quæque obstruunt & perspirationem prohibent, vitanda sunt. Idemque *Galenus* vetat usum aquæ calidæ, tanquam nervis vulneratis adversissimæ, quod illorum substantia ex refrigerata concretaque humidior materia constet. Quæ cum eiusmodi sint, per ea quæ simul calefaciunt & humectant, resolvitur ac putrescit: qua ratione ipsi adversatur, quamvis alioqui reliquas phlegmonas valde mitiget: cuius rei quosdam monitos esse velim, qui promiscuè curandis hisce vulneribus illo remedio hodie utantur. Quin potius oleum iasminum ac præsertim sabinum vetus utilissimum esse nervorum puncturis, scripsit *Gal. lib. 6. Meth. med.* Idem quoque & terebinthinam & resinam ap-

probavit, itemque sulphur vivum (quod omnino tenuium partium esset) valde conducturum illis vulneribus eodem libro speravit: sed eo magis olea & terebinthina, & resina, & ceræ, & sulphuris & sabinæ (chymico modo extracta) proficiunt, quo illa tenuioris multò substantiæ destillatione redduntur: atque sic valentius exsiccare possunt, quod in puncturæ nervi curatione observandum esse scribit *Galenus lib. 6. Meth. med.* his verbis: *Nervi vulnerati curatio medicamentum postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valenter (sive molestiatum) desiccare possint. Tum quæ ex substantia sua natura, & trahendivim habeant: & tenuium partium sint.* Interim hoc unum est observandum, robustis nepe corporibus valentiora medicamenta, imbecillis mitiora esse adhibenda. Hac igitur ratione sequens remedium commodè administratur.

R. Olei sulphuris terebinthinati.
Olei sabinæ & terebinthinæ an. ℥ij.
Olei vitellorum ovorum ℥j. misce
& applicetur calidè parti affectæ.

Aliud.

R. Olei butyri,
Resina an. ℥ij.
Olei euphorbii destillati chymici &
olei baccarum ianiperi an. ℥j.
Olei terebinthinæ ℥j. ℥.
Olei vitellorum ovorum ℥j. misce.

At si morbus præscriptorum medicamentorum applicatione non vincatur, totus nervus erit præcidendus: præterea enim nullus metus instat ex

Gal.

lib. 6. meth. Gal. sententia, nisi quod mutila parti-
med. cap. 30. cula manebit.

De Paralyfi.

Paralyfi siue nervorum resolutio-
ni, quæ ex istis vulneribus plerunque
etiam accidit, occurrendum & idonea
victus ratione, medicamentis tum al-
sumptis, tum etiam admotis: ut fo-
mentis cataplasmatibus linimentis, un-
guentis & similibus. Alij probant
oleum jasminum, salvia, castorei,
de lateribus, vulpinum, & similia.
Conferet autem plurimum, si se-
quentibus remedijs chymicis æger
utatur.

℞ Aquarum lilij convallij & florum
lavendulae an. ℥ iiij.

Fac cum his decoquatur sacch.
℞. ℞. ad perfectam coctionem: extra
ignem adde olei succini flavi per descen-
sum destillati & rectificati ℥ j. olei
cinnamomi & essentia salviae an. ℥. ℞.
fiant rotulae, quibus æger sæpius uta-
tur.

Probatur autem pro topicis
oleum sequens.

Oleum ad
paralyfi
& contra-
cturas pra-
tium.

℞ Olei hypericonis ℞. j.
Terebinthinae ℞. ℞.
Olei Laurini ℥ iiij.
Olei spicae ℥ j. ℞.
Granorum juniperi ℞. ℞.
Castorei ℥ j.
Euphorbij ℥ ij.
Caryophyllorum.
Macis & nucis moscatae.
Cinnamomi an. ℥ j. ℞.
Florum lavendulae.
Salvia & lilij convallij an. m. ij.
Mastiches.

Myrrha.

Thuris an. ℥ ij.

Mumia ℥ j. ℞.

Pingued. taxi ℥ iiij.

Digerantur omnia per mensem
in fimo; deinde destillentur in alem-
bico æneo secundum artem. Hoc oleo
inungantur membra paralytica &
contracta: est enim medicamentum
efficacissimum.

De Syncope.

Syncope tanquam gravissimo &
mortis finitimo affectui, cui præser-
tim isti vulnerati obnoxij sunt, aut ex
immodica sanguinis profusione, aut
ex vehementi cruciatu & dolore, su-
bito occurrendum: atque spiritus &
vires concisæ refovendæ sunt, modico
alimento dato intervallis; ut expres-
sionibus, gelatina, destillatis, vino &
aromaticis. Pulveres cordiales appro-
babantur vetustioribus ex margar.
splend. ras. eboris, ex folijs auri & frag-
mentis pretiosorum lapidum; qui exhibe-
bantur cum vino aut syrupo conservatio-
nis citri. Nos autem commodius vel
tinctura auri & corallorum, vel essen-
tijs illorum omnium lapidum uten-
dum esse censemus: quod ratione jam
demonstravimus in nostro lib. de Med.
mineral. spagy. prepar. in quo illorum
etiam omnium præparationem do-
cuimus.

De Gangrena & Sphacelo.

Varia symptomata ac vitia hisce
vulneribus succedere scripsimus, quo-
rum tamen non aliud gangræna pe-
jus, aut magis deplorandum: quod sit
corruptionis incipientis indicium, quæ

Zzzz 3 oritur

lib. 4. cap.
19.

oritur secundum Paulum, vel quia inflammatio non discutitur, neque in pus transmutatur: vel secundum alios, cum humorum copia ut in magnis inflammationibus & ingenti obstructione exemplasticorum usu, ut supra annotavimus, quæ perspirationem prohibet, atque venenata & maligna aliqua qualitate insitus partis calor extinguitur & præfocatur: cujus etiam indicium magnum est sanies.

Cui nisi quis præsentissimas adferat suppetias, metuendum est ne pars corruptione extincta & emortua vicinas partes invadat: & in mortificationem, quam sphacelum aut syderationem dicunt, degeneret. Quæ percipitur cum pars livet aut nigrescit: tumida, mollis, & cadaverosa apparet, idque sine ullo arteriarum pulsu, nec dolore, nec sensu ullo: ut etiam sine sensu doloris altè scalpellum adigi possit. Hanc syderatam & emortuam partem celerimè amputare & resecare radicitus aut proximè amputare & resecare radicitus aut proximè sanam partem oportet: gangrænam autem rupta omni mora curare. Quod fiet corruptum sanguinem copiosè scalpello ex affecta parte evacuando, & ea medicamenta, quæ putridis destinata sunt, imponendo: ut scribit idem Paulus. Vulgus Chirurgorum post scarificationes, aut sectiones locum affectum aqua salsa, aut falso aceto abluunt. Alii unguento Ægyptiaco, quod Pharmacopolæ paratum habent, utuntur. Quod si iis remediis mali asperitas non remittatur, ad efficaciora, ut ad caustica & quæ crustam inducunt,

utpote ad trochiscos Andronis & arsenicum recurrunt: vel si necessitas id exigat, ferro corruptum à sano separât. Porro sequentia medicamenta gangrænis multum conferunt. Primum ex parte affecta sanguis corruptus educatur, & sequenti lotione abluatur.

℞. Fuliginis ℥ iij.

Mellis ℥ ij.

Aceti optimi ℔ j. decoquantur ad medias: vel

℞. Succo raphani & chelidonia an.
℥ ij.

Olei mellis ℥ ℔.

Phlegmatis aluminis acidi ℥ iij.

Salis petra ℥ ij.

Salis fuliginis ℥ j. ℔.

Misce pro lotione: vel

℞. Phlegmatis vitrioli & aluminis
an. ℥ iij.

Aceti ℥ ij.

Pulver. rad. aristolochia ℥ j. ℔.

Salis tartari ℥ j.

Myrrha ℥ j. ℔.

Caphura ℥ ℔.

Bulliant omnia simul ad medias pro lavamento, quod reiteretur sæpius.

Aliud.

℞. Tartari calcinati ad albedinem ℥ ij.

Cineris corticum ovorum & rad.

aristoloch. vel sarmentorum

an. ℥ j. ℔.

Salis nitri,

Caphura an. ℥ ℔.

Phlegmatis vitrioli & aluminis

an. ℔ j.

Bulliant ad medias & fiat capitellum, quo utendum ut supra, scarificata

Signa Spha
celi.

ficata prius affecta parte cui apponantur sequens ceratum.

℞. Cera & picis navalis an. ℥ iij.

Liquoris myrrha ℥ ij.

Colophonia ℥ j. ℞.

Olei frumenti & ovorum an. ℥ ℞.

Fiat ceratum secundum artem :
vel

℞. Mellis ℥ ij.

Croci martis,

Croci veneris an. ℥ ℞.

Pulver. myrrha & aristoloch. rotunda an. ℥ ij.

Caphura ℥ j. ℞.

Phlegmatis vitrioli acidi an. ℥ iij.

Decoquantur ad consistentiam unguenti. adde mercur. precipitat ℥ ℞. hoc inungantur ellychnia & turundæ :
vel

℞. Butyri arsenici fixi ℥ ij.

Mercur. precipitati ℥ ℞.

Olei myrrha ℥ iij.

Excipiantur melle prius loto cum succo chelidonia. Isto medicamento nullum efficacius aut valentius inveniri potest ad gangrææ curationem, modò prius totum venenum, atque auram malignam, atram & fœvidam ex arsenico ademeris: quod fiet ipsius fixatione ut docebitur in nostro Antidotario spagyrico. Non enim alioqui possum illorum comprobare sententiam, qui Arsenicum non præparatum ad gangrææ curationem adhibendum censent, cum sit septicum & putrefaciens medicamentum, quodq; qualitate sua maligna & venenata, carnis quam attigerit substantiam corrumpat, & in putredinem cadaverosam de-

ducat, quæ multò etiam deterior est, quàm ex gangræna. Quocirca ipsius usus valde periculosus (hæc pace multorù dixerim) nisi prius, ut jam dictum est, rectè præparetur. Interim optimū erit, si superponatur aliquod cataplasma paratum ex farinis lupinorù, orobi, lentium & fabarum, quæ decoqui poterunt cum oxymelite, aut priore capitello. Quòd si hæc omnia medicamenta nihil prodesse, sed jam in sphaecelum, ex prædictis signis, gangrænam degenerare percipias: membrum sic emortuum, si fieri possit, ita ocyssimè abscindendū est, ut nihil putridi prorsus relinquatur: quod nonnulli filo ex alumine plumæ confectò, & imbuto in oleo mercur. sublimati (quod alij aquam inferorum nominant) sine dolore præstant. Alij autem serra, & tum demum ferro adurente & candenti utuntur: ita enim ex Galeni consilio, celeriter sanguinis profluvium compescunt, putredinem arcent & partem affectā roborant. Cessante autem putredine & hemorrhagia, medicamentis utuntur crustam detrahentibus, ut macedonico, butyro & similibus: atq; tum demum curatio reliquis ulceribus cūmunis adhibenda est: Non interim prætermittenda est idonea victus ratio, tenuis & refrigerans, nequomissio sanguinis revulsiva, aut medicamenta sanguinem depurantia, si opus esse videatur: atque illa, quæ cor (vitæ principium) tuentur à putrida & fœtida illa aura maligna, à parte affecta sublata, ægroto exhibenda sunt.

F I N I S.

